

ภาคผนวก
บทสัมภาษณ์พื้นที่ศึกษา

- จังหวัดชัยนาท
- จังหวัดพิษณุโลก
- จังหวัดนครศรีธรรมราช
- จังหวัดกาฬสินธุ์

ตารางรายชื่อผู้ให้ข้อมูลหลัก

ที่	รายชื่อ	ตำแหน่ง/บทบาทหน้าที่/จังหวัด	วันที่สัมภาษณ์
จังหวัดชัยนาท			
1	นายวันชัย เลิศฤทธิ์	หัวหน้าโครงการความร่วมมือฯ จังหวัดชัยนาท	2 เมษายน 2556
2	นายสมหมาย เป็งทอง	สมาชิกสุขภาพชุมชน ตำบลหันคา อำเภอหันคา จังหวัดชัยนาท	2 เมษายน 2556
3	นายจวน สวัสดิ์	ประธานกลุ่มฝึกปลอดภัย และผู้ประสานงาน ตำบลห้วยงู อำเภอหันคา จังหวัดชัยนาท	2 เมษายน 2556
4	นายสุพรรณ จันทรศรี	สมาชิกเครือข่ายกองทุนข้าวสาร ตำบลสะพานหิน อำเภอหนองมะโมง จังหวัดชัยนาท	2 เมษายน 2556
5	นายเดช รัชฎาวงศ์	กรรมการของโครงการความร่วมมือฯ จังหวัดชัยนาท และประธานสมาคมผู้ประกอบการผู้สูงอายุ ชนบท	2 เมษายน 2556
6	นายณรงค์ ผัดอ่อนอาย	คณะทำงานโครงการความร่วมมือฯ จังหวัดชัยนาท	2 เมษายน 2556
7	พ.ท.มัญญ คนพินิจ	ประธานผู้ประสานงานเครือข่ายภาคี แก้ปัญหาตำบลนางลือ อำเภอเมืองชัยนาท จังหวัดชัยนาท	2 เมษายน 2556
8	นางปาน เอี่ยมสุภา	รองประธานโครงการความร่วมมือฯ จังหวัดชัยนาท	2 เมษายน 2556
9	นางยุพิน ชำนิล	กรรมการของเครือข่ายวิสาหกิจชุมชน ผู้ประสานงานและเลขานุการโครงการความร่วมมือฯ จังหวัดชัยนาท	2 เมษายน 2556
10	นางสาวปทิตตา นุ่นประสิทธิ์	นายกองค์การบริหารส่วนตำบลโพธิ์นางด้าออก อำเภอสรรพยา จังหวัดชัยนาท	2 เมษายน 2556
11	นางชนิดดา ชนะสกุลนิยม	นายกองค์การบริหารส่วนตำบลเทียงแท้ อำเภอสรรคบุรี จังหวัดชัยนาท	2 เมษายน 2556
12	นางสาวนันทนา หวังธงชัยเจริญ	หัวหน้ากลุ่มงานยุทธศาสตร์การพัฒนาชุมชน สำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัดชัยนาท	2 เมษายน 2556

ที่	รายชื่อ	ตำแหน่ง/บทบาทหน้าที่/จังหวัด	วันที่สัมมนา
จังหวัดพิษณุโลก			
13	นายอาณัติ สุทธิเสมอ	ผู้ประสานงานโครงการความร่วมมือฯ จังหวัดพิษณุโลก	21 พฤษภาคม 2556 22 พฤษภาคม 2556
14	นางสมคิด นิยมมารม	คณะกรรมการโครงการรวมพลังชุมชนท้องถิ่นร่วมพัฒนาตำบลน่าย้อย และคณะทำงานโครงการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนาการผลิตข้าวโพดครบวงจร	21 พฤษภาคม 2556
15	นางธิดารัตน์ พงษ์พานทอง	คณะทำงานโครงการความร่วมมือฯ จังหวัดพิษณุโลก	21 พฤษภาคม 2556
16	นายสมพงษ์ แก้วกองทรัพย์	คณะทำงานโครงการความร่วมมือฯ จังหวัดพิษณุโลก	21 พฤษภาคม 2556
17	นายสมชาย บามา	ประธานสภาองค์กรบริหารส่วนตำบลชาติตระการ อำเภอนครไทย จังหวัดพิษณุโลก	22 พฤษภาคม 2556
18	นายสุริยนต์ ผาสุข	แกนนำตำบลบ้านพร้าว อำเภอนครไทย จังหวัดพิษณุโลก	22 พฤษภาคม 2556
19	นายสมาน โพธิ์ปลัด	ประธานสภาองค์กรบริหารส่วนตำบลบ้านพร้าว อำเภอนครไทย จังหวัดพิษณุโลก	22 พฤษภาคม 2556
20	นายเฉลิม สายโสภา	สารวัตรกำนันตำบลห้วยเอี้ย อำเภอนครไทย จังหวัดพิษณุโลก	23 พฤษภาคม 2556
21	นางรัตนา อินทะอุ่มวงศ์	สารวัตรกำนันตำบลห้วยเอี้ย อำเภอนครไทย จังหวัดพิษณุโลก	23 พฤษภาคม 2556
22	นายประดิษฐ์ ใจรังสี	ผู้อำนวยการหัวหน้ากลุ่มยุทธศาสตร์และการปฏิรูปที่ดิน สำนักงานการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม จังหวัดพิษณุโลก	14 ตุลาคม 2556
23	ว่าที่ร้อยตรี สุทิน ปานเกิดผล	เจ้าหน้าที่เกษตรอำเภอ ชำนาญการพิเศษ สำนักงานเกษตรอำเภอนครไทย จังหวัดพิษณุโลก	14 ตุลาคม 2556
24	รศ.เสมอ ถาน้อย	คณบดีคณะวิทยาศาสตร์การแพทย์ มหาวิทยาลัยนเรศวร จังหวัดพิษณุโลก	14 ตุลาคม 2556
จังหวัดนครศรีธรรมราช			
25	นางมยุรี ดุลยกุล	คณะทำงานโครงการความร่วมมือฯ จังหวัดนครศรีธรรมราช	31 พฤษภาคม 2556
26	นางจรรยา กิมพาร์	คณะทำงานโครงการความร่วมมือฯ จังหวัดนครศรีธรรมราช	31 พฤษภาคม 2556
27	นางเพ็ญศรี รัตนพันธุ์	ประธานองค์กรสตรี อำเภอทุ่งสง จังหวัดนครศรีธรรมราช	31 พฤษภาคม 2556

ที่	รายชื่อ	ตำแหน่ง/บทบาทหน้าที่/จังหวัด	วันที่สัมภาษณ์
จังหวัดนครศรีธรรมราช			
28	นางเพ็ญศรี รัตนพันธุ์	ประธานองค์กรสตรี อำเภอทุ่งสง จังหวัดนครศรีธรรมราช	31 พฤษภาคม 2556
29	นางกำจอย พันธุ์งาม	เลขานุการประธานองค์กรสตรี อำเภอทุ่งสง จังหวัดนครศรีธรรมราช	31 พฤษภาคม 2556
30	นายวิเชียร ไทยเจริญ	นักวิชาการสาธารณสุขชำนาญการ โรงพยาบาลมหาราชนครศรีธรรมราช จังหวัดนครศรีธรรมราช	1 มิถุนายน 2556
31	นายราชิต สดพุ่ม	นายอำเภอเมืองนครศรีธรรมราช จังหวัดนครศรีธรรมราช	1 มิถุนายน 2556
32	พระสุวรรณ คเวสโก	เจ้าอาวาสวัดป่ายาง ตำบลท่าจีว อำเภอมือง จังหวัดนครศรีธรรมราช	9 ตุลาคม 2556
33	นายจำนง หนูนิล	ครูชำนาญการพิเศษ สำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย จังหวัดนครศรีธรรมราช	9 ตุลาคม 2556
34	นางวาศนา ดั่งจุก	เจ้าพนักงานปกครองชำนาญการ ที่ทำการปกครองจังหวัดนครศรีธรรมราช	9 ตุลาคม 2556
35	นายประยงค์ ธรรงค์	ประธานเครือข่ายยมนา	9 ตุลาคม 2556
36	นายภูมิ ภคเมธาวิ	เจ้าหน้าที่บริหารงานทั่วไป ศูนย์บริการวิชาการ มหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์	9 ตุลาคม 2556
37	นายคณพัฒน์ ทองคำ	หัวหน้าโครงการความร่วมมือฯ จังหวัดนครศรีธรรมราช	9 ตุลาคม 2556
จังหวัดกาฬสินธุ์			
38	นางสาวนิตยา สิทธิหงษ์	ผู้ประสานงานโครงการความร่วมมือฯ จังหวัดกาฬสินธุ์	9 กันยายน 2556
39	นายมังกร จรทะผา	คณะทำงานโครงการความร่วมมือฯ จังหวัดกาฬสินธุ์	9 กันยายน 2556
40	นายสมภาร วิเศษศรี	สมาชิกเครือข่ายข่าว จังหวัดกาฬสินธุ์	9 กันยายน 2556
41	นายนคร จันท์ธมา	ประธานศูนย์การเรียนรู้ศูนย์บำบัดสุขภาพ จังหวัดกาฬสินธุ์	9 กันยายน 2556
42	นายประสพ ไนอรชร	กำนันตำบลนาบอน อำเภอคำม่วง จังหวัดกาฬสินธุ์	9 กันยายน 2556

ที่	รายชื่อ	ตำแหน่ง/บทบาทหน้าที่/จังหวัด	วันที่สัมภาษณ์
จังหวัดกาฬสินธุ์			
43	นายผดักดิ์ คำออน	ผู้ใหญ่บ้าน หมู่ 2 ตำบลนาบอน อำเภอม่วงสามสิบ จังหวัดกาฬสินธุ์	9 กันยายน 2556
44	นายทินกร ถิ่นวรแสง	เจ้าพนักงานทันตสาธารณสุขชำนาญงาน โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลนาบอน/คณะทำงานจังหวัดโครงการความร่วมมือฯ	9 กันยายน 2556
45	นายสุเทศ อรรถประจง	ประธานอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน ตำบลนาบอน อำเภอม่วงสามสิบ จังหวัดกาฬสินธุ์	9 กันยายน 2556
46	นายประสัท เทศารินทร์	กรรมการหมู่บ้าน หมู่ 2 ตำบลนาบอน อำเภอม่วงสามสิบ จังหวัดกาฬสินธุ์	9 กันยายน 2556
47	นายสวาท โอภาส	เกษตรกรดีเด่น บ้านนาบอน ตำบลนาบอน อำเภอม่วงสามสิบ จังหวัดกาฬสินธุ์	9 กันยายน 2556
48	นายมี เหมกุล	นักพัฒนาชุมชน องค์การบริหารส่วนตำบลนาบอน อำเภอม่วงสามสิบ จังหวัดกาฬสินธุ์	9 กันยายน 2556
49	นางสาวเนาวรัตน์ จิตรheim	ปลัดองค์การบริหารส่วนตำบลนาบอน อำเภอม่วงสามสิบ จังหวัดกาฬสินธุ์	9 กันยายน 2556
50	นางชมภู แสงฤทธิ์	ประธานกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรนาบอน หมู่ 1 ตำบลนาบอน อำเภอม่วงสามสิบ จังหวัดกาฬสินธุ์	9 กันยายน 2556
51	ดร.สม นาสอ่าน	หัวหน้าโครงการความร่วมมือฯ จังหวัดกาฬสินธุ์ และหัวหน้ากลุ่มงานพัฒนายุทธศาสตร์สาธารณสุข สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดกาฬสินธุ์	10 กันยายน 2556
52	นายสุวิทย์ สุปงกฏ	ผู้ว่าราชการจังหวัดกาฬสินธุ์	10 กันยายน 2556
53	นายเผด็จ ไซตมณี	หัวหน้าสำนักงานจังหวัดกาฬสินธุ์	8 พฤศจิกายน 2556

บทสัมภาษณ์พื้นที่ศึกษา: จังหวัดชัยนาท

ชื่อ-นามสกุล	1. นายวันชัย เลิศฤทธิ์ 2. นายสมหมาย เป้งทอง 3. นายจวน สวัสดิ์ 4. นายสุพรรณ จันทร์ศรี 5. นายเดช รัชฎาวงศ์ 6. นายณรงค์ ผัดอ่อนอาย 7. พ.ท.มณูญ คนพิณี 8. นางปาน เอี่ยมสุภา 9. นางยุพิน ขำนิล 10. นางสาวปติดา นุ่นประสิทธิ์ 11. นางชนิดดา ชนะสกุลนิยม
ตำแหน่ง	1. หัวหน้าโครงการความร่วมมือฯ จังหวัดชัยนาท 2. สมาชิกสุขภาพชุมชน ตำบลหันคา อำเภอหันคา จังหวัดชัยนาท 3. ประธานกลุ่มฝึกปลอดภัย และผู้ประสานงานตำบลห้วยงู อำเภอหันคา จังหวัดชัยนาท 4. สมาชิกเครือข่ายกองทุนข้าวสาร ตำบลสะพานหิน อำเภอหนองมะโมง จังหวัดชัยนาท 5. กรรมการของโครงการความร่วมมือฯ และประธานสมาคมผู้ประกอบการผู้สูงอายุชนบท 6. คณะทำงานโครงการความร่วมมือฯ จังหวัดชัยนาท 7. ประธานผู้ประสานงานเครือข่ายภาคีแก้ปัญหาตำบลนางลือ อำเภอเมืองชัยนาท จังหวัดชัยนาท 8. รองประธานโครงการความร่วมมือฯ จังหวัดชัยนาท 9. กรรมการของเครือข่ายวิสาหกิจชุมชน ผู้ประสานงานและเลขานุการโครงการความร่วมมือฯ จังหวัดชัยนาท 10. นายกองค์การบริหารส่วนตำบลโพธิ์นางด้าออก อำเภอสรรพยา จังหวัดชัยนาท 11. นายกองค์การบริหารส่วนตำบลเทียงแท้ อำเภอสรรคบุรี จังหวัดชัยนาท
สถานที่สัมภาษณ์	สมาคมผู้ประกอบการผู้สูงอายุชนบท จังหวัดชัยนาท
วันสัมภาษณ์	2 เมษายน พ.ศ. 2556

วสันต์ เหลืองประภัสร์: ขออนุญาตแนะนำและชี้แจงสำหรับการลงพื้นที่สัมภาษณ์ โดยทางสำนักงานกองทุนสนับสนุนงานวิจัย (สกว.) ได้ขอให้คณะวิจัยของเราช่วยถอดบทเรียนบางอย่างจากโครงการ ABC (Area Based Collaborative Research: การวิจัยเพื่อพัฒนาเชิงพื้นที่) ที่ทาง สกว. ได้เริ่มต้นมาหลายปีและในหลายจังหวัด ซึ่งทางอาจารย์สีลาภรณ์ บัวสายได้แนะนำว่าจังหวัดชัยนาทเป็นจังหวัดหนึ่งที่ประสบความสำเร็จมากในการขับเคลื่อนการแก้ปัญหาความยากจน และสามารถสร้างเครือข่ายผ่านกลไกหลาย ๆ รูปแบบ การสร้างบัญชีครัวเรือน การขยับเป็นกลุ่มวิสาหกิจชุมชน ทางคณะวิจัยต้องการจะทราบและทำความเข้าใจว่ากลไกที่สร้างขึ้นในชัยนาทสร้างขึ้นมามีได้อย่างไร ทำไมถึงประสบความสำเร็จ และหากจะหาทางพัฒนาต่อเพื่อให้เกิดความยั่งยืนที่ชัยนาทและเป็นแบบเรียนให้กับจังหวัดอื่นต้องเริ่มต้นทำอย่างไร

ฉะนั้นจึงขอมาลงพื้นที่สัมภาษณ์เพื่อทำความเข้าใจว่าโครงการนี้ในชัยนาทเริ่มต้นมาอย่างไร และขับเคลื่อนอย่างไร มีการต่อยอดจากกลุ่มแกนนำไปสร้างกลุ่มเครือข่ายในระดับจังหวัดได้อย่างไร เราต้องการจะมาสอบถามทุกท่าน ซึ่งครั้งนี้ถือเป็นครั้งแรกที่เราลงพื้นที่จริง ๆ และเริ่มต้นที่ชัยนาทเป็นแห่งแรก โดยจะมีการลงพื้นที่ทั้งหมด 4 จังหวัด คือ ชัยนาท นครศรีธรรมราช

พิษณุโลก และกาฬสินธุ์ เนื่องจากอาจารย์สีลาภรณ์เห็นว่าผมเรียนรัฐศาสตร์ เลยอยากให้ผมมากอดมุ่มมองในเชิงกลไกการขับเคลื่อนแผนเพื่อแก้ปัญหาในระดับพื้นที่ว่าเป็นอย่างไร ซึ่งเราก็คพบว่าแต่ละจังหวัดก็จะมีธรรมชาติต่างกัน และชนชาติก็มีจุดแข็งบางอย่าง เราก็อยากจะมาเรียนรู้ ก็เป็นการชี้แจงที่มาของโครงการให้ทุกท่านได้ทราบ ผมขอแนะนำทีมของเราสักนิดหนึ่ง ตามที่ได้แนะนำไปแล้ว ผมชื่อ วสันต์ เป็นอาจารย์อยู่ที่คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ นักวิจัยอีกท่านคือ อาจารย์ชาย ไชยชิต เป็นอาจารย์อยู่ที่มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา และอีก 3 คนเป็นผู้ช่วยนักวิจัย คือ คุณอนรรฆพรพรณ กนกพร และอินทุอร และอยากรบกวนทุกท่านช่วยแนะนำตัวด้วยครับ

วันชัย เลิศฤทธิ์: ผม วันชัย เลิศฤทธิ์ เป็นประธานโครงการของ สกว. โครงการสร้างกระบวนการเรียนรู้กันเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพงานวิสาหกิจชุมชน จังหวัดชัยนาท เป็นโครงการเฟส (Phase) 3 ส่วนเฟส 1 และเฟส 2 จะเป็นโครงการความร่วมมือเพื่อจัดการปัญหาความยากจน การพัฒนาสังคมและสุขภาวะแบบบูรณาการในพื้นที่ จังหวัดชัยนาท

ปาน เอี่ยมสุภา: ดิฉัน ปาน เอี่ยมสุภา รองประธานโครงการ

สมหมาย เป้งทอง: ผม สมหมาย เป้งทอง จากสุภาพชุมชน ตำบลหันคา

จวน สวัสดิ์: ผมจวน สวัสดิ์ เป็นประธานกลุ่มผักปลอดสารพิษ และผู้ประสานงานของตำบล

สุพรรณ จันทร์ศรี: ผม สุพรรณ จันทร์ศรี เครือข่ายกองทุนข้าวสาร ตำบลสะพานหิน

เดช รัชฎาวงศ์: เดช รัชฎาวงศ์ กรรมการของโครงการ และประธานสมาคมผู้ประกอบการผู้สูงอายุ

มณูญ คนพินิจ: ผม พ.ท.มณูญ คนพินิจ เป็นประธานผู้ประสานงานเครือข่ายภาคีแก้ปัญหาของ ตำบลนางลือ

ยุพิน ขำนิล: ยุพิน ขำนิล เป็นผู้ประสานงานและเลขานุการโครงการ ทั้งหมดที่มาจะมีหลายตำแหน่ง ทั้งเป็นกรรมการของโครงการนี้ อีกส่วนหนึ่งมี 2 ตำแหน่งความเป็นประธานเครือข่ายตำบล เป็นกรรมการของเครือข่ายวิสาหกิจชุมชน มีทั้งหมด 3 ระดับ และงานสมาคมที่เรากรรมการชุดนี้มาทำงาน บางทีเราก็แยกไม่ออกว่าอันไหนเป็นงานสมาคม อันไหนเป็นงานของโครงการ งานไหนเป็นของตำบล

วันชัย เลิศฤทธิ์: ผมขอเพิ่มเติมรายละเอียดเล็กน้อยเกี่ยวกับโครงสร้าง โดยเฉพาะโครงสร้างตัวใหญ่เป็นโครงสร้างของคณะกรรมการระดับจังหวัด ท่านเหล่านี้เป็นกรรมการทั้งนั้น ตามที่คุณยุพินว่า ท่านเหล่านี้ก็จะเป็นกรรมการในระดับตำบล ในระดับจังหวัดเราจะพบกันสองเดือนครั้ง วันนี้อาจจะมาไม่ครบ อาจจะติดธุระกัน

ยุพิน ขำนิล: มีนายกองค์การบริหารส่วนตำบล (นายก อบต.) 2 คน และมีประธานสภาตำบลที่อยู่ในชุดทำงานมาอีก 1 คน จะมาสมทบเพิ่ม

วสันต์ เหลืองประภัสร์: ตอนนี้ทุกท่านอยู่ในคณะกรรมการจังหวัดด้วยใช่หรือไม่ครับ

วันชัย เลิศฤทธิ์: ใช่ ตอนที่แนะนำตัวอาจจะเห็นว่าอยู่ตำแหน่งนั้นนี้ ตำบลนั้นนี้ด้วย

ยุพิน ขำนิล: แต่ที่มานี้ให้มันเป็นคณะกรรมการโครงการ หรือคณะกรรมการจังหวัด จะได้เป็นไปในทางเดียวกัน

วสันต์ เหลืองประภัสร์: คณะกรรมการจังหวัดกับคณะกรรมการโครงการชุดเดียวกันหรือครับ

วันชัย เลิศฤทธิ์: ชุดเดียวกันครับ มีกรรมการทั้งหมด 27 คน

วสันต์ เหลืองประภัสร์: เล่านิดนึงนะครับ ตามที่ได้เรียนไปในข้างต้นถึงวัตถุประสงค์โครงการที่มาขอพูดคุยสัมภาษณ์กับทุกท่าน ชัยนาทก็ถือว่าประสบความสำเร็จพอสมควร อยากทราบว่าเราจะสร้างเป็นกลไก เป็นเครือข่าย เป็นคณะกรรมการได้ มันเริ่มต้นมาได้ยังไง มันมีปัจจัย แรงจูงใจ หรือข้อสนับสนุนที่ทำให้ชัยนาทเคลื่อนงานไปได้ เพราะการสร้างภาคีเครือข่ายเพื่อจัดการปัญหาต่าง ๆ เป็นนโยบายที่หลายหน่วยงานพยายามผลักดันในหลายพื้นที่ทั่วประเทศ แต่ไม่ได้ประสบความสำเร็จทุกที่ เราจึงอยากทราบว่าที่ชัยนาทมีการก่อตัวมาอย่างไร ทำอย่างไรถึงได้เกิดความสำเร็จ ซึ่งก็ได้ดำเนินงานผ่านมาหลายปีเริ่มต้นตั้งแต่ปี 2550 ผ่านมา 5 ปีแล้วก็ยังเกาะเกี่ยวกันอย่างเข้มแข็ง มีที่มาที่ไปอย่างไร อาจจะเริ่มต้นด้วยการเล่าความเป็นมา จุดเริ่มต้นมันเริ่มต้นมาอย่างไร

ยุพิน ขำนิล: ความเป็นมาของโครงการของระบบหรือความเป็นมาของกลไกคะ

วสันต์ เหลืองประภัสร์: กลไกครับ ผมเข้าใจว่า สกว. เพิ่งมาเมื่อปี 2550 ผมเคยพบคุณวันชัย เห็นว่ามันมีเครือข่ายอยู่ก่อนแล้ว มูลนิธิพัฒนาชนบท

วันชัย เลิศฤทธิ์: มันมีความเกี่ยวเนื่อง ความผูกพันมาตั้งแต่ตอนนั้น เพราะในช่วงนั้นเราทำงานบูรณะชนบท หลังจากนั้นก็มีการแยกย้ายไป โดยเฉพาะสมาคมผู้ประกอบการที่แตกแขนงมาจากบูรณะชนบท ก็ไม่เชิงแตก แต่เราแยกออกมาทำใหม่

วสันต์ เหลืองประภัสร์: คือหมายความว่าเดิมมีสมาคมอยู่แล้วคือ มูลนิธิพัฒนาชนบท

ยุพิน ขำนิล: มูลนิธิบูรณะชนบทแห่งประเทศไทยของอาจารย์ป๋วย อึ๊งภากรณ์ ค่ะ

วันชัย เลิศฤทธิ์: ที่ชัยนาทเราค่อนข้างได้เปรียบกว่าที่อื่น เพราะว่าเราเริ่มมาจากงานบูรณะชนบท เพราะฉะนั้นเราก็เริ่มจากการมีกลุ่ม มีสมาชิกหลายคนทำงานร่วมกันอยู่ แต่ตอนหลังเรามาดังสมาคมใหม่เป็นสมาคมพัฒนาผู้ประกอบการผู้สูงอายุชนบท แต่งานบูรณะชนบทผมก็ยังมีเครือข่าย แต่ก็ได้เพิ่มเครือข่ายด้านผู้สูงอายุด้วย และเราจะเน้นเรื่องธุรกิจชุมชน

วสันต์ เหลืองประภัสร์: สมาคมตั้งขึ้นเมื่อไร

ยุพิน ขำนิล: เราตั้งเมื่อปี 2540 แต่มาตั้งเป็นสมาคมเมื่อปี 2543

วสันต์ เหลืองประภัสร์: เหตุใดต้องเป็นสมาคมผู้สูงอายุ

ยุพิน ขำนิล: แกนนำของเรา หรือผู้ก่อตั้ง ซึ่งอดีตท่านเป็นรองคณบดีที่จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย และเป็นผู้อำนวยการของ UNDP (United Nations Development Programme: สำนักงานโครงการพัฒนาแห่งสหประชาชาติ) ด้วย และเป็นรองอธิการบดีมหาวิทยาลัยหัวเฉียว มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์ มหาวิทยาลัยรังสิต อดีตเป็นแบบนั้น แกเป็นผู้ก่อตั้งและเป็นผู้นำทีมเรา

เคยเป็นผู้อำนวยการโครงการจัดการเพื่อสังคมของมูลนิธิบูรณะชนบท และมาจัดตั้งที่นี่ เพราะฉะนั้นที่จัดตั้งที่นี่ ทำไมเป็นสมาคมผู้สูงอายุ เพราะหนึ่งเราทำงานเกี่ยวข้องกับผู้สูงอายุ สองเกี่ยวกับธุรกิจชุมชนหรือผู้ประกอบการทั้งหมด และปีนั้นเป็นปีผู้สูงอายุสากล ก็เลยคิดว่าก็น่าจะจัดเอาผู้สูงอายุและแม่บ้านมารวมกัน เลยใช้ชื่อว่าสมาคมพัฒนาผู้ประกอบการและผู้สูงอายุชนบท ที่เอางานชนบทด้วย เพราะคิดว่าในเมืองมีคนดูแลอยู่แล้ว เราเลยใช้ชื่อชนบทตามหลัง เลยกลายเป็นสมาคมพัฒนาผู้ประกอบการและผู้สูงอายุชนบท แต่ตอนจดทะเบียนขึ้นกับสภากาชาดไทยค่อนข้างยากมาก ใช้คำว่าผู้ประกอบการ เขาเลยมองว่าเป็นธุรกิจใหญ่ ขอไป 3-4 เดือนยังไม่ได้ ต้องขอลงมาตรวจสอบสมาคมเรา ปรากฏว่าพอมาเจอ มีแต่ดอกไม้จัน เขาบอกถ้าอย่างนี้ จริง ๆ ให้มาตั้งนานแล้ว

วสันต์ เหลืองประภัสร์: คือเน้นให้กลุ่มผู้สูงอายุทำกิจการเป็นอาชีพเสริม

วันชัย เลิศฤทธิ์: เท่าที่ผ่านมาปัญหาตอนที่เราทำงานอยู่กับกลุ่มบูรณะชนบท มีปัญหาในเรื่องของตลาด เราเลยคิดว่าเราควรจะเน้นเรื่องผู้ประกอบการด้วย งานของทางสมาคมเรา เราก็พยายามจะติดต่อกับในเรื่องของการตลาด และสนับสนุนในเรื่องของวิชาความรู้และหลาย ๆ อย่างในเรื่องธุรกิจทำอย่างไรให้ประสบความสำเร็จ

วสันต์ เหลืองประภัสร์: เพราะฉะนั้นคนที่ทำงานให้สมาคมส่วนใหญ่ก็มาจากมูลนิธิบูรณะชนบทเดิมหรือเปล่า หรือมีคนใหม่เข้ามาด้วย

ยุพิน ขำนิล: ก็ไม่เชิง เริ่มแรกมี ยุพิน กับ ณรงค์ อันนี้เป็นคนเก่า หลังจากนั้นเราก็เชิญศิษย์เก่ามูลนิธิบูรณะชนบทเข้ามาร่วม ก็มีทั้งอาจารย์เดช ซึ่งเป็นหัวหน้าเดิมมาก่อน แต่อาจารย์ออกไปก่อน แล้วเราก็ก่อออกมา แล้วเรามาช่วยกันใหม่ และมาใช้สถานที่ตรงนี้เป็นที่ทำงาน เพราะฉะนั้นเอาอย่างนี้เพื่อให้เร็วกระชับ ขออนุญาตเป็นคนเล่าเอง

กิจกรรมของสมาคมที่เป็นต้นตอของการทำงานโครงการ สมาคมเราตั้งมาเมื่อปี 2543 ภายใต้การนำของอาจารย์หมอ (ดวงพร แสงมณี) มีคณะกรรมการทั้งจากภาครัฐ และภาคเอกชน รวมทั้งองค์กรชาวบ้าน เครือข่ายภาคประชาชนเข้ามาร่วมเป็นคณะกรรมการด้วย การกิจที่เราทำคือ

ภารกิจแรก การพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุ โดยให้ชาวบ้านมารวมกลุ่มกัน ทำกิจกรรมร่วมกัน เพื่อให้มีคุณภาพชีวิตที่ดี ไม่ว่าจะเป็นเรื่องของสุขภาพ เศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรมประเพณี สวัสดิการ การศึกษา รวมทั้งสิ่งแวดล้อมที่อยู่อาศัยเพื่อความปลอดภัยในการดำรงชีวิต อันนี้เราได้รับเงินทุนของสถานทูตญี่ปุ่น สถานทูตอังกฤษ และของ Health Aid International และล่าสุดเป็นของ Aid UK เราก็ได้รับทุนมาอย่างต่อเนื่อง

ภารกิจที่สอง เป็นเรื่องของโครงการธุรกิจชุมชน เราเน้นที่แม่บ้าน หรือผู้ชายที่รักทำอาชีพเสริมเพิ่มรายได้ โดยเราเน้นผลิตอย่างไรให้ได้คุณภาพ คิดต้นทุน ตั้งราคาขาย จัดทำบัญชี การตลาด การพัฒนารูปแบบผลิตภัณฑ์ เราเน้นให้กับกลุ่มสตรีหรือกลุ่มแม่บ้านให้มีงานบ้านและรายได้ ซึ่งเรามีกลุ่มสมาชิกทั้ง 10 จังหวัด ภาคเหนือตอนล่าง ภาคกลางตอนบน เริ่มตั้งแต่พิจิตร พิษณุโลก นครสวรรค์ อุทัยธานี ชัยนาท สิงห์บุรี อ่างทอง ซึ่งเป็นสมาชิกของเรา ส่วนเรื่องผู้สูงอายุ เรามีเชียงใหม่ เชียงราย ลำปาง นครสวรรค์ ชัยนาท สิงห์บุรี อุทัยธานี ทำงานควบคู่ไปกับกลุ่มแม่บ้าน ในเรื่องของเงินทุนสนับสนุนธุรกิจชุมชน เราได้รับจากสถานทูตแคนาดาและเนเธอร์แลนด์ แต่ตอนนี้ไม่ให้แล้ว บอกว่าไทยมีฐานะเศรษฐกิจดีขึ้นแล้ว แหล่งทุนเลยย้ายไปหมด เนื่องจากมีกองทุนหมู่บ้านละหนึ่งล้านบาท ทำให้แหล่งทุนที่เราได้รับย้ายออกไป บอกว่าประเทศไทยฐานะดีขึ้นแล้ว เขาวานะ แต่จริง ๆ ไม่ใช่

ภารกิจที่สาม โครงการองค์กรการเงิน ส่งเสริมให้ชาวบ้านรู้จักเก็บออม มีการฝากและมีการปล่อยกู้ ก็เอาเงินทุนที่ได้ไปขยายกิจการที่ตอบสนองความต้องการของสมาชิก อันนี้เราส่งส่งเสริมที่ชัยนาททีเดียว

ภารกิจที่สี่ เรื่องสิ่งแวดล้อม เราเน้นการลดการใช้สารเคมี และให้หันมาใช้ปุ๋ยอินทรีย์หรือชีวภาพแทน และหาตัวที่ทำให้ผลผลิตของเกษตรกรนั้นดีขึ้น ซึ่งทำที่ชัยนาท อุทัยธานี และนครสวรรค์

ภารกิจที่ห้า ในเรื่องของศูนย์พัฒนาผู้ประกอบการผู้สูงอายุ อันนี้เป็นศูนย์รวมด้านการตลาด เนื่องจากชาวบ้านที่เราเข้าไปส่งเสริมยังขาดความรู้เรื่องการตลาด เราจัดตั้งศูนย์นี้ขึ้นมาเพื่อทำหน้าที่ด้านการตลาดให้กับสมาชิกเรา โดยการหั่นลงชั้นกัน ชั้นต่ำสุด 20 หุ่น สูงสุดได้ไม่เกิน 500 หุ่น หุ่นละ 100 บาท ก็คือ 2,000 ถึง 5,000 บาท แล้วเราเอาเงินตรงนี้มาซื้อสินค้าชาวบ้านด้วยเงินสด และบางส่วนส่งออก และบางส่วนส่งขายกรุงเทพ ซึ่งเรามีศูนย์โชว์อยู่ที่นี้

ภารกิจที่หก โครงการพัฒนาแรงงาน เราก็จะจัดคนในกลุ่มของพวกเราที่ทำเรื่องธุรกิจชุมชน ผู้สูงอายุ สิ่งแวดล้อม การตลาด อันไหนดีมีการทำต่อเนื่อง และสามารถเป็นต้นแบบให้กับหน่วยงานหรือองค์กรชาวบ้านได้ เราก็จับขึ้นมาและพัฒนา ไม่ว่าจะเป็นธุรกิจชุมชน การจัดเรียงสินค้า หรือเทคนิคอะไรต่าง ๆ เราสอนให้ ทางสมาคมจะให้ความรู้เรื่องนี้ และทางเราจะรับการศึกษาดูงานจากหน่วยงานทั่วไป ไม่ว่าจะเป็นทั้งในและต่างประเทศ ก็จะมาดูงานที่เรา เรื่องผู้สูงอายุ สตรี สิ่งแวดล้อม การตลาด เราก็รับมาดูตามที่เรามีจัดไว้

ภารกิจสุดท้าย โครงการพิเศษ ซึ่งจริง ๆ แล้วในช่วง 2-3 ปีที่ผ่านมา งานประจำเราก็ไม่ค่อยได้ทำ เพราะมัวไปยุ่งกับงานพิเศษ ไม่ว่าจะเป็นเรื่องของ สกว. รับเงินทุนที่มามีงานวิจัย และเรื่องของสถาบันพระปกเกล้า อันนี้คือส่วนที่เราต้องทำงานร่วม เราเป็นแกนประสาน แกนนำตัวขับเคลื่อนในงานนี้ และงานต่าง ๆ เข้ามาเยอะ ฉะนั้นโปรแกรมพิเศษเหมือนว่าเราจะให้เวลากับส่วนนี้ ขณะเดียวกันเราก็โดนตำหนิจากกรรมการของเราเหมือนกันว่าไปมุ่งเน้นแต่งานพิเศษ แต่งานหลักของทางสมาคมก็ยังไม่ค่อยดีเท่าที่ควร นอกเหนือจากนี้เรายังไปช่วยงานประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน (ASEAN Economic Community: AEC) ของจังหวัด รวมทั้งงานของนายกเหล่ากาชาด ในเรื่องของอาสาสมัครดูแลผู้สูงอายุ ทำให้งานหลักเราลดลง และไปเพิ่มงานพิเศษมากขึ้น อันนี้คือความเป็นมาเป็นไปของสมาคม

แล้วจะต่อกันอย่างไรกับโครงการ สิ่งที่ต้องกันก็คือ จากคนที่เราทำอยู่ อย่างกลุ่มแม่บ้าน กลุ่มผู้สูงอายุ ซึ่งกลุ่มผู้สูงอายุในจังหวัดของเราที่เป็นสมาชิกกับสมาคมเรา ทั้งสภาผู้สูงอายุ เครือข่ายผู้สูงอายุจังหวัดมีประมาณกว่า 300 ชมรม เราคิดเฉลี่ยว่าชมรมหนึ่ง ๆ มี 50 คน รวม ๆ แล้วก็ราว ๆ หนึ่งคน และกลุ่มสตรีก็มีประมาณ 96 กลุ่มที่เป็นสมาชิก กับที่ลงหุ่นกันอีก 87 กลุ่ม ส่วนในเรื่องของสิ่งแวดล้อม เกษตรกรที่ร่วมทำงานกับเราก็มี 3 จังหวัด เพราะฉะนั้นฐานที่เรามีอยู่มันสามารถจัดตั้งระบบกลไกการทำงานของเราได้ เพราะก่อนโครงการลงมันมีเงื่อนไขหลายข้อ แต่จริง ๆ แล้ว จังหวัดชัยนาทไม่ยอมทำ ต้องขออนุญาตบอกอาจารย์ตรง ๆ ที่เราทำเพราะเราโดนผู้บังคับบัญชาสั่งมา ก็คือนักพัฒนาอาวุโสซึ่งเป็นปรมาจารย์ของเรา คือ อาจารย์สมบูรณ์ สิทธิธรรม ที่อยู่จังหวัดอุทัยธานี สั่งมาว่าแกต้องทำ เราเลยจำเป็นต้องทำ อันนี้เป็นเหตุผลแรก ส่วนเหตุผลสอง หลังจากโดนบังคับแล้ว ก็ไม่ใช่ไม่มีเหตุผล อาจารย์บอกว่า ถ้าแกอยากพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนในจังหวัด แกต้องทำโดยเริ่มจากตรงนี้ ซึ่งเราก็มองเห็นภาพ แต่ถ้าเราไม่ทำก็จะมองไม่เห็นภาพที่แท้จริง เพราะฉะนั้นเงื่อนไขในการทำงานจึงมีอยู่สองประเด็น ประเด็นที่หนึ่งคือโดนสั่งการมา และสอง คือ เรามองว่าสภาพปัญหาของ จังหวัดชัยนาทและจังหวัดใกล้เคียงเรานี้ก็ยังมีปัญหาอยู่ในเรื่องความยากจน เราจึงตัดสินใจทำโครงการนี้

เพราะฉะนั้นในการทำโครงการนี้ เงื่อนไขลำดับสองรองลงมาคือ จาก สกว. เริ่มต้นโดยการที่ถ้าทำแล้ว คุณจะต้องสนิทกับท่านผู้ว่าราชการจังหวัด อันนี้เราแทบรับไม่ได้ในช่วงแรก จะต้องไปสัมพันธ์ไมตรี ต้องไปคารวะหรืออะไรก็ตาม ถามว่าจิตของนักพัฒนาเอกชน (NGO) มีไหม ที่เราจะเข้าไปสู่คนของภาครัฐ อันนี้พูดจริง ๆ เลย เราเลยบอกไม่รับ เพราะ NGO กับภาครัฐมันขนานกันไป อันดับสอง คุณต้องเข้ากับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (อปท.) ได้ เข้าตำบลไหนต้องเข้ากับนายก อบต. นั้นได้ บังคับกันอีกแล้ว กลายเป็นสองแล้วนะ ผลสุดท้ายมาตัดสินใจกันใหม่ เราชักไม่อยากจะเอาแล้ว และผลสุดท้ายก็โดนเกลี้ยกล่อมอีก แล้วก็เลยโอเค แต่พวกเราหลาย ๆ คนก็ทำงานแบบอึดอัดมาโดยตลอด ต้องบอกความในใจแบบนี้ งานในพื้นที่เราไม่หวง เพราะฉะนั้นสิ่งที่เราคาดหวังมี 3 ข้อ ในการทำงาน

หนึ่ง เราต้องสร้างระบบกลไกให้ได้ เพื่อเคลื่อนงานอันนี้

สอง เราถือว่าเป็นสิ่งสำคัญ นั่นคือ ต้องรวบรวมข้อมูลปัญหาและความต้องการของประชาชน เราถือว่า เราชอบเรียกแบบนี้ เราใช้แผนชุมชนเป็นเครื่องมือในการจัดการและสร้างกระบวนการเรียนรู้ร่วมกัน เรามองว่าจุดนี้สำคัญ

สาม ต้องมีการประสานเชื่อมร้อยกันเป็นเครือข่ายในการทำงานร่วมกันที่จะมุ่งสู่การแก้ปัญหาความยากจน สังคม และสุขภาพ เพราะฉะนั้นเราตั้งใจไว้สามอัน เรามองว่ามันดีแล้ว เราทำได้ ใช้แผนชุมชนมาเป็นเครื่องมือในการสร้างกระบวนการเรียนรู้ ซึ่งมันมาจากการบวนการมีส่วนร่วมของภาคประชาชนทั้งหมด เราคิดว่าเราทำได้

ทั้งสามข้อนี้เราคิดว่าเราทำได้หมด แต่เงื่อนไขที่ต้องเจอผู้ว่าราชการจังหวัดกับท้องถิ่นเป็นตัวคิหนัก ทำไปก็ท้อไป แต่โชคดีที่เราเลือกตำบลที่นายก อบต. ไม่มีปัญหา แล้วก็ผอ.ตอนนั้นมีผู้ว่าราชการจังหวัดใจดี ที่แรกก็มีดีบ้าง ไม่ได้บ้าง ผสมกันไป ก็โอเค เรามุ่งเรื่องงาน ไม่ได้มุ่งที่เราจะขอความร่วมมือจากจังหวัด เพราะว่าเราต้องยอมรับว่า NGO ไม่ค่อยก้มหัวให้ใคร มุ่งทำงานของตัวเองไปเรื่อย ๆ ปรากฏว่าพอเราได้รับโครงการมา เราก็ไปจัดทีม ก็คือ มีทั้งหน่วยงานภาครัฐ NGO ภาคประชาสังคม และกลุ่มเครือข่ายที่เราเคยทำงานด้วย เข้ามาทำงานร่วมกัน เพราะฉะนั้นในระดับจังหวัด เราจะทำในพื้นที่ 21 ตำบล และเอา 21 คนในพื้นที่มาเป็นกรรมการด้วย รวมทั้งมี อาจารย์วันชัย อาจารย์เดช ที่มาจากมูลนิธิบูรณะชนบทและเป็นเจ้านายเก่า และยังมีพวกพี่ที่ทำงานด้วยกันมาร่วมกันทำงาน เพราะฉะนั้นเราก็มาจัดลำดับ ประธาน รองประธาน กรรมการร่วม และเลขานุการ รวมทั้งหมด 27 คน ในทั้งหมดนี้ก็จะมียกย่องหน้าที เราก็มาคุยกันว่าจะมีบทบาทหน้าที่อย่างไร ให้เป็นระบบและสามารถตรวจสอบได้ และเราก็มาจัดตั้งกันเสร็จเรียบร้อย

เราทำงานในตำบล เราต้องจัดทีมตำบลอีก ต้องมองว่าจังหวัดทำงานกับ 21 ตำบล 234 หมู่บ้าน ทำไม่ไหว ใช้คน 2 คน คงยากมาก เราจัดตั้งทีมคณะทำงานในระดับตำบลขึ้นอีกหนึ่งชุด ตำบลใครตำบลมัน ในหนึ่งตำบลถ้ามี 10 หมู่บ้าน อย่างน้อย 1-2 คนต้องไปเป็นกรรมการของคณะทำงานตำบล และก็มาแบ่งบทบาทหน้าที่กัน ทำล๊อคกับระดับจังหวัด และให้มีตัวแทนจากแต่ละหมู่เข้ามาเป็นกรรมการ เพราะเรามองว่าเราใช้พื้นที่เป็นตัวตั้ง มันจะเว้นหมู่บ้านได้ไม่ได้ ไม่เช่นนั้นจะมีพื้นที่ตกขอบและกรรมการท่านอื่นจะต้องเหนื่อยมาก และที่สำคัญอาจจะไม่สนิทคุ้นเคยกับหมู่บ้านนั้น ถึงแม้จะลงพื้นที่แบบผิวเผินแต่ความรู้สึกมันต่างกัน เพราะฉะนั้นต้องเอาตัวแทนจากแต่ละหมู่บ้านเข้ามาทำงานในคณะทำงานของตำบล อันนี้เป็นหนึ่งชุด ตอนนั้นมี 21 ตำบล ถ้าจำตัวเลขไม่ผิดคือ 316 คน มาเป็นคณะทำงานของตำบล ตำบลหนึ่งมี 15 คน และบางตำบลอาจจะมี 10 หรือ 11 คน ในพื้นที่ก็อาจจะตั้งที่ปรึกษาขึ้นมาอีก ก็เป็นเรื่องของเขา

หลังจากที่ตั้งคณะทำงานตำบลเสร็จ เราก็มีอาสาสมัครในพื้นที่อีก 5 คน เพื่อที่จะเอาไว้จัดเก็บข้อมูล เพราะโครงการนี้ให้ทำเรื่องข้อมูล โดยทำการบันทึกบัญชีครัวเรือน เพราะฉะนั้นที่เราจัดตั้งระบบกลไกขึ้นมาแล้ว เรามีภารกิจมอบให้แต่ละชุด ๆ แล้วการทำงานของเร อย่งที่เราทำโครงการเข้าไป เราจะแยกส่วนเลยว่าใครรับผิดชอบเรื่องใดบ้าง ในหนึ่งเดือนเราจะต้องมานั่งคุยกันที่นี้ เพื่อที่จะแลกเปลี่ยนทั้งที่ประสบความสำเร็จและล้มเหลวเอามาพูดคุยกัน และแจ้งข่าวสารสถานการณ์ที่เป็นปัจจุบันว่าเป็นอย่างไรบ้าง มาแบ่งทุกข์แบ่งสุขกัน ใครทำดีก็ได้หน้าไป ใครทำไม่ดีก็กลับไปเร่งทำให้ได้ เหมือนกับคนอื่นเขา เป็นเวทีที่พูดคุยกันและสร้างความสัมพันธ์กัน มันเหมือนเป็นพี่เป็นน้องกัน ตอนนี้อ่ากันก็ไม่เจ็บ

ก็คิดว่าจากฐานที่เราได้อยู่ทำให้เรามีคนในการทำงาน แต่ละตำบลอาจจะอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) แม่บ้าน ผู้สูงอายุ เกษตรกร แต่ละพื้นที่ไม่เหมือนกัน เช่นที่ ตำบลท่าชัย อสม. เยอะ แม่บ้านเยอะ ก็จะใช้ชุดนั้น บางที่ผู้ใหญ่บ้านไม่มาเลย อย่างพื้นที่ของผู้พัน เกษตรกรเยอะ มี อสม. บ้าง แม่บ้านบ้าง คละเคล้ากันในสิบกว่าหมู่ของเขา ของตำบลสะพานหินก็อาจจะมีข้าราชการบ้านาญเยอะ และผู้สูงอายุ รวมทั้งสมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบล (ส.อบต.) เข้ามาเป็นแกนในการทำงาน และมีผู้ใหญ่บ้าน กำนันด้วย ส่วนของพี่สมหมาย ตำบลหันคา อันนี้จะมีผู้ใหญ่บ้าน กำนัน ล้วน ๆ เลย ทีมนี้ก็จะทีมผู้นำ ส่วนของพี่จวน แจ่มกระจ่าง มีทั้งสมาชิกสภาเทศบาล (สท.) ผู้สูงอายุ แม่บ้าน อสม. อันนี้เขาก็จะรวมของเขาอยู่ และก็บางตำบลมี ส.อบต. ทุกหมู่เลย ความสัมพันธ์แต่ละที่ที่เขาคัดกันมาเอง มันมีหลาย ๆ อย่างไม่เหมือนกัน อย่างเช่น ส.อบต. เมื่อได้แผนไปแล้ว มันง่ายต่อการที่จะบรรจุเข้าไปในแผนของ อบต. อันนี้ล๊อบบี้กันได้ ส่วน อสม. เก็บข้อมูลดี แต่การประสานกับทาง อบต. ลำบาก ได้บ้างไม่ได้บ้าง แต่ถ้าชุดที่คละเคล้า โครงการเราใช้ทั้งพระเดชพระคุณ เล่นกันทั้งหมดในโครงการนี้ ส่วนใหญ่ อบต. ก็รับแทนทั้งหมดจากแกนนำของเรา เพราะฉะนั้นเวลาที่เรทำงาน หลังจากที่มีระบบกลไกเป็นชุด ๆ งานเราก็ลงมา โดยเฉพาะเรื่องบัญชีครัวเรือน

ในบัญชีครัวเรือนเรามองว่าเราอบรมให้กับผู้นำเสร็จ แล้วก็เอาไปทำในแต่ละหมู่บ้าน ก็ไปกระจาย เพราะตำบลก็มีเรียกประชุมแต่ละหมู่ทุกเดือน เรียกตัวแทนแต่ละหมู่มาอธิบายบัญชีครัวเรือนให้กับ 5 คน และ 5 คนก็เอาไปลงให้ 1 ต่อ 9

คน ตอนนั้นในปีแรกเราเก็บ 50 ครั้วเรือนต่อหนึ่งหมู่บ้าน สามเดือนแรกที่เราลงไปได้มาสัก 7-8 ครั้วเรือน เพราะทำกันไม่ได้ แล้วก็ไม่ได้ทำ ปัญหาเยอะ ไม่ว่าจะเป็น ตัวเล็ก ข้อมูลเยอะ เรื่องมาก ลำบาก และทำแล้วไม่เห็นได้อะไร ที่สำคัญเขียนไม่ได้ อ่านไม่ออกอีกต่างหาก มันสารพัดปัญหา แล้วก็เปลี่ยนกลยุทธ์ใหม่ ตอนแรกเดือนหนึ่งเก็บครั้ง ตอนหลังเราใช้วิธีว่าเป็นรายอาทิตย์ หรือเป็นรายวัน ผลสุดท้ายเราก็เก็บมาได้ด้วยความยากลำบากจากข้อมูลตรงนั้น และเราให้ตำบลเรียนรู้อารมณ์ร่วมกัน โดยการที่เราเอาข้อมูลให้ทาง อบต. บันทึก พอบันทึกเสร็จก็เอากลับไปเรียนรู้ และวิเคราะห์ สังเคราะห์ร่วมกัน แต่ก่อนที่จะวิเคราะห์ สังเคราะห์ร่วมกัน เราได้อาจารย์จาก สกว. มาช่วยเราในเรื่องวิเคราะห์เบื้องต้นให้เราฟัง และเราก็ให้แกนนำของเราเข้ามาดู และเอาข้อมูลทั้งหมดไปวิเคราะห์ในระดับตำบล ก็ถือว่าที่ผ่านมาเราทำได้ และเราก็เอาข้อมูลตรงนั้นมาวิเคราะห์ สังเคราะห์มาเป็นปัญหา สาเหตุของปัญหา และแนวทางแก้ไข โดยการเอาแนวทางแก้ไขมาเป็นกิจกรรมหรือโครงการย่อย เพื่อสนับสนุนชุมชน และเราก็ได้แผนชุมชนของแต่ละตำบลขึ้นมา แต่เป็นที่น่าแปลกที่เราชอบ และทาง อบต. ก็ชอบ เพราะโดยปกติแผนมันต้องเลมหนา แต่ชุดที่เราทำมันเลมบาง ๆ ไม่หนา เพราะถ้ามาจากความต้องการของชาวบ้าน เรามองว่าหนึ่งหมู่บ้านไม่เกิน 3 แผน แค่นี้ก็แล้วที่จะแก้ปัญหาของตัวเอง แล้วส่วนใหญ่ที่เรามองเห็นคือโครงสร้างพื้นฐานเราไม่ค่อยมี มีก็ มีน้อย ยกเว้น ตำบลวังใหม่ เพราะเขามีปัญหาเรื่องน้ำ นอกนั้นโครงสร้างพื้นฐานแทบจะไม่มี เพราะฉะนั้นในหนึ่งหมู่บ้านมี 3 กิจกรรมหรือโครงการที่เราจะแก้ปัญหา และเราก็จัดเวทีนำเสนอความเป็นมาเป็นไปให้กับ อบต. เพื่อรับแผนของเรา และก็นำเอาทุกตำบล หลังจากนั้นเรามีประเด็นเร่งด่วนที่อยากแก้ปัญหาเฉพาะหน้าที่เราทำบัญชีครัวเรือนแล้ว มันก็เกิดประเด็นอยู่ 4 ประเด็นจาก 21 ตำบล ก็มีเรื่อง กองทุนข้าวสาร 7 ตำบล ปุ๋ยอินทรีย์ชีวภาพ 8 ตำบล ผักปลอดภัย 3 ตำบล และเมล็ดพันธุ์ข้าว 3 ตำบล รวมแล้วเป็น 21 ตำบล มี 4 ประเด็นหลัก เริ่มต้นเลยชาวบ้านก็ลงขันกัน ทาง สกว. เองก็เติมในเรื่องความรู้และงบประมาณให้ตำบลละ 20,000 บาท และมี อบต. ก็สนับสนุนงบประมาณบางที่ก็ แส่น บางที่ก็หมีน ก็แล้วแต่ศักยภาพของ อบต. ที่จะสนับสนุนในการทำงานวิสาหกิจชุมชนที่เกิดจากความคิด ความต้องการของชาวบ้าน

วสันต์ เหลืองประภัสร์: ขอขัดจังหวะนิดหนึ่ง ตอนแรกที่เริ่มจาก สกว. ก็เน้นให้ชาวบ้านทำบัญชีครัวเรือน หลังจากนั้นก็พัฒนามาเป็นแผนชุมชน แผนพัฒนาตำบล แล้วตอนที่พัฒนามาเป็นแผนเฉพาะกลุ่ม พวกกองทุนข้าวสาร ปุ๋ยอินทรีย์ชีวภาพ ผักปลอดสาร และเมล็ดพันธุ์ข้าว มันเริ่มอย่างไร

ยุพิน ขำนิล: จากข้อมูลที่ได้เก็บได้ สมมติว่า ของตำบลสะพานหิน 10 หมู่ แต่ละหมู่ก็ได้แผนของแต่ละหมู่ และเราก็เอาแผนทั้ง 10 หมู่ มาทางรวมกัน และค้นหาวว่าใน 10 หมู่มีประเด็นอะไรที่ไม่เหมือนกัน จริง ๆ แล้วมันอาจจะมีการตั้งต้นทุนการผลิตสูง น้ำมันแพง ข้าวสารแพง กินผักเยอะ หรืออะไรต่าง ๆ ซึ่งเราให้แต่ละตำบลคัดมา 3 ประเด็นก่อน โดยดูจากข้อมูลแต่ละหมู่ ๆ หลังจากนั้นก็มาวิเคราะห์ร่วมกันว่าใน 3 อย่างนี้เราจะทำอะไรเป็นลำดับแรก อย่างที่ตำบลสะพานหิน ทั้ง 10 หมู่บอกว่าซื้อข้าวสารกิน ก็จำเป็นต้องทำเรื่องกองทุนข้าวสาร เพราะตัวเลขออกมาว่ากินข้าวสารปีละ 10 ล้าน ถ้าจำไม่ผิดรองลงมา ก็เป็นค่าโทรศัพท์สูงมาก รองลงมาคือต้นทุนในการผลิตสูงในเรื่องของปุ๋ย แต่บางบ้านทำกันบ้างแล้ว ส่วนเรื่องค่าโทรศัพท์ครัวเรือนทำลำบาก ฉะนั้นทำเรื่องกองทุนข้าวสารดีกว่า ก็ตกลงกันว่าเป็นประเด็นข้าวสารสำหรับตำบลสะพานหิน ส่วนของพี่จวนเป็นเรื่องผัก กลายเป็นว่าพื้นที่เราเหมาะ ตลาดเราก็มี มันก็ต้องดูหลาย ๆ ปัจจัย มันก็เลยกลายเป็นว่าทั้ง 11 หมู่อยากทำเรื่องผัก ส่วนของพี่สมหมาย ตำบลหันคา จากตัวเลขมันขึ้นเลยว่าคุณค่าเมล็ดพันธุ์ข้าวปีละ 47 ล้าน เพราะฉะนั้นทำไมเราไม่ทำเอง ในเมื่อเราก็ทำได้ ที่สำคัญสมาชิกเป็นเกษตรกรทั้งหมด ก็แบ่งที่ที่เคยปลูกข้าวขาย ก็เหินหอยน้อยมาคัดเลือกเมล็ดพันธุ์ขายก็ได้ราคาดี อันนี้เขาก็เลือกเรื่องเมล็ดพันธุ์ข้าว อย่างของผู้พัน ตัวเลขบอกว่าซื้อปุ๋ยปีละ 73 ล้าน ซึ่งส่วนใหญ่เป็นปุ๋ยเคมี ก็เลยคิดว่าทำไมเราไม่ทำเองและใช้กันเอง มันก็เกิดประเด็นนี้ขึ้นมา มันก็กลายเป็นว่า ใน 21 ตำบลที่เราลงไปในแต่ละหมู่ก็ไปดูว่าอะไรที่มันเหมือนกันบ้างแล้วจึงมาก่อน แล้วเราก็มาวิเคราะห์กันว่าอันไหนที่สำคัญก่อนแล้วเอามาทำบางที่มันก็สำคัญ แต่เผชิญหมู่บ้านนั้นทำแล้ว เราก็ไปช่วยกันซื้อเพิ่มขึ้น แต่อีกอันที่ยังไม่ทำก็เสริมให้มันเกิดขึ้น แล้วมันก็กลายเป็น 4 ประเด็นหลัก ๆ ที่เกี่ยวข้อง ที่แรกเราคิดว่าจะตั้งสหกรณ์ด้วย เรื่องการผลิตเข้าสู่การแปรรูป เข้าไปสู่การจัดการ การ

บริโศค เราก็คิดเยอะ ผลิตภัณฑ์ปุ๋ย อาหาร เราคิดหมด เรื่องการแปรรูปออกมาเป็นข่าวสาร ส่วนที่เหลือออกมาเป็น ส่วนผสมของปุ๋ย ให้ครบวงจร เราคิด แต่ปรากฏว่ามันยังไม่ไปได้

เดช รัชฎาวงศ์: ขออนุญาตเสริมนิดหนึ่งครับ คือว่า ผมทำงานเป็นเหรียญกในกลุ่มผู้สูงอายุ ผมรู้เลยว่าบัญชีครัวเรือน ผู้สูงอายุทำไม่ได้ แล้วต้องเขียนตัวหนังสือใหญ่ๆ เราไม่เห็น จะให้เขียนโดยไม่ดูตัวหนังสือก็ไม่ได้ อย่างเช่น น้ำมันถึงหนึ่ง เขียนได้หรือไม่ ไม่ได้ แล้วมีบางคนเท่านั้นนะที่เขียนตัวหนังสือเล็กน้อย ตัวเลขเล็กน้อย คนนี้ก็พอได้แล้ว คนไหนทำได้ เราพอมองเห็น แต่เขาจะมีความสามารถทำได้หรือไม่ นั่นอีกประเด็นหนึ่ง ในเบื้องต้นที่อาจารย์ถามว่ามันเกิดขึ้นมาได้ อย่างไร คืออย่างนี้ครับ ในเมื่อเขาจัดทำบัญชีครัวเรือนแล้ว เราก็อยากจะชี้ว่าบัญชีครัวเรือนมันสามารถบอกปัญหาของตัว เราได้ แล้วปัญหานั้นก็นำมาแก้ไขได้ และปัญหานั้นตรงกับสิ่งที่เขาเป็น และเมื่อเสร็จปัญหานั้นก็หมดไป จะทำให้ เห็นว่าข้อมูลที่ได้จากบัญชีครัวเรือนมันคือข้อมูลที่มีประโยชน์จริง ๆ จากการเก็บข้อมูล พอได้ข้อมูลเสร็จเรียบร้อย อย่างที่ ยุพินว่า ในหมู่บ้านเรา จากตัวเลขเอามาขึ้นชาร์ตทำให้เห็นว่าอะไรเป็นอย่างไร ตัวเลขไหนที่เป็นปัญหาสำหรับหมู่บ้านเรา แล้วก็อยากเห็นว่า ปัญหาอะไรที่เลือกขึ้นมาทำแล้วจะแก้กันได้ เลือกจากปัญหาที่เก็บได้ อย่างหมู่บ้านของผู้พิการเลือกปุ๋ย เพราะที่ นั้นใช้ปุ๋ยเยอะ ตัวเลขบอก ก็เอาเรื่องปุ๋ยมาแก้ ปัญหาเรื่องใช้ปุ๋ยมาก ปุ๋ยแพงก็จะหมดไป เรื่องปุ๋ยมันโผล่ขึ้นมาเพราะจากการ เก็บข้อมูล ไม่ใช่เพราะว่านึกเอาเอง บางหมู่บ้านทำมาก็จริง แต่ทำไมต้องซื้อข้าวคนอื่นกินเยอะมาก เห็นชาวนาภาคกลางพัฒนาขึ้น เยอะ ตอนนีรัฐบาลจำหน่ายข้าวทุกเมล็ด ฉะนั้นตอนนี้ข้าวอะไรทำหมด ข้าวหอมมะลิไม่ต้องทำ แล้วเอาเงินไปซื้อข้าวหอมมะลิมา กิน แต่เวลาทำก็ทำข้าวที่เก็บเกี่ยวเร็ว ๆ ทำปีละ 3-5 ครั้ง ข้าวหอมมะลิทำได้แค่ปีละครั้งเดียว ซื้อกินดีกว่า เขาก็เลยเอา เรื่องทำเมล็ดพันธุ์ข้าวขึ้นมา เพราะฉะนั้นผมกำลังจะชี้ให้เห็นว่าข้อมูลมันชี้ให้เห็นว่าเขาหยิบข้อมูลมาใช้ประโยชน์ต่อเนื่อง จากสิ่งที่เขาทำ บางตำบลก็เลือกเรื่องคล้าย ๆ กัน อย่างเรื่องกองทุนข่าวสารก็มี 3-4 ตำบลเลือกตรงกัน เรื่องทำปุ๋ยใช้เอง 2-3 ตำบล ก็เป็นเรื่องที่เขาทำตรงกัน

สุพรรณ จันทร์ศรี: บางตำบลก็ไม่ใช่ปัญหาอันดับหนึ่งเสมอไป แต่เป็นปัญหาที่สามารถทำได้ ไม่จำเป็นต้องเป็นลำดับหนึ่งเสมอ ไป อย่างตำบลผม ตอนแรกเป็นเรื่องปุ๋ย จังหวัดก็เอาเครื่องผลิตปุ๋ยไปลง เครื่องใหญ่มาก ปรากฏว่ากระแสไฟฟ้าใช้ไม่ได้ ไม่เพียงพอ มีแค่สองเฟส ต้องใช้ 3 เฟส (Phase) ทุกวันนี้เครื่องเลยอยู่เฉย ๆ ทำอะไรไม่ได้ เลยเปลี่ยนมาเป็นกองทุน ข่าวสาร แต่ละพื้นที่ความสามารถไม่เท่ากัน

วสันต์ เหลืองประภัสร์: เห็นว่าทุกท่านเป็นกรรมการจังหวัด มีทั้งหมด 27 ท่าน กรรมการนี้เริ่มมาตั้งแต่ปี 2550 ถูกหรือไม่ ครับ แล้วทุกท่านอยู่มาตั้งแต่ปี 2550 เลยหรือเปล่าครับ

ยุพิน ขำนิล: ยังไม่เปลี่ยน ยังเป็นคนเดิม ประธานก็ยังคงเป็นคนเดิม รองประธานก็คนเดิม ขออนุญาตเอาให้จบ จะได้ซักถาม ที่เดียว ผลที่เกิดขึ้นสำหรับคนที่ทำบัญชีครัวเรือน ปีแรก 2550 เราทำไป 10,252 ครัวเรือน แล้วก็มาเฟสสอง ก็คือประมาณ 1,871 คน เพราะเอาแกนนำทั้งหมด ทำติดต่อกันหนึ่งปี ผลที่เกิดขึ้นจากที่เราได้ทำโครงการ คนที่ทำบัญชีครัวเรือนมีการ ปรับเปลี่ยนพฤติกรรมเป็นไปในทางที่ดีขึ้น ไม่ว่าจะเป็นเรื่องความพอเพียง การลดในสิ่งที่ฟุ่มเฟือย การบริโภคก็ลดลง รวมทั้ง การผลิตก่อนข้างปรับเปลี่ยนวิถีชีวิตของตัวเองได้ อย่างคนเคยทำนาเพื่อขาย บางคนก็หันมาทำเรื่องเมล็ดพันธุ์ และอาจจะมีการซื้อเมล็ดพันธุ์ ไม่ได้อยู่เฉย ๆ จากเดิมที่ทำเฉพาะทำนา ก็มาใช้แรงงานเพิ่มขึ้น จากที่เคยขึ้นวัวตลอดก็ไม่ต้องขึ้น จากที่เคยทำนาเยอะ ๆ แล้วรายได้ไม่เหลือ ก็ลดลง จากบัญชีครัวเรือน ต้นทุนการผลิตสูงก็ต่ำลง มีการออมในครัวเรือนเพิ่มขึ้น อันนี้คือส่วนของคนที่ ทำบัญชีครัวเรือน บางคนถึงขนาดขึ้นลดหนี้ บางคนก็ปลดหนี้ได้เลย บางคนหนี้ไม่เพิ่ม หนี้ไม่เพิ่มเราก็ดีใจแล้วนะ ยิ่งหนี้ลดยิ่ง ดีใหญ่ และหนี้หายไปเลย โอเคเลย ทั้งหมดประมาณ 2,000 คน เราถอดบทเรียนไว้ 300 คนที่ มีตัวตนมองให้เห็นและ ไปสัมภาษณ์ได้ ว่าวิธีที่เขาทำบัญชีครัวเรือนเกิดอะไรขึ้น ร้อยคนเราพิมพ์ไว้แล้ว อีก 200 คนยังไม่ได้พิมพ์ เราไม่มีเงิน พิมพ์ให้

และในเรื่องของหน่วยงาน อปท. เอง ที่แน่ ๆ เลยเราทำงานช่วย อปท. แท้ ๆ เลย หนึ่ง เป็นการรวบรวมข้อมูลในการพัฒนาของตำบลให้กับ อปท. เลย และได้ทั้งโครงการ ได้ทั้งคนไปร่วมทำงาน ทาง อปท. ได้ไปเต็ม ๆ แค่มาก็ยกย่องไปกับเราเท่านั้นเอง เงินก็ไม่ต้องเสีย แค่ให้กำลังใจ ให้สถานที่ ให้รถ ให้บุคลากรเรามาบ้าง ก็ถือว่าได้ไปเต็ม ๆ และในส่วนของหน่วยงานเอง เรามองว่าเขาก็ได้งานที่จะไปแก้ปัญหา รวมทั้งทางจังหวัดก็ได้ข้อมูลของเราทั้ง 21 ตำบล และที่สำคัญได้คนของเราทั้งหมดเข้าไปทำงานในจังหวัด ในส่วนของภาครัฐเองก็ได้แผนของเราไปพัฒนาจังหวัดชัยนาท โดยที่ง่ายมากเลย เราส่งแผนให้ทุกหน่วย ใครอยากทำอะไรก็ลงไป อย่างเช่น สำนักงานจัดหางานจังหวัดอยากทำกับกลุ่มแม่บ้าน ก็เปิดดูตำบลไหนอยากได้ก็ลงพื้นที่เขา อย่างกลุ่มผู้สูงอายุ ทางสำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัด (พมจ.) ทางสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย (กศน.) ทางพัฒนาฝีมือแรงงาน อยากทำอะไรก็เปิดดูและลงไปติดต่อเอง ไม่ต้องผ่านเราก็ได้ เราก็อ้างานนี้เป็นงานของจังหวัดด้วย เป็นงานสาธารณะ คือทุกคนมาร่วมกันทำ ก็เข้ามาต่อยอด ก็ถือว่าใช้ได้

ในส่วนของความสำเร็จของโครงการ เรามองว่า เราดีใจว่าชาวบ้านได้ยกระดับของการใช้ข้อมูลมาเป็นตัวตั้งในการคิดที่จะแก้ปัญหาความยากจน สอง คือ เรามองว่าชาวบ้านปรับเปลี่ยนจากเดิมที่เคยซื้ออย่างเดียว มาเป็นผู้ผลิตและขายด้วย ในปีนี้เราทราวจัยอย่างจริงจัง ว่าทำอะไรที่เขาจะอยู่ได้จากวิสาหกิจชุมชนที่เกิดจากบัญชีครัวเรือนที่ต่อยอดมาเป็น 4 ประเด็นอันนี้ และรวมทั้งในเรื่องของการเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาหมู่บ้านและตำบลของเขาค่อนข้างสูง และตอนนี้ไปเองได้แล้ว ไม่ต้องถามเราแล้ว ไปกันเองเลย ส่วนใหญ่ทั้ง 21 คน ไม่ค่อยว่างอยู่แล้ว งานรัดตัว แม้กระทั่งผู้พันเองอำเภอเรียกตลอด ทั้งกำนัน จะถูกเรียกใช้งาน แต่พวกเราก็ดีใจจะได้ช่วยเหลือสังคม เพราะบางคนบอกฉันอยากเป็นนักพัฒนา ฉันจะอย่างไร บอกว่าทำโครงการนี้เป็นนักพัฒนาแน่นอน รวมทั้งคนที่ทำงานในพื้นที่ที่เข้าร่วมโครงการกับเรา เขารู้สึกดีใจที่ได้เข้ามามีส่วนร่วมกับเรา และเป็นหน้าเป็นตามีชื่อเสียง อันนี้เป็นสิ่งที่ทั้ง 21 ตำบลได้รับ และจังหวัดจากเดิมไม่ค่อยชอบเราหรอก ตอนนั้นก็โอเค มีอะไรก็ชุดนี้แหละ ๆ เมื่อก่อนเหมือนเป็นคู่ชกนาน ตอนนี้อย่างเราจะก้าวเข้าไปมากเกินไป ทำให้เขาทุกเรื่อง เขาทำอะไรเราทำได้หมด ถือว่าเราก็เหมือนจิตอาสา รับงานนี้ไปแล้ว มันก็ทำให้เรามีความรู้สึก พุดตรง ๆ ว่าเราภูมิใจกับงานชิ้นนี้ สุดท้ายเราก็ได้รับโล่เป็นโครงการดีเด่นของ สกว. ได้ทั้งเดียวและแพ็ค ในปีแรกเราทำได้เพียงก่อนในปี 2554 และในปี 2555 เราได้แพ็คทั้ง 17 จังหวัด ก็ถือว่าฝ่าฟันมาได้ด้วยความลำบาก ทั้ง ๆ ที่เราไม่รับตั้งแต่เริ่มต้นนะ ทั้งในส่วนของนายก อบต. และผู้นำที่มาร่วมกับเราก่อนข้างพึงพอใจในการทำงาน เราเอ่ยปากอะไรส่วนใหญ่ก็ไม่ปฏิเสธ เราคิดว่าเราได้นายก อบต. ดีด้วย นายก อบต. เป็นคนที่มองงานเป็น มันก็จะได้ไม่เป็นปัญหา แต่ก็มีบางคน แต่ก็น้อย ไม่เป็นอุปสรรค แต่ถ้าเจย ๆ กับงาน เราก็คิดว่าไม่ค่อยชอบก็มีบ้าง แต่มีแค่ 2-3 ตำบลเท่านั้น แต่ส่วนใหญ่ดี

เดช รัชฎาวงศ์: ขอเสริมนิดหนึ่ง จากการประเมินพฤติกรรมของทางราชการ เวลาที่มีแขกมาที่ส่วนราชการ อย่างเช่น มีแขกมาเยี่ยมเยียนที่สำนักงานจังหวัด คุณเสร็จก็จะไปกินข้าวและลากันกลับเขาก็จะทำเอง แต่ถ้างานใดที่จะขอดูพื้นที่ด้วย ก็ขอประสานมาทางนี้ ให้ยุพินจัดให้หน่อย และวิธีการเกี่ยวพันคือเขาจะเอานายกเหล่ากาชาดมาพินกับยุพิน เวลายุพินไปไหนก็เอานายกเหล่ากาชาดไปด้วย เขาก็ได้มีส่วนร่วมในกิจกรรมนั้นอยู่ร่ำไป พอมีงานลักษณะต้องดูพื้นที่ นายกเหล่ากาชาดก็จะเป็นตัวประสาน นี่คือพฤติกรรมของทางราชการ ผมสังเกตและสรุปเป็นการส่วนตัวอย่างนี้

ยุพิน ขำนิล: ขอแก้ข่าว จริง ๆ แล้วงานที่เราทำอย่างนี้ มันเป็นงานเกี่ยวกับข้อมูล ไม่ใช่เพราะสนิทกับนายกเหล่ากาชาด เพราะงานตรงนี้เกี่ยวข้องกับเรื่องสังคม ผู้สูงอายุ และบังเอิญนโยบายของสภากาชาดเกี่ยวข้องกับผู้สูงอายุแบบรอบด้าน ฉะนั้นทางนายกเหล่ากาชาดเองก็มาคุยกับเรา เราก็มียุพินของเรา มีโครงการของเรา อย่างที่ตำบลสะพานหินมีปัญหาผู้สูงอายุ เรามองว่าอันไหนที่เป็นปัญหาของผู้สูงอายุเราก็ตอเงิน จากโครงการนี้เราก็ตอเงินจากสถานทูตญี่ปุ่นมาอย่างน้อยสามล้าน ในนั้นเราก็ตอให้กับ 8 ตำบล ซึ่งเป็น 8 ตำบลที่นำร่องในด้านผู้สูงอายุ นายกเหล่ากาชาดก็ทำงานด้านนี้อยู่แล้ว เราก็ตอเขาเข้ามา พอถึงเข้ามา มันก็กลายเป็นว่าในชุมชนทั้งหมด การทำงานเข้ากันเป็นปีเป็นขลุ่ย คือตัวผู้สูงอายุเอง กับลูกหลานผู้สูงอายุ กับครอบครัวผู้สูงอายุทั้งหมดก็พัวพันกันไปหมด กลายเป็นพี่เป็นน้องกัน เวลาทำงานอะไรต่าง ๆ ก็ง่าย

ขึ้น อย่างเช่น พอเราบรมอาสาสมัครก็เป็นพวกครอบครัวผู้สูงอายุ บรมเสร็จก็ไปเยี่ยมผู้สูงอายุ และมีอุปกรณ์ให้ นายกเหล่ากาชาดก็เข้าไปด้วย เขาก็คิดว่าเป็นเรื่องเดียวกันทั้งหมด กลายเป็นว่าเวลาลงไปฝึกครั้ง เพราะคนโน้นก็มา คนนี้ก็มา แล้วงานต่าง ๆ อะไรที่มันเป็นปัญหามันก็คลายไป อย่างถ้ามีปัญหาเรื่องที่ดิน ผู้ว่าฯลงไปก็จัดการให้เราด้วย มันเลยกลายเป็นว่า โครงการ สกว. มันก็ดีขึ้น พันกันไปหมดทั้ง สกว. ทั้งญี่ปุ่น ทั้งสมาคม ทุกเรื่องเลย ลงไปทั้งองค์การบริหารส่วนจังหวัด (อบจ.) ตอนนี้ถึง อบจ. เข้ามาด้วย เราก็ดึงบ อบจ. มา 7 ล้าน ทำเรื่องอาสาสมัครเยี่ยมบ้านผู้สูงอายุ มันก็กลายเป็นว่างานของจังหวัดเราเป็นการดึงภาคีเข้ามาทำงานร่วม คือเรามีแรง มีพื้นที่ แต่เขามีเงินก็ลงมาเจอกัน ก็ทำงานร่วมกัน

วสันต์ เหลืองประภัสร์: กลายเป็นว่าทีมจังหวัดทั้ง 27 คน จากเดิมที่ทำงาน สกว. ทำไปทำมาก็ไปทำงานโครงการอื่น เข้ามาผ่านหมด พุดง่าย ๆ รับละ จากประสบการณ์การลงพื้นที่ ถ้าพื้นที่ไหนทำดีก็จะลงมาอยู่ที่เดียว

ยุพิน ขำนิล: อันนี้เรื่องจริง เรามีข้อมูลตรงนี้ เราแจกให้ เหมือนมีคนบอกว่า ฉันอยากอบรมเรื่องผู้สูงอายุ หาหมู่บ้านไหนที่มีกลุ่มผู้สูงอายุ เผอิญเรามีข้อมูลอยู่ องค์กรเราทำเรื่องผู้สูงอายุ เราก็บอกเลยอยากได้ตำบลไหนละ มีเป้าหมายหรือยัง ถ้ามีเป้าหมายแล้ว หมู่ไหนอยากได้ แต่ถ้าไม่มี เราก็โทรไปหาเลย “พี่จวนเอาไหม” เพราะพี่จวนเป็นผู้ประสานงานของตำบลนั้น เขาก็รู้อยู่แล้ว หมู่บ้านไหนต้องการ เราพร้อมในเรื่องของข้อมูล หน่วยงานต่าง ๆ เข้ามาหาเราไม่ผิดหวัง อยากได้อะไรก็บอก

วันชัย เลิศฤทธิ์: พอดีภรรยาของผู้ว่าราชการจังหวัด คนนี้แฉฉลาด นายกเหล่ากาชาดคนก่อน ๆ ฉลาดน้อยไปหน่อย คือดูจากผลงาน พอดีเรื่องกาชาดเน้นเรื่องผู้สูงอายุและทางสมาคมทำเรื่องผู้สูงอายุที่ขอเงินจากญี่ปุ่น เรามีอาสาสมัครดูแลผู้สูงอายุ เขาเห็นประโยชน์เพราะฉะนั้นเขาจึงได้จับคุณยุพินแจ เขาสบายเลย เขาได้ซื้อเลย พอนายกเหล่ากาชาดมาทำทุกหมู่บ้านในชัยนาทเลย ถือว่าเป็นอันดับหนึ่งของประเทศไทยเลย มีอาสาสมัครดูแลผู้สูงอายุทุกหมู่บ้านเลย เขาก็สบายเลย เผอิญก็โชคดีอีก อบจ. ช่วยเรื่องเงินอีก คิดเป็น ๆ อีกอย่างเราไม่ได้ยุ่งเรื่องการเงิน เขาจะซื้อวัสดุ เราก็ปล่อยเรื่องของเขา เขายังชอบใหญ่ สบายใหญ่ เครื่องไม้เครื่องมือที่เราแจกชุดเครื่องปฐมพยาบาล กล่องละประมาณ 8,000-9,000 เราไม่ยุ่งเขาก็ยังชอบเราทำงานให้

ยุพิน ขำนิล: มีเครื่องเจาะเบาหวาน ความดัน ปรอทวัดไข้ ยาสามัญประจำบ้าน มีตาชั่ง มีเสื่อ มีทุกอย่าง เราให้หมดทุกคน

วันชัย เลิศฤทธิ์: กลายเป็นว่าชุดผู้ว่าราชการจังหวัดชุดนี้เข้าได้ดีมากเลย ดีมากจนกระทั่งคนนี้เลยเห็น้อยมากเลย แกจะเริ่มอะไรอีกไม่รู้ ตอนแรกคุณนายบอกจะจบ แต่ไม่ยอมจบ ไม่รู้จะเริ่มอะไรอีกแล้ว

วสันต์ เหลืองประภัสร์: ขอย้อนนิดหนึ่งเรื่องใหญ่ที่เราสนใจมากคือ 21 ท่านที่เป็นตัวแทนตำบล อยู่ด้วยกันมาตั้งแต่ปี 2550 ตอนไปทาบถามว่าจะเอาตำบลนี้ เอาตำบลนั้นมาเป็นแกนนำของตำบล

ยุพิน ขำนิล: เราใช้ความสนิทคุ้นเคยกัน เรามีพื้นฐานอยู่

วสันต์ เหลืองประภัสร์: คือหมายความว่าทุกท่านเคยทำงานร่วมกันมา

ยุพิน ขำนิล: เคยทำงานร่วมกันมาก่อนแล้ว อย่างน้อยก็รู้จักกันมาก่อน และก็มีฝีมือกัน

วสันต์ เหลืองประภัสร์: ตอนที่บอกว่าทำงานร่วมกันมา ทำงานผ่านกิจกรรมหรือโครงการอะไรครับ

ยุพิน ขำนิล: อย่างพี่จวนถึงงานด้านผู้สูงอายุ

จวน สวัสดิ์: อย่างของผม ถามว่าเจนจัดกันหรือไม่ ก็ไม่ สมาชิกในหมู่บ้านผม ที่มาอบรมในมูลนิธิ ดร.ป๋วย อึ๊งภากรณ์ แล้ว ชาวจากโครงการนี้เข้าไปว่ามาจากองค์กรนั้น เราก็คิดว่าควรเข้ามาทำงาน ก็เลยคัดสรรตัวเด่น ๆ เข้ามาทำงานเป็นผู้ประสานงาน ถามว่าคุ้นเคยหรือไม่ ก็คุ้นกัน แต่ไม่เหมือนอย่างนี้ อย่างนี้เหมือนเป็นครอบครัวกัน รักกันเหมือนคนในครอบครัว ทำงานโทรไปไม่ต้องมีหนังสือไปมากันเลย

ยุพิน ขำนิล: ที่นี้ไม่เคยมีหนังสือของผู้ว่าราชการจังหวัด ไม่เคยให้ผู้ว่าราชการจังหวัดออกคำสั่งว่าเป็นชุดนี้ ทั้ง ๆ ที่ผู้ว่าราชการจังหวัดบอกว่าให้ช่วยอะไรหรือไม่ เราบอกไม่ต้องเราทำได้

วสันต์ เหลืองประภัสร์: ตอนที่ออกมาหาผู้ร่วมขบวนการ ใครเป็นคนออกไปชวน ว่าเชิญตำบลนั้น ตำบลนี้มารวม

ยุพิน ขำนิล: ยุพินเอง ตอบได้เลย อย่างพี่ปาน เคยทำงานกันมาก่อน ก็ถามว่าเอารึเปล่า โครงการนี้ต้องถามก่อน อาจารย์วันชัย เอาหรือไม่ อาจารย์เดช เอาหรือไม่ นี่คือหวัะที เป็นกรรมการหัวเรือใหญ่ของสมาคม 4-5 คนนี้ เอาหรือไม่เอา ถ้าไม่เอาเราก็ไม่เอา ถึงเราบอกไม่เอาแต่อีก 4 คนบอกเอาเราก็ต้องเอา ถ้าแพ้กันเราก็ต้องยอม พอบอกเอา ก็ไปคัดตำบลอันดับแรกเลย คัดนายก อบต. ก่อนเลย เพราะต้องทำงานร่วมกัน นายก อบต. ดูก่อนว่าดีหรือไม่ดี ถ้านำเอาก็โอเค นายก อบต. ผ่านแล้วมาคัดแกนในตำบล อย่างสะอาด เออ โอเค ใช้ได้ พุดได้ เรียกกันมาก่อน คือคัดวางตัวกันอย่างนี้ก่อน แล้วหลังจากนั้นมาประชุม พอประชุมเสร็จ มันก็มีทั้งน้ำใหม่ น้ำเก่าเข้ามา ตอนแรกผู้พันยังไม่มา เอาพี่หวงมาก่อน เพราะพี่หวงที่นางลือ เคยทำงานตั้งแต่มูลนิธิ และทำงานเรื่องเกษตรกร อย่างพี่หวงกล้าพุดดี และทำนาเก่ง อย่างน้อยตำบลเป็น ก็ได้แล้ว ก็เอามา

ตอนนั้นเป็นช่วงนายก อบต. รุ่ง ก็รู้สึกที่โอเค เป็นนายก อบต. เรียบร้อย พุดจนวน้อย ก็คงไม่ว่าอะไรมาก เราวิเคราะห์ทั้งหมดเลย ทั้งบุคลิกภาพ เพราะฉะนั้นแต่ละตำบลเราจะวิเคราะห์อย่างนี้ และหลังจากนั้นเราก็เรียกเข้ามา เอาหรือไม่ เอาแน่ะ พอเอาเสร็จเรียบร้อยแล้ว ความเป็นอิสระตอนนี้มี พอหลังจากที่ได้หัวของ อบต. ของชาวบ้านแล้ว ให้ชาวบ้านไปคัดเองแต่ละหมู่ เอาพวกเดียวกันนะ ไม่เอาต่างพวก เดี่ยวทะเลาะกัน ขออนุญาตใช้คำว่า “เล่นพวก” “พี่หวง รู้จักหมู่ที่ 1 กับใครเอามา รู้จักหมู่ที่ 2 กับใครเอามา หมู่ที่ 3 รู้จักใครเอามา” ให้พี่หวงเลือก ความเป็นอิสระ พอเข้ามา ก็คลุกกัน คลุกกันเสร็จ คนนั้นก็ดีนะ เอามาอีก คนนั้นก็ดี เอามาเพิ่ม เราไม่ว่า ก็เป็นอิสระของเขาในส่วนของตำบล แต่ถ้าตำบลมีปัญหาคุมกันไม่อยู่ หาใครไม่ได้ ปรีक्षा เราจะได้เอาคนของเราเข้ามาเพิ่ม

มณูญ คนพินิจ: ผมเสริมของยุพินนะ พุดถึงตำบลผม ตอนที่ไปหา ตอนนั้นผมทำงานเกี่ยวกับเรื่องผู้สูงอายุของตำบล คือเป็นประธานผู้สูงอายุของตำบลและเป็นประธานผู้สูงอายุของอำเภอเมือง แล้วก็ไปหาผม เราก็ให้คุณหวงไปเจาะตามหมู่ต่าง ๆ แล้วเราก็มาร่วมกันในโครงการแรก คุณณรงค์ก็ไป แล้วก็มาเลือกกัน ว่าใครจะเป็นประธานของภาคีตำบลนี้ ทุกคนก็เลือกผมไม่รู้ว่าเขาเห็นฝีมือผม หรือเห็นว่าผมเป็นคนจริงจัง แล้วผมก็เลยตกกระไดพลอยโจนมาโดยตลอดมา เราก็จัดทำบัญชีครัวเรือนว่ากันไปตามกระแสตลอด

ยุพิน ขำนิล: อย่างของกำนันสุพรรณ ไม่ได้เข้ามาเริ่มคนแรก จะเป็นอาจารย์ผิน ที่เป็นผู้สูงอายุ และทำงานคุ้นเคยกันมา พออาจารย์ผิน ตอนนี้อยู่แล้ว แต่ตอนนั้นกำนันก็เข้ามาด้วย กำนันเป็นที่ปรีक्षा ก็รู้กระบวนการของเรา อาจารย์ผินก็ถ่ายทอดให้กำนัน อาจารย์ผินก็สบายแล้ว ไม่ต้องไปไหน ให้กำนันมาแทน มันเป็นการส่งลูกกัน แต่ทำงานด้วยกันมาก่อน แต่แบ่งกันใหญ่ คืออาจารย์ผิน ก็จะกลายเป็นที่ปรีक्षाไปแล้ว เพราะไปไหนมาไหนไม่ได้ เนื่องจากมีปัญหาเรื่องสุขภาพอาจารย์ผินเป็นคนเก่ง เป็นผู้สูงอายุดีเด่นระดับประเทศ และเป็นกรรมการสมาคม แต่เนื่องจากสุขภาพไม่ไหวจึงต้องเปลี่ยนกันแบบนี้ให้กำนันมาเป็นกรรมการ ให้อาจารย์ผินไปเป็นที่ปรีक्षाตำบล แต่กรรมการสมาคมก็ยังเหมือนเดิม การรับรู้ข่าวสารก็ยัง

เหมือนเดิม เวลาถ่ายก็ไม่ได้ถ่ายไปไกล เหมือนกับว่าเคยร่วมกันแล้ว แต่ปัญหาอาจจะยุติแล้ว เราก็เปลี่ยนกันแบบนี้ แต่ทั้งนี้ทั้งนั้นเราก็ชินตากันอยู่แล้วในการทำงาน เพราะว่ามันนอกเหนือจากที่เรามี 21 ตำบลแล้ว ตำบลมีการประชุมกันทุกเดือนแล้ว พูดคุยกันแล้ว เรามีอาจารย์เดช อาจารย์วันชัย คุณณรงค์ ยุพิน คุณปาน ก็จะลงไปสังเกตการณ์ทุกเดือน ว่าตำบลเขาคุยอะไรกัน เรื่องข้อมูล เรื่องจิตอาสา ปัญหาสังคม ปัญหาสุขภาพ ปัญหาต่าง ๆ เราก็ลงไปสังเกตการณ์หรือแค่ให้คำปรึกษา

วสันต์ เหลืองประภัสร์: คุณยุพินพูดคำหนึ่งว่า ส่วนใหญ่คนทำงานก็จะคุ้นตา คุ้นเคย คำว่า “คุ้น” คุ้นมาจากอะไร ไปเจอกันที่ไหน

ยุพิน ขำนิล: มีการทำงานร่วมกัน อย่างของผู้พันก็ทำเรื่องผู้สูงอายุ ยุพินเป็นเลขาธิการผู้สูงอายุแห่งประเทศไทย เป็นเลขาธิการช่วยสวัสดิการผู้สูงอายุ เป็นเลขาธิการสมาคมผู้สูงอายุ และผู้สูงอายุทำงาน 7 ด้าน ฉะนั้นการทำงานต้องเกี่ยวข้องกับคนพวกนี้ทั้งหมด ถ้าเรื่องแม่บ้าน อย่างพี่ปาน กลุ่มแม่บ้านทำทราย ผลิตภัณฑ์สมุนไพร เราคบกันมาตั้งแต่ปี 2532 เราก็คบกันอยู่อย่างนี้ อย่างพี่สมหมายก็ทำเรื่องเกษตร ทำเรื่องปุ๋ยมาก่อน เราก็ยังดูเรื่องปุ๋ย จนมาเป็นเรื่องเมล็ดพันธุ์ อย่างพี่จวนก็ดูเรื่องผู้สูงอายุ แต่ทีหลังก็ออกมาเป็นเรื่องผัก เรื่องกองทุนข้าวสาร เป็นอะไรก็ปาละ คบค้าสมาคมกันมาตั้งแต่เราเริ่มทำงาน

วันชัย เลิศฤทธิ์: ชัยนาทมี 59 ตำบล เราเลือกมาเพียง 21 ตำบล ซึ่งเป็นพื้นที่ที่เราทำงานอยู่แล้ว เราก็มาถามความสมัครใจของทั้ง 21 ตำบล ว่าพร้อมหรือไม่ ไหวหรือไม่ มาทำโครงการนี้

สุพรรณ จันทร์ศรี: ขออนุญาตเสริมนิดหนึ่งว่า จากการที่มามีโครงการนี้ ไม่ว่าจะเป็นคุณยุพิน คุณณรงค์ ที่ลงพื้นที่จริง ๆ ถ้าถามตอนนี้ ในพื้นที่จริงของชัยนาทเขารู้หมด ผมยังรู้ไม่เท่าเขาเลย เกิดจากลงพื้นที่จริง และคอยติดตามผลงานจริง อย่างตำบลสะพานหิน อาจารย์ผืนเป็นแกนนำคนแรก พอเห็นว่าการทำงานของชุดนี้จริงจัง และเกิดผลประโยชน์กับผู้สูงอายุ ในเริ่มแรกอาจารย์ผืน ก็มีเพื่อนข้าราชการบ้านญาติ ขวบน ๆ กันมา และขยายไปเรื่อย ๆ

วสันต์ เหลืองประภัสร์: พอได้ทีมในแต่ละตำบล แต่ละท่านก็ต้องไปลง เพื่อสร้างกลุ่ม สร้างอาสาสมัคร ถ้าเป็นกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ก็เข้าใจได้ เรียกประชุมลูกบ้านที่ก็จะคุ้นชินกันอยู่ แต่หลายท่านก็ไม่ได้เป็นกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน แต่ทำงานในลักษณะอื่น ช่วงแรกทำอย่างไรถึงเอาคนมาคุยกันได้ มาประชุมร่วมกันได้ สร้างเครือข่ายอาสาสมัครได้ ใช้เวลานานหรือไม่และทำอย่างไร

ยุพิน ขำนิล: ส่วนใหญ่เขาก็มีตำแหน่งในหมู่บ้านทั้งหมด

มณูญ คนพิณ: ผมไม่ได้เป็น พอได้มาทำงานตรงนี้ เขาก็เลือกให้ผมเป็นประธาน ผมก็ประสานงานกับทาง อบต. ในช่วงนั้นนายก อบต. รุ่ง คือคุยกันรู้เรื่องดี และให้เขาออกหนังสือในนามของ อบต. โดยที่ผมเป็นแกนนำในการประชุมทำบัญชีครัวเรือน ต้องมาแนะนำกันก่อน เพราะว่าบัญชีครัวเรือนที่ผมทำตอนนั้น 2,287 ครัวเรือน เพราะมันเป็นเรื่องที่ยากพอสมควร ก็เลยเอาอาสาสมัครจากหมู่บ้านต่าง ๆ มารับกัน พอเกิดปัญหา แต่ไม่ได้ฟ้องนะ พอดีนายก อบต. ที่เราไปประสานงานกัน เขาให้การสนับสนุนอย่างเต็มที่ด้วยคำพูดของเขา แต่ปรากฏว่าเขาสอบตก เปลี่ยนคน นายก อบต. เดิม การสนับสนุนที่เขาจะให้กองทุนปุ๋ยของผม เขาจะให้ 100,000 บาท เขาก็ส่งไม้ต่อไป ชุดใหม่เขาก็ไม่รับ จนปานนี้ก็ยังไม่ได้ให้อะไรผมเลย เพราะมันไม่มีการรับกัน ผมไม่ได้มีตำแหน่งอะไรตรงนั้น พูดจริง ๆ ผมก็คุ้นเคยกับผู้ใหญ่บ้าน จากการที่เราวิเคราะห์ปัญหา เราพูดถึงสาเหตุของปัญหา และวิธีแก้ไข เราทำไว้ทุกหมู่บ้าน แล้วเราก็มาปรับเปลี่ยนเป็นพฤติกรรมที่เราทำอยู่ 4 ประเด็น ที่คุณยุพินพูด เพราะเราวิเคราะห์จากบัญชีครัวเรือน และทำกันมา

วสันต์ เหลืองประภัสร์: อย่างกรณีผู้พันก็ได้เป็นกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ก็ตกกระไดพลอยโจนไปด้วย

ยุพิน ขำนิล: หมายความว่า ที่เราคัดมาก็ไม่ได้มีตำแหน่ง บางคนก็ไม่มี แต่ต้องเข้าใจว่าชาวบ้านไม่มีตำแหน่งทั้งหมดเลยก็ไม่ใช่ อย่างผู้พันมณูญเป็นประธานผู้สูงอายุของตำบล เป็นที่ปรึกษาหลาย ๆ ที่ เป็นข้าราชการบำนาญ อย่างกำนันสุพรรณก็เป็นกำนัน อย่างพี่สมหมายจากเดิมเป็นสมาชิกสภาเทศบาล และคนอื่น ๆ ก็ได้เป็น แต่ก็ เป็น อสม. เป็น แม่บ้าน เป็นกรรมการหมู่บ้าน

วสันต์ เหลืองประภัสร์: คือทุกคนมีประสบการณ์การทำงานกับชุมชนในทางใดทางหนึ่ง

สุพรรณ จันทศรี: แล้วถ้าชุมชนไหนมีข้าราชการบำนาญ ชุมชนก็จะได้ออกาสสูง เพราะข้าราชการบำนาญส่วนใหญ่มีจิตสาธารณะค่อนข้างสูง เพราะมีความพร้อม ทั้งเงินบำนาญที่เงินเจือจางได้ และมาจับกลุ่มรวมกัน เหมือนตำบลของผมที่เล่าให้ฟัง ชมรมผู้สูงอายุที่จัดตั้งขึ้นมา พ่อผมก็เคยร่วมจัดตั้ง เป็นอดีตกำนันเก่า ในเมื่อพ่อผมมาเป็นกำนัน เห็นว่ารวมกลุ่มแล้วเป็นประโยชน์ เป็นผลดี ผมจะไม่ฉลาดน้อยไปหน่อยที่จะไม่ไปร่วมส่งเสริมเขา สนใจที่ตรงนั้น จนกระทั่งจนถึงปัจจุบันนี้

วสันต์ เหลืองประภัสร์: เนื่องจากว่าเราอาศัยกันที่รู้จักกัน เข้าหาคน และชักชวนกันมาสร้างเป็นกลุ่ม แล้วอาสาสมัครทำอะไร ที่ไปเก็บบัญชีครัวเรือน เราคัดกันอย่างไร ทำอย่างไรถึงให้เขาทำงานได้ คือคนไทยถนัดมาประชุมกันก็มา แต่พอลงมือทำ ต้องไปตามเก็บ อันนี้ทำกันอย่างไร ชัยนาทถึงได้ประสบความสำเร็จมาก

จวน สวัสดิ์: คือวิถีชีวิตในหมู่บ้านในตำบล เราลง 21 หมู่บ้านใน 1 ตำบลของผม ผมรู้เลยว่าหมู่ไหนที่เขาทำกิน หมู่ไหนที่เขาไม่ทำกิน เราจะจับประเด็นได้หมู่ไหนที่เขาทำกิน หมู่ไหนที่ประหยัด หมู่ไหนทำเศรษฐกิจพอเพียง เราจะจับหมู่นั้นมาเป็นตัวชี้วัดเลย ให้เขาทำตรงนี้เพื่อเป็นกุญแจไขล็อคให้เขา เขาทำทุกวันเขาไม่รู้ตัวตัวตนเขาเป็นอะไร ทำมาได้ไป ทำมาได้ไป แล้วหมดมันคืออะไร และอย่างหมู่บ้านที่เราไปแนะนำทำแบบนี้พอกินพอใช้ เขาไม่เอาหรอก เขาก็ได้มาก็ใช้ไป ที่นี้กลุ่มที่เราเลือกสรรมานี้ กลุ่มนี้น่าจะมีแนวทางในการบัญชีครัวเรือน เขาถึงบางอ้อเลย เขาพบตัวตนที่แท้จริงของเขาเลย เขาได้มาแล้วเกิดผลอะไร ได้มาแล้วทำไมถึงขายได้ เราไปแนะนำส่งเสริมเขาแล้ว เขากลับมาเลยว่าจะเอาไปขายที่ไหน ตลาดที่ไหน เขาจะบอกแบบนี้เลยในหมู่ที่เขาทำกิน วิถีชีวิตในหมู่บ้านเรา เราจับตรงไหนมาส่งเสริม เราจะจับตรงไหนมาคัดสรรให้เป็นกลุ่ม

ยุพิน ขำนิล: แต่ส่วนใหญ่จริง ๆ แล้ว เวลาคัด อย่างตำบลสะพานหินมี 10 หมู่ แต่ละหมู่มีการเข้ามา และกรรมการแต่ละหมู่เขาไปทำเอง เขารู้แล้วว่าใครในหมู่บ้านทำจริง ใครเขาจริงเอาจริง เขาคัดเอง ถ้าเข้ามาแล้วไม่ดีเขาก็เปลี่ยน สิทธิการเปลี่ยนมันขึ้นอยู่กับหมู่บ้านเขา หมู่บ้านอื่นไปช่วยไม่ได้ เพราะการจัดเก็บบัญชีครัวเรือนมันต้องหมู่ใครหมู่มัน

วันชัย เลิศฤทธิ์: มันประกอบกันด้วย ต้องให้ผู้พันบอก อย่างที่เราให้คัดอาสาสมัครมาหมู่ละ 5 คน ผู้พันคัดอย่างไร เอา 5 คนมาคุยกันก่อน เพื่อที่จะมาคุย มาอบรม ไม่เชิงล้างสมอง มาบอกถึงผลประโยชน์ ข้อดี ข้อเสียในการทำการจัดเก็บบัญชีครัวเรือน หลังจากนั้น 5 คน เขาก็จะไปหาอีก 9 และด้วยว่า เอาคนนั้นคนนี้ด้วย ตอนนั้นเลยไม่ใช่แค่กรรมการอย่างเดียว อาสาสมัครก็ต้องมีพวกด้วยเหมือนกัน แต่ก็มีอุปสรรคเหมือนกัน อย่างที่เขาไปหามา ลงได้บ้างไม่ได้บ้าง ก็ต้องเปลี่ยนนะ เราบอกไม่เป็นไร เปลี่ยนได้ตลอดเวลา ไม่จำเป็นต้องเป็นคนนั้นตลอดไป แต่ยังใช้รหัสเดิม

สุพรรณ จันทศรี: แกนนำทั้ง 21 คนก็ต้องลงไปในพื้นที่ ไปหาจิตอาสาในแต่ละหมู่ ว่าใครน่าจะมาเป็นจิตอาสาได้ก่อน ในเบื้องต้น แล้วพอได้จิตอาสาเขาก็จะไปหาพวกของเขาที่คุยกันรู้เรื่องมาช่วยกัน

วันชัย เลิศฤทธิ์: อาสาสมัครมีบางตำบลที่เก็บบัญชีครัวเรือน บางคนคิดแบบฟอร์มขึ้นมาใหม่ที่จะเก็บง่าย ๆ บางที่บางครัวเรือนอาจจะลงไม่ได้ เลยบอกว่าทำแบบนี้สิ อาจจะลงง่ายขึ้น ต้องตามถึหน่อย คือตอนแรกในตอนที่เราอบรม เราก็จะบอกถึงบทบาทหน้าที่ของเขาว่าเขามีหน้าที่อะไร จะต้องเข้าไปหาสม่าเสมอแค่ไหน ไม่ใช่เดือนหนึ่งแล้วค่อยไปเก็บ ไม่ใช่อย่างนั้น อาจจะไปเยี่ยมเยียน บางที่อาจจะมีการใช้จ่ายการจัดเก็บ แต่เขาไม่เอา บางที่ต้องซื้อของไปฝาก ก็แล้วแต่เขา มันมีกลยุทธ์หลายอย่าง อย่างกลยุทธ์ของตำบลนางลือ ใครทำบัญชีครัวเรือนก็เอาธงในหลวงไปแจก

เดช รัชฎาวงศ์: ธงในหลวงที่อาจารย์วันชัย พูด ผมทำตั้งแต่ตอนที่ผมประชุมแกนนำของหมู่บ้านต่าง ๆ แต่ละหมู่บ้านมีกรรมการซึ่งอยู่ในทีมงานของเรา เราก็ไปจีตัวเอา หมู่ที่ 1 มารับแบบพิมพ์ไป หมู่ที่ 1 ที่เขาจีตัวไว้แล้ว ก็ช่วยกันเป็นปีเป็นขลุ่ยไป แล้วพวกนี้ก็จะไปช่วยเก็บด้วย เพราะว่าผมให้มาส่งในวันที่ 5 ของเดือนถัดไป อย่างของเดือนมีนาที่ผ่านมาก็ต้องเอาไปส่งในวันที่ 5 เมษายน มาส่งที่หมู่บ้าน หมู่บ้านจัดเตรียมเสร็จก็มาส่งที่ประธาน เมื่อก่อนผมก็จริงจังมาก แต่ตอนนี้ไม่รู้เป็นอย่างไรแล้ว

ยุพิน ขำนิล: คือสิ่งที่เราทำได้ หนึ่งคือเรื่องงบประมาณเป็นปัจจัยหลัก การทำงานทุกชิ้นเรามีนงบประมาณให้ทั้งหมด แต่ไม่เยอะ แต่เป็นแค่น้ำจิ้มให้ ดีกว่าให้ควักเนื้อออกมาเอง ซึ่งตรงนี้เรามั่นใจว่าเราเปิดเผยทั้งหมด โครงการเราทำมาเราแจกทุกคน และทุกคนก็รู้ว่าตัวเองจะได้เท่าไร คนทำอะไรได้เท่าไร และทุกกิจกรรมที่เราลงไปมีงบประมาณติดติดทุกตัว ไม่มีคำว่าฟรี แต่ไม่ใช่พวกเราหาเงิน แต่เราไม่เบียดเบียนครอบครัว เราถือว่าเอาแค่แรงมาแล้ว พวกเราก็ไม่มีเงินเดือนกินทั้งหมด อย่างมากมาประชุมก็ได้เท่ากัน 300 บาท ก็ได้เท่ากัน 300 บาท กลับไปทำงานให้ชาวบ้านก็ไม่ได้เงิน ปัจจัยหลักคือ เรื่องงบประมาณ

สองคือ เรื่องคนที่มาทำงานกับเรามีความรับผิดชอบ เพราะเราคัดกลั่นกรองมาแล้ว ว่าคนนี้โอเค ใช้งานได้ และมีจิตใจที่เสียสละ และอยากช่วยเหลือคนอื่นอยู่แล้ว และเป็นผู้นำในชุมชนมาก่อน พอทำดีได้รับการยอมรับมันก็ส่งผลกับการทำงานด้านอื่น ๆ ให้ดีด้วย จริง ๆ แล้ว 10 ปากต่อ 1 คน มันไม่ได้เยอะเลยนะ แล้วทุกเดือนต้องออกไปหลายครั้ง ในช่วงต้น ๆ ถามว่าพอหรือไม่ ไม่พอ แต่จำเป็นต้องทำ เพราะมันคือความรับผิดชอบ เพราะเราบอกว่าเอาแล้ว ก็คือตกลงคือรับ

อย่างคนที่บอกไปว่ารับไปแล้ว 1 คน บวกอีก 9 คน เฉลี่ยแล้วเดือนละ 100 บาท ซื้อของไปมากกว่า 100 บาทอีก เอาของไปให้เขา เพื่อให้เขาทำบัญชีครัวเรือน บางคนก็ถึงขนาดขึ้นวาดรูปหมู่ รูปผัก รูปอะไรก็แล้วแต่ เพราะผู้สูงอายุอ่านหนังสือไม่ออก ใส่ตัวเลขได้ แต่อยากทำ เราก็ให้ทำ บางคนตัวเล็ก ลงช่องไม่ถูก เขาก็พิมพ์เป็น 31 วัน ว่าค่าอะไรบ้างให้เขียน แล้วอาสาสมัครก็เอาข้อมูลมารอในแบบ และให้ อบต. บันทึกข้อมูลให้ ฉะนั้นความยากลำบากมันมีทุก ๆ ขั้นตอน แต่เราไม่ได้เล่าให้ฟัง เพราะคนที่เราได้มาเป็นคนที่ค่อนข้างเสียสละ อยากช่วยเหลือชุมชนอย่างแท้จริง ที่เราพูดแบบนี้เพราะเรากลัวพูด ถ้าเราไม่ได้คนแบบนี้มา เราคงไม่ได้ข้อมูลมา แล้วโครงการนี้ก็จบเลยนะ เพราะมีหลาย ๆ จังหวัดที่ทำแล้วไม่ประสบความสำเร็จและต้องเลิกไป คือระบบกลไกอาจจะดี แต่อาจจะไม่ได้ข้อมูล

เพราะฉะนั้นที่นี้ใช้ทั้งพระเดชพระคุณ คำหยาบ คำชม เราใช้สารพัดพิษทั้งหมดเลย ที่ข้อมูลตรงนี้ถึงจะได้มา บางคนใช้ตำแหน่งตัวเองการันตีกับนายก อบต. เป็นอาจารย์ ถ้าไม่ให้ก็เป็นเรื่องนะ บางคนก็ใช้ เข้าหน้าไม่ได้ ก็เข้าหลังบ้านนะ สามี่เข้าหาไม่ได้ เข้าหาภรรยาด้านหลัง ถ้าไม่ได้แก็บเป็นเรื่อง เลยต้องนอนคุยกับผัวเลยนะ เราใช้ทุกอย่าง อย่างเป็นสามชิกสภาเทศบาลไม่ถูกกับอีกพรรคหนึ่ง เปลี่ยนคนนี้ไม่ต้องไป เอาคนที่สนิทไป เพื่อที่จะให้โครงการนี้สำเร็จได้ เพราะฉะนั้นที่นี้จะใช้กลยุทธ์ทุกรูปแบบ แต่ขอให้อ่านปัญหามันเป็นอย่างไร เราจะมีทีมแก้ปัญหาอยู่ หมู่บ้านนี้ตำบลนี้เก็บไม่ได้ไม่เป็นไร เตียวไปจัดเวทีคุยกันใหม่และเอาให้ได้ เราไม่ได้ทิ้ง เราทำเหมือนกับทิ้งนะ ให้ตำบลไปทำ ให้หมู่บ้านไปทำ แต่ถ้าเรามาคุยกันแล้ว หมู่บ้านนี้ ตำบลนี้มันมีปัญหา ให้มาบอกเราที่มกลาง เราก็จะลง ถ้าเกิดเขาเอาไม่อยู่ เราก็พร้อมที่จะเปลี่ยนคนให้ ถ้าเกิดเขาไม่รู้จะเลือกใครเราจะเลือกให้ ถ้าเขาเลือกเองได้อยากให้เขาเลือก เพราะถือว่ามันต้องเป็นพรรคพวกเดียวกันทำงานถึงจะเข้าหากัน บางคนบอกโครงการนี้เล่นพวก ใช่ ยอมรับ ถ้าไม่เล่นพวกไม่ได้งาน บางคนไม่ได้เล่นพวก ก็ขัดกันอยู่เรื่อย ไม่ได้ทำงานกันซะที แต่ถ้าเราโอเคด้วยกัน งานมันไปได้เร็ว

วสันต์ เหลืองประภัสร์: ทั้ง 21 ตำบลส่วนใหญ่เป็นพื้นที่ชนบททั้งหมดหรือเปล่า มีส่วนไหนเป็นเมืองหรือไม่

ยุพิน ขำนิล: มันชนบทหมดแหละ อย่างที่เป็นเทศบาล ก็ยังชนบทอยู่นะ เป็นเทศบาลแต่ก็เห็นแต่ป่า ยังไม่เข้าใจว่าเทศบาลกับ อบต. มันต่างกันอย่างไร เราเห็นว่าเทศบาลมันดูหรู บริหารเงินกันเป็นร้อย ๆ ล้าน แต่อันนี้เทศบาลยังบริหารเงินกันสิบลกว่าล้านอยู่เลย เราก็ไม่ได้ต่างกัน ฉะนั้นชนบทเหมือนกันหมด

วสันต์ เหลืองประภัสร์: อีกเรื่องที่เราสนใจมาก คือ เรามีกลุ่มทำงานของเราเป็นทีมจังหวัด ที่ในงานส่วนหนึ่งทำในกรอบของสกว. จัดทำบัญชีครัวเรือน ทำแผนชุมชนต่าง ๆ นานา แต่ต่อมาภายหลังกิจกรรมมันก็ขยายไปต่อยอดกับส่วนราชการโน้น ส่วนราชการนี้ หรือหน่วยงานภายนอกอื่น ๆ ตอนที่มันเกิดขึ้น มันมาอย่างไร เอาส่วนราชการก่อน อย่างที่เคยบอกว่าเมื่อก่อนผู้ว่าราชการจังหวัดเราก็ไม่ยากคุย ช่วงแรก ๆ ผู้ว่าราชการจังหวัดมาประชุมด้วยหรือไม่ เข้าใจว่าในทีม 27 คน มีผู้ว่าราชการจังหวัดนั่งอยู่ด้วยหรือไม่

ยุพิน ขำนิล: ไม่มี เราแค่ไปขอความคิดเห็น เพราะเขาสั่งให้ไปขอ ทาง สกว. จริง ๆ เราไม่อยากไปขอหรอก แต่เขาบอกว่าต้องผ่านจังหวัด ก็เชิญหัวหน้าส่วนราชการมาทั้งหมดมา ทั้งผู้ว่าราชการจังหวัด ทั้งรองผู้ว่าราชการจังหวัดก็มาทั้งหมด เราก็นำเสนอว่าเราจะทำแบบนี้ ๆ โอเคหรือไม่ ก็มีปรับปรุงกันนิดหน่อย แค่นเสนอแนะนิดหน่อย แล้วเราก็ทำของเราไปเรื่อย ๆ แต่เวลาทำไปแล้ว ครั้งแรกก็มีปัญหากับท่านผู้ว่าราชการจังหวัด นายประภากร สมิตี ทาง สกว. ก็มาคุยเองว่าต้องมาทำร่วม ตอนหลังส่วนราชการมาแปลงสาร ว่า NGO มันไม่ได้เรื่อง มันร้อน มันเอาแต่ใจ ไปฟ้องผู้ว่าราชการจังหวัด ท่านเลยไฟแดงไม่ให้ทำในพื้นที่ แต่เราทำเสร็จแล้ว เขาก็ยังพูดต่อหน้า อาจารย์สีลาภรณ์ บัวสาย อาจารย์จรัส สุวรรณมาลา ทีม สกว. ทั้งหมดเลย มีป่าน มีณรงค์ไป ผู้ว่าราชการจังหวัดก็แขวะเราต่อหน้า สกว. จนกระทั่งทนไม่ไหว เราก็ตบโต๊ะเลยนะ “หนูไม่เคลียร์ผู้ว่าฯ หมายความว่าอย่างไร ว่าใคร ว่าหนูหรือ” พวก อาจารย์สีลาภรณ์ บัวสาย ก็ตกใจว่าเคลียร์กันตรงนี้เลยหรอ มันไม่มีเวทีอื่นแล้วไฉนก็ต้องเคลียร์กันตรงนั้น ตอนหลังเข้าใจผิดแล้วมาขอโทษเรา เพราะพัฒนาการจังหวัดไปแปลงสารเรา เพราะอยากได้งบประมาณในส่วนของเราจากโครงการเราไปเป็นของเขา เขาบอกว่าเขาจะทำทั้งจังหวัด ทำไม่ไม่ส่งมาให้เขา ก็เคลียร์กันวันนั้นเสร็จเรียบร้อย ผู้ว่าราชการจังหวัดบอกขอโทษ แต่พี่ป่านบอกไม่ได้ งานนี้ขอโทษเฉย ๆ ไม่ได้ ต้องมีการลงโทษ ก็เป็นข่าวลือของ สกว. ว่าคนจังหวัดชัยนาทตบโต๊ะกับท่านผู้ว่าราชการจังหวัด อาจารย์สีลาภรณ์ บัวสาย ไปไหนก็พูด เราก็อายเหมือนกันนะ ว่าเรามีพฤติกรรมไม่ดี

วสันต์ เหลืองประภัสร์: ตกลง ลงโทษอย่างไรครับ

ยุพิน ขำนิล: ให้ไปที่อื่น เหมือนกับเขาแปลงสารเรา ถ้าพูดตรง ๆ แล้วทีมเราถ้ามีเกราะของผู้ว่าราชการจังหวัดมันก็ดี ถ้าไม่มีเราก็ทำกันไม่ได้ เพราะฉะนั้นเราก็ทำงานของเราเกือบเสร็จหมดแล้ว พอตอนหลังการทำงานของเราก็เริ่มเป็นที่ประจักษ์เหมือนว่าทางจังหวัดก็ได้คำชื่นชมอะไรต่าง ๆ เราก็เลยเป็นลูกรัก มีอะไรก็บอกลูกตลอด ให้ลูกช่วย ให้ลูกทำ เราก็เต็มใจทำ ตอนสรุปบทเรียน เรามีผู้ว่าราชการจังหวัด 2 คน คนก่อนที่เกษียณกับคนปัจจุบันไปฟังการสรุปบทเรียน และให้กำลังใจกับเรา อย่างน้อยแค่คนเดียว NGO ได้คำชมก็ทำใจแล้ว ถ้าเกิดมาหักกันเราก็ไม่ยอม ส่วนราชการอะไรต่าง ๆ อย่างเช่นสำนักงานเกษตรจังหวัดก็จีบเรา “พี่จะเอาอะไรบอกเลยนะ เอาโรงสี เอาเครื่องคัดเมล็ดพันธุ์ บอกเลยนะ เดี่ยวเสนอให้” อย่างของสำนักงานแรงงานจังหวัด สำนักงานจัดหางานจังหวัด สำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัด (พช.) ตอนนั้นรู้สึกว่าจะไรก็ดี ๆ ไปหมด เมื่อก่อนจะเข้าถึงทรัพยากรก็ติดขัดไปหมด อันนั้นหมด อันนี้เต็ม ไม่ได้ แต่ตอนนี้ง่าย ท่านผู้ว่าราชการจังหวัด ท่านรองผู้ว่าราชการจังหวัดก็ให้ความไว้วางใจให้เรารับผิดชอบ แล้วเราก็ไม่เคยทำประวัติเสียหาย ตั้งแต่ปี 2550 จนถึงปัจจุบันเวลาเราก็ไม่เคยทำอะไรเสียหาย ไปทำงานเราก็แยกส่วน ถ้าเราไปในนามจังหวัด เราก็ต้องพุ่งไปทางจังหวัด ถ้าเรามาในนามของเรา เราก็พุ่งเรื่องของเรา ตอนนี้เกือบทุกคนก็ได้รับตำแหน่งในคณะกรรมการของจังหวัด ตั้งแต่ระดับ

หมู่บ้าน ตำบล จังหวัด ทุกส่วน อย่างฟุ้งก้อยู่ในชุดยุทธศาสตร์จังหวัด ธรรมนูญฉบับจังหวัด ของอะไรต่าง ๆ ก็เป็น
กรรมการอย่างน้อยเกือบ 10 ชุด

เดช รัชฎาวงศ์: งานของสมาคมก็มีการหาเงินมาจากองค์กรต่างประเทศบ้าง ในประเทศบ้าง เป็นทุนในการดำเนินงานหลัก
แต่ทุนที่ใหญ่ที่สุดคือประชาชน เป้าหมายการทำงานของเรายู่ที่ประชาชน ราชการก็ถือว่าให้ความร่วมมือไม่เป็นศัตรูด้วย
เพราะว่าประชาชนอยู่กับเรา เรายู่กับเขาเกิดจนตาย แต่ข้าราชการเดี๋ยวมาเดี๋ยวไป ช่วงนี้ดีหน่อย พอหมดคนนี้ไป คนใหม่
มาไม่ค่อยดีซะแล้ว มีหลักการการทำงานอีกอย่าง เราก็มีฐานะเปลี่ยนไป แต่ถ้าเรายู่กับประชาชน เป้าหมายอยู่ที่ประชาชน มัน
ไม่มีการเปลี่ยนแปลงเขายู่อย่างนี้ตั้งแต่เกิดยันตายไปตลอด เราจะต้องอยู่กับเขาไปตลอด แต่ถ้าเรายู่กับข้าราชการ อยู่
กับนักการเมือง เดี่ยวมาเดี๋ยวไป เราต้องปรับตัวเป็นจิ้งจกเปลี่ยนสัณฐานตลอดเวลา เพราะสิ่งที่เราไปพินิจอยู่มันเปลี่ยนไปเรื่อย
เราก็ต้องเปลี่ยนตามจนเราเหนื่อย ถ้าเรายึดประชาชนไว้ ทางข้าราชการเขาต้องสนับสนุนเราโดยนโยบาย โดยกฎหมาย เพราะ
การทำงานของเร ไม่ได้ล้มล้างระบอบการปกครองระบอบประชาธิปไตย เราไม่ได้ฝ่าฝืนต่อกฎระเบียบของบ้านเมือง
เพราะฉะนั้นเราเป็นฝ่ายช่วยเหลือประชาชนให้เข้มแข็งขึ้น การที่ประชาชนเข้มแข็งขึ้นก็น่าจะเป็นวัตถุประสงค์ของทาง
ข้าราชการ เพราะฉะนั้นเราไม่มีทางที่เราจะเป็นศัตรูกับทางราชการ เราเน้นประชาชนไว้เรายู่ได้ กับราชการเป็นแค่
ความร่วมมือชั่วคราวชั่วคราวที่หมุนเวียนกันมาเท่านั้น

วสันต์ เหลืองประภัสร์: ขออีกคำถามหนึ่งละกันนะครับ คำถามหนึ่งที่เรากลุ่มมอบหมายมา จังหวัดชัยนาทถือว่าเป็นตัวแบบ
ที่ดี มีแกนนำชัดเจน มีผลงาน คำถามคือ ถ้าวันหนึ่ง สกว. ยุติการสนับสนุน หายไปเลย สมมติว่าหาย เข้าใจว่าทาง สกว. ก็
ยังสนับสนุนอยู่ ทาง สกว. ก็ให้ความช่วยเหลือบางส่วน สมมติว่า สกว. หายไป เนื่องจากทั้งสำนักงานกองทุนสนับสนุนการ
สร้างเสริมสุขภาพ (สสส.) และ สกว. ถูกรัฐบาลพยายามตัดงบ แล้ววันหนึ่งเกิดยุบ สกว. ขึ้นมา ที่นี้ยังเคลื่อนงานกันต่อไปได้
ไหม

ยุพิน ขำนิล: ถึงมีเราก็ไม่รับแล้ว เราคิดว่าเรายุติปีนี้ เพราะเรามองว่าทั้ง 21 ตำบล เราเดินได้ อย่างน้อยเราก็ส่งลูกต่อกัน
แล้ว ก็คือชาวบ้านเป็นเจ้าของแล้ว คุณกันเองได้แล้วโดยที่ไม่มีเราเขาก็อยู่กันได้ เดินได้แล้ว มันเหมือนกับเป็นเอกเทศ
พึ่งตนเองได้ในระดับหนึ่ง อย่างน้อยเขาก็ต้องทำเป็นอยู่แล้ว เป็นเรื่องที่เป็นความเดือดร้อน หรือเป็นปัญหาของเขา เรา
มองนะว่าเขาอยู่ได้ แต่ในอนาคตจะอยู่ได้หรือไม่ได้ก็อีกเรื่องหนึ่ง แต่โครงการของ สกว. มันสิ้นสุดปีนี้ เพราะว่าเราก็ไม่รู้
จะทำอะไรต่อแล้ว มันก็จบ อย่างปีแรกเราก็ทำเพื่อให้เกิดกระบวนการคิดการตัดสินใจของชาวบ้าน แล้วเห็นตัวตนที่แท้จริง
และแก้ปัญหาของเขาให้ได้ ปีที่ 2 ทำซ้ำ พอปีที่ 3 ก็ทำในแต่ละที่ อย่างที่นั่นทำเรื่องปุ๋ย กองทุนข้าวสาร ผัก เมล็ดพันธุ์ข้าว
เพราะฉะนั้นแต่ละที่เราไม่ลงไปแล้ว เรามองว่าถ้าเราจะทำก็ไม่ว่าจะทำเรื่องอะไร

วสันต์ เหลืองประภัสร์: แล้วตอนนี้เรื่องบัญชีครัวเรือนยังทำกันอยู่หรือไม่ครับ ก็ยังทำกันอยู่ ส่วนที่งานเพิ่มเข้ามา ที่ชัย
มาก็คือเรื่องวิสาหกิจชุมชน ทั้งเรื่องผัก ทั้งกองทุน ทั้งอะไร สมมติว่า สกว. ยุติ ก็ต้องถามแกนนำแต่ละตำบลว่ามันจะเคลื่อน
กันต่อไปได้อย่างไร

จวน สวัสดิ์: อย่างสมาชิกกลุ่มผักของผม เริ่มแรกเลยมี 17 คน พอมาทำงานของ สกว. เพิ่มมาเป็น 28 คน ณ ปัจจุบัน
เป็นศูนย์เรียนรู้ ทุกคนมองหมด เข้ามาเป็น 35 คน ค่าแรกเข้าเราขอ 500 เขาเห็นว่ากลุ่มเราเดินได้ เขาก็อยากจะเดินตาม ทำให้
ถึงเดินได้ ทำให้ถึงเกาะกลุ่มกันได้ ยังมีคำถาม ร้อยอย่างนี้เข้ามาตั้งนานแล้ว ม้วนมองเราทำงานอยู่ ร้อยอย่างนี้เข้ามาสมัครนาน
แล้ว ผมว่าเดินได้ และไม่มีปัญหา

ยุพิน ขำนิล: ขออนุญาตคะอาจารย์ พอตินายเทศมนตรีตำบลโพนางตำออกมา แนะนำชื่อเลย

ปัทมิตา นุ่นประสิทธิ์: ชื่อ ปัทมิตา นุ่นประสิทธิ์ ค่ะ

จวน สวัสดิ์: จริง ๆ แล้วเหมือน สกว. เขาสร้างหัวขบวนรถไฟมาให้แล้ว ผมเชื่อเหลือเกินว่าตู้ที่จะมาเสียบท้ายขบวนเราอีกหลายตู้ ที่จะให้หัวขบวนนำตำบล นำหมู่บ้านไปได้ตลอดรอดฝั่ง

วสันต์ เหลืองประภัสร์: ในด้านหนึ่ง ผมเข้าใจว่ากลุ่มวิสาหกิจมันมีแนวโน้มจะไปได้ยาว เพราะมีกิจกรรมชัดเจน มีสมาชิกที่กระตือรือร้นของกลุ่มผลักดันลดสารกับแกนระดับตำบลที่ทำเรื่องบัญชีครัวเรือน เป็นกลุ่มเดียวกันหรือไม่ หรือว่าแยกงานกัน

จวน สวัสดิ์: ก็กลุ่มเดียวกัน

วสันต์ เหลืองประภัสร์: กลุ่มเดียวกันเลย เราใช้กลุ่มแกนที่เป็นกรรมการของตำบลขับเคลื่อนงานของ สกว. มาโดยตลอด และพัฒนามาเป็นวิสาหกิจชุมชน ก็เป็นกลุ่มเดียวกัน ถ้าจะทำอะไรต่อก็ขึ้นอยู่กับกรรมการของแต่ละตำบล

ยุพิน ขำนิล: เหมือนกับว่า ที่แรกเรามีทีมตำบล ซึ่งมีตัวแทนแต่ละหมู่บ้านเข้ามาเป็นกรรมการ พอเราเกิดวิสาหกิจชุมชนก็เอาชุดนี้เข้ามาเป็นกรรมการด้วยเช่นกัน เพราะถือว่าเป็นกิจกรรมเพิ่มรายได้ ลดรายจ่าย ขยายโอกาส เอามาทำเลย เพื่อแก้ปัญหาความยากจนให้ได้ เพราะฉะนั้นกรรมการทีมตำบลกับชุดวิสาหกิจชุมชน เราทำในระดับเครือข่ายไม่ได้ทำในระดับหมู่บ้าน เพราะฉะนั้นทีมตำบลก็ยังคงอยู่ อย่างน้อยไม่ถูกผัดแต่ก็ลงพื้นที่ ก็ถือว่าเป็นสมาชิก แล้วอยากรู้เรื่องราวก็มาประชุม ตอนนั้นเราลงไปในเรื่องของการประชุม แต่ถ้าหมดแล้วเขาก็ยังประชุมกันต่อ เพราะเขายังต้องหารือกันว่า จะส่งของที่ไหน จะทำกันอย่างไร แผนธุรกิจเราจะดำเนินกันอย่างไร อันนี้กรรมการกลุ่มจะต้องคิด ถึงการขยายขยายของการทำงานของเราเครือข่าย เพราะอย่างน้อย 21 ตำบล เรามีกิจกรรมอยู่แล้ว เพราะฉะนั้นโอกาสที่มันจะไปได้ มันก็ไปได้ ถ้าธุรกิจมันล้ม แต่ถามว่าคนยังมีอะไรอีกหรือไม่ ยังมี

จวน สวัสดิ์: เขาฟังเรา ผมว่างาน สกว. มันเป็นงานวิจัย เขาต้องเชื่อในงานวิจัย เพราะเราทำวิจัยผ่านกันมาแล้ว ต้นทุนกำไร ผลผลิตที่จะส่งต่องานต่อไปต่อตารางวา เราเรียนจบแล้ว เขาอยากจะรู้ว่าเข้ามาแล้วได้กำไรหรือไม่ เขาก็ต้องมาฟังเรา อยากจะเชื่อมต่อกับเรา อยากจะได้ความรู้จากเราว่าทำกันอย่างไร นี่มันเป็นเสน่ห์อย่างหนึ่งของ สกว. มันเป็นงานวิจัย

ยุพิน ขำนิล: พอได้มาอีกคนหนึ่ง ชนิตดา ชนะสกุลนิยม เป็นนายก อบต. เทียงแท้ คนนี้เดิมเป็นเหรียญจากกองทุนข้าวสาร พัฒนาขึ้นมาเป็นนายก อบต.

วสันต์ เหลืองประภัสร์: อีกส่วนหนึ่ง แผนชุมชน แผนตำบล ยังทำกันอยู่ทุกปีหรือเปล่าครับ ทำเป็นรอบปี หรือว่าอย่างไรครับ หรือแล้วแต่

ยุพิน ขำนิล: มันแล้วแต่แต่ละตำบล บัญชีครัวเรือนเราทำปี 2550-2552 ปีนี้เราให้จังหวัดทำ เพราะจังหวัดเราทำเต็ม 100% เพราะฉะนั้นเราผ่านขั้นตอนเรื่องแผนชุมชนมาแล้ว แต่ข้อมูลที่เรารวบรวมอีกตำบลละ 50 ชุด มันแค่เป็นไกด์ไลน์ของเราเท่านั้น เพราะฉะนั้นในเรื่องของแผนชุมชนทุกปีสำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัด (พช.) ต้องสั่งให้ทำ แต่เราจะใช้ข้อมูลจากที่เราพูดคุย

วสันต์ เหลืองประภัสร์: ที่นี้ที่จังหวัดสั่งให้ทำปุ้บใครทำ

ยุพิน ขำนิล: ผู้ว่าราชการจังหวัดชัยนาท

วสันต์ เหลืองประภัสร์: แล้วในพื้นที่ให้ใครทำ

ยุพิน ขำนิล: อบต. ทุกตำบล

ปัทมิตา นุ่นประสิทธิ์: ขอเสริมนิดนึงค่ะ แผนชุมชนเป็นเรื่องที่ดีมาก เพราะว่าเขาจะมาจากทางฝ่ายปกครอง กำหนดผู้ใหญ่บ้าน และ อบต. แล้วก็บังคับให้แผนชุมชนไปอยู่ในแผนพัฒนา 3 ปี 5 ปี ของ อบต. เพราะกำหนด ผู้ใหญ่บ้านจะเป็นผู้อยู่ใกล้ชิดชาวบ้านมากที่สุด และเขาก็จะคิดอีกแบบหนึ่งเพราะเน้นเรื่องการปกครองในหน่วยย่อย ๆ คราวเรือนของเขา แต่เราจะคุมภาพรวมและเงินอยู่ที่เรา ก็ทำทุกปีอยู่ในแผน 3 ปี แผน 5 ปี มีอะไรเพิ่มเสริมเข้ามาก็เริ่มใหม่ อย่างเช่นในปีนี้ โรงสีมา เราต้องมีแผนชุมชนใหม่แล้ว ให้บรรจุในแผน 3 ปี ถ้าไม่บรรจุในแผนเอามาทำไม่ได้ แล้วก็โดยประชาคมอีกรอบ โดยชาวบ้านเขียนแผนมาแล้วจะให้ทำอะไรก่อน แต่น่าตลก แผนเยอะไปหมด แต่รัฐบาลส่งงบประมาณมาน้อยลง ๆ

วสันต์ เหลืองประภัสร์: ผมเข้าใจว่าตอนแรกแผนชุมชนมันก็มาจากเครือข่ายในหมู่บ้านที่อาศัยข้อมูลจากบัญชีครัวเรือน ถูกหรือไม่ครับ

ชนัดดา ชนะสกุลนิยม: เพิ่งเริ่มจากกลุ่มที่มาทำแบบนี้ แต่ก่อนแผนชุมชนไม่มีใครพูดถึง

วสันต์ เหลืองประภัสร์: ตอนนั้นก็ทำได้ เมื่อสักครู่นายก อบต. พูดถึงกำหนด ผู้ใหญ่บ้าน ตกลงตอนนี้กำหนด ผู้ใหญ่บ้านเป็นคนทำแผนชุมชนหรืออย่างไร

ปัทมิตา นุ่นประสิทธิ์: เขาทำแล้วเขาก็เสนอประชาชน

ชนัดดา ชนะสกุลนิยม: ก็ต้องไปประชาคม ถ้าประชาชนร้องขอเราถึงจะเอาขึ้นมาเป็นแผน คือมาจัดเรียงลำดับความเดือดร้อน ความต้องการ ความเร่งด่วน แต่ละประเด็น

ปัทมิตา นุ่นประสิทธิ์: แต่ก่อนให้ท้องถิ่นทำ ตอนนี้แผนชุมชนให้กำหนด ผู้ใหญ่บ้านทำด้วย คู่กัน แล้วก็เอามาบรรจุไว้ด้วยกัน ก็จะได้วิธีคิดจาก 2 กลุ่ม ทางนี้เรามีเงินพัฒนา ทางนั้นคือปัญหาย่อย ๆ ของเขา

วสันต์ เหลืองประภัสร์: คือผมกำลังนึกถึงว่ามันเชื่อมโยงอย่างไรกับโครงการที่สร้างผ่าน สกว.

ปัทมิตา นุ่นประสิทธิ์: อย่างน้อยเขาก็ตื่นตัว เพราะรู้ว่าสิ่งที่เขาคิดมันเป็นไปได้

ยุพิน ขำนิล: ดีกว่าแผนแบบเลมหนา ๆ ที่หมู่บ้านหนึ่ง ๆ มี 20-30 โครงการ ตอนนี้เหลือ 3-4 โครงการ แต่ส่วนใหญ่ก็เป็นเรื่องปากท้อง

ปัทมิตา นุ่นประสิทธิ์: จะเล่าให้ฟังอีกอย่าง บางเรื่องก็ส่งแผนลงไป แต่บอกว่าคุณทำไม่ได้ ส่งงบมาให้ท้องถิ่น แต่ต้องส่งกลับคืนจังหวัด เช่น เรื่องยาเสพติด ส่งมา 90,000 บาท และเอากลับไป 90,000 บาท คุณทำไม่ได้หรอก เพราะฉะนั้นบางทีแล้วราชการก็มาล้งกลับ เล่าให้ฟัง

จวน สวัสดิ์: ท่านนายกฯ ผมก็มีความเห็นว่า ตอนที่ผมเป็น อบต. กันสมัยแรกนะ โครงการแต่ละหมู่โครงการไหนได้หมด พอมาเป็นเทศบาลในยุคนี้นี้ ผมว่าการกระจายอำนาจไม่เต็มร้อย คือเงินตัวใหญ่ ๆ ไปกองอยู่กับสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร (ส.ส.)

เราก็ต้องได้ไปหา ส.ส. ถึงจะดึงเอามาได้ มันได้ไม่เต็มร้อยเหมือนเป็น อบต. เงินเราต้องไปดึงมา ไม่ได้อุดหนุนตรงมาจาก
รัฐบาล

วันชัย เลิศฤทธิ์: อย่างเรื่องบัญชีครัวเรือน เริ่มเข้าไปมีบทบาทที่ชัยนาท เพราะชัยนาทลงทุกหมู่บ้านของโครงการ ABC ซึ่ง
จังหวัดอื่นไม่มี แล้วก็เน้นไปที่ อบต. และเทศบาลด้วย เพราะฉะนั้นเทศบาลก็จะมาชี้แจงทำความเข้าใจกับชาวบ้านว่า
โครงการขอให้คิดหลาย ๆ เรื่อง คิดจากไหน ใช้ตัวไหนเป็นตัวข้อมูลในการตัดสินใจทำโครงการ เพราะเท่าที่ผ่านมาก็จะเป็น
เรื่องสาธารณูปโภคเท่านั้นเอง แต่อันนี้ให้มองเรื่องสุขภาพของตัวเอง เรื่องการทำมาหากิน เรื่องสิ่งแวดล้อม เขาพยายามให้
มองหลาย ๆ ด้านด้วย แล้วก็อีกอย่าง ตามที่ท่านนายก อบต. บอก โครงการนี้ให้กำนันผู้ใหญ่บ้านทำส่วนหนึ่ง อบต. ทำส่วน
หนึ่ง ตอนนี้ อบต. ลงไปให้ผู้ใหญ่บ้านแต่ก็ทำอยู่ แต่ก็ส่งให้ทาง อบต. และทาง อบท. ก็จะมาช่วยจัดให้

วสันต์ เหลืองประภัสร์: แต่อันนี้ก็ไม่เกี่ยวกับเราโดยตรง

ยุพิน ขำนิล: เกี่ยว ๆ ของ อบต. ก็ส่วน อบต. เราก็มีแผนเพิ่มไปให้กับทาง อบต.

วสันต์ เหลืองประภัสร์: ที่บอกว่าตอนนี้ มันเริ่มปีไหนที่ให้ทำบัญชีครัวเรือน

ยุพิน ขำนิล: ปลายปี 2550

วสันต์ เหลืองประภัสร์: แล้วตอนหลังก็ทำทั้งจังหวัดเลย

ยุพิน ขำนิล: ตอนนี้ทำทั้งจังหวัดแล้ว จะสรุปวิเคราะห์ข้อมูลจากบัญชีครัวเรือนตอนนี้กำลังจะสอนท่านนี้ เพื่อที่จะให้ออกมา
เป็นแผน เหมือนกับสิงห์บุรี เดียววันที่ 4 ต้องไปคุยเรื่องสิงห์บุรีเกี่ยวกับเรื่องการวิเคราะห์ เรื่องแผนมันเป็นแบบนี้ อบต. ก็ยัง
ทำอยู่ โดย พช. แล้วเราก็เป็นกรรมการตรวจมาตรฐานแผนชุมชน โดยมียุพิน มีอาจารย์วันชัย เข้าไปเป็นกรรมการในการ
คัดเลือก เพราะฉะนั้นเกณฑ์มาตรฐานมันมี คือ หนึ่ง ใช้บัญชีครัวเรือน สอง ใช้ข้อมูลความจำเป็นพื้นฐาน (จปฐ.) เขจะมี
คะแนนให้ อันไหนจะเป็นเกณฑ์มาตรฐานที่จะให้มาก ก็จะบวกตัวเลข

วสันต์ เหลืองประภัสร์: พูดยาว ๆ คือ เขามาต่อยอดจากสิ่งที่ทุกท่านทำมา ที่นี้มาบูรณาการทั้งจังหวัด แต่ผมสงสัย
นิดหนึ่งว่า ตอนขับเคลื่อนฯ เข้าใจว่าเจ้าภาพหลักคือ สำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัด (พช.) หรือเปล่าครับ

ยุพิน ขำนิล: ที่นี้เจ้าภาพหลักคือ สำนักงานจังหวัดเป็นเลขา มันเป็นแบบนี้ บัญชีครัวเรือน ผู้ว่าราชการจังหวัดเป็นคน
ออกงนิ คนรณงานคือ หัวหน้าสำนักงานจังหวัดกับเลขา ส่วน พช. เป็นแค่ส่วนหนึ่ง

วสันต์ เหลืองประภัสร์: แล้วตอนโครงสร้างที่จะจัดเก็บอะไรต่าง ๆ ให้ได้ เขาทำแบบเดียวกับที่เราเคยทำมาหรือเปล่า ที่
อาศัยกรรมการระดับตำบล อาสาสมัคร

ยุพิน ขำนิล: ส่วนใหญ่จะคล้ายเรา ต่างตรงที่วิเคราะห์กับการประชุมประจำเดือนไม่มี เขายังไปเลยว่า ในอำเภอนี้
นายอำเภอคุม กระทรวงสาธารณสุขเป็นคนติดตาม แล้วการวิเคราะห์พอเก็บได้เขาก็ส่งให้ อบต. ตอนนี้ อบต. ก็กำลัง
รวบรวมข้อมูล แต่ยังไม่ผ่านการวิเคราะห์

มัญญ คนพินิจ: ในหมู่บ้านเขามีคณะกรรมการหมู่บ้านที่นายก อบต. พูดถึงว่าเราต้องทำ คือหน้าที่หลักของคณะกรรมการหมู่บ้านจะมีหลายด้าน มีทั้งด้านการพัฒนา ด้านเศรษฐกิจ ด้านสิ่งแวดล้อม ซึ่งมันมีหัวหน้าคณะกรรมการที่อยู่ในคณะกรรมการหมู่บ้าน ที่นี้เวลาเขาทำขึ้นมาเขาเอาหลักของ จปฐ. บ้าง ก่อสร้างพื้นฐานของหมู่บ้านบ้าง ถนนหนทางต่าง ๆ ไฟฟ้า รวมทั้งเกี่ยวกับเรื่องสิ่งแวดล้อม สาธารณสุข ก็มาประชุมปรึกษากัน พอประชุมปรึกษากันเสร็จ เราก็มาคิดประเด็นว่าเราอยากจะทำแผนชุมชนอย่างไร พอทำเสร็จแล้วขณะนี้ ผมส่งเทศบาลไปแล้ว ส่งอำเภอไปแล้ว ของหมู่บ้านผม ที่ผมพูดไม่ใช่เพราะผมเป็นผู้ใหญ่บ้าน ผมเป็นเลขานุการของคณะกรรมการหมู่บ้าน (ภรรยาเป็นผู้ใหญ่บ้าน) ปัญหาคือใครทำก็ได้ ก็ต้องรู้รายละเอียดว่า ไร่ที่ทางมาจากไหน ที่เราเขียนแผนมันมาอย่างไร แล้วก็เมื่อปีที่แล้ว ผมก็ผ่านการตรวจมาแล้ว หมู่บ้านผม และท่านผู้ว่าฯก็ได้เซ็นรับรองแล้วว่าเหมาะสมถูกต้อง เราต้องมีการประชุมประชาคมไปก่อน โดยให้ประชาคมทุกครัวเรือนมาประชุมกัน และคณะกรรมการหมู่บ้านก็เข้าร่วมประชุมกัน

ตอนนี้ทางราชการกำหนดมาอีกตัวหนึ่ง คือ ให้มีเรื่องเศรษฐกิจพอเพียงอยู่ในแผนด้วย อย่างเช่น หมู่บ้านคิดจะทำเรื่องปลูกต้นไม้ ปลูกผัก เพื่อเป็นการให้เศรษฐกิจพอเพียง เพราะหมู่บ้านผมเป็นเศรษฐกิจพอเพียงต้นแบบแล้ว นี่คือจังหวัดเขาคัดเลือกไปแล้วนะ อีกตัวหนึ่งก็คือ ทำเกี่ยวกับเรื่องสิ่งแวดล้อม เช่น ทำฝายชะลอน้ำ กันน้ำ ทางหมู่บ้านก็เพิ่ม 2 ตัวนี้เข้าไปว่าเราจะทำอย่างไร ก็ต้องถามประชาชน ถ้าเราจะทำฝายในคลองตรงนี้นั้นจะเหมาะหรือไม่ เขาก็บอกเลยถ้าที่กิโลเมตร 3 ถ้าไปทำเขื่อน ลักษณะว่าพอเขาปล่อยน้ำมา ชลประทาน ก็มาถูกกักไว้ที่นี้ก่อน ดึงน้ำให้มันลงพรวดไปที่ท้ายคลองเลย เราก็พิจารณาว่าหมู่บ้านไหนทำนา มันได้ประโยชน์จากตรงนี้ คือ สามารถสูบน้ำเข้านาได้ โดยที่ถ้าพอเขาหยุดส่งน้ำมันพรวดลงท้ายไปหมดแล้ว อันนี้เราก็ทำเศรษฐกิจพอเพียงเข้าไปด้วย นี่ขยายความนะครับ อันนี้คือมาจับมือจริง ๆ ผมมีเรื่องบัญชีครัวเรือนที่เป็นข้อมูลของหมู่บ้านอยู่แล้ว ก็เลยเข้าไปช่วยกัน

เดช รัชฎาวงศ์: ผมขอเดิมตรงนี้นิดหนึ่งนะ เรื่องแผนของหมู่บ้านของตำบล หลายปีที่ผ่านมา ในพื้นที่ที่ผมอยู่ ไม่ได้เคลื่อนตัวไปจากอดีตเลย พอถึงเวลาทางจังหวัดทางอำเภอสั่งให้หมู่บ้านทำแผน เขาก็จะนัดประชาชนมาประชุมกัน ใครจะเสนอโครงการอะไรก็ยกมือเสนอมา เลขฯ ของ พช. ก็เป็นคนจดไป โครงการนี้ใช้หรือไม่ คนนี้เสนอขึ้นมาอีก ก็จดไป ใช้ ก็รวม ๆ ไว้ ก็เป็นลักษณะอย่างนี้มาตลอดหลายปีที่ผ่านมา และแผนที่เราเสนอนี้ก็ไม่เคยเก็บไปเทียบเคียง หรือเก็บไปสรุปรวมกันเป็นชิ้นเดียว และนำเสนอมาเป็นผลรวม เพราะฉะนั้นแผนที่เราทำจะไปแทรกในตำบล ในหมู่บ้านที่ผมอยู่ ยังไม่เข้าไป เป็นความคิดของคนกลุ่มหนึ่งเท่านั้น แต่โครงการเหล่านั้นยังไม่ได้ถูกแทรกเข้าไปในแผนของทางราชการของตำบล ข้อเท็จจริงเป็นอย่างนั้น

ที่นี้ผมก็คิดว่าเราน่าจะให้มีข้อมูลมากกว่านี้ เช่น อย่างที่ผู้พี่ว่าคณะกรรมการหมู่บ้านมีหลายส่วนส่วนพัฒนาที่พัฒนาสิ่งแวดล้อม พัฒนาเศรษฐกิจ ถนนหนทาง แหล่งน้ำ อะไรก็ตาม ความจริงเรามีกรรมการชุดนี้ มันน่าจะหาข้อมูลโดยการสอบถามหรือเป็นตัวเลขก็ตาม แล้วมาสรุปว่าเป็นข้อมูลที่กรรมการหมู่บ้านหามาได้ มี 10-20 โครงการเอามาเสนอในที่ประชุม แล้วก็ให้ที่ประชุมเสนอเพิ่มเติมเข้าไป และจัดลำดับในที่ประชุมนั้น ให้มีความคิดมาส่วนหนึ่งก่อน พอสิ้นปีผมไปขอเอกสารโครงการของตำบลมาดู ที่เราเสนอกันในที่ประชุมไม่โผล่ในนี้เลย อันที่โผล่มาเป็นของตำบลไหนไม่รู้ ถนนกว้างยาวเท่านี้ ใช้งบประมาณเท่านี้ แต่ในที่ประชุมไม่ได้พูดถึงกันเรื่องงบประมาณเหล่านี้เลย มีใครทำให้ ความจริงเรื่องเหล่านี้ถ้าทำก็เอามาเสนอในเวที และให้ประชาชนเลือกที่จะตัดไว้ คงไว้ แล้วเติมเข้าไป ต้องมีคนที่เป็นแกนนำได้สรุปเรื่องนี้สรุปให้ประชาชนเห็นก่อน และเปิดโอกาสให้เขาเสนอเพิ่มเสนอตัดเข้า ก็จะได้ข้อมูลรอบด้านมากขึ้น เพราะคนที่เสนอข้อมูลเข้ามามันเสนอรอบด้านให้สองคนนี่ดูเรื่องสิ่งแวดล้อม สองคนนี่ดูเรื่องอาชีพ สองคนนี่ดูเรื่องโครงสร้างพื้นฐานมา ถ้ามีการมอบหมายก็น่าจะทำได้ แต่เขาไม่มอบหมาย

ยุพิน ขำนิล: ทำไมได้หอรกอาจารย์ เขามีฐานการเมืองของเขาอยู่ ถามนายก อบต. 2 คนนี้ก็ได้อะไรจริง ที่เราคิดกับทำมันต่างกัน แต่ถ้าอาจารย์เป็นเด็กนักการเมืองโอเค อย่างถ้าหนูเป็นเด็กชนนิตา โอเค อย่างไรก็ต้องได้ เรื่องอะไรจะไม่ให้หนู

ชนิดดา ชนะสกุลนิม: โครงการให้เขียนเยอะแยะมากมาย จังหวัดชัยนาทมีทั้งหมด 50 กว่า อบต. ถามว่าเขียนไปเสร็จนายก อบต. ต้องไปลอบบี้หัวหน้าอีกนะคะ ใครเด็กใคร คุณเขียนไปคุณต้องไปลอบบี้โครงการ คุณต้องตามอีกนะคะ ไม่ใช่ออกจากนายก อบต. ออกจากชาวบ้านเรื่องความเดือดร้อนอย่างแน่นอน อบต. หมู่ 10 หมู่บ้านเป็นพื้นที่สีเขียว เป็นพื้นที่การเกษตรและนาจัดรูป ซึ่งไม่มีโรงงานเข้าไปหรอก เพราะเขาประมูลไว้แล้วว่าเป็นพื้นที่สีเขียว โรงงานไม่มี เพราะฉะนั้นงบประมาณน้อยมาก เพราะเราไม่มีโรงงาน คือเก็บภาษีจากชาวนาล้วน ๆ แล้วพื้นที่หนักก็เล็กอีก ติดกับตำบลห้วยกรดอีก ตำบลห้วยกรดก็เอาไปกินอีก ตำบลเที่ยงแท้ก็อยู่แบบพอเพียงละ ตอนนี้หนุ่มมองโครงการน่าจะสนใจที่จะมาพัฒนาคุณภาพชีวิตของชาวบ้าน แต่แล้วนายก อบต. เขียนมีที่มาจารย์เป็นที่ปรึกษาระดับอินเตอร์ของจังหวัด นายก อบต. เขียนโครงการสวยหรือลงการ ชาวบ้านเห็นชอบ ผู้นำเห็นชอบ แล้วนายก อบต. ก็ต้องมาวิ่งจังหวัดอีก ตรงนี้แหละ

ยุพิน ขำนิล: เหมือนกับเรา เวลาทำแผนตำบล ถ้าเราไม่ลอบบี้นายก อบต. ถามว่ามันจะได้หรือไม่ ไม่ได้หรอก มันจะต้องสัมพันธ์กัน อันนี้พูดกันเรื่องจริง ๆ แต่ถ้าเราเข้ากับนายก อบต. ไม่ได้ เราไม่ใช่เด็กเขา อย่าหวังเลยว่าจะได้

เดช รัชฎาวงศ์: ผมขอย้อนไปถึงที่อาจารย์พูดตอนแรกว่า เมื่อ สกว. ไม่สนับสนุน ยุติโครงการ งานต่าง ๆ เราจะเดินไปได้อย่างไร ยืนได้อย่างไร ขอตอบอย่างนี้ จะบอกว่าอาจารย์เดช ก็ไม่อยากจะรับอะไรแล้ว ที่นี้ถ้าเราดูงานจริง ๆ มันเหลือแต่ขั้นตอนการต่อยอดให้เกิดความยั่งยืนต่อเนื่อง เขาเดินเขาเป็นมาสุดแล้ว เหลือขั้นตอนต่อยอดส่งเสริม สนับสนุนให้เกิดความต่อเนื่องงานของ สกว. เขาเน้นเรื่องงานวิจัย งานข้อมูลเขาก็จะหนักตรงนี้ งานพัฒนาที่ตะนิดหน่อยเพื่อเป็นน้ำจิ้มหลอกให้คนทำและบันทึกข้อมูลไว้ เพื่อเอาข้อมูลไปสนับสนุนงานทางด้านวิจัยของ สกว. ซึ่ง สกว. ไม่ได้เป็นองค์กรที่สนับสนุนให้มีการวิจัยเพื่อการอยู่ดีกินดีโดยแท้ เขาต้องการตัวเลขการวิจัยเป็นแม่แบบในการเผยแพร่ในการเรียนรู้ เพราะฉะนั้นเราดูพื้นที่ของเราแล้ว เราเห็นว่าเราเหลือขั้นตอนยัดเยียดงานที่เราอยู่แล้วต่อยอดให้ดีขึ้น เราจะมองเรื่องนี้มากกว่าเรื่องงานวิจัย

วสันต์ เหลืองประภัสร์: ที่ผมสนใจมาก ที่พวกเราทำมาก็เป็นฐานให้กับกระทรวงมหาดไทยที่ทำมาปูพรมทั้งจังหวัด ที่นี้ถามทุกท่านจากประสบการณ์ ตอนนี้คือไม่ได้ทำผ่านเราโดยตรงแล้ว เขาก็ทำผ่านสำนักงานจังหวัดลงไปเก็บบัญชีครัวเรือนเพื่อสร้างที่จะสร้างขึ้นมาเป็นแผน ถามจริง ๆ มันจะสำเร็จหรือไม่ครับ

ยุพิน ขำนิล: คือถ้ามองจากภาพจังหวัดอื่นนะ ต่อไม่ได้ แต่ถ้ามองจากจังหวัดชัยนาทขึ้นมา น่าจะได้สัก 30% ที่น่าจะได้แผนออกมาจากปัญหาความต้องการของชาวบ้าน เพราะว่าไม่มีหลาย ๆ จุดยังบดสำหรับการทำงานของจังหวัด ไม่ว่าจะเป็นเรื่องตัวบุคคล เรื่องใจของคนที่มาทำ และเรื่องขั้นตอนระเบียบเยอะแยะมาก ทั้ง ๆ ที่เราตกลงไปหมดแล้วว่า อบต. จะต้องสนับสนุนการขับเคลื่อนแผนชุมชนนี้ ขั้นต่ำ 120,000 สูงสุดได้ไม่เกิน 150,000 ตั้งแต่ 10 หมู่บ้านขึ้นไป ถ้าเกิดต่ำกว่า 10 หมู่บ้านให้แค่ 120,000 แล้วทำรายละเอียดยิบย่อยหมดเลย ทำแล้วไม่มีใครจับตัว อบต. แค่นับสนับสนุนเท่านั้นเพื่อพัฒนาแก้ปัญหาของชาวบ้านก็ยังติดระเบียบบางตัว บาง อบต. ยังต้องยืมเงินกัน แคนนูมัติเงินผ่าน โอเคหมดแล้ว ออกหนังสือไปหมด ก็ยังเหลืออีก 3 ตำบลที่ยังไม่มีงบที่จะเคลื่อน ก็ต้องขอยืมเงินกันเอาไปเคลื่อน ขณะเดียวกันให้แต่ละกระทรวง ระบบชัยนาทดิเนะ หมายถึงว่า แต่ละกระทรวงเป็นคนติดตาม เช่น ผู้ตรวจสอบบัญชีสหกรณ์รับอำเภอนองมะโมง พัฒนาชุมชนรับอำเภอมือง กระทรวงเกษตรและสหกรณ์รับอำเภอนาคู เขาจะแยกกันออกไปแล้วแต่เขาจะจัดขบวนเข้าไปในพื้นที่ต่าง ๆ แต่ทั้งนี้ทั้งนั้นมันเป็นอย่างนี้ คนที่ลงไปมันยังไม่รู้เรื่องตรงนี้ เพราะว่าสั่งมาต้องรีบทำแต่มันไม่ได้สร้างจิตสำนึกหรือกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันตั้งแต่ 1-5 แต่อันนี้เขาสร้าง 1-2 รู้ แล้วก็ไป 7, 8, 9 แล้ว เพราะฉะนั้นขั้นตอนตรงนี้ขาด พอขาดขั้นตอนการประสานมันยังหลุดลอยอยู่ มันยังไม่ปะติดปะต่อ อันนี้คือหนูวิเคราะห์ เพราะว่าเวลาเขาจะทำที่เขาก็โทรมาที่ “ยุพิน ทำอย่างไร” ทำที่เขาก็จะทำให้เยอะเลย แต่กระบวนการเรียนรู้มันใช้คนเยอะไม่ได้ อย่างเช่น ยายเขาทั่วทั้งจังหวัด แล้วพูดถึงการวิเคราะห์มันไม่ได้นะ มันได้แต่เป็นแค่ทฤษฎี แต่ถ้าจะลงลึกให้แต่ละคนเรียนเป็นวิเคราะห์เป็น ต้องใช้กรุปเล็ก ๆ 40-50 คน มาเรียนรู้ร่วมกัน อันนี้เล่นทีเดียวทั้งจังหวัดเพราะไม่มีเวลา เพราะเงื่อนไขของจังหวัดคือ หนึ่ง ไม่มีเวลา สอง ไม่มีคน

สาม งบประมาณยังเบิกไม่ได้ มันไม่เหมือนของเรา ไม่มาก็ออกไปก่อน มันก็ลดขั้นตอนการทำงานไปเยอะ แต่ของส่วนราชการมันต้องไปตามขั้นตอน ถ้าจ่ายก่อนเบิกทีหลังหมด แต่ของเรามันไม่ใช่ มองว่าได้แค่ 30% ที่คิดว่าน่าจะได้ แต่ถ้าเกิดใช้เวลานานนิดนึง ทำความเข้าใจเหมือนกับที่เราทำร่วมกับ สกว. ว่าขั้นนี้ต้องเป็นอย่างไร เอาคนมาเท่านี้ และวางแผนอย่างนี้ คิดว่าไปได้ แต่ทั้งนี้ทั้งนั้นมันเป็นการสั่งการ เป็นการบังคับ ไม่ได้มาจากความอยากทำ แต่ต้องบอกว่าจังหวัดชัยนาทอยากทำนะ ผู้ว่าราชการจังหวัดอยากทำ หัวหน้าส่วนราชการอยากทำ แต่ในพื้นที่ยังไม่ค่อยเข้าใจ

สุพรรณ จันทร์ศรี: อีกอย่างข้าราชการมองว่าเป็นภาระ ไม่ชอบ

ปัทมिता นุ่นประสิทธิ์: ที่คิดว่าชัยนาทดี เพราะมีศูนย์ป่วยๆ มีองค์กรเอกชน มีท่านที่เสียสละ เพราะข้าราชการเองเขาไม่ทำหรอก ก็อย่างนี้ตรง ๆ ตามตรง ๆ แบ่งส่วนก็ตรง ๆ ถ้าข้าราชการเขาไม่ดูแลเราอย่างนี้ ถ้าไม่มีกลุ่มอย่างนี้ดูแล เราก็คงไม่ค่อยฟังเหมือนกัน เพราะเขาไม่ค่อยดูแลจริง ๆ แต่อย่างนี้เขาดูแล มันสำเร็จมากกว่างานที่เขาได้รับมอบหมายมา และเขาก็ทำครึ่ง ๆ กลาง ๆ

วสันต์ เหลืองประภัสร์: ที่นายก อบต. ทั้งสองบอกว่า มันเป็นนโยบายจังหวัดก็ลงไปอำเภอก็มีหัวหน้าส่วนกำกับดูแล อำเภอก็แต่ละพื้นที่ พอถึงขั้นตอนการสร้างอาคารสัณคร กลไกในพื้นที่ที่ต้องทำ

ชนิดดา ชนะสกุลนิยม: ก็ต้องลงไปหานายก อบต.

วสันต์ เหลืองประภัสร์: ก็ต้องเป็นท้องถิ่นหมดเลย แล้วยนายก อบต. ต้องทำอะไรต่อ

ชนิดดา ชนะสกุลนิยม: ก็ต้องประสานกับผู้นำ ประสานผู้ใหญ่บ้าน แกนนำหมู่บ้าน และหัวหน้ากลุ่มองค์กร พวก อสม. แล้วเราก็เรียกมาคุยก่อน เอาใจก่อน เพราะเราไม่มีงบ เราก็ต้องเรียกคนที่เสียสละเข้ามามีส่วนร่วม หลังจากนั้นพอมันเกิดประโยชน์ในภาพรวม เราก็สามารถทำขึ้นมาเป็นกลุ่มองค์กรขึ้นมาได้ คือสร้างงานได้จากบัญชีครัวเรือน คือเราได้รู้ถึงพื้นที่เราว่า เราซื้อข้าวกินเท่าไร เราหมดไปกับตรงนี้เท่าไร เราผลิตข้าวแท้ ๆ แต่ทำไมเราไม่เก็บกักข้าวไว้ ตอนแรกเรามองไม่เห็นเพราะมองกว้างซื้อข้าวกินมันสบาย พอเรามายู่ตรงจุดนี้ เรารู้แล้วว่าการที่ทางชุมชนได้แนะนำให้ชาวบ้านทำบัญชีครัวเรือนและได้รู้ถึงปัญหาว่าปีหนึ่ง ๆ ท่านหมดไปกับการซื้อข้าวเท่าไร แล้วบางครั้งเรือนเขาเก็บข้าวไว้สีกิน เรารู้ว่าข้าวแบบไหนยี่ห้อไหนที่ชาวบ้านต้องการ คนส่วนใหญ่ชอบข้าวอะไร หมดไปกับการใช้จ่ายอะไร ทำไมชาวบ้านถึงเป็นหนี้ พอได้บัญชีครัวเรือนตรงนี้มา สรุปในภาพรวมได้ว่ากราฟมันจะขึ้นว่าท่านเป็นอย่างไร

เวลาผู้นำประชุมชาวบ้าน ผู้นำเวลาเขาพูด ส่วนใหญ่ชาวบ้านเชื่อ เพราะเขาเลือกท่าน พอผู้นำชี้แจงว่าเป็นอย่างไร ๆ ที่ตำบลตอนแรกก็บริหารร่วมกันในกองทุนข้าวสาร แต่พอตอนหลังแต่ละหมู่บ้านท่านข้าวไม่เหมือนกัน ข้าวแข็งบ้าง ข้าวอ่อน แต่จริง ๆ แล้วเพราะติดตรयीหือไคคะ แต่จริง ๆ ข้าวไม่แตกต่างกัน เว้นแต่ข้าวหอมมะลิที่มันอ่อนตัว หนูไม่ได้ทำนาหรอกนะ คะ แต่อาศัยว่าผู้นำทำนาและมาคุยด้วยกัน พอได้ปัญหาดตรงนี้ก็แยกกันไปทำ ดูแลใครดูแลมัน แต่ปัญหามันก็เกิด ความรับผิดชอบไม่มี เช่นข้าวราคาถูก บางทีก็เก็บไม่ได้ ผู้นำก็ต้องรับผิดชอบตรงนี้เพราะเป็นลูกบ้านของท่าน เพื่อไม่ให้องค์กรใหญ่เสีย ท่านก็ต้องไปใช้วิจารณ์ญาณในการดูแลกันเองเพื่อไม่ให้องค์กรเราเสีย เพื่อให้เข้มแข็งต่อไป ปัญหามันก็ต้องมีอยู่แล้ว ก็ค่อย ๆ แก้กันไป มันขึ้นอยู่กับผู้นำ ผู้ใหญ่บ้าน นายก อบต. ท่านนั้น ที่จะต้องเป็นคนคอยประคองเพื่อให้ประชาชนในตำบลอยู่ได้ แต่ถ้าเรามีหน่วยงานเข้ามา

อย่างศูนย์วิจัยเข้ามาช่วยเป็นพี่เลี้ยงในด้านทุนบ้าง องค์กรก็ขับเคลื่อนไปได้ดี ปัจจัยสำคัญมันขึ้นอยู่กับเงิน เพราะชาวบ้านส่วนใหญ่ก็เป็นอาชีพรับจ้าง พอเราเรียกเขามาประชุม เขาก็ต้องขาดรายได้ เพราะฉะนั้นก็ต้องอาศัยคนที่ค่อนข้างมีฐานะ ผู้นำบางคนที่มีการเสียสละเข้ามามีส่วนร่วมมันก็ยากนะคะ เพราะเดี๋ยวนี้ชุมชนมันเปลี่ยนแปลงไปแล้ว เศรษฐกิจมัน

เปลี่ยนแปลงไปแล้ว คนเดี๋ยวนี้นั้นไม่เหมือนเดิม ประเพณีที่บอกว่าสามัคคีมันยากนะคะ คือพอเข้ามาอยู่ตรงนี้เรารู้แล้วพลังมันสร้างขึ้นมามาก เพราะปัจจัยคือการทำมาหากิน ถ้าคุณมัวไปรวมพลัง ครอบครัวที่ไม่มี เวลาจะไปตั้งผู้นำมาก็ต้องดูว่าเขาจะมาประชุมกับเราได้ ความสูญเสียเขาจะแค่ไหน เราต้องเน้นลึกเข้าไปอีก แล้วผลงานที่เขาจะทำให้เราได้ก็เปอร์เซ็นต์

บางอย่างถ้าเรามีบ เราอยากได้อะไรที่ชัดเจน เราต้องลงทุน ข้อมูลตำบลเราอยากได้ความชัดเจน บางที่เราต้องไปยืมนักศึกษาจากมหาวิทยาลัยราชภัฏจันทรเกษมเพื่อมาสำรวจของ สสส. คือเอาทุน สสส. ที่สนับสนุนหนูมา แล้วไปจ้างนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏจันทรเกษมมาเก็บข้อมูล ถ้าเราส่งผู้นำไป บางคนเขาก็รู้ที่ละ บ้านนี้รักที่คน อยู่ที่นี่ เขาก็รู้ว่าบ้านเขาทำอะไรได้ หนูก็ไม่ได้แก้ปัญหาชัดเจน หนูอยากได้ความชัดเจนเพื่อเอามาสู่แผน เราต้องแนะนำว่าตอนนี้ตำบลเรามีปัญหาเรื่องนี้ ถ้าเราไม่แนะนำ เราจะไม่รู้หรือคะ เราจะแก้กันถูกหรือ เพราะร้อยคนก็ร้อยความคิด ปัญหามันก็ต้องกระจายแต่งบเราน้อย เราก็ต้องยึดหลักที่สำคัญที่สุด ปัจจัยที่สำคัญคือเงินเป็นจุดสำคัญ

วสันต์ เหลืองประภัสร์: ตอนนี้ของชัยนาทใครถือเงินเยอะสุดครับ ระหว่าง อบจ. กับจังหวัด อย่างท้องถิ่นขนาดเล็ก อย่างอบต. เทศบาล มีโครงการแต่งบประมาณอาจจะไม่พอ การสนับสนุนส่วนใหญ่ อบจ. หรือว่าจังหวัดจะมีงบประมาณให้

ชนิดดา ชนะสกุลนิยม: คือ อบจ. ให้เป็นบางอย่าง อย่างที่บอกว่า เด็กใครเด็กมัน ลูกพี่หนูอยู่ อบจ. หนูเป็นเด็กเขา คือใจหนูทำเพื่อตำบล คือแล้วแต่ อย่างของข้าราชการไม่เหมือนกันนะคะ อย่างเทศบาล มันก็อย่างว่า ลูกรัก ลูกที่ 1 ที่ 2 เป็นเรื่องปกติ

แต่หนูก็ได้ครุฑคะ ได้ทำงานกับตรงนี้มา หนูเลยกลายเป็นผู้นำที่ได้อยู่ในองค์กรที่ทำงานด้านศึกษาชุมชน ไม่ว่าจะเป็นด้านผู้สูงอายุ ด้านบัญชีครัวเรือน และด้านกองทุนสตรี มีบทบาทในตรงนี้ จะรู้จักอ่อนจุดแข็งว่าเราจะเน้นทางด้านไหน ปีหนึ่งสถานการณ์เปลี่ยนแปลง ตอนนี้มาเน้นเรื่องสตรี เราจะถือโอกาสนั้นว่าทำอย่างไรให้ตำบลเราเข้มแข็ง เพราะประจวบกับรัฐบาลด้วย ถ้าอย่างงบบของ สกว. เรื่องบัญชีครัวเรือน เราก็ได้วิจัยพื้นที่ เราก็ได้รู้ชาวบ้าน เพราะข้อมูลตรงนี้ทำให้เราศึกษาตำบล รู้จักผู้นำ และได้ก้าวขึ้นมาสู่การเป็นผู้นำ

วสันต์ เหลืองประภัสร์: ที่นี้ขอคำแนะนำ เนื่องจากว่าเราใช้ชัยนาทเป็นพื้นที่นำร่องเรา คิดว่าควรให้พวกผมไปคุยกับใครต่อ อย่างเช่น ฝ่ายส่วนราชการ มีส่วนราชการไหนที่ดูเขาตื่นตัว (active) ที่รู้เรื่องโครงการนี้มาโดยตลอด

ยุพิน ขำนิล: เขารู้หมดคะ แต่เขาไม่ได้ทำ ก็คุยกับผู้ว่าราชการจังหวัดได้คุยกับวงเล็กเยอะมากทุกหน่วย แต่ถ้าถามว่ากระบวนการมันเดินอย่างไร ไม่เป็น แต่หนูก็ว่าแค่นี้ก็โอเคแล้วนะ หมายถึงดีกว่าสมัยก่อน ๆ เพราะสมัยก่อน ๆ เขาก็ไม่สนใจเรา เราจะเคลื่อนอย่างไร แต่ตอนนี้ไปไหน คนนี้บัญชีครัวเรือน คนนี้แผน คนนี้สตรี ยังมีความรู้สึกแบบนี้ ถามว่ากระบวนการทำงานของ สกว. เขารู้หรือไม่ ตอบได้เลยว่า 20% ที่รู้แน่ ยกเว้นแต่ว่า พอดี สกว. เขาลงหลายประเด็น มันก็จะกลายเป็นว่าจังหวัดนี้ สกว. ขึ้นชื่อ ลงทั้งเมล็ดพันธุ์ โคเนื้อ ทองเทียว ปาล์ม ส้มโอ ปลา หญ้า สารพัด เพราะฉะนั้นหน่วยงานรู้จัก สกว. หมด พอเอ่ยถึง สกว. โอเค การเคลื่อนงานทั้งหมดอาจจะยังไม่ค่อยเข้าใจกระบวนการ แต่ถ้าถามว่าให้ช่วยอะไรได้หรือไม่ ขอความช่วยเหลือได้หรือไม่ได้ จะเอาอะไรขอได้ไม่ขัด แต่ขอมาที่ละเรื่องอย่างนี้ได้

วสันต์ เหลืองประภัสร์: ส่วนใหญ่เราไปขอเขาเรื่องอะไร

ยุพิน ขำนิล: ส่วนใหญ่บางที่ขอคำปรึกษา บางที่ของบประมาณ บางที่ขอเข้าไปร่วมกับเขา

วสันต์ เหลืองประภัสร์: ส่วนใหญ่ไปเจอเขาที่ไหน หมายความว่าถ้ามีคณะกรรมการจังหวัดมาพบพวกเราและขอความช่วยเหลือในที่ประชุมได้ แต่เข้าใจว่าไม่มีการประชุมรวมใหญ่อย่างนี้หรือเปล่าครับ

ยุพิน ขำนิล: มีรายชื่อเราส่งจังหวัดหมด จังหวัดจะเรียกใช้ใครก็เลือก

ณรงค์ ผัดอ่อนอาย: ส่วนใหญ่จะเป็นกรรมการระดับจังหวัดกันหมด อย่างพูดถึงเรื่องสำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ (ป.ป.ช.) นี่ก็กรรมการ ป.ป.ช. จังหวัด กรรมการมาตรฐานแผนชุมชนก็อยู่ตรงนี้ ประธานกองทุนสตรีจังหวัดก็อยู่ตรงนี้ จะเอาตำแหน่งอะไรมีหมด

วสันต์ เหลืองประภัสร์: มันก็เลยเป็นโอกาสให้เราได้เจอส่วนราชการอยู่ตลอด

ยุพิน ขำนิล: คือตรงนี้มีทุกหน่วยงาน เราเข้าไปเป็นกรรมการอยู่แล้ว จะประเมินวิสาหกิจชุมชนดีเด่นที่ไหนในระดับจังหวัดเราก็ไปประเมิน แผนอันไหนดีเด่นระดับจังหวัดเราก็ไป ABC เราก็นำ พอถึง ABC ทีมนี้ว่าอย่างไรส่วนราชการก็ตาม

นายณรงค์ ผัดอ่อนอาย: ยุทธศาสตร์จังหวัดเราก็ต้องไป เพราะเป็นคณะกรรมการจังหวัด

ปัทมดา นุ่นประสิทธิ์: ผลงานที่ผ่านมา อีสระ เทียงตรง ยุติธรรม เชื่อถือได้ ถึงได้ทำมาตลอด ได้รับการยอมรับ

วสันต์ เหลืองประภัสร์: ฝ่ายภาคเอกชนบ้างละครับ พวกหอการค้า สมาอุตสาหกรรม ห้างร้าน บริษัทที่เข้ามาเกี่ยวข้องกับกิจกรรมของพวกเรา

ยุพิน ขำนิล: ไม่มีนะ ถ้าจะมีก็มีสมาคมธุรกิจท่องเที่ยวที่มาจับเรา เป็นทีมเดียวกัน

ณรงค์ ผัดอ่อนอาย: สมาคมธุรกิจท่องเที่ยวชยันนาทอยู่กับเราเพราะว่าทำงานด้วยกัน ชุดนี้คือสำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัดชยันนาท (พมจ.) ชุดพัฒนาภาคพลเมืองของสถาบันพระปกเกล้าของชยันนาทด้วย

ยุพิน ขำนิล: มีที่เดียนอกนั้นเราก็ไม่ได้

วสันต์ เหลืองประภัสร์: ตกลงแต่ละท่านมีที่ตำแหน่ง

ยุพิน ขำนิล: ต้องขอเวลาวันหนึ่งนั่งร่างก่อน

ณรงค์ ผัดอ่อนอาย: สำนักงานพาณิชย์จังหวัด OTOP (หนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์) ก็ใช่ เป็นหมดทุกหน่วยงาน

จวน สวัสดิ์: บริษัทเอกชนที่เข้าเกี่ยวข้องกับกลุ่มเครือข่ายของเรา ก็มี เนื่องจากว่าบริษัทของยิ่งเจริญโปรดัก เขามาติดต่อทำสัญญา (Sign contact) เรื่องผักปลอดภัย ให้เราทำผักปลอดภัยป้อนเขาทั้งปี ต้องการันตีด้วยมาตรฐาน GNP และเมื่อสองวันก่อนมาประชุมที่สำนักงานเกษตรจังหวัดในเรื่องของระบบ Q เพราะระบบ GNP ตรงนี้มันจะหายไป มันจะเป็น AEC 10 ประเทศ โลโก้จะเปลี่ยนไป จะเป็นธงสีเขียว ต่อไปเราทำธุรกิจการค้ากับบริษัท และบริษัทจะทำธุรกิจการค้ากับ 10 ประเทศ ซึ่งพื้นที่ของเราไม่พอ จังหวัดชยันนาทมีทำที่ตำบลโพธิ์พิทักษ์และตำบลท่าฉนวนบางส่วน เราไม่สามารถป้อนผลผลิตให้เขาทัน เนื่องจากว่ากิจการเขาไม่ขยาย ต้องมีการรับรองคุณภาพ นี่คือบริษัทที่เขาเชื่อถือเรา ที่จะเข้ามาทำธุรกิจกับเรา

ยุพิน ขำนิล: ตอนนี้ก็มีบริษัทมารับแต่เราผลิตเขาไม่ทัน พยายามจะหาตำบลอื่นเข้าร่วม เพราะสร้างกลุ่มเพิ่มขึ้น เพื่อที่จะรับคำสั่งซื้อสินค้า (Order) แต่ตัวเองก็ต้องทำได้ด้วยนะ ก็จะเป็นอาชีพเพิ่มมาอีก

จวน สวัสดิ์: มันเป็นรายรับที่เราเห็นเป็นรูปธรรม 1 งานเราทำได้ถึง 1 ตัน ถึง 1 ตันต่อ 1 งาน 60 วัน เราบังคับแล้ว ราคาที่ประกันขึ้นลง บริษัทไท่จำกัด ขึ้นลงบริษัทที่ว่า 15 บาทต่อ 1 กิโล นี่มันมีช่วงที่เราต้องวางแผนกันใหม่ เพราะช่วงหน้าหนาวเราจะได้ตั้งค้ พอช่วงหน้าร้อนผักกินใบมันจะเหลือประมาณ มันจะลดลงมาครึ่งหนึ่ง เราก็ต้องมาวางแผนใหม่พื้นที่ที่เราจะส่งต่อวันต่อของ ช่วงแสงจะเพิ่มขึ้นอีกเท่าหนึ่งจาก 2 ไร่ เพิ่มเป็น 4 ไร่ เพื่อให้มีผักปลอดภัย ต้องมาวางแผนกันใหม่ ทางบริษัทเขาก็ไม่รู้จะว่าเราทำกันอย่างไร เราทำอย่างไรถึงจะผลิตผักทันกับคำสั่งซื้อสินค้าที่เขาเข้ามา เพราะส่งไม่ทัน เขาก็หยุดรับ

จวน สวัสดิ์: ตอนนี้นั้นเป็นอย่างไรคะอาจารย์ ที่บอกว่าเราอยู่ได้หรือไม่ เพราะฉะนั้นตอนนี้แต่ละเครือข่ายก็ทำกิจกรรมของตนเอง สามารถที่จะทำได้ในระดับหนึ่ง และมีส่วนราชการเข้ามาเติมในส่วนที่ชาวบ้านขาด ไม่ว่าจะเป็นเรื่องความรู้ เรื่องวัสดุอุปกรณ์ เรื่องเงินทุน และเรื่องต่าง ๆ มีส่วนหนึ่งที่ต้องขอความช่วยเหลือ อันนี้ก็คิดว่าเขาประสานกันเองได้ ตอนนี้ก็เริ่มสร้างรูปแบบเป็นของตัวเอง ก็จะมีอัตลักษณ์เป็นของตนเอง ไม่ว่าจะเป็นรูปแบบอย่างของพี่จวนก็จะเป็นรูปแบบนั้น อย่างของตำบลสะพานหินก็เป็นอีกแบบ

จวน สวัสดิ์: เราก็จะมีแบรนด์ (Brand) ของเราเลย

ยุพิน ขำนิล: เป็นแบรนด์เลย เราใช้ทุนของ สกว. อย่างของพี่สมหมายเป็นแบรนด์ของเมล็ดพันธุ์ข้าวแต่ละอัน ตอนนี้ 12 ตำบล ก็จะมีแบรนด์เป็นของตัวเอง

จวน สวัสดิ์: ถ้า สกว. ไม่สนับสนุนเราก็เดินได้ เพราะเรามี สกว. เคยมาทำงานวิจัยผ่านแล้ว

ยุพิน ขำนิล: ก็คิดว่าสิ้นเดือนนี้เรื่องกองทุนข้าวสารได้รูปแบบของตัวเองแล้ว เหลือเรื่องปุ๋ยกับเมล็ดพันธุ์ยังไม่ได้ส่งมาที่จะเป็นแบรนด์ของเขา และหลังจากนั้นเขาก็จะทำกิจกรรมด้วยตัวของเขาเอง ในฐานะที่เราเป็นสมาคมเราก็ไม่ทิ้งเขาอยู่แล้ว อย่างน้อยเราก็ยังไปทำกลุ่มเป้าหมายอื่น ๆ แต่ก็ผสมผสานตามไป โอกาสที่เราจะหายจากกันเป็นไปไม่ได้ ยังมีพันธกิจหลาย ๆ เรื่อง ในตำบลมีทั้งเรื่องผู้สูงอายุ สตรี สิ่งแวดล้อม และกิจกรรมอื่น ๆ ที่เราสามารถควบคู่ไปกับ สกว. ได้ คิดว่าเราก่อนข้างมันใจว่าเราไม่ล้ม

ชาย ไชยชิต: ถ้ามองให้กว้างกว่านี้ สิ่งที่เราเคลื่อนกันมาในประเด็นต่าง ๆ มันสามารถจะผลักดันไปสู่การกำหนดยุทธศาสตร์การพัฒนาจังหวัดและกลุ่มจังหวัดได้แค่ไหน

ยุพิน ขำนิล: ตอนนี้เราเข้าสู่ยุทธศาสตร์จังหวัดทั้ง 4 ประเด็นเลย

ชาย ไชยชิต: อันนี้พอใจแล้วใช่หรือไม่ครับ

ยุพิน ขำนิล: เราพอใจแล้ว แต่สิ่งที่เราหยุดงานวิจัยเพราะเราไม่รู้จะคิดเรื่องอะไรต่อ สอง คือถ้าเราจะทำงานวิสาหกิจชุมชนในเชิงวิจัยมันคงยาก ตอบโจทย์ยาก แต่ถ้าเราทำในเชิงพัฒนามันง่าย เพราะฉะนั้นงานวิจัยเราหยุด แต่งานพัฒนาเราไม่ได้หยุด เรายังต้องต่อยอดงานพัฒนาไปเรื่อย ๆ

ชาย ไซยชิต: แล้วมีขยายไปในจังหวัดข้างเคียงหรือเป็นประเด็นของกลุ่มจังหวัดหรือไม่ครับ

ยุพิน ขำนิล: ตอนนี้เรากำลังติดต่อกับสิงห์บุรี ซึ่งตอนนี้เราก็มีพื้นที่อยู่ แต่ทั้งนี้ทั้งนั้นในอนาคต ถ้าพูดตรง ๆ เราอยากจัดตั้งเป็นสหกรณ์ที่จะเอาทั้ง 4 ประเด็นมารวมกัน และบริหารภายใต้สหกรณ์ และอาจจะเป็นแบรนด์เดียวกัน แต่ทั้งนี้ทั้งนั้นอันนี้เป็นงานพัฒนาไม่ใช่งานวิจัย ใครจะเอาเงิน สกว. มาทำงานพัฒนาเขาคงไม่ให้ เราก็ต้องเลือกแหล่งทุนต่อไปว่าเราจะเอาแหล่งไหน โดยเฉพาะเราพุ่งเป้าไปที่ยุทธศาสตร์จังหวัด เพราะถือว่าทั้ง 4 ประเด็นเข้ายุทธศาสตร์จังหวัดอยู่แล้ว การที่จะผลักดันลงมาคงไม่ยาก อย่างเช่น เครือข่ายผัก สำนักงานพาณิชย์จังหวัดก็รับไปแล้ว อย่างเรื่องกองทุนข่าวสาร เรื่องบู่ เรื่องเมล็ดพันธุ์ ทางสำนักงานเกษตรจังหวัด ก็รับไป อย่างปิ่นเราได้โรงสี 2 โรง แต่ไม่ใช่ว่ามีโรงสีแล้วเราจะทำได้ แต่ถือว่าฐานเราแน่นแล้วหมายความว่าที่เราเกิดกองทุนข่าวสาร เราไม่มีโรงสี แต่เราก็กินได้ ซื้อมาขายไป แต่ในขณะเดียวกันเราสามารถพัฒนาได้ว่าถ้ามีเครื่องจักรเข้ามาแล้ว มันจะทำให้เรามีรายได้เพิ่มขึ้น เราจัดการเป็นก็โอเค เราถึงขอกับทางเกษตรจังหวัดก็คือภายใต้ยุทธศาสตร์จังหวัด แต่เราขอในนามเกษตรจังหวัด คือมันต้องอีกระดับหนึ่งสำหรับงานพัฒนาไม่ใช่เราไม่ได้มอง เรามองแต่งงานวิจัยเราก่อนข้างไม่เก่ง เพราะว่าหลักการเขียนมีขีดจำกัด เพราะเราเป็นนักพัฒนา เราไม่ได้เป็นนักวิจัยมาตั้งแต่เริ่มต้น เพราะฉะนั้นการจะคิดโจทย์ขึ้นมามันยากสำหรับนักพัฒนาเหมือนกัน โดยมากจะทำวิจัยผสมพัฒนา แต่ถ้าเราเล่นเรื่องงานพัฒนาตรง ๆ ความถนัดเรามี มันก็จะง่าย การต่อยอดก็ง่าย จะดูดี ดูง่าย ไม่ใช่เรายังไม่รับงานวิจัย แต่เราคิดโจทย์ไม่เป็น มันจะกลายเป็นว่าเป็นงานพัฒนาไปทั้งหมด

เดช รัชฎาวงศ์: ตอนนี้เงินไม่ใช่ปัญหา เงินในแต่ละหมู่บ้านมีเยอะหลายล้านมาก ลองดูให้ดีเถอะ เริ่มตั้งแต่กองทุนหมู่บ้าน กองทุนพัฒนา ลงไปถึงกองทุนเก่า ๆ แต่ละหมู่บ้านมีไม่น้อยกว่า 7-8 ล้านบาท เรื่องเงินไม่ยาก ยากอยู่ที่เรื่องคนกับงานตรงไหนก็ได้ เขียนงานมาให้คนทำได้ ให้เชื่อถือได้ ส่งโครงการไปที่ไหนคนก็อยากจะช่วย แต่ว่างานต้องมากับคน

ยุพิน ขำนิล: แล้วแผนของอาจารย์ที่น้องถาม ตกลงอาจารย์มีแผนอย่างไรที่จะทำที่ชัยนาท

อนรรฆพรณ สัจจาศิลปสิทธิ์: อ้อ คือ เพราะว่าเราไม่รู้ว่ามีกิจกรรมอะไร มีกิจกรรมอะไรที่เราจะสามารถไปดูได้ จะได้เห็นภาพเครือข่าย เพราะได้ยินพี่ยุพินบอกว่าพรงี้จะไปทำอะไรเกี่ยวกับผู้สูงอายุ หรือทำอะไรสักอย่าง

ยุพิน ขำนิล: อ้อ พี่จะไปที่ตำบลสะพานหิน

อนรรฆพรณ สัจจาศิลปสิทธิ์: เราจะได้เห็นเครือข่ายของเขา กระบวนการของเขา

วสันต์ เหลืองประภัสร์: กิตติครับ ก็อยากไปดูว่าคุณยุพินทำงานอย่างไร เครือข่ายทำงานกันอย่างไร

ยุพิน ขำนิล: พรงี้ก็ไปได้ พรงี้เราทำบุญคนตาย 42 คน ของตำบลสะพานหินเป็นวันทอดผ้าป่าด้วย เป็นกิจกรรมของชมรม แล้วเราก็ก็นั่ง อาจารย์สนใจจะไปประชุมกับเครือข่ายกองทุนข่าวสารหรือไม่

วสันต์ เหลืองประภัสร์: ก็สนใจครับ

ยุพิน ขำนิล: ยิ่งไปที่กำนันแล้ว กำนันรับช่วงต่อ ทันหรือไม่พรงี้ มันจะยุ่งยากกำนันหรือไม่ พรงี้ประชุมกองทุนข่าวสาร ถ้ายุ่งก็ปฏิเสธอาจารย์ก่อน จะได้ไปตำบลอื่น

วสันต์ เหลืองประภัสร์: ก็อยากไปแต่สังเกตการณ์ กลุ่มใดก็ได้ ถ้าท่านมีกิจกรรม มีการประชุม

ยุพิน ขำนิล: ปกติวันที่ 4 ไปตำบลสะพานหิน ของผู้พันวันที่ 15 ของพี่จวนวันที่ 17 อำเภอหันคา ของตำบลโพนางดำ ออก วันที่ 8 มันมีแผนอยู่ ถ้าอาจารย์อยากจะลงวันไหนให้มาตามแผนนั้นก็ได้อีก เดี๋ยวให้แผนอาจารย์ไป ก็แล้วแต่อาจารย์จะสะดวก แต่ถ้าตามวันอย่างนั้นทางนี้จะง่ายเพราะเขาประชุมกันอยู่แล้ว แต่อาจารย์สนใจจะมาประชุมพร้อมเราทั้งหมดทุกกลุ่มที่นี้จริง ๆ เป็นวันที่ 18 แต่เดือนนี้น่าจะเลื่อน คาดว่า เพราะยังไม่เลิกสงกรานต์

ณรงค์ ผัดอ่อนอายุ: 10-20 ไม่ต้องมา ไม่มีใครอยู่ เพราะมันมีกิจกรรม

ยุพิน ขำนิล: เดี๋ยวของวันที่ 8 ก็คงเลื่อน ไม่แน่ว่าตำบลสะอาดไชยศรี ตำบลโพนางดำออกอาจไม่เลื่อน เดี๋ยวให้แผนอาจารย์ไปก็ได้

วสันต์ เหลืองประภัสร์: ปกติเครือข่ายศูนย์รวมอยู่ที่นี้ใช้หรือไม่ครับ

ยุพิน ขำนิล: อะ ก็จะมาเจอกัน 2 เดือนครั้ง เพราะว่าปกติแล้ว เฟสแรกเดือนละครั้ง เฟสสองก็เดือนละครั้ง ช่วงนี้ไม่ค่อยมีงานกัน ต่างคนต่างไปทำกันในตัวบล แล้วก็มาสรุปงานให้เราใน 2 เดือนครั้ง ว่าทำแล้วเป็นอย่างไร แต่ที่มตัวบลเขาประชุมกันทุกเดือนอยู่แล้ว แต่ช่วงนี้เลื่อนหมด อย่างที่บอก 10-20 ไม่ต้องมา แต่ถ้าเดือนถัดไปอาจารย์ก็มาตามวันนี้ วันที่ 4 ก็ประชุมที่ตำบลสะพานหิน อำเภอหนองมะโมง วันที่ 6 ประชุมตำบลท่าชัย วันที่ 7 ไม่ประชุม วันที่ 8 ตำบลโพนางดำออก วันที่ 10 ไม่มี วันที่ 15 ของผู้พัน ที่ตำบลนางลือ วันที่ 17 ของพี่จวนกับพี่สมหมาย วันที่ 19 ตำบลบางกุดกับตำบลเที่ยงแท้ เดี๋ยวจะส่งไปให้ก็ได้ ตามวัน และถ้าอาจารย์สนใจก็เข้า จะได้ไม่ต้องถามว่าจะไปตำบลไหน สนใจตำบลไหนก็ไปเลย

วสันต์ เหลืองประภัสร์: ที่นี้ในส่วนของส่วนราชการ แนะนำให้เราไปคุยกับใคร

ยุพิน ขำนิล: ผู้ว่าราชการจังหวัด นายจำลอง โพธิ์สุข กับรองผู้ว่าราชการจังหวัด นางพรณี งามขำ สองท่านนี้รู้เรื่อง

วสันต์ เหลืองประภัสร์: แล้วอย่างหัวหน้าสำนักงานจังหวัด

ปาน เอี่ยมสุภา: ถ้าเขาจะเป็นหัวหน้าสำนักงานจังหวัดเขาไม่รู้เรื่องนะ เพราะมาใหม่ ท่านก็ต้องเขียนให้คนอื่นมาแทน

ยุพิน ขำนิล: พัฒนาชุมชนจังหวัด (พช.) ก็ได้

ปาน เอี่ยมสุภา: พช. ก็มาใหม่อีก

ยุพิน ขำนิล: คุณนนทนา หวังธงชัยเจริญ (หัวหน้ากลุ่มงานยุทธศาสตร์การพัฒนาชุมชน สำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัดชัยนาท) ได้

ปาน เอี่ยมสุภา: จำต้องระบุ ถ้าไม่ระบุจะเป็นหัวหน้า พช.

ยุพิน ขำนิล: ถ้าหัวหน้าส่วนนั้นไม่ได้ ต้องระบุสำนักงานนั้นลูกน้องได้ เพราะที่นี้เปลี่ยนเกือบหมด ต้องดูกับผู้ช่วย

ปาน เอี่ยมสุภา: ต้องเป็นท่านผู้ว่าราชการจังหวัด กับรองท่านผู้ว่าราชการจังหวัด นางพรรณณี งามขำ ถ้าท่านไม่ว่างเดี๋ยวนี้อาจารย์จะมอบหมายให้ท่านพรรณณี งามขำก็จะมอบหัวหน้าหน่วย เพราะท่านพรรณณี งามขำจะรู้ จะไม่มอบสำนักงานจังหวัด เพราะสำนักงานจังหวัดเพิ่งมา

วสันต์ เหลืองประภัสร์: อย่างวันนี้ พรุ่งนี้ คงพบยาก เราคงต้องติดต่อกัน

ยุพิน ขำนิล: ต้องนัดล่วงหน้า เพราะไม่ทราบว่าจะไปพบใครบ้าง แต่ถ้าทราบเราประสานให้ได้ ลองดูรองท่านผู้ว่าราชการจังหวัด

ปาน เอี่ยมสุภา: ไม่ได้ ไปญี่ปุ่นกันหมด ไปทั้งหมดเลย ไปกัน 80 คน

ยุพิน ขำนิล: ตกลงพรุ่งนี้อาจารย์จะไปกับเรา อาจารย์มาถึงนี้ 8.45 ก็ได้ค่ะ 9.00 ก็ได้ เพื่อคุณนาย (ภรรยาผู้ว่าราชการจังหวัด) ข้า ท่านนายกเหล่ากาชาดไปด้วย ปกติเขาจะเป็นทีมทำงานกับเราด้วย

วสันต์ เหลืองประภัสร์: ทำไมนายกเหล่ากาชาดถึงยอมมาสนทนากับทางนี้

ปาน เอี่ยมสุภา: เป็นกรรมการของสภากาชาด พี่ทำงานมาทุกผู้ว่าราชการจังหวัด ทุกคุณนายโงะ ต้องแก้ขำนิดหนึ่ง ที่บอกว่าทำไมทำให้คนย้ายได้ ตอนนั้นท่านผู้ว่าราชการจังหวัด เสาสนิทกันกับท่านตั้งแต่ท่านเป็นปลัดจังหวัด แต่เขาไม่รู้ว่าพี่เป็นหนึ่งในคณะกรรมการของ สกว. เพราะนี่ที่เราทำงานไม่ชัดตรง งบประมาณอะไรประมาณนี้ เพราะมีคนเอาไปป้อนว่าเราโยกงบประมาณ เราบอกว่าเวลาทำงานงบประมาณเราแบไต๋ให้ชาวบ้านดูหมด อันนี้เป็นอันนี้ เราทำเป็นสัดส่วนหมด ทุกคนที่ทำงานกับเราจะรู้เลยว่าเงินไปทางไหนบ้าง แต่คนไปบอกท่านไปบอกอีกเรื่องหนึ่ง แต่ท่านก็ไม่รู้ว่าพี่อยู่ตรงนั้นด้วย พอมาเห็นหน้าอ้าว ปาน เลย์รู้ เพราะรู้จักกับท่านตั้งแต่เป็นปลัดจังหวัด แล้วก็ไปเป็นท่านรองผู้ว่าราชการจังหวัด ไปส่งท่านที่อ่างทอง จนกระทั่งไปรับท่านกลับมา แล้วมาเชือดเราให้มันรู้ไป ทีมงานเหล่ากาชาดเลยสนิทกับคุณนายคนนี้เลยสนิทเป็นพิเศษ เพราะมาทำเรื่องหมอน้อยรวมทั้งจังหวัด พอดีมีมาสอดคล้องกับแผนของสภากาชาดไทย

ยุพิน ขำนิล: อาจารย์คะ พัฒนาชุมชน (พช.) รู้เรื่อง ให้ข้อมูลได้ แต่อีก 3 วัน จะย้ายเข้ากรมแล้ว กรมต้องการตัว เขาบอกว่าไม่ได้ทำเรื่อง ไม่ได้ย้ายไป แต่เขาถึง เพราะฉะนั้นหนูก็ขาดมือไปอีกแล้ว เกือบหมดแล้ว แล้วอาจารย์จะไปพบหรือไม่ ถ้าอาจารย์จะไปพรุ่งนี้ 14.00 น. ที่สำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัด ศาลากลางจังหวัด จะคุยเรื่อง ABC ได้ ที่เคลื่อนมาเป็นปี ๆ ได้กับสมัยเก่าได้นิดหน่อย แต่อาจจะไม่ปะติดปะต่อ แต่คนนี้เขาทำมากับมือ คนนี้เหมือนกับว่าตั้งแต่เปิดฉากแรก นี่ก็จะได้เป็นเลขาจังหวัด แต่กลับไม่ได้เป็น เขาเลือกสำนักงานจังหวัดเป็น เพราะว่ามันมี พช. กับสำนักงานจังหวัด เพราะฉะนั้นแล้วแต่จังหวัดจะเป็นคนเลือก ได้นะคะ 14.00 โอเค เดียวโทรใหม่อีกที

วสันต์ เหลืองประภัสร์: คิดว่ามีทายาทหรือยังครับ กิจกรรมระดับตำบลก็ดี ทั้งในระดับสมาคม

ณรงค์ ผัดอ่อนอาย: ก็มีมาเรื่อย ๆ อย่างก้านัน เขาก็ทำกันมาตั้งแต่รุ่นพ่อ นี่รุ่นลูกมาแล้ว มันก็มีตัวตายตัวแทนในพื้นที่

วสันต์ เหลืองประภัสร์: ต่อไปอาจจะมีโทรศัพท์ลิกลับโทรมารบกวนบ้าง จากพวกเราก็ไม่ได้ลิกลับอะไร อาจจะมีข้อมูลเพิ่มในเรื่องนั้นเรื่องนี้ วันนี้ก็ขอบพระคุณอย่างสูงที่สละเวลามา ทีมเราก็ได้ประโยชน์มาก คิดว่าโอกาสหน้าคงได้มาที่นี้เรื่อย ๆ อาจจะมีมารบกวนบ้าง เข้าใจว่ายุ่ง

ยุพิน ขำนิล: ถ้าอย่างไรรักโรศัพท์มาล่วงหน้าแล้วกัน เพราะหนูต้องลงพื้นที่ อาจารย์เดชก็ต้องคุมที่หนึ่ง อาจารย์วันชัยด้วย มันจะไม่ค่อยว่าง งานนอกอีกเยอะ ถ้าอาจารย์จะตรง เตียวหนูติดต่อให้ บอกรายชื่อแต่ละกลุ่มให้ แล้วอาจารย์ติดต่อตรงได้เลย อนุญาต ไม่ต้องผ่าน ให้ยุพินนำไป อาจารย์วันชัยนำไป ไม่ต้องคะ คุยตรงเลยคะ เขาคูได้ หนูจะได้หมดภาระ

ชื่อ-นามสกุล	นางสาวนันทนา หวังธงชัยเจริญ
ตำแหน่ง	หัวหน้ากลุ่มงานยุทธศาสตร์การพัฒนาชุมชน สำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัดชัยนาท
สถานที่สัมภาษณ์	ศาลากลางจังหวัดชัยนาท
วันสัมภาษณ์	2 เมษายน พ.ศ. 2556

นันทนา หวังธงชัยเจริญ: หัวหน้าเพิ่งมาใหม่ (พัฒนาการจังหวัดชัยนาท-นายสมคิด มุสิกอินทร์) เพิ่งได้รับการแต่งตั้ง ทางอาจารย์คงจะได้รับมุมมองจากอีกจังหวัดหนึ่ง ต้องบอกก่อนว่าในส่วนของฝ่ายไม่ได้รับคำสั่งอะไร และไม่ใช่งานในการกิจหลัก เพราะงานหลักคือการทำแผนชุมชนเพื่อให้กลุ่มงานสารสนเทศและการพัฒนาชุมชน ในเรื่องการส่งเสริมการทำบัญชีครัวเรือน จะอยู่ในหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียง ซึ่งทำตั้งแต่ปี พ.ศ. 2551 และในหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงต้นแบบจะมีตัวชี้วัดว่าต้องมีการทำบัญชีครัวเรือนแต่การทำบัญชีครัวเรือนมีการทำมานานแล้ว เพียงแต่แตกต่างกันกับของสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) คือทาง สกว. “ใช้การวิเคราะห์บัญชี” ส่วนนี้จึงเป็นงานฝาก เพราะว่าตอนทำประชุมปฏิบัติการ (workshop) เจ้าหน้าที่ก็ไม่ว่าง เพราะข้าราชการ 2 คนเพิ่งกลับมา กลับมาก็ไม่รู้ไม่เข้าใจอะไร แม้จะให้มีการประชุมถ่ายทอด (conference) ก็ยังไม่รู้ความอะไรเท่าไร พูดอีกแง่คือ ปัญหาการสร้างความรู้ความเข้าใจใหม่การถ่ายทอดความรู้ เวลานั้นเรียกไปทำส่วนกลางให้ไปดูแต่ที่ทำประสบความสำเร็จ แต่ในความเป็นจริงแล้วเขาต้องการการทำเหมือนแผนการสอน (lesson plan) ก็คือให้ทำอะไรบ้าง เป็นขั้นตอน 1, 2, 3, 4 เมื่อกลับมาก็ไม่รู้ปัญหา ทางเราประชุมกัน 5 รอบก็ยังรู้เรื่อง เวลานั้นผู้ว่าราชการจังหวัดท่านหนึ่งเป็นประธานแล้วตัดสินใจว่าให้คุยกัน และข้อจำกัดต่อมาก็คือ การสั่งการ อันนี้เหมือนกันทั่วประเทศเพราะพวกเราได้มีโอกาสคุยกันเยอะ บางจังหวัดก็ยังไม่เข้าใจ มันเป็นแรงตามนโยบาย ผู้ว่าราชการจังหวัดจึงมอบงาน ของพี่มอบมาก็เป็นสำนักงานส่งเสริมการปกครองท้องถิ่นจังหวัดกับสำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัด แต่ตอนนั้นสำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัดเป็นช่วงจังหวะตำแหน่งว่างไม่มีใคร

มาคุยหารือที่ห้องนี้และออกแบบเป็นกระบวนการแนวทางออกมา เพราะว่าที่ประชุมส่วนกลางออกมาถามว่าใช้แบบของอะไรเขาก็ไม่รู้เรื่อง ก็เลยมากำหนดกระบวนการทำงานร่วมกันว่าเฟส (Phase) หนึ่ง คือ สกว. ลงที่นี้ มันจะเรียกต่างกันนิดหนึ่ง เฟสหนึ่งก็ประมาณ 20 ตำบลครั้ง แต่ทางคุณยุพินจะเรียกว่า 21 ตำบล แต่อีกครั้งก็คือจะทำทั้งหมดอีกทั้งหมด 38 องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น (อปท.) บางตำบลมี 2 องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น เทศบาลกับองค์การบริหารส่วนตำบล ออกเป็นกระบวนการในรูปของการทำงาน และมีการประชุมชี้แจง ก็ 4-5 คน ที่มาประชุมระดมสมองออกแบบกระบวนการ ออกแบบแล้วส่งต่อให้สำนักงานจังหวัด เหตุที่ต้องเป็นสำนักงานจังหวัดเพราะว่า ณ วันนั้นที่คุยกันว่าถ้าท้อโครงการที่หนึ่งขึ้นมา พัฒนาชุมชนจังหวัดชัยนาทไม่สามารถสั่งฝ่ายปกครองให้ทำยุทธศาสตร์ได้ ถึงจะใช้มือของผู้ว่าราชการจังหวัดก็ไม่มีอำนาจ ยุทธศาสตร์จังหวัดถ้าไม่มีคนรับไว้ต่อกับ จึงต้องอาศัยสำนักงานจังหวัดเป็นกลไกสำคัญ เพราะว่าสำนักงานจังหวัดที่นี้ถ้าอาจารย์พอทราบจะเห็นว่ายุทธศาสตร์ติด 1 ใน 10 มาตลอด ที่สำคัญตอบสนองเป้าประสงค์ตรงทุกอย่าง ณ วันนั้นท่านรองผู้ว่าราชการจังหวัด นายเฉลิมเกียรติ วรภูมิพุทธพงศ์ ก็เป็นหัวหน้าสำนักงานจังหวัดชัยนาท ให้หัวหน้าสำนักงานจังหวัดเป็นเลขานุการ ผู้ช่วยก็จะมีพัฒนาชุมชน (พช.) มีหัวหน้าฝ่ายยุทธศาสตร์สำนักงานจังหวัด อีกคนก็คือ ฝ่ายสารสนเทศที่ต้องทำระบบข้อมูล

ในส่วนของผู้ที่ พช. รับมาก็ทำตามสายการทำงานได้ออกแบบคู่มือให้ งบประมาณนั้นผู้ว่าราชการจังหวัดท่านสั่งให้ องค์การปกครองส่วนท้องถิ่นทำแบบ ซึ่งแบบมีหลายอย่าง แบบของ สกว. ก็มีปัญหา อย่างพื้นที่อิสลามไม่สามารถใช้รูปหมู่ได้ หรือมีคำว่่าสุนัษ คือเรามีพื้นที่อิสลามอยู่ เราก็ต้องปรับแบบบางท้องถิ่นก็เอาบัญชีรายวันให้ ในตอนนั้นงบประมาณมันไม่ถูก

กำหนดไว้แต่แรก รวมถึงไม่ได้ถูกบ่อนเข้ามาและเป็นการสังกลายกันโดยไม่ได้ความชัดเจน เพียงแต่เป็นนโยบายเร่งมา ปลัดกระทรวงเร่ง เมื่อทุกคนเร่งกลายเป็นข้อตกลงไป ที่นี้โจทย์ของชัยนาทเนื่องจากเราโดนกำหนดคือ พื้นที่ที่เราทำ ทำควบคู่กันไปของ สกว. เฟสหนึ่งทำอยู่ที่จำนวน 20.5 ตำบล ของเราทำที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น 38 แห่ง แต่ 38 อบต. คือทำ 20% เพื่อตายเพื่อย้าย แต่บันทึกไม่น้อยกว่า 15% มันก็ตกเข้าไปรวมทั้งหมด 6,200 กว่า ทำบัญชี 8,300 เพราะฉะนั้นถ้าเทียบ จังหวัด 4-5 จังหวัดเท่ากับจังหวัดชัยนาทจังหวัดหนึ่ง

ตอนเราทำประชุมนาย ครู ก. เสริจ นายครู ก. ในส่วนนี้จะมีเจ้าภาพหลายคนปฏิบัติการ (workshop) นายครู ก. พัฒนาชุมชน เนื่องจากบัญชีครัวเรือนท้องถิ่นทำบ้างไม่ทำบ้าง ไม่พร้อมไม่เหมือนกัน ผู้ว่าราชการจังหวัดท่านจึงเอางบประมาณที่เหลืออยู่ซึ่งเราประสบกับปัญหาน้ำท่วมในเวลานั้น นำเอางบแก้ไขภัยน้ำท่วมมาลงที่ทำแบบบัญชีครัวเรือน ประมาณ 300,000 บาท ได้ราว 6,000 หรือ 7,000 เล่ม ทำของ สกว. ที่จากเดิม 1 เล่มใช้ได้ 6 เดือนปรับเป็น 1 ปี แบบ ชัยนาท แต่ตอนนั้นเรื่องรูปหมู่ยังไม่มีปัญหา ตอนหลังมาเจอเทศบาลเมืองเขาก็กมาแก้ไข ทำสต็อกเกอร์ปะทับภาพไป หลังจากประชุม ครู ก. พัฒนาการจังหวัดเป็นเจ้าภาพ มีการเชิญท้องถิ่นโดยนายกองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ปลัดจังหวัด ท่านก็ให้น้ำหนักตรงนี้มาก ท่านเป็นประธาน คือถ้าท่านผู้ว่าราชการจังหวัดไม่ว่าง ท่านก็ให้รองผู้ว่าราชการจังหวัดก็ของท่าน รองผู้ว่าราชการจังหวัด นางพรณี งามขำ และปลัดจังหวัด นายธานี ธัญญาโภชน (ปัจจุบันดำรงตำแหน่งรองผู้ว่าราชการ จังหวัด) 3 คนนี้ท่านที่เป็นประธาน ผู้ว่าราชการจังหวัดได้ตัดสินใจอนุมัติงบประมาณ 120,000 บาท โดยคุณยุพินทำร่าง งบประมาณอยู่ที่ 120,000 บาท กิจกรรมล่อกับเฟสหนึ่งมา กำหนดกลไกว่า 1:3 ครัวเรือน ให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นตั้ง งบประมาณ 120,000 คือโดยเฉลี่ยอยู่ที่ 120,000 บาท มีกิจกรรมหลายอย่างตั้งแต่การดูแล 1:3 การทำบันทึก ค่าโบนัทิก การทำเวทีรายเดือน การทำเวทีในระดับตำบล แม้กระทั่งการสรุปบทเรียน โดยไม่ต้องโอนเงินให้ใคร ตั้งไว้ที่ท้องถิ่นเอง แต่ปัญหา ทุกวันนี้คือไม่มีเงินลงมา ลงมาแล้วจำเป็นต้องใช้อย่างอื่นหรือเปล่าไม่แน่ใจ ตอนนั้นก็มีปัญหาบางแห่ง

วสันต์ เหลืองประภัสร์: ที่บอกว่าตั้ง 120,000 คือใช้งบของเขาเองหรือเปล่าครับ

หนันทนา หวังธงชัยเจริญ: ใช่ค่ะ ไม่ต้องโอนมาให้เรา

วสันต์ เหลืองประภัสร์: คือ 120,000 องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (อปท.) ตั้งงบของเขาเองไม่ได้มีการอุดหนุนจาก ส่วนกลาง

หนันทนา หวังธงชัยเจริญ: ไม่มีค่ะ ไม่มีตั้งแต่ปีที่แล้ว ใช้งบบริหารหน่วยงาน (function budget) มาบูรณาการ ในส่วนของ พัฒนาชุมชนส่วนกลางได้แบ่งสัดส่วนงบประมาณมาให้กำลังคน เป็นส่วนราชการ 2 ภาคประชาสังคม 1 ในส่วนของจังหวัดก็แล้วแต่ ส่วนจังหวัดใช้งบประมาณปี 2555 คือ งบผู้ว่าราชการจังหวัดทำแบบบัญชีทั้งหมด ส่วนที่เหลือมาก็แล้วแต่เจ้าภาพ สำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัดรับเป็นผู้อบรมครู ก. สำนักงานส่งเสริมการปกครองท้องถิ่นจังหวัดรับเป็นผู้เชิญ อปท. ทั้งหมดมา คุณยุพินมาในนามของสมาคมเครือข่าย ในเรื่องของการศึกษาค้นคว้า อันที่จริงกรอบกำหนดให้กลุ่มงานข้อมูล สำนักงานจังหวัดเป็นผู้บันทึก สอนโปรแกรมให้กับเจ้าหน้าที่ท้องถิ่นทั้งหมด ในเมื่อเรามีของติดอยู่ในมือ เฟสหนึ่งเรามีของดี มีวิทยากร มีคนรู้ในในส่วนนี้ เมื่อกระทรวงประชุมถ่ายทอดทางไกล ปรากฏว่าคนไปฟังก็ไม่เข้าใจอีก จึงแก้ให้ทางคุณยุพิน ซึ่งรับเป็นเจ้าภาพประสานอาจารย์มหาวิทยาลัยมาให้ ก็ยังเกิดปัญหาอีก ที่อื่นมัน 1 อำเภอ 1 ตำบล ก็ไม่มีปัญหา ที่นี้ 1 อำเภอมีหลายตำบล แล้วตัวเลขแต่ละตำบลมารวมกันได้อย่างไร ไม่สามารถรวมข้อมูลได้ ต้องอาศัยการศึกษาค้นคว้า จึงมีการแก้ โปรแกรมให้ อันนี้ปัญหาส่วนใหญ่ใช้วิธีการคุยนอกรอบ วิธีแก้ก็คือทุกคนคุยกันและประสานแก้ไขปัญหาลงมาช่วยกัน คือถามว่า เวลาช่วยกันบุคคลก็ไม่ใช่คนทำ ไม่ใช่เจ้าหน้าที่แผนโครงการ อย่างเป็นนิติกรบางที่ใช้วิธีการยกโทรศัพท์ไปสอบถามว่าการ ประสานงานในเรื่องนั้น ๆ ถึงไหนแล้ว ก็อาจจะได้รับเรื่องแจ้งว่ามีการเปลี่ยนย้ายหัวหน้างานก็ว่ากันไป

เราอบรมจะอยู่ในช่วงเดือนกรกฎาคม ช่วงเดือนสิงหาคม จะมีการอบรม ครู ข. อันนี้ก็ต้องดูที่อำเภอว่าใครเป็นเลขานุการอีก ถ้าอำเภอที่มีพัฒนาชุมชนอำเภอเป็นเลขา พัฒนาชุมชนจะเป็นผู้จัดการไป บางอำเภอที่ไม่ใช่จะให้ปกครองเป็นผู้จัดการ แต่บางอำเภอก็ขึ้นอยู่กับหัวหน้างาน หัวหน้างานให้ความสนใจ อย่างในอำเภอเมืองเก่าจะพบว่าเขาเลี้ยงบัญชีครัวเรือน ที่นี้ 38 อปท. 8,341 ครัวเรือน ประมาณทั้งหมด 320 กว่าหมู่บ้านชุมชน อันนี้จะแบ่งเป็น 3 กลุ่ม คือ กลุ่มเมือง กลุ่มชนบท และกลุ่มกึ่งเมืองกึ่งชนบท เมืองมีปัญหาเหมือนกับที่เขาทำครั้งแรก เพราะว่ากลัวเรื่องการเก็บภาษี ไม่ให้ข้อมูลไม่ทำ และถ้าพื้นที่ไหนอยู่ในหัวที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นอยู่ในช่วงของการเลือกตั้งนายกองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เพราะฉะนั้นถ้าเขาบอกว่าไม่ทำ ทางนี้ก็จะไม่บังคับให้เขาทำ เพราะว่าความสำคัญตรงนี้ไม่ได้มองเห็นกัน

ณ เวลานั้นที่ได้คุยกันระดับกระทรวงฯ ว่าจะเป็นตัวชี้วัดปี 2556 ก็แจกออกมาเป็น Joint KPI (ตัวชี้วัดของกระทรวงที่มีเป้าหมายร่วมกันระหว่างกระทรวง) ว่าทางพัฒนาชุมชนรับเป็นวิทยากรกระบวนการ ถ้าปกครองทำในเรื่องของกฎหมาย เอา function budget เพราะเขามีงบส่วนนี้ ในเรื่องของการทำแผนของคณะกรรมการเป็นบทบาทของเขาอยู่แล้ว ท้องถิ่นเป็นองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นต้นแบบ ถ้าเป็นเรื่องตัวชี้วัดนั้นจบ แต่ปัจจุบันไม่มีเพราะข้างบนเปลี่ยนก็เลยไปลดความสำคัญลงเป็นเสมือนหนึ่งงานประจำ (routine) แต่เนื่องจากว่าภาพมันใหญ่ มีการคุยกันในระดับคณะทำงาน มีหลายคนเสนอมาว่าให้ทำเต็มพื้นที่ แต่เรามองตัวกลไกแล้วมันลำบาก ตัวท่านผู้ว่าราชการจังหวัดเองก็คาดหวังว่าเป้าจะเป็นภาคประชาชน แต่เขาก็มองว่าทั้งเฟส 1 และ 3 ซึ่งเฟส 3 ต่อจากเฟส 1 เฟสจะรับงบประมาณจาก สกว. มาอีก 1 ล้าน ก็ให้ผลัดกัน ให้เฟส 1 และ 3 เป็นของภาคประชาชน ส่วนเฟส 2 เป็นภาคส่วนราชการ ได้มีการแจกเรื่องคำสั่งให้มีหลักมีลงลึกถึงข้อกำหนดเลยว่า 5-10-15 คือ (วันที่) 5 จัดเก็บข้อมูลมา (วันที่) 10 คือเจ้าหน้าที่ลงบันทึก (วันที่) 15 คือ เอาข้อมูลมาคุยในเวทีแต่ละเดือน อันนี้ สกว. ไม่ได้กำหนด เราคุยระบบกัน เมื่อครบ 4 เดือนเราก็มีประชุมกันอีกรอบเพื่อสร้างความเข้าใจ แต่เนื่องจากเราประกาศรู้กันทั่วว่าองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นตั้งงบประมาณ 120,000 บาท อันนี้เป็นข้อจำกัดตัวหนึ่งคือ หนึ่งเมื่อเลือกตั้งก็จะมีปัญหาอย่างเทศบาลเมือง เขตเมืองทั้งหมดจะมีปัญหา อย่างอำเภอวัดสิงห์เขาจะแก้ปัญหาโดยเอาอาสาสมัคร ทั้งนี้ก็ขึ้นอยู่กับท้องถิ่นด้วยว่าให้ความสนใจกับตรงนี้อย่างไร เมื่อทำไปสักระยะหนึ่งช่วงนั้นจะเป็นตุลาคมอบรมเรื่องโปรแกรมหลังจากนั้นมีการให้ทุกจังหวัดจัดงานครบรอบปีหนึ่งนโยบายรัฐบาล วันนั้นมีโจทย์อยู่ว่าให้เรานำโครงการ ABC (Area Based Collaborative Research) ไปนำเสนอ เราก็สรุปเอาโครงการเฟส 1-2 ไปนำเสนอ หลังจากนั้นกระบวนการที่ออกแบบก็มีการติดตาม มีการพูดคุยกัน มีการถ่ายทอดทางความคิด มีการประชุมผู้ว่าราชการจังหวัด มีการติดตามผลอย่างไร ได้ข้อสรุปว่า 1 หน่วยงานติดตาม 1 อปท. อย่างที่ติดตามเทศบาลตำบลชัยนาท เทศบาลเมืองชัยนาทจะเป็นท้องถิ่นจังหวัด คือ 1 อำเภอ 1 กระทรวง จะมีกลไกตรงนี้มีมาสับสนุน เรามีหน่วยงานกลางอยู่ 34 หน่วยงาน แต่มี 38 อปท. เพราะฉะนั้นจะมี 4 หน่วยงานกลางที่ตั้งอยู่ในจังหวัดชัยนาทช่วยติดตาม แม้กระทั่งกระทรวงการคลัง กระทรวงมหาดไทยก็จะเป็นอำเภอเมือง อำเภอมนोरมย์ มี 7 อำเภอเพราะอำเภอหนองมะโมงไม่ได้ทำเพราะทำไปในเฟสแรกแล้ว จะทำแค่ 7 อำเภอ ทางสำนักงานจังหวัดมีการประชุมตั้งแต่ช่วงพฤศจิกายนถึงธันวาคมและมีการประชุมเพื่อสอบถามถึงปัญหาที่เกิดขึ้นว่ามีอะไรบ้าง และจากการที่เราติดตามท้องที่ที่พบว่าปัญหาเกิดจากอะไร สอง ในตัวโปรแกรมที่ทางมหาวิทยาลัยมหิดลพัฒนาก็บอกว่าทำแล้วข้อมูลหายก็มี สาม นโยบายที่มีแรงผลักดันจากส่วนบนคือสิ่งสำคัญ มีแรงผลักดันถึงหน่วยงาน เพราะแต่ก่อนมีการรายงานมีการประชุมถ่ายทอด (conference) ถ้าส่วนบนลดความสำคัญให้กลายเป็นงานประจำ (routine) ส่วนล่างเมืองงานเข้ามาเยอะมาก อย่างของพัฒนาชุมชนเราปีนี้เรารับทั้งการพัฒนาบทบาทสตรี กองทุนแม่เข้ามา ทุกอย่างก็เต็ม แต่ว่ากำลังพลงบประมาณเราไม่ได้เพิ่มเติมงานเรากลับเพิ่มขึ้นมาเยอะ เพราะฉะนั้นเราต้องใช้สิ่งที่มีอยู่ในมือมาบูรณาการ และใช้อะไรหลาย ๆ อย่างเพื่อมาแก้ไขตามที่ชัยนาทได้ขับเคลื่อนไป

ในเฟสหนึ่งเรามาร่วมเป็น ครู ข. ครู ก. ให้เขามาร่วมเป็นพี่เลี้ยงให้เป็นคนต้นแบบถ่ายทอด แต่ข้อจำกัดคือคนที่ทำอยู่ในเฟสหนึ่ง 21 ตำบลไม่ใช่ทุกคนจะเป็นวิทยากรกระบวนการที่จะถ่ายทอดได้หมดเลย เพราะฉะนั้นจะมีเพียงไม่กี่คนที่ถ่ายทอดให้ ปัจจุบันมีบางท้องถิ่นที่เริ่มเชิญวิทยากรกระบวนการบ้างแล้ว เขาก็จะมุ่งไปที่คุณยุพิน คุณณรงค์เพราะถือว่าเป็นผู้มีประสบการณ์ตรง ทางวิทยากรกระบวนการเหล่านี้ก็จะแบ่งกันเองว่าใครจะทำอะไรอย่างไร

ในส่วนหนึ่งที่ท้องถิ่นทำการเปลี่ยนแปลงปรากฏให้เห็นชัดเจน หากถามถึงความเหนื่อยล้าก็พอมีปรากฏ โดยเฉพาะในช่วงเวลานี้ เนื่องจากการทิ้งห่างไป เพราะว่าการทำบัญชีครัวเรือนจัดทำเป็นรายอาทิตย์ มันเท่ากับทำ 2 บัญชี ทำเป็นรายวันและทำเป็นรายอาทิตย์ แต่ถามว่าที่ลงไปทำบางคนมีการเปลี่ยนแปลงหรือไม่ ก็พบว่ามีการเปลี่ยนแปลง บางครัวเรือนไม่ทำเลยมีหรือไม่ ก็พบว่ามี ทุกวันนี้ปัญหาเรื่องของการไม่ทำบัญชีครัวเรือนในเขตเมืองสำคัญที่สุด ถึงแม้กระทั่งบางอำเภอที่ให้ความสนใจอย่างต่อเนื่องอย่างอำเภอหนองมะโมง แต่ถึงระดับเอาข้างล่างมาเป็นยุทธศาสตร์ระดับบน นั้นยังไม่ถึง แต่ยังมีกรรับรู้ มีการประชาสัมพันธ์ เห็นได้จากวันก่อนที่มีรายการผู้ว่าราชการจังหวัดพบประชาชน ท่านผู้ว่าราชการจังหวัดได้ให้เจ้าหน้าที่โทรหาพี่ โทรมาวันนี้ขณะที่พี่นั่งรออากาศบนที่กเทป เราก็เชิญตัวแทน 4 ท่าน ท้องถิ่นที่เราเลือกในวันนั้นคือเทศบาลวัดสิงห์ ตอนแรกนายกเทศมนตรีเทศบาลวัดสิงห์จะมานำเสนอเอง เพราะว่ามีรางวัลสูงใจด้วย ว่ามีการทำบัญชีครัวเรือนครบ นอกจากนั้นในกระบวนการที่ได้ออกแบบคุยหารือกับคณะทำงานในวันนั้นได้พูดถึงว่า 1 อปท. ควรมีครัวเรือนต้นแบบ ตัวชี้วัดแรกที่เราก็คงนึกคือ หนึ่ง ครัวเรือนต้องมีการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมไม่ได้มองว่าจะมีงบประมาณลงเท่าไร เป็นเป้าของจังหวัดชัยนาทที่มองไปที่ระดับหน่วย เรามองว่าครัวเรือนต้องปรับหนี้ หมู่บ้านต้องมีแผนชุมชนที่เอากิจกรรมมาปรับเปลี่ยน ตำบลก็ควรมีแผนบูรณาการตำบลที่จะช่วยสนับสนุนตรงนี้ อันนี้จะเป็นงานตามโครงสร้างงานประจำ แต่ที่สำคัญที่สุดคือระดับหมู่บ้าน การที่จะเริ่มเปลี่ยนแปลงต้องเริ่มจากใจตัวคนก่อน ครัวเรือนต้องตระหนักความสำคัญและแสดงบทบาทก่อน เพราะฉะนั้นหากถามว่าจะปูพรมและชัยนาทเปลี่ยนทุกคน ยังไม่ถึงระดับนั้นเพราะเราอยู่ที่ระดับครัวเรือน แต่เรามีการปรับเปลี่ยนปรากฏเพราะเมื่อเราเชิญตัวแทนมาออกอากาศ จากที่เจ้าหน้าที่ได้วิเคราะห์สำรวจ ซึ่งเป็นเจ้าหน้าที่เทศบาลวัดสิงห์ซึ่งเป็นเขตเมืองล้วน ๆ และไม่คิดว่าในเขตเมืองจะทำได้ก็แก้ปัญหาเพื่อบอกกับครัวเรือนว่า ตัวเจ้าหน้าที่วิเคราะห์มีจรรยาบรรณที่จะต้องปกปิดข้อมูลความลับส่วนบุคคลและมีการพูดคุยเพื่อปรับทัศนคติ ในที่สุดข้อมูลครัวเรือนที่ได้ก็อธิบายได้ว่า เดิมที่เคยซื้อหอยรายวันก็มีการปรับ ตัวเลขที่มันขึ้นชดก็คือหายและรอบของการทำงานก็ขึ้นมาเยอะจะเห็นได้ชัด ช่วงแรกที่ผู้ว่าราชการจังหวัดมาก็มีการสั่งให้นำตัวเลขมาพิจารณาและวิเคราะห์กัน เพราะฉะนั้นครัวเรือนมีการปรับเปลี่ยนแต่ไม่ใช้อยู่ละ 100 ของ 8,000 กว่าครัวเรือน เพราะว่าเป้าประสงค์ที่ครัวเรือน เฟสหนึ่งจะมีคนช่วยเหลือที่เราพบเฟสหนึ่งก็ไม่ใช้อยู่ละร้อย แต่ว่าที่เห็นประโยชน์ก็ยังคงทำอยู่ ระหว่างดำเนินการเมื่อพบปัญหาที่แก้ไขไปตามขั้นตามปัญหาเรื่อย ๆ ไม่ใช่ปัญหาแบบเบ็ดเสร็จ ทุกเดือนจะมีโจทย์มาให้แก้ตลอด โจทย์ท้องถิ่นมีปัญหาดัดจริต เราก็ต้องตรวจสอบดูปัญหา ตัว อปท. เองก็ต้องแก้ไขปัญหาในเรื่องของการจัดการ

ผู้ว่าราชการจังหวัดร่วมกับรองผู้ว่าราชการจังหวัด (นางพรณี งามขำ) มีคำสั่งแล้วว่า ควรจะจัดให้มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้เพื่อให้แต่ละท้องถิ่นนำเสนอว่ามีปัญหาอย่างไรและทางแก้ไขอะไร เพื่อที่จังหวัดจะได้ทราบสภาพปัญหาจึงควรจะมีเวทีตรงนี้ สำนักงานจังหวัดโดยบทบาทที่เป็นผู้ช่วยเหลือเลขานุการกำลังประสานอยู่ว่าจะทำโครงการอะไร เพราะว่างบประมาณที่เรายังไม่ได้อาศัยงบประมาณขององค์การบริหารส่วนจังหวัด แต่ด้านนโยบายทางผู้ว่าราชการจังหวัดและรองผู้ว่าราชการจังหวัดให้การสนับสนุนอยู่ แต่ยังไม่มีการพูดคุยกับทางนายกองค์การบริหารส่วนจังหวัด

วสันต์ เหลืองประภัสร์: ผมอยากทราบถึงพัฒนาการของโครงการว่ามันเริ่มมาจากกลางปีที่แล้ว นโยบายก็ลงมา

นันทนา หวังธงชัยเจริญ: นโยบายลงมาสั่งการก็ปรากฏว่ามีการสั่งการหลายหน่วย มีเรื่องการสั่งการครั้งหนึ่งที่เป็นเรื่องน่าขันแต่ได้แก้ผ่านแล้ว มีการสั่งการโดยนายจำลอง โพธิ์สุข (ผู้ว่าราชการจังหวัด) ให้เลือกคณะทำงาน เผิดูว่าทางปกครองก็มีการสั่งการเช่นกันเสนอให้รองผู้ว่าราชการจังหวัด นางพรณี งามขำ และนายธานี รัตนานา โฆษน์ ก็ลงนามในนามผู้ว่าราชการจังหวัดสั่งการนี้ ปรากฏว่าทุกอำเภอทำตามนายธานี รัตนานา โฆษน์ ลืมหนังสือสั่งการของนายจำลอง โพธิ์สุขที่ลงนาม (ผู้ว่าราชการจังหวัด) เพราะว่าสายปกครองจะเข้าปกครอง แต่สายสำนักงานจังหวัดจะมีนายอำเภอเป็นเจ้าภาพ นายอำเภอแต่งตั้งปลัดอำเภอเป็นเลขานุการหมด ในตอนนั้นปกครองส่งกลางเดือนนี้ สิ้นเดือนรายงานผลการดำเนินงาน ซึ่งในความเป็นจริงมันยังไม่ใช่ เขาก็รายงานผลขึ้นมา เมื่อมาประชุมจังหวัดก็แปลกใจ เอาแค่จำนวนครัวเรือนฝ่ายปกครองยื่นฐานตาม

ทะเบียนบ้าน ในวันนั้นก็ถกหารื้อกันว่าหากตามทะเบียนบ้านแล้วบุคคลไม่อยู่บัญชีครัวเรือนจะเกิดขึ้นได้อย่างไร ตัวเลขเกิดการเปลี่ยนแปลงแน่นอน

สองอาทิตย์ก่อนไปสรุปผลให้สิงห์บุรี ปรากฏว่าบัญชีครัวเรือนของเขา 10,000 กว่า แต่เป้าที่ นายจำลอง โพธิ์สุข เชนยังไม่มี ก็เลยมาหารือกันและทางผู้ว่าราชการจังหวัดก็สั่งการให้เอาข้อมูลความจำเป็นพื้นฐาน (จปฐ.) แต่เขตเมืองจะไม่มี และบังคับให้เขาทำไม่ได้ เขตไหนไม่มีให้ท้องถิ่นทำให้มารวมกับข้อมูล จปฐ. ที่เรามีอยู่เดิมเป็นเป้า จากนั้นก็มีการเปลี่ยนแปลงเลขานุการ 3 อำเภอ แม้ว่าจะมีการเปลี่ยนแปลงแต่ในเมืองผู้ว่าราชการจังหวัดก็สั่งให้บูรณาการมอบให้ท้องถิ่นและอำเภอ ร่วมกับทางนี้ด้วย อันนี้ก็คือดำเนินการไปพร้อมกับแก้ปัญหาไปพร้อม ๆ กัน

วสันต์ เหลืองประภัสร์: ที่น่าสนใจและอาจจะแตกต่างจากจังหวัดอื่นก็คือ ข้อคิดในการกำหนดให้ท้องถิ่นต้องจัดสรรงบประมาณนี้มีที่มาอย่างไร

न्हันทนา หวังรัชชัยเจริญ: ความคิดนี้เกิดจากได้พูดคุยกันว่าจะใช้งบประมาณตรงส่วนไหน หนึ่ง งบประมาณผู้ว่าราชการจังหวัด เราได้ทุ่มไปกับการแก้ปัญหาหน้าท่วมมาตลอดและท่านไม่เคยกันเงินออก มีเงินเหลือท่านก็ให้ทำแล่มบัญชีครัวเรือนออกมา คือในตอนนั้นก็มีการเร่งติดตามผล จังหวัดก็จะมีการประชุมทุก ๆ เดือน ต้องให้นายอำเภอเข้าประชุมด้วยตัวเอง และเมื่อมานำเสนอแบบบัญชีครัวเรือนความแตกต่างเกิดขึ้น พื้นที่ติดกันทำไมบางที่เป็นแล่มบางที่เป็นกระดาดเย็บมุ้งถ้าย เอกสาร ผู้ว่าฯ ท่านจึงสั่งให้ทำที่เดียวแบบแล่มเต็ม 12 เดือน แก้ปัญหากันไป จากนั้นก็ให้พัฒนาชุมชนไปประชุม ครู ก. กลับมาเจ้าหน้าที่ 3 คน เมื่อกลับมา ก็เรียกถามว่าประชุมอะไร ก็ได้ความว่าเป็นการประชุมฟังว่าจังหวัดนั้น ๆ ประสบความสำเร็จแต่ไม่ได้มีการบอกกระบวนการดำเนินการเพื่อนำไปสู่ความสำเร็จ พี่ก็ได้โทรทรมพัฒนาชุมชน พี่ก็โทรถามกรมเองว่าให้ทำอะไร เขาก็แจ้งว่าขั้นตอนนี้ สกว. เป็นเจ้าภาพ แล้วพัฒนาชุมชนหางบประมาณ แล้วงบประมาณที่นำไปแล้วทางเจ้าหน้าที่กรมพัฒนาชุมชนก็ไม่มี เพราะฉะนั้นก็มาคุยหารือร่วมกันและงบประมาณก็มาคิด ที่สำคัญคือเป้าหมายเป็นขนาดใหญ่ 8,000 กว่าครัวเรือน บางจังหวัดถ้า 50% ของครัวเรือน ถ้าเอาเกณฑ์ของมหาดไทยจริง ๆ พี่จะทราบเลยว่าต้องเลือกกลุ่มที่ควบคุมสั่งการได้และให้พัฒนาชุมชนเป็นเจ้าภาพอย่างที่ว่าหน้าพูด ก็จะเลือกตำบลหมู่บ้านที่มีงบประมาณของพี่ลง นั่นคือหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียง เพราะมันลงอยู่แล้วทำทั้งปี 5 กิจกรรม 120,000 บาทและมีอบรมแกนนำ 30 ต้องเอาที่ควบคุมได้ ขนาดเล็ก เป็นเขตชนบท ใครจะเอาเขตเมือง ณ วันนั้นก็โจทย์กัน งบประมาณของ สกว. หรือของส่งเสริมพัฒนาอาชีพแต่ในตอนนั้นมีการทำโครงการหมอน้อย สำนักงานส่งเสริมการปกครองท้องถิ่นจังหวัดบอกว่ามีกรมสั่งการแล้วให้นิติกรตีความว่าอันไหนเบิกได้หรือไม่ได้ แม้กระทั่งคนจัดเก็บข้อมูลหรือบันทึก อำเภอออกคำสั่งไม่ได้ต้อง อบท. ถ้า อบท. ออกไม่ได้ก็เบิกไม่ได้ นิติกรก็ต้องมานั่งตีความเพราะหนังสือสั่งการมาไม่ชัด ท้องถิ่นก็กลัวโดนเรียกเงินคืน เมื่อนิติกรตีความให้แบบทำได้ อะไรที่ทำได้ ถ้าเช่นนั้นจะตั้งงบประมาณเท่าไร เราก็นำบทเรียนจากเฟสหนึ่งของศูนย์พินมาตั้งเป็นโจทย์ท้องถิ่น 120,000 บาท ถ้าท้องถิ่นมี 10 หมู่บ้านขึ้นไป 150,000 บาทไม่เกินจากนี้ ที่นี้เอาตรงนี้มีมาท้องถิ่นก็ไม่มีงบประมาณหากโอนเงินมาให้พัฒนาชุมชนจังหวัดก็มีเงื่อนไขหลายอย่าง เพราะฉะนั้นเราก็ตกลงว่าไม่ต้องกังวลให้ท้องถิ่นดูแลและพัฒนาชุมชนจังหวัดจะดูแลจัดเป้าให้ อย่างอำเภอเมือง 7 อบท. แต่ละ อบท. ก็ชุมชนก็ครัวเรือนก็จะทำการแจกเป้าให้หมดถ่ายทอดไปที่เป้าเลย และพื้นที่ซ้ำซ้อนก็ใส่อีก และแบบที่นักวิชาการเข้าใจและแบบที่ไปคุยกับชาวบ้านเราจะมีให้ และออกแบบป้ายไวนิล (Viny) ที่สามารถสื่อความได้ อันนี้เป็นการออกแบบให้ อบท. นำไปทำเอง ว่าปัญหาการประชุมแผนจะ ทำอย่างไร ทำเครื่องมือและทำขั้นตอนง่าย ๆ ให้เวลาที่เขาไปประชุม คือเขาต้องลอกแบบของจังหวัดทุกอย่าง แต่แบบที่เป็นทางการชาวบ้านไม่เข้าใจ อำเภอก็ไม่เข้าใจจึงได้ออกแบบขั้นตอนง่าย ๆ ให้อำเภอต้องดำเนินงานตามขั้นตอนอย่างไร แบบ 1, 2, 3 กำหนดวัน 5-10-15

วสันต์ เหลืองประภัสร์: ทางจังหวัดออกแบบงานทั้งหมดไปแล้วก็ลงไปพื้นที่ กลไกที่ทำงานในพื้นที่จริง ๆ มีอะไรบ้าง โดยผมเข้าใจว่าลงไปในอำเภอ นายอำเภอไปเลือกเลขานุการ แต่ว่าตัวหน่วยที่เราไปเก็บข้อมูลจากชาวบ้านจริง ๆ คือผ่านงบประมาณของ อปท. หรือเปล่าครับ

นันทนา หวังธงชัยเจริญ: มันจะมีแล้วแต่อำเภอ บางอำเภอจะล้อเหมือนกับของจังหวัดเลย บางอำเภอก็มาเปลี่ยนเลขานุการกลางคัน อย่างอำเภอที่เป็นเมือง มโนรมย์ สรรพยา เลขานุการเชิญมาตลอด หันมาทำตามรูปแบบนายธานิ รัชฎาภิเษก (รองผู้ว่าราชการจังหวัด) ที่เมื่อสักครู่เล่าให้ฟัง คือถ้าเปลี่ยนเขาต้องกลับไปแต่งตั้งใหม่ แต่ว่าจังหวัดทำเป็นโจทย์ตุ๊กตาให้ เขาก็ตีความหนังสือสั่งการโดยสำนักงานจังหวัดทั่วประเทศว่าแต่งตั้งอย่างไร บางอำเภอจะล้อตามจังหวัด อย่างเช่นจังหวัดจะให้หัวหน้าส่วนติดตาม อำเภอจะให้หัวหน้าส่วนอำเภอลงไปติดตามซึ่งพี่ไม่มีข้อมูลตรงนี้ ถ้าจะดูต้องไปส่วนกลางสำนักงานจังหวัดเพราะเขามีรวบรวมไว้แต่ในเรื่องของการออกแบบก็เกิดจาก 4-5 คนที่กล่าวมา ตรงไหนที่มีปัญหาก็ร่วมคิดแก้ไขออกแบบให้ชัดเจน เพราะทุกคนเริ่มจากความไม่รู้

วสันต์ เหลืองประภัสร์: ที่กล่าวว่า 4-5 คนมีใครบ้างครับ

นันทนา หวังธงชัยเจริญ: คุณยุพิน คุณณรงค์ มีพี่ มีสำนักงานส่งเสริมการปกครองท้องถิ่นจังหวัดแต่ตอนนั้นท้องถิ่นจังหวัดย้ายไปก็จะมีน้องเจ้าหน้าที่ท้องถิ่นจังหวัด ทางสำนักงานจังหวัดก็จะมีเจ้าหน้าที่ แต่ความชัดเจนคือส่วนใหญ่จะอยู่ที่ประมาณ 4-5 คนนี้ บางอำเภอเข้าใจชัดอย่างในอำเภอเมืองนี้นายอำเภอเข้าใจ อย่างบางอำเภอบางท้องถิ่นที่ถ่ายทอดไปแล้วจากนั้นมาออกรายการ อย่างรายการวิทยุ 1 ชั่วโมง น้องที่เป็นเจ้าหน้าที่วิเคราะห์เข้าใจบอกได้ว่าทำอะไรแก้อย่างไร เพราะเขาเกิดจากการเรียนรู้ ทักษะที่เขาจะแก้ปัญหาอย่างไรหรือว่ามาฟังทางอำเภอสรรพยาที่เขา ครู ก. เอาคนที่อยู่ในเฟสหนึ่งมาเป็นทีมของเฟสสอง เขาก็บอกว่าบทบาทของเขาเข้าไปช่วยอย่างไร ก็แสดงว่าเขามีความเข้าใจ เพราะในวันที่พี่โทรประสานให้เขามาพูดคุยเขาก็ถามว่าพูดเรื่องอะไร ก็แจ้งไปว่าเรื่องภารกิจของคุณ ให้เป็นตัวแทนของส่วนท้องถิ่นเป็นตัวแทนของท้องถิ่น ตัวแทนของจังหวัดพี่และตัวแทนของครัวเรือนที่เขาทำไปแล้วสามเดือนเขามีการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมอย่างไร นำ 4 คนนี้มาออกรายการวิทยุ ปรากฏว่าจากที่เราไปออกรายการซึ่งตอนนั้นคุณยุพิน คุณณรงค์ไม่ได้ร่วมเนื่องจากไม่ว่าง

หากถามว่าประเมินจากอะไร ได้ประเมินจากความรู้ความเข้าใจที่เขาสามารถโดยไม่มีสคริปต์ (Script) อยู่ในมือเพียงแต่มาพูดคุยก่อนปล่อยออกอากาศ 30 นาที แต่ว่าคนที่เป็นผู้จัดรายการวิทยุเขาเข้าใจก็ตั้งคำถามพูดคุยกันจนเวลาหมด ก็เห็นว่าเขาเข้าใจถึงมีการเปลี่ยนแปลงตรงนี้และเป็นการทำด้วยใจโดยไม่มีหนังสือสั่งการมา มาจากความเข้าใจและการแก้ปัญหาของท้องถิ่น พี่ลงไปอำเภอเมืองไปตามทางกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ก็ว่ามีบางคนไม่ทำบัญชีครัวเรือนแล้วก็เลือกคนสูงอายุมาทำก็เลยเกิดปัญหาเพราะสายตามองไม่เห็นไม่สามารถลงบัญชีครัวเรือนได้ กำนันทำอย่างไรในการแก้ปัญหา เขาก็ว่าจะเปลี่ยนทำได้หรือไม่ ทางเราก็อธิบายได้ว่าเพราะครัวเรือนเพิ่งเข้ามาเดือนเดียวทำไมจะไม่เปลี่ยนไม่ได้ แล้วจะทำอย่างไร ก็ได้คำตอบว่าสารวัตรกำนันมาดูแลบ้านละ 3 คน ทางเราก็อธิบายว่าเงินงบประมาณยังไม่ให้จะมีปัญหาหรือไม่ ทางกำนันผู้ใหญ่บ้านก็ว่าไม่มีปัญหาอะไร

วสันต์ เหลืองประภัสร์: แสดงว่าแต่ละพื้นที่ก็มีเครือข่ายการทำงานที่แตกต่างกันหรือเปล่าครับ

นันทนา หวังธงชัยเจริญ: ส่วนใหญ่จะคล้าย ๆ กัน สภาพความเป็นจริงที่ตำบลไหนมี อปท. และ อปท. ดำเนินการร่วมกันก็จะไม่มีปัญหา ซึ่งพื้นที่เฟสหนึ่งของ สกว. ผู้ที่ดำเนินโครงการคือภาคประชาชนที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ เพราะฉะนั้นก็เหมือนกับว่าเฟสหนึ่งได้มีการคัดคนกันไปเริ่มโครงการแล้ว เฟสสองคือ พื้นที่ที่เหลือ

วสันต์ เหลืองประภัสร์: ส่วนใหญ่เวลาประชุมจะต้องมีการเก็บแบบอย่างกรณีเฟส 1 เข้าใจว่ามีเหมือนกับว่ามีผู้ประสานงานประจำตำบล 1 คน ในการดำเนินการ แต่เมื่อปัจจุบันเราทำเองแต่ละตำบลเราอาศัยกำนันผู้ใหญ่บ้าน

न्हันทนา หวังธงชัยเจริญ: เราอาศัยงบประมาณอยู่ที่ 120,000 บาทจ่ายบ้างไม่จ่ายบ้างหรือทยอยจ่าย ไม่ทยอยจ่ายก็แก้ปัญหากันไป

วสันต์ เหลืองประภัสร์: ถ้าเช่นนั้น คนที่ทำงานจริง ๆ ใครคือคนที่คอยติดตามและเก็บข้อมูลบัญชีครัวเรือน

न्हันทนา หวังธงชัยเจริญ: ตอนนี้เรามอบให้แต่ละ อบต. และมันขึ้นอยู่กับอำเภอนั้น ๆ ด้วยว่าเลขานุการคือใคร เมื่อมีการประชุมครั้งที่แล้วก็ให้มีการสรุปผลอย่างอำเภอเมือง อำเภอสรรพยา แต่เจ้าหน้าที่ส่วนพัฒนาชุมชนก็ตอบไม่ได้ เพราะว่า เป็นงานที่ปลัดอำเภอรับไปดำเนินการในฐานะเลขานุการ คือจะเป็นคนในคณะทำงานแต่เนื้อหาในกลไกการทำงานจะไม่ทราบ เมื่อปัญหาของความสับสนเกิดขึ้น ทางจังหวัดได้พยายามคิดหาทางแก้ไขว่าควรจะมีการประชุมเชิงปฏิบัติการ (workshop) เพื่อให้เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้กัน เพราะโครงการนี้มาก็เกือบครึ่งปีแล้ว จะเข้าสู่ขั้น การเข้าแผนของท้องถิ่นแล้วประมาณเดือนมิถุนายน-กรกฎาคม ข้อมูลเหล่านี้ต้องเข้าสู่แผนท้องถิ่น

วสันต์ เหลืองประภัสร์: เมื่อครั้งที่ผ่านมามีหนังสือสั่งการของผู้ว่าราชการจังหวัดเป็นคำสั่งของผู้ว่าราชการจังหวัดหรือเป็นการขอความร่วมมือ เหตุใด อบต. จึงยินยอมจัดสรรงบประมาณ

न्हันทนา หวังธงชัยเจริญ: วันนั้นผู้ว่าราชการจังหวัด รองผู้ว่าราชการจังหวัด เรียกนายมา ท้องถิ่นจังหวัด นายอำเภอทุกอำเภอ ปลัดจังหวัดท่านเดิม คือ นโยบายสั่งการมามีหนังสือสั่งการ หนังสือสั่งการกรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่นสั่งการให้ท้องถิ่นจังหวัดทุกจังหวัดตั้งงบประมาณแต่ไม่ได้ระบุจำนวนเงินงบประมาณไว้ ท้องถิ่นจังหวัดก็สงสัยจะเบิกงบประมาณอย่างไร เมื่อสั่งการลงมาก็มีปัญหาตามมาว่าไม่รู้จะตั้งงบประมาณจำนวนเท่าไรอย่างไร คนทำงาน 4-5 คนที่กล่าวไปแล้วก็ปรึกษารือหาทางแก้ปัญหา ก็ใช้โทรศัพท์โทรหาให้ท้องถิ่นจังหวัดประสานเชิญนายกองค์การปกครองส่วนท้องถิ่นทุกคนมา โดยคุณยุพินทำร่าง 120,000 บาทให้ พี่จะทำความเข้าใจในส่วนของการบริหาร ส่วนผู้ว่าราชการจังหวัดหรือรองผู้ว่าราชการจังหวัดเป็นประธานให้ ณ วันนั้นคือ ปลัดจังหวัดเพราะทั้งสองท่านติดภารกิจ ก็ทำการชี้แจงเพื่อสร้างความรู้ความเข้าใจไป ทาง อบต. ก็ว่าไม่มีตัวโครงการและไม่ต้องเขียนโครงการอย่างไร ทางเราก็นำเสนอขึ้นเว็บไซต์ท้องถิ่นจังหวัดเพื่อให้ทางท้องถิ่นสามารถดาวน์โหลดข้อมูลได้ แก้ปัญหาให้ เพราะฉะนั้นชยันนาทก็เป็นตัวแบบที่ไม่เหมือนใคร คือทำไปก็เรียนรู้ที่จะแก้ปัญหาไป ทุกอย่างมีช่องว่างหมดเพื่อแก้ปัญหาเท่าที่จะทำได้

วสันต์ เหลืองประภัสร์: ตอนนี้เริ่มเก็บและวิเคราะห์แล้วและจะพัฒนาเป็นแผนชุมชนหรือไม่

न्हันทนา หวังธงชัยเจริญ: พัฒนาเป็นแผนชุมชนหรือไม่ ในส่วนนี้ไม่แน่ใจเพราะว่าตรงงบประมาณที่ตั้งไว้แต่ละ อบต. บาง อบต. จะเชิญคุณยุพินไปถ่ายทอดโดยตรง อย่างองค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.) บ่อแร่ก็ติดตามผ่านเข้ามาก็นำคุณยุพินไป หรืออย่างอำเภอเมืองก็จะมีปัญหาว่าจะนำข้อมูลมาถอดอย่างไร เลยคุยกับพนักงานอำเภอซึ่งเป็นเลขานุการว่าจะแก้ปัญหาอย่างไร เลยได้ข้อสรุปว่าให้ทำทดลองที่จุดหนึ่งและเชิญท้องถิ่นมาร่วมฟังการวิเคราะห์ข้อมูล พนักงานอำเภอก็อาศัยประสบการณ์เป็นวิทยากรกระบวนการให้ แต่ละอำเภอไม่เหมือนกันขึ้นอยู่กับเงื่อนไขที่เขาจะแก้ คือใครมาพูดคุยปัญหาเราจะเรียนรู้เพื่อหาทางแก้ปัญหาไป เพราะหนังสือก็อ่านแล้ว ส่วนกลางกระทรวงก็ส่งหนังสือมาและมีคู่มือมา ทางสำนักงานจังหวัดก็ส่งมาอีก 1 เล่ม พี่ก็แก้ปัญหาด้วยการสำเนาคู่มือให้ทุกอำเภอ แต่จะเข้าใจมากน้อยเพียงใดต้องอยู่ที่การอ่านและอาศัยประสบการณ์ จะเอาตรงนั้นมาแก้ไขอย่างไร ซึ่งในส่วนที่ครัวเรือนเปลี่ยนแปลงส่วนใหญ่ครัวเรือนจะไม่เขียน เพราะฉะนั้นจะให้เขาลงบันทึกจะยากแต่หากไปถามว่ามีมีการเปลี่ยนแปลงไหม เขาตอบได้ อย่างเทศบาลตำบลวัดสิงห์ถามว่าลงในแผนไหม ไม่ลง แต่ครัวเรือนเปลี่ยน ชาวบ้านว่าจากเดิมที่ไม่เคยทำตรงนี้ปัจจุบันเขามีเงินออม 1,000 บาท รับจ้างรายวันวันละ 150 บาท เสื้อผ้าลดรายจ่ายเดือนละ 300 บาท เพียงแต่ว่าไม่มีกระบวนการเข้าเป็นลายลักษณ์อักษร ชาวบ้านบอกได้ว่าเขามีการเปลี่ยนอย่างไร พฤติกรรมเปลี่ยนอย่างไร พี่ยอมรับว่าช่วงแรกธันวาคม-มกราคม มีการลงไปสำรวจติดตามแต่

ช่วงกุมภาพันธ์มีลงไปบ้างบางพื้นที่ พื้นที่ที่จะลงไปคืออำเภอโนนรมย์ อำเภอเมืองโดยที่ไม่มีคำสั่ง ถ้าถามว่าถึงระดับรวบรวมข้อมูลมาพัฒนายังไม่ถึงเพราะว่าช่วงมีฤดูหนาวจะเป็นช่วง อบอุ่น. ปรับแผน แต่ว่าทางปกครองจะใช้ budget ให้คณะกรรมการหมู่บ้าน D-C ซึ่งมีงบสำหรับการทำแผนอยู่ 5,000 บาท ไม่แน่ว่างบประมาณมาทางนี้หรืออย่างไร แต่ว่าทางผู้ว่าราชการจังหวัดสั่งให้ทางแต่ละขานการรวบรวมของแต่ละอำเภอ แต่เวลาที่ประชุมของแต่ละอำเภอให้อำเภอนำเสนอ นายอำเภอหรือผู้แทนมา เขาก็บอกว่ารายได้และรายรับเขาเท่าไร หมวดไหน รายจ่ายสูงสุดเท่าไร เขาจะมีบอกตัวเลขมา ส่วนที่ผู้ว่าราชการจังหวัดหรือท่านรองผู้ว่าราชการจังหวัด นางพรณี งามข้า อยากเห็นมากเป็นคำสั่งมาคือทั้ง 38 อบอุ่น. ควรจะมีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ แต่ในวันที่สร้างความเข้าใจร่วมกันเราสร้างความเข้าใจว่าโครงการนี้เกิดขึ้นแก้ปัญหาโดยประชาชนเองเพื่อประชาชนเอง ไม่ได้หมายความว่าเอาข้อมูลมาแล้วเพื่อนำเสนอของงบประมาณ อบอุ่น. จะต้องเองบนนั้น ไม่ใช่เรามุ่งการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมเป็นหลัก

วสันต์ เหลืองประภัสร์: เมื่อสักครู่คุยทางนโยบายกระทรวงเหมือนจะไม่แน่นอน

นันทนา หวังธชัยเจริญ: ใช่ค่ะ ความเสี่ยงที่เกิดขึ้นคือ หนึ่ง ส่วนกลางไม่แน่นอน สองคือ การสั่งการมาแต่ชาวบ้าน เขาถามว่าเขาจะได้ประโยชน์อะไร จะสร้างความรู้ความเข้าใจว่าเกิดอะไรขึ้น นื่องที่เป็นนักพัฒนาในเขตเทศบาลโดนชาวบ้านปิดประตูใส่ ผมต้องบอกว่าผมมีจรรยาบรรณของเจ้าหน้าที่วิเคราะห์ข้อมูลและไม่บอกความลับให้ใครแต่ทำบัญชีครัวเรือนแล้วครัวเรือนจะมีการเปลี่ยนแปลงอย่างไร อันนี้ก็เกิดจากการเรียนรู้และแก้ไขปัญหาเป็นประสบการณ์ และวิธีการบันทึกข้อมูลก็แก้ปัญหาว่าทำไมได้ก็มอบให้อาจารย์จากมหาวิทยาลัยมหิดลไป คนที่เป็นครู ก. พี่ไม่เอาใครให้ทางท้องถิ่นเลือกมาว่าเจ้าหน้าที่ที่มีความเชี่ยวชาญคอมพิวเตอร์ที่สุดของ 38 อบอุ่น. จะเลือกใคร 2 คน ปรากฏว่าเจ้าหน้าที่ที่เชี่ยวชาญต้องมาเรียน ก่อนที่ทางคุณยุพินจะติดต่อทางมหาวิทยาลัยมหิดลมาก็ให้เจ้าหน้าที่เรียนรู้ก่อน วันที่ประชุม ครู ก. ก็ให้วิทยากรกระบวนการมาประชุมและเขาก็ตั้งคำถามว่าทำไมเขาต้องมีความรู้ในการบันทึกและการวิเคราะห์ เราก็อธิบายว่าหากไม่รู้แล้วจะอธิบายชี้แจงให้ครู ข. ครู ค. ได้อย่างไร ว่าเอาข้อมูลเอาตัวเลขออกมา เพราะฉะนั้นคนที่ไปเรียนก็ทดลอง 4 ชุมชน ชุมชนละ 10 หมู่ ตอนที่มาถ่ายทอดรอบ ครู ก. ซึ่งยังเป็นโปรแกรมแบบเก่าอยู่ เขาพูดไม่ได้แต่ชุมชนที่อยู่ในเขตเทศบาลพูดได้ เขาก็เลยรวมกลุ่มมาถ่ายทอด เพราะฉะนั้นครู ก. ของเราต่างจากที่อื่นใหม่ จากที่เราออกแบบหลักสูตรกระบวนการสอนเราลงถึงว่าจะต้องรู้จักหน้าตาโปรแกรม หลังจากนั้นก็มีลพบุรีมาขอดูงาน สิงห์บุรีเมื่อ 2 เดือนก่อนด้วยความที่เขาไม่เข้าใจ ปรากฏว่าทางผู้ว่าราชการจังหวัดของเขาให้สำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัดพามาดูงานที่ชัยนาทและมาคุยแลกเปลี่ยนเรียนรู้กัน เราก็อธิบายของเราไม่ใช่ต้นแบบดีเด่นอะไร เราทำไปเราแก้ปัญหาไป แต่ของดีที่เรามีอยู่คือโครงการของเฟสหนึ่ง เขายังอยู่ยังมีบุคลากรที่มีความรู้ มีประสบการณ์ เมื่อเกิดปัญหาเราก็อธิบายกันว่าแก้ได้อย่างไร ทุกคนก็จะช่วยเหลือกัน ในส่วนของระดับจังหวัดท่านก็จะกำชับหัวหน้ามาทำ ABC อย่างเดียวอย่างอื่นไม่ได้พูดถึง ทั้ง ๆ ที่พัฒนาการเป็นแค่ผู้ช่วย

วสันต์ เหลืองประภัสร์: หลายคนก็จะพูดว่าที่ตัวงานนี้เคลื่อนไหวได้ดี เพราะผู้ว่าราชการจังหวัดเอาจริงมาก ทำไม่ผู้ว่าราชการจังหวัดถึงเอางานนี้มาเป็นงานสำคัญ

นันทนา หวังธชัยเจริญ: อาจจะเป็นเพราะว่าตอนที่งานนี้ประสบผลสำเร็จผู้ว่าราชการจังหวัดเป็นคนไปรับรางวัล และท่านก็เห็นว่ามีการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม อย่างเฟสหนึ่งที่กลายเป็น 4 เครือข่าย ปุ๋ย ข้าวสาร เมล็ดพันธุ์ ผัก ส่วนหนึ่งชุมชนของเฟสหนึ่งโดยพื้นฐานที่เราประเมินก็คือเขาเป็นชุมชนที่เป็นนักเรียนเกรด A พุดง่าย ๆ เกรด A โดนคัดไปหมดแล้ว และตัวคุณยุพินเองเขาก็เป็นเหล่ากาชาดจังหวัดตรงนี้ด้วย เพราะฉะนั้นผู้ว่าราชการจังหวัดก็จะรับทราบข้อมูล ถึงแม้ว่ากระทรวงยังไม่สั่งมา แต่ผู้ว่าราชการจังหวัดก็จะให้ความสำคัญ บางจังหวัดอย่างสิงห์บุรีที่เขาโดนไล่มา เขาก็ต้องมาดูที่นี้และมาแลกเปลี่ยน

เรียนรู้ และตอนหลังเขาก็ไปเองบองค์การบริหารส่วนจังหวัด (อบจ.) สิงห์บุรี เลขานุการ คือ สำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัด มันก็เลยมองได้หลายมุมตรงนี้

ถ้าอาจารย์จะสัมภาษณ์ตัวแทนปกครองที่เสนอแนะอำเภอเมือง เพราะอำเภออื่นอย่างนายอำเภอมนอมน้อย อำเภอมนอมน้อยเขาก็แก้ปัญหาเรื่องอาชีพ อำเภอมนอมน้อยก็ไปเอา 9 คือ มันก็มีการโยกย้ายกัน แต่ถ้า อบท. ไล่เป็น อบท. ถ้าอาจารย์จะลงสัมภาษณ์ก็จะเห็นว่ามันมีความแตกต่าง ความเข้มข้นในระดับที่ต่างกัน จะเอาตามคำสั่งก็มีอีกแบบหนึ่ง ไม่มีคำสั่งทำก็เป็นแบบสำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัดที่ทำอยู่มีหลายหลาก

วสันต์ เหลืองประภัสร์: ถ้าจะดูก็อำเภอเมือง ควรจะไปคุยกับใคร

นันทนา หวังธงชัยเจริญ: คุยกับนายอำเภอได้โดยตรง

วสันต์ เหลืองประภัสร์: แล้วคนที่ลงเคลื่อนในระดับชุมชนพื้นที่จริง ๆ เป็นพวก อบท. ทำใช้ไหมครับ

นันทนา หวังธงชัยเจริญ: อาจารย์จะคุยกับ อบท. ไหมละ พี่แนะนำเทศบาลตำบลวัดสิงห์ แต่ต้องบอกเขาล่วงหน้านะ และประสานไปล่วงหน้า มันมีหลายเทศบาล ของเทศบาลเมืองก็ได้ หรืออาจารย์จะเอาเขตเมืองทั้งหมด เราจะเห็นเลยว่า ปกครอง บทบาทของนายอำเภอเป็นแบบนี้ อบท. ก็ได้ ก็หลายหลากแต่ต้องบอกเขาล่วงหน้า เรบอกตรง ๆ ว่าตอนนี้งานเข้ามาเยอะ บางอำเภอมีพัฒนาการแค่ลูกพี่ลูกน้อง 2 คนเอง อาจารย์มาวันนี้แต่ครั้งหน้ามาก็ไม่เจอพี่ พี่มีคำสั่งย้าย เพราะพี่เพิ่งรู้เมื่อคืนตอนสองทุ่มนี่เอง อาจจะไม่เจอกันในเวทีของกระทรวง เพราะพี่ต้องไปอยู่กองแผนงาน เราจะไปเจอกันอย่างนั้น ถ้าอาจารย์จะคุยกับบอกได้ ถ้าอำเภอเมืองก็ได้ อบท. ไหนของเมืองก็ได้ อำเภอสรรพยาก็ได้ ไม่รู้ว่าจะรอบต่อไปอาจารย์จะลงอะไร อย่างไร

วสันต์ เหลืองประภัสร์: คือครั้งนี้ก็อยากมาเหมือนคนตามอด อยากเห็นพื้นที่ว่าเขาทำงานกันอย่างไร ประเด็นอาจจะยังคลุมเครืออยู่ พฤษภาคม มิถุนายน อาจจะลงมาอีกที

นันทนา หวังธงชัยเจริญ: อาจารย์จะคุยกับผู้ว่าราชการจังหวัดก็ได้

วสันต์ เหลืองประภัสร์: ผู้ว่าราชการจังหวัดตั้งเป้าอย่างไรกับโครงการ ส่วนหนึ่งเข้าใจอย่างที่พี่บอกว่า แนนอนในระดับครัวเรือนอยากให้เกิดการปรับเปลี่ยนพฤติกรรม ที่นี้ใน ABC ผมเข้าใจว่ามันต้องการให้เกิดการพัฒนาขึ้นมาเป็นแผนจากข้างล่าง จนกระทั่งกลายมาเป็น

นันทนา หวังธงชัยเจริญ: คือตั้งเป้าว่าจะให้สำเร็จเหมือนตัวเฟสหนึ่งนั่นแหละ แต่มันจะถึงขั้นนั้นระดับไหนก็ต้องดู เพราะว่าหนึ่งเพราะมันเป็นไซส์ (Size) ใหญ่ หลากหลาย ภารกิจที่ลงมาจะเยอะในพื้นที่ คนที่จะรันงาน แม้กระทั่งนาย นี่ทำเฉพาะในอำเภอเมืองนะ ถ้าหัวหน้าสั่งต้องวันนี้เลย ถ้าพรุ่งนี้เรื่องใหม่เข้ามาลื้มแล้ว มันก็ต้องรันเป็นเรื่อง ๆ ไปเรื่อย ๆ ตรงนี้มันก็จะต่างกัน

วสันต์ เหลืองประภัสร์: ถ้าผู้ว่าราชการจังหวัดท่านปัจจุบันท่านย้ายไป ได้ผู้ว่าราชการจังหวัดคนใหม่มา

न्हันทนา หวังรัชชัยเจริญ: ท่านเกษียณละ ผู้ว่าราชการจังหวัดคนใหม่ก็จะเป็นรองผู้ว่าราชการจังหวัดที่ขึ้นจากที่นี่ คงทำงานต่อ เพราะว่าท่านมอรับรองผู้ว่าราชการจังหวัด นางพรรณิ งามข้า อยู่แล้ว ท่านก็ขึ้นที่นี่ ถ้าท่านประกาศกลับมาเป็นก็โอเค อาจจะมิดีไซน์ (Design) กันใหม่

วสันต์ เหลืองประภัสร์: ในกลุ่มของระดับอำเภอ ตำบลที่เราเคลื่อนงานกันมาทุกปี ในทัศนะที่ที่มีประสบการณ์มานาน เกิดสมมติว่าผู้ว่าราชการจังหวัดใหม่มาอาจจะไม่ได้เอาจริงเอาจัง ถ้าจะมีตำบลไหนหรืออำเภอไหนที่เขาเคลื่อนงานของเขาต่อเอง มันเนื่องมาจากปัจจัยอะไร

न्हันทนา หวังรัชชัยเจริญ: ถ้าเขาเห็นประโยชน์ เขาคงเคลื่อนของเขาเอง เหมือนอย่างเฟสหนึ่งคนที่ทำที่ไปสิงห์บุรีถามคนที่เขาทำว่าทำเพราะอะไร ถามคนสิงห์บุรี เขาตอบว่าที่เขาทำเพราะเขาเห็นประโยชน์ แต่บางที่ที่อยู่เฟสหนึ่ง ที่ที่เป็นกรรมการตรวจหมู่บ้านดีเด่น พี่ก็ถามว่าเดี๋ยวนี้ยังทำไหม เขาบอกว่าไม่ได้ทำแล้ว ทำไมไม่ทำ เขาบอกว่า หนึ่ง เขาไม่มีเวลา สอง เขารู้แล้วเรื่องค่าใช้จ่ายของเขา แต่บางที่ที่เขาทำเขาก็สนใจว่าอันนี้ต้องลงใหม่ ๆ แต่กลไกที่สำคัญ คือ เนื่องจากที่นี่ให้กระจายให้มีทุกอาชีพ ถามว่าที่ที่ทำต่อ ให้พี่มองคือชนบทนี้แหละจะทำต่อ เมืองอาจจะล้าลงไป

วสันต์ เหลืองประภัสร์: ในชนบทแทนที่เคลื่อนงาน ใครที่ดีที่สุด ระหว่าง อปท. หรือ กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน

न्हันทนา หวังรัชชัยเจริญ: กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน อาจารย์อย่าลืมสิว่าหมู่บ้าน กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน เป็นของเขา ถ้าสองคนนี้กินเบียร์ ยี่ห้อเดียวกัน เหล้ายี่ห้อเดียวกันมันก็จบแล้ว ถ้ากินคนละยี่ห้อก็ดื่มน้ำ เขาเห็นประโยชน์งานเขา เพราะบางคนเขาก็ทำบุญชื้อมานาน แต่เขาไม่เคยวิเคราะห์ตัวเลข เอาตัวเลขมาดูกัน เคยถามครัวเรือนว่ามีการเปลี่ยนแปลงหรือเปล่า คนที่จะรัน (Run) ในแต่ละ อปท. ก็ขึ้นอยู่กับแต่ละหมู่บ้าน อาจจะขึ้นอยู่กับตัวผู้นำใน อปท. อาจจะขึ้นอยู่กับตัว อปท. ด้วย เพราะว่าอย่างตัวอำเภอ มีหลายบทบาท ปลัดอำเภอก็หลายบทบาทสำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัด (พช.) ก็หลายบทบาท คนก็น้อยขนาดนายจะมาดูงาน ต้องโทรศัพท์มาถามคนนั้นอยู่ คนนี้ไม่อยู่ เคลียร์คิวกันสุดสุดเลย เพราะฉะนั้นถ้าเขาเห็นประโยชน์ ก็ทำได้ด้วยตัวเองได้ จะเห็นชัดในรายจ่าย ถ้าสักครบบีจะเห็นรูปของการใช้จ่าย มันจะเห็นชัด บางที่ตัวเลขจะสะท้อนอะไรเยอะ แต่ถามว่าผลสำเร็จมันจะขับเคลื่อนเฟสสามในระดับจังหวัดไหม มันก็มีบางส่วนที่ซ้อน ๆ กันอยู่นะ อย่างของเฟสหนึ่งที่เขาทำ เขาทำข้าวสาร ผักปลอด เป็น OTOP (หนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์) ของวิสาหกิจ ปุ๋ยก็มี ซึ่งเดิมเขาทำอยู่แล้ว ก็มาต่อยอดพัฒนาคือ พวกนี้บางชุมชนบางส่วนเขามีทำอยู่แล้ว มาทำเป็นเครือข่ายให้มันเข้มแข็งขึ้น พอเฟสสามมันก็ย้อนกลับมาหาพวกพี่อีก ยืมมาเข้าเป็น OTOP ดีไหม ผลิตภัณฑ์มีไหม มีมันก็ได้แยกชัดเจน บางที่มันก็กลับมาเจอกันอีก

วสันต์ เหลืองประภัสร์: คือตอนแรกทาง สกว. โจทย์ที่เรารับมาคือ สกว. เขาก็พยายามย้ำเน้นถึงจุดแข็งของเขา การทำบัญชีครัวเรือนอะไรต่าง ๆ จนกระทั่งพัฒนามาเป็น ABC อุดมคติของเขา คือจะช่วยในเรื่องการจัดทำแผน ขึ้นจากข้างล่าง

न्हันทนา หวังรัชชัยเจริญ: ความต่างคือ สกว. เจาะภาคประชาชน กลไกสำคัญของ สกว. คือ ภาคประชาชน ซึ่งมีงบของ สกว. สนับสนุน และภาคประชาชนที่ทำตรงนี้คือเขาไม่มีขอบเขตของ ไม่มีงานที่จะต้อง ภาคราชการกับภาคประชาชนมันต่างกัน ภาคราชการ อาจารย์ก็เหมือนกันแหละ มันมีตัวชี้วัดลงมาเพียบ นโยบายเร่งด่วนมีมาเพียบเลย เอางานพุงนี้ดีสอง พี่ก็ต้องนั่งส่งเมลล์ (E-mail) ตอนดีสอง อย่างพุงนี้ประชุมนำเสนอผลที่กระทรวง พี่เคยเจอ ABC นี่แหละ กำลังทำประชุมเชิงปฏิบัติการ (workshop) อยู่ข้างบน กระทรวงเพิ่งส่งมาไม่ได้แจ้งล่วงหน้าว่าพุงนี้ต้องไปนำเสนอต่อที่ประชุมกระทรวงโดยมี 14 จังหวัด โดยรองผู้ว่าราชการจังหวัด ยังอยู่กรุงเทพมหานคร (กรุงเทพฯ) โทรให้หน้าห้องติดรถกลับมา มาคุยกับพี่ ให้พี่สรุปว่าทำอย่างไร และส่งเข้ากรุงเทพฯ ห้าโมงเย็น ตอนสองทุ่ม รองผู้ว่าราชการจังหวัดโทรกลับมาว่า เพราะท่านต้องเป็นคนนำเสนอว่าประเด็นนี้อย่างไร ตอนที่พี่ทำพี่ไม่ได้คุยกับนาย

ที่มันต่างกับภาคประชาชนเขาไม่มีกรอบอันนี้ ความพึงพอใจของเขา ถ้าเขาพอใจจะทำ เขาก็ทำ แต่ภาคราชการพอใจไม่พอใจก็ต้องทำ นี่คือการแตกต่าง แต่ถ้ามันปรับเปลี่ยนโครงสร้างมันโอเค แต่ ณ วันนั้น คือ ที่ส่วนกลางกำหนดให้ 15% 1 ตำบล 1 หมู่บ้าน อันนี้คือกรอบ แต่พอออกมาแต่ละจังหวัด ถามผู้ว่าราชการจังหวัดทำไมทำเต็มพื้นที่ พี่ก็ไม่แน่ใจตรงนี้ เพราะตอนนโยบายมาถึงมือพี่ให้ทำเต็มแล้ว ตอนประชุมคณะทำงานความเห็นก็ต้องแตกต่างกัน อย่างเรา เราอยู่ในเขตพื้นที่ชนบท เราจะมองชนบทออก เราจะควบคุม (control) ตัวแปรได้ ด้วยประสบการณ์ที่เรา มี แต่เขตเมืองพี่มองอย่างไรพี่ก็มองไม่ออก ชุมชนที่อยู่ตรงนี้ เหมือนเราอยู่กรุงเทพฯ ให้กรุงเทพฯ ทำ ทำได้ไหมอาจารย์ เก็บข้อมูลยังเก็บไม่ได้เลย มันต่างกัน นโยบายในที่ประชุมบอกว่าเราจะต้องทำ เพราะฉะนั้นถามว่าต่างใหม่ต่างแน่นอน หนึ่งในนั้นก็ต่างกันแล้ว แต่ สกว. ก็ไม่ใช่ภาคประชาชนขับเคลื่อนอย่างเดียว เขาเสร็จแล้วถามว่า ไตรมาตาม ของบ อบท. เขาก็ให้งบในหมวดของราชการ ทำเหมือนกัน ในส่วนนี้ของบเหมือนกัน แต่เขามีอิสระที่จะทำ เรื่องงบประมาณเคยคุยกับคุณยุพิน คุณยุพิน บอกว่า “หนูไม่เข้าใจระบบงบประมาณหรอกหัวหน้า ให้เขียน 120,000 หนูก็เขียน ที่เบิกไม่ได้หนูก็ไม่เข้าใจ” เขาโทรมาว่าเบิกไม่ได้อย่างไร บอกคุณยุพินถ้า ณ ตอนที่เรากำลังเดือนตุลาคม ไม่มีใครมีเงินอยู่ มันก็เบิกกันไม่ได้หรอก มันต้องดูด้วยว่า อบท. เงินที่จัดสรรให้เป็นไปตามที่รัฐบาลประกาศหรือเปล่า ถ้าเขาจัดสรรไปให้ ก็ต้องเอามาเรียงลำดับเอาอันไหนก่อน เพราะฉะนั้นรายจ่ายประจำเงินเดือนลูกจ้าง ค่านม ค่าอาหารเด็ก ต้องมาก่อน เพราะฉะนั้น อาจารย์ก็รู้เม็ดเงินที่เขาจัดสรรไม่ได้เป็นไปตามที่เขาพูดหรอก ท้องถิ่นไหนได้มาโดยที่ว่ามีเงินในกระเป๋าเลย เขาก็จะมาเบิกตรงนี้ทีหลัง หรือ อบท. ไหนว่าง นายก อบต. หยุดเลยทีนี้ ช่องว่างเกิดขึ้น ถ้าประชาชนไม่เข้าใจตรงนี้ เพราะว่า สกว. โอนเงินเข้าบัญชี ก็สามารถบริหารจัดการเบ็ดเสร็จ นำเสนอสรุป แต่อันนี้มันมีตัวแปร ความเสี่ยงเกิดขึ้น นี่คือการต่าง

แต่ ณ วันนี้ นโยบายไม่ได้เล่นเรื่องนี้ นโยบายกระทรวงสั่งมา ยาเสพติดก็ต้องยาเสพติด กองทุนบทบาทสตรีก็ต้องกองทุนบทบาทสตรี รายได้ OTOP ก็ต้องรายได้ OTOP เวทีประชาเสวนาก็ต้องทำเวทีประชาเสวนาแก้ไขรัฐธรรมนูญ ก็ไม่พ้นสำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัด (พช.) อีกอาจารย์ แต่ภาคประชาชนไม่มีตรงนี้เป็นแค่ตัวแปร ตัวร่วม แต่ตอนนี้โจทย์ใหญ่จะต้องทำเวทีประชาเสวนาแก้ไขรัฐธรรมนูญด้วย พช. เป็นเจ้าภาพ จัดให้มีวิทยากร ปกครองก็ต้องทำเรื่องปรองดองสมานฉันท์

วสันต์ เหลืองประภัสร์: ถามเรื่องสุดท้าย ในบรรดาส่วนราชการ ใครที่สามารถเวลาทำงานชุมชนใครทำได้ดีที่สุด คือ มีกลไก มีเครือข่าย เข้าใจอย่างปกรองก็มีกำหนด ผู้ใหญ่บ้าน พวกสายสาธารณสุขก็มี พวกอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) พช. ก็มีจะมี

หนันทนา หวังรัชชัยเจริญ: พช. จะมีตัวเจ้าหน้าที่ ตัวเครือข่าย แต่ทุกหน่วยงานก็จะมีทั้งดี (work) และไม่ดี ทุกแผนไม่ได้ดีหมด ขึ้นอยู่กับคนด้วย คนมีศักยภาพไหม มีประสิทธิภาพไหม มีสมรรถนะสูงไหม งานที่ได้รับมอบชัดเจนไหม ใจที่จะชอบที่จะทำไหม ถามว่าไลน์ที่มันลงไปในพื้นที่มันมี แต่ถามว่าหน่วยงานที่มีอำนาจ คือ อบท. มีตั้งแต่ ฝ่ายปกครองมีอำนาจ

วสันต์ เหลืองประภัสร์: อำนาจคืออำนาจอะไร ผมไปเจอไปสัมภาษณ์ท่านนายอำเภอเยอะ “ผมไม่เหลือแล้วอำนาจหน้าที่”

หนันทนา หวังรัชชัยเจริญ: ถึงแม้ไม่เหลือแต่ข้อบังคับของ อบท. ใช้ไหมคะ ถึงเขาไม่เหลือแต่กลไกกำหนด ผู้ใหญ่บ้านยังมีตัว อบท. เองด้วยความเกรงใจ เพราะอย่างไรข้อบังคับเรื่องงบประมาณมันต้องผ่านนายอำเภอ ยกเว้นเทศบาลเมือง ก็นายอำเภอเมืองทำไม่ได้ นายอำเภอบอกเองว่า อบท. ไหนไม่ นายอำเภอ ก็พิจารณาข้อบังคับมา พูดที่เล่นที่จริง นายอำเภอ ยังพูดเองว่าต้องพิจารณานานหน่อย คือ ณ วันนั้น 120,000 โอเคนะ แต่ไลน์ที่จะไล่ นายอำเภอ ยังไม่รู้ ก็ลำบาก เขาก็มีตัวแปรภายในของเขาอีก และที่มาของ อบท. แต่ละคนก็ไม่ใช้ธรรมดา ก็มีหลายอย่าง เพราะฉะนั้นถามว่า ตอนนี้ภาคประชาชนเองคนหนึ่งสวมหมวกหลายใบเหมือนกันนะ เพียบเลย ของคุณยุพินนี่ก็เท่าไร

วสันต์ เหลืองประภัสร์: เมื่อเข้าไปที่สมาคมผู้ประกอบการผู้สูงอายุชนบท แต่ละคนก็อยู่ในกรรมการเต็มไปหมดเลย

न्हันทนา หวังธงชัยเจริญ: แต่ส่วนใหญ่เนื่องจากจังหวัดเล็ก ๆ ใด ๆ พุดง่าย ๆ ว่าอาจารย์ก็จะรู้ว่าลูกศิษย์คนไหนทำอะไรอะไร และจะแจกวนประสานกันไป เราจะรู้ แต่ถามว่าตอนนี้ภาคประชาชนเขาก็ไม่ได้โง่งนะคะ เขามีความรู้ที่เขาจะทำ ขึ้นอยู่กับว่าเขาจะทำหรือไม่ทำ ที่เห็นประชาชนธรรมดาเดินขึ้นสำนักงาน ทางเก่งเลย เท้าเปล่า ปริญญาโทนะ เดินขึ้นมา บางคนถึงเรียนจบมาแต่ก็สู้คนที่เห็นภาคประชาชนไม่ได้ ที่อาจารย์ถามว่าอะไรที่เป็นกลไกทำงานในชุมชนได้ดีที่สุด โอเคอะไรที่มีตามโครงสร้างก็ทำได้ แต่มันก็ต้องดูด้วยว่าเป็นงานอะไร ถามว่าสาธารณสุขเขามี อสม. ไข้ เติมครุมีบทบาทสำคัญ แต่ปัจจุบันครูทุกอย่างต้องคุยกันยาว เมื่อก่อนไม่มีกรรมการก็เอามาเป็นกรรมการให้หน่อย แต่วันนี้ขึ้นอยู่กับบุคคล ผู้อำนวยการ (ผอ.) บางโรงเรียนให้ความสนใจชุมชน หรือเจ้าหน้าที่ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร (ธ.ก.ส.) ธนาคารออมสินที่อยู่ในพื้นที่ มันขึ้นอยู่กับบุคคล บางคนโอเคทุ่มเทที่จะทำงาน พี่เคยประชุมกองทุนหมู่บ้าน ธนาคารออมสินบางคนเขาก็ตาม มีปัญหาเรื่องบัญชีเขาก็ลงมาตาม แต่บางคนไม่ใช่ ประสานกันไม่ได้ มันก็ลำบาก แต่ความสัมพันธ์ที่เป็นแนวนอน เป็นปัจจัยที่สำคัญที่จะช่วยในการขับเคลื่อนการทำงาน อาจารย์คงนึกออก

วสันต์ เหลืองประภัสร์: อย่างชัยนาท ที่สนใจมากก็คือว่า ทั้งที่เคลื่อนโดยทีมคุณยุพิน รวมถึงงานที่ทำตรงนี้ ความสัมพันธ์แนวนอน ต้องอาศัยอะไรที่จะดึงคนมาทำงาน ความสัมพันธ์ส่วนตัว คุณเคยกันมา หรือว่าอะไร

न्हันทนา หวังธงชัยเจริญ: ต้องถามว่าอาจารย์ตั้งโจทย์อย่างไร ถึงจะตอบเป็นตัวอย่างชัด ๆ เลย อาจารย์ลองตั้งโจทย์ถามมาก่อนสิ ถึงจะตอบได้ถูก

วสันต์ เหลืองประภัสร์: อย่างสมมติว่า

न्हันทนา หวังธงชัยเจริญ: อย่างกองทุนแม่แล้วกันนะ ที่พี่ได้รับมา อันนี้ไม่เกี่ยวกับ ABC พอรับมา พี่ก็ไม่เคยทำเรื่องนี้ที่ชัยนาท ทำแต่เรื่องป่าชุมชน ยาเสพติด จะทำที่ไหนยังไม่รู้เรื่องเลย มีเวลาทำอยู่ 3 เดือน ต้องบรรลุ ทำอย่างไร เรียกเครือข่ายมา แต่ไม่ได้ประชุมกันมาเป็นปีแล้ว เอาเครือข่ายกันใหม่ เอาอย่างไร งบไม่มีแต่ต้องมาเตรียมคน ต้องขับเคลื่อน เขียนของบ โอเค เครือข่ายบอกฉันฉันเขียน เราทำร่างให้ อยากได้อะไร อยากได้อะไรนี้ ๆ เขาเป็นคนไปเสนอ พอได้งบมาเขาก็ถามว่าทำไงต่อ ทำไม่เป็น พอถึงงบฟังก์ชัน (function budget) พี่มา งบไม่พอค่าวิทยากร แต่เจ้าหน้าที่คนหนึ่งต้องประชุม ช่วยเป็นวิทยากรได้ไหม ได้ งานนี้ไม่มีค่าตัวนะ ไม่เป็นไรทำด้วยใจ วันดีคืนดีไปประชุมเครือข่ายกองทุนแม่ภาคกลางทั้งหมด จะประกวดกองทุนแม่ของแผ่นดินในระดับจังหวัด เอรารางวัลระดับภาค ใครเห็นอย่างไร ที่ประชุมบอกถ้าประกวดจะผิดใจกัน เขาไม่เอาหรอก เพราะทำงานมันเหนื่อยมันหนักด้วย ค่าตอบแทนก็ไม่มี ถามว่าประกวดได้รางวัล แล้วทำอะไร ก็มาผิดใจ แถมยังต้องไปเป็นกรรมการ เขาไม่เอา เวลาไปประชุมก็จะโทรสั่งเอาใครว่างอย่างไร ทางโน้นโทรมาว่างไหม ถ้าว่างอยากให้พช. ไป ถ้าไม่ว่างก็มีคนไปให้ พอถึงเวลาพี่ไม่มีคน มาให้พี่หน่อยได้ไหม ทางอำเภอขอวิทยากร แต่ทางนี้ไม่มีคน ติดต่อเครือข่ายได้ไหม เอาคนโน้นคนนี้ ใครว่างมา จะพูดว่าอย่างไรใส่อาจารย์ นี่ เขาทำงาน ถ้าด้านยาเสพติด บางคนก็ทุ่มเทไม่ต้องทำผลงาน ก็ทำให้ อยากได้อะไรนั้น ผมอยากได้เหรียญที่ติดเป็นเครือข่ายแบบ Miracle of Life (ปฏิหารย์แห่งชีวิต) แบบทูลกระหม่อมหญิงอุบลรัตนราชกัญญา ติดต่อได้ไหม เอามาได้ไหม เพราะฉะนั้นคือความสัมพันธ์แนวนอนที่ช่วยให้งานสำเร็จ อย่างที่โทรมา คุณยุพินโทรมา “จะเอาหรือไม่เอา” “จะให้ตอบอย่างไร พี่จะไปแล้วเดี๋ยวผูกพันงาน” ก็เลยถาม โทรมาพี่ก็แทรกคิวให้ เพราะบางทีพี่ติดอบรม “ไม่เป็นไร หนูมีงบบางส่วน เดี่ยวติดต่ออาจารย์มิดลมาให้” เรื่อง ABC เพราะฉะนั้นที่ชัยนาทเลยไม่เหมือนใครและไม่มีใครเหมือนพี่ ติดต่อกับเอา มา สิบบุรี สระบุรี โทรมาขอให้บรรยาย โทรมาวันนั้น พรุ่งนี้จะมา ถามว่า “พื้นที่พร้อมหรือเปล่า วิทยากรพร้อมหรือเปล่า” เขาบอกเขาไม่รู้ หัวหน้าบอก “อ้าว หัวหน้าที่ไหน หัวหน้าย้ายแล้ว” พี่ก็ต้องโทรตามว่าคุยเรื่องอะไรกันบ้าง หรืออย่างวันนี้ออกรายการวิทยุ หมุนหาใครละที่นี้ ยกหูตาม “พัฒนาชุมชน วัดสิงห์ไม่ใช่

เลขานุการ ติดต่อเทศบาลตำบลวัดสิงห์ให้พี่ได้ไหม” ไปคุยกับน้องที่เป็นนักพัฒนาชุมชนได้ไหม เขาก็โทรมาสองทุ่ม “หัวหน้านายก อบต. เขาจะมามีอากาศเอง เกินโควต้าที่หัวหน้าให้” ได้ไหม” “ได้ ไม่มีปัญหา 1 ชั่วโมง เดียวพี่บริหารจัดการการคิดสคริปต์ (Script) คิดบทกันเองไม่มีปัญหา” นี่แหละค่ะ ถ้าเราทำหนังสือไป ถ้าไม่ตามก็ทำหนังสือมา เขาก็ไม่รู้ว่าเรื่องอะไร เอาเรื่องที่ อบต. นั้นแหละ เรื่องนี้เกิดจากไหน ก็เกิดจากที่เขาไปอบรมคอมพิวเตอร์ เขาก็จะแลกเปลี่ยนเรียนรู้ แม้กระทั่งปัญหา อบต. ไม่เบิก ก็โทรหาสำนักงานส่งเสริมการปกครองท้องถิ่นจังหวัดที่เป็นนิติกร “ตามเรื่องนี้ให้พี่หน่อยสิ เอาได้เท่าไหนเท่านั้น” อันนี้ก็ได้มีคำสั่ง ทำกันเอง

วสันต์ เหลืองประภัสร์: พี่อยู่ที่นั่นมานานแล้วกี่ปี

นันทนา หวังธงชัยเจริญ: 2 ปีเต็ม แต่กลับมารอบสอง ตอนนั้นพี่เป็นพัฒนาการอำเภอสมัย CEO (Chief Executive Officer) รุ่นแรก แต่ยังไม่รู้จักคุณยุพิน เพราะว่าพี่อยู่วัดสิงห์ ยังไม่รู้จักคุณยุพิน คุณณรงค์ เพราะว่า CEO ตอนปี 2544 ปี 2547 ยังไม่ได้ทำอะไรตรงนี้เป็นบทบาทของนายอำเภอ กรอบงานเราจะดูจากนายอำเภออยู่แล้ว มาคราวนี้แหละ มาเจอมา รู้จักกันเพราะ ABC นี่แหละ ที่พี่มารับเพราะหัวหน้าบอกว่ามาขอข้าราชการกลุ่มส่งเสริมให้ไป 3 คน มันไปกลับมาให้ทำไงก็ไม่รู้เรื่อง สำนักงานจังหวัดก็ทำหนังสือ ผมอ่านก็ไม่รู้เรื่อง ผู้ว่าฯ ก็ประชุมกัน 3-4 รอบก็ไม่รู้เรื่องสำนักงานพัฒนาชุมชน จังหวัด (พช.) ไปประชุม คุยกัน 4-5 คน วันที่ประชุมก็มีทีมของยุพิน ทีมของพี่ ทีมของ พช. มีทีมของ อบต. ของสำนักงานจังหวัด ตัวแทนของปกครอง และ พช. ประชุมเพื่อออกแบบ (Design) กระบวนการ เอาตามที่เขาคิดว่าดีที่สุดและออกมาเป็นแบบนี้ และมาสร้างความรู้ความเข้าใจ แต่วามันจะซับซ้อนได้อย่างไร ตามบริบทและแก้ปัญหาเป็นจุด ๆ ไป ไม่ได้มีอะไรที่มันปะ ๆ

วสันต์ เหลืองประภัสร์: โดยเฉพาะภาคประชาชนมันแปลก ส่วนราชการเราจะอยู่กับกรอบโครงสร้าง กระบวนการอีกแบบ ก็อยากคุยเรื่องแบบนี้มันได้ประโยชน์ อาจารย์ชายมีอะไรถามไหม

ชาย ไซยชิต: ขอนิดนึงละกันนะครับ พอ ABC มา ความสัมพันธ์ระหว่างการทำงานของหน่วยราชการกับภาคประชาสังคมมันเปลี่ยนไปไหม และวิธีการทำงานของราชการกับภาคประชาสังคมเองมันเปลี่ยนไปไหม มุมมอง การรับรู้

นันทนา หวังธงชัยเจริญ: มันขึ้นอยู่กับตัวบุคคลนะอาจารย์ อย่างพี่ พี่ทำงานในเรื่องเกี่ยวกับชุมชน พี่ก็ได้ยึดติดกรอบกับหนังสือภาคราชการ หรือว่าที่เป็นระดับนี้นะ ต้องลงไปอย่างไร ถ้าเราที่มองประโยชน์เป็นหลัก ผู้ว่าราชการจังหวัดเอาอะไรมา เพราะฉะนั้นถามว่าพี่ไม่ได้เอากรอบราชการ ก็จะโทรศัพท์อย่างนี้ มีปัญหาอย่างนี้ ก็เที่ยวมา “ลพบุรีมาจะให้ตั้งบะอะไร คุณยุพินวันไหนได้” คุณยุพินไม่อยู่เอาคุณณรงค์ ติดต่อโทรศัพท์ไม่ได้ ก็อีเมลล์ อีเมลล์ไม่ได้ก็ไลน์ (Application Line) แล้วแต่ เพราะฉะนั้นมุมมองของภาคราชการ ถามว่าตอน ABC เข้ามา พี่ก็รู้จักคุณยุพิน คุณณรงค์ แต่ก่อนก็แบบผิวเผินนะ

ชาย ไซยชิต: มุมมองเราเป็นอย่างไรครับ เช่น เวลาเรามองนักพัฒนาเอกชน (NGO) เขาทำงานเคลื่อนไหวของเขาในพื้นที่อิสระ เอาแต่ใจ เรามีอะไรอย่างนี้ไหมครับ

นันทนา หวังธงชัยเจริญ: NGO หรือ พี่ทำงานกับพื้นที่มานาน พี่ไม่ได้อยู่ชยันนา พี่อยู่สกลนครพี่ก็เจอดีดีเสรีไทย ชินอยู่แล้ว

ชาย ไซยชิต: พี่ก็ชินอยู่แล้ว แล้วอย่างรอบ ๆ ละครับ อย่างส่วนราชการอื่น ๆ แม้กระทั่งสำนักงานจังหวัดเอง หรือคนที่มาเป็นผู้ว่าราชการจังหวัดเอง เวลาที่เขาต้องมาทำงาน หรือมานั่งคุย

หนัทนา หวังธงชัยเจริญ: ผู้ว่าราชการจังหวัดก็จะคุ้นมาก เพราะขึ้นจากหัวหน้าสำนักงานจังหวัดที่นี่ รองผู้ว่าราชการจังหวัดก็ขึ้นจากหัวหน้าสำนักงานจังหวัดที่นี่

ชาย ไชยชิต: ก็รู้จักคนพวกนี้อยู่แล้ว

หนัทนา หวังธงชัยเจริญ: ใช่ แล้วพวกนี้เขาก็อะไรละ เนื่องจากเป็นจังหวัดเล็กภาคประชาชนที่ทำงาน อย่างฟี่ปานแกสววม หมวกหลายใบ ฟี่รู้จักฟี่ปานตั้งแต่ปี 2544 ที่แกทำตอนนั้น OTOP ฟี่เป็นพัฒนาการอำเภอวัดสิงห์ โจทย์ฟี่ได้มาคือ OTOP ก็ต้องได้มาเจอกัน ของฟี่ปานเดี๋ยวนั้นแกก็ปลดให้คนข้างหลังทำ รู้จักแกตั้งแต่ในบทบาทของ OTOP พอเรื่องสตรีก็มาเจอแกอีก เพราะฉะนั้นในส่วนของเขา ฟี่ถามว่า NGO ฟี่เจอมาแล้วนะที่ถามว่าชยันนาทแรงไหม ไม่แรง อุทัยธานีแรงกว่าเยอะ หรือ สกลนครในบางอำเภอก็เยอะ ประเภทว่าเป็น NGO ไม่ต้องมาอะไรกับเขา คนอื่นนะ แต่กับฟี่ปกติ เขาเชิญไปเสาร์อาทิตย์ นอกรอบเป็นปกติ ฟี่มองว่าอะไรที่ชาวบ้านได้ประโยชน์ก็โอเคทำไป หรือบางทีที่เขวเล่นจำเป็นต้องรายงาน ฟี่ก็จะบอกเลย ว่า “อย่างนั้นอันนี้ฟี่ขอรายงานเลยนะ จะขัดข้องอะไรไหม” ก็คุยกับเขาตรง ๆ ว่านโยบายเขาบังคับให้ฟี่รายงาน ทำยอด จะขัดข้องอะไรไหม เขาบอกไม่ขัดข้อง ก็ต่างคนต่างทำไป แม้กระทั่งสถานบริการสาธารณสุขชุมชน (สสช.) ที่ประชุมทำแผน สสช. ขอเซ็นชื่อด้วยนะ ขอร่วมก็ร่วมด้วย ไม่ว่าอะไร

ชาย ไชยชิต: ก็กลมกลืนกัน

หนัทนา หวังธงชัยเจริญ: ใช่ค่ะ อัดตามันมีทุกคนแหละอาจารย์ ข้าราชการบางคนก็มีอัตรา NGO บางคนก็มีอัตรา มันอยู่ที่ว่าถ้าอัตราคุณยังแข็งอยู่ ความร่วมมือก็จะร่วมมือไปตามแกน อัดตามันอยู่ในทุกคนไม่ว่าคุณจะสวมหมวกอะไร ถ้าอัตราไม่ยอมลดสักอย่างเป็นอันว่าจบ ที่นี้เยอะค่ะ หลายภาคประชาชน สายของอาจารย์นิวัฒน์ ศัลยกำธร ก็มีในชยันนาท แต่เราก็คทำงานกันได้ คุยกันเข้าใจนะคะอาจารย์ ภาคราชการบางคนอัตราเยอะ มันก็จะมาอีกฟอรมหนึ่ง ความร่วมมือตรงนี้เขาก็ต้องปรับตัวไปตามสภาพ แต่ในส่วนของเขา ฟี่คุ้นชิน เพราะว่าเจอพวกนี้มาเยอะ และนี่ไม่ใช่จังหวัดแรกที่ฟี่อยู่ สมัยก่อนอยู่พื้นที่มันต้องเข้าคลุกคลีกันตลอด ตั้งแต่ความมั่นคงชายแดน อยู่ตั้งแต่บุรีรัมย์ สกลนคร อุทัยธานี ชยันนาท อุรุธยา นี่ก็ 2 รอบ เพราะฉะนั้นคุ้นชิน NGO ก็ไม่เบาเหมือนกัน เพราะฉะนั้นมุมมองเปลี่ยนใหม่ ขึ้นอยู่กับคน NGO ก็จะตอบเหมือนกันแหละ บางคนเขามีความทรงจำดี ๆ เขาก็โอเค ถ้าคนไม่ บางคน ณ วันที่เราอยู่เขายังเล็ก ๆ พอเรากลับมาอีกรอบเขาเป็น NGO ตัวพ่อตัวแม่ ความที่เรายังรู้จักเขา เขารู้จักเรา เขารู้ว่าเราดี ก็โอเค เพราะเขารู้จักเรา อะไรหลายอย่าง แปลก ๆ มีเยอะ ถามอะไรอีกไหมคะ

วสันต์ เหลืองประภัสร์: ไม่มีแล้วครับ รมกวนเวลาพอสมควร รมกวนขอชื่อ ขอเบอร์ติดต่อหนึ่งได้ไหมครับ

หนัทนา หวังธงชัยเจริญ: ฟี่ไม่ได้อยู่ชยันนาทแล้วนะ ฟี่จะไปส่วนกลางแล้วนะ

วสันต์ เหลืองประภัสร์: ครับ คือว่า เผื่อติดขัดอะไรอาจจะรบกวนโทรถาม หรือว่าอะไรอย่างไร แล้วก็อีกอย่างเราต้องใช้อ้างอิงประกอบการสัมภาษณ์เราลงพื้นที่

หนัทนา หวังธงชัยเจริญ: แต่ฟี่ก็ไม่ได้มีคำสั่งอะไรในนั้นะ

วสันต์ เหลืองประภัสร์: ครับ ๆ

หนันทา หวังรัชชัยเจริญ: อาจารย์ต้องไปจังหวัดไหนบ้างคะ

วสันต์ เหลืองประภัสร์: ก็อีก 3 แห่ง ที่แน่ ๆ ก็มี พิษณุโลก นครศรีธรรมราช และกาฬสินธุ์

หนันทา หวังรัชชัยเจริญ: พิษณุโลกนี่เฟสหนึ่งเขาทำผ่าน พช. แต่ ณ ปัจจุบันพัฒนาการจังหวัดเขาเกษียณแล้ว เฟสหนึ่งเขาผ่าน พช. เพราะฉะนั้น ณ วันนี้ไม่แน่ใจ เพราะว่าคนที่ทำเกษียณไปเรียบร้อยแล้ว นครศรีธรรมราช อันนี้ไม่แน่ใจ แต่ส่วนใหญ่แล้ว ไป ๆ มา ๆ ณ วันที่คุยกัน ส่วนใหญ่จะเป็น พช. เจอกันทั้งนั้น ชื่อบางทีก็จะเป็นของหน่วยงาน ถ้าอะไรอย่างไรมันก็เป็นโจทย์ให้ สกว. คิดว่ากระบวนการรณรงค์ ความคาดหวังของ สกว. ที่คิดว่าจะได้จาก ABC ถ้าเป็นภาคราชการที่เป็นกลไกหลักก็คือผู้ว่าราชการจังหวัด แต่ก็หวังให้ภาคประชาชนขับเคลื่อนมากกว่าภาคราชการ ความคล่องตัวมันจะมีมากกว่า เนื่องจากมันเป็นพื้นที่ที่มันทำเต็ม มันก็จะเป็นผู้ว่าราชการจังหวัดทำ ตัวแปรที่ผู้ว่าราชการจังหวัดคาดหวังเหมือนเฟสสอง อยากให้ภาคประชาชนเข้ามามีส่วนร่วม เป็นตัวหนึ่งที่ทำให้ ผู้ว่าราชการจังหวัดก็มีข้อจำกัดของท่าน ผู้ว่าราชการจังหวัดกับรองผู้ว่าราชการจังหวัด นางพรรณิ งามข้า ขึ้นจากสำนักงานจังหวัดชัยนาท รองผู้ว่าราชการจังหวัด นายเฉลิมก็ขึ้นจากหัวหน้าสำนักงานจังหวัดชัยนาท ขึ้นจากที่นั่นทั้งนั้น อาจจะไปเป็นที่ยื่นก็จะกลับมาเป็นที่นี่

รอบหน้าอาจารย์จะมาก็ค้นหากรณีในอำเภอเมือง พี่แนะนำให้ติดต่อสำนักงานจังหวัดที่เขาเป็นเลขานุการ อันนี้คือ ความสัมพันธ์ส่วนตัวที่คุณยุพินส่งมา พี่ก็โอเคให้ เพราะว่าในสำนักงานพี่ เรื่อง ABC ไม่มีใครรู้เท่าพี่หรอก ณ วันนี้ตอนนี้ก็มีรู้อีกคน คือ หัวหน้าทำมาจากศรีสะเกษ เพราะนอกนั้นเขาก็ไม่ได้สัมผัสเลย เพราะงานต่าง ๆ ก็จะลงมาเยอะ เพราะฉะนั้นถ้าลง พี่แนะนำอำเภอเมือง ตัว อปท. อะไร ก็ผ่านสำนักงานจังหวัด หรือผ่านเลขานุการของอำเภอนั้น ๆ ยกเว้นอำเภอหนองมะโมง มันจะมีอำเภอเนินขาม อำเภอสรรคบุรี ที่เป็นปกครอง อำเภอวัดสิงห์ด้วย 3 อำเภอที่เป็นปกครอง นอกนั้น อำเภอเมือง อำเภอมโนรมย์ อำเภอสรรพยา อำเภอหันคาเป็นสำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัด แต่อำเภอหันคาเพิ่งมาเปลี่ยนมือไม่กี่เดือน ก็ไม่ได้รันมาตั้งแต่แรก อำเภอหันคาอาจจะหลายรูปแบบ (version) หน่อย ที่ดำเนินงานมาแต่แรกถ้าจะไปคุยที่เป็นตัวพัฒนาการอำเภอ ก็จะเป็น อำเภอเมือง อำเภอสรรพยา อันนี้ค่อนข้างจะเข้าใจ อำเภอมโนรมย์ก็เป็นตัวนายอำเภอ ท้องที่ก็ไปคุยกับอำเภอนั้น ๆ ในท้องที่ ฟรุ้งนี้อาจารย์ไปไหนคะ

วสันต์ เหลืองประภัสร์: ตอนแรกว่าจะขอไปดูของทางยุพินในเครือข่ายที่เป็นกลุ่มต่าง ๆ แต่พอดีเขาติด จะมีงานทำบุญผู้สูงอายุที่เสียชีวิต ก็เลยไปร่วมชะหน่อย ตอนแรกกะจะลงระดับชุมชน ระดับตำบลที่เขาทำ ขอขอบคุณมากครับ

บทสัมภาษณ์พื้นที่ศึกษา: จังหวัดพิษณุโลก

ชื่อ-นามสกุล	1. นายอาณัติ สุทธิเสมอ 2. นางสาวรรณา เมืองพระฝาง
ตำแหน่ง	1. ผู้ประสานงานโครงการความร่วมมือฯ จังหวัดพิษณุโลก 2. หัวหน้าโครงการความร่วมมือฯ จังหวัดพิษณุโลก และนักวิชาการสาธารณสุขชำนาญการ โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลนาบัว
สถานที่สัมภาษณ์	โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลนาบัว
วันสัมภาษณ์	21 พฤษภาคม พ.ศ. 2556

ชาย ไชยชิต: งานวิจัยนี้พอทำเสร็จ ก็จะได้นงานวิจัยมา 1 เล่ม แล้วสำนักงานกองทุนสนับสนุนงานวิจัย (สกว.) ก็อาจจะพิมพ์เป็นหนังสือ ใช้เป็นตำราบทเรียนได้ด้วย นักศึกษาก็เอามาเรียนได้ด้วย ว่าสิ่งที่สังคมเขาเคลื่อนไป ความก้าวหน้าของความร่วมมือระหว่างภาคส่วนต่าง ๆ ที่มันเกิดขึ้นและแก้ไขปัญหาได้จริง ๆ มันก็คือกรณีศึกษา บทเรียนที่จะเอามาเรียนได้จริง ๆ ในต่างประเทศเรื่องแบบนี้เขาก็ทำ แล้วพิมพ์ออกมาเป็นตำรา เป็นหนังสือ แต่บ้านเรานักวิชาการเหมือนกับว่าจะตามไม่ค่อยทันตามสิ่งที่สังคมทำไม่ค่อยทัน

อาณัติ สุทธิเสมอ: โครงการ ABC (Area Based Collaborative Research: การวิจัยเพื่อพัฒนาเชิงพื้นที่) สกว. ก็เคยให้อาจารย์จากมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ไม่รู้อาจารย์เคยเจอไหม เป็นอาจารย์ผู้หญิง มาถอดบทเรียนความรู้เหมือนกัน แต่อาจจะคนละมุม

ชาย ไชยชิต: เขาแนวไหนหรือครับ พัฒนาชุมชนหรือครับ

อาณัติ สุทธิเสมอ: อาจารย์เขาเป็นฝ่ายเกษตร แต่อาจารย์เหมือนจะมาดูการบูรณาการ การเชื่อมภาคี ประมาณนั้นใช้ไหมครับ การเมืองการปกครองท้องถิ่นใช้ไหมครับ

ชาย ไชยชิต: ครับ ก็คือมองทุกจุดเลย มองในแง่ความสัมพันธ์ทางสังคมด้วย ในแง่อำนาจหน้าที่ด้วย ในแง่การต่อรองด้วย อาจารย์สีลาภรณ์ บัวสาย เขาอยากได้ว่าให้นักรัฐศาสตร์มาดูหน่อย มาทำเรื่องแบบนี้ ว่าเห็นอะไรที่มันเปลี่ยนไป ความสัมพันธ์ระหว่างรัฐกับชุมชนกับสังคมมันเปลี่ยนไป อะไรทำให้มันเปลี่ยนไป ทำไมราชการถึงมองภาคสังคมอีกแบบหนึ่ง ทำไมถึงมาเข้าร่วมมือกันได้ เดิมทีเราก็กึ่งอย่างเดียว รวมไปถึงการทำแผนด้วย

อาณัติ สุทธิเสมอ: ก็หลายปัจจัย

ชาย ไชยชิต: นี่แหละที่จะต้องตอบ ต้องเอาไปตอบอาจารย์สีลาภรณ์

อาณัติ สุทธิเสมอ: แต่ถ้าอาจารย์ไปชยันนาท ชยันนาทเขามาจากความร่วมมือ

ชาย ไชยชิต: เขาจะมาจากภาคสังคมมาก ชุมชนมาก

อาณัติ สุทธิเสมอ: ชัยนาทเท่าที่ดู ชุมชนเขาค่อนข้างแข็งแรง แล้วอีกอย่างเขาเชื่อมต่อกับทางจังหวัดได้ดี พืชพันธุ์โลกมันเปลี่ยนไปเปลี่ยนมาบ่อย อย่างชุดที่จะถามอาจารย์ว่าภาคที่อาจารย์จะสัมภาษณ์ หลายคนก็ไปหมดแล้ว

ชาย ไชยชิต: “ไป” นี่คือโยกย้ายไป

อาณัติ สุทธิเสมอ: โยกย้ายไปและเกษียณด้วย

ชาย ไชยชิต: แล้วคนที่เกษียณยังอยู่ในพื้นที่ไหม

อาณัติ สุทธิเสมอ: ก็ยังอยู่ครับ

ชาย ไชยชิต: ก็คือยังพอมีคนที่ทำร่วมกันมาตั้งแต่แรกยังมีอยู่ใช่ไหมครับ ภาคนี้

อาณัติ สุทธิเสมอ: ครับ ก็มีพวกพัฒนาชุมชน ก็ยังพอจะประสานงานได้ เพราะผมก็เพิ่งเจอเขาเมื่อวาน เมื่อวานผมไปเดินหนังสือที่จังหวัดมา จะจัดเวทีวันที่ 3 เวทีของโครงการเอง จัดที่จังหวัดร่วมกับผู้ว่าราชการจังหวัด ร่วมกับภาคี แต่จริง ๆ ก็พูดยากนะเรื่องภาคีสันนิบาต เพราะว่าหน่วยงานราชการบางที่มันไม่ตรงกับนโยบายอะไรของเขา เขาก็มาร่วมเฉย ๆ ไม่รู้จะสนับสนุนอย่างไร แต่ถ้าพื้นที่ไหนที่เขาเห็นความสำคัญ และตรงกับสิ่งที่เขาจะทำ ก็ร่วมไม่ร่วมมือกันได้

ชาย ไชยชิต: ที่ร่วมกันได้ หมายถึงว่า เช่น เขามีเครื่องมือมาให้ มีงบมาร่วมด้วย ใช่ไหมครับ

อาณัติ สุทธิเสมอ: ครับ อย่างสำนักงานการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม (ส.ป.ก.) เขาก็สนับสนุนเป็นนโยบาย เข้ามาสนับสนุนกระบวนการที่ทำเรื่องเกษตร เรื่องความร่วมมือกับชุมชน

ชาย ไชยชิต: เพราะเป้าหมายตรงกันหรือ

อาณัติ สุทธิเสมอ: ครับ หนึ่งในเขาอาจจะไม่รู้ว่าจะทำอะไร หมายถึงว่า สิ่งที่เขาทำมาไม่รู้ว่าจะเป็นอย่างไร ทิศทางจะไปทางไหน พอมาเห็นว่าโครงการความร่วมมือเพื่อแก้ปัญหาความยากจน การพัฒนาสังคม และสุขภาวะ (โครงการความร่วมมือฯ) น่าจะมีประโยชน์ เห็นว่ามีชาวบ้าน มีแกนนำในพื้นที่อยากทำรวมก็เข้าไปร่วม สนับสนุนเป็นกลุ่มเกษตรกร กลุ่มอื่น ๆ อะไรทำนองนี้

ชาย ไชยชิต: ก็คือมีความต้องการของเราอยู่แล้ว

อาณัติ สุทธิเสมอ: ครับ มันก็ขึ้นอยู่กับแนวทางนโยบายของหน่วยงานนั้น ๆ ด้วย

ชาย ไชยชิต: แล้วที่ก่อนหน้านี้ที่ยังไม่มีโครงการความร่วมมือฯ โครงการของ สกว. เข้ามากระตุ้นให้เกิดการทำงานร่วมกัน หันหน้าเข้ามาหากัน ที่นี้อยู่กันอย่างไคร้ครับ หมายถึงพื้นที่นี้การแก้ไขปัญหาเป็นอย่างไร

อาณัติ สุทธิเสมอ: เดี่ยวผมเล่าผิดเพี้ยนไป ให้เจ้าของพื้นที่เล่า เพราะเขาอยู่มานาน

ชาย ไชยชิต: ได้ ๆ ครับ อันนี้เป็นจุดเริ่มต้นที่สำคัญที่เราต้องเข้าใจก่อนว่า พื้นหลังของพื้นที่เป็นอย่างไร และพอมีโครงการ มามันเปลี่ยนไปอย่างไร

อาณัติ สุทธิเสมอ: มันเริ่มตั้งแต่ปี 2547-2548 ประมาณนี้ครับ โครงการ ABC เป็นโครงการแก้ไขปัญหาความยากจน แล้ว ก็มาเป็นโครงการ ABC โครงการความร่วมมือ และมาเป็นโครงการวิจัยข้าวโพดในปัจจุบัน ผมก็มาช่วงหลัง ๆ แต่ก็รู้จักกับพี่ อีกคนที่เขาทำอยู่ก่อน แล้วไปทำเรื่องที่ดินของ สกว.

ชาย ไชยชิต: คุณต่อ (นายอาณัติ สุทธิเสมอ) เป็นคนที่นี่โดยพื้นเพ

อาณัติ สุทธิเสมอ: เป็นคนระยอง

ชาย ไชยชิต: แล้วมาอยู่พิษณุโลกนาน?

อาณัติ สุทธิเสมอ: เกือบ 10 ปีแล้วครับ พอได้มาช่วยพี่เขามาสู่เรื่องโรงโมหิน แล้วก็ทำมาเรื่อย ๆ จนมาทำงานกับพี่แหวน (นางสุวรรณา เมืองพระฝาง)

สุวรรณา เมืองพระฝาง: ก็เลยต้องให้ต่อมาคุยกับอาจารย์

ชาย ไชยชิต: คุยเล่น ๆ ก่อน เดี่ยวค่อยเริ่มกัน

สุวรรณา เมืองพระฝาง: เพราะวันนี้ชีวิตยุ่งเหยิงมาก

ชาย ไชยชิต: ไม่เป็นไรครับ เอาแบบสบาย ๆ ครับ

สุวรรณา เมืองพระฝาง: เดี่ยวคุยกับคนอื่นก่อน

ชาย ไชยชิต: ได้ ๆ ครับ

สุวรรณา เมืองพระฝาง: เพราะพรุ่งนี้จะมีคนมาดูงาน ก็เลยเหมือนยุ่งไปหมดเลย

อาณัติ สุทธิเสมอ: อาจารย์ไปชยันนาทมาวันเดียว?

ชาย ไชยชิต: ไป 2 วัน 1 คืน ได้เจอพัฒนาชุมชนที่ศาลากลาง และอีกวันหนึ่งก็ไปในกลุ่มทำข้าวในชุมชน และพอดีก็ไป ร่วมงานทำบุญ ทำบุญให้ผู้เสียชีวิตไปของชุมชน ก็ไม่ค่อยได้เก็บข้อมูลเท่าไร

อาณัติ สุทธิเสมอ: แล้วอาจารย์มา จะเจาะจงเรื่องใดเรื่องหนึ่ง?

ชาย ไชยชิต: ไม่ครับ เอาภาพรวม อยากเห็นกระบวนการ และสิ่งที่มันเป็นปัจจัยที่ทำให้เกิดขึ้น ดูทั้งในมิติของตัวคนด้วย เช่น บทบาทของผู้นำ บทบาทของผู้ที่มาร่วมเคลื่อนไหว บทบาทของคนที่เป็นเจ้าของปัญหาเอง บทบาทของภาคีภายนอก เวลาผม

ถามก็จะถามเพื่อตอบโจทย์พวกนี้ว่าแต่ละส่วน แต่ละจุดมันเกิดขึ้นได้อย่างไร มันทำงานได้อย่างไร มันมีปัญหาอะไร มันแก้ไขปัญหากันอย่างไร รวมไปถึงเรื่องที่เป็นนามธรรมด้วย เช่น ทำงานด้วยกันมันมีคุณค่าอะไร หรือมีวิธีคิดอะไร มองตัวเองกันอย่างไร ทำให้มีอะไรร่วมกันได้ อันนี้ก็จะ เป็นอีกเรื่องหนึ่งที่เรากำลังวิเคราะห์เหมือนกัน ว่าบางทีเรามีอะไรอ้างอิงร่วมกัน บางทีเราก็มีวิธีคิดบางแบบ เช่น ผมไปช้ยนาท วิธีคิดของเขา คือ เล่นพวก ก็คือเอาคนที่อยากจะทำงานกับเราก่อน เราจะไปหาคน ๆ นั้นก่อน ใครที่ไม่อยากจะทำงานกับเราก็ไม่ไปฝันเขา ดังนั้นเราต้องรู้จักเลือก อันนี้ก็เป็นวิธีคิดของเขา เป็นวิธีการทำงาน ที่เราจะดึงจากคนที่เรารู้จักด้วยได้ มีใจแบบเดียวกันก่อน ก็อยากจะรู้อะไรแบบนี้เหมือนกันว่าเวลาทำงาน คือเรื่องพวกนี้เราไม่ได้เขียนใส่ในรายงาน บางทีปัญหาทะเลาะกัน ชัดแย้งกัน หรือคุยไม่ตรงกัน หาทางออกไม่ได้ หรือแม้แต่การต่อรองประณีประนอม มันเกิดขึ้นใหม่ คือเราอยากได้แบบนี้ ข้าราชการอยากได้แบบนี้ เดี่ยวทานข้าวกันก่อน

ชื่อ-นามสกุล	นางสมคิด ฉิมมากรม
ตำแหน่ง	คณะกรรมการโครงการรวมพลังชุมชนท้องถิ่นร่วมพัฒนาตำบลนาอยู่ และคณะทำงานโครงการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนาการผลิตข้าวโพดครบวงจร
สถานที่สัมภาษณ์	โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลนาบัว
วันสัมภาษณ์	21 พฤษภาคม พ.ศ. 2556

ชาย ไชยชิต: งานนี้เกิดขึ้นมาเป็นเวลานานแล้ว และมันก็มีความก้าวหน้าอะไรต่าง ๆ ใช่มั้ยครับ แต่สิ่งที่ทางสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) อยากให้ทางทีมผมมาศึกษาก็คือ ลองมาแกะดูสิว่าแต่ละจุดแต่ละขั้นตอนสิ่งที่มันเกิดขึ้นอะไรเป็นเหตุผลที่ทำให้มันเกิดขึ้น เช่น อะไรที่ทำให้คนหันมาร่วมมือกันได้ เวลาร่วมมือกันแล้วมันเกิดการขัดแย้งกัน คิดไม่ตรงกัน หรือไม่อยากจะร่วมมือ จะจัดการกันอย่างไร รวมไปถึงเรื่องอื่น ๆ เช่น พื้นที่ภูมิหลังอย่างไร ความสัมพันธ์ระหว่างฝ่ายต่าง ๆ คนกลุ่มต่าง ๆ เป็นอย่างไร พอมีโครงการนี้เข้ามาแล้ว อะไรที่มันเปลี่ยนแปลงไป ความสัมพันธ์เปลี่ยนไปอย่างไร การทำงาน การแก้ไขปัญหา หรือการค้นพบวิธีการจัดการต่าง ๆ ก็อยากจะรู้จากประสบการณ์ในฐานะที่พี่คือคนหนึ่งที่อยู่คนในคนที่ขับเคลื่อนโครงการที่ผ่านมา เห็นทุกขั้นตอน ตั้งแต่มันตั้งไข่ ตั้งแต่มาคุยกัน หรืออาจจะเห็นมาตั้งแต่ทะเลาะกันมาก่อนหน้าก็ได้ คือคุยแบบนี้คือผมจะถามข้อมูลเป็นการสัมภาษณ์ พี่ก็เล่าจากประสบการณ์ หรือว่าสิ่งที่พี่อยากจะเล่าให้ฟัง เพราะสิ่งพวกนี้มันเป็นข้อมูลที่ไม่ได้ไปปรากฏอยู่ในรายงานของ สกว. ในรายงานที่ทางพื้นที่ทำให้ สกว. มันมีแค่ว่าใครทำอะไรให้ไหมครับ ทำเมื่อไร จัดเวทียี่เมื่อไร ได้ผลอย่างไร แต่ไม่มีใครรู้หรอกว่าเบื้องหลังมันเป็นอย่างไร ดังนั้นผมจะมาศึกษาเบื้องหลัง เพื่อที่จะเขียนมาเป็นงานวิจัย โดยที่จะมีการวิเคราะห์ในเชิงวิชาการ โดยจะเอาหลักมาวิเคราะห์เป็นหลักในทางรัฐศาสตร์ หลักที่ว่าคนทำงานกันอย่างไร คนมีความสัมพันธ์กัน บทบาทของผู้นำ บทบาทของผู้ตาม บทบาทของหน่วยราชการ อำนาจหน้าที่ การต่อรอง ความขัดแย้ง การแลกเปลี่ยนทรัพยากรหรือแม้แต่การเอาทุนที่มีอยู่มาร่วมกัน รวมไปถึงการแก้ไขปัญหาความขัดแย้ง ก็อยากให้พี่เล่า ที่ผมพูดมาทั้งหมดก็คือให้เห็นภาพกว้าง ๆ ว่าผมต้องการอะไร ก็คือต้องการความรู้สึก ความเห็น มุมมอง ประสบการณ์ที่พี่ได้ทำผ่านมา ก็เหมือนคุยกันธรรมดา คุยเล่าเรื่องให้ฟัง ไม่ต้องเกร็ง เดี่ยวพี่ต่อ (นายอาณัติ สุทธิเสมอ) จะช่วยเสริม

อันดับแรกผมขอให้พี่ช่วยเล่าให้ฟังว่าพี่เป็นใคร ทำอะไร แล้วมีส่วนรวมในกระบวนการของโครงการ ABC (Area Based Collaborative Research: การวิจัยเพื่อพัฒนาเชิงพื้นที่) รวมไปถึงโครงการความร่วมมือฯได้อย่างไร ขอโทษครับ พี่ชื่ออะไรครับ

สมคิด ฉิมมากรม: พี่ชื่อ สมคิด ฉิมมากรม นะคะ ตำแหน่งปัจจุบันเป็นคณะกรรมการโครงการรวมพลังชุมชนท้องถิ่นร่วมพัฒนาตำบลนาอยู่ และเป็นคณะทำงานโครงการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนาการผลิตข้าวโพดครบวงจร ชื่อ ยั่วยาว เป็นของ สกว. นี่แหละ จำไม่ค่อยได้ (เรียกง่าย ๆ ว่าโครงการวิจัยข้าวโพด) เมื่อก่อนก่อนที่จะเข้ามาทำงานตรงนี้

กับพี่แห้ว (นางสุวรรณา เมืองพะฝาง) มาสมัครเป็นผู้ใหญ่บ้านเมื่อปี 2542 และได้รับเลือกให้เป็นผู้ใหญ่บ้าน ด้วยความตั้งใจที่จะเข้ามาพัฒนาหมู่บ้านให้เจริญเท่าเทียมหมู่บ้านอื่นเขาแน่แหละ และมีความคิดที่ไปกับพี่แห้วได้ เวลามีการพัฒนาหมู่บ้านพัฒนาตำบล แก่ก็จะชวนเข้ามาพัฒนา บอกว่าเราเป็นคนในพื้นที่ ถ้าคนในพื้นที่ไม่ช่วยกันแล้วใครจะช่วย อันนี้คือประเด็นหลัก ๆ ที่เข้ามาครั้งแรก

พอเข้ามาแล้ว ช่วงแรกก็เห็น อย่างในตำบลนาบัว ก็มีปัญหาด่าง ๆ ที่เกิดขึ้น มีผู้นำในยุคนั้นที่อายุใกล้เคียงกันสามารถที่จะเล่าและพูดคุย และชักชวนกันได้ง่าย ก็เลยมีการรวมกลุ่มเป็นกลุ่มของทีมผู้นำหมู่บ้าน ระดับผู้ใหญ่บ้านและองค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.) ครั้งแรกขึ้นมา และมีแกนนำในหมู่บ้านด้วยที่ไม่ได้เป็นผู้นำทางการ แต่เป็นผู้นำธรรมชาติเข้ามาร่วม อันนี้เป็นจุดที่ทำให้พวกเราสามารถรวมกันจากปัญหาที่เกิดขึ้นต่าง ๆ กัน ตอนนั้นจะมีปัญหาเรื่องน้ำ ดิน ป่า รวมกันครั้งแรก การเกษตร ส่วนใหญ่เมื่อก่อนก็จะทำข้าวโพดและทำนา เรื่องน้ำ น้ำไม่พอ การเกษตรใช้ต้นทุนการผลิตสูง แต่ผลผลิตต่ำ รายได้น้อย ทำให้ชาวบ้านมีภาระหนี้สิน เคยมีการเก็บข้อมูลบัญชีครัวเรือน ซึ่งจากการเก็บข้อมูลบัญชีครัวเรือนมีการรวมระดับหมู่บ้าน ระดับตำบล จากแกนนำหลักที่เราเรียกตัวเองว่า “ชมรักคนรักถิ่น” มีการตั้งชื่อเป็นชมรมคนรักถิ่น มีประธานชมรม ตอนนั้นเป็นผู้ใหญ่ นายประเจิด ศรีสวัสดิ์ เป็นประธาน และเป็นมาจนถึงทุกวันนี้ด้วย และมีพี่แห้วเป็นที่ปรึกษาเรื่องวิชาการ เรื่องเอกสารต่าง ๆ ที่พวกเราไม่ค่อยเข้าใจ

ชาย ไชยชิต: ชมรมที่ตั้งขึ้นมา เรามีการทำอะไรกันบ้าง นัดกันประชุมบ่อย?

สมคิด จิมมากรม: ก็จะมีนัดการประชุมบ่อย อย่างน้อยเดือนละ 1-2 ครั้ง และมีการพบปะพูดคุยกันตลอด ปัจจุบันก็มีการทำงานร่วมกันทั้งสองโครงการ

ชาย ไชยชิต: ตอนที่ชมรมคนรักถิ่นเกิดขึ้นมา คือเป็นการที่ผู้นำเห็นว่าเราควรมาพูดคุยปรึกษาหารือกันใช้ไหมครับ

สมคิด จิมมากรม: ใช่ จากปัญหาในหมู่บ้าน ซึ่งเราก็เป็นตัวแทนของหมู่บ้านอยู่แล้ว เวลาไปประชุมหมู่บ้านมาก็เห็นปัญหาของหมู่บ้านที่ต้องการให้ทีมงานทั้งตำบล เราเรียกว่าเครือข่าย ช่วยในการแก้ไขปัญหาด้วยกัน ก็จะเข้ามาพูดในที่ประชุมอย่างเช่น สมัยนั้น อย่างเรื่องการเกษตร ที่เราอยากจะพัฒนา เพราะช่วงนั้นมีการใช้สารเคมีกันเยอะมาก กุ้ง หอย ปู ปลา ในน้ำ ในแม่น้ำ ในทุ่งนาตายเยอะมาก หากินกันลำบาก เราก็จะมาพูดคุยกันในวงของทีมชมรมคนรักถิ่นเลยว่าหมู่บ้านไหนที่จะเข้าร่วมกิจกรรมในเรื่องของการอนุรักษ์ อย่างเช่น การอนุรักษ์ลูกอ๊อดในทุ่งนา การลดการใช้สารเคมีเพื่อที่จะลดไม่ให้ไหลลงแม่น้ำ และมีการกักบริเวณในแม่น้ำเพื่อที่จะเป็นแหล่งเพาะพันธุ์ของปลา เพื่อที่จะให้พวกเขาได้ขยายพันธุ์ขึ้น ลดการใช้เครื่องซ็อตไฟฟ้าเพื่อที่จะให้ปลาไม่เป็นหมัน ซึ่งเราก็ได้รับการต้อนรับจากทีมงานของเรา เพราะทุกหมู่บ้านก็เจอปัญหาเดียวกัน เขาก็บอกเออก็ดี เขาก็ตั้งคณะกรรมการดูแล และมีคณะกรรมการหมู่บ้าน และรวมเป็นระดับตำบล มาร่วมกัน ถ้าหมู่บ้านไหนมีปัญหา อย่างหมู่ที่ 12 สมมติว่ามีลูกบ้านของหมู่ที่ 7 ไปจับปลาบริเวณที่เขาหวงห้ามที่เขาอนุรักษ์ของหมู่ที่ 12 ผู้ใหญ่บ้านหมู่นั้นก็จะแจ้งมาที่ผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ 7 ว่าให้ดูแลลูกบ้านด้วย ก่อนที่เขาจะจับกุม เขาจะมีการแจ้งเตือน มีข้อตกลงร่วมกัน แต่ถ้าวลาย ๆ ครั้งก็จะถูกปรับ นี่คือสิ่งที่เราทำร่วมกันมา

ชาย ไชยชิต: กติกาเหล่านี้ คือกติกาที่เครือข่ายมาตกลงร่วมกัน ตกลงขึ้นมา ใช่ไหมครับ เช่น อะไรที่ถือว่าห้าม ก็มีข้อตกลงกัน ถ้ามีการฝ่าฝืนมีการปรับ?

สมคิด จิมมากรม: ค่ะมีการปรับ แต่จะมีเป็นการตักเตือนกันก่อน เรียกเขามาตักเตือนและแจ้งไปผู้ใหญ่บ้านเขา ถ้าบ่อยครั้งก็จะถูกปรับ ปรับก็จะเป็นเงินเข้าที่หมู่บ้านนั่นแหละ เพราะเขาเป็นคนดูแล อันนี้ก็จะร่วมกันทำ แล้วก็จากนั้นมานั้นมี

ปัญหาหลาย ๆ อย่างที่เราอยากจะให้มีการแก้ไขปัญหา ซึ่งบางครั้งแผนของ อบต. ก็จะมีเรื่องของโครงสร้างเยอะ แต่เรื่องของความต้องการของชุมชนจริง ๆ มันมีมากมาย มากกว่าเรื่องโครงสร้าง

ชาย ไชยชิต: ตอนที่เครือข่ายตำบล ที่เคลื่อนโดยชมรมคนรักถิ่นเราทำงานกันเนี่ย มันนั่งคิด นั่งวางแผนเกณฑ์กติกา การแก้ไขปัญหา ความสัมพันธ์กับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (อปท.) เป็นอย่างไรครับในตอนนั้น

สมคิด จิมมารม: ก็ดีนะ เพราะเรามีสมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบล (ส.อบต.) มาร่วมด้วย

ชาย ไชยชิต: มาร่วมด้วย ดังนั้นมันไม่ได้แยกจากกัน?

สมคิด จิมมารม: ไม่ได้แยก

ชาย ไชยชิต: สิ่งที่เราพูดคุยกัน ในสภา อบต. ก็รับรู้?

สมคิด จิมมารม: ก็รับทราบ

ชาย ไชยชิต: นายก อบต. มาร่วมด้วยไหม หรือเฉพาะ ส.อบต.?

สมคิด จิมมารม: ช่วงนั้นนายก อบต. ก็รู้จักกัน บางครั้งก็มาเหมือนกัน แต่ส่วนมากจะเป็น ส.อบต. ที่มาเข้าร่วมประจำ

ชาย ไชยชิต: เพราะว่าเขาคือคนของชุมชน? แต่คนที่เป็นหลักก็คือผู้ใหญ่บ้าน?

สมคิด จิมมารม: เป็นผู้ใหญ่บ้านและมีแกนนำที่เป็นอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) ด้วย

ชาย ไชยชิต: และผู้นำชุมชนตามธรรมชาติใช่ไหมครับ

สมคิด จิมมารม: ค่ะ คือของเราไม่มีเฉพาะผู้นำ แต่ว่าที่นี้จะมีผู้นำทำตัวเป็นแบบอย่าง คนที่เขาถูกเลือกขึ้นมาเป็นผู้นำแล้ว เขาจะต้องเป็นตัวอย่างของชาวบ้านได้ ถ้าไม่เช่นนั้นเขาจะถูกโจมตีมาก เป็นได้ทุกอย่างทุกอย่างที่เขาอยากให้เราเป็น แต่ว่าภายใต้การที่ผู้นำต้องเป็นแบบอย่าง มันก็มีความสัมพันธ์ในพื้นที่ของเราจะเป็นคนพื้นที่ซะส่วนมาก 80-90% คนนอกพื้นที่จะมีน้อย มีแค่เขยหรือสะใภ้ จะไม่ค่อยมีคนอพยพโยกย้ายเข้ามาอยู่สักเท่าไร ฉะนั้นความผูกพันจากสายเลือด ความเป็นพี่เป็นน้องจะมีเยอะ ทำให้สามารถที่จะพูดคุยกันได้ง่ายขึ้น

ชาย ไชยชิต: แล้วตอนที่เร เคลื่อนของชมรมคนรักถิ่นเราเห็นว่ามีปัญหาเยอะใช่ไหมครับ แล้วปัญหาพวกนี้บางเรื่องมันไม่ได้ถูกเอาไปสนใจในแผนพัฒนาของ อบต. แล้วเราทำกันอย่างไรครับ

สมคิด จิมมารม: ช่วงแรก ๆ เราก็พยายามจะเสนอเข้าไปที่ อบต. แต่เนื่องด้วยว่า อบต. เราได้งบประมาณน้อยด้วย เฉพาะโครงสร้างมันก็พอ ปีหนึ่ง ๆ แค่ 1-2 ล้าน มี 15 หมู่บ้าน ถ้าเราจะมารองบจาก อบต. ก็คงจะไม่ไหว ก็เลยมาเคลื่อนไหวในเรื่องของการจัดการแผนชุมชน ซึ่งตรงนี้ก็มีการเอกราชเข้ามาร่วมในเรื่องการเขียนแผน มาฝึกให้เรารู้จักคิดเป็นระบบเป็นขั้นเป็นตอน ซึ่งตอนแรกเราก็คิดแบบกระจายทั่วไป ไม่ได้มารวมเป็นเล่มอะไรแบบนี้

ชาย ไชยชิต: ช่วงแรก ๆ คนที่มาเสริมนี้คือองค์กรอะไร

สมคิด จิมมากรม: ถ้าทำแผนแม่บทของชุมชน จะเป็นของสำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.) ชุมชนเป็นสุข มาช่วยในเรื่องของการทำแผนชุมชน มาให้พวกเราคิดว่าเราจะมีที่ดิน กล้วย ที่ต้องการพัฒนาในเรื่องอะไรบ้าง จะได้จัดให้เป็นระบบ

ชาย ไชยชิต: อันนั้นเป็นช่วงประมาณปีไหนครับ

สมคิด จิมมากรม: ปี 2544-2545

ชาย ไชยชิต: เราเริ่มทำแผนชุมชนแล้ว? แล้วบัญชีครัวเรือนเราเริ่ม?

สมคิด จิมมากรม: ค่ะ บัญชีครัวเรือนเราเริ่มเก็บมาตั้งแต่ปี 2542

ชาย ไชยชิต: ตอนที่เรารวบรวมบัญชีครัวเรือนครั้งแรก ใครเป็นคนมาส่งเสริม

สมคิด จิมมากรม: ครั้งแรกองค์กรที่มาส่งเสริมจะเป็นของเบ็นเส็ค ประเทศเดนมาร์ก ของสำนักวิจัยและพัฒนาการเกษตร เขตที่ 2 (สวพ.2) ของพิษณุโลก มาเริ่มที่เกษตร ซึ่งมันก็เป็นช่วงที่เราเจอปัญหาด้านการเกษตร ก็มาสอนมาเรียนรู้ในเรื่องของเกษตรอินทรีย์ เกษตรผสมผสาน เรียนรู้เรื่องปุ๋ยหมักเทียบสูตรอะไรพวกนี้ เราก็เรียนรู้จาก สวพ.2 และมาเก็บข้อมูลบัญชีครัวเรือน นอกจากบัญชีครัวเรือน เราจะมีเก็บ เหมือนเป็นการ มันจะเป็นการเก็บครั้งเดียว เขาเรียกอะไรลืมหืมชื่อ ไม่ใช่บัญชีครัวเรือน แต่จะเป็นการเก็บรอบปี เป็นการสำรวจ คล้าย ๆ เป็นการสำรวจข้อมูล จะมี 2 ระบบที่เราทำกัน

ชาย ไชยชิต: แล้วตอนนั้นผลของการทำบัญชีครัวเรือนมันมีพลังไหม มันสามารถเอาไปต่อยอดได้มากมายแค่ไหนครับ

สมคิด จิมมากรม: ช่วงแรก ๆ ไม่มีพลังมาก เพราะว่าบางหน่วยงานก็ยังไม่ยอมรับพวกเรา ตอนนั้นยังไม่มีแผน ยังไม่มีข้อมูลที่เป็นลายลักษณ์อักษรที่จะไปยื่นให้เขาได้ ซึ่งเราก็ มันก็มาก่อนที่จะมาทำเรื่องนี้ ชาวบ้านเขาจะเริ่มทำเวทีวิชาการชาวบ้านมาตั้งแต่แรก อันนี้เล่าย้อนกลับไปที่กลับมา ตั้งแต่ปี 2539 ของ อสม. เขาก็เริ่มจุดนั้นมาเป็นจุดเล็ก ๆ ขึ้นมา แล้วมันก็จะมีเล่มมาที่ชมรมคนรักถิ่น มาทำแผนชุมชน ช่วงแรก ๆ ที่เราก็คือเป็นแผนชุมชนแต่ละหมู่บ้านที่เขาอยากทำอะไรบ้าง และอะไรที่เขาทำได้เอง ซึ่งมันก็สามารถแยกส่วนให้เห็นได้ชัดเจน ว่าส่วนนี้เขาสามารถที่จะขอความร่วมมือในหมู่บ้านในชุมชนได้ แต่ส่วนนี้ต้องการให้หน่วยงานไหนเข้ามาช่วยมาช่วย อย่างที่ไหนต้องการ อบต. เราก็จะเน้นไปที่ อบต. เลย ส่วนไหนที่ต้องการเน้นไปที่หน่วยงานราชการอื่น เราก็จะเน้นไปที่ตรงนั้น และพยายามส่งแผนของเราเข้าไปที่หน่วยงานได้รับรู้รับทราบที่เราต้องการอะไรบ้าง และปีหนึ่งเราจะมาสรุปบนเวทีวิชาการชาวบ้านว่าเราทำอะไรกันบ้างในปีนี้อย่างเมื่อปี 2544-2545 เราก็ไปสรุปว่าปีนี้เรามีแผนชุมชนของเรานะ เป็นแผนหมู่บ้าน และบูรณาการเป็นแผนตำบลด้วย และส่งประสานไปที่ อบต. ซึ่งช่วงแรก อบต. เขาก็รับ แต่เขาไม่สามารถหนุนเสริมเราเรื่องงบประมาณให้ได้ แต่หลัง ๆ มาเขาก็สามารถหนุนเสริมให้ได้ อย่างน้อยเราก็ได้งบประมาณในเรื่องของการจัดเวทีวิชาการชาวบ้านจาก อบต. มาหนุนเสริมให้ ซึ่งเมื่อก่อนจะเป็นชาวบ้านแต่ละหมู่บ้านหารกัน หมู่บ้านละ 2,000 เป็นค่าใช้จ่ายในการจัดงาน ต่อมา อบต. เขาก็ช่วยเรา ปีละ 20,000 ก็เป็นประเพณีไปแล้วเดี๋ยวนี้เขาก็ช่วยมาตลอด และหลัง ๆ มาจะมีหน่วยงานต่าง ๆ เข้ามาร่วม มารับฟังเวลาเราพูดคุยนำเสนอ ซึ่งมันจะเป็นการสรุปปัญหา ปัญหาที่เราต้องการแก้ไข และสรุปในเรื่องที่เราทำแล้วเราภาคภูมิใจให้กับเครือข่ายที่มาร่วมรับฟังได้รับรู้

รับทราบที่เราดำเนินการของเราไปถึงไหนบ้างแล้ว ก็จะมีตั้งแต่ผู้สูงอายุ เด็กและเยาวชน สตรี แม่บ้าน หรือกลุ่มต่าง ๆ ในตำบลที่ต้องการขึ้นเวทีพูดคุยก็ได้ ก็เปิดโอกาสให้ แต่ว่าคนที่มาร่วมงานกับเราทุกคนเสมอภาคกันหมด ไม่มีนายอำเภอ ไม่มีผู้ว่าราชการจังหวัด คือทุกคนมาก็เป็นเหมือนเรา ไม่มีโต๊ะ V.I.P. (Very Important Person) มีโต๊ะธรรมดาอย่างนี้แหละ เขาก็ร่วมมือมา ช่วงหลังเขาก็จะมีหน่วยงานมาสนับสนุน มาดูแล และมารับฟังปัญหาความต้องการ บางเรื่องเราก็ได้รับการแก้ไขปัญหาได้เลย บางเรื่องก็ไม่สามารถที่จะช่วยได้ แต่ก็รับ แต่ก็บอกว่างบประมาณไม่เพียงพอ อย่างเมื่อปีไหนสักปี ที่มีปัญหาเรื่องส่งต่อคนป่วยของสถานีนามัย เราไม่สามารถที่จะส่งได้ ก็ของบไปที งบต. ขอซื้อรถ EMS (Emergency Medical Services: EMS – บริการรถพยาบาลฉุกเฉิน) นายก อบต. ก็รับนะ รับนโยบายไป แต่นายก อบต. ก็มาบอกว่างบที่ไปตั้งมันล้ากว่าบาท เราก็มีงบแค่ล้านกว่าบาทจะมาซื้อรถคันเดียว ส่วนอื่นก็ไม่ได้ และหมู่บ้านของเราช่วงนั้นเรื่องโครงสร้างก็ต้องการเยอะอยู่ เรื่องถนนหนทางก็ลำบากกันอยู่ ชาวบ้านก็เลยมาคิดกันว่า ถ้าอย่างนั้น นายก อบต. ไม่สามารถซื้อให้ได้ แล้วถ้าเรารวมตัวกันซื้อรถที่ไม่ใช่ราคาเป็นล้านจะซื้อได้ไหม ทางพิษณุโลกที่เป็นแม่ข่ายของเราก็บอกได้ว่า มันไม่แยจนเกินไป ชาวบ้านก็เลยรวมตัวกันก็เลยเสนอว่าชาวบ้านที่ยากจนที่สุด เขาจะช่วยให้เท่าไร เขาก็เสนอว่าได้ครัวเรือนละ 100 บาท เราก็ให้ทีม อสม. และทีมผู้นำในหมู่บ้านเข้าไปประชาสัมพันธ์ ประมาณสักอาทิตย์หนึ่งเราก็สามารถเก็บเงินซื้อรถได้ เราก็มอบให้ อบต. เป็นคนจัดการดูแล อบต. ก็จะช่วยช่วงในเรื่องของการส่งอาสาสมัครแต่ละหมู่บ้านไปอบรมเรื่องการให้บริการรถ EMS มีคนรับส่งให้ ก็ดูแลจุดนี้ให้ มันก็เป็นการช่วยเหลือกันและกันในตำบลได้

นอกจากนี้สิ่งที่เราไม่สามารถที่จะแก้ไขปัญหาด้วยตนเองได้ก็คือ เราจะมีปัญหาเรื่องอาชีพของเรา อย่างเรื่องของต้นทุนปุ๋ยสูง ค่าแรงก็เริ่มสูงขึ้น อะไรต่าง ๆ ทำให้ต้นทุนการผลิตสูงขึ้น แต่พื้นที่ในการทำของเราก็เหมือนเดิม เท่าเดิม หรืออาจจะลดน้อยลง เพราะบางพื้นที่ที่ถูกยึดจากป่าอุทยานแห่งชาติ ก็มีปัญหาดังนี้เกิดขึ้น ก็ทำให้เราต้องมาพูดคุยกัน และมารวมตัวกัน สืบหาเก็บข้อมูล ซึ่งจะเป็นข้อมูลเบื้องต้นของตำบล เพื่อที่จะยื่นให้หน่วยงานอื่น ๆ ได้รับรู้รับทราบ ชาวบ้านเจอปัญหาเรื่องนี้ขึ้นมา ช่วงต่อมาก็มาเข้าร่วมโครงการของ สกว. เขามาเห็นว่าเราอยากจะมีการพัฒนาในเรื่องของอาชีพ

ชาย ไชยชิต: ก็คือเราพบแล้ว เพราะเราเก็บข้อมูลเรื่องอาชีพแล้ว ว่าปัญหาที่แต่ละกลุ่มเจอคืออะไรบ้าง ใช่ไหมครับ เรื่องที่ดิน?

สมคิด จิมมารม: อะ เรื่องที่ดินทำกิน ช่วงนั้นจะมีปัญหา เพราะเราอยู่ติดเขตป่าอุทยานแห่งชาติล้อมรอบ มีปัญหาตลอด และบางช่วงก็จะมีกรห้ามจากเจ้าหน้าที่ไม่ให้ขึ้นไปใช้พื้นที่ป่า ซึ่งชาวบ้านเราก็อายุมาตั้งแต่รุ่นปู่ย่าตายาย เราสามารถที่จะขึ้นไปหากินอะไรได้ พอเขามาปิดป่าชาวบ้านก็เจอปัญหา เราไม่สามารถ บางครั้งเขาก็ใช้กฎที่ค่อนข้างจะรุนแรงกับเรา และพื้นที่ที่ติดชายตะเข็บบางแปลงก็ถูกยึดไป คือเขาจะขีดเส้นเป็นของป่าไม้ไปเลย ทั้ง ๆ ที่เราไม่รู้ว่าเขาไปขีดกันมาเมื่อไร แต่เราก็อายุมาตั้งแต่รุ่นพ่อรุ่นแม่แล้ว อยู่ ๆ มาเขาก็เอา GPS (ระบบกำหนดตำแหน่ง) มาจับว่าเป็นของเขานะ ซึ่งมันทำให้เราก็คง ถ้าเราอยู่เฉย ๆ แล้วลูกหลานเราจะทำมาหากินกันอย่างไร มันก็ลำบาก บางคนก็เจอ

ชาย ไชยชิต: ตอนนั้นมีความขัดแย้งไหมครับ?

สมคิด จิมมารม: มีอะ มีความขัดแย้งกับเจ้าหน้าที่ แต่ไม่รุนแรงมาก

ชาย ไชยชิต: มีโดนจับอะไรบ้างไหม?

สมคิด จิมมารม: โดนสิ โดนด้วยตัวเอง คือก็ไปจับที่ศาล ทำให้ชาวบ้านมีปัญหาเรื่องนี้เพิ่มขึ้นด้วย เพราะว่าถ้ามาจับแต่ชาวบ้านไป มันทำให้ชาวบ้านต้องกลัวกันยี่สิบ เพราะเราอยู่พื้นที่ห่างไกลจากตัวจังหวัดจากศาลประมาณ 120 กิโลเมตร ถ้าเรา

ไปกลับก็ลำบาก ทั้งค่าใช้จ่าย ค่าอาหารการกิน แล้วไหนจะไปเสียค่าปรับอีก ไหนจะค่าครองชีพของพวกเราอีก ทำให้เรามีปัญหาตรงนี้เกิดขึ้น

ชาย ไชยชิต: ยิ่งซ้ำเติมเลยนะ

สมคิด จิมมารม: ค่ะ เรื่องการทำการเกษตร ซึ่งเมื่อก่อนเราจะไม่ได้ทำข้าวโพดช่วงแล้งนะ ช่วงแล้งก็จะปล่อยแล้ง ทุ่งนาโล่งเลย นาไม่ได้ทำ แต่พอเราเริ่มทำกิจกรรมพวกนี้เกิดขึ้น ก็ไปแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับเครือข่าย ทำให้เรามาทดลองทำและกระจายลงในพื้นที่ ซึ่งก็ทำให้ได้ผลผลิตส่วนหนึ่ง แต่ว่าสิ่งที่ตามมามันก็มี สิ่งที่มีมองเห็น ก็อย่างเรื่องน้ำ ปัญหาเรื่องน้ำ เราจะขาดแคลนเรื่องน้ำ น้ำเรามี 2 ส่วนที่เราขาดแคลน มีน้ำอุปโภคบริโภค และน้ำเพื่อการเกษตร ซึ่งมันก็ยังไม่มีครบถ้วนในตำบล ก็จะมีเก็บข้อมูลเหมือนกัน ณ ปัจจุบัน เราจะเน้นเรื่องข้อมูลมากหลังจากที่เรียนรู้จากโครงการความร่วมมือฯ นี่แหละ อะไรก็ต้องเก็บข้อมูลเพื่อที่จะประมวลผล และส่งให้หน่วยงานอื่น ๆ เพื่อให้เขาสามารถที่จะมาดูแลเราได้ มาช่วยเหลือเรา

ชาย ไชยชิต: เรื่องการเก็บข้อมูล ก่อนที่โครงการของ สกว. จะเข้ามา เรามีประสบการณ์อยู่แล้วใช่ไหมครับ

สมคิด จิมมารม: ก็มีบ้าง

ชาย ไชยชิต: ตั้งแต่เวที ทำแผนชุมชน เรามีอยู่แล้ว และวิเคราะห์ปัญหาเราก็กทำอยู่แล้ว คำถามคือเราทำเป็นระบบไหมครับ?

สมคิด จิมมารม: ช่วงนั้นยังไม่เป็นระบบ การวิเคราะห์ปัญหาหลัก ๆ ที่เป็นประเด็น ๆ ก็ยังไม่มี แต่มาโครงการความร่วมมือฯ จะแยกวิเคราะห์เป็นประเด็น ๆ เลย เรื่องอาชีพหลัก เรื่องพื้นที่ทำกิน เราจะแยกเลย เรื่องน้ำเพื่อการเกษตร เราจะแยก

อาณัติ สุทธิเสมอ: แรก ๆ ก็ยังทำไม่เป็นระบบ ทำแผนแม่บททั่วไป มาระดมปัญหา ว่าปัญหาคืออะไร ปัญหาสาเหตุ

ชาย ไชยชิต: เหมือนมานั่งล้อมวงกัน เอาแผ่นชาร์ตขึ้นแล้วก็เขียนขึ้นมาใช่ไหมครับ

อาณัติ สุทธิเสมอ: ครับ พูดย่าง ๆ ว่าไม่มีน้ำหนักร แผนแบบนี้

ชาย ไชยชิต: รู้แล้วว่าปัญหาอะไร ต้องการอะไร

สมคิด จิมมารม: มันจะเป็นเรื่องประเด็นและเจาะลึก

อาณัติ สุทธิเสมอ: ใช่ โครงการความร่วมมือฯ มันต้องเป็นเชิงประจักษ์ เท่าไร ตรงไหน อย่างไร มันครอบคลุมตรงไหน ก็จะเป็นข้อมูลเชิงตัวเลข เชิงปริมาณ และนำเชื่อถือ เริ่มมาทำข้อมูลที่มีน้ำหนักเชื่อถือขึ้น ไปจับ GPS อะไรอย่างนี้

ชาย ไชยชิต: แสดงว่าก่อนหน้านี้ ถึงแม้เราจะมีข้อมูล มีปัญหาอะไร แต่เวลาที่เรารู้ หรือเวลาที่เรารู้ตรงอะไรไม่มีน้ำหนัก

สมคิด จิมมารม: ไม่มีน้ำหนัก เพราะเราไม่มีข้อมูลที่เป็นตัวเลข หรือเชิงประจักษ์ อย่างที่ต่อเขาว่า อย่างสมมติว่ามีปัญหาเรื่องน้ำ เขาถามว่ามีกี่รายละ เราก็ตอบไม่ได้ มีหมูโน้น หมูนี้ หมูนั้น แต่ว่ามีใครบ้างเราก็ไม่รู้

อาณัติ สุทธิเสมอ: ตอบไม่ได้ เราไม่รู้ รู้แต่ว่ามีปัญหา

สมคิด จิมมารม: แต่อย่างวิเคราะห์ปัญหาเรื่องอาชีพหลัก อย่างสมมติว่าเราทำข้าว ทำข้าวโพด เราก็ไม่เห็นเส้นทางว่าเงินมันรั่วไหลตรงไหนบ้าง หรือว่าเส้นทางที่จะขายไปแล้ว เขาไปทำอะไรอย่างไรร่วมกับผลผลิตที่เราขายไป เราก็ไม่เคยรู้เลย

ชาย ไชยชิต: ในช่วงที่เราไม่รู้เนี่ย ผมสงสัยนิดนึงว่า จริง ๆ แล้วมันมี เรื่องปัญหาแต่ละด้านมันต้องมีหน่วยงานที่ต้องดูแลรับผิดชอบแต่ละเรื่อง หน่วยงานเหล่านี้เขาเป็นคนที่จะต้องรู้ข้อมูล รู้ปัญหา มันเป็นอย่างนั้นจริง ๆ ไหมครับ

สมคิด จิมมารม: เขาก็ใช้ข้อมูลจากเรา

ชาย ไชยชิต: นั่นไง ผมสงสัยตรงนี้

สมคิด จิมมารม: ข้อมูล ณ ปัจจุบัน ถ้าพูดถึงเรื่องข้อมูลที่เชิงลึกอย่างนี้ เขาต้องขอที่เราแล้ว

ชาย ไชยชิต: เช่น ปัญหาเรื่องการเกษตร ผมเองง่าย ๆ ข้อมูลเรื่องการเกษตร เกษตรอำเภอ เกษตรตำบลเขารู้ข้อมูลแบบนี้ไหมครับ เขาเคยมาเก็บข้อมูลอะไรแบบนี้ไหมครับ

สมคิด จิมมารม: เขาเคยเก็บไหม เคยเก็บนะ ข้อมูลเขาเก็บแล้วก็เก็บไปเลย แต่เราไม่รู้เลยว่าของเราคืออะไร แต่เวลาเราไปถามเขา เขาก็ตอบคำถามเราไม่ได้ เราขอข้อมูลเขา เขากว่าจะให้บางทีก็เป็นปี มันก็ไม่ได้ มันช้า

ชาย ไชยชิต: ข้อมูลที่ได้ไปก็ไม่ได้กลับมาเป็นงาน?

สมคิด จิมมารม: คือให้เขาไปแล้วก็ไม่ได้มีการแก้ไขปัญหอะไรของเราได้เลย

อาณัติ สุทธิเสมอ: เป็นการตรวจเช็คซ้ำไหม คือชาวบ้านเก็บกันก็มารวบรวมว่าซ้ำไหม ๆ ถือเป็นการ re-check (ตรวจสอบอีกครั้ง) ไปด้วย แต่หน่วยงานที่เขาเก็บก็หายไปเลย

ชาย ไชยชิต: เหมือนว่าเขาทำตามหน้าที่ไปอย่างนั้น ซ้ำไหมครับ

สมคิด จิมมารม: เขาทำตามหน้าที่อย่างเดียว อย่างที่ตำบลนาบัว เจ้าหน้าที่เขาไม่ค่อยจะลงเท่าไรหรอก ชาวบ้าน เขาเบื่อ

ชาย ไชยชิต: เขาเบื่อชาวบ้านหรือชาวบ้านเบื่อเขา?

สมคิด จิมมารม: เขาเบื่อชาวบ้าน ชาวบ้านก็เบื่อเขา ทั้ง 2 ส่วน แต่ช่วงหลังมาช่วงที่เราเก็บข้อมูลเยอะ ๆ เขาชอบเราแล้วเดี๋ยวนี้

ชาย ไชยชิต: แสดงว่ามีจุดเปลี่ยนแล้วซ้ำไหม

สมคิด จิมมารม: มีจุดเปลี่ยน เมื่อก่อน อย่างเกษตรตำบล พัฒนาการตำบล เขาจะเกี่ยงมากเลยนะที่จะลงพื้นที่ ไม่ค่อยจะมา มาแค่เดือนสองเดือนแล้วเขาก็ย้ายไป ไม่รู้ว่าเป็นเพราะอะไร หรือเพราะเราเรียกร้องมากเกินไปหรือเปล่าก็ไม่รู้ แต่เราเห็นเขาเข้ามาเราก็อยากให้เขาช่วย ก็หาข้อมูลให้เขา เสนอเขาเยอะมากไปไหม ก็ยังไม่ทราบตรงนั้น แต่ช่วงหลัง ๆ มาเขาก็เห็นความสำคัญกับข้อมูลที่เรากำ และมาขอที่เราด้วย ก็ทุกหน่วยงาน หลังจากที่เราทำโครงการ แล้วมันก็เป็นความภาคภูมิใจของเราด้วยนะที่ได้ช่วยชาวบ้านและมีหน่วยงานมาสนใจ

ชาย ไชยชิต: ครับ ความรู้สึกเก็บไว้ก่อน ก่อนที่โครงการมา สกว. มา เรามองอย่างไรครับ ใครเป็นคนมาพูด มาชักชวน

สมคิด จิมมารม: ครั้งแรกเคยโทรไปสอบถามว่าการทำโครงการนี้ทำอย่างไร ทำแบบไหน แต่เวลาเขาตอบมาเราก็ไม่รู้เรื่องเลย ก็ไม่รู้จะเริ่มต้นอย่างไร เข้าไม่ถึงเขา

ชาย ไชยชิต: รู้สึกว่าเป็นวิชาการมาก?

สมคิด จิมมารม: รู้สึกว่าเป็นวิชาการมาก และเป็นเรื่องที่ยุ่งยากมาก ครั้งแรก

ชาย ไชยชิต: ก็คือขั้นตอนการจัดการมันเยอะหรือครับ?

สมคิด จิมมารม: เพราะว่า “วิจัย” ฟังเขาเล่า ๆ ให้ฟัง มันตึบเลย ฟังไม่รู้เรื่องเลยช่วงนั้น เพราะงานวิชาการจับไม่ได้เลย

ชาย ไชยชิต: พอฟังอย่างนั้นแล้วอยากร่วมไหม?

สมคิด จิมมารม: ฟังครั้งแรกก็ไม่อยากร่วมแล้ว ยาก มันยาก มันมีหลายขั้นตอน ต้องอย่างโน้น ต้องอย่างนี้ ฟังแล้ว ทำไม่ยากจิง แต่พอพี่แห้ว พี่แห้วเป็นคนเชื่อมเข้ามา ตอนเชื่อมเข้ามาครั้งแรกก็นานหลายปีแล้ว

อาณัติ สุทธิเสมอ: โครงการความร่วมมือแก้ไขปัญหาคความยากจน

สมคิด จิมมารม: ครั้งแรกก็เป็นคณะกรรมการ คณะทำงานกับเขาตั้งแต่ครั้งแรกแหละ มันก็ลืมนะหลายเรื่อง ช่วงแรกก็เข้ามาช่วยงานจะเป็นทีมลงพื้นที่ปฏิบัติ ประสานงานในพื้นที่ ช่วยพี่เขา และก็ช่วยเก็บข้อมูล รวบรวมข้อมูลส่งที่พี่แห้ว ก็ตอนทำมันก็แค่ตอนแรกเก็บข้อมูลส่ง มันก็ไม่มีอะไรเกิดขึ้น แต่พอมีทีมอาจารย์ลงมาช่วยประมวลผลข้อมูลที่เรากลับ มันสามารถช่วยให้มองเห็นเส้นทางเชื่อมโยงต่าง ๆ อย่างของ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ดร.อารี วิบูลย์พงศ์ ที่ลงมาเรื่องการเก็บข้อมูลอาชีพหลัก ซึ่งตรงนั้นทำให้เราเห็นว่า ที่เรากำนา สมมติว่าเรากำนา จะทำให้เราเห็นว่า เรากำนาแล้วขายไปที่ไหน ใครมารับซื้อเรา และต้นทุนการผลิตเราซื้อจากที่ไหนบ้าง มันมีเส้นทางว่าออกมาจากไหน และเส้นทางที่เรารับเข้ามาแล้วไปส่งที่ไหนอย่างไร เขาเอาของเราไปทำอะไร ซึ่งตรงนั้นมันสามารถเห็นเป็นเส้นทางการผลิตได้เลย สามารถทำให้เราออกไปดูว่าจุดไหนที่เราสามารถที่จะลดต้นทุนของเราได้ ตรงไหนที่เราต้องการเพิ่มผลผลิตของเรา มันทำให้เห็นข้อมูลมากขึ้น

ชาย ไชยชิต: แล้วช่วงที่พี่บอกว่าทำข้อมูลแรก ทำข้อมูลส่ง เรามีเครื่องมือเทคนิคอะไร ใช้บัญชีครัวเรือน หรืออะไรอย่างไ?

สมคิด จิมมารม: ก็มีทั้งบัญชีครัวเรือนและแบบเก็บข้อมูลอาชีพหลัก 2 อย่าง และมีแบบสำรวจของที่ดิน ปัญหาที่ดิน เราจะทำ 2 ประเด็น แล้วก็เรื่องน้ำ เรื่องน้ำจะมีฝึกให้เครือข่ายของเราทำแผนที่ว่าในหมู่บ้านมีแหล่งน้ำอะไรบ้าง และที่ต้องการ

พัฒนาคือจุดไหน ให้เขาฝึกเขียนแผนที่กันเลย ตอนนั้นเราเรียกว่าแผนที่ทำด้วยมือ ซึ่งทำให้เราได้รู้จักว่าในตำบลของเรามีคู คลอง มีแม่น้ำต้นเขินตรงไหนอย่างไรบ้าง สามารถส่งแผนตรงนี้ให้ อบต. ได้ ว่าตรงนี้ต้องการแก้ไขอย่างไร เราก็จะเห็น ภาพรวม และเราก็จะเห็นความเชื่อมโยงระหว่างหมู่บ้าน และก็จะมีการเชื่อมโยงระหว่างตำบลกับตำบล เป็นโครงการเชื่อมต่อกัน เราสามารถที่จะทำเป็นโครงการใหญ่ได้ มันจะเป็นการเชื่อมโครงกัน มันจะเห็นภาพตรงนั้นเกิดขึ้น

ชาย ไชยชิต: แล้วการเก็บข้อมูลตอนที่พี่ทำหน้าที่ของพี่ พี่ฝึกทักษะ ความรู้ความเข้าใจอย่างไร?

สมคิด จิมมารม: ก็เรียนรู้จากอาจารย์มาสอน มาแนะนำ และจากพี่แหวว และจากทีมงานของต่อของหนูที่ลงมาให้ ความรู้ด้วย และอีกส่วนหนึ่งคือ ทุกคนที่มาพร้อมสามารถที่จะเสนอความคิดของตัวเองได้ ตรงนี้สำคัญมาก

ชาย ไชยชิต: ก็คือในระหว่างคณะกรรมการด้วยกันเอง

สมคิด จิมมารม: คือเขาสามารถที่จะเสนอว่าเขาอยากทำอะไร อยากจะเก็บแบบไหนอย่างไร เขาสามารถเสนอเข้ามาร่วม กับเราได้เลย

ชาย ไชยชิต: เราแบ่งความรับผิดชอบอย่างไรครับว่า ใครเก็บพื้นที่ไหน มากน้อยอย่างไร

สมคิด จิมมารม: ก็ช่วงนั้น เราจะแบ่งความรับผิดชอบเป็นตำบล และพี่เป็นคนรวมทั้งตำบลส่งให้ส่วนกลางอีกทีหนึ่ง

ชาย ไชยชิต: แล้วความยากของงานเก็บข้อมูลอยู่ที่ไหน มันยากไหม ไปเก็บข้อมูลแล้วชาวบ้านให้เลย?

สมคิด จิมมารม: ยาก มันไม่ค่อยครบ มันยากตรงที่จะทำอย่างไรให้เขาเข้าใจวัตถุประสงค์ในการเก็บข้อมูล และเก็บให้ตรง ประเด็น ตรงนี้ยาก บางทีเก็บตั้ง 2-3 ยังไม่ได้นะ

ชาย ไชยชิต: ต่อ 1 รายชื่อไหมครับ

สมคิด จิมมารม: ใช่ และเรื่องเวลาของชาวบ้าน เราจะต้องเวลากับเขา อย่างครอบครัวหนึ่ง ไม่ใช่ไปครั้งเดียวก็ได้ข้อมูล บางครอบครัวต้อง 3-4 ครั้ง บางทีเราก็ไม่เจอเขา เขาก็มีปัญหา มีอุปสรรคบ่อย เขาก็ไม่ค่อยอยู่ บางทีไปเขาก็มีเรื่องโน้น เรื่องนี้ เราก็ต้องรอเขา คือไม่สามารถที่จะไปบังคับเขาได้ คือเราต้องรออย่างเดียวเพื่อที่จะขอข้อมูล ทำอย่างไรให้ข้อมูลเรา เป็นจริงที่สุด เราก็พยายามสอบถามเขาให้ได้ข้อมูลที่ตรงประเด็น ทำความเข้าใจกับเขาว่าเราเอาข้อมูลไปทำอะไร ตรงนี้ สำคัญ มันจะต้องพูดคุยตรงนี้ให้เข้าใจ

ชาย ไชยชิต: ใช้เวลานานไหมจะทำให้คนเข้าใจ

สมคิด จิมมารม: บางคนไม่นาน บางคนก็นาน ก็ช่วงนั้นมีการเก็บข้อมูลบ่อยมาก เยอะมาก ชาวบ้านเขาบอกว่าเก็บไป ทำอะไร

ชาย ไชยชิต: ผมถามเป็นฉากหน้อยว่า เวลาพี่เก็บข้อมูล พี่มีขั้นตอนอย่างไร เลือกพื้นที่ว่าจะไปบ้านไหนก่อนอย่างไร แล้ว ไปที่บ้านเขาเลย?

สมคิด จิมมากรม: มันก็ต้องมีการสุมก่อน บ้านไหนเรารู้จักดี ค่อยได้ แรก ๆ เราต้องไปบ้านคนที่เรารู้จักได้ เราจะได้มีกำลังใจ ไม่ใช่ไปครั้งแรกก็หมดกำลังใจ ก็ไม่มีจะไปต่อ เราก็ต้องดูคนที่เราเห็นศักยภาพของเขาว่าเขาสามารถที่จะร่วมกับเราตรงนี้ได้ สามารถพูดคุยได้ให้เขาเข้าใจได้ เขาคคนหนึ่ง บริเวณรอบข้างเขา เราก็จะง่ายขึ้น มันต้องใช้ตรงนี้ด้วย แต่ถ้าจุดไหนไม่เข้าใจมาก ๆ บางครั้งเราก็ต้องขอพี่เหวลงไปช่วยก็มี ต้องมีตัวช่วย บางคนไม่เข้าใจ ไม่ยอมรับอะไรเลย คือในลักษณะคล้าย ๆ กับว่า เราเป็นคนบ้านเดียวกัน เขาไม่ค่อยให้ความนับถือ เราต้องหาคนที่เขาเชื่อถือมากกว่าเรา เขาไปช่วยด้วย บางทีเราเปิดเวทีเชิญอาจารย์มา เขาก็เรียนเชิญเขาให้มาคุย มารู้จักกับอาจารย์ ให้อาจารย์พูดคุยมันก็จะมีน้ำหนัก ตรงนี้ก็โอเค

ชาย ไชยชิต: ถ้าเช่นนั้นสรุปได้ไหมว่า การไปเก็บข้อมูลเรา คนที่เขาจะให้ข้อมูลเรามีอยู่ 2 แบบ คือ แบบแรกคุยง่าย พอเราเข้าไปคุย เขาก็เปลี่ยนวิธีคิด และเข้าใจกระบวนการทำงาน และร่วมมือได้ กับอีกกลุ่มหนึ่งคือ ยาก อะไรทำให้ยาก เช่น มีภูมิหลัง ความสัมพันธ์ที่ไม่ดี หรือไม่ไว้วางใจกัน มันมาจากอะไร

สมคิด จิมมากรม: ไม่ใช่ ความยากมันคือว่า อย่างเรื่องอาชีพ เขาบอกว่าเขาก็ทำตั้งแต่พ่อแม่แล้วทำไมต้องแก้ไข ทำไมจำเป็นด้วยหรือที่เขาต้องมาปรับเปลี่ยนวิธีคิด วิธีปฏิบัติของเขา อย่างนี้ๆ ทำไมเขาต้องมาเปลี่ยนอย่างโน้นเปลี่ยนอย่างนี้ ทำไมเขาต้องมารู้จักดิน ดินมันจะเป็นอย่างไร มันก็อยู่ในดิน ซึ่งเขาก็ทำมาตั้งแต่รุ่นพ่อรุ่นแม่ มันเป็นอย่างนี้มาตั้ง 10 ปี เขาก็ไม่ยอม และอีกอย่างหนึ่งคือวิสัยทัศน์เราก็ด้อยกว่าเขา เขาก็เกิดทีหลังเขา ประสบการณ์ก็น้อยกว่าเขา เขาก็ไม่ยอมรับเรา

ชาย ไชยชิต: แล้วพอพี่ฟังแบบนี้ว่าจะทำไปทำไม ก็ทำกันมาอยู่อย่างนี้ พี่รู้สึกอย่างไร

สมคิด จิมมากรม: บางครั้งก็อยากจะทำ บางครั้งก็อยากจะทำ

ชาย ไชยชิต: แล้วพี่พยายามอธิบาย ทำความเข้าใจ

สมคิด จิมมากรม: ก็พยายามอธิบายให้เขาฟัง ปัจจุบันนี้มันไม่เหมือนเมื่อก่อนแล้วที่เดิน เมื่อก่อนลงเดิน เตียนนี้ลงใช้รถ ลงต้องมีค่าน้ำมันรถเกิดขึ้น เมื่อก่อนลงหาหินง่าย เตียนนี้ลงต้องไปซื้อของตลาดของชำแล้วใช้ไหม พยายามตะล่อม ๆ พูดคุยจากเมื่อก่อนไม่ได้มีทีวีดูหนังกลางแปลง เตียนนี้มีทีวีดูแล้ว มีค่าน้ำ ค่าไฟฟ้า ค่าจีปาดะ แถมมีค่าโทรศัพท์อีกนะ ไม่เชื่อเนี่ยของหนูนะ ทำบัญชีครัวเรือนมาแล้ว เดือนนี้จ่ายค่าโทรศัพท์ไปแล้ว 300 ทั้ง ๆ ที่บางครั้งก็ไม่ได้โทร แต่ก็อยากจะมี ก็คุยให้เขาฟัง แล้วถามเขามีไหม เขาก็มี แล้วเคยจดไหม เขาบอกไม่เคย แล้วตอนนี้มีหนี้สินเท่าไรแล้ว

ชาย ไชยชิต: ก็ต้องคุยไปเรื่อย ๆ

สมคิด จิมมากรม: ใช่ ก็ต้องคุยไปเรื่อย ๆ คุยเรื่องรอบตัวเขานั้นแหละ

ชาย ไชยชิต: สุดท้ายก็เปลี่ยนได้ใช่ไหม เขาเปลี่ยนได้

สมคิด จิมมากรม: สุดท้ายเขาก็ให้ความร่วมมือ ให้ข้อมูลกับเรามา เมื่อเราได้ข้อมูลจากครอบครัวแล้ว ถ้าเอาแค่ครอบครัวเดียว มันไม่มีพลังพอ ไม่มีอำนาจพอ ถ้าจากครอบครัวเดียว และรวมทั้งหมู่บ้าน จะเห็นภาพเลย จะเห็นภาพว่าอย่างเรื่องอาหาร เรื่องหมู เราต้องซื้อเนื้อที่พ่อค้าในหมู่บ้านเราไปปรับซื้อมาจากอำเภอมาขาย ปีหนึ่งรวมภาพเป็นปีให้เห็นเลยว่าปีหนึ่งเราซื้อเท่าไร เอามารวมกัน

ชาย ไชยชิต: คือเอาข้อมูลที่เราซื้อหมูเท่าไรมารวมกัน

สมคิด จิมมากรม: ใช่ เอามารวมกันเลย อย่างเรื่องปุ๋ย ปีหนึ่งรวมเป็นภาพหมู่บ้านให้เห็นเลย พอเห็นภาพหมู่บ้าน เราก็รวมให้เห็นเป็นภาพตำบล แล้วเราก็จัดเวที แล้วเราก็เชิญเขามา ถ้าเป็นภาพตำบลนี่คือ เราใช้ผู้ใหญ่บ้าน สมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบล (ส.อบต.) อาสาสมัครสาธารณสุข (อสม.) และคนที่มีความคิดเหมือนเรา เชิญเขามาเขาก็มา เราจะได้จุดนี้สะท้อนกลับให้เขาเห็นว่ามันเป็นลักษณะนี้ บางคนหัวไป เขากลับไปเขาเปิดเชียงใหม่เลย ขยายในตำบล ซึ่งมันก็ได้นะ เป็นอาชีพใหม่เกิดขึ้นในตำบลเรา มันก็เกิดขึ้นจริง ๆ หลายหมู่บ้านที่ทำในหมู่ที่ 9 หมู่ที่ 10 ที่ทำ หมู่บ้านเขาก็เลี้ยงหมูขายให้ไปก็เกิดขึ้น เมื่อก่อนเราเลี้ยงหมูก็จริง แต่เราขายให้คนนอกพื้นที่

ชาย ไชยชิต: เพราะเราไม่รู้ที่เรากินเราใช้เท่าไร อย่างนี้กลับมาก่อนที่จะเห็นภาพรวม ได้ข้อมูลมาแล้วเราต้องประมวลผล วิเคราะห์ เราทำกันอย่างไร

สมคิด จิมมากรม: การประมวลผลการวิเคราะห์ แขนงหลักของแต่ละหมู่

ชาย ไชยชิต: เก็บมารวม แล้วมานั่งรวมกันอย่างไรหรือครับ?

สมคิด จิมมากรม: อะ สมมติว่าเราให้แต่ละหมู่ไปเก็บมาส่งรวมแล้ว แล้วมานั่งรวมกันเลย

ชาย ไชยชิต: แล้วใช้เครื่องมืออะไรในการประมวล เอากระดาษปากกา หรือใช้คอมพิวเตอร์

สมคิด จิมมากรม: เอากระดาษแล้วเอาชาร์ตขึ้น ครั้งแรกเราไม่มีคอมพิวเตอร์หรอก ช่วงนั้นยังใช้คอมพิวเตอร์ไม่เป็น พิมพ์ดีดไม่เป็น ใช้กระดาษเป็นอย่างเดียว เอาขึ้นชาร์ต ติดฝาสถานีอนามัย ยาวรอบเลย แล้วก็ติ๊กเลยว่าหมู่บ้านนี้ใช้เท่าไร แล้วก็กดเครื่องคิดเลขรวมกัน

ชาย ไชยชิต: ใช้แบบมือทำจริง ๆ เลย

สมคิด จิมมากรม: ใช่ ก็ช่วยกันทำประมาณสัก วันหนึ่งก็ประมาณ 5-6 คน ก็หมุนเวียนกันมา มาช่วยกัน สักประมาณอาทิตย์หนึ่ง

ชาย ไชยชิต: นั่นก็หมายความว่า คนที่เก็บข้อมูลก็มานั่งประมวลผลข้อมูลกัน

สมคิด จิมมากรม: ใช่ ช่วงแรกเราไม่มีคำตอบแทนหรอก ทำด้วยใจรักจริง ๆ คือชอบที่ทำแล้วเห็นผล แล้วเราไปคุยกับชาวบ้าน แล้วชาวบ้านเขาตื่นตัว และเขาก็ให้ความร่วมมือกับเราด้วย เขาจะมีการสอบถาม ถ้าเป็นอย่างนี้ เขาก็จะทำอะไร จะแก้ไขอย่างไร เราก็ชอบตรงนั้นด้วย มันก็เป็นจุดหนึ่งที่ทำให้เรามีกำลังใจที่จะทำงาน

ชาย ไชยชิต: อันนี้เป็นคล้าย ๆ กันใช่ไหมของคนที่มาทำ

สมคิด จิมมากรม: ใช่ ๆ คล้าย ๆ กัน เพราะแต่ละคนที่ทำเสร็จ เขาก็จะเห็นข้อมูลของเขา แล้วเขาก็กลับไปคุยกับหมู่บ้าน เขา มันก็จะทำให้เขากลับไปพัฒนาหมู่บ้านเขาได้ มันก็ได้สองส่วนนะ คือได้พัฒนาหมู่บ้านด้วย ได้ผลงานของเราด้วย จุดนั้นก็ทำได้

ชาย ไชยชิต: แล้วตอนทำงานด้วยกันเอง ทะเลาะกันไหม

สมคิด จิมมากรม: ป่อยมาก

ชาย ไชยชิต: ทะเลาะเรื่องอะไร

สมคิด จิมมากรม: คนเรามันคิดไม่ตรงกัน

ชาย ไชยชิต: นี่แหละ มันสำคัญตรงนี้ คนแตกต่างกันมาอยู่ด้วยกัน

สมคิด จิมมากรม: แตกต่างกันมากเลย ความคิดไม่ค่อยจะตรงกัน ก็มี

ชาย ไชยชิต: มันเช่นอะไรบ้าง วิธีการ?

สมคิด จิมมากรม: วิธีการ เป้าหมายเดียวกัน แต่เส้นทางบางคนก็อ้อมแบบนี้ บางคนก็อ้อมแบบนี้ แต่คิดเป้าหมายก็จุดเดียวกันนะ แต่กว่าจะคุยกันได้ มันต้องใช้เหตุผล ทีมเราชอบฟังเหตุผล ทะเลาะกันรุนแรง บางคนบอกเอามัดไหม

ชาย ไชยชิต: แล้วมันมีหัวหน้าไหม คือมีใครสักคนที่ “เสียงดัง” กว่าเพื่อน พอพูดแล้วทุกคนต้องเชื่อ ต้องฟัง มีไหมครับ มีความสำคัญแบบนั้นไหม

สมคิด จิมมากรม: ก็ถ้าในคณะทำงาน ยกเว้นพี่เหวณะ ถ้าพี่เหวณพูดก็จบเลยนะ แต่ทีมงานในระดับเดียวกันจะไม่ค่อยมีหรอก แต่เราจะใช้เหตุผล เวลาทำไปแล้วจะโดนสะท้อนกลับมามีอย่างไร เขาก็จะดูผลตรงนั้น

ชาย ไชยชิต: แสดงว่า เราเปลี่ยนใหม่ การทำงานด้วยกัน ทำให้เราเปลี่ยนวิธีคิดใหม่ เปลี่ยนวิธีการทำงานใหม่ มองซึ่งกันและกันเปลี่ยนไปไหมครับในกลุ่มของพวกเราเอง

สมคิด จิมมากรม: เปลี่ยนใหม่ แต่ละคนก็มีอัตลักษณ์เป็นของตัวเองสูงมากเลยนะ ความคิดของตัวเองต้องเสนอก่อน แต่จะถูกจะผิดก็ว่ากันด้วยเหตุผลอีกที เป็นอย่างนี้ทุกครั้งมาตลอด

ชาย ไชยชิต: แล้วอย่างนี้ ถ้ามันต่างคนต่างแข็งแล้วหาทางออกอย่างไร ใช้ทางออกวิธีการอย่างไร มีออกเสียงอะไรแบบนี้ไหม

สมคิด จิมมากรม: ไม่ถึงขั้นออกเสียง พูดคุยกันด้วยเหตุผลก็จบแล้ว แค่นี้เหตุผล และทำให้เห็น เขาก็ยอมรับแล้ว บางครั้งก็ต้องยอมให้ทั้งสองฝ่ายทำงานของตัวเอง ของใครจะได้ผลดีกว่ากัน

ชาย ไชยชิต: พิสูจน์ใช่ไหม

สมคิด จิมมากรม: ระยะเวลาด้วย ใครจะเร็วกว่ากัน บางครั้งก็มีแต่น้อยมาก ส่วนมากเราใช้แค่เหตุผล เราจะทำงานเรื่องนี้ แต่ละเสนอความคิดมารอบด้านเลย แต่ความคิดใครจะได้ผลดีกว่า เร็วกว่า สิ่งที่เราจะทำเขาเข้าใจ คือเอาจุดนั้นมาทำคือถ้าตกลงจะเอาตรงนี้แล้ว ทุกคนก็ทำ เขาก็ไม่ได้เถียงกันต่อ แค่นั้น

ชาย ไชยชิต: อะไรคือจุดรวมของการทำงานแบบนี้ อย่างน้อยเรามีเป้าหมาย มีคุณค่าที่จะยึดถือร่วมกันใช่ไหมครับ ว่าเราอยากจะทำงานนี้ให้สำเร็จ ว่างานนี้จะเป็นประโยชน์ต่อการแก้ไขปัญหา อันนี้คือสิ่งที่เรามีร่วมกัน แล้วมีระเบียบกติกา กฎเกณฑ์อะไร ทั้งที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ มีไหม เช่น ประชุมร่วมกันวันที่เท่าไร

สมคิด จิมมากรม: ไม่ ประชุมเมื่อเรามีปัญหา บางครั้งก็ปล่อย

ชาย ไชยชิต: แล้วเรียกกันอย่างไรครับ ถ้าพร้อมก็เรียกเลย

สมคิด จิมมากรม: ก็โทรเรียกกันมานี้แหละ ว่าวันนี้ว่างไหม

ชาย ไชยชิต: แสดงว่ายืดหยุ่นมากเลย

สมคิด จิมมากรม: ยืดหยุ่นมากคือ เราจะไม่ fix (กำหนด) ถ้าเขาติดอะไร ก็ไม่เป็นไร แต่ว่าถ้าที่ประชุมตกลงกัน คุณต้องยอมรับนะ แล้วในที่ประชุมใครเป็นคนเสนอเรื่องนี้ ชะนะไปแล้วด้วยเหตุผล คุณต้องเป็นเจ้าภาพนะในการทำงาน

ชาย ไชยชิต: เป็นแม่งาน เป็นเจ้าของความคิด

สมคิด จิมมากรม: ใช่ ก็เสนอแล้ว ต้องทำ ต้องพาเพื่อนทำ นี่ก็ต้องรับผิดชอบเลย พูดอย่างเดียวไม่ได้ พูดได้ต้องทำได้ด้วย

ชาย ไชยชิต: แล้วการทำงานสถานที่ก็สำคัญ

สมคิด จิมมากรม: สถานที่เราใช้ที่นี่แหละ ส่วนใหญ่ และที่ อบต. เพราะที่ อบต. ส่วนมากมีส่วนราชการเยอะ ที่นี้พื้นที่สถานีอนามัยเขามีอาคารหลังเก่าให้เราใช้ จุดนั้น

ชาย ไชยชิต: ตอนเรารวมข้อมูล ก็ใช้ที่นี่?

สมคิด จิมมากรม: อะ เมื่อก่อนได้ทุนอนามัยจะโล่ง จะมีชั้นบน หมออยู่บน เราอาศัยพื้นที่ชั้นล่าง นั่งรวมกันทำงาน พอเขามีชั้นล่าง เราไม่มีที่จะอยู่ มีที่กว้าง ๆ เราก็พากันเก็บเงินมาทำอาคารหลังนี้ต่อ ช่วยกัน เพื่อที่จะมีพื้นที่ส่วนกลางไว้ใช้ แล้วมาที่หมอนี้ง่าย ไม่ต้องทำหนังสือ เราไม่ต้องบอกเล่า เราอยากมาเมื่อไรก็มา เรามีปัญหาแล้วมานั่งอย่างนี้ เดี่ยวเราโทรตามกัน แล้วเขาก็มา มานั่งคุย ก็ไม่มีใครมาว่าเรา ก็เป็นเรื่องง่ายสำหรับชาวบ้าน ถ้าให้ทำหนังสือ เหมือนส่วนราชการ ก็ไม่ไหว มันเป็นเรื่อง มันไม่ได้ใจเขาจริง ๆ

ชาย ไชยชิต: แสดงว่าสถานีอนามัยที่นี่เป็นเหมือนส่วนหนึ่งของชุมชนเรา

สมคิด จิมมากรม: ส่วนใหญ่เลยแหละ ทุกคนที่มีปัญหาจะมาที่นี่ เพราะมาที่นี่จะได้คำตอบ คำแนะนำ และการช่วยเหลือกลับไป เราไม่ได้มาด้วยเรื่องเจ็บป่วย เรามาเรื่องอื่นก็มี บางทีเรามา “หมอ ผักเป็นโรคจะทำอย่างไรดี”

ชาย ไชยชิต: หมออนามัยช่วยได้นะ?

สมคิด จิมมากรม: ช่วยได้ คือถึงแกจะไม่รู้เรื่องทั้งหมด แกสามารถจะหาคำตอบมาให้เราได้ หรือประสานหน่วยงานมาช่วยเหลือเราได้ นี่คือจุดเด่นของอนามัย ที่ อบต. ก็เป็นจุดประสาน แต่ว่าด้วยงานภารกิจหลักของเขามันก็เยอะอยู่ เจ้าหน้าที่ก็ยังไม่แน่น ส่วนหนึ่งเราก็นัดประชุมที่นั่นนะ ไม่ต่างกัน แต่คนที่เป็นแกนหลักประสานก็มีท่านนายก อบต. ปลัด ตำบลมาช่วย แต่งานประชุมแกเยอะ เวลาไปหาแก แต่อย่างหมอแกจะไปไหนได้ อย่างน้อยก็ประชุม มาเมื่อไรก็เจอหน้าแก คนไข้ต้องมาหาแก หมอทั้งคนไข้ไม่ได้ แต่นายก อบต. หน่วยไหนหน่วยนี้เชิญไปตลอด แกจะไม่ค่อยอยู่ในพื้นที่ แต่เราขออาศัยพื้นที่ของเขาได้

ชาย ไชยชิต: กลับมาที่ ตอนนีเราประมวลข้อมูลกันไว้ ช่วงแรกเราประมวลด้วยมือ แล้วมันยากไหม เราไม่ใช่ นักวิชาการ เราไม่ได้ทำงานวิจัยมา แต่ต้องมานั่งทำงานแบบนี้

สมคิด จิมมากรม: มันยากไหม ช่วงแรก ๆ ที่ประมวลข้อมูลแล้วก็ไปคุยให้ชาวบ้านฟังมันก็ไม่ยากหรอก แต่ช่วงหลัง ๆ ที่ได้ข้อมูลออกมาแล้วมาคิดเป็นเปอร์เซ็นต์อะไรพวกนี้ ไม่เข้าใจ เราอาศัยอาจารย์ช่วย หน่วยงาน

ชาย ไชยชิต: เราประสานขอความร่วมมือ หรืออะไรอย่างไรรับ เช่น มหาวิทยาลัย

สมคิด จิมมากรม: หลังจากที่เราทำข้อมูลด้วยตัวเองแล้ว ข้อมูลเราไม่มารถที่จะส่งให้หน่วยงานแล้วเขายอมรับเราได้ ตรงนั้นทำให้เราคิดว่าต้องมีตัวช่วยเข้ามา ซึ่งของ สกว. มีหน่วยงานที่ช่วยงานและหนุนเสริมช่วยเหลือพวกนี้ได้เยอะ จากที่เคยไปร่วมประชุมมา ก็เลยมาเข้าร่วมโครงการนี้ ส่วนหนึ่งที่ได้เยอะ เพราะเขาประสานหน่วยงานเข้ามาช่วย อย่าง ม. เชียงใหม่ ม.เกษตรฯ ม.นเรศวร ราชภัฏฯ ทางสำนักงานการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม (ส.ป.ก.) แม้แต่ส่วนของจังหวัด อย่าง ผู้ว่าราชการจังหวัด เกษตรจังหวัด พัฒนาการจังหวัด สกว. เขาประสานช่วยเราได้เยอะ มีพลังต่อรองกับเขาได้ และเขาก็เห็นความสำคัญของเราเพิ่มขึ้น ได้จากตรงนั้น

ชาย ไชยชิต: แสดงว่าจุดเปลี่ยนที่สำคัญ ที่ยกระดับศักยภาพของเราคือการมีภาคีจากภาควิชาการเข้ามา ตัวหลักก็คือ สกว. สกว. มาหนึ่งตัว ดึงอีกหลายตัวมา

สมคิด จิมมากรม: ใช่ ดึงจากหลายหน่วยงานมาช่วยเราได้เยอะมากเลย อย่างการเก็บอาชีพหลัก ก็ดึง ม.เชียงใหม่ เข้ามาช่วย อย่างเรื่องเกษตรที่ทำให้เราเป็นหนี้เป็นสิน เก็บมาแล้วซื้อปุ๋ยเยอะมาก แต่ผลผลิตของเราก็ไม่เคยเพิ่มขึ้นเลย ยิ่งลดทุกปี ๆ ทำเท่าไรก็ไม่เคยได้ ต้องไปปิดถนนประท้วงที่หน้ามหาวิทยาลัยนเรศวร ก็มีนะ ก็เลยทาง สกว. ประสานทาง มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ของ อ.ดร.ทัศนีย์ ที่เป็นต้นแบบของ สกว. อ.รุ่งโรจน์ อ.ธนชัย

ชาย ไชยชิต: อันนี้คือแยกไปแต่ละเรื่องเลย?

สมคิด จิมมากรม: ใช่ แยกไปแต่ละเรื่อง มันจะเป็นเรื่องเกษตร เรื่องข้าวโพด การพัฒนาการปลูกข้าวโพด ทำอย่างไรให้ได้ผลผลิตเพิ่มขึ้น ต้นทุนลดลง

ชาย ไชยชิต: เราทราบข้อมูลมาแล้วว่าเงินหายไปไหน

สมคิด จิมมากรม: ใช่ เขาเก็บข้อมูลชนิดที่ว่าเขาขายไปเท่าไร ก็บาทก็กิโลกรัม เท่าไร เขามีส่วนต่างเหลือไหม สิ่ง que เพิ่มขึ้นชัดเจนก็คือ ภาระหนี้สินของธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร (ธ.ก.ส.) เพิ่มขึ้น เห็นเป็นตัวเลขชัดเจน จนสุดท้ายไปปิดถนนประท้วงที่หน้ามหาวิทยาลัยเรศวร ก็ได้จากส่วนกลางมาช่วย

ชาย ไชยชิต: แล้วพอเรานักวิชาการมาช่วย วิเคราะห์ปัญหา มันนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงอย่างไร

สมคิด จิมมากรม: มันนำไปสู่การเปลี่ยนแปลง มันทำ ก็ครั้งแรกที่มีเกษตรกรอาสา เพราะเขาประสบปัญหา เชิญคนที่มีความคิดเหมือนกัน เขามาร่วมมาฟัง เปิดเวทีใหญ่ที่อำเภอ และจะได้แกนนำแต่ละหมู่บ้าน แต่ละตำบลเข้ามาทดลองทำในเรื่องของการปลูกข้าวโพด ข้าวโพดก็แยกเป็น 2 ส่วนคือ ข้าวโพดฝน และข้าวโพดหลังนา ซึ่งช่วงนั้นต้นทุนการผลิตเรื่องปุ๋ยคือกว่า 50% ที่ต้องใช้ เยอะมาก

ชาย ไชยชิต: อันนี้คือก่อนใช้ไหมครับ

สมคิด จิมมากรม: ใช่ พอมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์เข้ามา ก็มาสอน อาจารย์เขาก็ใจดีนะ ลงไปในพื้นที่ทุกตำบลที่เกษตรกรเขาสนใจเลย ไปสอนแบบเดินไปเก็บดินเก็บตัวอย่างให้เราเห็น ๆ เลย ผูกกับอาจารย์ ชูดินกับอาจารย์ตรงนั้นเลย มีนักศึกษาไปด้วย

ชาย ไชยชิต: เอาดินมาวิเคราะห์กันหรือครับ

สมคิด จิมมากรม: ใช่ ส้ารวจแปลงกันก่อนเลยว่าแปลงนี้ ถ้าดินลักษณะนี้ เราจะเก็บดินอะไรอย่างไร คือมีการเก็บตัวอย่าง ชูดินมาตรวจว่าดินแปลงนี้เรียกชูดินว่าอะไร และสอนวิธีการเก็บที่จะมาวิเคราะห์ดิน หลังจากเก็บมาได้แล้ว ยังติดใจอาจารย์นะ ระดับ ดร. แก่ก็นั่งพับเพียบบรรยายกลางทุ่งนาที่ไร ร้อนจัดด้วย ร่ม หมวกก็ไม่มี แล้วเราเป็นชาวบ้านเราจะไม่สู้หรือ เราก็ต้องสู้ เพราะเห็นอาจารย์ทำก็ภูมิใจด้วย แต่ละคน que ไปด้วย ก็ได้ใจด้วยเหมือนกัน เพราะอยากให้เราปรับเปลี่ยนเหมือนกัน หลังจากนั้นมา มีการฝึกตรวจวิเคราะห์คุณภาพดิน

ชาย ไชยชิต: อันนี้เราทำได้

สมคิด จิมมากรม: ทำเองได้

ชาย ไชยชิต: แล้วหลังจากที่อาจารย์สอน ต้องใช้เครื่องมือเครื่องมืออะไร มีใช้ไหมครับ

สมคิด จิมมากรม: มีค่ะ ช่วงนั้นจะได้ของโครงการ สกว. นี่แหละซื้อ

ชาย ไชยชิต: ตัวโครงการจะมีงบอันนี้

สมคิด จิมมากรม: ค่ะ โครงการก็จะมีของมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

ชาย ไชยชิต: คือเหมือนเป็นการติดอาวุธให้ชาวบ้าน

สมคิด จิมมากรม: ให้เครื่องมือมาเพื่อที่ฝึกทำในแกนนำตำบลก่อนครั้งแรก เพราะว่าอย่างน้อยในตำบลก็ดูแลกันได้ เพราะอย่างน้อยก็จะเป็นเครือข่ายกันอยู่แล้ว รู้จักกันอยู่แล้วทั้งตำบล มาฝึกให้เป็นสัก 3-4 คนในตำบล ฝึกตั้งแต่เก็บชุดตัวอย่าง ชุดดิน ก็ตั้งแต่ปั้นดิน เนื้อดิน ขยี้ดินกับอาจารย์

ชาย ไชยชิต: เหมือนทำ Lap (ทดลอง) เลยนะ

สมคิด จิมมากรม: แล้วก็จากนั้นก็มาอยู่รวม มาวิเคราะห์ดิน ฝึกกันทำให้เห็น ๆ ถ้าอย่างสมมติว่าเหนียวเป็นฟอง ก็เทกลับใหม่ ก็อาจจนกว่าจะผ่าน ก็เล่นกันอย่างนั้น จนช่วงหลังมา คนที่เป็นแกนของตำบลก็กลายเป็นวิทยากรของ สกว. หลายคนแล้ว

ชาย ไชยชิต: ก็คือไปถ่ายทอดความรู้

สมคิด จิมมากรม: ใช่ ไปถ่ายทอดความรู้ให้เกษตรกรตำบลอื่น ๆ ที่เขาต้องการ เขาก็ขอมาได้ ประสานมาได้

ชาย ไชยชิต: พอเราวิเคราะห์ดินเป็น แล้วมันอย่างไรต่อ

สมคิด จิมมากรม: พอเราวิเคราะห์ดินเป็น เราก็สามารถที่จะเปรียบเทียบได้ว่า ดินเราขาดปุ๋ยอะไร เราจะไปซื้อปุ๋ยอันไหนมาใส่ ปุ๋ยอันไหนไม่จำเป็น บางแปลงไม่จำเป็นต้องใส่ปุ๋ยเคมีเลย เอาแค่ปุ๋ยอินทรีย์ ปุ๋ยคอก ปุ๋ยหมัก ไปใส่อย่างเดียวก็น่าได้แล้ว ไม่จำเป็นต้องไปลงทุนมาก แต่บางแปลงก็อาจจะต้องเสริมด้วยตัว K (โพแทสเซียม) ให้เรื่อน้ำหนักเรื่อนเมล็ด ทำให้เราได้รู้เลยว่าตัวนี้คือตัวบำรุงราก เมล็ด บำรุงใบ ตัวนี้บำรุงผล

ชาย ไชยชิต: ก็แปลว่าเมื่อก่อนหน้านี้ ที่ซื้อปุ๋ยกันไปเยอะ ๆ คือเราไม่มีความรู้เลย

สมคิด จิมมากรม: คือเมื่อก่อน เราเห็นเขาบอกว่า อย่างพี่ชายบอก ซื้อปุ๋ยสูตร 16-20-0 สมมตินะ ใส่ดินเหนียวแล้วดี เราก็ไปซื้อมาใส่ คือดีอย่างเดียว เราไม่รู้ บางทีพ่อค้าเขาก็มาบอกว่าปุ๋ยอันนี้ดี ไม่เชื่อก็เอาไปทดลองดู ใส่แล้วใบเขียว ก็เขียวจริง แต่ผลที่ได้เราไม่รู้ว่าเป็นอย่างไร คือเรื่องเมล็ดเราก็ไม่รู้ว่าได้น้ำหนักดีเท่ากับที่เราซื้อปุ๋ยมาใส่ไหม บางครั้งเราไม่จำเป็นต้องซื้อตัวนี้เยอะ แต่เราซื้ออีกตัวหนึ่งมาใส่ก็จะได้เรื่อน้ำหนักเพิ่มขึ้น ไม่ต้องไปลงทุนอะไรมากมาย ซึ่งเดี๋ยวนี้อะไรอยู่ จะใช้แม่ปุ๋ยแล้วมาผสมสูตรดินเอง ผสมสูตรใส่ได้ทั้งนาข้าว และสวนยาง ซึ่งมันก็ได้ผลตรงที่ของเราโตเร็วกว่าแปลงข้าง ๆ เขาก็สงสัยว่าเราทำอะไร ก็อธิบายให้เขาฟัง แต่ว่าก่อนหน้านี้ที่อธิบายให้เขาฟังเรื่องแม่ปุ๋ยไม่รู้จักเลยจะมีปัญหาเรื่องนั้น แต่พอปัจจุบันนี้ไม่มีแล้ว สิ่งที่สหกรณ์การเกษตรเพื่อการตลาดลูกค้า ธ.ก.ส. (สกต.) ก็ได้ หรือว่าพ่อค้าในตลาดก็ได้ ข้อมูลว่าปุ๋ยสูตรนี้ดีใส่กับข้าว ปุ๋ยสูตรนี้ดีใส่กับข้าวโพด มันไม่มีอะไรมากกว่านั้น

ชาย ไชยชิต: แล้วพอเรามีความรู้เรื่องต้นทุน?

สมคิด จิมมากรม: ต้นทุนเราลด อย่างเมื่อก่อนเคยซื้อปุ๋ยตามท้องตลาด ประมาณ 130-140 ลูก พอเรามาสวมสูตรปุ๋ยเอง เราจะใช้อยู่ที่ 70-80 ลูก ต้นทุนก็ลดลงประมาณ 40-50% ได้แล้วนะจากปุ๋ย เฉพาะปุ๋ยอย่างเดียว แต่ที่เราได้ส่วนต่างก็คือ ได้เรื่อน้ำหนัก เมล็ด สีสวย ได้เลย น้ำหนักดีขึ้น

ชาย ไชยชิต: ต้นทุนต่ำลง ผลผลิตก็ดีขึ้น แปลว่าผลผลิตที่เราขายก็น่าจะดีกว่า

สมคิด จิมมากรม: ก็ได้ดีกว่า เพราะว่าข้าวโพดเราเม็ดแฉ่ำใส น้ำหนักดี มันก็จะอีกราคาหนึ่ง ถ้าข้าวโพดไม่ดีก็จะถูกตัดราคาไปด้วย เรื่องของถ้าใส่ปุ๋ยสังัดตามสูตรของเรา เรื่องความชื้นจะน้อย เราวัดถึงความชื้นได้นะ ผีกกับอาจารย์ เครื่องมือเรายังไม่มี เราก็รู้วิธีการวัดความชื้น ถ้าเราเอามือไปจับ และใส่อย่างนี้ ความชื้นจะเพิ่มขึ้น เพราะฉะนั้นจะไม่ให้ถูกมือ แต่พ่อค้าฉลาดเขาจะจับไปใส่ ทำให้ความชื้นเราเพิ่ม เสียห้าตังค์สิบตังค์ถ้าเป็นหลาย ๆ ตันก็เยอะนะ ทำให้ชาวบ้านได้รู้ ถึงแม้จะไม่ได้ 100% แต่ได้สัก 30-40% เราก็พอใจในพื้นที่ทั้งหมด มันก็คงจะไม่ครอบคลุมพื้นที่ทั้งหมด

ชาย ไชยชิต: เพราะอะไรครับ ช่วงแรก ๆ ที่แรกเรามีเกษตรกรที่เป็นอาสาสมัครมาฝึกอบรมแล้วไปทำของตัวเอง แล้วเห็นผลแล้วก็ขยายไปยังคนข้าง ๆ การขยายมันยากไหม เขาเคยชินกับการซื้อปุ๋ยสบาย ๆ อยู่แล้ว

สมคิด จิมมากรม: การขยายมันต้องทำให้เขาเห็น เห็นผลเลยถึงจะขยายได้ ถ้าเราไม่ทำเป็นตัวอย่าง ก็ยาก ฉะนั้นเราต้องหาเกษตรกรที่มีอิมมัลในเรื่องของการทำพวกนี้ให้ชาวบ้านเห็น แล้วชาวบ้านจะถามเราเองว่า คุณใส่ปุ๋ยอะไร คุณทำอย่างไรกัน เขาเห็นเราได้ขึ้นมาปุ๊บ เขาก็จะตามเราเอง จะเริ่มปีแรก ๆ ก็จะไม่สนใจ แต่ปีหลัง ๆ จะเริ่มถามแล้วก็จะเริ่มใส่ปุ๋ยอย่างที่เราทำ แล้วก็มาหาข้อมูลที่เรา เขามาหาเรา เรา act (หยิ่ง) ไม่ได้นะ เราภูมิใจที่จะได้ช่วยเขา เรารอเวลานั้นอยู่แล้ว

ชาย ไชยชิต: ต้องให้เขาเปลี่ยนเอง?

สมคิด จิมมากรม: ใช่ อยากให้เขาเปลี่ยน แต่ก็ได้ เขาก็เริ่มเปลี่ยนกันมากขึ้น

ชาย ไชยชิต: แสดงว่าเรื่องปัญหาการอาชีพ การเกษตร การปลูกข้าวโพด มันก็ เรารู้ปัญหา เราหาทางออกได้ แล้วตอนนี้ยังมีปัญหาอะไร เรื่องอาชีพ?

สมคิด จิมมากรม: ตอนนี้ เรื่องอาชีพ ณ ปัจจุบันจะมีปัญหาเรื่องน้ำ ส่งเสริมอาชีพช่วงฤดูแล้งก็ทำข้าวโพด ทำนาข้าว แล้วน้ำเราไม่เพียงพอ แทะจะร่อยหรอ

ชาย ไชยชิต: อันนี้เป็นปัญหายาวนาน? เพราะพื้นที่มีลักษณะอย่างนี้หรือเปล่า เมื่อก่อนก็เป็นปัญหาน้ำแล้ง

สมคิด จิมมากรม: เมื่อก่อนเราไม่มีการทำเกษตร เราก็ปล่อยน้ำไปเรื่อย ๆ มันก็ปกติเหมือนเดิม แต่พอเราทำการเกษตรมากขึ้น จากเดิมที่น้ำไหลลงแม่น้ำลำคลองก็จะไหลเข้าที่ไร่นา น้ำในลำคลองก็จะแห้ง แล้วพอไหลเข้าที่ไร่นาถ้าไม่มีการกักเก็บไว้ มันก็จะน้อยลง ๆ มันไม่สามารถที่จะกระจายได้ทั่วพื้นที่ได้ ที่นี้จะไม่มีแหล่งกักเก็บน้ำ ซึ่งก็พยายามทำโครงการนี้มาหลายรอบ แต่ยังไม่ผ่าน ไม่สามารถที่จะทำได้

ชาย ไชยชิต: แต่เรารู้ข้อมูลใช้ไหมครับ ทำข้อมูล ทำแผนที่แหล่งน้ำ

สมคิด จิมมากรม: อย่างเราเคยทำข้อมูลส่ง อบต. แต่เนื่องด้วยพื้นที่ที่เราต้องการทำมันอยู่ในพื้นที่เขตป่าอุทยานแห่งชาติ เราจะต้องทำหนังสือขออนุญาตไปที่กรม ไปที่กระทรวง แต่เรายังไม่มีความสามารถพอที่จะทำไปถึงตรงจุดนั้นได้ ยังไม่มีความรู้เพียงพอ มันยังติดอยู่หลาย ๆ พื้นที่ อย่างของหมู่ที่ 3 หมู่ที่ 7 หมู่ที่ 9 ก็มีพื้นที่ที่จะทำกักเก็บน้ำได้ แต่ยังไม่สามารถทำได้ และที่หมู่ที่ 14 ที่เป็นต้นน้ำ ลำน้ำตอนที่เป็นแม่น้ำสายหลักที่จะดูแลคนทั้งอำเภอ ปีนี้ที่เจอภัยแล้ง ก็มีแม่น้ำที่นี้เป็นที่ท่องเที่ยวได้ ที่อื่นจะแล้งหมดไม่มีน้ำให้เที่ยวได้ จะเหลือที่ตำบลนาบัวที่เดียว แต่เราไม่มีที่กักเก็บน้ำที่จะเอาไว้ใช้ช่วงแล้งจริง ๆ ก็ปล่อยไหลไปเรื่อย ๆ ตามธรรมชาติ

ชาย ไชยชิต: อันนี้คือเรื่องน้ำ ผมสงสัยนิดนึงครับ ตอนช่วงที่เราทำ อย่างการแก้ปัญหาเรื่องอาชีพ เราก็มี สกว. มี นักวิชาการมาช่วย และระหว่างที่เราทำ เราเกิดผล ปฏิริยาของหน่วยราชการที่เกี่ยวข้อง ที่เขาต้องดูเรื่องนี้ เขาเป็นอย่างไรครับ

สมคิด จิมมากรม: หลังจากนั้นที่เราเก็บข้อมูล เรามีข้อมูลเยอะ ๆ เขามีปฏิสัมพันธ์ขึ้นกับเรา มาขอข้อมูลมากขึ้น ซึ่งก็ได้ประโยชน์ที่เรา เราเป็นเจ้าของปัญหา เราสามารถยื่นข้อมูลให้เขาได้เลย

ชาย ไชยชิต: แล้วมีไหมที่ข้อมูลที่ได้จากเราไป นำไปสู่งบประมาณ โครงการอะไรต่าง ๆ มาลง จากหน่วยงานของเขาเอง

สมคิด จิมมากรม: ก็แผนแม่บทชุมชน ก่อนที่จะ ณ ปัจจุบันทุกหมู่บ้านจะต้องมีแผนเป็นของตัวเองทุกหมู่ ถ้าไม่มีแผนงบประมาณของ SML (โครงการพัฒนาศักยภาพของหมู่บ้านและชุมชน) งบประมาณจะไม่ให้ ทุกหมู่บ้านจะต้องทำ และส่งให้เขา เขาถือว่าตรงนี้เป็นส่วนสำคัญ เป็นความต้องการของชาวบ้านจริง ๆ เมื่อก่อนเขาจะไม่สนใจเลย ก่อนที่จะมาให้หมู่บ้านทำ เขาจะให้ทีมพวกเราที่เป็นแกนหลักทำ ไปกระจายในพื้นที่เป็นวิทยากรแลกเปลี่ยนเรียนรู้แต่ละตำบลกับเพื่อน ให้เขารู้จักแผนชุมชนมีความสำคัญอย่างไรกับเรา และเราสามารถนำเอาแผนชุมชนนี้ไปเสนอกับใครก็ได้บ้าง อย่างที่อำเภอบ้านพร้าวของพี่สมาน (นายสมาน โพธิ์ปลัด) ที่เป็นประธานสภา อบต. เมื่อก่อนเขามีปัญหาเรื่องน้ำมาก แกก็พยายามแก้ไขปัญหารองน้ำให้กับคนในตำบล จนแกมาเข้าร่วมกับโครงการความร่วมมือฯ แกก็สามารถแก้ไขปัญหาเรื่องน้ำได้ สามารถที่จะของบประมาณจากหน่วยงานต่าง ๆ ได้เลย โดยที่ได้ข้อมูลจากพวกเรานี้แหละ เป็นข้อมูลพื้นฐานไปยื่นกับตำบลเลย อย่างแผนที่ที่ใช้แผนที่ทำมือนี้นะแหละไปยื่น เขาก็จะทำมาเราได้ อย่างของกรมชลประทานก็มาทำให้เราได้หลายส่วน

ชาย ไชยชิต: แล้วบทบาทของปกครอง อย่างผู้ว่าราชการจังหวัด นายอำเภอ?

สมคิด จิมมากรม: เดิมนั้นนายอำเภอ ผู้ว่าราชการจังหวัดให้ความสำคัญกับเรื่องการเกษตร สนับสนุนปุ๋ยสั่งตัด จะต้องมีการสั่งตัดตัวแทนในทุกตำบลทุกพื้นที่

ชาย ไชยชิต: อย่างนี้พูดได้ไหมว่าริเริ่มมาจากเรา

สมคิด จิมมากรม: พูดได้

ชาย ไชยชิต: วิธีคิดแบบนี้ แล้วมันกลายเป็นนโยบาย วิธีคิดของผู้บริหาร

สมคิด จิมมารม: ค่ะ ผู้ว่าราชการจังหวัด แกรับนโยบายจากโครงการในปีที่สอง รับไปขยายให้กับแต่ละอำเภอจะต้องทำ และทางสำนักงานการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม (ส.ป.ก.) มีโครงการสนับสนุนเรื่องปุ๋ยสังแดด และมาเชิญวิทยากรที่เป็นแกนนำของเราไปช่วยทำงาน

ชาย ไชยชิต: ไปช่วยทำงานของเขา?

สมคิด จิมมารม: ไปช่วยทำงาน ก็ไปหลายที่ นอกจากพื้นที่ในพิษณุโลก ก็จะมีพื้นที่ใกล้เคียง อย่างอุตรดิตถ์ ล่าสุดจะมีที่กำแพงเพชรที่ขอมาประมาณวันที่ 30-31 ให้ไปช่วยเขา

ชาย ไชยชิต: ที่ให้เราไปช่วยเป็นวิทยากรให้เขา?

สมคิด จิมมารม: ไปเป็นวิทยากรแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับเขา ซึ่งเรายังไม่รู้หมดทุกเรื่อง อย่างของเขาจะทำอ้อย มันสำปะหลัง อย่างของเราจะทำข้าวโพด เราก็สามารถไปแลกเปลี่ยนกับเขาได้ด้วย จะเรียกว่าเราเป็นวิทยากรอย่างเดียว น่าจะเป็นแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกับเขาด้วย

ชาย ไชยชิต: ร่วม ๆ กัน มีอะไรก็แลกเปลี่ยน ๆ กัน เรารู้อะไรบ้างเรื่อง เขารู้บ้างเรื่อง

สมคิด จิมมารม: ใช่ ซึ่งตรงนี้เป็นเรื่องสำคัญนะ เพราะว่าเราไม่สามารถที่จะรู้ได้ทุกอย่างหรอก เพราะเขาทำมัน ทำอ้อย เราทำข้าวโพด เราก็สามารถไปเรียนรู้กับเขาได้ หรืออาจจะหยิบเอาซีพีของเขามาลองทำบ้านเราได้ ซึ่งมันก็สามารถพัฒนาอาชีพของเราได้ด้วย

ชาย ไชยชิต: เวลาที่ราชการเข้ามาขอข้อมูลเรา ขอคนเรา ขอแรงเรา เรารู้สึกอย่างไร รู้สึกว่าเขามาอาศัยเรา

สมคิด จิมมารม: ไม่หรอก รู้สึกภาคภูมิใจที่เขามาหาเรา ได้ช่วยเขาด้วย

ชาย ไชยชิต: บางที่เขามาอาศัยเรา แต่ทำให้ภารกิจของเขาสำเร็จ แสดงว่านี่คือจุดร่วมใช่ไหม

สมคิด จิมมารม: ใช่ มันก็เป็นเป้าหมายที่เราอยากให้เห็นให้เกิดขึ้นพื้นที่ของเรา ซึ่งถ้าเขามาขอเราก็น่าจะช่วย ช่วยเขาทันที ไม่มีใครจะเกี่ยงจนเลยทั้งทีม ไม่มีก็ต้องช่วยกันหาข้อมูล

ชาย ไชยชิต: ดังนั้นภูมิหลังความเป็นมา เมื่อก่อนอาจจะเคยประทุงกัน ทะเลาะกัน ไม่อยากจะลงมาชุมชน ตอนนี้มันหายไปได้ใช่ไหมครับ

สมคิด จิมมารม: มันหายไปแล้ว ตอนนี้ทางเกษตรอำเภอให้ความร่วมมือ และก็มาหากันตลอด มีอะไรก็แจ้งข่าวตลอด ซึ่งเมื่อก่อนเราจะหาตัวเขายาก เดี่ยวนี้หาง่ายไม่ต้องไปหาเขาก็มาหา

ชาย ไชยชิต: แล้วเวทีจัดเวที ผู้ว่าราชการจังหวัด นายอำเภอ

สมคิด จิมมากรม: มาละ ถ้าไม่มาก็ส่งตัวแทนมา อย่างของเกษตรอำเภอ พัฒนาการ เขาจะมาเข้าร่วมเลย ก็มาร่วมพูดคุย แลกเปลี่ยนเรียนรู้กับชาวบ้านด้วย อย่างหน่วยงานในพื้นที่ เขาอยากเห็นชาวบ้านเป็นอย่างไร เขาก็เสนอได้ ซึ่งชาวบ้านก็รู้ว่า หน่วยงานราชการเขามีเป้าหมายอะไรกับเรา เราก็สามารถทำงานร่วมกันได้

ชาย ไชยชิต: การจัดเวทีแบบนี้ เรามีกำหนดเวลาอย่างไร เดือนละครั้ง

สมคิด จิมมากรม: เวทีวิชาการชาวบ้าน ปีละหนึ่งครั้ง ทุกวันที่ 8 ของเดือนมกราคม ถือว่าเป็นเวทีที่สำคัญของตำบลนาบัว ทุกหมู่บ้านจะต้องเข้าร่วม เพื่อที่จะเสนอผลงานของหมู่บ้าน และปัญหาของหมู่บ้านที่ต้องการแก้ไข

ชาย ไชยชิต: ก็คือทบทวนในรอบปีที่ผ่านมา

สมคิด จิมมากรม: ค่ะ

ชาย ไชยชิต: เราใช้สถานที่ไหน

สมคิด จิมมากรม: หมุนเวียนกันไปเรื่อย แต่ละหมู่บ้านเป็นเจ้าภาพ อย่างปีนี้ครบรอบปีที่ 16 ก็จะมีมาที่หมู่บ้านที่ 2

ชาย ไชยชิต: แล้วใช้อะไรรับ ศาลาเอนกประสงค์?

สมคิด จิมมากรม: ก็แล้วแต่หมู่บ้านเขา แล้วแต่เขาจะใช้ตรงไหน ความเหมาะสมที่จะเป็นเจ้าภาพทุกเรื่องเลย ตั้งแต่จัดเตรียม สถานที่ เชิญแขก อาหารการกิน หมู่บ้านจะเป็นคนรับผิดชอบ เครือข่ายแต่ละหมู่บ้านก็คือ สมทบหมู่บ้านละ 2,000 บาท หรือว่า คุณจะไปเอาแรงเขาก็ว่ากันไป

ชาย ไชยชิต: เยอะไหมครั้งหนึ่งเวลาจัด คนมาร่วม

สมคิด จิมมากรม: ก็เยอะ ประมาณ 700-800 คน จากทุกหมู่ แล้วก็หน่วยงาน บางทีเรามีเครือข่ายนอกพื้นที่มาแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับเรา เพราะที่ทำโครงการของสำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.) มีเครือข่ายกว่า 40 ตำบล

ชาย ไชยชิต: แล้วเราคุยอย่างไรทั่ว ตั้ง 700-800 คน ฉะนั้นทุกคนมีโอกาสดูพูดได้นำเสนอ?

สมคิด จิมมากรม: ทุกคนจะมีโอกาสดูพูดตรงกลุ่มย่อยและเลือกตัวแทนขึ้นเวที แล้วในแต่ละหมู่บ้าน เขาต้องเลือกตัวแทนขึ้นนำเสนอประเด็นของหมู่บ้านด้วย จะมีตัวแทนหมู่บ้าน แล้วก็แบ่งแยกย่อยประเด็นนำเสนอ ก็จะมีเลือกตัวแทน แต่ตัวแทนหมู่บ้านคุณจะต้องเปลี่ยนคนนำเสนอทุกปี เพราะเรามีข้อติดอยู่หนึ่ง คือการพัฒนาคนรุ่นต่อไปคือ คนที่กล้าพูดแล้วโอเคแล้วผ่านครั้งแรก ต่อไปคุณก็พูดได้ ห้ามเป็นคนเก่า ถ้าเป็นคนเก่าจะโดนโหวตไล่ลงทันที ต้องเปลี่ยนตอนนั้นเลย

ชาย ไชยชิต: ดังนั้นการแลกเปลี่ยนจะมีการแลกเปลี่ยนในเชิงประเด็นคือ ในกลุ่มย่อยและการนำเสนอในเชิงพื้นที่คือ ตัวแทนแต่ละหมู่บ้าน ซึ่งตัวแทนจะต้องไม่ซ้ำกันในแต่ละปี

สมคิด จิมมากรม: ซึ่งตรงนี้เราเพิ่งมาเริ่มในปีนี้ ปีก่อน ๆ เป็นแค่หมู่บ้าน แต่ว่าปีนี้เราแยกเป็นประเด็น และกลุ่ม ก็จะแบ่งเป็นกลุ่มย่อย ให้เขาเข้ากลุ่มไปเลย ของ อสม. ของหมอ ของเกษตรกร ของกลุ่มแม่บ้าน จะแยกไปเลย แยกเป็นประเด็นออกมาให้น่าสนใจเลย ซึ่งมันจะเป็นเรื่องย่อย ๆ ของหมู่บ้าน มารวมกลุ่มพูดคุยกัน

ชาย ไชยชิต: และผลจากการรวมกลุ่มเป็นเวทีวิชาการชาวบ้าน ข้อมูลอย่างไรครับ

สมคิด จิมมากรม: มันกลายเป็นส่วนหนึ่งก็คือจะกลายเป็นข้อเสนอให้ อบต. ที่จะต้องรับช่วง ซึ่งนายก อบต. จะเป็นคนรับ อีกส่วนหนึ่งจะเป็นเหมือนข้อตกลงร่วมกัน

ชาย ไชยชิต: เหมือนเป็นปฏิญญาร่วมกัน? ความตกลงร่วม

สมคิด จิมมากรม: ก็ประมาณนั้น

ชาย ไชยชิต: ก็คือเป็นวาระของปีที่เราเห็นร่วมกัน

สมคิด จิมมากรม: วาระของปีที่เราจะทำอะไรร่วมกัน และพอสิ้นปีเราต้องมาสรุปว่าเราทำสำเร็จไหม อย่างเมื่อที่ว่า รถ EMS (บริการรถพยาบาลฉุกเฉิน) เรามีปัญหาเรื่องการส่งต่อ รถไม่มี ภายในนั้นเราจะจัดการอย่างไร พอส่งต่อให้ อบต. แล้วเขาทำไม่ได้ คือมันไม่ได้เราก็ต้องมานั่งคุยกัน มันก็จะจบ ประมาณนี้แหละ เรื่องมันก็มีทุกปีนะ จำไม่ได้หมดทุกเรื่อง

ชาย ไชยชิต: เรื่องที่บอกว่าจะทำในปีนั้น เราไม่ได้ทำสำเร็จไหม

สมคิด จิมมากรม: ไม่ได้ทำสำเร็จ

ชาย ไชยชิต: อะไรที่เราต้องประสานราชการก็ประสาน

สมคิด จิมมากรม: อะ ส่วนไหนที่เราไม่สามารถทำเองได้ เราต้องประสานหน่วยงานราชการ ประสานเจ้าหน้าที่ให้เขาช่วย บางเรื่องก็ประสานที่ อบต. บางเรื่องก็ประสานที่อนามัย และที่อำเภอ และถ้าองค์กรภาคเอกชน ก็มี สกว. ก็ขอความช่วยเหลือได้ อย่างผู้ประสานงานจังหวัด ขอความช่วยเหลือเขาไป เขาก็มาช่วย

ชาย ไชยชิต: แล้วการทำหน้าที่ตัวกลางในการประสาน ระหว่างส่วนต่าง ๆ เราใช้อย่างไร มีตัวคนที่คนหลักอะไรอย่างไรครับ ระบบการประสานงาน

สมคิด จิมมากรม: ระบบการประสานงาน ถ้าเป็นหน่วยงานราชการจะเป็นพี่เหว คือถ้าเรามีปัญหาที่ตรงไหนเราก็มาปรึกษาที่พี่เหว ประสานงานให้ง่ายขึ้น

ชาย ไชยชิต: แต่ถ้าประสานระหว่างเครือข่าย ระหว่างหมู่บ้าน ประสานกันเอง?

สมคิด จิมมากรม: ถ้าประสานระหว่างภาคประชาชนด้วยกันเองจะไม่ค่อยมีปัญหา เราไม่ค่อยใช้หนังสือ จะมีการโทรศัพท์แจ้งข่าวกัน ประชุมก็เชิญด้วยโทรศัพท์ เพราะพื้นที่ห่างกัน แต่ถ้าอยู่ใกล้กันก็ไปเชิญมา น้อยครั้งมากที่เราจะออกหนังสือ ยกเว้นแต่ไปหาหน่วยงานราชการ จำเป็น ก็เข้าใจในบริบทของเขา เขาต้องมี ถ้าไม่มีเขาก็ออกมาลำบาก

ชาย ไชยชิต: ก็ไม่ได้เป็นอุปสรรคสำหรับเรา ก็ทำได้ แค่ง่ายยากหน่อยเท่านั้นเอง

สมคิด จิมมากรม: ไม่ได้เป็น แค่ง่ายยาก แต่ว่าต้องหาคนที่เขาออกหนังสือเก่ง ๆ อย่างพี่เหวว ถ้าให้ออกเองก็ไม่ได้เรื่องเหมือนกัน

ชาย ไชยชิต: ภาษาเราก็ภาษาพูด

สมคิด จิมมากรม: ใช่ เราจะใช้ภาษาพูด ภาษาถิ่นของเราสะดวกกว่า แต่ถ้าภาษาราชการก็ต้องเป็นที่พี่เหวว ให้พี่เหววช่วย

ชาย ไชยชิต: ฉะนั้นจุดแข็งที่เรามีก็คือ มีคนมาช่วยมาหนุนมาเสริมใช่ไหม? แล้วเราก็เอาศักยภาพของเราขึ้นมาใช้ได้

สมคิด จิมมากรม: ค่ะ

ชาย ไชยชิต: ทุกวันนี้ กระบวนการที่เราเคยทำกันมา เก็บข้อมูลต่าง ๆ เรายังทำกันอยู่ ยังเดินกันอยู่?

สมคิด จิมมากรม: ก็ยังทำกันอยู่ ล่าสุดที่ว่า อาจารย์จากมหาวิทยาลัยเชียงใหม่มา จะใช้เป็นคอมพิวเตอร์แล้ว มีระบบเก็บข้อมูล

ชาย ไชยชิต: ก็คือการวิเคราะห์ก็มีโปรแกรม

สมคิด จิมมากรม: มีโปรแกรม อย่างเรื่องปุ๋ยสั่งตัดก็มีโปรแกรมให้ แค่เก็บข้อมูลมา คีย์ข้อมูลใส่ ก็ประมวลผลให้ได้ แต่ถ้าพื้นที่ไหนไม่มี ก็เป็นเอกสารพูดคุยกับเขา

ชาย ไชยชิต: และเรื่องปุ๋ยสั่งตัดเป็นวาระของจังหวัด? ผู้ว่าราชการจังหวัดก็ขับเคลื่อนอยู่ใช่ไหมครับ

สมคิด จิมมากรม: ค่ะ ก็เป็นวาระของจังหวัดที่ผู้ว่าราชการจังหวัดขับเคลื่อนทุกอำเภอ ทุกตำบล และก็ขึ้นของ ส.ป.ก. จังหวัด ก็ทำ

ชาย ไชยชิต: และเราก็ต้องเป็นเครือข่าย ไปถ่ายทอดให้อำเภออื่น มีไหมครับ

สมคิด จิมมากรม: มีค่ะ ต่างจังหวัดก็มี

ชาย ไชยชิต: รู้สึกอย่างไรเวลาที่ เมื่อก่อนเราก็ทำอยู่ในหมู่บ้าน ในชุมชนเรา

สมคิด จิมมากรม: ก็ถามเขาแล้ว ทีมงานที่ออกไปกับ ส.ป.ก. เมื่อก่อนนะทำข้าวโพดมีแต่จนกับนี้ เดี่ยวนี้เขามีเงินเก็บเงินเหลือใช้ ตั้งแต่รู้จักกับโครงการความร่วมมือฯ เขาว่าอย่างนี้เลยนะ เขาก็ได้รู้จักกับ สกว. แล้วเขาก็ภาคภูมิใจ ที่ได้ไปเป็นวิทยากรถ่ายทอดให้กับเกษตรกรที่เป็นเกษตรกรเหมือนเราเอง ไปถ่ายทอดแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับเขา เพื่อที่เขาจะได้ปรับเปลี่ยนเป็นเหมือนแก อันนี้คือสารวัตรเฉลิม ที่เราจะไปเจอวันที่ 23 นี้คือแกมาพูดให้เราฟังเอง

ชาย ไชยชิต: เราก็มีความรู้แบบนั้นอยู่ในใจใช่ไหมครับ

สมคิด จิมมารม: เหมือนกัน และเขายกบอกว่า ถ้าเราโทรไปหาเขา เขาเป็นผู้หญิง แฟนเขารับสาย เขาจะบอก “ก็โทรมาแล้ว มารับสายหน่อย” คือเขาเข้าใจเลยว่าเป็นทีมงานตั้งแต่มารู้จักกันกับเราทำให้ชีวิตเขาเปลี่ยนแปลงไป เขาก็จะไม่ว่าเลย ไม่ว่าเราจะชวนเขาไปที่ไหนเขาก็จะตามเราไปทุกที่

ชาย ไชยชิต: ก็คือมีความไวเนื้อเชื่อใจกัน? ในกลุ่มคนทำงานด้วยกัน

สมคิด จิมมารม: ใช่ ที่ทำงานร่วมกันจะเชื่อใจกันนะ แต่เราโทรไปเขาก็มาแล้ว เราก็ภูมิใจที่เขาให้ความเชื่อถือเรา เขามาก็ต้องดูแลเขาเต็มที่เหมือนกัน อย่างบางที่เราชวนเขาไปที่ ไปจัดนิทรรศการที่เมืองทองธานีเราก็ต้องดูแลเขา ถ้ามีอะไรเกิดขึ้นเราต้องรับผิดชอบทุกอย่างเหมือนกัน

ชาย ไชยชิต: ดังนั้นนอกจากเครือข่ายที่เรามี เป็นแกนนำในชุมชนในหมู่บ้าน มันก็ขยายระหว่างหมู่บ้าน ระหว่างตำบล

สมคิด จิมมารม: ในตำบลเราก็มีทุกหมู่บ้าน ที่เป็นเครือข่ายก็จะเห็นหน้ากันหมดแหละ

ชาย ไชยชิต: จะเรียกทำงานอะไรก็เรียกกันได้เลยทันที

สมคิด จิมมารม: อย่างวันนี้ก็โทรตามเขามาช่วยจัดเตรียมสถานที่ที่จะรับเพื่อนที่จะมาพຽ່นี้ 4 ตำบลจาก 2 จังหวัด จาก กำแพงเพชร และนครสวรรค์ หรือพิจิตรนี่แหละ ก็มานอนที่นี่ 4 คืน 5 วัน ก็จะมาเรียนรู้ ไม่มีค่าตอบแทนให้เขานะ แต่เขาเป็นเจ้าของบ้านพัก เขาก็จะได้เรื่องของบ้านพัก การที่จะเข้ามาร่วมเรื่องบ้านพักก็ต้องมีข้อแลกเปลี่ยนที่เขาจะต้องมี คือปลูกผักสวนครัวรั้วกินได้ จัดบ้านถูกสุขลักษณะ ซึ่งก็ประโยชน์ของเขาทั้งนั้นแหละ เป็นการลดต้นทุนในครอบครัวเขา ไม่ต้องไปซื้อ ก็จะมีแกนนำหลัก ๆ เข้ามาร่วม ซึ่งมันก็เชื่อมโยงกันมาแต่แรก ๆ ที่เข้ามาร่วม ก็มีคนใหม่ ๆ เข้าร่วม อย่างเจ้าของรถสี่แถว เมื่อก่อนเขาบอกว่าเราทำอะไรกัน เห็นไปเอาเงินหน่วยงานนี้มาทำ ไปเอาเงินหน่วยงานนั้นมาทำ ไม่เห็นเป็นรูปธรรม ขึ้นมาสักที พอแถมมาเข้าร่วมครั้งแรก ๆ แถมมาประชุม แถมบอกไม่มีอะไรน่าสนใจ แต่เขาก็บอกลองดู เพราะเห็นหลายคนก็มาอยู่มันเป็นอย่างไร พอแถมมาร่วมบ่อย ๆ เข้า เดี่ยวนี้แถมบอกสนุก ได้รู้จักเพื่อนหลายพื้นที่ หลายจังหวัด ได้แลกเปลี่ยนเรียนรู้ได้ ประโยชน์หลายอย่าง ได้รู้จักเพื่อน มีเพื่อนเยอะขึ้น ซึ่งจากการมีเพื่อนเยอะขึ้นก็ทำให้เขาได้เรียนรู้อะไรมากขึ้น คือเดี๋ยวนี้โทรกริ่งไปเมื่อไรเขาก็มาทันที

ชาย ไชยชิต: คืออยู่นอกก็มองแบบหนึ่ง พอมาอยู่ข้างในก็จะรู้ว่า

สมคิด จิมมารม: ก็รู้ว่าเราทำอะไร ซึ่งเปิดโอกาสให้คนที่มาเยี่ยม ๆ มอง ๆ เข้ามาได้เลย เสนอความคิดของท่านได้ ไม่ได้ห้าม คือใครจะเข้าจะออกได้ แต่เข้ามาแล้วออกยาก

ชาย ไชยชิต: เข้ามาแล้วออกไม่ได้ ไล่ก็ไม่ไป

สมคิด จิมมารม: ออกยาก เหมือนมาหลอมความคิดเข้าด้วยกัน แล้วก็แยกกันยาก เมื่อก่อน เมื่อปีที่แล้ว พูดกับตัวเองนะ เหนื่อยมาก ท้อสุด ๆ เลย ทำงานเอกสาร หัวฟูหมดเลย คนไม่เคยทำเอกสารมา เอกสารพื้นที่ เก็บข้อมูล มันไม่ยุ่งยากเท่าไร พอมาเจอเอกสาร ประสานหน่วยงานตายแน่ ๆ โดนว่าด้วยอะไรด้วย ไม่ไหว พักไปปีหนึ่ง อยู่ไม่ได้นะ ต้องกลับมาอีก

ชาย ไชยชิต: อ้อ ตัดสินใจพักเลยใช่ไหมครับ พอแล้ว

สมคิด จิมมารม: พักเลย ไม่ไหวจริง ๆ หยุดไปเลย หยุดไปเฉย ๆ ปีหนึ่ง

ชาย ไชยชิต: แล้วยังมาร่วมอยู่ไหม

สมคิด จิมมารม: ก็ยังมาดูเรื่องเอกสารให้เขาอยู่บ้าง

ชาย ไชยชิต: อ้อ แต่ทำไมจับแล้วนะ? ไม่เป็นแรงงานแล้ว?

สมคิด จิมมารม: 6 เดือนมาครั้ง แต่มันก็อยู่ไม่ได้ ที่งานโทรไปเมื่อไรก็อธิบายให้เขาฟัง พอนาน ๆ เข้า อย่างไรไม่ได้มาก็ยังต้องคุยโทรศัพท์กันอยู่ทุกวัน แล้วมันก็ทึงกันไม่ได้ ก็เป็นห่วงอยู่ เป็นกังวล ก็กลับเข้ามาช่วยด้วยเหมือนเดิม หัวฟูเหมือนเดิม

ชาย ไชยชิต: แต่ว่าปกติแล้วนะ ทำได้?

สมคิด จิมมารม: ปกติ

ชาย ไชยชิต: แล้วอย่างนี้เรามีคนรุ่นใหม่ ๆ เข้ามาบ้างไหม

สมคิด จิมมารม: มี มีรุ่นใหม่เข้ามาเรื่อยแหละ ก็จะมีเด็กและเยาวชนเข้ามาฝึกกับโครงการ

ชาย ไชยชิต: เขามาร่วมตั้งแต่บัญชีครัวเรือนไหม พวกเด็ก ๆ เยาวชน

สมคิด จิมมารม: เด็ก ๆ ที่เราร่วมครั้งแรกคือบัญชีครัวเรือน เราจะให้เด็กไปทำครั้งแรก เพราะว่าพ่อแม่เขาไปทำเขียนข้อมูลจะไม่ค่อยเก่งหรอก แต่ลูกหลานเขาจะเป็นคนเก็บคนเขียน และแบบสอบถามที่เราออกแบบสำรวจ แบบรวม เราจะจ้างเด็กไปเก็บข้อมูล เด็กจะรู้เลยว่าเก็บข้อมูลมันยากขนาดไหนกว่าจะผ่าน ไปบ้านหนึ่ง 4-5 รอบ เอามาส่งคุณป้าแหวนบอกยังไม่ผ่าน ยังไม่ครบก็กลับไปอีก ชุดหนึ่ง 50 บาทไม่คุ้มเลย กว่าจะได้ชุดหนึ่งเขาเกือบตาย เขารู้สึกเลยว่าเป็นเรื่องยาก พอเขาเก็บข้อมูลมาแล้ว เขาก็จะเห็นครอบครัวเขาเนี่ย ใช้อะไรไปบ้าง เราจะทำร่วมกับโรงเรียน แล้วเขามานำเสนอกับคุณครูว่าเขาอายุเพื่อน ว่าพ่อเขากินเหล้ามากกว่าพ่อเพื่อนเขาไม่กิน เขาก็สามารถไปคุยกับพ่อแม่เขา พ่อเขาก็สงสารลูกนะ มีบางรายก็หยุดได้เหมือนกัน ซึ่งมันก็ทำให้เราภูมิใจด้วย เพราะฉะนั้นการทำทุกเรื่องต้องปลูกฝังมาจากเด็กก่อน เด็กและเยาวชนทุกเรื่อง และเรื่องภูมิปัญญาชาวบ้านจะขาดไม่ได้ ระหว่างผู้สูงอายุกับเด็ก มันจะเป็นการสืบทอด

ชาย ไชยชิต: เรามีเก็บข้อมูลเรื่องพวกนี้ด้วยใช่ไหมครับ

สมคิด จิมมารม: ก็มี

ชาย ไชยชิต: ว่าใครมีภูมิปัญญาเรื่องอะไร

สมคิด จิมมากรม: มีคะ ณ ปัจจุบันนี้ตำบลนาบัวจะแบ่งเป็นระบบ ๆ 8 ระบบ ก็จะมีระบบการบริหารจัดการของ อบต. ระบบ อสม. ระบบเกษตรพอเพียง ระบบเศรษฐกิจชุมชน ระบบสวัสดิการ ทรพยากรและสิ่งแวดล้อม ภูมิปัญญาพื้นบ้าน เด็ก และเยาวชน และใน 8 ด้าน เราจะมีคนดูแลแต่ละระบบ และจะมีการเรียนรู้ คนในระบบของเขา เป็นแหล่งเรียนรู้ที่สามารถถ่ายทอดให้รุ่นต่อไปหรือใครก็ได้ที่สนใจเข้าไปเรียนรู้

ชาย ไชยชิต: แสดงว่าเรื่องเกษตรก็ต้องมีแหล่งเรียนรู้

สมคิด จิมมากรม: มี เพราะเรื่องเกษตรเป็นอาชีพหลักของพวกเรา ถ้าไม่มีเรื่องเกษตรจะลำบาก เพราะเป็นเรื่องรายได้ของตำบล เพราะถ้าพูดถึงเรื่องคนที่รับราชการก็ไม่ก็เปอร์เซ็นต์ ส่วนมากก็จะเป็นเกษตรกร จะมีพื้นที่ไม่เยอะ ครอบครัวยุคหนึ่งก็จะมีพื้นที่ 5 ไร่ 10 ไร่ นี่เอง เพราะพื้นที่ส่วนใหญ่จะเป็นพื้นที่ป่า แต่ว่าชาวบ้านก็สามารถที่จะไปอาศัยป่า เราจะมีเรื่องทรัพยากรธรรมชาติสิ่งแวดล้อม เรื่องป่าชุมชน จะมีป่าชุมชนอยู่ 11 แห่ง ใน 11 แห่ง จะมีป่าต้นน้ำอยู่ที่ป่าต้นน้ำลำน้ำตอน ซึ่งจะอยู่ในเขตอนุรักษ์พันธุ์สัตว์ป่า และเป็นลุ่มน้ำที่ห่าอะไรลำบากมาก และมีชาวเขาอยู่บนนั้นอีกพันกว่าชีวิต เป็นเรื่องที่เราต้องหาทางแก้ไขต่อไปในอนาคตข้างหน้าก็ต้องทำ ก็เคยทำกันอยู่แต่ยังไม่สำเร็จ

ชาย ไชยชิต: ป่าชุมชนนี้เรา?

สมคิด จิมมากรม: ป่าชุมชนจะเป็นประกาศเขตแต่ละหมู่บ้าน โดยที่ครั้งแรกก็ต่อสู้กันมาเยอะเหมือนกันนะ ตั้งแต่ประกาศพระราชบัญญัติป่าชุมชน มีการไปร่วมเครือข่ายของภาคเหนือ ไปร่วมของที่กรุงเทพมหานคร ตั้งแต่แรก ตั้งแต่สมัยยุคเผ่าอะไรกันแถวไหนที่กรุงเทพมหานครเขาฟ้องกันนั้นแหละ ก็ต้องการป่าชุมชน เพราะตอนนั้นกฎหมายป่าอุทยานแห่งชาติ “แข็งโป๊ก” มากเลย ชนิดที่ว่าจะล้อมรั้วไม่ให้วัวควายขึ้นได้ ไม่ให้ชาวบ้านขึ้นได้ เขาจะยึดที่เป็นของเขาไปหมดเลย ซึ่งเมื่อก่อนชาวบ้านเขาเคยกินเคยใช้เคยเลี้ยงสัตว์ข้างบนนั้นนะ ปีหนึ่งจะเลี้ยงวัวเยอะมากไปปล่อยบนภูเขาเป็นหมื่นตัว ของ 2-3 ตำบลที่อยู่ใกล้ ๆ ป่าไม่เขาก็ประท้วงจะไม่ให้ขึ้น ก็ประท้วงกันรุนแรง สุดท้ายก็เราก็ได้ป่าชุมชน ได้เขตที่ไปหากินได้ ได้เก็บหน่อไม้ หักฟืนได้ เก็บเห็ดได้ แต่เขาจะดูแลเรื่องไฟนะ จะมีอาสาสมัครป้องกันไฟป่าแต่ละหมู่บ้านแต่ละป่า

ชาย ไชยชิต: อันนี้เป็นคนละชุดกับคณะกรรมการป่าชุมชน?

สมคิด จิมมากรม: เป็นชุดเดียวกัน คณะกรรมการป่าชุมชนจะเป็นคนดูแล ก็จะมีกฎระเบียบของแต่ละป่าชุมชน ถ้าคุณตัดคุณต้องปลูกก็ตัน แล้วเมื่อคุณดูแลเรื่องไฟแล้ว สิ่งที่คุณจะได้มาคือการหาอาหารในป่าชุมชน ซึ่งที่นี่จะมีเห็ด มีหน่อไม้ ผักหวาน ไข่มดแดง ปีหนึ่ง ๆ ของพวกนี้หลายล้าน เฉพาะที่เราหาขายเป็นรายได้ แสดงว่าเราก็เก็บข้อมูลเหมือนกัน มีป่าที่เก็บข้อมูลวิจัยของ สกว. นี่แหละ ที่มาเก็บข้อมูลให้พวกเรา ผ่าน ม.นเรศวร ข้อมูลป่าชุมชนก็มีเก็บที่ป่าหมู่ 11 บ้าน ป่าต้นน้ำลำน้ำตอน 2 ที่ ช่วงหลังก็มีป่าไม้มาช่วยปักเขตหลักให้ มีงบประมาณหนุนเสริมให้ในเรื่องดูแลรักษาป่า และสนับสนุนเรื่องกล้าไม้มาปลูกในป่าชุมชน ซึ่งชาวบ้านเขาดูแลกันเอง ช่วงหลังๆมาที่เราขับเคลื่อนเรื่องป่าชุมชน เรื่องของการเลี้ยงสัตว์เดี๋ยวนี้เขาไม่เลี้ยงกันแล้ว งั้นป่าไม้ก็ไม่ต้องร่อนวัวควายไปกินของเขาแล้ว

ชาย ไชยชิต: ก็เลยมาร่วมมือกัน?

สมคิด จิมมากรม: เขามีชาวบ้านคนหนึ่งเขาบอก ตั้งแต่รู้จักกับผู้ใหญ่ฯ อะไร ๆ ก็กฎหมาย ๆ จะทำอะไรเขาต้องคิดถึงกฎหมายก่อน ซึ่งมันก็เป็นเรื่องดีที่เขาต้องห่วงหาอะไรที่เป็นของเขา ถ้าปล่อยไว้ทิ้งไว้มันก็จะเสียในอนาคต ลูกหลานเราก็

ไม่ได้มีไว้กินไว้ใช้ ถ้าปล่อยให้เขาอย่างเมื่อก่อน ตัดไม้เผาถ่าน ป่าชุมชน ช่วงแรก ๆ แฉกกระเบิดเกิดเหิงเลยนะเรื่องตัดไม้เผาป่า ตัดไม้เผาถ่านแจ่งจับกันสนุก แต่ช่วงหลัง ๆ มาเขาเข้าใจไม่ตัดแล้ว

ชาย ไชยชิต: เก็บผลเอา เรามีข้อมูลเรารู้ว่ามันมีมูลค่าใช้ไหมครับในแต่ละปี

สมคิด จิมมารม: ก็มาใช้ช่วงข้าวโพด เดียวนี้ก็เริ่มแกสชีวมวล เตาชีวมวล ก็สามารถช่วยลดพลังงานได้

ชาย ไชยชิต: แล้วกับ อบต. ละครับ

สมคิด จิมมารม: อบต. จะเป็นหน่วยงานประสานงานให้กับส่วนราชการ และใช้สถานที่ประชุมบางครั้ง

ชาย ไชยชิต: การพัฒนาในหมู่บ้านในตำบล ใครเป็นคนนำ ชุมชนนำ หรือ อบต. นำ

สมคิด จิมมารม: ถ้าในส่วนโครงสร้างก็จะเป็น อบต. แต่ถ้าเป็นการพัฒนาคนจะเป็นชุมชน จะแบ่งเป็น 2 ส่วน

ชาย ไชยชิต: ที่นี้ชุมชนกับ อบต. ความสัมพันธ์ดี? ไม่ได้แยกชั้นแยกส่วนกัน

สมคิด จิมมารม: ดีค่ะ ไม่ได้แยก เราก็สามารถเข้าไปใช้พื้นที่ได้ ซึ่งตอนนี้เขากำลังปรับเปลี่ยนห้อง ซึ่งเมื่อก่อนเราใช้ที่โน่น

ชาย ไชยชิต: แล้ว อบต. มันมีมติของการแข่งกันทางการเมือง?

สมคิด จิมมารม: มี

ชาย ไชยชิต: แล้วมันส่งผลกระทบต่อชุมชนเรา?

สมคิด จิมมารม: ไม่ส่งผลกระทบ คนตำบลนาบัวจะเปลี่ยนผู้นำไปเรื่อย ๆ

ชาย ไชยชิต: คือเราเปลี่ยนกันเองใช่ไหม เราอยากจะได้ใครใช้ไหมครับ เราตัดสินใจกันเองใช่ไหม

สมคิด จิมมารม: อย่างสมมติว่าเลือกนายก อบต. เขาจะไม่ค่อยเลือกคนเดิม เขาจะเลือกคนใหม่ไปเรื่อย อันนี้คือปีที่ผ่าน มา แต่ว่าใครมีผลงานดีเข้าตา ที่เป็นสมาชิกในหมู่บ้านนะคุณก็ครองแชมป์ไปเหอะ แต่การทำงานคุณต้องสุดยอดเลยนะถึงจะครองแชมป์ได้ให้บริการทุกอย่าง ตั้งแต่เมียก็เป็น อบต. พ่อแม่ลูกเต้าเป็น อบต. หมด นั้นนะก็สมัยก็ได้เป็นตลอด แต่ถ้ามาแบบซื้อเสียง ได้เงินไปแล้วไม่ทำก็ได้สมัยเดียว ก็เป็นอย่างนี้แหละ แต่ถ้านายก อบต. ที่ผ่านมาเราเปลี่ยนทุกรุ่น แต่ถ้าผู้นำด้านการปกครองจะเป็นกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน กำนันเขาจะคุยกันเรื่องวิญญู ใครอายุมากน้อยก็จะยอมรับกัน

ชาย ไชยชิต: อันนี้คือตกลงกันเอง

สมคิด จิมมากรม: ใช่ ก็เป็นมา 2 สมัยแล้ว ซึ่งก่อนนั้นจะเป็นชาวบ้านเลือก ก็โอเค แต่ช่วงหลังมาจะเป็นทีมผู้นำผู้ใหญ่บ้านเลือกกันเอง 2 สมัยแล้ว เขาก็ตกลงกันได้ ไม่มีการแข่งขัน ไม่มีความขัดแย้งเรื่องการเมือง แต่ที่นี้การเมืองไม่ค่อยรุนแรงหรอก เลือกเสร็จ จะทะเลาะกันช่วงเลือก พอเสร็จแล้วก็เสร็จ

ชาย ไชยชิต: ก็รู้จักกันหมดนะ

สมคิด จิมมากรม: อะ ถ้าพูดไปนับไป ๑ ก็เครือญาติกัน บางคนมานั่งคุยกันไม่รู้จักกัน เป็นรุ่นใหม่ ๑ ก็ถามว่าเป็นลูกใคร เดี่ยวก็สืบสายมาเจอกันได้ ก็จะเป็นลักษณะนั้น

ชาย ไชยชิต: แสดงว่าถึงใครจะได้เป็นนายก อบต. ก็ไม่ได้เปลี่ยนแปลง เพราะเรากำหนดวิถีของเราอยู่แล้วว่าเราอยากได้อะไรใช้ไหมครับ

สมคิด จิมมากรม: อะ ก็ อบต. เขาก็ต้องทำตามชาวบ้านอยู่แล้ว เป็นคนหลัก ชาวบ้านอยากได้อะไร เพียงแค่ชาวบ้านไม่รู้วิธีการเท่านั้นเอง แต่ผู้นำจะรู้ช่องทางที่จะพาไป ผู้นำจะเป็นคนนำพาจุดนั้น

ชาย ไชยชิต: แสดงว่าถ้าชาวบ้านทำงานหนัก ๑ อบต. ก็ทุ่มแรงได้เยอะเลย ข้อมูลก็มีอยู่แล้ว จะทำแผนได้ง่ายเลย

สมคิด จิมมากรม: เดียวนี้ถ้าเขาจะทำแผนก็จะขอมาที่เรา ขอแผนชุมชนหน่อย ทางทีมผู้ใหญ่บ้านถ้าต้องการแผน สภาก็ขอมา เราก็ให้ ถ้าอันไหนเขาทำไม่ได้ เราก็คือช่วย คือช่วยดึงโครงการให้เขา ช่วยเขียนโครงการให้ เล็ก ๆ แต่อันไหนที่ทำเองได้เราก็บปล่อยให้เขาทำ คล้ายเป็นทีมพี่เลี้ยงในตำบลด้วย เพราะว่าทางทีมผู้นำก็จะเปลี่ยนผู้นำขึ้นมาเรื่อยเหมือนกัน ที่นี้ผู้นำจะเป็นผู้หญิง และเป็นคนรุ่นใหม่ ประมาณสัก 30-40 ขึ้น ระดับ 50-60 คือระดับอาวุโสที่ใกล้เกษียณแล้ว แต่ถ้าให้เลือกใหม่ เขาจะเลือกคนใหม่

ชาย ไชยชิต: ผู้หลักผู้ใหญ่ไม่หวง?

สมคิด จิมมากรม: ไม่

ชาย ไชยชิต: แล้วส่วนใหญ่คนหนุ่มสาวเขาอยู่ในพื้นที่ หรือออกไปทำงาน หรือเรียน

สมคิด จิมมากรม: หนุ่มสาวส่วนใหญ่เขาเรียนกันนะ รุ่นใหม่ที่เรียนจบใหม่ก็มีไปทำงาน บางคนก็กลับมาอยู่บ้าน ช่วงปีหลัง ๆ มานี้เขากลับมาเยอะนะ

ชาย ไชยชิต: กลับมาทำการเกษตรต่อ

สมคิด จิมมากรม: ใช่ เพราะถ้าอยู่ในเมือง บางคนก็ไปไม่รอด เพราะเศรษฐกิจปัจจุบันนี้ค่าใช้จ่ายมันสูง ถ้ากลับมาอยู่บ้านเขาก็ทำนาทำไร่ เดียวนี้เขาทำข้าวโพด อย่างพื้นที่สูงหน่อยก็ทำได้ 2-3 ครั้ง ก็มาทำได้ แต่ว่าต้องดูแลเรื่องน้ำก็ทำระบบท่อ ส่วนหนึ่งเขาก็เอาเงินลงทุนมาจากที่เขาไปทำงานมา

ชาย ไชยชิต: คนรุ่นใหม่ ๆ พวกนี้เข้ามาทำงานร่วมกับพวกเราไหมครับ

สมคิด จิมมารม: ก็เข้ามาเรื่อย ๆ เปลี่ยนกันมาเรื่อย ก็เริ่มมีหลายคน บางคนเขามาก็มาเสนอความคิดดี ๆ ไว้ แล้วก็ไปทำงาน พอเขากลับมายังไม่เห็นอะไรดี มาเป็นผู้นำอย่างท่านนายก อบต. เมื่อก่อนเป็นผู้ใหญ่บ้าน แก่ก็มาเสนอความคิดดี ๆ ไว้เยอะ ๆ พอปลดเกษียณแกก็ไปทำงานที่กรุงเทพฯ และกลับมาบ้านก็เห็นว่าเหมือนเดิม แกก็อยากมาเป็นนายก อบต. พัฒนาตำบล แกก็กลับมาสมัครนายก อบต. แล้วก็ได้ ก็มีแบบนี้

ชาย ไชยชิต: แสดงว่าความสัมพันธ์ระหว่างชุมชนกับ อบต. แล้วในสภา อบต. กันเอง?

สมคิด จิมมารม: ในสภา อบต. กันเองก็ไม่ค่อยเท่าไร ที่นี้การเมืองไม่รุนแรง เท่าที่เห็น

ชาย ไชยชิต: เพราะชุมชนเข้มแข็ง?

สมคิด จิมมารม: เพราะชาวบ้าน จะถูกกำกับด้วยชาวบ้าน ถ้าเห็นหมู่อื่นเขาทำ แล้วบ้านเราของเราไม่มี เติร์ยมไว้เลย “ทำไมผู้ใหญ่เขามีเรื่องนั้น เรื่องนี้” เขาไปถามผู้ใหญ่เลยนะ ทำให้ผู้ใหญ่บ้านต้องพัฒนาตัวเขาขึ้น ก็จะเจอลักษณะนี้ ชาวบ้านเขาจะสื่อถึงกันหมดเลย

ชาย ไชยชิต: เราแบ่งบทบาทกันดีนะ คือ ผู้ใหญ่บ้านก็มีบทบาทของตัวเอง ส.อบต. ก็มีบทบาทของตัวเอง ไม่ได้มาบดบังอะไรกัน บางทีผู้ใหญ่บ้านแทบจะไม่ทำอะไรเลย เพราะ อบต. ขึ้นมาแล้ว ที่นี้ไม่เป็นเช่นนั้น?

สมคิด จิมมารม: ไม่ค่ะ อยู่ที่นี่ ถ้าในหมู่บ้าน ผู้ใหญ่บ้านใหญ่ที่สุด ถึงคุณจะเป็น อบต. แต่ถ้าผู้ใหญ่บ้านไม่เอาด้วยก็ลำบาก คุณต้องหาทีมช่วย ถ้าอยากจะได้งบประมาณระดับไปช่วย คุณต้องมีผู้ใหญ่บ้านช่วย ทีมผู้นำช่วย ต้องมองตรงนั้นด้วย ทุกที่เลยก็จะเป็นลักษณะนี้

ชาย ไชยชิต: แล้วผู้ใหญ่ ก็คือแกนในการเคลื่อนความร่วมมือ ส.อบต. ก็คือคนที่ประสาน

สมคิด จิมมารม: ส.อบต. เขาก็มีหน้าที่ทางงบประมาณช่วย อย่างจะทำกิจกรรมในหมู่บ้านจะเป็นหน้าที่ของ ส.อบต. ผู้ใหญ่บ้านเสริม เพราะบางส่วนของนอกเหนืองานราชการ ผู้ใหญ่บ้านถ้ามีเขาก็ไปทำได้ ช่วยกัน ถ้าในส่วนของ อบต. ก็มี ส.อบต. เข้ามาช่วยประสานงาน ทางบช่วย

ชาย ไชยชิต: เหนื่อยไหมครับ บ้านพี่อยู่ไกลไหม

สมคิด จิมมารม: จากนี้ไป 1 กิโลเมตรค่ะ ฝั่งนี้ หมู่ที่ 7

ชาย ไชยชิต: แล้วพี่ก็ทำข้าวโพดเหมือนกัน

สมคิด จิมมารม: ทำ จะทำทั้งข้าวโพด สวนปาล์ม สวนยาง

ชาย ไชยชิต: ปาล์มด้วย อากาศมันได้นะ

สมคิด จิมมากรม: พี่ไม่ได้ทำแถวนี้ สวนยางกับสวนปาล์มทำที่ ตำบลหนองกะท้าว ห่างจากนี้ไป 40 กิโลเมตร ไปซื้อที่อยู่ที่นั่นเพราะที่นี่ไม่พอทำ

ชาย ไชยชิต: แล้วเราใช้วิธีอย่างไรไปทำ จ้างเขา?

สมคิด จิมมากรม: ไปทำเอง

ชาย ไชยชิต: ทำเองด้วย ข้าวโพดก็ทำเอง?

สมคิด จิมมากรม: ทำเองคะ เสาร์ อาทิตย์ ช่วงว่าง

ชาย ไชยชิต: ยางก็กรี๊ดแล้ว

สมคิด จิมมากรม: เปิดหน้ายางไว้ 700 ตัน แต่ว่าช่วงนี้ฝนทำอยู่ แต่ถ้าช่วงไหนว่างก็ไปช่วย แต่ช่วงระยะนี้ไม่ค่อยว่างเลย ไม่ได้ไป

ชาย ไชยชิต: ทำงานเครือข่าย?

สมคิด จิมมากรม: คะ ทำงานเครือข่าย และทำของ สสส. เป็นเจ้าหน้าที่การเงินให้เขา จบการปกครองแต่ทำการเงิน โดนบังคับ หากคนไปอบรมไม่ได้ หากคนทำการเงินไม่ได้

ชาย ไชยชิต: ก็เลยได้งานเพิ่มเลย

สมคิด จิมมากรม: ก็เลยได้การเงินมาเพิ่ม พี่เรียนการปกครองมา เรียนรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช (มสธ.) คะ

ชาย ไชยชิต: ดีเลย พี่ก็ได้ทำงาน

สมคิด จิมมากรม: เป็นผู้ใหญ่บ้านอยู่ 2 สมัย ลาออกมาสมัครทีมนายก อบต. ร่วม มาทำงานโครงการต่อ มาเป็นเลขานุการนายก อบต. คนปัจจุบัน ปีหนึ่งสู้ไม่ไหว งานมันเยอะเลยเลือกเป็นเลขานุการ มันอย่างไรละ ทำงานโครงการด้วย งานเลขานุการด้วย งานการเงินโครงการมันเยอะ เขาก็ส่งไปอบรมบ่อย ไปลงพื้นที่บ่อย ไม่ไหว ก็เลยขอเลือกเอาอย่างเดียว

ชาย ไชยชิต: ทำแบบนี้ก็คล่องตัวดีนะ

สมคิด จิมมากรม: สบาย พี่แห้วเขาไม่เคร่ง

ชาย ไชยชิต: ให้พูดถึงบทบาทพี่แห้วหน่อย

สมคิด จิมมากรม: บทบาทพี่แห้วที่เป็นตัวจักรสำคัญเลยนะ ทั้งกระตุ้นให้คนทำงาน ทั้งประสานงาน

ชาย ไชยชิต: กระตุ้นคนได้อย่างไร ทำไมพี่แห้วถึงกระตุ้นคนได้

สมคิด จิมมากรม: พี่แห้วมีคำพูด มีจิตวิทยาในการพูดกับทีมงาน อย่างบางคนท้อแท้มาก ๆ แกก็เข้าใจพูดคุยให้มีกำลังใจ จะมาลุกขึ้นทำงานกันต่อ ช่วยกันสานงานให้เสร็จ ไม่ต้องคนอื่นเลย ผู้พูดนี้แหละเจอบ่อย แค่คำพูดง่าย ๆ แกพูดกระตุ้นเรา เออใช่ ก็กลับเข้ามาทำงาน และพี่แห้วเป็นคนที่มีความรู้เยอะมาก ไม่ว่าเราจะถามเรื่องอะไร แกจะตอบได้หมด

ชาย ไชยชิต: ความเป็นผู้นำของแกคือ แกมีความรู้?

สมคิด จิมมากรม: ใช่ แล้วแกก็กล้าตัดสินใจ ไม่พูดลับหลัง

ชาย ไชยชิต: ตรงไปตรงมา?

สมคิด จิมมากรม: ถ้าแกเห็นเราทำไม่ถูกก็ว่าก็ตักเตือนเราตรงนั้นเลย มันสบายใจกว่า

ชาย ไชยชิต: โกรธไหม เคยโดนเขาว่าไหม

สมคิด จิมมากรม: บ่อย บ่อยมาก จะโกรธไหม เราก็ว่าเราทำดีที่สุดแล้ว เราก็โดนด่าอีก ไม่โกรธหรอก แต่น้อยใจ น้อยใจก็พูด ไม่มีอะไรดีบ้างเลยแล้วเธอก็คิดว่าทำดีแค่ไหน ก็ทำได้แค่นี้แหละ อะไรประมาณนี้ แต่ก็น้อยใจก็ไม่ใช่ไร ก็กลับมาเหมือนเดิม

ชาย ไชยชิต: อันนี้คือวิธีของแกใช่ไหม ที่ทำให้งานมันเดิน

สมคิด จิมมากรม: แต่แกก่อนข้างจะใช้คำพูดแรงเหมือนกันนะ แต่เราอยู่ด้วยกันมันก็เคยแล้ว ก็ไม่มีอะไร

ชาย ไชยชิต: คือเราเข้าใจเจตนาว่าพี่เขาต้องการอะไร แต่อาจจะตรงไปตรงมา

สมคิด จิมมากรม: ใช่ แกอาจจะตั้งความหวังไว้ที่เรามาก เราทำไม่ได้ แกก็อาจจะว่าเราแรง มันก็จริงอย่างที่แกว่าแหละ ไม่ได้ผิดหรอก เราทำไม่ได้จริง ๆ คือแกก็หวัง เราทำงานกับแกมาหลายปีแล้วแต่ทำไมทำงานงานผิดพลาดเยอะ พี่เอี้ยหัวก็ฟุ่หมดแล้ว ก็เจอบ่อย

ชาย ไชยชิต: ถ้ามองย้อนกลับไป สิ่งที่เคยเปลี่ยน มันต้องอาศัยบทบาทของพี่แห้วเป็นตัวขับเคลื่อน?

สมคิด จิมมากรม: ใช่ ต้องอาศัยบทบาทพี่แห้วเป็นกำลังหนุนในการพัฒนาคน กล้าพูด กล้าคุย กล้าแสดงออก พี่แห้วแกเปิดโอกาสให้ทุกคนได้มาพูดมาทำงานที่ตัวเองชอบ จะเรียกว่าไม่ชอบไม่ใช่ ตัวเองชอบด้วยจะทำได้

ชาย ไชยชิต: คือแกทำให้คนข้างในลุกขึ้นมาเพราะเราชอบที่จะทำ แล้วแกก็ประสานข้างนอกด้วย

สมคิด จิมมากรม: ใช่ ถ้าไม่มีพี่แห้วก็ลำบากนะ เพราะเราไม่รู้จะก้าวไปทางไหนเหมือนกัน เพราะว่าลำพังชาวบ้านเองก็คงไม่รู้จักส่วนกลาง องค์กรต่าง ๆ อย่าง สกว. สสส. เราก็ไม่รู้รู้จัก พี่แห้วเป็นคนพาไปนำเสนอผลงาน ซึ่งแกก็จะเป็นคนหนุนคนช่วยทุกอย่าง ถ้าไม่มีแกเราก็ลำบาก เพราะเราไม่รู้เรื่องพวกนี้กันเลย เพราะที่เรียนมาก็ไม่มีพวกนี้เลย

ชาย ไชยชิต: แล้วอย่างนี้เวลาที่ทำงานด้วยกันมา พี่เหวสามารถสร้างความเป็นตัวตน บทบาทแบบนี้ให้อยู่กับคนอื่น เกิดขึ้นได้บ้างหรือยัง

สมคิด จิมมากรม: แบบไหนล่ะ

ชาย ไชยชิต: เช่น เป็นผู้นำลูกขึ้นมา กล้านำ กล้าพูด

สมคิด จิมมากรม: เยอะแยะเลยในตำบล ถึงแม้จะเป็นชาวบ้านตาดี ๆ ธรรมดาอย่างลุงหงัด แกก็สามารถลุกขึ้นมา กระตุ้น เครือข่ายของแกได้ที่จะขึ้นมาทำงาน ลุงหงัดเป็นชาวบ้าน จบ ป.4 ตาสีตาสานี้แหละ ถ้าแกเห็นใครมาที่อนามัย แกก็จะมาเยี่ยม ๆ มอง ๆ แล้ว แกก็จะมาทำความรู้จัก ซึ่งถ้าแกทำแบบนี้ แกก็จะรู้จัก ได้เรียนรู้

ชาย ไชยชิต: ประสานเป็น เชื่อมโยงเป็น?

สมคิด จิมมากรม: ใช่ ได้รู้จักคนเยอะขึ้น

ชาย ไชยชิต: ไม่ใช่ชาวบ้านตาสีตาสานี้แล้วนะ แสดงว่ากระบวนการทำงานมันทำให้คนค้นพบศักยภาพตนเอง

สมคิด จิมมากรม: ก็กระบวนการทำงานจะทำให้เราได้เห็นศักยภาพในตัวคนว่าเขามีความสามารถในเรื่องไหน สามารถที่จะ แยกงานนั้น ๆ ที่เขานัดให้เขาเลย ซึ่งแต่ละคนจะนัดไม่เหมือนกัน อย่างบางคนพูดมากคุยมาก เก่ง แต่บางคนพูดไม่ได้ทำ เก่งก็มี เราก็ต้องยอมรับความสามารถ ถึงเขาจะพูดน้อยแต่เขาทำได้เยอะ ก็พูดได้แต่มาก อันนี้ก็มี บางคนพูดน้ำไหลไฟสว่างเลย เคยประกวดระดับภาคระดับจังหวัดชนะก็มี แต่พี่พูดไม่เก่ง ถ้าถามไปก็ตอบได้

ชาย ไชยชิต: แล้วเราอยู่ด้วยกันแบบนี้เรายึดถืออะไรร่วมกัน มีคุณค่าอะไรบางอย่าง ค่านิยมอะไรที่เราชื่นชมยึดถือในแบบ เดียวกัน

สมคิด จิมมากรม: ที่ทำแบบนี้ทุกคนก็มีเป้าหมายที่อยากเห็นตำบลดีขึ้น

ชาย ไชยชิต: เป็นอันหนึ่งอันเดียวกันเพราะว่าเรามีชะตากรรมกันแบบนี้ไหมครับ

สมคิด จิมมากรม: เขาคิดว่า เขาก็เป็นคนหนึ่งในตำบล อยากให้ตำบลดีขึ้น อยากทำอะไรให้มัน ทำแล้วให้คนให้ตำบลเรา มั่นดีขึ้นจากภาวะที่เราเห็นปัญหาต่าง ๆ คิดเหมือนกัน

ชาย ไชยชิต: เวลาอยากเห็นตำบลดีขึ้น พี่คิดว่าเขาคิดถึงคนอื่น ๆ ในตำบลหรือคิดถึงตัวเขาเองว่าจะดีขึ้น

สมคิด จิมมากรม: คือ ถ้าเราดีคนเดียว มันคงอยู่ไม่ได้ แต่ละคนที่มองก็คือ ทุกคนในตำบล

ชาย ไชยชิต: อันนี้คือเราเห็นได้ เวลาเรียกเขามาร่วมปัญหา เวลาเขาพูด เขาไม่ได้พูดแค่เรื่องตัวเองใช่ไหมครับ

สมคิด จิมมากรม: เขาไม่ได้พูดว่าครอบครัวเขาจะ เขาจะพูดถึงหมู่บ้านนะส่วนมาก หมู่บ้านฉัน ไม่ได้พูดพี่น้องฉัน บ้านฉัน ครอบครัวฉัน ลูกฉัน ไม่ค่อยมี จะมีหมู่บ้านฉัน บ้านเขาเป็นอย่างนี้อยากให้เป็นอย่างนั้น เขาจะพูดลักษณะนี้ เขาไม่ได้พูดที่ครอบครัวเขาอย่างเดียว เขามองที่หมู่บ้านเขาเลย ถ้ามาในตรงนี้ แต่ถ้าไปในหมู่บ้าน เขาก็ยังไม่ได้มองที่ครอบครัวเขาจะเป็นอย่างไรเขาจะมองหมู่บ้านเขาอยากให้เป็นแบบนี้จะคิดอย่างนี้กัน หรือถ้าเห็นหมู่บ้านนั้นเป็นแบบนี้ ก็อยากให้หมู่บ้านเขาเป็นเหมือนกัน เขาจะมองที่หมู่บ้าน ส่วนมากเลยนะที่มาร่วมพูดคุยกัน

ชาย ไชยชิต: ดังนั้นเวลาพูดคุยกันก็จะร่วมกันได้ง่าย

สมคิด จิมมากรม: อย่างแกนนำหลัก ๆ ที่เป็นแกนนำระดับตำบลเป็นตัวแทนระดับหมู่บ้าน สามารถที่จะไปช่วยพูดคุย นำเสนอในหมู่บ้านได้ เรียนเชิญไปได้ ไปช่วยกันได้ โดยที่ไม่ได้คิดค่าอะไรทั้งนั้น ไปช่วยกันเฉย ๆ อย่างหมู่ที่ 12 ไปช่วยที่หมู่ที่ 7 ก็ไป ถ้าหมู่ไหนมีปัญหาขอความร่วมมือมาก็ไป พูดให้ชาวบ้านฟัง เขาก็ไป

ชาย ไชยชิต: ก็คือเพื่อนบ้านกัน

สมคิด จิมมากรม: ใช่ โดยที่ไม่ได้มีตำแหน่ง อย่างพี่รอน จะพูดคุยเป็นวิทยากรเรื่องการทำบัญชีครัวเรือนของหมู่ที่ 7 เราต้องการวิทยากรไปคุยให้ชาวบ้านฟัง พูดเองไม่ได้ บางครั้งเราก็มองว่าเราเป็นคนในพื้นที่ในหมู่บ้านคลุกคลีกับเขา ความน่าเชื่อถือก็ไม่เหมาะ ไม่น่าเชื่อถือ เราก็เป็นลูกเป็นหลาน หาท่ออื่นมาคุย กระตุ้นเขา อันนี้ก็ได้นะและเขาก็ฟัง เชื่อด้วยพูดถึงด้วย “เออไอ้รอนมาพูด ดีแบบนี้มันพัฒนา”

ชาย ไชยชิต: ถ้าไม่มีงานแบบนี้เราก็ไม่รู้จะว่าใครเป็นอย่างไร

สมคิด จิมมากรม: ใช่ ก็จะมีคำพูดแบบนี้กลับมา ทำให้สามารถที่จะวิเคราะห์ได้ว่าเขาพัฒนาขึ้นอย่างไร ชาวบ้านยอมรับระดับไหน

ชาย ไชยชิต: ก็แสดงว่าเราทำก็มีสำนึกร่วมกันอยู่ว่า เราเป็นเจ้าของหมู่บ้าน เป็นเจ้าของชุมชน

สมคิด จิมมากรม: แล้วตอนนี้เราไม่คิดแค่ตำบล ขยายไปยังตำบลข้างเคียง เขาก็เชิญมา เราก็ไปบ่อย

ชาย ไชยชิต: เหนื่อยไหมครับ

สมคิด จิมมากรม: จะว่าเหนื่อย บางครั้งก็เหนื่อยแต่สนุกมากกว่า

ชาย ไชยชิต: เคยมีวันหนึ่งไหมนั่งอยู่แล้วนึกว่าเราทำไปทำไม

สมคิด จิมมากรม: ยังนะ ที่คิดว่าทำไปทำไม มีแต่คิดว่าทำอะไรต่อ ถ้าทำแบบนี้เสร็จเราจะทำอะไร ถ้าคิดว่ามันสำเร็จแล้วเราจะทำอะไรกันต่อ จะพัฒนาด้านไหน ยังเห็นว่าอะไรเป็นปัญหาอยู่ที่ต้องการการแก้ไข จุดนี้ถ้ามันเป็นปัญหาแล้วเราจะแก้ได้อย่างไร

ชาย ไชยชิต: อะไรคือปัญหาของการทำงานแบบนี้ มีไหม อะไรคืออุปสรรค ปัญหา หรือความล้มเหลวบ้างไหมครับ

สมคิด จิมมากรม: มี ความล้มเหลว

ชาย ไชยชิต: ทำกันมาแทบตายสุดท้ายไม่ได้อะไร

สมคิด จิมมากรม: ที่ว่าทำมาแทบตายสุดท้ายไม่ได้อะไร ยังไม่เคยคิดนะ อย่างสมมติว่าเราตั้งเป้า 100% ได้มา 1% ก็ถือว่าเราได้แล้ว เราไม่คิดร้อย เราคิดว่าทำ 100 ได้คนเดียว เราก็ภูมิใจแล้วละ ถือว่าประสบความสำเร็จแล้วส่วนหนึ่งแล้ว ที่ว่าทำแล้วไม่ประสบความสำเร็จไม่มี อย่างน้อยเราก็ได้ประสบการณ์ ไม่คิดว่าเราล้มเหลว ถ้าคิดว่าล้มเหลวแล้วไม่มีกำลังใจทำงาน เวลาตั้งเป้าหมายอย่าไปตั้งสูงมาก เอาแค่พอประมาณ เอาที่ทำแล้วรู้สึกสบาย ๆ

ชาย ไชยชิต: อันนี้คือวิธีที่จะมีกำลังใจใช่ไหมครับ

สมคิด จิมมากรม: อย่างเก็บข้อมูลในหมู่บ้าน ถ้าจะตั้ง 100% ได้มาสัก 30-40 ก็ภูมิใจแล้ว เขาเก็บมาให้เราขนาดนี้ จากคนไม่รู้ในหมู่บ้าน แค่นี้เราก็ภูมิใจ เราไม่ต้องหวังร้อย เคยคุย ๆ กับเพื่อนเหมือนกัน บอกว่าอบรม ๆ ไม่เห็นได้อะไร ได้ 2 คนก็ยังดี ซึ่งมันก็มี อย่างเราอบรมปุ๊บสั่งตัด เราไปจัดอบรมในตำบล ตำบลละ 20 คน คนที่สามารถเป็นวิทยากรไปไหนมาไหนกับเราได้ด้วย ได้ 2-3 คน ก็ภูมิใจแล้ว ที่เขาสามารถลุกขึ้นมาพูด หรือไม่แค่ในตำบลที่เราไปจัดเวทีแล้วเขาลุกขึ้นมานำเสนอพูดคุยได้ ตรงประเด็น เราก็ภูมิใจแล้ว

ชาย ไชยชิต: แค่นี้ก็ภูมิใจแล้ว

สมคิด จิมมากรม: ค่ะ แค่นั้นแหละ คือไม่ได้หวังอะไรมาก คือถ้ามีตรงนี้เกิดขึ้น ถ้าต่อ ๆ ไปเขาก็ไปพูดเวทีอื่นได้ด้วย ไม่ใช่พูดแต่ที่เรา เขาก็สามารถนำไปแลกเปลี่ยนที่อื่นได้ ตรงนั้นคือโอกาสที่จะเกิดขึ้น

ชาย ไชยชิต: เราก็นำคนด้วย 2 คนก็ยังดี

สมคิด จิมมากรม: ใช้ 2 คน ก็ยังดี ดีกว่าไม่ได้อะไรเลย หรือถ้ามีอะไรเลย แคเขาลุกขึ้นมาคุยมาถามต่อกับเรา เราก็ภูมิใจแล้วนะ

ชาย ไชยชิต: เราให้กำลังใจกันด้วยใช่ไหมครับ

สมคิด จิมมากรม: ค่ะ บางทีเพื่อนตั้งความหวังไว้สูง เราก็บอกไม่ต้องตั้งสูงมาก ถ้าเราตั้งสูงเราจะเสียใจมากถ้าไม่ได้ตามที่เป้าหมาย คืออย่างไรก็ได้ ถ้าเขาพร้อมที่เข้ามาหาเรา คือ 1-2 คนก็ยังดี ซึ่งมันก็มีตามที่เราคิดเหมือนกัน อย่างที่เราไปจัดอบรมที่หนองกระทาว เป้าหมายของเราคือ 20 คน เป็นแกนนำหลักที่ขึ้นมาไปเป็นวิทยากรเรื่องปุ๋ยสั่งตัด เรื่องวิเคราะห์ดิน เราได้ 4 คน ก็ภูมิใจแล้ว ที่บ้านพร้าวก็มีวิทยากรที่สามารถลุกขึ้นมาพูดคุย สามารถมาแลกเปลี่ยนกับคนในตำบล เข้ามาเรียนรู้ตรงนี้ไปเรียนรู้กับตรงโน้นแล้วก็มาเล่าให้เพื่อนเขาฟัง ตรงนี้เราก็ภูมิใจแล้ว ตรงนี้ก็มี ซึ่งเมื่อตอนที่เมื่อก่อนก็ไม่คิดว่าจะมีลักษณะนี้เกิดขึ้นกับตัวเองเหมือนกันนะ แต่พอทำไปทำมาก็มีตรงนี้เกิดขึ้นก็ภูมิใจ รู้จักเยอะมากหลายตำบล หลายอำเภอ บางทีไปเจอกันเขาก็ทักเราแต่เราจำชื่อไม่ได้จำได้แต่หน้า

ชาย ไชยชิต: คือถ้าไม่มีงานแบบนี้ก็ต่างคนต่างอยู่ไปเลย

สมคิด จิมมากรม: ใช่ ก็ไม่รู้จักเขาเลยว่าบ้านเขาเป็นอย่างไร อย่างอำเภอชาติตระการก็มีไปเจอกันพิษณุโลก ไปเจอต่างจังหวัดเขาก็หักท่าย เขาเห็นเราเขาจะหักเราเลย แต่เราจำชื่อเขาไม่ได้หรอก แต่เวลาเราไปเขาเยอะกว่าเรา เราจำได้ไม่หมด ยังมีคนอื่นอีกหลายคนนะคะ

ชื่อ-นามสกุล	นางสุวรรณา เมืองพระฝาง
ตำแหน่ง	หัวหน้าโครงการความร่วมมือฯ จังหวัดพิษณุโลก และนักวิชาการสาธารณสุขชำนาญการ โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลนาบัว
สถานที่สัมภาษณ์	โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลนาบัว
วันสัมภาษณ์	21 พฤษภาคม พ.ศ. 2556

ชาย ไชยชิต: ภูมิหลัง ที่มาที่ไปว่าพี่แห้วมาขับเคลื่อนงานของชุมชนได้อย่างไร โดยหน้าที่การเป็นหมอนามัยที่ทำให้พี่ต้องเข้ามาทำงานขับเคลื่อนแบบนี้ หรือมีปัจจัยอะไร หรือมีใครดึงเข้ามา

สุวรรณา เมืองพระฝาง: ถ้าภูมิหลัง คงต้องเล่าย้อนไปนิดหนึ่งว่า ในเรื่องของระบบการศึกษาก็คือพี่เรียนมาทางสายพยาบาล ซึ่งจะเป็นประเด็นในเรื่องของการให้บริการการดูแลผู้ป่วยในโรงพยาบาลเป็นส่วนใหญ่ แต่ด้วยความคิดของตัวเองที่มองตรงนั้นว่ามันเหมือนเราแค่ตั้งรับ เราไม่ได้ลงมารู้ที่ตัวต้นเหตุของการเจ็บป่วยหรือสิ่งที่เกี่ยวข้อง ในสมัยนั้นกระแสสุขภาพองค์รวมก็ยังไม่ฮิต พี่จบมาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2521 ได้รับทุนเรียนของยุพราช จบมาก็อยู่ที่โรงพยาบาลนครไทย

พอมาท่านงานเราก็รู้สึกที่ไม่ใช่แน่จะแค่นี้ ก็อยู่โรงพยาบาลนครไทย 5 ปี ก็ขอเขาออกมาอยู่ที่สถานีอนามัยตำบลบ่อโพธิ์ ในความรู้สึกตอนนั้นคืออยากเริ่มต้นการดูแล อยากให้ชาวบ้านเขามีความรู้เรื่องสุขภาพ สมัยนั้นหมอเถื่อนก็เยอะ เวลาที่เราอยู่โรงพยาบาล บางครั้งเราเห็นเรื่องที่เราไม่รู้แล้วให้บริการ ให้การรักษา ชาวบ้านก็จะใช้วิธีอ่านจากข้างกล่อง หรือว่าจำแล้วก็ซื้อยามาฉีดกันเอง มันก็จะเจอผลกระทบเยอะมาก ก็เลยขอท่านนายแพทย์สาธารณสุขจังหวัดสมัยนั้นว่าขอออกมาอยู่ชุมชน อยู่สถานีอนามัย ซึ่งท่านก็มองแบบแปลก ๆ สมัยก่อนพยาบาลไม่มีลง ก็จะเป็นผดุงครรภ์ พนักงานอนามัย ท่านก็บอกว่าให้ทดลอง 6 เดือน ถ้าทำไม่ได้อย่างที่ตัวเองคุยก็ให้กลับ พอขอท่านก็ให้มา อยู่มาจนเดี๋ยวนี้ไม่ได้กลับโรงพยาบาลเลย

พอมารู้แล้วเราไปลงไป มันมองเห็นความเป็นชาวบ้าน มองเห็นเรื่องปัจจัยหลายอย่าง ปัจจัยหลายอย่างที่เราเห็นตั้งแต่เรื่องของรูปแบบระบบ มองเห็นเรื่องความจำกัด เท่าเทียมของระหว่างภาครัฐที่จัดให้กับชาวบ้าน เพราะฉะนั้นมันก็เลยมีความคิดอยากทำ พออยู่ที่บ่อโพธิ์ก็เลยเอาตัวเองเป็นที่ตั้ง เราอยากทำ ก็เอาชาวบ้านเป็นตัวประกอบ ถ้ามว่าประสบผลสำเร็จไหม มันก็มีทุกคนมาดูงานทั้งไทยและต่างประเทศ ตัวเราก็ดึงไปกับมันว่าแบบนี้มันสำเร็จ

ชาย ไชยชิต: ช่วงแรก ๆ พี่เริ่มทำอะไร

สุวรรณา เมืองพระฝาง: ก็ทำเรื่องงานบริการ เริ่มต้นเลยคือต้องทำให้ชาวบ้านยอมรับ พี่เปลี่ยนแปลงเรื่องการคลอดสมัยก่อนเขาจะไม่คลอดกับเจ้าหน้าที่ เขาจะคลอดกับหมอด้าย พี่ก็ใช้เรื่องของความที่เราอายุน้อยไปคุยกับหมอด้ายในฐานะลูกหลาน ไปทำคลอดบ้านใครก็ขอไปด้วย ไปเป็นลูกมือ พอยายแก่แก่หนักเข้าเราก็จะเป็นคนทำ ทำอย่างนี้สัก 4-6 คน ชาวบ้านก็จะเริ่มมองว่าทำไมเขาต้องตาม 2 คน เพราะว่ายายก็ไม่ได้ทำอะไร พอทำคลอดพี่ก็เป็นคนทำ และอุปกรณ์ยายก็ไม่ได้ทำความสะอาด ยายก็ใช้ห่อผ้าขาวม้า ใครมาเรียกก็ไป กับพี่ที่มีกระเป๋ไปไปถึงอุปกรณ์เราก็มีการต้ม มีการทำความสะอาด แต่เรากียอมรับความเป็นผู้รู้ของหมอด้าย ยายไปตรวจท้องก็ได้ จะคลอดแล้ว เดี๋ยวหมอช่วยเป็นลูกมือ คือทำตัว

เราให้เล็กให้แกใหญ่ จนชาวบ้านก็เริ่มที่จะปรับเปลี่ยน จากที่ต้องตามทั้งหมดด้าย และก็มาบอกหมอนามัย กลายเป็นมาตามหมอนามัยทีเดียว พอเราไปทำคลอด ไปดูแล มันก็เริ่มเกิดความสัมพันธ์ พี่ก็ใช้ข้อดีของวิชาชีพสร้างความสัมพันธ์กับชาวบ้าน พอชาวบ้านเริ่มเข้ามา มันก็เริ่มเปลี่ยนแปลง สมัยก่อนมันมีปัญหาเรื่องเด็กขาดสารอาหาร เรื่องภาวะโภชนาการ เราก็พาชาวบ้านชั่งน้ำหนัก ทำอาหารเสริม ก็เริ่มที่จะคลุกคลีกับกลุ่มชาวบ้านมากขึ้น จากตรงนั้น มันเหมือนเราทำงานประจำแล้วไปได้ดี มีคนมาดูงาน มันทำให้ตัวเราและชาวบ้านหลง ที่รู้ว่าหลงตอนย้ายออกมา พอย้ายออกมาพื้นที่นั้นก็ล้มแกนนำที่เราเคยไปชวนเขาทำมันไม่มีตัวกลาง คือเราไม่ได้สร้างคนในชุมชนเป็นตัวกลาง เราเอาตัวเราเองเป็นศูนย์ ชาวบ้านก็มาทำเพื่อหมอ หมอขอรับรองก็มา จะด้วยศรัทธา ด้วยความเกรงใจ พอเราย้ายออกมาปรากฏว่ามันไม่มีสายห่วงที่สัมพันธ์กันในชุมชนให้เขายังเป็นกลุ่มเดียวกัน มันกลายเป็นไปสร้างคนเก่งแล้วเกิดการแข่งขัน พอย้ายออกมาก็เหมือนทำบาปพื้นที่เดิม

พี่ก็ไปอยู่ที่สำนักงานสาธารณสุขอำเภอ ทำงานออฟฟิศ ทำงานเอกสาร ภายใต้ข้อคำถามที่เราก็มองพื้นที่ที่เราเคยทำล้ม แล้วก็มองกระบวนการคิดของเจ้าหน้าที่ว่ามันไม่น่าจะคิดว่าชาวบ้านโง่ เพราะมีโครงการอบรมตลอดปี อย่างของพี่ตอนนี้อบรมทุกวัน เจ้าหน้าที่ก็โดนอบรมทุกวัน ชาวบ้านก็ถูกเรียก วิธีการอบรมจึงไม่น่าใช่ พี่จึงเกิดคำถามว่า ทำอะไรกับชาวบ้านไม่ได้มากกว่าการอบรมหรือ ก็มีน้องคนหนึ่งเขาย้อนว่า ถ้าพี่ทำได้มากกว่าหนู พี่ก็ลงไปสิ มันก็เลยกลายเป็นจุดที่เราจะลองลงไป คือคำว่าเราน่าจะลอง ตอนช่วงนั้นพี่ก็รับงานสาธารณสุขมูลฐานอยู่ที่สาธารณสุขอำเภอ พอเขาเปิดให้ประเมินตำแหน่ง พี่ปรับจากเจ้าพนักงานสาธารณสุขเป็นเจ้าหน้าที่บริหาร 6 สมัยก่อนจะต้องสอบแข่งขัน จังหวัดหนึ่งก็ได้ไม่กี่ตำแหน่ง ก็เจอปัญหาว่าพอเราสอบได้จะมาลงที่นี้ คนเก่าก็ต้องถูกไล่ที่ ถูกย้าย เขาก็ไม่อยากจะย้าย มันก็เหมือนกับการแย่งตำแหน่ง และด้วยบุคลิกพี่เป็นคนแบบนี้ เขาก็มาคุยกับชุมชนว่าถ้าได้พี่มา พวกชาวบ้านต้องนั้นแน่ ๆ เลย ที่นี้ก็มีกลุ่มผู้ใหญ่บ้าน กำนันของที่นี่รวมตัวกัน และไปบอกท่านนายอำเภอว่าไม่เอาคนนี้มาอยู่ในพื้นที่ ท่านนายอำเภอก็เรียกพี่ไปบอกว่าเขาปฏิเสธ อย่าไปเลย มันจะมีปัญหากระทบกระทั่ง แต่พี่ก็ยืนยันว่าจะขอมาตามคำสั่ง ถ้าอยู่ไม่ได้ก็จะกลับ ณ วันที่ 18 ปีแล้ว ยังไม่ได้กลับเลย

พอมาเรารู้ว่าทีมผู้นำผู้ชายไม่ต้อนรับเราอยู่แล้ว เรามาเราก็เดินลงไปตามบ้านชาวบ้าน ไปหาคนเฒ่าคนแก่ ไปหา กลุ่มภรรยาผู้นำ ที่ไปหาได้ก็เวลาที่เขามีนงานบุญ แต่จะไปอยู่ในครัวกับเขา ซึ่งแกนนำผู้หญิงจะอยู่ในครัว เราก็ไปเป็นลูกมือ เติ็ดพริก เติ็ดมะเขือ ทำอย่างอื่นไม่เป็นนะ สอนหมอนะ อันนี้เต็ดแบบนี้ใช้ไหม เขาก็จะเริ่มฟังเราแล้ว เราก็จะถามเขาว่าบ้านเราต้องการอะไรอย่างไร ต้องการให้อนามัยเป็นแบบไหน หรือว่าเขามีความคิดอะไรอย่างไร ซึ่งเราอยู่ในครัวบางที่เราพบว่า ชาวบ้านเขาคุยกันเรื่องสุขภาพ โดยที่เขาไม่รู้

มันก็เริ่มมีปฏิสัมพันธ์ ชาวบ้านก็จะมองว่าทำไมหมอมายอมรับฟัง เขาก็จะไปคุยว่า ฉันเป็นคนสอนหมอทำอันนั้น อันนี้ เขาก็จะไปคุยกัน ซึ่งก็ใช้เวลาอยู่ตรงนี้ก็กับการที่เข้าคลุกคลี ไปหา ไปขอคำแนะนำ ทุกอย่าง ใช้เวลาทั้งสิ้น 6 เดือน แต่ยังไม่ได้กลายเป็นคนใน เราก็เริ่มจะได้พวก

จากที่ฟังและเก็บข้อมูลมาทั้งหมด เราก็จะประมวลชุดข้อมูลด้วยชุดหนึ่ง ก็เริ่มที่จะคุยกับแกนนำ แต่คุยผ่านทางกลุ่มแม่บ้านก่อนว่าเราอยากที่จะพัฒนาอนามัยที่นี่ ทำอย่างไรที่มันไม่ใช่พัฒนาจากเราที่เราเคยเจอจากที่บ่อโพธิ์ เพราะฉะนั้นเราอยากให้เห็นที่นี้ออกความคิด และเราอยากให้เขามามีส่วนร่วม ก็เลยบอกเขา เขาก็บอกว่าไม่เป็นไรหมอ เดี่ยวเราเรียกประชุม เราก็บอกว่าไม่กล้าไปเรียกประชุมหรอก เพราะเขาประหวังไม่เอาอยู่แล้ว คนไทยจุดอ่อนอยู่ที่ตรงนี้ เห็นใครที่ด้อย ถูกรังแกก็จะช่วย เพราะฉะนั้นเขาก็บอกว่า ไม่เป็นไร เดี่ยวฉันไปบังคับเองหมอ เชิญมาเลย

พอมาเราก็ถามเขาว่าเราต้องการให้เราจัดบริการแบบไหน หรือปรับอะไร อะไรที่เขาไม่พอใจ เขาก็จะพูด เช่น หมอไม่ยิ้ม หน้าอ เสียงดัง พูดไม่เพาะ เขาจะด่าพี่แบบนี้สักสองเวที พอเวทีที่สามก็ไม่มีเรื่องมาด่าแล้ว ถ้าอย่างนั้นสิ่งที่เขาพูดมาทั้งหมด เราก็เก็บข้อมูลไว้ว่าใครพูดอะไร เพราะฉะนั้นถ้าอยากพัฒนา คนนั้นต้องพาพี่ทำ ให้คนที่เขาคำพูดพาเราทำ ก็มาเป็นการวางแผนแบบกว้าง ๆ ว่าอนามัยกับชุมชนจะพัฒนาไปด้วยกัน ชุมชนก็จะเลือกหมู่บ้านต้นแบบพัฒนาพัฒนาเรื่องของสุขภาพ เรื่องของชาวบ้านในทุกเรื่อง อนามัยก็พัฒนาเรื่องภูมิทัศน์ พอทำงานด้วยกันบ่อยเข้ามันก็เริ่มที่จะ

เป็นพวก เริ่มมีความเข้าใจ เราก็มองเห็นเรื่องต่าง ๆ ที่มันเกี่ยวข้องกับชาวบ้านมากกว่าการป่วย ซึ่งในตอนนั้นมิติเรื่องสุขภาพเราก็ไม่ได้คิดเหมือนปัจจุบัน พอทำไปได้สัก 1 ปี ก็มีความคิดกันว่าเราจะประเมินงานที่เราทำอย่างไร

พอทำกันไปปี 1 ก็คิดกันว่าสิ่งที่เราทำมันเป็นอย่างไรถ้าเทียบเคียงกับการพัฒนาของคนอื่น พัฒนาในรูปแบบที่พวกเราคิด สร้างโมเดลกันเอง ก็เลยจัดเวที เสนอตัวเองขอประกวดหมู่บ้านสาธารณสุขมูลฐานดีเด่น ซึ่งเรามองว่าสาธารณสุขมูลฐานจะต้องประกอบไปด้วย 14 องค์ประกอบ การพัฒนาต้องมองหลายเรื่อง ซึ่งตอนนั้นยังคิดเกณฑ์ไม่เป็น ก็อาศัยเกณฑ์กลาง พอประกวดที่นี้ไม่ได้ชนะ ได้ที่ 2 หรือที่ 3 แต่ตัวการประกวดไปจุดประกายคิดให้ชาวบ้าน เขาก็บอกว่าถ้าเรามีเวทีให้คนทำงาน ถึงปีก็มานำเสนอ ปีละครั้งน่าจะดี มันก็เลยเป็นจุดเริ่มที่เรียก “เวทีวิชาการชาวบ้าน” ซึ่งก็มีนักวิชาการหลายคนติงว่ามันไม่ใช่วิชาการ เป็นแค่ชาวบ้านมานำเสนองาน ทำไมมาใช้คำวิชาการ ทั้งช่วงแรกและช่วงนี้ก็ยังมีการเสนออยู่ แต่ชาวบ้านก็ได้สนใจ เพราะส่วนหนึ่งเขาตอบได้ มันผ่านกระบวนการทำงานที่เขาต้องทำร่วมกัน เขามองว่าตรงนั้นมันก็เป็นเหมือนกับวิชาการอย่างหนึ่ง ที่มีการเรียนรู้ เป็นวิชาการที่เกิดจากการเรียนรู้ในแบบของชาวบ้าน

ชาย ไชยชิต: ประมาณปีไหนที่เริ่มเวทีวิชาการชาวบ้าน

สุวรรณา เมืองพระฝาง: ปี 2541 ก็ยังจัดมาถึงปัจจุบัน จัดปีละครั้ง ก็เหมือนกับใช้เครื่องมือของสังคมไทย วัฒนธรรมการลงแขก เปลี่ยนกันเป็นเจ้าภาพ ในแต่ละหมู่บ้านไป หมู่ละครั้งต่อปี ทั้งหมดก็ครบไปแล้ว 15 ปี ต้นปีนี้เป็นปีที่ 16 ก็เป็นวงรอบที่ 2

เราก็ใช้เรื่องของ การปกครองการพัฒนาว่า ปีแรกเราให้เขาค้นหาตัวเอง พอค้นหาตัวเองพบ อะไรมันดีก็เอามาพัฒนา เราไม่เลือกพัฒนาจากปัญหาเพราะมันแก้ยาก แล้วมันเหมือนกับจะไม่เห็นผลสำเร็จ ถ้าเราเลือกเอาสิ่งดี ๆ มันเหมือนกับออกแรงน้อย แต่มันจะได้ผลและเป็นกำลังใจของคนทำงานด้วยกัน ให้เขาค้นหาตัวเอง ได้สิ่งดี ๆ มากก็เอาสิ่งดี ๆ มาพัฒนา และปีต่อไปก็เอามานำเสนอว่าเขาพัฒนาแล้ว เขาเห็นอะไร แล้วเขาทำเรื่องนี้มันมีใครทำบ้าง ก็สอนให้ชาวบ้านเชื่อมเครือข่าย พอมีใครทำบ้างเขาก็จะเห็นว่าถ้าประเด็นเกษตรก็มีเกษตรนะ มีสำนักวิชาการเกษตร ที่นี้ก็ได้เชื่อมโครงการกับสำนักงานวิชาการเกษตร โครงการเด่นเขต ของประเทศเด่นมาร์ก มาทำเรื่องเกษตรยั่งยืน ทำเรื่องเด็กและเยาวชน เชื่อมกับสำนักงานสาธารณสุขมูลฐาน เชื่อมกับภาคเครือข่ายเด็ก เป็นต้น ใครทำเรื่องอะไรก็มาช่วยกันมองหาวามีหน่วยไหน มีใครที่ทำเรื่องพวกนี้บ้าง คนที่นี้ก็จะเริ่มจะเห็นภาพของเพื่อนที่จะช่วยสนับสนุนการทำงานของตนเอง พอจากค้นหาสิ่งดี ๆ ปีต่อไปก็มีเรื่องของเชื่อมเครือข่าย จากเชื่อมเครือข่ายก็มาพัฒนาเด็กและเยาวชน ในแต่ละปีของเวทีก็จะกำหนดเป็นวาระของชุมชนที่จะเป็นประเด็นร่วมทำด้วยกัน ประเด็นร่วมประจำปีนั้น ประเด็นร่วม หมายถึง ทุกหมู่บ้านต้องทำ ส่วนเรื่องอื่นก็ทำแต่ไม่ได้ถูกกำหนด ทำไปตามลักษณะของหมู่บ้าน พอถึงปีก็เอาเรื่องที่ทำสำเร็จขึ้นมานำเสนอ และเอาเรื่องที่เป็นปัญหามานำเสนอ เพื่อหาทางออกร่วมกัน แล้วก็กำหนดเป็นวาระในปีต่อไป ก็จะทำอย่างนี้มา 16 ปี

ชาย ไชยชิต: ช่วงแรก ๆ ที่เริ่มจากเวทีวิชาการชาวบ้าน มันยากลำบากไหม เพราะเราก็ไม่เคย

สุวรรณา เมืองพระฝาง: ไม่ยากนะ เพราะว่าช่วงนั้นมันตกผลึกเรื่องทีม ทีมแกนนำชาวบ้านที่เข้ามาช่วยอนามัย ชาวบ้านเริ่มเข้ามา อาจารย์จะเห็นต้นไม้มันกะกะ จะถามว่าพี่โค่นสักต้นได้ไหม ไม่ได้ เพราะตอนเราเริ่ม เราก็ให้เขามา ใครมีต้นไม้ อะไรก็เอามา อย่างต้นทองหลวงคนปลูกตายไปแล้ว ลูกกับเมียเขาก็ยังมาดูแลอยู่ เพราะฉะนั้นต้นไม้ที่นี้แต่ละต้นมันมีเจ้าของ

ชาย ไชยชิต: แสดงว่าเราเริ่มสร้างจากจุดตรงนี้ก่อนเลย แล้วก็ได้แกนนำมาด้วย

สุวรรณา เมืองพระฝาง: ค่ะ ได้แกนนำมาด้วยช่วงนั้น เริ่มจากที่เราเข้ามาด้วยการถูกปฏิเสธ เพราะฉะนั้นเราก็ต้องหาพวกพอเราหาพวก โจทย์ของตัวเองก็คือไม่ยากให้มันเป็นเหมือนบ่อโพธิ์ คือยึดติดอยู่กับเราที่เป็นคนนอก เพราะฉะนั้นเรา

อยากสร้างคนตรงนี้ให้เขามีความรู้สึกว่าที่นี่เป็นของเขา พอที่นี่เป็นของเขาแล้วเขามาดูแลอย่างไร ก็เลยใช้เรื่องง่าย ๆ ใครมีต้นไม้อะไรก็เอามาปลูก เราก็อาศัยตอนให้บริการก็จะชมเขา พอคนถูกชม ก็อยากจะมาปลูกของเขาบ้าง ก็เหมือนกับเราสร้างให้เขาค่อย ๆ เข้ามา มาดูแล มาใกล้ชิด มาเห็นกัน จะรับคนดูงานแต่ละที เขาก็จะมาเตรียม มาสานก้านมะพร้าว ทำอะไรต่าง ๆ

ซึ่งมันก็ใช้เวลาเยอะ แต่สิ่งที่เราได้คือการที่เวทีวิชาการชาวบ้านเปิดรับฟังชาวบ้าน ถึงเรื่องนั้นเราจะมองว่าเหมือนไม่ใช่ปัญหา แต่หมู่บ้านเขาดกผลึกว่าเป็นปัญหา และในเวทีก็จะจัดให้นั่งเท่าเทียมกันหมด อย่างพี่ก็ไปนั่งกับชาวบ้านนายกฯ กำนัน ก็นั่งรวมกับชาวบ้าน

ชาย ไชยชิต: ใครเป็นคนคิดออกแบบการทำเวทีวิชาการชาวบ้าน

สุวรรณ เมืองพระฝาง: ในกลุ่ม ตอนที่เราดูการประกวดสาธารณสุขมูลฐาน และเราก็เห็นจุดอ่อนว่ามีการแบ่งเก้าอี้สำหรับกรรมการที่มา ถ้าเป็นเวทีของพวกเรามันน่าจะนั่งให้เท่ากัน ให้เหมือนกัน จะได้ไม่ทำให้คนกลัว ประหม่า ตอนขึ้นเวที ตอนนั้นเขาก็คิดแค่นี้

ชาย ไชยชิต: เยอะไหมคนที่ไปเป็นแกนนำ ที่เคลื่อนกันมาตั้งแต่แรก

สุวรรณ เมืองพระฝาง: เยอะ ช่วงแรก ๆ เลยแกนหลัก ๆ จะประมาณ 7-8 คน ตอนนี้มีพี่พรรคพวกประมาณ 200-300 คน

ชาย ไชยชิต: ที่แรก 7-8 คน เราต้องจัดเวทีวิชาการ

สุวรรณ เมืองพระฝาง: เวทีวิชาการ แกนหลักจะมี 7-8 คน แต่ก็จะมีคนที่เข้าร่วมอีกประมาณ 100 กว่าคน

ชาย ไชยชิต: ทำอย่างไรให้คน 100 กว่าคนมาเข้าร่วม

สุวรรณ เมืองพระฝาง: ก็เชิญ เราก็บอกว่าใครมีปัญหาอะไร อยากนำเสนอ อยากรับฟัง อยากร่วมก็เข้ามา แล้วสาธารณสุขก็คือจะมีตัวอาสาสมัครอยู่ในมืออยู่แล้ว กลุ่มพวกนี้ก็มา มาแรก ๆ ก็คือเกรงใจ

ชาย ไชยชิต: ปฏิบัติการของชาวบ้านเป็นอย่างไร เขาอยากเสียเวลามาไหม

สุวรรณ เมืองพระฝาง: ปีที่ 16 นะ พอมันครบ 15 หมู่บ้าน พี่ลองไม่จัด ปรากฏว่าไม่ได้เลย ชาวบ้านก็ถาม "เมื่อไหร่หมดนัดสักทีสิ"

หมู่ที่ 2 ต้องเป็นเจ้าภาพ ผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ 2 ก็จะถูกโทรศัพท์ติดต่อตลอด ปีนี้ปีที่ 16 ผู้ใหญ่บ้านมาเป็นสะใภ้ที่พี่ แกก็ไม่ได้เห็นเริ่มต้นอะไร และแกก็ฟังคนนอกวิพากษ์ว่าไม่รู้ว่าเป็นใคร มีคนใหญ่คนโตมาจริงไหม แล้วมานั่งรวมกับชาวบ้าน มันก็แยกไม่ออกว่าใครเป็นใคร

พอนั่งรวม เขาก็แยกไม่ออก นี่คือนี่สิ่งหนึ่งที่มันเป็นเสน่ห์ของเวทีวิชาการชาวบ้าน ท่านรองพินัย อนันตพงศ์ (รองผู้ว่าราชการจังหวัด) ท่านก็มาทดสอบ โดยที่ไม่มีใครรู้ว่าท่านเป็นรองผู้ว่าราชการจังหวัด ยกเว้นแต่เรา ท่านก็มานั่งรวมกับเขาแล้วท่านก็ฟังชาวบ้านพูดเรื่องต่าง ๆ ท่านบอกว่าท่านชอบมากเลย ชาวบ้านก็รู้ว่าท่านเป็นรองผู้ว่าราชการจังหวัด เพราะก็แต่งตัวชุดธรรมดา ไม่ใช่เครื่องแบบ พอมาท่านก็บอกว่าได้ข้อมูลมากเลย เวลาขึ้นเวทีก็ไปนั่งรวมกับชาวบ้าน ชาวบ้านเพิ่งรู้ว่าเป็นรองผู้ว่าราชการจังหวัด ตอนที่ให้ขึ้นเวที แล้วแกเก็บข้อมูลหมดแล้ว อย่างนายอำเภอบางท่านก็เหมือนกับชาวบ้านมานั่งร่วม ท่านก็ได้ข้อมูลเรื่องของการทำงานภาครัฐ ส่วนที่ชาวบ้านได้คือเรื่องใจเขา เขาพูด เวลาคนเป็น

นายก อบต. ปลัดตำบล สาธารณสุข วันนั้นบนเวทีสิ่งที่เขาจะตำรามันเป็นการตำราของทั้งหมู่บ้าน ตำราเรื่องงานไม่ได้ตำราเรื่องตัว ก็จะมีบางปีที่มีผู้อำนวยการ (ผอ.) ถูกตำราเล่นแต่เปตอง เอาแต่กีฬาไม่สอนเด็ก อนาคตก็โดนตำรา มาเรียกไม่ค่อยอยู่ ชาวบ้านก็เก็บปัญหาเพราะเขาต้องกลัวเราย้อนว่าวันไหน อย่างไร เขาก็จะจดสถิติหมู่บ้านเขามาพร้อม พี่ว่ามันก็เป็นเสน่ห์ และคนที่ขึ้นพูดในแต่ละปีก็จะเปลี่ยนไม่ซ้ำคนเดิม เพราะถ้าเราไม่ใช่เคล็ดตรงนั้นมันก็จะเปลี่ยนผู้นำคนเดิมขึ้นตลอด คนอื่นก็ไม่ได้เกิด และความล้น ความสนุก ทุกคนก็จะมาเชียร์หมู่บ้านตัวเอง มันจะเป็นกลยุทธ์เหมือนดังคนเข้าร่วม ปีนี้คนขึ้นพูดเราจะไปดู ทุกคนก็จะคอยฟังบ้านตัวเอง

ชาย ไชยชิต: ช่วงแรกที่ทำคือจะเรียกให้คนที่ไม่เคยมาให้มาร่วมเป็นร้อย ๆ คนก็ยากแล้ว แล้วจะเรียกราชาการมา ช่วงแรกเขามาใหม่ เขาสนใจเราไหมว่าเวทีอะไร

สุวรรณ เมืองพระฝาง: ชาวบ้านจะเป็นคนไปเชิญ คือหมู่บ้านที่จะเป็นเจ้าภาพ จะเป็นคนไปเชิญ เพราะฉะนั้นภาครัฐเวลาชาวบ้านไปเชิญก็ไม่ค่อยกล้าปฏิเสธ อย่างท้องถิ่น นายก อบต. ก็ไม่กล้าปฏิเสธ

หมู่บ้านเป็นเจ้าภาพ ประสานการจัดงานคือผู้ใหญ่บ้าน ผู้ใหญ่บ้านจะต้องทำทีมในบ้านตัวเอง เขาจะรู้ล่วงหน้า 1 ปีว่าปีต่อไปเขาจะเป็นเจ้าภาพ จะมีการมอบธงบนเวที เพราะฉะนั้นผู้ใหญ่บ้านก็ต้องประชุม เรียกประชุมลูกบ้าน ว่าปีนี้บ้านเราจะเป็นเจ้าภาพจัดงานเวทีวิชาการชาวบ้าน จะมีเพื่อนอีก 14 หมู่บ้าน และมีคนอื่นที่สนใจเข้ามา ฉะนั้นบ้านเราต้องอย่าไม่ได้ ก็จะมีการเตรียม จัดทีม เตรียมเรื่องอาหารด้วย คือทุกอย่างจะอยู่ที่เจ้าภาพ ก็จะแบ่งหน้าที่ พอใกล้วันงาน เขาก็จะมีทีมทีมผู้ชายจัดเตรียมสถานที่ ทีมผู้หญิงเตรียมเรื่องอาหาร ทีมเด็กเตรียมเรื่องการต้อนรับ แล้วก็มาวางแผนว่ากำหนดดำเนินการรายการ

การที่จะได้วาระชุมชน จะต้องจัดเวทีย่อยก่อนถึงวันงาน เพื่อให้ได้ว่าแต่ละหมู่บ้านมีปัญหาอะไร แล้วก็มาจัดรวมเป็นประเด็นรวมที่จะประกาศบนเวที

ชาย ไชยชิต: ก่อนวันงานมีจัดเวทีย่อยด้วย

สุวรรณ เมืองพระฝาง: จัดบ่อย

ชาย ไชยชิต: แล้วก็เอาตัวแทนจากหมู่บ้าน

สุวรรณ เมืองพระฝาง: ทุกหมู่บ้านจะมา

ชาย ไชยชิต: เพื่อที่จะมาทำงานเชิงประเด็นใช่ไหม

สุวรรณ เมืองพระฝาง: อะ คือที่นี้ถ้ามีคนพูด ทุกคนจะหยุดฟัง เพราะฉะนั้นทุกคนก็อยากจะพูดในสิ่งที่ตัวเองเห็น แต่มีกติกาว่า “เมื่อพูดแล้ว ทุกคนฟัง คุณต้องพาเขาทำ” อย่างแดง (นางสมคิด ฉิมมากรม) แกจบรัฐศาสตร์ พอแก้ทำเรื่องสภาองค์กรก็จะชอบ fight (ต่อสู้) เรื่องสิทธิ ก็จะพาชาวบ้านทำ อย่างคุณสมพงษ์ แก้วกองทรัพย์ จะเป็นคนมองต่างมุมคนอื่นเวลาเขาทำเขาก็จะทำแบบนี้ แต่แกก็จะมองไปอีกแบบหนึ่ง คนนี้รับแผนชุมชน ส่วนผู้ใหญ่ประเจิดจะถนัดเรื่องประเด็นภาคประชาสังคมกับไป แต่ละคนก็จะมีเหมือนหน้างานตัวเองแล้วคนอื่นก็เป็นเหมือนลูกทีม

ชาย ไชยชิต: ใครสนใจเรื่องไหนมาก ถนัดเรื่องไหนมาก ก็จะพูดเรื่องนั้นมาก พูดมากก็ต้องทำ

สุวรรณ เมืองพระฝาง: ใครสนใจเรื่องไหนมาก ถนัดเรื่องไหนมาก คนนั้นก็จะได้ขึ้นเป็นหัว ทำท่า เช่นผู้ใหญ่อุดม ถนัดเรื่องการอนุรักษ์ป่า เขาก็จะเป็นหัวหน้าประเด็นเรื่องป่าชุมชน แล้วก็ปลูกทิม คนอื่นก็จะเป็นสถานะองค์ประกอบ อันนี้ก็คือเหมือนกับเราอยากสร้างโครงสร้างใหม่

ชาย ไชยชิต: แสดงว่าเวทีทำให้คนแสดงศักยภาพ คือการที่เราจะเอาคนมานั่งในตำแหน่งต่าง ๆ มันมาจากกระบวนการของเขาเอง

สุวรรณ เมืองพระฝาง: ของเขาเอง เขอยากมาเอง ไม่มีหนังสือเชิญ แต่ความเป็นเจ้าภาพ ปีนี้บ้านฉัน คนน้อยไม่ได้ต้องจัดให้ใหญ่ อาหารต้องพอ หมูโหนดไม่พอก็อย่าทิ้งตำบล คือบ้านเราต้องดี มันก็เลยเป็นการสร้างทีมหมู่บ้านอันนี้ก็ในส่วนของตำบลนาบัว มันเป็นการสร้างทีมหมู่บ้าน และเป็นการสร้างให้คนคิด เขาคิดแล้วเขาได้ทำ ทำแล้วได้รับคำชื่นชม เพราะกติกาในเวทีวันนั้นก็ไม่ได้มีการตำหนิกัน ทุกคนชื่นชมกัน

ชาย ไชยชิต: กระบวนการจัดเวที มันมีระเบียบกติกา เช่น ที่บอกว่ามีคนพูด ทุกคนต้องหยุดฟัง เราคิดกันอย่างไร

สุวรรณ เมืองพระฝาง: เกิดจากการนั่งวงคุยกัน แล้วก็สร้างกติกาขึ้นมาว่าควรจะทำอย่างไร คือเรามองที่เดิมว่ามันล้มอย่างไร เรื่องพวกนี้มันเกิดจากชาวบ้านเสนอมาในที่ประชุม แล้วทุกคนเห็นด้วย ถ้าอาจารย์มาเห็นตอนนาบัวประชุม อาจารย์จะตกใจมาก เขาจะตำหนิหน้าตำหนิแดงเลย พอจบประชุมเขาก็จบเลย

ชาย ไชยชิต: ข้อตกลงพวกนี้มันเป็น

สุวรรณ เมืองพระฝาง: ข้อตกลงพวกนี้เหมือนกับกติกา

ชาย ไชยชิต: แล้วเราเขียนไหม เราทำให้มันเป็นทางการไหม

สุวรรณ เมืองพระฝาง: เขาก็จะประกาศและรับรู้กัน การเป็นเจ้าภาพหมุนเวียนทุกปี ระดมทุนหมู่บ้านละ 2,000 บาท อย่างครบ 15 ปีแล้วเขาจะเพิ่ม ที่ประชุมเขาไม่อนุมัติเพิ่ม เขาก็ถือว่าแค่นี้ก็พอแล้ว ก็เพิ่มไม่ได้ 15 ปี ไม่ซ้ำคนเดิม พอปีที่ 16 เริ่มต้นใหม่ได้ไหม เพราะว่าพวกที่แก่ ๆ ที่พูดปีที่ 1 อยากจะขึ้น เขาก็เสนอ ทุกคนก็มีมติว่า 16 ปีตั้งต้นใหม่ เพราะฉะนั้นปีที่ 16 พวกผู้ใหญ่บ้าน อบต. ก็จะได้ขึ้นพูด ก็มีการถาม

ชาย ไชยชิต: มันก็เลยกลายเป็นกฎเกณฑ์ร่วม

สุวรรณ เมืองพระฝาง: ค่ะ เป็นกฎเกณฑ์ร่วม และในแต่ละปีก็เหมือนกับออกกติกา มันกลายเป็นกติกาที่ใช้นี้ใช้เรื่องกฎชุมชนได้ดี เหมือนกับเรื่องป่าชุมชน หาหน่อไม้ตั้งแต่วันแม่ ปิตาวันพ่อ จะมีระเบียบกฎเกณฑ์ บางหมู่บ้านก็ตั้งกฎห้ามเล่นการพนัน บางหมู่บ้านก็ห้ามยิงปืน ที่นี้จะเคารพกฎชุมชน เพราะว่าคนส่วนใหญ่ของหมู่บ้านหรือของทั้งหมดเป็นคนออกกฎ เหมือนกับเรื่องรถ EMS (บริการรถพยาบาลฉุกเฉิน) ชาวบ้านก็บริจาคคนละ 100 บาท ทุกหลังคาเรือนเพื่อมาซื้อรถ แล้วมอบให้ อบต. ดูแล เขาก็จะมีกติกาการใช้ว่าต้องฉุกเฉินจริง ๆ และก็ให้คำนิยามคำว่า “ฉุกเฉิน” เป็นอย่างไรบ้าง

ชาย ไชยชิต: เป็นการแพทย์ฉุกเฉินของตำบล

สุวรรณ เมืองพระฝาง: เอาไว้จัดส่งคนไข้ โดยที่พวกเขาเป็นเจ้าของรถ ซึ่งส่วนใหญ่จะเจอแต่ชาวบ้านร้องขอ อดต. อย่างในแต่ ละปีที่เป็นเวทีวิชาการชาวบ้าน เจ้าภาพก็จะกำหนดว่าปีนี้ใส่เสื้อสีเขียว ก็จะมีรวมตั้งค์ทุกคนซื้อเจ้าเดียวกัน สกรีนเหมือนกัน แต่เขาไม่เคยร้องขอว่านานย อดต. ต้องซื้อแจก หมอต้องซื้อแจก อันนี้มันเหมือนกับเราสร้างคุณค่าให้เขา

การที่เขานั่งติดเทียมกับข้าราชการ หรือนั่งอยู่ในพื้นที่ที่เสมอกัน เท่ากัน แก้อัแบบเดียว อาหารกินเหมือนกัน มัน สร้างคุณค่าให้เขา ก็เลยมีท่าทีการยอมรับและเป็นพวกกับเรามากขึ้น พอถึงจุดหนึ่งเราก็มองว่าถ้ารูปแบบแบบนี้ แล้วมัน ขยายต่อไปตำบลอื่นได้ไหม การที่จะเปิดมิติมุมมองเรื่องการชี้แผนในการขับเคลื่อน ในช่วงนั้นก็ในช่วงที่ สกว. เปิดเรื่อง โครงการความร่วมมือเฟสสองเปิดให้พิษณุโลกเข้า พวกพี่ก็ไปเสนอกลุ่ม เสนอทุนแข่งกับกลุ่มอื่น เพราะอาจารย์สีลาภรณ์ก็ เปิดให้ภาคประชาชนทุกกลุ่มเข้ามานำเสนอผลการดำเนินงาน ของกลุ่มพี่ก็ไปนำเสนอว่าเรามีทุนแบบนี้ เรามีใจอยากทำ อยากเอาโมเดลอย่างนี้ลงไป

ชาย ไชยชิต: พี่มีข้อมูลได้จากไหน หมายถึงการเข้าไปนำเสนอนี้

สุวรรณ เมืองพระฝาง: เขามีหนังสือเชิญ ทางสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) เขาก็จะเชิญผ่านประสาน เครือข่าย เครือข่ายภาคประชาชนวันนั้นเยอะ หลายเครือข่าย

ชาย ไชยชิต: ก็ต้องแข่งกันพอสมควร

สุวรรณ เมืองพระฝาง: มันก็มีเครือข่ายสถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (องค์การมหาชน) (พอช.) เครือข่ายของใคร เพียงแต่ วันนั้นเราอาจจะได้เปรียบตรงที่เราเตรียม PowerPoint ไป ส่วนใหญ่ภาคประชาชนจะใช้วิธีเล่า

ชาย ไชยชิต: สิ่งที่เราเอาไปนำเสนอคือเรื่องอะไร

สุวรรณ เมืองพระฝาง: เรื่องของทุนที่เราทำในตำบลเรา ที่เราสามารถแก้ปัญหาเรื่องความยากจน สอนให้ชาวบ้านทำ บัญชีครัวเรือน ตอนนั้นของเราก็เป็นแหล่งเรียนรู้

ชาย ไชยชิต: แสดงว่าเคยทำมาก่อน ก่อนที่ สกว.จะมาส่งเสริม

สุวรรณ เมืองพระฝาง: ทำมาก่อน ทำมาตั้งแต่ปี 2546-2547 ที่เราเริ่มทำตรงนี้ เราพบว่าจากคนที่เคยเป็นหนี้ พอเขาทำ บัญชีครัวเรือน เขาก็จะมีวินัยทางการเงิน ทำให้มีเงินเหลือ พอเขามีเงินเหลือก็จะทำให้เขาส่งใช้หนี้ได้มากขึ้น จากที่ทำมา นับมาแล้ว 10 ปี พี่ก็เจอผลกระทบเรื่องนั้นะ พวกที่หลงตัวเลข ทำอย่างไรให้เหลือ พวกนี้เริ่มขีตวงสังคม คือเคยซื้อหมูก็ ไม่ซื้อแล้วมันแพง ก็ไปซื้อเนื้อขีต

ชาย ไชยชิต: คือเป็นนักวิเคราะห์มาก

สุวรรณ เมืองพระฝาง: เป็นนักจัดการการเงิน อย่างพี่สมพงษ์ (นายสมพงษ์ แก้วทองทรัพย์) แก่ก็จะคิด คือพวกนี้เขาจะ คิดตัวเลข เราก็มองว่ามันเกิดผลกระทบจากเราหรือเปล่า

ชาย ไชยชิต: แล้วมันดีหรือไม่ดี

สุวรรณ เมืองพระฝาง: ไม่รู้สิ พี่ก็ว่ามันได้อย่างเสียอย่าง

ชาย ไชยชิต: ได้ยินว่า เปิดเชียงใหม่เองเลยในหมู่บ้าน เพราะรู้ข้อมูลกินหมูมากแค่ไหน

สุวรรณ เมืองพระฝาง: อันนี้เรามีการจัดเก็บตัวเลขทั้งตำบล เราก็เอาข้อมูลตัวนี้มาโชว์ บ้านไหนซื้อผักมากที่สุด บ้านไหนซื้อหมูกิน บ้านไหนอย่างไร ข้อมูลเราให้เด็กเยาวชนจัดเก็บ จัดเก็บก่อนทำ สกว. ตั้งแต่ปี 2546, 2547

เด็กที่เก็บพวกนี้ตอนนี้ก็ได้ดีหลายคน จากที่เป็นเด็กสุดโต่ง พอเขามาเก็บข้อมูล เราก็จ้างเขาชุดละ 50 บาท คนหนึ่ง 10 ชุด ให้เก็บบ้านตัวเองด้วย จากที่ไม่เคยรู้พ่อแม่เป็นหนี้สิน ตัวเองก็เป็นหนี้สิน กลับตัวเป็นพยาบาล เป็นครูหลายคนจากกลุ่มพวกนี้ เราก็ได้ฐานข้อมูล แต่วิธีที่เราใช้ก็คือใช้ตัวข้อมูลเป็นตัวเปรียบเทียบ เราไม่ได้เปรียบเทียบคน

เราก็เปรียบเทียบภาพรวม หมู่ที่ 1 กับ หมู่ที่ 4 ค่าห่วยไครมากกว่ากัน โดยใช้อัตราร้อยละ เพราะว่าจำนวนหลังคาเรือนไม่เท่ากัน เขาก็จะสุกสุสานตอนคืนข้อมูล เสร็จแล้วเราจะแก้ปัญหากันอย่างไร เขาก็บอกว่าบ้านเราบ้านนอกออกกฎเลย ทุกบ้านต้องปลูกผักอย่างน้อย 5 ชนิด ทุกหลังคาเรือน ใครไม่ปลูก ไปขอคนอื่นต้องประจาน เพราะฉะนั้นมันก็เป็นกฎชุมชนมาจนเดี๋ยวนี้ ทุกบ้านมีผักอย่างน้อย 5 ชนิด อนาคตเมื่อก่อนก็ปลูกดอกไม้ ตอนหลังก็ปลูกผัก อบต. ก็มี ก็จะเป็นกฎกติกาง่าย ๆ ที่พ่อแม่เห็นปัญหา เราจะลดเรื่องเหล่านี้ยังไง ยิ่งการลดเรื่องเหล่านี้ที่เรื่องเหล่านี้เป็นเรื่องที่แก้ปัญหายาก เขาก็บอกเอาแค่ลดเหล่านี้พระกับวันเข้าพรรษา วันพระเดือนกันยายนะอย่ากินเหล้า เรื่องการทำบุญเรียนรู้ เรื่องเกษตรอินทรีย์ เรื่องการหาคนต้นแบบ การจัดทำคู่มือ เราก็เอาทุนพวกนี้ ทุนเรื่องกระบวนการที่เราเคยทำ เรื่องของทุนที่มีไปนำเสนอ สกว. พอนำเสนอในที่ประชุม เขาก็เลยให้ทางเราเป็นผู้ประสาน เครือข่ายอื่น ภาคประชาชน ก็เป็นผู้สนับสนุนในการทำงานร่วมกับเรา อย่างสถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (พอช.) ก็เข้ามาช่วยเรื่องแผนชุมชน เป็นพื้นที่ เป็นโรงงานที่ช่วยกัน ทางเราก็ไปช่วยเขา อย่างนี้ เป็นต้น

ชาย ไชยชิต: แต่สิ่งที่เราเดินอยู่ก็คือ กระบวนการเวทีวิชาการ

สุวรรณ เมืองพระฝาง: ถ้าในตำบลเราใช้ตัวนี้ แต่ว่าที่เราไปเคลื่อนข้างนอก เราก็ไม่หวังสร้างให้คนอื่นเป็นแบบนาบัว เพราะมันก็จะเป็บริบทของเขา เราคิดว่าเครื่องมือที่มันได้ผล อันที่หนึ่งคือ บัญชีครัวเรือนที่จะทำให้เจ้าของข้อมูลเกิดการเปลี่ยนแปลง ส่วนใหญ่เราจะไปเห็นข้อมูลเศรษฐกิจมวลรวมเรื่องของหนี้สิน เรื่องของความยากจนแต่มันไม่กระทบเขา แต่ถ้าเราให้เด็กนักเรียนจดข้อมูลครอบครัวตัวเอง แล้วเห็นพ่อตัวเองกินเหล้ามากกว่าบ้านเพื่อน เขาก็จะกลับไปบอกพ่อเขาเปลี่ยนแปลงได้

พอทำเรื่องนี้ ถ้ามองว่าเห็นอะไรสำเร็จในงานของสาธารณสุขที่สามารถลดค่าใช้จ่ายเรื่องการควบคุมโรคได้ ถ้าเมื่อไหร่ก็ตาม ถ้าที่นี้มีโรคไข้เลือดออกเกิดขึ้น ก็จะเกิดกฎของชุมชนเลยว่าชุมชนต้องป้องกันตัวเอง อบต. สนับสนุนน้ำยากับเครื่องพ่น สถานื่อนามัยจัดประสานเรื่องความรู้ เรื่องของการรักษา แต่หมู่บ้านต้องพึ่งตนเอง พ่นครบ 2 ครั้ง ตามที่ข้อกำหนดของภาควิชาการ หลังจากนั้นถ้าควบคุมไม่ได้ชาวบ้านต้องออกค่าใช้จ่ายเอง หารกันออก คุณจะทำกี่ครั้งคุณก็ต้องหารกันออกจนกว่าคุณจะควบคุมโรคได้ ซึ่งถ้าจะไม่ให้เกิดเขาก็ต้องควบคุมตัวเขาให้ดี ถ้าบ้านไหนเจอลูกน้ำ เขาจะมีเด็กนักเรียนที่เป็นสรวัดร สรวัดรตรวจจับลูกน้ำ ซึ่งเด็กจะเป็นเด็กประถม จะไม่ค่อยโกหก พอเจอเด็กจะได้ 20 บาท เข้าหมู่บ้าน 30 บาท เราก็จะทำประชาคมเลยว่าจะให้เราปฏิบัติตามพระราชบัญญัติการสาธารณสุขใหม่ ถ้าปฏิบัติตามพระราชบัญญัติสาธารณสุขคือ เงินจะเข้า อบต. แต่ถ้าใช้กฎของชุมชน เงินก็จะเป็นเงินสาธารณะประโยชน์ในหมู่บ้านของเขา เขาก็เลือกที่จะใช้เรื่องกฎของชุมชน มันสามารถปรับเปลี่ยนวิธีคิดเรื่องสุขภาพที่จะให้เขาเข้ามาช่วยเราดูแล เพราะสิ่งที่พีได้ก็คือได้ความเป็นเจ้าของสถานื่อนามัย เจ้าของโรงพยาบาลตำบล อย่างที่เราว่า เราเห็นกระเบื้อง บ้านใครมีเขาก็เอามาเมื่อก่อนจะใช้ได้สถานื่อนามัยเป็นแปลนชั้นเดียว พอรัฐบาลทำนอกสิทธิ์ เวชชาชีวะ ก็ให้มาต่อชั้นล่าง เขาไม่มีพื้นที่ เขาก็ไปว่าสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร (ส.ส.) นายนคร มาฉิม ที่เป็นพรรคประชาธิปัตย์ว่าทำให้พื้นที่เขาหายไป ส.ส. ก็ทำหนังสือมาชี้แจงชาวบ้านว่ามันเป็นนโยบายต้องการให้คนใช้ฉุกเฉิน คนแก่สะดวกสบาย ชาวบ้านก็มาประชุมว่าพื้นที่ที่เป็นพื้นที่ที่เขาต้อง

มาพบปะเจอเจอ พื้นที่กลางเขาหายไป เขาจะต้องสร้างของเขา แต่เราก็ไม่มีเงิน เรามีพื้นที่ว่าใช้ด้านนี้ได้ ก็เกิดการระดมทุน ใครมีอะไรก็เอามาสร้าง พี่ว่ามันไม่สวยแต่มันก็ได้ใช้ หรือโต๊ะ เราก็มีเป็น 100 ชุด ให้ชาวบ้านเช่า ถ้าถามว่าใช้เงินอนามัยไหมก็ไม่ ชาวบ้านมาลงขันแล้วเอามาไว้กองกลาง แก้อ้อ โต๊ะ อุปกรณ์ ถ้วย จาน

ซึ่งพอทำอย่างนี้ เราก็คิดว่าทีมเรา พอถึงวันหนึ่งมันถึงจุดอึดอัดกับคำยืนยัน เราจะหลง เพราะฉะนั้นวิธีที่จะไม่ให้คนของเราหลง เราก็ต้องให้เขาเรียนรู้เพิ่มก็คือเขาต้องมีเพื่อนที่ไปทำงานกับเขา เราก็บอกปัญหานี้กับทางทีม สกว. ว่าเราอยากทำงานโครงการความร่วมมือๆ กับเขาที่ต้องทำ 20 ตำบล เพราะเราต้องการให้คนของเราได้เรียนรู้ แล้วได้เห็นพื้นที่อื่น เรายังก็เอาทีมงานเราแลกเปลี่ยนกับอีก 19 พื้นที่ เพราะ 20 ทั้งตำบลนาบัว พอทำด้วยกันก็ได้ เราใช้เครื่องมือเรื่องบัญชีครัวเรือน จากบัญชีครัวเรือนมาทำแผนชุมชน อย่างนครไทยที่สามารถขับเคลื่อนเรื่องนี้ได้ทุกหมู่บ้านในช่วงเฟสหนึ่งของโครงการ เพราะท่านนายอำเภอสนับสนุนงบประมาณลงมาให้เลย 9 ล้านบาทบาท ลงไปจัดเวทีไปทำ หลังจากนั้นมาพอจัดทำแผนชุมชนแล้วก็เอามาประสานเป็นบูรณาการแผนอำเภอแล้วส่งเข้าไปจังหวัดก็เกิดอนุสาวรีย์ตรงนั้น แต่เดิมเรื่องนี้มันเหมือนกับการขับเคลื่อนแล้วไม่มีผล แต่พอเราทำอย่างนี้แล้วให้ตำบลนครไทยเอาเรื่องนี้เป็นประเด็นแรกในแผนบูรณาการระดับอำเภอแล้วส่งไป ท่านผู้ว่าราชการจังหวัดท่านก็เห็น แล้วก็มาสอนชาวบ้านเรื่องการทำความเข้าใจ คุณต้องเลือก ทำทุกเรื่องไม่ได้ ประเด็นน้ำที่นี้ ที่บ้านพร้าวก็คือการเรียนรู้จากกระบวนการตรงนี้ ถ้าตัวพี่เองที่คิดว่าโครงการนี้มันมีเสน่ห์ตรงที่อาจารย์เขาปล่อยอิสระทางความคิด ไม่ได้ยึดติดมากและทาง สกว.เห็นคุณค่าของการเรียนรู้ชาวบ้าน พี่ก็เหมือนไปหัดกับเขาเวทีที่เขาเสนอรายงานความก้าวหน้าในตัวคนที่ได้รับทุนเราฟังแล้วก็ตกใจ เพราะเราเหมือนกับไม่รู้เรื่อง

ชาย ไชยชิต: หมายความว่าเปรียบเทียบกับพื้นที่อื่นใช้ไหม

สุวรรณา เมืองพระฝาง: ค่ะ พื้นที่จังหวัดอื่นที่ทำ

ชาย ไชยชิต: ถ้าอย่างนั้น เราก็ไม่ได้เห็นของคนอื่น

สุวรรณา เมืองพระฝาง: เราได้ไปเห็นของคนอื่น เราก็ได้เรียนรู้ ก็พาแกนนำเราไป ก็พบว่าเขาก็ซึมซับ แล้วก็เรียนรู้ได้จากตรงนี้ ก็นำมาสู่การปรับเปลี่ยน ก็มีเรื่องของจัดการการเงิน แต่สิ่งที่เราเจอเรื่องผลกระทบก็คือเรื่องนักค้าความต่างของเงิน คนที่มีธนาคารหมู่บ้านซึ่งมีเงินทุนเป็นสองสามร้อยล้านแล้วเปิดให้คนอื่นกู้ แล้วเงินฝากมาจากไหน มาจากกองทุนหมู่บ้าน เอาเงินกองทุนหมู่บ้านร้อยละ 6 มาฝากเพื่อเอาดอกเบี้ยร้อยละ 12 ไม่ต้องทำอะไร ฉันทได้ 6 บาทฟรี ๆ

ชาย ไชยชิต: เริ่มเป็นนักลงทุนแล้ว

สุวรรณา เมืองพระฝาง: เป็นเพราะเราสอนเขาเรื่องตัวเลข ให้คำนึงถึงแต่ตัวเลขเรื่องเงินหรือเปล่าก็ไม่รู้แหละ แต่ก็คิดว่าตัวเองเป็นคนที่ไม่ให้เขาเรียนแล้วเราไม่ได้มองรอบด้าน

มีคนที่ไม่มีหนี้สินเลยในชุมชนเพิ่มมากขึ้น คนที่ปลดหนี้ ข้าราชการเมื่อก่อนในตำบลไม่ว่าจะเป็นครูหรือเป็นใครที่กู้เงินมาแล้วฟุ้งเฟ้อ กลายเป็นกู้เงินมาแล้วนำมาฝากกับธนาคารหมู่บ้าน เพื่อปล่อยกู้แล้วเอาดอกเบี้ย เหมือนกับเราสร้างให้คนบ้านเราไปเอาเปรียบตำบลอื่นหรือเปล่า จากบุคลิกนิสัยพี่ กับพระก็ไปคุย กับใครก็ไป พอไปคุยแล้วเราได้ข้อมูล

เหมือนเรื่องของการเรียนรู้ การที่เราเรียนรู้แล้วไปเจอเรื่องของข้าวโพด เราพบว่าเราจัดเก็บข้อมูล ต้นทุน รายรับ รายจ่าย เรื่องของการผลิตข้าวกับข้าวโพด ข้าวของเราทำเพื่อกินในอำเภอ นครไทย อำเภอชาติตระการ ไม่ได้ทำเพื่อหวังขาย เพราะฉะนั้นรายได้ส่วนหนึ่งมาจากพืชไร่ก็คือข้าวโพด ที่นี้เราไม่มีความรู้ พอไม่มีความรู้ก็ถามทาง สกว. อาจารย์ก็ประสานกับทางโครงการ ABC (Area Based Collaborative Research: การวิจัยเพื่อพัฒนาเชิงพื้นที่) เรื่องปุ๋ยสั่งตัดให้ พอเอามาครั้งแรก อาจารย์บอกว่าเคยทำกับท้องถิ่นหลายที่แล้วมันล้มคือ แกก 50% กับเราเหมือนกัน อาจารย์ทัศนียจาก

มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ท่านก็มองว่าตัวคนพาทาก็เป็นหมอนามัยไม่ได้เป็นนักปกครอง ไม่ได้เป็นนักเคลื่อนไหวทางสังคม ไม่ได้เป็นนักพัฒนาเอกชน (NGO) จะรอดกันไหมในทีม

ทดลองทำอยู่ 4 ตำบล ก็เอาชาวบ้านเราแหละ ขออาจารย์ให้มาสอน สอนตรวจดิน สอนวิเคราะห์ธาตุอาหาร ลงแปลง ก็เดินไปกับเขาเวลาที่ไปตรวจแปลงชาวบ้าน ชูดิน ผลปรากฏว่าโครงการที่ทำเรื่องนี้ได้ดีแล้วก็กลายเป็น ณ วันนี้ ที่สามารถสร้างนักเกษตรมืออาชีพที่สามารถตรวจวิเคราะห์ดิน ชูดินตัวเอง รู้ว่าตัวเองจะใช้ปุ๋ยอย่างไร การปลูกข้าวโพดจะต้องมีลักษณะพื้นที่ลาดเอียง พื้นที่แบบนี้ ชูดินแบบนี้จะใช้ปุ๋ยอะไร มันกลายเป็นลดค่าใช้จ่ายเขา ซึ่งตอนทำตอนแรกเกษตรอำเภอเขาบอกว่าหมอนามัยไม่สำเร็จหรอก เพราะเกษตรทำมาชาวบ้านก็ไม่ฟัง

ชาย ไชยชิต: มันเป็นอย่างนั้นจริง ๆ ไหม นักวิชาการเกษตรก็มาอบรม มาทำไร่แบบนี้

สุวรรณ เมืองพระฝาง: เขาก็บอกว่าเขาทำเลย เขาก็มีเกษตรตำบล มีไร่ต่าง ๆ ชาวบ้านไม่เอาหรอกหมอนามัยยังไม่สำเร็จเลย

ชาย ไชยชิต: พอทำแล้วมันเห็นผล แล้วตัวข้าราชการของเกษตรมีทำอย่างไร

สุวรรณ เมืองพระฝาง: ตอนนั้นเขาก็มาขอผลงานจากตัวที่เราทำ พอมาเฟสปัจจุบันเกษตรกลายเป็นภาคีหลักทำงานกับเรา ตอนแรกเขาก็ไม่เชื่อว่าเราจะพาชาวบ้านทำได้ ตอนนั้นเขาก็แทบจะบอกชาวบ้านว่าเรามาทดลองด้วยกัน เพราะต่างคนต่างก็ไม่มีรู้ อย่างมาหวังกับเราเลย เราก็ไม่รู้ เพราะฉะนั้นเราเอาคนที่รู้มาสอนเขาคือเอาอาจารย์จาก ม.เกษตรฯ มาสอน ทุกคนต้องช่วยกันจำ จะกดดันกันไว้ว่าต้องช่วยกันจำ เดี่ยวเราจำได้ไม่หมด เพราะพี่ก็ไม่รู้

ชาย ไชยชิต: มาเรียนเป็นนักศึกษา เหมือนทำ Lap (ทดลอง) เก็บตัวอย่างมาตรวจ

สุวรรณ เมืองพระฝาง: เก็บตัวอย่าง ลงเจาะดิน ปรากฏว่าเขาทำได้ดี อย่างตอนนี้เฉลิมเป็นวิทยากรให้สำนักงานการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม (ส.ป.ก.) อย่างที่นี้ก็เปิดเป็นแหล่งเรียนรู้ ทั้ง ๆ ที่เขาก็ไม่ต้องไปเรียนมหาวิทยาลัย ก็เลยทำให้เรามีความคิดว่า กลับมาย้อนคิด ระบบการศึกษาบ้านเราสอนให้จำจนเขาไม่ได้คิดหรือเปล่า แต่พอวันหนึ่งที่เรารู้สึกว่าให้เขา พอรู้ความกล้าให้เขาที่มันไม่มีถูกผิดแล้วให้ทดลองทำก็เลยเป็นความรู้ใหม่ของเขา ตอนนั้นเขาสามารถไปต่อรองกับบริษัท บริษัทซีพี ได้ แล้วหลังสุดเมื่อต้นเดือนที่แล้วพี่โยนคำถามเขาว่าโครงการมันเป็นโครงการข้าวโพดครบวงจร ตอนนี้มีแปลงปลูกที่จะเอาเก็บเมล็ดพันธุ์สุวรรณ มีเรื่องของการเชื่อมบริษัท บริษัทซีพี เชื่อมแหล่งขาย เปลือกฝักข้าวโพดเอามาทำดอกไม้ เอามาประดิษฐ์เป็นอย่างอื่นได้ ตัวต้น ช้างเอาไปทำถ่านอัดแท่งและตอนนี้เอาไปทำอาหารสัตว์ มีคนมารับซื้อ ก็จะเหลือต้นข้าวโพด ก็โยนคำถามว่าเหลือต้นข้าวโพดเราจะทำอย่างไร เขาก็มีกลุ่มที่ไปทดลองว่าเอาทำเพาะเห็ด แต่พี่ก็ยังไม่ได้ไปตามดูที่ตำบลห้วยเฮี้ยเหมือนกันว่าเขาเอาไปบดเพื่อทำเป็นเชื้อเห็ดแล้วจะเป็นอย่างไร

ชาย ไชยชิต: แสดงว่าหลังจากที่เรา มี สกว. มา มีโครงการความร่วมมือฯ เข้ามา มันทำให้ศักยภาพเราค้นพบตัวเองมากขึ้น มีภาคี

สุวรรณ เมืองพระฝาง: ชาวบ้านเก่งขึ้น และทำที่ทำงานกับภาครัฐไม่ได้มองกันเป็นฝ่ายตรงข้าม แต่มองกันว่าจะหนุนอะไรกันอย่างไร แล้วก็ทำที่ของกลุ่มที่เขาไปเชื่อมประสานกับภาคีภาครัฐ อย่างพวกที่เคยไปมีอุปข้าวโพด ปิดถนนหน้ามหาวิทยาลัยนเรศวร พวกนี้ก็มาทำโครงการกับเรา มุมมอง แนวคิดเขาเปลี่ยน เขารู้ที่จะเพิ่มมูลค่าผลผลิตของเขา

ชาย ไชยชิต: สิ่งที่เปลี่ยนมุมมองของทั้งกลุ่มชาวบ้านและข้าราชการ คือข้อมูลนี้ใช่ไหม

สุวรรณา เมืองพระฝาง: ตัวข้อมูลและการที่เขาได้รับการยอมรับ ฟังคิดว่าตรงนี้นะ

ชาย ไชยชิต: ก็คือชาวบ้านได้รับการยอมรับ

สุวรรณา เมืองพระฝาง: ยอมรับ อย่าง ส.ป.ก. ก็ยกย่องให้เขาเป็นวิทยากร ยอมรับในเรื่องของเขา อย่างที่ผู้ว่าราชการจังหวัด วันเปิดแปลงท่านก็ไปเป็นประธาน หักข้าวโพด ท่านก็ไปพูดชื่นชม ตรงนี้เหมือนกับภาพลักษณ์ตัวเองฉลาด มันทำให้ตัวชาวบ้านที่เป็นคนธรรมดาที่มีคุณค่าขึ้น

ชาย ไชยชิต: ต่างจากในอดีตที่มองข้าราชการอีกแบบ

สุวรรณา เมืองพระฝาง: ที่พวกเขามองแต่ว่าต้องไปเรียกร้องราคา ตอนนี้เขาก็กลับมามองว่าถ้ามันจะได้ราคาต้องมาลดความชื้น กลับมาที่วงจรการผลิต จะเพิ่มอย่างไรที่ให้ผลผลิตเขามีความชื้นน้อย มีน้ำหนักดี ได้ราคา เขาจะประสานอย่างไร รวมกลุ่มกันอย่างไรที่จะไปขายโดยไม่ผ่านคนกลาง เขาเริ่มคิดเป็น เริ่มมองเรื่องของระบบเศรษฐศาสตร์การเกษตรมากขึ้น ที่ที่ประทับใจกับกลุ่มที่ทำงานด้วยก็คือทำที่กับภาครัฐ เขาไม่ได้มองภาครัฐเป็นศัตรู แต่เขามองว่าเขาจะใช้ประโยชน์จากภาครัฐอย่างไร เพราะฉะนั้นทำให้เขาไปประสานภาครัฐมักได้รับความร่วมมือ เพราะว่าเขามีเรื่องความอ่อนน้อมมาก จะไม่เหมือนกับแกนนำภาคประชาชนสมัยก่อนที่พอขึ้นเวทีไหนก็ด่าเกษตร อันนี้จะไม่เลย

ชาย ไชยชิต: มันเป็นไปได้ไหมว่าส่วนหนึ่งเพราะที่เป็นข้าราชการ และที่ก็คลุกคลีทำงานกับชาวบ้านมาก่อน ทำให้มีมุมมองว่าภาพที่มีต่อข้าราชการมันยังมีภาพบวก หรือสามารถรับกันได้ง่าย มีความอ่อนน้อมอย่างที่พี่บอก

สุวรรณา เมืองพระฝาง: พี่ว่ามันเป็นทำที่ที่ตัวภาคประชาชนเองปรับ อย่างแกนนำของห้วยเหี้ย เมื่อก่อนไปตรงไหนก็จะด่าหมด เดี่ยวไปเจอรัตนฯ เรื่องสิทธิที่ดินหรือเรื่องไร เขาไปมีอุปหน้าทำเนียบก็ไป ช่วงหลังน้องซอพลง ฟังคิดว่าเกิดจากการที่เขาเรียนรู้ในเวที และทำที่ของทีม สกว.ตอนติดตามงาน ตรงนี้มีผล แต่ไม่ใช่มีผลที่ตัวพี่ เพราะพวกเขาไม่ค่อยคิดว่าพี่เป็นข้าราชการ บางทีเขาลืมไปด้วยซ้ำว่าเป็นสาธารณสุข เขาจะเรียกพี่หรือบางคนก็เรียกบ้า บางทีเขาลืมไปเลยว่าเราก็เป็นข้าราชการ แต่ทำที่การยอมรับฟังและอีกส่วนหนึ่งก็คือพอใช้ข้อมูล ถูกผัดมันตักกันที่ข้อมูล ไม่ได้ดีที่ตัวคน มันจะขอพเรื่องความรู้สึก การที่เขาสามารถเข้าถึงข้อมูล มีข้อมูลตัวเอง แล้วก็นำใช้ข้อมูล เหมือนกับเรื่องข้าวโพดที่เขาขาดทุน ตอนทำครั้งแรกรู้สึกวิเคราะห์แล้วขาดทุนไร่ละ 100 กว่าบาท ตอนหลังมาทำเรื่องปุ๋ยสั่งตัด เขาก็มีกำไร เขาก็เรียนรู้ด้วยตัวเขาเองว่าที่เขาขาดทุนเพราะกระบวนการผลิต ถ้าเขาจะได้กำไร เขาก็ต้องมาเพิ่มเรื่องของกระบวนการผลิต มาทำแบบนี้มันช่วยทำให้เขาปรับ เพราะว่าเขาได้รับการยอมรับฟังเวลาที่เรามาประชุม เพราะว่าของ สกว. เขาต้องให้ไปประชุมนำเสนอความก้าวหน้าต่อท่านผู้ว่าราชการจังหวัด ถ้าผู้ว่าราชการจังหวัดไม่เข้า ก็คือรองผู้ว่าราชการจังหวัด

ชาย ไชยชิต: อันนี้เป็นเงื่อนไขของโครงการ

สุวรรณา เมืองพระฝาง: เป็นเงื่อนไขของโครงการ และทางทีม สกว. เองทำที่ที่ติดตามงานเป็นทำที่ของพี่เลี้ยง ไม่ใช่ของนายทุน บางแหล่งทุนยังมีทำที่คลุกคามผู้รับทุน แต่อันนี้เป็นทำที่ของผู้สนับสนุน ของผู้หล่อเลี้ยงมากกว่า มีการชี้แนะและมีการใช้ข้อมูลตัวกลางพูดคุย ถ้ามันไม่ใช่ตรงนี้นะมันจะมีทางออกอย่างไร ช่วยทำให้เขาปรับ ฟังคิดว่ากระบวนการที่ปรับเพราะตรงนี้ มันเหมือนกับผู้ใหญ่ทำให้ดูเป็นตัวอย่าง

ชาย ไชยชิต: ก่อนหน้าที่เราจะเริ่มมาทำ เรามองอย่างไร โครงการของ สกว. มันมีความยากลำบากไหม เรากลัวอะไรไหม

สุวรรณา เมืองพระฝาง: พี่ก็มองว่า อันที่หนึ่ง สกว. เรายุ่ตรงนี้เราจะไปทำอะไร

ชาย ไชยชิต: มันเป็นวิชาการมาก

สุวรรณา เมืองพระฝาง: วิชาการมาก กลัวด้วย จบปริญญาตรีมาก็แทบจะไปลอกเขา

ชาย ไชยชิต: แล้วทำอย่างไร

สุวรรณา เมืองพระฝาง: ก็กลัวนะ แต่ทางที่อาจารย์ก็บอกว่าช่วงที่เราทำมันจะมีเวที มีเวทีพูดคุย และก็จะมีนักวิชาการมาเติมให้เรา อย่างเรื่องเศรษฐศาสตร์การเกษตรก็มีทีม ดร.อารี จากมหาวิทยาลัยเชียงใหม่เข้ามา จะมีกระบวนการเรียนรู้คู่ไปกับการทำ เราก็ลองดู เพราะตอนแรกมองที่ อาจารย์ศิริพร นำเสนอว่า ถ้าตัวนี้เราสามารถทำแผนชุมชน ทำข้อเสนอ มีชุดข้อมูล แล้วเอาไปยื่นให้หน่วยงาน มันจะเกิดการยอมรับ โครงการจะเป็นเหมือนปลั๊ก ให้ทุกที่เข้ามาเสียบแล้วเชื่อมต่อกัน เราก็ยังมองหาลืบ ๆ แต่พอเริ่มเฟสที่หนึ่ง ที่มันได้แผน ได้แผนแล้วก็มาทำข้อเสนอ และแต่ละตำบลเริ่มไปเชื่อม อย่างบ้านพร้าวไปเชื่อมกับชลประทานได้เรื่องแหล่งน้ำ เหมือนเริ่มเห็น เริ่มมีกำลังใจ ทางพรหมพิรามไปเปลี่ยนแปลงเก็บข้อมูล แล้วทำนาข้าว น้ำท่วม ผลผลิตเสีย มาเปลี่ยนแปลงเป็นไม้ดอกไม้ประดับ และตำบลบ่อโพธิ์ กลุ่มที่ทำข้าวโพดแล้วขาดทุน เปลี่ยนทำกระทกรก และอาจารย์จะมีเวทีให้เราแลกเปลี่ยนเรียนรู้สม่ำเสมอ พอมันได้เรียนรู้มันก็ช่วยได้

ชาย ไชยชิต: แปลว่าจากข้อมูลระดับชุมชน ได้มาเป็นแผนของตำบล เชื่อมโยงเป็นแผนอำเภอ แล้วก็แผนที่เสนอจังหวัด แล้วก็มีหน่วยราชการมาเชื่อมต่อ

สุวรรณา เมืองพระฝาง: ก็จะมีเหมือนกับ เขาเรียกว่าชุดที่รับทำแผน เป็นเหมือนกับสภาพภาคประชาชน สภาองค์กรชุมชนที่จะมีคณะทำงานที่ท่านผู้ว่าฯ แต่งตั้ง เขาก็จะจัดไป แต่เราลดปัญหาได้ตรงที่ เมื่อก่อนแต่ละตำบลก็จะเสนอของตัวเองไม่ได้มองของเพื่อน พอเราทำเรื่องแผนบูรณาการอำเภอมันจะช่วยเรียงลำดับ ทุกคนก็มาเรียงลำดับของใครก่อนใครหลัง เกิดในเรื่องของการที่ไม่ใช่แย่งชิงเค้ก แต่มารู้เรื่องความสำคัญ

ชาย ไชยชิต: ว่าปัญหาของอำเภอไหนเร่งด่วนกว่ากัน

สุวรรณา เมืองพระฝาง: ถ้าของเรายู่อันดับรอง เราจะไปประสานใคร หน่วยงานไหน พัฒนาชุมชน ตรงนี้ช่วยได้ไหม

ชาย ไชยชิต: แล้วบทบาทของการประสานเชื่อมนี้ จังหวัดหรือผู้ว่าฯ มีส่วนสำคัญอย่างไรกับการเชื่อมส่วนราชการ

สุวรรณา เมืองพระฝาง: มีค่ะ สิ่งที สกว. พิษณุโลกทำแล้วได้ความสำเร็จก็คือ ทางพัฒนาชุมชนกับผู้ว่าฯ สมบูรณ์ ผู้ว่าฯ คนก่อนในอดีต ท่านจัดเวทีใหญ่เลย แล้วให้เราไปทำ MOU (บันทึกข้อตกลงความร่วมมือ) กับ 11 หน่วยงาน ในเรื่องการจัดทำแผนชุมชนและข้อเสนอร่วมกัน พอเราไปร่วมลงนามกับเขา เขามองเราเป็นเพื่อน เหมือนกับเป็นองค์กรหนึ่ง เกิดการยอมรับมากขึ้น มีหน่วยงานเข้ามา เราส่งให้เขา เขาก็จะดูพื้นที่ไหนของใคร อย่างของนาบัวเอง ช่วงที่เราทำโครงการเราก็ได้งบประมาณลงเรื่องแหล่งน้ำประมาณ 10 กว่าล้าน จำตัวเลขไม่ได้ ชาวบ้านพอเขาเริ่มไปประสาน เขาได้รับการสนองตอบ

ได้รับการสนับสนุน และเขารู้เรื่องช่องทางว่าถ้าเขาจะไปตรงนี้ ต้องมีหนังสือรับรองจาก อบต. ผ่านให้ ถือไปเชื่อมประสาน จะไปประสานเรื่องไหนกับใคร

ชาย ไชยชิต: บทบาทของตัวข้าราชการ หน่วยราชการส่วนภูมิภาค เช่น พัฒนาชุมชน เกษตรจังหวัด เขาลงมากับเราไหม

สุวรรณา เมืองพระฝาง: ในเฟสที่หนึ่งและสองที่ทำเรื่องความร่วมมือจะเป็นพัฒนาชุมชนเป็นแม่หลักให้เราลงร่วมกัน ทำงานด้วยกัน

ชาย ไชยชิต: ที่เขามาเพราะว่าผู้ว่าราชการจังหวัดไหม

สุวรรณา เมืองพระฝาง: เขาเป็นตัวเชื่อมเรากับผู้ว่าราชการจังหวัดด้วยซ้ำ แต่ที่เขาลงมาเพราะว่างานเราคล้ายคลึงกัน และเราก็ถือว่ามันเป็นการทำงานร่วม พื้นที่ตรงไหนที่เราทำ เขาก็มาเก็บผลงานได้ พื้นที่ไหนที่เขาทำก็เอามาเชื่อมกัน มันเป็นการช่วยกัน งานเดียวกันลงมาช่วยกัน ไม่ต้องแย่งกัน

ชาย ไชยชิต: นั่นคือเป้าหมายเดียวกัน

สุวรรณา เมืองพระฝาง: ถ้าเรื่องนี้ต้องจัดเวทีเหมือนกัน เพราะฉะนั้นพื้นที่ของ สกว. ที่ทำโครงการความร่วมมือฯ พัฒนาชุมชนก็ต้องใช้บ ก็เอาของความร่วมมือ แต่พื้นที่ไหนที่เป็นของพัฒนาชุมชน เราไม่มีบเราก็ใช้ของพัฒนาชุมชน ถ้าไม่มีพัฒนาชุมชนกับผู้ว่าราชการจังหวัด ก็คิดงานลำบาก

ชาย ไชยชิต: ยังสำคัญใช่ไหม เพราะบางทีเวลาที่ไปคุยกับชุมชนหรือภาคประชาชนที่แข็ง ๆ เขามักจะไม่ค่อยสนใจบทบาทราชการว่าฟังไม่ได้ เดี่ยวมาแล้วก็ไป

สุวรรณา เมืองพระฝาง: มันอยู่ที่เราใช้เขาให้เป็น

ชาย ไชยชิต: แสดงว่าเราต้องเรียนรู้ที่จะใช้

สุวรรณา เมืองพระฝาง: ต้องเรียนรู้ ต้องรู้จัก

ชาย ไชยชิต: ที่นี้ที่เรียนรู้ได้เพราะกระบวนการการทำงานร่วมกันในโครงการนี้ด้วยไหม ที่เราเรียนรู้ว่าราชการเราจะไปต่อช่องไหน จะทำอะไรให้เขายอมรับ

สุวรรณา เมืองพระฝาง: เราต้องรู้ว่าเรากับเขา ผลประโยชน์ร่วมกันอยู่ตรงไหน เราไม่ต้องเอาตัวเราเป็นตัวตั้ง อย่างพี่ เวลาที่ไปประสานกับเขา เราดูภารกิจเขา คือเราว่าเขาต้องขับเคลื่อนเรื่องแผนชุมชน ต้องรับรองมาตรฐานแผนชุมชน เพราะฉะนั้นพื้นที่ 20 ตำบลที่เราลง หนูมีพื้นที่ตรงนี้แล้ว พี่ไม่ต้องทำ ส่วนพื้นที่พี่ พี่ทำอันอื่นที่นอกเหนือจากนี้ ข้อมูลมันก็สามารถรวมเป็นแผนของอำเภอ ของจังหวัด พื้นที่อำเภอนครไทย หนูขอแค่พี่ส่งพัฒนาชุมชนลงมาช่วย มาอบรมกระบวนการ เราก็ต้องเปิดให้เขาเป็นพระเอก พอเขามาตรงนี้ เราก็ชื่นชมเขาว่าเขาเป็นเจ้าของหน่วยงาน แต่ของเราเวลาได้ผลงานมันก็คือได้ ไม่จำเป็นต้องประกาศว่าเวทีนี้ของฉันคนเดียว มันไม่ใช่ เพราะฉะนั้นแผนเล่มเดียวกันของนครไทยเปลี่ยนปกได้ พัฒนาชุมชนจะไปใช้ พัฒนาชุมชนก็ใช้ปกที่มีโลโก้พัฒนาชุมชน ชาวบ้านก็มีความสุข

ชาย ไชยชิต: แบบนี้นั้นเป็นเหมือนกับของ ส.ป.ก. ด้วยไหม

สุวรรณ เมืองพระฝาง: ส.ป.ก. ก็มาแบบนี้

ชาย ไชยชิต: พอเราทำได้ พอเราทำแข็ง เป้าหมายของงาน

สุวรรณ เมืองพระฝาง: ส.ป.ก. เข้ามาที่เราเพราะว่าพื้นที่เราทำงานเป็นพื้นที่ที่ไม่มีเอกสารสิทธิ์ เราก็เลยช่วยชาวบ้าน ทำอย่างไรจะได้เอกสารสิทธิ์ ก็ไป link (เชื่อมโยง) กับ ส.ป.ก. ก็ใช้ในชื่อโครงการไปประสานกับ ส.ป.ก. ก็ได้อาจารย์ คือตอนเราจะทำบางที่เราเข้าถึงเขาโดยตรงไม่ได้ ก็ต้องมีคนกลาง ก็ได้ ดร.อิทธิพล จากจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยที่ทำเรื่องที่ดินกับ สกว. มาช่วยเป็นคนกลาง ท่านก็เชิญ ส.ป.ก. เชิญที่ดิน และเชิญกลุ่มเราไปรู้จักกัน สิ่งหนึ่งคือเราต้องหาคนกลางให้เจอ ถ้าเราหาคนกลางได้เจอมันก็ง่าย พอเจอกันแล้วคุยกันในเวที ก็คือเราไม่ต้องการที่จะลุกที่ แต่เราต้องการให้พื้นที่ที่เราทำกินให้มันมีเอกสารสิทธิ์ ชาวบ้านก็จะมีความมั่นใจ ไม่ใช่ถูกจับ การลุกที่นั่นอยู่ในเรื่องของถ้าเราสอนเขา แล้วคนที่ลุกที่จริง ๆ ของอำเภอนครไทยคือนายทุนที่มาปลูกยางพารา ไม่ใช่ชาวบ้าน พอคุยกัน ส.ป.ก. ก็มีอุดมการณ์เดียวกันคือ ต้องการให้มีการใช้ที่ดิน พื้นฟูสภาพที่ดิน ให้ชาวบ้านมีความรู้ เกิดเกษตรกรรมแนวใหม่ ก็มาทำงานด้วยกันในพื้นที่ เวลาเราไป ส.ป.ก. เขาก็บอกเลขาฯ เขามา ทางโครงการไปตั้งตรวจดินให้แต่ก็ไม่จำเป็นจะต้องขึ้นชื่อของเรา มีงานก็บอกกันไปช่วยกัน พอเรามี ส.ป.ก. เขาก็มาช่วยมาจัดบูธช่วย พอทำด้วยกันไปมาก ๆ เข้ามันก็กลายเป็นเพื่อนกัน โทรถึงกันได้ คนที่ได้ประโยชน์จริง ๆ คือตัวชาวบ้าน พวกนักการเมืองพอเราทำไปได้ระยะหนึ่งเขาก็เข้ามาแบบฉาบฉวย เฟสสอง นักการเมืองมาเคลื่อนไหวด้วยเยอะ เพราะตอนแรกเขาอาจจะไม่ไว้วางใจ กลัวเราไปสมัครแข่ง

ชาย ไชยชิต: เขามาทางไหน เวลาเขาเข้ามา

สุวรรณ เมืองพระฝาง: เขาก็จะประสาน บางทีก็ในพื้นที่เชิญ ตอนแรกก็เจอกระแส ตอนที่ทำโครงการความร่วมมือฯ เขาไปปล่อยข่าวด้วยความเข้าใจหรือไม่เข้าใจก็ไม่รู้ บอกว่าพี่จะลาออกไปลงสมัคร ส.ส. ซึ่งเจ้าของพื้นที่ก็โทรมาถามว่าพี่จะลงหรือ คือพวกนี้มันต้องชัด อย่างบางที่แกนนำเราก็ต้องให้ประกาศตัวเองชัดว่าไม่ใช่จะลงนายก อบต. ที่ไปทำงานเคลื่อนไหวพวกนี้ แต่ต้องการพัฒนาตัวเอง ที่เราไม่ค่อยโดนปฏิเสธ และนายกฯ แต่ละที่ก็ไม่ได้มองเราว่าเราไปสร้างคู่แข่งในพื้นที่ เพราะคนของเราประกาศตัวกันชัดว่าเราไม่ได้หวังที่จะมาเป็นคู่แข่งทางการเมือง เราต้องการทำงาน อันนี้ทำที่ชัดชัด

ชาย ไชยชิต: แล้วพวกคนกลุ่มนี้ คนที่เขาจะลงนายกหรือการเลือกตั้งอะไรต่าง ๆ เขามาดึงเราไหม ดึงเราไปทำงานหรือมาสร้างแรงบันดาลใจ

สุวรรณ เมืองพระฝาง: เขาเข้ามาร่วมมากกว่า

ชาย ไชยชิต: แต่ไม่ได้อาศัยเรา

สุวรรณ เมืองพระฝาง: ไม่ได้อาศัย เขารู้ว่าอาศัยเราไม่ได้ เพราะเราไม่ใช่คนในพื้นที่ มันเป็นแค่ความเข้าใจ บ้านเราพอเห็นใครทำอะไร ยิ่งบ้านนอก ก็สงสัยว่าต้องลงอะไร เพราะฉะนั้นแกนนำเราต้องชัด เราก็จะบอกกันเลย มีคนที่ทำงานกับเราบางคนอย่างสมานท์ก็เป็นประธานสภา อบต. คือชัดอยู่ในตัวเขาอยู่แล้วว่าเป็นนักการเมือง แต่เขาก็ทำงานด้วย เป็นข้อดีนะถ้า อบต. เข้ามาร่วม ตอนที่เรารู้ชื่อเสนอแล้วคนนั้นเขาจะมาช่วยเรา เอาเข้าไปให้นายกฯ เห็น และจะถือไปส่งให้ เราสอนมองอีกมุมหนึ่งการมีเวทีที่คุยกันบ่อย ๆ ก็จะช่วย เพราะว่าแกนนำบางที่ก็เอามาคุยกัน พวกนี้ก็จะช่วย อย่างช่วงที่เคลื่อนไหวแรก ๆ เราเจอ

ปัญหาเรื่องที่ดิน แขนงเราต้องชัดว่าแปลงที่จะเป็นแปลงทดลองต้องเป็นแปลงที่มีเอกสารสิทธิ์ ยอมรับได้ที่ ส.ป.ก. การชัดเจนในตัวเราเองก็ต้องมี ตอนไปเคลียร์ที่ดินตำบลห้วยเฮี้ยก็เจอ อุทยานแห่งชาติบอกว่าเราพาสาวบ้านรุกที่ มาฟ้อง ทานนายอำเภอ ก็ต้องไปเคลียร์กันให้ชัดว่ามันไม่ใช่ มันก็เจอเรื่องกระทบพวกนี้แต่ว่ามันอยู่ที่เรา ปัญหาเล็กน้อยมันก็ผ่าน ไม่ได้ถ้าเราบอกว่าช่างมัน มันก็จะกลายเป็นปัญหาใหม่ แต่ว่าพอพื้นที่ไหนเจอเรื่องอะไรก็จะโทรบอกกัน เดียวนี้มันมี โทรศัพท์ ทางเราก็จะลงพื้นที่ไปเคลียร์ให้ด้วยหรือว่าถ้ามีเหมือนกับ ส.ส. เราก็จะโทรคุยกับเขาเลย มันชัดเจน มาทำเรื่องนี้ ส.ส.ช่วยได้มาก มาช่วยเรื่องชาวบ้าน ปัญหานี้ชาวบ้านเสนอกับ ส.ส. มาตั้งนานไม่ได้แก้ไข พอเราชัดเจนพวกนี้เขาก็เข้ามา ช่วงหลังที่ทำงานง่ายขึ้นเพราะตัวเราที่ทำงานก็ชัดด้วยในบทบาทของตัวเอง และก็เรื่องของเนื้องาน การใช้ประโยชน์จาก ผลงานด้วยกัน

ชาย ไชยชิต: ถ้ามีความขัดแย้ง เราก็จะทำความเข้าใจ โดยเฉพาะกับหน่วยราชการ ก็คือไม่ได้ยึดเยื้ออะไร

สุวรรณา เมืองพระฝาง: ราชการส่วนใหญ่จะระแวงชาวบ้าน

ชาย ไชยชิต: เป็นมานานแล้วใช่ไหม

สุวรรณา เมืองพระฝาง: พี่ก็เห็นมันเป็นมาอย่างนี้ พอเวลาชาวบ้านทำอะไร ก็สงสัยมันก็จะทำอะไรกัน

ชาย ไชยชิต: เพราะอะไร ไม่เชื่อมั่น ไม่เชื่อใจ

สุวรรณา เมืองพระฝาง: พี่ว่ามันเป็นที่ค่านิยมปลูกฝังกันหรือเปล่า

ชาย ไชยชิต: หรือกลัวว่าชาวบ้านจะฉลาดกว่าข้าราชการ

สุวรรณา เมืองพระฝาง: ไม่ใช่ละ ถ้าอย่างที่ทำกับเกษตร

ชาย ไชยชิต: เกษตรยอมรับชาวบ้านใช่ไหม

สุวรรณา เมืองพระฝาง: เฟสสุดท้ายนะพี่แทบไม่ได้ลง เกษตรลงหมด พี่ก็เป็นหัวแต่ชื่อเฉย ๆ อย่างแดง สมคิด คุณอาณัติ กับเกษตร เขาลงด้วยกัน ไม่ต้องมีพี่ไปเลยในเวทีแต่ละตำบล

ชาย ไชยชิต: คนที่ลงคือเป็นข้าราชการระดับกลาง

สุวรรณา เมืองพระฝาง: เป็นเจ้าของพื้นที่ด้วย ตัวเกษตรอำเภอด้วย

ชาย ไชยชิต: คนแบบนี้จะอยู่ในพื้นที่นานไหม ต้องโยกย้ายไหม

สุวรรณา เมืองพระฝาง: ก็นานนะ มันก็มีโยกย้ายตามวาระ แต่พอคนใหม่มาคนในองค์กรเขาก็จะส่งต่อกัน เหมือนตอนเนี่ยเวลาที่ เขาจัดเวทีประชุม เรื่องแมลง โรคพืช โรคข้าวโพด เขาก็ไปจัดที่เกษตร ทานเกษตรก็ให้เต็มที่ ทานก็ขอแค่ถ่ายรูปเอาไปใส่ใน ผลงาน เราก็เอาเลย เต็มที่ พี่ไม่ต้องลงไปจัดเวทีเลย ในแต่ละตำบลเขาก็จะมีเกษตรอำเภอ พัฒนาชุมชน เขาก็ลงไปช่วย เพราะว่าเขาได้เรื่องแผนชุมชนกับข้อเสนอ ได้เรื่องรับรองมาตรฐานแผน หมู่บ้านที่เราทำงานเป็นหมู่บ้านที่เราได้รับรางวัล

อย่างในพิษณุโลก 2 หมู่บ้านได้รับรางวัลหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงติดต่อกัน คือใช้ฐานงานการทำบัญชีครัวเรือน ลดรายจ่าย ทำให้วิถีชีวิตของความเป็นไทยคืนกลับมา เกิดสังคมในการช่วยเหลือกัน เกิดสวัสดิการในเรื่องพวกนี้

ชาย ไชยชิต: แสดงว่าตอนนั้นมีมีการปรับความสัมพันธ์กันแล้วระหว่างภาคชุมชนกับภาครัฐ ตอนนี้ทำงานกันเป็นเนื้อเดียวแล้ว บางงานเขามาช่วย บางงานเราไปช่วยเขา แต่เป้าหมายเกิดด้วยกัน แล้วก็องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น อย่าง อบต. ความเป็นเนื้อเดียวกัน

สุวรรณา เมืองพระฝาง: แล้วแต่พื้นที่

ชาย ไชยชิต: อย่างที่นี้ล่ะ

สุวรรณา เมืองพระฝาง: อย่างที่นี้ก็อย่างที่เห็นเมื่อเช้านี้

ชาย ไชยชิต: คือสนิทสนมแนบแน่น การเปลี่ยนนายก อบต. มีผลไหมต่อการเคลื่อนไหวงาน

สุวรรณา เมืองพระฝาง: นาบัวเปลี่ยนนายก มา 3 คนแล้ว คนนี้เป็นคนที่ 3 ไม่มีผลเพราะที่เป็นนายก ก็เป็นคนที่เคยมาทำงานกับเรา

ชาย ไชยชิต: คนที่เปลี่ยนคือคนในชุมชน เป็นคนเปลี่ยนเขา

สุวรรณา เมืองพระฝาง: ชาวบ้านเป็นคนเปลี่ยน ในเมื่อเราเกาะติดฐานใหญ่ นายกจะมาได้ก็ต้องชาวบ้านเลือก ถ้าทราบได้ที่คนฐานใหญ่ยังอยู่กับเรา อย่างไรก็ตามก็เคลื่อน ตัวนายก ก็ต้องทำตามชาวบ้าน

ชาย ไชยชิต: บุคลิกของนายก อบต. ผู้บริหารที่นี่ก็ไม่ใช่นักการเมืองจ๋า

สุวรรณา เมืองพระฝาง: เราไม่เคยได้นักการเมืองจ๋า บุคลิกก็จะเหมือนที่เราเห็น เป็นกันเอง

ชาย ไชยชิต: นี่ก็เป็นปัจจัยที่เกื้อหนุนเหมือนกัน เขาสนับสนุนเราไหม

สุวรรณา เมืองพระฝาง: ถ้านครไทยจะยกเว้นเนิ่นเพิ่ม ที่มีบุคลิคนักการเมืองจ๋า นอกนั้นเท่าที่ทำงานกับเราจะเป็นลักษณะแบบนี้ บางที่เราไป อบต.บ้านพร้าว นครชุม นายก อบต. ก็จะคุ้นเคยกัน ตอนที่เราไปจัดเวที ถ้าถามว่าเป็นเนื้อเดียวกันไหม ก็ไม่เท่ากับภาครัฐ แต่ท้องถิ่นสนับสนุนเยอะ

ชาย ไชยชิต: เพราะทรัพยากรมี

สุวรรณา เมืองพระฝาง: ทรัพยากรมี แต่อาจจะด้วยข้อจำกัดของคนทำงานในท้องถิ่น

ชาย ไชยชิต: คือเจ้าหน้าที่ใช้ไหม

ประชาชนกับพี่ ไปโง่ให้หมอหลอกใช้ ไร่นาไม่ไปทำกิน พี่ไม่เคยแตะแกล่นะ แต่พี่ไปเอาลูกสาวแกลมาเข้าค่าย ลูกสาวแกลก็เป็นเด็กหัวโจกหน่อย จากเด็กที่เรียนไม่ถึงหนึ่งปรางกว่าจบ ม.6 ด้วยสองกว่า เขาก็มองเห็นการเปลี่ยนแปลง เวลากลุ่มพี่ประชุมแกลก็มายินอยู่ไกล ๆ แล้วก็ฟัง พูดยังไม่มีคนฟัง พี่ก็บอกว่าถ้าจะให้เขาฟังก็เข้ามา มานั่งข้างใน ลองพูดสิ พอเขาพูดทุกคนก็ฟัง ก็ให้อธิบายว่าจะทำอย่างไรที่จะหาทางออก เขาก็อธิบาย ทุกคนก็บอกแก่นั้นแหละพาเราทำ เราก็จะเปิดให้ทุกคนเข้ามาแบบนี้ ไม่ได้เข้ามาเป็นลูกทีมใคร ทุกคนจะเข้ามาเป็นหนึ่งในตัวเรา เราไม่ต้องการสร้างลูกทีม อย่างธิดารัตน์ คนนี้จะเก่งเรื่องการจัดการ จัดกระบวนการ เราจะเห็นเขาเดินทำนั่นนี่ เป็นหัวหน้าทีม อย่างพี่ที่เป็นลูกน้องเขา เขาจะบอกพี่ปัดตรงนั้นให้หนูซิ มันไม่สวยเลย

ชาย ไชยชิต: ทุกคนมีบทบาทนำ ทุกคนไม่ใช่ลูกน้องพี่

สุวรรณา เมืองพระฝาง: ใช่ เขาอยากใช้พี่ยกของเขาก็ใช้ พี่แห้วจัดโต๊ะกินข้าวนะ พี่ก็ต้องมายกโต๊ะ ยกเก้าอี้จัด งานไหนใครเก่งคนนั้นก็ทำ อย่างพี่สุดใจ คนนี้เขาเก่ง เขาเรียนแค่ ป.4 เป็นคนที่บริหารจัดการเงิน และเป็นผู้นำคนเดียวที่พี่ไปขอเขาเข้ามา ไปถึงบ้าน ไปยกมือไหว้ ไปขอให้มาช่วยงาน ให้มาดูเรื่องการเงินภาคประชาชน เพราะเราพบว่าการทำงานภาคประชาชนที่มันแตกเพราะระแวงกันเรื่องเงิน เราไม่อยากจะให้กลุ่มแตก กลุ่มนี้เกาะกันมา 18 ปีแล้ว เพราะฉะนั้นความสัมพันธ์มันเลยเหมือนญาติ รู้จักกันหมดทั้งครอบครัว และพี่ก็เป็นผู้หญิง แก่นำตามบ้านนอกส่วนใหญ่เป็นผู้ชาย เพราะฉะนั้นการทำงานมันจะมีปัญหาที่ต้องระวังเรื่องผู้ชาย เรื่องของครอบครัว เพราะฉะนั้นครอบครัวพี่ก็เข้ามา มามีส่วนร่วมในการจัดประชุมกลางคืน แล้วก็ครอบครัวผู้นำ ทุกคนเอาครอบครัวเข้ามาทำงานด้วยหมด เขาก็จะมารู้มาเห็น มันก็จะไม่มีความระแวงเรื่องนี้ เพราะว่าผู้นำส่วนใหญ่จะเสียชู้สาวกับการเงิน เราก็คงระวังตรงนี้ พี่แปะแกลก็เข้ามาที่การเงิน ที่ต้องไปหาเพราะแปะเป็นนายทุนเงินกู การที่เขาจะเป็นนายทุนเงินกูได้จะต้องละเอียดเรื่องตัวเลข

ชาย ไชยชิต: จัดการเก่ง

สุวรรณา เมืองพระฝาง: ต้องจัดการเก่ง เพราะฉะนั้นพี่มาช่วยหนูเถอะ รวมกลุ่มภาคประชาชน มันมีเงิน เพราะฉะนั้นที่พี่ทำแต่ละโครงการ สมมติว่าพี่เป็นหัวหน้าโครงการ ถ้าตาม สกว. พี่ได้รับ 9,000 บาท จริง ๆ พี่รับ 1,000 บาท อีก 8,000 บาทก็แจกไปทุกคน คนละ 1,000 บาท คนละ 500 บาท ตามแรงงาน และถ้าเหลือกิจกรรมไหนก็รวมไว้เป็นกองกลาง เอามาซื้อโต๊ะเก้าอี้ มาใช้ด้วยกันทั้งตำบล เพราะเราต้องการให้มันเกิดอะไรที่มันเป็นสายใยที่เชื่อมเขา ถ้าวันหนึ่งที่เราไม่ออกสิ่งของพวกนี้มันก็เป็นตัวเชื่อมเขา ตัวพวกเขาก็จะลิ้มรสกันได้ ถ้าถามเขาว่าพี่ทำอะไร เขาก็จะบอกว่าไม่รู้ว่าทำอะไรเหมือนกัน เพราะเนืองานส่วนใหญ่จะเป็นเขาทำหมด

ชาย ไชยชิต: กว่าที่จะลงตัวกันได้ มันก็ไม่ใช่ง่าย ๆ ต้องใช้เวลาใช้ไหม

สุวรรณา เมืองพระฝาง: ใช้เวลาประมาณปีสองปีที่รวมคน

ชาย ไชยชิต: แล้วใครจะนำ อันไหน ตรงไหน ใช้ไหม และระหว่างนี้มันมีทะเลาะกัน ไม่เข้าใจกัน ชัดแย้งกัน

สุวรรณา เมืองพระฝาง: มี ทุกวันนี้ก็ด่ากัน ว่ากัน แต่จบ เพราะว่าที่เราไม่เข้าใจกัน ไม่เข้าใจที่เรื่องของความคิด เพราะฉะนั้นความคิดทุกคนถูกหมด แต่มาหาข้อสรุป ที่เถียงกันก็เพื่อที่จะหาสิ่งที่ดีกว่า เมื่อเสียงส่วนใหญ่สรุปว่าเลือกอันนี้เพราะมันดีกว่าด้วยเหตุผลที่ทุกคนเสนอ ก็จบ เคยมีคนมาเห็นตอนพวกพี่ประชุม เขาตกใจกันมาก เถียงกันหน้าดำหน้าแดง อีกทั้งด่ากัน พอออกจากห้องประชุมทุกอย่างมันก็จบ มันเป็นเรื่องของความคิด มุมมอง วิธีการ เพราะฉะนั้นถ้าคุณมองเรื่องนี้แบบนี้ คุณให้เหตุผลมา อีกคนมองเรื่องนี้ก็ให้เหตุผลมา แล้วกลุ่มก็จะช่วยกันเลือก

ชาย ไชยชิต: เวลามันเกิดบรรยากาศแบบนี้ มีใครเป็นคนกลางไหม

สุวรรณ เมืองพระฝาง: มี ส่วนใหญ่ก็เป็นพี่ บางทีก็เป็นท่านอดีตกำนัน ผู้อาวุโสในเวที บางคนก็จะลุกขึ้นมา หยุดก่อน คนนี้พูดก่อน ก็จะเบรก ถ้าเป็นความขัดแย้งส่วนบุคคลที่ไม่ใช่เรื่องงาน เขาก็ตัดสินด้วยมวย ขึ้นเวทีมวยคู่อาฆาต จดทะเบียนไว้เข้าพรรษา ออกพรรษาก็คู่ แพ้ชนะบนเวทีแล้วก็จบ กอดคอเป็นเพื่อนกันเหมือนเดิม อันนี้คือความขัดแย้งส่วนตัว ผู้หญิงก็มีนะที่ขึ้นชก แต่ถ้าเป็นความขัดแย้งเรื่องงาน ส่วนใหญ่จะเป็นที่ความคิด มุมมอง และประสบการณ์ เหมือนกับตอนที่ทำไวน์กระชายดำ เราก็มองว่าชาวบ้านไม่กินไวน์ ทำอย่างไรก็แจ้ง แต่ด้วยกระแสและที่นี้มีวัตถุดิบมันห้ามไม่ได้ ช่วงที่หนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ พอมันห้ามไม่ได้ ให้ทำ แต่ทำอย่างไรที่ไม่ให้ชาวบ้านหมดตัว ก็คือไม่ให้มีผู้ประกอบการ ทำโดยใช้ระบบของกลุ่มและสหกรณ์ ก็ไปรวบรวมสมาชิกเป็นสหกรณ์ลงหุ้น คนละ 20 บาท คนละ 100 บาท พอช่วงที่ไวน์ได้กำไร เราก็คืนหุ้นให้ทุกคนหมดพร้อมปันผล ณ วันนี้ไวน์เหลืออยู่ในโรงงาน 4-5 หมื่นลิตร ถามว่าทุกคนก็ไม่เดือดร้อน ทุกคนไม่เดือดร้อน ใครมาบอกให้ชาวบ้านเป็นวิสาหกิจชุมชนเขาก็ว่าไปดูไวน์ พี่เอาอาคารนี้ทำโรงงานไวน์ จดมาตรฐานอุตสาหกรรม ผ่านหมดทุกอย่าง ทำน้ำดื่ม อยากทำก็ให้ทำ พอทำเขาก็เจอเรื่องค่าขนส่งจากกระทรวงพาณิชย์ไปพิษณุโลก ทำน้ำดื่มคุณต้องเสียภาษีสรรพสามิตขวดละบาท สอนเลย คุณไม่ต้องไปเรียนเรื่องเศรษฐศาสตร์ สอนคิดต้นทุนการผลิตคิดอย่างไร กระชายกิโลหนึ่ง น้ำตาลเท่านี้ ผลิตน้ำได้เท่าไร ซื้อมาอย่างไร บวกค่าแรงงาน คิดต้นทุน อยากจดจดทะเบียนก็จด

ชาย ไชยชิต: พี่ทำงานมา กลุ่มที่เราทำกันมา ขยายตัวใหม่ จำนวนแกนนำหรือคนนำไปสร้างคนอื่น

สุวรรณ เมืองพระฝาง: ถ้าในตำบลพี่ก็ขยาย ตำบลอื่นก็ขยาย แต่ละตำบลก็ไปขยาย ได้เพื่อน ได้ผู้รู้ เห็นทำได้ดีก็จะมีคนเข้า เริ่มต้นใหม่ ๆ แต่ละที่ก็ยากนิดหนึ่ง แต่พอรวมกลุ่มทำแล้ว เขาเห็นผล พอเห็นผลก็เริ่มมีคนเข้ามา

ชาย ไชยชิต: คือเห็นผลงานที่เกิดขึ้น

สุวรรณ เมืองพระฝาง: เห็นผลงานที่เกิด เห็นการรวมกลุ่ม ส่วนใหญ่เขาคิดว่าพวกนี้พอรวมกลุ่มเดี่ยวก็แตก เดี่ยวก็เล็ก

ชาย ไชยชิต: คนรุ่นใหม่ ๆ ละ คนหนุ่มคนสาวหรือกลุ่มเยาวชน

สุวรรณ เมืองพระฝาง: กลุ่มเยาวชนก็เข้ามาแต่ไม่ได้มาเคลื่อนไหวเรื่องพวกนี้ เพราะอาจว่าไม่ใช่จริตของเขา เขาก็จะเข้ามาในเรื่องของค่ายเยาวชน เรื่องการเป็นจิตอาสา พวกนี้ก็เข้ามาในแต่ละพื้นที่แล้วก็เป็นตัวอาสาสมัครจดบัญชีครัวเรือนให้เรา

ชาย ไชยชิต: แต่ละกลุ่ม แต่ละประเด็น พวกนี้เขายังร้อยกันอยู่ในกระบวนการของตำบล

สุวรรณ เมืองพระฝาง: ยังร้อยกันอยู่

ชาย ไชยชิต: เรื่องพวกนี้เวลาที่เราทำเวทีวิชาการชาวบ้านประจำปี เรื่องประเด็นพวกนี้ก็จะถูกหยิบยกขึ้นมา

สุวรรณ เมืองพระฝาง: แล้วแต่ว่าหมู่บ้านไหน บางหมู่บ้านเขาก็เอาประเด็นเด่นของเขาเลยว่าเขาพัฒนาแล้วเป็นประเด็นเรื่องเศรษฐกิจพอเพียง เขาสามารถทำบัญชีครัวเรือนได้ 100% อย่างของผู้ใหญ่บุญลาน มีการลดรายจ่าย บ้านเขาไม่มีร้าน

ขายกับข้าวตอนเช้าเลย เขาก็จะเอามาอวดหมู่บ้านอื่นที่มีรายจ่ายพวกนี้เยอะ ๆ ก็เหมือนกระตุก บ้านเราก็ต้องลดเดี๋ยวยายเขา เหมือนเป็นการสร้างกระแสให้เกิดเรื่องราว

ชาย ไชยชิต: คือแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างกัน อะไรคือคุณค่า ตัวตนที่เรายึดถือร่วมกันในกลุ่มของคนทำงานที่นี่ ค่านิยม วิธีคิด หรือการมองตัวเองแบบไหน

สุวรรณา เมืองพระฝาง: พี่คิดว่าส่วนหนึ่งที่มันยังร้อยเรียงกันได้ มันเป็นเรื่องความผูกพัน เพราะมันเป็นกลุ่มที่เกาะกันมานาน ส่วนกลุ่มคนที่เข้ามาใหม่แล้วยังมีการเชื่อมร้อย มันอาจจะเป็นตัวที่ยังมีงานที่ทำและก็ยังประสานกันอยู่ แต่ถ้าวางในจริง ๆ คือความผูกพัน การยอมรับ การเห็นความต่างของแต่ละคน พอเรารู้จักกันมากขึ้นก็จะรู้ว่าคนนี้เป็นอย่างไร หมอแกเป็นอย่างนี้ ที่มันอยู่กันได้มันน่าจะเป็นเรื่องของความผูกพันที่เกิดจากสัมพันธ์ เรื่องของการยอมรับกัน การทำงานร่วมกัน เหมือนกับเราสร้างญาติ อย่างเราก็จะรู้เรื่องครอบครัวแต่ละคน พวกนี้ก็จะรู้เรื่องแฟนพี่ คือทุกคนเหมือนกับญาติ ไม่ใช่แค่คนที่ทำงานด้วยกัน และการยอมรับในสิ่งที่เขาพัฒนาตัวเองขึ้น อย่างพวกนี้เขาก็เป็นผู้ประสานแต่ละตำบล อย่างธิดารัตน์ (นางธิดารัตน์ พงษ์พานทอง) ก็ประสานตำบลห้วยเหี้ย เขาก็จะมีความสัมพันธ์กับทางตำบลห้วยเหี้ยซึ่งความสนทนจะมากกว่าพี่ด้วย

ชาย ไชยชิต: แสดงว่าแต่ละคนก็มีจุดแข็งของตัวเอง

สุวรรณา เมืองพระฝาง: จุดแข็งของตัวเองก็จะมี และเราใช้วิธีสร้างความสัมพันธ์ โดยเอาคนตำบลนาบัวเป็นผู้ประสาน คือเรารู้ว่าคนนี้อ่อนเรื่องนี้ ก็จะประสานกับตำบลนี้ที่มีจุดแข็ง คนนี้ก็จะได้เรียนรู้ (ชาย ไชยชิต: ให้เขาเรียนรู้ไปในตัวเอง) เขาก็จะได้

ชื่อ-นามสกุล	1. นางธิดารัตน์ พงษ์พานทอง 2. นายสมพงษ์ แก้วกองทรัพย์
ตำแหน่ง	1. คณะทำงานโครงการความร่วมมือฯ จังหวัดพิษณุโลก 2. คณะทำงานโครงการความร่วมมือฯ จังหวัดพิษณุโลก
สถานที่สัมภาษณ์	โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลนาบัว อำเภอนครไทย จังหวัดพิษณุโลก
วันสัมภาษณ์	21 พฤษภาคม พ.ศ. 2556

ชาย ไชยชิต: ผมมาศึกษาวิจัยให้กับสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) เขาให้ทางทีมงานวิจัยของธรรมศาสตร์มาศึกษาว่ากระบวนการทำงานร่วมกันของคนในชุมชน โดยเฉพาะในช่วงที่เราทำโครงการความร่วมมือเพื่อแก้ไขปัญหาความยากจน สังคม และสุขภาพ (โครงการความร่วมมือฯ) ที่ สกว. มาสนับสนุน มันมีขั้นตอน สิ่งที่เกิดขึ้นเบื้องหลังเป็นอย่างไร เช่น การมาร่วมกัน ทำไม่ถึงมาร่วม คนมาร่วมรู้สึกอย่างไร คิดอย่างไร ร่วมกันทำงานแล้วมีปัญหาใหม่ มีอุปสรรคอย่างไร แล้วเราแก้ไขปัญหาได้อย่างไร แล้วแต่ละคนมาได้เรียนรู้อะไร เกิดอะไรขึ้นบ้าง ซึ่งข้อมูลพวกนี้ที่ผ่านมามันไม่ได้ถูกเขียนเอาไว้ในรายงานใช้ไหมครับ รายงานที่ทางพื้นที่ทำส่งให้ทาง สกว. ก็จะบอกแล้วว่า พื้นที่นี้ทำเรื่องอะไรบ้าง มีข้อมูลเรื่องอะไร แก้ปัญหาเรื่องอะไร และผลเป็นอย่างไร ทาง สกว. ก็อยากจะเอาบทเรียนประสบการณ์ที่ได้เรียนรู้กันมา ทำขึ้นมาอีกเล่มหนึ่งเป็นงานศึกษาอีกเล่มหนึ่ง เป็นประสบการณ์ เป็นบทเรียน ที่จะเอาไปให้พื้นที่อื่นเรียนรู้ได้ สุดท้ายมันจะออกมาเป็นหนังสือเล่มหนึ่งที่นักศึกษาก็เอามาเรียนรู้ด้วยได้ พื้นที่อื่นที่จะทำงานแบบนี้ก็เอามาอ่านประกอบได้ด้วย ดังนั้นผมเลยต้องใช้วิธีขอสัมภาษณ์แต่ละท่านที่มีบทบาทในส่วนต่าง ๆ ในการเคลื่อนไหวที่ผ่านมา ก็เริ่มจากวงในก่อน แต่ผมไม่ได้มาครั้งนี้ครั้งเดียวจะมาอีกหลาย ๆ ครั้ง และต้องสัมภาษณ์อีกหลาย ๆ กลุ่ม เทียนี่ก็เริ่มจากวงในที่นี้ ก็ครบวงพีด้วยแล้วกัน ขอเริ่มอย่างนี้

แล้วกันนะครับ ผมขอถามพี่ก่อนแล้วกันว่า พี่เข้าร่วมได้อย่างไร และมีบทบาทอย่างไร ทำอะไร ในโครงการที่ผ่านมา ก่อนหน้านี้พี่ทำอะไร

ธิดารัตน์ พงษ์พานทอง: ก่อนหน้านี้ทำอะไรทำนา

ชาย ไชยชิต: เป็นเกษตรกรคนหนึ่ง

ธิดารัตน์ พงษ์พานทอง: ใช้ ทำไปใช้ปุ๋ยเคมีในท้องตลาดอย่างเดียว

ชาย ไชยชิต: พี่ทำอะไร ข้าวโพดหรือนา

ธิดารัตน์ พงษ์พานทอง: ทั้งข้าวโพด นาปี และนาปรัง เพราะเวลานาปีมันอยู่ในส่วนที่มีน้ำในช่วงฤดูแล้ง ไม่รู้จักการตรวจดิน ไม่รู้จักการขุดดิน เอามาตรวจทำปุ๋ยสั่งตัดอะไรพวกนี้คืออะไร อย่างไร ก็คือใช้ปุ๋ยตามท้องตลาดอย่างเดียว รู้แต่เวลาทำข้าวโพดก็ต้องใช้ปุ๋ยรองพื้น ไคโรวดี 15-15 ดี บอกว่า 15-15 เหมาะกับดินทราย 16-20-0 เหมาะกับดินเหนียว พี่ก็จะไปซื้อตามนั้นมาใช้ เขาพูดกัน เวลาชาวบ้านใครทำข้าวโพดได้เยอะใช้ปุ๋ยยี่ห้อไหนจะดี หรือดูทีวีที่ว่าหวานปุ๋ยแต่งหน้าตอนที่ข้าวจะท้องว่าจะดีก็ไปทำตาม โดยไม่รู้ที่ดินตัวเองเป็นอย่างไร ๆ เริ่มแรกเลยนะ

ชาย ไชยชิต: แล้วตอนนั้นมันเป็นอย่างไรตอนนั้นที่เราทำ มันดีจริงไหม หรือเราเชื่อมั่นมันดี

ธิดารัตน์ พงษ์พานทอง: มันก็ได้ผลผลิตก็เหมือน ๆ กัน เหมือนกับที่คนอื่นเขาทำ แต่สิ่งที่มันได้คือต้นทุนเราเยอะ

ชาย ไชยชิต: แล้วเรารู้ตัวไหมว่าตอนนั้นต้นทุนเราเยอะ มีคำนี้อยู่ในหัวไหม

ธิดารัตน์ พงษ์พานทอง: ก็คือมีแต่พูดว่าเวลาทำแล้วเงินมันหายไปไหนหมด เวลาหักเงินก็เหลือนิดเดียว เพราะว่าค่าแรงก็แพง ตอนนั้นที่ทำมา ๆ แล้วมาทำโครงการ ตอนนั้นมันซื้อโครงการความร่วมมือแก้ไขปัญหาคาความยากจน ปีที่ 1 ตอนนั้น อาจารย์รุ่งโรจน์ จากมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ แกมาที่แปลงทดลองของพี่เลย แกมาตรวจดิน ทำข้าว

ชาย ไชยชิต: ก่อนหน้านี้พี่ยังไม่มายุ่งเกี่ยว?

ธิดารัตน์ พงษ์พานทอง: ไม่

ชาย ไชยชิต: รู้จักกับพี่แหวน? (นางสุวรรณา เมืองพระฝาง)

ธิดารัตน์ พงษ์พานทอง: รู้จักแล้ว

ชาย ไชยชิต: เคยทำอะไรมาก่อนไหม ทำบัญชีครัวเรือนทำกับเขาไหม

ธิดารัตน์ พงษ์พานทอง: ทำบัญชีครัวเรือน

ชาย ไชยชิต: เข้าเวทีวิชาการชาวบ้าน?

ธิดารัตน์ พงษ์พานทอง: เข้าตลอด เพราะว่าพี่เป็นอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) เป็นประธานแม่บ้านในหมู่บ้าน และเป็นเลขาค่าบล ระดับตำบลทำงานร่วมกับสตรีแม่บ้าน และเป็นสตรีดีเด่นระดับตำบล

ชาย ไชยชิต: แปลว่าเราก็ก็นทำงานในชุมชนมาอยู่แล้ว

ธิดารัตน์ พงษ์พานทอง: ทำงานในชุมชนและทำงานภาคประชาชนในนาบัวมาเยอะ

ชาย ไชยชิต: แต่ก่อนหน้านี้ยังไม่ได้แก้ปัญหา เรื่องอาชีพยังไม่ได้แก้ จนมีโครงการความร่วมมือฯ มา

ธิดารัตน์ พงษ์พานทอง: พี่ก็เป็นผู้ช่วย เป็นเจ้าหน้าที่เกี่ยวกับบัญชีช่วยกับผู้ใหญ่ฯ แดง (นางสมคิด จิมมากรม อดีตผู้ใหญ่บ้าน) เป็นผู้หญิง 2 คน ช่วยกันกับภาคประชาชนที่นี่ เพราะว่าเรียนจบมากันก็ไม่ได้ไปทำงานที่ไหน

ชาย ไชยชิต: ทำเรื่องบัญชีของโครงการใช้ไหมครับ

ธิดารัตน์ พงษ์พานทอง: ใช่ และทำอยู่ 3 ปี ทำอยู่กับชาวบ้าน ตอนแรกที่นี่เขาก็ไม่ค่อยรู้อะไรทำอะไร แต่พอระยะแรกเราทำแล้วก็ไปในระดับจังหวัด ตอนนั้น 22 ตำบลที่อำเภอนครไทยอย่างเดียว พอมาปีนี้ทำเรื่องปุ๋ย ทำข้าวโพด เราทำอยู่ในอำเภอ นครไทย อำเภอวัดโบสถ์ และอำเภอชาติตระการด้วย ซึ่งเขาก็สนใจดีนะ มีการตรวจดิน ตรวจอะไรด้วย โดยเฉพาะอย่างของพี่ พี่ก็จะรู้และมีการพูดคุยกับกลุ่มสตรีในตำบล และชักชวนเขามาวาน่าจะตรวจดินดู แล้วก็พูดในงานที่เราทำอยู่

ชาย ไชยชิต: ตอนที่อาจารย์มา ตอนนั้นเราไม่มีความรู้เลยใช้ไหมว่าดินมีปัญหาอะไรอย่างไร เราก็คิดว่าดินเรา

ธิดารัตน์ พงษ์พานทอง: ไม่มี อาจารย์มานอนบ้านพี่นะ พร้อมกับนักศึกษาปริญญาโท มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

ชาย ไชยชิต: เลือกแปลงของพี่ใช้ไหม?

ธิดารัตน์ พงษ์พานทอง: ใช่ น้อย ๆ อย่างนี้แหละ มานอนกันอยู่ที่บ้านพี่ 3 วัน 2 คืน อาจารย์รุ่งโรจน์พามา นอนอยู่นั้น พาไปตรวจดินตามนาและไปดูข้าวแต่ละแปลงหลายที่นะ

ชาย ไชยชิต: แล้วพี่ก็เรียนรู้กับเขาไปด้วย

ธิดารัตน์ พงษ์พานทอง: ก็ดู แล้วแกก็มาดูตอนใส่ปุ๋ย ตอนทำนา ตอนเก็บเกี่ยวแกก็มาดู มีการเก็บเกี่ยวเมล็ดพันธุ์แล้วก็ไปชวนนำหน้าเปรียบเทียบระหว่างใช้กับไม่ใช้ว่าเป็นอย่างไร ทดลองแปลงของพี่เรื่องนาปี

ชาย ไชยชิต: แปลว่าพี่ก็ต้องมีความรู้เรื่องนี้?

ธิดารัตน์ พงษ์พานทอง: ก็มีบ้างเวลาตรวจดินตรวจอะไร

ชาย ไชยชิต: แล้วคราวนี้ต้องไปเป็นวิทยากรเผยแพร่ถ่ายทอด พี่ได้ทำหน้าที่นี้ไหม

ธิดารัตน์ พงษ์พานทอง: เป็นวิทยากรคือคนนี้ (คุณสมพงษ์ แก้วกองทรัพย์) ผู้ใหญ่ฯ แดง อ้อย และบังคม เพราะว่าพี่ช่วงหลังมันมีโครงการของสำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.) ตำบลนาอยู่เข้ามา พี่ก็เลยต้องแบ่งกัน พี่ก็จะอยู่ที่นี่ แต่ว่าช่วงปีหลัง เรื่องปุ๋ยก็จะเป็นแหล่งเรียนรู้อีกแหล่งหนึ่งที่เรานำเข้ามาในปีนี้นักเกษตรมืออาชีพ

ชาย ไชยชิต: อันนี้คือโครงการของเรา

ธิดารัตน์ พงษ์พานทอง: ค่ะ แต่เอาเข้ามาในโครงการนี้ เขาถ่ายทอดกันมาหลายรุ่น 3 รุ่น ก็จะมีเพื่อน ๆ ที่มาสนใจเรียนรู้ สนใจดี แล้วเขาก็ถาม แล้วก็ขยายไปที่ ตำบลวังหามแห เขามาเรียนเมื่อรุ่นที่ 3-4 จังหวัดกำแพงเพชร เข้ามาเรียนรู้จากการเป็นวิทยากรของนักเกษตรมืออาชีพของปุ๋ยสั่งตัดและการขุดตรวจหาค่าสารอาหารในดิน เขาก็สนใจและตอนนี้กำลังประสานอยู่ พี่ไปกำแพงเพชรมาเมื่อ 2-3 วันที่ ตำบลจันทิมา เขาก็ได้จากการมาเรียนรู้ และเขาไปประสานที่ตำบลเขา เจ้าหน้าที่เกษตรในองค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.) เขาสนใจและเขาจะหางบ ติดต่อประสานตำบลนาบัว แม่ข่ายในเรื่องการจัดซื้อชุดตรวจดิน และเอาวิทยากรของเราไป คาดว่าสิ้นเดือนนี้จะไป

ชาย ไชยชิต: พี่ก็เป็นวิทยากรด้วย

ธิดารัตน์ พงษ์พานทอง: ใช่ ไป ประมาณ 6 คน ผู้ใหญ่ แดง ประสาน อาจารย์มหาวิทยาลัยนเรศวร ด็อกเตอร์(ดร.) ที่เป็นผู้หญิง มากับเราบ่อย ๆ แก่ก็รับปากว่าจะไปด้วยสิ้นเดือนนี้กับเราไปตำบลวังหามแห เขาจะใช้ทั้งหมด 1,200 ครัวเรือน ในตำบลของเขา แต่พูดคุยเมื่อ 3 วันที่แล้วว่าถ้าอย่างนั้นมันเยอะเกิน ก็เลยคุยกันว่าน่าจะเอาประมาณสัก 120 ครัวเรือนก่อน มาแล้วเขาสนใจ แล้วเขาถ่ายทอดให้ ตำบลวังหามแห และเขาจะได้ไปถ่ายทอดอีกทีหนึ่ง เพราะว่ามันกว้างเกิน 1,200 มันไม่ไหว เพราะว่ามันเพิ่งเป็นครั้งแรก แต่ว่าเขาสนใจมากจากการที่มาเรียนรู้ตรงนี้

ชาย ไชยชิต: ตัวพี่ทั้ง 2 คนเองก็เป็นเกษตรกร พี่ก็ทำเหมือนกันใช่ไหมครับ พี่ทำเหมือนกันไหม ทำนาปี นาปรัง ข้าวโพด

สมพงษ์ แก้วกองทรัพย์: นาปรังไม่ทำ ทำแต่นาปีกับข้าวโพด

ชาย ไชยชิต: แล้วมีปัญหาเหมือนกันไหม ก่อนหน้านี้เขาว่าปุ๋ยอะไรดีก็ซื้อมา

สมพงษ์ แก้วกองทรัพย์: ส่วนใหญ่ผมคิดไม่เหมือนชาวบ้าน ผมคิดไม่เหมือนเขา คิดส่วนตัว ส่วนใหญ่ก็ซื้อเฉพาะปุ๋ยสูตรเต็มมาใช้ ปุ๋ยทั่วไปที่เขาว่ากันผมไม่ซื้อ ซื้อสูตร 15 อย่างเดียวเลย และใช้ปุ๋ยที่มันอยู่ตามธรรมชาติที่คนส่วนใหญ่ไม่ใช้ แต่ผมพบ ผมไม่ได้บอกใครนะ เพราะกลัวเขาจะไปหา কিনกัน มันเป็นเรื่องง่าย ๆ เรื่องอยู่กับตาอยู่กับตัวเลย แต่คนเขาใช้ไม่เป็น แต่ถ้าเอาไปอาจารย์ก็ต้องพิจารณานะ ผมบอกได้เลยไบมะขามแทนยูเรียดีที่สุด เพราะงานวิจัยของผม ผมไม่ได้เป็นนักวิจัยแต่ผมคิดเรื่องนี้ตลอด

ชาย ไชยชิต: แต่ทดลองมาแล้วใช่ไหม

สมพงษ์ แก้วกองทรัพย์: ครับ พี่ชุกชุกกินไปตัวเอง กินเมล็ดตัวเอง กินเนื้อตัวเองเหมือนคน แต่ถ้าเรารู้จักต้นไม้ 1 ต้น ถ้าเรากวาดทุกปี 3 ปีจะไม่มีลูก ไม่มีใบ ไม่มีอะไรร่วงใส่ แต่ถ้าปล่อยไปตามธรรมชาติมันจะติดปีเว้นปีเป็นเรื่องธรรมชาติ ดก

บ้าง ไม่ตกบ้าง แต่ถ้าเพิ่มปุ๋ยตกทุกปี แต่ไม่เกิน 5 ปี ต้นไม่มีลูก เพราะสารเร่ง ต้นจึงไม่ได้พัก มะขาม มะม่วง ถ้าใช้ปุ๋ยบ่อย ๆ สังเกตได้มันไม่มีฝัก คือ ไม่ได้พัก ต้นทำงานหนักเกิน คือ ต้องดูดน้ำ ต้องเก็บน้ำไปเลี้ยงเมล็ด เลี้ยงพันธุ์

ชาย ไชยชิต: แล้วคราวนี้พี่ได้เข้ามาร่วมในงานของโครงการความร่วมมือของ สกว. พี่เข้ามาในช่วงไหน กิจกรรมไหน

สมพงษ์ แก้วกองทรัพย์: ช่วงแรกเลยครับ ตั้งแต่ไปฟังที่จังหวัด ตอนที่อาจารย์มาครั้งแรก ไปฟังเรื่องงานวิจัยชุมชน การเก็บข้อมูล การทำบัญชีครัวเรือน ต้นตอมันมาจากบัญชีครัวเรือน คือ นำเสนอเรื่องบัญชีครัวเรือนบ่อย ๆ ผมก็ตามต่อกับหนุ่มตลอด เรื่องบัญชี ก็ไปที่บ้านคุณทักษิณที่อัมพวา ไปที่เชียงใหม่ เป็นคนนำเสนอเรื่องการทำบัญชีครัวเรือน การเก็บข้อมูล

ชาย ไชยชิต: แปลว่าพี่ก็ทำงานชุมชนกันมาตั้งแต่แรกแล้ว

ธิดารัตน์ พงษ์พานทอง: 15 ปี แล้วนะพี่

สมพงษ์ แก้วกองทรัพย์: 2541-2542

ธิดารัตน์ พงษ์พานทอง: อย่างบัญชีครัวเรือนพี่ทำมาตั้ง 7 ปี เป็นสิบ ๆ เล่ม หมดไปหลายเล่ม ทำจนติดเป็นนิสัย

ชาย ไชยชิต: ก็คือบุกเบิกก่อนที่ สกว. จะมาอีก

สมพงษ์ แก้วกองทรัพย์: ก่อนครับ

ธิดารัตน์ พงษ์พานทอง: ตอนนั้นทำภาวะชุมชนเป็นสุขอยู่ เขาต้องเก็บข้อมูลเรื่องค่าใช้จ่ายในตำบล เราก็เลยเก็บด้วย ลงเก็บกันเลย

ชาย ไชยชิต: ทำข้อมูลตำบล ปัญหาต่าง ๆ ร่วมเคลื่อนไหววิชาการชาวบ้าน

สมพงษ์ แก้วกองทรัพย์: ทำพร้อมกันเลย

ธิดารัตน์ พงษ์พานทอง: ตอนนั้นเก็บข้อมูลอยู่เราพบว่าภายในตำบลเราذنหอมผักชีเป็นเท่าไร 10 ล้าน ในปีหนึ่ง ที่ว่ากำละ 2 บาท โดยที่ไม่มีใครคิด แล้วเรามาเก็บทุกหลังคาเรือนเอามารวมกัน น้ำมันนี้ก็เยอะ และมีค่าเหล่าที่มันเยอะ พอเรารู้ตัวเลขตำบลเรามีโรงงานผลิตเหล่า แต่ของเขาถูกต้อง จดทะเบียน ก็เลยปีนั้นได้ประกาศในงานวิชาการชาวบ้านให้จดเหล่าทุกวันพระ และโรงงานเหล่าไม่ขายเหล่า ในปีนั้นนะจากการทำบัญชีครัวเรือนข้อมูลที่ได้มา แก้ปัญหาประกาศในระดับตำบล เพราะข้อมูลตัวเลขมันสูงคือจะเป็นกราฟ

สมพงษ์ แก้วกองทรัพย์: คืองานที่พี่ถ้าตัวไหนออกมาเป็นตัวเลขจากการวิเคราะห์สังเคราะห์เก็บข้อมูล เราก็จะเอามาคุยทั้งตำบล ต้องมีตัวแทนมาคุยกันทุกหมู่บ้าน เพราะเราตกลงกันก่อนว่าปัญหาอันไหนที่เกิดขึ้นเราต้องแก้ร่วมกัน ถ้าหมู่บ้านหลุดออกจากเวทีฯ แสดงว่าหมู่บ้านนั้นคุณตรอกไป 1 เรื่องแล้ว เพราะฉะนั้นจะขาดไม่ได้ ถ้าไม่เป็นผู้ใหญ่ก็เป็น อสม. หรือ

ว่าเป็นผู้ช่วยคนใดคนหนึ่งเข้าร่วมวง เพราะที่นี่มีเวทีพูดคุยกันเป็นของของคนที่นี่ มันมียุทธศาสตร์การทำงาน มันมีแผนการทำงาน ถูกวาง ถ้าเป็นนักวิจัยก็เป็นงานวิจัย แต่ที่นี่เขาทำกันแบบต้องการแก้ปัญหาตัวเอง ต้องการช่วยตัวเองก่อน

ชาย ไชยชิต: ก็คือว่าในแต่ละเรื่อง แต่ละประเด็น เรามีการรวมกลุ่มระหว่างหมู่บ้าน

สมพงษ์ แก้วกองทรัพย์: มีครับ มีเจ้าภาพหมด มีคนดูแล แลกเปลี่ยนเรียนรู้กันแบบนี้แหละ ใครมีปัญหาอะไรก็พูดสู่กันฟัง และช่วยกันแก้

ชาย ไชยชิต: อย่างนี้การคุยแบบนี้ คุยย่อย ๆ เป็นรายประเด็น เรามีบ่อยแค่ไหนครับ เดือนละครั้ง หรือว่าตามสะดวก

ธิดารัตน์ พงษ์พานทอง: บ่อย

ชาย ไชยชิต: จะเรียกกันก็เรียกมาเลยอย่างนี้หรือ

สมพงษ์ แก้วกองทรัพย์: คือจะเก็บปัญหาทีละคน แต่พอเจอปุ๊บเราก็นัดมาคุยเลย ว่าใครมีปัญหาเรื่องอะไร คือต้องมาก่อน

ชาย ไชยชิต: อย่างเช่น นัดเจอบ้านใคร?

สมพงษ์ แก้วกองทรัพย์: ให้มาทำงานปุ๊บ พอมีปัญหาที่นั่นก่อน เจอเรื่องนั้นะแก้ได้ไหม แก้ไม่ได้ก็เรียกประชุมช่วยกัน คือเราให้ไป 5 คนให้ไปทำงาน ใครเจอปัญหาอะไรไม่เจอปัญหาอะไรก็มาคุยกัน ทำอย่างไรถึงจะทำงานทำอย่างไรถึงจะแก้ได้ มีวิธีการแก้อย่างไร อันนี้เราพูดกันบ่อยมาก

ชาย ไชยชิต: อันนี้เราเรียกเป็นวงย่อยหรืออย่างไรครับ

สมพงษ์ แก้วกองทรัพย์: ทั้งย่อยและใหญ่เลยครับ

ธิดารัตน์ พงษ์พานทอง: เวลาจะมีปัญหาอะไร ไม่ว่าจะเป็นการประชุม อสม. เรามีปัญหาอะไรเราก็จะแจ้งในทุกเรื่อง ไม่ใช่ประชุม อสม. ก็จะคุยแต่เรื่อง อสม. มีเรื่องอะไรเราก็จะคุย แม้แต่เวทีประชุมผู้ใหญ่บ้าน แยกออกมาเป็นตำบลก็ได้ ถ้ามีปัญหาก็จะคุยกัน

สมพงษ์ แก้วกองทรัพย์: มีอะไรเราก็ประชุมหมด ให้เขารับรู้ ต้องถูกกระจายให้ตำบลรู้ แต่ละโอกาสของแต่ละหมู่บ้าน

ชาย ไชยชิต: แปลว่าเวทีที่เราได้อยู่แล้ว มันก็จะเป็นที่ที่เราเอาเรื่องออกมา?

สมพงษ์ แก้วกองทรัพย์: เพราะมันมีคณะทำงานระดับตำบลอยู่เป็นชมรมคนรักถิ่น ชุมรมนี้นี้จะทำงานเกี่ยวกับตำบลนี้เกือบทุกเรื่อง พุดง่าย ๆ เป็นตัวคิด เป็นตัวประสานติดต่อทุกเรื่อง ข้อดีของที่นี่คือมีคณะทำงานกลางอยู่ตรงนี้แหละ ชมรมคนรักถิ่นนี่แหละ

ชาย ไชยชิต: พี่ทั้งสองก็อยู่มาตั้งแต่แรกไหม

สมพงษ์ แก้วกองทรัพย์: ตั้งแต่แรกเลย

ชาย ไชยชิต: มีคณะทำงานของตำบลเหมือนเป็นแกนหลักเลยนะ

ธิดารัตน์ พงษ์พานทอง: ที่นี้เรามีชมรมคนรักถิ่น

สมพงษ์ แก้วกองทรัพย์: คล้าย ๆ เรามีการแบ่งหน้าที่ไว้แล้ว คนอยู่ข้างนอกออก คนอยู่ข้างในทำหน้าที่ข้างในและประสานข้างใน เราไม่ไปทั้งคณะ คือเราแบ่งหน้าที่กันรับผิดชอบ อย่างออกนอก 3 คน คุณไปติดต่อไปประสาน ไปประชุมที่ไหนก็ไป ต้องแยกคนไป เอาคนนี้ไป เอาคนนี้อยู่คอยประสานในตำบล กลับมาประชุมได้เรื่องอะไร จะทำอะไร คนในตำบลต้องเดินช่วย ที่นี้ทำงานกันระบบนี้

ชาย ไชยชิต: ก็คือไปจัดระบบการทำงานกันชัดเจนเลย ใครเป็นคนคิดว่ารูปของชมรม เราคุยกันตั้งแต่แรก? เพราะอะไรเราถึงเรียกว่าชมรม

สมพงษ์ แก้วกองทรัพย์: ก็คิดว่ามาทำงานแล้วเราจะตั้งคณะเราอย่างไร จะทำกันอย่างไร

ชาย ไชยชิต: จะเรียกมันว่าอย่างไรดี?

สมพงษ์ แก้วกองทรัพย์: ใช่ ก็ให้ทุกคนคิดมา ก็เลยได้ว่าเป็น “ชมรมคนรักถิ่น”

ธิดารัตน์ พงษ์พานทอง: คอ นี่ใช้ “ค” นะไม่ใช่ “ค” รัก ก็ใช้ “รักษ์”

สมพงษ์ แก้วกองทรัพย์: มันจะได้รู้ว่าเราทำงานมีกลุ่มมีองค์กรก็เลยตั้งอะไรอย่างนี้

ชาย ไชยชิต: แล้วการเคลื่อนไหวแรก ๆ เป็นอย่างไร มีอุปสรรคปัญหาไหม เรื่องอะไร

ธิดารัตน์ พงษ์พานทอง: มันก็มีบ้าง เพราะว่าบางคนก็ไม่ได้ให้ความสนใจ ปัญหามันก็มี

ชาย ไชยชิต: เริ่มแรกวงชมรมคนรักถิ่นเยอะแค่ไหนครับ 10? 20? 30?

ธิดารัตน์ พงษ์พานทอง: ตอนนั้นชมรมคนรักถิ่นทำงาน มันก็มีกลุ่มสมุนไพร ไวน์กระชายดำด้วย มีสมาชิกเยอะ

สมพงษ์ แก้วกองทรัพย์: มันมีลักษณะว่ากลุ่มเรามี 20-30 คน แต่คนที่สนใจจริง ๆ มี 7-8 คน ที่มาประชุมมาทำงานจริง ๆ ประมาณนี้แหละ แต่คน 7-8 คน ซึมไปทั้งหมดทุกกลุ่ม คือผมอยู่เขตนี้ผมก็ดูแลหมู่บ้านที่อยู่ใกล้เคียงมีกลุ่มอะไรบ้าง ใครอยู่สายนั้นก็ดูเรื่องนั้นไป ใครอยู่สายนี้ก็ดูเรื่องนี้ไป

ชาย ไชยชิต: แต่คนพวกนี้ก็จะมาเป็นตัวเคลื่อนไหวกัน เวลาที่เราพูดถึงชมรมคนรักถิ่นมันก็รวมด้วยทั้งหมดนั่นแหละ

สมพงษ์ แก้วกองทรัพย์: รวมทุกกลุ่ม เราจะมีข้อมูลหมดเลย เพราะว่าชมรมทำงานเกี่ยวกับเรื่องของสภาองค์กร เรื่องของแผนแม่บทเป็นกลุ่มนี้ทั้งนั้น เป็นคนคิดคนทำและนั่งช่วยกันก็แบ่งงาน

ชาย ไชยชิต: แล้วหลังจากที่มีโครงการของ สกว. เข้ามา โครงการความร่วมมือฯ เข้ามา พี่ทั้งสองคนได้มีโอกาสได้เห็นว่ามันมาส่งเสริมศักยภาพเราหรือเปลี่ยนแปลงการทำงานของเรามาให้ก้าวหน้าขึ้นให้ดีขึ้นอย่างไรไหมครับ เช่น การมีหน่วยวิชาการเข้ามา สกว. เข้ามา

สมพงษ์ แก้วกองทรัพย์: ผมว่า สำหรับตัวผมนะ มันดีมากเลย เพราะการทำงานเมื่อก่อนเราไม่ได้ทำงานเชิงวิจัย เราไม่รู้ว่าจะวิจัยแล้วจะได้อะไร คิดอย่างไร ลดอะไร เพิ่มอะไร มันทำให้เรามีข้อคิด มีความเป็นตัวของตัวเองขึ้นเยอะ ทำงานวิจัยจะรู้จักคิด คิดอย่างไร จะลงทุนอะไร มีขั้นตอน มันจะเป็นขั้นตอนของตัวเองจากการฝึกสอน เพราะว่าอาจารย์ท่านมาเริ่มแรกก็เริ่มสอนอย่างไรเราก็ต้อง คล้าย ๆ เข้าเรียนใหม่ เกิดมาไม่รู้วาทินเราชื่ออะไร พอเป็นลูกน้องอาจารย์รู้แล้ว ตั้งแต่วันแรกอาจารย์เข้ามา หอมแหวมาส่งผม ผมก็ไม่รู้

ชาย ไชยชิต: พี่ก็ไปแปลงกับเขาทุกวันไหมครับ

สมพงษ์ แก้วกองทรัพย์: นี่ไม่ไป แต่ผมไปทุกวัน อาจารย์มาอยู่ 3 เดือน ผมไปทุกวัน

ธิดารัตน์ พงษ์พานทอง: อย่างพี่ร่อน (นายสมพงษ์ แก้วกองทรัพย์) นี่สมมติว่าใครสนใจ เขาตรวจไม่เป็นจะให้แกไป ไปกับเจ้าของแปลงนาแล้วไปขุดให้เขาและเอาดินมาตรวจ ไปแนะนำอะไรอย่างนี้ ก็คือจะลงพื้นที่เลย เป็นมาเร็ว

สมพงษ์ แก้วกองทรัพย์: อาจารย์มาอยู่อำเภอนครไทย ผมไปตามทุกวัน เป็น “ศิษย์ก้นกุฏิ” เลย

ชาย ไชยชิต: เรียนเลย?

สมพงษ์ แก้วกองทรัพย์: คือถามเอาทุกอย่าง

ธิดารัตน์ พงษ์พานทอง: เวลาทำงานกับโครงการ สกว. มันจะได้เครือข่าย จะได้เพื่อนการทำงาน และมันสามารถขยายการทำงานให้กว้างขึ้น

สมพงษ์ แก้วกองทรัพย์: รู้ปัญหาพื้นที่ต่าง ๆ ด้วย

ธิดารัตน์ พงษ์พานทอง: แทนที่เราจะทำอยู่แต่นาบัว อย่างพี่เฉลิม (นายเฉลิม สายโสภา) อยู่ที่ตำบลห้วยเหี้ย แกเป็นเกษตรกรที่เก่งและสามารถทำ และแกสามารถเปลี่ยนการทำเกษตรที่เป็นอาชีพหลักของแกได้เยอะมาก เพราะแกไปโน่นไปเป็นวิทยากร เพราะจากการทำจริง ๆ ของแก จากการใช้ปุ๋ย 180 ลูก (สมพงษ์ แก้วกองทรัพย์: เหลือ 60-70) แกลดได้จริง ๆ และแกพูดไม่ต้องอะไร เพราะแกเป๊ะ ๆ เพราะว่าอาชีพเขาทางตำบลห้วยเหี้ยทำข้าวโพด แกที่ 200-300 ไร่ แล้วจากการสนใจ แกทำและสามารถขยายได้ ปีนั้นอาจารย์ เวลาเราไปสุรปายงาน ผู้ว่าราชการจังหวัดลงพื้นที่จริง ๆ เลย เห็นข้าวโพดแกนี่ อาจารย์เยอะแยะก็ไปที่แปลงแก ไปเปิดแปลง ไปดูความเปลี่ยนแปลงว่าใช้ปุ๋ยแล้วมันเปลี่ยนแปลงอย่างไร ข้าวโพดไม่ล้ม แกได้ผลผลิตดี

สมพงษ์ แก้วกองทรัพย์: ปัญหาเรื่องปลวกกินต้นไม้ ใช้น้ำสูตรนี้มันต้านได้ มันแข็ง มันไม่ล้ม มันตรงประเด็นเขา

ธิดารัตน์ พงษ์พานทอง: มันได้เครือข่ายการทำงาน และเขาก็จะไปเห็นผู้คน แยกกว้างขึ้น แยกได้เป็นวิทยากร เดี่ยวอาจารย์คนนั้นเชิญมา แยกไปทั้ง ๆ ที่แยกเป็นชาวบ้าน แยกพูดเขาก็เกิดความภาคภูมิใจในตัวแกใจ ทั้ง ๆ ที่ตัวแกเองทำอยู่แต่ไร่ บางทีเดือนหนึ่งแกไม่ออกมาข้างนอกสักที เดี่ยวนี้แยกพูดได้ เป็นวิทยากร พูดทำสถิติตรวจดินได้หมดเลย

ชาย ไชยชิต: แล้วพี่รู้สึกอย่างไรเวลาที่เรารู้สึกว่าเราได้ออกไปร่วมเวทีแล้วมีคนจากพื้นที่อื่น หรือไปร่วมเห็นความสำเร็จของเขา เรา รู้สึกอย่างไร

สมพงษ์ แก้วกองทรัพย์: ส่วนตัวผม ผมก็ต้องรู้สึกว่าเป็นสิ่งที่ได้รับจากอาจารย์เป็นสิ่งที่มีความค่าที่สุด ต้องถ่ายทอดให้คนอื่นให้ได้ คือถ้าไปไหนผมต้องยืนแถวหลังไว้ เพื่อให้มีคนใหม่ต่อกับออกหน้าเราไปเรื่อย เราก็เขยิบมาท้ายเรื่อย ให้คนใหม่ขึ้นหน้าเราไปเรื่อย คือสิ่งที่อาจารย์ให้มานั้น เขาบอกว่าคือรู้ตั้งแต่ในห้องจนแก่ คล้าย ๆ คนตั้งท้องเลย ใส่ปุ๋ยอย่างไรปุ๋ยถึงจะไม่ระเหยไปในอากาศ เพราะเราไม่รู้ว่าจะปุ๋ยระเหยไปในอากาศใช่ไหมเมื่อก่อน พออาจารย์มาสอน อาจารย์บอกว่าใส่ปุ๋ยต้องกลบดินนะ ต้องกลบอย่างไร ต้องใส่อย่างไร ลึก ตื้น ข้าวกินปุ๋ยก็เซนติเมตร ข้าวโพดกินปุ๋ยลึกแค่ไหน มันก็เริ่มมีความรู้ที่แน่นขึ้นจากนักวิชาการ ข้าวโพดต้อง 15 ข้าวต้อง 10 นะ ต้องไถต้องพรวนดินอะไรประเภทนี้ครับ ใส่อย่างไร ใส่ปุ๋ยกี่ครั้งประมาณเท่าไร แต่ที่ผมไปตรงนี้ทำให้ผมเห็นว่าลักษณะการทำข้าวโพดของเกษตรกรให้น้ำทาง springer (อุปกรณ์รดน้ำต้นไม้) นั้น ผมบอกว่าไม่ถูกวิธีการหรอก เพราะว่าข้าวโพดจะผักเล็กและเม็ดไม่เต็ม เพราะว่าลักษณะของพืชทั่วไปจะไม่ต้องการแรงกระแทก ไม่ว่าจะเป็นข้าวหรือเป็นอะไร แต่ถ้าฝนตกข้าวก็ไม่ดี ถ้าตกตอนจะออกดอกจะเกสรจะร่วงก่อน ข้าวโพดเหมือนกัน ผมบอกทุกพื้นที่ผมสังเกตที่นาคล้ายและที่เพชรบูรณ์ผมไปดู เขาให้น้ำ springer บอกว่าไม่ต้อง ถ้าให้ ให้ยามเล็กได้ แต่ถ้าข้าวโพดเริ่มออกยอดออกดอกห้ามให้เลย เพราะว่าข้าวโพดไม่ต้องการน้ำทางใบมากเท่าไร เพราะว่ามันจะไปค้างพุดตามหลักนะ ทำให้ต้นไหม้ตลอดเวลา แรงสปริงมันเยอะมาก น้ำฝนถ้าให้มากยังเป็นปัญหาต่อต้น มีการรวบโคน แต่ให้น้ำทางดินได้อันนั้นดีที่สุด ข้าวโพดแล้วได้ดีเพราะการให้น้ำทางดินอย่างเดียว แต่เป็นข้าวโพดฝนให้น้ำทางใบ ฝนตก ผมรับรองได้ ใส่ปุ๋ยเท่าเดิมสูตรเดิม รับรองผักไม่เท่ากันหรอก เพราะว่าลักษณะการโยกตัวของลำต้นของใบที่ถูกแรงกระแทกจากเม็ดฝน พิสูจน์ได้

ชาย ไชยชิต: อันนี้ก็คือเราเรียนรู้และก็เป็นคนถ่ายทอดให้คนอื่นด้วย แล้วเวลาที่เราร่วมเรื่องพวกนี้มันก็ต้องมีหน่วยราชการใช้ไหมครับที่เขาเกี่ยวข้องกับเรื่องพวกนี้ ก่อนหน้านี้นั้นเป็นอย่างไร ก่อนหน้าที่เราจะมีการเก็บข้อมูล มาวิเคราะห์ปัญหา แล้วก็มาหาทางแก้กันเอง เมื่อก่อนเราเป็นเกษตรกรทำงาน ราชการ อย่างเกษตรตำบล อำเภอ จังหวัด เขามาดูแลเราไหม ความสัมพันธ์เป็นอย่างไรก่อนหน้านั้น

ธิดารัตน์ พงษ์พานทอง: ตอนนั้นมีเกษตรตำบล เดี่ยวนี้มันไม่มี มันไปมีอยู่ที่อำเภอเลย

สมพงษ์ แก้วกองทรัพย์: ตามหลักเขาก็มาแหละ แต่ความรู้มันไม่ประจักษ์ เกษตรตำบลเขาก็มาแค่ตรวจโรค มาแนะนำมันไกลกัน

ชาย ไชยชิต: เขามาดูตรวจให้เรา? เขามาบริการเราหรือ

ธิดารัตน์ พงษ์พานทอง: ไม่ ๆ เขาไม่ได้มาตรวจให้เรา

สมพงษ์ แก้วกองทรัพย์: เราแจ้งอะไรเขาไป เขาก็มา แต่อาจารย์ไม่ใช่ออย่างนั้น อาจารย์พาเราคิดพาเราทำเลย

ธิดารัตน์ พงษ์พานทอง: บางทีเขาเองก็สอนไปตามที่เรียนมา ปัญหาอะไรจริง ๆ ที่มันประสบกับเกษตรกรมันไม่รู้เท่าคนทำหรือ

ชาย ไชยชิต: เขาไม่ได้แก้? เขามารับรู้? หรือมาแจ้ง เช่น มีโรคแมลงนั้นนี่ อบรมมาไหม

ธิดารัตน์ พงษ์พานทอง: อบรมก็มี อบรมเกษตร

สมพงษ์ แก้วกองทรัพย์: มา เขาก็มาบ่อย

ชาย ไชยชิต: แล้วมันได้ผลอะไรไหม

ธิดารัตน์ พงษ์พานทอง: มีหมอดินประจำหมู่บ้าน หมอดินประจำตำบล

สมพงษ์ แก้วกองทรัพย์: แต่ส่วนใหญ่แก้ไม่ได้ เพราะว่าเขาให้ตัวอะไรมาปล่อย มันก็เป็นช่วงของมัน ตัวเบียน

ธิดารัตน์ พงษ์พานทอง: ข้าวนี้ เขาเรียกอะไรนะ ปราบเพลิง ไรเขียว ไรแดง ไรขาว

ชาย ไชยชิต: ก็มาส่งเสริมให้เกษตรกรทำ? แต่ก็ไม่ได้เกิดผล?

สมพงษ์ แก้วกองทรัพย์: มันตามโรคครับ มันไม่ได้ป้องกันโรค

ธิดารัตน์ พงษ์พานทอง: เกษตรตำบลที่ว่ามันจะนั่นไป ช่วงหลังมามันไม่ได้แก้อะไร มันอยู่กับเรื่องการลงทะเบียน ขึ้นทะเบียน แก้ไขผิดถูก 3-4 รอบแล้ว ผิดหมด

ชาย ไชยชิต: ขึ้นทะเบียนเกษตรกร?

ธิดารัตน์ พงษ์พานทอง: ใช่ เกษตรตำบลจะทำหน้าที่มากกว่าช่วยเหลือชาวบ้านด้วยซ้ำ พี่ยังเบื่อก่อนแล้วขึ้นอีก ๆ ผิด แก้ เอาให้ผู้ใหญ่ผู้ช่วยมาแก้ ไปถ่ายแปลงนา เอาทะเบียน เอาไปขึ้นทะเบียนเกษตรกรไม่เคยได้อะไรเลย

สมพงษ์ แก้วกองทรัพย์: เขาให้ความรู้ แต่ว่าเกษตรกรใจร้อน เท่าที่ผมฟังมานะ เขาบอกวิธีปลูกอย่างไร ต้องถ่ายพักดินอย่างไร เขาก็ให้ดีแหละ แต่ว่าคนทำใจร้อนเกิน

ชาย ไชยชิต: เอาอย่างนี้ได้ไหมว่า เวลาที่เกษตรตำบลเข้ามาเขาอาจจะเอาความรู้มาให้ แล้วความรู้มันสำเร็จรูป เราไม่ได้เข้าใจ แต่นักวิชาการที่มาพร้อมกับโครงการของ สกว. มาให้เราดูว่าอะไรเป็นอะไร

สมพงษ์ แก้วกองทรัพย์: เขาพาทำเลยครับทุกขั้นตอน ทุกกระบวนการ ตั้งแต่หยอดต้นขนาดนี้ ขนาดความสูงเท่าไร เขาไล่เลยก็วันก็เดือนเป็นอย่างไร

ธิดารัตน์ พงษ์พานทอง: ดร.ทัศนีย์ ผู้หญิงที่ตัวเล็ก ๆ ที่แถมเป็นนักวิจัยผลิตปุ๋ยที่เก่งที่สุด เขาบอกว่าตัวแถมเองถ้าแถมทำโรงงานผลิตปุ๋ยใหญ่ ๆ ในประเทศทั้งหมด แต่แถมมาบอกเรื่องพวกนี้ถือว่าดี ชาวบ้านจะได้รู้ ไม่เช่นนั้นเราก็ไม่รู้หรือเราไม่เคยรู้เรื่องด้วยซ้ำ แถมบอกปุ๋ยลูกหนึ่งเราซื้อดิน นอกนั้นเป็นดินหมด ธาตุอาหารไม่มี

สมพงษ์ แก้วกองทรัพย์: 16-20-0, 16-0-0 ตัว 0 ก็ไม่มีอะไรแล้ว แถมบอกอย่างนี้เลย ว่า 0 ก็ไม่มีค่าอะไรนะ มีแต่ดิน

ธิดารัตน์ พงษ์พานทอง: ปุ๋ยมันจะไปได้กำไรเต็ม ๆ อยู่โรงงานผลิต แถมพูด

ชาย ไชยชิต: เกษตรอำเภอยุ่เคยมาเล่าแบบนี้?

ธิดารัตน์ พงษ์พานทอง: ไม่

สมพงษ์ แก้วกองทรัพย์: เขาบอกว่าถ้า 100 มี 16-20-0 แต่ปุ๋ยลูกหนึ่งมีถึง 100 ไหม มีแค่ 50 กิโลกรัม แล้วเอา 16-20 แบ่งครึ่งไป เหลือ 8-10 แค่ว่า 8-10 ใน 50 กิโลกรัม

ธิดารัตน์ พงษ์พานทอง: แถมสอนเรื่องเมล็ดพันธุ์ด้วยนะ อาจารย์รุ่งโรจน์ ความชื้น เรื่องเมล็ดพันธุ์ ความชื้น แตกต่างกับเราใช้ปุ๋ยทั่วไป

สมพงษ์ แก้วกองทรัพย์: เปรียบเทียบระหว่างใช้ปุ๋ยสั่งตัดกับใช้ปุ๋ยที่คุณเคยใช้ เรื่องการลดต้นทุนและการเพิ่มคุณค่าผลผลิต นี่คือการเรียนทุกกระบวนการ มีกลไกมาข้างมาตรวจ

ธิดารัตน์ พงษ์พานทอง: แถมเคยอยู่สระบุรี บริษัท บริษัทซีพี นะ เรื่องเมล็ดพันธุ์ แถมแถมเก็บอยู่นั้นตั้งหลายปีแล้วแถมก็ลาออก บอกว่าไม่ใช่ตัวแถมเอง แถมสมรรถนะ แถมเดินมา เดินแล้วก็นอนอยู่ท่าไหนก็ทำนั้น หมอนก็ไม่มีหมอนมานอนมา กินอยู่บ้านพี่ มาที่ไรแถมก็จะนอนอยู่ที่นั่น

ชาย ไชยชิต: พอเรามีความรู้แล้ว การทำเกษตรเราเปลี่ยนไปเลย เราวิเคราะห์ดินเอง แสดงว่าดินบ้านพี่สองคน ต้องใช้ปุ๋ยเท่ากันเหมือนกันไหม

ธิดารัตน์ พงษ์พานทอง: ไม่เท่า แล้วแต่ดินของใคร ดินของใครก็ของมัน ดินขาดอะไรก็ใช้อันนั้น ดินแต่ละแปลงไม่เหมือนกัน

สมพงษ์ แก้วกองทรัพย์: คืออาจารย์ท่านก็สอนไว้ดีนะ อีกข้อหนึ่งคือ การเอาอย่าเอาข้างเดียว ผมฟังแล้วผมตีความเอานะ แต่อาจารย์พูดอีกแบบ ส่วนใหญ่เกษตรกรเวลาทำอะไรก็ช่างไม่ให้มีวัสดุขึ้น ไม่ให้มีอะไรขึ้นเลย

ชาย ไชยชิต: ต้องสะอาดसान?

สมพงษ์ แก้วกองทรัพย์: ใช่ อันนั้นคือลักษณะที่ผิด เพราะว่ามันไม่มีที่จะเป็นคลอโรฟิลเป็นปุ๋ยเพิ่มขึ้นจากธรรมชาติ เพราะว่าข้าวโพดจะกินข้าวโพดอย่างเดียวก็ไม่ได้ มันต้องกินวัชพืชตัวอื่นบ้างที่เป็นปุ๋ย ถ้าเราปล่อยระยะแรก ระยะที่มันต้องการปุ๋ย

ต้องการน้ำ ต้องการอะไร ไม่มีหญ้าได้ ถ้าระยะที่มันแก่ไปแล้ว มันเริ่มออกดอก เริ่มจะได้ฝักได้ที่แล้วหญ้าก็ขึ้นได้ มันจะได้เป็นปุ๋ยอีกครั้งหนึ่งคือทำให้ดินมีแมลงเกิดขึ้น พูด่าง ๆ มีอินทรีย์วัตถุเกิดขึ้น แต่เราทำเตียนปุ๋ย อะไร ๆ มันก็ไม่เกิดในนั้นหรอกนอกจากดินอย่างเดียวและต่อไปดินจะตาย คล้าย ๆ ว่าถ้าอะไรมันไม่มีอาหารอะไรจะเข้าไป ง่าย ๆ อะไรจะเข้าไปในนั้นถ้าไม่มีอาหาร แต่ถ้ามีหญ้ามันต้องมีหนอนมีแมลงมีอะไรที่กินหญ้าเข้าไปกินและต้องถ่ายต้องตายมีซาก เรียกว่าเกิดการหมุนเวียนในนั้น แต่เราลืมคิด เกษตรกรทุกวันนี้ลืมนึกข้อนี้ คิดว่าถ้าคนไหนทำไม่สะอาดคนนั้นชี้แจงเขาบอกอย่างนั้นเลย แต่หลักวิชาการบอกว่าอย่าเอาหมด มันต้องปะไว้บ้างให้ขึ้นตามธรรมชาติ เพราะโบราณบอกไว้ว่า “ดินดีเพราะหญ้าปก หญ้ารกดินยังดี” เขาบอกว่านาใครดี ผมไม่ต้องไปดูใกล้ ๆ สังเกตแบบโบราณ ดินดีเพราะหญ้าปก นารกเพราะดินดี มันต้องมีหญ้าขึ้น ถ้าที่ไหนไม่มีหญ้า ไม่ขึ้นหรอก อันนี้คือวิธีสังเกตง่าย ๆ

ชาย ไชยชิต: ก่อนหน้านี้พี่เคยใช้ยาฆ่าหญ้า มีไหม

สมพงษ์ แก้วกองทรัพย์: ไม่ใช้กับเขาเท่าไรนะ

ชาย ไชยชิต: ใช้แต่ปุ๋ยธรรมดา ปุ๋ยเคมี?

ธิดารัตน์ พงษ์พานทอง: เมื่อก่อนที่นี้จะไม่ค่อยใช้สารเคมี แต่พอตี 4-6 ปีที่ผ่านมามันมีหอยเชอรี่ ปกติมันไม่มี คนที่ไปทำงานกรุงเทพฯ เขาเอามากิน กินไม่หมดก็เลยเอาไปปล่อย ที่นี้เขาไม่รู้ว่าเป็นอะไรที่มันกินข้าว

สมพงษ์ แก้วกองทรัพย์: ใช้มันสวย

ธิดารัตน์ พงษ์พานทอง: แล้วที่นี้ ปีที่แล้วโซคตินปากห่างมันมาจากไหนไม่รู้กินเรียบ พี่ไม่ต้องใช้สักขวด แต่มันปฏิเสธไม่ได้นะเรื่องยาฆ่าแมลงถ้าหอยเชอรี่มามันกินเรียบ มันกินหมดจริง ๆ ที่นครสวรรค์ ที่อำเภอบางระกำ คนที่มีเป็นร้อย ๆ ไร่ เขาใช้เยอะมาก ขนาดนา 10 ไร่ เรายังใช้ตั้ง 2,000-3,000 ที่นี้ไม่ได้ใช้มา 2 ปี มันกินเรียบ ไม่มีเลยสบาย

สมพงษ์ แก้วกองทรัพย์: คิดว่าสบายใช้ไหม นกปากห่างมันกินทุกอย่างนะ หอยไม่มีกิน มันกินอย่างอื่นด้วยนะ ต้องคิดให้ดี

ชาย ไชยชิต: ตอนนี้ปัญหาเรื่องต้นทุนเราสามารถจัดการได้ใช่ไหมครับ

ธิดารัตน์ พงษ์พานทอง: ก็ใช้ปุ๋ยที่เราผสมเอง มันก็ดีขึ้น มันก็ลดลง เหมือนอย่างของพี่เฉลิมแกลดลงถึง 50-60 ลูก

ชาย ไชยชิต: อย่างในตำบลเราเอง เขาเปลี่ยนมาทำแบบนี้กันเยอะไหมครับ

สมพงษ์ แก้วกองทรัพย์: เยอะครับ ปีหนึ่งเท่าที่เราเคยสอน เคยเก็บ เคยทำให้ บางคนเขาก็ทำ บางคนเขาก็เลิกไป มันไม่แน่นอนใช้ไหมเรื่องอาชีพ แต่คนที่เขาบอกว่าดีทุกคน เขาก็ยังใช้อยู่ มันตัดปัญหาได้ทุกอย่างเลย เรื่องปลวกกินต้น เรื่องสีไม่สวย ตัดปัญหาไปเลย ลดต้นทุน ใช้ปุ๋ยน้อย เวลาก็น้อยด้วย จากใช้ 20 ลูก มาใช้ 10 ลูก การไยต้องกินเวลาใช้ไหม คิดถึงเวลาก่อนเลย ถ้าใช้ 20 ลูกต้องใช้เวลานาน ถ้า 10 ลูกก็ใช้เวลาอันน้อยลง ตัวนี้เป็นตัวที่ คนที่เขาบอกเขาเชื่อหลักการเชื่อนักวิชาการสมัยใหม่เขาจะทักกับเรา แต่คนที่ไม่เชื่ออีกส่วนหนึ่งก็เขาไม่เห็นไม่ได้รู้มาแบบผม ไม่ได้เรียนมากกับอาจารย์ก็ ไม่อยากเชื่อใช้ไหม แต่ผิอญผมทำมาและที่เห็นด้วย และมีการพูดคุยมีการแลกเปลี่ยนกับคนอื่นคนที่ทำเขาเข้าใจเรื่องนี้ดี แต่มันจะได้ผลสูงสุดคือ ต้องไปตรงประเด็นกับคนนั้นด้วย คนที่ต้องการจะใช้กับเรา อันนี้ข้อสำคัญที่สุด ถ้าเราไปให้

ความรู้กับคนที่ทำนาปุ๋ยข้าวโพดดีเขาก็ไม่เอากับเราหรอก นี่สมมติให้ฟังนะ แต่ตำบลห้วยเฮี้ยที่ไปตรงประเด็นเขาคือ เพราะอาชีพหลักของเขาคือทำข้าวโพด แล้วเขาเจอปัญหาเรื่องดิน เรื่องปุ๋ย เรื่องการใช้ปุ๋ยโดยหวานสุมสุมห่า พอไปได้ นักวิชาการ บอกว่าวิธีการ 15 วันใส่ก็ครั้ง 20 วันใส่ก็ครั้ง มีการวัด มีการติดตามนะ ทำให้ตำบลห้วยเฮี้ยมันตรงประเด็น เขา ปุ๋ยเขาก็เม็ดเขาก็ไม่เสีย เมื่อก่อนเขาบอกว่าข้างบนใส่เท่าไรไปงามอยู่ในห้วย เพราะฝนตกมันก็ไหลไป มันก็จริงหญ้าก็งาม จริงที่ตื่นเขา แต่ทุกวันนี้เขาบอกว่าไม่ว่าหลังเขาหรือตื่นเขามันจะงามเหมือนกัน ปุ๋ยเขาใช้วิธีกลบปุ๋ยพุดง่าย ๆ รองพื้น รอง อยากรู้ เขามองว่า เมื่อก่อนรองอย่างไรก็รอง เดี่ยวนี้มีการรองมีการกลบ หลุมกว้างขึ้นเอาปุ๋ยไว้ข้างหนึ่ง เอาเมล็ดไว้ข้างหนึ่ง เขาก็คิดดีนะ ใส่ปุ๋ย ถ้าเมล็ดพันธุ์มันถูกปุ๋ยโดยตรงมันกินไม่ได้ มันจะเค็ม มันก็จะตายก่อน แต่ถ้าเขาบอกว่าแยกปุ๋ยไว้เอา เมล็ดไว้ข้างหนึ่ง กว่ารากมันจะไปถึงมันก็กินปุ๋ยได้ไม่ตาย เขาก็คิดดีนะ นั่นคือมันตรงวิธีเขา อย่างรอยจอบเมื่อก่อนชุดก็ กว้างใส่ปุ๋ยข้างหนึ่งใส่เมล็ดข้างหนึ่ง ผมก็ติดตามงานนี้ คืออาจารย์เขาฝากผมก็พยายามตามว่าเป็นอย่างไร เพราะว่า อาจารย์ทำอะไรต้องเอาผมไปด้วยทุกครั้ง ไปลงวิเคราะห์หลังวิจัยกับแก อาจารย์รุ่งโรจน์นะ เมื่อก่อนก็โทรคุยเรื่องตำบลวังสาม แห แกบอกว่า “5 วัน เดี่ยวผมไป” ผมบอกว่า “ผมไม่ว่างหรอกอาจารย์ เพราะว่าผมต้องทำงานโครงการและทำข้าวโพดทำ นาด้วย” แต่สิ้นเดือนอาจารย์ไม่ว่าง อาจารย์เขาจะฝากลูกศิษย์ 5 คน ให้เราไปสอนให้ คือตอนนี้ อาจารย์รุ่งโรจน์ รอคำตอบจาก เราอยู่ ตอนนี้นะเขาต้องการจะทำงานตรงนี้

ชาย ไชยชิต: แล้วพอเราทำแบบนี้ เก่ง ๆ มีความรู้แบบนี้ และถ่ายทอดให้คนอื่นได้ ราชการเขามาขอความร่วมมือ มา ประสานเรา เช่น สำนักงานการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม (ส.ป.ก.) อะไรพวกนี้มีไหมครับ

สมพงษ์ แก้วกองทรัพย์: แต่ตำบลนาบัวไม่ค่อยได้ออกไป เพราะเราติด แต่ถ้าถ้ามาทุกครั้งเราจะให้ไปประสานที่ศูนย์เฉลิม เพราะว่าคุณเฉลิมเขาไม่ได้ทำงานตรงนี้ เขามีโอกาสออกไปเป็นวิทยากรบ่อย

ธิดารัตน์ พงษ์พานทอง: เขาเก่งแล้วไง ก็เลยให้แกไป ถ้าเป็นอย่างประสานเรื่องส่วนราชการ มีบ่อยที่พี่ว่าแกไปเป็น วิทยากร ไปกรุงเทพฯ ออกทีวีช่อง 11 แกไปบ่อยจากหน่วยราชการนี้แหละ แกก็รับช่วงไปเป็นทอด ๆ แต่ว่าโครงการ สกว. พี่ว่ามันได้อะไรเยอะแยะ มันได้ขยายเครือข่าย ได้รู้จักคนเยอะแยะมากมาย อย่างเราตำบลนาบัวเรารู้จักทุกตำบลเลย

ชาย ไชยชิต: ก่อนหน้านี้ไม่มี?

ธิดารัตน์ พงษ์พานทอง: ไม่ มีเพื่อนและได้แลกเปลี่ยนกัน

สมพงษ์ แก้วกองทรัพย์: ถึงรู้จักห่าง เพราะว่าเราไม่ได้มีความสัมพันธ์ในด้านกิจ คนเราถ้าพูดคุยเรื่องอาชีพ เรื่องจิตใจ เรื่อง วิธีการให้ความรู้แสดงว่าคุณเป็นมิตรกัน

ชาย ไชยชิต: เมื่อก่อนรู้อย่างผิวเผินว่าใครอยู่ตำบลไหน อยู่หมู่บ้านไหน

สมพงษ์ แก้วกองทรัพย์: ตอบเขาไม่ได้ ทำอย่างนี้ ทำข้าวโพด ถ้าเราไม่มีความรู้เราตอบเขาไม่ได้ เราชี้แจงเขาไม่ได้ ว่า คุณต้องทำแบบนี้ละ เราตอบเขาไม่ได้ แต่ตอนนี้เราบอกว่า เราบอกคุณได้

ธิดารัตน์ พงษ์พานทอง: อย่างตำบลชาติตระการ ตำบลห้วยเฮี้ย ทุกตำบลเลย ตำบลป่าแดง ตำบลบ่อภาค เราจะมีเครือข่าย จะรู้จักคนเยอะ ได้แลกเปลี่ยนกัน ไปไหนไปเจอกันเวทีนั้นเวทีนี้เยอะ

สมพงษ์ แก้วกองทรัพย์: ที่เราไม่ค่อยไปคือต้องการให้ตัวแทนไป ที่ผมไม่ค่อยออกไปเพราะต้องการให้ตัวแทนไป ทำอย่างไรก็ช่างให้มีคนต่อท้ายเราไปให้ได้ ออกหน้าเราไปให้ได้ ทำอย่างไรก็ได้ แต่เราไม่ทิ้งนะ ผมก็พยายามฟังว่าเขาไปคุยที่ไหน คุยเรื่องอะไร คุยถึงไหน มันขาดอะไร พยายามฟัง เมื่อมีโอกาสเราจะได้บอกว่ามันขาดอะไรอย่างไร เพราะผมก็ไม่มั่นใจว่าอาจารย์สอนมาแล้วลูกศิษย์ 10 คนจะจำได้ขนาดไหน ผมไม่มั่นใจเหมือนกัน เพราะว่าเขาก็รับถ่ายทอดมาจากผมใช้ไหม ถึงผมเป็นลูกศิษย์ก้นกุฎิ ผมก็ถ่ายทอดพวกนี้ไป ผมก็ไม่มั่นใจว่าผมความรู้มากขนาดไหน อาจารย์ก็ต้องตามงาน คืออาจารย์ก็ให้ผมตามงานเหมือนกัน

คือทุกที่ที่เราไปให้ความรู้เขาสนใจ แต่ว่าความสนใจนั้นมันไม่จริงจัง ผมว่าอยากได้แต่ไม่เดินมาหาเรา ที่ตำบลห้วยเฮี้ยเขาได้เพราะเขามาผมที่บ้านเลยนะ คุณธิดา (นางธิดารัตน์ พงษ์พานทอง) ว่า “ทำไมพี่รอน ตรวจดินซุดดินทำอย่างไร ซุดดินอย่างไร” อันนี้เขาเรียกว่าคนเดินตามเดินมาหาเรา แต่เท่าที่ผมไปบอกเขา สนใจแต่เขาไม่เดินมาอีก ถ้าเขาไม่เดินเราจะเดินลงไปมันไม่ถูกลักษณะ เพราะวันนี้เขาบอกว่าคนไทยถูกจ้างให้มาเรียน แต่ถ้าเป็นฝรั่งเขาเสียเงินเรียน มันกลับกันตรงนั้น จะเข้าห้องประชุมที่ไหนฝรั่ง ผมได้ยินเขาพูดมานะว่าต้องเสียเงินไม่นั้นคุณไม่ได้เข้าร่วมกระบวนการนี้ มันแสดงว่าคนสนใจจริง ๆ ถึงจะไปเรียนเรื่องนี้ถึงยอมเสียตังค์ไปเรียนเหมือนอาจารย์เป็น ดร. วิชานี้ แต่เกษตรกรประเทศไทยมันไม่ใช่ ขนาดเอาไปให้เอาไปทุกอย่างก็ยังไม่ดูบ้าง

ชาย ไชยชิต: แล้วรู้สิอย่างไรเวลาเราถ่ายทอดให้เขา แล้วเขาฟัง ๆ รับบ้างไม่รับบ้าง ท่อไหมครับ ว่าทำไปทำไม

สมพงษ์ แก้วกองทรัพย์: ตัวที่มันไม่จุตประกายเพราะว่าเราไม่ได้ลงไปอยู่กับเขา อันนี้ผมมองนะ ไม่เหมือนที่อาจารย์ลงมาอยู่กับผม เพราะผมนึกว่าอาจารย์มาอยู่กับผมเป็นเดือน ๆ นะ ผมไปตามอาจารย์ทุกวัน แต่ถ้าผมอยากให้เห็นเกิด ผมต้องทำอย่างนั้น คือต้องไปอยู่กับเขาสักระยะหนึ่งเพื่อให้ความรู้มันเกิดขึ้นจริง ๆ คือต้องตามงานให้ได้หนึ่งฤดูงาน ปลูกข้าวโพดแล้วผมต้องไปตามงาน 3-4 เดือน ทำแบบอาจารย์เลยถึงจะสำเร็จ ผมมองนะ เกษตรตำบลเขามาให้ความรู้แล้ววันเดียวแล้วก็กลับไป มันไม่ตามงานที่แน่ ๆ แต่ สกว. เขาตามทุกกระเบียดนิ้ว มันทำให้คนที่ทำงานร่วมรู้สึกว่ามันได้ความรู้จริง ๆ และเข้าใจทุกกระบวนการ มันถึงเกิดได้ ที่ สกว. มาที่นี้ที่ทำให้คนนาบัวมีความรู้แล้วก็ขยายเครือข่ายได้ คือการติดตามของทีมงาน การให้ความรู้การไปฝังตัวในพื้นที่นั้นได้ผล ถ้าหน่วยงานไหนถ้าจะทำงานแบบนี้ ถ้าไปให้ความรู้แค่ 1-2 วัน เดี่ยวเดือนมา เดี่ยว 6 เดือนเจอกัน ผมว่าไม่ผ่านหรอก ไม่มีใครไปทำหรอก เพราะมันไม่ได้มีความลึกซึ้งในการพูดคุย มันไม่มีเลย แต่อาจารย์ชุดนี้ผมยอมรับ ผมโชคดีที่ได้เจออาจารย์บอกตรง ๆ เลย แกมาเมื่อไร โทรมาปุ๊บ ผมก็ไปรับไปนอน ไปทำทุกอย่าง มันหาโอกาสยากมากที่เราไม่ได้เรียนแต่เราเรียนลัด มันหายากมาก อยู่ที่คนคิดด้วยนะ คนคิดอย่างไร แต่ที่นี้ผมตามทุกวันตั้งแต่วันแรกที่อาจารย์ก้าวเข้ามา ผมคิดว่าอย่างไรผมจะเรียนกับ ดร. ที่เขาเก่งที่สุดในประเทศไทย ต้องพยายามเอาความรู้ ผมถ่ายทอดทุกกระบวนการที่สอน ผมเขียนตามประสาผม ผมไม่ได้เขียนภาษาอาจารย์นะ เขียนอย่างไรที่เราเข้าใจ ผมมั่นใจมาก ผมถ่ายรูปเก็บวิธีการขั้นตอนต่าง ๆ แต่ถ้าเราไปพูดให้คนอื่นฟัง เขาไม่เชื่อเพราะเขาไม่ได้ทำเหมือนเรา แต่ถ้าเราพาเขาทำแล้วเกิดประโยชน์อย่างที่ว่าอาจารย์มาสอน อันนั้นแหละจะได้ผล โครงการนี้จะสำเร็จได้ต้องแบบนี้เลย ผมมองนะ ต้องทำอย่างที่อาจารย์ถ่ายทอดให้กับผม ที่ตำบลห้วยเฮี้ยเกิดเพราะอย่างนี้แหละอาจารย์เขาตาม ผมก็ไปตำบลบ่อนโพธิ์ แบบนี้เลย

ชื่อ-นามสกุล	นายสมชาย บามา
ตำแหน่ง	ประธานสภาองค์การบริหารส่วนตำบลชาติตระการ อำเภอนครไทย จังหวัดพิษณุโลก
สถานที่สัมภาษณ์	บ้านประธานสภาองค์การบริหารส่วนตำบลชาติตระการ อำเภอนครไทย จังหวัดพิษณุโลก
วันสัมภาษณ์	22 พฤษภาคม พ.ศ. 2556

ชาย ไชยชิต: ตามที่ทางสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) ที่ได้มาสนับสนุนให้ทำโครงการความร่วมมือเพื่อแก้ไขปัญหาความยากจน สังคม และสุขภาพ (โครงการความร่วมมือ) อยากจะให้ทางทีมวิจัยจากทางมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ มาศึกษาว่ากระบวนการทำงานที่เกิดขึ้นเบื้องหลัง ระหว่างการทำงานมีการทำงานอย่างไร มีวิธีการอย่างไรในการทำงานร่วมกัน มีประสบการณ์อะไรบ้างที่จะเอามาเป็นความรู้เป็นบทเรียนได้ เช่น การมาคุยกัน ทำอย่างไรจึงจะให้ร่วมมือกันได้ เจอปัญหาอย่างไร อุปสรรคอย่างไร มีความขัดแย้งหรือความคิดไม่ตรงกันหรือไม่ แล้วมีการแก้ปัญหาอย่างไร ทำอย่างไรให้ทำงานได้ราบรื่น ทำอย่างไรจึงจะประสานความร่วมมือกับฝ่ายต่าง ๆ อย่างไร ทำอย่างไรให้คิดโครงการหรือแนวทางแก้ไขปัญหาที่ได้ผลขึ้นมาได้ นี่คือนี่ที่ สกว. อยากให้มาศึกษา ดังนั้นการจะเก็บข้อมูลแบบนี้จึงต้องอาศัยการสัมภาษณ์ ว่าแต่ละคนที่ทำมานั้นทนายอย่างไร จึงอยากให้ทุกคนช่วยเล่าให้ฟังว่ามีวิธีการอย่างไร ทำงานอย่างไร มีประสบการณ์อะไรที่เป็นบทเรียนบ้าง เริ่มโดยให้พี่ช่วยเล่าว่าก่อนที่จะมาทำงานนี้เป็นมาอย่างไร มีภูมิหลังอย่างไร แล้วมาร่วมทำงานอย่างไร อยู่จุดไหนของพื้นที่นี้ อยู่ภาคส่วนใด พี่ชื่ออะไรครับ

สมชาย บามา: ผมชื่อ สมชาย บามา จากเดิมเป็นชาวไร่ชาวนา ไปทำอาชีพอยู่กรุงเทพฯ บ้างเป็นบางครั้ง เนื่องจากผลผลิตไม่ดี แล้วยังไม่มีชลประทาน ช่วงหน้าแล้งจึงเข้าทำงานกรุงเทพฯ ไป ๆ มา ๆ แบบนี้หลายปี เข้ากรุงเทพฯ ไปทำงานก่อสร้าง ช่วงหลังได้มาเป็นอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) พักหนึ่ง แล้วกลับมาทำงานอยู่ที่บ้าน ทำไร่นาเหมือนเดิม แต่ช่วงหลังเข้ามาได้รู้จักมาเป็น อสม. อยู่พักหนึ่ง แล้วมาสมัครเป็นสมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบล (ส.อบต.) ตำบลชาติตระการก็ติด ทำอาชีพเกษตรกรรม ปลูกข้าว ปลูกข้าวโพด เลี้ยงสัตว์ผสม เลี้ยงวัว ปล่อยขึ้นเขาช่วงที่เราทำงานประมาณ 6 เดือน

ชาย ไชยชิต: แล้วจะรู้ได้อย่างไรว่าใครเป็นเจ้าของ

สมชาย บามา: ธรรมชาติสัตว์ ของเรารู้ คิดว่าคนชาติตระการปล่อยวัวขึ้นเขาสัก 40% ส่วนมากปล่อยขึ้นเขาหมด นอกจากวัวพันธุ์แท้จะไม่ขึ้น จะเลี้ยงบ้าน วัวพื้นบ้านหรือผสมก็จะขึ้นเขา ขึ้นป่า เป็นที่ป่า ให้หากินเองตามธรรมชาติ อย่างผมทำงานอยู่แบบนี้ บางครั้งเดือนหรือครึ่งเดือนไปดูครั้งหนึ่ง ทำนาทำข้าวโพด

ชาย ไชยชิต: แล้วช่วงนั้นรายได้เป็นอย่างไร

สมชาย บามา: กับการครองชีพแถวบ้านนอก มันก็ไม่ยุ่งยากมากมาย อยู่ธรรมชาติ รับจ้างปลูกข้าวโพดก็ส่วนน้อย ส่วนมากก็จะถือแรงช่วยกัน ถามว่าการทำไร่ชาตุนหรือไม่ ผมถือว่าชาตุนเพราะไม่ใช่คลองชลประทาน ต้องรอฝน บางครั้งข้าวโพดต้องหยอดเมล็ดพันธุ์สองครั้งสามครั้งก็มี อย่างเมื่อวานฝนตก วันนี้ต้องหยอดแล้ว ถ้าดินไม่เปียกเกินไป ถ้าฝนตกซ้ำมันก็ขึ้น แต่ถ้าดินเปียกแล้วตกหนักก็ไม่ขึ้น ถ้าแล้งมันก็ตาย ต้องหยอดใหม่ แต่ชาตุนตั้งแต่แรกแล้ว แต่ดีที่ไม่ได้จ้างเขาแบบในเมืองเพราะเราช่วยกัน ตอนเก็บมาชาวบ้านก็ถือว่ากำไรแล้วแต่ถ้าคิดทุกบาททุกสตางค์แล้วเกษตรกรแถวนี้ยังชาตุน

ชาย ไชยชิต: เป็นมาอย่างนี้ตลอดใช่หรือไม่

สมชาย บามา: ครับ บางครั้งเสี่ยง ขึ้นแล้วน้ำท่วมหมดก็มี ถ้าหยุดแล้วฝนตกหนักซะไปก็มี เพราะเป็นที่ราบไม่ใช่ที่ดอน

ชาย ไชยชิต: แล้วเริ่มมาเป็น อสม. ก่อนใช้หรือไม่ จากนั้นทำงานอะไรต่อ

สมชาย บามา: ครับ จากนั้นก็มาอยู่ที่ม้านัน แกมาสอนทำงานวิจัย ตั้งแต่ช่วงเริ่มโครงการ

ชาย ไชยชิต: แล้วม้านันมาชวนอย่างไร

สมชาย บามา: แกไม่ได้มาชวนหรอก ตอนนั้นเป็น ส.อบต. อยู่ ตอนไปประชุมก็ไปตั้งแต่ชุดอาจารย์เก่ ไม่รู้ว่ากี่ปีแล้ว ทำงานอยู่ตรงนี้ อยู่กับม้านันมานาน

ชาย ไชยชิต: อยากทราบเส้นทางจากที่เป็น อสม. ทำอย่างไรจึงได้มาเป็น ส.อบต. อะไรเป็นแรงบันดาลใจให้อยากเข้ามา

สมชาย บามา: ก็ทำงานกับ อสม. ด้วย ได้ช่วยประชาชนด้านสาธารณสุข และด้านอื่น ๆ ได้ทำงานบริการให้กับพี่น้องประชาชนทุกอย่าง คือเราได้รับความรู้จากทางสาธารณสุขมา และมีโอกาสได้จับไมค์ ก็จะมีพูด เป็นแบบนี้มานานแล้ว ตั้งแต่เป็น อสม. ไม่ว่าจะรู้ข้อมูลอะไรมา ก็จะพูด เมื่อก่อนอยู่กับหัวหน้าหมู่ ได้รู้ข้อมูลเรื่องสุขภาพ ไม่ว่าจะจากหนังสือหรือจากสาธารณสุขก็จะพูดให้ชาวบ้านเข้าใจตลอด จะเปรียบเทียบให้ชาวบ้านฟัง เช่น ไข้หวัดกับไข้หวัดใหญ่ต่างกัน ไข้หวัดใหญ่เรากว่าจะได้กินต้องเลี้ยงตั้ง 7-8 เดือน แต่ไข้หวัด 45 วันก็จับขายได้แล้ว ก็จะพูดให้ชาวบ้านฟังว่าถ้าเราจะบริโภคจะเลือกแบบไหนถึงจะดี แต่ถ้าเลือกไม่ได้จริง ๆ ก็ไม่อยากให้กินทุกวัน ให้เว้นบ้าง ให้ดูแลสุขภาพ พยายามประชาสัมพันธ์ตลอดว่าให้ชาวบ้านบริโภคผักที่เรปลูกเอง เพราะมันปลอดภัย

ชาย ไชยชิต: ทำ อสม. อยู่นานไหมกว่าจะเป็น ส.อบต.

สมชาย บามา: 4-5 ปี

ชาย ไชยชิต: เหมือนเราได้ค้นพบตัวเองใช่ไหมว่าเราชอบที่จะพูดให้ความรู้หรือนำให้ชาวบ้านเปลี่ยนพฤติกรรมเพื่อแก้ไขปัญหาเรื่องสุขภาพ

สมชาย บามา: ครับ ทำทุกอย่าง ทำงานพวกนี้ผมชอบ ไม่เหนื่อย สนุก อีกอย่างคือ ไม่มีปัญหาครอบครัว เนื่องจากผมมีลูกคนเดียว ลูกก็ไม่ได้เรียนแล้ว ฐานะก็พออยู่ได้ ไม่รวยไม่จน มีไร่นา ไม่ได้ซื้อข้าวกิน พออยู่พอกิน คิดว่าสามารถสละเวลาตรงนี้ได้

ชาย ไชยชิต: พี่ก็เลยลงสมัคร ส.อบต. ใช่ไหม

สมชาย บามา: ครับ แล้วก็ทำงานร่วมกับม้านัน ไม่ว่าจะเป็นงานวิจัยหรืองานทุกอย่างในสาย NGO (นักพัฒนาเอกชน) ก็พร้อมที่จะมารับใช้พี่น้องประชาชน

ชาย ไชยชิต: ก่อนหน้าที่จะมาทำงานชุมชน เราเป็นคนอย่างไร กว้างขวาง รู้จักคนในชุมชนหรือไม่

สมชาย บามา: เมื่อก่อนก็เป็นคนกระโดดกระดาก พูดหวานไม่เป็น ไม่อ้อนใคร ชอบเถียงกับกำนัน จะขัดกันถ้ากำนันทำอะไรที่ไม่ถูกก็จะเถียงกันตลอด

ชาย ไชยชิต: ช่วงแรกที่กำนันชวนมาทำงานแก้ไขปัญหาคความยากจน หรืองานวิจัยที่ต้องมาเกี่ยวข้องกับเครือข่าย ทำเรื่องอะไร

สมชาย บามา: ครั้งแรกเป็นของ SIF (Social Investment Fund: กองทุนเพื่อการลงทุนทางสังคม) ครับ ช่วงนั้น กำนันต้องการคน ไม่ว่าจะเป็นผู้นำหรือชาวบ้าน คือต้องการเสียสละงานส่วนมาก ทั้งงานส่วนตัว งานส่วนรวมจะตรงกัน ถ้าเราว่างอาทิตย์หนึ่ง งานประชุมไม่มี พอฝนตกจะหยุดข้าวโพด งานประชุมมาชนกันทันทีตลอด ส่วนมากกำนันก็เป็นผู้ใหญ่ชนใครไม่ว่างก็จะมาชวนผม ผมก็คนสาธารณะก็ว่างตลอด ไม่ว่างก็ต้องว่าง ก็เป็นคนเสียสละ แล้วครอบครัวก็ไม่เดือดร้อน แม่บ้านก็ตัดหางไปประชุมกรุงเทพฯ เดือนหนึ่ง ไม่เคยโทรหาเลย

ชาย ไชยชิต: ในช่วงทำงานของ SIF (Social Investment Fund) นี้เราทำอะไรอะไร

สมชาย บามา: กำนันแกลงไปประชุม บางครั้งถ้าแก้ไขไม่ว่างก็จะให้ผมไปแทน เพราะผมพูดเสนอช่วยแก มีบทบาทนำช่วยแกมา เพราะลูกน้องแกไม่มีใครกล้าพูดช่วยแกได้ ก็เลยชวนผมมากกว่า

ชาย ไชยชิต: ตอนนั้นได้เรียนรู้อะไรบ้าง

สมชาย บามา: ได้พบปะกับชุมชนอื่น ได้เรียนรู้ว่าชุมชนอื่นเป็นแบบไหน ต่างคนต่างนำเสนองานของตัวเอง ก็จะได้รู้ว่าชีวิตของเขาเป็นแบบไหน สิ่งที่เขาสนใจมีคืออะไร ตำบลเรามีคืออะไร จะปรับปรุงแก้ไขตำบลเราอย่างไรบ้าง

ชาย ไชยชิต: แล้วพอโครงการวิจัยมา เรารู้สึกอย่างไร ยากหรือไม่ มองตัวเองว่าจะทำได้หรือไม่

สมชาย บามา: ว่ายากก็ยาก ว่ง่ายก็ไม่เชิง งานวิจัยไม่ว่าจะเป็นแบบไหน งานวิจัยทำให้เรารู้ตัวเองว่าเราอยู่ได้ ไม่ได้เป็นสิ่งที่เพื่อน อยู่ได้ด้วยครอบครัวตัวเอง ได้มาทำงานในจุดนี้จะได้รู้ว่าแม้แต่ตัวเราที่ไม่ใช่ตัวเรา

ชาย ไชยชิต: ช่วงแรกเราทำหน้าที่อะไร

สมชาย บามา: ช่วงแรกเป็นกรรมการ ไปประชุมไปจัดทำแผนกับกำนัน

ชาย ไชยชิต: แล้วการขับเคลื่อนในพื้นที่ของเราเป็นอย่างไร

สมชาย บามา: ก็ทำงานด้วยกัน ไม่ว่าจะเป็นประชุมหรือทำงานก็จะร่วมกับกำนัน ส่วนมากกำนันเป็นคนออกหนังสือเพราะเป็นคนมีอำนาจเซ็นหนังสือออกเชิญชุมชนบ้าง เชิญนายกองค์การบริหารส่วนตำบล (นายก อบต.) บ้าง กำนันเป็นคนประสานกับฝ่ายต่าง ๆ

ชาย ไชยชิต: แล้วโครงการความร่วมมือฯ ของ สกว. จะมีเครื่องมือ มีวิธีการกระบวนการหลายขั้นตอน เรามีวิธีการทำงานอย่างไร ดึงคนในชุมชนมาร่วมกับเราอย่างไร

สมชาย บามา: มีหลายวิธี บางครั้งติดต่อกับส่วนบน ไปก็จะบอกว่างานนี้เป็นผลดีกับชุมชน ตามกรรมการหลาย ๆ คน คอย
กันว่างานวิจัยของสกว.นี้ ใครจะเอาบ้าง ไม่ว่าจะเป็นผู้ใหญ่บ้าน อบต. ก็จะถามกันว่าจะเอาหรือไม่เอา ยกมือโหวต ถ้าเอาก็
ช่วยกันทำ

ชาย ไชยชิต: แสดงว่าในพื้นที่ของเราก็มีทีมในการขับเคลื่อนงานใช้หรือไม่

สมชาย บามา: มีครับ ไม่ว่าจะเป็นผู้ใหญ่สมหวัง อบต. ทวีศักดิ์ แต่วันนี้เค้าติดภารกิจการประกวดหมู่บ้านของหมู่บ้าน
เศรษฐกิจพอเพียง

ชาย ไชยชิต: กลุ่มนี้คือคนที่ทำงานด้วยกันตลอดใช้หรือไม่

สมชาย บามา: ครับ มีงานก็จะมาช่วยกันคิดช่วยกันทำ ส่วนมากไปแทนกันได้ อย่างวันนี้ผู้ใหญ่กับ อบต. ทวีศักดิ์ ติด
ภารกิจไปอำเภอ ผมก็มาแทน ถ้าผมไม่ว่างผู้ใหญ่สมหวัง อบต. ทวีศักดิ์ ก็เข้าแทนผม

ชาย ไชยชิต: ถึงแม้ว่าเราจะนั่งตำแหน่งต่าง ๆ ทั้งผู้ใหญ่บ้าน อบต. แต่เราก็ทำงานชุมชนด้วยใช้หรือไม่

สมชาย บามา: ครับ

ชาย ไชยชิต: แล้วดีหรือไม่ ช่วยเราได้หรือไม่ เรามีตำแหน่งในองค์กรด้วย ทำงานชุมชนด้วย

สมชาย บามา: มันก็ดีครับ ทำให้เราได้เรียนรู้ ให้ชาวบ้านได้เรียนรู้งานตรงนี้ด้วย ไม่ว่าจะเป็นงานวิจัยหรือปัญหาสุขภาพ
เราก็จะได้ไปคุยกับชาวบ้านให้ได้ว่าปัญหาสุขภาพของเรา ถ้าเราไม่ปฏิบัติตาม อายุก็จะสั้นกว่าปกติ ไม่ว่าจะเป็นบริโภค
อาหารตามท้องตลาด หรือนิยมบริโภคอาหารที่เราทำเอง ผลต่างกันอย่างไร เราให้ความรู้ความคิด ชวนหน้าฝน พวก
ถั่วหรือผักข้างบ้านเราก็เก็บกินได้ ไม่ต้องเสียเงิน

ชาย ไชยชิต: เครื่องมือที่ช่วยเราทำงานได้คือบัญชีครัวเรือน ที่ตำบลนี้ทำมานานหรือยัง

สมชาย บามา: ตามหลักจริง ๆ การทำบัญชีครัวเรือน คนบ้านนอกเรา ไม่รู้ชี้เกียจหรือลื้ม แต่น้อยคนที่ทำจริง ๆ ส่วนมาก
ทำบ้างไม่ทำบ้าง

ชาย ไชยชิต: ผมสนใจตอนที่ทำ ตอนที่เราเป็นแกนนำรับงานมาแล้วไปบอกชาวบ้านให้ลองทำบัญชีครัวเรือน ไปอธิบายให้
เขาฟัง ชาวบ้านไม่เคยจับปากกาแต่ต้องมานั่งจดเขียน ช่วงแรกที่เราไปบอกเขา ทำอย่างไร ยากหรือไม่

สมชาย บามา: ก็ไม่เชิงยาก แต่อย่างที่ผมพูด คนในตำบลบางคนก็อยากทำสนใจทำ ทำถูกบ้างไม่ถูกบ้าง แต่ผมจับไม้ค้ำก็
พูดตลอด เงินทุกอย่างถ้าเราไม่ทำบัญชีครัวเรือนเขาไม่ให้กู้นะ บางคนก็ทำมา แต่รายละเอียดจริง ๆ น้อยคนที่จะครบ บางคน
ทำมาถือว่า 50%

ชาย ไชยชิต: คนที่มีใจทำ อาจจะทำบ้างไม่ทำบ้าง แต่ทำแล้วเกิดการเปลี่ยนแปลงหรือไม่

สมชาย บามา: ก็ทำให้เขารู้ว่าค่าใช้จ่ายกับรายรับมันไม่ตรงกัน นิสัยคนไทยรู้แล้วก็เฉย ๆ แต่ก็ก็มีบางคนลดได้ เราก็จะบอกเขาว่าการซื้อล็อตเตอรี่ เล่นการพนัน ซื้อเหล้า จากที่เราได้เงินหนึ่งพันบาท อยากซื้อหอยชัก 50 บาท ก็ไม่เดือดร้อน แต่ถ้าซื้อ 500 บาท ก็ไม่เหลือเงินให้ลูก มันคุ้มหรือไม่ จะเปรียบเทียบให้ชาวบ้านได้รู้

ชาย ไชยชิต: มีข้อมูลให้เห็น เปรียบเทียบได้ อย่างน้อยก็ช่วยให้เขาเข้าใจปัญหามากขึ้นใช่หรือไม่ครับ

สมชาย บามา: ใช่ อย่างน้อยก็ทำให้ชาวบ้านหลายคนได้คิด มีความรู้สึก

ชาย ไชยชิต: แล้วมันนำไปสู่การเห็นปัญหาร่วมกันในชุมชน เช่น เศรษฐกิจ อาชีพ หรือไม่

สมชาย บามา: เรื่องอาชีพมันเปลี่ยนแปลงไม่ค่อยได้ เกษตรกรรมอยู่แบบนั้น แต่ลดภาระครอบครัวได้คือเศรษฐกิจพอเพียง ปลูกผักบ้าง จากวันหนึ่งที่เราต้องซื้อผักด้วย เราก็ซื้อแค่ปลา เนื้อ ไม่ต้องซื้อหมดทุกอย่างเหมือนคนในเมือง อันนี้ก็ประหยัดได้

ชาย ไชยชิต: ความรู้แบบนี้เราต้องไปให้ชาวบ้านหรือไม่ ต้องไปสนับสนุนให้คนในชุมชนมาปลูกผัก ทำอย่างไร

สมชาย บามา: เมื่อก่อนทำงานกับสาธารณสุขก็จะมีโครงการเอาเมล็ดพันธุ์มาแจกให้ปลูก ซื้อหน่อไม้มาแจกให้คนในชุมชน แต่ช่วงหลังหมดโครงการก็ไม่มีแจก เขาก็ซื้อเองทำเอง

ชาย ไชยชิต: แสดงว่ายังมีกระบวนการทำต่อ ให้มีกินของตัวเองได้

สมชาย บามา: ครับ ก็จะสอดคล้องกับด้านสุขภาพด้วย

ชาย ไชยชิต: แล้วการประสานงานทำกับเครือข่ายอื่น มีการร่วมกันอย่างไรบ้าง เช่น นอกพื้นที่ นอกตำบล พี่เข้าไปร่วมทำงานส่วนไหน

สมชาย บามา: ตำแหน่งที่เราอยู่ ไม่ว่าจะเป็น อสม. อบต. ก็จะเข้าร่วม ไม่ว่าจะเป็นทีมกำนันหรือทีม อบต.ก็จะเจอกันประจำ ส่วนมากก็น่าเดิม ๆ

ชาย ไชยชิต: แล้วกับส่วนราชการ มีการประสานอะไรบ้าง มีการเชิญเราไปเป็นวิทยากรหรือไม่

สมชาย บามา: ไม่ถึงขั้นนั้น แต่ถ้ามีหนังสือเชิญจากหน่วยงานให้เข้าร่วม ไม่ว่าจะเป็นประชาสัมพันธ์อะไร ผมก็จะประชาสัมพันธ์ให้หมด

ชาย ไชยชิต: แล้วเราทำงานทั้งใน อบต.ด้วย ชุมชนด้วย มีผลกับการทำงานหรือไม่ เช่น ทำงาน อบต.ช่วยเราให้ทำงาน ชุมชนง่ายขึ้น ทำให้คิดหรือตอบสนองกับชุมชนง่ายขึ้นหรือไม่ ชุมชนมีส่วนผลักดันนโยบายให้ อบต. ง่ายขึ้นหรือไม่

สมชาย บามา: ชาวบ้านจะผลักดันก็ได้ แต่ก็อยู่ที่นโยบายของผู้บริหารว่าจะเลือกทางไหน อยู่ที่ผู้บริหารจะสนับสนุนหรือส่งเสริมแบบไหน จะทำอะไร อยู่ที่นโยบายผู้บริหาร

ชาย ไชยชิต: แล้วผู้บริหารฟังชุมชนหรือไม่

สมชาย บามา: ที่ผ่านมาก็ไม่ค่อยเท่าไร แต่ความคิดเห็นว่าจะส่งเสริม ไม่ว่าจะโรงปุ๋ยอัดเม็ด ตอนนี้ก็ยังไม่ดำเนินการ ส่วนมากผู้บริหารก็จะรักษาฐานเสียงเขา ทำเรื่องโครงสร้างพื้นฐานเป็นหลัก เพราะมันเห็นผลชัดเจน ถ้ามาลงกับเศรษฐกิจพอเพียง ส่วนมากถ่างบไม่เหลือ เขาก็จะไม่ทำ ชาวบ้านเรียกร้องก็จะทำไม่เท่าไร

ชาย ไชยชิต: แล้วเรามีแผนชุมชนหรือไม่

สมชาย บามา: มีทุกหมู่ครับ

ชาย ไชยชิต: แล้วผู้บริหารมองแผนชุมชนอย่างไร เขารับหรือไม่

สมชาย บามา: เขาก็รับ แต่ยังไม่มียุทธศาสตร์ลงมา รับว่าชาวบ้านมีปัญหาอะไร แต่แผนที่จะลงมายังไม่มี ยังอยู่ที่การตัดสินใจของผู้บริหาร ไม่ว่าจะเป็นปัญหาด้านสุขภาพของชุมชน เมื่อก่อนจะเขี่ยชดกันตลอด เรื่องงบที่จะลงด้านสุขภาพ จะให้ความสำคัญกับอะไรก่อน ผมอยู่ด้านสุขภาพก็จะรู้ว่าการสูญเสียบุคคลในตำบลไปสักคนมันสำคัญ ถ้าเราสามารถยับยั้งการเสียชีวิตของเขาได้มันมีค่ายิ่งกว่าถนนสักเส้น ผมอยู่จุดนี้ผมก็พยายามเขียนแผนชุมชนในการรักษาสุขภาพของคนในชุมชนตลอด ทั้งความดัน เบาหวาน มะเร็ง ก็พยายามของงบประมาณจากสำนักงานหลักประกันสุขภาพแห่งชาติ (สปสช.) และ อบต. ตลอด ให้ตรวจสุขภาพประจำปีทุกปี ชาวบ้านบางคนไม่เคยตรวจเลย มาตรวจเบาหวานขึ้นต้อ 200-300 ถ้าเราตรวจเจอเราก็จะดึงคนกลุ่มนี้ไปปรับรูปแบบการกิน เราคัดกรองให้ก่อน อันนี้ก็ของบจาก อบต. เมื่อก่อนก็ไม่ช่วยกันชดกันตลอด งบ อบต. น้อยด้วย งบพัฒนาไม่มาก เป็น อบต. ชั้น 5 มีงบแค่สิบกว่าล้านบาท งานสังคมจึงน้อย

ชาย ไชยชิต: แล้วการทำงานร่วมกับเครือข่ายอื่น มันช่วยเราได้หรือไม่ ช่วยให้มีโครงการหรืองบประมาณเพิ่มขึ้นหรือไม่ ที่จะช่วยทำงานให้ชุมชนเราได้ ส่วนราชการมาอุดหนุนหรือไม่

สมชาย บามา: บางครั้งก็มี บางครั้งก็ไม่มี แต่เราก็กินได้ในทุกสถานการณ์ ไม่มีเงินเราก็กิน

ชาย ไชยชิต: แล้วปัญหาของเกษตรกร เรานำความรู้ไปปรับเปลี่ยนพฤติกรรม หรือลดต้นทุนได้หรือไม่ เช่น เรื่องปุ๋ย

สมชาย บามา: ก็ลดต้นทุนมากครับ เมื่อก่อนเขาจะไม่ใช้มูลสัตว์เพราะมันเห็นผลช้า ถ้าใส่ไปแล้ววัชพืชมันจะเยอะกว่าปุ๋ยเคมี แต่ตอนนี้ก็มีสารกำจัดวัชพืช ใช้ควบคู่ไปก็จะลดต้นทุนได้พอสมควร คนในชุมชนก็จะรู้ ใช้ปุ๋ยชีวภาพเยอะขึ้น จากแต่ก่อนค่าปุ๋ยเคมีหลายแสนบาท ตอนนี้ก็ลดลงมาเยอะ ใส่ปุ๋ยชีวภาพเยอะขึ้น

ชาย ไชยชิต: แล้วไปถึงขั้นวิเคราะห์ดินหรือไม่ มีคนทำหรือไม่

สมชาย บามา: ก็มีหมอดิน มีการทำปุ๋ยสั่งตัด แต่มันก็เป็นดินละแวกเดียวกัน ไม่ต่างกัน ดินร่วนปนทรายเหมือน ๆ กัน

ชื่อ-นามสกุล	นายสุริยนต์ ผาสุข
ตำแหน่ง	แกนนำตำบลบ้านพร้าว อำเภอนครไทย จังหวัดพิษณุโลก
สถานที่สัมภาษณ์	บ้านประธานสภาองค์การบริหารส่วนตำบลชาติตระการ อำเภอนครไทย จังหวัดพิษณุโลก
วันสัมภาษณ์	22 พฤษภาคม พ.ศ. 2556

ชาย ไชยชิต: รบกวนขอชื่อและความเป็นมาของพี่ครับ

สุริยนต์ ผาสุข: ผมเพิ่งกลับมาอยู่บ้าน แต่ผมไม่ใช่คนที่นี้ เดิมผมเป็นคนอำเภอสว่าง จังหวัดสกลนครแต่เพิ่งย้ายอยู่มาได้ปีเดียว แต่ก่อนอยู่กรุงเทพมหานคร (กรุงเทพฯ) ทำงานโรงงาน ย้ายมาดูแลคนแก่ ทำไร่นา ทำข้าวโพด เราอยากมาทำตรงนี้ไปดูศึกษา ไปดูงานที่ต่าง ๆ เรื่องปุ๋ย เรื่องดิน อยากหัดใช้ชีวิตเรา เพราะว่างานโรงงานลูกจ้างมันต่างจากเกษตรกร

ชาย ไชยชิต: ก่อนหน้านี้ไม่มีประสบการณ์ทำเกษตรมาก่อนเลยใช่ไหม

สุริยนต์ ผาสุข: ไม่มี อยากมาศึกษาทางนี้เพราะเราชอบ

ชาย ไชยชิต: ก่อนอยากศึกษา พี่มีการลองทำก่อนหรือไม่ เจอปัญหาอะไรบ้าง

สุริยนต์ ผาสุข: จริง ๆ ปู่อยู่สกลนคร ทำปุ๋ย ผมก็ไปศึกษาดูงานมา การใช้สมุนไพรรักษาท้องถื่น แก้กทำปุ๋ยพวกนี้อยู่เพราะแกอยู่ในโครงการพระราชดำริ แกก็บอกว่าอะไรก็ไม่ดีสู้เกษตรกรหรอก ผมก็แย้งว่าจะจริงหรือ อย่างอยู่กรุงเทพฯทำงานเดือนหนึ่งก็ได้เดือนละ 20,000-30,000 บาท รวมกับของแฟน มีลูกคนหนึ่งก็ส่งลูกเรียนอยู่ที่โน่น แล้วย้ายมานี่ มาทำข้าวโพดกับพี่สมาน (นายสมาน โพธิ์ปลัด) พาไปโน่นไปนี่ ศึกษาวิเคราะห์ดิน ปุ๋ย แต่ก็มีอีกแห่งหนึ่งคือ ผู้นำในท้องถื่นเรายังไม่ยอมรับตรงนี้ ขนาดเมื่อก็ขอให้เขาส่งปุ๋ยให้ เพราะหมู่บ้านแต่ละปีจะมีบให้ซื้อปุ๋ยก็บอกอยากลอง พี่ช่วยส่งปุ๋ยตัวนี้ให้ผมหน่อย แกบอกว่าไม่ได้ มันจะไปปนกัน ยุ่งยาก ผมเลยว่าเป็นไร จันเดียวซื้อเอง แกไม่ยอมรับเราตรงนี้ ผมก็ไม่สน ช่างเขา ถึงเราจะมือใหม่แต่บางอย่างเรารู้ แต่อื่นเขาไม่รู้ บางอย่างเขาก็มาสอบถามจากเรา เรื่องวิเคราะห์ดินต่าง ๆ เรารู้เรื่องการแบ่งธาตุอาหารต่าง ๆ บางทีเขาก็อยากให้เราไปหา แต่ผมไม่อยากยุ่งด้วย พูดแล้วเราก็ตีเสียเครดิตเสียลูกค้าเขา พอเราไปแนะนำก็หาว่าของเราไม่ดี ส่วนเรื่องผลผลิตการลงทุนต่าง ๆ เรายังมือใหม่ อันไหนทำได้ก็ทำ อันไหนทำไม่ได้ก็จ้างเขา ได้บ้างขาดทุนบ้างก็ช่างมัน แต่ยอมรับว่าที่นี้การใช้สารเคมีในการเกษตรเป็นอันดับหนึ่ง แต่บ้านเกิดผมที่สกลนครไม่ค่อยใช้สารเคมีในการเกษตร

ชาย ไชยชิต: แสดงว่าพี่สนใจอยู่แล้วและมีโอกาสได้ไปเรียนรู้ใช่ไหม

สุริยนต์ ผาสุข: ปู่เคยพาไปดูงานการเกษตรต่าง ๆ อันไหนนำมาปรับใช้ได้ก็เอามาทำ บางอย่างก็เป็นความรู้ติดตัวเรา สักวันคงมีโอกาสใช้ แต่ยอมรับว่าทำงานกรุงเทพฯแล้วมาทำการเกษตรมันต่างกัน เกษตรต้องสนใจดูแลทุกอย่าง ถ้าปลูกแล้วไม่ดูแลไม่เฝ้า ไม่ใส่ปุ๋ยไม่แก้ไข ผลผลิตก็จะไม่ได้ดี

ชาย ไชยชิต: แล้วความรู้ในวงจรการเกษตร การดูดิน การดูต้น ปุ๋ยสั่งตัดมารู้ที่นี้ใช่ไหม

สุริยนต์ ผาสุข: ใช่

ชาย ไชยชิต: แล้วตอนแรกได้ยื่นปุ๋ยสังตั้ง เราเข้าใจว่าอย่างไร

สุรียนต์ ผาสุข: ตอนแรกก็ไม่เข้าใจ แต่รู้ว่าปุ๋ยแต่ละตัวที่โรงงานที่ไปดู เขาไม่บอกเราว่ามีอะไร เราไม่รู้ว่าปุ๋ยอะไร แต่พอเราได้มาศึกษาในโครงการ สกว. พี่สมานทำให้เรารู้จัก บางทีก็อยากแนะนำคนอื่นต่อ

ชาย ไชยชิต: เริ่มแรกเรามานำเสนอคนที่มาเรียนรู้ใช้หรือไม่ เป็นกลุ่มเป้าหมายของการถ่ายทอดความรู้

สุรียนต์ ผาสุข: ใช่ครับ คือเราเรียนรู้ศึกษาไว้

ชาย ไชยชิต: มีวิธีการเรียนรู้อย่างไร

สุรียนต์ ผาสุข: คือตอนแรกพี่เขาที่ทำโครงการ ทำไร่นาข้าวโพดกัน หรือทำน้ำหมักชีวภาพ ผมก็ไปศึกษา เขาบอกว่าสมุนไพรรองเรานำมาประยุกต์ใช้กับการเกษตรของเรา มันก็จะดี แต่บางครั้งทำไปคนอื่นก็ไม่ยอมรับ เขว่ามันซ้ำ เสียเวลา

ชาย ไชยชิต: แล้วพี่คิดอย่างไรเมื่อเขาว่า

สุรียนต์ ผาสุข: ถ้าเราคิดเราก็อ้อ เราทำไปลองไป เตี้ยตายบ้าง ช้ำบ้าง ก็ไม่เป็นไร ปุ๋ยแต่ละตัวที่ขายในตลาดผมเอาไปลองใส่หมด เอาต้นไม้มานำมาสามสี่ต้นแล้วใส่ปุ๋ยต้นละยี่ห้อ ดูผลดูดอก แต่ละปุ๋ยมันก็ไม่เหมือนกัน ผมเคยไปขอที่โรงงานที่กำลังเพาะแคชชั่นเดียว เขาไม่ให้ มันเป็นมุลธาตุ ปีนี้อีกจะลองอีกแต่มันไม่ได้ผลผลิตดีเพราะน้ำ การดูแลรักษายังไม่ดี เพราะเรายังไม่เคย สารเคมีอาจจะดี เรารู้แต่เราไม่กล้าใช้ สารเคมีมันดูดซึมเข้าร่างกายแล้วสุขภาพจะแย่ แต่บางทีก็ต้องฝืน ทั้งที่เราตั้งใจว่าการเกษตรเราจะลดลงแต่ก็จำเป็นต้องใช้ ผมไม่เคยฉีดยา ปีนี้อีกก็ต้องฉีดยา

ชาย ไชยชิต: แล้วพอเราได้ความรู้ใหม่ ๆ มันช่วยเราได้แค่ไหน

สุรียนต์ ผาสุข: ก็ทำให้เราสว่างขึ้น บางทีอยากจะไปถามใคร หรือไปบอกใครเขาก็ไม่เชื่อ เราก็แล้วแต่สูตรใครสูตรมัน ผมก็แนะนำเขา เขาไม่เอา

ชาย ไชยชิต: แล้วเรารู้สึกอย่างไรที่เขาไม่เอา

สุรียนต์ ผาสุข: น้อยใจนิดหน่อย แต่ก็ช่างเขา ผมบอกว่าการลงทุนปุ๋ยหมู่บ้านสั่งมา 700-800 ลูก ตามจริงทางผู้นำน่าจะมีแผน วันนั้นมีประชุมผมก็พูดว่าพี่น่าจะหันมาใช้ปุ๋ยสังตั้ง จากปีที่แล้วใช้ 60 ลูก ปีนี้เพิ่มเป็น 80 ลูก เพิ่มขึ้นทุกปี แต่เขาไม่อยากจะสั่งให้ ผมบอกว่าการใช้ปุ๋ยตัวนี้จะทำให้ลดปริมาณปุ๋ยเราลงมาจากที่ใช้ 50 ลูก ก็เหลือ 30 ลูก ผลผลิตก็ดี แต่เขาว่าเป็นไปไม่ได้ มีเสียงตอบรับมาแบบนี้ เขาไม่เอาเขายังไม่ยอมรับ ผมก็พูดให้เขาฟัง แต่การประสานงานต่าง ๆ ในหมู่บ้าน พูดตรง ๆ ผู้นำยังคนละชั่วเลย เขาก็ว่าอยู่แต่กรุงเทพฯ แล้วมาอยู่บ้านนอก จะรู้เรื่องหรือ การปล่อยเงินกู้จะรู้หรือ เรื่องกู้หนี้ SML (โครงการพัฒนาศักยภาพของหมู่บ้านและชุมชน) ร้อยละเท่าไร ดอกเบี้ยเท่าไร ผมบอกไม่รู้หรอกแต่คิดได้ ผมว่าแพงเกินไป เามาจากธนาคารเท่าไร 3.85 บาท มาปล่อย 6-7 บาท มันเกินไปหรือเปล่า เราเห็นเขาก็เสนอความคิดไป แต่บางทีก็พูดไปไม่ถูกใจเขา เสียงตอบรับคนละอย่าง ผมไม่ใช่คนพื้นเพที่นี่ เป็นน้องใหม่ บางอย่างพูดไปเขารับไม่ได้

ชาย ไชยชิต: แล้วเราบอกตัวเองอย่างไร เวลาเราคิดว่าดีแต่บอกไปแล้วเขาไม่เชื่อ

สุรียนต์ ผาสุข: บางทีเราไปบอกเขาว่าการใส่ปุ๋ยความจริงไม่ต้องใส่ลงบนต้น ให้ใส่ด้านข้าง เขาก็ว่าใส่แบบนี้ วิธีไหนก็วิธีนั้น เคยใส่ยูเรีย 16-0-0 เขาก็จะใส่สูตรนี้ ใครจะเรียนรู้อะไรมาบอก เขาก็ไม่เชื่อ ไม่มีการเปลี่ยนแปลง เราแนะนำอะไรใหม่ ๆ เขาก็ไม่ยอมรับ เขาก็เถียงว่ามันก็งามเหมือนกันหมด แต่ผมดูมันแตกต่างกันนะ ระหว่างปุ๋ยโครงการกับปุ๋ยทั่วไป สีจะออกแดงเข้มกว่า ต้นขนาดจะสูงกว่า ผักเต็มทุกเม็ด เปรียบเทียบให้ดูเห็น ๆ ถ้าเราทำแล้วดี ก็ดีไป แต่ถ้าทำไม่ดี โดนด่า แต่เปรียบเทียบต้นต่อต้นให้เห็นได้

ชาย ไชยชิต: แล้วที่ผ่านมาเขาเห็นเราทำได้ เริ่มมีคนมาสนใจหรือไม่

สุรียนต์ ผาสุข: ไม่มี แล้วแต่เราทำไป บางทีหาว่าเราบ้า อย่างว่าคนเราหลากหลายความคิด ถ้าเดินทางเดียวกันได้ก็ดีไป บางทีก็เดินหน้าบ้างถอยหลังบ้าง บางทีเขาก็ว่าดูสิ เอาซี้กลับไปใส่ เขาเผาถ่านได้ 4-5 กระสอบ ผมก็เอาไปใส่ เขาก็ว่าเอาไปใส่ทำไม ผมก็บอกใส่เพื่อปรับสภาพดิน เขาก็ว่าบ้าไปแล้ว เขาไม่เชื่อ แต่การปรับสภาพดินใช้แกลบนะ แกลบมีสารซิลิกา ดินจะไม่แน่น พอมันเน่าก็อยู่ในดินเพราะปุ๋ยผมก็ใช้เวลาปรับแค่สองปี จากนาดินทราย 19 ไร่ ทุกวันนี้ไม่ต้องใส่ปุ๋ยเลย จากที่ดินแข็งไถไม่ได้เลย ทุกวันนี้ดินร่วนไปหมด เพราะสารเคมีไม่ได้ใช้เลย และในกรุงเทพฯ ศูนย์วิจัยต่าง ๆ จะมาตรวจปุ๋ย น้ำ ดิน เพราะแกขอขึ้นทะเบียนการผลิตปุ๋ยอยู่ที่สกลนครด้วย เขาก็หาว่าแกบ้าเหมือนกัน เรื่องปุ๋ยเรื่องเกษตรนี่แหละ โดนชาวบ้านไล่ออกจากหมู่บ้าน ผมเห็นตัวอย่างมา

ชาย ไชยชิต: แล้วในหมู่บ้านมีคนคิดแบบเดียวกับพี่บ้างหรือไม่

สุรียนต์ ผาสุข: ไม่มี มีแต่ไม่กี่คน 2-3 คน

ชาย ไชยชิต: คนที่คิดเหมือนกันคือคนที่มาเรียนรู้ไปด้วยกันหรือเปล่า

สุรียนต์ ผาสุข: ใช่ ไปไหนมาไหนด้วยกัน

ชาย ไชยชิต: ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร (ธ.ก.ส.) มีบทบาทอย่างไรบ้าง

สุรียนต์ ผาสุข: ธ.ก.ส. นี่ผมไม่ได้เข้า

ชาย ไชยชิต: แล้วเกษตรอำเภอ มาดูแลเราอย่างไรบ้าง มาส่งเสริมอะไรบ้าง

สุรียนต์ ผาสุข: ก็ไปอบรมอยู่ ถ้าเราทำเกษตร 7 วัน ไปแล้วเราก็ต้องแจ้งขึ้นทะเบียน เขาก็ทำหน้าที่จดทะเบียนป้องกันความเสียหายให้เรา แต่ที่ผ่านมา บางทีเขาก็บอกเสียหายแล้ว บางทีก็ไม่ได้ บ่นเรา เสียหายจริงบ้าง เสียหายไม่จริง หลายประเด็น บางทีก็บอกว่าของเราล้มเฉย ๆ ไม่ได้เสียหายอะไรทำไมได้เงิน ของเขาล้มทั้งทุ่ง ทำไมไม่ได้ บางอย่างก็พูดยาก

ชาย ไชยชิต: แล้วเราหวังพึ่งราชการมากแค่ไหน

สุรียนต์ ผาสุข: ของผมมันไม่เยอะ จะขาดทุนจะเสียก็ช่างมัน เราทำแค่นี้ที่ทางเราน้อย คนอื่นมีเยอะ เสียหายเยอะเขาก็ขาดทุน

ชาย ไชยชิต: แล้วเกษตรให้ความรู้เราหรือไม่ เรื่องต้นทุน

สุรียนต์ ผาสุข: ก็ให้นะ นายอำเภอเรานี้ผมเคยไปอบรมครั้งหนึ่ง เขาก็เชิญกรมนี้กรมนี้มา ประสานงานกันก็แป๊บเดียว เขาก็แนะนำความรู้กับการเกษตรให้ พยายามลดรายจ่ายเพิ่มรายได้ให้ครบครัว บัญชีครัวเรือนเขาก็สอน แต่ทำบ้างไม่ทำบ้าง ถ้าเราลงทุนเยอะก็จะจดไว้หมด อย่างเราทำนาช่วงหน้าฝน ค่าเมล็ดพันธุ์ก็จะจด พอเราอยากรู้ตรงไหนเราก็เปิดดู แต่ถ้าจะเอาหมด ค่าให้เงินลูกต่าง ๆ ส่วนใหญ่จะไม่รวม แต่ถ้าค่าใหญ่ ๆ จะลงบันทึกไว้ก็จะได้อ่าน นิด ๆ หน่อย ๆ จะไม่ลง

ชาย ไชยชิต: คือเอาตามความคล่องตัวของเรา ถ้าต้องนั่งจดทุกบาทคงไม่ไหว

สุรียนต์ ผาสุข: ใช่ ค่าใช้จ่ายในการเกษตรก็จะจด แต่ถามว่าโครงการที่เราได้เรียนรู้ได้ศึกษาดีหรือไม่ ดี แต่คนอื่นบอกไม่ดีก็ช่างเขา แต่เราบอกดีเพราะมันเป็นความรู้ใหม่ ๆ ที่เราไม่สามารถรู้ได้ บางทีเราก็ต้องรับฟังความคิดเห็นคนอื่นเขาเราจะได้พัฒนา เห็นผลกับตัวเรา เขาอาจไม่ยอมรับ แต่เขาก็มาถามนะ ตอนออกดอกเขาอยากได้ปุ๋ยสั่งตัด แต่แพงเขาก็บ่น บางทีก็รู้สึกน้อยใจ

ชาย ไชยชิต: แล้วอะไรทำให้เรามีกำลังใจ

สุรียนต์ ผาสุข: เราก็อยากให้เขาลองทำดู จะได้รู้ ไม่อยากให้เขาจมปลัก 20-30 ปีก็ทำมาตั้งแต่รุ่นพ่อรุ่นปู่ มารุ่นนี้ก็ยังใช้อยู่ ไม่ยอมเปลี่ยนแปลง ผมบอกว่าคนเราต้องเปิดใจให้กว้าง ยอมรับสิ่งใหม่ ๆ เรียนรู้นิดหน่อยก็ไม่เสียหายนะผมว่า อาจจะเป็นผลดี ๆ ย้อนมาก็ได้ เรื่องดินเรื่องต่าง ๆ ที่โครงการทำมา เขาก็ว่ามันก็เหมือน ๆ กัน ผมก็ว่าถ้ามันเหมือนกันก็ปลูกได้เหมือนกันหมดสิ

ชาย ไชยชิต: บทบาทของผู้นำมีความสำคัญใช้หรือไม่ ถ้าผู้นำเห็นด้วยกับเราก็ช่วยได้มากขึ้น

สุรียนต์ ผาสุข: อยากให้ทางผู้นำเป็นตัวอย่างก่อน ถ้าผู้นำไม่เอาแล้ว คนที่ตามแถวก็ไม่เอาไปด้วย หัวแถวไม่เอาทางก็ไม่เอา น่าจะเป็นต้นแบบได้ เสนอแนะว่ามีโครงการอะไรดี ๆ อย่างโครงการนี้มาก็มาแนะนำให้ลูกบ้านบ้าง เรื่องปุ๋ยสั่งตัดวิเคราะห์ดิน หมู่บ้านเราทำบ้างหรือไม่ เพื่อมีการลดต้นทุน ผมว่าเสียเงินให้ร้านไม่รู้เท่าไร แบบนี้ก็จะลดต้นทุนให้ลูกบ้านบ้าง

ชาย ไชยชิต: แล้วเห็นแบบนี้กับหมู่บ้านอื่นหรือไม่ ว่าผู้นำเอา ลูกบ้านเอาแล้วปรับเปลี่ยนพฤติกรรม

สุรียนต์ ผาสุข: ที่ผมเห็นคือภาคกลาง ที่ปทุมธานี ผมเห็นผู้นำเขาจะวิ่งเต้นโครงการ เข้าหาผู้ใหญ่ วิ่งให้ลูกบ้าน ผมเคยไปดูงานที่ตำบลคลองห้า เขาก็แนะนำมาเรื่องการปกครองท้องถิ่น เรื่องงบ เรื่องเกษตร เขาแนะนำให้การเกษตรลดต้นทุนลงเพิ่มรายได้ แต่ที่เห็นคือรายได้ไม่ค่อยเพิ่มเพราะต้นทุนมันสูง ก็เป็นปัญหาอยู่ ต้องใช้เวลาเรียนรู้ บางทีเขาก็พูดหยาบ ๆ มึงมาอยู่บ้านปีเดียวจะรู้ด้วยหรือ ผมว่าคนเราไม่ได้โง่นะ การเปลี่ยนวิถีคิดมันยาก

สมชาย บามา: ธ.ก.ส. มาอบรมให้ความรู้เรื่องใส่ปุ๋ย ก็เอาสูตร 30-0-0 มาขาย ต่างจากสูตร 16-0-0 แต่ลดระดับปุ๋ย คนไม่รู้ก็ซื้อ ธ.ก.ส.พาไปดูงาน บอกค่าปุ๋ยเยอะก็คือมีปุ๋ยเยอะ เขาก็รู้แต่ก็ขาย อีกอย่างคือเรื่องราคา ไม่ว่าจะเป็น ธ.ก.ส.หรือสหกรณ์เพื่อการเกษตรก็แนะนำให้เราจับกลุ่มขายร่วมกัน แต่ว่าความเป็นจริงมันยาก เพราะมันเยอะ และเก็บเกี่ยวผลผลิตก็ไม่พร้อมกัน

การหยอดก็ไม่พร้อมกัน จะรวมกลุ่มขายมันยาก เลยต้องขายให้พ่อค้า แล้วต้องขนส่งไปในเมือง เลยถูกกดราคาจากพ่อค้าคนกลาง ยิ่งหน้าฝนแล้วจะเก็บผักขาย ถ้าฝนลงชุกจะกดราคาอีก อย่างปีที่แล้วซื้ออยู่ 5.7 บาท แล้วบอกว่าถ้าเราปลูกพันธุ์นี้ 95-110 วัน ครบกำหนดปุ๊บเก็บ ช่วงเดือนสิงหาคมเกิดฝนลง พ่อค้าก็กดเราเหลือ 4 บาทกว่า อยากให้รัฐบาลมาลงดูการตลาดของพ่อค้านี้

ชาย ไชยชิต: คือเราก็ตัดต้นทุนแล้ว แต่พอไปขายก็โดนกดอยู่ดี

สมชาย บามา: ใช่ครับ วันนั้นผมไปคุยกับพี่น้องบ้านบน ตำบลบ่อภาค ชาวเขา เขาบอกว่าข้างบนมีพ่อค้าไปรับซื้อ เก็บออกจากไร่มาขายห้าบาท คนข้างล่างบอกสี่บาทกว่าแล้ว ทั้งที่พ่อค้าก็มาขายเจ้าเดิม เขาซื้อข้างบน 5 บาท แล้วก็ขนมาอีกส่วนต่างก็ลดลงอีก

สุรินทร์ ผาสุข: ผมว่าทุกวันนี้เกษตรกรเราเสียเปรียบเยอะ

สมชาย บามา: จะรวมกลุ่มกันไปขาย มันก็ไม่เยอะเหมือนพ่อค้ามารับซื้อ เราทำกันคนละ 5 ไร่ 10 ไร่ หยอดก็ไม่พร้อมกัน ต่างคนต่างทำ จะหยอดก็ต้องผลัดกันเพราะถือแรงกัน การเก็บก็ต้องใส่รถอีต๊อกไปขาย บางบ้านมีสองคนผิวเมียทำก็ใส่กระสอบปุ๋ย 10-20 กระสอบก็ใส่รถมาขายพ่อค้าได้เลย ถ้ารวมกลุ่มกันมันต้องหารถใหญ่สิบล้อมาใส่อีก เป็นภาระอีก เป็นปัญหาซ้ำซาก เคยบอกผู้นำชุมชนไปแล้วว่าน่าจะจัดตั้งกลุ่ม ทางโครงการที่เคยแนะนำ วิทยากรที่มาก็แนะนำให้ความรู้ แต่ผู้นำก็บอกเป็นไปไม่ได้ แล้วทำไมไม่ลองทำดูก่อน อย่างเราทำคนเดียวก็ทำไม่ได้ แต่ถ้ามีทีมผู้นำชุมชนลองทำก็น่าจะดี แต่เขาก็ไม่เอา ไม่ลอง

มีพวกกันที่เป็นพ่อค้าข้าวโพดบดลงไปขายให้บริษัทซีพีดู แต่มันยุ่งยาก เกษตรจังหวัดก็เคยมาซื้อครั้งหนึ่ง แต่วิธีการก็ยุ่งยาก ต้องตรวจต้องรอนาน แต่ขายให้พ่อค้าส่วนต่างอาจจะได้ราคาต่ำมานิดหนึ่งแต่มันก็ง่าย ยิ่งไปขายสหกรณ์ชาติตระการก็ซื้อ แต่วิธีการก็ยุ่งยาก ต้องรอคิวนานเป็นวันกว่าจะได้กลับ แต่ขายพ่อค้า วันหนึ่งได้สามเที่ยวละ ความสะดวกมันผิดกัน ค่าใช้จ่ายด้วย เห็นคนไปขายให้ซีพีบอกกว่าจะได้ บางทีไม่ได้มาตรฐานโดนตีกลับมา แต่เอามาขายพ่อค้า กลับขายได้ มันมีระบบโควต้าด้วย หลายอย่าง เราก็พยายามลดต้นทุนแล้วแต่ผลผลิตก็ได้ตามปกติ แต่เราไปควบคุมตลาดไม่ได้ก็ขาดทุนอยู่ดี เมื่อก่อนจะเก็บผักแห้งขาย เดียวนี้ก็เก็บผักสดแล้ว ข้าวโพดแล้งจะได้เยอะกว่าข้าวโพดน้ำ ข้าวโพดมันอยู่กับธรรมชาติ ฝนหนักไปก็ไม่ได้ ฝนแล้งมากก็ไม่ดี

ชาย ไชยชิต: พื้นที่นี้มีปัญหาเรื่องแหล่งน้ำหรือไม่

สมชาย บามา: พื้นที่ที่เป็นที่ลุ่มไม่ใช่ที่ดอน ปัญหาน้ำก็เลยเยอะ ส่วนใหญ่ชาติตระการ นครไทยต้องรอฟ้า

สุรินทร์ ผาสุข: บางที่ต้องยอมทำบ่อ ทำข้าวโพดแล้งตอนเก็บเกี่ยวข้าวแล้ว ถ้ามีคลองก็ใช้น้ำคลอง บางทีน้ำบ่อไม่พอใช้เจอทุกรูปแบบ

สมชาย บามา: การใส่ปุ๋ยสั่งตัดมันดีครับ แต่บางคนซีเกียจผสม ซีเกียจสั่ง ซื้อเองง่ายดี แต่ตอนนี้ใส่ปุ๋ยชีวภาพเยอะขึ้นเพราะมันคุ้มน้ำ

สุรินทร์ ผาสุข: พี่ที่ทำเขาบอกว่ารอบที่ออกดอกใหม่ ไม่เคยใส่ปุ๋ย เขาบอกว่าวิทยากรแนะนำให้เอาแม่ปุ๋ยใส่เลย แล้วผลจะแตกต่างเยอะเลย เขาไม่ใส่ ผมก็บอกใส่สิ แล้วหวานแล้วตัดเมล็ด ลำต้นมันจะแข็งแรง เมล็ดจะปัด ไม่เหมือนทุกครั้งที่ผ่านมา

ชาย ไชยชิต: ปัญหาที่ดินทำกินมีหรือไม่ ปัญหากับป่าไม้

สุรียนต์ ผาสุข: แถวนี่ไม่ค่อยเท่าไร ที่เอาวัวไปเลี้ยงในป่าก็มีปัญหาป่าไม้ไม่หน้อย แต่มันไม่ได้ไปสร้างปัญหาอะไร คือถ้าเอาวัวไปปล่อย มูลสัตว์ก็เป็นอาหารเสริมให้กับป่าไม้ แต่จะมีปัญหาเรื่องล่าสัตว์ บางทีไปดูวัวก็พบปืนล่าสัตว์ไปด้วย ก็จะมีปัญหาเรื่องนั้น แล้วก็ปัญหาการหาของป่า เก็บเห็ด เก็บหน่อไม้ จะเกิดไฟป่า แต่เรื่องวัวไม่สร้างปัญหา จะเป็นแนวกันไฟป่าได้ดีด้วยซ้ำ เพราะสัตว์พวกนี้จะมีสัญชาตญาณ จะไม่เดินขึ้นเขาจะเดินขึ้นเนินอ้อมลัดเขา ก็จะเป็นทางกันไฟ เห็นว่าน้ำตกชาติตระการแห่ง กำนันกับปลัดขลุ่ยกันจะประชุมทำแผน พอฝนตกมาก็เจ็บ

ชาย ไชยชิต: ขอดถามเรื่องท้องถิ่นนิดหนึ่ง มีการแข่งขันกันมากหรือไม่

สุรียนต์ ผาสุข: มาก เมื่อก่อนไม่เท่าไร ช่วงนี้จะแข่งกันมาก ค่าตอบแทนมันสูงขึ้น ท้องถิ่นไม่เท่าไร แต่ท้องที่นี้หนักเลย เพราะมันได้ยาวถึง 60 ปี ช่วงห้าปีนี้การซื้อเสียงจะน้อย แต่พอได้ 60 ปีนี้ซื้อเสียงกันหัวละ 2,000 บาท สู้กันหนัก ทำให้ท้องถิ่นลำบากไปด้วย ซื้อเสียงก็ต้องตามไปด้วย

ชาย ไชยชิต: บทบาทในชุมชนแบ่งกันอย่างไร ส.อบต. กับผู้ใหญ่บ้านทำงานกันอย่างไร

สุรียนต์ ผาสุข: ของผมจะไปด้วยกันได้ เข้ากันได้ เรื่องส่วนตัวไม่เกี่ยวกับงาน แต่บางหมู่ก็ขัดกันบ้าง ส่วนใหญ่ก็เรื่องหาเสียงแข่งกัน แต่ผมจะทำงานกับท้องที่ ผมว่ากำหนด 5 ปี ดีที่สุด จะทำให้คนสนใจงาน ถ้า 60 ปี จะเริ่มไม่สนใจชาวบ้าน เหมือนข้าราชการ “เข้าขามเย็นขาม” แต่วาระ 5 ปี ต้องเร่งสร้างผลงานเหมือน ส.อบต. ถ้าไม่มีผลงานชาวบ้านก็ไม่เอา ต้องสร้างต้องช่วยเหลือประชาชนให้มีผลงานให้ได้ แพ้ชนะว่ากันอีกที ถ้าเราทำงานเต็มที่เราแพ้ไป อีก 4 ปีที่คนอื่นมาทำ เขาก็เปรียบเทียบได้ว่าคนใหม่กับคนเก่าใครดีกว่ากัน บางครั้งเป็นมา 2-3 สมัย ชาวบ้านอยากเปลี่ยนลองคนใหม่บ้าง ก็สร้างกระแสขึ้นมา พอเป็นแล้วทำงานไม่ได้ คนเก่าก็ได้กลับมา ผมว่าวาระ 60 ปีนานเกินไป น่าจะให้วัยรุ่นคนยุคใหม่เข้ามาทำงานบ้าง ข้อเสียอีกอย่างของวาระ 60 ปี คือ ถ้าเป็นผู้ใหญ่บ้านตั้งแต่อายุน้อย ๆ คนแก่หมดสิทธิจะเป็นบ้าง พุดง่าย ๆ ผมว่าผมเลือกสมาชิกวุฒิสภา (ส.ว.) ไปเสียเปล่า ไม่เคยโชว์ผลงานให้เห็น เพราะแก่แล้วได้เป็นแล้วก็อยู่ไปวัน ๆ อยู่ได้แค่วาระเดียว ไม่สนใจที่จะช่วยประชาชน ถ้าทำดีก็ได้แค่สมัยเดียว

ชาย ไชยชิต: การแข่งขันเรื่องผลงานเกิดขึ้นใน นายก อบต. หรือไม่

สุรียนต์ ผาสุข: 80% ผลงาน อีก 20% เรื่องเงิน ทั่วประเทศน่าจะเป็นแบบนี้ แก้วอำเภอนครไทย ตำบลบ้านพร้าวก็คนที่ เป็นสมาชิกสภาจังหวัด (สจ.) ที่เป็นพ่อค้าวัว ชื่อทั้ง พอดีบัววรรณเกษมศรี สจ. แล้วไม่ติด ผมเลยมาถามญาติผมว่า “สจ. สมัยหน้าใครจะได้” เขาบอก “อย่างไรก็สู้บัววรรณไม่ได้” ผมถามว่าทำไม เขาบอก “ก็ดูสิเด่นที่ ชื่อใคร บัววรรณ แก้อื้อชื่อใคร บัววรรณ แล้วจะไม่ได้ ได้อย่างไร” แก้อาจจะไม่ค่อยลงพื้นที่ แต่ก็มีโครงการให้ตลอด

ชื่อ-นามสกุล	นายสมาน โพธิ์ปลัด
ตำแหน่ง	ประธานสภาองค์การบริหารส่วนตำบลบ้านพร้าว อำเภอนครไทย จังหวัดพิษณุโลก
สถานที่สัมภาษณ์	บ้านประธานสภาองค์การบริหารส่วนตำบลชาติตระการ อำเภอนครไทย จังหวัดพิษณุโลก
วันสัมภาษณ์	22 พฤษภาคม พ.ศ. 2556

ชาย ไชยชิต: รบกวนผู้ใหญ่สมานเล่าถึงความเป็นมาครับ

สมาน โพธิ์ปลัด: เดิมเป็นเกษตรกรทำไร่ทำนา ปลูกข้าวโพด ทำสวนมะม่วงมะขามหวาน ตั้งแต่ปี 2527 โดยอาศัยการเรียนรู้อาจหนังสือ และจากการถามเขา ต่อมาเห็นเขาบอกว่าจะมีองค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.) เขาจะสมัครวันนี้ เราก็ถามแฟนว่าเขาสมัครกันเขาทำกันอย่างไร พอที่บ้านผู้ใหญ่บ้านอยู่ใกล้ ๆ ก็ไปถามเขา ลงสมัครโดยไม่รู้อะไรหรอก แต่คิดว่าน่าจะทำได้ เพราะงานหมู่บ้านชุมชนก็ช่วยทำมาตลอดอยู่แล้ว เราก็เป็นเขยหมู่บ้านนี้ คิดว่าไม่ได้หรอก แต่เขาก็ไว้ใจเลือกเรามาจนถึงปัจจุบัน สมัยที่ 4 แล้ว ตอนแรกก็เป็นสมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบล (ส.อบต.) อยู่ 2 ปี ตอนนั้นเค้าให้ดำรงตำแหน่งรองประธานอยู่ 2 ปี พอสมัยที่ 2 ก็ได้เป็นประธานจนถึงทุกวันนี้

ชาย ไชยชิต: ระหว่างที่ทำงานในสภา อบต. แล้วทำเกษตรไปด้วย มีโอกาสได้มาร่วมโครงการต่าง ๆ ได้อย่างไร

สมาน โพธิ์ปลัด: พอเราอยู่ในส่วนของผู้นำแล้ว เราก็ต้องทำทุกเรื่อง พยายามช่วยแก้ปัญหาให้กับคนในชุมชน พอปี 2550 ได้รู้จักกับหมอแห้ว (นางสุวรรณา เมืองพระฝาง) แกชวนไปทำโครงการแก้ไขปัญหาคความยากจนซึ่งตอนนั้นยังไม่มีพื้นฐานความรู้ แต่เห็นว่าเป็นแนวทางแก้ไขปัญหาคความยากจนก็เลยเข้าไปร่วมฟังประชุม ฟังนโยบายการทำงานก็เห็นว่าเป็นเรื่องที่ดีเลยเข้าไปทำร่วมกัน ตอนนั้นก็มีการเรียนรู้เรื่องการจัดทำแผนแม่บทชุมชน เมื่อก่อนพัฒนาชุมชนหรือเกษตรเขาทำให้เล่มหนึ่ง เอามาไว้ให้ บางทีเราก็ดูบางทีก็ไม่ได้ แต่พอเราได้มาทำเองมันทำให้เราได้เรียนรู้เรื่องการจัดทำแผนตั้งแต่สำรวจข้อมูล การรับฟังปัญหาจากชุมชน ชาวบ้านก็มาเสนอว่ามีปัญหาอะไรบ้าง หลาย ๆ อย่าง เราก็มีคณะทำงานขึ้นมาชุดหนึ่งเพื่อทำการรวบรวมวิเคราะห์ว่ามีประเด็นปัญหาอะไรบ้าง หมู่บ้านแต่ละหมู่บ้านมีปัญหาอะไรบ้าง การจัดทำแผนจะมีแบบให้อยู่ว่ามีปัญหาด้านใดบ้าง เราก็แยกปัญหาตามแบบนั้น ปัญหาที่ชาวบ้านเสนอก็คือ เรื่องน้ำกินน้ำใช้ ถนนหนทาง เรื่องใกล้ตัวเขา อีกอย่างคือ ปัญหาด้านทุนการผลิตสูง บั้ยยาราคาแพง เรื่องการทำมาหากินเขา แล้วก็มาจัดทำแผนเพื่อแก้ไขปัญหาคพอตีช่วงปีนั้นรัฐบาลส่งเสริมโครงการอยู่ดีมีสุข เราก็ทำโครงการเสนอไปก็ได้รับงบประมาณมา มันเป็นนโยบายที่จะให้อยู่แล้ว แต่มันก็เป็นปัญหาจากแผนชุมชนที่เราทำ อีกส่วนก็นำปัญหาไปเสนอในที่ประชุมสภา อบต. ชุดแรกก็จะจัดทำแผนของ อบต. ด้วย ทุกปี อบต. จะมาจัดทำแผน เราก็จะประชุมหมู่บ้านเพื่อบอกกล่าวกับพี่น้องให้เข้าใจว่าการจัดทำแผน อบต. ทำอย่างไรบ้าง เราก็เอาแผนชุมชนนี้แหละเสนอให้เขาดูว่าโครงการมันอยู่ในแผนที่ประชุมเรารับรองไว้แล้ว จะเอาโครงการอะไรที่เสนอก็คจะมีโครงการส่งเสริมอาชีพบ้าง ส่วนใหญ่ก็เป็นโครงสร้างพื้นฐาน การเสนอแผน อบต. ที่นี้ไม่ได้เสนอมาก เสนอแค่สามโครงการ เสนอไปมากก็ทำไม่ได้เพราะงบจำกัด แผนชุมชนจะเรียงลำดับไว้อยู่แล้วสามด้าน เรื่องน้ำกินน้ำใช้ เรื่องถนนและเรื่องอาชีพคือเรื่องเลี้ยงโค ส่วนหนึ่งเวลาจะทำขออนุญาต เรารู้ว่าปัญหาพี่น้องที่เสนอไปจะได้รับการแก้ไขได้ สมาชิกมีส่วนต้องเสนอตามแผนนั้นด้วย ถ้าไม่เสนอตามแผนก็ไม่ได้ เราก็เลยเอาโครงการที่อยู่ในแผน อบต. 2-3 โครงการ ก็เสนอง่าย ทาง อบต. ก็ส่งเสริมอาชีพ ซื้อมีโคให้ ตัวละ 12,000 บาท ปรับปรุงระบบน้ำประปา แต่มาช่วงหลังมันก็ขึ้นอยู่กับนโยบายผู้บริหาร ถ้าเสนอไปแล้วเขาเอาด้วยก็จะได้ นายกข คนก่อนเป็นพรรคพวกกัน คนนี้ก็พรรคพวกกันแต่คนเราไม่เหมือนกันเดี๋ยวนี้มีข้อจำกัดเยอะ คือเสนออะไรไปก็จะได้ตามที่สมาชิกเสนอ แต่พวกส่งเสริมอาชีพ เขาจะมองว่าไม่สำคัญ ทำไปแล้วไม่เป็นรูปเป็นร่าง ทำไปแล้วไม่มีอะไรเกิดขึ้น ส่วนใหญ่คนเราจะปรับเปลี่ยนพฤติกรรมอาชีพมันยาก ถ้าส่งเสริมสิ่งที่เขาทำอยู่แล้วก็จะได้ผลงานกลับมา แต่ทำได้แค่พักเดียว ยิ่งการรวมกลุ่มยิ่งยาก รวมได้แต่ทำให้สำเร็จมันยาก จากการที่มีแผนชุมชนทำให้แก้ไขปัญหาคชุมชนมาได้ตลอด ถึงปีเราก็ปรับแผนใหม่โดยได้รับการสนับสนุนจากสำนักงานกองทุนสนับสนุนการ

วิจัย (สกว.) บ้าง จากพัฒนาชุมชนบ้าง มาสอนเราถึงวิธีการจัดทำแผน นำแผนไปประเมิน จากการทำแผนก็ทำให้เรารู้ปัญหาหลายเรื่อง เราก็เริ่มอยู่ไม่ได้ พอเราได้รู้จักหน่วยงานไหนก็จะแทรกตัวเข้าไปคุยหมด ระดับอำเภอ จังหวัด ก็จะเข้าไปหาแหล่งงบประมาณทั้งการแก้ไขปัญหาสวัสดิการชุมชน ผู้สูงอายุ ยาเสพติด ของสำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด (ป.ป.ส.) พอเรามาทำแล้วเห็นผลสำเร็จบ้าง ก็เป็นสิ่งที่ภาคภูมิใจ เกิดประโยชน์กับชุมชน พอปีนี้ต่อมาชวนทำปุ๋ยสั่งตัดก็ไปชวนพรรคพวกพี่น้องมาศึกษาดู เราก็ทำด้วย

ชาย ไชยชิต: เคยมีความรู้เรื่องนี้มาก่อนหรือไม่

สมาน โพธิ์ปลัด: เมื่อก่อนนี้จะรู้ว่าเอาแม่ปุ๋ยมาผสมใช้เอง ปุ๋ยสั่งตัดนี้ไม่รู้จัก เรื่องดินก็เคยรู้อ้าง พัฒนาที่ดินเคยมาสอนตัวแทนหมู่บ้านที่เป็นหมอดินก็เคยสอน เจ้าหน้าที่เกษตรก็มาให้ความรู้ประกอบกับที่เราทำมะม่วงด้วย ก็เลยได้รู้วิธีการตรวจดิน แต่เรื่องปุ๋ยสั่งตัดเพิ่งรู้ตอนร่วมโครงการ ไปดูงานที่ห้วยเฮี้ย แต่เราไปดู เขาบอกว่าแปลงนี้ใช้ปุ๋ยสั่งตัด แปลงนี้ไม่ได้ใช้ เราเห็นก็รู้แล้ว ตอนไปดู ต้นจะไม่ล้ม ผักจะดีกว่ากัน เราดูแปลงที่ผู้ว่ามาเปิดงานเราก็รู้เลยว่าผลจากการใช้ปุ๋ยสั่งตัดเป็นอย่างไร เราก็เลยมาชวนพี่น้องไปลองทำก็ได้เสียงตอบรับที่ดีมา บางคนไม่ได้ร่วมโครงการแต่เอาดินมาตรวจหลังจากประชุมไปแล้ว เขาก็ไปซื้อปุ๋ยที่ตลาดมาผสมใช้เอง เสียงตอบรับก็ดี แปลงที่ทำข้างเคียงก็เปรียบเทียบผลกันได้ แต่ก็รู้เฉพาะคนที่ทำ คนที่ไม่ทำก็ไม่รู้ว่าใช้แล้วเป็นอย่างไร ไม่รู้จักปุ๋ยสั่งตัด จนเราไปเรียนรู้ก็รู้ว่าเป็นปุ๋ยที่ใช้ตามธาตุอาหารของพืช แต่ปีนี้ได้ปุ๋ยช้า เพราะส่วนใหญ่เริ่มทำข้าวโพดไปแล้ว ต้องใช้รุ่นที่สอง เราได้แปลงทดสอบคนละหนึ่งไร่ อย่างแปลงของน้องท้ายบ้าน เราได้ดูทั้งการหยอดระหว่างต้นระหว่างหลุม หยอดระยะห่างกันต่างกันแต่ผลผลิตไม่ต่างกัน จากการสอบถามทุกคนที่ใช้ผลผลิตเพิ่มหมด แต่บางคนโดนลมพัดก็จะแย่ ช่วยไม่ได้เพราะเป็นเรื่องธรรมชาติ มันกำลังมีน้ำนมพอล้มแล้วใช้ไม่ได้เลย แต่อย่างที่เขาว่า เกษตรมาดาก็บอกไม่ได้ล้มไม่เสียหาย ผักไม่เป็นไร แต่แกะมาแล้วแบ่งไม่มี แขนงไปแล้ว ตอนนี้อยู่ไม่ได้เงินเลย ไร่ละ 600 บาท เขาบอกว่าถ้าหน่วยงานไหนรับก็ให้หน่วยงานนั้นรับไป ไม่ให้ซ้ำซ้อน ท้องถิ่นก็บอกว่าสำนักงานเกษตรฯรับไปแล้ว ท้องถิ่นเลยไม่รับ ถ้าสำนักงานเกษตรฯไม่รับก็โยนกลับมา ท้องถิ่นก็จะรับไป ปีที่แล้วน้ำซังส่งไปให้สำนักงานเกษตรฯ เขาก็แต่งตั้งคณะกรรมการระดับตำบลมาตรวจ แต่เขาไม่มีงบประมาณ ท้องถิ่นก็ต้องรับ แบบนี้ก็เป็นข้อจำกัด แทนที่ชาวบ้านจะได้รับความช่วยเหลือ ภาครัฐก็มองว่าหน่วยงานไหนรับไปแล้วก็ไม่ให้ซ้ำซ้อน แต่จริง ๆ ถ้าชาวบ้านเสียหายจริง ๆ ก็เป็นประโยชน์กับชาวบ้าน เพราะ 600 บาท ค่าไถยังไม่ได้เลย ถ้าเมล็ดพันธุ์ไร่หนึ่ง 4 กิโลกรัม ก็ 700 กว่าบาทแล้ว เขาก็บอกมันไม่ได้เสียทุกต้น

ชาย ไชยชิต: แล้วบทบาทขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (อปท.) เรื่องปุ๋ยสั่งตัดที่เรามาทดลองทำแล้วมันดี พี่นั่งอยู่ใน อบต. ด้วย สามารถผลักดันแนวคิดนี้ให้ได้รับการสนับสนุนจาก อบต. บ้างหรือไม่

สมาน โพธิ์ปลัด: ตอนนี้อยู่ไม่ได้นำเสนอ สภา อบต. แต่เราใช้เวทีสภาองค์กรชุมชน ในการเปิดตัวปุ๋ยสั่งตัด เพราะสภาองค์กรชุมชนเราได้รับงบประมาณสนับสนุนจากสถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (องค์การมหาชน) (พอช.) มาจัดประชุม เพราะเวทีนี้จะมีชาวบ้านทุกกลุ่มมาร่วมประชุมด้วย และจะมีนายก อบต. เป็นที่ปรึกษา เขาก็มารับแผนของสภาไปด้วย เราทำแผนเสนอไปด้วยเพื่อให้ทราบสภาเราทำอะไรบ้าง เราได้พูดคุยกันเรื่องการตรวจดิน การประชุมครั้งต่อไปจะคุยกันเรื่องตรวจดินตรวจธาตุอาหารเพื่อนำปุ๋ยสั่งตัดไปบอกพี่น้องให้เขาเรียนรู้ต่อไป

ชาย ไชยชิต: ตอนเล่าให้เขาฟัง การตอบรับของสภาองค์กรชุมชนเป็นอย่างไร

สมาน โพธิ์ปลัด: ก็มีสนใจ แต่เรายังไม่ได้เสนอประเด็นกระบวนการ ก่อนนำเสนอเราก็ถามที่ประชุมว่าเห็นอย่างไร จะเอาเรื่องการตรวจดินลงหรือไม่ ปุ๋ยสั่งตัดเอาหรือไม่ ถ้าเขาไม่เห็นด้วยเราก็ทำแผนไม่ได้ ปีนี้จะเน้นเรื่องการตรวจดินกับ

ปุ๋ยสั่งตัดในแผนชุมชน แต่สภาท้องถิ่น สภา อบต. นี่ยังไม่ได้เสนอ แต่ส่วนใหญ่สมาชิกสภาจะไม่ได้มาร่วม มีมาไม่กี่คน อย่างผมเป็นที่ปรึกษาที่เป็นสมาชิกไม่ได้ เป็นผู้ประสานงานในส่วนของอำเภอด้วย ถ้าในส่วนของ อบต. นายก อบต. ยังไม่ได้มองในเรื่องการส่งเสริมอาชีพ มันอยู่ที่นโยบายว่าเขาจะแก้ปัญหาเรื่องไหน เรื่องเกษตรก็จะแก้เรื่องน้ำ แต่ถ้าเราเปิดประเด็นก็ไม่แน่ สมาชิกก็ไปจากชุมชนอยู่แล้ว ถ้าชาวบ้านเสนอในที่ประชุมหมู่บ้าน อบต. ก็ต้องทำตามอยู่แล้ว ในอีกบทบาทเราก็ต้องทำเอง เป็นแบบอย่างทุกเรื่อง ไม่ว่าจะเป็นกลุ่มกองทุนหมู่บ้าน กลุ่มออมทรัพย์หมู่บ้าน เราก็ไปเป็นที่ปรึกษา ไปแนะนำไปสอนเขา เพราะอยู่ตรงนี้ต้องทำทุกเรื่อง และเราจะต้องลงไปทำด้วย เรื่องวิวเราก็ต้องทำ นาเราก็ต้องทำ เราจะได้รู้ว่าทำอะไร แตกต่างอย่างไร ใช้น้ำอย่างไร ต้องทำเองไม่งั้นก็ไม่ทันเขา เราต้องศึกษาเรียนรู้ ไม่งั้นเป็นผู้นำไม่ได้ ทำให้มีผลงานยาก

ชาย ไชยชิต: ถ้ามองย้อนกลับไปที่เราทำงานชุมชน แต่พอได้รู้จักหมอแห้ว ทำโครงการอื่น ๆ ร่วมกับภาคี พี่ได้เรียนรู้อะไรบ้าง

สมาน โพธิ์ปลัด: เยอะเลย ส่วนใหญ่เป็นเรื่องการเก็บข้อมูล การบันทึกข้อมูล การจดบันทึก คอมพิวเตอร์เมื่อก่อนก็ไม่ใช่เป็นพอมาทำโครงการนี้ก็เลยเริ่มเรียน เห็นพี่แห้วเขาไปที่ไหนก็ทำคอมพิวเตอร์ ก็เลยให้ลูกสาวสอน อาศัยถามลูกหลานภาษาอังกฤษเราไม่รู้ก็ให้สอน อย่างที่เขาบอกว่าอยากได้ความรู้จากเขาก็ต้องทำตัวไม่รู้ ไปอวดรู้ก็ไม่ได้ความรู้จากเขา ต้องถามหมด เขาไม่ว่างก็ให้เขาจดไว้แล้วเราก็มานำ งานทำงานโครงการความร่วมมือ พี่แห้วก็พาไปประชุมที่กรุงเทพฯ ได้ขึ้นเครื่องบิน เข้าร่วมประชุมโรงแรมใหญ่ พี่แห้วก็บอกให้ผมทำ PowerPoint นำเสนอ ก็เลยถามลูกชายแล้วหัดทำพิมพ์ สุดท้ายถึงเวลาก็พอทำได้ ทำแผนงานไปนำเสนอเขา

ชาย ไชยชิต: ตอนนั้นรู้สึกอย่างไร มีโอกาสเข้าร่วมเวทีใหญ่ ๆ เจอพื้นที่อื่น ๆ

สมาน โพธิ์ปลัด: ในชุมชนเราได้เรียนรู้ประมาณนี้ แต่พอไปเจอเหมือนกับเปิดโลกทัศน์ให้กว้างขึ้น ทำให้เราได้เรียนรู้ว่าการพัฒนาแก้ไขปัญหาชุมชนมันไม่ได้อยู่ที่คน ๆ เดียว อยู่ที่องค์กรเดียว มันต้องมีหลายคนหลายกลุ่มมาช่วย แต่การทำงานต้องเป็นระบบขึ้น เราได้เรียนรู้ตรงนี้ และจากโครงการความร่วมมือนี้ทำให้เราได้เรียนรู้ว่าการเก็บข้อมูลต้องเก็บมาตั้งแต่ฐานครัวเรือนไปจนถึงระดับตำบลระดับอำเภอ ต้องมีการนำปัญหาไปแก้ไขร่วมกัน โดยแต่ละองค์กรจะต้องมีส่วนร่วมด้วย ทำให้เราได้เรียนรู้แหล่งงบประมาณด้วย การทำงานกับพี่แห้วพาเราไปประชุมที่ศาลากลาง ไปประชุมร่วมกับข้าราชการ ผู้ว่าราชการจังหวัด อาจารย์จากมหาวิทยาลัยต่าง ๆ การมานำเสนอแลกเปลี่ยนเรียนรู้ต่าง ๆ ทำให้เราเปิดโลกทัศน์ อย่างไม่กรุงเทพฯ 27 จังหวัด ที่มาประชุมร่วมกัน เขาได้นำแผนที่สำเร็จมาจัดบูธ ทำให้เราได้เรียนรู้พื้นที่อื่น ๆ ได้เรียนรู้ว่าถ้าเราจัดทำแผนงาน จัดการนำเสนอ มีศูนย์เรียนรู้ให้คนในชุมชนได้เรียนรู้ ทำได้แบบนั้นก็สุดยอด งบประมาณมีเข้ามาแต่ไม่มีคนช่วย ผู้นำก็พยายามดึงคนมาช่วย แต่สุดท้ายมันก็มาลงที่เรา อย่างเรื่องยาเสพติด ก็ทำซ้ำ เราต้องแบกเป็นแกนหลักอยู่ แต่เราก็ไม่ย่อท้อส่วนไหนเราทำได้ก็ทำ เราก็แนะนำไปเพราะเราอยากให้คนอื่นได้เรียนรู้ ถ้าเรารู้คนเดียวก็จะมารวมอยู่ที่เราคนเดียว เราเลยใช้วิธีให้เขาลองทำมาก่อน นำเสนอมาก่อน แต่บอกก่อนว่าต้องให้สามารถแก้ไขให้ได้ ทำให้ไม่ถูกเราก็แนะนำให้เขาไปทำมาใหม่ ปัญหาเป็นเรื่องที่มันงาน ต้องเรียนรู้ไปพร้อม ๆ กัน อย่างปุ๋ยสั่งตัดจะให้ผมไปทำคนเดียว ทั้งตรวจดินทั้งวิเคราะห์ ผมก็จัดไม่ได้ทั้งหมด ต้องเอาคนนี้ไปดูปุ๋ย คนนี้ไปตรวจดิน ต้องแบ่งหน้าที่กันไป ทำงานต้องมาเป็นทีม คือปุ๋ยสั่งตัดต้องสุรินทร์เลย (นายสุรินทร์ ผาสุข) พอเอาปุ๋ยมาเขาก็มาใส่กระปุกไว้ เขียนไว้ เขาเป็นคนช่างสังเกต ช่างทดลอง เหมาะจะให้ดูผลงานเรื่องปุ๋ย มีอะไรน้องเขาก็มาให้ฟัง ผมว่าปัญหาทุกอย่างจะแก้ไขให้เหมือนกันทุกคนก็เป็นไปไม่ได้ ศักยภาพไม่เหมือนกัน คนที่รู้จักคือคนที่ทำ ก็เรียนรู้ไป มีเวทีไหนมีโอกาสก็ให้เขานำเสนอ

ชาย ไชยชิต: การที่เรามาทำงานได้ประสานความร่วมมือกับภาคีอื่น ได้ไปนั่งกับผู้นำราชการจังหวัด นายอำเภอ ส่วนราชการ ได้รู้แหล่งทุน มันช่วยเราในการผลักดันในตำบลเราหรือไม่

สมาน โพธิ์ปลัด: เวลาเราไปเจอคนมีความรู้ เจอหน่วยงานที่เข้าร่วมเขามีงบประมาณในการแก้ปัญหาที่ตำบลเรามีปัญหาอยู่ อย่างเรื่อง การจัดสวัสดิการชุมชน เราก็ดูว่ากลุ่มเรายังไม่มีความรู้ ผมก็เลยของบผ่านพัฒนาชุมชน ขอพาไปดูงานในการจัดสวัสดิการของจังหวัดอื่น ๆ ก็ได้รับงบประมาณสนับสนุนมาส่วนหนึ่ง พอเราไปได้งบมาแล้ว งบประมาณก็จะผลักดันลงไปที่ท้องถิ่น เพราะกระบวนการเหล่านี้ท้องถิ่นต้องมีส่วนร่วม พอเรานำข้อมูลตรงนี้มาเสนอ อบต. ก็จะมีงบส่วนหนึ่งคือ ศึกษาดูงาน เราก็ได้งบ อบต. มารวมกับงบของพัฒนาชุมชนได้เป็นก้อนใหญ่ แทนที่เราจะได้ไปเฉพาะกลุ่มทำงานสวัสดิการ เราก็ได้ไปทั้งหมด สมาชิกด้วย ผู้บริหารด้วย ผู้ใหญ่บ้าน เราก็ได้เรียนรู้หลายเรื่องด้วย ตรงนี้จะช่วยงานชุมชนได้เยอะหลายเรื่อง อย่างของสภาองค์กรชุมชนเมื่อก่อนก็ไม่รู้ พอได้เข้าไปกับพี่เหวว สุดท้ายผมก็เลยได้เข้าไปเป็นคณะทำงานภาคประชาชนส่วนของจังหวัดด้วย ในส่วนของงบสถาบันพัฒนาองค์กรชุมชนมาเราก็จะรู้หมด

ชาย ไชยชิต: พี่นั่งเป็นคณะทำงานระดับจังหวัดตำแหน่งอะไร

สมาน โพธิ์ปลัด: ศูนย์ประสานงานองค์กรชุมชนภาคประชาชนจังหวัดพิษณุโลกหลายสถาบัน ทั้งยาเสพติด สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน ถ้าแยกตามประเด็นเราก็อยู่ทุกประเด็น ทำงานในพื้นที่ทั้งนั้น ใครทำงานภาคประชาชนต้องเจอกันตลอด เราทำงานไม่ได้สังกัดหน่วยงาน ได้เจอภาคีตลอด ได้แลกเปลี่ยนปัญหากัน อย่างชาติตระการได้ประเด็นปัญหาในเรื่องที่ดิน ได้งบประมาณลงมา เขาก็มาขอร่วมกัน เปิดโลกทัศน์เราให้กว้างขึ้น พอไปแล้วจะเจอปัญหาทุกประเด็น ที่ดิน น้ำ ผู้สูงอายุ การจัดสวัสดิการ เราจะใช้ช่องทางไหน แก้ไขปัญหาอย่างไร นำท่วมเราก็ได้ตำบลละ 200,000 ถ้าไม่มีโอกาสไปร่วมงานกับพี่เหวว ชุมชนก็คงไม่ได้แก้ไข้ปัญหา

ชาย ไชยชิต: พูดได้หรือไม่ว่าการมีภาคีทำให้เราพลังในการขับเคลื่อนงาน

สมาน โพธิ์ปลัด: การทำงานที่มีภาคีส่วนร่วมช่วยเราให้เรียนรู้ได้หลายเรื่อง ทั้งส่วนตัวทั้งการทำงานทั้งการวางแผนทั้งการแบ่งงานรับผิดชอบ พอไปอยู่ตรงนี้ไม่ได้ทำงานเรื่องเดียว เราไปอยู่คณะทำงานด้วย ไปอยู่ฝ่ายแผนด้วย ฝ่ายติดตามประเมินผลด้วย ทำให้เรารู้ว่าในหมู่บ้านเราอยากรู้ว่าจะสำเร็จหรือไม่ต้องมีวิธีการประเมินผลอย่างไร ติดตามอย่างไรใช้อะไรติดตาม ถ้าเราอยู่แต่ในชุมชนเราก็ไม่ได้เรียนรู้เรื่องพวกนี้ ล้มเหลวก็ล้มกันไป สิ่งที่จะนำข้อมูลมาเผยแพร่ได้คือ เวทีสภาองค์กรชุมชน เวทีสภาท้องถิ่น เพราะเราได้มีโอกาสไปอบรมบ่อย ๆ แต่สมาชิกในสภาไม่ได้ไป สิ่งสำคัญคือได้อะไรมาต้องบอกต่อ เขาจะรับหรือไม่อีกเรื่องหนึ่ง ผมจะพูดคุยกับพรรคพวกเสมอว่าการประชุมเป็นเรื่องสำคัญ อย่างที่พี่ว่า ไม่ว่างก็ต้องทำตัวให้ว่าง การจัดประชุมสำคัญคือ หนึ่ง ถ้าเขาไม่เห็นเราสำคัญเขาก็ไม่เชิญเราไปร่วมเสนอปัญหาต่าง ๆ พอเราเข้าประชุมเราจะเห็นกระบวนการจัดประชุม สาม คือสถานที่ สี่ คือการนำเสนอ ผมจะบอกพรรคพวกแบบนี้ เราได้เรียนรู้ว่าการจัดประชุมต้องเตรียมอะไร เดี๋ยวนี้มีจัดประชุมเราก็อำนาจได้ กลุ่มต่าง ๆ ในชุมชนก็จะเรียนรู้จากเราด้วย พยายามบอกให้ทุกคนดูไว้ว่าทำแบบนี้ การจัดประชุมในกลุ่มต้องเตรียมอะไรบ้าง ต้องมีสมุดลงชื่อ บันทึกการประชุม การจัดสถานที่ การนำเสนอ ใครพูดอะไร ถ้าเป็นเมื่อก่อนก็นั่งคุยกัน ไม่มีประเด็น อยากรู้อะไรก็คุย พอมีกระบวนการมาทุกอย่างก็เป็นระบบขึ้น ต้องมีลงชื่อ บันทึกทุกกลุ่มเอากลับไปทำก็ได้ดี

ชาย ไชยชิต: เรื่องการทำงานกับคน ออกไปทำงานกับเครือข่ายอื่นได้เรียนรู้วิธีการอะไรบ้าง การสร้างทีม

สมาน โพรปลัด: สิ่งที่ได้พบก็คือ ทุกเรื่องเราสามารถแนะนำเขาได้ แต่เราไม่ควรแนะนำ ต้องให้เขาเสนอก่อนแล้วเรค่อยแนะนำ เวลาเขานำเสนอไม่ใช่ไปสอนเขา ต้องให้ทุกคนได้พูด ถึงเราจะรู้เรื่องดีกว่าทุกคน ถ้าเราไปแนะนำคนอื่น เขาก็ไม่กล้าเสนอ การทำงานแต่ละกลุ่มก็ไม่เหมือนกัน ต้องดูด้วยว่าคนที่เราจะพูดคุยด้วยเป็นใคร จากการไปร่วมงานบ่อย ๆ ได้เรียนรู้ตรงนี้ ทั้งยาเสพติด ทั้งพัฒนาชุมชน ก็เชิญเราเป็นวิทยากร เขาอาจเห็นเรามีความรู้ แท้จริง ๆ คนมีความรู้ที่เรามีเยอะ การทำงานแบบนี้ถ้าทุกคนได้มีโอกาสได้เรียนรู้ได้พบปะกัน จะทำให้ได้เปิดโลกทัศน์ของตัวเองเยอะมาก สิ่งที่ยากให้เกิดคือการอบรม การเรียนรู้ภาวะผู้นำ ความรู้ในเรื่องเทคนิคต่าง ๆ บางคนก็ไม่สนใจ ต้องเปิดใจผู้นำให้ได้ ให้เขารับรู้เรียนรู้โอกาสเป็นเรื่องสำคัญ ทุกคนมีศักยภาพไม่ต่างกัน แต่ต้องให้โอกาสเขาให้ได้เรียนรู้ได้นำเสนอ

สุริยนต์ ผาสุข: บางทีผู้นำยังใจแคบไม่เปิดรับเรื่องต่าง ๆ

สมาน โพรปลัด: เขามอบให้ฟังว่าไปขอยืมแต่เขาไม่ให้ ก็บอกไม่เป็นไร ก็เอาเท่าที่เขาให้ได้ อย่างว่าเขาอาจจะคิดว่าเราอยากได้คนเดียว คนอื่นยังไม่อยากทำ เราก็ทำเท่าที่เขาให้ อันไหนไม่มีเราก็ไปซื้อเอา มาทำเดี่ยว เขาเห็นก็มาช่วยเอง มีน้องคนหนึ่งไม่เคยทำเกษตรเลย ไปเป็นแม่ค้าในกรุงเทพฯ พอย้ายกลับมาบ้าน ก็มาทำเกษตร ปลุกข้าวโพด ผมก็ไปชวนมาทำปุ๋ยสั่งตัด ปรากฏว่าเห็นผลดี ครั้งที่สองเลยชวนให้เขาเป็นคนตรวจ แล้วก็ไปขยทดลองมาสองไร่ พอมาทำเขาก็ไปซื้อแม่ปุ๋ยมาผสม เขาไม่เคยทำอาชีพนี้แต่พอมาลองทำเขาก็สนใจ ทำได้ ไปต่อได้ มีใจทำด้วย น้องอีกคนทำยบ้าน เราให้เอาดินไปตรวจ เขาก็บ่นไปตรวจทำไม ผมเลยไปบอกวิธีชุด เอาเสียมไปขุดแล้วเอาไปตรวจ เวลาตรวจเขาก็ไม่มี ฝากให้เราไปตรวจให้ตรวจเสร็จก็เอาปุ๋ยมาให้ ไปใส่เห็นผลเลย แปลงที่ใส่ปุ๋ยเขียว สูงห่างกันพอควร ปุ๋ยที่เขาใส่กันผสมยูเรียยังเหลือ แต่ปุ๋ยนี้เขียว จนป็นีเขาก็ซื้อไปใส่อีก อีกคนรองกันหลุมไปแล้ว ใส่ปุ๋ยครั้งเดียวก็ไ้ผลดีกว่า ใส่ยูเรียมันเขียวทน ไม่แก่สักที อย่างลุงใจทำได้หกตันกว่า แกบอกรไม่เคยได้ขนาดป็นีเลย เพราะใส่ปุ๋ยสั่งตัดเลยได้เยอะ

สมชาย บามา: พูดกันง่าย ๆ นะ บางคนไปประชุมกลับมาก็ลืม บางทีก็ขี้เกียจไม่ทำ ภาคปฏิบัติต้องทำเองใส่เอง ชาวบ้านที่เห็นเขาสนใจเขาก็ต้องทำเองถึงจะรู้ กระบวนการมันสอนไปก็ลืม ต้องปฏิบัติจริง ๆ รายละเอียดย่อยอีกเยอะ ทำข้าวโพดไม่ใช่แค่ใส่ปุ๋ย ต้องดูแลวัชพืชด้วย การหยอดระยะถี่ห่างก็มีเทคนิคมาก การหันทิศทางของร่องรับแสงก็มีส่วน

สมาน โพรปลัด: แต่ที่นี้ผมพาไปดูงานหลายรอบแล้ว แต่ก็เจอปัญหาไม่เหมือนกัน บางทีไถดินให้ร่วนซุยเพราะยังดินร่วนซุยจะยังเก็บความชื้นในดินมากเท่านั้น ถ้าดินเป็นก้อนจะแห้งเร็ว แห้งเร็วต้องให้น้ำเร็ว ข้าวโพดอาจจะน็อคน้ำ แต่ก็ต้องดูดินด้วย ถ้าดินเหนียวก็ทำไม่ได้ ดินทรายจะทำได้ ดินก็ต้องไถร่องให้ลึก น้ำต้องลงในร่อง แต่ที่นี้บางคนเขาไม่สนใจ ใส่ปุ๋ยแล้วปล่อย พื้นที่ดำน้าข้ง ข้าวโพดก็เสีย การเรียนรู้ไม่มีจบ แต่ละที่ก็ไม่เหมือนกัน คนทำก็ต้องเรียนรู้เอง ทำเอง โอกาสเรียนรู้ไม่มีบ่อย ถ้าทุกคนได้เรียนรู้จะช่วยเขาได้เยอะ

สมชาย บามา: สิ่งสำคัญต้องสร้างกระบวนการทำด้วยตัวเอง ถ้าไม่ทำก็ไม่รู้ แก้ไขปัญหาด้วยตัวเอง

สมาน โพรปลัด: สิ่งสำคัญคือถ้ามีศูนย์เรียนรู้ในชุมชน มีพื้นที่กลางในการแลกเปลี่ยน เราก็ไม่ต้องไปดูงานที่อื่น หมู่นี้มาดูหมูเรา ถ้าไปที่อื่น พื้นที่ สภาพแวดล้อมก็แตกต่างกัน อากาศก็ต่างกัน ถ้าในพื้นที่เดียวกันยังมีความคล้ายคลึงกันของสภาพแวดล้อม อย่างผมไปดูที่จังหวัดตาก เห็นต้นไม้เขียว ก็รู้ว่าดินเขาเป็นดินทรายเม็ด ดินเราดีกว่า แต่จะมาปรับปรุงของเราก็ทำไม่ได้ พื้นที่ต่างกัน

สมชาย บามา: อีกอย่างเราได้ปุ๋ยแล้ว ก็มีปัญหาก็เมล็ดพันธุ์ เมล็ดพันธุ์บางพันธุ์ระบุเลยว่าคุณต้องใช้ปุ๋ยสูตรนี้ ยาปราบศัตรูพืชต้องใช้ยี่ห้อนี้ ลือคสเป็คมาเลย เพราะเมล็ดพันธุ์นั้นถูกพัฒนามาแบบนี้ เขาอยากขายสินค้าของเขาด้วย ต้องซื้อ

พันธุ์เขาซื้อปุ๋ยเขาด้วย พอเราใส่ปุ๋ยเรามากก็ดีแต่ก็ไม่เต็มร้อยตามสเปคเขา เราอยากได้พันธุ์ของเราด้วย ถ้าได้พันธุ์เราเองก็ประหยัดอีก พันธุ์ข้าวโพดดี ๆ ตอนนีก็โลกริมละ 130 บาท ซื้อมากถุงราคาหนึ่ง แยกถุงอีกราคาหนึ่ง เมื่อก่อนไม่ได้ซื้อพันธุ์นะ พันธุ์แกนแดง แกะเอาข้าวโพดเดิมมาหยอด บางทีปลูกแล้วไม่ขึ้นฝักไม่โต

สมาน โพธิ์ปลัด: เรื่องน้ำี่สำคัญนะ ตอนทำโครงการความร่วมมือ ตอนเป็น อบต. พยายามเสนอโครงการต่าง ๆ ไปแก้ไข ปัญหาเรื่องน้ำ พอมาเรียนรู้กับพี่เหวแกล้งปัญหาความยากจน ผมก็สรุปในเวทีหมู่บ้านว่าต้นทุนการผลิตสูงก็คือต้นทุนการสูบน้ำสูง ไม่ต้องใคร ก็ผมนี่ละ ผมไปสูบน้ำที่ 800 บ้าง 1,000 บาท บ้าง รวม ๆ กันปีหนึ่งต่อไร่เป็น 1,000 บาท จึงจัดทำแผนการจัดการน้ำของตำบล ทำโครงการเสนอ อบต. ไปที่ชลประทาน พอเรานำปัญหานี้ไปเสนอ เขาก็เห็นรูปแบบการบริหารจัดการน้ำระดับตำบล เขาก็รับแล้วมาสำรวจ จนปี 2552 ก็ได้งบมา 30 กว่าล้านบาท เมื่อก่อนสูบน้ำไร่ละ 500 บาท เดียวนี้ 250 บาท ถ้าทำข้าวโพด 150 บาท ก็ลดต้นทุนไปได้เยอะ จึงเป็นผลจากการทำงานความร่วมมือ มีโอกาสเรียนรู้ศึกษาข้อมูล จึงเกิดประโยชน์กับชุมชนเยอะ

ชาย ไชยชิต: ถ้าเราไม่มีข้อมูล เราไปบอกเขาเลยได้หรือไม่

สมาน โพธิ์ปลัด: ไม่ได้เลย เขาไม่ฟังเราเลย อย่างผมเสนอทรัพยากรน้ำไป ยังไม่ตอบรับ อำเภอนครไทยจะมีปัญหาน้ำท่วมกับแห้งแล้ง ที่หนึ่งท่วม ที่หนึ่งแห้งแล้ง ผมก็ถ่ายภาพ และสำรวจข้อมูลไปให้ดู ขอไปที่ทรัพยากรน้ำขอเจาะบ่อบาดาล เขาจะมาทำบ่อที่ใช้ได้ 40-50 ไร่ เราไม่อยากจะ เราอยากได้บ่อที่ใช้ได้ 10 ไร่ เพราะบ่อใหญ่ใช้รวมกันใช้ไม่พอ พอมีแผนจัดการน้ำแล้วได้งบมาเยอะเลย ขุดลอกบ่อก็ได้งบ ตอนนั้นเสนอโครงการประตูกั้นน้ำ ผันน้ำเข้าบึง พอตินายก อบต. เขาขอพระราชทานแหล่งน้ำ ชลประทานก็รับผิดชอบสำรวจ แต่อย่างที่เขาไม่เอา ผมก็เลยเอาแผนที่ที่เขาทำมาให้เขาดู ว่าถ้าท่านผันน้ำมาแล้วไม่มีคลองส่งน้ำก็ไม่สามารถผันน้ำได้ ชลประทานก็เลยมาสำรวจต่อ เลยรับไปทำท่อระบายน้ำไปเชื่อมคลองให้ได้ เราต้องนำเสนอ ถ้าเราไม่ทำแผนเราก็ไม่ได้ เมื่อก่อนเราก็ไม่มีความรู้ไม่มีแผนที่ เดียวนี้ใช้คอมพิวเตอร์ทำได้เลย แผนเรามีข้อมูลปัญหาที่ชัดเจน จะต้องทำฝ่ายตรงนี้ ขุดลอกตรงนี้ ทำแผนทั้งตำบล ตรงนี้เป็นฝ่ายในเขตพื้นที่ป่าสงวน ควรนำเสนอใคร ผมก็นำเสนอผ่านสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร (ส.ส.) เขาก็นำเสนอให้หน่วยงาน แต่ก็ยังไม่พอใจให้ผมไปเคลียร์กับอุทยาน ถ้าเคลียร์ได้แล้วให้มาแจ้ง แต่มันทำไม่ได้ง่าย ๆ ถ้าเราไม่มีโอกาสไปร่วมงานกับหน่วยงานภาคีเราก็ไม่ได้รับความรู้ หน่วยงานไหนถ้ามีการจัดอบรมเรียนรู้ควรให้คนในชุมชนไป มันต้องเริ่มจากผู้นำ บางคนก็รอแต่คำสั่ง เช่น คำสั่งให้มีคณะกรรมการหมู่บ้านขึ้นมาหนึ่งชุด โดยที่คณะกรรมการก็ไม่บอกเขาว่าคณะกรรมการต้องมีความรู้เรื่องอะไรบ้าง ถ้าไม่มันไปประชุมเรื่องไหนก็ต้องผมคนเดียว แต่ถ้ามีการจัดแบ่งหน้าที่ เรื่องน้ำก็ให้คนนี้ไป กลุ่มองค์กรอาชีพคนนี้ไป มันจะตรงประเด็น ถ้าไปอยู่คนเดียวก็รู้คนเดียว เพื่อนก็เบื่อ เพราะงานเราทำคนเดียวไม่ได้ ต้องอาศัยหลายคน แต่ชาวบ้านต้องเรียนรู้ด้วยตัวเอง ผมนำเสนอให้ชาวบ้านว่าถ้าธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร (ธ.ก.ส.) จะส่งเสริมหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงต้นแบบ พาผมไปดูงานดูนาโยน ผมก็รู้แต่ผมไม่ได้ทำนาโยน ผมทำได้แต่ไปบอกต่อ คนไม่เห็นเขาก็ไม่ทำทางผู้การ ธ.ก.ส. เลยทำโครงการสองรูปแบบ หนึ่ง เอาผู้นำไป ไปทำแผนการพัฒนาเลยว่ามีหลายรุ่นที่ส่งไป ปรากฏว่าพอกลับมาที่ต้นตัวกันมาก พอผมประกาศว่าวันนี้เราต้องพัฒนาหมู่บ้านต้องดูแลรอบบ้านตัวเอง เขาก็ตัดหญ้าทำซุ้ม ทุกคนตื่นตัว ผมก็วัดผลได้ว่าถ้าดึงเขาไปเขาก็ได้รับความรู้ทั่วกัน ไม่เหมือนเมื่อก่อนสมาชิกสภาจังหวัด (สจ.) พาไปทั้งตำบลผู้ใหญ่บ้าน อบต. สจ. ก็บอกว่าผมพาไป 2 รถบัสไม่ได้หวังอะไร หวังแค่ 2 คน แต่เปรียบเทียบกับพาไป 30 คนได้ทั้ง 30 คน ทุกคนทำบัญชีครัวเรือน ปลูกผักสวนครัวเอง เลี้ยงสัตว์เอง ลดต้นทุนไปแล้ว เดียวนี้มีผักสวนครัวทั้งหมด ถ้าเราเปิดโอกาสให้ทั้งชุมชนไปเรียนรู้ ผมว่าได้หมด บอกอะไรก็ง่ายขึ้น

สมชาย บามา: การพัฒนาจะง่ายอยู่ที่ ธ.ก.ส. คนในชุมชนร้อยละแปดสิบเป็นหนี้อยู่กับ ธ.ก.ส. เขาจ่ายบัตรเครดิตให้กับ ธ.ก.ส. ถ้าใครสนใจปุ๋ยตัวไหน เขาจะแนะนำร้านนี้ แนะนำปุ๋ยตัวนี้ ถ้าเราเข้าหา ธ.ก.ส. จะเป็นแรงขยายให้ชาวนาได้เยอะ ง่ายด้วย ที่ผ่านมามีเขาที่ร่วม แต่ปุ๋ยสั่งตัด เขายังไม่รู้

สมาน โพธิ์ปลัด: ตอนนี้เริ่มมาแล้ว เริ่มสนับสนุนแล้ว ปุ๋ยสั่งตัด สหกรณ์การเกษตรเพื่อการตลาดลูกค้า ธ.ก.ส. (สกต.) ก็มีขาย ครั้งที่แล้วเจ้าหน้าที่ของ สกต. มา ธ.ก.ส. ใกล้ชิดเรามาก แต่อาจติดปัญหาเรื่องลิขสิทธิ์ กับผมนี้คุยกันได้ แต่ถ้าเปลี่ยนผู้การก็ไม่รู้ ผู้การคนก่อนคุยอะไรแก่เอาด้วยหมด ที่ตำบลบ้านพร้าวนี้ ธ.ก.ส. ให้การสนับสนุนทุกปี การร่วมงานกับภาคีช่วยเราได้เยอะ ภาคีช่วยเราได้ทุกเรื่อง แต่ต้องมีแผนนะ ถ้าไม่มีแผน เขาไม่เอาด้วยหรอก

สมชาย บามา: อย่างผมไปดูงานที่บริษัทซีพี อยากได้พันธุ์เขาก็ไม่ขาย อยากได้ให้ไปขอที่ สกต. บริษัทซีพีบอกเรามีสัญญาการค้ากับ ธ.ก.ส. แล้ว

สมาน โพธิ์ปลัด: ปุ๋ยสั่งตัด ผู้ว่าราชการจังหวัดก็เอาด้วย แต่เขาเป็นส่วนราชการ ทุกคนก็จะเข้าหายาก ไม่เหมือนองค์กรอื่น ไม่เหมือนประชาชน

ชาย ไชยชิต: แล้วอย่างส่วนราชการช่วยอะไรเราได้ ช่วยเคลื่อนงานชุมชนอะไรเราได้บ้าง

สมาน โพธิ์ปลัด: ถ้าเราทำงานองค์กรภาคประชาชน จะได้ในส่วนของ หนึ่ง สถานที่จัดประชุม สอง ประสานหน่วยงานที่เกี่ยวข้องโดยใช้หนังสือเชิญ ให้ผู้ว่าราชการจังหวัดเซ็นหนังสือเชิญประชุม สาม คือ ถ้าจะดึงหน่วยงานราชการให้เข้ามามีส่วนร่วม เราไม่สามารถสั่งเขาได้แต่ผู้ว่าราชการจังหวัดสั่งได้ เราต้องใช้อำนาจผู้ว่าราชการจังหวัดหรือเกษตรอำเภอ เราไปประสานก็พอได้ เขาพอมีเวลาให้ แต่ถ้าระดับใหญ่กว่านั้นเราทำไม่ได้ แต่ประเด็นปุ๋ยสั่งตัด ยังไม่ถึงมือประชาชน

สมชาย บามา: ทำไม่เมื่อก่อน ธ.ก.ส. บอกคุณต้องซื้อปุ๋ยผมนะ

สมาน โพธิ์ปลัด: เรื่องการตลาดไง

สมชาย บามา: นั่นไง ถ้าจะทำได้ก็ต้องรอคำสั่งจากเบื้องบนถึงจะทำได้ คนกู้เงิน ธ.ก.ส. ต้องมาซื้อปุ๋ยของ ธ.ก.ส. ถ้ามันดีจะมาซื้ออีกไหม ผมถึงบอกมันต้องรอให้เขาทำด้วยตัวเอง เรียนรู้ด้วยตัวเอง อย่างผมก็ไม่รู้ เคยได้ยื่นปุ๋ยสั่งตัด สงสัยด้วยตัวเองพอทำก็รู้มันดีนะ ลดต้นทุนเราจริง จากไร่ละตันได้ตันครึ่ง ถ้าดูแลดี ๆ ได้ถึง 2 ตัน

สมาน โพธิ์ปลัด: ถ้าใช้ไม่เจตก็ไม่เกิดประโยชน์ ผมก็บอกไปแล้วว่าแปลงที่ไปใส่ปุ๋ย ไม่ได้ชั่งอย่างไรมากแล้วแต่ เวลาหักใส่กระสอบแล้วนับให้ด้วยว่ากี่กระสอบ กระสอบหนึ่งได้กี่กิโล ไม่ต้องเป้ก็ได้ ต้องใช้วิธีนี้ อย่าลืมนะเราอยากได้ข้อมูลจริง แต่อย่าลืมนะการหักข้าวโพดต้องหักพร้อมกันไปเรื่อย ๆ ตอนหาก็ไม่ได้กากบาทไว้ว่าจากไหนถึงไหน เวลาหาก็อย่างผมก็ไม่ได้หักเสร็จแล้วก็เอาไปสีทันที วิธีชาวบ้านเอาสมบูรณแบบไม่ได้ ดังนั้นก็ให้หักแล้วนับกระสอบเอา ต้องนับกระสอบปุ๋ยว่าลือคนี่แปลงนี้ได้เท่าไร พอนับแล้วก็จะรู้ว่ามีน้ำหนักเท่าไร สีได้เท่าไร เพราะว่า 2 กระสอบปุ๋ยไปใส่ก็ได้ 1 กระสอบถ่าน สีแล้วได้แค่ครึ่งคือฝักหนึ่งจะต้องเป็นสามส่วนถึงจะเต็มร้อย 2 กระสอบปุ๋ยสีไปแล้วได้แค่ 10 กิโลกรัม ถ้าจะเต็มกระสอบต้อง 5 กระสอบปุ๋ยถึงจะได้เม็ดกระสอบหนึ่ง 4 ไร่ก็ได้สามตันเจ็ด ก็ยังทำอย่างเขาไม่ได้ แต่แปลงที่ใส่ปุ๋ยสั่งตัดได้เยอะกว่า ไม่รวมแปลงที่ลืมนะ ของน้องแถวนี่ทำเป็นลือคนี่ ลือคนี่ใส่ปุ๋ยเกินคนอื่น ก็แสดงว่าหยอดไม่ได้กำหนดความถี่ห่างของหลุม เพราะ

ใช้คนหยอด ต้นก็ไม่ต้องเท่ากันแต่ใส่ปุ๋ยแล้วก็ใกล้เคียงกัน อย่างที่ผมว่า หนึ่ง ใส่ปุ๋ยครั้งที่ 2 พร้อมกัน สอง เวลาเราหักผัก ได้เยอะกว่า น้ำหนักก็เยอะกว่า เปรียบเทียบกันแบบนี้

สุรินทร์ ผาสุข: เราใส่กระสอบปุ๋ยยูเรีย 16-0-0 ใส่เท่ากัน อีกอันหนึ่งใส่ อีกอันหนึ่งไม่ได้ เปรียบเทียบกัน สีจะต่างกัน จะเห็นเลยว่าพันธุ์ 97-94 จะไม่แดง ออกเหลือง ๆ ดำ ๆ สีจะเปลี่ยนไป สีจะเข้มขึ้น เามาเทียบกันเลย ผมสังเกตดูเห็นความแตกต่าง และจะไม่ล้ม ถึงต้นจะอยู่ระดับไหน ผักก็เต็มหมด ทั้งที่ปุ๋ยอีกยี่ห้อหนึ่งใส่เหมือนกัน จากเมล็ดที่หุ้มขึ้นมาก็ยังห่าง หุ้มไม่หมด มันมีข้อแตกต่างเห็นชัดเจนหลายอย่าง ทำให้ไปก็เรียนรู้ไปด้วย

สมาน โพธิ์ปลัด: อย่างสุรินทร์เป็นคนช่างสังเกต จะเห็นความแตกต่างเลย การใช้ข้าวโพดทั่วไปเดี๋ยวนี้ใช้ยูเรีย 16-20-0 มาใส่ แต่ตัวหลังไม่มี ของเราจะมี 60 ด้วย ตัวหน้าตัวกลางตัวหลังใส่พร้อมกัน แต่มันไม่ใช่ 15-15-15 ทำออกมาแล้วมันจะได้ อีกสูตรหนึ่ง แต่พอมันเริ่มติดผักมันจำเป็นต้องกระตุ้นต้นว่าตัวท้ายไม่จำเป็นต้องใส่ก็ได้ เพราะถึงอย่างไรที่เราเรียนรู้มาก็คือ ปุ๋ยแต่ละสูตรแม้แต่ 0-0-60 ใส่ตอนนี้นั้นก็ยังไม่เอาไปใช้ประโยชน์ มันก็อยู่ในดินนั้นละ จนกว่ามันจะได้ผลผลิตมันถึงจะเอาไปใช้ มันอาจจะสะสมอยู่ในดิน มันเลยไม่จำเป็นต้องใส่ ตอนแรกผมก็ไม่เข้าใจว่าทำไมช่วงหลังต้องใส่แต่ยูเรีย ก็เพราะตัว 0-0-60 นั้นมันไปเพิ่มแป้ง และไปใช้ตอนติดผักแล้ว ใส่ตอนต้นยังเล็กมันไม่ได้ไปใช้ ยูเรียนี่ใช้แล้วใช้เลย จำเป็นต้องใส่รอบที่ 2 ตอนที่มันกำลังเจริญเติบโตต้องไปช่วยให้มันเขียวด้วย ไม่ใช่ว่าใส่ยูเรียอย่างเดียว ถ้าใส่ 16-20-0 บวกยูเรีย ตัวหลังมันไม่มี ใส่ยูเรียทำให้ต้นเขียวทำให้ผักเจริญเติบโตได้ มันก็เขียวนานความชื้นสูง แต่อย่าลืมนว่ายูเรียเป็นปุ๋ยตัดราก พอเราใส่ยูเรียมันจะตัดรากอ่อน ความแข็งแรงก็จะมี เหมือนต้นกล้าที่เราจะถอนกล้า กล้ามันถอนยากแล้วเขาทำอะไร เขาก็เอายูเรีย เอาน้ำตาลใส่ 21-0-0 เอาไปใส่ ใส่เพื่อให้ออกรากใหม่ รากเก่าจะจกรากมันอ่อน มันทำให้ถอนง่ายเป็นปุ๋ยตัดราก ใส่เป็นอาทิตย์หนึ่งรากจะอ่อน เวลาเขาทำข้าวโพดแล้วมันล้มเพราะใส่ยูเรีย เขาไม่ได้สังเกต แล้วเขาเรามี 0-0-60 ซึ่งมันจะทำให้รากข้าวโพดแข็งแรง พอเอายูเรียไปใส่ก็ใส่น้อยไม่ใส่มาก ก็ทำให้ต้นแข็งแรง งานชุมชนทำยาก ถ้าไม่เอาใจใส่จริง ๆ ไม่ได้หรอก ยิ่งทำงานกับคนยิ่งยาก เพราะคนหลายหัวใจหลายความคิด คิดคนละอย่าง แต่ทำอย่างไรก็ได้ที่ต้องสรุปให้เขารู้ให้ได้ว่าทำอะไรแล้วผลออกมาเป็นอย่างไร ถ้าไม่สรุปก็ทำไปเรื่อย ซื้อมันที่ร้านนำแสงหรือ ธ.ก.ส. ก็ราคาเดียวกัน

สุรินทร์ ผาสุข: ที่ผมไปดูงานที่ปทุมธานี อำเภอลาดหลุมแก้ว โครงการแผนพัฒนาชุมชนของเขา เขาลงปุ๋ยอย่างเดียว สูตรต่าง ๆ เยอะ

สมชาย บามา: ตอนท้ายมันมีแค่ 16-8-8 ปุ๋ยตามท้องตลาดที่เขาขายนะ ที่เราใส่ 16-20-0 ตอนท้าย 16-8-8 แค่ 8 เอง 15-15-15 สูงสุดก็ 15 แต่ 16 เรายังไม่เคยมี สั่งซื้ออย่างเดียว

ชาย ไชยชิต: ผมขอถามคำถามสุดท้ายทุกท่านเลยนะครับ อยากจะรู้ว่าที่ทำกันมาทั้งหมดนี้ ทำงานไม่ได้ทำแค่ตัวเอง ทำเพื่อชุมชน คนอื่น ๆ มาเรียกไปช่วย ทำให้เขาก็เหนื่อยยาก สวนนาไร่ตัวเองก็ไม่ค่อยได้ดูแล อาจจะมีเวลาให้น้อย เราทำไปเพื่ออะไร เราตอบตัวเองอย่างไร มีอะไรเป็นความรู้สึกที่เราบอกตัวเอง

สมาน โพธิ์ปลัด: สำหรับผม การทำงานทำด้วยใจรัก เมื่อก่อนแม่บ้านจะไม่เข้าใจ ทำไมต้องไปประชุม ใครโทรมาก็ต้องออกไป ผมก็จะใช้วิธีเอาเขาไปด้วย บางครั้งไม่ได้ทำอะไรก็ไปช่วยซื้อของตอนประชุม พอเขาไปเห็นเราทำงาน มีหลายคนหลายเรื่องที่จะต้องทำ สุดท้ายเขาก็เข้าใจ การทำงานนี้มันจะต้องมีใจรัก ถ้ามันจะเหนื่อยจะยากแต่พอผลงานที่เราทำออกมาสำเร็จ ถึงแม้จะไม่สำเร็จทุกเรื่อง แต่มันก็เป็นความภาคภูมิใจที่เราทำสำเร็จ แก้ไขปัญหาให้ชาวบ้านได้บางเรื่อง เวลาเราทำอะไรทุกคนก็ช่วย แสดงว่าเราไม่ได้ทำงานคนเดียว ทำแล้วมันเกิดประโยชน์ให้กับชุมชน เมื่อก่อนจะหนักใจเพราะ

เวลาเรียกประชุมเขาไม่ค่อยมากัน แต่เดี๋ยวนี้เรียกประชุมในระดับตำบล เวลาเชิญประชุม ทุกเรื่องเขาจะมา แสดงว่าเราสามารถนำพาเขาได้ ทำงานร่วมกับเขาได้ และทำไปแล้วทุกคนน่าจะมีความสุขที่ได้ทำงานสำเร็จ

สมชาย บามา: ส่วนผมได้เข้ามาทำงานตรงนี้ เริ่มแรกเป็นอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) เมื่อก่อนจะใช้บัตรประกันสุขภาพ เห็นบางคนเจ็บป่วยเข้าโรงพยาบาลเสียค่ารักษาพยาบาลหนัก เราเห็นตรงนั้นเราก็มาร่วมช่วยประชาสัมพันธ์ให้ทางสถานีอนามัยเราซื้อหลักประกันสุขภาพ บางคนเจ็บป่วยเงินทองไม่ค่อยมี ไม่ใช่มี 30 บาทหรือรักษาฟรีเหมือนสมัยนี้ เราก็ไปทำตรงนี้ให้กับชาวบ้าน ก็ดีที่ได้ลดปัญหาสุขภาพไปเยอะ ช่วงหลังได้มาขึ้นเป็น อบต. และตำแหน่งอื่น ทำแล้วมันสนุก ได้ไปรู้จักกับคนข้างนอกเยอะ อย่างมาวันนี้อาจจะไม่ได้อะไรมากมาย แต่ผมก็ได้รู้จักอาจารย์ ได้เสนอปัญหาพ่อค้าคนกลางให้กับงานวิจัย เอาไปสู่ระดับส่วนกลาง ปัญหาชุมชนจะได้รู้ไปถึงระดับบนว่าพ่อค้าเอาเปรียบเกษตรกรประชาชนแบบนี้ อย่างนี้เราก็ได้ช่วยบอกแทนประชาชนไปแล้วส่วนหนึ่ง บางครั้งมาอาจจะเสียเวลาแต่ผมสบายใจว่าปัญหานี้ได้ไปถึงส่วนกลางได้ ทำไปแล้วทำให้เรามีความสุขว่าเราได้ปลดล็อคแทนชาวบ้าน ชาวบ้านจะมาพูดเสนอแบบนี้ไม่ได้ แต่เราเป็นผู้นำมาเสนอได้ ทางมหาวิทยาลัยอาจจะนำไปเสนอได้ อาจไปพูดให้รัฐบาลก็ได้มาแก้ปัญหาตรงนี้ ผมก็สบายใจว่าปัญหานี้ได้บอกแทนประชาชนแล้ว แต่ประชาชนอยู่บ้านไม่รู้หรอก แต่ผมสบายใจว่าได้เสนอปัญหา เราทำแล้วครบครันไม่ต้องรอนด้วย ครั้งหนึ่งในชีวิตเกิดมาแล้วก็ทำงานเพื่อส่วนรวมเพื่อสังคม เพื่อตัวเราด้วย ได้มีชื่อเสียง ถึงจะเจ็บตัวนิด ๆ หน่อย ๆ แต่ก็สบายใจ แม่บ้านก็ไม่ค่อยบ่นถึงจะไปตรงโน้นตรงนี้ ไปประชุมบางครั้งก็ชักผ้าให้ ไม่เคยบ่น ลูกก็ไปทำงานแล้วไม่มีพันธะอะไร ก็สามารถทำได้ คิดว่าถ้ามีโอกาสก็จะทำไปเรื่อย ๆ

สุรินทร์ ผาสุข: รู้สึกภูมิใจที่ได้มีส่วนร่วมในการเรียนรู้ต่าง ๆ ทำให้เราได้รู้ได้เห็นสิ่งต่าง ๆ เพิ่มขึ้น เป็นประโยชน์กับตัวเราและคนอื่น บางสิ่งบางอย่างอาจจะเก็บข้อมูลต่าง ๆ ไปแนะนำคนที่อยู่ไกล หน้าแล้งปีหน้าผมก็ว่าจะไปสอนชาวโพนแล้งที่สกลนคร เขาจะให้เราไปแนะนำเรื่องปุ๋ยเรื่องดิน ที่โน่นเขาทำลงทุนเยอะ เขาทำไม่ได้เพราะเขาไม่เคยทำ ผมไปดูแล้ว เขาอยากให้เราช่วย ผมก็ว่าจะไปลงศึกษาดูสิ่งที่เราไม่เคยทำ คนเรานั้นก็ต้องมีการพัฒนาอะไรต่าง ๆ ผมก็ไปแนะนำเขาไว้หลายอย่างเหมือนกัน ทุกอย่างเขามีพร้อมหมด อุปกรณ์การเกษตรมี ระบบน้ำมี แต่เขาทำไม่เป็น ผมไปดูดินให้เขาแล้ว ความรู้ที่เรารับมาอาจจะไปถ่ายทอดให้คนอื่น ถึงไม่ใช่ที่นี้แต่อาจเป็นที่อื่นที่มีศักยภาพดี ๆ ขึ้นมาอย่างที่เราไม่ได้คิดไว้ก็ได้ อย่างต่างจังหวัดเกี่ยวข้าวนาปีไปแล้ว 2 คน ผมก็ว่าจะไปดูเขา ความรู้สึกของผู้นำชุมชนที่เราอาศัยอยู่นี้ อยากให้เขาเปิดวิสัยทัศน์มองการณ์ไกล การเรียนรู้ตามศูนย์ตามตำบลของหมู่บ้าน อยากให้ประชาชนได้เรียนรู้ด้วยตัวเอง ยอมรับด้วยตัวเองด้วยการทดลอง บางอย่างไม่ใช่ว่าปิดกัน ต้องเปิดโอกาส ทดลอง บางคนก็บอกไม่ได้อย่างเดียว บางทีก็ท้อนะ ก็ถามตัวเองอยู่ว่าทำไปได้อะไรดีขึ้นมาหรือเปล่า อ่านหนังสือมาก พูดมาก คนมาว่า เราหวังดีแต่กลับเป็นคำพูดต่าง ๆ เข้ามา ก็ท้อแต่ก็ช่างเถอะ เดียวก็ลืม พอไปคิดอยู่แต่แบบนั้นก็จะทำให้สภาพจิตใจไม่ดี ผมเคยเอาพระราชดำริของในหลวงมีอยู่ 30 ข้อ ผมเอามาหมด เหยี่ยุบพาหนะหนึ่งต้องมีสองหน้า ด้านหน้าด้านหลัง ปรัชญาข้อคิดทั้งหมดที่ผมได้มาก็เอามาใช้ บางอย่างก็ไปเรียนรู้มา อันไหนเราก็นำมาปรับใช้มาลงปฏิบัติดู เราอยากจะเดินทางนี้ตั้งใจจะเดินทางนี้ ไม่รู้ว่าจะทำได้แค่ไหน แต่เราก็อยากถ่ายทอดประสบการณ์ที่เห็นมา เราอยากมาพูดต่าง ๆ

ชาย ไชยชิต: การมีเพื่อนมีพี่น้องเก่ง ๆ ที่ทำงานด้วยกันช่วยเราหรือไม่

สุรินทร์ ผาสุข: ผมชอบนะ ตรงนี้ เมื่อก่อนทำงานผมก็ชอบไปโน่นไปนี่ มีประวัติก่อนผมก็ไป เพื่อไปฟังว่าข้างไหนถูกข้างไหนผิด เสือแดงเสือเหลืองมาวิเคราะห์ดู เพื่อนรุ่นเดียวกันที่กำแพงเพชรเป็นกำนันก็มี ทำเรื่องกฎหมายเรื่องยาเสพติด ขึ้นศาลคดีความ ทุกวันนี้เขาก็ทำงานให้กับสำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด (ป.ป.ส.) มีเครือข่ายภาคเหนือ เขาไม่ยุ่งเรื่องการเมือง แต่ทางเขตนครสวรรค์ต้องขึ้นมาหาเขาหมด มีเรื่องอะไรเขาให้ไปปรึกษาได้ แต่เรื่องการเมืองท้องถิ่น ผู้ใหญ่บ้าน กำนัน เขาให้เป็นที่ปรึกษา แก่ไม่ยุ่ง ข้อมูลต่าง ๆ ผมก็ได้ศึกษาจากเพื่อน อยู่ตรงไหนเราก็ออยาก

พัฒนาตงนั้น อยากรแนะนํา อยางที่ลํงสมานวํา การเป็นผู้นำไม่ใช่หนํางเดียว ตองมีการชวนขายตึงมาพัฒนาชุมชน พัฒนาหมู่บ้าน โครงการนั้นมื่อะไรไปดุงงานเขาหนอยแลวมาแนะนํา แต่นี้ไปดุงมาก็เคย เขามีบํายมีโครงการอะไรนาจะพา ลูกบ้านไปดุง ก็เคย ไม่มาพัฒนาไม่มีการเปลี่ยนแปลงอะไร ความเจริญมันก็ยาก ความคิดก็จะล้าหลังกว่าคนอื่นเขา บางทีผมก็ เคยพูดวําผมไม่ใช่คนร่นเกา ตองมีวิสัยทัศน์ให้ไกล มองรอบข้าง มองด้านหน้าด้านหลัง สิ่งทีเข้ามา สิ่งทีจะออกไป อยามวังม ไซ่งอยู่ เตียวอาเซียนจะมาแล้ว ผมก็นอยใจนะทีมีคนวําผมพูดมาก

ชาย ไชยชิต: อาเซียนเป็นอยางไรบ้าง มา อบต. หรือไม่

สมชาย บามา: ผลกระทบกับอำเภอยายแดนผมวําเยอะนะ เรื่องพูดมากมันก็ตาบสองคมนะ ตอนเป็นสมาชิก อบต. กับ ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน กับกำนัน ก็ปรึกษากันของบประมาณชุมชนเป็นสุข ชื่อไฟทวายทีมันออกตลอดปีมาแจกชาวบ้านคนละ 10 ตัน ได้ประมาณ 2-3 ปี มีคนไปแจ้งกำนันบอความีคนขโมยหน่อไม้ ผมจับไม้ค้ผมก็พูดเลยวํา หน่อไม้ทีผมแจกให้บ้านละ 10 ตัน ทำไมยังมีการลักขโมยหน่อไม้อยู่ ไอ้คนที่ขโมยมันรู้ตัวมันก็ดำเรา หวําเราพูดมาก มันเป็นตาบสองคม แต่คนที่แจ้งมันก็ บอคดีนะ

สุรินทร์ ผาสุข: ส่วนมากคนจะมีปัญหาเรื่องแนวความคิด ถ้าผู้บริหารเป็นผู้ขายจะไม่ชอบเลย ถ้าผู้หญิงจะโอเคจะยอมรับ อยางผมนี้ก็โดนทั้งตอกโดนทั้งทนายกล่อมอยู่ 11 วัน ข้อหลํล้งบริษัท แคให้ผมเขียนชื่อ อยางอื่นไม่ต้องมี เอาทนาย มาคุยทุกวัน ไม่ต้องทำงานบํายโม่งถึงสี่โม่ง ทำโม่งก็กลับเพื่อให้ผมยอมเซ็นชื่อ ผมก็วําผมจะยอมเซ็นทำไม แลวเอกสาร บอกมีแค่ใบเดียว แลวทีจะตามมาทีเตรียมไว้อีกละ ตอนนั้นผมโดนคดีอาญาเข้าคุกโดยปริยาย เอากฎหมายเรื่องแรงงานมา อ้างมาใส่หาววําผมลํล้งข้อมูลบริษัท ประสบการณ์ก็สอนเราให้รู้เรื่องต่าง ๆ

สมชาย บามา: กับผู้หญิงทีเป็นผู้นำ เราเสียเปรียบเขา ผู้หญิงขอเงินใครก็ให้ เปรียบเทียบง่าย ๆ

ชาย ไชยชิต: แลวเป็นประธานสภา ทำงานกับนายก อบต. ความสัมพันธ์เป็นอยางไร

สมชาย บามา: เกียงกับนายก อบต. แต่ผมคิดว่าผมทำงานในหน้าที่ ก็มีเกียงกันบ้าง บางครั้งก็คิดแย่งกันบ้าง ทะเลาะกันเรื่อง งบประมาณ อยางเงินสะสมมา แกจะไปซื้อไฟฟ้า บอกไฟฟ้าไม่สามารถไปอุดหนุนกับหน่วยงานอื่นได้ เราตองจัดซื้อจัดจ้าง เอง แต่แกจะให้เงินเขาไป เราก็บอกมันไม่ได้ ผิดกฎหมาย แกก็จะเอาอยางนั้นละ จะเอาให้ได้ เราบอกไม่เชื่อถามท้องถิ่น จังหวัดดูสิ ก็เกียงกันไป มีทุกทีละ บางครั้งนายก อบต.จะเอาอีกอยาง ประธานสภา อบต. จะเอาอีกอยาง

สุรินทร์ ผาสุข: การรวมกลุ่มบางทีความคิดไม่ตรงกัน มีทุกที

ชาย ไชยชิต: แลวยากหรือไม่กับการเป็นประธานสภา อบต.

สมชาย บามา: มันก็ไม่ยาก คือหน้าที่ประธานสภา อบต. คือ การออกหนังสือประชุม เชิญประชุมง่าย

ชาย ไชยชิต: แลวเวลาทะเลาะกันในสภาเป็นอยางไร

สมาน โพธิ์ปลัด: ไม่ทะเลาะครับ เราอยาให้เขาพูด มีใครเสนออะไรหรือไม่ครับ เจียบ ผมขอมติด้วยครับ เจียบ แค่นี้ละ เป็น ประธาน ง่าย อยาให้เป็นแบบวํา ผมอยางโน้นอยางนี้

สมชาย บามา: ถ้าเขาไม่พูดสิ เราจะไปไม่เป็น พูดง่าย ๆ มันไม่เหมือนกับ ส.ส. เขามีเลขาฯ ส่วนตัว ข้าราชการซีทีที ที่เจ็ด ที่จะไปทำงานเก็บข้อมูลให้เขา แต่ ส.อบต. ไปทำไรทุกวัน วันนี้มีหนังสือมาเชิญ บางคนก็พูดเก่ง บางคนก็พูดไม่เก่ง ข้อมูลก็ไม่ได้เตรียมมา ไม่มีเวลาอ่าน ประสานสภากับสมาชิกสภาถูกกันหรือไม่ นายก อบต. เขาไม่จ้อสมาชิก เพราะเขามาจากการเลือกตั้งโดยตรง ถ้าสมาชิกไม่รับร่างข้อบัญญัติก็เอามาแก้ ถ้าเขาไม่รับอีกก็ยุบ นายก อบต. เขาอยู่ได้ เขาบอกว่าสมาชิกที่แข็ง ๆ สามารถแปรญัตติได้แต่จะตัดอะไรไม่ได้ สมาชิกส่วนใหญ่ความรู้น้อย บางครั้งปลัดเป็นเลขา เขาก็บอกจดหมายผิดนะ ตรงนั้นแปรญัตติไม่ได้ เราก็อทำอะไรไม่ได้ ความพอใจของคนมันไม่เท่ากัน บางครั้งเรารู้แต่คนข้าง ๆ ไม่รู้ ไม่ยอมเซ็นให้ มันก็ไม่เดิน มันต้องมีประธานแปรญัตติแล้วสมาชิกเซ็น ขั้นตอนมันยุ่งยาก ถ้าคนไม่รู้ก็ไม่กล้าแปรญัตติ ก็ปล่อยยกมือไป ถ้าไม่ยกมือก็ต้องยุบสภา ถ้านายกฯ อบต. คุณกันได้ก่อนเข้าสภาว่าข้อนี้ไม่ดีนะ ให้ไปแก้หนึ่งนะ ก็โอเค

ชาย ไชยชิต: คนในพื้นที่รู้จักกันมาก่อนหรือไม่

สมชาย บามา: ก็ญาติกันหมดครับ แต่การเลือกตั้งก็มีขัดกัน บ้านนี้ได้เสียงน้อย บ้านนี้ได้เสียงมาก

ชื่อ-นามสกุล	นายอาณัติ สุทธิเสมอ
ตำแหน่ง	ผู้ประสานงานโครงการความร่วมมือฯ จังหวัดพิษณุโลก
สถานที่สัมภาษณ์	บ้านประธานสภาองค์การบริหารส่วนตำบลชาติตระการ อำเภอนครไทย จังหวัดพิษณุโลก
วันสัมภาษณ์	22 พฤษภาคม พ.ศ. 2556

ชาย ไชยชิต: ภูมิหลังก่อนมาทำงานความร่วมมือ พี่มาทำงานในภาคสังคมประชาสังคม ชุมชนได้อย่างไร แล้วอะไรเป็นแรงผลักดัน เป็นวิธีคิดของพี่

อาณัติ สุทธิเสมอ: จุดเริ่มต้นคือสมัยที่ผมเป็นนักศึกษา ผมก็จบรัฐศาสตร์เหมือนกัน จบรามคำแหง พูดง่าย ๆ ก็คือเป็นนักกิจกรรม อยู่ชมรมอนุรักษ์ที่มหาวิทยาลัยรามคำแหง สมัยเป็นนักศึกษาก็มาลงพื้นที่ มาลงชุมชน ออกค่าย ทำกิจกรรมร่วมกับชาวบ้าน ออกค่ายสร้าง ค่ายอนุรักษ์ร่วมกับชุมชน ก็เลยรู้สึกชอบ สนุกกับเรื่องแบบนี้ พอจบมาก็มาอยู่ที่พิษณุโลก ตอนนั้นมาเริ่มทำโครงการวิจัยของสำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด (ป.ป.ส.) เกี่ยวกับเรื่องวิจัยเรื่องยาเสพติด ของอาจารย์ที่มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ที่ชื่ออาจารย์เอกกมล สายจันทร์ ผมมาเป็นผู้ช่วยนักวิจัย ช่วงนั้นประมาณปี 2547 ตอนนั้นก็เริ่มมาทำผู้ช่วยนักวิจัย มาลงพื้นที่ ลงชุมชน รับบป.ป.ส. คือผมก็ลงมาเก็บข้อมูลว่าเอางบไปทำอะไรอะไร แก่ไข้อย่างไร อาจารย์ก็จะวางไทม์ไลน์ในการสัมภาษณ์ให้ผม แล้วผมก็บันทึกและสรุปส่งให้อาจารย์ ช่วงนั้นก็ทำอยู่ 2 ปี แล้วก็เริ่มมาทำงานกับพี่หนู อนุชา, หมอแห้ว ตอนนั้นพี่เขาเป็นเจ้าหน้าที่ทำโครงการชุมชนเป็นสุขของสำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.) ก็เลยมาทำงานเกี่ยวกับพื้นที่ชุมชนแบบเต็มตัว เป็นเจ้าหน้าที่ประจำพื้นที่ แล้วผมก็ไปทำที่จังหวัดพิจิตร ทำอยู่ 3 ปี โครงการทั้งหมด

พอมาเริ่มโครงการสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) ช่วงแรกนี่จะเป็นพี่อนุชา จะเป็นผู้ประสานงานโครงการแก้ไขปัญหาความยากจน พี่เขาก็มีการกิจส่วนตัว ครอบครัว แฟนเริ่มมีลูก มันก็เคลื่อนไหวลำบากเพราะเขาอยู่กับ 2 คน ก็เลยให้ผมมาเป็นผู้ประสานงานแทน ก็เริ่มทำโครงการความร่วมมือฯ ตั้งแต่นั้นมา ก็รู้จักกับทางพี่แห้ว ทางแกนนำผู้ใหญ่บ้าน ที่ทำโครงการแก้ไขปัญหาความยากจนช่วงนั้น ผมก็เลยเป็นผู้ประสานงาน

ชาย ไชยชิต: ตอนนั้นเรารู้จักพื้นที่นี้ดี พอสมควรใช่ไหม

อาณัติ สุทธิเสมอ: ก็พอรู้จัก รู้จักหลายคน

ชาย ไชยชิต: โครงการ สกว. มา เริ่มแรกก็พี่ต่อก็เป็นผู้ประสานงาน แล้วก็ต้องมีบทบาทสำคัญในการที่จะไปร่วม ระดมคน แคน นำต่าง ๆ ตอนนั้นทำอะไร มีขั้นตอนอย่างไร

อาณัติ สุทธิเสมอ: เชิญทางผู้ใหญ่บ้าน กำนัน

ชาย ไชยชิต: เริ่มจากคนที่มียตำแหน่งก่อน

อาณัติ สุทธิเสมอ: พอเริ่มจากผู้ใหญ่บ้าน กำนัน องค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.) และผู้รู้ คือแกนนำธรรมชาติ ที่เราเคย ทำงานร่วม แล้วก็อาศัยจากภาคที่เขารู้จัก เขาอยากจะเชิญใครมา อยากจะส่งใครมาร่วมเพื่อมาทำโครงการวิจัยความยากจน ร่วมกัน ก็จะเชิญหลาย ๆ หน่วยงาน มีพื้นที่ไหนสนใจร่วม ก็เปิดเวทีพูดร่วมกัน ในเรื่องเป้าหมาย วัตถุประสงค์ ระยะเวลา จะ มาทำอะไรอย่างไร

ชาย ไชยชิต: ตอนนั้นที่ทำเวทีแบบนี้ ใช้สถานที่ที่ไหน

อาณัติ สุทธิเสมอ: ตอนนั้นรู้สึกจะเป็นที่นาบัว ตอนนั้นพี่เหวเป็นหัวหน้าโครงการ

ชาย ไชยชิต: ก็คือ ก็มารวมกัน แล้วชี้แจงวัตถุประสงค์อะไรต่าง ๆ ของโครงการ แล้วเราตั้งคณะทำงานกันอย่างไร

อาณัติ สุทธิเสมอ: แรก ๆ ก็คือชนภาคีหลาย ๆ ส่วน แกนนำ ตัวแทน ใช้ตัวแทนแต่ละหมู่บ้าน แต่ละตำบลให้เขาคัดสรร ขึ้นมาว่าใครจะเป็นแกนนำ เป็นกลไกในการร่วมขับเคลื่อนโครงการ แล้วก็จะมีหน่วยงานภาคีเป็นที่ปรึกษา ตอนนั้นจะเป็น พัฒนาชุมชน แกนนำก็จะประกอบด้วยผู้ใหญ่บ้าน กำนัน อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) ก็ใช้กลไกอย่างเป็นทางการหลัก ๆ คือผู้ใหญ่บ้าน กำนัน เพราะว่าพวกนี้เขาจะประสานคนได้ ประสานลูกบ้านได้

ชาย ไชยชิต: แล้วพอได้คนพวกนี้มา ผู้ใหญ่บ้าน กำนัน ผู้นำที่เป็นตัวแทนหมู่บ้าน การที่เอาเขามาทำงานเพื่อที่จะมา ขับเคลื่อนในโครงการที่มันเป็นวิชาการ มันยากไหมช่วงแรก เราทำความเข้าใจกันยากไหม

อาณัติ สุทธิเสมอ: ยากครับ ยิ่งโครงการความร่วมมือฯ

ชาย ไชยชิต: อธิบายเขาอย่างไร ใช้เวลานานไหม

อาณัติ สุทธิเสมอ: ถ้าพูดถึงงานพัฒนา มันไม่ยากนะ ชาวบ้านเขาเข้าใจ ปัญหาอย่างไร จะแก้ไขอย่างไร ใช้ไร พอ งานวิจัยมันจะต้องพูดเรื่องข้อมูล พูดเรื่องการวิเคราะห์ การทำให้มันเป็นระบบ การประมวลผล ชาวบ้านก็กลัว ๆ กลัว ๆ แต่ เราก็พูดว่างานพัฒนายังทำได้ คือทำคล้าย ๆ กันแหละ เพียงแต่มันยากขึ้นมาน้อยก็ต้องเอาข้อมูล ต้องมีแหล่งอ้างอิง เพื่อให้เห็นว่าปัญหาที่มันเกิด ไม่ใช่เราารู้สึกไปเอง เรามีรูปธรรมเชิงประจักษ์ที่มันเป็นข้อมูล เพื่อให้มันมีน้ำหนัก ก็เลย ชวนชาวบ้านเก็บ ช่วงแรก ๆ ก็เก็บข้อมูลยากมาก

ชาย ไชยชิต: เริ่มต้นก็คือเก็บข้อมูลจากบัญชีครัวเรือน คือเขารู้อยู่แล้วใช่ไหมว่าบัญชีครัวเรือนคืออะไร เพราะเขาเคยทำมาก่อนแล้ว

อานัติ สุทธิเสมอ: เพราะว่าธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร (ธ.ก.ส.) เขาส่งเสริม

ชาย ไชยชิต: ดังนั้นเราก็ใช้บัญชีครัวเรือนมาต่อในการเก็บข้อมูล แล้วอะไรที่บัญชีครัวเรือนในโครงการ สกว. ทำต่างไปจากที่ ธ.ก.ส. วางเอาไว้

อานัติ สุทธิเสมอ: มันเป็นเรื่องกระบวนการเรียนรู้ ถ้าอย่างหน่วยงานเขาทำ คือใช้ชาวบ้านทำให้บัญชีไปแล้วก็เอาไปเลย ชาวบ้านก็ไม่ว่ามันคืออะไร ตรงไหน อย่างไร ใครที่สนใจก็ได้ด้วยตัวเอง ใครไม่สนใจก็ได้

ชาย ไชยชิต: แต่ละคนเก็บของตัวเอง ก็รู้ของตัวเองว่าเดือนหนึ่งได้อะไรอย่างไร แล้วเอาไปทำอย่างไรต่อนี้ ธ.ก.ส. ไม่ได้บอก

อานัติ สุทธิเสมอ: ไม่มีแผน แค่ส่งเสริมให้ทำ

ชาย ไชยชิต: ก็คือแจกให้เลยตัวบัญชี

อานัติ สุทธิเสมอ: สกว. ก็มาส่งเสริมเรื่องนี้ แล้วก็สร้างกระบวนการเรียนรู้จากบัญชีครัวเรือน ก็คือเอาข้อมูลที่ได้มาเรียนรู้กันกับท้องถิ่น กับชุมชน ของแต่ละคน แต่ละหมู่บ้าน แต่ละตำบลรวบรวมเอามา ว่าแต่ละตำบลมีค่าใช้จ่ายเท่าไร รายรับเท่าไร ต้นทุนการผลิตเท่าไร ค่าเช่า ค่าปุ๋ย ค่าของฟุ่มเฟือย ค่าเล่าเรียนลูก มีข้อมูลขึ้นมาเพื่อวางแผนและผลักดันให้ท้องถิ่นสร้างแผนการจัดการปัญหาด้วยข้อมูล นั่นคือความยากของโครงการความร่วมมือ คือเอาข้อมูลที่ได้มาทำเป็นแผนเพื่อแก้ไขปัญหา ซึ่งมันเป็นเรื่องยาก ชาวบ้านเขาไม่ถนัด งานพัฒนาคือผมก็เคยเป็นเจ้าหน้าที่งานพัฒนา เราก็รู้สึกว่ามันต่าง เราแค่ระดมปัญหา วิเคราะห์ แล้วก็ทำแผนแก้ไข แต่ทาง สกว. เน้นเรื่องข้อมูล

ชาย ไชยชิต: ถ้างมาคูที่ขั้นตอนการเก็บข้อมูล ช่วงแรกเลยที่เราใช้กระบวนการเก็บข้อมูลในแบบของ สกว. เพื่อที่จะเอาข้อมูลที่มีคุณภาพจริง ๆ มันมีขั้นตอนอย่างไร มันยากไหม เราแบ่งกันเก็บอย่างไร แต่ละครัวเรือน ในพื้นที่ ในหมู่บ้าน เราจัดการอย่างไรกับการเก็บข้อมูล

อานัติ สุทธิเสมอ: กระบวนการในช่วงแรก ๆ ใช้อาสาสมัคร คือเราก็ไม่ได้ทำใหม่ ในแต่ละพื้นที่ชุมชนก็จะมีอาสาสมัครเขาเรียกครู ก. ครู ข. ที่เขาทำบัญชีครัวเรือนที่ ธ.ก.ส. เขาส่งเสริมอยู่แล้ว คือเขาจะมีความถนัดเรื่องบัญชีครัวเรือน คนพวกนี้ก็คือจะเป็นอาสาสมัครไปแล้ว เราก็ให้พื้นที่ตำบลชวนพวกครู ก. ครู ข. มาร่วมโครงการกับเราเพื่อเป็นวิทยากรในการลงไปสนับสนุน ติดตาม ให้ชาวบ้านทำบัญชีครัวเรือน ใช้คนกลุ่มนี้ ใช้ อสม. เพราะเขาจะใกล้ชิดกับชาวบ้าน ไปเก็บบัญชี สอนว่าทำอะไร เก็บอย่างไร พอได้ก็เอาข้อมูลมารวบรวม

ชาย ไชยชิต: ช่วงแรกที่เราให้อาสาสมัครต่าง ๆ ลงไป เรามีเป้าหมายจำนวนครัวเรือนใหม่ เขามีหลักเกณฑ์ใหม่ว่าจะต้องให้ได้เท่าไร

อานัติ สุทธิเสมอ: รู้สึกว่าช่วงนั้นจะ 5%

ชาย ไชยชิต: ก่อนหน้านี้ที่ ธ.ก.ส.ทำจำนวนน้อยไหม ที่มีครัวเรือนทำตามที่ ธ.ก.ส. ให้ทำ

อานัติ สุทธิเสมอ: ธ.ก.ส. ก็ถือว่าเยอะ ประมาณ 80-90 เพราะว่าส่วนใหญ่ในชุมชนชาวบ้านก็เป็นลูกหนี้ของ ธ.ก.ส.

ชาย ไชยชิต: แสดงว่ารู้จักบัญชีครัวเรือนอยู่แล้ว แต่อาจจะทำต่อเนื่อง ไม่ต่อเนื่อง หรือทำแล้วใช้ ไม่ใช่ นั่นก็อีกเรื่องหนึ่ง เราก็เลยใช้อาสาสมัครที่เคยทำเรื่องพวกนี้อยู่แล้วไปส่งเสริมชาวบ้านอีกทีหนึ่ง ให้เก็บ แล้วต้องเอาข้อมูลมาวิเคราะห์ แล้วการลงไปเก็บ การให้ชาวบ้านเขาเก็บข้อมูลในระดับครัวเรือน ช่วงแรกมันได้สมบรูณ์ไหม เขาเข้าใจไหม แบบการเก็บมันใช้ได้ไหม มันมีอุปสรรคอะไรอย่างไร

อานัติ สุทธิเสมอ: ของ สกว. เขาจะสรุปเป็นรายอาทิตย์ รายเดือน ถามว่ามันยากมันง่ายไหม มันก็ยากกว่าอันอื่นคือไม่จำเป็นต้องทำทุกวัน แต่ผมเข้าใจว่า สกว. เขาคิดต่อยอดมาจาก ธ.ก.ส. เอาแต่ละเดือน แต่ละอาทิตย์มาสรุป แล้วใส่ตามช่อง ในแบบบันทึกของ สกว. แล้วจะมีแผนโปรแกรมสำเร็จรูป คือเราก็คีย์ของแต่ละคน แต่ละหมู่บ้าน ก็จะขึ้นเป็นชาร์ต

ชาย ไชยชิต: อันนี้คือมันเป็นการประมวลผลใช้ไหม ประมวลผลรายเดือน

อานัติ สุทธิเสมอ: ก็ชนชาวบ้าน พี่สมาน (นายสมาน โพธิ์ปลัด) ไปอบรมเรื่องโปรแกรมเรื่องบัญชี มันก็สำเร็จไหม มันก็ไม่ใช่ 100% ชาวบ้านกับการจดบันทึกมันไม่เคยชิน ยิ่งเห็นตัวเลขชาวบ้านก็เบื่อ พอเข้ามาดูเฟสสองพอเห็นปัญหาเรื่องบัญชีครัวเรือน ไม่ใช่มันไม่ดีนะ เฟสสองก็เลยมาส่งเสริมให้ชาวบ้านทำเรื่องต้นทุนการผลิต เราเห็นปัญหาจากข้อมูลในเฟสแรก

ชาย ไชยชิต: เฟสแรกมันได้แผนชุมชนด้วยใช้ไหม

อานัติ สุทธิเสมอ: มันอาจจะยังไม่สมบูรณ์ แต่ข้อมูลมันหนักไปทางชาวบ้านส่วนใหญ่ หมดไปกับเรื่องต้นทุนการผลิตเยอะ เพราะชาวบ้านทำเรื่องการเกษตรแทบจะทุกหลังคาเรือน แม้แต่ผู้นำที่เป็นนายก อบต. ก็ทำเกษตร ก็เลยยกระดับเอาแบบเครื่องมือที่มันง่าย ก็คือเป็นเรื่องต้นทุนการผลิต ที่นี้มันก็ง่ายคือ ชาวบ้านอาจจะไม่จดบันทึกแต่เขายังมีรายการเวลาไปซื้อของเข่าจะจำได้ แล้วหนึ่งรอบทำไม่เยอะ ทำ 3-4 เดือนครั้ง ซื้อมาไปบ้าง ชาวบ้านเขาจะจดไว้ จ่ายอะไรเท่าไร ขายทุนเท่าไร ขายไปเท่าไร ขายกิโละเท่าไร ไปขายให้เจ้าแก่ได้ก็บาท ซื้อมันก็ลูก ซื้อมันก็กลลอน ที่นี้มันง่ายก็เลยออกแบบเครื่องมือในเฟสที่สองให้มันง่าย พอทำในเฟสที่สองเรื่องบัญชีต้นทุนการผลิต มันก็เห็นปัญหว่าต้นทุนการผลิตสูง ชาวบ้านประกอบอาชีพอะไร ก็เป็นเรื่องข้าวโพดกับข้าว ข้าวส่วนใหญ่เขาปลูกกันไม่เยอะ คนละ 1-2 ไร่ คือเขาปลูกไว้กินเอง ที่หนักมากจะเป็นเรื่องข้าวโพด ก็เลยมาชวนทำเรื่องปุ๋ยสั่งตัด

ชาย ไชยชิต: อันนี้ก็เลยเป็นที่มาของการมีโครงการปุ๋ยสั่งตัด มันเริ่มต้นอย่างไร พอเรารู้ว่าเอาปัญหเรื่องนี้แล้ว และเราก็เริ่มจากการทำบัญชีต้นทุนก่อน ทางออกของการลดปัญหาต้นทุน ทำไม่มันถึงมาออกเป็นปุ๋ยสั่งตัด

อานัติ สุทธิเสมอ: ผมก็งงเหมือนกัน บางทีก็งงคิด เพราะว่าข้าวโพดกับปุ๋ยชีวภาพมันไม่เวิร์คนะถ้าพูดตามตรง แต่ถ้าเป็นข้าวจะได้ ก็เลยไปชวนคุยกันกับทาง สกว. ปรีกษากับนักวิชาการหลาย ๆ ส่วน ก็ออกมาเป็นเรื่องปุ๋ยสั่งตัด ที่แรกชาวบ้านก็ไม่รู้จักรัก ไม่มีใครอยากทำ เพราะขั้นตอนมันยุ่งยาก แต่เท่าที่ฟังอาจารย์จากมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ที่ลงมาเป็นวิทยากรเป็นผู้รณรงค์เรื่องปุ๋ยสั่งตัด เขาบอกว่าพิษณุโลกถือว่าเป็นจังหวัดต้น ๆ ที่เข้าไปทำ เกษตรกรตื่นตัว ลงมือเป็นจริงเป็น

จ้ะ เพราะหลายพื้นที่ไปทำก็ไม่ทำต่อ แต่พิษณุโลกมีผู้นำท้องถิ่น หน่วยงานเข้ามาส่งเสริมสนับสนุน คือมันมีแรงกระเพื่อมบางอย่างที่ทำให้ปุ๋ยสั่งตัดมันเดินทางต่อได้

ชาย ไชยชิต: ส่วนหนึ่งมันตอบปัญหาได้ มันตรงเลยใช่ไหม

อานัติ สุทธิเสมอ: ครับ ถือว่าประสบความสำเร็จเลยข้าวโพดกับเรื่องปุ๋ยสั่งตัด ชาวบ้านแทบทุกคนนะที่ร่วมโครงการ รู้สึกภูมิใจ

ชาย ไชยชิต: ลองย้อนภาพให้ดูหน่อยได้ไหมว่าการเริ่มต้นจากคนที่ไม่รู้จักปุ๋ยสั่งตัดเลย ชาวบ้านต่าง ๆ นานาก็ไม่รู้จัก เราก็เพิ่งไปคุยกับ สกว. กับมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ว่าปุ๋ยสั่งตัดเป็นแบบนี้ เราทำอย่างไรถึงเอาความคิดและวิธีการปุ๋ยสั่งตัดมาทำให้เกิดการปฏิบัติได้ มันเริ่มต้นอย่างไร

อานัติ สุทธิเสมอ: จุดเริ่มต้นก็มาจากข้อมูล พอมันไม่รู้ว่าจะไปทางไหนเกี่ยวกับข้าวโพด เพราะว่าพิษณุโลกในภาคเหนือก็ถือว่าเป็นจังหวัดต้น ๆ ที่ผลิตข้าวโพดรายใหญ่ของประเทศ ก็นึกกันไม่ออกว่าข้าวโพดจะเอาอย่างไรต่อ ก็ไปปรึกษากับอาจารย์ จึงได้มาเป็นปุ๋ยสั่งตัด แรก ๆ ชาวบ้านไม่เชื่อด้วยซ้ำว่าจะทำปุ๋ยสั่งตัด ไม่คิดว่าจะทำปุ๋ยสั่งตัดอย่างไร ทำอย่างไร

ชาย ไชยชิต: อาจารย์เขามาอธิบายเอง ลงมาเองเลยไหม

อานัติ สุทธิเสมอ: อาจารย์เขาลงมาเอง พอเห็นคนจากที่อื่นมาทำให้ ชาวบ้านเขารู้สึกว่ามันเป็นปัญหาเขา ไม่ทำเองแล้วจะให้ใครมาทำให้ ที่แรกก็เริ่มไม่กี่ตำบลเรื่องปุ๋ยสั่งตัด ก็จะมีที่ตำบลห้วยเฮี้ย ที่ตำบลนาบัว 2-3 ตำบล นี่แหละ พอมาให้ทดลองทำเก็บปุ๋ย ก็ทำไม่กี่คน ช่วงเฟสแรก ๆ ทำพื้นที่ตำบลประมาณ 10 ราย บางคนก็ได้บ้างไม่ได้บ้าง คนทำจริงก็ประสบผลสำเร็จไปแล้ว

ชาย ไชยชิต: ก็คืออาจารย์ที่เป็นนักวิชาการลงมา มาบอกว่ามันมีวิธีการแก้ไขก็คือวิธีการทำปุ๋ยสั่งตัด แล้วก็เริ่มต้นการอบรมเลยไหม หรือทำไรให้ดูช่วงแรก ๆ

อานัติ สุทธิเสมอ: อาจารย์ก็มานะนำ

ชาย ไชยชิต: แล้วเลือกแปลงที่จะลงใหม่ เลือกผู้นำ เลือกกลุ่มเป้าหมาย

อานัติ สุทธิเสมอ: ใช้วิธีอาสาสมัคร ใครจะลองให้ดูก่อน ตำบลนี้ต้อง 10 ราย 20 ราย ก็คือเน้นอาสา เป็นการวิจัยที่เอาตัวอย่างไม่กี่คน เอาเฉพาะคนที่สนใจ ที่อยากทำอยากร่วม แต่ว่าโครงการ อาจารย์จะสนับสนุนเรื่องแม่ปุ๋ยและความรู้ให้ ที่เหลือชาวบ้านต้องทำกันเอง ก็คือให้ความรู้แค่นี้ที่เหลือก็ต้องมาเรียนรู้เอา ก็มีกลุ่มสนใจมาเริ่มทำ

ชาย ไชยชิต: ช่วงที่คนที่สนใจ อาสาที่จะมาอยู่ในขั้นตอนของการพิสูจน์ให้เห็น เรียนรู้ไปด้วย ก็คือเขาก็เอาแปลงของเขาเลย แล้วก็ให้อาจารย์ลงไปสอนเลย คือทำอะไร

อานัติ สุทธิเสมอ: เก็บดิน วิเคราะห์ดิน ตรวจ ใส่ปุ๋ยว่าขาดธาตุสารอาหารอะไร การใส่ปุ๋ย คือพวกนี้จะเป็นเอกสารตำราที่อาจารย์เขาวิจัยมาแล้ว คือถ้าเป็นมันง่ายหมด มันมีโปรแกรมสำเร็จรูป

ชาย ไชยชิต: ก็คือให้เปรียบเทียบผลได้เลย ใส่ลงไปเป็นอย่างไร อะไรอย่างนี้

อาณัติ สุทธิเสมอ: ทำตามขั้นตอน ใส่ปุ๋ยเท่าไร แรก ๆ ชาวบ้านก็เปิดไม่เป็น แปลงผมต้องใส่ปุ๋ยเท่าไร เพราะตารางมันค่อนข้างจะงง ตอนหลังก็เป็นแล้ว รู้แล้ว ดูตารางก็ใส่ได้ ทำได้ ทำได้เอง

ชาย ไชยชิต: ใช้เวลานานไหมช่วงของการทดลองสอนจากในแปลงของอาสาสมัคร

อาณัติ สุทธิเสมอ: หนึ่งรอบ (4 เดือน)

ชาย ไชยชิต: 4 เดือนก็เห็นว่าเปรียบเทียบได้ว่าที่แบบเดิมเป็นอย่างไร แบบใหม่เป็นอย่างไร

อาณัติ สุทธิเสมอ: อาจารย์เขาพาทำ พาเปรียบเทียบ พอมันออกผลผลิต อาจารย์เขาจะใช้วิธีการเปรียบเทียบก็คือแปลงที่ทำกับแปลงที่ไม่ได้ทำ แปลงทำมันจะมีลักษณะลำต้นอย่างไร ใบอย่างไร ผลอย่างไร พอมันออกผล อาจารย์ก็พาเก็บผักมาตรวจค่าความชื้น วัดปริมาณเมล็ดว่ากี่แถว ความสมบูรณ์ของผักว่ามันต่างกันอย่างไร แล้วก็พาเก็บข้อมูลระหว่างทำปุ๋ยสั่งตัดกับไม่ทำปุ๋ยสั่งตัด ต้นทุนเท่าไร อะไรอย่างนี้ อาจารย์พาเปรียบเทียบเรียนรู้แบบวิจัยเชิงเปรียบเทียบ ชาวบ้านก็เริ่มเห็นผล ก็เริ่มขยาย

ชาย ไชยชิต: ขยายนี้คือ รับสมัครเพิ่มหรืออย่างไร ไปเรียกคนที่ยังไม่ได้ทำมาทำ

อาณัติ สุทธิเสมอ: มันเริ่มเห็นผลแล้ว ทาง สกว. กับทางทีมงานก็เชิญผู้ว่าราชการจังหวัด นายปรีชา เรืองจันทร์ ลงมาดูแปลงที่ทำปุ๋ยสั่งตัดเพื่อเปรียบเทียบ คืออยากให้เห็นได้ผล แล้วก็ภาคี ใช้แรงจากหน่วยงาน ใช้แรงร่วมกับภาคี ก็เลยเชิญผู้ว่าราชการจังหวัดลงมา พอผู้ว่าราชการจังหวัดมาก็มีหน่วยงานลงมาด้วย ผู้ว่าราชการจังหวัดรู้สึกสนใจว่ามันน่าจะช่วยให้เกษตรกรดีขึ้น เอาเข้าไปพิจารณา มอบหมายให้กับพัฒนาชุมชน สำนักงานการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม (ส.ป.ก.) หน่วยงานผลักดันเรื่องปุ๋ยสั่งตัดเป็นยุทธศาสตร์จังหวัดของพิษณุโลก จุดเปลี่ยนก็คือตอนที่ผู้ว่าราชการจังหวัด นายปรีชา เรืองจันทร์ ลงไปที่แปลง ที่ตำบลห้วยเอี้ย ทำให้เกิดภาคี หน่วยงานก็มาสนใจเยอะ ก็เลยกลายเป็นต้นแบบ ไม่ว่าจะไปไหน หน่วยงานก็จะเชิญพิษณุโลกไป ส.ป.ก. สกว. เชิญไป ก็จะเอาจากพิษณุโลกไปเป็นวิทยากรหลัก

ชาย ไชยชิต: พออาสาสมัครบุกเบิกแล้วเห็นผลก็ทำต่อไป แล้วพอผู้ว่ามาสนับสนุนให้เป็นนโยบาย หลังจากนั้นจำนวนเกษตรกรที่สนใจมันเพิ่มมากขึ้นไหม แล้วเราใช้วิธีถ่ายทอดอย่างไร

อาณัติ สุทธิเสมอ: เห็นว่าวิธีการของอาจารย์ก็ใช้ได้ แต่เราก็มีในใจ คือโครงการวิจัยมันไม่สามารถให้กับทุกคนได้ แต่ละพื้นที่ แต่ละหมู่บ้าน ตำบลที่สนใจ มีใครสนใจอยากเรียนรู้เรื่องปุ๋ยสั่งตัด ก็ใช้กระบวนการเหมือนกับอาจารย์ คือเราสนับสนุนเรื่องความรู้กับแปลงทดลองให้คนละ 1 ไร่ เพื่อทำเรื่องปุ๋ยสั่งตัด หลายตำบลก็สนใจ บางพื้นที่ก็เกินจำนวนโควตา

ชาย ไชยชิต: เราใช้ตัวอำเภอนครไทยใช่ไหม

อาณัติ สุทธิเสมอ: ก็เป็นตำบล

ชาย ไชยชิต: และก็เรียกให้แต่ละตำบลที่สนใจมา

อาณัติ สุทธิเสมอ: ครับ เพราะว่าส่วนมากผู้ใหญ่บ้าน กำนัน เวลาประชุม เขารู้จักกันหมด เขาก็จะไปคุยกันเรื่องปุ๋ยสั่งตัด ว่าตอนนี้ทำอะไรกันอยู่

ชาย ไชยชิต: เรามีโควตาเป็นรายตำบล ว่าตำบลหนึ่งจะมีกลุ่มเป้าหมายมาเข้าร่วมเท่าไร

อาณัติ สุทธิเสมอ: สนใจว่าตำบลไหนจะเข้าร่วม เชิญมาก่อน ให้มาฟัง ถ้าสนใจมีใครอยากทำปุ๋ยสั่งตัด เราก็กองไปจัดเวทีในพื้นที่ตำบล

ชาย ไชยชิต: เราลงไปที่ตำบลเขาเลย

อาณัติ สุทธิเสมอ: ครับ ครั้งแรก ๆ เราก็เชิญหลายตำบลร่วม ก็คือแกนนำมาประชุม แต่ถ้าพื้นที่ไหนสนใจกันวัน ก็จะมีทีมงาน ทีมวิทยากร เช่นพวกพี่สมานท์

ชาย ไชยชิต: วิทยากรนี่คือคนบุกเบิกแรก ๆ ใช่มั้ย ตอนนี้อาจารย์ที่เป็นนักวิชาการไม่อยู่แล้ว

อาณัติ สุทธิเสมอ: ตอนนั้นก็แก่นักวิชาการชาวบ้าน ก็นั่งไปจัดเวทีในพื้นที่หมู่บ้าน พูดคุยเรื่องปุ๋ยสั่งตัด ก็มีคนสนใจร่วม บางตำบลก็มีเยอะ บางตำบลก็มีน้อย ก็ใช้วิธีเฉลี่ย ๆ กันไป คือเราสนับสนุนโครงการแบบนี้ ถ้าใครสนใจอยากจะทำก็มาดูก่อนได้ ไม่จำเป็นต้องทำทุกคน แต่ถ้าใครอยากทำต่อก็ซื้อปุ๋ยเอง ทำเอง สิ่งที่เราทิ้งไว้ก็คือเรื่องความรู้ สร้างนักวิเคราะห์ จัดการดินในพื้นที่ จัดเวทีตรวจวิเคราะห์ดินให้ชาวบ้านได้ทำเป็น

ชาย ไชยชิต: จัดเวทีการตรวจวิเคราะห์ดิน คือให้ชาวบ้านเอาดินของตัวเอง ในพื้นที่ของตัวเองมา แล้วเราก็กองมาตรวจให้ดู

อาณัติ สุทธิเสมอ: ครับ คือตอนนี้ก็ให้วิทยากรชาวบ้านหลัก ๆ เป็นคนตรวจดิน วิเคราะห์ดิน เทียบค่าสูตรปุ๋ย คนสนใจก็มากันเยอะ ก็ไม่จำเป็นว่าเป็นชาวโพด ชาวก็ตรวจได้ อ้อย มัน ก็ตรวจได้ แล้วมันก็มีตารางเทียบค่าสูตรปุ๋ยที่ทางมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ เขาทำไว้แต่ละพืชแต่ละชนิด ว่าใช้ปุ๋ยเท่าไร อย่างไร เขามีไว้ให้หมด มันขยายไม่เฉพาะคนที่ทำชาวโพด คนที่ทำข้าว ทำมัน เขาก็สนใจเอาดินมาตรวจ แต่เราก็ไม่สามารถสนับสนุนเรื่องปุ๋ยได้ทุกคน ให้เป็นพื้นที่ต้นแบบนำร่องสักพื้นที่หนึ่งเพื่อให้เห็น ก็ให้พี่น้องเชื่อมั่นว่าเราไม่ได้โฆษณาขายปุ๋ย เอาคนที่สนใจอยากทำ และฝึกเรียนรู้

ชาย ไชยชิต: ปุ๋ยที่ว่าเป็นคือ แม่ปุ๋ยใช่ไหม

อาณัติ สุทธิเสมอ: ครับ

ชาย ไชยชิต: แม่ปุ๋ยนี้มันหมายความว่าอย่างไร ต้นหัวเชื้อ

อาณัติ สุทธิเสมอ: ครับ ปุ๋ยที่มันไม่ได้ผสม ถ้าปุ๋ยเกษตรทั่วไปมันเป็นผสมแล้ว ในถุงหนึ่งเหมือนเราหยิบมากำหนึ่งมันจะมีแม่ปุ๋ย 30% อีก 70% เป็นดินและทราย แต่ถ้าแม่ปุ๋ยมันจะเป็นปุ๋ยล้วน ๆ เลย ก็คือเกษตรกรก็ได้ความรู้เรื่องปุ๋ยสั่งตัดจาก

อาจารย์คือ ปู่ที่เราซื้อ ณ ปัจจุบัน ลูกละ 700-800 บาท ที่ว่าแพง แต่แม่ปู่มันจะแพงกว่าประมาณลูกละ 300-500 บาท แต่ว่าไม่มีดินกับทราย

ชาย ไชยชิต: ตอนที่เรามาโครงการ แล้วเราบรรม แล้วก็ได้คนสนใจ เราก็สนับสนุนเป็นตัวปู่และความรู้ ปู่ที่เราได้จากมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์หรือเปล่า

อานัติ สุทธิเสมอ: ปู่ แรก ๆ อาจารย์เขาก็เป็นคนสั่งมาให้ ตอนหลัง ๆ ชาวบ้านเขาก็ตื่นนอน มันเริ่มเป็นที่ติดหูติดปาก ชาวบ้านแล้ว ก็เริ่มไปสิ่งที่ ธ.ก.ส. บ้าง ร้านค้าใหญ่ ๆ เขาก็มีแม่ปู่แต่เขาไม่วางจำหน่าย พอซื้อแม่ปู่ก็เอาไปผสมเอง

ชาย ไชยชิต: ชาวบ้านก็เลยสามารถที่จะทำปู่ที่เหมาะสมกับสภาพดินของตัวเองได้

อานัติ สุทธิเสมอ: มันเป็นเรื่องเด่นของพิษณุโลก ที่จริงก็ทำหลายอย่าง ทำเรื่องแผนแม่บทก่อน บัญชีครัวเรือน แผนการจัดการน้ำ เรื่องที่ดิน

ชาย ไชยชิต: เรื่องที่เกิดผลชัด ๆ คือเรื่องปู่

อานัติ สุทธิเสมอ: เรื่องอื่นมันไปไม่ได้ เรื่องน้ำมันก็พอไปได้ มันอยู่ที่ความเชี่ยวชาญ อย่างตำบลบ้านพร้าว พี่สมาน (นายสมาน โพธิ์ปลัด) รู้เห็นช่องทางก็จริง อยากจะแก้ก็ได้ หาภาคี พยายามไปเชื่อมต่อ แต่เรื่องที่ดินนี่ไปไหนไม่ได้เลย มันติดปัญหาเรื่องกฎหมาย

ชาย ไชยชิต: เราเคยคุยใหม่กับพวกราชการ

อานัติ สุทธิเสมอ: ก็คุยกับผู้ว่าราชการจังหวัด ตอนที่มันเป็นโครงการความร่วมมือฯ ผู้ว่าราชการจังหวัดก็แต่งตั้งให้สำนักงาน ป่าไม้จังหวัด หัวหน้าอุทยานแห่งชาติเป็นคณะกรรมการร่วมในการจัดการเรื่องปัญหาที่ดินในเขตป่า แต่ก็ไม่ได้เกิดผล คือโครงการความร่วมมือฯ จะใช้วิธีการแก้ไขปัญหาโดยการพูดคุยต่อรองโดยข้อมูล ปัญหามันอยู่ตรงไหน เพื่อให้จัดการปัญหา ร่วมกันได้ แต่เรื่องป่าไม้ก็ไปไม่ได้ สุดท้ายก็ติดปัญหาเรื่องกฎหมายอุทยานแห่งชาติ

ชาย ไชยชิต: พี่เคยเข้าร่วมประชุมกับข้าราชการพวกนี้ไหม บรรยายภาคเป็นอย่างไร เวลาที่คุยเรื่องปัญหาที่ดิน

อานัติ สุทธิเสมอ: ต้องถามสารวัตร เพราะผมไม่ได้เข้า

ชาย ไชยชิต: ก็คือมันไปต่อไม่ได้ สุดท้ายถึงจะมีข้อมูลอะไรก็แล้วแต่ แต่มันจบด้วยเรื่องกฎหมาย ปัญหาที่ดินที่เรามีอยู่ คือ ปัญหาแบบไหน

อานัติ สุทธิเสมอ: ที่ดินในเขตป่า

ชาย ไชยชิต: เขตที่เกษตรกรหากินอยู่มันเป็นเขตที่ดินกับเขตป่าอุทยาน

อานัติ สุทธิเสมอ: เป็นพื้นที่ในเขตอุทยานทับซ้อน เป็นพื้นที่เวนคืน พื้นที่ นส. 3 ก แล้วป่าไม้ประกาศทับทีหลัง กฎหมายอุทยานพอประกาศก็ทำอะไรไม่ได้ มติคณะรัฐมนตรี ปี 2541 ที่เวนคืน ชาวบ้านไม่ทำกินต่อเนื่อง ปลอมให้ป่าพื้นที่ เขาก็ประกาศคืนพื้นที่ป่า เฟสสองตั้งใจจะทำเรื่องที่ดินมาก แต่ไปไม่ได้

ชาย ไชยชิต: แปลว่าเรื่องที่ดินก็ไม่ได้คุยกันต่อ คณะกรรมการที่ผู้ว่าราชการจังหวัดแต่งตั้งร่วมมา

อานัติ สุทธิเสมอ: ก็ไม่ได้คุย รู้สึกว่าถามทางพื้นที่ ทางเจ้าหน้าที่ป่าไม้เขาไม่เข้าร่วม ชาวบ้านไปเขาก็ไม่รู้จะคุยกับใคร พอวันไวกี้มีแต่ชาวบ้านไป

ชาย ไชยชิต: ส่วนเรื่องน้ำก็พอจะไปได้ในบางพื้นที่ใหม่

อานัติ สุทธิเสมอ: อย่างตำบลบ้านพร้าว ตำบลนาบัว ก็ไปได้ คือน้ำต้องทำต่อเนื่องกัน ต้องทำแผนผังทั้งตำบล ตอนนั้นก็ไปอบรม ถ้าจะจัดการปัญหาเรื่องน้ำของพิษณุโลก แต่ละตำบลจะต้องทำอะไร ตรงไหน อย่างไร ก็ออกแบบหลายอย่าง เช่น การเก็บเครื่องมือ การทำแผนที่ทำมือ แผนที่และข้อเสนอก็ให้มีประสิทธิภาพ แผนที่ไหนที่ชาวบ้านทำได้เอง อย่างเช่น ทำขุดลอกคูคลองฝายแล้ว ก็ทำให้เห็นว่าชาวบ้านไม่ได้ไปร้องขอแต่รัฐ ชาวบ้านก็พยายามจัดการด้วยตนเอง แต่ว่าเรื่องบางเรื่องมันนอกเหนืออำนาจหน้าที่ และต้องใช้งบประมาณขนาดใหญ่ ต้องให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องเข้ามามีส่วนร่วม ก็คือทำแผนเป็นขั้นเป็นตอน ทำแผนที่ทำมือ ทำจำนวนประชากรที่เดือดร้อนเป็นใคร ทำไร น้ำท่วมช่วงไหน น้ำแห้งช่วงไหน เดือนไหนผลผลิตเสียหาย ช่วงน้ำท่วมก็ร้าย ต้องทำกันถึงขนาดนั้นเพื่อให้เห็นว่า จะจัดการปัญหาเรื่องน้ำใครได้ประโยชน์ เสียประโยชน์ ที่สำเร็จก็จะเป็นที่ตำบลนาบัวกับตำบลบ้านพร้าว

ชาย ไชยชิต: สำเร็จนี้เห็นได้จากมีหน่วยงานเอาข้อมูลเราไป แล้วก็ลงมาทำงานในพื้นที่ ส่วนใหญ่คือชลประทานหรืออะไร

อานัติ สุทธิเสมอ: ลงมาทำงานร่วม ส่วนใหญ่ก็จะเป็นชลประทาน

ชาย ไชยชิต: แปลว่าก่อนหน้านี้ที่เรายังไม่มีการทำแผนเรื่องน้ำกัน ข้าราชการพวกนี้เขาเคยรู้ปัญหา เราไหม

อานัติ สุทธิเสมอ: ผมว่าไม่นะ

ชาย ไชยชิต: เขาไม่ลงมา

อานัติ สุทธิเสมอ: ผมก็ยังสงสัยเวลาหน่วยงานนั่งเขียนแผน เขาเขียนแผนกันอย่างไร ตอนนี่จากโครงการความร่วมมือหลายพื้นที่ ผมว่าน่าจะเกือบ 100% ข้อมูลมีความสำคัญ ถ้าจะจัดการปัญหา โครงการความร่วมมือมัน ไม่ใช่โครงการพัฒนา มันเป็นโครงการวิจัยที่แก้ปัญหาด้วยข้อมูลแบบเป็นแบบเป็นแผน ดึงภาคีมาหนุนเสริม จัดการปัญหาร่วมกัน คือพื้นที่ไหนทำลักษณะคอนเซ็ปต์แบบนี้ ผมสังเกตว่ามันจะไปต่อได้ ปัญหามันจะถูกจัดการ แต่ถ้าพื้นที่ไหนยังมองเป็นการพัฒนาแบบเก่า ต้องการอะไรไปบอกเขา ไม่มีแผน ไม่มีข้อเสนอ เรียกร้องอย่างเดียว เข้าไปก็เหมือนเดิม

ชาย ไชยชิต: แสดงว่าเราเป็นชาวบ้าน เราช่วยข้าราชการทำงาน เราเก็บข้อมูล ทำวิเคราะห์ให้ เขาไม่ต้องทำอะไรเลย

อานัติ สุทธิเสมอ: ตอนนี่หลายหน่วยงานก็อาศัยวิทยากรที่เป็นชาวบ้าน ก็ win-win เขาได้เราได้

ชาย ไชยชิต: เรื่องน้ำที่เห็นได้ชัด มีทำโครงการไร ยกตัวอย่างได้ไหม

อาณัติ สุทธิเสมอ: คลองไส้ไก่ที่ตำบลนาบัว ส่วนตำบลบ้านพร้าวก็เป็นโครงการเครื่องสูบน้ำไฟฟ้า

ชาย ไชยชิต: คือทำเป็นแท่งคี่ใหญ่แล้วก็สูบขึ้นไป

อาณัติ สุทธิเสมอ: มันเป็นคลองที่ไกล ต้องใช้พลังงานไฟฟ้าสูบและก็ผันน้ำเข้ามาใช้ในแหล่งเกษตร

ชาย ไชยชิต: คือสถานีสูบน้ำ แสดงว่าเรื่องน้ำก็ได้หยุดนะ ยังเดินกันอยู่

อาณัติ สุทธิเสมอ: ครับ

ชาย ไชยชิต: เรื่องแผน กระบวนการของแผนแม่บท ก็ยังเดินอยู่เหมือนเดิม

อาณัติ สุทธิเสมอ: ผมว่ามันเหมือนกับเป็นวาระของชาติไปแล้วนะ ว่าทุกตำบลต้องมีแผนแม่บท เดียวนี้ผมว่าหลาย อบต. ก็ทำแผนได้ดีขึ้น ทำแผนจากข้อมูล ก็ได้แรงมาจาก สกว. ด้วย พัฒนาชุมชนด้วย การทำประชาคม การใช้ข้อมูล

ชาย ไชยชิต: ก่อนหน้านี้นั้ตัวพี่เองเคยเข้าไปสัมผัสการทำงานของ อบต. ไหม เช่น เขาจัดประชาคมกันอย่างไร เขาทำแผนกันอย่างไร

อาณัติ สุทธิเสมอ: ก็เคย เขาก็ถามจะทำอะไร

ชาย ไชยชิต: เราเคยสังเกตไหม กระบวนการเขาเป็นอย่างไร อบต. ทำประชาคมเพื่อระดมปัญหาไปจัดทำแผน กับการที่เราทำเวที ทำแผนชุมชนของเราเอง อะไรมันต่าง คุณภาพมันต่างกันอย่างไร

อาณัติ สุทธิเสมอ: มีความต่าง คือเขาจะถามชาวบ้านว่าจะเอาอะไร

ชาย ไชยชิต: กลุ่มคนที่เขามาร่วมคือกลุ่มคนเดียวกันใช่ไหม เวลาที่เราทำแผนชุมชน ข้อมูลต่าง ๆ ของเรากับ อบต. เวลาที่เขาทำประชาคม ก็กลุ่มเดียวกัน

อาณัติ สุทธิเสมอ: ก็คล้าย ๆ กัน มันเป็นเรื่องเทคนิคกลยุทธ์มากกว่า ผมว่า อบต. เขาสนใจทุกทุกคือ ถามแล้วให้ตอบ ซึ่งบางที่ชาวบ้านเขาไม่อยากพูด อย่างเราไปทำ คืออยากให้ทำไร ปัญหาคือไร ชาวบ้านบางคนเขาไม่พูดก็ต้องให้เขาเขียนใส่กระดาษ

ผมไม่รู้ว่าคุณหลัก ๆ เขาเป็นอย่างไร ข้อมูลเขาค่อนข้างจะเก่า ส้ารวจเมื่อ 10 ปีที่แล้วคือใช้ข้อมูลเดิม ใช้วิธีการแบบเดิม ซึ่งผมว่ามันก็อาจจะใช้ได้ ผมว่ามันอาจจะไม่มีประสิทธิภาพ บางที่บางอย่างโครงสร้างมันเปลี่ยน สังคมมันเปลี่ยน ภูมิประเทศมันเปลี่ยนไป ชาวบ้านไม่ค่อยมีส่วนร่วม มาแค่ยกมือ ความเห็นไม่ค่อยเกิด ผมว่ามันดูทางการด้วย ไม่ว่า อบต. หรือหน่วยงานราชการมาทำที่ประชาคม ทำแผน เขาค่อนข้างจะเป็นทางการ ซึ่งชาวบ้านเขาไม่ได้มีบุคลิกแบบนั้น คือเขา

จะคุยกันภาษาชาวบ้าน ถ้าบรรยากาศมันเป็นกันเองเขาก็พูดเอง ต้องสร้างบรรยากาศให้เป็นกันเอง เป็นทางการมากเกินไป เหมือนเจ้านายมาหาลูกน้อง ผมว่ามันมีความตึงเครียดบางอย่างที่ทำให้ไม่เกิดแผนอย่างที่ผมอยากจะเห็น แต่ตำบลดี ๆ ก็มีนะ

ชาย ไชยชิต: ดินขึ้นอยู่กับปลัด ขึ้นอยู่กับเจ้าหน้าที่ หรือขึ้นอยู่กับอะไร

อาณัติ สุทธิเสมอ: อย่างแน่วพื้นที่ อย่างนายก อบต. อย่าง อบต. เขาเคยผ่านงานที่มันมากกว่าทำงานระบบราชการ เขาก็จะมีเทคนิค วิสัยทัศน์ กลยุทธ์ที่แตกต่าง เหมือนอย่างนาบัว เขาพยายามหาเทคนิคใหม่ ๆ เพื่อทำแผน สร้างเวทีวิชาการให้ชาวบ้านมีส่วนร่วม เขาก็จะใช้วิธีการแบบใหม่ ซึ่งมันก็จะได้อีกแบบหนึ่ง

ชาย ไชยชิต: ยกตัวอย่าง ตำบลนาบัว เวทีวิชาการชาวบ้าน พี่ได้เข้าร่วมไหม บรรยากาศเป็นอย่างไร

อาณัติ สุทธิเสมอ: ผมก็เคยไป เหมือนนางวัด เขาก็เอาชาวบ้านมา แต่ละหมู่บ้านเอาข้าวเอาปลา มา ถึงเวลาก็แบ่งกลุ่มย่อย ก็จะมีผู้นำธรรมชาติ กับผู้ใหญ่บ้าน ชวนกันคุยเรื่องปัญหา ระดมปัญหา มีฟลิปชาร์ท มีกลุ่มย่อย จดปัญหา ว่าต้องการทำอะไร อย่างไร คือเวทีจะไม่เป็นทางการ เวทีรูปแบบในการแก้ไขปัญหาในการสร้างแผนจะใช้กลุ่มย่อยพูดคุยกัน แต่ละพื้นที่ แต่ละหมู่บ้าน แต่ละกลุ่ม กลุ่มเยาวชน เยาวชนอยากทำอะไรก็ให้เยาวชนไปคุยกัน

ชาย ไชยชิต: เจอหลายกลุ่มเลย กลุ่มเยาวชน กลุ่มผู้สูงอายุ กลุ่มสวัสดิการ แล้วในแต่ละกลุ่มก็มีตัวแทนจากแต่ละหมู่บ้านมานั่งอยู่ด้วยกัน วิธีแบบนี้สามารถระดมปัญหาได้ลึกกว่าใช่ไหม

อาณัติ สุทธิเสมอ: ครับ มันเปิดโอกาสให้คนกล้าพูด

ชาย ไชยชิต: แล้วผลของการทำเวทีประชุม เวทีวิชาการชาวบ้าน สมมติว่าระดมปัญหากลุ่มย่อยอะไรต่าง ๆ เสร็จแล้ว แล้วมาทำอย่างไรต่อ กลุ่มมีแล้ว ปัญหาข้อมูล ความต้องการ แล้วทำอย่างไรต่อ

อาณัติ สุทธิเสมอ: รู้สึกว่าเขาจะเสนอให้ อบต. เป็นแผนพัฒนา

ชาย ไชยชิต: ก็คือสรุปออกมาเป็นภาพรวม

อาณัติ สุทธิเสมอ: แต่ก็ไม่รู้แน่ชัดว่า อบต. จะเอาไปทำต่อหรือไม่ทำต่อ แต่ผมคิดว่าเขาน่าจะทำเพราะนายก อบต. เขาไปนั่งร่วมด้วยทุกปี นายก อบต. เขาก็ดี เป็นกันเอง เท่าที่สัมผัสก็เหมือนกับเขาถูกชาวบ้านเลือกมา ชาวบ้านเขาวางกรอบ วางกติกาบางอย่างเพื่อให้นายก อบต. ทำตามในสิ่งที่เขาต้องการได้ ตำบลนาบัวเขามีกระบวนการบางอย่าง

ชาย ไชยชิต: อันนี้เป็นกลไกในชุมชนเขาเองใช่ไหม ที่อื่นอาจจะไม่มีแบบนั้นใช่ไหม มีกรอบ มีข้อตกลง มีระเบียบต่าง ๆ เมื่อวานมีคนเล่าให้ฟังว่าแต่ละชุมชนเองก็จะมีกฎเกณฑ์บางอย่าง เช่น เรื่องปัญหายาเสพติด ก็มีการวางกฎเกณฑ์ว่าวันพระไม่กินเหล้า เรื่องของการใช้ป่าชุมชนก็มีกฎเกณฑ์ว่าไปตัดก็ต้องโดนจับ โดนปรับ การทำกฎเกณฑ์พวกนี้ใครเป็นคนทำ แต่ละกลุ่มทำเองหรืออาศัยเวทีของชุมชนอย่างไร

อาณัติ สุทธิเสมอ: เท่าที่เข้าไปสัมผัสในพื้นที่ นาบัวประชุมกันบ่อย จะมีประชุมประจำเดือน มีการวางแผน วางกติการ่วมกัน เขามีวาระประจำเดือน ประจำปี อะไรที่มันล้าหลังก็ทิ้งไป อะไรที่ควรปรับใหม่ คือมันมีเวทีที่ทำให้คนในชุมชนได้พบได้คุยกัน ทั้งแกนนำ ทั้งชาวบ้าน ก็เลยง่ายในการสร้างกติการ่วมกัน

ชาย ไชยชิต: ถ้าเปรียบเทียบใกล้ ๆ นาบัว บ้านพร้าว เราเห็นความแตกต่างไหม สิ่งที่ตำบลนาบัวมี ที่นี้มีไหม เวทีแบบนี้กลไกแบบนี้

อาณัติ สุทธิเสมอ: ก็จะมีที่ตำบลนาบัว

ชาย ไชยชิต: ถ้าอย่างนั้นที่ตำบลนาบัวต้องมีปัจจัยอะไรที่มันต่าง อย่างการมีแกนหลักของการเคลื่อนไหว การประสานและเป็นที่ยอมรับ อย่างการมีพี่เหว (นางสุวรรณา เมืองพระฝาง) ทำบทบาทแบบนี้มีส่วนไหม

อาณัติ สุทธิเสมอ: มีส่วนมากพี่เหวเป็นเงื่อนไขหลักเลยที่ทำให้ท้องถิ่นไปได้ แต่ที่อื่นก็ต่างนะ แต่ผมว่าเขาก็พยายามทำกันอยู่ เพียงแต่ว่าคนที่คิดและเห็นเหมือนพี่เหวมันไม่เท่ากัน บางคนก็ทำตามประสบการณ์ ทำตามที่เคยรู้มา ทำตามโลกทัศน์ของตัวเอง อย่างพี่สมานก็ทำตามที่ได้เรียนรู้มา

ชาย ไชยชิต: แล้วเราจะทำบทบาทอย่างนี้ได้ไหม อย่างประธานสภา 2 คนเมื่อไหร่

อาณัติ สุทธิเสมอ: ไม่แน่ใจ ต้องถามแก

ชาย ไชยชิต: ถ้าพี่ลองประเมินดูว่าต่อไปถ้าเขาขับเคลื่อนงานในชุมชน ในตำบลของเขามากขึ้น เขาจะสามารถทำหน้าที่ตรงนี้ได้ไหม ประสานฝ่ายโน้นฝ่ายนี้เข้ามา

อาณัติ สุทธิเสมอ: น่าจะทำได้นะ เขาก็พยายามทำอยู่

ชาย ไชยชิต: การสร้างการทำทีมขับเคลื่อนงาน อย่างที่เห็นในโครงการความร่วมมือ มีวิธีทำอย่างไรให้คนเกาะเกี่ยวกัน โดยเฉพาะคนที่เป็นคนเคลื่อนคนอื่น อย่างตัวพี่ตัวเอง เราทำงานกันแบบไหน อย่งไร เราจะต้องประชุมกันก่อนที่จะเรียกชาวบ้านประชุมอีกทีใช่ไหม

อาณัติ สุทธิเสมอ: ครับ ก็ประชุมเตรียมความพร้อม

ชาย ไชยชิต: ส่วนหนึ่งเราเคยทำงานกันมาก่อนอยู่แล้วไหม เราคุ้นเคยกันมาอยู่แล้วใช่ไหม

อาณัติ สุทธิเสมอ: ส่วนมากผู้นำรู้จักกันหมด ยิ่งอยู่ในจังหวัดเขาประชุมผู้ใหญ่บ้าน กำนัน คือผู้นำสัมพันธ์กันมาก่อน สมัยที่เริ่มโครงการช่วงแรก ๆ มันก็หลายตำบลนะ คือมันก็มีทั้งเอาด้วย ไม่เอาด้วย อย่งยากทำ ไม่อย่งยากทำ เราก็เชิญมาไม่ใช่ว่า 30, 40 ก็ทำหมดนะ พอเชิญมาสัก 30 มันก็เหลือสัก 10, 15 ตำบล คือเท่าที่ผมเห็น ผู้นำที่พาชุมชนไปได้ สัมผัสกับตัวเองนะผมว่าเขามีบุคลิก คือเห็นผลประโยชน์ 2 ด้าน หนึ่งงานพวกนี้มันเป็นผลประโยชน์ทางการเมือง ถ้าทำเป็นคุณได้ฐานสมาชิก ได้ปัจจัยหนุนเสริมจากภายนอกทำให้ง่ายขึ้น เป็นผู้นำแล้วมีผลงาน คือผมอาจจะสรุปแต่ไม่เคยสัมภาษณ์เขาโดยตรง รู้สึกชาวบ้านที่เขามาร่วมคือเขาอาจจะมองเห็นจุดนี้ มองเห็นประโยชน์ 2 ด้าน ประโยชน์กับตัวเอง ประโยชน์ท้องถิ่น แล้วก็

ประโยชน์จากข้างนอก คือใช้ประโยชน์จากส่วนนี้เป็น มันได้หมด ได้ทั้งประโยชน์ ได้ทั้งเพื่อน ได้ทั้งงบ ได้ทั้งแก้ไขปัญหาวบ้าน แล้วตำบลที่มันไปได้ ผมสังเกตส่วนมากเขาก็มีบุคลิกอย่างนี้ มองผลประโยชน์แบบได้ทั้งหมด คือไม่คิดมาก ทำแล้วก็ใจรัก แล้วทุกคนได้ คือจะเห็นจุดนี้

ชาย ไชยชิต: เพราะทุกฝ่ายมาร่วมกันได้ พอเห็นประโยชน์ นายก อบต. หรือประธานสภา ก็เห็นว่าการทำงานชุมชนแล้วมันได้ตัวเขาเองด้วย ชาวบ้านก็เห็นว่าทำงานกับชุมชนเราก็ได้เครือข่าย ได้งบ ได้การสนับสนุนจากข้างนอกด้วย สุดท้ายปัญหาก็ถูกแก้ไขได้

อาณัติ สุทธิเสมอ: ใช่ ตำบลที่ไปไม่ได้ก็มาแต่เถียงว่าคนนั้น นี่ไม่ทำ คือทำงานทุกอย่างมันเหนื่อยหมด มันต้องลงแรงทำงานกับชาวบ้านมันต้องติดตาม ลงไปดูต่อเนื่อง

ชาย ไชยชิต: ช่วงแรก ๆ มีโครงการความร่วมมือฯ ของ สกว. มา การฟอร์มทีมหรือการทำงานของทีมนับเคลื่อนโครงการ มีพี่แหวและก็มีหลาย ๆ คนที่อยู่รอบ ๆ หนึ่งในนั้นก็คือพี่ต่อ เราทำงานกันอย่างไร มีการประชุม หรืออาศัยตรงไหนเป็นศูนย์กลาง

อาณัติ สุทธิเสมอ: เหมือนกับเป็นกลไกจังหวัด

ชาย ไชยชิต: อันนี้ถูกวางไว้แล้วโดยตัวโครงการ

อาณัติ สุทธิเสมอ: มันอาจจะเป็นโดยโครงการก็ได้ แต่โดยธรรมชาติก็คือผู้นำจากตำบลขึ้นมาเป็นตัวแทนของแต่ละตำบล มันมี 20 ตำบล จะมีแกนนำ กลไกระดับหมู่บ้าน มีผู้ใหญ่บ้าน อสม. ผู้รู้ อยู่ในพื้นที่ชุมชน แล้วก็จะมีกลไกหลักของแต่ละตำบลคือเขาจะส่งมาเป็นตัวแทน คน ๆ นี้ก็จะคอยประสานงานกับทีมตรงกลาง คอยไปรับฟัง ไปร่วมประชุม คอยมาขับเคลื่อนอีกทีหนึ่ง ก็จะมีวาระการประชุม 2-3 เดือนครั้งหนึ่ง คอยติดตาม อยากจะให้ไปสนับสนุน ไปหนุนเสริมตรงไหน ถามสถานการณ์ในพื้นที่ตอนนี้ถึงไหนอย่างไร จะมีกลไกลักษณะนี้อยู่

ชาย ไชยชิต: คราวนี้มาจับเรื่องเบื่องหลังหน่อย วิธีการทำงาน การขับเคลื่อนงาน การประสานงานมันราบรื่นมาตลอดไหม มันมีอุปสรรค ปัญหาอะไรไหม

อาณัติ สุทธิเสมอ: กับชาวบ้านผมว่าไม่ค่อยมีปัญหา กับภาคี มันเป็นปัญหาของระบบราชการ นายไม่สั่งก็ไม่ทำ

ชาย ไชยชิต: ภาคีที่ว่า เช่น พัฒนาชุมชน เกษตรจังหวัด

อาณัติ สุทธิเสมอ: ครับ คือถ้านายไม่สั่งการก็ไม่ทำ ปัญหาของระบบราชการก็ทุกที่ มีน้อยที่ว่าการราชการที่จะมาร่วมกับชาวบ้าน แล้วก็มีความ มีแผนรื้อ ที่อาจารย์ถามที่แรกว่าเขาเขียนแผนมาจากอะไร วันนี้ผมก็ยังงง เช่น อย่างเกษตรฯเชิญมาร่วมโครงการ มาแต่ไม่ออกแรง ไม่ออกแรงในที่นี้คือไม่มีงบ เขาจะออกตัวว่าเขาไม่มีงบ แต่เวลาเขาไปทำอีกเรื่องหนึ่งเขาทำได้ ซึ่งเราก็บอกไม่จำเป็น ถ้าทางเกษตรฯมีความรู้ ช่วยอะไรได้ก็ช่วยกัน กรอบราชการเขาคิดแค่เรื่องงบ อันนี้คือปัญหาวัฒนธรรมองค์กรระบบราชการ

ชาย ไชยชิต: แล้วเวลาเรามีเวที มีอะไรต่าง ๆ พวกภาคีราชการส่งตัวแทนมาใช่ไหม เขาเอาระดับไหนมา

อาณัติ สุทธิเสมอ: เราก็คือเขา ถ้าหัวหน้าว่างเขาก็มา ถ้าไม่ว่างก็ส่งตัวแทน

ชาย ไชยชิต: แต่มาก็คือแค่คนร่วม ไม่ได้เกิดอะไรใช่ไหม

อาณัติ สุทธิเสมอ: แล้วแต่ เราจะจัดบทบาท บทบาทให้เขามาเป็นวิทยากร ให้เขามาเป็นผู้รู้มาแนะนำอย่าง ส.ป.ก.เขาไม่เกี่ยวอะไรกับปุ๋ยสั่งตัดเลยนะ เขาก็มาสนใจ เขาเกิดไอเดีย

ชาย ไชยชิต: อันนี้เป็นภาคีวงนอกใช่ไหม แต่มาแล้วมาเกาะติดเรื่องนี้เลย

อาณัติ สุทธิเสมอ: ก็ถือว่าเป็นภาคี ก็ชี้กับทางพี่น้องแกนนำทางโครงการ เขาก็รู้สึกสิ่งที่เขาทำอยู่มันไม่ได้สอดคล้องกับปัญหาชาวบ้าน ขึ้นอยู่กับวิสัยทัศน์ผู้นำเขาด้วย หัวหน้า ส.ป.ก. ก็เอามาเป็นยุทธศาสตร์หลักในการส่งเสริมเรื่องปุ๋ยสั่งตัด คือปรับให้เข้ากับกระบวนการ อย่างที่ผมบอกคือถ้าเห็นชาวบ้านได้ เขาได้ไปด้วยกันได้หมด ถ้าเห็นมันคือผลประโยชน์ร่วมทุกฝ่ายได้หมดแล้ว ส.ป.ก. มากี่ไม่ได้ลงทุนไร สกว. ก็ลงทุนซื้อปุ๋ยให้ ส.ป.ก. มาช่วยเป็นวิทยากร เขาสันับสนุนรายได้ ความรู้จากราชการ ขอให้ได้รับความรู้ก็พอ ก็พยายามผลักดันเรื่องงบประมาณให้มาจากท้องถิ่นมากที่สุด มาจาก อบต. พยายามฝากแกนนำ ผ่านหน่อยนะ เข้าประชุมสภา ก็เขียนแผน พยายามให้กิจกรรมพวกนี้ใช้งบจากท้องถิ่น คือไม่ต้องเอาเยอะ เริ่ม ๆ ทำไปก่อน

ชาย ไชยชิต: ที่ผ่านมามีการตอบสนองจากท้องถิ่นเป็นอย่างไรบ้าง

อาณัติ สุทธิเสมอ: ก็ได้บ้าง ผมว่ามันก็ได้เกือบทุกตำบล เพียงแต่ว่ามันไม่ถูกจุด

ชาย ไชยชิต: เช่นเรื่องปุ๋ย อบต. สนับสนุนไหม

อาณัติ สุทธิเสมอ: อบต. ก็สนับสนุนเป็นจุดเรียนรู้ แต่เขาไม่มีงบ อบต. งบน้อยยิ่งกว่าหน่วยงานราชการอีก

ชาย ไชยชิต: แต่โดยหลักการเราก็น่าจะฟัง อบต. เพราะเป็นองค์กรที่ใกล้ที่สุด

อาณัติ สุทธิเสมอ: เขามา อบต. ก็มานะส่วนมาก ส่งเจ้าหน้าที่มา พยายามจะใช้ อบต. ให้เยอะที่สุด อย่างน้อยก็เรื่องสถานที่ จะต้องให้รู้สึกว่าเป็นประชาชนในพื้นที่เป็นเจ้าของ อบต. อบต. ประชุม บางครั้งก็ใช้สถานที่ อบต. ก็คือให้รู้สึกว่าเป็น อบต. เข้ามามีส่วนร่วมกับประชาชนให้มากที่สุด ส่วนเรื่องแผน งบประมาณ มันอยู่ในระยะยาว มันหวังไม่ได้เยอะ แต่เขาทำเรื่องฝึกปลอดสารก็ยากแล้ว ส่วนมากผู้นำท้องถิ่นจะมองในเรื่องโครงสร้างพื้นฐาน

ชาย ไชยชิต: มันเป็นเรื่องจริงใช่ไหม มันยังจำเป็นต้องการอยู่มากใช่ไหมชุมชนแถวนี้ ตำบลแถวนี้ โครงการที่เขาสร้างมา มันตอบโจทย์ไหม อันนี้เป็นข้อสังเกตเฉย ๆ ว่าในพื้นที่มันเป็นอย่างไร ส่วนใหญ่ท้องถิ่นก็บอกว่าเรื่องโครงสร้างพื้นฐานเป็นเรื่องหลัก จำเป็นต้องทำ

อาณัติ สุทธิเสมอ: ขึ้นอยู่กับพื้นที่ บางพื้นที่ก็จำเป็นนะ แต่บางพื้นที่ก็ไม่ต้องทำแล้วก็ได้ แต่ต้องมีทุกปี ทำทุกปีเดี๋ยวนี้มันขยายด้วย คนไปอยู่ชุมชนเมือง

ชาย ไชยชิต: ก็ขึ้นอยู่กับผู้บริหารด้วยที่ว่าเขาจะเห็น ไม่เห็นอย่างไร เรื่องพวกนี้ ดังนั้น ถ้าเราฟังจาก อบต.ไม่ได้ เราก็ใช้วิธีการประสานกับช่องทางอื่น ๆ เมื่อที่ที่ประสานสภาเขาแล้วให้ฟังก็คือ ช่องทางอื่น ๆ ก็เช่น วงจรภายนอก ภาคีต่าง ๆ เห็นบอกว่ามันมีเวทีหนึ่งก็คือคณะกรรมการประสานงานองค์กรภาคประชาสังคมระดับจังหวัด ช่วยเล่าให้ฟังหน่อยว่าเขาทำงานกันอย่างไร

อาณัติ สุทธิเสมอ: อันนี้ผมไม่ได้เข้าไปร่วม พี่สมานที่เขาเข้าไปร่วม รู้สึกจะเป็นของสถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (องค์การมหาชน) (พอช.) เท่าที่รับทราบมาเขาจะมีตัวแทนจากท้องถิ่น ชุมชน ภาคี ไปประชุม พูดคุย ทำงานร่วมกัน แต่ผมก็ไม่แน่ใจนะว่าเรื่องการส่งเสริมสนับสนุน เขาส่งเสริมสนับสนุนเรื่องอะไร อย่างใดบ้าง เอาเข้าจริง ๆ หน่วยงานภาครัฐ ทั้ง เกษตร ส.ป.ก. พัฒนาชุมชน เขาก็ใช้คนกลุ่มเดียวกับเรา ณ ปัจจุบันนี้

ชาย ไชยชิต: เวลาเขามีโครงการอะไรจะมาถือ ตามความรับผิดชอบของเขาใช่ไหม เขาก็ต้องอาศัยคนกลุ่มนี้

อาณัติ สุทธิเสมอ: ตอนหลังเขาก็เริ่มเข้ามาใช้พื้นที่ทำโครงการความร่วมมือ ใช้กลไก ประสานเข้าไปเป็นคณะทำงาน เข้าไปร่วมวางแผน เขาก็ใช้คนจากชุมชนมากขึ้น คือตอนนี้หน่วยงานราชการก็เริ่มปรับเปลี่ยน เริ่มเอาคนของภาคประชาชน เข้าไปมีส่วนร่วมมากขึ้น เพียงแต่ปัญหาที่พบก็คือมันไม่มีเครื่องมือในการลงมาแก้ไขปัญหา มันยังขาดตรงนี้อยู่ คือใช้ความคิด ใช้ศักยภาพจากชุมชน แต่ว่าจะแก้ไขปัญหา คือไปพูดปัญหา แต่กลับไปแล้วมันทำอะไรต่อไม่ได้ คือตอนนี้หน่วยงานราชการมันอยู่จุดนี้ เท่าที่ดูมาชาวบ้านหลายคนก็เข้าไปเป็นคณะทำงาน เข้าไปเป็นที่ปรึกษา เป็นภาคประชาชน ให้กับหน่วยงานนั้น หน่วยงานนี้ แทบทุกที่เขาต้องเอาภาคประชาชนเข้าไปมีส่วนร่วม

ชาย ไชยชิต: แต่จะนำไปสู่อะไรก็อีกเรื่องหนึ่งใช่ไหม อาจจะรวมเฉย ๆ ให้ความรู้ดี ราชการมีส่วนร่วม

อาณัติ สุทธิเสมอ: ก็ยังดี ดีกว่าไม่รู้จักกันเลย

ชาย ไชยชิต: แล้วการเคลื่อนไหวในตัวระดับชุมชนเอง ระหว่างเรากับกลุ่มผู้นำ มันมีอุปสรรค ปัญหาอะไรไหมที่ผ่านมากว่าเราจะมาเจอทางออกได้ กว่าเราจะมาเคลื่อนไหวโครงการ ทะเลาะเบาะแว้ง ความคิดไม่ตรงกัน

อาณัติ สุทธิเสมอ: ก็มีบ้าง แต่ไม่รุนแรง เรื่องปัญหา ความขัดแย้ง

ชาย ไชยชิต: คนหมดใจมีไหม ทำงานอยู่ก็เหนื่อย ท้อ แล้วรู้สึกไม่อยากทำแล้ว

อาณัติ สุทธิเสมอ: ยังไม่เจอ ก็มีแต่ได้ดีขึ้นนะเท่าที่สังเกต ชาวบ้านที่ทำ แรก ๆ ก็เป็นชาวบ้าน ต่อไปก็ไปเป็น อบต. ไปเป็นผู้ใหญ่บ้าง คือผมว่ามันไปในทางที่ดีขึ้น

ชาย ไชยชิต: แสดงว่าคนที่มาทำมีแต่ดีขึ้น

อาณัติ สุทธิเสมอ: ครับ ส่วนมากนะ แต่ก่อนก็เป็น อสม. ต่อมาก็มาเป็นประธานสภา ส่วนบางพื้นที่เมื่อก่อนก็เป็นแกนนำชาวบ้าน ตอนนี้ก็มาเป็นผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน มันก็ไปในทางที่ดี ผมก็รู้สึกว่าผู้นำเขาเริ่มเห็นภาพ รู้สึกว่าได้ประโยชน์ทุกฝ่าย ได้ทั้งเครื่องมือ ความรู้สนับสนุน แล้วทำให้เกิดประโยชน์ต่อชุมชน ต่อตัวเองได้

ชาย ไชยชิต: พุดง่าย ๆ กระบวนการที่เกิดขึ้นคือการสร้างคนใหม่

อาณัติ สุทธิเสมอ: ครับ แต่อย่างอาจารย์ว่าตกต่ำนี้ไม่เคยเห็น อย่างบางพื้นที่ บางตำบลก็ไปเป็นนายกฯ เช่น นายกฯ ที่นาบัวเป็นภาคประชาชนแล้วก็ไปเป็นนายกฯ

ชาย ไชยชิต: จากชาวบ้านธรรมดาเมื่อก่อนไม่เคยพูด พอมีเวทีก็รู้จักพูดขึ้น รู้ว่าตัวเองทำงานด้านไหนได้ดี ได้รับการส่งเสริมคนที่เป็นผู้นำก็ยังมีบทบาทเกิดขึ้น

อาณัติ สุทธิเสมอ: ก็ถือว่าเป็นข้อค้นพบอันหนึ่งจากการทำงาน

ชาย ไชยชิต: เพราะมันเห็นชัดเจนเลยใช่ไหม คนที่เราทำงานด้วยกันตั้งแต่แรก ความเปลี่ยนแปลงของเขาก็เกิดขึ้น

อาณัติ สุทธิเสมอ: ไปเป็นที่ปรึกษาหน่วยงานนั้น หน่วยงานนี้ ไปเป็นผู้นำท้องถิ่น

ชาย ไชยชิต: การได้รับการยอมรับจากหน่วยราชการมันสำคัญมากน้อยแค่ไหนสำหรับชาวบ้าน

อาณัติ สุทธิเสมอ: สำหรับเขา ยิ่งกว่าภาคภูมิใจ

ชาย ไชยชิต: แปลว่าก่อนหน้านี้มันไม่ใช่ใช่ไหม แปลว่าก่อนหน้านี้ 20, 30 ปีที่ผ่านมา ข้าราชการกับชาวบ้านมันเป็นอย่างไรร

อาณัติ สุทธิเสมอ: ชาวบ้านกับราชการเหมือนไม่ถูกกัน เหมือนคนละมุม ต่างคนต่างรังเกียจกัน ชาวบ้านก็ตำหนิข้าราชการ ข้าราชการก็ตำหนิชาวบ้าน วันนี้ก็ร่วมไม้ร่วมมือกัน เข้าใจกันมากขึ้น

ชาย ไชยชิต: เราเห็นได้ชัดใช่ไหม จากพื้นที่นี้

อาณัติ สุทธิเสมอ: อย่างที่ผมว่า ไปเป็นที่ปรึกษา ไปเป็นวิทยากรให้กับหน่วยงานบ้าง

ชาย ไชยชิต: แปลว่าเขามองว่าชาวบ้านมีศักยภาพ ศักยภาพนั้นมันมาจากความรู้ใหม่ ความรู้ที่ชาวบ้านเรียนรู้กันเองใช่ไหม อย่างนั้นแปลว่าโครงการความร่วมมือทำให้ชาวบ้านเรียนรู้ ข้อมูลปัญหาชุมชน ข้อมูลการแก้ไขปัญหาอะไรก็ตาม มันมีส่วนที่ทำให้ราชการที่อยู่ในพื้นที่หันมามองชาวบ้านใหม่ ผมพูดอย่างนี้ได้ไหม

อาณัติ สุทธิเสมอ: ได้ ผมว่าใช่เลย รู้สึกว่าหน่วยงานราชการอาศัยชาวบ้านเยอะนะ

ชาย ไชยชิต: ตอนนี้กำลังพูดถึงภาพที่ราชการมีกับชาวบ้านที่เปลี่ยนไป เพราะว่าอย่างหนึ่งก็คือศักยภาพที่คนในชุมชนปรากฏให้เห็น แล้วงานของราชการเองกับเป้าหมายของการแก้ปัญหาของชาวบ้านเป็นสิ่งที่มันมีเป้าหมายร่วมกัน ดังนั้นเขาก็มักจะมาอาศัยชาวบ้านมากขึ้น เวลาที่มีโครงการอะไรมาที่จะต้องมาติดต่อบ้าน พัฒนาชุมชนมีโครงการมาก็มาติดต่อบ้าน อันนี้คือสิ่งที่เปลี่ยนไปใช่ไหม

อานัติ สุทธิเสมอ: รางวัลหลายรางวัล ชาวบ้านก็ได้มาจากโครงการที่เราทำ หน่วยงานเขาก็เหมือนว่าไปได้รางวัลมาสักรางวัล หน่วยงานเขาก็ไม่เคยทำมาก่อนเลย ก็เป็นผลงานที่ชาวบ้านเขาทำกันเอง พอได้รางวัล หน่วยงานก็เอาชาวบ้านคนนั้นไปเป็นแบบอย่าง

ชาย ไชยชิต: ก็เป็นผลงานของหน่วยงานเขา จริง ๆ แล้วชาวบ้านเขาสร้างตัวเขาเองใช่ไหม ราชการไม่ได้มาสร้าง แต่พอมาประกวด พอเสร็จ ก็กลายมาเป็นของเขาด้วย

อานัติ สุทธิเสมอ: มันก็เกิดมาจากท้องถิ่นทั้งนั้น ชาวบ้านทำกันเอง แต่ก็ไม่ใช่ไร ถ้าเข้าใจว่าตัวเองได้ เขาได้ คืออย่าไปคิดมาก พยายามบอกชาวบ้าน ปัจจุบันหน่วยงานราชการ แผนงานการดำเนินงานมันไม่เห็นอะไรเลย

ชาย ไชยชิต: มันไม่มีอะไรเชิงลูกเลยใช่ไหม

อานัติ สุทธิเสมอ: ใช่ครับ มันมาเก็บดอกออกผลจากชาวบ้านแล้วทุกวันนี้ รางวัลที่ได้ ทั้งหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียง คนต้นแบบ ก็คือสิ่งที่ชาวบ้านทำกันมาก่อนทั้งนั้น หน่วยงานก็มาทีหลัง

ชาย ไชยชิต: เอานโยบายสนับสนุนมาทีหลัง

อานัติ สุทธิเสมอ: ใช่ แล้วก็ได้รับรางวัลกลับไป

ชาย ไชยชิต: พอให้ภาพมาแล้วก็เหมือนกับว่าราชการไปสนับสนุน แล้วชาวบ้านก็เลยเข้มแข็ง แล้วก็กลายเป็นต้นแบบขึ้นมา

อานัติ สุทธิเสมอ: เอาเข้าจริง ๆ ทำงานก็เกือบ 10 ปี ไม่เคยเห็นพื้นที่ไหน ที่หน่วยงานราชการลงไปทำแบบเป็นจริงเป็นจังจนประสบความสำเร็จ แล้วก็มาไวไปไว ราชการเดี๋ยวก็โยกย้าย

ชาย ไชยชิต: แล้วอย่างนี้ ถ้ามองดูจากโครงการความร่วมมือ มันมีหน่วยราชการไหนที่เป็นภาคี เป็นเพื่อนที่ใกล้ชิดกับชุมชนมากที่สุด แล้วก็ใจที่จะร่วม เราเรียกประชุมหรือเชิญมา หรือให้เป็นทีปรึกษา ให้ความรู้

อานัติ สุทธิเสมอ: หลัก ๆ ก็จะผลักดันให้เป็น อบต. เกษตรตำบล อนามัย หน่วยงานที่เขาพยายามผลักดันให้มาอยู่ในตำบล หน่วยงานพวกนี้ใกล้ชิดที่สุดแล้ว เพียงแต่ว่าไม่มีงบประมาณที่มาขับเคลื่อน คือรวมพลได้ รวมความรู้ เป็นสถานที่ที่ทำให้เกิดกระบวนการเรียนรู้ได้ ก็ยังต้องใช้ร่วมกันอยู่ทั้งเกษตร อบต. อนามัย อย่าง ส.ป.ก. ไม่ได้มีสำนักงานที่อำเภอ นครไทย สำนักงานอยู่ที่ในเมืองพิษณุโลก เวลาเขามาที่ก็ต้องมาจากพิษณุโลก แต่เขาก็มา เวลาเชิญให้เขามาเป็นวิทยากร มาพูดคุย เขาก็ยินดีมา

ชาย ไชยชิต: ตั้งแต่แรกที่เราทำโครงการ เขาไม่ได้เป็นส่วนหนึ่งที่ทำกับ สกว.

อานัติ สุทธิเสมอ: ไม่เกี่ยวเลย ซึ่งในความเป็นจริงน่าจะเป็นพัฒนาชุมชน แต่กลับไม่มีบทบาทเลย เขาก็เปลี่ยนใหม่ด้วยชุดที่ทำงานก็ออกเกือบทั้งทีม พัฒนาการจังหวัดเกษียณ รองก็เกษียณก่อนกำหนด (early) ส่วนพี่ที่สนิทสนมก็ early เหมือนกัน

ชาย ไชยชิต: คนมาใหม่ก็เลยต่อไม่ติดแล้ว อันนี้คือข้อจำกัดของภาคีภาคราชการ

อาณัติ สุทธิเสมอ: อย่างผู้ว่าราชการจังหวัด ถ้าไม่ใช่ผู้ว่าราชการจังหวัด นายปรีชา เรืองจันทร์ ก็ต่อไม่ติดเหมือนกัน

ชาย ไชยชิต: วิธีคิดมันก็ต้องเปลี่ยนใหม่แล้ว

อาณัติ สุทธิเสมอ: มันเป็นบุคลิกของผู้ว่าราชการจังหวัดแต่ละคนด้วย ผู้ว่าราชการจังหวัดก่อนท่านปรีชาจะย้ายกลับมาก็ต่อไม่ติดเหมือนกัน กระบวนการภาคประชาชนก็ไม่ได้ถูกสนับสนุนนัก ก็เห็นช่องว่าง จึงพยายามผลักดันไปให้ท้องถิ่น เกษตรอำเภอ เกษตรตำบล หมอ อบต. อย่างน้อยก็เป็นจุดศูนย์กลางในการสร้างกระบวนการเรียนรู้ พื้นที่ไหนเห็นงบประมาณจากแหล่งไหน ไปเอามาได้ ก็ทำไป

ชาย ไชยชิต: การสร้างกระบวนการ การเคลื่อนกระบวนการ คือในแง่หนึ่งก็คือการร่วมกัน แต่ว่าผมก็ยังมองว่าบทบาทของคนนำมันก็มีส่วนสำคัญ อันนี้ผมไม่รู้ละ ผมก็อาจไปเปรียบเทียบกับพื้นที่อื่น ๆ ด้วย เพราะพื้นที่อื่น ๆ การเคลื่อนงานให้มันสำเร็จ ดูจากโครงการความร่วมมือ อะไรมันคือปัจจัยสำคัญ บางทีอาจจะไม่เหมือนกัน อย่างที่ชัยนาทจะมีความเข้มแข็งของภาคประชาสังคม มีฐานของการทำงานของนักพัฒนาเอกชน (NGO) ซึ่งหลาย ๆ กลุ่ม หลาย ๆ เครือข่ายเขาก็มีความเข้มแข็ง ก็ไม่รู้ว่ที่นี่ปัจจัยจะเป็นอย่างไร แต่ข้อสังเกตหนึ่งคือว่า เรามีตัวกลางที่จะสร้างความเข้าใจ แล้วก็ประสานให้ทุกฝ่ายเข้ามาร่วมกันได้ คือตัวของพี่เหวเอง อันนี้มันอย่างไร มีบทบาทสำคัญมากแค่ไหนอย่างไร เท่าที่พี่ทำงานและสัมผัสมา อะไรคือจุดเด่น ถ้าไม่มีพี่เหวแล้วจะเดินไม่ได้ หรือมันมีผลต่อความสำเร็จ

อาณัติ สุทธิเสมอ: พี่เหวเขาก็ทำงานด้านนี้มานาน รู้จักคนเยอะ โดยเฉพาะคนระดับจังหวัด คือค่อนข้างมีบารมี แก่สร้างพื้นที่ตำบลนาบัว ก็สร้างจนได้รับรางวัลมากมาย ส่วนหนึ่งก็มาจากพี่เหว แต่ถ้าถามว่าหลังจากนี้ไม่มีพี่เหว ผมว่ามันก็ไปได้ คนที่มาร่วมโครงการใหม่ ๆ มันก็เริ่มซึมซับ เห็นทิศทางการทำงาน

ชาย ไชยชิต: วิธีการทำงานของพี่เหวกับทีมงาน กับคนที่อยู่รอบตัวใกล้ชิด เขามีวิธีการสร้างคนอย่างไร

อาณัติ สุทธิเสมอ: เป็นผู้นำ เป็นแบบอย่าง ลงมือทำก่อนทำให้เห็น

ชาย ไชยชิต: แล้วเห็นคนที่เปลี่ยนแปลงไหม ก่อนหน้าที่จะทำงานเขาเป็นแบบหนึ่ง อาจจะไม่ค้นพบตัวเอง หรือมีบทบาทอีกแบบหนึ่ง แต่พอเมื่อมาทำงานแล้ว มาอยู่ในกระบวนการแบบนี้ แล้วเคลื่อนไปด้วยกัน แล้วเขาเปลี่ยนไป มีไหม เปลี่ยนไปในทิศทางที่ดีขึ้น เช่น ไม่กล้าพูดก็พูดมากขึ้น จัดการอะไรไม่เป็นก็จัดการเก่ง

อาณัติ สุทธิเสมอ: ที่มาก็เกือบทุกคน พี่สมาน (นายสมาน โพธิ์ปลัด) ก็มาเรียนรู้จนเป็นคอมพิวเตอร์ จนทำแผน ก็อาศัยประสบการณ์จากตรงนี้ สารวัตรเฉลิม (นายเฉลิม สายโสภา) ให้พูดก็ไม่กล้า ทุกวันนี้ก็กล้าพูด กล้านำเสนอ คือหลายคนก็ถูกฝึกฝนมาด้วย เวทีจังหวัดช่วยให้คนได้เรียนรู้มากขึ้น ทำให้คนกล้าพูดกล้าคุย

ชาย ไชยชิต: แล้วเวลาพูดในเวทีจังหวัด คนฟังไม่ใช่แค่ชาวบ้านด้วยกันเองใช่ไหม

อาณัติ สุทธิเสมอ: มีทั้งผู้ว่าราชการจังหวัด สกว. หน่วยงานส่วนกลาง บางทีก็มาจากกระทรวงมหาดไทย ชาวบ้านกล้าพูดกล้าทำ และที่เห็นอีกอย่างหนึ่งก็คือ หลายพื้นที่ที่มันไปได้ เขาเริ่มเชื่อการแก้ไขปัญหามันต้องมาจากข้อมูล ภาคประชา

สังคมพิษณุโลกแข็งแรงหรือไม่แข็งแรงไม่รู้แน่ คือผมไม่ได้สนใจ ผมมองว่าสิ่งที่ชาวบ้านเขารู้ และเข้าใจว่าทุกวันนี้ถ้าจะจัดการปัญหามันต้องใช้ข้อมูล จะแก้ปัญหาใช้ข้อมูล เอาข้อมูลมาวางแผน แล้วใช้ความร่วมมือในการจัดการ โครงการความร่วมมือ ๆ พยายามฝึกให้ชาวบ้านวางแผน จัดการได้ด้วยตัวเอง ต้องให้ใครช่วยเหลือ ช่วยเหลือเรื่องอะไร พยายามชี้ให้เห็นเลยว่า การสร้างความร่วมมือการจัดการปัญหามันต้องใช้หลายส่วน หลายฝ่าย หลายความรู้ แต่ที่หัวใจหลักเลยคือข้อมูล

ชาย ไชยชิต: ข้อมูลทำให้รู้จักตัวเอง รู้ว่าเรามีปัญหาอะไร แล้วรู้ว่าต้องให้ใครมาช่วย ส่วนไหนเราแก้ไขเองได้ แปลว่าการมีข้อมูลทำให้ หนึ่งคือเราก็เจียมเนื้อเจียมตัวเหมือนกันใช่ไหม เราไม่ได้บอกว่าเราเก่งทุกอย่าง

อานันท์ สุทธิเสมอ: อย่างพี่สมาน มีปัญหาเรื่องน้ำ คือให้ อบต.ทำก็ทำไม่ได้ เราก็มารเรียนรู้กัน ดูศักยภาพว่าควรจะทำอย่างไร ก็มีกรมชลประทาน โครงการต้องมีลักษณะแบบไหน โครงการลักษณะแบบนี้มันต้องใช้บและความร่วมมือจากใคร มันนอกเหนือจากชุมชน ต้องให้หน่วยงานไหนเข้ามาแก้ พยายามพาชาวบ้านเรียนรู้เรื่องแบบนี้ เรื่องบุญให้ใครมาแก้ ก็ต้องเกษตร พยายามให้แก้ปัญหาได้ถูกจุด ถูกหน่วยงาน แล้วเอามาใช้ประโยชน์ สร้างความร่วมมือร่วมกัน

ชาย ไชยชิต: แสดงว่าวิธีคิดแบบนี้ หรือสิ่งที่ชาวบ้านได้เรียนรู้แบบนี้มันต่างจากหลาย ๆ ชุมชนที่ผมเคยเห็น เคยดู ซึ่งเขาก็จะมองในแบบที่เชื่อมั่นในศักยภาพของชุมชนอย่างเดียวหรือเป็นหลัก อาจจะมองไม่ถึงภาคี หรือมองว่าราชการกับเราจะต้องเป็นศัตรูกันไปทั้งชาติ

อานันท์ สุทธิเสมอ: ตอนไปเสนอโครงการความร่วมมือฯ คือมันก็มาจากโครงการทางภาคเหนือ นักพัฒนาเมื่อก่อนเขาจะมีความคิดว่า anti (ต่อต้าน) กับข้าราชการ กับรัฐ ตอนที่เขาทำโครงการใหม่ ๆ เสนอโครงการความร่วมมือฯ การจัดการปัญหาร่วมกันกับหน่วยงานภาคี เพราะเรารู้สึกว่า หนึ่งมันเป็นภาคีและคนพวกนี้ก็จัดการปัญหาร่วมกันได้ หน่วยงานเขาอยาก แต่เขาไม่มีคนไม่มีงบประมาณ เขาอยากหาคนหากลุ่ม ถ้าเราทำแล้วเราเอามาช่วยได้มันจะเป็นพลังให้กับเขาได้เราจะได้ จะมีวิธีมีมุมมองลักษณะอย่างนี้ คือการสร้างความร่วมมือ เอามาใช้ให้ถูก อย่างพี่แหววก็จะใช้เสียบบล็อก ๆ ใช้ให้มันตรงจุด ให้มันถูกคน ถูกที่ ช่วงที่ทำแผน อะไรที่ทำด้วยตัวเอง จะให้เขามาช่วย ช่วยเรื่องอะไร อะไรที่เป็นศักยภาพของเขา มาช่วยเรื่องอะไรได้บ้าง

ชาย ไชยชิต: แต่เราต้องรู้จักตัวเองก่อน

อานันท์ สุทธิเสมอ: ใช่ อย่างน้อยหน่วยงานที่จะมาช่วย เขาต้องรู้สึกว่าคุณต้องทำด้วยตัวเอง คือวิธีคิดของคนส่วนใหญ่ คือถ้าคุณไม่ช่วยตัวเอง จะให้ใครมาช่วย อย่างน้อยคุณต้องทำด้วยตัวเอง พยายามเขียนแผน เช่น จัดการน้ำ ไม่ใช่บอกมาสร้างเขื่อนตรงนั้นนะ ในระบบน้ำมันมีฝ่าย มีใส่ไก่ อันไหนชาวบ้านทำ อันไหนให้ อบต. ทำ อันไหนนอกเหนือจาก อบต. ทำกรมชลประทานต้องมาทำ ถ้าเชื่อมก็เป็นกรมชลประทานแล้ว ถ้าคลองใส่ไก่ ขุดลอกคูคลองก็เป็น อบต. กับชาวบ้าน เพื่อให้เห็นภาพการทำงานร่วมกัน ไม่ใช่มาเรียกร้องอย่างเดียว พยายามคิดแผนที่ทุกคนลงขันร่วมกัน ทำงานร่วมกัน ไม่ได้ออกมาเรียกร้องส่วนใดส่วนหนึ่ง

ชาย ไชยชิต: ถ้าเรียกร้องอย่างเดียว เวลาที่เขาจะช่วย เขาก็จะช่วยในแบบของเขาใช่ไหม ซึ่งไม่ได้แก้ปัญหาไร

อานันท์ สุทธิเสมอ: เขาหมั่นใส่ด้วย แล้วทำเองหรือยัง ส่วนมาก เมื่อก่อนเวลาไปประท้วง เขาก็จะถามว่าทำเองหรือยัง จะให้แต่คนอื่นมาทำ เพราะว่าชาวบ้านส่วนหนึ่งก็เคยไปประท้วงเรื่องมือขาวโพด ก็ถูกถามว่าทำเองหรือยัง มันก็มีบทเรียน มาช่วยกันคุย มาชวนกันวางแผน ผมก็ว่ามันเป็นจุดแข็งของพิษณุโลกด้วย แต่มันก็ไม่ได้รับงบประมาณแบบหิวหา อย่างน้อย

3 ปี ปัญหายังแก้ไม่ได้ ไม่ใช่ว่าทำแผนแล้วปีเดียวมันจะสำเร็จ รู้ว่าไปทำกับใคร คือ ทำให้มันถูกที่ ถูกทาง ทำให้มันถูกหน่วย เขาพร้อมจะทำอยู่แล้ว ยังมีข้อมูล หน่วยงานเขาอยากได้แผนอยู่แล้ว มีแผนที่มันเป็นระบบ เขาก็อยากสนับสนุนเวลาที่เขาเห็นแผนที่มันเป็นระบบ อย่างที่พี่สมาน (นายสมาน โพธิ์ปลัด) ไปกรมชลประทาน เขาก็รีบลง ใครเดือดร้อน ใครได้ผลประโยชน์ จะทำเครื่องไฟฟ้าตรงไหน จะทำฝายตรงไหน คือเขาเห็นชาวบ้านทำแผนอย่างเป็นระบบแล้ว เขาก็อยากสนับสนุน ผมว่ามันง่าย ดีกว่าบอกว่าต้องการอะไร

ชาย ไชยชิต: แล้วสิ่งนี้ก็คือกระบวนการเรียนรู้ที่เราได้มา แล้วตัวพี่เอง เอาจากช่วงทำโครงการความร่วมมือฯ ก็ได้ อะไรคือสิ่งที่ได้เรียนรู้ และอะไรคือสิ่งที่เปลี่ยนไปในตัวเรา มุมมอง วิธีคิด บทเรียนที่เราได้จากงานนี้

อาณัติ สุทธิเสมอ: แรก ๆ ผมก็ไม่ค่อยชอบราชการ นายไม่สั่งก็ไม่ทำ เราก็มาเรียนรู้จากโครงการแบบนี้ เราารู้สึกว่าความร่วมมือคือทางออก ข้อมูลมันคือการแก้ไขปัญหา การจัดการปัญหาต้องให้หลายส่วนเข้ามา เพราะว่ามันมองเข้าไปในชุมชน ปัญหามันเยอะ เพียงแต่ทำให้ชาวบ้านจัดการด้วยตนเองไม่ได้ สกว.เข้าไปจัดการก็ไม่ได้ สกว.ไม่สามารถทำได้ทุกเรื่อง ผมก็ไม่สามารถทำได้ทุกเรื่อง อบต. ก็ไม่สามารถทำได้ทุกเรื่อง เรื่องบางเรื่องมันเกินศักยภาพ ก็เลยคุยกัน แลกเปลี่ยนกัน

ผมว่ามันเป็นของพิษณุโลก การใช้ความรู้เรื่องการใช้ข้อมูล และการใช้ศักยภาพของแต่ละหน่วยงานภาคีเข้ามาสนับสนุน แต่ละจังหวัดก็ได้รับจากจังหวัดเยอะ เพราะว่าภาคประชาสังคมเขาแข็งแรง พี่น้องที่ทำความร่วมมืออาจจะไม่เก่ง พูดยาก ๆ คือเขาก็เพิ่งเกิด แต่ผมว่ามันก็เห็นทิศทางไป หลายคนไปในทางที่ดี มีหน่วยงาน มีภาคี ทุกวันนี้แทบจะทุกหมู่บ้าน ทุกตำบล เขาจะมีภาคีหลัก ๆ มาหารือ ไปช่วยงาน ไปสนับสนุน ไปเป็นวิทยากรให้ ซึ่งก่อนหน้านี้ชาวบ้านไม่เอาข้าราชการเลย คนที่เอาข้าราชการก็เป็นผู้ใหญ่บ้าน กำนัน

ชาย ไชยชิต: ก็เปลี่ยนไปทั้งสองส่วน ทางภาคชุมชนเองก็มีศักยภาพเพิ่มขึ้น ทางภาคราชการก็เปลี่ยนวิธี วิธีการทำงานเหมือนกัน แต่จังหวัดอื่นอาจจะไม่มีแบบนี้ จังหวัดอื่นอาจจะอยู่กันแบบเดิมก็ได้นะ

อาณัติ สุทธิเสมอ: ผมว่าข้อแข็งกันคนละอย่าง ชัยนาทเขาทำงานมานานกับภาคประชาสังคม เขาก็อาจจะมีข้อแข็ง แล้วพี่ยุพิน แก่อยู่ในแวดวงผู้ใหญ่ ผู้ว่าราชการจังหวัดมันก็จะ link (เชื่อมโยง) กันง่าย แต่พิษณุโลกมันเป็นชาวบ้าน กว่ามันจะหา กันเจอ กว่าจะเข้าใจกัน ก็ใช้เวลานานเหมือนกัน พอมาเจอกัน ได้ทำงานร่วมกัน จนเอาผู้ว่าราชการจังหวัดลงมาพื้นที่เป็น ยุทธศาสตร์จังหวัดได้ ผมว่ามันก็เป็นข้อดีของมันบางอย่าง

ชาย ไชยชิต: ตัวพี่เองทำงานแบบนี้ก็มีความสุขดี เราเห็นที่เกิดขึ้นแบบนี้ก็ภูมิใจ

อาณัติ สุทธิเสมอ: ครับ ก็มีทุกข์บ้าง เงินเดือนไม่พอใช้

ชาย ไชยชิต: ปัญหาที่ไม่ค่อยมี

อาณัติ สุทธิเสมอ: ผมไม่ค่อยห่วงหรอก ผมว่าชาวบ้านทุกวันนี้โอเคแล้ว เขารู้แล้วว่าบางอย่างที่เขาแก้ไม่ได้ ต้องให้คนอื่นมาช่วยแก้ แล้วจะใช้กระบวนการ กลยุทธ์ เทคนิคอย่างไร จะเอาเขามาร่วม มันวาง concept (แนวคิด) ไว้แล้วในเรื่องของ ข้อมูล ความรู้ เอาเขามาช่วยเรื่องอะไร เราจะช่วยเขาอย่างไร พอวาง concept แบบนี้ พอคิดเรื่องแบบนี้ก็รู้สึกว่าเป็นความร่วมมือแล้ว

ชาย ไชยชิต: ตัวชาวบ้านมีวิธีการจัดการ มีวิธีคิดแล้ว ว่าถ้ามีปัญหาจะทำกันอย่างไร ปัญหาอื่นก็อาจจะมีมาอีก เราก็ใช้วิธีแบบนี้ได้

อาณัติ สุทธิเสมอ: ใช้หลักการเดียวกัน

ชาย ไชยชิต: ดังนั้น ปัญหาที่คือปัจจัยความยั่งยืนของการแก้ปัญหาไม่ได้อยู่ที่ตัวคนแล้ว เพราะทุกคนได้วิธีคิดแบบนี้ ดังนั้น การร่วมกัน ไม่ต้องอาศัยใครคนใดคนหนึ่งที่สูงขึ้นมาเรียกคนแล้ว อันนี้ชัด ๆ เพราะบางทีบทบาทผู้นำสูงมากเลย ถ้าไม่มีผู้นำคนนี้ก็ไปกันไม่เป็น หลายที่ก็มี เช่น ภาคใต้ ผู้นำรุ่นสองก็เริ่มเบื่ ไม่ได้ได้รับความยอมรับ อันนี้ตอบปัญหาความยั่งยืนได้

ชื่อ-นามสกุล	1. นายเฉลิม สายโสภา 2. นางรัตนา อินทะอุณหวงศ์
ตำแหน่ง	1. สารวัตรกำนันตำบลห้วยเฮี้ย อำเภอนครไทย จังหวัดพิษณุโลก 2. สารวัตรกำนันตำบลห้วยเฮี้ย อำเภอนครไทย จังหวัดพิษณุโลก
สถานที่สัมภาษณ์	ที่ทำการองค์การบริหารส่วนตำบลห้วยเฮี้ย อำเภอนครไทย จังหวัดพิษณุโลก
วันสัมภาษณ์	23 พฤษภาคม พ.ศ. 2556

ชาย ไชยชิต: ความสำเร็จต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นระหว่างการทำงานโครงการความร่วมมือเพื่อแก้ปัญหาความยากจน การพัฒนาสังคม และสุขภาพ (โครงการความร่วมมือฯ) นี่คือการสืบเสาะเบื้องหลังว่าความสำเร็จต่าง ๆ นานาที่เกิดขึ้นมาของโครงการความร่วมมือฯ ที่ได้ทำรายงานเสนอต่อสำนักงานสนับสนุนงานวิจัย (สกว.) เบื้องหลังนั้นมีการเรียนรู้อะไรกันบ้าง จะเป็นความรู้สึนึกคิด ประสบการณ์ ปัญหา อุปสรรค ซึ่งเรื่องเหล่านี้เราไม่ได้ถูกนำเสนอ ไม่ได้เขียนลงไป ในรายงาน ซึ่งในรายงานจะมีแต่บอกว่าใครทำอะไรอย่างไรเกิดอะไร แต่นี่จะเป็นบทเรียนสำคัญว่าถ้าพื้นที่อื่น ๆ จะนำบทเรียนนี้ไปทำต่อต้องสนใจมิติอะไรบ้าง โดยเฉพาะจากมุมมองและประสบการณ์การเรียนรู้ของตัวบุคคล

วิธีการก็คือนักวิจัยลงมาเก็บข้อมูลโดยการสัมภาษณ์คนจากส่วนต่าง ๆ ภาคชุมชน องค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.) ภาคราชการ ตอนที่มารอบแรกก็ได้ภาพชุมชนก่อน คนที่เป็นแกนนำวงในที่เริ่มต้นทำงานมาด้วยกัน เมื่อวานมีโอกาสมติสัมภาษณ์บางส่วน วันนี้ได้มีโอกาสที่ห้วยเฮี้ยจึงขอรบกวนสัมภาษณ์สารวัตรกำนันเฉลิม สายโสภา (และสารวัตรกำนันรัตนา อินทะอุณหวงศ์)

รบกวนให้ช่วยเล่าภูมิหลังโดยเริ่มที่สารวัตรกำนันเฉลิมก่อน ที่งานของ สกว. จะเข้ามามีบทบาทอะไรอย่างไรในพื้นที่ เกี่ยวข้องกับประเด็นสาธารณะหรือเกี่ยวข้องกับความเป็นอยู่ของคนในชุมชนอะไรอย่างไร อะไรคือแรงบันดาลใจที่ทำให้เข้ามาทำงานในชุมชน

เฉลิม สายโสภา: ผมเริ่มต้นที่ผมก่อนแล้วค่อยสารวัตรกำนันรัตนา เริ่มก็เป็นประชาชนธรรมดา เริ่มเป็นผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านประมาณ 3 ปี มีการเดินขบวนเรียกร้องที่ว่าพืชผลเกษตรตกต่ำ

ชาย ไชยชิต: แสดงว่าตอนเป็นชาวบ้านหมายความว่าเดิมก็ทำเกษตรกรรมด้วย ปลูกข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ อยากทราบว่าช่วงปีประมาณไหน อยากทราบว่าปัญหาเกิดจากอะไร

เฉลิม สายโสภา: ช่วงปีประมาณ 2552 ที่มีการเดินขบวน สาเหตุคือราคาข้าวโพดตกต่ำ แต่ราคาปุ๋ยยาแพง ราคาสินค้าตกต่ำไม่คุ้มทุน จึงมีการเรียกร้องให้รัฐบาลช่วยพยุงราคาเพื่อให้เกษตรกรอยู่ได้

ชาย ไชยชิต: ตอนนั้นนึกอย่างไร ทำไมนึกถึงการเรียกร้อง

เฉลิม สายโสภา: เห็นว่าที่ไหนเวลาที่ไม่มีการปิดถนน ขนเอาพืชผลทางการเกษตรขึ้นรถบรรทุกไปประท้วงก็คิดว่า เป็นทางออกที่ดี

ชาย ไชยชิต: มีข้อสงสัยเล็กน้อย ช่วยเล่าให้ฟังว่าจริง ๆ แล้ว จังหวัดต้องมีส่วนราชการ ส่วนภูมิภาค เกษตรจังหวัด มีผู้ว่าราชการจังหวัด เป็นต้น แต่พอเกษตรกรมีปัญหา คนกลุ่มนี้ซึ่งเป็นราชการที่ต้องดูแล เขามีบทบาทช่วยเหลืออย่างไร

เฉลิม สายโสภา: เขามีหน้าที่ประสานให้กับทางโรงงานก็ไม่ได้ดูแล ตอนนั้นผู้ว่าราชการจังหวัด ไม่ยอมพบพี่น้องประชาชน ไปเรียกร้องถึงศาลากลางจังหวัด ท่านก็หนีไปทางหลังศาลากลางจังหวัด อยากให้ผู้ว่าราชการจังหวัด รับปากกับเกษตรกรว่าจะช่วยเหลือหรือประสานหน่วยงานให้ ท่านก็ไม่ยอมพบประชาชน

ชาย ไชยชิต: อย่างหน่วยงานโดยตรงเลย เกษตรจังหวัด เกษตรอำเภอเขาแก้ปัญหาของเกษตรกรหรือไม่ มารับเรื่องหรือทำอะไรบ้าง

เฉลิม สายโสภา: เขาแก้ปัญหา ตอนแรกไม่รับ

รัตนา อินต๊ะอุ่มวงศ์: ไม่ได้คิดอะไร เป็นพวกชาวบ้านธรรมดา ตอนนั้นชาวบ้านก็ว่าต้นทุนสูง ปุ๋ยยูเรีย กระสอบละ 1,400 บาท ข้าวโพดตกซี ซีละ 6-7 บาท ไม่แน่ใจพ่อค้าคนกลางมาซื้อเรา 4.50 บาท ชาวบ้านก็รับไม่ได้เพราะเมื่อคำนวณค่าปุ๋ยกับราคา ตอนนั้นพอยู่ในกลุ่มแกนนำเกษตรกรที่ประท้วงที่แรกเลยไปหาสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร (ส.ส.) ตอนแรกก็ไม่ได้คิดประท้วง มีการทำหนังสือไปยัง ส.ส. นคร มาฉิม ให้ต่อรองราคาเหมาะสมกับต้นทุนการผลิต มีนายอำเภอ เกษตรฯ ก็ไป เขาก็ขอเวลา 15 วันเพื่อแก้ แต่ก็ไม่มีอะไร ทางกลุ่มชาวบ้านก็ไม่ยอม เราเข้ามาแล้วก็ทำตามที่เขาบ้านขอ คือไปยื่นหนังสือที่ศาลากลางจังหวัด นำชาวบ้านไปเมื่อไปถึงศาลากลางจังหวัด ผู้ว่าราชการจังหวัดก็ไม่ยอมออกมา เขบอกว่าผู้ว่าราชการจังหวัดไปต่างประเทศ เราก็มองไม่ได้คิดอะไรแค่เพียงให้ผู้ว่าราชการจังหวัดมารับเอกสารว่าขอให้ช่วยหน่อย แต่เขาแจ้งว่าผู้ว่าราชการจังหวัดไปต่างประเทศ เราก็มองขอให้ช่วยหน่อย

ชาย ไชยชิต: ทางกลุ่มก็คิดว่าถ้าผู้ว่าราชการจังหวัดมากับเรียบร้อย เมื่อไปถึงการยื่นเรื่องมันไม่ได้ง่ายเลย ไม่ได้ง่ายอย่างที่คิด ทำอย่างไรต่อ

รัตนา อินต๊ะอุ่มวงศ์: ผู้ว่าราชการจังหวัดราชการจังหวัดก็ส่งตัวแทนมา เราก็มองเอาเพราะทางสายเราก็บอกกับผู้ว่าราชการจังหวัดขึ้นไปแล้วแต่เข้าทางด้านหลัง ก็เกิดความกดดันให้กลุ่มเราด้วย ชาวบ้านเดือดร้อน

ชาย ไชยชิต: ก็คือเกิดการโกหกกัน และดูเหมือนว่าไม่จริงใจ

รัตนา อินต๊ะอุ่มวงศ์: เราก็มองออกจากศาลากลางจังหวัด วิ่งไปปิดถนน มีแต่คน ไม่มีข้าวโพด คนจำนวนคันรถหนึ่งประมาณ 1,000 กว่าคน มีตำบลบ้านกลาง มีคนไม่มีข้าวโพดกับรถ พอเรายื่นไป เราก็มองอยู่ประมาณที่สี่แยกหนองอ้อข้างมหาวิทยาลัยนเรศวร ตอนแรกปิดที่สี่แยกเรือนแพ มาที่สามแยกเรือนแพ (นายเฉลิม) แต่ผู้ว่าราชการจังหวัดไปที่สี่แยกหนองอ้อไปเจรจาตรงนั้น เราก็มอง ผู้ว่าราชการจังหวัดท่านจะเอาแกนนำประมาณ 10 กว่าคนไปหารัฐมนตรีว่าการ

กระทรวง เราก็ว่าไม่ไป เพราะเราไปแบบมิตรไมตรีแล้ว แต่เราก็ต้องกลับมาคุยกับทางผู้ว่าราชการจังหวัด สุดท้ายทางกลุ่มวิชาการทางวิจัยก็มาดำเนิน

ชาย ไชยชิต: กลุ่มวิชาการนี้หมายถึงสายไหน ข้าราชการ

รัตนา อินต๊ะอุ่มวงศ์และเฉลิม สายโสภา: ตอนนั้นเราไปประชุม สายทาง สกว. เขาก็วิพากษ์วิจารณ์

ชาย ไชยชิต: หมายความว่าตอนนั้นไม่มีโครงการมาแล้วใช่ไหม

รัตนา อินต๊ะอุ่มวงศ์และเฉลิม สายโสภา: ยังไม่มา เพิ่งเริ่ม กำลังจะเริ่ม วันนั้นทีม نابัวเชิญพี่ไปด้วย บังเอิญว่างเลยได้เข้าไปฟัง

ชาย ไชยชิต: คือตอนนั้นอยู่ในช่วงของการเสนอโครงการ

รัตนา อินต๊ะอุ่มวงศ์: ก็ไปฟังของทางวิจัยกล่าวว่าหน่วยราชการทำงานมีหลายลักษณะอักษรที่มีข้อมูล แต่เกษตรกรดีแต่พูดไม่มีข้อมูล ไม่มีหลักฐาน พี่ก็ว่าเกษตรกรไม่มีหลักฐานได้อย่างไร ต้นทุนต่อไร่ผลิตปุ๋ยก็ถูก ได้ผลผลิตเท่าไร ราคาเท่าไร คำนวณในตอนนั้นประมาณ 5,400 ต่อไร่ ปุ๋ยอยู่ที่ประมาณ 2-3 ลูกต่อไร่ เมล็ดพันธุ์อยู่ที่ 3 กิโลกรัม ยาฆ่าหญ้าฆ่าไขประมาณเบ็ดเสร็จอยู่ที่ 5,400 แล้วผลผลิตอยู่ที่ไร่ละ 600 ให้กิโลกรัมละ 10 บาทจะได้อย่างไร จะได้กำไรอะไร ก็เลยพูดออกไป

ทาง ดร.ทัศนีย์ ก็กล่าวว่าที่รัตนาสอนมากก็ไม่ได้ว่าอะไร ก็คือต้นทุนสูง อยากให้รัฐช่วยก็ไม่ใช่ว่าไม่รู้อะไร แต่ทาง ดร.ทัศนีย์ ว่าราคากำหนดเองไม่ได้มันขึ้นกับตลาด ทาง ดร.ทัศนีย์ ก็ทำให้เอาต้นทุนการผลิตก่อน ก็เสนอให้ทำปุ๋ยสั่งตัดทางจังหวัดเองก็ไม่ว่าคืออะไรก็รับปากมา ตั้งแต่วันนั้นทางเขาก็มีหน่วยงานมา ดร.ทัศนีย์ อาจารย์ ดร.รุ่งโรจน์ อาจารย์สุวิทย์ ของทีม สกว. ก็มาตรวจวิเคราะห์ดินก่อน

ชาย ไชยชิต: ก่อนจะไปถึงขั้นนั้น ขอผมย้อนกลับไปนิดหนึ่ง ผมอยากทราบว่าเวลาที่ชาวบ้านประสบปัญหา เราเองก็ไม่ได้อยู่เฉย ๆ เรามีการพูดคุยปัญหากัน ช่วยเล่าให้ฟังว่ากลุ่มเกษตรกรที่พูดถึงว่ามี 7-8 คน ทำงานกันอย่างไร เราคุยอะไรกัน

รัตนา อินต๊ะอุ่มวงศ์: ตอนนั้นทำหนังสือว่าต้นทุนการผลิตอย่างไร แขนงนำของแต่ละตำบลมาคุยกัน

ชาย ไชยชิต: คือเฉพาะแกนนำเพื่อมาวิเคราะห์ว่าแต่ละตำบลมีปัญหาอย่างไร แล้วคนกลุ่มนี้จะเป็นตัวกลางทำหนังสือ

รัตนา อินต๊ะอุ่มวงศ์: จะมี ส.ส. นคร มาฉิม มาเป็นพี่เลี้ยงให้

ชาย ไชยชิต: นี่คือคนที่ใกล้ชิดเรามากที่สุดแล้วใช่ไหม ราชการยังห่างเราอยู่ ส.ส. นี่ก็ช่วยเราได้ อย่างน้อยเป็นตัวกลาง ทางเรามีกลุ่มแล้วให้ทาง ส.ส. ช่วยอย่างไร

รัตนา อินต๊ะอุ่มวงศ์และเฉลิม สายโสภา: ใช่ ให้คำปรึกษา แนะนำประสานหน่วยงานจังหวัดเคลียร์พื้นที่ให้เรา เมื่อเราไปอำเภอเขาก็เชิญนายอำเภอให้เรา ประชาชนเราจะเดินไปเองไม่ได้ เขาไปประสานว่าวันไหนว่างให้ว่าราษฎรจะเข้าไปหาวันไหน กำหนดเวลาไว้ให้ ว่าเขามีประเด็นจะนำเสนอปัญหาต่าง ๆ ของเกษตรกร

ชาย ไชยชิต: ถ้า ส.ส. ดำเนินหน้าให้ ราชการก็จะยอมใช้ไหม

รัตนา อินท๊ะอุ๋นวงศ์: ใช่ ราชการเขาจะยอม แต่ถ้าชาวบ้านเข้าไปไม่มีใครเปิดประตูให้

ชาย ไชยชิต: แปลว่าการประสานเข้าไป เราได้ไปกันก็ครั้ง

รัตนา อินท๊ะอุ๋นวงศ์: ไปยื่นจดหมายครั้งเดียว

ชาย ไชยชิต: ครั้งที่ศาลากลางจังหวัด แสดงว่าปัญหารุนแรงมากจึงต้องเดินหน้า

เฉลิม สายโสภา: คือทั้งอำเภอทั้งจังหวัด ปิดถนน ทางผู้ว่าราชการจังหวัดก็นัดมาเจออีก มาเจรจาต่อรอง

ชาย ไชยชิต: แล้วเมื่อตอนที่ไปครั้งแรกได้มีการประสานกันอย่างไร เพราะเกษตรกรมาจากหลายพื้นที่

รัตนา อินท๊ะอุ๋นวงศ์: เราก้ใช้ประชาสัมพันธ์ไปแต่ละหมู่บ้านให้หมู่บ้านกำหนดประสานไปให้ ตรวจถนนลงไปเอง แจกใบปลิวอะไรบ้าง นัดผู้นำแต่ละหมู่บ้าน

ชาย ไชยชิต: วัตถุประสงค์แรกก็คือ เราจะไปเรียกร้อง

เฉลิม สายโสภา: ใช่ ขอให้ทางรัฐช่วยเหลือ ไม่ได้ไปบีบ ไปขอร้อง จริง ๆ จะไปยื่นข้อเสนอให้ทางผู้ว่าราชการจังหวัดช่วยเหลือคุยกับทางโรงงานว่าช่วยดึงราคาให้หน่อยได้ไหม เพื่อความอยู่รอดของพี่น้องประชาชนของเรา ไม่ได้ไปบีบบังคับว่าจะต้องไปปิดถนนอะไรเลย คือทางเรารับการระดมทุนที่สูงไม่ไหว จะไปคุยเองก็ไม่ได้ก็ต้องพึ่งรัฐ พี่น้องประชาชนเดือดร้อนจริง ๆ เขามาเข้าร่วมจริง ๆ แต่กลายเป็นม็อบไป

ชาย ไชยชิต: แล้วเรารู้สึกอย่างไรเวลาเขาว่าเราเป็นม็อบ เพราะเราก้ไม่ได้คิดว่าจะไปม็อบ

รัตนา อินท๊ะอุ๋นวงศ์: เราก้ไม่ได้คิดว่าจะไปก่อม็อบ ไม่ได้เตรียมตัวไปแบบนั้น ถ้าเป็นม็อบตอนนั้นพี่เตรียมข้าวสารไว้เกือบจะมีเรื่องกัน การปิดถนนไม่ใช่เรื่องง่าย นอนถนน ปิดถนนหมด

ชาย ไชยชิต: ปรากฏว่าจะให้ทางผู้ว่าราชการจังหวัดเป็นตัวกลางไปคุยกับทางโรงงานให้ แต่เมื่อไปถึงกลับบอกว่าไม่อยู่ไปต่างประเทศ แล้วเรารู้สึกอย่างไรกับราชการตอนนั้น

รัตนา อินท๊ะอุ๋นวงศ์: เราก้ว่าไม่มีความจริงใจ เราก้ไม่จริงใจ ก็เอารถออกไปหน้าประตู ปิดหน้าไฟแดง ตำรวจเราก้ไม่สนใจ คนเราก้เยอะอารมณ์ก็โกรธแล้วในตอนนั้น เราห้ามไม่ฟังแล้ว ชาวบ้านเขาก็เยอะกว่าเราห้ามไม่ได้เราก้ไปตาม กลายเป็นปิดถนนเป็นม็อบไป สุดท้ายเขาก็ลงมาเองประมาณสองสามทุ่มหรือหกโมงเย็น ไปหาที่สี่แยก ชาวบ้านอยู่ที่สี่แยก

ชาย ไชยชิต: พอมาถึงเราก้เห็นว่โกหกจริง ๆ ทางผู้ว่าราชการจังหวัดว่าอย่างไร ทำทีของเขาเป็นอย่างไร

รัตนา อินท๊ะอุ๋นวงศ์: ประเทศนอกคงไม่ได้มาเร็วขนาดนี้ เขาก็ยอมว่าจะนำเอาไปต่อรองรัฐมนตรี จะเอาแกนนำไป แต่ตอนนั้นเราก็ไม่ไป บอกจะให้รัฐมนตรีลงมาอย่างเดียว สุดท้ายก็ต้องแยกย้ายเพราะเราไม่ได้เตรียมอาหารมาด้วย คนเราเยอะ

ชาย ไชยชิต: แต่ทางออกยังไม่มี ยังไม่ได้ข้อสรุปใช่ไหม

รัตนา อินท๊ะอุ๋นวงศ์และเฉลิม สายโสภา: ยังไม่มี ตอนหลังเราก็เอาแกนนำเฉพาะไปเองที่ศาลากลางจังหวัด ต่างจากตอนแรกเขาให้การต้อนรับอย่างดี ไปพูดคุยกันเข้าห้องประชุม

ชาย ไชยชิต: เราก็บอกปัญหา ให้ข้อเสนอว่าเราต้องการอะไร และทำที่เขาเป็นอย่างไร เราารู้สึกอย่างไร

รัตนา อินท๊ะอุ๋นวงศ์: เขาก็รับไว้อย่างนั้น เขาก็รู้ว่าถ้าไม่รับคราวนี้เราจะปิดตั้งหลัก ปิดอีกรอบ และเตรียมข้าวเสบียงไว้ ตอนนั้นนักข่าวก็เห็นไฟไป จะมีสื่ออยู่

ชาย ไชยชิต: และข้อเสนอข้อเรียกร้องของเราในตอนนั้นคืออะไร

เฉลิม สายโสภา: ก็ขอแค่ก็โลกรั่มละ 8-9 บาท คือขอให้พุงราคาให้รับประกันราคาสินค้าทางการเกษตร ประคองตัวให้เราอยู่ให้ได้ก่อน เขาก็ไม่ได้เรียกร้องอะไรหนักหนา ให้เกษตรกรอยู่ได้ ต้นทุนเท่านั้นแล้วเหลือขนาดนี้จะอยู่ได้ไหม เราไม่ได้บังคับว่าจะเอาโลกรั่มเท่านั้นเท่านั้น

ชาย ไชยชิต: แล้วเราทำอย่างไรต่อ เรากลับมาทำข้าวโพดเหมือนเดิมไหม

รัตนา อินท๊ะอุ๋นวงศ์และเฉลิม สายโสภา: เขารับประกันให้ 7-8 บาท แต่ว่าความชื้น 14%

ชาย ไชยชิต: การประกาศแบบนี้คือคำสั่งของรัฐบาลเลยไหม แสดงว่ามาตรการนี้ได้ผลกับทั่วประเทศเลย แต่ว่านโยบายหรือคำสั่งนี้คือมีส่วนจากเราที่ผลักดัน พอใจไหมมันแก้ปัญหาของเราไหม

รัตนา อินท๊ะอุ๋นวงศ์: ใช่ ๆ ราคาพอใจแต่วิธีการปฏิบัติของรัฐบาลมันไม่ถึงประชาชน

ชาย ไชยชิต: เป็นอย่างไรครับ ช่วยอธิบายเพิ่มเติมเล็กน้อย

รัตนา อินท๊ะอุ๋นวงศ์และเฉลิม สายโสภา: มีร้านค้า พ่อค้าคนกลางที่มารับซื้อรับจำนำ (ชาย ไชยชิต: เหมือนกับข้าวตอนนั้น) จำนำ 8 บาทแต่พ่อค้ามาถราราคา ลูกไล่! ความชื้นหนึ่ง 14% ให้ 8 บาท เขาก็ให้จริง แต่ความชื้นของเรา 18% แต่พ่อค้าก็บอกว่า 24-25% ให้อัตราเราลดลงไปตามความชื้น

ชาย ไชยชิต: แล้วเรารู้เรื่องความชื้นหรือเปล่า

รัตนา อินต๊ะอุ่มวงศ์ และเฉลิม สายโสภา: เราไม่รู้ แต่เราไม่มีที่วัดแข่งกับเขา เราวัดจับของเรา 18% แต่พอถึงเขากลับบอก ว่า 24-28% เราก็พูดอะไรไม่ได้ ได้ 8 บาทก็ต้องขาย ก็ 5-6 บาทก็มีค่าเท่าเดิม เป็นกลโกงของพ่อค้า ช้องโหวให้พ่อค้า เหมือนกับเปิดช่องว่างให้โกงอย่างโปร่งใส

ชาย ไชยชิต: ปรากฏว่าปัญหาก็ไม่ได้จะดีขึ้น ถือว่าขาดทุนใหม่ ทำมาขายได้แต่ไม่ได้กำไรอะไร และช่วงเวลานี้ เป็นอยู่นานหรือไม่

รัตนา อินต๊ะอุ่มวงศ์ และเฉลิม สายโสภา: ไม่ดีขึ้น ก็ยังขาดทุนอยู่ เป็นอย่างนี้ประมาณ 1 ปี แล้วทาง ดร. เขาก็เข้ามาพอดี ที่มงานของ สกว. ก็เข้ามาพอดี

ชาย ไชยชิต: ทาง สกว. เขามาอย่างไร เขาชวนเราอย่างไร หมอแหว (นางสุวรรณา เมืองพระฝาง)

รัตนา อินต๊ะอุ่มวงศ์ และเฉลิม สายโสภา: ที่มงานของผู้ใหญ่แดง (นางสมคิด นิยมกรรม) หมอแหว แต่เขาก็ไม่ได้ทำ เรื่องต้นทุนการผลิต

ชาย ไชยชิต: ตอนนั้นไม่ได้คุยเรื่องนี้เลยใช่ไหมครับ

รัตนา อินต๊ะอุ่มวงศ์: เป็นเรื่องปัญหาของชุมชน เป็นเรื่องของข้อมูลบัญชีครัวเรือนที่เขาชวนทำ ตอนนั้นเขาไม่ได้ แนะนำทาง ดร. ที่กลุ่มข้าวโพดนี้เขาก็ว่าอะไรหนึ่งได้กำไร 500-800 ไร่หนึ่งก็ประมาณ 3,000 กว่าบาท ก็บอกว่าเลิกทำ ไปเลย ไม่ต้องทำให้เมื่อย ทำอย่างอื่นเลย หมอแหวกก็กำลังบูมเรื่องกะทกรก ให้เปลี่ยนพฤติกรรมใหม่ พี่ว่าคนเราปลูก ข้าวมาจะให้มาเปลี่ยนได้ไง อาชีพใครอาชีพมันนะ ช่วงนั้นก็ไขว่เขวชนิดหนึ่งไปบอกชาวบ้านเรื่องปลูกกะทกรก ประมาณ 3 ราย ยังไม่ทันได้ขายราคาก็ตกลง ราคาเหลือ 50 สตางค์ไม่มีคนซื้อของหมอแหวกก็ต้องจบไป ไร่หนึ่งประมาณ 10,000 กว่าบาท ประมาณ 10 กว่าบาท

ชาย ไชยชิต: ผมอยากทราบว่าตอนเราเริ่มเข้าไปเกี่ยวกับ สกว. ที่มาชวนกันว่ามีโครงการความร่วมมือฯ

รัตนา อินต๊ะอุ่มวงศ์ และเฉลิม สายโสภา: ทำบัญชีครัวเรือนก่อนเลย

ชาย ไชยชิต: ก่อนหน้านี้เราเคยรู้จักบัญชีครัวเรือนมาก่อนไหม

รัตนา อินต๊ะอุ่มวงศ์: ไม่รู้ไม่ทำ

ชาย ไชยชิต: แล้วพอเขามาพูดแบบนี้แล้วเรารู้สึกอย่างไร ว่าไปชวนชาวบ้านทำบัญชีครัวเรือน

รัตนา อินต๊ะอุ่มวงศ์: มันก็ดีแต่มันทำไม่ได้ แต่เรายังดีที่ว่าเราได้รู้ในส่วนพี่ก็ทำอยู่ แต่ชาวบ้านเขาก็ว่าเขาแกนนำของแต่ ละหมู่บ้าน

ชาย ไชยชิต: เราเริ่มอยู่ใช้ไหม แรก ๆ เราก็ได้เริ่มไปกับเขา เป็นอย่างไรบ้างพวกพี่เองตัวแกนนำเองมีบทบาทกว่าคนอื่น เห็นอกว่าคนอื่นไหม

รัตนา อินต๊ะอุ่มวงศ์: เหนือกว่า ต้องชักชวนให้คนอื่นมาทำ ทำบ้างไม่ทำบ้างก็โกหกหมอแห้วไป เอาตัวรอดไปแค่นั้น

ชาย ไชยชิต: เพราะอะไรถึงไม่ทำ

รัตนา อินต๊ะอุ่มวงศ์ และเฉลิม สายโสภา: ชาวบ้านว่ามันยุ่งยาก ทำแล้วไม่มีรายรับมีแต่รายจ่าย เพราะอาชีพเป็นเกษตรกรรมรายได้เป็นรายปี เกษตรกรจะนับเป็นรายปีไม่มีรายเดือน คือปีหนึ่งขายผลผลิตครั้งหนึ่งจะมีรายรับที่เหลือจะเป็นรายจ่ายตลอด

ชาย ไชยชิต: แต่ว่าเป็นเงินหนึ่งก้อนและใช้ไปเรื่อย ๆ

รัตนา อินต๊ะอุ่มวงศ์ และกานันเฉลิม สายโสภา: ใช่ ใช้จนกว่าพืชผลทางการเกษตรออกเป็น 1 งวด

ชาย ไชยชิต: หมายความว่ารอบชีวิตเกษตรกรก็คือรอบผลผลิต

รัตนา อินต๊ะอุ่มวงศ์ และเฉลิม สายโสภา: ใช่ ไม่เป็นเงินเดือน คือไม่ได้ขายเป็นเดือน ปีหนึ่งทำได้รอบหนึ่ง แต่ว่าเราต้องมาจตุรวัน เพราะว่าต้องกินต้องใช้ทุกวันเป็นบัญชีที่มีแต่รายจ่ายหมด ทำให้เกิดความท้อแท้ ผมรู้เพราะผมก็ทำอยู่

ชาย ไชยชิต: แต่เราก็พูดข้อดีให้เขาฟังใช่ไหม

รัตนา อินต๊ะอุ่มวงศ์ และเฉลิม สายโสภา: พูดครับ เพราะเรารู้ต้นทุนที่เราจ่ายอะไรบ้าง ค่าเช่า บุหรี่ กับข้าว โทรศัพท์ ตอนนั้นเขาก็ทำบ้างแต่ไม่เต็ม 100% แต่พอรู้ว่าต้นทุนของตัวเองว่าได้กำไรเท่าไร

ชาย ไชยชิต: อันนี้คือต้นทุนการผลิต คือชาวบ้านรู้ใช่ไหมครับว่าเขามีต้นทุนการผลิตเท่าไร อย่างไร

รัตนา อินต๊ะอุ่มวงศ์ และเฉลิม สายโสภา: ใช่ เขาจดและเขาเริ่มจะรู้หมด เขาจะจดอย่างนี้ แต่รายจ่ายชีวิตประจำวันเขาก็ใช้วิธีการหารต่อมือประมาณ 100 บาท เขาก็อยู่ในเกณฑ์นี้ มันก็ไม่ได้ต่างในแต่ละวัน บางทีไปหาปลาผักหวานหาเห็ดถั่งหามา กินบ้าง วันก่อนเขาไม่รู้เลยว่าปีหนึ่งเขาได้กำไรเท่าไรต้นทุนเท่าไร เขาจะเอาหนึ่ที่ไหนมารวมกันหมด

ชาย ไชยชิต: คือรู้แต่ว่าสุดท้ายจะมีเงินหรือติดหนี้

เฉลิม สายโสภา: รู้ว่าติดหนี้ จากการขายข้าวโพดจริง ๆ ปีหนึ่งก็ติดหนี้อยู่ คือขายผลผลิตหมดปีก็ยังใช้หนี้ไม่จบ ต้องกู้หนี้ใหม่อีก แต่เมื่อมารวมเรียนรู้อาจจะทำให้บัญชีครัวเรือน ก็ทำให้เขามีชีวิตที่ดีขึ้น คือจากเดิมที่ไม่เคยรู้ว่าตัวเองเป็นหนี้ก็เริ่มรู้ว่าตัวเองเป็นหนี้เท่าไร การที่รู้จักทำให้เราสามารถจัดการแก้ไขปัญหาว่าจะทำอย่างไร จะลดต้นทุนอย่างไร

ชาย ไชยชิต: ช่วงแรก ๆ ที่ต้องไปร่วมโครงการความร่วมมือ ที่ว่าต้องมีการเก็บข้อมูล ตามการประเมิน มีตัวชี้วัดร้อยละเท่าไร ซึ่งเป็นลักษณะของงานวิจัยและงานวิชาการมาก ทางเรารู้สึกอย่างไรว่าเป็นงานวิจัยต้องทำอะไรเขียน

รัตนา อินท๊ะอุ๋นวงศ์: ร้อยละ 15 ก็เริ่มแต่ละหมู่ รู้สึกว่ายากอยู่แต่ไม่เท่าไรเพราะแต่ละหมู่ให้ข้อมูลเรามาเราก็ส่งต่อไป ทำได้ถึงได้ร่วมโครงการมาจนถึงบัดนี้

ชาย ไชยชิต: ข้อมูลที่ได้มาอย่างน้อยได้สะท้อนภาพปัญหาของชาวบ้าน ว่าขาดทุนเท่าไร และการวิเคราะห์แบบนี้เราต้องชี้ให้ชาวบ้านเห็นเรื่องข้อมูลการขาดทุนนี้ เป็นอย่างไรบ้างเมื่อชาวบ้านเห็นข้อมูล

รัตนา อินท๊ะอุ๋นวงศ์ และเฉลิม สายโสภา: เมื่อปีแรกที่ขาดทุน ข้าวโพดขาดทุนประมาณ 400-500 กว่าบาท ไม่ถึง 500 บาท ตำบลห้วยเฮี้ยทำข้าวโพด 17,000 กว่าไร่ ขาดทุนเท่าไร ซื้อปุ๋ยไปประมาณ 34 ล้านบาท ตอนนั้นที่คำนวณออกมาดู

ชาย ไชยชิต: และได้พูดให้ชาวบ้านฟังใช่ไหม แล้วชาวบ้านตกใจไหม เคยคาดคิดถึงต้นทุนนี้ไหม เพราะต่างคนต่างทำ

รัตนา อินท๊ะอุ๋นวงศ์ และเฉลิม สายโสภา: ใช่ ได้พูดให้ฟัง ชาวบ้านก็ตกใจ เพราะว่ารายได้มันแค่ 70 กว่าล้านของตำบลที่ผลิตข้าวโพด ที่ห้วยเฮี้ยตอนนั้นปลูกข้าวโพดอยู่ ตอนนี้อย่างเป็นอีกส่วนหนึ่ง ตอนนั้น 70 กว่าล้าน ซื้อปุ๋ยไป 30 กว่าล้าน ที่เหลือก็เป็นค่าเมล็ดพันธุ์กับค่าถ่าน ค่าไถ แต่ว่าต้นทุนปุ๋ยเยอะมากจะไปกับปุ๋ยเสียเยอะ

ชาย ไชยชิต: ก่อนนี้มีใครเคยบอกเรื่องปัญหาของเราว่าเกิดจากอะไรไหม ว่าต้นทุนเราเยอะหรืออะไร เกษตรอำเภอเขาไม่ทำหน้าที่ตรวจนี้หรือพูดเรื่องนี้หรืออย่างไร และเกษตรอำเภอมิหน้าที่อะไร

รัตนา อินท๊ะอุ๋นวงศ์ และเฉลิม สายโสภา: สนับสนุน อบรม ให้ความรู้เรื่อง โรคแมลง ปุ๋ยหมักน้ำ ปุ๋ยชีวภาพอะไรนี้แหละ

ชาย ไชยชิต: เดือน ๆ หนึ่งทางเขามีการลงพื้นที่กับลงเรามากน้อยแค่ไหน หรือปีหนึ่ง

รัตนา อินท๊ะอุ๋นวงศ์ และเฉลิม สายโสภา: ประมาณปีหนึ่งก็เห็นหน้าเกษตรที่หนึ่งแต่ก่อน ปัจจุบันเห็นทุกเดือน

ชาย ไชยชิต: แสดงว่ามีจุดเปลี่ยน แต่ก่อนไม่มาเลยทั้งที่เขามีอำนาจหน้าที่ตรงนี้ แล้วเขามาทำอะไร มาจดทะเบียนเกษตรกร

กเฉลิม สายโสภา: ช่วงนี้เป็นการขึ้นทะเบียนเกษตรกร

รัตนา อินท๊ะอุ๋นวงศ์: เกษตรกรแต่ก่อนก็นั่นแต่ปุ๋ยหมักชีวภาพ บ้านเขาก็ปลูกข้าวโพดเป็นร้อย ๆ ไร่ใช้ปุ๋ยหมักใครจะทำได้ วิเคราะห์ดินก็ไม่มี

ชาย ไชยชิต: แสดงว่าการวิเคราะห์ดินเรารู้มาจากโครงการความร่วมมือฯ

เฉลิม สายโสภา: ใช่ รู้มาจากโครงการ สกว.นี้ ท่านอาจารย์ ดร. ท่านลงมาพื้นที่เองมาสอน ทุกวันนี้ผมยังต้องไปช่วยงานเกษตรอยู่เลย

รัตนา อินท๊ะอุ๋นวงศ์: เกษตรอำเภอแต่ละคนยังไม่รู้เลยว่าปุ๋ยสั่งตัดเป็นแบบไหน พวกเราต้องไปสอนให้

ชาย ไชยชิต: ไม่น่าเชื่อ มาถึงขั้นรู้ว่ามีปัญหาแล้วมาร่วมงานกับโครงการ สกว. จากการที่เก็บข้อมูลรู้ตัวเอง เรารู้ว่าปัญหาของเราคือต้นทุนการผลิตสูงมาก หลาย 10 ล้านบาทรวมค่าจ้างค่าอื่น ๆ แล้วทางออกตอนนั้นพวกเราคิดเองใหม่ว่าจะหาทางออกอะไรอย่างไร

เฉลิม สายโสภา: ทางออกก็ต้องคิดว่า เมื่อรู้จักบัญชีครัวเรือน รู้ว่าเราจะดำเนินการอย่างไรกับชีวิตเกษตรกร ต้นทุนของเรา ก็เลยรวมของตำบลห้วยเฮี้ยได้ 20 ราย ตอนนั้นก็ยังไม่แน่ใจเท่าไร เริ่มจากคนสมัครใจที่จะหาทางแก้ วิธีการก็คือทำให้เป็นตัวอย่าง

ชาย ไชยชิต: คือทางนักวิชาการบอกกับเราว่าเราไม่สามารถควบคุมตลาดได้ เราต้องมาควบคุมเรา วิธีการก็คือทำปุ๋ยสั่งตัด เขาพูดปุ๋ยสั่งตัดเรารู้จักไหม

เฉลิม สายโสภา: ไม่รู้ คิดไม่ออกว่าคืออะไร

รัตนา อินต๊ะอู่หงส์: เราคิดว่ามาตัดอะไร

เฉลิม สายโสภา: ตรวจดินตรวจอะไร คือยังไม่มีใครรู้

ชาย ไชยชิต: แต่เราไม่ได้คิดว่าเพื่อผืนอะไรใช่ไหม แสดงว่านักวิชาการที่เขานำเสนอก็เข้าใจปัญหาเรา ที่เขามาก็เอาเทคนิควิชาการมาพูดเลย

เฉลิม สายโสภา: เขาลงมาปฏิบัติให้เลย มาร่วมลงพื้นที่จริง เก็บตัวอย่างดิน สอนวิเคราะห์ว่าจะใช้น้ำยาตัวไหนวิเคราะห์

ชาย ไชยชิต: ก็คือเราเป็นผู้รวมกลุ่มบุกเบิก วิธีการแก้ไขปัญหานี้ แล้ว ดร. ก็มาเป็นทีม มาทำอะไรบ้าง มาบรรยายมาสอนไหม

รัตนา อินต๊ะอู่หงส์: มาถึงเขาก็ไปชุดดิน วิเคราะห์ดิน สอนเราด้วยต้องชุดแบบไหน

เฉลิม สายโสภา: เขาลงมาพื้นที่จริง ๆ อย่างอาจารย์ ดร.ทัศนีย์ ท่านขึ้นเครื่องบิน มาเร็วมากและกลับเร็วมาก

ชาย ไชยชิต: คือมาทำหน้าที่เสร็จแล้วกลับไปสอนหนังสือต่อ

เฉลิม สายโสภา: เพราะว่าบางที่มีอาจารย์ ดร.รุ่งโรจน์ และอาจารย์ที่เสียชีวิตไป ที่แกลงพื้นที่มา อาจารย์ยาวภาของมหาวิทยาลัยนเรศวร

ชาย ไชยชิต: แสดงว่าก่อนหน้านี้เราไม่เคยมีการประสานงานกับทางวิชาการเลย มหาวิทยาลัยนเรศวรก็อยู่แค่นี้ ไม่มีนักวิชาการลงมาเลยหรือ

เฉลิม สายโสภา: ไม่มี เพิ่งมี อาจารย์ดร.เสมอ ที่ว่าไปประชุมร่วมกับทางผู้ว่าราชการจังหวัด

ชาย ไชยชิต: แปลว่าเรามี สกว. แล้วทาง สกว. ก็มีทางดึงคนมาช่วยได้เรา เอนักวิชาการจากที่อื่น ๆ มาช่วย

เฉลิม สายโสภา: จากมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

ชาย ไชยชิต: มาวิเคราะห์ดิน วิเคราะห์อะไรของดิน

เฉลิม สายโสภา: มาตรวจค่าธาตุอาหารในดิน ทำไม่ต้องใส่ปุ๋ยมากขนาดนั้น อันไหนมันมีอยู่ในดิน มาวิเคราะห์ว่าในดินมีธาตุอาหารอะไรอยู่แล้ว สมควรจะใส่ตัวไหนบ้าง

ชาย ไชยชิต: แล้วเรารู้สึกอย่างไรที่เขามายกมาบอกว่าเราต้องวิเคราะห์ดิน

เฉลิม สายโสภา: มันก็เหมือนฝัน ๑ นั้นแหละ

รัตนา อินท๊ะอุณหงส์: แต่ก่อนเราก็มีหมอดินมาบอกว่าดินเปรี้ยวดินเค็ม กรดต่าง

ชาย ไชยชิต: แต่เราเอาดินของแต่ละคนมาวิเคราะห์เลยใช้ไหม เอามาทำอะไร

เฉลิม สายโสภา: เอามาวิเคราะห์ใส่สาร มีน้ำยาวิเคราะห์ให้เลยว่า NPK (ไนโตรเจน, ฟอสฟอรัส, โพแทสเซียม) อยู่ในดิน ธาตุอาหาร ตัวไหนมีมากมีน้อย ตัวไหนไม่มี จะใส่สารก็ก็โลกริมต่อหนึ่งไร่ วิเคราะห์สามารถให้ชาวบ้านเกษตรกรเรียนรู้ด้วยตัวเองได้เลย

ชาย ไชยชิต: ก็เลยกลายเป็นมีความรู้ขึ้นมา แสดงว่าก่อนหน้านี้เราก้อยู่กับเกษตรของเรามา แล้ว NPK เรารู้ไหม

รัตนา อินท๊ะอุณหงส์: ปุ๋ยเดิมเราก็ใส่สูตร 16-26 เราก็ใส่ตามนั้น ไม่ได้เข้าใจอะไร

เฉลิม สายโสภา: เราไม่ได้เข้าใจว่าในกระสอบปุ๋ยมีธาตุอาหารอยู่ที่กี่โล เขาเอาดินเอาหินมาใส่ให้เราบ้างเราก็ไม่เคยรู้

รัตนา อินท๊ะอุณหงส์: เกษตรกรตอนนั้นก็ไม่ได้คิดอะไร คิดแค่เพียงว่ายี่ห้อไหนดี ยี่ห้อไหนไม่ดี

ชาย ไชยชิต: แล้วอะไรที่ดีก็คือฟังเขามาอีกที

รัตนา อินท๊ะอุณหงส์: ใช่ หมอดิน ตรากะต่ายก็ใช้พวกนี้ เขาไม่ได้เน้นที่สูตร

เฉลิม สายโสภา: แต่เดิมเราก้อยู่แบบเชื่อตามกัน เขาเห็นคนอื่นใส่แล้วดีก็จะใส่เหมือนเขา คือไม่รู้ตัวการจะปรับสภาพดินอย่างไร

รัตนา อินท๊ะอุณหงส์: พอได้ยินว่าสูตรไหนดีก็จะแห่ไปซื้อกันก่อน

ชาย ไชยชิต: คือเห็นว่าใครใครงาก็ตามใช้ไหม แล้วพอเขามาให้ความรู้ มันเหมือนตาสว่างไหม คือดินมันไม่เหมือนกันใช้ไหมในทุก ๆ ที่

เฉลิม สายโสภา: ตาสว่าง สามารถทำเป็นตัวอย่างเป็นต้นแบบให้กับหมู่บ้านชุมชนได้และขยายผลออกมาให้กับตำบลทั้งอำเภอ

ชาย ไชยชิต: ก่อนที่เราจะเป็นต้นแบบ เราต้องทดลองกับตัวเอง แปลว่าเขามาสอนเราเราก็เอามาทำ เราทำเองได้ไหม เราวิเคราะห์เองกับมือได้ไหม

เฉลิม สายโสภา: ต้นแบบ 20 แปลง แปลงละ 4 ไร่ วิเคราะห์ดินออกมา และปุ๋ยอะไรที่เหมาะสมกับดิน มีสูตรอะไรบ้าง ผสมใส่ก็ก็โลกรั่มต่อไร่ จากเดิมที่เราใส่ไป 100 กิโลกรัม พอเราวิเคราะห์ดินมันจะเหลืออยู่ประมาณ 50-54 กิโลกรัม บางก็ 62 กิโลกรัมจาก 100 กิโลกรัม

ชาย ไชยชิต: ตามความจำเป็นของพื้นที่ แสดงว่าที่ของพี่ทั้งสองก็ไม่เหมือนกัน แล้วใช้เวลานานไหมระหว่างการทดลองหนึ่งรอบฤดูกาล

เฉลิม สายโสภา: ไม่เหมือน ใช้เวลาประมาณหนึ่งรอบฤดูกาล ประมาณ 4-5 เดือน คนต้นแบบประมาณ 20 คน

ชาย ไชยชิต: 20 คนต้นแบบคือ ใจสมัคร เราไปชวน พอผลที่เกิดขึ้นแล้วเป็นอย่างไร เมื่อปุ๋ยสั่งตัดเสร็จให้ข้าวโพดแล้วหนึ่งฤดูกาลต่อมาเป็นอย่างไร

รัตนา อินทะอุณหวงศ์: เขาได้ส่วนต่างของการผลิต เขาเห็นผลชัดเจน

เฉลิม สายโสภา: น้ำหนัก ความชื้น แล้วลำต้นความสูง ความแข็งแรงที่ได้จากปุ๋ยสั่งตัด

ชาย ไชยชิต: แสดงว่ามันมีแปลงเปรียบเทียบ แปลงที่เป็นแบบเดิมกับแบบสั่งตัด

เฉลิม สายโสภา: ใช้ครับ อยู่ในแปลงเดียวกันเลย ทำเป็นล๊อตไว้ว่าแปลงหนึ่งเป็นปุ๋ยสั่งตัด อีกแปลงเป็นแปลงธรรมดาที่เราทำกัน ปรากฏว่าผลต่างกันชัดเจน ผู้ว่าราชการจังหวัดมาเปิดงานให้

ชาย ไชยชิต: ใครเป็นคนเชิญผู้ว่าราชการจังหวัด

รัตนา อินทะอุณหวงศ์ และเฉลิม สายโสภา: ทางทีม ดร.

ชาย ไชยชิต: ก็คือเขามีการทำงานกับเรา ให้ความรู้เรา ติดตามเราและก็ได้ผลจริง ๆ เขาก็เลยไปเรียกผู้ว่าราชการจังหวัด

เฉลิม สายโสภา: อาจารย์ ดร.ทวีป และอาจารย์ ดร.วีรชัย (ดร.วีรชัย นาควินุลย์วงศ์, ปัจจุบันเลขาธิการ ส.ป.ก.) จาก ส.ป.ก. เดี่ยวนี้ท่านเป็นเลขาธิการ หรืออะไรของธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร (ธ.ก.ส.) แล้ว ท่าน ดร.วีรชัย

ชาย ไชยชิต: ทาง ส.ป.ก. ก็เข้ามาตอนที่เรทำสำเร็จแล้วใช่ไหมครับ ผู้ว่าราชการจังหวัดที่มาคือ ผู้ว่าราชการจังหวัดที่เราไปประท้วงหรือเปล่า

เฉลิม สายโสภา: ไม่ใช่ครับ ที่ไปเดินขบวนคนนั้นคือผู้ว่าราชการจังหวัด นายพิพัฒน์ วงศาโรจน์ ที่เชิญเป็นคนปัจจุบัน (นายปรีชา เรืองจันทร์)

ชาย ไชยชิต: แล้วเขาฟังเราหรือเปล่า

รัตนา อินต๊ะอุ่มวงศ์: เขาบอกว่ามีอะไรให้ไปบอกเขา โทรไปเดี๋ยวเขามาเอง

ชาย ไชยชิต: แบบนี้ชอบไหม อันนี้เป็นเพราะบุคลิกส่วนตัวใช่ไหม

เฉลิม สายโสภา: ใช่ครับ แกมาจริง

รัตนา อินต๊ะอุ่มวงศ์: เขาว่าชาวบ้านมาเสียเวลาเสียค่ารถ เขามาเองง่ายกว่า ค่ารถไม่ต้องเสีย ท่านว่าแบบนี้

ชาย ไชยชิต: แล้วคราวนี้ผู้ว่าราชการจังหวัดมา มาทำอะไร มาดูที่ของใคร

รัตนา อินต๊ะอุ่มวงศ์: มาดูของนายคำป่าน จันชะนี

ชาย ไชยชิต: เพราะอะไรครับ ที่ดี ที่สวย หรืออย่างไร

รัตนา อินต๊ะอุ่มวงศ์: เพราะว่าทำให้ 2 แปลงแล้วเห็นความแตกต่างกัน

เฉลิม สายโสภา: เป็นลือลือไว้ เปรียบเทียบให้เห็น เอาประชาชนเข้าไป เอาหน่วยงานราชการเข้าไป

ชาย ไชยชิต: คราวนี้มีใครมาบ้าง ส่วนราชการมาไหม เพราะผู้ว่าราชการจังหวัดก็มา กระทรวงเกษตรและสหกรณ์มาไหม

เฉลิม สายโสภา: มาหมด เพราะว่าพอเสร็จก็เข้าร่วมประชุมที่พิษณุโลก ท่านผู้ว่าราชการจังหวัดสั่งการไปทุกอำเภอบอกว่า ทุกอำเภอจะต้องมีโครงการปลูกสร้างตัดเกิดขึ้นในจังหวัดพิษณุโลก เดียวนี้ก็ขยายออกไปประมาณวันที่ 1 นี้ก็จะเป็นที่กำแพงเพชร เพราะว่าพิจิตร อุดรดิตถ์นี้พวกผมไปช่วยตรวจดิน วิเคราะห์ดิน เขากับทางเกษตรและทาง ส.ป.ก. มาหลายที่แล้ว

ชาย ไชยชิต: อันนี้คือปัจจุบันมันไม่ได้อยู่เฉพาะที่พิษณุโลกแล้ว เอาตอนนั้นก่อนเริ่มต้นจากผู้ว่าราชการจังหวัดมาแล้วทำให้การแก้ไขแบบปลูกสร้างตัดกลายเป็นนโยบายของราชการเลยของจังหวัด แล้วเมื่อผู้ว่าราชการจังหวัดมีคำสั่ง หลังจากนั้นมา มีการเคลื่อนความรู้นี้ ราชการเขามาช่วยไหม มีบจจังหวัดมีงบอะไรมาช่วยไหม

เฉลิม สายโสภา: ไม่มี เป็นของ สกว. ล้วน ๆ เป็นของโครงการวิจัยล้วน

รัตนา อินต๊ะอุ่มวงศ์: เราก็รวมกลุ่มกัน รวบรวมชาวบ้านไปส่งปุ๋ยมาเอง เพราะตอนนั้นปุ๋ยของ 18-16 สูตร ไม่มี หายาก ราคาแพง ก็เลยรวมกลุ่มกัน

ชาย ไชยชิต: อันนี้คือที่เรียกว่าแม่ปู่ไข่ไหมครับ ที่ไม่ได้มีขายในร้านค้า

รัตนา อินต๊ะอุ่มวงศ์และเฉลิม สายโสภา: ไข่ เดียวนี้เริ่มมี มีหมดแล้ว

ชาย ไชยชิต: แสดงว่าตอนนี้เราก็คือช่วยตัวเอง รวมกลุ่มกันไปซื้อ ส่วนราชการก็เป็นแค่ส่งเสริมในเชิงนโยบาย

เฉลิม สายโสภา: เดียวนี้ก็มีหน่วยงานหลัก ๆ ก็คือ ส.ป.ก. เข้ามามีส่วนร่วม เขาเห็นเรา เกษตรกรรุ่นใหม่ลดต้นทุน

รัตนา อินต๊ะอุ่มวงศ์: เหมือนกับส่งเสริมสายอาชีพของเกษตรกรรุ่นใหม่

เฉลิม สายโสภา: เหมือนเราประท้วงกันแต่ก่อน แต่ ส.ป.ก. ก็ให้มีที่ ส.ป.ก. มาร่วมโครงการปุ๋ยสั่งตัดจะได้ลดต้นทุน จะหา คณะวิทยากรมานาเสนอมาช่วยตรวจดิน ช่วยสอนให้เป็นวิทยากร ขยายคนออกไปอีก

ชาย ไชยชิต: ถ้าอย่างนั้นขอผมถามเล็กน้อยว่าก่อนหน้านี้เรามีปัญหาที่ ส.ป.ก. ทำหน้าที่อะไร

รัตนา อินต๊ะอุ่มวงศ์: ไม่รู้ เขาไม่รู้

ชาย ไชยชิต: แต่ที่ที่พี่อยู่มีเกษตรที่เป็น ส.ป.ก.

เฉลิม สายโสภา: มี แต่ของตำบลห้วยเฮี้ยเขาก็ไม่ค่อยมี เพิ่งจะมี 2-3 ปีมา

ชาย ไชยชิต: หลังจากที่เราทำสำเร็จแล้วผู้ว่าราชการจังหวัดก็มาตีฆ้องร้องป่าว ส่วนราชการก็วิ่งเข้ามา

รัตนา อินต๊ะอุ่มวงศ์: ทุกหน่วย จนเราไม่อยากจะรับ

ชาย ไชยชิต: ผมสนใจ ส.ป.ก. น้อย เพราะว่าอย่างน้อยเขาก็เป็นเพื่อนเราจนถึงทุกวันนี้ ตอนที่เขาเข้ามาแรก ๆ สนใจเราอย่างไร

เฉลิม สายโสภา: เขาเอาเกษตรกรที่สมัครใจว่าจะเป็นเกษตรกรรุ่นใหม่ที่อยู่ในที่ ส.ป.ก. เขามีนับประมาณให้ สมมติว่าทำแปลงทดลอง 1 ไร่เรามีปุ๋ยให้ 1 ลูก เพื่อทดลองจะได้เป็นสื่อและดึงดูดความสนใจให้เกษตรกรว่าลดต้นทุนได้ไหม ปฏิบัติจริงแล้วเป็นอย่างไร

ชาย ไชยชิต: เขาเลือกพื้นที่ก่อนไข่ไหม

เฉลิม สายโสภา: ก็แล้วแต่ ส.ป.ก. เขาจะแยกไปทุกตำบล ตอนนั้นเขามาขยายของตำบลห้วยเฮี้ยก่อนประมาณ 30 คน

ชาย ไชยชิต: แปลว่าเขาทำโครงการฝึกอบรมไข่ไหม มีเงินมา เขาเป็นคนเอาเงินมาให้จัดวิทยากร แล้วซื้อปุ๋ยมาที่จะให้ใช้ทดลอง

เฉลิม สายโสภา: ไร่ครับ ให้แคร์นแรก

รัตนา อินต๊ะอุ่มวงศ์: ปุ๋ยเขาไม่ได้แจกเกษตรกร แค่อามาทดลองเฉย ๆ มาผสมทดลอง

ชาย ไชยชิต: คือทดลองให้ในกระบวนการณ์

เฉลิม สายโสภา: ทำให้ดูก่อนว่าโครงการปุ๋ยสั่งตัดว่าได้ผลจริง ๆ จากนั้นเขาก็ขยายของเขาต่อ ของ ส.ป.ก. เขามีงบประมาณให้เกษตรกรกู๋ รายละเอียดประมาณ 20,000 บาท กู๋เป็นดอกเบี้ยยต่ำได้ สมมติว่าใครไม่มีเงินซื้อปุ๋ยสั่งตัด ไม่มีเงินซื้อแม่ปุ๋ย สามารถกู๋ได้แต่ต้องเข้าร่วมโครงการของเขา

ชาย ไชยชิต: เป็นเงื่อนไขของเขา ต้องผ่านการอบรมก่อน แต่ว่าช่วงแรก ส.ป.ก. ก็ไม่รู้เรื่องปุ๋ย แล้วจะมาทำโครงการนี้เขาเอาวิทยากรมาจากไหน

รัตนา อินต๊ะอุ่มวงศ์และเฉลิม สายโสภา: ก็พวกเรา 2 คนนี้แหละ เขาก็มาคุยกับเราโดยตรงว่าจะทำ ว่า ส.ป.ก. จะมาทำเกษตรกรรุ่นใหม่

รัตนา อินต๊ะอุ่มวงศ์: ส่วนมากเขาจะไปประสานกับทางอาจารย์ ทางอาจารย์ก็โยนมาฝากหมอแห้ว หมอแห้วก็โยนมาให้เรา จะมีหนังสือเชิญไปที่หมอแห้วแล้วก็ส่งให้เรามาแทน

เฉลิม สายโสภา: อาจารย์ ดร.เสมอ ถาน้อย ของมหาวิทยาลัยนเรศวร

ชาย ไชยชิต: คือเขาดูว่าโครงการนี้หน่วยงานไหนเป็นคนเคลื่อน

เฉลิม สายโสภา: ทำจริง ปฏิบัติจริง สามารถเรียนรู้ได้จริง

ชาย ไชยชิต: แล้วเรารู้สึกอย่างไรที่ ส.ป.ก. จะให้เรามาเป็นวิทยากร ทำหน้าที่เหมือนนักวิชาการ

รัตนา อินต๊ะอุ่มวงศ์: เราก็อู๋ดอย่างที่เราทำ

ชาย ไชยชิต: เพราะเราทำอยู่แล้ว ช่วงแรกที่เราเริ่มทำที่ไหนก่อน

รัตนา อินต๊ะอุ่มวงศ์และเฉลิม สายโสภา: ตำบลห้วยเฮี้ยใช้อาคารเอนกประสงค์ของหมู่ที่ 9 ส.ป.ก. เองงบประมาณมาจัดกิจกรรมให้หมู่ละ 3 คน 30 คน ครั้งแรกและขยายพื้นที่ไปทั้งตำบลบ้านกลาง ตำบลวัดโบสถ์ ตำบลหนองกะทะอะไรบ้าง

ชาย ไชยชิต: การอบรมหนึ่งครั้ง มีกลุ่มเป้าหมายประมาณกี่คน เราต้องสอนคนกี่คน

รัตนา อินต๊ะอุ่มวงศ์และเฉลิม สายโสภา: แล้วแต่ บางที่เป็นร้อยคนก็มี บางที่ที่ลงไปตำบลบ้านกลางประมาณ 400 คน และบางกระทุ่ม บางครั้งวันละ 3-4 อำเภอ

ชาย ไชยชิต: กลายเป็นเรามีบทบาทใหม่ เดิมดูแลแก้ไขกันในกลุ่มของตนเอง ตอนนี้ต้องกลายเป็นวิทยากรให้คนอื่น เราทำเป็นถนัดใหม่

เฉลิม สายโสภา: ไม่ถนัดตอนพูดเท่าตอนปฏิบัติ อย่างภาษาอังกฤษพวกเราพูดก็ไม่ถึง

รัตนา อินท๊ะอุ่นวงศ์: ตัวปฏิบัติเรื่องการตรวจวิเคราะห์ดิน การเก็บวิเคราะห์ดินเราสาธิตให้ดูได้

เฉลิม สายโสภา: ตรวจดินให้วิเคราะห์ดินได้ ผสมปุ๋ยได้ แล้วไปใส่ตามที่เราวิเคราะห์

ชาย ไชยชิต: เคยคิดมาก่อนไหมว่าวันหนึ่งเราจะมายืนอยู่หน้าคน 100 คน 300-400 คน

รัตนา อินท๊ะอุ่นวงศ์และเฉลิม สายโสภา: ไม่เคยเลย แต่เป็นความภาคภูมิใจที่เราได้ช่วยจากที่เขาไม่รู้อะไร อย่างที่ไปตำบลบ้านกร่างมีลุงคนหนึ่งเขาเคยใส่ปุ๋ยทำนา มันยุ่งยากว่าถ้าจะเอาดินมาตรวจแล้วมาซื้อแม่ปุ๋ยมาผสมกัน สู้ไปซื้อปุ๋ยในตลาด 16-20-0 หรือ 16-8-8 ลุงซื้อ 2 ลูกก็ไปหว่านเสร็จแล้วง่าย ก็มานั่งคุยกันว่าปุ๋ย 2 ลูกที่ลุงแบกไปมีสารอาหารกี่กิโลกรัม อธิบายให้แกฟัง แกก็ว่าปุ๋ย 2 ลูก ลูกละ 50 กิโลกรัม ก็ต้อง 100 กิโลกรัม แกก็เถียงข้าง ๆ คู ๆ เราก็อ้างตามที่อาจารย์วิเคราะห์ให้ฟังว่า 16-20-0 ให้เอา 100 กิโลกรัมตั้งแล้วเอา 16 กับ 20 บวกกัน ปุ๋ย 100 กิโลกรัมจะมีเนื้อปุ๋ยกี่กิโลกรัม ผมก็ถามลุง ลุงก็ร้องอ้อว่ามันมีอยู่ 36 กิโลกรัม นอกนั้นลุงแบกอะไรไปดินหิน ลุงแบกส่วนผสมต่างที่ให้ได้ 100 กิโลกรัม ลุงรู้ไหมแต่ถ้าลุงใส่ปุ๋ยสั่งตัดมีแต่แม่ปุ๋ยทั้งนั้นและไม่มีปลอมด้วย แกร้องอ้อแล้วว่าไม่รู้

ยังมีชุดหนึ่งไปตำบลบ้านกร่าง ไปที่พิชิตเลย อำเภอชริบารมี อำเภอบึงนาราง แกไม่รู้แกทำนา แกซื้อปุ๋ยยูเรียมาผสมกับปุ๋ยยูเรีย 21-0-0 ผสมกับ 46-0-0 พอผสมกันหว่านน้า อันนี้เพราะเขาไม่รู้จริง ๆ เขาก็ว่าเห็น 21-0-0 กับ 46-0-0 มันก็ต่างกันแล้ว แต่เขาก็เห็นว่าเอามาผสมกันได้ ทั้ง ๆ ที่เป็นแม่ปุ๋ยเหมือนกัน

ชาย ไชยชิต: ให้อาหารเยอะ ๆ คือจะได้ดีจะได้โตเร็ว

รัตนา อินท๊ะอุ่นวงศ์และเฉลิม สายโสภา: แกบอกว่าแกไม่รู้ อนาคตเกษตรกรเราไม่รู้จริง ๆ จากที่เราทำกันมาก็เชื่อตามกันมาเฉย ๆ

ชาย ไชยชิต: แล้วอย่างนี้พี่เคยไหม ทำหน้าที่เป็นวิทยากรไปให้ความรู้เขากับคนซึ่งจะมีอคติแบบเดิมแล้วใช้ใหม่ว่าพ่อแม่ปู่ย่าตายายก็ทำมาแบบนี้ มาพูดไม่เชื่อหรือท้าทายเราพี่เคยเจอไหมแล้วรู้สึกอย่างไร

รัตนา อินท๊ะอุ่นวงศ์และเฉลิม สายโสภา: เคยเจอ ก็ไปด้วยกัน แต่ถ้าเราพูดหลักวิชาการเขาจริง ๆ เปรียบเทียบตัวปุ๋ยว่าปุ๋ยสูตรนี้มันมีปุ๋ยอยู่จริง ๆ แล้วมาบวกลบคูณหารแล้วมาบอกว่าปุ๋ยคุณถูกได้อย่างไร เปรียบเทียบทั้งราคาทั้ง ทั้งเนื้อปุ๋ยให้กับเกษตรกรฟัง เพราะว่าบางคนก็ดูเหมือนกัน แต่พอมานั่งหลักจริง ๆ ที่เราทำให้ดู เขาเริ่มเอนเอียงคือจริง ๆ ทางอาจารย์พวก ดร. บอกว่าไม่ต้องไปบังคับเขา แค่ทำให้เขาเห็นถ้าเขาไม่ทำไม่ต้องไปบังคับ คือคนจะลุกแค่เรายื่นมือไปเขาก็จับมือเราขึ้นมาแล้ว เอาไปตั่งลูกจะยาก คือทางเขาไม่บังคับให้เราไปบังคับให้เกษตรกรว่าจะต้องมาเปลี่ยน แกบอกว่ายากที่สุดคือการเปลี่ยนความคิดของคน คือให้เราทำไปทำได้แค่นั้นก็เท่านั้น คือไปสอน 100 คนได้สัก 2 คนที่เชื่อเราหรือว่าที่ปฏิบัติตามจริง ๆ 2 คน เราก็ค้นแล้ว ประสบความสำเร็จแล้วไม่ต้องเอาถึง 100 คน ไม่ต้องไปคาดหวังอะไรมาก

ชาย ไชยชิต: เราก็เลยไม่เคยมีปัญหาอะ เรื่องท้อแท้อะไร ท้อแท้ไม่เคยมี

รัตนา อินท๊ะอุ๋นวงศ์: ไม่มี เกษตรกรส่วนมากเขาจะดูว่าใครได้ดีเขาจะเดินตาม

ชาย ไชยชิต: ดูจากผลงาน

รัตนา อินท๊ะอุ๋นวงศ์: เราก็ก็น่าจะไปดินอะไร เขาจะมาเอง ไร่ของรัตนาเขาจะมาปรับใหญ่เลย เดี่ยวเขาจะเดินมาถามเองเรา ไม่ต้องเดินไปหาเขา แต่ก่อนให้ชุดดินไม่ยอม เดี่ยวนี้เอาดินมาโยนไว้หน้าบ้าน ตอนนั้นอ้อ เขาเดินไปตรงไหนก็ว่าทำไมเขี้ยวจิ้ง ตอนนี่เริ่มรู้ เราไปเอาปุ๋ยวันไหนฝากซื้อบ้าง คือเกษตรกรจะเสียตรงนี้ เห็นใครได้ดีก็จะเดินตามเขาตลอด

ชาย ไชยชิต: แล้วคนที่ทำเองที่ได้มาอบรมจากเราไปทำเองเขาได้ผล เราเห็นเขาแล้วเรารู้สึกอย่างไร

เฉลิม สายโสภา: มันก็เป็นความรู้สึกที่ดี เพราะว่าอย่างน้อย ๆ ลดต้นทุนเมื่อขายข้าวโพดได้ราคาดี เห็นเขาไม่ต้องคิดอะไร ปลดหนี้ได้เราก็ตีใจแล้ว ถือว่าเหมือนเรานั้นแหละ

ชาย ไชยชิต: แล้วเราได้เพื่อนมากขึ้นไหม ได้เรียนรู้ได้แรง ได้วิทยากรรุ่นใหม่ ๆ ต่อจากเราไหม

เฉลิม สายโสภา: มี ตำบลหนึ่งจะมี 2 คน

รัตนา อินท๊ะอุ๋นวงศ์: เวลาเราไปไหนเราจะถ่ายทอดไว้ให้เขาทำเองได้หมดไม่ต้องกลับไปอีก

ชาย ไชยชิต: แปลว่าไม่จำเป็นต้องมีครูสักคนใช่ไหม เพราะทุกคนทำด้วยตัวเอง

เฉลิม สายโสภา: เมื่อมีปัญหาให้โทรมา มีเอกสารคู่มือประกอบให้ เพราะว่าเอกสารทั้งการตรวจการวิเคราะห์ ข้อเสียอย่างหนึ่งคือเกษตรกรจะโกหกตัวเอง คือไม่ชุดดินมาตามที่เรากำหนด 15 จุดต่อ 1 แปลงจะต้อง 15 จุดจริง ๆ บางคนไปเอาจุดเดียว เหมือนกับหลอกตัวเอง

รัตนา อินท๊ะอุ๋นวงศ์: ตรงไหนข้าวโพดไม่สวยก็ไปเอาดินมา

เฉลิม สายโสภา: ตรงนี้เราต้องเน้นหลักจริง ๆ

ชาย ไชยชิต: มันต้องแม่นยำใช่ไหม วิธีการบอกอย่างไรก็ต้องทำตามอย่างนั้น

เฉลิม สายโสภา: ถ้ามันผิดพลาด วิเคราะห์ดินผิด เราอ่านคำนวณค่าปุ๋ยเมื่อผสมปุ๋ยออกมาก็จะผิดทันที ผลผลิตจะไม่ได้ตามที่เรที่ตั้งไว้

ชาย ไชยชิต: จะบอกว่าปุ๋ยสั่งตัดไม่ดีไม่ได้นะ เพราะกระบวนการผิด

เฉลิม สายโสภา: คือมันจะเสียอยู่ตรงนี้จุดเดียว อย่างผมร่วมกับ ส.ป.ก. เวลาไปที่ไหน ทั้งของทีม สกว. ส.ป.ก. คือผมอยากลงพื้นที่จริง ๆ และแนะนำให้เกษตรกรรู้เห็นแปลงเหมือนกันเลย คุณจะต้องทำอย่างนี้ต้องชุดแบบนี้ ความลึกบริเวณ 25 ไร่ คุณจะต้องทำให้ได้แบบนี้ มันจะต้องได้ส่วนปะ

ชาย ไชยชิต: แปลว่าบรรยายอย่างเดียวไม่ได้

เฉลิม สายโสภา: ไม่ได้ต้องลงพื้นที่ด้วย สมมติว่าใครสนใจหุตาดี ๆ หน่อยมาช่วยกัน มาวิเคราะห์ สอนวิเคราะห์ให้ในตัว ด้วย คือ 100 คนไม่ต้องสอน 100 คน เอา 2 คนก่อน พอเรากลับมา อบต. มีบสนับสนุนหรือขอ ส.ป.ก. หรือของ สกว. สนับสนุนเขาก็จะมีวิทยากรเพิ่มในตำบลทันที

ชาย ไชยชิต: คือถ้ามีแล้วมันก็สร้างต่อเองได้ ขยายเองได้ เพราะมันคือการเอาความรู้ไปให้เขา อย่างนี้ตัวพี่เองหลังจากที่เราถ่ายทอดสำเร็จแล้วในตำบลเราแล้วอำเภอเราแล้ว ทำเมื่อไรอย่างไร ทำไม่ถึงได้ขยายไปในจังหวัดอื่น ๆ ใครเป็นคนเข้ามาหาหรือใครช่วยเรา

เฉลิม สายโสภา: ของ ส.ป.ก. ของทีม สกว. เครือข่ายของ สกว. จะมีทุกจังหวัด ว่าเขาได้ต้นแบบมาจากไหน ใครเป็นวิทยากรให้ จะมีอยู่ 2-3 คน มีผม มีสารวัตรกำนันรัตนาก็จะมีส่วนร่วม อย่างที่อำเภอจะมีผู้ใหญ่แดง ปีนี้ก็มีมีการขยายไปยังอำเภอชาติตระการ 4 ตำบล ของอำเภอนครไทยขยายไปยังตำบลนครชุม ตำบลบ้านพร้าว ทั้งอำเภอนครไทย น่าจะครบ

ชาย ไชยชิต: เราก็เห็นใช้ใหม่ครับว่าคนที่เขาทำเขาก็ได้ แกะไขได้ พุดได้ใหม่ทุกวันนี้นะชาวเกษตรกรที่ปลูกข้าวโพดสามารถที่จะอยู่ได้แล้ว ลดต้นทุนไม่ขาดทุน คนที่ทำปุ๋ยสั่งตัดสามารถแก้ปัญหาตนเองได้

รัตน อินตะอุณหวงศ์: เราก็ขึ้นอยู่กับราคาสผลผลิตของตลาด

ชาย ไชยชิต: อันนี้เราควบคุมไม่ได้

รัตน อินตะอุณหวงศ์: ถ้าเกิดราคามันสมดุลกับผลผลิตในท้องตลาดก็ได้ ตอนนี้น้อยอยู่ประมาณ 700-800 บาท ถ้าแม่ปุ๋ยเราซื้อก็อยู่ประมาณ 1,020-1,030 บาท

เฉลิม สายโสภา: ทุกปี 1,250 บาท สูตร 18-4-6 สูตร 0-6-10 จะอยู่ที่ 950-1,000 บาท แต่ปีนี้เหลือ 860-1,030 บาท หายไปสูตร 18 หายไปประมาณ 200 บาท ต่อลูก

รัตน อินตะอุณหวงศ์: ราคาข้าวโพดอยู่ประมาณ 10 บาท ก็ยังพออยู่ได้

ชาย ไชยชิต: ราคาข้าวโพดก็อยู่ที่ผลผลิตของเราด้วยว่าดีหรือไม่ดี ใช้ใหม่ครับ แต่เราใช้ปุ๋ยสั่งตัด ผลผลิตมันดี คุณภาพดี อย่างน้อยจำนวนแถวมาตรฐาน

เฉลิม สายโสภา: มาตรฐาน แต่ผลผลิตดีมันจะไม่เหมือนแต่ก่อน จากเดิมที่ได้ 600 กิโลกรัมขึ้นมา 800-900 กิโลกรัม บางที่ดี ๆ ก็ต้นหนึ่ง

ชาย ไชยชิต: แต่ถ้าจะได้กำไรมาก ราคาปุ๋ยต้องถูกลงกว่านี้ด้วย แล้วเรามีวิธีอย่างไรเรื่องปุ๋ย ที่ผ่านมาระทำปุ๋ยสั่งตัดและ เกษตรกรแต่ละคนไปซื้อปุ๋ยสั่งตัดเอง หรืออย่างไร มีวิธีช่วยเหลือไหม

รัตนา อินต๊ะอุ่มวงศ์: เราซื้อก็มาส่งกันเองแล้วก็สอนวิธีให้ เดียวนี้ก็ส่งเสริมให้ใช้ปุ๋ยคอกด้วย พวกพืชตระกูลถั่วพวกไปด้วย

ชาย ไชยชิต: อย่างเราไปซื้อแม่ปุ๋ยมา ต้นทุนของมันที่เราซื้อถ้ามีคนมาช่วยได้ก็จะดี เราเคยขอความช่วยเหลือจาก อบต. ไหม

รัตนา อินต๊ะอุ่มวงศ์และเฉลิม สายโสภา: ไม่

ชาย ไชยชิต: เราก็อซื้อของเราเอง

เฉลิม สายโสภา: รวมกลุ่มหมู่บ้าน ญาติ ๆ กันหรือภายในกลุ่มส่งมาเป็นล๊อต ๆ ได้จะถูก ที่ร้านค้าจำนวนเยอะก็ยิ่งถูกกว่า ที่ขายหน้าร้าน

ชาย ไชยชิต: เราจัดการเองได้ เมื่อเราประสบความสำเร็จอย่างนี้ หน่วยงานจากภายนอกอย่าง ส.ป.ก. มา แล้วคนภายใน อย่าง อบต. เขามีนโยบายอะไรกับปุ๋ยสั่งตัดไหม

รัตนา อินต๊ะอุ่มวงศ์: ก็ไม่เห็นว่าจะไร ไม่มีงบอบรม อาจเพราะที่แรกเราไม่ได้ทำบรรจุแผนเข้าไป

เฉลิม สายโสภา: น่าจะได้เข้าปีนี้ได้เข้าประชุมแผนไปด้วย

ชาย ไชยชิต: แต่อย่างน้อยพี่ทั้ง 2 คนได้เข้าไปมีบทบาทมีส่วนร่วมกับทาง อบต. ความสัมพันธ์ระหว่างผู้นำชุมชนกับ อบต. เป็นอย่างไร

รัตนา อินต๊ะอุ่มวงศ์: ก็ได้อยู่ อยู่คนละหน่วยกัน เราปกครอง เขาฝ่ายบริหาร เรามีความเดือนร้อนเราก็ยื่นหนังสือให้เขา เขา ไม่ช่วยเราก็ไม่ได้พูดอะไร แล้วส่วนใหญ่อบต.ทำเป็นด้านโครงสร้างพื้นฐาน ถนน ไฟฟ้า การเกษตรไม่ค่อยเน้น มีเน้นด้านนี้ แต่น้อย โครงการด้านอาชีพเป็นพวกกลุ่มแม่บ้าน เลี้ยงไหม กลุ่มเกษตรผสมผสาน

ชาย ไชยชิต: อันนี้มันงานไซ้ไหมเพราะเป็นแค่การส่งเสริม

รัตนา อินต๊ะอุ่มวงศ์: ส่งเสริมแค่วันสองวันก็จบในปีหนึ่ง

ชาย ไชยชิต: แต่งานของเราว่ากว่านั้น แปลว่าถึงเราฟังงบประมาณท้องถิ่นไม่ได้แต่เรายังมีภาคีที่มาส่งเสริมสนับสนุน เราได้

เฉลิม สายโสภา: งานของเราไปได้ทุกเดือน มีหน่วยงานของ ส.ป.ก. สกว. มาส่งเสริม มีเรื่องอบรมออกปฏิบัติจริงมาร้อง ขอให้เราไปช่วยเหลือเขา

ชาย ไชยชิต: เมื่อเราทำไปแล้วมีคนอื่นมามอง คนที่อยู่ศาลากลางจังหวัด พวกเกษตรอำเภอ เกษตรจังหวัด พัฒนาชุมชน จังหวัดอำเภอ เขาเปลี่ยนมุมมองท่าทีความสัมพันธ์กับเราใหม่

เฉลิม สายโสภา: มีอะไรก็ถึง ไม่ได้มาหาบ่อย ผ่านมาทางเกษตรอำเภอเพราะเกษตรอำเภอจะอยู่กับพวกผมบ่อย คือของเกษตรอำเภอกับผมเพิ่งไปตรวจดินมาประมาณ 40-50 เจ้า ใช้บริการพวกเรา

ชาย ไชยชิต: แปลว่าเกษตรอำเภอมีงบอบรมให้และให้พวกเราไปอบรมให้เป็นวิทยากร รู้สึกดีไหม

เฉลิม สายโสภา: รู้สึกดี อยากจะช่วยและขยายผลให้เกษตรกรพี่น้องของเรา

ชาย ไชยชิต: กลายเป็นว่านโยบายปุ๋ยสั่งตัด เขาเอาไปทำด้วย ได้ผลงานเขาด้วย

เฉลิม สายโสภา: เมื่อสักครู่นี้ของผมเข้าประกวดสาขาพืชไร่ดีเด่นประจำจังหวัด ก็ได้ที่หนึ่ง

ชาย ไชยชิต: เกษตรอำเภอมาเลือกเรา แต่เขาไม่ได้มาอบรมเรา เราได้จากที่อื่น พอเราเก่งก็เอาเราไปประกวด

เฉลิม สายโสภา: คือทำงานร่วมกันทั้งเกษตรด้วย เกษตรตำบลด้วย มีอะไรจะออกพื้นที่ด้วยกัน

ชาย ไชยชิต: แสดงว่าอดีตที่ผ่านมา ทำให้เคืองกันไม่มีแล้ว ตอนนี้ก็เป็นภาคีกันหมด

เฉลิม สายโสภา: ไม่มี เป็นภาคีกัน รวมงานกัน มีอะไรก็โทรหา อย่างเกษตรจังหวัดจะโทรมาเกษตรอำเภอ เกษตรอำเภอจะส่งให้เกษตรตำบลประสานมา ต้องการความร่วมมือช่วยวิเคราะห์ตำบลหมู่บ้านนั้นๆหน่อย

ชาย ไชยชิต: อันนี้เป็นงานของนักวิชาการ วิชาการเกษตร

เฉลิม สายโสภา: เราก็คทำได้แค่ที่ได้เรียนรู้มา

ชาย ไชยชิต: มุมมองของเราต่อราชการเปลี่ยนไหม รู้สึกว่าเขาจริงใจไหม

รัตนา อินต๊ะอุ่มวงศ์: ก็ไม่รู้ รู้สึกว่าเขาจริงใจอยู่ แต่งบจะล่าช้าหน่อย ขั้นตอนจะช้า แต่งานของเราทำแล้วทำให้เสร็จไปเลย เขาต้องทำหนังสืออนุญาต ไม่ทันกับเกษตรกรเรา อย่างของกรมพัฒนาที่ดิน เกษตรกรขุดดินให้ไปตรวจ

เฉลิม สายโสภา: 2 เดือนเขาก็ยังไม่ส่งข้อมูลกลับมา เดียวนี้ไม่ส่งไปที่นั่นแล้ว

รัตนา อินต๊ะอุ่มวงศ์: จนเก็บเกี่ยวผลผลิตแล้ว ธาตุอาหารดินเพิ่งจะตามมาแล้วจะได้ผลอะไร

ชาย ไชยชิต: แล้วเขามาตามอะไรกับเราไหม

รัตนา อินต๊ะอุ่มวงศ์: เขาก็มากับ ส.ป.ก.

เฉลิม สายโสภา: มากับเกษตรด้วย เป็นภาคีกันไปหมด

ชาย ไชยชิต: เพราะอย่างน้อยเป้าหมายเกษตรก็คือเขาต้องมาดูแลด้วย แต่ที่ผ่านมามันลำพังเขาเองอาจจะดูแลเราไม่ได้

เฉลิม สายโสภา: ของเขาเป็นวิชาการหมด บางทีลงกับชาวบ้านนั่งหลับบ้าง กลับบ้านก็ลืมหมดแล้ว

ชาย ไชยชิต: คิดว่าเพราะอะไร

เฉลิม สายโสภา: ไม่เหมือนเรา เรื่องสื่อ อย่างเราไปที่ไหนก็สื่อสารเป็นภาษาท้องถิ่น จะเข้าใจง่ายกว่าปฏิบัติได้ง่ายกว่าความเป็นทางการ ถ้าเป็นทางการชาวบ้านจะเกร็ง จะไม่กล้าพูดไม่กล้าถาม อย่างผมพูดภาษาถิ่นก็ว่าใครไม่เข้าใจให้มาถามเลย กันเอง เข้ามาดูใกล้ ๆ มาทดลองมาจับ มันคล่องตัวกว่า เป็นสื่อที่ลงลึกได้ดียวกับภาษา

ชาย ไชยชิต: แต่ถ้าราชการมาอบรมทำแบบนี้ไม่ได้ใช่ไหม

เฉลิม สายโสภา: ไม่ได้ครับ เขามาชาวบ้านก็กลัวไม่กล้าเข้าใกล้ จะเป็นภาษาไปเลย เป็นไปในทางทฤษฎีมากกว่า เราเป็นปฏิบัติ

ชาย ไชยชิต: แปลว่าเรามีจุดแข็งคือความใกล้ชิดกับกลุ่มเป้าหมาย แต่วิทยากรวิชาการการเกษตรเป็นทางการอย่างเดียว

เฉลิม สายโสภา: ใช้คอมพิวเตอร์สื่อไปทางบรรยาย

ชาย ไชยชิต: เหมือนห้องเรียน พอเขาเห็นเรามีจุดแข็งจึงให้เราเป็นวิทยากร

เฉลิม สายโสภา: จะเป็นอย่างนี้ทั้งปี เพิ่งจะติดต่อมาที่วังสามหมอ อำเภอนาทมวรลักษบุรี กำแพงเพชร ชวนสารวัตรกำนันรัตนาไปด้วย

ชาย ไชยชิต: นอกจากเรื่องการทำปุ๋ยสั่งตัดแล้ว การที่เรามาร่วมมือการเป็นภาคีได้ขยายไปสู่เรื่องอื่น ๆ ใหม มีเอาโครงการอื่นหรือหน่วยงานอื่นมาขยายผล

เฉลิม สายโสภา: มันขยาย อย่างทุกวันนี้ก็ขยายออก

ชาย ไชยชิต: อย่างเรื่องที่ดิน มีการแก้ไขหรือความร่วมมืออะไรออกไป ก่อนหน้านี้เรื่องที่ดินก็เป็นปัญหาหนึ่งนอกเหนือจากต้นทุน ก่อนหน้านี้เป็นอย่างไร สภาพปัญหาเรื่องที่ดินทำกินของคน

รัตนา อินต๊ะอุ่มวงศ์: คนที่นี้มักจะไม่มีเอกสารสิทธิ์ จะเป็นป่าสงวนกับอุทยาน

ชาย ไชยชิต: แปลว่าที่เกษตรกรไปปลูกพืชคือที่ไม่เอกสารสิทธิ์

เฉลิม สายโสภา: คือที่ว่างเปล่า

ชาย ไชยชิต: แล้วเราใช้วิธีการอย่างไร ที่จะบอกว่าใครของใครอยู่ที่ไหน

รัตนา อินท๊ะอุ๋นวงศ์: รู้กันเองของแต่ละเจ้าของพื้นที่

ชาย ไชยชิต: แล้วปัญหาของมันคืออะไร ส่วนราชการไม่ยอมให้ใช้พื้นที่หรืออย่างไร

รัตนา อินท๊ะอุ๋นวงศ์: ไม่มีเอกสารสิทธิ์ก็ลำบาก อย่างของอุทยานฯ แต่ปัญหาที่ทำอยู่ของหมู่ที่ 4 หมู่ที่ 10 หมู่ที่ 2 เป็นปัญหายาวนานคือ เกษตรกรเขาทำกินแต่ไม่ได้ทำกินต่อเนื่อง เขาก็กลับไปทำกินที่เดิมไม่ได้ จะมีเกษตรกรของตำบลห้วยเฮี้ยบางส่วนที่ไม่มีที่ดินกิน เขาก็ต้องรับจ้าง ซึ่งตอนนี้พี่ก็เดินขอความเป็นธรรมจากหน่วยงานต่าง ๆ ก็ไม่ได้ผล เพราะติดมติของคณะรัฐมนตรี 2541 (30 มิถุนายน 2541) เป็นปัญหายู่ตอนนี้ ก็พยายามแก้ไขให้เขาอยู่ ตอนนี้ได้ยื่นไปทางศาลปกครอง ก็ยังไม่รู้ผลจะเป็นอย่างไร ฝ่ายองค์กรอิสระก็เข้ามา ของ สกว. ก็เข้ามาช่วย แต่ก็จบทุกรายเจียบทุกราย เพราะมันเป็นมติคณะรัฐมนตรีด้วย

ชาย ไชยชิต: แต่ว่าความพยายามของส่วนราชการที่จะมาช่วยกัน มานั่งคุยกัน มีบ้างไหม

รัตนา อินท๊ะอุ๋นวงศ์: มีแต่เขาก็อ้างแต่กฎหมายอย่างเดียว ไม่ได้อ้างถึงปากท้องของประชาชน

ชาย ไชยชิต: คือไม่ได้ต่อรอง ไม่ได้เสนอทางอื่น ก็เลยจบที่ศาลปกครอง

รัตนา อินท๊ะอุ๋นวงศ์: ตอนนี้กำลังจะจบที่ศาลปกครอง

เฉลิม สายโสภา: เพราะว่าเจอภัยแล้งอยู่ปีหนึ่ง เกษตรกรบางส่วนเป็นหนี้เป็นสินของ ธ.ก.ส. แล้งหมดเลยหนี้ก็กลับเข้ากรุงเทพฯ ส่วนที่เหลือก็ทำมาจนถึงปัจจุบัน ยังทำได้อยู่ แต่คนกลับมาเขาไม่ให้เข้าไป

รัตนา อินท๊ะอุ๋นวงศ์: อย่างของหมู่ที่ 1 เวลานั้นนายทุนทำได้ เวลาชาวบ้านเข้าไปโดนจับ ก็ไม่รู้จะทำไม่เป็นอย่างนั้น ไม่ได้พูดลอย มีหลักฐานของ 2 เดือน ก่อนที่กองอำนวยการรักษาความมั่นคงภายในราชอาณาจักร (กอ.รมน.) เข้าไป ของจังหวัดเข้าไปดูพื้นที่ที่มีปัญหาแต่เขาไม่ได้เข้าไปดูตอป่าไม้ของนายทุน เขาไม่เข้าไปเลย นายทุนทำได้ปลุกยางได้แต่ชาวบ้านทำไม่ได้ติดป้ายอย่างเดียว

ชาย ไชยชิต: แล้วข้าราชการเขามีคำตอบไหม

รัตนา อินท๊ะอุ๋นวงศ์: มี เขามีของ

เฉลิม สายโสภา: นายทุนลง รถไถลงไป 9-10 คัน ไม่มีเจ้าหน้าที่ ไม่รู้ไม่เห็น แต่ชาวบ้านฟันหัวไร่ปลายนาถูกรู้และเห็น มีผู้ต้องหาด้วย แต่รถไถบุก 40-50 ไร่ กลับไม่เห็น แปลก ไม่มีผู้ต้องหา

ชาย ไชยชิต: อันนี้เป็นปัญหาเรื้อรังเลย แล้วข้าราชการด้วย

รัตนา อินท๊ะอุ๋นวงศ์: แต่ของ ส.ป.ก. ที่ทำอยู่เขาก็ไม่ทิ้ง แนะนำหน่วยงานที่พอจะช่วยให้ มาทำแผนที่ ใช้ข้อมูล ที่แปลง สกว. สอนให้หมด GPS (ระบบกำหนดตำแหน่ง) ทำแผนที่ดินว่าที่ดินที่มีปัญหาอยู่ติดที่ไหน ทำเป็นคอมพิวเตอร์ลงแปลง เขานั่งอยู่ที่กรุงเทพฯ เขาก็สามารถรู้ว่าที่ของรัตนาเป็นภาพแบบนี้ เขตติดใคร เห็นตำแหน่งเลย

ชาย ไชยชิต: เพราะฉะนั้นจะมาเถียงกันไม่ได้ มีข้อมูล

เฉลิม สายโสภา: สกว. เอาอาจารย์จากนครศรีธรรมราชขึ้นมาสอน มาทำให้

ชาย ไชยชิต: ข้อมูลพวกนี้ช่วยเราได้ไหมเวลาที่เราจะเอาไปแก้ปัญหาพวกนี้ได้ไหม เช่นไปต่อรอง

รัตนา อินท๊ะอุ๋นวงศ์: ก็ไม่รู้ เอาข้อมูลตรงนี้ไปยื่นศาลปกครองกันอยู่

ชาย ไชยชิต: แต่อย่างน้อยรู้สึกว่ามีพลังขึ้นไหม เราไม่ได้พูดเฉย ๆ

เฉลิม สายโสภา: มี

รัตนา อินท๊ะอุ๋นวงศ์: อย่างน้อย ๆ ก็รู้ว่าพื้นที่เรา พื้นที่ใครมีอะไร ติดกับใคร และพื้นที่ทุกแปลงเราจะเขียนตำแหน่งไว้หมด

ชาย ไชยชิต: อย่างน้อยเราก็มีข้อมูลมีหลักฐานว่าเราทำกินมาอย่างไร

เฉลิม สายโสภา: แต่ก่อนสู้เขาไม่ได้ เพราะเราไม่มีหลักฐาน มีแต่คำพูด ไปที่ไหนก็ไม่ชนะ

รัตนา อินท๊ะอุ๋นวงศ์: ตำบลห้วยเอี้ยอยู่ตรงไหนเขาก็กังไม่รู้

เฉลิม สายโสภา: ที่นี้เขามีแผนที่มี GPS สามารถลงพิกัด ลงจุดจุดแปลงที่มีปัญหาว่ามีอยู่ที่แปลง

ชาย ไชยชิต: อย่างนี้ส่วนราชการคือเพื่อนเราไหม เขาเข้าใจปัญหา รู้จุดที่จะแก้ไขไม่ได้ว่าเกิดเพราะอะไร

เฉลิม สายโสภา: แก้ไขปัญหาเรื่องปากท้องถือว่าทีมงานวิจัยของ สกว. ไม่ทิ้งเป็นพี่เลี้ยงประสานงานต่าง ๆ ให้ได้ตลอด

รัตนา อินท๊ะอุ๋นวงศ์: ประสานให้ได้แต่ว่าเรื่องปัญหาเราต้องคุยเอง

ชาย ไชยชิต: ทางที่ช่วยได้คือข้อมูล เอาวิชาการมาช่วย มันเหมือนติดอาวุธให้ชาวบ้านไหม รู้สึกอย่างนั้นไหม ว่าเวลาเราไปพูด ข้าราชการจะมว่าเราโง่ไม่ได้แล้ว รู้สึกว่าดุลอำนาจมันเปลี่ยนไปอย่างไร

เฉลิม สายโสภา: ให้เรารู้จักกระบวนการต่าง ๆ ขึ้นมาอีกขั้นตอนหนึ่ง จากที่ไม่รู้อะไร ไม่เคยเขียนบันทึก ไม่เคยถ่ายรูป ตอนนี้นำหมด รู้หมดว่าพื้นที่ไหนของใคร มีรายชื่อ มีต้นขนุน มีต้นมะม่วงอะไร

ชาย ไชยชิต: เราจะเห็นความสำคัญของการเก็บข้อมูลมากขึ้น เรื่องที่ดินก็ยังอยู่ระหว่างการเดินทาง แต่อย่างน้อยก็มีข้อมูลมีวิชาการมาช่วย ตัวพี่เองที่ผ่านมามีโอกาสได้มาทำงานกับภาควิชาการ มีอะไรเปลี่ยนแปลงไหม

รัตนา อินท๊ะอุ๋นวงศ์: มีการเปลี่ยนความคิดของตัวเอง แต่ก่อนเห็นอะไรก็เฉย ไม่ได้จดไม่ได้จำ แต่เดี๋ยวนี้รู้สึกว่าจะต้องจดต้องจำและเขียนเป็นลายลักษณ์อักษรไว้และทำข้อมูลไว้ เพราะว่าปีหนึ่งผ่านไปก็ลืมแล้ว แต่เดี๋ยวนี้จะเก็บหมด

ชาย ไชยชิต: แปลว่าเราเห็นความสำคัญของการเก็บ มันสำคัญอย่างไรที่มานั่งจดนั่งจำ มันเหนื่อย เราเป็นเกษตรกร จับเครื่องไม้เครื่องมือกลับต้องมาเขียนปากกา ต้องมาจดเอกสาร

รัตนา อินท๊ะอุ๋นวงศ์: ก็ยังดี เพราะว่าปีที่แล้วรู้ว่าต้นทุนเท่าไร อย่างของพี่พอเปิดตู้อันเก่าก็ยังมียู่ว่าปีที่แล้วได้กำไรเท่าไร มันมีข้อมูลอยู่ เห็นแต่ละปี ๆ

ชาย ไชยชิต: หนึ่งแล้วคือการเปลี่ยนวิธีคิดว่าข้อมูลสำคัญ เรื่องเล็ก ๆ น้อย ๆ ก็ต้องจด อย่างอื่นเปลี่ยนไปไหม

รัตนา อินท๊ะอุ๋นวงศ์: การปฏิบัติเราก็ดีขึ้น ก่อนพี่จะทำข้าวโพดอยู่ประมาณ 70-80 ไร่ เดี่ยวนี้พี่ทำอยู่ 30-40 ไร่แต่ผลผลิตพี่ก็ยังเท่าเดิม ทำน้อยแต่ดูแลให้ทั่วถึง จากแต่ก่อนที่คิดว่าทำมากได้มาก

ชาย ไชยชิต: แปลว่าเราเอาวิธีการจัดการมา นั่นก็คือการวิเคราะห์ดินทำปุ๋ยและดูแลให้มันดี เปลี่ยนวิธีคิด วิธีปฏิบัติ แล้ววิธีปฏิบัติจะได้ผลเฉพาะตัวเราเอง เราดีของเราเอง แล้วอย่างความสัมพันธ์ของเรากับเพื่อน ๆ กับชุมชน อย่างอื่นเป็นอย่างไร

รัตนา อินท๊ะอุ๋นวงศ์: อย่างของพี่ทำไร่น้อยลงก็มีเวลาไปปฏิบัติให้กับชุมชนมาก เข้าเย็นก็อยู่กลางชุมชน มีเวลาเยอะ

ชาย ไชยชิต: มันไม่เหนื่อยที่ทำงานให้กับชุมชน แทนที่จะหยุดอยู่บ้าน

รัตนา อินท๊ะอุ๋นวงศ์: มันก็เหนื่อยแต่เราก็เข้ามาตรงนี้

ชาย ไชยชิต: มันอะไรที่ตอบแทนให้ตัวเรา เวลาที่ไปชุมชนแล้วพูดกล่าวมากมายว่าคืออะไร

รัตนา อินท๊ะอุ๋นวงศ์: ก็ไม่รู้หรอก เพราะหน้าที่ก็ไม่รู้

ชาย ไชยชิต: พี่มีความสุขอย่างไร ได้เงินไหม

รัตนา อินท๊ะอุ๋นวงศ์: ก็มีอยู่นะ

เฉลิม สายโสภา: ก็มี แต่มันไม่ใช่ปัจจัยที่เราจะต้องอยู่

ชาย ไชยชิต: เราไม่ได้ทำเพื่อมัน แต่เราแก้ปัญหาให้ชาวบ้านได้แล้วเราชื่นใจหรือว่าอย่างไร

เฉลิม สายโสภา: คือมันมีความสุขใจที่เราได้ให้การมีส่วนร่วมกับชุมชน ถือว่าเป็นสิ่งที่ยิ่งใหญ่เพราะการเป็นผู้นำ

รัตนา อินท๊ะอุ๋นวงศ์: มันก็แล้วแต่คนชอบนะ

ชาย ไชยชิต: แต่ว่าโดยตัวเราเอง เรารู้ว่าเราชอบแบบนี้

รัตนา อินท๊ะอุ๋นวงศ์: ใช่ เราชอบแบบนี้

เฉลิม สายโสภา: การเป็นผู้นำลำบาก สมมติว่ามีเรื่องทะเลาะกัน เข้าข้างคนใดคนหนึ่งก็หาว่าเราลำเอียงแล้ว อย่างไรก็ตามก็ต้องเป็นกลางให้กับชุมชนให้ได้

รัตนา อินท๊ะอุ๋นวงศ์: ถ้ามีปัญหาเราก็ก้าวเข้าไปช่วย เป็นตัวแทนชาวมั่นก็ดูดีขึ้น ชาวบ้านก็มีความหวังกับเรา ก็รู้สึกเป็นกำลังใจให้เรา อย่างเรื่องที่ดินพิทก็เป็นหนึ่งในผู้ฟ้องของศาล ถึงจะเสียงน้อยแต่ก็ยอมเพราะชาวบ้านกว่าอีก 70-80 ครอบครัว ถ้าเกิดมันได้มันก็คุ้ม ถ้าไม่ได้ก็ไม่เป็นไรก็เสียเวลาไป แต่ก็ได้ทำได้พยายามแล้ว ถ้าเกิดเราถอยคนอื่นก็จะถอย เราต้องเป็นตัวหลักให้เขา

ชาย ไชยชิต: แล้วในแง่ของวิธีการทำงาน การจัดการ เรามีการเรียนรู้มากขึ้นไหม เช่น พอเราได้ไปเชื่อมเครือข่ายกับของหมอแหวว ได้รู้จักกับคนอื่น ๆ ได้เห็นว่าเขามีวิธีการจัดการต่าง ๆ เช่น การทำเวที เราได้เรียนรู้อะไรเหล่านั้นบ้างไหม

เฉลิม สายโสภา: ก็ได้เห็นและร่วมไปกับเขาตลอด

รัตนา อินท๊ะอุ๋นวงศ์: ก็เอามาเป็นปฏิบัติอย่างเขาบ้างก็ไม่ได้

ชาย ไชยชิต: เพราะเรารู้ใช้ไหมว่าแต่ละคนเขาไม่เหมือนกัน

รัตนา อินท๊ะอุ๋นวงศ์: ขึ้นกับแต่ละพื้นที่

ชาย ไชยชิต: แต่เราเห็นนะว่าแบบนี้ดีแบบนี้ไม่ดีอย่างไร การที่เรามาทำงานความร่วมมือ มันเปิดโลกให้เราไหม ก่อนหน้านี้เราก็อยู่แค่นี้ คุยกันแค่นี้ มันทำให้เราได้รู้จักคนอื่นอย่างไร ได้เดินทางไปไหนอะไรอย่างไบบ้าง ตัวพี่เองกว้างขึ้นไหม

เฉลิม สายโสภา: เปิดโลก แล้วก็กว้างขึ้นเยอะ

รัตนา อินท๊ะอุ๋นวงศ์: ของพี่ได้ไปเวทีปฏิรูปของนายอานันท์ ปันยารชุนช่วงนั้น ไปเป็นตัวแทนของจังหวัด ของเรื่องที่ดิน

เฉลิม สายโสภา: ได้ไปเปิดบูทที่เมืองทองธานี ช่วงที่สมเด็จพระเทพฯ มาเปิดงานวันที่ 23-24 ประมาณ 5 วันของเมืองทองธานีในปีที่ผ่านมา สมมติว่างานวัน ส.ป.ก. ก็ไปเปิดบูทมา 2 ปีแล้วที่ถนนราชดำเนินนอกสำนักงาน ส.ป.ก.

ชาย ไชยชิต: แปลว่าพื้นที่ของการแสดงบทบาทเราไม่ได้แค่อำเภอพิษณุโลกแล้ว มีงานที่ไหนเขาก็มาประสานถึงเราไป

เฉลิม สายโสภา: อย่างพิษณุโลก ถ้าเป็นงานเกษตรก็คือเปิดบูธเอาต้นข้าวโพดเอาอะไรไปโชว์ เอาเครื่องตรวจวิเคราะห์ดิน

ชาย ไชยชิต: คือไปในนามชุมชน แต่ว่างานเปิดเหล่านี้มักจะเป็นงานส่วนราชการ

เฉลิม สายโสภา: ก็มี ส.ป.ก. กับเกษตรฯที่มาแย่งตัว บูธนี้ก็จะให้ทีมของ สกว. ทีมของปุ๋ยสั่งตัดมาลง

ชาย ไชยชิต: เวลาที่เราไปข้างนอกไปประชุมปฏิรูปมันระดับชาติ กลุ่มต่าง ๆ ทั่วประเทศ พี่ไปแล้วรู้สึกอย่างไร เคยคิดไหมว่าเราจะได้อะไร

รัตนา อินต๊ะอุณหงส์: ไม่รู้ ตอนนั้นไปถึงเราก็บอกว่าจะพยายามพูดให้ได้ เราต้องนำเสนอ เราเข้าไปตรงไหนก็ต้องเข้าได้ เพราะเขาให้ไปคนเดียว เราก็มองหาที่เอาข้างหน้า ไม่กลัว เพราะตอนนั้นเราไม่มีเราก็มองหาเพื่อนข้างหน้าเอาอย่างเดียว

ชาย ไชยชิต: ถ้าเทียบกับเมื่อก่อนที่ไม่ได้ทำงานนี้ เรามีโอกาสเดินทางไป

รัตนา อินต๊ะอุณหงส์: ก็ไม่มี เพราะเป็นเกษตรกร

ชาย ไชยชิต: แล้วเราเห็นอะไรเวลาที่เราไปฟังคนอื่นหรือไปร่วมแลกเปลี่ยนกับจังหวัดอื่น ๆ มันสะท้อนตัวเราเองอย่างไรไหม เป็นแรงบันดาลใจอะไรบ้างไหม เวลาที่เรากลับมาแล้ว

รัตนา อินต๊ะอุณหงส์: เมื่อกลับมาก็มีหน่วยงานที่ว่าจะแก้ปัญหา เขาเอาประเด็นของเราไปวิเคราะห์ บางหน่วยงานเขาก็ตามมาถึงที่บ้าน

ชาย ไชยชิต: แปลว่าสิ่งที่เราพูดไปไม่ได้หายไป

รัตนา อินต๊ะอุณหงส์: เขาก็มาหาข้อมูลว่าเป็นอย่างไร อย่างของสิทธิมนุษยชนเขาก็ชวนไปแต่พี่ไม่ได้ไป

ชาย ไชยชิต: อันนี้เป็นเรื่องปัญหาที่ดินเหมือนกันใช่ไหมครับ ไปไกลถึงประเด็นสิทธิมนุษยชนเลย

รัตนา อินต๊ะอุณหงส์: ใช่ เขาว่าให้ไปร่วม 22-24 มันหลายวันพี่ก็เลยไม่ไป

ชาย ไชยชิต: แต่ก็เห็นว่ามันสำคัญอยู่นะ เห็นว่าเขาสนใจเราอยู่

รัตนา อินต๊ะอุณหงส์: คือเขาจะเอาแก้ปัญหา เอาแค่ข้อมูลมันก็ไม่ใช่ว่าทางแก้ พี่ก็เลยไม่ไป

ชาย ไชยชิต: แล้วเราเห็นจังหวัดอื่น ๆ ใหม่ว่าเขาสนใจเรา

รัตนา อินต๊ะอุณหงส์: เยอะ

ชาย ไซยชิต: เหมือนกันใช่ไหม ทุกคนก็มีความเดือดร้อน รู้สึกอย่างไรเวลาเห็น

รัตนา อินต๊ะอุ่นวงศ์: ปัญหามันก็คนละมุมมอง แต่ของเรานั้นเป็นปัญหาโลกแตก ของคนอื่นก็แค่เรื่องเอกสารสิทธิ์ แต่ของเรานั้นน่าจะใจคือว่าเราไม่ต้องการเอกสารสิทธิ์ แค่ให้พี่น้องของเรามีที่ทำกิน เข้าไปทำกินได้ เราต้องรองทุกหน่วยงาน อย่างหน่วยงานป่าไม้เราก็คงไม่ต้องไปจ้างงบประมาณให้เสียงบประมาณ เอาพี่น้องที่เข้าไปทำกินปลูกป่าไปเลยให้ปลูก 5 ไร่ 10 ไร่ ดูแลให้ฟรี เราก็คงต้องรองตลอด แต่ก็ไม่ได้ผล

ชาย ไซยชิต: เพราะเข้างงกฎหมายอย่างเดียว เขาไม่ได้จ้างคน

รัตนา อินต๊ะอุ่นวงศ์: เขาไม่ได้จ้างคน เขาไม่ได้ดูว่าพี่น้องเขาลำบากไหม มันก็น่าสนใจในบางครั้ง

เฉลิม สายโสภา: ให้พี่น้องเราดูแลให้ดีกว่าที่เขาจะจ้างคนมาปลูกอีก เพราะว่าจ้างคนมาปลูก ที่ที่โดนยึดเขาปลูกป่าติดประกาศประมาณ 400 ไร่ แต่ต้นไม้เหลือถึง 400 ต้นหรือเปล่าไม่รู้ แต่งบประมาณที่ขอมาปลูก 400 ไร่ พอปลูกก็ไม่มีรู้ที่ลำนบาท ทั้งคนดูแลทั้งค่ากล้าพันธุ์อะไร แต่เดี๋ยวนี้เหลือจริง ๆ อยู่คือไปบุกพื้นที่เกษตรกรปลูกไม้สักไว้ ที่เหลือประมาณ 400 ไร่ เหลือ 400 ต้นมันจะคุ้มทุนหรือเปล่าที่ลงงบประมาณให้กับหน่วยงานของป่าไม้ เจ้าหน้าที่เขามาจ้างลูกจ้างปลูกไม้ต่อ แล้วไม่ได้ดูแลอะไรเลย

ชาย ไซยชิต: แล้วอย่างนี้ชาวบ้านได้ทำป่าชุมชนไหม

รัตนา อินต๊ะอุ่นวงศ์: มีอยู่ เราปลูกปีหนึ่งแล้วก็ไม่ได้ปลูก มาอนุรักษ์อย่างเดียว เพราะว่าไม่มีเยอะและมีอยู่แล้ว มันก็เป็นป่าของมันอยู่แล้ว เราก็คงอนุรักษ์ไม่ให้ไปตัด ไปตัดได้แต่มีกฎกติกา ก็ตัดมาใช้สอยในหมู่บ้านได้ ตอนนั้นก็ปลูกป่า 1,000 กว่าไร่ เป็นแหล่งที่ชาวบ้านหากินอยู่ของหมู่ 2 เป็นพวกเก็บผักหวานอยู่ตรงนั้น

เฉลิม สายโสภา: เราไม่ได้ขึ้นทะเบียน

รัตนา อินต๊ะอุ่นวงศ์: ไม่ได้ขึ้นว่าเป็นของใครคนใดคนหนึ่ง ชาวบ้านหากินตรงนั้นเขาก็รักป่าของเขาเอง เราไม่ต้องพูดมาก

ชาย ไซยชิต: เราก็คงเห็นอยู่ ดูแลได้ ปลูกได้

เฉลิม สายโสภา: คนในชุมชนดูแลช่วยกัน

รัตนา อินต๊ะอุ่นวงศ์: ใครไปตัดอะไรเขาก็จะมาแจ้ง

ชาย ไซยชิต: แสดงว่าป่าเป็นที่หากินของส่วนราชการเหมือนกัน แล้วปัญหาอื่น ๆ มีไหมครับ เรื่องของชุมชนนอกเหนือจากเรื่องต้นทุนการผลิต เรื่องของที่ดินแล้ว

เฉลิม สายโสภา: มันก็ไม่เด่น ส่วนใหญ่ก็จะเป็นคนในพื้นที่ที่จะอยู่กันอย่างพียงนอง แต่ตอนนี้นายทุนเริ่มเข้ามา เริ่มเข้ามากว้านซื้อที่ดินปลูกยาง บางที่บางกลุ่มก็ขายพื้นที่ให้กับคนได้

รัตนา อินท๊ะอุ๋นวงศ์: ปัญหาที่ชาวบ้านขายที่ให้นายทุนก็เพราะว่าปัญหาหนี้สินอันดับแรก

ชาย ไชยชิต: อันนี้เป็นเงื่อนไข บีบบังคับเขาให้ไหม เราก็จะไปโทษเขาก็ยากเหมือนกันนะ

เฉลิม สายโสภา: ก็เราไม่มีเงินไปให้เขา

ชาย ไชยชิต: ขายแล้วเขาไปทำอะไร แรงงานรับจ้าง

รัตนา อินท๊ะอุ๋นวงศ์: อยู่ในที่เขานั้นแหละ รับจ้างเป็นลูกน้องนายทุนต่อไป คือความคิดของชาวบ้านเขาว่าถ้าเกิดเขาไม่มีหนี้ รับจ้างไปวัน ๆ เขาก็คงมีความสุข แต่พอเขาขายที่ไปเหตุการณ์มันไม่ได้เป็นอย่างนั้น ไม่รับจ้างก็ไม่ได้กิน จากแต่ก่อนมีที่ของตัวเองทำบ้างไม่ทำบ้างก็ได้กิน แต่เดี๋ยวนี้ไม่มีที่ทำกิน ไม่รับจ้างก็ไม่ได้กิน มารู้อีกสายเกินไปแล้ว แต่ก่อนก็คิดว่าเขามีรถมีบ้านคงอยู่ได้

ชาย ไชยชิต: มันมีแต่ค่าใช้จ่ายอย่างเดียวเลยเมื่อออกมาเป็นแรงงาน

รัตนา อินท๊ะอุ๋นวงศ์: คิดว่าเงินล้านจะซื้อได้ทุกอย่าง ซื้อได้แต่วันหนึ่งมันก็หมด

เฉลิม สายโสภา: ได้รถคันหนึ่ง บ้านหลังหนึ่งก็หมดแล้ว

ชาย ไชยชิต: แต่อย่างนี้เราก็ช่วยอะไรไม่ได้

เฉลิม สายโสภา: ช่วยไม่ได้ มันเป็นสิทธิของเขา

รัตนา อินท๊ะอุ๋นวงศ์: มันก็น้อยนะที่จะขายหมดเพราะส่วนมากที่เขาก็กะย่ะ เผลอจากการทำการเกษตรเขาก็ขาย จะมีหมู่ที่ 3 หมู่ที่ 6 หมู่ที่ 9

ชาย ไชยชิต: แล้วเรื่องอื่น ๆ กลุ่มอื่น ๆ ในชุมชนนอกเหนือจากที่เราทำเกษตรแล้ว มีการรวมกลุ่มอื่น ๆ ใหม่ว่าจะแก้ไข ปัญหาหรือทำอะไรที่พัฒนาขึ้นจากมือของชาวบ้านเอง

รัตนา อินท๊ะอุ๋นวงศ์: มันก็มีแต่รวมกลุ่มยาก เป็นชั่วคราวชั่วคราว

ชาย ไชยชิต: เพราะว่าอะไรครับ หมู่บ้านของเรากระจายตัวหรือว่าอย่างไร

รัตนา อินท๊ะอุ๋นวงศ์: เพราะหมู่บ้านของเราเป็นการเกษตร ไม่ค่อยมีเวลาว่าง เดียวนี้ข้าวโพดเขาทำ 2-3 หนต่อปี

ชาย ไชยชิต: เพราะว่าอะไร มันน้ำดีหรือว่าอย่างไร

เฉลิม สายโสภา: ครับ บางพื้นที่ที่ไถลัดลองจะทำแต่ข้าวโพด ข้าวโพด 2 รุ่น ไม่ค่อยมีเวลาว่าง

ชาย ไชยชิต: แต่พวกที่ทำนา พอจะมีเวลาไหมครับ

รัตนา อินท๊ะอุ๋นวงศ์: คนที่ทำนาไม่ได้ทำนาก็มาทำข้าวโพด

เฉลิม สายโสภา: นาไม่เยอะมีคนละ 3-4 ไร่ พอแต่ได้เลี้ยงครอบครัวไม่ได้ขาย เพราะของเรานาเยอะสุดก็ไม่เกิน 10-20 ไร่ ส่วนใหญ่ปลูกไว้กิน ไม่ได้เพื่อขาย

ชาย ไชยชิต: แล้วเห็นว่ามีการปลูกหม่อนเลี้ยงไหม เริ่มได้อย่างไร

รัตนา อินท๊ะอุ๋นวงศ์: กลุ่มของนายกองค์การบริหารส่วนตำบล

ชาย ไชยชิต: หมายความว่าส่งเสริม แปลว่าแต่ก่อนหน้านี้เราไม่ใช่หมู่บ้านที่เลี้ยงไหม

เฉลิม สายโสภา: ของพี่เพ็ญไทยมาสนับสนุน

ชาย ไชยชิต: มาสนับสนุนให้เราเลี้ยงไหม แล้วเขาซื้อไหมเราหรือครับ

รัตนา อินท๊ะอุ๋นวงศ์: ซื่อ เขาก็เอาพันธุ์เอาอะไรมาให้ เลี้ยงส่งเขาไป

ชาย ไชยชิต: แล้วช่วยไหม ช่วยเรื่องอาชีพได้มากน้อยแค่ไหน กลุ่มเป้าหมายเยอะไหม

เฉลิม สายโสภา: ก็เยอะอยู่เห็นเขาว่าเป็น 100 คน

รัตนา อินท๊ะอุ๋นวงศ์: เพราะว่า ธ.ก.ส. ก็มาส่งเสริมให้ มีทุนให้อะไรให้ มันก็ขึ้นอยู่กับเกษตรกร

เฉลิม สายโสภา: ใครชอบทำข้าวโพด ใครชอบเลี้ยงหม่อนเลี้ยงไหม

ชาย ไชยชิต: แปลว่าเราต้องเอาที่เราปลูกหม่อนไหม

รัตนา อินท๊ะอุ๋นวงศ์: พื้นที่ดีหน่อย ดินดอนหน้อยเขาก็เลี้ยงหม่อนไหม พื้นที่ไกลหน่อยสูงหน่อยก็ทำข้าวโพด

ชาย ไชยชิต: อันนี้คือเอกชนมาสนับสนุน

รัตนา อินท๊ะอุ๋นวงศ์: ช่วงหลังก็มี ธ.ก.ส. มาส่งเสริมให้

ชาย ไชยชิต: แล้วอย่างของเราเอง เอาความร่วมมือกับเอกชน เราปลูกข้าวโพดเวลาที่เรามีปัญหาเรื่องผลผลิตหรือว่าเรื่องพ่อค้าคนกลาง เราเคยคุยกับพวก บริษัทซีพี ให้มาช่วยแก้อะไรบ้างไหม

รัตนา อินท๊ะอุ๋นวงศ์: สกว. เขาไปดูงานและดูเรื่องการตลาดให้ สกว. ไปดูงานประสานให้ พาพวกเราไปในโรงงาน

เฉลิม สายโสภา: ไปรู้ว่าให้เกษตรกรดำเนินการอย่างไร สมมติว่าเราต้องตัดข้าวโพดต้องดูว่าเราต้องตัดระดับไหนถึงจะเข้าบริษัทซีพีได้ ให้ไปดูทางการตลาด

ชาย ไชยชิต: เพราะว่าบริษัทซีพีเป็นตลาดรับซื้อใหญ่ใช่ไหม แล้วที่ผ่านมาเวลาเราขายผ่านพ่อค้าคนกลาง

รัตนา อินต๊ะอุณหวงศ์: มันก็แล้วแต่โอกาส

เฉลิม สายโสภา: แต่ของตำบลห้วยเฮี้ยจะเข้าบริษัทซีพีหมดเลย

ชาย ไชยชิต: อันนี้คือช่วงหลังหรือ

รัตนา อินต๊ะอุณหวงศ์: แต่ก่อนเราก็กิน

เฉลิม สายโสภา: ตำบลอื่นเขาไม่ได้เน้นคุณภาพ แต่ของตำบลห้วยเฮี้ยจะเน้นคุณภาพเข้าบริษัทซีพี

ชาย ไชยชิต: แล้วบริษัทซีพีมีช่วยไหม ให้ราคา การรับรอง หรืออะไรพิเศษ ๆ

เฉลิม สายโสภา: ให้ราคานั้น

ชาย ไชยชิต: แต่อย่างน้อยเราก็ได้เข้าไปดูกระบวนการการคัดเลือกกว่าจะต้องใช้มาตรฐานแบบไหน ทำให้เราเข้าใจมากขึ้น หรือว่าอย่างไรครับ

เฉลิม สายโสภา: ให้เรารู้ว่าข้าวโพดของเราจะเข้าระดับบริษัทซีพีได้ไหม หรือจะเข้าพ่อค้าคนกลาง เราสามารถรู้ได้ แต่ที่ตำบลอื่น ๆ เขาไม่เน้นคุณภาพ เขาจะขายอย่างเดียว หักมาเขาก็ขายสดเลย

ชาย ไชยชิต: แปลว่าที่เราเห็นใส่กระสอบไปคือเอาไปขายแล้ว หักจากไร่แล้วเอาไปขายเลย

เฉลิม สายโสภา: แต่ถ้าไปบริษัทซีพีจะต้องมาคัดพักยุง พักอะไร ให้แห้ง คัดเชื้อราออกจากฝัก ตำฝักอะไรออก แต่ไปที่พ่อค้าคนกลาง เขาจะเอาผสม แล้วราคาจะห่างกัน

ชาย ไชยชิต: แปลว่าของเราเป็นเกรดดี เพราะว่าเราปลูกแบบดูแลทั้งดิน ทั้งผลผลิต ปุ๋ย

เฉลิม สายโสภา: ผลผลิตที่ดีถือว่าเป็นต่อ เมื่อเทียบกับเกษตรกรอื่น ๆ ที่ไม่ได้ทำ บางที่ยังไม่รู้จักเลยว่า บริษัทซีพี ไปตรงไหน บางคนเคยเข้าไปขายแต่ลงไม่ได้ ก็ต้องกลับมาขายพ่อค้าคนกลาง

นางรัตนา อินต๊ะอุณหวงศ์: เสียเปรียบไปอีกประมาณ 70-80 สตางค์ กิโลกรัมละ 80 สตางค์ ตันหนึ่งก็ 800 บาท

ชาย ไชยชิต: เวลาที่เราขายบริษัทซีพี เราต่างคนต่างไปหรือรวมกลุ่ม

รัตนา อินท๊ะอ่นหวงค์: จะมีรถลากของตำบลอยู่

เฉลิม สายโสภา: เป็นกลุ่ม จะมีผู้รวบรวม

ชาย ไชยชิต: เป็นกลุ่มเกษตรกรรวบรวมว่าของใครก็กิโลกรัม

เฉลิม สายโสภา: ถ้าเป็นผู้รวบรวมเขาจะมีโควต้าให้ แล้วจะมีส่วนได้ส่วนเสียให้อีก ต้นละ 10-30 สตางค์ กิโลกรัมละ 20-30 แล้วแต่ส่วน คือสมมติผมรับมาไว้ 100 ตัน ผมจะส่งให้ได้ตามนั้น พอส่งไปจะได้ส่วนต่างกลับมาให้คนที่รวบรวม

ชาย ไชยชิต: เพราะเป็นค่าใช้จ่ายที่ต้องรวบรวม ต้องดูแลผลผลิตในการไปส่งใช่ไหมเฉลิม สายโสภา: แต่คนไปส่งค่าล้างค่าสีก็ต่างหาก คืออันนี้เป็นเหมือนให้กับกลุ่ม ถ้าใครคนใดคนหนึ่งหรือพ่อค้าคนใดคนหนึ่งนำสินค้าเกษตรกรเข้าไปส่งผ่านส.ป.ก. ไปบ้างหรือผ่านกลุ่มจะมีส่วนต่างให้ ดีกว่าขายให้พ่อค้าคนกลาง

ชาย ไชยชิต: กลุ่มมีความเป็นทางการหรือไม่ มีจดทะเบียนอะไรหรือเปล่า ใครจะเข้าจะออกก็ได้

เฉลิม สายโสภา: มีทั้งเป็นทางการและไม่เป็นทางการ

ชาย ไชยชิต: ไม่เป็นทางการนี้เป็นอย่างไร ชื่ออะไร มีการตั้งชื่อกัน

เฉลิม สายโสภา: บางคนก็ตั้งชื่อกันแต่ส่งในนามกลุ่ม แต่บริหารจัดการคนเดียวก็มี คือในนามกลุ่มจะดีกว่าคนเดียวรวบรวมกลุ่มแต่บริหารจัดการคนเดียว ไม่ได้ช่วยอะไรใครได้อยู่คนเดียว

ชาย ไชยชิต: แต่ถ้าเป็นกลุ่มไม่เป็นทางการแบบนี้จะเคลื่อนไหวได้ยืดหยุ่นกว่า มีกฎกติกาอย่างไรเวลาที่เรามาผลผลิตมารวมกันไป เรารู้กันเองเราตกลงกันเอง

รัตนา อินท๊ะอ่นหวงค์: ตกลงกันเอง ตกลงกับรถ เพราะว่าเราก็นายกันคนละเจ้าอยู่แล้ว

เฉลิม สายโสภา: ของใครของมันรถใครของมัน ไม่ได้รวมกัน อย่างของสิบล้อก็เอารถสิบล้อไป รถพ่วงก็รถพ่วงไป รถหกล้อก็เอารถหกล้อไป คือไม่ได้รวมกันผลผลิตไม่ได้รวมกัน

ชาย ไชยชิต: อยากให้พี่พูดถึงวิธีการทำงาน วิธีคิดวิธีการทำงานของเราเองว่าเรามีการให้กำลังใจตัวเองอย่างไร มีเป้าหมายมีคุณค่าอะไรที่เรายึดถืออยู่ เวลาที่เรามาทำแบบนี้แล้วได้ประโยชน์ที่ไม่ใช่แค่กับตัวเอง เหนื่อยเพื่อคนอื่นอะไรเช่นนี้ให้พี่ลองสรุปให้ฟัง เพราะเรื่องราวแบบนี้อาจจะไม่ได้พูดเพราะรู้แล้วก็ทำอยู่ หากให้ลองเล่าว่าทำไมต้องทำอะไรจะตอบตัวเองอย่างไร เป็นเหมือนบทเรียนว่าสิ่งที่พี่ได้เรียนรู้มาจากการทำของตัวเอง ใครเขามาเชิญมีธุระที่ต้องดูแลครอบครัวแต่ก็ต้องไปให้เวลาคนอื่นก่อนเป็นอย่างไร

เฉลิม สายโสภา: มันก็เป็นความสุขอย่างหนึ่งกับชีวิตเกษตรกร เราเคยลำบากมา ทางหน่วยงานของภาครัฐและทีมงาน (สกว.) ด้วยเขามาสอนเมื่อเราประสบความสำเร็จเราก็อยากจะเผยแพร่ให้แก่เกษตรกรพี่น้องของเราให้ได้ยุติกันดีเหมือนเราถึงไม่ร่ำรวยแต่สามารถปลดหนี้ได้ เป็นตัวของตัวเองได้ ผมก็ภูมิใจ ได้ให้ความรู้กับพี่น้องเกษตรกรของเรา มันสื่อกันง่ายสำหรับเกษตรกรของเรา คุยกันง่าย ปฏิบัติให้เห็น เป็นสิ่งที่ผมได้ทำ

รัตนา อินต๊ะอุณหวงศ์: มันก็ท้อแท้ เวลาที่ไปยื่นหน่วยงานอะไรต่าง ๆ แก่ปัญหาให้ชาวบ้านไม่ได้ แก่ไม่ได้ก็ไม่รู้จะมาบอกกับพี่น้องอย่างไร เวลาเราไปเขาจะบอกว่าต้องได้อย่างนั้นอย่างนี้ พอไปยื่นที่หน่วยงานแล้วไม่ได้ผลตามที่ชาวบ้านบอกมา เราก็ไม่รู้จะไปบอกพวกเขาอย่างไร แต่เราไม่ได้วันนี้เราก็ตั้งหลักใหม่ วันหน้าเราก็คงเดินใหม่

ชาย ไชยชิต: อะไรที่ทำให้เราตั้งหลักได้

รัตนา อินต๊ะอุณหวงศ์: ได้เห็นความลำบากของพี่น้อง เพราะว่าเราอยู่ใกล้เรารู้ว่าเขาอยู่กินแบบไหนอย่างไร

เฉลิม สายโสภา: บางคนเกิดที่นี่แต่ไม่มีที่สักแปลง นาน้อยใจไหม ที่สักไร่หนึ่งก็ยังไม่มีทำกินทั้งที่เกิดที่นี่ เป็นเกษตรกรแต่ไม่มีที่นาน้อยใจ เกิดจนผมหงอกแล้วยังไม่มีที่สักไร่มันก็น่าเห็นใจ

ชาย ไชยชิต: เป็นแค่แรงงานในภาคเกษตรใช้ไหม รับจ้างทั่วไป

เฉลิม สายโสภา: คือที่พอมีแต่เข้าไปทำกินไม่ได้ ที่มของป่าไม้ยึดไว้แล้ว ตามมติคณะรัฐมนตรีที่ว่าถึงได้กระตุ้นให้สารวัตรกำนันรัตนาเดินเรื่องนี้ เขาเคยมาทำมาตั้งแต่เล็กจนมีครอบครัว

รัตนา อินต๊ะอุณหวงศ์: แต่แปลงข้าง ๆ บอกขายให้นายทุนนายทุนได้ทันที ก็นาน้อยใจ

ชาย ไชยชิต: พูดอย่างคือมันไม่เป็นธรรม เรามีรัฐแต่รัฐไม่ทำให้เป็นธรรม

รัตนา อินต๊ะอุณหวงศ์: ถ้าเกิดเราทำได้ นายทุนทำได้เราไม่ว่า แต่พอนายทุนทำเราเข้าตามเราโดนจับทันที

ชาย ไชยชิต: แสดงว่าสิ่งที่เราพยายามสู้ยู่ตอนนั้นก็คือความเป็นธรรม แล่นั่นเอง ไม่ได้เรียกร้องอะไรมาก

เฉลิม สายโสภา: ไม่ได้เรียกร้องเอกสารสิทธิ์ด้วย ขอแค่ให้ได้เข้าไปทำกิน

รัตนา อินต๊ะอุณหวงศ์: พี่บอกว่าเขามีที่ 100-150 ไร่ ขอให้เขาได้มีที่ทำกินสัก 10 ไร่เขาก็เอา จัดโซนฝั่งใดฝั่งหนึ่งให้ โซนหนึ่งให้เขาปลูกป่าไป อีกโซนให้เขาทำกิน แต่ก็ยังไม่ยอม เขาก็โยนให้หน่วยงานนั้นหน่วยงานนี้ ไม่รู้จักโยนอะไรกันหนักหนา แล้วจบที่กฎหมาย

ชาย ไชยชิต: อยากให้พี่สรุปว่าการมีเพื่อนที่เป็นภาคีมันสำคัญอย่างไร ลำพังปัญหาชาวบ้านว่าพึ่งตนเอง ขายกันเอง มันไปรอดไหม การมีเพื่อนมีภาคีมันช่วยอย่างไร

รัตนา อินต๊ะอุณหวงศ์: ก็ช่วยให้มีความรู้ มีแนวคิดใหม่ ๆ ที่เราไม่รู้ ยิ่งดีกว่าที่ไม่มี เพราะเราไม่รู้ทุกเรื่อง

ชาย ไชยชิต: แสดงว่าเราก็ประมาณตนเองอยู่ระดับหนึ่งเหมือนกัน

เฉลิม สายโสภา: ใช่ครับ มันเปลี่ยนจากที่เราคิดคนเดียว เราไม่สามารถที่จะคิดหมด ยิ่งเพื่อนเยอะยิ่งได้ความรู้เยอะ ยิ่งไปบ่อยยิ่งได้ความรู้บ่อย

ชาย ไชยชิต: หาเพื่อนเก่งไหม

เฉลิม สายโสภา: ไปที่ไหนก็มีเพื่อนที่นั่น

ชาย ไชยชิต: มีคนมาดูงานไหม

รัตนา อินต๊ะอุณหงส์: ก็มีอยู่ นอกจากเราออกไปเขามาหาที่มี

เฉลิม สายโสภา: แต่ส่วนมากถ้ามาดูงานเรา แท้จริง ๆ มันกระจาย มันไม่ได้อยู่ในพื้นที่ เหมือนอย่างศูนย์เรียนรู้ที่เขาเปิดให้ดูงานตลอดจริง ๆ มันจะต้องเปิดแบบนั้น แต่เราต่างคนต่างทำไปของใครของมัน

ชาย ไชยชิต: อยากมีศูนย์เรียนรู้หรือไม่ คิดว่าจำเป็นไหม

รัตนา อินต๊ะอุณหงส์: คิดว่าไม่จำเป็น

เฉลิม สายโสภา: อันนั้นต้องว่างงานจริง ๆ อยู่ประจำศูนย์เรียนรู้ได้ แต่เราทั้งหน่วยงานราชการทั้งภาคประชาชนไปทุกที่ไม่มีเวลามาดูศูนย์ฯ ให้ เอาแบบคล่องตัวดีกว่า อยากให้ไปที่ไหนเมื่อไรก็ไป มีอะไรก็ให้กันหมด คือไม่ปิดบังกันแล้ว อยากรู้อะไรอยากทำอะไร มีเท่าไรก็ให้เท่านั้น ตอนนี้ก็ยังทำงานร่วมกับภาคีอยู่ ทิ้งไม่ได้ เพราะเรารู้ว่าต้องรวมกับเขาเพื่อให้ความรู้เขาต่อไป เขาไม่ให้เราเราก็ให้เขา

ชาย ไชยชิต: มีความสุขดีนะ ท้อบ้างแต่ก็มีเพื่อน

เฉลิม สายโสภา: ท้อโดยเฉพาะเรื่องที่ดินทำกิน กับป่าไม้

ชาย ไชยชิต: แต่ที่อื่นก็มีปัญหาแบบนี้

รัตนา อินต๊ะอุณหงส์: เยอะ มีเกือบทุกหมู่บ้าน

ชาย ไชยชิต: เป็นปัญหาใหญ่ของราชการ

รัตนา อินต๊ะอุณหงส์: ที่ไปพูดเวทีต่าง ๆ ไม่ค่อยมีปัญหาเรื่องนี้เท่ากับที่ดินในประเทศไทย ถ้าเป็นปัญหาเรื่องที่ดินไม้ค้ำไม้วาง ถ้าใครไวกก็ได้ใครไม่ไวกก็ไม่ได้ ถ้าปัญหาอย่างอื่นไม่ค่อยมีเท่าไร

เฉลิม สายโสภา: คนมองสะท้อน เห็นออกข่าวบ่อย ๆ นายทุนบุกรุกที่ 1,500 ไร่ หมู่บ้านของผมอยู่ได้เป็นหมู่บ้านเลยนะ 1,500 ไร่ของนายทุนคนเดียว

รัตนา อินต๊ะอุณหงส์: มีประมาณ 1,000 กว่าไร่เอง บางคนที่ 15 บางคนที่ 13

เฉลิม สายโสภา: ของนายทุนคนหนึ่ง 1,500 ไร่ 2,000 ไร่ ของพี่น้องประชาชนเราทั้งหมู่บ้านไม่ถึง 1,000 ไร่ ทั้งหมู่บ้านคน 700-800 คน 200 กว่าครอบครัว แล้วทำไมไม่เจียดให้พี่น้องประชาชนเราทำกินบ้างผมไม่เข้าใจมันงกับภาครัฐ บอกว่าเป็นที่ดินเกษตรกรแต่นายทุนเอาไปครอบครองหมด

ชาย ไชยชิต: ที่ของรัฐ รัฐเลือกเองว่าจะให้ใคร

รัตนา อินต๊ะอุ่มวงศ์: ของที่ดินไปดูงานที่อุดรติดถึ ปัญหาแบบเดียวกันแต่ของเขาได้ เลยมีกำลังใจมาหน่อยหนึ่ง

ชาย ไชยชิต: อันนี้ได้มาเพราะหน่วยงานในพื้นที่ไหม

รัตนา อินต๊ะอุ่มวงศ์: เขาได้หน่วยงานองค์กรอิสระ

เฉลิม สายโสภา: จากทีมงานของ สกว. นี่

รัตนา อินต๊ะอุ่มวงศ์: และหน่วยงานอิสระเขาจะมากลุ่มหนึ่ง

ชาย ไชยชิต: แสดงว่าต้องตัดสินใจด้วยข้อมูลความรู้ด้วยหลักฐาน

รัตนา อินต๊ะอุ่มวงศ์: แต่ของเขาติดกับภูสอยดาวซึ่งเป็นอุทยาน ของพี่อยู่ในกลางชุมชน แต่เขาได้พี่ก็เลยมีความหวังอย่างของพี่เป็นไร่ไปหมดแล้ว เหลือแต่ตรงกลางทำไมมันจะทำอะไรไม่ได้ แต่ของเขาอยู่ในภูสอยดาวเลย เป็นภูเขา เขาติดเลยแต่เขายังเข้าได้ ต้นไม้เขาก็ใหญ่ นี่ก็ยงหาวิธีการว่าเขาวังแบบไหนอยู่

ชาย ไชยชิต: ก็เอาเป็นแนว เป็นกรณีตัวอย่างได้

เฉลิม สายโสภา: เป็นต้นแบบให้เรารู้ว่าทำอะไร ดำเนินการอย่างไร ให้ขับเคลื่อนสู่ภาครัฐให้ได้

ชื่อ-นามสกุล	1. นายประดิษฐ์ ใจจริงซี่ 2. ว่าที่ร้อยตรี สุทิน ปานเกิดผล
ตำแหน่ง	1. ผู้อำนวยการหัวหน้ากลุ่มยุทธศาสตร์และการปฏิรูปที่ดิน สำนักงานการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม จังหวัดพิษณุโลก 2. เจ้าหน้าที่เกษตรอำเภอ ชำนาญการพิเศษ สำนักงานเกษตรอำเภอนครไทย
สถานที่สัมภาษณ์	ศาลากลางจังหวัดพิษณุโลก
วันสัมภาษณ์	14 ตุลาคม พ.ศ. 2556

ชาย ไชยชิต: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) โดย อาจารย์สีลาภรณ์ บัวสาย ได้มอบหมายให้ทำโครงการวิจัยให้ แต่โครงการวิจัยของมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์มาคือ มาศึกษาเพื่อที่จะสังเคราะห์บทเรียนและกระบวนการเรียนรู้ที่เกิดขึ้นในช่วงที่พื้นที่เราทำโครงการความร่วมมือเพื่อแก้ปัญหาความยากจน การพัฒนาสังคม และสุขภาวะ (โครงการความร่วมมือฯ) ดังนั้นตอนนี้เรื่องที่ผมจะถามก็คือ ประสบการณ์ ความหลัง และก็ทุกอย่างที่มันเกิดขึ้นในช่วงที่โครงการความ

ร่วมมือฯ เมื่อ 2-3 ปีที่แล้วมันเกิดขึ้น ก็คืออยากจะรู้ว่าโครงการความร่วมมือฯ ตั้งแต่ต้นมาจนจบมันมีสิ่งที่เป็นที่แต่ละคนมองเห็นอะไรบ้าง และให้พี่แต่ละคนช่วยให้ความเห็น เป็นทั้งข้อเท็จจริง เป็นทั้งมุมมอง เป็นทั้งความรู้สึกนึกคิดด้วย เอาทุกอย่างเลยนะครับ ซึ่งสิ่งเหล่านี้มันเป็นส่วนหนึ่งที่มาจับอธิบายได้ว่า ทำไมพิษณุโลกของเรา โครงการของ สกว. ลงมาแล้วมันถึงสามารถที่จะเดินมาถึงทุกวันนี้ได้ อาจารย์สีลาภรณ์อยากจะรู้ว่าพื้นที่แต่ละพื้นที่ที่เคยทำโครงการความร่วมมือฯ เช่น ชัยนาท พิษณุโลก นครศรีธรรมราช แต่ละที่มันมีความเหมือน ความต่างอะไร แต่ละที่อาจจะมีความสำเร็จเหมือนกัน มีกลไกคล้าย ๆ กันคือ มี สกว. เข้ามา มีกระบวนการวิจัย มีการเก็บข้อมูล แต่สิ่งที่มันเป็นแกนกลางของการเคลื่อนไหวและบทเรียนของการเคลื่อนไหวมันก็จะมีความแตกต่างกันออกไป ซึ่งสิ่งเหล่านี้ไม่ได้ถูกเขียนเอาไว้ในรายงาน พี่ลองนึกดูรายงานที่เป็นรายงานที่นักวิจัยนำเสนอ สกว. ในนั้นก็บอกข้อมูลว่าเก็บข้อมูลเกษตรกรเท่าไร บัญชีครัวเรือนเท่าไร มีการประชุมกี่ครั้ง อะไรบ้าง แต่ในนั้นไม่ได้บอกสิ่งที่เป็นความรู้ที่เกิดขึ้นของการจัดการที่เป็นบทเรียนต่าง ๆ ซึ่งความรู้พวกนี้อยู่ในตัวของทุกท่านแต่ละคนซึ่งเข้ามาเกี่ยวข้องในกระบวนการ ดังนั้นผมก็เลยมีหน้าที่ต้องมาขอข้อมูลเหล่านี้ ความรู้ที่พี่ได้ บทเรียนที่มองเห็น ในตอนที่ทำโครงการตอนนั้นอาจจะมองไม่เห็น แต่ถ้าวันหนึ่งผมลองถามให้พี่ลองย้อนกลับไปมองดู อาจจะมียะไรบางจุด เช่น มันมีเงื่อนไขอะไรบางอย่าง มันมีปัจจัยบางอย่าง หรือมันมีบางอย่างที่น่าจะทำให้ดีกว่านี้แต่มันยังไม่ได้ ถ้าผมย้อนกลับไปมียะไรบ้าง ผมก็จะถามซึ่งที่ผมถามพี่ทั้งสองในฐานะที่เป็นภาคี ตอนนั้นก็ให้พี่พูดจากฐานะของคนที่มาในนามของหน่วยงานนะครับ สำหรับมุมมองที่ได้จากเกษตรกร จากคนที่ร่วมทำบัญชีครัวเรือนอะไรต่าง ๆ ผมก็ไปเก็บมาแล้วนะครับ ผมมารอบที่แล้วก็ได้ลงไปอำเภอนครไทย อย่างสารวัตรเฉลิม (นายเฉลิม สายโสภา) ผมก็ได้คุยมาแล้วนะครับ พี่รัตนา (นางรัตน อินต๊ะอุวงศ์) ก็ได้คุยในพื้นที่ ซึ่งมุมมองอาจจะไม่เหมือนกัน อาจจะมองแตกต่างกันได้ไม่เป็นไร แต่ตอนนี้ก็คือมันก็จะสะท้อนในเรื่องเดียวกัน วิชาชีพ ผมจะถามเป็นประเด็นแล้วกัน พี่แต่ละคนก็ให้ตอบในประเด็นเดียวกัน อาจจะเสริมกันก็ได้ หรือถ้าเหมือนกันก็ไม่เป็นไรก็เสริมกันไป แล้วระหว่างนี้ก็มีการอัดเทป หลังจากนั้นเดี่ยวพวกผมจะเอาข้อมูลเหล่านี้ไปประมวลออกมาเหมือนกับเป็นประเด็น ๆ ออกมาว่า ที่เราพบเป็นอย่างไร แล้วหลังจากนั้นก็สังเคราะห์เป็นคำอธิบายขึ้นมา ซึ่งคำอธิบายนี้จะไม่ใช่เรื่องเหล่านี้แต่จะเป็นคำอธิบายในเชิงวิชาการหน่อยนะครับ มีหลักการเข้ามา มีตัวแบบเข้ามา คือผมมาจากคณะรัฐศาสตร์ก็จะมองในมิติของโครงสร้างความสัมพันธ์ระหว่างองค์กร โครงสร้างความสัมพันธ์ในเชิงอำนาจหน้าที่ บทบาทหน้าที่ กระบวนการบริหาร และการปฏิสัมพันธ์ระหว่างภาครัฐกับภาคสังคม ประชาชนเองที่เป็นผู้รับบริการ

ผมเริ่มอย่างนี้ก่อนคือ เริ่มเหมือนกับผมไม่รู้จักพี่ทั้งสองคนมาก่อนเลย แล้วก็โจทย์สำคัญที่ผมต้องการจะตอบและทาง สกว. อยากจะรู้ โจทย์ใหญ่ ๆ เลยคือ โครงการความร่วมมือฯ ที่มาทำนี้มันส่งผลหรือมันมีผลก่อให้เกิดความเปลี่ยนแปลงในความสัมพันธ์ของหน่วยราชการในพื้นที่กับชาวบ้านในพื้นที่อย่างไร พูดอีกอย่างก็คือว่า การบริหารราชการส่วนภูมิภาคมันเปลี่ยนไปไหม จากเดิมถ้าไม่มีโครงการความร่วมมือฯ เลย ราชการอยู่กันอย่างไร ทำงานกันอย่างไร ผู้ว่าราชการจังหวัดทำอะไร คิดอย่างไร นายอำเภอคิดอย่างไร ทำอย่างไร และหัวหน้าส่วนราชการต่าง ๆ อยู่กันอย่างไร มีการคุยกันไหม การคิดแผน การคิดโครงการการทำงานของแต่ละท่านเป็นอย่างไร อาจารย์สีลาภรณ์และทาง สกว. อยากจะรู้นัยของโครงการความร่วมมือฯ ที่มาบอกให้เราต้องมีกระบวนการเรียนรู้ เก็บข้อมูลอะไรต่าง ๆ มันก่อให้เกิดความเปลี่ยนแปลงในแง่ไหนบ้าง ตัวข้าราชการเองเปลี่ยนไปไหม นี่คือนโยบายสำคัญ ท่านจาดู (นายจาดู อภิชาติบุตร) อยากจะรู้ว่าตอนนี้ราชการส่วนภูมิภาคมันเป็นประเด็นสำคัญ และมีความท้าทายอยู่ในเรื่องของบทบาทหน้าที่และการดำรงอยู่ และการเติบโตของท้องถิ่นและของภาคประชาสังคม ท่านก็จะเห็นเรื่องของแนวคิดจังหวัดจัดการตนเองอะไรต่าง ๆ หรือแนวคิดที่บอกว่าไม่เอาแล้วราชการ ไม่เอาแล้วผู้ว่าราชการจังหวัด กระจายอำนาจมาที่ประชาชนเลย ตั้งกองทุนอะไรก็ว่ากันไป อันนี้คือโจทย์หนึ่งที่เราจะตอบว่าส่วนภูมิภาคทำอะไรหรือหน่วยงานในระดับพื้นที่จะอยู่อย่างไร การแก้ไขปัญหาก็จะก้าวข้ามบริบทแบบนี้ ก็เริ่มเลยแล้วกัน ขออนุญาตทราบชื่อพี่ทั้งสอง ตำแหน่ง หน้าที่ แล้วก็หน่วยงาน พี่ชื่ออะไรครับ

ประดิษฐ์ ใจรังษี: ประดิษฐ์ ใจรังษี ตำแหน่งนักวิชาการปฏิบัติการที่ดินชำนาญการ อันนี้ในสายงาน ถ้าในสายบริหารก็เป็นหัวหน้ากลุ่มยุทธศาสตร์ ตำแหน่งที่กรมเรียก ผู้อำนวยการ (ผอ.) แต่ไม่อยากจะเรียกตัวเองว่า ผอ. ผู้อำนวยการกลุ่มยุทธศาสตร์และการปฏิรูปที่ดิน สำนักงานการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม (ส.ป.ก.) พิษณุโลก

สุทิน ปานเกิดผล: ผมว่าที่ร้อยตรี สุทิน ปานเกิดผล ตำแหน่งเกษตรอำเภอนครไทย ตำแหน่งด้านวิชาการก็เป็นชำนาญการพิเศษ สำนักงานเกษตรอำเภอ นครไทย

ชาย ไชยชิต: ขอเรียนถามพี่ประดิษฐ์ พี่ประจำทำงานในพื้นที่ของพิษณุโลกนี้มานานแค่ไหนครับ

ประดิษฐ์ ใจรังษี: พี่ย้ายมาอยู่ที่นี่ 3 ปี

ชาย ไชยชิต: 3 ปี และก็ได้ทันช่วงของโครงการ

ประดิษฐ์ ใจรังษี: น่าจะพอดี ได้ทันช่วงของโครงการพอดีเลย

ชาย ไชยชิต: ก่อนหน้านี้พี่ย้ายมาหลายที่ไหมครับ พี่อยู่ที่ไหน

ประดิษฐ์ ใจรังษี: อยู่หลายที่แล้ว 5 จังหวัดแล้ว แต่ว่าทุก ๆ ที่ก็รับผิดชอบงานการพัฒนาการเกษตรอยู่แล้ว งานสายตรงกลุ่มนี้เป็นกลุ่มที่ดูแลเกี่ยวกับเรื่องของการพัฒนาเกษตรโดยตรง

ชาย ไชยชิต: แล้วคุณพี่สุทินล่ะครับ อยู่ในพื้นที่นี้

สุทิน ปานเกิดผล: อยู่ในพื้นที่นี้ตลอด ตั้งแต่ปี 2522 ก็จะมีเว้นปี 2547-2551 ไปอยู่แม่ฮ่องสอน แล้วก็กลับมา กลับมาก็มาอยู่อำเภอเนินมะปราง แล้วก็ขึ้นมาอำเภอ นครไทย ปีนี้ปีที่ 2 ก็ได้เข้าร่วมโครงการนี้ แต่ที่อำเภอเนินมะปรางจะมีโครงการของผู้ว่าราชการจังหวัด เรื่องบุงตัดที่นั่นเขาทำ

ชาย ไชยชิต: ก่อนที่จะลงไปในตัวประสบการณ์ของพี่แต่ละคน ผมขออนุญาตให้พี่ช่วยเล่าให้พี่น้องหน่วยงานของพี่ และการทำงานของพี่ในพื้นที่มีหน้าที่อะไร สมมติว่าผมไม่รู้จักเลยนะว่า ส.ป.ก. เป็นใคร ส.ป.ก. เป็นราชการส่วนไหน ส่วนกลางในพื้นที่หรือว่าเป็นส่วนภูมิภาค ส.ป.ก. ทำหน้าที่อะไร พี่ช่วยสรุปให้ผมฟังคร่าว ๆ หน่อยว่า บทบาทหน้าที่ของหน่วยงานต่อประชาชนนี้ทำอะไรอย่างไรครับ

ประดิษฐ์ ใจรังษี: ก็ถ้าพูดถึงบทบาทหน้าที่ของ ส.ป.ก. ว่ากันตามพระราชบัญญัติ งานหลัก ๆ เราก็มีอยู่ 2-3 อย่าง และมีเสริมเข้ามาอีกอย่างหนึ่ง อย่างแรกเลยคือ เรื่องของการจัดที่ดิน จัดที่ดินทำกินให้กับเกษตรกร ที่ดินที่ได้รับมอบจากกรมป่าไม้ก็มีการจัดที่ดิน มีการรังวัด ขั้นตอนก็คือรังวัด สอบสวนสิทธิ์ นำรายชื่อเข้าที่ประชุมเพื่อที่จะพิจารณาอนุมัติให้เขาทำประโยชน์ อันนี้ภารกิจแรก ภารกิจที่สองก็คือ เรื่องของการส่งเสริมพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน ตามพระราชบัญญัติงานโครงสร้างพื้นฐาน ส.ป.ก. ยังต้องดูอยู่ โครงสร้างพื้นฐานในเขตปฏิรูปที่ดิน ถนน แหล่งน้ำ วัด โรงเรียน ดูหมดเลย แต่ว่าในโครงสร้างพื้นฐานเรื่องแหล่งน้ำและถนน ตอนนี้อยู่ในทางนโยบายให้ถ่ายโอนไปสู่ท้องถิ่น แต่ว่าตามพระราชบัญญัติ (พ.ร.บ.) ยังไม่ได้เปลี่ยน ก็ยังถือว่าเป็นภารกิจตาม พ.ร.บ. อยู่ครับ อันที่สาม ภารกิจเรื่องของการพัฒนาและส่งเสริมอาชีพ ซึ่งตรงนี้เป็นงานพัฒนาต่อเนื่องจากเมื่อได้รับจัดที่ดินไปแล้ว โครงสร้างพื้นฐานดูแลแล้ว เราก็ต้องดูแลในเรื่องของอาชีพต่อ ทั้งภาคการเกษตรและนอกภาคการเกษตร อันนี้คือภารกิจข้อที่สาม ตัวเสริมอีกตัวหนึ่งซึ่งก็เกือบจะเป็นหลักอยู่แล้ว เป็นนโยบายของท่านผู้บริหาร สนับสนุนในเรื่องของเงินทุนประกอบอาชีพ ซึ่งใน พ.ร.บ. นี้เรามีกองทุนอยู่เป็นกองทุนการปฏิรูปที่ดินสำหรับให้พี่น้องเกษตรกรในเขตปฏิรูปที่ดินได้กู้ยืมไปประกอบอาชีพตามผลและความจำเป็น ภารกิจหลัก ๆ ก็มีอยู่เท่านี้

ชาย ไชยชิต: แสดงว่า ส.ป.ก. คือหน่วยที่ให้บริการ มีประชาชนที่เป็นกลุ่มเป้าหมายชัดเจน ใช่ไหมครับ

ประดิษฐ์ ใจรังษี: ใช่ ต้องเป็นเกษตรกรผู้ไร่ที่ดินทำกิน หรือผู้ที่มีที่ดินทำกินไม่เพียงพอต่อการดำรงชีพ หรือผู้ที่ประสงค์ ประกอบอาชีพเกษตรกรรม หรือบุตรหลานเกษตรกรที่จบการศึกษาภาคการเกษตร

ชาย ไชยชิต: อันนี้บัญญัติเอาไว้ในพระราชบัญญัติแล้ว

ประดิษฐ์ ใจรังษี: ใช่ครับ

ชาย ไชยชิต: อย่างนี้ ประชาชนที่มีคุณสมบัตินี้มีทั่วประเทศ มีทุกจังหวัด

ประดิษฐ์ ใจรังษี: มีทั่วประเทศ พื้นที่ทำการเกษตรส่วนใหญ่จะเป็นพื้นที่ในเขตการปฏิรูปที่ดินแทบทั้งสิ้น

ชาย ไชยชิต: แล้วอย่างนี้ สำนักงาน ส.ป.ก. ไม่ได้เป็นราชการส่วนภูมิภาค เป็นราชการส่วนกลาง?

ประดิษฐ์ ใจรังษี: คือตัวกรมของเราอยู่ ขึ้นกับผู้ว่าราชการจังหวัดเป็นส่วนภูมิภาคครับ มีอยู่ 71 จังหวัด จาก 76 จังหวัด จังหวัดบางที่มันยังไม่มีพื้นที่ปฏิรูป อย่างสิงห์บุรีนี่เพิ่งเปิด อย่างแถวเขตปริมณฑลไม่มี ไม่มีเขตปฏิรูป ไม่มีเขตป่า เขตปฏิรูปคือเขตที่ได้พื้นที่ปฏิรูปเนี่ยได้จากป่าไม้นะ เราไม่มีพื้นที่ของเราเอง สมัยก่อนมีเกษตรกรเรียกร้องเรื่องที่ดินทำกิน แล้วรัฐบาลก็มองว่าพื้นที่ทำกินที่ประชาชนเข้าไปบุกรุก ทำลายจนเสื่อมสภาพ หมดสภาพป่า ก็มีการจัดตั้งสำนักงานการปฏิรูปที่ดินเมื่อ 2518 จัดตั้งขึ้นมาเพื่อจะแก้ปัญหาพวกนี้ เป็นหน่วยงานรัฐที่นำที่ดินของรัฐที่ได้รับมอบจากกรมป่าไม้มาจัดสรรให้เกษตรกรเข้าไปทำกิน เรียกว่าให้เข้าไปทำประโยชน์แต่ไม่ได้ให้สิทธิเพื่อทำการซื้อขาย แต่ให้สิทธิทางประโยชน์และตกทอดทางมรดกได้

ชาย ไชยชิต: อ้อ โอเคครับ เข้าใจแล้ว ก็คือเป็นราชการส่วนภูมิภาคนะครับ อยู่กับผู้ว่าราชการจังหวัด แล้วก็มีการกิจ มีกลุ่มเป้าหมายที่ชัดเจนนะครับ แล้วสำหรับทางเกษตรอำเภอของพี่สุทินนี้ ตามบทบาทอำนาจหน้าที่เป็นอย่างไรครับ

สุทิน ปานเกิดผล: บทบาทของด้านการเกษตรก็คงจะเรื่องด้านการผลิต ผลิตรายด้านพืช มีการเพิ่มผลผลิตของเกษตรกร มีการลดต้นทุนการผลิตให้เกษตรกรทุกพืช และก็ส่งเสริมเรื่องรวมกลุ่ม กลุ่มก็มีกลุ่มแม่บ้าน กลุ่มเยาวชน ยุวฯ เขาเรียกยุวเกษตรกร และก็อีกกลุ่มที่เราได้รับการจดทะเบียนก็คือกลุ่มวิสาหกิจชุมชน อันนี้ก็จะจดทะเบียนสำหรับเกษตรกรที่ร่วมกันทำ ร่วมกันผลิต อันนี้ถูกต้องตามกฎหมาย เป็นกลุ่มวิสาหกิจชุมชน ด้านอื่น ๆ ก็จะทำให้ความรู้เกษตรกร เพราะว่าตอนนี้ของเรารับด้านเกษตรให้ความรู้อย่างเดียว ซึ่งเดี๋ยวนี้ด้านแปลงสาธิตอะไรไม่มีแล้ว

หมายถึงว่าเราไต่ลงมาแล้วก็ไปทำกับเกษตรกร ไม่มีแล้ว ไม่เหมือนเมื่อก่อน เมื่อก่อนนี่มี และก็ตั้งแต่ปี 2552 สำนักงานเกษตร หรือกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ หรือกรมส่งเสริมการเกษตร บัณฑิตะเบียนเกษตรกรผู้ปลูกพืช ซึ่งเราได้ดำเนินการมาตั้งแต่ปี 2552 จนปัจจุบัน ตอนนี้กำลังจะแจกสมุดทะเบียนเกษตรกร ตอนนี้ยังไม่ครบ 77 จังหวัด ตอนนี้งานที่หนักที่สุดคือการรับขึ้นทะเบียน เพราะว่าเจ้าหน้าที่ก็จะออกไปให้ความรู้ด้านพืชเป็นบางครั้งบางคราว เพราะว่าเดี๋ยวนี้เราโอนภารกิจให้เทศบาล ให้องค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.)

ชาย ไชยชิต: เรื่องให้ความรู้เกษตรกรใช่ไหมครับ

สุทิน ปานเกิดผล: เรื่องงบประมาณ เพราะเราจะไม่มียกงบประมาณเกี่ยวกับด้านนี้แล้ว เราจะต้องไปอาศัยงบประมาณของเทศบาล ของ อบต. แล้วเราก็ไปแนะนำการให้ความรู้กับกลุ่มในแต่ละตำบล

ชาย ไชยชิต: ครับ ก็พอเห็นนะครับ แสดงว่าทั้งสองหน่วยงานก็คล้าย ๆ กัน ตรงที่มีกลุ่มเป้าหมายกลุ่มเดียวกัน ก็คือเป็นคนที่ประกอบอาชีพเกษตรกรรมครับ ในแง่ของ ส.ป.ก. ก็คือดูเรื่องของปัจจัยการผลิต ในเรื่องของที่ดินใช้ใหม่ครับที่เขาไม่มีเพื่อช่วยกันพัฒนา แล้วก็ส่งเสริมศักยภาพ ทางด้านการผลิต ระบบเศรษฐกิจของการเกษตรในเรื่องของต้นทุน ในเรื่องของการรวมกลุ่มวิสาหกิจ เรื่องของการขึ้นทะเบียน การให้ความรู้ก็เป็นงานของเกษตรจังหวัด เกษตรอำเภอ

ผมทราบบทบาทแล้ว ผมอยากจะให้ทั้งสองคนช่วยเล่าภาพรวมให้ฟังว่าที่ผ่านมา การบริหารงานในระดับจังหวัด งานของภูมิภาค มันทำงาน งานมันเดินกันอย่างไร เช่น ส.ป.ก. แต่ละปีมีงบประมาณที่จะต้องมาทำภารกิจเหล่านี้ให้กับประชาชน ที่มาของการคิดว่าประชาชนต้องการอะไร เราจะทำอะไรให้เขา เราทำงานกันอย่างไร สำนักงานเกษตรจังหวัด เกษตรอำเภอก็เช่นเดียวกันนะครับ มันมาอย่างไรว่า ปีนี้เราจะไปส่งเสริมอะไร ปีนี้เราจะทำโครงสร้างพื้นฐานอะไร หรือเราจะไป ส่งเสริมอาชีพแบบไหน ทั้งในเกษตร นอกเกษตร ปกติแล้วเราก็คิดกันอย่างไร อันนี้ยังไม่พูดถึงตอนที่มีโครงการความร่วมมือฯ พูดถึงภาพรวม ๆ ก่อนว่าประสบการณ์ของการเป็นข้าราชการที่พื่ออยู่ในจังหวัดต่าง ๆ มันมีลักษณะอย่างไร การบริหารงานในระดับพื้นที่ แล้วต่อไปอีกนิดหนึ่งคือ พี่พอจะมองเห็นไหมว่ามันมีข้อจำกัดหรือมันมีข้อดีข้อเสียอย่างไร ถ้าพูดอีกอย่างก็คือการบริหารราชการแบบเดิม ๆ แบบที่เราทำ ๆ กันอยู่ เชิญเลยครับพี่ท่านไหนก่อนก็ได้ครับ เล่าเรื่อง เล่าประสบการณ์สู่กันฟัง จังหวัดมีน่ายาใหม่ พุดง่าย ๆ อย่างนี้ ทำไมมีเกษตรจังหวัด มีปฏิรูป ทำไมเกษตรกรก็ยังโวกแวก โวยวายอยู่

ประดิษฐ์ ใจรังษี: พูดถึงตามภารกิจของ ส.ป.ก. ย้อนไปด้วยจริง ๆ เรื่องแผนงานโครงการแต่ก่อน เรื่องแผนงานโครงการ เรื่องของงบประมาณ มันจะมีอยู่ 2 ส่วนครับ คือ งบ function (งบประมาณที่มาตามสายงานของกระทรวง ทบวง กรม ต่าง ๆ) จากกรม กับงบของจังหวัด ซึ่งในส่วนของ ส.ป.ก. เองเราจะมีข้อจำกัดในเรื่องในแง่ของกฎหมายอยู่ บางทีงบจังหวัดคือเขามองพื้นที่ทั่วไป

ชาย ไชยชิต: คือผู้ว่าราชการจังหวัดตัดสินใจ

ประดิษฐ์ ใจรังษี: ก็คณะทำงานระดับจังหวัด แต่เวลาเราคิดโครงการร่วมกันปุ๊บ บางพื้นที่งบจังหวัดเขาก็จะไปลงในพื้นที่เฉพาะที่เห็นว่าส่วนใหญ่ มองว่าตรงนั้นน่าจะทำนะ ตรงนั้นน่าจะทำนะ เอาพื้นที่เป้าหมายเป็นหลัก เพราะฉะนั้น ส.ป.ก. ก็จะมีปัญหาในเรื่องของการใช้งบพัฒนาจังหวัดทันที เนื่องจากว่า

ชาย ไชยชิต: ถ้าไม่อยู่ในพื้นที่

ประดิษฐ์ ใจรังษี: ใช่ครับ ถ้าถามว่าที่จริงมันทำได้ไหม แต่ด้วยศักยภาพของเจ้าหน้าที่เรา อัตรากำลังเฉพาะในเขตการปฏิรูปที่ดิน ก็เหลือกำลังอยู่แล้ว เพราะอย่างนี้ในงบจังหวัดถ้าตรงไหนลงในเขตการปฏิรูปที่ดิน เราก็สามารถที่จะโอเค หยิบตรงนั้นมาใช้และทำงานในส่วนนั้นได้เลย แต่ว่าที่ปฏิบัติมาส่วนใหญ่ของเรางบประมาณที่ได้ทุกวันนี้จะใช้งบประมาณ function เนื่องจากการกิจตรงนั้นมันจะไม่เข้ายุทธศาสตร์จังหวัด ในเรื่องของบางจังหวัด อย่างพิษณุโลกส่งเสริมการท่องเที่ยว ซึ่ง ส.ป.ก. เรื่องการจัดที่ดิน มันคนละเรื่องกัน เพราะฉะนั้นเราของงบจังหวัดก็ขอไม่ได้ มันคนละเรื่องกัน โอเคก็ต้องมาใช้งบของ function แต่งบ function เนี่ยพื้นที่เฉพาะมันชัดเจน เพราะฉะนั้นการตั้งแผน แผนส่วนใหญ่จะเป็นกรอบแผนงาน ทางกรมจะเป็นคนกำหนด แต่ปริมาณงานของแต่ละจังหวัดเราจะเป็นคนพิจารณาของเราเองว่าจัดที่ดินปีนี้ เรามีกำลังจัดได้กี่ไร่ พัฒนาเกษตรกรเขาก็จะมีโครง เขาจะมีกรอบว่าเรื่องนี้

ชาย ไชยชิต: แล้วตัวโครงการเราเป็นคนคิด

ประดิษฐ์ ใจรังษิ: ตัวโครงการใหญ่นี้ทาง ส.ป.ก. แต่ว่า ส.ป.ก. ได้แนวคิดนี้มาจากไหน ก็ได้จากการระดมตัวแทนของเจ้าหน้าที่ในส่วนภูมิภาคไปนั่งคิดร่วมกัน โดยเฉพาะหัวหน้ากลุ่ม ไปนั่งคุยร่วมกันว่า ปีแต่ละปี กิจกรรมพวกนี้ดี ไม่ดี เรามีปัญหาอะไรควรแก้ คือมองภาพรวมก่อนแล้วกระจายมาที่จังหวัดเลย ดูตามปริมาณ โอเคเรื่องนี้พิษณุโลกจัดที่ดิน 20,000 ไร่ ปีนี้ เรื่องของกิจกรรมพัฒนามีกิจกรรมสานฝันยุวชน มีพื้นที่นิคม มีพัฒนาแปลงเรียนรู้ อะไรพวกนี้เยอะแยะเลย เรามีเยอะก็จะจัดสรรมาเป็นกิจกรรม ๑ ตามเนื้อที่ เราก็จะไต่ถาม

สุทิน ปานเกิดผล: ของเกษตรฯ ส่วนมากก็จะมาจากกรม แต่ก่อนที่จะมาจากกรม เขาก็สอบถามมาทางอำเภอว่า อย่างของนครไทยมีพืชอะไร จะทำอะไร เราก็เสนอไป อย่างเช่นโครงการสับปะรด โครงการข้าวโพด เราก็เห็นพืชที่เราอยาก เราเสนอไป ที่นิคมก็จะจัดสรรมาให้ตาม จะไม่ครบจำนวนก็จะเป็นด้านการอบรม ส่วนมากจะเป็นด้านการอบรม การให้ความรู้ และก็เห็นเรื่องการทำ เขาเรียกว่าคุณภาพ ผลิตพืชเพื่อคุณภาพ มีใบรับรอง GAP (ใบรับรองแหล่งผลิตพืช)

ชาย ไชยชิต: ก็คือเป็นใบรับรองที่ทางสำนักงานเกษตรเป็นคนรับรองให้ หรือออกให้

สุทิน ปานเกิดผล: สำนักงานเกษตรไปตรวจแปลง ตรวจด้านการผลิตของเกษตรกร อย่างสับปะรดเราก็ตรวจตั้งแต่ต้นจนถึงผู้บริโภค เพื่อให้ได้ใบรับรองว่าปลอดภัย อย่างมะม่วงก็ปลอดภัย ของเราที่เราได้โครงการมาจะเป็นในรูปของกรมจัดสรรมาให้

ชาย ไชยชิต: ก็คือส่วนใหญ่งานหน่วยงานเป็นการอบรมให้ความรู้ เป็นงานเชิงวิชาการ แล้วหัวเรื่อง เรื่องที่จะไปอบรม ความรู้ที่เลือกมาว่าปีนี้เกษตรกรควรจะรู้เรื่องอะไร จะอบรมเรื่องอะไร มันมาจากไหน

สุทิน ปานเกิดผล: ครับ เชิงวิชาการ เราคิดไป เขาก็จะมีเป้าว่า ปีนี้ของนครไทยคือสับปะรด เราก็จะทำเรื่องโครงการสับปะรดไป อย่างเช่นเรื่องการใช้สารไนเตรท สารของสับปะรด ปีนี้เราทำน่าจะเป็น 2 เรื่อง คุณภาพสับปะรดกับการใช้สารเคมี มันจะมีแค่นี้ ส่วนแปลงสาธิตอะไรไม่มี เราก็จะจัดอบรม 6 ครั้ง จัดอบรมอยู่เรื่อย

ชาย ไชยชิต: การจัดอบรมของทางเกษตรจังหวัด ของทางเกษตรอำเภอใช้บุคลากรของหน่วยงานโดยเฉพาะเลยใช่ไหม

สุทิน ปานเกิดผล: ของอำเภอเรา หน่วยงานเรา

ชาย ไชยชิต: แต่ว่างานส่วนใหญ่เป็นงานพื้นที่ แล้วคนเราพอไหม เราลงพื้นที่ทำอย่างนี้ได้ มีข้อจำกัดไหม

สุทิน ปานเกิดผล: งานพื้นที่ โครงการนี้เราจะได้มาแค่ไม่กี่โครงการ 2-3 โครงการ

ชาย ไชยชิต: แปลว่าเราต้องเลือกว่าเราจะไปที่กลุ่มเป้าหมายไหน

สุทิน ปานเกิดผล: ก็เราเลือกกลุ่มเป้าหมาย มีแล้วของตำบลนี้ที่ปลูกสับปะรด เราก็เอาโครงการนี้ไปลง อบรม 6 ครั้ง ก็เอาในหมู่บ้าน ตำบลนี้

ชาย ไชยชิต: ดังนั้น ในแต่ละปีก็จะมีเกษตรกรที่ปลูกพืชแต่ละชนิดก็จะได้รับการอบรม หมุนเวียนกันไปแล้วแต่ประเด็นไข่มไหมครับ

สุทิน ปานเกิดผล: ไซ้ แล้วแต่ประเด็นที่เราเสนอไป อย่าง 4 ปีที่ผ่านมาจะเน้นเรื่องสับปะรดมาก ข้าวโพดจะมีอยู่ปีก่อนอยู่ครั้งหนึ่ง เราได้โครงการมาครั้งเดียว เราก็ไปลงที่ตำบลห้วยเฮี้ย

ชาย ไชยชิต: แล้วลักษณะการอบรมที่เคยเป็นลูกค้า เคยเป็นผู้รับบริการบ้างไหมครับ ยาวนานแล้วไซ้ไหม

สุทิน ปานเกิดผล: ครับ เคยเป็นผู้รับอบรม

ชาย ไชยชิต: พี่รู้สึกอย่างไรกับการอบรมของทางเกษตร พูดต่อหน้าเกษตร รู้สึกกระตือรือร้นไหม กลับมาแล้ว ไซ้ได้เลยความรู้ ตรงใจ

เฉลิม สายโสภา: มันมีส่วนที่ไซ้ได้เลย เรื่องโรคมะเร็งต่าง ๆ จากเกษตรกรจริง ๆ ที่เราไม่สามารถจะเรียนรู้ได้ อย่างสมมติ ทำนาข้าว ข้าวเป็นโรค โรคใบไหม้ เพลี้ยกระโดด หรือว่าข้าวโพดใบลาย ใบกึ่ง ทางเกษตรอำเภอ เกษตรตำบล เขาจะแนะนำ บอกว่าต้องใช้ตัวนั้น ตัวนี้เข้าไป คือให้ปลอดภัยให้มากที่สุด

ชาย ไชยชิต: แต่ว่าถ้าเกิดวิกฤติอะไรแบบนี้ขึ้นมา เขาคือคนที่จะมาเป็นที่พึ่งให้เราไซ้ไหม

เฉลิม สายโสภา: ครับ ๆ อย่างไม่ก็โทรหากันได้เลย ไม่อย่างนั้นก็วิ่งหาถึงสำนักงาน จะได้รับการได้แบบทันทั่วทั้งที่ และรักษา เบื้องต้นได้

อินทอร แสงอรัญญ: แล้วเกษตรกรที่มาเข้าร่วม เป็นอาสาสมัครหรือว่ามาด้วยความเต็มใจ หรือไปเกณฑ์มาหรือว่าอย่างไร

เฉลิม สายโสภา: ทั้งอาสาสมัคร และเกษตรกรที่ต้องการอยากจะรู้

ชาย ไชยชิต: เมื่อสักครู๋กำลังคุยถึงงานของทางเกษตร เกษตรก็จะมียางหลักคือเป็นงานที่ลงพื้นที่ไปจัดอบรม ให้ความรู้ เกษตรกร ทาง ส.ป.ก. มีงานแบบนี้ไหมครับ

ประดิษฐ์ ใจรังษี: มีครับ อย่างที่เรียนตอนแรก หลักเลยจริง ๆ เรื่องการจัดที่ดินมันเป็นเรื่องของกรมการรับรองสิทธิ เพราะฉะนั้นนโยบายเอง ทางเลขาฯมองว่างานจัดที่ดินมันเป็นงานพื้นฐานสำหรับที่จะให้เกษตรกรสามารถที่จะตัดสินใจได้ว่าตกลงแล้วเขามีความกล้าที่จะทำต่อ เนื่องจากว่าได้รับสิทธิตรงนั้นแล้ว แต่สิ่งที่สำคัญที่ผู้บริหารมองคือเรื่องของการพัฒนา อาชีพต่างหากที่ทำให้เกษตรกรอยู่กับพื้นที่ให้ได้ เนื่องจากว่าพื้นที่ ส.ป.ก. ถ้าดูตามศักยภาพแล้วค่อนข้างแย่ เป็นพื้นที่ชายเขา ดินเสื่อมโทรม ทำลาย ชาวบ้านไม่มีเอกสารสิทธิก็มองแต่เอาประโยชน์จากที่ดินอย่างเดียว ไม่เคยพัฒนา ไม่เคยบำรุงเลย แต่พอได้เอกสารสิทธิไปก็มีความมั่นใจว่าโอเค ต่อไปนี้ไม่ใช่บุกรุกป่าละ ทางรัฐรับรองแล้วว่าที่ตรงเนี่ยสามารถทำกินได้ ตกถึงลูกถึงหลานได้ อันนั้นคือในเรื่องของการจัดที่ดิน แต่ว่าถามว่าแค่นั้นเกษตรกรอยู่ได้ไหม ต้องบอกว่าไม่ได้ เกษตรกรจะอยู่ได้ต้องได้รับการพัฒนาอาชีพที่เหมาะสมและสามารถจะอยู่บนพื้นที่ตรงนั้นได้ เพราะฉะนั้นงานพัฒนาอาชีพก็จะมีกิจกรรมอยู่เยอะ เช่น เรื่องของการพัฒนาตัวเกษตรกร อบรมให้ความรู้ โดยเฉพาะที่เด่น ๆ อยู่เลยก็โครงการสร้างและพัฒนาเกษตรกรรุ่นใหม่ อันนั้นน่าจะเป็น case (กรณี) ที่ทำโครงการอื่น ๆ มา ที่จะให้ลักษณะการปฏิบัติงานอย่างนี้ค่อนข้าง

ยาก มันเหมือนกับที่เรากำลังทำ ตัวนี้คือการพัฒนาแบบองค์รวมเลย ใช้พื้นที่เป้าหมายเป็นพื้นที่เป้าหมายหลัก แล้วก็ไปช่วยกันทำงาน คือทุกหน่วยงานในกระทรวงเกษตรฯเราจะมีคณะทำงาน แต่งตั้งคณะทำงานขึ้นมา ชวนมาคุยร่วมกัน ทุกหน่วยงานให้มองเป้าหมายตรงนี้เป็นหลัก แล้วกิจกรรมของแต่ละหน่วยงานให้ดูตรงนี้ว่าพอจะลงได้ไหม

ชาย ไชยชิต: อันนี้คือเจ้าภาพคือ ส.ป.ก.

ประดิษฐ์ ใจรังษี: เจ้าภาพคือ จริ่ง ๆ ส.ป.ก. เป็นเจ้าภาพ เป็นเลขาคณะทำงาน

ชาย ไชยชิต: เพราะว่าเรากำลังเอาพื้นที่เป้าหมายคือพื้นที่ของที่เราจัดสรรให้กับคนที่ไม่มีที่ใช่ไหมครับ แล้วก็หน่วยงานไหนที่มีกิจกรรมที่จะมาเสริมกันได้ ก็ดึงมาร่วมกันในงานนี้ใช่ไหมครับ

ประดิษฐ์ ใจรังษี: ใช่ครับ อันนี้คือลักษณะการพัฒนาที่กำลัง เรียกว่ากำลังเป็นโครงการที่เด่นอยู่

ชาย ไชยชิต: อันนี้มีมานานหรือยัง

ประดิษฐ์ ใจรังษี: โครงการนี้มีมาหลายปีแล้วครับ มีมาหลายปีแต่ว่ามีความเข้มข้นขึ้นเรื่อย ๆ เนื่องจากว่าหลายหน่วยงานก็เห็นว่าจริง ๆ แล้วการที่จะมาช่วยกันทำงานอย่างนี้ มันสามารถที่จะทำให้เกษตรกรเขายืนได้ด้วยตัวเองจริง ๆ ยกตัวอย่างง่าย ๆ แต่ก่อนเราต่างคนต่างทำแผน

สุทิน ปานเกิดผล: ใช่

ประดิษฐ์ ใจรังษี: แผนของพี่ที่อยู่อีกทีหนึ่ง แผนของประมงก็ทีหนึ่ง ของปศุสัตว์ก็ทีหนึ่ง ซึ่งมันจะมองไม่เห็นภาพ

ชาย ไชยชิต: อันนี้เป็นปกติเลยใช่ไหม ต่างคนต่างทำใช่ไหมแต่ละปีงบประมาณ

ประดิษฐ์ ใจรังษี: ใช่ ต่างคนต่างทำ ผมก็เคยอยู่เกษตรฯนะ พออยู่เกษตรฯมา 10 ปี แล้วงบประมาณเราก็ลง

ชาย ไชยชิต: มันซ้ำซ้อนกันมีไหม

ประดิษฐ์ ใจรังษี: มี ซ้ำซ้อนกันมี ไม่มีเป้าหมายที่ชัดเจนก็มี ตั้งแผนก่อน เอาเงินมาก่อนแล้วยังไม่มีเป้าเลย พอได้เงินมาปั๊บ ไปว่าอยู่ตรงไหน ลงไปก็มี แต่ถ้ามองลักษณะโครงการที่มีเป้าหมายชัดอย่างนี้ โดย ส.ป.ก. เป็นเจ้าภาพในการคัดเลือกคนที่มีปัญหาและความต้องการจริง ๆ มีปัญหาจริง ๆ มีความต้องการจริง ๆ และพร้อมที่จะพัฒนากิจกรรมในแผนหรือพัฒนาเพิ่มกิจกรรมในแผนนี้ หาเป้าหมาย เสร็จแล้วเชิญหน่วยงานในกระทรวงเกษตรฯมานั่งฟังว่าเราคิดเป้าหมายได้ตรง ในระดับนโยบายเขาก็คุยกันแล้วว่าโครงการนี้เป็นโครงการของกระทรวงนะครับ แต่ว่า ส.ป.ก. เป็นเจ้าภาพ มองเป้าหมายที่เป้าหมายเดียวกัน ให้ทุกกรม กอง ช่วยมองตรงนี้ว่ามันมีกิจกรรม หรือเกษตรกรเขามีปัญหาอะไร เขาอยากรู้เรื่องอะไร เขาอยากอะไรอย่างนี้ คือปัญหาและความต้องการที่เกิดจากเกษตรกร เป้าหมายจริง ๆ เราก็นำเสนอคณะทำงานระดับจังหวัดว่าตกลงแล้วเกษตรกรมีปัญหาเรื่องนี้ ๆ เกี่ยวข้องกับหน่วยงานไหน เอาเข้าแผนแล้วก็จัดการเรื่อง

ชาย ไชยชิต: คณะทำงานระดับจังหวัดนี้หมายถึงคณะทำงาน เช่น คณะกรรมการบริหารงานจังหวัดแบบบูรณาการ (กบจ.) ไซ้ใหม่

ประดิษฐ์ ใจรังษี: ไซ้ มีคณะทำงานโครงการนี้เลย โดยมีท่านเกษตร

ชาย ไชยชิต: ผู้ว่าราชการจังหวัดแต่งตั้งขึ้นมาอย่างนี้หรือครับ ต้องใช้การแต่งตั้งใหม่ครับ

ประดิษฐ์ ใจรังษี: ใช้คำสั่งจังหวัดแต่ว่ากรอบนี้เป็นกรอบที่กำหนดโดยกระทรวง กระทรวงเกษตรฯกำหนดมาแล้วว่า กระทรวงเกษตรฯต้องเป็นประธาน หน่วยงานในกระทรวงเกษตรฯเป็นคณะทำงาน ส.ป.ก. กับพัฒนาที่ดินเป็นเลขานุการ

ชาย ไชยชิต: แล้วนอกกระทรวงเกษตรฯมีไหมครับ

ประดิษฐ์ ใจรังษี: มีครับ มีหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง พัฒนาชุมชน โครงการนี้มันเกิดขึ้นจากการทำ MOU (บันทึกข้อตกลงความร่วมมือระหว่างส่วนราชการ) ของ 2 กระทรวง คือกระทรวงเกษตรฯ กับกระทรวงศึกษาธิการ กระทรวงเกษตรฯนี้เราอยู่กับเกษตรกร กระทรวงศึกษาธิการเป็นเรื่องของวิชาการ ซึ่งมันมีอยู่ 3 หลักสูตร แต่หลักสูตรที่พิษณุโลกเราทำมีอยู่อันเดียวที่เราทำอยู่ คือการพัฒนาเกษตรกรอย่างยั่งยืน ส่วนอีก 2 หลักสูตรเรื่องการพัฒนาผู้นำเกษตรกร อันนี้ก็ส่วนใหญ่ โดยหลักการของโครงการก็ต้องเอาเกษตรกรที่สมัครใจไปเรียนในแหล่งเรียนรู้ หรือในวิทยาลัย แล้วอีกอันหนึ่งก็คือโครงการสร้างเกษตรกรมืออาชีพ หลักสูตรการสร้างเกษตรกรมืออาชีพก็คัดจากเด็กนักเรียนที่เรียนประกาศนียบัตรวิชาชีพ (ปวช.) ประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง (ปวส.) ที่อยู่ในโรงเรียน มีความประสงค์จะทำกินด้านการเกษตรอย่างจริงจัง เราก็คัดพวกนี้มาเรียนแบบเข้มข้น ทั้ง 3 หลักสูตรนี้เอามันอย่างเข้มข้น ไม่ใช่เกณฑ์มา ใครที่ต้องการ ใครที่มีปัญหา ถ้าไม่ต้องการไม่ต้องมา มานั่งกินข้าว มานั่งฟัง ไม่ต้องมาเพราะว่าไม่เกิดประโยชน์ โครงการนี้อบรมเข้มข้นอย่างเขี้ยวเลยว่าอบรมหลักสูตรอะไร คือให้เขาคิดเอง อยากรู้อะไร น้องอยากรู้เรื่องอะไร พี่อยากรู้เรื่องอะไร เราดูสิ่งที่เขาต้องการแล้วมากำหนดเป็นหลักสูตร แล้วก็เชิญหน่วยงานที่เกี่ยวข้องมาเป็นวิทยากร โดย ส.ป.ก. เป็นเจ้าภาพประสาน

ชาย ไชยชิต: แล้วเงิน?

ประดิษฐ์ ใจรังษี: ใช้เงินที่ ส.ป.ก. ในการจัดอบรม

ชาย ไชยชิต: เช่น เราไปเชิญเกษตรจังหวัด เกษตรอำเภอมาร่วม เราออกเงิน

ประดิษฐ์ ใจรังษี: เราออกเงิน ตั้งแผน แล้วเข้ามา แต่ว่าในขณะที่เราประชุมคณะทำงาน เราก็บอกทางเกษตรฯ บอกประมงฯ บอกปศุสัตว์ฯ แล้วว่าเรามีเป้าหมายอย่างนี้ เขาก็ตั้งบะเนครับ เกษตรเขาก็มีงบพัฒนาเกษตรกรรุ่นใหม่ในเรื่องของปัจจัยการผลิต ประมงเขาก็ปัจจัยการผลิต เช่น พันธุ์ปลา ในเกษตรกรรุ่นใหม่ปีหนึ่ง 100 คน หรือ 100 กว่าคน เขาก็จะดูว่าใครที่มีสระน้ำหรือใครต้องการจะเลี้ยงปลา ก็สามารถที่จะจ้างจากประมง ใครที่จะเรียนรู้เรื่องดินเรื่องอะไร ปัจจัยการผลิตต่าง ๆ พัฒนาที่ดินเขาก็สามารถสนับสนุนได้ ใครที่จะปลูกพืชหรืออะไรเกษตรก็จะสามารถสนับสนุนได้

ชาย ไชยชิต: นี่คือการที่เรียกว่าบูรณาการ ที่เขาอยากจะทำให้มันเกิดไซ้ใหม่ครับ

ประดิษฐ์ ใจรังษี: ไซ้ครับ

ชาย ไชยชิต: แล้วถ้าในภาพรวม อันนี้เป็นงานที่กระทรวงใช้ไหม

ประดิษฐ์ ใจรังษี: งานเฉพาะ

ชาย ไชยชิต: งานของกระทรวง งานที่มีเจ้าภาพหลักชัดเจน แล้วถ้ามองย้อนขึ้นไปเป็นงานภาพรวมของจังหวัดที่มีผู้ว่าราชการจังหวัดนั่งอยู่ แล้วก็หัวหน้าส่วนราชการที่ต้องมาคุยกัน มาประสานกัน ให้พี่ลองประเมินหน่อยว่าที่ผ่านมา นี่ การประสานงานระหว่างส่วนราชการมันดีแค่ไหน มันบูรณาการกันจริงไหม มันมีความซ้ำซ้อนไหม และมันมีข้อจำกัดหรือปัญหาอะไรที่เห็นไหม เช่น ทะเลาะกันหรือเอาโครงการไปแล้วมันซ้ำกัน หรืออะไรอย่างนี้ อันนี้ผมไม่ทราบจริง ๆ ผมอยากจะรู้ว่าจังหวัดที่เขาอยู่กันมันมีความเป็นเอกภาพไหมนะครับ ระหว่างส่วนราชการ ถ้าในเกษตรพอจะรู้ละว่ามันมีจุดเชื่อมโยงกันอยู่บ้าง มีคณะทำงานที่เป็นกลไกเชื่อมโยง แต่ถ้านอกจากนี้ โดยภาพรวม

สุทิน ปานเกิดผล: มันก็จะมีโครงการที่ผู้ว่าราชการจังหวัดเขาแต่งตั้ง ก็ปิดทองหลังพระ ที่ทุกกระทรวงลงมาเล่น ปีก่อนเขาทำที่หนองพระ ปีนี้ก็ทำที่ นครไทยก็มีโครงการปิดทองหลังพระ ในพระราชดำริ

ชาย ไชยชิต: เป็นลักษณะอย่างไรครับ

สุทิน ปานเกิดผล: อย่างของพัฒนาที่ดินก็เป็นเรื่องดิน ของเกษตรเรื่องพืช และก็ของศูนย์เมล็ดพันธุ์ก็เรื่องเมล็ดพันธุ์ ก็จะมีทุกหน่วยงานลงไปแปลง เขาจะมีแปลงตัวอย่างอยู่ที่หนองพระ อันนี้โดยผู้ว่าราชการจังหวัด ในโครงการ แล้วก็มีการเปิดทุกหน่วยงานทั้งหมด ของกระทรวงเกษตรฯ ของพัฒนาชุมชน ของมหาดไทยลงไปร่วม ที่เห็นเด่นชัดเมื่อ 2-3 ปีที่แล้ว

ชาย ไชยชิต: ก็คือเห็นถึงการที่มาร่วมกันในหนึ่งงานใช่ไหมครับ

สุทิน ปานเกิดผล: ใช่ ทุกหน่วยงาน

ชาย ไชยชิต: คำถามคือ ผมสงสัยนิดหนึ่งว่าเวลาผมเห็นงานแบบนี้ของจังหวัดที่ทำมันเหมือนงานบุญงานกุศลนะ บอกว่าเราจัดงานแบบนี้กันแล้วให้ทุกคนมาทำด้วยกันอะไรอย่างนี้ คำถามคือตัวพี่เองที่ทำงานในแต่ละส่วนราชการเองเห็นว่ามันมีผลมะ มันมีผลลัพธ์อะไรเกิดขึ้นใหม่กับโครงการนี้ หรือว่ามันแค่ได้จัด แล้วแค่ได้ชื่อว่าโครงการปิดทองหลังพระ มีโครงการไรต่าง ๆ เกิดขึ้นแต่มันตอบสนองเป้าหมายอะไรไหม ถ้าลองเราประเมินจากที่ได้สัมผัสมาไร

ประดิษฐ์ ใจรังษี: โครงการลักษณะนี้มันเป็นโครงการตามแนวพระราชดำริ ทุก ๆ หน่วยงานน่าจะมองว่าการได้สนองพระราชดำริเป็นเป้าหมาย และผู้ว่าราชการจังหวัดเองก็ให้ความสำคัญ และทุกหน่วยงานที่เข้ามาเขาก็พยายามที่จะดูว่าตัวเองจะเข้าไปมีส่วนร่วมได้อย่างไร น่าจะมีความเต็มใจ เท่าที่พี่มองของพิษณุโลก ซึ่งแต่ก่อนทำที่จังหวัดน่านผลมันออกแต่ถ้าถามของพิษณุโลกว่าเห็นผลหรือยัง มันก็กำลังออกผลผลิต กำลังผลิดอก ประมาณว่าโอเค มันก็ไปได้สวย ทุกหน่วยงานให้ความสำคัญ แต่ว่าถ้าไม่ใช่โครงการพระราชดำริหลัก มันก็ยังมีปัญหาอยู่เหมือนกันในเชิงของงบประมาณ เวลาเข้าประชุม แล้วพิษณุโลกก็มึงบ่นข้างน้อยเพราะว่าผู้ว่าราชการจังหวัดนั่งหัวโต๊ะเขาจะโอเค จัดการได้ ผู้ว่าราชการจังหวัด เขาจัดการได้

ชาย ไชยชิต: แต่ถ้าเปลี่ยนก็ไม่เหมือนเดิมใช่ไหม

ประดิษฐ์ ใจรังษี: ก็ไม่รู้ว่าเปลี่ยนอย่างไร

ชาย ไชยชิต: คนใหม่มาก็ยังลงตัวไม่ได้

ประดิษฐ์ ใจรังษี: ครับ แต่ผลที่ออกมาอย่าง ไม่ใช่โครงการปิดทองหลังพระ โครงการบริหารจัดการน้ำ ก็ได้รางวัล ได้ที่หนึ่ง ได้ที่สอง ถ้าเป็นพื้นที่ คือถ้ามี อาจจะบอกว่าบูรณาการเชิงพื้นที่หรือตัวเกษตรกร มันจะโอเค แต่นั่นคือบจกจังหวัดเท่านั้นเอง แต่ถ้าเป็นงบ function ก็ยังเหมือนเดิม ต่างคนต่างทำเหมือนเดิม

ชาย ไชยชิต: จนถึงทุกวันนี้ก็ยังเป็นอย่างนั้นใช่ไหมครับ

ประดิษฐ์ ใจรังษี: ผมว่าเป็นอย่างนั้น

ชาย ไชยชิต: แปลว่าเนื้องานส่วนใหญ่ โดยเฉพาะงานเกษตรเราเป็น งบ function ส่วนใหญ่เลย เนื้องานที่เกิดในพื้นที่ก็คืองานจากกรม เงินจากกรม

ประดิษฐ์ ใจรังษี: ส.ป.ก. คือส่วนน้อยนะ แต่ว่าในกระทรวงที่เวลาบริหารงบประมาณจังหวัด พี่ก็เห็นว่าทุกหน่วยงานมีส่วนร่วม

ชาย ไชยชิต: ส่วนร่วมในแง่ในด้านประชุม

ประดิษฐ์ ใจรังษี: ในแง่ของประชุม ทำแผนร่วมกัน ทำ SWOT (การวิเคราะห์จุดแข็งจุดอ่อน) พร้อม

ชาย ไชยชิต: แต่ตอนที่แบ่งเงินลงมาทำงานนี้ไม่เท่ากันใช่ไหม

ประดิษฐ์ ใจรังษี: ไม่เท่ากัน ขึ้นอยู่กับว่าแต่ละโครงการเป็นอย่างไร แล้วก็มองว่าโครงการนี้มันโอเคนะ จำเป็น สำคัญ ถูกกันในที่ประชุมอะ ในท้ายที่สุดมันก็สรุปได้ลงตัว เพียงแต่ว่ามาก น้อย ไม่เท่ากัน ก็ไม่มีปัญหาอะไรกัน

ชาย ไชยชิต: ต่อเนื่องมาเลยนะครับ ก็คือตอนนี้เรากำลังพูดถึงในระดับจังหวัด ในระดับภาพรวม ตอนนี้เรากำลังอยู่ในระบบที่เขาเรียกว่าผู้ว่าราชการจังหวัดแบบบูรณาการใช่ไหม การบริหารงานจังหวัดบูรณาการอะไรอย่างนี้ อยากให้พี่สะท้อนให้ฟังหน่อยว่าการทำงานของจังหวัดบูรณาการ ทุกวันนี้โดยเฉพาะการมียุทธศาสตร์ และการคิดยุทธศาสตร์จังหวัดที่ผ่านมา มันก็หลายปีกันแล้ว ยุทธศาสตร์ของเราที่เราทำมานี้ ในพื้นที่เราเนี่ย พี่คิดว่ามันอยู่ในระดับที่จะตอบโจทย์ หนึ่งคือยุทธศาสตร์ที่คิดมามันตรงกับสภาพเฉพาะของพื้นที่ไหม มันตรงกับเงื่อนไข ความจำเป็น สิ่งที่มีนัยสำคัญอยู่ไหม หรือว่ามันเป็นเพียงแค่การมานั่งตกลงกันระหว่างหัวหน้าส่วนราชการในที่แบบมีความสัมพันธ์กับผู้ว่าราชการจังหวัดดีหน่อยนะครับ หรือเป็นการยกร่างโดยหัวหน้าสำนักงานจังหวัด แล้วผู้ว่าราชการจังหวัดเห็นชอบแล้วก็มาประชุมกัน คือไปในหลาย ๆ ที่มันจะมีอะไรลักษณะแบบนี้ ผมอยากให้พี่สะท้อนหน่อยว่าที่มันมีอย่างไรรับ ลักษณะอย่างไร

ประดิษฐ์ ใจรังษี: ถ้าพูดถึงวิสัยทัศน์ พันธกิจนะครับ มันโอเคนะของพิษณุโลก มันชัด เราคิดกันเยอะนะ พี่ว่านะ คิดกันแล้ว ก็มาดูว่ามันจะต้องมียุทธศาสตร์อะไรที่จะตอบโจทย์พวกนี้ได้

ชาย ไชยชิต: ของเราเรื่องอะไรนะครับ

ประดิษฐ์ ใจรังษี: มันเป็น “เมืองบริการ”

ชาย ไชยชิต: “เมืองบริการ” แปลว่า บริการนักท่องเที่ยวหรืออะไรหรือครับ

ประดิษฐ์ ใจรังษี: ทุกด้านครับ แต่ว่าตรงนี้ถ้ามองตามวิสัยทัศน์มันเหมือนกับจะไม่ครอบคลุม ด้านการเกษตร ไร่ไหมครับ แต่ในเนื้องานจริง ๆ มี พอกำหนดยุทธศาสตร์ที่จะไป serve (บริการ) ตรงนี้ มันจะมีด้านการเกษตรซึ่งด้านการเกษตรก็ยังมีสำคัญเป็นอันดับหนึ่ง รายได้หลักมาจากภาคการเกษตรเลย พวก GDP (ผลิตภัณฑ์มวลรวมในประเทศ) อะไรทั้งหลายมาจากภาคการเกษตรทั้งนั้น แต่ว่าในภาคการเกษตรพวกนี้ทำอะไรให้เป็นเกษตรบริการ เช่น ค่าอาหาร ก็จะต้องเป็นอาหารที่ปลอดภัย บริการอาหารที่ปลอดภัย ไม่รู้จะผมว่ามันยังสอดคล้อง แต่ว่าในเชิงปฏิบัติทำได้มากน้อยแค่ไหน ตรงนี้น่าจะเหมือนกับหลายจังหวัด มันก็ยังไม่ถึงดวงดาว

ชาย ไชยชิต: คือมียุทธศาสตร์แต่มันไม่ได้เคลื่อนไหวไหมครับ

ประดิษฐ์ ใจรังษี: เคลื่อนได้แต่มันไม่เต็ม

สุทิน ปานเกิดผล: มันยังไม่เต็มที่ ก็อย่างที่ว่ามาตรฐานรับรองสินค้า ทางกลุ่มจังหวัดเขาก็ให้ ด้านข้าวก็ให้กรมวิชาการ ข้าว ด้านเกษตรก็ของเกษตรจังหวัดออกไปตรวจแปลง ตรวจอะไร ด้านท่องเที่ยว ของการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (ททท.) ท่องเที่ยว แต่ที่นี้ 3-4 อย่างนี้มันน่าจะเป็นแค่ 1-2 ปี ไม่เกินนี้ มันไม่ต่อเนื่อง

ชาย ไชยชิต: หมายถึงการจัดสรรงบประมาณที่จะทำโครงการ ภายใต้ยุทธศาสตร์นี้ใช่ไหมครับ ไม่ต่อเนื่อง

สุทิน ปานเกิดผล: ใช่ เพราะว่ามัน พอเริ่มสตาร์ทปั๊บ พอจะไปดีปั๊บก็ชะงัก

ชาย ไชยชิต: ปัจจัยอะไรที่ทำให้มันไม่ต่อเนื่องในพื้นที่ มันมาจากอะไรครับ ความสัมพันธ์

สุทิน ปานเกิดผล: ผู้ว่าราชการจังหวัด

ประดิษฐ์ ใจรังษี และสุทิน ปานเกิดผล: นโยบาย

ชาย ไชยชิต: นโยบายมาจากทัศนคติเขาหรือครับ

ประดิษฐ์ ใจรังษี: นโยบายผู้บริหาร จริง ๆ ช่วงที่อยู่นี้ปรับเปลี่ยนผู้ว่าราชการจังหวัด 1 ปี 2 คน คือเหมือนกับว่าผู้บริหารแต่ละคนเขามีความถนัดที่ต่างกัน เพราะฉะนั้นยุทธศาสตร์หรือว่ากิจกรรมต่าง ๆ ที่วางไว้ บางที บางเรื่อง บางร่าง จะให้ความสำคัญค่อนข้างน้อย เนย ๆ หรือโอเคก็ทำไป แต่ว่าถ้าท่านผู้ว่าราชการจังหวัดเกษียณไป เรื่องด้านการเกษตรก็จะให้ความสำคัญมาก เพราะฉะนั้นถ้าภาคเกษตรจะทำอะไร ขอให้ทำให้ได้เถอะ ท่านสนับสนุนทุกหน่วยงาน ไม่ใช่เฉพาะของกระทรวงเกษตรฯ แต่ว่าประชุมของฟู้ดประชุมเฉพาะในกระทรวงอยู่แล้วใช่ไหม เขาก็เห็นปั๊บ คนก็โอเค เพียงแต่ว่าเวลาท่าน

ตั้งใจ บางเรื่องเราทำไม่ได้ เช่น อาหารปลอดภัย คำว่า “อาหารปลอดภัย” หรือปลอดภัย โดยเฉพาะอินทรีย์ ท่านถึงกับทำเลย “เกษตรทำให้ได้เต็มเม็ดเต็มหน่วย” แต่ก็ปลอดภัยจริง ๆ ถามว่าความตั้งใจของเจ้าหน้าที่ได้ไหม ได้ แต่เวลาลงไปถึงตัวเกษตรกรเองมันมีปัจจัยของราคากับความยุ่งยากอะไรต่อมิอะไร โดยเฉพาะประสบโดยตรงเลยนะ พี่อยู่ ส.ป.ก. พี่ก็ทำผักปลอดภัย สร้างมุ้ง สร้างอะไรให้เกษตรกร เอาเข้าจริง ๆ มันยุ่ง มันเหนื่อย เขาไม่ถนัดด้วย เอาแค่เตรียมดินน เขาเคยปลูกข้าวโพด เขาเตรียมดิน พอปลูกผักปุ๋ยเตรียมดินเหมือนปลูกข้าวโพดเลย แปลว่าเรายังไม่ถึง ถ้าเราไม่ถึงปัญหาของชาวบ้านเหล่านี้ เราจะแก้ยังไง พี่ก็ต้องเชิญเกษตรกร เชิญทางสำนักวิจัยและพัฒนาการเกษตร (สวพ.) ที่เขาถนัดเรื่องนี้มาให้เขา มาให้ความรู้ อย่างนี้มันเป็นปัญหาในเรื่องความเข้าใจผิดในระบบงานของแต่ละหน่วยงาน ถ้าจะทำงานจริง ๆ เหมือนอย่างที่คุยว่า ไม่รู้เนะ มันมีความเป็นเกษตรกรอยู่ในตัว ถ้าเรามีปัญหาเราอยากแก้ เราก็จะมีความกระตือรือร้นที่จะแก้เพราะเราเป็นเกษตรกร แต่ถ้าเราเป็นเจ้าหน้าที่ ปัญหาของเกษตรกรเราไม่สนใจ สนใจแต่ตัวหนังสือว่าทำ ๆ ๆ ไป ก็ทำให้มันเสร็จแต่ของพี่ไม่ใช่ พี่ในที่นี้หมายถึง ส.ป.ก. เราต้องการความสำเร็จ ต้องการความสำเร็จคือ อยากทำให้มันเสร็จแล้วก็พัฒนาเชิงคุณภาพ พี่สุทินก็ดี หรือหน่วยงานอื่นก็ดี เขาก็เห็นว่า ส.ป.ก. จะยึด วันนั้นก็ได้ยินเสียง ส.ป.ก. บอย ๆ เพราะว่าเราต้องการที่จะให้มันสำเร็จจริง ๆ แต่บางครั้งเราก็ได้ผลสะท้อนมาว่า เหมือนกับเราไปยุ่งหน่วยงานอื่นเขามากเกินไป

ชาย ไชยชิต: บุรณาการคือ การไปยุ่งใช้ไหม

ประดิษฐ์ ใจรังษี: บุรณาการก็มีนะ เขาไม่พูดโดยตรงหรอก เรามองตากันรู้แล้วว่าเขาเต็มใจไหม เราคุยโทรศัพท์มันก็เหมือน

ชาย ไชยชิต: ไม่ใช่งานเรา มีไหม มีแบบนี้

ประดิษฐ์ ใจรังษี: มันคงไม่ออกมาอย่างนั้น แต่เรามองว่า อะไรนักหนา ส.ป.ก. ทำไมมันเรื่องนี้บ่อย ไม่มีงบประมาณ ส.ป.ก. เองก็ไม่มีนะแต่เราทำ เราไปอะไรอย่างไร อันนี้ไม่ใช่ด้วย ส.ป.ก. จะเก่ง เพียงแต่ที่กำลังให้มองว่าถ้าเจ้าหน้าที่มีความตั้งใจ หน่วยงานไหนก็แล้วแต่ ตัวที่ตั้งไว้เป็นตัวหนังสือ ไปได้หมด แต่ทุกวันนี้ข้าราชการส่วนใหญ่ทำตามตัวหนังสือ จบ ๆ เสร็จ น้อยที่จะเป็นอย่างนี้ อย่างนี้ก็ต้องมีตัวหนังสือเลย ต้องทำอยู่แล้ว ปัญหาเขา ถ้าเขาไม่แก้ ใครจะแก้ ถ้าเขาไม่คิด ใครจะคิดให้ ให้พี่ประดิษฐ์ไปนั่งคิดเหอะ ไม่ใช่ปัญหาพี่ประดิษฐ์จะคิดออกได้อย่างไรว่าปัญหามันคืออะไร เพราะฉะนั้นคนแก้ก็ต้องเขา แต่ถามว่าเจ้าหน้าที่ที่คิดอย่างนี้มีกี่คน อะไรอย่างนี้

ชาย ไชยชิต: แล้วอย่างที่เกษตรของพี่ เราทำงานมวลชนเหมือนกัน มีไหมการทำงานแบบนี้ที่มันเกินกว่าตัวหนังสือ

สุทิน ปานเกิดผล: ช่วงตั้งแต่ปี 2552 มาในที่รัฐบาลขึ้นทะเบียนเกษตรกร ก็มี early (เกษียณก่อนกำหนด) พวกน้องจะไปกันหมดแล้ว

ชาย ไชยชิต: ปริมาณงานเยอะ

สุทิน ปานเกิดผล: 11 ตำบล มี 5 คน คนละ 2 ตำบล แล้วก็พืช อำเภอนครไทยมากที่สุด ข้าว มัน ยาง สับปะรด ฝรั่ง ทุกอย่าง แล้วก็น้องที่เขาจะออกพื้นที่หมดสิทธิ์ ต้องมานั่งรับ

ชาย ไชยชิต: การทำขึ้นทะเบียนเนี่ย มันมีขั้นตอนอย่างไรครับพี่ แปลว่าเกษตรกรเดินมาติดต่อที่สำนักงานเกษตรเภอย่างนี้หรือครับ หรือว่าเราต้องออกมาเรียกเขา

สุทิน ปานเกิดผล: แล้วแต่ที่จะนัด หมายถึงว่าถ้าเจ้าหน้าที่นัดที่ตำบลก็ไป

ชาย ไชยชิต: ก็คือประกาศเรียกใช้ไหมครับ

สุทิน ปานเกิดผล: เรียกที่ตำบลได้ หรือเกษตรกรมาที่สำนักงาน มาที่สำนักงานมันไม่มีที่ยืน มันเต็มหมด 100-200 เราจะมีแบบขึ้นทะเบียนให้เขา หนึ่ง ขึ้นทะเบียนต้องถ่ายบัตรประชาชน สำเนาทะเบียนบ้าน เอกสารสิทธิ รูป ผัวเมียก็ต้องทะเบียนสมรสมาขึ้น แล้วก็ปัญหาที่สุดคือรัฐบาลสั่ง เวลาด่วน

ชาย ไชยชิต: ด่วนก็คือ ต้องทำให้เสร็จ ให้หมดในพื้นที่

สุทิน ปานเกิดผล: ใช้ คนไม่ส่งมา มีปี 2552 ที่ส่งมาอำเภอนครไทย 9 คน 11 ตำบล ก็ช่วยได้ปีเดียว

ชาย ไชยชิต: แล้วเวลาที่เราต้องทำงานแบบนี้ แปลว่างานลงพื้นที่ งานหลักไม่ต้องทำเลย?

สุทิน ปานเกิดผล: งานหลักก็ไม่มีแล้ว หหมดสิทธิ์ งานอื่นมันเป็นปัญหา

ชาย ไชยชิต: แล้วเกษตรกรเคยรู้สึกไหมว่า ทำไมช่วงนี้เกษตรกรอำเภอมันไม่เห็นหน้าเห็นตาเกษตรกร ไปอยู่ไหนกันหมดอะไรอย่างนี้

เฉลิม สายโสภา: เพราะว่ามันต้องมีการคุยข้อมูลเข้าคอมพิวเตอร์กัน

ชาย ไชยชิต: เราเห็น เราเข้าใจเขาใช้ไหมครับ

เฉลิม สายโสภา: เข้าใจ ๆ เพราะคนกลุ่มนี้จะทำงานร่วมทีมกันตลอด แต่เกษตรกรบางคนที่เขาไม่เคยเข้ามาติดต่อทางเกษตรตำบล เกษตรอำเภอ เขาจะเข้าใจว่าทำไมเจ้าหน้าที่ไม่ออกนอกพื้นที่ ไม่ไปพื้นที่ แต่พวกผมคือจะทำงานกัน จะรู้เวลาส่วนมากก็จะไปประกาศบอกให้ชาวบ้านรู้ เวลาประชุมหรืออะไรก็บอกว่าตอนนี้เจ้าหน้าที่เขากำลังยุ่ง สมมติเรื่องยางซีดเส้นให้ตั้งแต่วันที่ 30 กันยายนนี้เลยมาให้ถึง 15 ตุลาคม อย่างอื่นยังไม่ต้องทำเลยนะ ข้าว ข้าวโพด พวกข้าวโพด เกษตรกรออกไปประท้วง บางเจ้าขายไปจนหมด ถ้าขายหมด เมื่อไรได้ประกาศม ถ้าไม่มีของอยู่ในพื้นที่ จะไม่ได้สิทธิอีก

เฉลิม สายโสภา: เกษตรกรกำลังมีความวุ่นวาย สับสนช่วงนี้

ชาย ไชยชิต: อันนี้ก็เป็นเรื่องนโยบายด้วย แล้วก็ระเบียบกฎเกณฑ์ที่มีอยู่ใช้ไหมครับ

สุทิน ปานเกิดผล: ครับ

ชาย ไชยชิต: แล้วมันมีความขัดแย้งใหม่ในการทำงาน พี่ทำงานกับกลุ่มเกษตรกร พี่ทำงานกับกลุ่มคนในพื้นที่ ส.ป.ก. ระหว่างราชการกับชาวบ้านเองมันมีความไม่เข้าใจกันหรือเขามาเรียกร้องเรา เราตอบสนองไม่ได้อะไรแบบนี้ มันมีบ้างไหมครับ

สุทิน ปานเกิดผล: อันนี้ของเกษตรไม่มี เพราะว่าเดี๋ยวนี้เราตั้งอาสาสมัครเกษตร เรามีการเชิญมาประชุมที่สำนักงาน

ชาย ไชยชิต: อาสาสมัครเกษตร เราเลือกอย่างไรครับ

สุทิน ปานเกิดผล: สมัยก่อนมันเป็นเกษตรหมู่บ้าน ตอนนั้นก็คนเดียวกันแหละเกษตรหมู่บ้านกับอาสาสมัครนั่นเอง เพราะเดี๋ยวนี้อาสาสมัครเกษตรนี้มันมีทั้งปศุสัตว์ มันมีหลายอย่าง

ประดิษฐ์ ใจรังษี: มันมีหลายอย่างมากเลย อาสาวารี อาสาสมัครปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม (อสปก.) อีก

สุทิน ปานเกิดผล: แล้วเชิญเขามาประชุม เสร็จแล้วเราก็อธิบายตามแบบ

ชาย ไชยชิต: เขาเป็นตัวแทนหมู่บ้าน?

สุทิน ปานเกิดผล: เป็นตัวแทนหมู่บ้าน แล้วก็ให้ช่วยเรา มีทั้งกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน สมาชิก องค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.) สมาชิกเทศบาล ใช้หมดนะเกษตร

ชาย ไชยชิต: เราให้ตำแหน่งเขาเป็นอาสาใช้ไหม หรือว่าอย่างไรครับ

สุทิน ปานเกิดผล: ตำแหน่งจริง ๆ คืออาสาสมัครเกษตร ตอนนั้นก็กำลังให้งานทำ

ชาย ไชยชิต: อ้อ ก็คือมาแบ่งเบางานเรา

สุทิน ปานเกิดผล: ทำสถิติครัวเรือนเกษตรกันอยู่นี้ งานมันล้นมือ มันเยอะ ก็เป็นห่วงพี่น้องเกษตรกรที่เขาไม่รู้ อย่างที่ท่านสารวัตรว่า เราก็คงต้องให้แต่ละคนไปกระจายข่าวในหมู่บ้าน 5 คน จะนั่งอยู่สำนักงานรับ

ชาย ไชยชิต: แล้วอาสาของเรา ทั้ง อสปก. อาสาเกษตร เรามีคำตอบแทนอะไรให้เขาอย่างไร

ประดิษฐ์ ใจรังษี: ไม่มี เอาจิตสาธารณะว่ากัน

สุทิน ปานเกิดผล: จิตใจ

ชาย ไชยชิต: แปลว่าอาสา เกษตรอาสา อาสา ส.ป.ก. ก็คือคนที่เก็บบัญชีครัวเรือนของหมอแห้ว คนพวกเดียวกันแบบนี้ใช้ไหม

ประดิษฐ์ ใจรังษี: น่าจะซ้อน ๆ กันอยู่ แต่เหมือนที่น้องถามว่าในแง่ของความเรียกร้อง หรือเกษตรกร เขาไม่ได้ตั้งที่เขาต้องการ ของ ส.ป.ก. นี่มีเยอะ เพราะว่า ส.ป.ก. มันเกี่ยวข้องกับระเบียบและกฎหมาย งานที่นับว่ามีงานจัดที่ดิน งานพัฒนาทางโครงสร้างพื้นฐาน งานพัฒนาอาชีพ และงานเงินกองทุนนะ 3 งานหลังนี้โอเค ไม่มีปัญหา ไม่เรียกร้องหรือ แต่งานแรกเลยคืองานจัดที่ดินจะมีปัญหาสูงมาก ๆ ปัญหาในเรื่องของแนวเขต ปัญหาที่สำคัญที่สุดระดับประเทศเลยตอนนี้คือปัญหาแนวเขตไม่ชัดเจน

ชาย ไชยชิต: ใช้ ใครอยู่ก่อนใคร

ประดิษฐ์ ใจรังษี: ใครอยู่ก่อนใคร แล้วก็ปัญหาที่ทับซ้อนป่าสงวน ปัญหาการออกเอกสารสิทธิ เหมือนกับว่าเป็นการส่งเสริมให้เกษตรกรไปบุกรุกทำลายป่าหรือเปล่า อะไรอย่างนี้นะครับ ที่สำคัญคือเรื่องของ ที่ชาวบ้านเรียกร้องว่าไม่ได้เอกสารสิทธิ เขาไม่รู้ว่าเขาอยู่ในเขตหรือนอกเขต

ชาย ไชยชิต: ตัวเองไม่รู้ แต่คิดว่าตัวเองต้องได้

ประดิษฐ์ ใจรังษี: ตรงนี้ติดกัน แก้วน้ำตรงนี้ได้ อันนี้อยู่ชนกันไม่ได้ ทำไม่ถึงไม่ได้ มันได้หรือไม่ได้มันขึ้นอยู่กับแนวเขตตามพระราชกฤษฎีกาประกาศ เพราะฉะนั้นคนที่อยู่นอกเขตปฏิรูปจะเรียกร้องเยอะแต่ไม่ได้เรียกร้องในเชิงของการรวมกลุ่มเดินขบวนนะ แต่จะเป็นแบบเจ้าหน้าที่จะถูกต่อว่าอยู่เรื่อย “ทำไมไม่วัดตรงนี้ ฉันทำกินมาตั้งแต่สมัยไหน” แต่จริง ๆ แล้วไม่ใช่ มันขึ้นอยู่กับแนวเขต ต้องอาศัยการอธิบาย แต่เนื่องจากว่าเจ้าหน้าที่มีค่อนข้างน้อย เราไม่ได้มีโอกาสไปอธิบายมากนัก ก็ต่อเมื่อเกษตรกรเขามาหา หรือว่าเราออกศูนย์บริการ ปีหนึ่งเราจะออกศูนย์บริการแต่ละตำบลเชิญเขามาว่าใครที่มีปัญหาเรื่องแนวเขต ใครที่มีปัญหาเรื่องอะไรมาเลย วันนั้นเราจะยก ส.ป.ก. มาให้บริการในทุก ๆ ด้าน เราก็จะมีคอมพิวเตอร์แผนที่ไปเปิดให้ดู ก็จะชี้ว่า “โอเค ฟืออยู่นอกนะ” “คนนี้อยู่ในวัดได้” “ฟือไม่ต้องมาหรอก วัดไม่ได้” แต่ว่าเกษตรกรเขาอาศัยทำกินตั้งแต่สมัยปู่ ย่า ตา ยาย ที่เขาเตียนแล้วก็เลยอยากได้ ถ้ามว่าทำไม ทำอะไรได้ใหม่ มันก็ทำอะไรได้ใหม่ ส.ป.ก. อย่างว่าเป็นเรื่องของพระราชกฤษฎีกา มีแค่ไหนก็แค่นั้น

ชาย ไชยชิต: ถึงเราจะเข้าใจว่าเขาเดินเข้าเดินออก ทำมาหากินอยู่

ประดิษฐ์ ใจรังษี: ใช่ คือเขาก็เข้าใจว่า ส.ป.ก. จัดไม่ได้ แต่ด้วยความที่คนอื่นได้ และเราก็อยากมีสิทธิแบบเขาบ้าง เหมือนที่ไปขึ้นทะเบียนกับที่ดินไม่ได้แบบนี้ ไปมีเปล่า ชื่นไม่ได้ “ฉันทำกินมา ฉันอยู่ติดกับคนนี้” “ก็มันอยู่นอกเขตฟือ ผมจัดให้ไม่ได้” แต่ถ้าชาวบ้านเขาไม่ คือถ้ากรณีอย่างนี้รู้เลยว่าอยู่นอกเขต แต่อารมณ์มันไปเสียแล้ว เพราะฉะนั้นช่วง ส.ป.ก. เราจะโดนหนักมาก มองไปในภาพลบบ้างอะไรบ้าง จริง ๆ ส.ป.ก. เราทำเราไม่มีค่าใช้จ่ายใด ๆ ทั้งสิ้น ฟรีหมด ก็ถามว่า ส.ป.ก. เรามีปัญหาไหม มีปัญหา อยากจะให้เรียกร้องเลยแหละ เรื่องแนวเขตให้มันชัดเจนหน่อย กรมป่าไม้ก็บอก “อย่าเข้ามานะเขตฉัน” ส.ป.ก. ก็ “นี่มันเขต ส.ป.ก.” แผนที่ทับซ้อนกันก็มี

ชาย ไชยชิต: อันนี้ระหว่างราชการเอง

ประดิษฐ์ ใจรังษี: ครับ ทะเลาะกันอยู่ได้ ตั้งแต่ปี 2537 ปีแล้ว ส.ป.ก. ตั้งมาในปี 2538 ปีแรกยังไม่มีปัญหา พอปีที่สอง เช็กแนวเขตปุ๊บเริ่มมีปัญหาแล้ว บางที่ซ้อนกันอยู่อย่างนี้ บางที่วัดไม่ถึง เขตที่เขาแบ่งให้ ที่นี้ ส.ป.ก. วัดไป ๆ ไม่กล้าเข้าเตี๋ยวล้ำเขตป่า ทางพื้นที่ตรงนี้สมมติว่ายกให้หน่วยงานอื่นไป วัดเข้าไป ๆ ยกให้ที่ดิน สมมติให้ที่ดินไปออกโฉนดใช้ใหม่ครับ เขาก็วัดมา ๆ กลั้ว ๆ แนวเขตปฏิรูปที่ดินแล้วไม่กล้าเข้า กลัวจะล้ำ ก็กลายเป็นช่องว่าง เกษตรกรที่อยู่ตรงนี้ก็กลายเป็นสูญเสียเอกสารอะไรไม่ได้สักอย่างเลย มีปัญหา

ชาย ไชยชิต: แล้วมันเป็นปัญหาสำคัญของพิษณุโลกใช่ไหม

ประดิษฐ์ ใจรังษี: เป็นทั่วประเทศเลย ทั่วประเทศเลยปัญหานี้ อยากให้แก้ อยากให้สะท้อนอะไรก็ได้ให้มันถึงระดับผู้บริหาร

ชาย ไชยชิต: แต่ตอนนี้สิ่งที่เราเจอคือ เราถูกกดดันอยู่

ประดิษฐ์ ใจรังษี: ชาวบ้านเขาบอกว่า เขาเข้าใจ แต่เขาอารมณ์ไม่ดีกับเรา ถึงแม้จะเข้าใจแต่ก็ไม่พอใจ “เข้าใจครับ แต่ไม่พอใจ” แล้วเวลาเขาดำรัฐบาล รัฐบาลไม่ได้ยิน เจ้าหน้าที่ ส.ป.ก. ได้ยิน

สุทิน ปานเกิดผล: ก็ที่มาก็ขึ้นทะเบียนเกษตรกรนี่แหละ ข้าวโพด ยางพาราเนื้อแหละ หนักเลย

ประดิษฐ์ ใจรังษี: หน้าสำนักงานพี่ เต็มหมดทุกวัน ไปขอใบ

ชาย ไชยชิต: แล้วอย่างเกษตรกรจังหวัด เกษตรอำเภอเองก็ได้ข่าวว่าที่นี่เขามีไม่ใช้หรือครับ เรื่องข้าวโพด ใช้ไหมครับ เราเคยมือติดกันใช้ไหม มันเป็นอย่างนั้น ตอนนั้นพี่มองเห็นอะไรบ้าง เข้าใจไหมที่ชาวบ้านเขามาเรียกร้อง อยากจะมาเจอผู้ว่าราชการจังหวัด มาถึงศาลากลาง มากดดัน ตอนนั้นเราเป็นข้าราชการเรารู้สึกอย่างไร เข้าใจปัญหาอย่างไรครับ

สุทิน ปานเกิดผล: คือตอนแรกที่เขานครไทย มีอุปสรรคอะไรที่เต็มถนนเลยที่บ้านแยง เสร็จแล้วผมก็ไปร่วมกับท่านนายอำเภอ ท่านผู้ว่าราชการจังหวัด นายปรีชา เรื่องจันทร์ ท่านบอกมาคำหนึ่ง “เวลาปลูกทำไมไม่แจ้งปลูก เวลาขายไม่ได้มาบอก มาเทคุณปลูกเองคุณก็ขายเอง” ตั้งแต่นั้นมาไม่มีมือเลย เวลาจะปลูกอะไรก็ให้มาแจ้ง และครั้งนี้มันเสียอยู่อย่างหนึ่ง เราก็ทำข้อมูลเพราะว่าผู้ว่าราชการจังหวัด นายปรีชา เรื่องจันทร์ แกจะให้แจ้งปลูกหมดเลย ตั้งแต่พริก มะเขือ ขึ้นไปจนพืชเศรษฐกิจ ว่าปลูกพื้นที่เท่าไร ผลผลิตออกเท่าไร เราก็ส่งให้จังหวัดตลอด จังหวัดก็ส่งให้พาณิชย์ฯ ซึ่งให้การคลังฯ ผมก็ไม่รู้ว่าพอผลผลิตออกมาเยอะ ทำไม่ตลาดมันถึงล้น สองอันนี้มันไม่สัมพันธ์กันเลย มันเป็นมาตลอด แต่ตัวเลขเรื่องปลูกเรามีให้จังหวัด เพราะว่าผู้ว่าราชการจังหวัดเช่นไปว่าเกษตรกรที่ปลูกพืชต้องแจ้งปลูกกับเกษตรอำเภอทุกอำเภอ ทั้งจังหวัดจะรู้ว่าข้าวออกกี่ตัน สับปะรดออกกี่ตัน ยางพารารายออกกี่ตัน อันนี้แหละเรามีตัวเลขนี้แต่ทำไมตลาดมันไม่ไปตามอย่างนั้น

ชาย ไชยชิต: ก็คือกลไกตลาดใช้ไหมครับ เราควบคุมไม่ได้ใช้ไหมครับ

สุทิน ปานเกิดผล: ใช้ มาที่ไรเดินขบวนทุกที แล้วก็ได้อีก

ชาย ไชยชิต: แล้วที่ผ่านมารายอยู่กันอย่างไรเวลาที่ราคาตกแล้วเกษตรกรออกมา แล้วราชการเราคุยกันอย่างไรมันถึงผ่านกันไปได้ที่ผ่านมา

สุทิน ปานเกิดผล: สับปะรดตอนนั้นราคา 50 สตางค์ พอตีผมว่าให้เขาดึงกลุ่มวิสาหกิจชุมชน วิสาหกิจชุมชนก็ไปขอเงินจากธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร (ธ.ก.ส.) มาเพื่อมาผลิตตามสมาชิกเขา ก็ได้มาปีละล้าน ก็ช่วยเฉพาะกลุ่มย่อยเท่านั้นแหละที่มากขึ้นทะเบียนวิสาหกิจกับเรา อันนี้จะแก้ปัญหาจาก 50 สตางค์เป็น 1-2 บาท เราก็ไปร่วมประชุมกับบริษัท ปัญหาอีกอย่างหนึ่งสำหรับพืชผลเกษตร บริษัทที่เขาซื้อมันไม่มีในพิษณุโลก มันอยู่ต่างจังหวัด ยางก็ไม่มี สับปะรดก็ไม่มี ข้าวโพดมี บริษัทซื้อมันนี่ต้องคิด นี่แหละคือทำอย่างไร ถ้าผมมองนะ ทำอย่างไรเมื่อผลิตแล้วให้มาเชื่อม ตอนนั้นผมก็คุยกับทางโรงงานสับปะรด เขาก็จะมาตั้งที่พิษณุโลกแต่ว่าตั้งไม่ได้ เพราะว่ามันก็มีปัญหา ทางบริษัทเขาต้องการตั้งแต่ปลูกวันแรกลงดินเลย ต้องทำตามสเปกของเขา เพราะบางอย่าง สับปะรดถ้าใหญ่เลยกระป๋อง หนึ่ไม่เข้าอีก

ชาย ไชยชิต: ต้องควบคุม

นายสุทิน ปานเกิดผล: เขาก็มาขอสมัครว่าใครจะมาเข้าร่วมโครงการ เขาเรียกว่า “เกษตรกรปฏิบัติ” ตัวเองไม่ได้ก็เลยไม่มาเข้าร่วม อันนี้ก็จุดหนึ่งพยายามจะแก้ปัญหาอยู่ กำลังจะทดลองสัก 3,000 ไร่

ชาย ไชยชิต: แล้วอย่างข้าวโพดล่ะครับ

สุทิน ปานเกิดผล: ข้าวโพดก็อย่างที่โครงการนี้ทำนั่นแหละ ทางผู้วิจัยเขาก็พาไปดูแต่ละที่ แต่เห็นที่ไป บริษัทซีพี เขาก็บอกต้องคุณภาพดี ที่นี้ของเราต้องผ่านอันนี้ บางส่วนปฏิบัติได้ บางส่วนก็ยัง ต้องถามรายละเอียดทางนี้ (นายเฉลิม สายโสภา)

เฉลิม สายโสภา: ส่วนมากเรื่องข้าวโพด ทั้งอำเภอ นครไทย จริง ๆ จะเป็นของตำบลห้วยเหี้ยเป็นหลัก ผลิตข้าวโพดให้แก่อุตสาหกรรมแล้วเก็บเข้ายุ้งฉางเพื่อรอราคา แต่ตำบลอื่นเขามารู้ ไม่รู้เขาคิดอย่างไรนะ เขาก็บอกว่าเอเก็บทุกฝัก เพราะว่าเก็บเร็ว แต่มันไม่มีคุณภาพ มันก็เลยทำให้ราคาเสีย

ชาย ไชยชิต: อันนี้เราเคยชินใช่ไหม

เฉลิม สายโสภา: ครับ แต่ตำบลห้วยเหี้ยผมการันตีได้เลย สมมติเอามาที่โรงงานบริษัทซีพี 100 รด จะไม่ผ่านประมาณ 2 รด ไม่เกิน 5 รด 100 รดสิบล้อนะ เพราะว่าของตำบลห้วยเหี้ย การคัดเกรดหรือว่าการดูข้าวโพดจะมาตรฐาน

ชาย ไชยชิต: อันนี้ปัจจุบันใช่ไหมครับ ก็คือหลังจากที่เรามีกระบวนการเรียนรู้ใช่ไหม

เฉลิม สายโสภา: ใช่ครับ

ชาย ไชยชิต: คราวนี้ย้อนกลับไปนะครับ เรารู้แล้วว่าสภาพก่อนหน้านี้เป็นอย่างไรนะครับ ให้นึกถึงตอนที่โครงการความร่วมมือเข้ามา ก่อนหน้านี้นั้นน่าจะมี ABC (Area-Based Collaborative) มาก่อนใช่ไหมครับ อยากให้พี่เล่าให้ฟังว่า พี่เขามารับรู้แล้วเข้ามามีส่วนร่วมกลายมาเป็นภาคีในโครงการของ สกว. ได้อย่างไร แล้วพี่มองอย่างไรตอนนั้น เข้าใจมันว่าอย่างไร วิชาการมากเกินไปหรืออะไรอย่างนี้ ดูท่าจะยากหรือว่ามันจะยุ่งยาก หรือว่าทำไปไม่รู้จะเกิดผลอะไร พี่มีมุมมองอย่างไร ช่วยเล่าให้ฟังหน่อยครับ เข้ามาอย่างไร มีคนมอบหมายให้เข้ามาหรืออย่างไรครับ โดยหน้าที่หรืออะไร

ประดิษฐ์ ใจรังษี: ในส่วนของ ส.ป.ก. ครั้งแรกเลยเหมือนพูดในที่ประชุม ที่อาจารย์เขาพูดกัน ส.ป.ก. ตอนแรกก็ไม่ว่ามี สกว. เข้ามาทำงาน เผอิญมีของอาจารย์สุวิทย์เข้ามาทำที่นี้ของตำบลห้วยเหี้ย แล้วมาทำในพื้นที่ ส.ป.ก. ปรากฏว่าทางเลขาธิการ ส.ป.ก. กับทางหัวหน้าของ สกว. เขาเป็นเพื่อนกัน ก็เลยคุยกันว่าน่าจะทำในเขตปฏิรูปที่ดิน ก็ปรากฏว่าวันนั้นก็มาเปิดตัวโครงการนี้ในแปลงของพี่เฉลิม (นายเฉลิม สายโสภา) ของใครต่อใคร ผู้บริหารก็มาด้วย พอดีผู้บริหารคือเลขาธิการ ส.ป.ก. ตอนนั้นท่านเป็นรองเลขาธิการ ส.ป.ก. ท่านเป็นเพื่อนกับผู้ว่าราชการจังหวัด นายปรีชา เรืองจันทร์ ตอนแรกผู้ว่าราชการจังหวัดก็ให้รองผู้ว่าราชการจังหวัดไป แล้วทาง ส.ป.ก. เรามาเรียนท่านผู้ว่าราชการจังหวัดว่า ท่านเลขาธิการ ส.ป.ก. จะมาเปิดงานนี้ แกเลยเปลี่ยนใจ แทนที่จะให้รองผู้ว่าราชการจังหวัดไป แกไปเอง พอไปเอง พอไปเห็นบู๊ป เออ มันก็โอเค ต้นมันก็ใหญ่ แข็งแรง สมบูรณ์ทุกอย่าง ก็เลยคุยกันในระดับผู้บริหารว่าถ้าเป็นอย่างนั้นมันน่าจะโอเคเลย เพราะว่าเป็นประโยชน์ต่อชาวบ้าน ในเชิงวิชาการเป็นประโยชน์แล้วละ แต่ว่าในเชิงการกระจายหรือการบริหารผลผลิตของเกษตรกรรมยังไม่เกิด อาจจะเกิดกับคน 5 ราย 10 ราย ที่เข้าร่วมโครงการในเรื่องของการจัดการผลผลิต แล้วก็จัดการไม่ได้ครบวงจรอะไร จัดการเฉพาะคุณภาพของผลผลิตกับการจัดการบริหารพื้นที่เท่านั้นเอง ท่านเลขาธิการ ส.ป.ก. ก็ไม่รู้ว่าท่าน

คุยอะไรกันบ้าง แต่ในท้ายที่สุด ส.ป.ก. พื้นที่เกษตรกรรมส่วนใหญ่เป็นพื้นที่อยู่ในเขตปฏิรูปที่ดิน เขตปฏิรูปที่ดินคือ แหล่งหม้อข้าวแหล่งใหญ่ของเกษตรกร เพราะฉะนั้นตรงนั้นคือ วิถีชีวิตเกษตรกร หนี้ข้าวโพดไม่พ้นหรอก ไม่รู้จะทำอะไรได้ พื้นที่มันแห้งแล้งไม่มีน้ำ นอกเขตชลประทาน มันก็ต้องทำข้าวโพด แต่หลังจากที่เราดูข้อมูลแล้วพบว่าเกษตรกรที่ปลูกข้าวโพดแล้วมีปัญหาในเรื่องของเงินทุน ต้นทุนการผลิตสูง รายได้ไม่เพียงพอ รายได้ยังต่ำอยู่ น่าจะอย่างไรให้เกษตรกรลดต้นทุนลงมาได้ ก็ได้จากปุ๋ยสั่งตัด ก็เลยรู้จักคำว่า “ปุ๋ยสั่งตัด” แต่ทำอย่างไรให้เกษตรกรตรงนี้เขารู้จักแล้ว แต่ที่อื่นล่ะ พี่น้องเกษตรกรในเขตปฏิรูปที่ดินจะรู้จักปุ๋ยสั่งตัดได้อย่างไร ก็ต้องสร้างกระบวนการเรียนรู้ การสร้างกระบวนการเรียนรู้ก็ต้องใช้เจ้าหน้าที่ที่อยู่ในพื้นที่ไปสร้างกระบวนการเรียนรู้ในแหล่งอื่น สร้างกระบวนการเรียนรู้ของ ส.ป.ก. อาจจะเป็นเรื่องของการอบรมตามโครงการและกิจกรรมต่าง ๆ ตามที่พี่บอกในเบื้องต้น เสริมเรื่องนี้เข้าไปด้วย

ชาย ไชยชิต: เสริมเรื่องปุ๋ยสั่งตัดเข้าไป

ประดิษฐ์ ใจรังษี: ปุ๋ยสั่งตัดเข้าไปด้วย แต่ว่าไม่ใช่เราไปแนะนำ เราจะชวนเขาคุยเหมือนที่นั่งกินข้าวแล้วคุยให้น้องฟังว่าตกลงที่นี้ไม่ปลูกข้าวโพดได้ไหม เขาบอกว่าไม่ปลูกไม่ได้ วิถีชีวิตมันอยู่กับข้าวโพด ถ้าอย่างนั้นปลูกข้าวโพดแล้วเห็นไปปิดถนนกันทุกปีแล้วจะปลูกทำไม เป็นเพราะอะไร เขาบอกว่ามันไม่ได้ราคา แล้วเรากำหนดราคาได้ไหม เขาบอกว่ากำหนดราคาไม่ได้ พ่อค้าเป็นคนกำหนด แล้วก็ถามต่อว่าเรากำหนดอะไรได้บ้าง สิ่งที่เราน่าจะกำหนดได้มันก็น่าจะเป็นเรื่องของการลดต้นทุน การใช้ปุ๋ยอะไรพวกนี้เราทำให้น้อยลงได้ไหม ผมเคยเห็นที่ตำบลห้วยเฮี้ยเขาทำนะ เขาทำได้ เขาลดต้นทุนขณะที่ผลผลิตเท่าเดิม ราคาเราไม่ว่าหรอก มันผันผวนตามราคาตลาด แต่ว่าถ้าผลผลิตเท่าเดิม ต้นทุนน้อยลงนั่นแปลว่าเรามีกำไรเพิ่มขึ้น จะลองศึกษาไหม ใช้ปุ๋ยหรือเปล่า ส่วนใหญ่เลยเขาจะถึงบางอ้อเพราะเขาเรียนรู้ด้วยตัวเอง คิดว่าใช้ปุ๋ยหาใหม่ ถ้าไม่ใช่อยามาตามประดิษฐ์นะ เพราะประดิษฐ์ไม่ได้มาทำ คนที่ทำคือพี่น้อง ถ้าปัญหาของพี่ เอาสิ อยากรู้ ผมหาคนมาสอนให้ เราสร้างกระบวนการเรียนรู้ในลักษณะอย่างนี้แล้วก็หาแปลงทดลองในแต่ละจุดที่เราไปอบรม ใครอยากทำ ใครอยากลองทำแปลงตรงนี้เป็นแปลงตัวอย่างของแต่พื้นที่แล้วก็หาพี่น้องเกษตรกรรายนั้นมาเรียนรู้แปลงนี้ไป ก็เป็นการขยายผลออกไปเรื่อย ๆ ขณะนี้เราก็ไปได้เรื่อย ๆ ถามว่ามีส่วนตรงไหนในกระบวนการในตัวโครงการจริง พี่ไม่ได้สนใจเท่าไรนะ แต่สนใจว่าชาวบ้านได้ประโยชน์ เผอิญว่ามันเป๊ะพอดีเลย มันเป็นภาคีที่เหมือนสร้างความร่วมมือให้เกษตรกรเขามีรายได้ดี ในส่วนของพี่สุทินเดี๋ยวลองถามของพี่สุทินว่าเข้ามาอย่างไร แต่ของ ส.ป.ก. เราเข้ามาอย่างนี้ และทุกวันนี้ทุกอันเลยเรามองว่าถ้าตรงไหนยังเป็นข้าวโพด ตรงนั้นควรจะลดต้นทุนได้ อย่างน้อยที่สุดช่องว่างมันก็ไม่เพิ่มขึ้นแต่ มันก็ลดลงก็มีช่องว่างเพิ่มมากขึ้นในเรื่องของกำไรสุทธิ

ชาย ไชยชิต: ก็คือเรื่องปุ๋ยสั่งตัดที่ สกว. เข้ามาทำนั้นมันสามารถมาตอบโจทย์ในการกิจของ ส.ป.ก. ได้โดยตรงเลย ดังนั้นเราก็เดินหน้าเลยคราวนี้

ประดิษฐ์ ใจรังษี: ได้ตรงเลย เดินหน้าเลย มี ไม่มี หมายถึงว่ามีเงิน ไม่มีเงิน เราทำ เพราะว่าชาวบ้านเขาเห็นด้วย ถามว่าตอนนี้มีเงินไหมที่ไป ๆ มีเงินตามภารกิจเดิมที่พี่ทำ โครงการนี้อบรมเกษตรกรรุ่นใหม่ทั้งนั้น

ชาย ไชยชิต: แล้วก็เอาเรื่องนี้เข้ามา

ประดิษฐ์ ใจรังษี: กลุ่มวิสาหกิจชุมชนก็เรื่องนี้ แต่วิสาหกิจชุมชนไปเรียนรู้เรื่องปุ๋ยสั่งตัด เกษตรกรรุ่นใหม่ไปเรียนรู้เรื่องปุ๋ยสั่งตัด

ชาย ไชยชิต: แล้ววิทยากร?

ประดิษฐ์ ใจรังษี: วิทยากรนี้ (นายเฉลิม สายโสภา) แล้วก็เชิญทางเกษตรในเรื่องของการเก็บตัวอย่างดิน แล้วก็ว่าเองบ้าง 2 คน 3 ชั่วโมง

ชาย ไชยชิต: เกษตรกรกลายเป็นวิทยากร

ประดิษฐ์ ใจรังษี: ใช่ ร่วมกับเจ้าหน้าที่ เจ้าหน้าที่เราเป็นคนจัดกระบวนการ จัดกระบวนการเรียนรู้เพื่อที่จะให้เกษตรกรได้เรียนรู้จากตัวเกษตรกรเอง แล้วก็เกษตรกรฝึกทำเองโดยมีเจ้าหน้าที่คอยดูแล แล้วก็ก็มีครูที่เขายืนในตำบล แล้วก็พยายามสร้างเกษตรกรอย่างนี้ในแต่ละจุดไว้ เพื่อที่จะแก้ปัญหาหรือศึกษาเพิ่มเติมในแต่ละจุด ไม่อย่างนั้นหวังพี่เฉลิมตลอด คงไม่ไหว มันไกล ก็เลยเห็นว่าเรื่องนี้โอเค ด้านหน่วยงานหรือโครงการไหนที่จะให้เราไปร่วมตรงนี้ เราไปได้หมดอยู่แล้ว เพราะว่า เป็นเกษตรกรคนหนึ่ง พี่เข้าใจว่าถ้าเขาเดือดร้อนเขาต้อง พ่อเป็นเกษตรกร พ่อเดือดร้อนเราก็เดือดร้อนด้วย อะไรประมาณนี้ครับ

ชาย ไชยชิต: ของพี่ละครับ พี่เข้ามาในตอนแรกเนียเข้ามาอย่างไร มาในทีมจังหวัดหรืออย่างไรครับ

สุทิน ปานเกิดผล: ตอนแรกทางน้องแจ้ไป เรื่องเข้าไปอบรม เรื่องปุ๋ยสั่งตัด แต่ที่นั่นตอนนั้นอยู่ที่อำเภอเนินมะปราง อำเภอเนินมะปรางก็ไต่บของผู้ว่าราชการจังหวัดที่ว่าให้อบรมเจ้าหน้าที่ทั้งจังหวัดเลย เรื่องปุ๋ยสั่งตัดผู้ว่าราชการจังหวัดสั่ง

ชาย ไชยชิต: ผู้ว่าราชการจังหวัดคนที่มาเปิดงานนี้ใช่ใหมครับ

สุทิน ปานเกิดผล: ใช่

ชาย ไชยชิต: ก็คือแบบตรงใจ

ประดิษฐ์ ใจรังษี: คือคำสั่งนี้หลังจากที่ได้ไปเปิดตรงนั้น

สุทิน ปานเกิดผล: ตรงใจเกษตร อบรมเจ้าหน้าที่หมดทั้งเกษตรตำบล

ชาย ไชยชิต: ผมขอแทรกนิดหนึ่ง พี่รู้สึกอย่างไรเราก็ทำงานเกษตรของเรา อบรม सबปะรด อบรมมะม่วงอะไรของเรา อยู่ ๆ มาถึงบอกปุ๋ยสั่งตัดทั้งจังหวัด เกษตรจังหวัดรู้สึกอย่างไร เกษตรอำเภอรู้สึกอย่างไร

สุทิน ปานเกิดผล: ตอนนั้นยังไม่ขึ้นมาอำเภอนครไทย รู้เบื้องต้นที่อำเภอเนินมะปรางว่าโครงการนี้ เราก็ยินดีด้วยเพราะว่ามันของเกษตรกร เพราะว่าเราก็ทำนาเราก็ใช้ปุ๋ยเยอะ

ชาย ไชยชิต: จริง ๆ ความรู้เรื่องปุ๋ยสั่งตัดเรามีมาก่อนใช่ไหม การวิเคราะห์ดินอะไรอย่างนี้ มีไหมครับ

ประดิษฐ์ ใจรังษี: ในแง่ของทางวิชาการ พี่เรียนเกษตรมา จริง ๆ เรื่องปุ๋ย เรื่องการเก็บตัวอย่างดิน เรื่องการผสมปุ๋ยใช้เอง เรื่องการผสมอาหารสัตว์ใช้เอง เรียนกันมาอยู่แล้ว เพียงแต่ว่านั่นเป็นหลักวิชาการ แต่พอเอามาใช้จริง ๆ ถามว่าปุ๋ยสั่งตัดคืออะไร ก็คือการผสมปุ๋ยใช้เองเหมือนเดิม แต่ว่าใช้เองในตามหลักวิชาการ หมายถึงว่าผสมอย่างไรให้ได้สูตรนี้ ๆ แต่พอ

มาเป็นเชิงปฏิบัติมันต้องมีส่วนอื่นเข้ามาเกี่ยวข้องด้วย ก็คือการวิเคราะห์ดิน มันยากไปอีกชั้นหนึ่ง ตอนเรียนเราบอกว่าอยากได้สูตรนี้ใช่ไหม ใช้ N (ไนโตรเจน) เเท่านี้ P (ฟอสฟอรัส) เเท่านี้ K (โพแทสเซียม) เเท่านี้ มันก็ได้เท่านี้แหละ

อยากได้สูตรอาหารชนิดนี้หรือ ใส่อาหารเข้าไปเท่านี้มันก็ได้ แต่เวลาของจริงมันคำนวณตรงนี้แล้วเอามาใส่ตรงนี้ได้ไหม ไม่ได้ เพราะตรงนี้ในดินมันมีอยู่บ้างแล้ว เราจะคำนวณอย่างไรให้ไม่ต้องใส่ตามนี้ ตรงนี้คือความขึ้นไปอีกชั้นหนึ่ง ก็ต้องอาศัยการวิเคราะห์ดินเข้ามา อะไรเข้ามา เพื่อที่จะให้รู้ว่าตกลงมันต้องใส่ตามที่เคยเรียนมันไม่ใช่ เรียนมาคือหลัก แต่เวลาใช้จริงต้องมาดูตรงนี้ด้วยอย่างนี้

ชาย ไชยชิต: แล้วก่อนที่จะมีคำสั่งผู้ว่าราชการจังหวัดว่ามาเล่นเรื่องนี้กัน การอบรมของทางเกษตรเองมีการให้ความรู้เรื่องพวกนี้ไหมครับ วิเคราะห์ดิน หรืออะไร หรือมีหน่วยงานอื่นมาให้ไหม

สุทิน ปานเกิดผล: วิเคราะห์ดินส่วนมากจะเป็นของกรมพัฒนาที่ดิน ที่เราเก็บตัวอย่างดินไปทุกที่ แต่อันนี้เกษตรกรต้องสนใจเอง

ชาย ไชยชิต: อันนั้นเจ้าหน้าที่เป็นคนเก็บ

สุทิน ปานเกิดผล: อันนั้นเกษตรกรเก็บเองแล้วก็ส่งไป หมายถึง ให้สำนักงานเกษตรเป็นผู้รวบรวม พอเรามีโครงการปุ๋ยสั่งตัด ตั้งแต่ 10 ราย เติบโตเป็น 100 ราย เพราะว่าทุกคนได้เข้าใจเรื่องของการเก็บตัวอย่างดิน เราก็จะส่งไปให้พัฒนาที่ดินเขาตรวจ แล้วพอดีมีโครงการของผู้ว่าราชการจังหวัดมา เขาให้ตัวอย่างเช็คดินก็ได้ 50 ต่อ 1 จุด อันนี้เป็นสิ่งที่ดีมากเลยที่โครงการนี้เข้ามา ที่นี้ปัญหาที่เราพบก็หนึ่งคือ น้ำยาที่ซื้อมันต้องไปซื้อที่ ม.เกษตรศาสตร์ ชุดละ 3,000 สองก็เรื่องปุ๋ยสั่งตัดเขารู้แล้วว่าดี เขาได้ตัวอย่างบ้าง คราวนี้แม่ปุ๋ย จากการอบรมแล้ว แม่ปุ๋ยหาซื้อไม่ได้อีก ปัญหาเกิดขึ้นเพราะว่าแม่ปุ๋ยที่นั่นไม่มี มันต้องสั่งจากโรงงานผลิต

เฉลิม สายโสภา: เติบโตมันเป็นปัญหามาก

สุทิน ปานเกิดผล: เติบโตไม่มีปัญหาแล้ว

ชาย ไชยชิต: เมื่อก่อนช่วงแรก ๆ มี

สุทิน ปานเกิดผล และเฉลิม สายโสภา: ช่วงแรก ปีแรก

สุทิน ปานเกิดผล: บางเรื่องเราก็ให้ ธ.ก.ส. เขาสั่ง เพราะ ธ.ก.ส. เขาก็มีร้านค้า แต่ตอนนี้ก็เข้ามาได้หมดแล้ว แต่มันมีปัญหาตอนแรก ๆ คือปุ๋ยเขาบอกว่าจะเอาไปทำระเบิดหรือเปล่า เพราะว่ามันมีตัวโพแทสเซียม เขาห้ามโยกย้ายเยอะ เป็นต้น ก็จะมีปัญหาเรื่องนี้ตอนแรกเลย แล้วตอนหลังไม่มีปัญหาแล้ว เพราะกลุ่มนี้สั่งได้โดยตรง และช่วยกันหาวิธีการที่จะติดต่อมาตอนนี้ของอำเภอนครไทย ดินนี้เกษตรกรจะเอามาทุกโครงการเลย ไม่ว่าจะสับปะรด ข้าวโพด พืชผัก จะเก็บตัวอย่างมาแล้วก็ส่งให้กรมพัฒนาที่ดิน สำคัญคือ เขาตรวจเช็คไม่ทัน

เพราะว่าผลที่ออกมามันก็หลายเดือนน่าจะเหมือนกันนะ แต่เราจะลงทุนซื้อน้ำยามันก็หลายสตางค์นะ 3,000 กว่าบาท แล้วได้ 50 ชุด มันจะติดอยู่ตรงนี้ แต่เกษตรกรเขาสนใจ เขาอยากตรวจว่าแปลงของเขามีธาตุอะไรบ้าง และต้องการเศษธาตุอะไรบ้าง เพื่อให้ตรงกับพืช ตอนนี้เราทำได้คือแปลงที่เราอบรม มีโครงการอบรมเราก็ให้พวกอบรมเอามาส่ง เอาจุดย่อย แต่จริง ๆ ทั่วไปเขาอยาก

ชาย ไชยชิต: อยากทำแต่มันมีข้อจำกัดอยู่ใช่ไหม

สุทิน ปานเกิดผล: ใช่

ชาย ไชยชิต: แสดงว่าเรื่องความคิด เรื่องบู้สั่งตัด อย่างน้อยมันเป็นความรู้ที่เกษตรกรเขาได้รับแล้วใช่ไหม

สุทิน ปานเกิดผล: รับ ใช่

ชาย ไชยชิต: เห็นว่ามันช่วยได้แต่ขึ้นอยู่กับว่าในทางปฏิบัติมันทำได้มากน้อยแค่ไหน แปลว่ามันก็มีแนวโน้มจะขยายไหมครับ

เฉลิม สายโสภา: ขยายครับ

ประดิษฐ์ ใจรังษี: ในเขตปฏิรูปแน่นอนเลย ตอนนี้ในเชิงความคิดรับหมด 100% เขาบอกว่า “ใช่ อย่างนี้ดี” แต่มันมีปัญหา 2-3 อย่างเหมือนที่พี่สุทินว่าก็คือว่าแหล่งที่ซื้อ บางทีบางคนทำไม่ก็คน ที่เราหมายถึงว่ามันลองไม่ก็คน บางคนก็ยังทำไม่ได้ ก็เลยยังไม่สามารถที่จะดำเนินการได้ว่า ตกลงมันจะรวมกับกลุ่มไหนใหม่ จะรวมกับกลุ่มนี้ใหม่ หรือว่าก็มันใกล้เคียงกัน มันก็ยังมีส่วน ปัญหาเรื่องตัวเกษตรกร

ชาย ไชยชิต: แล้วมันยุ่งยากไหม เกษตรกรเอง

เฉลิม สายโสภา: ไม่ยุ่งยาก คือมองภาพที่แรกว่ามันยากแต่เมื่อเราได้ปฏิบัติจริง ๆ เกษตรกรเขาต้องเข้าใจเพราะว่าเขาอยู่กับดินของเขา เขาต้องรู้ เขาต้องรู้ดินของเขาให้ได้ว่าดินเขาเขาทำอะไร ต้องการสูตรตัวไหน ประโยชน์ของเกษตรกรล้วน ๆ เลย คือเขาต้องรับรู้ให้ได้

ชาย ไชยชิต: แล้วการที่หน่วยราชการเข้ามาส่งเสริม มาผลักดันวิธีคิดแบบนี้มันช่วยให้ตัวพี่เองในฐานะคนที่ริเริ่มทำมาเป็นคนแรก ๆ เป็นต้นแบบ เวลาไปพูดกับคนอื่นมันง่ายขึ้นไหม มันช่วยได้ไหมครับ

เฉลิม สายโสภา: มันง่ายขึ้น ก็มีท่านเกษตรอำเภอ อย่างพี่ ผู้อำนวยการ พี่ประดิษฐ์ แกะจะเดินตามร่องก่อน ของผมนี่จะเป็นคนประสานอีกทีหนึ่ง มันจะสื่อกันง่ายกว่านักวิชาการ คือพูดกันตรง ๆ เพราะผมปฏิบัติจริง ทำจริง พูดภาษาท้องถิ่น อย่างพี่ประดิษฐ์เป็นวิชาการ อย่างผู้อำนวยการ และเกษตรก็เป็นวิชาการ แต่เราเกษตรกรลงมือปฏิบัติจริง เขาก็ชอบด้วย พอได้ทำได้เห็นผลแล้วก็ได้เรียนรู้ด้วย

ชาย ไชยชิต: ก่อนหน้าี่การอบรมของเรา อบรมเกษตรกร อบรมอะไรอย่างนี้ เราเคยเอาวิทยากรที่เป็นชาวบ้านมาทำไหมครับ หรือว่าส่วนใหญ่เราคือวิชาการเกษตร วิชาการของอาชีพอะไรอย่างนี้ มันเป็นเรื่องใหม่ใหม่ การเอาเกษตรกรมาเป็นวิทยากร มาสอนกันเอง หรือเราเคยทำกันมาอยู่แล้ว

ประดิษฐ์ ใจรังษี: ใหม่ เก่า ไม่รู้จะว่าน้องหมายถึงกี่ปี ถ้า ส.ป.ก. 5 ปีที่ผ่านมา เราใช้เกษตรกรสอนเกษตรกรมาก่อนข้างเยอะ ของจังหวัด ของ ส.ป.ก. มีโครงการศูนย์เรียนรู้ ศูนย์เรียนรู้ไม่ใช่เหมือนของกระทรวง ไม่ใช่เหมือนของทางเกษตร ตรงนั้นต้องมีอาคาร มีห้องน้ำ มีที่พัก แต่ของ ส.ป.ก. พี่ใช้คำว่า “แปลงเรียนรู้” มากกว่า เราใช้แปลงเรียนรู้เป็น

แปลงสอน ก็ให้ไปเรียนอย่างนี้ ไม่ต้องมีศูนย์ ไม่ต้องมีอะไร อยากจะรู้จักไปเรียนกับคนนี้เลย เราก็สามารถที่จะกระจายความรู้ออกไปได้ ในลักษณะอย่างนี้ หรือโครงการปราชญ์เกษตรในเขตปฏิรูปที่ดิน ถามว่าปราชญ์กระทรวงเป็นอีกรูปแบบหนึ่ง ปราชญ์ของ ส.ป.ก. คืออะไร คือคนที่ศึกษาเรียนรู้พอที่จะพึ่งตัวเองได้ เราก็ยกย่องให้เขานิดหนึ่งให้เขาเป็นปราชญ์ หรือเกษตรกรที่เป็นศูนย์เรียนรู้ ศูนย์เรียนรู้เป็นปราชญ์ไปแล้ว แล้วก็แปลง เกษตรกรรายใหม่ที่สามารถทำให้เป็นตัวอย่างคนอื่นได้ เราจะใช้พวกนี้เป็นส่วนใหญ่ ให้สอนกันเอง แต่ว่า ส.ป.ก. ต้องไป ถ้าให้เขาไปเรียนกันเองหรือว่าไปสอนกันเอง กระบวนการคือในหมู่บ้านเขาจะไม่เชื่อกันไม่ฟัง แต่ถ้ามีส่วนราชการเข้าไปบู้บ โอเค เอาอยู่ใกล้บ้านบางที่ไม่กล้าไป กลัวเสียหน้า แต่ถ้าเราไปเรียนกันอย่างดีเลย แล้วก็ทำตามด้วยซ้ำ แต่ทั้งนี้ทั้งนั้นมันก็หนีไม่พ้นในเชิงวิชาการ ต้องเชิญหน่วยงานเขาเข้ามา เหมือนไปกับพี่เฉลิม ถามว่าเรารู้ไหมเรื่องพวกนี้ เราก็เรียนเกษตรมา เขาก็ทำอยู่ เราได้ แต่ว่าในเรื่องตรงนี้เราควรจะเชิญกรมพัฒนาที่ดินหรือเชิญเกษตรฯเข้ามา ให้ความรู้ในเชิงวิชาการ หนีไม่พ้นก็ควบคู่กับพี่น้องเกษตรกรที่เขาเป็นครูในพื้นที่ก็ทำไป

ชาย ไชยชิต: ทำภาคปฏิบัติให้เห็น

ประดิษฐ์ ใจรังษี: มันน่าจะโอเคกว่านะครับ

ชาย ไชยชิต: มันก็ต้องทั้ง 2 ส่วน

ประดิษฐ์ ใจรังษี: ครบ 5-6 ปีที่ผ่านมา ส.ป.ก. จะทำแบบนี้ เพียงแต่ว่า แต่ก่อนต่างคนต่างทำ อย่างที่ว่าไม่มีโครงการอะไรที่เป็นเชิงบูรณาการ ไม่ว่าจะเป็นเชิงพื้นที่ หรือเชิงเป้าหมายตัวเกษตรกร แต่ ณ วันนี้มีแล้ว เช่น พื้นที่ตามโครงการพระราชดำริ หรือโครงการพัฒนาเกษตรกรรุ่นใหม่โดยเอาเกษตรกรเป็นเป้าหมาย หรือโครงการอะไร โครงการบริหารจัดการน้ำ เอาเป้าหมายเชิงพื้นที่ เพราะฉะนั้นทุกคนจะลงไปด้วยกัน ก็มีส่วนราชการที่เข้าไปเกี่ยวข้อง

ชาย ไชยชิต: ตอนนี้เราก็ประเด็นเรื่องแหล่งน้ำด้วยใช่ไหมครับ ที่มาจัดการแก้ไขร่วมกัน

ประดิษฐ์ ใจรังษี: ใช่ครับ ของพิษณุโลกมันมีเรื่องการบริหารจัดการน้ำ พื้นที่บริหารจัดการน้ำ เขื่อนนเรศวร เขื่อนแควน้อย เขื่อนแควน้อยที่เราได้ที่ 1 เขื่อนนเรศวรที่เราได้ที่ 2 หรือที่ 3 คือ การบริหารจัดการน้ำตรงนี้ชื่อบริหารจัดการน้ำ มีกรมชลประทานเป็นหลัก แต่คนที่เข้าไปเกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการน้ำมันก็คือคน คนที่อยู่ตรงนั้น จริง ๆ แล้วคือการจัดการอาชีพ การใช้น้ำเพื่อการจัดการอาชีพ กรมประมงจะลงไปช่วยอะไรเขาได้บ้าง ใช้งบการพัฒนาจังหวัด บริษัทจะทำอะไรกับคนกลุ่มนี้ เขามีน้ำแล้ว ใช้งบพัฒนาจังหวัด เกษตรจะทำข้าวปลอดสารหรือเปล่า จะปลูกผักอะไร ก็คือทำโครงการให้ทุกหน่วยงานในกระทรวงเกษตรฯมานั่งคุยกันว่าจะทำกิจกรรมหรือโครงการอะไรในพื้นที่นี้โดยใช้งบพัฒนาจังหวัด มีผู้ว่าราชการจังหวัดหนึ่งเป็นประธาน ที่บอกว่าถ้าโครงการเฉพาะแบบนี้ผู้ว่าราชการจังหวัดสั่งมันได้หมด แต่ว่าทั้งนี้ทั้งนั้นผู้ว่าราชการจังหวัดเขาก็ไม่ได้มองว่าจะต้องทำตามใจแคะ แกเป็นคนที่คิดดินอย่างว่า แกรู้ว่าชาวบ้านเขาต้องการอะไร มีปัญหาอะไร ก็เข้ามาแต่ละหน่วยงาน ที่นี้ก็ขึ้นอยู่กับแต่ละหน่วยงานที่จะทำโครงการตรงนี้ นี่พูดถึงภาพรวมในตอนนี้นะได้เข้าไปค้นหาปัญหาและความต้องการของเกษตรกรจริงหรือไม่ ถ้าจริงก็จะไปได้สวย แต่ถ้ามันคิดเอาเองก็จบ

ชาย ไชยชิต: อย่างนั้นก็แปลว่าสุดท้ายแล้วความสำเร็จของโครงการมันก็อยู่ที่การรู้ข้อมูลใช่ไหมครับ การไปค้นหาปัญหา แต่ละหน่วยงานราชการมันต้องมีข้อมูลเกี่ยวกับกลุ่มเป้าหมายที่เราจะไปบริการใช่ไหมครับ ที่ผ่านมาเป็นอย่างไรการเก็บข้อมูล เกษตรอำเภอ เกษตรจังหวัดเอง เรามีการเก็บข้อมูลเกี่ยวกับเกษตรกรมาน้อยเพียงใด เพียงพอไหม อยากรู้ครับ

สุทิน ปานเกิดผล: ที่ว่าจะเป็นรายยังไม่

ชาย ไชยชิต: ถ้าเปรียบเทียบนะ ถ้าเปรียบเทียบกับ หลังจากมีโครงการของ สกว. ที่มาสร้างกระบวนการเรียนรู้ว่าเอาเก็บ ข้อมูลต้นทุนกันเป็นไรเลย ใช้อย่างไร ผลผลิตอย่างไร แล้วคิดเป็นตัวเลขออกมา ถ้าเทียบกับเมื่อก่อนกับหลังจากที่มีโครงการแล้ว มันมีความเปลี่ยนแปลงไหมครับ เราเห็นข้อมูลอะไรมากขึ้นไหม

สุทิน ปานเกิดผล: สำหรับทางตัวเลขนี้ ทางเกษตรฯ ไม่มีเก็บนะ แต่เมื่อก่อนนี้เราจะมีแปลงสาธิต เราจะเอาแปลงสาธิตเป็น ตัวที่กระจาย กระจายให้เกษตรกรแนะนำ เป็นตัวแนะนำให้เกษตรกรทำอย่างนี้ ๆ

ชาย ไชยชิต: แปลว่าเกษตรกรเองเมื่อก่อนก็ไม่เคยเก็บข้อมูลใช้ไหม เวลาปลูกแต่ละฤดูกาลก็ไม่ได้เก็บ

สุทิน ปานเกิดผล: เพิ่งมีไม่กี่ปี ตั้งแต่จัดบัญชีครัวเรือน

ชาย ไชยชิต: พอมีบัญชีครัวเรือนเข้ามาก็เก็บต้นทุนการผลิต

สุทิน ปานเกิดผล: ใช่ว่าช่วงนั้น

ชาย ไชยชิต: แล้วอย่าง ส.ป.ก. ละครับ ตอนที่เราพัฒนาอาชีพเขา เรื่องข้อมูล เรื่องการเก็บ ข้อมูลอาชีพอะไรอย่างนี้มีบ้างไหม

ประดิษฐ์ ใจรังษี: ข้อมูลเชิงลึกไม่มี

ชาย ไชยชิต: บัญชีครัวเรือนมีไหมในโครงการของเรา

ประดิษฐ์ ใจรังษี: ไม่มี คืออย่างที่พี่บอกว่า คือ ภาพรวมเราไม่ได้วางแผนกิจกรรมเป็นภาพรวม มันจะมีเป็นกิจกรรม ๆ พอ กิจกรรมนี้ ปีนี้ โดยใช้เจ้าหน้าที่ที่ออกพื้นที่ จะมองเห็นว่าตรงนี้มีปัญหามาก เราประเมินด้วยตนเองว่าตรงนี้มีปัญหามาก เราก็ น่าจะเอาโครงการนี้ลงไป ตรงนี้มีปัญหาเรื่องนี้น่าจะเอาโครงการแบบนี้ไป

ชาย ไชยชิต: ก็คือเฉพาะปัญหา

ประดิษฐ์ ใจรังษี: เฉพาะพื้นที่ แต่พอเฉพาะพื้นที่ ตรงนี้จะมีการเก็บข้อมูล ไม่ได้เก็บภาพรวม จะเก็บเฉพาะพื้นที่ พื้นที่ ตรงนี้ พอเป้าหมายอยู่ตรงนี้ปุ๊บ เชิญประชุมเป้าหมาย เราจะทำอะไรให้ชี้แจง สิ่งที่สำคัญที่สุดคือความเข้าใจที่ถูกต้องใน หลักการและเหตุผลของโครงการก่อน ถ้าเขาไม่เข้าใจนะ เขาก็ไม่รู้ว่าจะทำอะไร มีดไปหมด พี่เน้นน้อง ๆ พี่ทุกคน ต้อง อธิบายหลักการและเหตุผลของโครงการให้ชัดว่าจะทำอะไร แล้วถามความสมัครใจเขาก่อนเก็บข้อมูล ข้อมูลตรงนี้ไม่ใช่ ข้อมูลเชิงลึกนะ ไม่ได้เป็นตัวเลข ถามปัญหา แล้วก็ถามปัญหาว่ตกลงใครมีปัญหาอะไรบ้าง มีปัญหาไหน ปัญหาไหน มีเป็น 10 แล้วเราจะแก้ปัญหอะไรที่มันมีความซ้ำ ปัญหาหนึ่งใครมี นับมือเอา ปัญหาที่สองใครมี ปัญหาไหนยกมือมากกว่าเพื่อน 1 2 3 4 เราก็ไล่แก้ตามนี้ เอามาตั้งหลักสูตร แล้วมาจัดอบรม แล้วก็มาดูว่ามันไปเกี่ยวข้องกับใครบ้าง ก็เชิญเขามา ข้อมูลที่ จัดเก็บในลักษณะอย่างนี้แต่ไม่ได้เก็บว่ารายได้เท่าไร รายจ่ายเท่าไร จะมีก็หลังจากโครงการนี้เข้ามาเริ่มเก็บ เพราะเรา ต้องการเห็นความต่าง แต่ก่อนทำไร่เดียว เดียวนี้ทำ 5 ไร่แล้ว แต่ก่อนลงทุนไร่ละเท่านี้ เดียวนี้ต้นทุนเหลือไร่ละเท่านี้ ผลผลิตเคยได้ไร่ละเท่านี้ เดียวนี้ได้ไร่เท่านี้ คืออยากมีเครื่องมือทำงานไงว่า ถ้าเราทำงาน อย่าง ส.ป.ก. มีที่รายแล้ว มี 10

ราย รายละ 1 ไร่ เดียวนี้ละมี 100 ไร่ รายนี้ขายออกไปแล้ว ต้นทุนการผลิตต่อไร่ประมาณเท่าไร แล้วรายได้เท่าไร ประมาณเท่าไร ต้องเก็บอย่างนี้ แต่ถามว่านี่คือหลักการ กำลังทำ แล้วก็ให้ห้องที่รับผิดชอบ ต้องเก็บมาอย่างนี้ เมื่อเข้ากำลัง จะเสนอว่าจริง ๆ แล้วมันควรจะมีการเก็บข้อมูล เก็บข้อมูลตัวเกษตรกรว่าตกลงตอนนี้มีกี่คน

ชาย ไชยชิต: ให้หน่วยงานเก็บใช้ไหม

ประดิษฐ์ ใจรังษี: หน่วยงาน ส.ป.ก. หรือใครก็ได้ที่จะเก็บได้ว่าแต่ก่อนเริ่มมีเท่านี้คน เดียวนี้มีกี่คนแล้ว แต่ก่อนมีกี่ไร่ เดียวนี้มีกี่ไร่ แล้วแต่ก่อนต้นทุนการผลิตเท่าไร แล้วเดี๋ยวนี้ไร่ละเท่าไร ผลผลิตแต่ก่อนไร่ละเท่าไร เดียวนี้ไร่ละเท่าไร มันจะเห็นความห่างของแต่ละต้นทุนหรือแต่ละกำไรสุทธิ มันตอบโจทย์ได้เลย ไปที่ไหน ไปบรรยายที่ไหนนะ นี่ผมมีข้อมูล ถ้าไม่มี อย่างนี้เขาเชื่อไม่ได้ เขาจะเชื่อคุณได้อย่างไร จริงหรือเปล่า จริงแต่ไม่มีหลักฐานยืนยัน คนที่ยืนยันอยู่นี้ แล้วเอกสารที่ยืนยัน อยู่ครับ พี่ใช้ตัวนี้ในนี้ บางตัวเอาไปใช้แล้ว ที่หมอเหวเก็บไว้ เอาไว้เวลาอบรม หมอเหวเขาทำมา เคยลงทุนไร่ละเท่านี้ เห็นไหม เขาลงทุนต่ำกว่าเดิมขณะที่ผลผลิตเท่าเดิม นั่นแปลว่ากำไรเพิ่มขึ้น ทำ ไม่ทำ ก็แล้วแต่พี่ แต่ผมชี้ให้เห็นว่ามันเป็นอย่างนี้ มันต่างอย่างนี้ ถามว่าเอาไหม ถ้าเอาก็รวมกลุ่มกันมา คนนี้เอานะ คนนี้มานั่งกินข้าว แล้วก็หลับแล้วก็กลับบ้านไม่เอา เอาคนที่อยากรู้มาเดี๋ยว ส.ป.ก. หาข่าวมาใส่ท้องให้ หาครูมาใส่สมองให้ แล้วพี่กลับไปทำเองนะ โอเคไหม ถ้าโอเค เอา ถ้าไม่โอเค เลิก

ชาย ไชยชิต: อย่างของเกษตรกรเอง เรามีการไปฟังปัญหา เรามีการใช้ มีกระบวนการไหมครับ มีเวที หรือใช้กลุ่มเกษตรกร หรือว่าใช้อะไรเป็นตัวที่จะให้เขาสะท้อนว่าต้องการอะไร อะอย่างนี้

สุทิน ปานเกิดผล: ของเกษตรกร ไม่มีอย่างนี้

ชาย ไชยชิต: ไม่มีกระบวนการแบบนี้เท่าไรใช้ไหม ส่วนใหญ่ก็คือเราไปอบรมเลย

สุทิน ปานเกิดผล: ไปบรรยาย ไปอบรมให้ความรู้

ชาย ไชยชิต: แล้วพอคราวนี้พอเขามี สกว. มา และพอมีการเก็บข้อมูลครัวเรือน บัญชีรายรับรายจ่าย ต้นทุนอะไรขึ้นมามันส่งผลดีต่อเราไหม เราสามารถใช้ข้อมูลที่ชาวบ้านเก็บ เราเคยได้ใช้บ้างไหม

สุทิน ปานเกิดผล: อย่างที่ว่า ส.ป.ก. ปากต่อปาก ไปแนะนำคนอื่นอีกทีหนึ่ง ในเวทีที่เราจัดอบรม

ชาย ไชยชิต: แล้วมันมีประโยชน์ไหม อย่างพี่

สุทิน ปานเกิดผล: ของผมก็ได้ตัวเลข มันจะไปเป็นฐานข้อมูลให้ผลผลิต เขาเรียกว่าพีชรายปี อย่างสมมติว่าข้าวของเรา อำเภอนครไทยมันจะอยู่นอกเขตกรมชลประทาน ก็จะสรุปอันนี้ ประมวลออกมาเป็นผลผลิตของอำเภอนครไทย จาก 10 ราย 100 ราย จากตัวนี้ตัวหนึ่ง แล้วก็จากการสอบถามตัวหนึ่ง เอามาเป็นผลผลิตนอกเขตกรมชลประทานว่าเท่าไร แต่ละพีช เพราะว่าเราจะต้องตอบกรมทุกปี ทุกปีแต่ละพีช และคราวนี้ตัวนี้ก็จะไปอ้างอิงกับพวกจำนำข้าว แทรกแซงข้าวโพดว่า ผลผลิต ณ ความชื้นแห้ง 14.5% ผลผลิตเท่าไร เราก็จะใช้ตัวนี้ไปอ้างอิงกับเศรษฐกิจการเกษตร ซึ่งเราจะประชุมกันทุก ๆ ปี

ชาย ไชยชิต: แล้วข้อมูลที่เก็บมาจากข้างล่างแบบนี้ล่ะครับ ที่ให้เครือข่ายในพื้นที่เป็นคนเก็บกันเอง เราที่เป็นส่วนราชการเองที่เป็นภาคีวงนอก มันมีข้อมูลพวกนี้หมุนเวียนมาหาเราทางช่องทางไหน คือถ้าพี่อยากได้พี่ก็ต้องโทรหาหมอแห้ว พี่รับรู้ข้อมูลกันอย่างไรครับ ข้อมูลที่เก็บได้

ประดิษฐ์ ใจจริง: ของพี่ 2 ทางนะ (หมายถึงตัวเล่มรายงานวิจัย) แล้วพี่ก็เอาไปใช้เลย เพราะว่าถือว่ามันมีการ มันเป็นเหมือนกับกลุ่มตัวอย่างแล้ว ใช่ไหมครับ ขณะที่บางที่เราไม่มีอะไรเลยมันเป็นเรื่องยากที่จะพูดให้เขาเห็นภาพ แต่เรามีข้อมูลพวกนี้ว่าเขาผลิตต่ออะไรเป็นอย่างไร เอามาจากข้อมูลนะ จากการไปพูดคุยมา เป็นข้อมูลในเชิงวิชาการนะ ไม่ใช่ว่าปะ แต่อย่างไรก็ตามมันก็เป็นข้อมูลที่ถูกรวบรวมมาจากกลุ่มตัวอย่างพวกที่ทำจริง ๆ เรื่องอย่างนี้พี่มองว่าสำคัญมาก ๆ ต่อการตัดสินใจของชาวบ้าน คือเขารู้ว่าเขามีปัญหา บางที่เขาให้ทำปุ๊บเขาจะมองปัญหาตัวเอง ซึ่งเขาไม่ได้บอกเรา สมัยก่อนนั่งเฉย ๆ ทุกวันนี้พี่จัดทำแผนอยู่นะ พี่มีโครงการนาร่อง ทั่วประเทศมี 4 จังหวัด พิษณุโลกคือหนึ่งในสี่จังหวัด แล้วพี่เป็นคนทำเอง จัดทำแล้วขับเคลื่อนแผน ที่เล่าให้ฟังตอนกินข้าว แผนที่ดีได้มาอย่างไร ขับเคลื่อนแผนอย่างไรได้ ก็ลักษณะอย่างนี้ ต้องเอาข้อมูลพวกนี้มา แล้วถ้าเราไม่สามารถที่จะแสดงให้เห็นความต่างกับสิ่งที่เขาทำอยู่ได้ อันอาจหรือว่าข้อมูลที่เขาจะใช้ในการตัดสินใจมันมองไม่เห็น เพราะฉะนั้นถ้าเห็นตัวเลขอย่างนี้ เขาว่าเป็นปัญหาของเขาอยู่แล้ว แล้วถ้าเขาทำอย่างนี้ก็คือได้ อย่างนี้ แต่ถ้าปรับมาเป็นอย่างนี้มันมีความต่างให้เห็นอยู่ มันน่าลองใหม่ ก็ตัดสินใจง่ายขึ้น

ชาย ไชยชิต: ถ้าให้เจ้าหน้าที่ของหน่วยงานเราเก็บข้อมูลแบบนี้ทำได้ไหม

สุทิน ปานเกิดผล: ของผมนี้จะใช้เกษตรตำบล

ชาย ไชยชิต: เกษตรตำบลเก็บ

สุทิน ปานเกิดผล: ลงพื้นที่แต่ละตำบล ๆ แล้วก็เอามาประมวลอีกทีหนึ่ง พร้อมกับเอกสารที่เรามีอยู่มาช่วยกันดู

ชาย ไชยชิต: แล้วละเอียดใช้ได้ไหมครับพี่ คุณภาพ?

สุทิน ปานเกิดผล: มันคุณภาพมันต้องเอาอย่างนี้ (หมายถึงเล่มรายงานวิจัย)

ชาย ไชยชิต: อย่างน้อยก็ยังดี ยังเก็บ

สุทิน ปานเกิดผล: แต่บางฤดูมันอาจจะไม่ตรงเพราะมันอยู่ที่ภัยธรรมชาติ ที่ฟ้าฝนด้วย อย่างที่ว่า เพราะพื้นที่เราเป็นพื้นที่เขา มันไม่เหมือนแปลงข้างล่าง ถ้าแปลงข้างล่างมันตรง

ประดิษฐ์ ใจจริง: จากสภาพการผลิต พื้นที่โดยเฉพาะ ของ ส.ป.ก. มันแย่เนาะ แย่จริง ๆ เพราะว่าพื้นที่ดี ๆ มันเต็มหมดแล้ว มีปัญหาหมดนะพื้นที่ของ ส.ป.ก. มันเป็นป่า โดยเฉพาะป่าสงวนเสื่อมโทรมที่มีเกษตรกรเข้าไปบุกรุกทำกินจนหมดสภาพป่า ยกให้ ส.ป.ก. มาออกเอกสารสิทธิรับรองว่าคุณไม่ได้บุกรุกป่าเลยนะ ทำกินไปให้ลูกให้หลาน แล้วผมอยู่เกษตรฯ มา 9 ปี ให้ผมเข้าไปตรงนั้นผมไม่ไปหรอก ผมใส่ไปตอนปลายปี ต้นปีมันไม่มีผลผลิต ผลลัพธ์ไม่ต้องพูดถึง มันไม่ได้แล้ว ผลผลิตยังไม่ออกเลย แต่พี่ในฐานะที่เคยอยู่เกษตรฯมาก่อน จะพยายามไปหาเกษตรกรอำเภอ “พี่ช่วยผมหน่อยในพื้นที่ผมมันศักยภาพไม่ค่อยมี ไปช่วยให้ความรู้หน่อยเหอะ” แต่คุยกับข้างบนว่าอย่าเพิ่งเอาผลผลิตนะครับ การพัฒนาการเกษตรปีแรกมันคงไม่เห็นอะไรหรอก แต่ถ้าจะให้เก็บต้องเก็บความเปลี่ยนแปลงในฟาร์ม มีการปรับกิจกรรมหรือมีการพัฒนากิจกรรมให้ได้

ขึ้นก็ถือว่าโอเคแล้ว ไม่ใช่ว่าปลูกต้นไม้ตามปีหน้าจะให้ออก มันไม่ได้ ปลูกไม่ผลมัน 3 ปีกว่าจะออก แต่ว่าถามว่าความเปลี่ยนแปลงของต้นทุนที่เราลงไป ในแง่ของรัฐนะ นโยบายของผู้บริหาร ของ ส.ส.(สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร) ต้นปีใส่เงินปลายปีต้องออกมาเป็นผลผลิต ผลลัพธ์ด้วยซ้ำ มันไม่ได้ ถ้าจะเอาผลผลิตแค่มีการเปลี่ยนแปลงกิจกรรมไปจากเดิมที่รายอย่างนี้ได้ หรือมีการปรับกิจกรรมภายในแปลงให้ดีขึ้นที่ราย อย่างนี้ได้ เดียวนี้ ส.ป.ก. เอง โดยเฉพาะผู้บริหาร เขาเข้าใจตรงนี้ ไม่ได้แรงว่าจะต้องออกมาเป็นผลลัพธ์ ผลผลิตก็เป็นขั้นตอน คือผลผลิตของการเปลี่ยนแปลงก็ถือว่าโอเคแล้วในขั้นนี้ ผลผลิตของพืชผลที่ลงไป ผลพวงมันที่หลังออกมาเป็นผลลัพธ์ก็โอเคก็ไม่ใช่ไร อย่างนี้ได้ เมื่อ 4 ปีที่แล้วพวกพี่เกือบตาย เพราะต้องการผลลัพธ์ นี่คือนโยบายของผู้บริหาร เหมือนของพี่สุทินเลย เวลามีเท่านี้ ปริมาณงานมีเท่านี้ พี่ใช้คำว่าปริมาณงานมันไม่สอดคล้องกับเวลาที่ให้ทำงาน เพราะฉะนั้นงานมันก็ออกมาแบบไร้คุณภาพ อยากให้เสร็จใช้ไหม ได้ เดียวจัดให้

ประดิษฐ์ ใจรังษี: แต่มันติดเชิงนโยบาย คือทุกหน่วยงานขณะที่ผู้บริหารเขาต้องการอยู่แล้วว่า โดยเฉพาะสำนักงบประมาณ ใช้เงินไปมันต้องได้ผลตอบแทนของเงินออกมา แต่ผลตอบแทนของแต่ละงาน แต่ละกิจกรรมมันควรจะมองว่าผลตอบแทนแค่ไหน ในเชิงพัฒนามันพัฒนาแค่ในเชิงจิตใจก็น่าจะโอเคแล้ว เหมือนที่บอกว่าจากที่เคยทำอย่างเดียว กลายมาเป็นทำ 2-3 อย่างก็ถือว่าโอเคแล้วไหม ไม่ใช่ว่าใส่แล้วทำ 2-3 อย่างต้องได้ผลผลิตการทํานั้นด้วย มันไม่ทันแล้วครับ

ชาย ไชยชิต: แปลว่าสิ่งที่กำหนด เป้าหมายที่กำหนดกับการปฏิบัติในพื้นที่บางที่มันอาจจะไม่สอดคล้องกัน

ประดิษฐ์ ใจรังษี: ใช่

ชาย ไชยชิต: เขาไม่เข้าใจเงื่อนไขเราใช้ไหม คนที่เขากำหนดอยู่ข้างบน

ประดิษฐ์ ใจรังษี: เข้าใจเงื่อนไขไหม เขาไม่

ชาย ไชยชิต: ข้อจำกัดเราเป็นอย่างไร

ประดิษฐ์ ใจรังษี: พี่ว่าไม่ใช่ว่าเขาไม่เข้าใจ เขาเข้าใจแต่เขาไม่สนใจ

ชาย ไชยชิต: ต้องทำให้ได้

ประดิษฐ์ ใจรังษี: ใช่ เขาเข้าใจแต่เขาไม่สนใจ คุณต้องทำให้ได้ ถามว่าเขาเข้าใจไหม พี่ว่าระดับนี้ต้องเข้าใจมาก ๆ เลย พี่พูดหยาบ ๆ เลยนะว่า “กูรู้ แต่กูจะเอา มันยุ่ง มันยาก มันเยอะ แต่ต้องเสร็จ”

ชาย ไชยชิต: ไม่มีคน ไม่สน คนเท่าไรก็เท่านั้น

ประดิษฐ์ ใจรังษี: ใช่ ถามดูสิ ส.ป.ก. มีส่วนเกี่ยวไหม พี่ต้องไปสำรวจเกษตรกร 6,700 กว่าราย เป็นงานของกระทรวง ถามว่า ส.ป.ก. ทำไม่ต้องไปรับของอำเภอชาติตระการ 6,770 กว่าราย ให้ทำภายในเวลา ถามว่าวันนั้นๆ ทุกหน่วยงานปัดหมดเลย ไม่มีบ ไม่มีคน เราจะรายงานปลัดใช้ไหมว่าเราไม่ทำ ก็ไม่ได้ ก็ต้องรับไปทำ ถามว่าเอาเงินที่ไหน “พี่ไปจ้างนะ แล้วเงินมีไหม” “นี่ไง”

ชาย ไชยชิต: เอาเงินส่วนตัว

ประดิษฐ์ ใจรังษี: ไซ้ ต้องทำให้ได้ เห็นไหม แล้วเขารู้ว่าเวลาเท่านี้ทำไมทัน แต่ไม่สน ต้องเสร็จ ให้ได้อย่างนี้ทำอย่างไร

ชาย ไชยชิต: สุดยอดเลยข้าราชการไทย สุดยอดจริง ๆ

ประดิษฐ์ ใจรังษี: ไปถามดูเถอะ ไม่รู้ไปถามที่ไหนมาบ้างนะ ถ้าเขาพูดจริงนะ

ชาย ไชยชิต: ผมเคยได้ยิน ผมเคยไปสัมภาษณ์สำนักงานจังหวัด เขาก็จะเจองานเปลี่ยนผ่านผ่านจวนผู้ว่าราชการจังหวัด ไม่มีเงินให้ก็ควักเงินตัวเอง

ประดิษฐ์ ใจรังษี: ห้องน้ำอะ 20,000 ห้องน้ำจะซ่อมมันเสีย จัดการแล้งทำอย่างไร นี่คือในระบบที่มันนอกเหนือจากระบบงาน

ชาย ไชยชิต: แต่เราต้องอยู่แบบนี้

ประดิษฐ์ ใจรังษี: ต้องอยู่ ๆ เพราะวาระบบอุปถัมภ์มันหนีไม่พ้น โครงสร้างของสังคมไทยมันเป็นแบบนี้ ทำอย่างไร อยู่อย่างนี้ นักการเมืองได้มาเป็นแถวเลย

ชาย ไชยชิต: ยังไม่ได้พูดถึงเรื่องการเมืองนะ ถ้าพูดคงยาว แผนจังหวัด งบประมาณศาสตร์มีส่วนไหมบทบาทการเมืองในพื้นที่ ส.ส. เขาเข้ามามีอิทธิพลบ้างไหมครับกับการตัดสินใจเรื่องงบประมาณจังหวัด

สุทิน ปานเกิดผล: นี่ต้องระดับจังหวัด อำเภอรับลูกเดียว

ประดิษฐ์ ใจรังษี: ผมในฐานะระดับจังหวัด เปรียบเทียบก็แล้วกัน ถามว่ามีไหม ที่นี้เวลาประชุม ไม่ว่าจะ อบจ. (องค์การบริหารส่วนจังหวัด) หรือผู้แทนที่นี้ ตอนที่ผู้ว่าราชการจังหวัดคนเก่าอยู่ แต่จังหวัดนานที่เคยอยู่ จังหวัดแพร่ที่เคยอยู่ เต็ม ๆ เลยครับ โครงการจะเสนอ เสา-อาทิตย์ ต้องไปนั่งที่บ้าน ส.ส. พี่ไปนั่งมา ให้ท่านผ่าน ไม่ผ่าน คุณไม่ต้องเสนอ ไม่เอาอย่างนี้ ตอนแรก ๆ พี่ไปนั่ง ส.ส. เป็นลูกน้องพี่ด้วย ผมไม่เอา พี่ เสนอไม่ได้ เสนอไปก็ตก แต่ที่พิษณุโลกไม่เห็น อบจ. เองเขาก็ให้ข้อคิดเห็น ผู้แทน อบจ. ก็มา หอการค้าอะไรทั้งนั้น ภาคเอกชนเข้ามา ดินะที่นี้การเมืองจะแรงหรือไม่แรง ไม่รู้ว่าเขาบีบหัวไว้แล้วหรือยังนะ แต่ในระดับผู้ปฏิบัติเราไม่เห็น แต่ที่อื่นเห็นเพราะวาระดับผู้ปฏิบัติไปนั่งกับ ส.ส. คุณเสนอโครงการมาเรื่องนี้ เรื่องนี้ผมไม่เอา ไม่ทำ

ชาย ไชยชิต: อันนี้ไต่ยืนเยอะ น่าจะหลายจังหวัดเลยที่เป็นแบบนี้

ประดิษฐ์ ใจรังษี: แพร่ น่าน พี่เคยอยู่แล้วเป็นแบบนี้ เพราะพี่ฝ่ายแผน กลุ่มยุทธศาสตร์ เวลาเสนอหัวหน้าไม่ไป “เอ้า ประดิษฐ์ไปเสนอแผนยุทธศาสตร์สิ ส.ส. เขานัดเจอนะวันเสาร์” “ประดิษฐ์ต้องไปด้วยหรือพี่” “ไปสิ ไม่ไปนี่ร่วงนะ” “โอเคนะ แก่หน่อยตรงนี้” ซึ่งเราไม่รู้เขาทำอะไร แต่เรามองที่ชาวบ้าน พอผลมาปุ๊บ ไปลงในพื้นที่ที่เราจะลงยังไม่ได้เลย

ชาย ไชยชิต: เลือกพื้นที่ยังไม่ได้เลย เข้าใจนะครับ ลงจากระดับชาติมา ตอนนี้เราเป็นราชการส่วนภูมิภาคไซ้ไหม ความท้าทายเราอย่างหนึ่งก็คือการกระจายอำนาจในท้องถิ่นไซ้ไหมครับ เราก็มี อบจ. เทศบาล อบต. ที่ขึ้นมาทำงาน แล้วก็

หลายหลากถ่ายโอนออกไป ตอนนั้นบทบาทความสัมพันธ์ระหว่างพวกพี่ที่เป็นหน่วยราชการส่วนภูมิภาคเองกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมันมีความสัมพันธ์กันในเชิงแบบไหนครับ มันเกี่ยวกันหรือว่ามันยังหาจุดลงตัวยังไม่ได้ หรืออย่างไร เป็นมิตรกัน โครงการหนึ่งลงไป อบต. เอาเงินมาช่วย ส.ป.ก. ด้วย โครงการเกษตรลงไป อบต. มาช่วยด้วย มีไหมครับ มีการคุยกันไหมหรือทะเลาะกันไหม

สุทิน ปานเกิดผล: เกษตรที่อำเภอนครไทย เขาจะตั้งงบไว้ให้ของเกษตรจะมีศูนย์ถ่ายทอดเทคโนโลยีอยู่ใน อบต.

ชาย ไชยชิต: อบต. เป็นคนตั้งศูนย์ใช้ไหมครับ เป็นเจ้าของที่

สุทิน ปานเกิดผล: อบต. เขาเรียกว่าจะเป็นประธาน คณะกรรมการศูนย์จะมาจากกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน หรือเกษตรกรที่เราเลือกมา และก็มีความยกองค์การบริหารส่วนตำบลส่วนมากก็จะเป็นประธาน เรื่องของบ ขออะไรเยอะ แต่ปัญหาคือเจ้าหน้าที่เกษตรไม่ครบตำบล เมื่อก่อนนี้ครบทุกตำบล

ชาย ไชยชิต: ทุกตำบลมีศูนย์นี้ทุกตำบลใช้ไหมครับ

สุทิน ปานเกิดผล: มีศูนย์แต่เจ้าหน้าที่ไม่ครบ เวลาประชุมมันจะตรงกัน อย่างตำบลนาบัว งบประมาณเขา อบรมตลอด ตำบลห้วยเหี้ยก็บางครั้งอบรม เพราะเจ้าหน้าที่รับตำบลบ้านแยงด้วย เทศบาลด้วย อย่างของผมที่อยู่ตำบลนครชุมเขาตั้งงบไว้ เจ้าหน้าที่ไม่มี งบตกไป คือเขามี เขาให้ เราจะอบรมด้านการเกษตร เขาให้เราเขียนโครงการแต่เขาตั้งไว้โครงการส่งเสริมพัฒนาอาชีพ

ชาย ไชยชิต: แล้วศูนย์นี้ สถานะมันเป็นอย่างไร การแต่งตั้งคณะกรรมการอะไรเหล่านี้

สุทิน ปานเกิดผล: คือทางกระทรวงเกษตรฯ กรมส่งเสริมการเกษตร เขาจะให้มีศูนย์บริการและถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตรแต่ละตำบล และสำนักงานนี้จะไม่มีส่วนมากก็จะอาศัย อบต. เทศบาล เวลาที่เราไป อบต. จะมีป้ายอยู่

ชาย ไชยชิต: จะมีป้ายอยู่ ศูนย์นั้น เติมไปหมดเลย

สุทิน ปานเกิดผล: ใช่ แล้วเดี๋ยวนี้เจ้าหน้าที่ไม่มี ป้ายก็ลงไปอยู่ด้านล่าง ก็หายไปหมด เพราะเจ้าหน้าที่ไม่มี พัฒนาเกษตรภายในตำบลนั้นจะเกิดมาจากศูนย์นี้

ชาย ไชยชิต: ความร่วมมือนี้?

สุทิน ปานเกิดผล: สมมติว่ามี 9 หมู่บ้าน ก็ 9 คน รวมทั้งนายก อบต. สมาชิก อบต. ก็เป็น 10 กว่าคน เกษตรกรเป็นเลขานุการ ก็ทำแผนในตำบลนั้น เราจะส่งเสริมอะไร เราจะประชุมอะไร แล้วก็เสนอแผนนี้ให้นายก อบต. อนุมัติ ถ้านายก อบต. เป็นประธาน เสนอเอง เชนเอง

ชาย ไชยชิต: แปลว่าในหลายที่มันก็ยังทำงานอยู่ใช้ไหมครับ

สุทิน ปานเกิดผล: ตอนนี้อยู่แต่จะให้เวิร์คเหมือนเมื่อก่อนมันก็จะบางจุด บางจุดที่เจ้าหน้าที่เข้าไปประสานกันตลอด ต้องบอกว่าตั้งแต่ปี 2552 มาเนี้ การก็จับขึ้นทะเบียนอย่างเดียว หนัก

ชาย ไชยชิต: รับอย่างเดียวไม่ได้รู้กละนะ

สุทิน ปานเกิดผล: ประชุมบ้างหรือเปล่าไม่รู้ เดือนละครั้ง

เฉลิม สายโสภา: แต่ช่วงหลังนี้ประชุมเยอะเพราะว่าเกษตรฯไม่มีเวลาเข้าไปหาหารือ

ชาย ไชยชิต: พี่ก็เป็นหนึ่งในกรรมการศูนย์หรือครับ

เฉลิม สายโสภา: ครับ

สุทิน ปานเกิดผล: เป็น รับทุกตำแหน่ง

ชาย ไชยชิต: แล้วเป็นอย่างไร ศูนย์เราเป็นอย่างไรครับ มีโครงการอะไรที่ อบต. อนุมัติแล้วมันแบบโดนใจ หรือส่งผลดี ๆ

เฉลิม สายโสภา: ก็ส่วนมากจะศึกษาดูงาน และงบประมาณที่ว่าจะตอบรมให้ความรู้ก็ถือว่าใช้ได้ แต่ตรงนี้นั้นแล้วจนรอดเจ้าหน้าที่ก็ยังไม่พอ ขนาดตำบลใหญ่ ๆ อย่างสมมติตำบลหนองกะท้าว ตำบลหนึ่ง 27 หมู่บ้าน อย่างของตำบลห้วยเหี้ยกับตำบลบ้านแยงก็ 23-24 หมู่บ้าน แล้วเกษตรฯคนเดียวไปทำงานทั้งเสาร์-อาทิตย์ ก็เหนื่อยใจเกษตรฯ เจ้าหน้าที่ไม่พอ “ทำไมตัดออก ทำไมไม่เสริมมา 11 ตำบล เจ้าหน้าที่ 5-6 คน”

ชาย ไชยชิต: มันเป็นไปได้เลยนะที่จะทำงานให้มันเต็มที่

เฉลิม สายโสภา: ผมก็ยังงง ๆ

ชาย ไชยชิต: คือเรามักจะได้ยินแต่คนว่าราชการว่ามันล่าช้า ไม่เคยเห็นหน้าเห็นตาเลยเกษตรฯอะไรอย่างนี้ แต่ก็ไม่ใช่ใจข้อจำกัดแบบนี้

เฉลิม สายโสภา: ครับ ความจริงน่าจะเพิ่มบุคลากรให้อย่างน้อย ๆ น่าจะตำบลละ 1 ท่าน ผมว่ามันจะสมน้ำสมเนื้อกัน ตำบลใหญ่สัก 20 กว่าหมู่บ้านขึ้นไป สัก 2 คน นี่เล่นไปคนเดียว บางทีเจอไป 2 ตำบล

ชาย ไชยชิต: ไม่ไหว หมดแรงนะ

เฉลิม สายโสภา: น้ำท่วม ช่วงนี้ตรวจยางพารา ก็ต้องเดินทุกแปลง นับต้นทุกต้น

สุทิน ปานเกิดผล: ยางพารานี้มันหนักเลย

เฉลิม สายโสภา: แล้วไม่ใช่ว่ามีเบี้ยเลี้ยง ค่าใช้จ่ายอะไรอีก ทั้งผู้นำ กรรมการ อพม. (อาสาสมัครพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์) เขาเดิน ผมว่านี่ไม่ใช่ของเล่น ๆ เลยนะ นี่งานข้างเลยละ

ชาย ไชยชิต: อันนี้ก็ต้อง ก.พ.ร. (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาระบบราชการ)

สุทิน ปานเกิดผล: ทางเกษตรก็ได้คณะกรรมการศูนย์ช่วย

ชาย ไชยชิต: ช่วยงานได้เยอะ แบ่งเบาใช้ไหมครับ

สุทิน ปานเกิดผล: แบ่งเบาเพราะว่าคณะกรรมการศูนย์จะมีทั้งกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ทั้งอาสาสมัครเกษตร

ชาย ไชยชิต: ส.ป.ก. มีไหมครับทำงานกับ อบต. เทศบาล หรือ อบจ.

ประดิษฐ์ ใจรังษี: มีครับแต่เราไม่ได้มีศูนย์ ไม่ได้มีอะไรนะ ส่วนใหญ่ทางองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจะต้องมาใช้ข้อมูล ที่ ส.ป.ก. ไม่ว่าจะเป็นเชิงพื้นที่หรือข้อมูลเชิงตัวเกษตรกร เพราะว่าเราต้องเกี่ยวข้องโดยเฉพาะในเรื่องของการเก็บภาษี บำรุงท้องที่ ชัดเจนมากเลย การเก็บภาษีบำรุงท้องที่ที่จะต้องมีส่วนเกษตรกรและพื้นที่ชัดเจนว่าใคร ก็ราย เพราะฉะนั้นพวก อบต. ก็จะมาขอคัดลอกรายชื่อจาก ส.ป.ก. เพื่อจะมาทำแผนที่การเก็บภาษี ในเชิงการประสานกัน อบต. กับ ส.ป.ก. รู้สึกจะ โอเคมากเลย เราขอความร่วมมืออะไรไป เขาให้หมด แล้วโครงการต่าง ๆ ถ้า ส.ป.ก. เรามี เราอยากทำโครงการ ขอ งบประมาณในส่วนใดส่วนหนึ่งที่ขาดเป็นงบจ่ายขาด เป็นงบส่งเสริมที่พี่สุทินพูดถึงก็เผื่อทางเขายังมีอยู่ เราเอาโครงการที่ เราคิด เห็นมีเงินตรงนี้ หรือไม่มีเรามีโครงการอย่างนี้ ท่านนายก อบต. ท่านสนับสนุนตรงนี้น้อยได้ไหม ผมมีโครงการที่จะ ให้อุดหนุน ยิ่งเรียนรู้เขาให้เลย อย่างกรณีของตำบลบ้านดง ตอนนี้เขามีโครงการไตรภาคีคือ มี ส.ป.ก. มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ มหาวิทยาลัยแม่โจ้ ทำโครงการไตรภาคีเรื่องเลี้ยงโค ในการเก็บข้อมูลในการที่จะหาตัว เกษตรกรเข้าร่วมโครงการแล้วทางกลุ่มเขาของบจัดซื้อเครื่องมือผสมเทียม ส.ป.ก. สนับสนุนเครื่องมือผสมเทียมไปไว้ที่ อบต. อยู่ที่ประมาณ 100,000 บาท จัดของ ส.ป.ก. ไปให้ เราให้ อบต. คัดเลือกคนไปเรียนรู้ที่มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ที่ ส่งไป 5 คน ไปอบรมเรื่องการผสมเทียม ทุกคนได้ใบประกาศเท่ากับสัตวแพทย์ ผสมเทียมได้หมด แต่ว่าเขาไม่ได้มีวิชาชีพ พวกนี้ รับรองตัวเองไม่ได้ก็ต้องให้สัตวแพทย์รับรองแก่คนทำเกษตรกร นี่คือประสานกัน แล้วมีอีกตำบลหนึ่ง เขาขอ เครื่องจักร ส.ป.ก. โดยปกติภารกิจในเรื่องของพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานที่พี่สุทินพูดถึง 1 ใน 4 ภารกิจถ่ายโอนไปแล้ว ถ่ายโอนไป บัป อบต. ก็มีงบประมาณ แต่ขณะที่ ส.ป.ก. เราแต่ก่อนมีวิตะ เครื่องจักรเต็มหมดเลย เขามีน้อยอยู่ก่อนหนึ่ง ถ้าเขาไปจ้างทำ ถนนเขาได้สัก 3 กิโลเมตร งบก่อนนี้ เขาขอเครื่องจักรจาก ส.ป.ก. ก็เห็นว่าเป็นประโยชน์กับพี่น้องเกษตรกรในเขตปฏิรูป ที่ดิน อนุมัติเครื่องจักรลงมา โดยใช้เงินที่จะได้ถนน 3 กิโลเมตรไปเติมน้ำมัน ปรากฏว่าเราได้ 22 กิโลเมตร ลักษณะอย่างนี้ เราก็ใช้เงินกรณีศึกษาตัวอย่างว่า ถ้าเกษตรกรในเขตปฏิรูปที่ดินเราได้ร่วมคิด ร่วมทำกันอย่างนี้ รู้ว่าทำอย่างนี้ ๆ ได้มันจะเป็นประโยชน์ ลองดูสิว่าตรงไหนจะเป็นอย่างนี้ได้อีกไหม แต่ว่า อบต.ต้องสมทบนะ เพราะ ส.ป.ก. เราไม่มีน้ำมันแต่เรามี เครื่องจักร ลักษณะนี้ เพราะฉะนั้นทำงานเชิงบูรณาการ อบต. กับ ส.ป.ก. ประสานกันดี ดีทุก อบต. มันให้เนืองงานอันเป็น ประโยชน์ต่อกัน ได้งานทั้งสองฝ่าย

ชาย ไชยชิต: ในพื้นที่นะ

ประดิษฐ์ ใจรังษี: ครับ ผลประโยชน์แก่ชาวบ้าน ผลประโยชน์แก่หน่วยงานคือ ได้งาน ผลประโยชน์แก่ อบต. คือ ได้ความ ละเอียดและชัดเจนในเรื่องของการเก็บเงิน ชาวบ้านได้ประโยชน์ในด้านของโครงการต่าง ๆ ที่ลงไป มันก็โอเค ที่อื่นที่ไม่รู้จะ เครื่องจักรเฉพาะที่พิษณุโลก

ชาย ไชยชิต: ก็เป็นความร่วมมือจริง ๆ

ประดิษฐ์ ใจรังษี: ครับ

ชาย ไชยชิต: คือแชร์ทรัพยากรกัน

ประดิษฐ์ ใจรังษี: ถ้าเขาไปจ้างทำเองก็เท่ากับ 3 กิโลเมตร แค่นั้น ผู้รับเหมา กิโลเมตรละล้าน แต่ทำกับ สปก. ได้ 22 กิโลเมตร เอาเครื่องจักรมา ส.ป.ก. ออก 40% คือ ค่าเบี่ยงเทียบกับค่าที่หักเท่านั้น กับเครื่องจักร

ชาย ไชยชิต: อย่างนี้ก็คือเหมือนกับเป็นการริเริ่มของพื้นที่ ของบุคลากรในพื้นที่ แต่ถ้าเป็นเหมือนอย่างเกษตรฯ เป็นนโยบายใช้ไหมครับ มีกลไกที่ชัดเจน แต่ความสำเร็จมันก็ขึ้นอยู่กับเงื่อนไขว่ามีเจ้าหน้าที่หรือเปล่า แล้วก็บุคลากรอาสาสมัคร คนที่ทำงานอยู่ในตำบล พี่ก็คงเหนื่อยกันด้วยนะ เหนื่อยไหม

ประดิษฐ์ ใจรังษี: ไม่เหนื่อย มันก็โอเคนะ มันก็สะท้อนกันอย่างนี้ บางเรื่องบางที่เราก็อธิบายในการทำงาน

ชาย ไชยชิต: สุดท้าย อันนี้จะถามในแง่ของความรู้สึก ในแง่ของการมองตัวเองของพี่แต่ละคนในฐานะที่ทำงานอยู่ตรงนั้นครับ ทำงานให้กับราชการ ทำงานให้กับความต้องการของกลุ่มคนที่มันเห็นหน้าเห็นตากันชัดเจน คืออารมณ์ความรู้สึกที่ผ่านมา พี่มีหลักการอย่างไรในการทำงาน โดยเฉพาะการเป็นข้าราชการในพื้นที่ ระดับกลาง ระดับบนในพื้นที่ เวลาเจอ เช่น ชาวบ้านมาบ่น ส.ป.ก. หรือเวลาที่ข้างบนบีบอะไรลงมา เรามีหลักการอะไรที่ทำให้เรายังทำงานได้ แล้วก็ทำการทุ่มเทแบบนั้นที่เห็นอยู่ พี่มีหลักการอย่างไร

สุทิน ปานเกิดผล: ของผมคือ ถืออย่างเดียวไปที่ไหนให้เขารัก ไปที่ไหนเราช่วยให้เต็มที่เท่าที่เรามีความสามารถช่วยเขาได้ ขอให้อย่างเดียวอยู่ดี กินดี ของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เราเป็นข้าราชการแผ่นดิน ปัญหาмиให้แก้ ทุกอย่างเรามีปัญหาหมด แต่ถ้าทุกอย่างปัญหาเราหนี อย่างนี้คือไม่ใช่ เราต้องเข้าถึงปัญหา ผมเข้าไปหลายที่มีปัญหาเราก็ก็นั่งคุยกัน จนนายอำเภอบอกผมว่าเกษตรฯถึงผู้ถึงคน ทำงานจริง เพราะเราต้องการช่วยชาวบ้าน ก็ทุกอย่างมันต้องเข้าถึงปัญหา

ชาย ไชยชิต: แล้วไม่เหนื่อย? ทำงานเกินกว่าตัวหนังสือ หรือกำหนดไว้ให้ทำแค่

สุทิน ปานเกิดผล: เราปฏิบัติงานแล้วเราทำงาน เราต้องช่วย อย่างคติของยุวเกษตร ทำดียิ่งกว่าดีที่สุด ให้ดีที่สุด ผมไปอยู่ที่ไหนก็คนเดียว แม่น้ำไม่ไปด้วย ผมก็สบายใจ ผมก็ทำงานได้ เข้าลุยพื้นที่ โทรศัพท์ผมบอกทุกคน 24 ชั่วโมง

ชาย ไชยชิต: เกษตรกรโทรหาเกษตรอำเภอได้เลย?

สุทิน ปานเกิดผล: โทรได้เลย ข้ามอำเภอก็โทรหาตอนนะ ก็เต็มใจที่จะช่วยและดีใจที่มีหน่วยงานมาร่วมด้วย

ชาย ไชยชิต: มันรู้สึกอย่างไรครับ

สุทิน ปานเกิดผล: มันสบายใจ

ชาย ไชยชิต: มันสบายใจที่มีเพื่อนใช้ไหม

สุทิน ปานเกิดผล: มีเพื่อน

ชาย ไชยชิต: ของพี่ล่ะครับ ทำไมพี่ไม่ทำงานตามอำนาจหน้าที่ ตัวหนังสือเขาเขียนไว้ 10 อย่าง พี่ก็ทำแค่ 10 อย่างก็พอ พี่จะมาคิดทำไมให้เหนื่อย มาถามปัญหาของชาวบ้านว่าปัญหาของคุณคืออะไร พี่คิดเองก็ได้ พี่เรียนสูง จบมาเชี่ยวชาญ รู้หรือกว่าปัญหาเขาคืออะไร คิดเองให้ก็ได้ คิดโครงการให้ได้ยังได้เลย แต่ทำไมพี่ต้องไปนั่งคุย ไปถามเขาทีละขั้นตอน มันเหนื่อย มันเสียเวลา

ประดิษฐ์ ใจรังษี: มันรวม ๆ กันหลายอย่างนะ เวลาทำงาน อย่างแรกเลยที่พี่นึกถึงคือนโยบาย หนึ่งไม่พ้นนะคือ นโยบายว่าอย่างไร อย่างน้อยที่สุดนโยบายต้องเป็นที่พึงให้เรา แล้วเราคิดนะ หลบไม่ได้ ถ้าหลบนโยบาย ไปแน่ แต่ว่านโยบายตรงนั้นมันคือ แนวทางเฉย ๆ แนวทางในการปฏิบัติ ส่วนวิธีการที่จะมาคิดเอาเอง ที่บอกว่าทำไมต้องคิดแทนอะไรอย่างนี้ เผอิญเรามีเรื่องที่เคยทำงานกับทาง JICA ของญี่ปุ่น มันเป็นโครงการที่ดีมาก เขามาศึกษาแล้วเขาก็ให้เกษตรกรมีส่วนร่วมทุก ๆ ขั้นตอน ตั้งแต่ร่วมคิด ร่วมทำอะไร เรามองเห็นแล้วว่า งานอย่างนี้เป็นงานที่ชาวบ้านเขาเรียนรู้ตัวเอง เขาศึกษาตัวเองจนเขาเรียนรู้ตัวเองได้ แล้วเขาก็สามารถที่จะมาสร้างแนวทางในการแก้ปัญหาของเขาเอง แล้วเขาก็จัดการกิจกรรมเพื่อจะแก้ปัญหาของเขาเอง มันแก้ได้จริง เห็นแล้วเขาได้แทบของค่าเลย ตอนนั้นพี่อยู่ที่แพร่ประมาณ 4 ปี ก็เลยยึดติดมาตลอดว่าการทำงานแบบนี้มันก็เป็นก้าวหนึ่งของระบบการทำงานที่ทำให้เกิดความสำเร็จ เอาสำเร็จเป็นหลักนะ เพราะฉะนั้นงานเร่ง ๆ พี่ก็ทำได้หมด แต่ใจนึกอยู่ตลอดเวลาว่ามันเสร็จแล้วไม่มีคุณภาพ มันทิ่มแทงหัวใจเรานะว่ามันต้องเอาให้สำเร็จสักอย่างหนึ่งก็เลยอ่านนโยบายกับหลักการเราก็ทำ แต่เนื้องานเราทำเสร็จแล้ว เราสามารถที่จะสร้างผลงานต่อไปได้ให้มันเกิดความสำเร็จ ถ้าเรารักเกษตรกร ถ้าเรามีใจอย่างเกษตรกร อย่างที่บอกพี่เป็นเกษตรกร พ่อเป็นเกษตรกร เพราะฉะนั้นเวลาเขาเดือดร้อนเราจะเข้าใจลึก ๆ ว่ามันเดือดร้อนนะ ไม่มีเงิน เราก็คงพยายามที่จะแก้ แต่สิ่งที่แก้มันไม่ใช่ปัญหาของเรา ปัญหาของเขา เขาไปคิดเอง เขาต้องหาแนวทางเองแล้วเขาต้องลงมือทำเอง แต่ทุกขั้นตอนตรงนี้ถ้ามันติดปัญหาอะไรบอก ถ้าเราช่วยได้เราจะช่วยเราเป็นนายไปรษณีย์ “พี่ช่วยหน่อย น้องช่วยที” “พี่ต้องช่วยตัวเองนะ” รวมไปถึงมันก็สามารถที่จะไปได้ ที่สำคัญที่สุดคือศรัทธา ยึดหลักมาโดยตลอดว่าศรัทธาระหว่างหน่วยงานต้องเกิด ถ้าพี่สุทินไม่รู้จัก ผมไม่เคารพพี่สุทิน เวลาเชิญพี่สุทินก็ไม่ว่าง ไปไม่ได้ ติดธุระ เกษตรกรเหมือนกัน ถามดูเคยปฏิเสธผมไหม

ชาย ไชยชิต: ใจไข่มุข ต้องใจก่อนนะ

ประดิษฐ์ ใจรังษี: ปฏิเสธไม่ออก ศรัทธา เคารพกัน เป็นพี่เป็นน้อง เป็นเพื่อนกัน ช่วยไปไหน พี่เฉลิมไปกรมเขาจัดต้องไป แต่ถ้าแยกหูไส้กัน ไม่รู้จักกัน “พี่เฉลิมไปโน่นหน่อย” “ผมมีธุระ” ศรัทธาระหว่าง หนึ่ง หน่วยงาน สอง ตัวเจ้าหน้าที่กับเกษตรกร สาม เพื่อนร่วมงาน สามอย่างนี้ต้องให้เกิดให้ได้ ถ้าเกิดตรงนี้ได้ รับรองได้งานสะดวก ขอใครก็ได้ แต่ถ้าไม่ศรัทธาไม่ยุ่ง “ไปทำของมึงเถอะ เรื่องของกูมีเยอะเยอะไป เรื่องอะไรมายุ่งกับกูอีก”

ชาย ไชยชิต: ส่วนใหญ่เป็นอย่างนี้ใช่ไหม ส่วนราชการด้วยกันส่วนใหญ่เป็นอย่างนี้ใช่ไหม

ประดิษฐ์ ใจรังษี: ไม่ค่อยมีนะ ไม่ค่อยมี ต้องบอกว่าส่วนน้อย ส่วนน้อยมาก แต่มี เขาก็ไม่ได้พูดอย่างนี้ เพียงแต่ว่าผมยุ่งงานผมเยอะแล้ว อะไรอย่างนี้ เหมือนบางหน่วยงานเราเห็นมันเป็นเรื่องที่ อย่างของเกษตรฯติดภาระ โอเคไม่เป็นไร เรามีตัวแทนชาวบ้าน แต่บางหน่วยงานที่เราเห็น ไม่มีอะไรหรอก แต่เขาไม่อยากจะลงมาเล่นกับเรา มันก็มี ทุกสังคมมันก็มีทั้งคนที่ปฏิเสธ และมีคนรัก แต่พวกเหล่านี้ถ้าเราสามารถสร้างศรัทธา เดี่ยวเขาก็มา

ชาย ไชยชิต: ก็คือไว้เนื้อเชื่อใจกัน

ประดิษฐ์ ใจรังษี: ครับ ไม่รู้เวลาไปอบรมนะ ใครที่กวน ๆ นะเดี๋ยวเป็นพวกกับพี่จนได้แหละ เสร็จแล้วพวกนี้หัวโวงนะ แล้วมันกล้าทำอะไรได้แนวร่วมอย่างดีเลย

ชาย ไชยชิต: ไม่ใช่ท่านผู้อำนวยการนะเวลาลงไปพื้นที่

ประดิษฐ์ ใจรังษี: ไม่ใช่

ชาย ไชยชิต: ไม่ใช่ท่าน ต้องเรียกท่านใหม่ “ท่านเกษตรอำเภอ”

ประดิษฐ์ ใจรังษี: ไม่มีอะไรทั้งนั้นหรอก เราพี่น้องกัน เพื่อนกัน

เฉลิม สายโสภา: ชาวบ้านเราจะเรียก “หัวหน้า” จะติดปากเป็นส่วนใหญ่ พี่ประดิษฐ์ในแวดวงของข้าราชการ เขาก็จะเรียก “ผู้อำนวยการ” “ท่านเกษตรอำเภอ” แต่ถ่วงลงไปพื้นที่เกษตรกรเขาจะเรียก “หัวหน้า”

ประดิษฐ์ ใจรังษี: ผมไปไหนเรียก “พี่ประดิษฐ์” อย่างเดียวเลย ห้ามอย่างอื่น มันจะไม่มีอะไรมาบังเลยตำแหน่งนี้บางที่มันบัง

เฉลิม สายโสภา: มันเข้าง่าย เข้ากับประชาชนง่ายเวลาจะพูดจะสื่อกันจะเร็วขึ้น มันไม่นั่งเกร็ง ไม่รู้จะพูดจะเริ่มต้นอย่างไร

ชาย ไชยชิต: โอเคนะครับ ได้ข้อมูลครบถ้วน หลายอย่างเลยนะครับ มาก ๆ แล้วก็ประโยชน์มาก ที่มวิจัยก็จะเอาข้อมูลพวกนี้ไปวิเคราะห์ สังเคราะห์ออกมาให้ครับ แล้วก็ประเด็น ๆ นะครับ แล้วก็ที่จะตอบโจทย์งานวิจัยที่ได้บอกไปในตอนต้น และเดี๋ยวพอหลังจากที่ทำสังเคราะห์ข้อมูลเสร็จแล้ว เดี่ยวจะกลับมาอีกที แล้วเดี๋ยวจะลองมาเล่าให้ฟังว่าที่เราวิเคราะห์แบบนี้ ดีความแบบนี้และสรุปแบบนี้ มันใช่ไหม มันตรงไหมอีกทีหนึ่งนะครับ ดังนั้นไม่ต้องห่วงว่าที่เราพูดอะไรออกไปมันจะไม่ปลอดภัย ไม่ต้องห่วงนะครับ เพราะว่าเรามีโจทย์ชัด เวลาที่จะอธิบายก็จะอธิบายจากหลักการนะครับ เพราะการถอดสังเคราะห์แบบนี้อย่างน้อยมันเป็นบทเรียนสำหรับจังหวัดอื่น ๆ ได้ เป็นการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ได้ว่าพื้นที่นั้นมันเกิดแบบนี้ ทำแบบนี้ จังหวัดอื่น ๆ หรือข้าราชการในจังหวัดอื่น ๆ เขาอ่านหนังสือเล่มนี้ของ สกว. เขาอาจจะได้มุมมองใหม่ ได้บทเรียนที่พี่ ๆ ทำกันมา แล้วมันสำเร็จอะไรต่าง ๆ นานาครับ ก็คิดว่ามันเป็นประโยชน์นะครับ ทำไปคือตัวแบบ คือประสบการณ์ของเรา เพียงแต่ไม่มีคนมาเอาความรู้พวกนี้ออกมาเขียน ดังนั้น อาจารย์สีลาภรณ์ บัวสาย ก็เลยเห็นว่าควรจะทำงานแบบนี้ชวนเข้ามาอีกงานหนึ่งก็เป็นงานเบื้องหลังนะครับ วันนี้ก็ขอบคุณพี่ทุกท่านที่สละเวลาและก็ให้ข้อมูลที่ดีมากขอบคุณครับพี่

ชื่อ-นามสกุล	รศ.ดร. เสมอ ถาน้อย
ตำแหน่ง	คณบดีคณะวิทยาศาสตร์การแพทย์
สถานที่สัมภาษณ์	มหาวิทยาลัยนเรศวร
วันสัมภาษณ์	11 พฤศจิกายน 2556

ชาย ไชยชิต: ผมเป็นที่มาวิจัยจากมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ คณะรัฐศาสตร์ ทางอาจารย์สีลาภรณ์ บัวสายอยากจะให้ทางทีมวิจัยมาศึกษาเพื่อสังเคราะห์กระบวนการเรียนรู้ที่เกิดขึ้นในระหว่างที่ดำเนินโครงการความร่วมมือฯ ตั้งแต่เฟส (Phase) 1-2 ที่ผ่านมาก็อยากจะดูในมิติของทางรัฐศาสตร์ว่าสิ่งที่มันเกิดขึ้นมันมีนัยอย่างไรต่อการบริหารราชการ โดยเฉพาะในระดับภูมิภาค การทำงานของจังหวัด ก็ให้พวกผมมาเก็บข้อมูลในพื้นที่ ทั้งที่เป็นคนเคลื่อนงานในวงในหรือในพื้นที่ แก่นนำในการเคลื่อนงานฝ่ายต่าง ๆ รวมถึงองค์กรภาคี ผมได้ลงพื้นที่มาแล้ว 1 รอบ ในรอบแรกได้สัมภาษณ์เกษตรกร สัมภาษณ์พี่แห้ว (นางสุวรรณ เมืองพระฝาง) และแกนนำที่ช่วยกันเคลื่อนงานในพื้นที่ วันนี้ก็ได้มีโอกาสสัมภาษณ์พี่ที่ทำงานในสำนักงานการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม (ส.ป.ก.) และสำนักงานเกษตรอำเภอ และอาจารย์อีกท่านที่พี่ติดต่อให้ ซึ่งเป็นภาคีทางภาควิชาการที่สำคัญ โจทย์ที่ทางทีมวิจัยจะต้องสังเคราะห์ขึ้นมาก็คือว่าอะไรมันเป็นปัจจัยที่ทำให้พื้นที่ต่าง ๆ ที่ดำเนินโครงการความร่วมมือฯ มันประสบความสำเร็จ ซึ่งการเลือกพื้นที่ทางสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) เลือกให้ 4 พื้นที่เพื่อดูภาพรวม ความเหมือน ความต่าง ก็จะมีที่ชัยนาท พิษณุโลก กาฬสินธุ์ และนครศรีธรรมราช

เสมอ ถาน้อย: อันนี้ไม่จำเป็นว่าต้องเป็นแค่เรื่องปลูกฝังจิตใจไหม

ชาย ไชยชิต: ไม่ครับ

เสมอ ถาน้อย: เป็นกลไกทั่วไปที่ขับเคลื่อนในพิษณุโลก

ชาย ไชยชิต: ใช่ครับ ก่อนที่จะมาเป็นเรื่องปลูกฝังจิต กระบวนการความเป็นมามันเป็นอย่างไร เกิดการเรียนรู้อย่างไร คือโจทย์สำคัญที่ทาง สกว. อยากจะให้พูดถึงก็คือว่า ข้อมูลมันเป็นตัวแปรที่สำคัญอย่างไร การมีข้อมูลมันทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงการปฏิสัมพันธ์ของคนในพื้นที่อย่างไร โดยเฉพาะอย่างยิ่งในบทบาทของราชการเอง ส่วนราชการกับพื้นที่กลุ่มเป้าหมายเป็นอย่างไร การทำงานของจังหวัด การติดยุทธศาสตร์จังหวัด การมีข้อมูลที่มาจากข้างล่างมันส่งผลอย่างไร ซึ่งในแต่ละพื้นที่มันจะมีแบบแผนต่างกันไปบ้าง เหมือนกันบ้าง ชัยนาทการเคลื่อนงานก็จะเป็นอีกแบบหนึ่ง แต่โดยสิ่งที่เหมือนกันคือกระบวนการที่ สกว. ลงมา มีฐานมาจาก ABC (Area Based Collaborative Research) แล้วก็มาเป็นโครงการความร่วมมือ ๆ ข้อมูลที่ผมต้องการก็จะเป็นทั้งข้อเท็จจริง ความคิดเห็น และความรู้ลึกของผู้ที่อยู่ในแต่ละบทบาท ผมขออนุญาตเริ่มจากอาจารย์เลย ให้อ่านความกลับไปก่อนหน้าที่ยังไม่มีโครงการความร่วมมือฯ มาอาจารย์มีบทบาทอย่างไรในความสัมพันธ์กับพื้นที่ ชุมชน ครับ

เสมอ ถาน้อย: เดิมทีเดี๋ยวผมเป็นผู้ช่วยอธิการบดีฝ่ายวิจัย ที่นี้ด้วยความที่เป็นมหาวิทยาลัยนเรศวรกับการวิจัยเชิงพื้นที่มันก็ห่างกัน เพราะเรารู้สึกเหมือนว่ามหาวิทยาลัยราชภัฏจะแกร่งกว่าเราในด้านนี้ เราก็ก่อนบริหารงานวิจัยของมหาวิทยาลัยนเรศวรไปในเชิง Publication based ก็คือเน้นการตีพิมพ์เป็นหลัก แต่มันก็มีคำถามมาว่าเป็นมหาวิทยาลัยในจังหวัดแล้วทำไมไม่มีผลงานที่จะเป็นที่ประจักษ์ว่าเป็นผลงานที่ทำให้พื้นที่มันดีขึ้นเป็นรูปธรรมอะไรต่าง ๆ โชคดีว่าตอนที่ผมเป็นผู้ช่วยอธิการบดีมี รศ.ดร.พีรเดช ทองอำไพ ท่านเป็น รองผู้อำนวยการ (ผอ.) สกว. ซึ่งตอนนั้น สกว. launch (เริ่มปฏิบัติการ) งาน ABC ออกมา ก็จะมีมอบให้ รอง ผอ. แต่ละคนดูแลงานแต่ละภาคไป อาจารย์สีลาภรณ์ ตอนนั้นเข้าใจว่าดูแลงานภาคอีสาน อาจารย์พีรเดช ดูแลภาคเหนือกับภาคเหนือตอนล่าง แล้วมีแต่ละคนดูแลให้ครบทั้งประเทศ ที่นี้พอ launch งาน ABC มา ต่างคน

ต่างใช้วิทยายุทธ์ของตนเองในการขึ้นจอทอล์ก และ approach (วิธีดำเนินการ) กับพื้นที่ อาจารย์สโรภรณ์ ก็แบบหนึ่ง อาจารย์พีรเดช ก็แบบหนึ่ง สิ่งหนึ่งผมทำกับอาจารย์พีรเดช ในตอนนั้นก็ถือว่าเรา launch project ไปด้วยพร้อมกับการ PR (ประชาสัมพันธ์) งาน ABC ไปด้วยว่างานนี้งานของ สกว. ร่วมกับมหาวิทยาลัยในการที่จะเอางานวิจัยลงสู่ชุมชนลงสู่พื้นที่ให้เกิดการเปลี่ยนแปลงจริง ๆ

ที่นี้วิธีการทำงานของเราก็คือ สมมติว่าจะทำที่พิษณุโลก เราจะเรียกคนทำงานทั้ง 4 ภาค คือ ภาคประชาชน ภาคเอกชน ภาครัฐ และภาควิชาการ มาให้โจทย์กันเลยว่า 4 ภาคนี้มีความเห็นเหมือนกันไหมว่าพิษณุโลกต้องการงานอะไรในพื้นที่ โดยเราจะให้น้ำหนักของ 4 ภาคเท่ากัน ไม่ให้หนักไปในทางใดทางหนึ่ง ถ้าหนักไปทางใดทางหนึ่งสมมติว่าถ้าภาคประชาชนหนักไปทางนั้น โจทย์ก็จะเอียงไปทางนั้น เราพยายามที่จะ balance (สร้างสมดุล) 4 ภาคให้เท่ากัน เพราะฉะนั้นเราจะได้โจทย์พิษณุโลกออกมาว่าต้องการเรื่องนี้ ๆ แล้วเราก็ระดมความเห็นบอกว่าได้โจทย์ออกมาประมาณนั้นนะ แล้วจัด priority (จัดลำดับความสำคัญ) เลย์ว่าจังหวัดพิษณุโลกเรื่องหนึ่งคือเรื่องอะไร เรื่องที่สองคือเรื่องอะไร เรื่องที่สามคือเรื่องอะไร เราก็เริ่มต้นทำงานกันด้วยการที่เอานักวิจัยลงไปทำกับพื้นที่ โดยมีเงื่อนไขว่าโครงการวิจัยนั้นต้องมีอย่างน้อย 2-3 ภาคที่ผมพูดเมื่อครู่นี้เป็นผู้ร่วมวิจัยเพื่อไม่ให้หลุดประเด็นกันว่าสุดท้ายต้องมีคนใช้ประโยชน์ เพราะว่างานวิจัยหลักของมหาวิทยาลัยนเรศวร เมื่อก่อนนักวิจัยเขียนโครงการเสร็จก็ขอทุน จบแล้วก็ตีพิมพ์แล้วหายไป ชุมชนไม่ได้ แต่ตอนนี้คือ ตอนพัฒนา proposal (เค้าโครง) เราต้องเห็นตัว user (ผู้ใช้) ชัดเจนตั้งแต่แรกแล้วว่าใครจะใช้ต่อ ถ้าไม่มีเราจะไม่ให้ grant (เงินทุน) คือเราใช้หลักการอย่างนี้ทำมาจนถึงทุกวันนี้ มันก็เลยเกิดความร่วมมือกันเกิดขึ้นมา แล้วเกิดความรู้จาก ABC ขึ้นมา สุดท้ายผมก็ต้องไปเอาระดับนโยบายในจังหวัดเข้ามาเกี่ยวข้อง หรือนักวิจัยเองก็ต้องจับคนระดับนโยบายเข้ามาเป็นผู้ร่วมวิจัย ฉะนั้นเมื่อก่อนเกษตรจังหวัด สหกรณ์จังหวัด หรือว่าแม้กระทั่งนายอำเภอจะมีชื่อปรากฏเป็นผู้ร่วมวิจัยกับโครงการเรา

ที่นี้เราก็กทำโครงการไประยะหนึ่ง มันเริ่มเห็นผลแล้ว ที่นี้เห็นผลใน scale (ระดับ) พื้นที่ มันต้องขยาย วิธีการของเราคือจะเข้าพบผู้ว่าราชการจังหวัด บอกว่าตอนนี้เราเริ่มต้นอย่างนี้ได้แล้วนะ ผู้ว่าราชการจังหวัดเอาด้วยไหม ยกตัวอย่างเช่น เรื่องปุ๋ยสั่งตัด ที่ชัดเจนที่สุดคือ มันมีข้อมูลวิจัยพื้นฐานของอาจารย์สโรภรณ์ อยู่เดิมว่าเวลาเกษตรกรทำข้าวโพดแล้วขาดทุน ต้นทุนส่วนใหญ่อยู่ที่ค่าปุ๋ย โจทย์นี้ก็โยนจากอาจารย์สโรภรณ์ มาให้อาจารย์พีรเดช และอาจารย์พีรเดชบอกว่า “เรามีองค์ความรู้อยู่ที่มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์คือ ศ.ดร.ทัศนีย์ อัตตานันท์ ผมจะเอาทีมนี้มา แต่อาจารย์ต้องช่วยผมนะ ช่วยผมประสานกับพื้นที่ให้รับลูกกับเราว่าเขาจะลองเล่นเรื่องนี้กับเรา” นั่นคือ การเอาปุ๋ยสั่งตัดลงในพื้นที่

ตอนแรกเราก็ไม่ไปคุยกับผู้ว่าราชการจังหวัด เราก็กเอาจไปทำก่อน คนแรกที่ผมพูดเมื่อเช้าคือ สารวัตรเฉลิม (นายเฉลิม สายโสภา สารวัตรกำนัน ตำบลห้วยเหี้ย อำเภอนครไทย) ที่ลงมาทำกับเราก็คือมาลองเป็นหมอดิน ตรวจดิน วิเคราะห์ดิน และลองกับแปลงเขาตอน โดยตอนนั้นมี ผศ.ดร.ธนชัย กองแก้ว จากมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ที่ตอนนี้เสียชีวิตไปแล้ว ทำ plot (แผนการ) แรกออกมามันได้ผลชัดเจนมากแล้วเกษตรกรลดต้นทุนได้เยอะมาก ได้ผลผลิตที่ดี ผักมันเห็นชัดเจน ต้นก็แข็งแรง เวลาที่มีหน้าฝนหน้าลมมันไม่ล้ม มันชัดเจนตรงนั้น เขาก็ happy (สุขใจ) เขาก็ยิ้มได้ พอเป็นอย่างนี้แล้ว ต้องยอมรับการวิจัยนี้มันต้องมี PR ด้วยผู้ว่าราชการจังหวัดปรีชา (นายปรีชา เรืองจันทร์) แก่ขอออกสื่อ ผมก็เลยเชิญท่านไปลงพื้นที่ด้วยกัน ได้ออกสื่อต่าง ๆ เชิญท่านรองเลขาธิการ ส.ป.ก. ท่านวีระชัย นาควิบูลย์วงศ์ ลงไปด้วย เพราะพื้นที่ที่ปลูกส่วนใหญ่ใน อำเภอนครไทย ตอนนั้นเป็นพื้นที่ ส.ป.ก. ท่านก็ชอบมาก จริง ๆ แล้วท่านเป็นเพื่อนกับอาจารย์พีรเดช คือบางทีก็ต้องใช้เครือข่ายความสัมพันธ์ส่วนตัว จากที่ท่านเห็นผลอย่างนี้ ท่านเลยบอกว่า “ผมจะขยายในพื้นที่ ส.ป.ก. โดยการให้เกษตรกรเข้าไปใช้พื้นที่ในการทำข้าวโพด แต่มีเงื่อนไขคือ พื้นที่นี้ต้องใช้ปุ๋ยสั่งตัดนะ” ก็เกิดอย่างนี้ขึ้นมา

ถ้าจะสรุปให้สั้นลงก็คือเราสร้างความร่วมมือจากความสำเร็จมากกว่า ถ้าไม่มีอะไรไปบอกผู้ว่าราชการจังหวัด คงไม่เอาด้วย แต่เราไปบอกว่าเกษตรกรอยากจะได้ ตอนนั้นเขาทำแล้ว เขา happy (สุขใจ) แล้ว ผมไม่ได้บอกว่าผู้ว่าราชการจังหวัดต้องทำกับ สกว. แต่ผู้ว่าราชการจังหวัดต้องทำกับเกษตรกร เพราะเขายังติดขัดเรื่องแม่ปุ๋ย เขาอยากได้ระดับนโยบาย หรือระดับเกษตรอำเภอที่จะช่วยหาแม่ปุ๋ยให้เขา ผมเองก็หาไม่เป็นหรอก แต่ตอนทดลองทำเราหาให้เพราะนักวิจัยมีแหล่ง แต่ตอนนี้ถ้ามันจะขับเคลื่อนเองมันต้องเป็นระดับนโยบายที่จะช่วยหาแม่ปุ๋ยให้เกษตรกรใช้ได้ตลอดปีสำหรับการเพาะปลูกของเขา มันก็มีกลไกของจังหวัดเข้าไปช่วย ตอนนั้น คุณวิบูลย์ หงสยาภรณ์ ผู้ช่วยเกษตรจังหวัดพิษณุโลก เข้าไปช่วยหาแม่ปุ๋ยให้กับ

เกษตรกร มันก็เกิด model (ตัวแบบ) ขึ้นที่ตำบลห้วยเฮี้ย อำเภอนครไทย ว่าเกษตรกรรมของมันไม่ใช่เรื่องยากในการหาแม่ปุ๋ย ตอนแรกแม่ปุ๋ยมาจากจังหวัดอุดรธานีหรือจากที่อื่น เขาก็เอามาใช้กับพื้นที่ของเขาเอง จนมันสามารถเป็นกลไกที่เป็นปกติ คือไม่ต้องออกแรงมาก ไม่ต้องไปขนเอง สามารถสั่งซื้อได้ เขาก็โอเค ต่อไปข้าวโพดของเขาคือ ปุ๋ยสั่งตัด มันก็เกิดการขับเคลื่อนเองจนคนในพื้นที่อื่น ๆ ทั้งตำบลเนินเพิ่ม ตำบลนาบัว ก็เอาตาม แต่เท่าที่ผมฟังวันนั้นนะครับ กลไกที่เป็นชมรมหรือสหกรณ์หรือกลุ่มคนที่ทำเรื่องแม่ปุ๋ยเอง ของตำบลห้วยเฮี้ยถือว่าแข็งแรงที่สุด ที่อื่นอาจจะต้องอาศัยกลไกอย่างนี้ช่วยเสริมไป แต่ผมมองตัวเลขวันนี้แล้วผมคิดว่า เขาเอาต่อแน่ ๆ ในแง่ตัวเลขของผลกำไรและผลผลิต เพียงแต่ว่าแต่ละที่อาจจะมียุติวิธีแตกต่างกัน เพราะความใหญ่ของพื้นที่มันแตกต่างกัน อย่างตำบลห้วยเฮี้ย จริง ๆ เป็นแค่ตำบลเล็ก ๆ แต่เป็นจุดเริ่มต้นแล้วสิ่งที่คิดว่ามันเป็นรูปธรรมอีกอย่างหนึ่งคือ เราสร้างองค์ความรู้ไว้กับชุมชนไม่ได้อยู่กับตัวนักวิจัย จะเห็นว่าสารวัตรเฉลิมเขาเป็นวิทยากรของพื้นที่ เขาอบรมการตรวจดิน เขาอบรมการผสมแม่ปุ๋ยได้เอง โดยที่ผมกับทีมนักวิจัยไม่จำเป็นต้องลงไปแล้ว นั่นคือองค์ความรู้ที่ติดกับพื้นที่ ซึ่งผมว่ามันยังยืนดี นี่คือตัวอย่างหนึ่งที่ผมคิดว่ามันเป็นความสำเร็จ

อีกอย่างหนึ่งที่ผมจะยกตัวอย่างและเป็นผลงานที่ได้รับรางวัลก็คือ งานของ รศ.ดร.จิรวัฒน์ พิระสันต์ ที่เป็นการท่องเที่ยวรอบอุทยานจังหวัดสุโขทัย (อุทยานฯ) อาจจะเคยได้ยิน หรือถ้าไม่เคยได้ยินก็อาจจะค้นข้อมูลที่ทาง สกว. ซึ่งได้รางวัล สกว. ยอดเยี่ยมปี 2554 โจทย์ง่าย ๆ ก็คือว่านักท่องเที่ยวไปเที่ยวเมืองเก่าที่สุโขทัย แล้วก็กลับมาอนิเมชันโลก แต่คนรอบ ๆ อุทยานฯ ไม่ได้ประโยชน์อะไรเลย อาจารย์จิรวัฒน์ก็เข้าไปดู พบว่ารอบ ๆ อุทยานฯ มันมีแหล่งท่องเที่ยวเยอะเลย สุโขทัยมีขามสังคโลกแต่ขายไม่ได้ขายให้กับนักท่องเที่ยว ต้องส่งไปขายที่อื่น กลายเป็นว่าเราสามารถสร้าง route (เส้นทาง) ท่องเที่ยวให้กับนักท่องเที่ยวที่ไปสุโขทัยในระยะไม่กี่ร้อยเมตรรอบ ๆ อุทยานฯ ได้ จนปัจจุบันนี้ชุมชนรอบ ๆ อุทยานฯ เขาสามารถสร้าง route (เส้นทาง) การท่องเที่ยวของเขาได้เอง สร้างความเข้มแข็งของเขาได้เอง แล้วตัวสินค้าของเขาถูกเปิดออกมาให้คนได้เห็น มีการแกะสลักพระพุทธรูปด้วยไม้สักโดยใช้ขวานสับอะไรต่าง ๆ อยู่แถว ๆ นั้นแหละ และล่าสุดผมออก grant (ให้ทุน) ไปใหม่ คือฝึกคนเหล่านี้พูดภาษาอังกฤษกับนักท่องเที่ยว ขยายของให้กับนักท่องเที่ยวได้เองโดยไม่ต้องผ่าน guide (มัคคุเทศก์) นี่คือผลงานที่ได้รางวัลและสิ่งที่สำคัญ คือ เราเชื่อใจด้วยการที่เขาได้ประโยชน์ พอชุมชนเขาได้ประโยชน์เขาขายของได้ เขาไม่ปฏิเสธงานวิจัย ฉะนั้นพออาจารย์จิรวัฒน์เข้าไปที่ไร ผมเคยพูดเสมอว่าถ้าอาจารย์จิรวัฒน์สมัครสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร (ส.ส.) ที่สุโขทัยอาจจะได้ก็ได้ เพราะตอนแรกเก็บรวบรวมข้อมูล แกะเดินทุกตรอกซอกซอยเพื่อให้ได้ข้อมูลนี้ออกมา แล้ววันนี้คนพวกนี้เขาเห็นประโยชน์ว่าเขาถูกขุดออกมาให้สาธารณชนได้เห็นมันมีแหล่งท่องเที่ยวตรงนั้นอยู่ส่วนผมเป็นผู้ประสานงานที่เรียนรู้โดยการใช้อย่างเป็นระดับ ๆ งานของสุโขทัยผมก็ PR (ประชาสัมพันธ์) ด้วยสื่อเหมือนกัน ผมเอนักข่าวช่อง 5 ช่อง 11 และช่อง TPBS มาจากกรุงเทพฯ มาถ่ายงานที่ผมจัด โดยผมเอนักข่าวหลังเป็นอุทยานฯ แล้วเอาชาวบ้านมาเดินแบบ แต่ให้เดินแบบด้วยผลิตภัณฑ์ที่เขาขาย ไปค้นใน youtube.com ได้มันจะมีการเดินแบบของชาวบ้านในงานนี้ซึ่งมันก็เป็นข่าวขึ้นมา จากนั้นก็ทำให้คนรู้จักตรงนี้มากขึ้น อีกอย่างหนึ่ง คือ พอเรามีงานอะไรที่มหาวิทยาลัยเนตรนารีมีประชุมหรือสัมมนาอะไรต่าง ๆ พอมีส่วนท่องเที่ยวเราก็พาไปตรงนั้นแหละ มันก็เป็นอีกช่องทางหนึ่งที่ทำให้เกิดการขยายตัวของนักท่องเที่ยว ก็มีหลายตัวอย่าง

สุดท้ายตัวอย่างความสำเร็จที่ผมจะบอกได้คือ จับมือกับเขาตั้งแต่ต้น เหมือนล่าสุดที่ผมทำ คือการท่องเที่ยวที่พิษณุโลก คนมาไหว้พระเสร็จแล้วก็ไปเหมือนกัน ไม่ได้หยุดต่อ อาจารย์จิรวัฒน์กับผมก็ทำกัน ทำแผนการท่องเที่ยวในเขตเมือง จะทำอย่างไรให้เขาอยู่ได้ 1 คืน และค้างที่นี้ด้วย พอลงสำรวจเสร็จ ผมก็คิดกับแก นักวิจัยบางคนก็คิด theme (หัวข้อหลัก) ไม่ออกว่าจะ “ขายของ” อย่างไร แต่สิ่งแรกที่ผมทำกับอาจารย์จิรวัฒน์ ก็คือ “อาจารย์ต้องไปจับมือกับนายกเทศมนตรีให้ผมก่อน ว่าเขาจะทำเรื่องนี้กับผม ถ้าอาจารย์จับมือได้ ผมจะคิดให้วิธีขายของ” พอทำโครงการนี้เสร็จผมขายของด้วยวิธีการทำหนังสือ ผมจำลองมาจาก ภาพยนตร์กวนมึนโฮ เส้นทางเกาหลีอะไรต่าง ๆ ว่าทำไมเราดูละครเกาหลีแล้วอยากไปเที่ยวเกาหลี ก็ลองมาดูหนังไทยแล้วอยากมาเที่ยวพิษณุโลกบ้างผมก็ทำภาพยนตร์ขึ้นมาเรื่องหนึ่งชื่อว่า “เส้นทางนี้มีรัก: Road of Love” เป็นหนังสือ วิธีการก็คือ เอาหนังสือเรื่องนี้ฉายหน้าวัดใหญ่ (วัดพระศรีรัตนมหาธาตุวรมหาวิหาร) ตอนเย็นให้ผู้ว่าราชการจังหวัดมาเปิด ให้ผู้สื่อข่าวมาดู ก็ฉายกันตรงนั้น พอฉายเสร็จก็ upload หนังสือเรื่องนี้บน youtube.com ภายในเวลาไม่กี่วันเป็นหมื่น view (ยอดการเข้าชม) นะที่คนเข้าไปดูเรื่องนี้แล้วอันนี้ก็เหมือนกัน จากนั้น key word (คำสำคัญ) ที่

ผมใช้ คือ “สีส้มใหม่ในสองแถว” ใช้กันทั่วจังหวัดพิษณุโลกเลย ใครจะจัดงานอะไรก็ใช้คำว่า “สีส้มใหม่ในสองแถว” จนบางครั้งลูกชายผมแซว “คำนี้ของป้าทำไมมีคนเอาไปใช้” ผมก็บอก “ช่วงมันเถอะ” ก็คือเราใช้ก่อนแล้วเราคิดว่ามันเป็นคำที่ขายได้ก็ใช้ไป มีคนไปจัดนิทรรศการที่ห้างเซ็นทรัลก็ใช้คำนี้ก็ไม่ใช่ไร ผมก็เดินเที่ยวงานนี้อยู่ ผมเดินผ่าน เขาก็กวักมือเรียก “อาจารย์มาดูสีส้มใหม่ในสองแถวหน่อยสิ เอาของอาจารย์มาออกด้วย” ผมบอกว่า “ก็ไม่ใช่ไร ช่วย ๆ กัน” ตอนนั้นเทศบาลนครพิษณุโลกจะจัดงานอะไรที่เป็นเชิงประชาสัมพันธ์ก็จะใช้คำลักษณะนี้ตาม ๆ กันไป พอขายอย่างนี้ได้ผมก็ทำโครงการต่อ โดยให้คนไปสำรวจดูว่าหลังจากที่เราดำเนินการ “สีส้มใหม่ในสองแถว” ลงไป เศรษฐกิจการท่องเที่ยวในจังหวัดพิษณุโลกมันดีขึ้นจริงหรือเปล่า ผมกำลังให้โครงการไปทำ อันนี้ก็เป็นอีกตัวอย่างหนึ่ง

เพราะฉะนั้นผู้ว่าราชการจังหวัด นายปรีชา เรืองจันทร์ จะรู้จักผมกับอาจารย์จิรวัฒน์ เป็นอย่างดี เพราะว่าเราชอบไป “ขายของ” ให้ท่านและชอบให้ท่านมาเปิดงาน แล้วมันซื้อใจกันได้จริง ๆ นะ เพราะแม้ว่าผู้ว่าราชการจังหวัดจะจัดงานอะไรก็ตาม แต่งานไหนที่ขอให้แกมาเปิดงาน แกจะปลื้มตัวมา เพราะแกเห็นว่าเราทำให้จังหวัดจริง ๆ ทาง สกว. กับทีมวิจัยทำงานให้กับจังหวัด เพราะฉะนั้นแกจะให้ความสำคัญ แกไม่ต้องลงทุนอะไรแค่พูดในเชิงนโยบายว่าจะสนับสนุนงาน ABC ลักษณะนี้ในพื้นที่ อันนั้นมันก็เป็นแม่เหล็กอย่างหนึ่ง เวลาผู้ว่าราชการจังหวัดไปเปิดงานอะไร ไปปาฐกถาอะไร ไปให้แนวคิดให้เรา ระดับนโยบาย ระดับหัวหน้าก็ต้องมา แล้วเวลาผู้ว่าราชการจังหวัดสั่งอะไรมันก็จะเคลื่อนได้ในระดับหนึ่งแล้วเราค่อยไปทำงานเองกับคนที่เราอยากจะทำงานด้วย อันนี้ก็ชัดเจนว่าเป็นรูปแบบที่เราทำสำเร็จ

พออย่างนี้ ทาง สกว. เห็นวิธีการทำงานของผมกับทางทีมวิจัยก็เกาะติดเลย อย่างตอนนี้ให้ทุนออกมาอีก 1 ทุนให้ทำเส้นทางท่องเที่ยว “Route 12” หรือ เส้นทางหมายเลข 12 พิษณุโลก-เขาค้อ ซึ่งมันมีแหล่งท่องเที่ยวตลอดเส้นทาง แต่ทุกคนคิดว่าถ้าจะมาที่นี่ต้องมาหน้าหนาวเท่านั้น ผมก็เลยทำโจทย์ใหม่ว่าให้ Route 12 มาเที่ยวได้ทั้งปี เพราะจริง ๆ หน้าฝนก็คือการล่องแก่งแม่น้ำเข็ก หน้าหนาวขายได้อยู่แล้วเขาค้อกับภูทับเบิก แต่หน้าร้อนเราจะขายอะไร หน้าร้อนไม่มีใครอยากมาพิษณุโลกหรือเพชรบูรณ์เท่าไรหรอก เพราะฉะนั้นเราต้องค้นหาว่า Route 12 ขายได้ทั้งปี ตอนนี้ผมก็ลุ้นอยู่ว่าคำตอบจะเป็นอย่างไร เพราะหน้าหนาวกับหน้าฝนเราไม่หวง แต่หน้าร้อนเราจะมีของขายจริง ๆ ใหม่ในการท่องเที่ยวเส้นทางนี้ นอกเหนือจากร้านกาแฟที่มันมีเยอะ ๆ ในตอนนี้ ก็กำลังทำกัน แล้วก็เมื่อก่อนนั่งรถจากกำแพงเพชรก็ยังคิดกันเลยว่า “อาจารย์หนึ่งเราก็กินมาแล้วนะหนึ่งสัปดาห์ ถ้าเกิด route 12 เสร็จ อาจารย์จะขายของอย่างไร” ผมบอก “ผมจะทำคอนเสิร์ตที่เขาค้อ แล้วเปิดตัว route ท่องเที่ยวนี้ให้เขาค้อ” อาจารย์ก็สโลมาถนัดแกอึ้งนะที่ผมทำหนึ่งสัปดาห์บอกไม่เคยมีผู้ประสานงานคนไหนคิดวิธีขายของอย่างนี้มาก่อนเลย ปกติก็คือจัดประชุม ส่งงานให้กับทางวิชาการ เชิงนโยบายเอาไปใช้ต่ออะไรอย่างนี้ ผมไม่ทำ ผมก็บอกว่าผมจะ “ขาย” อย่างนี้

ชาย ไชยชิต: จึกแนวเลย

เสมอ ถาน้อย: จึกแนวเลย แล้วก็ใครอยากมา route 12 มาเส้นทางสองแถวก็ไปดูใน youtube.com ก็ตามพระเอกนางเอกคู่นี้ไป อย่างไปกินลูกชิ้นปิ้งก็ไปร้านนี้ อยากไปกินก๋วยเตี๋ยวห้อยขาาก็ไปตรงนี้ มันทำให้สีส้มของการท่องเที่ยวที่นี่มันคึกคักขึ้น อย่างบู้สังตัดเขาก็ออก event (งาน) บ่อย คุณอาณัติ (นายอาณัติ สุทธิเสมอ) ก็ไปกรุงเทพฯ ไปอะไรต่าง ๆ เยอะเหมือนเดินสาย

อาณัติ สุทธิเสมอ: ไปบ่อยครับ เหมือนตัวโชว์หลักพิษณุโลก

ชาย ไชยชิต: ขออนุญาตย้อนกลับไปนิดหนึ่ง ก็คือได้เห็นแล้วว่าการทำงานวิจัยที่จะตอบโจทย์ในพื้นที่ พอทำแล้วมันมี impact (ผลสะท้อน) จริง ๆ แต่ว่าผมอยากจะให้อาจารย์ช่วยให้ภาพนิดหนึ่งว่า เวลาที่เราเอางานวิจัยลงไปทำความเข้าใจแล้วให้คนข้างล่างในพื้นที่มีส่วนร่วมในการเก็บข้อมูล ในการที่จะจัดกระบวนการต่าง ๆ มันมีความยากไหมครับ

เสมอ ถาน้อย: ยาก อย่างเรื่องปุ๋ยสั่งตัด ตอนแรกผมคิดว่าเกษตรกรจะไม่เอาแน่ ๆ เพราะว่าแค่ซื้อกิ่งแล้ว ผมเองสอนนิสิตแพทย์นะ สอนผ่าศพ ผมก็ไม่ว่างปุ๋ยสั่งตัดเป็นอะไร แต่ต้องทำหน้าที่ประสานงาน ผมต้องไปอ่านดูว่าปุ๋ยสั่งตัดมันคืออะไร จริง ๆ มันก็คือ ตัดเชื้อให้ตรงกับผู้ใส่ใช้ใหม่ ก็คือดินเป็นโรคอะไรก็ใส่ปุ๋ยตามนั้น ใส่ยาตามนั้น ก็ต้องซื้อใจด้วยสิ่งที่เขาจะต้องได้รับตอบแทน ก็คือตอนแรกเราก็ให้ก่อน เวลาทำวิจัยก็คือเกษตรกรเขาไม่มีเงินมาลงทุนกับเราหรอก พื้นที่เขาก็ไม่กล้าเอาเงินมาลงกับเราหรอก แล้ว สกว. ก็ลงไปเต็มที่ ก็คือทั้งค่าวิทยากร ค่าตรวจ ตอนนั้นแม้กระทั่งแจกชุดตรวจให้เกษตรกรด้วยนะ หมู่บ้านละ 1 ชุด คือให้เขาไปฝึกตรวจกัน แล้วเอาดินมาตรวจกัน ให้ชุดนั้นไว้ในพื้นที่เลย แล้วชุดนั้นมันตรวจได้ประมาณสักร้อยละ 50 ร้อยกว่าแปลง อันนั้นก็ให้เขาไป แล้วก็ฝึกกัน ตรวจกันก็ได้ผล เพราะว่าชุดนั้นเป็นชุดเบิกฤกษ์ หลังจากนั้นตอนนั้นไม่จำเป็นแล้ว เขารู้แล้วว่าเราจะซื้อชุดตรวจนี้จากมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ถ้าเขาจะขยายเขาก็ไปซื้อใหม่ เพราะฉะนั้นตอนนั้นก็ไม่จำเป็นแล้วที่เราจะไปให้เขาฟรี เขาสามารถที่จะรวมเงินกันไปซื้อชุดเอง ปุ๋ยรอบแรกเราก็ลงให้ แปลงที่เข้ามาเป็นตัวอย่างบางคน นี่ก็ออกไม่ครบ เหยียบมาเหมือนไม่กล้าเต็มตัว เขาแบ่งมาสัก 2 แปลง อีก 2 แปลงก็เอาแบบเดิม กลัวขายไม่ได้ ไม่มั่นใจ แต่เราบอกว่า 2 แปลงนี้ คุณไม่ต้องเสียค่าปุ๋ยเลย ถ้ามันจะเจ๊งก็เจ๊งแค่ผลผลิตมันอาจจะไม่ได้เท่าเดิม แต่คุณไม่ต้องเสียค่าปุ๋ย เพราะเราก็เอาปุ๋ยของเราลงให้ กลายเป็นว่าครั้งแรกเขากำไรเต็ม ๆ เพราะเขาไม่ต้องเสียค่าปุ๋ย นี่ก็ออกไม่ครบ แต่เขาเสียแค่ค่าแรง ค่าดูแลแค่นั้นเอง พออย่างนี้เสร็จปุ๊บ มันซื้อกันด้วย ความแตกต่างของผลผลิต แปลงต่อแปลงที่เขาแยกกัน 2 ส่วนก็เห็นแล้ว ผึ่งหนึ่งล้น ผึ่งหนึ่งไม่ล้น เริ่มสนใจแล้ว พอรอบที่ 2 อย่างของสารวัตรเฉลิม (นายเฉลิม สายโสภา) คือเราให้โควตาประมาณ 5 แปลง แกบออกไม่เอาขอเป็น 10 ได้ไหม ผมบอกไม่ได้ เพราะว่าเราต้องขยายไปพื้นที่อื่น เขาก็บอกไม่เป็นไร อีก 5 แปลงผมลงเหมือนเดิม ปุ๋ยสั่งตัดเหมือนเดิมแต่ผมจะลงทุนเอง แต่ผมจะเข้าร่วมโครงการนี้ คือให้อาจารย์มาประเมิน ให้อาจารย์มาอะไรให้ด้วย ก็กลายเป็นว่าเขาได้ 5 แปลงเหมือนเดิม แต่อีก 5 แปลงที่เหลือเขาลงทุนเอง แต่เขาใช้ปุ๋ยสั่งตัด นั่นคือเราซื้อเขาด้วยความเชื่อมั่นว่าถ้าเปลี่ยนแล้วเขาจะดีขึ้นจริง ๆ เขาก็เปลี่ยนเลย บางคนที่ไม่กล้าเปลี่ยนก็จะเปลี่ยนครึ่งในปีที่ 2 ก็หายมาครึ่งหนึ่งก่อน มันก็เลยขยาย ๆ ไปด้วยสิ่งที่เขาเห็นของเขาเอง เพราะฉะนั้นถ้าจะให้ตอบตรงนี้ก็คือเขาไม่แน่ใจหรอกจนกว่าเขาจะเห็นข้อมูลเชิงประจักษ์ว่าเขาได้ประโยชน์จริง ๆ แล้วงานวิจัยนั้นทำให้เขาดีขึ้นจริง ๆ อย่างวันนี้ ผมถึงบอกเลยว่าผมไปเจอคนที่อำเภอนครไทย อย่างสารวัตรเฉลิม (นายเฉลิม สายโสภา) หรือใครต่อใคร ผมไม่หลบเขาหรอก นักวิจัยบางคนไม่กล้าลงแล้วนะ เพราะว่าเหมือนไปเอาข้อมูลเขามาแล้วก็มาเป็นประโยชน์ของตัวเอง มาเจอชาวบ้านก็จะกลัวที่จะเจอ เพราะว่ากลัวเขาจะต่อว่าเอา แต่ผมคิดว่าตอนนี้ถ้าลงไปอำเภอนครไทยเรา happy (สุขใจ) มาก ทุกคนจะยิ้มแย้มกับสิ่งที่เราไปฝากเขาไว้ แล้วคิดว่ามันยังยืนยาวที่เห็น ก็คือพอใจเขาได้แล้ว เขาก็ทำต่อ ไม่คิดว่ามันเป็นเรื่องยุ่งยาก แต่อย่างวันนี้ก็เห็นแล้ว กลไกตลาดมันก็เป็นปัจจัยอันหนึ่ง ถึงแม้ว่าเขาจะลดต้นทุนได้ แต่ถ้าราคามันลงมาต่ำ มันก็อาจจะทำให้เขาทำไม่ได้เหมือนกัน แต่เดิมเขาเคยขายได้ 9 บาท ตอนนี้เหลือ 5 บาท ถึงแม้ต้นทุนเขาจะลด แต่กำไรเขาอาจจะเหลือน้อยลง วันนี้เห็นตัวเลขก็ยังสงสัยเขาอยู่เหมือนกันว่ามันถูกลงเยอะไป

ชาย ไชยชิต: อีกอย่างหนึ่ง ให้อาจารย์ลองมองย้อนกลับไป ลองเปรียบเทียบดูว่าอะไรคือสิ่งที่ทำให้เกิดการวิจัยแบบนี้มันทำให้ชาวบ้านเขาเปลี่ยนไปอะไรอย่างใด ก่อนหน้าจะมีโครงการความร่วมมือกับหลังจากนั้น มันมีศักยภาพอะไรที่มันเกิดขึ้น แล้วไม่เห็นในพื้นที่อื่น ๆ ที่เขาไม่มีโครงการแบบนี้ มีผู้นำใหม่ ๆ หรือวิถีปฏิบัติ หรือว่ากระบวนการอะไรบางอย่างที่มันมีอยู่ในตัวชาวบ้านเขาเอง อาจารย์พอจะเห็นอะไรแบบนี้ไหมครับ

เสมอ ถาน้อย: อันหนึ่ง ปัจจัยที่จะทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงได้ก็คือมีงานระดับนี้เกิดขึ้นในพื้นที่ อย่างนี้คือโชคดีที่ สกว. มาเปิดงาน ABC ที่ภาคเหนือตอนล่าง อันที่สองก็คือ เราสามารถค้นหาเครือข่ายในพื้นที่ที่คิดแบบเดียวกับเรา หรือชอบที่จะทดลองโดยเอาหลักวิชาการลงไปสู่พื้นที่ อย่างอำเภอนครไทยนี่ชัดเจน คือผมรู้จักกับทีมหมอเหว (นางสุวรรณ เมืองพระฝาง) มาตั้งแต่สมัยก่อนหน้านั้นแล้ว ตั้งแต่เอาปุ๋ยสั่งตัดลงไปตั้งแต่ต้น เดิมมันมี project (โครงการ) อยู่เดิมด้วยเข้าไป ที่เขาทำก่อนหน้านั้น จริง ๆ หมอเหวทำกับ สกว. ก่อนผมอีก นั่นแสดงว่าเขามีเครือข่ายในพื้นที่อยู่ แต่ผมมีเรื่องนี้เข้าไปแสดงว่าคนในพื้นที่พร้อมที่จะรับ บางพื้นที่ไม่พร้อมรับเขาก็ไม่เอาอยู่แล้ว เราลงไปเขาก็กลัวงานวิชาการ นี่ก็ออกไม่ครบ

แต่พื้นที่นี้พร้อมที่จะรับ พอพร้อมรับปั๊บ ข้อมูลพลลงไปแล้วมันเกิดการเปลี่ยนแปลง ก็เกิดการยอมรับแล้ว ผมว่าอันนี้คือ ปัจจัยความสำเร็จ ก็คือมี project (โครงการ) เกิดขึ้นในพื้นที่ที่มี Backup (ผู้สนับสนุน) ของระดับนโยบายแบบกรุงเทพฯ นะ แบ่งกลุ่มอะไรอย่างนี้ สองคือ มีตัวคนทำงานในพื้นที่ที่พร้อมจะรับการเปลี่ยนแปลง พร้อมทั้งจะใช้วิชาการเข้าไปเปลี่ยนแปลง อันที่สามคือ มีเกษตรกรที่พร้อมที่จะปรับเปลี่ยน ยากนะครับที่จะเปลี่ยนวิธีเพาะปลูกของเกษตรกร แต่ถ้ามีเกษตรกรบาง กลุ่มบางรายที่พร้อมกับเรา แล้วเป็นต้นแบบได้ก็ถือว่าโชคดีมาก ถ้าวันนั้นไม่มีทีมของสารวัตรเฉลิม (นายเฉลิม สายโสภา) คุณรัตนา (นางรัตนา อินตะอุณหวงศ์) แล้วก็อีก 2-3 ราย ไม่เกิด impact แบบนี้

ชาย ไชยชิต: คือคนนี่คือคนที่กล้าก่อน

เสมอ ถาน้อย: ครับ คือคนที่กล้า ตอนนั้นผมเข้าใจว่าอาจจะกล้าด้วย หนึ่งเป็นทีมของทีมหมอแห้ว (นางสุวรรณา เมืองพระฝาง) อีกอันหนึ่งก็คืออาจจะกล้าด้วยว่าเป็นผู้นำชุมชน ด้วยตำแหน่งก็เป็นสารวัตรกำนัน ผมไม่แน่ใจนะครับ ก็เลยลอง ทำไปดู อย่างน้อยก็ได้ปุ๋ยฟรี อะไรประมาณนั้น ก็คือลองทำ พอทำได้เสร็จปั๊บ คนพวกนี้ก็เนื่องจากเขามีบทบาทในชุมชน เสียงเขาก็จะ “ดัง” ในชุมชน ก็จะ voice (แสดงความคิดเห็น) ได้ว่า “เฮ้ย ลองดูสิ” อะไรประมาณนี้ครับ ก็ลักษณะนั้น พอ เรื่องนี้มันขยายตัว เขา voice (แสดงความคิดเห็น) มากกว่านั้นนะ เขาเรียกร้องมากขึ้นในลักษณะที่ว่า ส.ป.ก. ให้ที่เขาเพิ่มสิทธิหรือเรียกร้องไปขนาดที่ว่าโอนสิทธิให้เขาสิ เขาจะได้เป็นเจ้าของเต็มตัว ไม่ต้องเช่า ไม่ต้องอะไรอย่างนี้ ผมก็ไม่รู้มันคืบหน้า ไปถึงไหน แต่มันทำให้เขากล้าขึ้นว่าเขาจะสามารถใช้พื้นที่กับข้าวโพดต่อไป ไม่ได้ไปทำอะไรอื่นหรอก เพราะเขาทำ ข้าวโพดแล้วดีขึ้นจริง ๆ เหมือนก่อน ส.ป.ก. ก็ระวังว่าจะไปแปลงเป็นอย่างอื่นใช่ไหมครับ ตอนนั้นมันก็ชัดเจนว่าเขาทำข้าวโพด นั้นแหละ

ชาย ไชยชิต: เดี่ยวให้อาจารย์ช่วยชี้ให้เห็นถึงความสำคัญของการจัดเก็บข้อมูลนะครับว่าเวลาที่คนในพื้นที่เองที่เกี่ยวข้อง กับประเด็นปัญหาเอง จัดเก็บข้อมูลในเรื่องที่เกี่ยวข้อง เช่น กรณีของข้าวโพดมันมีการเก็บข้อมูล ต้นทุนการผลิตอะไรต่าง ๆ จนถึงทุกวันนี้เราก็เห็นการเก็บข้อมูลที่มีนำเสนอเมื่อเช้านี้ มันน่าทึ่งที่ไม่ใช่นักวิชาการแต่จะสามารถที่จะทำข้อมูลอะไร แบบนี้ได้ มันสำคัญอย่างไรและมันส่งผลกระทบในการเปลี่ยนแปลงอะไรอย่างไรรับอาจารย์

เสมอ ถาน้อย: คือจริง ๆ ที่ชัดเจนที่สุดก็คือ โครงการนี้มาจากข้อมูล ก็คือมาจากบัญชีครัวเรือนที่ทำให้เห็นว่ามันมีปัญหา เรื่องปลูกข้าวโพดอยู่ ถ้าไม่มีเรื่องของบัญชีครัวเรือน เรื่องของข้าวโพดที่อำเภอนครไทยก็คงไม่เกิดปุ๋ยส่งตลกลงไปที่นั่นครับ

ชาย ไชยชิต: ก่อนหน้านี้งานวิจัยก็ไม่เคยมี

เสมอ ถาน้อย: ไม่เคยมี แต่ที่นี้มีข้อมูลแบบนี้โผล่ขึ้นมาแล้วก็ทางหมอแห้ว (นางสุวรรณา เมืองพระฝาง) list (เรียบเรียง) ขึ้นมาว่า เกษตรกรขาดทุนจะอย่างไร ในเวทีที่ระดมความคิด คล้าย ๆ เมื่อเช้า อาจารย์พีรเดชก็เลยบอกว่า “เดี๋ยว ผมเอาเรื่องปุ๋ยส่งตลกลงให้” ก็ทดลองลง ที่นี้ถามว่าการเก็บข้อมูลกับเกษตรกรเป็นเรื่องคุ้นเคยกันไหม ไม่ อย่างผมว่าเรื่อง ข้อมูลเล่มเมื่อเช้าก็ไม่ใช่เกษตรกรที่ทำ ก็คือทีมวิจัยทำ แต่ที่นี้เราจะถ่ายทอดวิธีการเหล่านี้ให้เกษตรกรอย่างไร ผมคิดว่า อาจจะไม่ทุกรายนะที่ทำได้ แต่สิ่งที่ผมคิดว่าเขาน่าจะรู้สึกได้ก็คือ เงินในกระเป๋าที่เหลืออยู่ หรือเงินในบัญชีที่เขาเหลืออยู่ หรือต้นทุนที่เขาใช้น้อยลงอะไรอย่างนี้ และเขาสามารถแปลงไปเป็นสินทรัพย์อย่างอื่นได้ บางคนอาจจะไม่จดบันทึกหรอก ผมคิดว่า ขนาดเรายังชี้แจงเลยที่จะจดบันทึกทุกวันว่าเราจะใช้จ่ายอย่างไร แต่ผมคิดว่าบางครั้งเขาจะรู้ได้จากเงินที่เขา เหลือในธนาคาร หรือเงินที่เขาที่เหลือสำหรับการไปใช้หนี้ อันนั้นก็อาจจะเป็นอันหนึ่ง แต่ผมว่าอันนี้มันพัฒนาได้ ถ้าเขามา เห็นข้อมูลอันนี้แล้วคิดว่า ฉันทควรจะเก็บให้มันละเอียดขึ้นนะ มันก็จะเขียนขึ้น พูดกันตรง ๆ เลยก็ได้ บัญชีครัวเรือนระยะแรก ๆ ที่ผมเข้าไปในพื้นที่เขาต่อต้านนะ เขาก็ไม่ได้ชอบมากหรอก และเขาบอกจดยากจะตาย และเขาไม่คิดว่ามันจะเป็นประโยชน์

อะไร แต่มันอยู่กับคนเชิงระดับวิชาการที่หยิบประเด็นปัญหามาใช้ให้ถูกได้ แล้วก็กลับไปลงพื้นที่ แต่ไม่ต้องไปหวังหรอก ว่าเขาจะทำบัญชีครัวเรือนทุกครัวเรือน ผมคิดว่าแค่เขารู้สึกว่าเงินเขาเหลือก็พอแล้ว ผมว่านะครับ แล้วเขาค่อยไปทำบัญชีของเขาเอง ด้วยวิธีการของเขาเอง ไม่ต้องเป็นแบบ format (รูปแบบ) ที่เรากำหนดให้เขา ผมคิดว่าอันนั้นน่าจะเป็นวิธีที่เหมาะสมมากกว่า แต่ละคนมีวิธีการตรวจสอบบัญชีของตัวเองว่าเรามีเงินเหลือหรือมีเงินขาดอะไรอย่างไร แต่ถ้าจะตอบคำถามก็คือระดับวิชาการต้องทำข้อมูลอย่างนี้ อย่างเมื่อเช้าเพื่อที่จะต่อยอดต่อ ถ้าไม่เช่นนั้นเราก็คงต่อยอดไม่ได้

อานัติ สุทธิเสมอ: ขอเสริมอาจารย์เรื่องข้อมูล มันเริ่มจากบัญชีครัวเรือนก่อน พอมันเห็นปัญหาเรื่องต้นทุนการผลิต วิถีชีวิต แท้จริง ๆ ชาวบ้านเขาเก็บแต่มันไม่เป็นระบบ คือเวลาชาวบ้านเขาซื้อปุ๋ย ซื้อยา เขาก็มีบิล ชาวบ้านเขาก็จะไปแปะไว้ตามข้างฝา เขาจะพับเอาไว้ เหมือนคนแก่เขาชอบมีบิลจะเก็บไว้ในกล่องของเขา เขาก็รู้สึกที่ชาวบ้านเขาเก็บแต่ไม่เป็นระบบ ก็เลยให้ทีมอาจารย์เขาออกแบบให้เขาเอเครื่องมือง่าย ๆ ถ้าจะทำข้าวโพดมันใช้อะไรอย่างไบบ้าง ต้นทุนอะไรอย่างไร ซึ่งมันตรงกับที่ชาวบ้านเขาเก็บ ที่นี้เราก็เลยเอาเครื่องมือง่าย ๆ แบบสอบถามเก็บข้อมูลประมาณ 2 แผ่น ว่าซื้อปุ๋ยวันไหน ซื้อไปเท่าไร ใส่วันไหน ใส่ไปที่ลูก คือชาวบ้านเขากรอกได้ ให้ชาวบ้านแบบนี้มันง่าย เราก็บอกว่าถ้าอยากร่วมมาสับสนทนาระบบการ เรียนรู้เรื่องดิน ปุ๋ย ให้ทดลองทำ ก็ช่วยทำข้อมูลให้เป็นระบบหน่อยในแบบสอบถาม แบบสอบถามเราแจกชาวบ้านเขาเข้าใจไหม ลองเรียนรู้กัน ประเด็นนี้ซื้อวันไหน ใส่วันที่เท่าไร ใส่ไปที่ลูก ไร่ละกี่กิโลกรัม อะไรอย่างนี้ให้ชาวบ้านได้คิดเอง ซึ่งเขากรอกได้ มันก็ง่ายในการจัดเก็บข้อมูล แต่ว่าเรื่องบัญชีครัวเรือน อย่างที่อาจารย์เสมอบอกว่ามันยาก มันต้องทุกวัน แต่ว่าบัญชีต้นทุนการผลิตมันง่าย 3 เดือนชาวบ้านเขาจะซื้อปุ๋ย ก่อนทำเขาจะคำนวณกี่ไร่ใช้ปุ๋ยกี่ลูกมันก็จะง่าย อย่างแบบสอบถามขายวันไหน ขายได้เท่าไร มันก็เลยสรุปมาเป็นข้อมูล เราใช้เครื่องมือแบบง่ายขึ้นซึ่งชาวบ้านเข้าใจก็สามารถทำได้

ชาย ไชยชิต: ก็ปรับเอา

อานัติ สุทธิเสมอ: ปรับเอา ให้มันง่าย ให้มันตรงกับสิ่งที่ใช้ในชีวิตประจำวันเขา

ชาย ไชยชิต: พบหลายที่ก็เป็นอย่างนี้เหมือนกันก็คือบัญชีครัวเรือน

อานัติ สุทธิเสมอ: อาจารย์เล่าหรือยังว่าเอาปุ๋ยสั่งตัดมาได้อย่างไร

เสมอ ถาน้อย: เล่าแล้ว อาจารย์พีรเดช เอามา คือ สกว. เขา grant (ให้ทุน) วิชาการทางนี้อยู่แล้ว ที่นี้ปุ๋ยสั่งตัดเดิมมันเป็นของข้าว แล้วก็ข้าวโพด นักวิจัยก็ไม่ใช่มหาวิทยาลัยนเรศวรนะแต่ก่อน เป็นของมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ แต่ผู้ประสานงานมันอยู่ที่มหาวิทยาลัยนเรศวร

อานัติ สุทธิเสมอ: เท่าที่ถามอาจารย์ ถ้าอาจารย์ไม่ชมเราจนเกินไปเยอะ แกบอกว่าการจังหวัดที่ไปทำมา มีพิษณุโลก จังหวัดเดียวที่ตื่นตัว ขยายตัว แล้วก็มีความหมายไปทำร่วม ที่อื่นทุกวันนี้ก็เงียบแล้ว

เสมอ ถาน้อย: ตอนแรกผมก็กังวลนะ เพราะว่าแม่ปุ๋ย ผมไม่รู้เลย ตัวผมเองก็ไม่ว่าแม่ปุ๋ยจะหาอย่างไร

อานัติ สุทธิเสมอ: เดียวนี้พอชาวบ้านเริ่มใช้ปุ๋ยสั่งตัด เขาก็เอาแม่ปุ๋ยมา

เสมอ ถาน้อย: เอาแม่ปุ๋ยมาขายใช้ใหม่ จริง ๆ มันก็คือสูตรเดียว 16-0-0 อะไรประมาณนี้

อาณัติ สุทธิเสมอ: มีขายกันหมด เตียนนี้เกือบทุกร้านแล้ว พอชาวบ้านไปถามหา เขาก็รู้ว่าชาวบ้านเริ่มมาหาปุ๋ย เขาก็บอก “ส่งไว้สิเตียนซื้อมาให้ เอาสูตรไหนบ้าง” อำเภอนครไทย อำเภอชาติตระการ ร้านเกษตรก็มีขาย เมื่อก่อนต้องสั่งจาก กรุงเทพฯ ช่วงที่อาจารย์เอาโครงการมาใหม่ ๆ อาจารย์ต้องประสาน แล้วเอาใส่รถบรรทุกมาส่งที่พิษณุโลก

อ.ชาย ไชยจิต: ขอบคุณอาจารย์มากครับ และได้ช่วยอย่างไรอาจจะมาอีกหลายครั้ง

บทสัมภาษณ์พื้นที่ศึกษา: จังหวัดนครศรีธรรมราช

ชื่อ-นามสกุล	นางมยุรี ดุลยกุล
ตำแหน่ง	คณะทำงานโครงการความร่วมมือฯ จังหวัดนครศรีธรรมราช
สถานที่สัมภาษณ์	ตำบลปากพูน อำเภอเมือง จังหวัดนครศรีธรรมราช
วันสัมภาษณ์	31 พฤษภาคม พ.ศ. 2556

ชาย ไชยชิต: ผมเป็นทีมนักวิจัยจากธรรมศาสตร์ ทางสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) ที่มาส่งเสริมให้ทำโครงการความร่วมมือ เมื่อหลายปีมาแล้ว ทางอาจารย์สีลาภรณ์ บัวสาย เห็นว่าที่ผ่านมาโครงการความร่วมมือฯ ในแต่ละพื้นที่ก็มีประสบความสำเร็จในการทำให้คนมาร่วมมือกันจากส่วนต่าง ๆ ทั้งภาคประชาชน ชุมชน ท้องถิ่น ราชการ จังหวัด มาร่วมมือกันทำงานได้ ซึ่งมันเป็นเหมือนกับเป็นความก้าวหน้าแบบหนึ่ง ที่ฝ่ายวิชาการมาแล้วทำให้การแก้ปัญหาไม่ได้ต่างคนต่างอยู่ เขาเลยอยากรู้ว่าสิ่งที่เกิดขึ้นเบื้องหลังเขาทำกันอย่างไร ทำไมถึงสำเร็จได้ ทำไมบางพื้นที่ความร่วมมือก็ไม่ค่อยดีเท่าไร ทำไมบางพื้นที่ความร่วมมือได้ดี ดังนั้นก็อยากให้มาสักดบทเรียน เพราะว่าที่ผ่านมาที่ทีมงานโครงการทำงานเสร็จก็เขียนรายงาน แต่รายงานนั้นก็จะเป็นการเล่าให้ฟังว่าโครงการเกิดอะไรขึ้นบ้าง แต่มันไม่ได้บอกถึงองค์ความรู้ที่มีอยู่ในตัวคน เพราะระหว่างการทำงานของเราในโครงการความร่วมมือหลายปี มันมีประสบการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น การทำงานร่วมกันกับฝ่ายอื่น ๆ มันยุ่งยากอย่างไร ทำให้คนที่คิดต่างกันมานั่งคุยกันได้ เขาเคลื่อนงานกันอย่างไร ดังนั้น อาจารย์สีลาภรณ์ ก็เลยให้มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์มา พวกผมมาจากคณะรัฐศาสตร์ก็เรียนเรื่องพวกนี้ เรื่องการบริหารจัดการคน การดูแลเรื่องการประสานราชการ นโยบายสาธารณะต่าง ๆ รวมไปถึงเรื่องของผู้นำ เรื่องของวัฒนธรรมการทำงานต่าง ๆ ก็จะทำให้พวกผมมาเอาความรู้ที่อยู่ในตัวแต่ละท่านที่เคลื่อนงานออกมาเขียนงานเป็นหนังสือเล่มหนึ่ง ก็ให้พวกผมมาลงพื้นที่จังหวัดที่เลือกมา 4 จังหวัด มีนครศรีธรรมราช พิษณุโลก กาฬสินธุ์ และชัยนาท ซึ่ง สกว. เห็นว่าเป็นพื้นที่ที่มีความก้าวหน้าก็เลยเลือกให้มาลง เพื่อที่จะมาสัมภาษณ์ ดังนั้นผมก็จะมาลงพื้นที่แบบนี้ มาพูดคุยกับบุคคลที่อยู่ในแต่ละส่วนที่มีบทบาทในการเคลื่อนงาน ข้อมูลที่ต้องการเป็นประสบการณ์ มุมมองความคิด ให้ลองนึกย้อนไปตอนที่เราทำงานว่าเจออะไรบ้าง เป็นอย่างไร พวกนี้คือความรู้ที่ผมจะสกัดออกมาให้ สุดท้ายแล้วก็ทำเป็นหนังสือเล่มหนึ่ง เป็นบทเรียนที่พื้นที่อื่นหรือคนอื่นเขามาเรียน เขาจะรู้ว่าการสร้างความร่วมมือมันต้องมีอะไรบ้าง มันต้องดูตรงไหน แล้วเราอยู่ในส่วนไหน เราเอาประสบการณ์ของคนที่เขาเคยทำมาแล้ว ลองมาดูว่าจะทำอย่างไรที่จะเหมาะสมกับพื้นที่เรา อันนี้คือวัตถุประสงค์ การพูดคุยก็สบาย ๆ เหมือนผมมาเล่า ผมมาฟัง พี่ก็เล่าให้ผมฟัง

มยุรี ดุลยกุล: พอรู้วัตถุประสงค์ก็จะรู้ว่าเราจะพูดอะไร

ชาย ไชยชิต: ผมเริ่มแบบนี้แล้วกันนะครับ เริ่มเหมือนผมไม่รู้อะไรเลยนะ พี่ก็ต้องทำให้ผมรู้ ผมอาจจะเคยอ่านรายงานพื้นที่มา แต่เอาเป็นว่าเหมือนผมไม่รู้อะไร พี่ก็เป็นคนอธิบาย ผมเริ่มอย่างนี้ว่าตัวพี่เองชื่ออะไร

มยุรี ดุลยกุล: ชื่อ ป้ามยุรี ดุลยกุล บ้านเลขที่ 267/1 หมู่ที่ 3 ตอนนี้พื้นที่เป็นเทศบาล แต่อยู่ในพื้นที่ ต.ปากพูน อ.เมือง จ. นครศรีธรรมราช รหัสไปรษณีย์ 80000

ชาย ไชยชิต: ผมขออนุญาตเรียกคุณป้านะครับ คุณปาก่อนหน้านี้ทำอะไร ภูมิหลังเป็นมาอย่างไร แล้วทำไมถึงได้มาร่วมกับการเคลื่อนในโครงการความร่วมมือฯ

มยุรี ดุลยกุล: ภูมิหลังจริง ๆ ก็เป็นคนที่ชอบในการทำให้มันดีขึ้น ชอบในการพัฒนา เหมือนว่าร่วมคิดกับเพื่อนส่วนใหญ่จะเป็นคนอีสาน เป็นคน จ.อุบลราชธานี พอมาแต่งงานกับคนที่นี้ ก่อนหน้านี้ที่นี้จะไม่มีการพัฒนา ต่างคนต่างอยู่ตามวิถีคนใต้ ด้วยบริบทที่ตัวเองเคยอยู่เป็นคนภาคอีสาน ภาคอีสานเขาจะรวมกันเป็นกลุ่มส่วนใหญ่ ก็มาเห็นว่ามันจะคิดกันเป็นกลุ่มเหมือนกันทำถนนเส้นนี้ตัวเองต้องเป็นคนบุกเบิกก่อน เป็นคนเดินขอว่าตรงนี้น่าจะมีถนนนะ เวลาขนส่งสินค้าเข้าจะได้ง่าย เช่น มะพร้าว ก็ทำมา ไฟฟ้า เรบอกว่าการเลี้ยงไก่หรือทำอะไรที่เป็นอุตสาหกรรมในครัวเรือน มันจะต้องมีสิ่งอำนวยความสะดวกก็คือไฟฟ้า เลยเดินขอกับเพื่อน ออกกันคนละ 2,000 บาท โดยการทำเรื่องไฟฟ้าครัวเรือน ขยายไฟฟ้า เรื่องน้ำประปาก็เป็นแกนนำในการขุดท่อ ออกตั้งครุ้มกับเพื่อน และลงมือขุดกันเอง จากการที่เป็นคนที่มุ่งมั่นที่จะทำเรื่องแบบนี้ก็เลยเป็นที่มาของการเวลาเลือกผู้นำ เขาก็ให้เป็นประธานสตรีบ้าง และได้เป็นแกนนำพัฒนาต่าง ๆ ตอนนั้นทำเรื่องแผนแม่บทชุมชนเมื่อปี 2546 ก่อน

ชาย ไชยชิต: ตอนนั้นที่เป็นแกนนำ เราเป็นแกนนำในชุมชนใช่ไหมครับ ไม่ได้หมายถึงว่ามีตำแหน่ง เช่น ผู้ใหญ่บ้าน

มยุรี ดุลยกุล: ไม่ค่ะ คือตัวเองจะไม่ชอบในการไปผูกมัด หรือให้ใครสั่ง ชอบคิดเอง แล้วก็ลงมือ แล้วก็บอกเพื่อนว่าทำอย่างนั้นนะ บางทีแนวทางของรัฐบาลที่เขาสั่งมา หรือทางการที่เขาสั่งมา บางอย่างมันไม่ถูกที่ถูกทาง เราต้องการอย่างนี้แต่เขาสั่งอย่างนี้ ซึ่งเราว่ามันไม่ใช่ ก็เลยเป็นแกนนำในการทำเอง แต่ว่าต้องศึกษากระบวนการด้วยการว่าทำอย่างไรไม่ขัดต่อกฎหมาย จากนั้นก็พอเขาเลือกประธานสตรีก็ไม่มีใครเอา ก็ขึ้นมาคนนี้แหละที่ทำ จากนั้นก็มีแผนแม่บทชุมชนเมื่อปี 46 คือรัฐบาลสั่งการมาว่าให้ทำแผนแม่บทนำร่อง 400 ตำบล ตอนนั้นผู้ว่าราชการจังหวัด นายวิชม ทองสม ขับเคลื่อนโครงการชุมชนอินทรี ก็เลยทำเรื่องแผนแม่บทชุมชน มีวิทยากรกระบวนการที่มาจาก “เครือข่ายมมนา” คือ คุณบุญโชค สุขบำเพ็ญ คุณคณพัฒน์ มาเป็นวิทยากรเรื่องทำแผนแม่บทชุมชน เรื่องการเก็บข้อมูล การวิเคราะห์ข้อมูล ตัวเองก็สนใจว่ามันเป็นประโยชน์สำหรับที่เราจะเอาข้อมูลตรงนี้มาพัฒนาตนเอง ก็เลยเข้าร่วม และได้เป็นผู้ประสานในช่วงนั้น ได้รู้จักกับคุณคณพัฒน์ คุณบุญโชค หลังจากนั้นพอมีข้อมูลส่วนหนึ่ง

ชาย ไชยชิต: ตอนนั้นที่เริ่มต้นแผนแม่บทชุมชน เริ่มจากการเก็บข้อมูล?

มยุรี ดุลยกุล: ค่ะ ทำความเข้าใจและเก็บข้อมูลที่เราอยากรู้

ชาย ไชยชิต: ก่อนหน้านั้นคุณป้าเคยรู้เรื่องพวกนี้มาก่อนไหมครับ

มยุรี ดุลยกุล: ไม่เคยค่ะ

ชาย ไชยชิต: แล้วตอนที่เขามาให้ความรู้ เรารู้สึกอย่างไร ยากไหม เป็นเรื่องยุ่งยาก?

มยุรี ดุลยกุล: รู้สึกว่ามันเป็นเรื่องยากแต่มันเป็นเรื่องที่เราต้องทำ ก็เลยบอกว่าแผนแม่บทมันคือเครื่องมือหนึ่งที่เราจะพัฒนาตัวเอง มันเป็นข้อมูลจริงของเรา ในนั้นมันก็จะมีการเก็บข้อมูลบัญชีครัวเรือนอยู่ด้วย เรบอกเราว่าดั่งค์เรามีเท่านั้นขายมะพร้าวได้เท่านั้น แต่เงินมันหายไปไหนหมด

ชาย ไชยชิต: ก่อนหน้านี้ไม่เคยรู้เลย

มยุรี ดุลยกุล: ไม่เคยรู้เลย ก็เหมือนว่าเงินมันกองตรงกลาง ใครจะหยิบ ตัวเอง สามี และลูก ถ้าลูกขอก็ให้ไป พอสามีจะหยิบเขาก็หยิบโดยที่เขาเป็นหัวหน้าครอบครัวนะ เขาก็หยิบไป เราก็อหยิบไป โดยที่ไม่มีการบันทึกบัญชีครัวเรือน จากนั้นก็บันทึกบัญชีครัวเรือนแบบแผนแม่บท

ชาย ไชยชิต: คือก่อนที่จะเราทำบันทึกได้ เราต้องผ่านการเรียนรู้ก่อน กระบวนการเรียนรู้ก็คือการมีวิทยากรกระบวนการมา

มยุรี ดุลยกุล: ใช่ค่ะ มีวิทยากรกระบวนการมาแนะนำ ต้องกรอกอย่างนั้น ต้องทำอย่างนั้น วิเคราะห์อย่างนั้น เอามารวมกันแล้ววิเคราะห์ดูว่า บ้านสั๊กม กินข้าวสารเท่าไร กินเนื้อสัตว์เท่าไร ก็วิเคราะห์ออกมาแล้วปรากฏว่า พื้นที่บ้านสั๊กมเป็นดินทราย มีพื้นที่เยอะ แต่เขาบอกว่าเขาปลูกผักกินเองไม่ได้ เขาไปซื้อจากตลาด แต่สิ่งที่เห็นที่เกิดขึ้นคือคนเป็นโรคเบาหวาน มะเร็งเยอะ ไปอนามัยกันเยอะ ก็เลยบอกว่าทำไมไม่ปลูกผักกินเอง เขาบอกปลูกไม่ได้ สวนมะพร้าวปลูกไม่ได้ ก็เลยทดลองทำดู ปรากฏว่า มันปลูกได้ มันกินได้

ชาย ไชยชิต: อันนี้คือสิ่งที่เราเห็นออกมาจากข้อมูล ขอย้อนกลับไปนิดนึงว่า ช่วงแรกที่เราเริ่มทำบัญชีครัวเรือน การตอบรับของสมาชิกในชุมชนมากน้อยแค่ไหน แล้วมีความยุ่งยากอุปสรรคไหม เราไม่เคยถือปากกา แล้วให้มานั่งจด ประสานอะไร แล้วให้มานั่งเก็บข้อมูลอะไร มีเรื่องแบบนี้ไหม แล้วเราทำอย่างไรครับ

มยุรี ดุลยกุล: ยากค่ะ ตอนแรก แม้แต่พวกผู้นำเอง พวกผู้ใหญ่บ้าน

ชาย ไชยชิต: แล้วไปชักชวนเขาอย่างไร

มยุรี ดุลยกุล: เขาเคยทำตามคำสั่ง แต่พอบอกว่าทำแผนแม่บทชุมชน เขาถามว่าใครสั่งมา ก็บอกว่าผู้ว่าราชการจังหวัดสั่งมา ตอนนั้นคือ ผู้ว่าราชการจังหวัด นายวิชม ทองสงค์ เขาก็ร่วมมือผู้นำแกนนำ 8 คน ไปอบรม กลับมาถึงก็บอกว่าทำไม่ได้ หรือที่บ้านเรา ให้จดบัญชีอะไรอย่างนี้ บอกว่าก็นึกเอาจดคร่าว ๆ ก็มีการประเมินเอา ไม่มีการจริงจัง

ชาย ไชยชิต: ประมาณเอาว่าใช้ไปเท่าไร

มยุรี ดุลยกุล: ใช่ ปรากฏว่าแผนแม่บทชุมชนออกมามันก็แตกและไม่เป็นจริง บอกว่าทำอย่างนี้ไม่ได้นะ มันก็ได้ส่วนหนึ่งคือวิเคราะห์ว่าบริบทนี้ทำอะไร แต่บัญชีครัวเรือนตอนนั้นยังไม่เป็นจริง พอตีช่วงนั้นมีโครงการความร่วมมือของตามลงมา มาฝึกการทำบัญชีครัวเรือนอย่างจริงจัง โดยคัดแกนนำที่สมัครใจมาทำบัญชีครัวเรือน ให้เปลี่ยนแปลงตัวเองได้ ก็ลองทำบัญชีครัวเรือน

ชาย ไชยชิต: แกนนำตอนนั้นมีเยอะไหมครับ

มยุรี ดุลยกุล: ตอนนั้นคือเราคัดแกนนำหมู่บ้านละคนก่อน จากนั้นก็ให้ไปหามา 10 ครัวต่อคน บางคนก็ได้ 5 บางคนก็ได้ 4 หรือ 8 ตอนแรกเราบอกว่า 10 ใช่ไหม แต่มันไม่ได้เต็มก็เอา 8 ก็ได้ การทำบัญชีครัวเรือนถ้าไม่สมัครใจทำไม่ได้หรอกนะ เพราะมันคือข้อมูลของเราเอง จากนั้นมาทำบัญชีครัวเรือนจริงจัง พอสิ้นเดือนมาวิเคราะห์ให้สามีฟัง “นี่คุณจ่ายค่าบุหรี่ปั้วไปเท่าไร” แล้วบุหรี่ปั้ววันดู 2 ซองก็มี แล้วเงินที่เขาถามว่าหายไปไหนหมด มันไปทางบุหรี่ปั้วกับเบียร์ แล้วสุขภาพของเขาเริ่มแย่ เขาก็รู้ตัวทันที สิ้นวันเราก็จะมานั่งวิเคราะห์กัน ตอนนั้นมีลูกอยู่ ลูกจ่ายเท่าไร แต่ลูกก็จ่ายเรื่องการเรียน และเขาก็ไม่ได้สุร่ยสุร่ายตรงไหน ก็เห็นเส้นทางเงินที่ไป แต่เส้นทางเงินอันหนึ่งที่เห็นก็คือ บุหรี่ปั้วกับเบียร์ เพราะพอตอนเย็น ๆ สามีจะมานั่งคุยกัน

พวกผู้ชายจะมานั่งคุยกัน จากนั้นเบียร์บ้าง บุหรี่บ้าง ส่วนใหญ่ของเราทั้งนั้น เพราะเขาเป็นคนหน้าใหญ่ ก็เลยบอกวามันคุยกันได้ แต่ลองหันมามองกันที่เราจะมาทำอะไรให้หมู่บ้านเรา ทำบัญชีครัวเรือน เขาก็จะบอกว่าจะบอกภรรยาไปทำบัญชีครัวเรือน ปลุกผักกินเองลองดู

เมื่อก่อนแถวนี้จะไม่เป็นอย่างนี้ ไม่ปลูกอะไร มันจะมีแต่มะพร้าวล้วน ๆ เขามีข้อคิดวามันปลูกอย่างอื่นไม่ได้ คนสอยมะพร้าวเขาบอกว่า “ถ้าปลูกอย่างอื่นเขาพาไม่ลำบาก” ก็มานั่งคุยกัน เขาบอก “ปลูกไม่ได้หรอก คนสอยพาไม่ลำบาก” คนที่สอยนะ แล้วทำไมต้องไปอ้อคนที่สอย ทำไมไม่นึกประโยชน์เองทำไมต้องไปพึ่งคนที่เขาสอย “ถ้าเอื้อประโยชน์ให้เขาแล้วเราถูกเบียดเบียนไหม” ก็พูดกันอย่างนี้ ส่วนใหญ่ตัวเองแหละที่เป็นคนตั้งคำถาม เขาบอก “เออ จริง” และตั้งข้อสังเกตให้ดูว่า เมื่อก่อนตะเคียนแถวนี้มันเยอะแล้วนะ บางทีถูกเปิดเทอมมหาวิทยาลัย 2 คน คนโตปี 3 คนเล็กปี 1 ถามว่าจะเอาเงินมาจากไหน ต้นตะเคียนต้นใหญ่ ๆ 10,000 ก็มี โคน 5 ต้น ก็ 50,000 แล้ว ค่าเทอม ตอนนั้นต้นตะเคียนลงเยอะมาก แถว ๆ นี้จะเป็นป่าตะเคียนทั้งหมดเลย เขาโค่นให้ลูกไปโรงเรียน วัตถุประสงค์ก็เพื่อให้ลูกคิดเป็น รู้เท่าทัน และอีกอย่างจากการวิเคราะห์บัญชีครัวเรือนทำให้เราเห็นว่า เราจะประหยัดช่วงไหนได้ อันไหนที่มันสุ่ยสุ่ยโดยไม่จำเป็น คุยก็ต้องคุยเรื่องจำเป็น ถ้าคุยเรื่องเพื่อนต้องเสียเงินเองด้วยนะ บางทีเมาเรื่องเพื่อนโทรศัพท์เอง ไปดูค่าโทรศัพท์มันเท่าไร แล้ววิเคราะห์ดูว่าเราใช้กับงานไหม หรือเราใช้แบบสุ่ยสุ่ย เพราะฉะนั้นจะกลายเป็นคนที่พูดโดยไม่สุ่ยสุ่ย ถ้าไม่มีเหตุผลพอก็จะไม่พูด ก็เลยบอกว่าการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นก็เกิดจากคนที่พูดไปเรื่อย ตอนนั้นพูดมีหลักการ สังเกตจากเวลาคุยโทรศัพท์ บางทีเราเข้าไป ค่าใช้จ่ายมันมากกับโทรศัพท์ด้วย ก็เลยเซฟค่าโทรศัพท์ จ่ายให้น้อย

ชาย ไชยชิต: เรื่องสำคัญเลยก็คือการกินการอยู่มันเป็นอย่างไร ข้อมูลมันทำให้เราเห็นอะไรครับบัญชีครัวเรือน

มยุรี ดุลยกุล: ข้อมูลมันทำให้เราเห็นว่าเราซื้อผัก ซื้อทุกอย่างแม้แต่ผัก ไปตลาด ซื้ออะไร 2 หัว 5 บาท ทำไมต้องซื้อ กลับมาปลูกเอง ผักไทยแพงมากเลย แล้วทำไมเราไม่ปลูกเอง เรามีที่ก็ทำ

ชาย ไชยชิต: แต่ตอนนั้นที่ไม่ปลูกเพราะคิดว่าที่นี่ปลูกอะไรไม่ได้?

มยุรี ดุลยกุล: ด้วยส่วนหนึ่ง ส่วนหนึ่งก็ไม่รู้จะปลูกอะไร ซื้ออย่างเดียวก็เลยกลายเป็นว่า อย่างมะนาว เมื่อก่อนเขาบอกว่าปลูกในสวนมะพร้าวไม่ได้นะ มันกินมาเขาว่านะ แต่พอเอาเข้าจริง ๆ ลองดูสิมันจะกินแค่ไหน ลองใส่ขี้วัวขี้ไก่ในมะนาวมะพร้าวมันก็ตก และอีกอย่างหนึ่งคิดจะหันมาเลี้ยงไก่ไข่สัก 20 ตัว กินไข่ คิดไว้แล้วกับสามีไว้ ว่าโรงไว้แล้ว ว่าจะลงไก่ไข่สัก 10-20 ตัว โดยไม่เห็นอาหาร เพราะคนที่เขาเลี้ยงเขาบอกว่าขาดทุน ๆ เพราะเขาไปเน้นอาหาร เน้นค่าจ้างคนงาน และลงทุนเยอะ ทำคอกไก่ปิด พอไปดูของเขาตอกเบียร์ที่เกิดจากการกู้ล้านหนึ่งมันเท่าไรแล้ว ก็ต้องกู้กันเป็นล้าน คนงานก็ต้องจ้าง แล้วบริษัทที่เขาขายอาหารมันเท่าไรแล้ว แล้วเราจะทำอะไร เขาก็บอกว่าขาดทุน มันก็สมควรอยู่เหมือนกัน ก็เลยมานั่งคิด ในระดับครัวเรือน หรือในระดับขายกันเองแบบนี้ เอาแบบง่าย ๆ ก่อน เล็ก ๆ ก่อน ลองทำสัก 20 ตัว แล้วก็ให้กินอาหารพื้นบ้าน เสริมบ้างเล็กน้อยเพื่อให้ไข่มันสมบูรณ์ แต่ไม่เน้นว่าจะเลี้ยงแบบรวย เอาแค่ให้มันจัดการสวนได้ อย่างน้อยมันเขี่ยกินแมลงได้ จะลองดู และทำสถิติไว้ คิดอย่างนั้น บัญชีครัวเรือนมันเป็นเครื่องมือที่สำคัญ

ชาย ไชยชิต: แล้วยากไหมตอนที่เราเป็นแกนนำ แล้วชวนเพื่อนสมาชิกให้มาทำ การไปอธิบายให้เขาฟังมันมีความยากอย่างไร แล้วเราผ่านมาได้ยังไง

มยุรี ดุลยกุล: ความยากของการอธิบาย ถ้าเราไม่มีความรู้มันจะยาก เพราะเราตอบเขาไม่ได้ เพราะเขาจะคอยความหวังเราว่าทำแล้วมันจะได้ยังไง แต่ถ้าเราไม่รู้หลักการหรือไม่มีความรู้เราจะอธิบายไม่ได้ พอสะเปะสะปะเหมือนแม่ปู พอแม่ปูสะเปะสะปะ ลูกก็เหมือนปูได้กระดังเลยนะ

ชาย ไชยชิต: เพราะเขาไม่เห็นใช้ไหมว่าเขาทำแล้วจะได้อะไร เพราะต้องใช้เวลา

มยุรี ดุลยกุล: ค่ะ เขาไม่เห็น อย่าลืมนะคนในชุมชน เขาจะตั้งคำถามทันทีถ้าเราจะบอกอะไรสักอย่างเรื่องการพัฒนา อย่าลืมนะว่าการพัฒนามันจะคู่กับการอนุรักษ์ คนสมัยเก่า ๆ เขาจะบอกว่าทำอย่างนี้ไม่ได้นะ เราต้องชี้ชัดให้เห็นว่าการพัฒนากับการอนุรักษ์มันอยู่ร่วมกันได้ มันไม่ใช่ว่าไปทำลายการอนุรักษ์ แต่เราจะอยู่อย่างไรให้มันร่วมกันได้ คือเราต้องมีความรู้ผนวกด้วย ทั้งภูมิปัญญาของเขาเราก็ต้องรู้ เขาเชื่ออย่างนี้เราก็ต้องรู้ด้วย

ชาย ไชยชิต: คือต้องเข้าใจวิธีคิดของเขาด้วย

มยุรี ดุลยกุล: ต้องเข้าใจวิธีคิดของเขา ก่อน แล้วถึงจะเอาความรู้ใหม่ ๆ ไปให้เขา เราบอกเราไปอบรมมา เราได้รู้วิธีการแล้วสิ่งสำคัญที่สุดคือหลักฐาน

ชาย ไชยชิต: เรามีอะไรให้เขาดูหลักฐาน

มยุรี ดุลยกุล: อย่างเช่น การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น

ชาย ไชยชิต: คือเริ่มจากตัวเองก่อน

มยุรี ดุลยกุล : ใช่ ๆ ความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นที่เขาบอกว่าทำไม่ได้ เราทำได้ ให้เขาเห็น และหลักฐานคือการบันทึกบัญชี เขาเห็นแล้วว่ามันเราไปตลาดเราซื้ออะไรบ้างเขาได้อยู่ เพราะฉะนั้นเราบอกว่า “ฉันทดรายจ่ายได้วันนี้นะ เท่านั้นนะ ถ้างดได้เท่านั้นเท่ากับเราเพิ่มรายได้ แต่ถ้าเราจะเพิ่มรายได้ให้ได้สัก 2-3 หมื่นมันเป็นไปไม่ได้อยู่แล้วอายุขนาดนี้ แล้วด้วยอาชีพเราแบบนี้สิ่งที่ทำได้คือ ลดรายจ่ายเท่ากับเพิ่มรายได้” คือจุดประกายความคิดให้เขาก่อน แล้วเขาถึงจะเชื่อ เราจะไม่ไปไกลนะอยู่แค่นี้ ให้คนข้างเห็นว่าการทำน้ำหมักชีวภาพมันทำไม่ยากนะ เรามีหมอดินอาสาไปขอมาได้ เรามีเศษผักที่กินไม่หมด ทำได้ เอามารด นี่ข้าง ๆ เขาทำ จากที่ดินไม่งาม มันงาม เขียวเต็มไปหมด จากอย่างนี้ เอน้ำหมักชีวภาพรดไปมันงามดี

ชาย ไชยชิต: ทำเป็นตัวอย่างให้เขาเห็น และมีตัวเลขให้เขาดู ตอบเขาได้ และอย่างนี้ความร่วมมือมันก็จะเริ่มขยายใช้ไหม สมาชิกที่ทำบัญชีครัวเรือน

มยุรี ดุลยกุล: ค่ะ จากคนที่มอง ทำอะไร ก็อยากถาม เข้ามาเอง โดยไม่ต้องไปจ้อง ไม่ต้องไปบอกว่า คนสอยมะพร้าวไม่ได้ คนเดินไม่ได้ ไม่ต้องจ้อง มีอีกเยอะแยะคนตกงาน เขาทำเองแหละ เราบอกว่าทำอันนี้เราเห็นว่ามันไม่เหมาะกับสวนเรา เราก็ไม่ทำ ให้วิเคราะห์ตนเองก่อน ให้รู้จักตนเองว่าตนเองชอบอะไร ตนเองถนัดเรื่องอะไร ศึกษาธรรมชาติ ว่าธรรมชาติดินแบบนี้ อันนี้มันอยู่ได้ไหม ระบบนิเวศมันเอื้อกันไหม รู้จักตัวเองว่าตัวเองมีแรงพอ? บางทีคิดใหญ่แรงไม่พอก็ไม่ได้ ต้องไปจ้างออกเงินออกทองอีก

ชาย ไชยชิต: แล้วในภาพรวมใหญ่ขึ้นมา หลังจากที่อยู่ในระดับครัวเรือนเรามีข้อมูลแล้ว เราเห็นแล้ว เรารู้จักตัวเองแล้ว ต่อมา มันมีการวิเคราะห์ข้อมูลในระดับชุมชนที่จะนำไปสู่การทำแผน ช่วยเล่ากระบวนการให้ฟัง

มยุรี ดุลยกุล: คือเราเปิดเวที เอาข้อมูลจากบัญชีครัวเรือนมาแลกเปลี่ยนกัน มาคุยกัน มันก็เกิดเป็นโครงการขึ้นมา แต่ว่าเป็นโครงการทำเองก่อน

ชาย ไชยชิต: เราเห็นอะไร พอเราเอาข้อมูลของแต่ละครัวเรือนมา เอาภาพรวมมาดูกันในเวทีแล้ว มันแสดงให้เห็นอะไรของชุมชนบ้างครับตอนนั้น

มยุรี ดุลยกุล: แสดงให้เห็นว่ารายจ่ายของชุมชนมันไปทางไหนมาก และรายได้ของชุมชนมาจากอะไร

ชาย ไชยชิต: ส่วนใหญ่รายจ่ายอะไรครับ

มยุรี ดุลยกุล: รายจ่ายส่วนใหญ่มันก็จ่ายเรื่องอาหารการกิน และเรื่องสังคม เรื่องไปงานเพื่อนอะไรอย่างนี้ และเรื่องอื่น ๆ เหล่าบุหรีมี จะเห็นข้อมูลเหล่านี้

ชาย ไชยชิต: เยอะไหม พอเห็นข้อมูลรวม ๆ กันทั้งพื้นที่

มยุรี ดุลยกุล: มันก็เยอะ เพราะว่าส่วนใหญ่คนแถวนี้มีอาชีพเกษตรเป็นหลักอยู่แล้ว อาชีพรองก็คือรับจ้างทำบ้าน สังเกตเห็นว่าคนทำบ้านตอนเย็นเขาจะนั่งกินเหล้ากัน พูดคุยกัน เพราะฉะนั้นคนทำบ้านส่วนใหญ่เขาบอกว่าเศรษฐกิจ ช่างทำบ้านจะไม่มีเพราะกิน โบราณเขาบอก เศรษฐีทำบ้านไม่มี แต่ตอนนี้กลับกันว่าเศรษฐกิจรับเหมาเยอะ พวกลูกจ้างจะไม่นั้น เขาก็จะบอกภรรยาเขา ส่วนใหญ่ภรรยาเป็นผู้จัดการเรื่องนี้ ก็ส่วนใหญ่ที่มาเรื่องบัญชีครัวเรือนเป็นผู้หญิง ก็เกิดแผนจัดการตนเองก่อน

ชาย ไชยชิต: เพราะเราเห็นรายจ่ายแล้วใช้ไหม

มยุรี ดุลยกุล: อะ ไปจัดการตนเองตอนนั้น และเรื่องระบบน้ำด้วย เขาบอกว่าน้ำของปากพูนมันจะเป็นดินทราย น้ำไม่ค่อยเหมือนในคลอง มันจะแห้ง แต่มันจะมีส่วนใหญ่ที่ไม่รู้เรื่องแบบนี้ เขานึกอยากจะปลูกอะไรเขาก็ปลูก ตอนนี้น้ำข้าวกลายเป็นนาปาล์มกันเยอะ และตอนนี้กำลังโอดครวญกันปาล์มลงราคา เพราะว่าปาล์มมันกินน้ำเยอะ และรากมันต้องการอาหารมาก ต้องปุ๋ยเคมีเท่านั้นที่จะเอามันอยู่ ถ้าไม่เช่นนั้นมันก็จะไม่ออกลูก ก็สูมปุ๋ยเคมีลงไปสูมไป ๆ น้ำที่ขังในนา ส่วนใหญ่เขาจะไม่ยกร่องเหมือนที่อื่น ถ้าสังเกตจะเห็นว่าทำแบบราบ แล้วก็ปลูกปาล์ม อย่างนั้นบางที่น้ำขังก็ขัง โรคฉี่หนูก็มี เพราะหนูมันไปอยู่แถวนั้น มีสถิติคนตายด้วยโรคฉี่หนู เขาก็วิเคราะห์ว่ามาจากสวนปาล์มด้วย มันจะมีส่วนไม่มากนักที่ทำบัญชีครัวเรือนก็เลยต้องทำงานหนักต่อ โดยการทำยังเป็นแกนนำชุมชน ใช้เรื่องประเด็นอื่นในการพูดคุย อย่างเช่น สวัสดิการชุมชน เขาเห็นชัดเจนเรื่องสวัสดิการชุมชน ใช้ข้อมูลให้เห็น ชี้ให้เห็นเรื่องโรคภัยที่เกิดจากการดำรงชีวิต เขาก็เห็นนะ พวก อสม. (อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน) เขาเอาข้อมูลของ อสม. มาพูดคุยกัน เพราะแต่ละเดือนเขาจะมีการพูดคุยกันของเทศบาล ใช้ประเด็นแต่ละประเด็นเข้าไปร่วม อย่างเช่น สวัสดิการ อสม. ประธานสตรี อาสาพัฒนา เข้าไป ไปนั่งพูดคุยกัน ดูสิว่าทุกคนที่ได้งบประมาณ อย่างงบสวัสดิการได้มา จะใช้ส่วนประมาณกี่เปอร์เซ็นต์ นิด ๆ หน่อย ๆ กับมาเชื่อมกับประเด็นอื่น อย่างผู้สูงอายุที่เขาฝังบ ประเด็นของศูนย์สามวัย ที่เขาจะอบรมคนสามวัย ใช้สวัสดิการร่วมได้ไหม ก็เจียดเข้าไป เพื่อเอาความรู้เรื่องการจัดการ เรื่องการให้สวัสดิการเข้าไปสู่คนกลุ่มนี้ด้วย ซึ่งเป็นสมาชิกของสวัสดิการเช่นกัน แล้วตอนนี้ของปากพูนเองก็เหมือนว่าคนในชุมชนลุกขึ้นมาจัดการตนเองได้จริง ๆ อย่างก่อนหน้านี้ นายกองค์การบริหารส่วนตำบล (นายก อบต.) นายธนาวุฒิ เขาเป็นแกนหลัก เป็นนักยุทธศาสตร์ที่คิดให้ คิดแล้วทำตาม พอเปลี่ยนนายก อบต. ใหม่ ตอนนั้นก็สะเปะสะปะไปพักหนึ่ง เราจะจัดการอย่างไร เพราะไม่เคยคิดเอง คนไม่เคยคิดเอง พอเอาเข้าจริง ๆ ก็มานั่งรวมกันคิด จะทำอย่างไรที่นี่ ก็เริ่มดีขึ้นตามระดับ จากไม่เคยจัดการก็มาจัดการ

ชาย ไชยชิต: มันยากไหม ทำไม่ถึงมานั่งเริ่มต้นกันได้ว่าจะมาจัดการตนเอง ช่วงแรก ๆ

มยุรี ดุลยกุล: ช่วงแรก ๆ นะ หลังจากสะเปะสะปะไปพักหนึ่ง หันมาคิดว่าเรามีข้อมูลนะ เรามีร่องรอยนะ ก็มาดูร่องรอย อันไหนที่เป็นความเสี่ยงหรือไม่เข้ากับบริบทเรา มันเว่อไป ชนิดที่ไประดับประเทศชาติ มาดูสิว่า เอาเล็ก ๆ ตัดอันนี้ออกดูสิ จัดการตนเองก่อน เริ่มจากข้อมูลร่องรอยที่เรา มี มาจัดการตนเองก่อน

ชาย ไชยชิต: ก็คือข้อมูลทำให้เราเห็นว่าเราเป็นใคร อยู่ตรงไหน

มยุรี ดุลยกุล: อะ ใช่ เมื่อก่อนเราก็คิดตามเขา เขาบอกแบบนี้เราก็คิดตามทำตามไปเรื่อย พอสุดท้ายเรามาดูร่องรอยมาดูสิ่งที่เราทำผ่านมา บางอย่างมันไม่จำเป็น มันเป็นแบบประชานิยมไป

ชาย ไชยชิต: ไม่สอดคล้องกับบริบท?

มยุรี ดุลยกุล: ไม่สอดคล้องกับบริบท บางทีเขาไม่ได้ต้องการตรงนั้นสักหน่อย แต่เราให้เพราะอยากให้ ถึงบอกว่าการอยากกับความต้องการแบ่งให้ออกก่อน บางทีเราอยากกับต้องการมันก็อันเดียวกันนะ เราคิดไม่ออกกัน การวิเคราะห์ข้อมูลมันเป็นสิ่งสำคัญที่สุด

ชาย ไชยชิต: เราเอาข้อมูลมาวิเคราะห์ เริ่มต้นไปสู่การจัดการตนเองอย่างไรครับ

มยุรี ดุลยกุล: ก็คือ ยกตัวอย่างเช่น คราวเรือน ที่ยกตัวอย่างไปแล้ว พอถึงชุมชน เราดูร่องรอย ยกตัวอย่างสวัสดิการ ที่ผ่านมามันเป็นอย่างไรร อันไหนที่มันทำให้เราเสี่ยง อันไหนที่ทำให้เราอาจจะไม่ยั่งยืน โดยทำให้กรรมการทุกคนได้เห็นข้อมูลเท่ากัน

ชาย ไชยชิต: กรรมการที่ว่านี่คือ

มยุรี ดุลยกุล: คือ กรรมการของสวัสดิการชุมชน ดูเรื่องสวัสดิการเป็นหลัก เป็นตัวเคลื่อนไหว เพราะว่ากรรมการสวัสดิการมันมาจากกลุ่มคนต่าง ๆ ที่อยู่ในชุมชน และคนต่าง ๆ ก็เป็นแกนหลักที่เป็นผู้นำทางความคิด เป็นคนที่คนศรัทธาแล้ว เป็นผู้นำทางความคิด

ชาย ไชยชิต: แปลว่าสวัสดิการชุมชนที่ทำมาก่อนหน้านี้

มยุรี ดุลยกุล: ก็คือตอนแรกอาจจะใหม่ หรืออาจจะมีคนคิด คล้าย ๆ ความเชื่อ คือคิดว่าดี คิดให้ก็ทำตาม โดยไม่ได้ดูข้อมูล ไม่ได้วิเคราะห์ข้อมูลที่มีเลย

ชาย ไชยชิต: แต่อย่างน้อยมันทำให้เกิดกลไกความร่วมมือในชุมชนขึ้นมา?

มยุรี ดุลยกุล: อะ ใช่ แต่พอระยะหนึ่งกลับมาดูข้อมูล เราก็นั่งคุยกับคณะกรรมการ เอาข้อมูลไม่ว่าจะเป็นงบดุล ไม่ว่าจะเป็นสมาชิก ไม่ว่าจะเป็นงานที่เคลื่อนไหวมา จังหวะก้าว ระยะไหนเป็นอย่างไรร มาหนึ่งคุยกัน กรรมการเองก็มีความคิด เพราะว่าเขาก็ออกชุมชนเขา เขาก็ออกสวัสดิการ รักสมาชิกของเขา เพราะพี่น้องเขาทั้งเพ ปรากฏว่าเขาก็ออกความคิดตอนหนึ่งคุยกัน แต่สิ่งสำคัญที่สุดคือต้องรู้เท่ากัน ต้องไม่ปิดบัง ต้องไม่ปิดเบือน ต้องไม่ซ่อนเร้น

ชาย ไชยชิต: แสดงว่าก่อนหน้านี้มันเคยมีปัญหาแบบนี้ไหม

มยุรี ดุลยกุล: ไม่มี แต่รู้ไม่เท่ากันมี

ชาย ไชยชิต: แล้วมันส่งผลเสียอย่างไร บางคนรู้ บางคนไม่รู้ มีการปิดบังซ่อนเร้นอะไรแบบนี้

มยุรี ดุลยกุล: ส่งผลเสีย การปิดบังซ่อนเร้นอาจจะไม่ได้ตั้งใจปิด แต่รู้ไม่เท่า รู้ไม่หมด มีคนที่ตั้งข้อสังเกตและสงสัย มีคนรู้ไม่เท่าแล้วไปพูด แล้วไปเชื่อคนที่เขาตั้งข้อสังเกต เพราะรู้ไม่เท่า แต่ถ้าเขารู้เท่าเมื่อไรเขาต้องตอบได้ รู้เป็น 1 เป็น 2 เป็น 3 เป็น 4 มันก็กระเทือนกันทั้งหมด นี่คือข้อเสีย

ชาย ไชยชิต: ดังนั้นเราต้องเริ่มต้นจากการทำให้ทุกคนรู้เท่ากัน

มยุรี ดุลยกุล: ใช่ โดยเอาข้อมูลมาทาง อย่าลืมนะว่าพอเอาข้อมูลมาทางเสร็จเขาจะมองเห็นเลยว่าอย่างโน้นไปอย่างโน้น เขาเห็นหมดแล้ว เพราะว่ากิจกรรมที่เกิดขึ้นก็อยู่ในข้อมูลนี้ มีคำตอบให้ เพราะฉะนั้นสิ่งที่ทำก็คือใช้สวัสดิการเป็นประเด็นหลักในการพูดคุย ใช้วงสวัสดิการพูดในเรื่องต่าง ๆ มันมีวาระอื่น ๆ บางที่เขาบอกว่าผู้สูงอายุตอนนี้เราเป็นอย่างนั้นอย่างนี้ สุขภาพอย่างนั้นอย่างนี้ มันมีประเด็นพูดคุย และเรื่องบัญชีครัวเรือน เรื่องผู้หญิง เรื่องประเด็นผู้หญิงมันจะมีกรรมการคนหนึ่งที่มาจากประเด็นผู้หญิง เขาจะพูดความก้าวหน้าของผู้หญิงว่าช่วยชุมชนอะไรได้บ้าง ตอนนี้ฝึกทำบัญชีครัวเรือนกันได้ถึงไหนแล้ว แล้วบัญชีครัวเรือนมันช่วยครอบครัวได้อย่างไร ก็คุยกัน

ชาย ไชยชิต: พอเรามีข้อมูลมาทาง มีกลไกในการขับเคลื่อน ก็คือเอาประเด็น แล้วคณะกรรมการของสวัสดิการมาเคลื่อนงาน พอทุกอย่างมันเริ่มลงตัว เรามีความเชื่อมั่นไว้วางใจกัน เพราะไม่มีใครสงสัยอะไรกันแล้ว เพราะมีข้อมูลมาทาง ความเปลี่ยนแปลงหลังจากนั้นมันนำไปสู่อะไร เกิดอะไรที่เป็นรูปธรรมขึ้นมา

มยุรี ดุลยกุล: ความเปลี่ยนแปลงก็ได้รับความร่วมมือจาก อบต. จากเทศบาล จากเมื่อก่อนเขาไม่เอาเลย

ชาย ไชยชิต: เขาไม่สนใจว่าเราწყຍະໄກໄດ້

มยุรี ดุลยกุล: คือเขาต่อต้านเลย ไม่เอาเลย

ชาย ไชยชิต: ทำไม่ถึงต่อต้าน ไม่เข้าใจ

มยุรี ดุลยกุล: เพราะมีคนไปบอกว่า สวัสดิการชุมชนนั้น เหมือนที่บอกเมื่อสักครู่ว่าข้อมูลไม่เท่ากัน

ชาย ไชยชิต: พอมีคนไปพูดกับเทศบาล เทศบาลก็จะมองอย่างนั้น

มยุรี ดุลยกุล: ตั้งแง่ มันล้มเหลวนะ กองทุนสวัสดิการมันล้มเหลว เราก็ใช้วิธีทำข้อมูล ทำรายงานว่าที่ผ่านมาเป็นอย่างนี้ และกำลังแก้ปัญหามาเป็นแบบนี้ แล้วให้เขามาเป็นที่ปรึกษา รองนายก อบต. 2 คน มาเป็นที่ปรึกษา

ชาย ไชยชิต: แปลว่าเราเดินหาเขา

มยุรี ดุลยกุล: ค่ะ เดินหาเขา เราต้องเดินหาเขา

ชาย ไชยชิต: ไม่เสียศักดิ์ศรี?

มยุรี ดุลยกุล: ไม่ เพราะว่าศักดิ์ศรีของคนมันมีอยู่แล้วไม่มีใครมาทำลายได้ นอกจากตัวเองที่จะทำลายศักดิ์ศรีตัวเอง

ชาย ไชยชิต: แล้วเรารู้สึกอย่างไรที่ก่อนหน้านี้เขามีทำที่หรือมองเราแบบไม่ค่อยเอา

มยุรี ดุลยกุล: เราจะถามข้อสงสัย อย่าลืมว่าเขามาจากไหน เราเป็นคนเลือกเขา เพราะฉะนั้นถ้าเราไปโดยหงอ เรากลับ
เขาจะรู้ทันทีว่าเราหงอ แต่เราไปด้วยข้อมูลของเรา ความภาคภูมิใจมันเกิดขึ้นใหม่ แล้วก็ความมั่นใจมันเกิด ศักดิ์ศรีมันมี
เราไปแบบผู้กำกับปากกามันอยู่ในมือเราใช่ไหม เราซื้อนาฬิกาข้อมือได้ เราพูดอย่างมั่นใจ เขาเห็นแล้วว่าเราไม่ใช่คนที่เขาจะข่มได้
เราพูด พอเขาถามอะไรเราตอบได้หมด มันเป็นอย่างนี้ ๆ แล้วความเชื่อมั่นมันเกิด ตอนนี้อยู่ ปลัด อบต. บอกเลย เมื่อก่อนนี้
ปลัด อบต. เขาจะแกล้ง หลังจากที่เขาย้ายมาแบบหนึ่ง

ชาย ไชยชิต: คนเดิมใช่ไหมครับ ปลัด อบต. ไม่ได้เปลี่ยน คนเดิมตลอด?

มยุรี ดุลยกุล: คนเดิม เมื่อก่อนทำตามคำสั่ง นโยบายของผู้บริหารเอาอย่างไรรู้กันอย่างนั้น แต่เขาอาจจะยึดติดอยู่กับที่ แต่พอ
เปลี่ยนบุ๋บ เขาจะมาแบบอะไรที่สงสัยเขาก็จะถาม ๆ

ชาย ไชยชิต: ปลัด อบต. เป็นคนท้องถิ่นไหมครับ

มยุรี ดุลยกุล: เป็นคนหมู่ที่ 5 ท้องถิ่นค่ะ คือบางทีเขาก็จะไม่รู้ข้อมูล

ชาย ไชยชิต: แปลว่าตอนที่เราย้ายเข้าไปที่แรกเราเข้าไปผ่านไปทางปลัด อบต. หรือว่าผ่านทางผู้บริหาร

มยุรี ดุลยกุล: ตรงเลยค่ะ ตรงผู้บริหารเลยค่ะ

ชาย ไชยชิต: ตรงผู้บริหารคือนายกฯเลย

มยุรี ดุลยกุล: เราเอาข้อมูลไปแล้ว เขาก็ฟัง แต่เหมือนที่บอกแหละ ถ้าเราไปแบบหงอ เรากลับ ไม่ได้ ต้องไปแบบมั่นใจ มี
ศักดิ์ศรี ข้อมูลในมือ แต่ไม่ใช่สำเร็จทีเดียวนะ

ชาย ไชยชิต: ไปคุยกับเขาที่แรกนายก อบต. เป็นอย่างไรครับ ทำที่เขาเข้าใจไหมที่เราทำ

มยุรี ดุลยกุล: ไม่เข้าใจเลย เขาไม่เข้าใจหรอกค่ะ เราต่อจากเลขานุการของเขาว่าเราอยากพบนายก อบต. นะ ด้วยที่
ชื่อเสียงของเรา ประวัติการทำงานของเรา เราเป็นคนที่เข้ามา 20 กว่าปีแล้ว เราทำงานชุมชนมา 20 กว่าปีแล้ว จากปี 2543
มา ไม่ใช่ปี 2534 ก็ 20 กว่าปี ตั้งแต่อายุลูกคนเล็ก ตอนนั้นลูกคนเล็กอายุ 28 ประวัติการทำงานไม่เคยต่างพ้อย เป็นผู้นำ
ตลอด หมายถึงเป็นผู้นำทางความคิดนะ แล้วไม่เคยว่าใคร ไม่เคยโจมตีแบบนักการเมือง เพราะไม่ชอบ เพราะว่าถ้าลง
การเมืองเมื่อไรจะเกิดการ discredit (ทำลายความน่าเชื่อถือ) กัน ไม่ชอบ ไม่เอา ด้วยประวัติที่เราทำมานาน ก็ไม่ได้กว้าง
อะไร มันอยู่ตรงนี้เอง เขาก็รู้จัก

ชาย ไชยชิต: ก็เลยเชิญเขาเป็นที่ปรึกษา?

มยุรี ดุลยกุล: ค่ะ ค่อยกับท่านนายก อบต. เขาก็ระมัดระวังนะ เขากลับ เขาจะให้รองนายก อบต. 2 คนมาช่วยมาดู ก็ทำความเข้าใจ แต่บังเอิญที่เราทำข้อมูลไว้ตลอด เอาข้อมูลนี้ไปพูด แล้วก็พูดแบบไม่ใช่สะเปะสะปะ ระมัดระวังให้มันอยู่ในวิชาการ ให้มันอยู่ในกรอบ เขาพูดอะไรมาเราก็ไม่ค่อยสนใจ เหมือนคนนอกที่เขาไม่รู้เขาก็จะพูดเขาว่าอย่างโน้นว่าอย่างนี้ ก็จะไม่ค่อยสนใจ คือผ่านมาผ่านไป แต่เราจะเน้นตัวเราเอง ไม่เน้นคนอื่น ก็ดีขึ้น

ชาย ไชยชิต: เริ่มแรกการปรับทำที่ของ อบต. เป็นอย่างไร เราเห็นความเปลี่ยนแปลงอย่างไร การปรับของเขา

มยุรี ดุลยกุล: ตอนแรกที่เรไปถึงเขาจะแบบตั้งป้อมไว้ก่อน แต่พอระยะหลัง หลังจากที่เข้าใจกันแล้ว เขาจะแบบ พี่มาทำอะไรรับ มาเรื่องอะไร เข้ามาทันที พอไปถึงเราก็มีอ่อนนะ ให้อีกก่อน เราเอาใจเข้าไปสู่ เราไปด้วยไม่ได้ไปขอ เราไปด้วยศักดิ์ศรี เราไปเพื่อให้เขา เราทำสวัสดิการชุมชน ใครได้ประโยชน์ เทศบาลได้ เพราะอย่าลืมว่าถ้าเทศบาลมีงานประเด็นต่าง ๆ มีประชาชนเข้าร่วมมันเป็นจุดแข็งของเทศบาลนะ ถ้าเราไม่ร่วมมันเป็นจุดอ่อนของเขาต่างหาก เราต้องแสดงให้เห็นว่าเรารู้เขา เขาคิดอะไรเราก็รู้ อย่างนี้ เพราะฉะนั้นความรู้สำคัญ ถ้าเราไม่ประชุม ไม่เรียนรู้ ไม่มีอาจารย์ เราก็ทำไม่ได้ เพราะถ้าเราคิดเราก็คิดแบบบ้าน ๆ ของเรา

ชาย ไชยชิต: แล้วอย่างนี้แปลว่า เหมือนเราได้ความร่วมมือแล้ว อย่างน้อยได้ใจจากเทศบาลแล้ว หลังจากนั้นพอมีความร่วมมือมันก้าวกระโดดไหม เขามาหนุนเราไหม หนุนอย่างไร

มยุรี ดุลยกุล: หนุนค่ะ ตอนนั้นเขาอนุมัติเงินมาสองแสนบาท จากที่เขาเคยประกาศว่าเขาไม่หนุนเลยนะ เขามีมาก่อน 2 แสนบาท ก็ถือว่าเป็นโอกาสแล้ว อย่างน้อยเขาก็ทิ้ง 2 แสนแล้วนะ

ชาย ไชยชิต: เขาทำมาเป็นโครงการหรืออย่างไรครับ

มยุรี ดุลยกุล: เขาอุดหนุนเลย

ชาย ไชยชิต: อุดหนุนเลยว่าเราทำอะไรอะไร เขาจัดสรร

มยุรี ดุลยกุล: ตามข้อบังคับเลย

ชาย ไชยชิต: แล้วตอนนั้นสองแสนเราเอาเข้ามาในงานสวัสดิการฯ

มยุรี ดุลยกุล: เราเอามาในบัญชีสวัสดิการเลย จัดสรรเลย 50% สำหรับเกิด เจ็บ ตาย อีก 20% ทำนอกเหนือจากเกิด แก่ เจ็บ ตาย อย่างเช่น ไปเชื่อมเรื่องวันผู้สูงอายุ อาจจะเอาไปซื้อผ้าถุงสัก 20-30 ผืนมา เรื่องเยาวชน อาจจะเวลาเขาเข้าค่าย ศูนย์สามวัยเข้าค่าย เราอาจจะอุดหนุนเรื่องดินสอปากกาอะไรแบบนี้ ก็คือเชื่อมทุกประเด็นที่มันมี 20% ถูกจัดสรรอยู่ในนั้น รวมทั้งประชุม ไปร่วมงานจังหวัด รวมทั้งประชุมคณะกรรมการ ประชุมใหญ่ ไปร่วมงานจังหวัด เวลาจังหวัดขอมา สมมติว่าไปร่วมงานกรุงเทพฯ ไม่มีงบก็มีของกองทุนอยู่

ชาย ไชยชิต: แปลว่าเราก็กังขังขึ้นอยู่ มีมาหนุนเสริมเรา แล้วความรู้สึกเป็นอย่างไรครับ ของกรรมการตอนนั้นที่ได้รับการหนุนเสริม

มยุรี ดุลยกุล: เขาก็เริ่มดีขึ้น เริ่มไม่ถึงกับ เมื่อก่อนนี้ด่ากันเลยนะ กรรมการก็ดำใจมติเทศบาล เทศบาลก็ด้วย คือต่างคนต่างแรงใส่กัน เพราะว่ามันไม่มีข้อมูลกลาง ยังพูดไม่จบนะ อีก 30% เพื่อไปลงทุน อย่างเช่น ซื้อพันธบัตรใหม่ หรือฝากในดอกเบี้ยของสถาบันการเงิน

ชาย ไชยชิต: ที่ให้มันออกมาในกองทุนของเราได้

มยุรี ดุลยกุล: ค่ะ โดยที่ไม่เสี่ยง

ชาย ไชยชิต: แล้วเราเลือกทำอะไร

มยุรี ดุลยกุล: ตอนนี้นำประชุมมติที่ผ่านไปแล้ว บอกว่าให้ไปซื้อสลากของธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร (ธ.ก.ส.) ตอนนั้นเราได้มา 1.3 ล้าน 30% ก็ 3 แสนกว่าบาท คือไปซื้อสลาก ธ.ก.ส. เพราะเราเห็นแล้วว่ามันไม่เสี่ยง ถ้าเราไม่ถูกก็ไม่ได้หายไปไหน ได้ดอกเบี้ยด้วย ถ้ามันถูกขึ้นมา ก็คือทุกอย่างให้มันเป็นมติ เราจะประชุมทุกเดือนในวันที่ 27 เพื่อสรุป ทำงบดุลทุกเดือนให้เห็นตัวเลขคนเข้าคนออก เห็นตัวเลขคนเข้า คนเกิด คนตาย คนเจ็บ จะเห็นเป็นเลขออกมา

ชาย ไชยชิต: แสดงว่านอกจากเรามีข้อมูลบัญชีครัวเรือนแล้ว เราก็มียุทธศาสตร์ด้วย รู้เลยว่าคนวัยไหน เกิด แก่ เจ็บ ตาย เป็นอย่างไร

มยุรี ดุลยกุล: ค่ะ มี โดยใช้ข้อมูลสวัสดิการชุมชนเป็นฐาน ถ้าเราอยากรู้ว่าผู้สูงอายุของปากพูนเท่าไรก็ไปดูในฐานของสวัสดิการฯ เราก็สามารถจัดการกลุ่มคนได้

ชาย ไชยชิต: เทศบาลมีข้อมูลแบบนี้ไหม ข้อมูลแบบที่เราทำ ตัวเขาเองเขาทำไหม

มยุรี ดุลยกุล: เมื่อก่อนทำโครงการแพต คงเคยได้ยินนะ แต่ตอนหลังไม่ได้ยินว่าเขาทำเรื่องนี้

ชาย ไชยชิต: แปลว่าเรามีข้อมูลชุมชนละเอียดกว่าที่เทศบาลมี

มยุรี ดุลยกุล: ค่ะ แล้วเทศบาลเองก็โชคดี ตอนนี้น้องที่เป็นนักพัฒนาชุมชนเข้ามาเป็นกองเลขานุการของสวัสดิการชุมชน คือเชิญเขาเข้ามา บอกให้เขาว่ามันมีข้อมูลอย่างนี้ ๆ อยู่ แล้วก็ใช้ข้อมูลสารสนเทศ ก็คือข้อมูลจากโปรแกรมของสวัสดิการชุมชนปากพูน เราใช้คนที่ไปนั่งร้านสวัสดิการ แล้วก็ใช้ข้อมูล มันเป็นข้อมูลออนไลน์ นั่งอยู่จังหวัดสามารถดูได้เลยว่าปากพูนมีสมาชิก

ชาย ไชยชิต: โปรแกรมนี้ใครพัฒนาขึ้นมา

มยุรี ดุลยกุล: ตอนนี้นายก อบต. คนเก่า นายธนาวุฒิ พัฒนาขึ้นมาจาก ตอนนั้นเขามีโปรแกรมเมอร์ของเขาเอง ก็เลยได้รับอนุญาตจากเขามาทำโปรแกรมนี้

ชาย ไชยชิต: ชุมชนอื่นอาจจะไม่มีแบบนี้

มยุรี ดุลยกุล: ไม่มีค่ะ

ชาย ไชยชิต: ก็ยังทำมืออยู่

มยุรี ดุลยกุล: รู้สึกว่าของจังหวัดนครศรีธรรมราชเขาจะมีโปรแกรม V1 V2 V3 ไวล้งพื้นที่ตำบล แต่อันนี้เขาทำมานาน มา ก่อนหน้า ก็เลยใช้โปรแกรมนี้

ชาย ไชยชิต: แสดงว่าถ้าเทศบาลต้องการใช้ข้อมูลแบบนี้ก็มาขอเราได้เลย

มยุรี ดุลยกุล: ได้เลย เวลาผู้สูงอายุเขาได้รับ 600 ถ้าเขาไม่ออกไปเอาที่เทศบาล เขาก็บอกว่าให้หักเงิน 45 บาทเข้าไปเลย ที่เหลือค่อยเอาไปให้เขา มันก็จะเข้าโดยอัตโนมัติ

ชาย ไชยชิต: อย่างนี้ผมสงสัยนิดนึงว่า การดูแลกองทุนมันเกี่ยวข้องกับเงิน เงินเบี้ยอุดหนุนของสมาชิก เกี่ยวข้องกับ ระบบบัญชี จัดสรรเงินเป็นสัดส่วน เราเอาทักษะความรู้แบบนี้มาจากไหน เราก็คือเป็นชาวบ้านทั่วไป

มยุรี ดุลยกุล: ทักษะจากการทำบัญชีครัวเรือนเป็นฐาน พอเรารู้ว่าที่มันเป็นอย่างนี้ เราสามารถแยกกอง บอกว่าที่มาจาก นั้นนะ ๆ แล้วมารวมกันได้

ชาย ไชยชิต: แสดงว่าการเป็นนักบัญชีครัวเรือนทำให้เราบริหารงานกองทุนได้ดี

มยุรี ดุลยกุล: ค่ะ แล้วก็สามารถทำงานได้ดี เพราะว่ากองทุนนี้มันมาอย่างนี้ พอมาจัดสรรโดยที่ไม่มีหมกเม็ด เพราะเราไม่รู้ เรื่องมากกว่านี้ หมกเม็ดอะไรไม่รู้ ถ้ามันตรงกันปั๊บมันจะลงกันปั๊บ ถ้ามันไม่ลงต้องไปดูว่าเราลืมตัวไหน

ชาย ไชยชิต: แสดงว่าเรื่องเทคนิคแบบนี้เราสามารถจัดการกันได้

มยุรี ดุลยกุล: จัดการได้ ขอให้มันมีข้อมูล ก็ฝึกจากบัญชีครัวเรือน ฝึกจากการทำแผนแม่บทด้วยอีกส่วนหนึ่ง การวิเคราะห์ ได้มาจากแผนแม่บท เมื่อก่อนจะไม่เข้าใจวิเคราะห์ สังเคราะห์ เชื่อมโยงไม่รู้เรื่อง

ชาย ไชยชิต: พอเรามีข้อมูลแล้ว มีการเคลื่อนไหวประเด็นต่าง ๆ ตอนนี้มีความร่วมมือกับเทศบาลแล้ว แล้วมันขยายไปสู่การ ประสานความร่วมมือในภาพรวมของการขับเคลื่อนโครงการความร่วมมือในระดับพื้นที่ของจังหวัดอย่างไรครับพี่

มยุรี ดุลยกุล: ตัวเองเป็นคณะทำงานของโครงการความร่วมมือขมาก่อน ก็คือทำโปรแกรมเรื่อง GPS ด้วย ว่าหมู่นี้อยู่ อย่างไรก็ทำด้วย และจะเน้นหนักเรื่องบัญชีครัวเรือน ให้คนฟังตนเองให้ได้ก่อน และจะมาดูทรัพยากรว่าเราสามารถจัดการ บริหารได้แค่ไหน และใช้ข้อมูลจากแผนแม่บทชุมชนด้วยส่วนหนึ่ง แต่วันนั้นเจอปลัด อบต. เขาอยากได้แผนแม่บทชุมชน ออกปากขอ ออกปากอย่างเดียวไม่ได้หรอก ทำโครงการมา เพราะว่าคณะทำงานงานแผน เขาก็อยู่แถวนี้ เข้าใจกระบวนการ

แผน แล้วตอนนี้ตัวเองก็ไปเรียนมหาวิทยาลัยชีวิตอยู่ เพราะ อาจารย์คนพัฒนา ก็เป็นอาจารย์อยู่ในมหาวิทยาลัยชีวิต ก็คือเรียนเรื่องนี้โดยเฉพาะ เรียนคณะศิลปศาสตร์ สาขาการบริหารจัดการท้องถิ่น หรืออย่างไร จำไม่ได้แล้ว

ชาย ไชยชิต: ผมขออนุญาตให้ผมมองภาพรวมสักหน่อยว่า พอเรามีกระบวนการทำบัญชีครัวเรือน มีข้อมูลป้อน คนอื่นเขาก็มาเห็นข้อมูล เช่น เทศบาล ความไว้นี้เนื้อเชื่อใจในการร่วมมือมันก็เกิดขึ้น แล้วถ้าพูดถึงกับภาคราชการเอง เช่น ส่วนราชการในระดับจังหวัดต่าง ๆ ความสัมพันธ์มันเปลี่ยนไปไหม การทำงานร่วมกันในการแก้ไขปัญหาอะไรอย่างนั้น มันเป็นอย่างไรร

มยุรี ดุลยกุล: พูดถึงอำเภอก่อน อย่างเช่น พัฒนาการ เกษตรอำเภอ อย่างนี้ เขาก็มาขอข้อมูล และมาคล้าย ๆ มาขอความร่วมมือทำเรื่องเกษตร เรื่องผู้หญิง เรื่องกองทุนหมู่บ้านก็มา สำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย (กศน.) ก็มาช่วย ถ้ามีอะไรไม่เข้าใจเขาก็จะมาถาม คือส่วนใหญ่คนในพื้นที่เราจะเข้าใจ แต่คนที่มาต่างพื้นที่เขาจะไม่ค่อยเข้าใจว่าบ้านนี้เขามีบริบทนิสัยใจคออย่างไร เขาต้องมาถามเราก่อนแล้วในฐานะที่อยู่ใกล้กัน ถ้าเขาจะไปบ้านนี้ พูดง่าย ๆ ขอบลูกสาวบ้านนี้จะไปขอก็ต้องมาถามก่อน

ชาย ไชยชิต: ก่อนหน้านี้ราชการเขาทำงานกันอย่างไร เวลาที่เขาเอาโครงการมาลง หรือเข้ามาทำอะไรในชุมชนเรา หรือเขาคิดมาก่อนแล้วหรืออย่างไรครับ

มยุรี ดุลยกุล: ส่วนใหญ่เมื่อก่อนเขาจะคิดว่าเขาเป็นผู้ให้ เขาจะมองว่าเราเป็นรากหญ้านะ จะไม่รู้เรื่องอะไร แต่พอเรามีข้อมูล เรารู้อันไหนไม่ใช่เราเถียง แต่เราเถียงแบบมีหลักการ เถียงด้วยข้อมูลของเรา เขาก็รู้ว่าเราไม่ใช่รากหญ้าธรรมดา รากหญ้าตื่นขึ้นมาอีกนิดหนึ่ง เขาก็ให้ความสำคัญ จะทำอะไรเขาก็ไม่ผลิผลาม ไม่คิดเอง จะทำอะไรต้องมาถามก่อน จากเมื่อก่อนนั่งเทียน เตี้ยวนี่ไม่ค่อยนั่งแล้ว จะลงมา อย่างน้อยลงมาถามคนในชุมชน แต่มันก็มีนะ บางที่เขาบอกว่ามันเร่งด่วน จำเป็นต้องทำ อย่างโครงการนี้จักรยาน ถามว่าใครได้ประโยชน์ ทำไมต้องเอาจักรยาน ไม่เห็นจะเกี่ยวกันเลย ถามว่าจักรยาน ผู้ได้ประโยชน์ก็คือคนขายจักรยาน คันเท่าไร ถามว่าได้ประโยชน์อะไร เขาบอกว่าลดน้ำมัน วิธีลดน้ำมันทำไมไม่คิดเอง ทำไมต้องให้ผู้ใหญ่บ้านคิดให้ ก็คือมันยังไม่สอดคล้องกันอยู่เนี่ย ยังต้องทำงานหนักอีกอยู่ ต้องคุยกับอีกหลายคน และมีหลายคนบอกว่าผู้ใหญ่คิดไม่ถูกนะแบบนี้ แต่ตอนที่เขาประชุมและลงมติ ไม่มีใครกล้าที่จะเป็นผู้ร้าย เพราะว่าคิดต่าง

ชาย ไชยชิต: โครงการจักรยานมันเป็นของส่วนราชการไหน

มยุรี ดุลยกุล: มันเป็นของ SML คนที่เขียนก็คือผู้ใหญ่บ้าน แต่ว่าเขาทำประชาคม แต่ว่าตอนนั้นตัวเองไม่ได้อยู่นะ แต่ว่าไม่มีใครค้าน ทั้ง ๆ ที่มันไม่สอดคล้อง ทุกคนก็รู้ว่ามันไม่สอดคล้อง แต่คิดว่าเงินหลวง

ชาย ไชยชิต: ทำอะไรเราก็ไม่ได้เสียอะไร

มยุรี ดุลยกุล: ไซ้ มีแต่ได้กับได้ แต่เขาลืมคิดไปว่านั่นมันเงินภาษีเรา ทำไมไม่คิด

ชาย ไชยชิต: แล้วโครงการของหน่วยราชการมันเปลี่ยนไปไหม มีไหมที่เขามาฟังเรามาคุยกับเราเสร็จปุ๊บ แล้วก็ทำโครงการลงมา หรือจัดสรรงบลงมา ที่มันสอดคล้องกับบริบทของเรา

มยุรี ดุลยกุล: ถือว่าปากพูนเอง หรือหมู่บ้านเอง ยังไม่แข็งถึงขนาดนั้น ยังมีการเกรงใจ เกรงใจผู้ใหญ่บ้าน

ชาย ไชยชิต: อยากให้มองสรุปภาพรวมหน่อยครับว่า การที่มี สกว. เข้ามา เอาโครงการความร่วมมือที่มาประสานส่วนต่าง ๆ แล้วมาผลักดันให้เกิดวาระในการพัฒนาพื้นที่มันได้อย่างไร มันได้ประโยชน์อย่างไร เราเป็นคนในระดับชุมชน

มยุรี ดุลยกุล: ถ้าสรุปความว่าโครงการนี้มันดีตรงที่คนได้มีเวทีเรียนรู้ร่วมกัน จากไปทำข้อมูลนะ

ชาย ไชยชิต: การมีเวทีร่วมกัน คือการทำให้คนมาคุยกันใช้ไหมครับ

มยุรี ดุลยกุล: ใช่ค่ะ คือมีเวทีร่วม ตอนแรกมันเป็นเวทีทำความเข้าใจที่เราจะทำเรื่องนี้ และทุกคนเข้าใจว่าภารกิจเรา เราจะต้องไปจัดการตนเองนะ อย่างเช่น ไปทำข้อมูลเราเอง เสร็จแล้วก็เวทีพูดคุยแลกเปลี่ยนข้อมูลว่าใครปฏิบัติอย่างไร แล้วได้ผลเป็นอย่างไรบ้าง

ชาย ไชยชิต: อันนี้คือแต่ละครัวเรือนเลยใช้ไหม แลกเปลี่ยนกัน

มยุรี ดุลยกุล: ใช่ แลกเปลี่ยนกัน แล้วคนในสังกัด 10 ครัวเรือนของเรา เราก็ไปเยี่ยม ไปพูดคุย ไปแนะนำวิธีการ เราก็ต้องเอามาแลกเปลี่ยนด้วย แล้วเขาเปลี่ยนแปลงไปถึงไหนแล้ว แต่สิ่งที่เห็นชัดเจนคือ การพึ่งตนเองมากขึ้น พึ่งข้อมูลตนเอง ไม่ต้องตามมาก แต่ก็ยังมีบางส่วนที่เขาไม่ได้ทำ เพราะว่าเราทำ เราก็ไม่ได้ทำทั้งหมด ช่วงนั้นไม่ได้ทำทั้งหมด แต่สิ่งหนึ่งที่เราเห็นคือแกนนำที่มีคนตามเยอะแล้ว มีคนทำตาม มีคนฟัง ทำอย่างนี้นะ บางอย่างที่เราไม่รู้เราก็ต้องถามเพื่อน อย่างการทำเกษตร สูตรปุ๋ยชีวภาพอย่างไร เราก็ใช้วิธีไม่รู้ไปหา และถามเขาเรื่องปุ๋ย แล้วก็สอดแทรกความรู้ที่เรามี ว่าทำไมไม่ลองทำแบบนี้แบบนี้ เราใช้วิธีอย่าให้เขารู้ตัวว่าเราไปทำให้ใหญ่กว่ารู้มากกว่า ต้องเอาความรู้ไปสอดแทรก ใช้ใจสร้างสัมพันธ์ภาพที่ดี เอาใจบริสุทธิ์ไว้ก่อน มีฝักนิด ๆ หน่อย ๆ ก็ติดไม้ติดมือไป มีต้นไม้ที่เราเพาะไว้ก็เอาไปให้ ใช้วิธีสานสัมพันธ์กัน

ชาย ไชยชิต: อันนี้คือสิ่งที่เห็นชัดเลย มันมีกระบวนการ มีเวทีของการทำให้คนมาเรียนรู้กัน

มยุรี ดุลยกุล: หลังจากเวทีที่เราทำกัน ถึงแม้เงินจะหมด ถึงแม้โครงการมันจะจบ แต่คนในชุมชนยังไม่จบนะ ยังมีเวทีพูดคุยกันต่อ โดยใช้ประเด็นสวัสดิการ ประเด็นอื่น หรือไม่ก็ไปกินกลางวันกัน หาเรื่องคุยกัน มันจะมีประเด็นอื่นเยอะเลย อย่างเช่นเกษตร เขามีหมอดินอาสา เขาก็มาเยี่ยมเราบ้าง เราไปหาเขาบ้าง สิ่งที่เราให้เขา ก็คืออยากให้เขารู้ว่าเราให้ แต่ส่วนใหญ่เราจะไม่เอา เขาก็มองว่าเราไม่ใช่ทำเขาได้ เขาก็จะไว้นื้อเอื้อใจ

ชาย ไชยชิต: แล้วตัวพี่เอง เราเห็นอะไรที่มันเกิดขึ้นในตัวเรา เช่น มันมีศักยภาพอะไรที่เมื่อก่อนก็ไม่เคยเห็นไม่เคยมี ในกระบวนการของการมีโครงการแบบนี้เข้ามา อะไรที่มันเปลี่ยนแปลงในตัวเราหรือสิ่งที่เราได้เรียนรู้ในตัวเราเองครับ

มยุรี ดุลยกุล: เมื่อก่อนพี่เป็นช่างเย็บผ้า ส่วนใหญ่ก็จะนั่งเฝ้าหัวจักรไม่ไปไหน เวลาลูกค้ามาก็จะพูดเรื่องบ้านๆ ไม่รู้เรื่องอะไร แต่พอได้เรียนรู้วิธีทำ เรียนรู้หลักของการทำบัญชี ไม่ว่าจะเป็นหลักของการเก็บข้อมูล หลักการพูดคุย เขาก็จะสอนเรา เราเป็นวิทยากรของโครงการอย่างไร มันทำให้เรารู้สึกว่า คนเชื่อเรามากขึ้น ไม่สะเปะสะปะ ไม่ได้พูดไปวันๆ เป็นนกแก้วนกขุนทอง แล้วที่สำคัญสามีที่บ้านเชื่อ เมื่อก่อน เขาเป็นหัวหน้าครอบครัว แล้วเขาเป็นเจ้าของถิ่น อย่างตอนนั้นไปฟังเรื่องเลี้ยงวัวลูกผสมมา เขาก็บอกขายไม่ได้วัวลูกผสม ถ้าอย่างนั้นแบ่งกันคนละครึ่ง ไปซื้อลูกวัวตัวเมียมา ปรากฏว่ามันอยู่ได้ไม่นานเพราะว่ามันจะเป็นสาวแล้ว พอผสมเทียม ตอนนั้นมีโครงการผสมเทียมมันมีแล้ว พอมัน 8 เดือน ขายได้ 8,000 ปรากฏว่าอู่มั้ยก็ตัวชนะแล้ว เมื่อก่อนไม่เชื่อ อย่างปลูกหญ้าเนเปียร์ในคลอง เอาไปปลูก เริ่มเชื่อความคิดของเมียแล้ว ที่นี้พอพูดอะไรเขาก็เชื่อ เพราะว่าเราทำให้เห็นเป็นประจักษ์ เริ่มเชื่อ เมื่อก่อนสับสนหวั่น เขาก็สับสน เขาก็บอกจะทำไร แล้วเขาเป็นคนหน้า

ใหญ่ เป็นคนที่เพื่อนเยอะ สุดท้ายต้องหันกลับมาเพราะช่วงนั้นลูกเรียนหนัก สุดท้ายเขาก็เลิกบุหรืลง เอาเงินให้ลูกเรียน เบียร์เขาก็ไม่แล้ว สุขภาพเขาก็ดีขึ้น และสิ่งที่เห็นอีกอันหนึ่งก็คือพอสามิเริ่มเชื่อ เราไปทำงานที่จังหวัดหรือที่ไหน สิ่งสำคัญที่สุดก็คือความซื่อสัตย์ อย่าลืมนะว่าโกหกได้ไม่นานหรอก แต่ถ้าเราพูดความจริง ความซื่อสัตย์ 20 ปี 30 ปี ที่เราอยู่ด้วยกันเขา เชื่อใจ และสิ่งที่เห็นก็คือการพัฒนาจริง ๆ ครอบครัวเราดีขึ้น มีคนให้ความเชื่อถือ พูดอะไรเขาก็เชื่อ จะทำอะไรเขาก็โอเค ทำตาม สิ่งที่เราเห็นจากคนที่พลัดถิ่นมาโดยที่ไม่มีใครยอมรับเลยนะตอนแรก แม้แต่แม่สามีพูดเลย เขาบอกเอาเงินยังดีกว่าไป เอาลาว นั่นคือคำแรก ก็เลยตั้งปณิธานเลยว่าเราต้องทำดีให้ได้ มาอยู่อาศัยเขาอยู่ เราต้องทำนามสกุลของเขาอย่าต่างพ้อย เขาให้ที่ดินตอนนั้น 2 ไร่ ต้องเพิ่มให้มากกว่านี้ ตอนนี้มี 15 ไร่ ก็คือซื้อโดยน้ำพักน้ำแรง ก็คือทำให้เห็น

ชาย ไชยชิต: คำถามสุดท้ายเลย ในตัวพี่เองบอกตัวเองอย่างไร หรือให้กำลังใจตัวเองอย่างไร เวลามาทำงาน ข้างหน้า เวลาที่เราเนี่ยทำงานอยู่จักรเย็บผ้ามันไม่มีปัญหา แต่เราออกมาชักชวน สนับสนุนความคิดอะไรต่าง ๆ นานา มันจะต้องมีคนพูด กระแทกกระแทก หรือทำขัดแย้ง หรือโต้แย้ง หรือแม้กระทั่งการที่เราต้องให้เวลากับชุมชนก่อนครอบครัว เราต้องเสียสละพูดง่าย ๆ เจ็บตัวบ้าง เราบอกตัวเองอย่างไรให้กำลังใจตัวเองอย่างไร เราถึงทำงานมาได้

มยุรี ดุลยกุล: เราบอกว่าเราทำดี วันนี้เราทำดีแล้วนะ 1 อย่าง เราบอกว่าเราทำดี ทำดีทุกวัน คิล 5 ข้อ เราต้องยึดให้ได้ แล้วก็เราบอกว่าการทำดีทำวันเดียวไม่ได้หรอก มันต้องหลาย ๆ ที่ แล้วบอกตัวเองว่าวันนี้เราทำดี 1 อย่าง ทำเต็มไว้ในใจตัวเอง แล้วมีเวลามีคนว่าอะไรมา สิ่งที่เกิดขึ้น เหมือนสวัสดิการที่ผ่านมา มันมีสิ่งที่เกิดขึ้นเยอะ เราต้องตั้งสติแล้วบอกว่า ที่เขาพูดอย่างนั้นเพราะเขาไม่รู้ เราก็ต้องให้เขารู้ ให้ความรู้เขา

ชาย ไชยชิต: โกรธไหมครับ

มยุรี ดุลยกุล: ไม่ ส่วนใหญ่จะไม่โกรธหรอก เพราะคิดว่าเขาไม่รู้ แต่ถ้าเขารู้ แสดงว่าจิตเขาเป็นอย่างนั้น เพราะว่าจิตของคน เรียกว่ามี 6 อย่าง จิตของคนมีอยู่หลายระดับ คนไหนหยาบ คนไหนขึ้นมามากินดินนิ่ง แต่ถ้าเราบอกว่าเขาไม่รู้ เขาอย่างนั้นเองแหละ เขาก็ไม่ได้ผิด นิสัยเขาเป็นอย่างนั้นเองแหละ มันก็ไม่ใช่ผลกระทบกับเรา เราเข้าใจ แล้วเราก็ไม่ได้ไปเบียดเบียนเขา ถึงเขาจะเบียดเบียนเรา ถ้าเราไม่รับมันก็ไม่ถึง ก็อยู่ตรงนั้นแหละ มันจะมีคนบางทีโทรมาโน่นทาคนโน่นคนโน่นนะ จะเอาเราเป็นพยาน พี่บอก “พี่ตั้งไว้ในรถลีมเออลงมา อยู่ในนั้นแหละ” เขาก็รู้ว่าเราไม่เอาด้วย ไม่ต้องมาชักชวนเป็นพวกให้เขารู้

ชาย ไชยชิต: แล้วอะไรคือหัวใจของความสำเร็จในการทำงานร่วมกันโดยเฉพาะแกนนำ เพราะเราต้องไปเคลื่อนไหวอะไรที่มันใหญ่กว่าตัวเอง ใหญ่กว่าครอบครัว

มยุรี ดุลยกุล: ก็คือ หนึ่ง เราต้องเข้าใจเขาด้วย เข้าใจบริบทของเขาด้วย เราต้องมีสติ บางทีเขาว่าอะไรมา เราเดินตามเขาไม่ได้ เราต้องตั้งหลักก่อน ตั้งสติให้ดี แล้วก็บอกครอบครัวว่าเราไปทำอะไรมา ครอบครัวก็จะให้กำลังใจ มีอยู่คำหนึ่งที่สามิให้กำลังใจแล้วเรารู้สึกว่าสู้ต่อได้ ถ้าเราไม่ทำแล้วใครจะทำเราละ เราเป็นคนที่มีจิตจะทำ ตรงนี้ถ้าเราไม่ทำใครจะทำ ไช้ ถ้าเราไม่ทำใครจะทำ เราต้องลุกขึ้นมาทำ บอกทำแล้วมันก็ฝ่าฟันไปด้วยดี เขาก็เห็นว่าเราทำ ที่สำคัญที่สุดคือบริสุทธิ์ใจ เอาใจเขามา เราไม่ได้ให้ร้ายใคร เราทำเพื่อให้มันดีขึ้น ไม่ให้ร้ายใคร มันจะมีบางคนที่เขาชอบโจมตีคนอื่น เพื่อตัวเองจะได้ขึ้น ก็บอกขึ้นไปเหอะ ข้างบนไม่ได้มีอะไรเลย เพราะทุกอย่างมันอยู่ข้างล่าง อยากเป็นโน่น อยากเป็นนี่ พยายามใส่ความเราเหยียบบาเรา ก็บอกว่าขึ้นไปเหอะ ข้างบนมันไม่ได้มีอะไรหรอก เพราะทุกอย่างมันอยู่ข้างล่าง อยู่พื้นฐานของเราเองเท่านั้นแหละ ความคิด

ชื่อ-นามสกุล	นางจรรยา กิมิพัร
ตำแหน่ง	คณะทำงานโครงการความร่วมมือฯ จังหวัดนครศรีธรรมราช
สถานที่สัมภาษณ์	ตำบลนาทราย อำเภอเมือง จังหวัดนครศรีธรรมราช
วันสัมภาษณ์	31 พฤษภาคม พ.ศ. 2556

ชาย ไชยชิต: ทางทีมธรรมศาสตร์เป็นทีมวิจัยอีกหนึ่งทีมที่สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) โดยทางอาจารย์สีลาภรณ์ บัวสาย มอบให้มาศึกษาการสังเคราะห์หรือการสกัดองค์ความรู้ที่มีอยู่ในตัวคนที่เกี่ยวข้องกับโครงการความร่วมมือฯ จากเฟส (phase) 1-2 ที่ผ่านมา วิธีคือ อาจารย์สีลาภรณ์มองว่าโครงการความร่วมมือฯ ที่ผ่านมา บางพื้นที่ประสบความสำเร็จ บางพื้นที่อาจจะมีปัญหาอุปสรรคแตกต่างกัน กระบวนการที่เกิดขึ้นที่ขับเคลื่อนผ่านอุปสรรคมาได้หรือสร้างความร่วมมือสร้างโอกาสใหม่ ๆ ได้ มาจากอะไร เขาอยากได้ความรู้ตรงนี้ซึ่งมันอยู่ในตัวคน ไม่ได้ถูกเขียนลงไปในรายงานที่ทีมงานโครงการความร่วมมือฯ จะเขียนแต่เริ่มต้นทำอะไร เอาข้อมูลใส่ไป แต่เราอ่านเราจะไม่เห็นว่าการจะมาเป็นเล่มมันยากลำบากอย่างไร ผ่านปัญหาอะไรมา แล้วคนทำแก้ไขอย่างไร ดังนั้นจึงให้ อาจารย์ ดร.วสันต์ เหลืองประภัสร์ จากมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ซึ่งเป็นนักรัฐศาสตร์ที่เรียนเรื่องคน ระเบียบกติกา กลไก ว่าความร่วมมือเราจัดการกันอย่างไร การจัดสรรทรัพยากร การแลกเปลี่ยน ทำอย่างไร ทะเลาะกันหรือไม่ แก้ปัญหายังไง การสร้างผู้นำการสร้างคน เรื่องแบบนี้นักรัฐศาสตร์ทำ อาจารย์สีลาภรณ์จึงให้ทีมธรรมศาสตร์มาศึกษา ดังนั้น การศึกษาของเราจึงจะไม่เหมือนนักพัฒนาชุมชน เราจะสกัดออกมาเป็นเรื่อง ๆ เช่น เรื่องผู้นำมีลักษณะอย่างไรที่ทำให้แต่ละพื้นที่มันเดินไปได้ บทบาทของชุมชน ความเข้มแข็งทุนของชุมชน บทบาทของราชการ อำนาจหน้าที่ การสั่งการต่าง ๆ การปรับเปลี่ยนความสัมพันธ์ เดิมทีราชการมองชุมชนอย่างไร พอมีความร่วมมือมามันเปลี่ยนอย่างไร นี่คือโจทย์ที่ผมจะศึกษา ข้อมูลที่ผมจะได้คือมาจากตัวบุคคล ผมจึงต้องมาสัมภาษณ์บุคคลที่เกี่ยวข้องกับโครงการความร่วมมือฯ ทุกภาคส่วน ทั้งแกนการขับเคลื่อน ทีมจังหวัด ระดับชุมชน ราชการ ผู้ว่าราชการจังหวัด องค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.) งานนี้มีระยะเวลาทำ 1 ปี ผมต้องลงพื้นที่หลายรอบ ครอบคลุมพื้นที่แล้วถึงภูมิหลังว่าเป็นใคร ทำอะไร ได้เข้ามาทำงานเกี่ยวข้องกับชุมชนได้อย่างไร

จรรยา กิมิพัร: เริ่มจากพ่อ พ่อเป็นผู้นำชุมชนที่ตำบลนาทราย เป็น สต. ปัจจุบันก็คือ อบต. มา 3 สมัย ปรากฏว่าแกไม่มีคู่แข่งก็เลยลาออก เมื่อก่อนมีคำพูดว่าใครได้แฟนเป็นคนที่จะลำบากที่สุด เพราะนาทรายจะมี 6 หมู่บ้าน ที่เรานั่งอยู่เป็นหมู่ที่ 2 ชื่อว่า “หมู่บ้านห้วยน้ำเย็น” ตรงนี้เป็นที่ลำบากที่สุดในนาทราย เพราะว่าพื้นที่นี้เป็นแอ่งกะทะ รับน้ำทั้งหมดและเกิดภัยพิบัติมากที่สุด น้ำท่วมถึงคอ ถนนก็ไม่มี การจะเดินเราจะเดินตามคันนาใหญ่ การสัญจรไปมาต้องใช้คันนา เวลาเรามีคนเสียชีวิตก็หามส่งไปตามคันนา ขนของต่าง ๆ ตามคันนาซึ่งมีระยะทางไกลและลำบาก พอวันหนึ่งมีการก่อสร้างสายไฟฟ้าแรงสูง ปรากฏว่าเสาหมอนอยู่ข้างบ้านพี่อ้อย เพราะฉะนั้นในการพามาก็ต้องมาหาพ่อพี่ ซึ่งเป็นผู้นำชุมชนว่าทำอย่างไรจึงจะมีถนนเข้ามาได้ พ่อพี่ก็เลยไปขอ นาย ก. ที่อยู่ฝั่งโน้น 2 เมตร ฝั่งนี้ 2 เมตรเพื่อที่จะทำถนน ขอบคน 40-50 คน มีปัญหาอยู่ 2 คนที่เขาไม่ให้ แกเลยว่าคุณส่วนมากให้ ฉะนั้นเลยใช้รถแบ็คโฮขุดถนนไม่ไปเรื่อย ๆ จนสร้างถนนสายนี้ขึ้นมา เหล่านี้เป็นฐานของคนเป็นผู้นำ

เราจะเห็นมีคนมาหาพ่อเรามาปรึกษาปัญหาต่าง ๆ เวลาพ่อเราไม่อยู่ เราเป็นเด็กก็จริงแต่เราจะถามให้ว่ามาธุระอะไรแล้วเราจะจัดให้ ทุกครั้งที่มีคนมาปรึกษาพ่อเราจะนั่งอยู่ด้วย เพื่อเราจะได้ว่าปัญหาต่าง ๆ พ่อแก้ไขอย่างไร ส่วนพี่อ้อยเป็นคนสุขภาพไม่ดีตั้งแต่เด็ก ไม่มีโอกาสได้เรียนหนังสือ เรียนแค่ ป.6 เรามีตากับยายที่ทำงาน ปลุกผักข้างบ้าน แกสองคนปลูกหมดเลย ส่วนแม่ก็ขายของชำ สิ่งที่เราได้ก็คือ เราได้เจอคนทุกวัน มีคนมาซื้อของที่แม่ขาย ส่วนใหญ่เป็นของชำ พ่อพี่อ้อยโตก็เข้าสู่โรงงานอุตสาหกรรมยางพารา ตรงคลองที่น้องผ่านมาเมื่อกี้จะเจอ 2 โรง คือ ยางไทยปักษ์ใต้และบริษัทห้วยชวน เป็นโรงงานยางพาราส่งออกไปจีนและญี่ปุ่น ซึ่งตอนนั้นพ่อเป็นหัวหน้าคนงาน พ่ออ้อยก็มีโอกาสเข้าไปเป็นเสมียนเพื่อตรวจสอบน้ำหนักยาง ยางที่อัดเป็นก้อนสุดท้ายแล้ว พอโรงงานมาตั้งคนในชุมชนก็มองว่าเป็นโอกาส เป็นรายได้ จากปกติที่

เราทำนาไม่มีเงินประจำ แต่พอทำโรงงาน 10 วันมันจะได้เงิน ทุกคนจะมองว่าเป็นของใหม่ ฉะนั้นหนุ่มสาวจะเข้าโรงงานหมด แล้วโรงงานจะมีสินค้าเงินผ่อน มีดอกเบี้ยสูง ร้อยละสิบบาท ช่วงปี 2530 สิ่งที่มาคือ เสื้อผ้า ของใช้ทุกประเภท ซื้อเชื่อได้หมด เงินเดือนออกค่อยไปจ่ายเขา เราทำอยู่ได้ประมาณ 2 ปีกว่า ๆ พี่มีเพื่อนเป็นเสมียนในโรงงาน คือโรงงานจะมีบัญชี 2 เล่ม ก็รู้ว่าเขาโกงค่าแรงคนงาน และที่เห็นคือปัญหาสุขภาพของคนทำงานโรงงาน เพราะมีกลิ่นเหม็นมาก ส่วนมากจะเห็นเพื่อน ๆ ในโรงงานไปหาหมอตลอด และปล่อยน้ำเสียลงลำคลอง คือมีบ่อบำบัดน้ำเสียหลายบ่อมาก แต่ความเป็นจริงที่เราเห็นคือ เขาปล่อยน้ำเสียลงลำคลอง พอเราเห็นแบบนั้นและหันมาดูคนที่ทำนาอย่างแม่พี่ พอเขาลงไปในนาเขาจะคัน ส่วนข้าวพอลงน้ำจะลึบ น้ำหนักจะไม่เหมือนเดิม เขาก็เลยเริ่มทิ้งนาไปเรื่อย

เราเห็นแบบนั้นก็คิดว่ามันเริ่มเป็นปัญหาของชุมชน เป็นเรื่องใหญ่แล้ว เราก็ไปคุยกับผู้ใหญ่ก็ได้รับการปฏิเสธ เพราะบอกว่ามันเป็นเรื่องใหญ่ ไม่ใช่เรื่องที่แก้ได้ มีหลายคนที่อยู่ในโรงงานที่มีความรู้เขาก็แนะนำให้ลองคุยกับบริษัทดูว่าอย่าให้ปล่อยน้ำเสียลงลำคลอง แต่พอพูดมันไม่มีพลัง ก็เลยมาปรึกษาพ่อว่าเราน่าจะแก้ปัญหาดังนี้ เพราะเราเป็นผู้นำถ้าเราไม่ทำ คนอื่นก็ไม่สามารถแก้ปัญหาก็เลยรวมตัวคนงานประมาณ 100 กว่าคนประท้วงให้โรงงานหยุดปล่อยน้ำเสียลงลำคลอง และหยุดโรงคั่วโรงงาน มาวันแรกเขาก็กลับ เราต้องไปตามไปใหม่วันที่ 2 ถึงสำเร็จ เพราะว่าเราไปตามแรงงานจังหวัดมา เราบอกว่าถ้าไม่มาเราจะไปหาสื่อ ก็ได้ผล หลังจากนั้น 7-8 เดือน โรงงานก็ปิดกิจการ คราวนี้ไม่ต้องถามเลยว่าคนนาทรายเป็นอย่างไร ไร้สาระสาหัสหมด เพราะแต่ละบ้านมีรถยนต์ มีมอเตอร์ไซด์ที่ต้องผ่อน ดอกเบี้ยก็ต้องจ่ายทุกวัน

ชาย ไชยชิต: โรงงานปิดนี่คือราชการมาปิดใช้หรือไม่

จรรยา กิมพาร์: ไม่ใช่ค่ะ ปิดเอง ขาดทุนและปิดไป แต่ปัญหาที่ตามมาคือ ปัญหาสุขภาพ ส่วนมากคนเป็นภูมิแพ้ กลิ่นเหม็น แต่ว่าที่หนักที่สุดคือ การพนัน เพราะพอคนออกจากโรงงานอุตสาหกรรมแล้วว่างงาน จะมาเล่นการพนัน ยาเสพติดนี้ไม่ต้องพูดถึง แต่ตอนนั้นไม่ใช่กระท่อม แต่เป็นพวกกัญชาหรืออย่างอื่นที่ไม่ใช่กระท่อม เพราะตอนนั้นมีแต่คนแก่ที่กินกระท่อม เราก็มองเห็นปัญหาดังนี้ ก็คิดว่าทำอย่างไรดี

ตอนนั้นประชุมหมู่บ้านก็นำเสนอที่ประชุมว่าปัญหาชุมชนตอนนี้คือปัญหาคูณภาพชีวิตและยาเสพติด น่าจะหาทางแก้ไข แต่แนวร่วมไม่มีสักคน เขามองเป็นเรื่องปกติ ไม่ใช่ปัญหา ปัญหาของเขาคือ ทำอย่างไรให้มีรายได้ให้มันงอกงาม สิ่งที่เขาอยากได้ที่สุดคือรายได้ แต่เรากลับมองต่างจากเขา เพราะตอนนั้นเราไม่มีหนี้สิน สิ่งที่เรามองหาคือทำอย่างไรให้ปัญหาสังคมมันหมดไป มุมมองต่างกัน เราก็เลยคุยกับผู้ใหญ่ใหม่ ซึ่งตอนนั้นพี่อ้อยทำ จปฐ.ด้วย ก็เลยเห็นว่าคนนาทรายมีอาชีพทำนาหมดเลย แต่ในความเป็นจริง พอโรงงานปิด ชาวบ้านจะไปขายแรงงานข้างนอก งานก่อสร้างแทน แต่ปัจจุบันน้อยลงแล้ว ทุกวันจะมีรถกระบะ 4-5 คันมารับและมาส่งตอนเย็น จะสังเกตได้ทุกเย็นเขาจะหิ้วข้าวสารมา และอาหารที่ปกติเขาเคยปรุงกินเองก็กลายเป็นหิ้วอาหารปรุงสำเร็จรูปแทน

พี่อ้อยเลยไปสถานีอนามัยไปดูว่าคนนาทรายเป็นโรคอะไรกันบ้าง ก็เห็นว่ามึนเมา เบาหวาน ความดัน ก็คิดว่าทำอย่างไรดีจึงจะแก้ปัญหาพวกนี้ได้ เลยไปชวนผู้ใหญ่บ้านที่นั่นว่าขอพูดในที่ประชุมหมู่บ้านว่า พื้นที่นาบ้านเราที่มันรกร้างอยู่ ทรัพยากรที่ถูกกลืนเป็น 10-20 ปี ทำไมไม่มีการใช้ประโยชน์ พอพูดแล้วชาวบ้านก็เริ่มอยากทำประมาณ 40-50 คน เพราะเขาคิดว่าเขาจะได้งบประมาณมาช่วยฟื้นฟูนาร้าง แต่ในความเป็นจริง เราไม่มีงบประมาณ พอเขาว่าเราไม่มี จาก 40-50 คนก็เหลือแค่ 7 คน ซึ่งคนนาทรายจะไม่มารถไถคันใหญ่ เขาใช้ควายย่ำ แต่มีรถไถของ อบต. ที่เป็นคันเล็ก ๆ ซึ่งการฟื้นฟูนาร้างมันรกร้างมาหลาย 10 ปี รถไถคันเล็กไม่สามารถจัดการได้ ก็เลยไปหานายก อบต. ว่าจะให้ อบต. เช่านาให้ชาวบ้านทำ

พื้นนาแรกช่วงปี 2535 พี่อ้อยฟื้นไม่สำเร็จ พอปี 2542 ฟื้นสำเร็จเพราะได้พี่คนพัฒนามาช่วย และพี่อ้อยไปหานายกอบต.นาทราย บอกว่าพี่อ้อยจะฟื้นนาร้าง พอเราไปเสนอทำแผนชุมชน ผู้ใหญ่ในที่ประชุมไม่มีใครเอาเลย ผู้ใหญ่หมู่ที่ 1 ก็เป็นญาติกัน พี่อ้อยก็บอกเขาว่าคอยดูว่าอีก 10 ปีข้างหน้า งานเกษตรกรจะเป็นงานที่ดีที่สุดเพราะมันเกี่ยวกับปากท้อง เขาก็ไม่เอาอย่างเดียวเลย ต้องบังคับให้เขาช่วยเอาหน่อย อย่างน้อยอนาคตข้างหน้า เรื่องพวกนี้สำคัญ แกก็เลยเอาก็ได้ เอาแบบหนีไม่ได้ แต่ตอนนี้ทำนาเพียบเลย พอได้แบบนั้น นายก อบต. ก็โทรศัพท์ต่อว่าพี่อ้อยว่า อบต. ไม่สามารถเช่าที่นาให้

ชาวบ้านได้ ทำได้คือพ้อยต้องรวมกลุ่มชาวบ้านแล้วไปกู้เงินกับ อบต. ซึ่งเรามองว่าเรายังไม่ทันทำเราก็เป็นหนี้ เราก็เลยปฏิเสธไป เราก็อำหมดยโดยการไปหาเจ้าของที่นา ไปขอเช่าเขาในราคาถูกซึ่งราคาถูกตอนนั้นก็คือ ไร่ละ 100 บาท แต่เจ้าของนาบอกว่าไม่เอาค่าเช่า ให้ทำฟรี ซึ่งหมู่บ้านอื่นเขาจะให้เช่าไร่ละ 300 บาท เราไปขอเช่า 100 บาท เพราะมันร้างมาหลาย 10 ปี เจ้าของนาทุกคนจะพูดเหมือนกันหมดว่า “นาพวกนี้ถ้าปล่อยไว้ไม่ใช้ประโยชน์ ลูกหลานจะขายหมด” แต่ถ้าให้พ้อยจะได้ใช้ประโยชน์ เขาก็ชอบ เพราะการทำนามันหายไปนานแล้ว ไปคุยเขาก็เล่าอย่างมีความสุขว่าตอนที่เขาทำนาเป็นอย่างไร แต่ตอนนั้นขาดเครื่องมือการผลิตอีกหนึ่งอย่าง ตอนนั้นที่ไปขอเช่าเขาราคาถูกมาก เพราะเราไม่มีเงิน เรายังใช้เงินของตัวเองอยู่ พอเขาบอกให้ฟรีนี้ทำให้เรามีพลังขึ้นมา

เราก็มานาน้องที่เป็นช่างที่เดินทำโดนดที่นาทรายซึ่งเป็นญาติกัน ไปให้เขาเฝ้าวังที่ดินให้หน่อย เพราะอยากรู้ว่าที่ดินของคนนี้สมควรตัวมี 20 ไร่จะมีหลักโดนดอยู่ตรงไหนบ้าง พ้อยใช้เวลา 2 เดือนในการทำหลักโดนด ไม่ได้รางวัลด้วย เอาถึงไม้กับถุงพลาสติกไปเอง หา 2 เดือนแรกไม่เจอเพราะเราไม่มีความรู้เรื่องขนาดที่ดินและชวนคนไปก็กลัวงูเพราะตึกสูงท่วมหัว เราก็เลยไปกับพ่อและแฟนเรา แต่อุปสรรคใหญ่ก็คือเราไม่มีความรู้เรื่องการวัดที่ดิน ใช้เวลา 2 เดือนไม่เจอ พอเข้าเดือนที่ 3 เราก็จเจอหนึ่งหลัก พอเจอหนึ่งหลักมันทำให้เราสามารถหาหลักอื่นเจอได้ง่ายมาก นา 400-500 ไร่หาแค่ 2 เดือนก็เสร็จ พอได้หลักได้ที่ได้เจ้าของนาแล้ว เราก็มานาเป็นข้อมูลว่าแปลงไหน เจ้าของนาคือใคร เนื้อที่เท่าไร หลักอยู่ตรงไหน เราจะเขียนหมด

จากนั้นเรามาคุยกับเขาว่าเราขาดปัจจัยการผลิต คือ รถไถคันใหญ่และเครื่องสูบน้ำ หาใครก็ได้ ต้องจ้างทั้งหมด ก็เลยโทรหาพี่คนพัฒนาซึ่งตอนนั้นพี่เขาทำนาอยู่ที่ตำบลบางจาก แล้วเขามีปัจจัยการผลิตพร้อม เลยประสานพี่เขาว่าขอยืมรถไถแล้วเราจะซื้อน้ำมันเองไถเอง พี่คนพัฒนาก็เลยให้รถไถของผู้ใหญ่บ้านมาไถเรียบร้อย 60 ไร่ ผู้ช่วยผู้ใหญ่ที่มาด้วยกัน 40 ไร่ พันธุ์ข้าวเป็นของพ้อย รอบแรกพี่คนพัฒนาซื้อให้ก่อน น่าจะ 10 ถึง ตอนนั้นเป็นข้าวเหนียวดำ พอไถรถไถแล้วก็เริ่มกระบวนการทำนา

ในการพินาเจอปัญหาเยอะมาก เพราะ หนึ่ง ที่บางจากกับนาทราย พื้นที่ไม่เหมือนกัน ที่นาทรายจะมีปลักควายใหญ่ ๆ ซึ่งผู้ใหญ่ที่บางจากไม่รู้ พอเราเตือนว่ารถมันจะติดนะ แกกัคิดว่าหลุมเล็ก ๆ ก็ขับลงไปก็ติด พ้อยก็ต้องโทรหานายกอบต. นาทราย เพราะแกมีธุรกิจมีรถแบ็คโฮ เลยให้แกมาช่วยดึง ปัญหากับปลักควายนี้หลายรอบมาก ปัญหาที่สองคือ คลองมันแห้ง แต่ในความเป็นจริงมันเป็นทราย พอรถลงก็จม ต้องไปหารถมมาตึงอีก ส่วนการดำ พ้อยจะดำ 2 ต้น แต่ทีมผู้ใหญ่แจะดำต้นเดียว มันส่งผลต่ออัตราการแตกกอ ของพ้อยจะแตกกอประมาณ 50-60 ต้น แต่ของผู้ใหญ่อัตราแตกกอดีกว่าของพ้อยอีก เพราะแกดูในหนังสือมาว่าให้ดำต้นเดียว เราก็เลยอยากลองดู แต่ว่าของพ้อยจะดอนกว่า ของผู้ใหญ่จะลึกกว่า การแตกกอมันแตกต่างกัน พอเรามาดูความสูงของต้นข้าว เปรียบเทียบของพ้อยกับของผู้ใหญ่ ของผู้ใหญ่จะสูงกว่าเพราะมันเอาตัวรอดจากน้ำ แต่ผลผลิตต่อไร่ของพ้อยจะดีกว่า ของผู้ใหญ่เมื่อก่อนจะลึกกว่าเพราะมันมีน้ำด้วย มันแตกต่างกัน ส่วนปัญหาอื่นแทบจะไม่มีเลยเพราะไม่ได้ใช้สารเคมีเลย ทุกคนคิดว่านาร้างน่าจะไม่ให้ผลผลิตที่ดีเพราะน่าจะมีศัตรูพืชเยอะ แต่ปรากฏว่าไม่มีเลย สิ่งที่เราเจอมากที่สุดคือ หอยเชอรี่ แต่พ้อยเรียนรู้มาก่อนจะทำนาแล้วว่าหอยเชอรี่ต้องไปจับกลางคืน เลยใช้เวลากลางคืนก่อนจะดำนาไปจับหอย และซื้อเปิดไร่ทุ่งมากำจัดหอย หอยมันจะอยู่ใต้ดินแต่พอช่วงน้ำมันถึงจะขึ้นมา แต่มันเพิ่งมีมาไม่กี่ปีนี้ เห็นว่าตำบลอื่น ที่ปากพนังเขาไปดักปลาไหลที่ปากพนังแล้วมันติดมา พอมาบ้านเราก็ตัดไข่หอยมาด้วย ก็เลยมาแพร่ แต่สังเกตคือ เพลี้ยกระโดดที่บ้านเราไม่มีเลย ทำนาครั้งแรกเป็นร้อยไร่ไม่เคยเสียหายไม่เคยเจอหนอน

ตอนนั้นที่เราทำเราก็โทรหาเกษตรตำบลว่าเราอยากได้ความรู้ การทำนาอย่างเดียวเราได้ผลผลิตจากข้าว จากผักในนาข้าว จากหอยปลาในนา แต่เราอยากได้ความรู้ใหม่ว่า คันนาริมคลองที่วางอยู่มันเหมาะที่จะปลูกอะไรบ้าง เราไม่มีความรู้เราเลยโทรหาเกษตรตำบล แต่สิ่งที่เราได้รับคือ เราไม่ใช้กลุ่มที่ก่อตั้งอย่างเป็นทางการ มันต้องเป็นกลุ่มที่จดทะเบียนกับเขา ซึ่งเราไม่ใช้กลุ่มที่กู้เงินจาก อบต. กลุ่มที่เราจะช่วยเหลือต้องเป็นกลุ่มแบบนั้น เขาก็เลยไม่ช่วยเรา

สิ่งที่เราทำได้คือ หาความรู้ อ่านหนังสือเอง อย่างน้ำหนักเราก็อ่านหนังสือแล้วลองทำเอง แม้ซื้อปลาเราก็อำหมดยมาหมักใส่ พด. ลงไป ซึ่ง พด. พ้อยก็ไม่ได้ขอจากอำเภอเมืองเพราะเราไม่รู้จักเขา เราไปขอจากปากพนัง เราไปเห็นเขาทำ

ก็ขอเขามา เราไม่มีผักทองที่จะใส่เราก็ใส่กล้วยแทน เราทำของที่มี ตอนแรกไม่มีทำในกลุ่ม พี่อ้อยทำคนเดียวเพราะสมาชิกก็ไม่ได้มาเก็บอะไรด้วย พี่อ้อยก็ใช้ฉีดต้นไม้ มันก็ออกดอกสวย เขามาเห็นเขาก็มาขอ ที่นี้การที่เราทำ หนึ่งทำแล้วมีคนเข้ามาเห็น เราไม่ได้ไปบอกเขาว่าของเรามีคุณภาพดีนะ แตกต่างจากคนอื่นอย่างไร แต่สิ่งที่เราทำคือเราไปพ่นในแปลงผักเรา สิ่งที่เขาเห็นนั่นคือการขยายผลที่ดีที่สุด เพราะเราไม่ต้องไปบอกให้เขาทำ แต่ว่าเขาจะทำตามเองโดยธรรมชาติเมื่อเขาเห็นพอเขาเห็นเขาจะถามว่าทำอย่างไรผักถึงสวย แล้วพี่อ้อยทำ แม่พี่ก็ไปขายที่ตลาดหัวอิฐทุกวัน แต่แปลกคือคนที่ตลาดหัวอิฐจะชอบผักที่สวยงาม แต่ของเราผักมันไม่สวย พอแม่ไปขายก็เจอปัญหาคือราคาจะถูก ขายส่งแทบไม่ได้ต้องไปขายปลีก พี่อ้อยเลยบอกให้แม่ลองไปขายตามสถานีอนามัยหรือโรงเรียนดีกว่า แต่ตอนนั้นเกษตรอินทรีย์ที่นาทรายยังไม่มีชื่อเสียง คนยังไม่สนใจว่าผักต้องปลอดภัยหรือไม่ ขอให้สวยไว้ก่อน ซึ่งตลาดของเราช่วงแรก ๆ ก็มีปัญหา

ข้าวก็เหมือนกัน เราต้องไปขายพ่อค้าจากกระโหนดหรือสงขลาที่มารับซื้อเป็นถวียน ตอนนั้นสังข์หยดเราราคาดี ตอนนั้น 18,000 บาท ข้าวเหนียวดำขายได้ถึง 30,000-50,000 บาท ตอนหลังมีโรงสีจากหัวไทรและระโนดมารับซื้อ พอเราทำแล้วเรารู้สึกว่าเรากำหนดราคาเองไม่ได้ เราทำนามาเหนี่ยวนำแต่ขายราคาถูก เรารู้ว่าข้าวเราปลอดภัยและดี แต่เราตั้งราคาเองไม่ได้ ก็เลยคิดว่าทำอย่างไรให้ข้าวเรามีราคาดี ก็เลยคิดร่วมกับแม่กับญาติที่ทำนาด้วยกัน บ้านอยู่ติดกัน ว่าเราน่าจะตั้งราคาเอง กลายเป็นทำข้าวซ้อมมือเพื่อจะทำตลาดเอง เริ่มจากขายที่สถานีอนามัย โรงเรียน เอาตลาดใกล้ ๆ แต่ผลผลิตมันเยอะ เลยคิดว่าน่าจะไปขายที่อื่นที่ได้มากกว่านี้ เลยมุ่งไปหาที่โรงพยาบาล ไปหารอบแรกไม่ประสบความสำเร็จ แต่ว่ากลับมีพ่อค้าจากมาเลเซียที่ได้รับการบอกต่อกลับมาหา เลยคิดว่าทำตลาดชายแดนดีกว่า มีคนเชื่อว่าพี่อ้อยขายข้าวตลาดมืด จริง ๆ คือขายชายแดน ส่งไปมาเลเซีย

ทำมาหลายปีจนสองปีที่แล้วสิงคโปร์ก็มา ปรากฏว่ามีปัญหาเรื่องการสื่อสารของพี่อ้อยกับเขา คือเขาใช้ล่าม แต่เราพูดอย่างหนึ่ง ล่ามไปพูดอย่างไรก็ไม่รู้ สมมติว่าข้าวเหนียวดำพี่อ้อยขาย 80 เราส่งไปมาเลเซียเราส่งแค่ 65 บาท แต่ล่ามไปบอกแพงกว่านั้นเพื่อเอาส่วนต่าง พอคราวหลังเขาเอาล่ามคนใหม่มา เราก็มารู้ทีหลังว่าเป็นแบบนี้ ถึงเขาจะไปขายต่อ 100 กว่าบาท แต่เราก็พอใจที่ตรงนี้ ทำอยู่ 2-3 ปีแรกเราไม่มีข้าวที่จะขายในจังหวัดเลยเพราะมุ่งขายข้างนอกตลอด พี่อ้อยก็เลยคิดอีกว่าทำอย่างไรจึงจะขายให้คนบ้านเราได้กินข้าวสังข์หยด เลยไปหาโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพและ อบต. ว่ามีตลาดในชุมชนที่แยกจากตลาดปกติบ้างหรือไม่ คือตลาดปกติมันไม่แยกระหว่างสินค้าปกติกับสินค้าอินทรีย์ สิ่งที่เราอยากได้จากตลาดไม่ใช่แค่ของแต่เราอยากได้ภูมิปัญญา แต่รอบนี้สำเร็จเพราะ อบต. เอาด้วย เลยเปิดตลาดนัดสีเขียวรักษาสุขภาพตำบลนาทรายขึ้นมา ซึ่งตอนนี้หยุดขายไป เพราะเขาสร้างถนนผ่านหน้า อบต. ผ่านตลาด ตอนนี้สร้างเสร็จแล้วเราเลยจะเปิดใหม่เดือนกันยายนนี้ แต่รอบนี้พี่อ้อยเพิ่งคุยกับรองนายก อบต. มา จากปกติที่มีการสาริต แต่รอบนี้จะให้ผู้สูงอายุในชุมชนหิ้วปิ่นโตมาด้วย ดังนั้นอาหารที่หิ้วมาก็จะหลากหลายขึ้น เด็ก ๆ ที่เลิกจากโรงเรียนมาก็จะมาเปิดดูว่าอาหารแต่ละอย่างทำมาจากอะไรบ้าง แปรูปเป็นอะไรได้บ้าง คุณค่าทางสมุนไพรเป็นอย่างไร แตกกว่าจะผลักดันเป็นตลาดได้ก็ใช้เวลานาน

ตอนนี้ผลักดันอีกตัวหนึ่งคือ ปกติ อบต. แจกยาฆ่าหอยเชอรี่ พี่อ้อยก็ไปณรงค์ให้ อบต. รับซื้อหอยเชอรี่แล้วมาทำน้ำหมัก ไขมันไก่โลกริมละ 100 บาท ตัวไก่โลกริมละ 5 บาท ไขมันมาทำเป็นฮอริโมนฉีดพ่นผัก ต่อไปฮอริโมนพวกนี้ก็จะกลับไปหาเกษตรกรที่เอาหอยมาขาย ปกติ อบต. ใช้งบเป็นแสนในการซื้อยาฆ่าหอยเชอรี่ พี่อ้อยใช้เวลาณรงค์เกือบ 3 ปี ที่ได้ผลเพราะเอานายก อบต. ไปออกทีวี แล้วมีผลสะท้อนกลับมาว่านายก อบต. นาทรายมีวิสัยทัศน์ที่ทำแบบนี้ เราทำทั้งผลกัทั้งต้น นายก อบต. บอกเราว่าเราต้องเขียนให้เขาว่าต้องพูดอย่างไรบ้าง เพราะนายก อบต. ไม่ถนัดเรื่องนี้ เขาทำธุรกิจ แต่เราอยากทำเกษตรเขาก็ไม่ขัดเขาก็อยากให้ชาวบ้านมีคุณภาพชีวิตที่ดี เลยบอกให้ทำแบบนี้

ถามว่าในชุมชนนี้ช่วงแรกที่ทำมีแกนนำมีใครเข้ามาร่วมหรือไม่ ตอบเลยว่าไม่มี เพราะการพืชนาไร่เราเองกันว่าเป็นเรื่องลำหลัง แต่สิ่งที่ทำให้เราประสบความสำเร็จได้ เพราะ หนึ่ง เรามีเจ้าของที่นาเจ้าของทรัพยากรอยู่ในชุมชนให้โอกาสเรา สอง พี่อ้อยมีครอบครัวที่ดี และมีคนรู้จักอย่างพี่คุณพัฒน์ ที่ให้โอกาสเรา ในเมื่อคนอื่นให้โอกาสเราแล้ว แล้วเรามีความเชื่อมั่นและมีความตั้งใจอดทนสูงที่จะทำ เมื่อมีแนวร่วมพวกนี้มาช่วยก็เลยประสบความสำเร็จ

พอเราสำเร็จ พี่อ้อยเป็นคนที่จะพูดอะไรก็ได้แล้วแต่ต้องมีข้อมูลไปนำเสนอ เพราะฉะนั้นพี่อ้อยเริ่มเดินไปหาหน่วยงานราชการ แต่ไม่ได้ไปของบประมาณเขา แต่ไปบอกเขาวานาทรายทำแบบนี้ เราอยากได้เครือข่ายที่มาจากตำบลอื่น ๆ ในจังหวัด

แต่การที่เราไปหาหน่วยงานนี้กลับคิดผิดถนัด เพราะว่าเราไม่สามารถเชื่อมประสานกับเครือข่ายอื่น ๆ ได้เลย เราต้องไปเชื่อมประสานเอง พี่อ้อยเลยเดินไปหาเอง ก่อนหน้านี้คิดว่าถ้าเราจะเชื่อมเราต้องไปหาหน่วยงานราชการเพราะเราเห็นเขาจดทะเบียนกลุ่มนั้นกลุ่มนี้ แต่ว่ามันผิด หน่วยงานราชการที่จดทะเบียนไปบางกลุ่มไม่ได้ทำการอยู่เลย เพราะกลุ่มของเขาได้รับงบประมาณแล้วมาตั้ง ซึ่งต่างจากเราที่เราร่วมมือกันเอง พอเจอแบบนี้เราก็เลยเริ่มใหม่ไปหากลุ่มที่เขาทำจริง ๆ ก็เลยได้เครือข่ายมาเยอะที่มาทำตรงนี้ พอไปหาเขาก็จะจดทุกอย่าง พอจดเราก็จะรู้ว่าแต่ละกลุ่มมีปัญหาในการดำเนินการที่ไม่เหมือนกัน พี่อ้อยก็จะเอาจุดเด่นจุดด้อยของแต่ละกลุ่มมาปรับปรุงของตัวเอง เรามองว่าพื้นที่ที่เราไปหาหลายพื้นที่มีทรัพยากรอยู่แต่ขาดการจัดการ ซึ่งต่างจากเรา ก่อนที่เราทำเราจะศึกษาเรื่องที่ดิน ทรัพยากร แหล่งน้ำ แล้วค่อยมาหาตลาดเราวิเคราะห์โดยการเก็บข้อมูลกันเอง เมื่อเรารู้จักพวกเขาแล้วก็เอาทรัพยากรที่มีอยู่ในชุมชนมาทำ มันก็เริ่มเดินไปได้ดี แต่เราต้องการให้มันกว้างขึ้น ซึ่งในการทำให้กว้างขึ้นมันต้องมีความรู้ทางวิชาการมาช่วย เพราะการทำตลาดที่ดีมันต้องมีการทำต้นทุนการผลิต มีการทำบัญชีที่ถูกต้อง แต่ว่าเราไม่เคยเรียนรู้ ความรู้ก็น้อย สิ่งที่เราอยากได้ คือ ความรู้ทางวิชาการพวกนี้ แต่เราไม่มีโอกาส

จนวันหนึ่งพี่อ้อยได้มีโอกาสไปเจอกับน้อง ๆ จากมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ที่มาทำวิจัยเรื่อง เศรษฐกิจชุมชน แล้วเขามาเก็บข้อมูลที่นาทราย บังเอิญว่าคนที่ประสานงานกับน้องเขาไม่มา พี่อ้อยก็ไปเจอน้อง ๆ เขานั่งอยู่ ด้วยความที่พี่อ้อยสงสัยก็เลยไปถามน้องเขาว่ามาที่นี่ทำไม มีอะไรให้ช่วยหรือไม่ เขาก็บอกให้ช่วยประสานคนทำนาให้หน่อย พี่อ้อยก็บอกได้เขาต้องการ 20 คน พี่อ้อยประสานไปให้ 40 คน เขาต้องบอกขอให้กลับได้หรือไม่เพราะคนเยอะเกินไป น้องเขามาเจ็ดคนในการสัมภาษณ์มีปัญหาหลาย เพราะคนได้ที่เป็นคนกลางถามแล้วชาวบ้านตอบไม่ได้ แต่คนภาคกลางพิษณุโลกถามชาวบ้านกลับตอบได้ เพราะคนได้ที่เป็นผู้ช่วยของศาสตราจารย์ถามละเอียดยับเลย แต่คนภาคกลางถามแล้วชาวบ้านตอบไม่ได้ก็เว้นไว้ วันนั้นแทบจะไม่ได้อะไรเลย พี่อ้อยไปอยู่ช่วยอยู่ครึ่งวันก็กลับเพราะเขาไม่ได้สัมภาษณ์เรา แต่เราตอบได้หมดเพราะเราจดหมด ก่อนน้องกลับก็ขอเบอร์โทรศัพท์พี่อ้อยไว้ หลังจากนั้นประมาณ 1 อาทิตย์น้องเขาโทรหาพี่อ้อยทุกวันเลยถามเรื่องข้อมูล หอยเชอรี่ก็โลกรั่มละเท่าไร กากน้ำตาลก็โลกรั่มละเท่าไร นา 1 ไร่ได้ผลผลิตเท่าไร แทบจะตอบให้หมด พอเสร็จน้องก็โทรมาขอบคุณ แต่สิ่งที่เกิดขึ้นมาคือพี่อ้อยได้ยินที่เขาถามหมด พี่อ้อยก็จดหมดทุกอย่างเลย พอกลับมาบ้านพี่ก็รู้แล้วว่าต้องทำอย่างไรกับการเก็บข้อมูล ข้อมูลของเขาจะละเอียดกว่าเรา เราจะรู้ว่าการเก็บต้นทุนของเขากับเราไม่เหมือนกันอย่างที่พี่อ้อยทำ กากน้ำตาลก็โลกรั่มละ 3 บาท พี่อ้อยก็เขียน 3 บาท ชื่อมา 20 กิโลกรัมเป็นเงินเท่าใด แต่หอยเชอรี่พี่ไม่ได้คิดเพราะถือว่าเราหาเอง ต้นทุนตัวเองเราไม่ได้คิด ต่างจากของเขา เขาคิดหมดเลย พี่ก็เลยเริ่มมาทำใหม่ ปรากฏว่าเรารู้ว่าชาวบ้านที่ทำมาแต่ในอดีตต้องขาดทุนเพราะเขาไม่ได้คิดค่าแรงตัวเอง อย่างพี่อ้อยค่าบ้านค่าเช่าเขาก็ต้องคิด ทุกอย่างที่เป็นการลงทุนต้องคิดหมด จากนั้นก็ได้ความรู้จากตรงนั้น

โชคดีว่าหลังจากนั้นประมาณสัก 2-3 เดือน น้องก็ติดต่อกลับมาว่ามีศาสตราจารย์อารีย์ วิบูลพงษ์จากมหาวิทยาลัยเชียงใหม่จะมาที่นาทราย ให้พี่อ้อยช่วยไปรับหน่อย แล้วพี่อ้อยถามว่าแล้วเขาจะไปไหนต่อ มาทำอะไร เขาตอบไม่ได้เขาบอกเดี่ยวเจอแล้วให้พี่อ้อยถามเอง พอเราเจออาจารย์ก็บอก “คุณอ้อยจะพาไปไหนอาจารย์ก็ได้หมด” เราก็แหย่เลย แต่ด้วยความที่เราเป็นคนบ้าน ๆ คบใครก็อยากพามาบ้านก็เลยพามาบ้าน อาจารย์มาถึงก็เดินรอบบ้าน ถ่ายรูปหมดก่อนอาจารย์จะกลับพี่อ้อยก็ถามอาจารย์ว่า “พี่อ้อยจะทำอย่างไรกับชุมชนตัวเองดี” อาจารย์ถามว่า “อะไรที่เป็นอัตลักษณ์ของนาทราย” พี่อ้อยนึกได้แต่ “นาร้าง” อย่างเดียว พี่อ้อยก็เลยตอบว่า “มีนาร้างข้าวเหนียวดำ” แกก็เลยว่า “ถ้าเช่นนั้นคุณอ้อยก็ทำให้มันเป็นที่ยูนิคสิ” แล้วแกก็กลับ คราวหลังพี่อ้อยก็พัฒนาไปเรื่อย ๆ จากนั้นก็จะมีหน่วยงานเริ่มมาหา แต่เราเป็นคนที่ไม่ค่อยเป็นก็เลยไม่ค่อยไป แต่ถ้าเป็นพี่คนพัฒนาคนนี้เป็นผู้มีพระคุณ ก็จะไปให้

คราวหลังก็พัฒนาไปเรื่อย ๆ ล้มลุกคลุกคลานมา มีปัญหาอย่างบางที่ข้าวส่งไปแล้วมีปัญหาเพราะมีรา ข้าวเราถ้าสีแล้วผ่านไปเดือนกว่าจะมีมอด เพราะข้าวพวกนี้ไม่ได้ผ่านการใส่ยา บางทีก็โทรกลับมาว่าข้าวเรามีปัญหา เราก็ต้องอธิบายไปว่าข้าวเราเป็นข้าวอินทรีย์ล้วน ๆ ไม่ใช่สารเคมี ไม่ใช่ยาพิษ เราก็จะอธิบายแบบนี้สุดท้ายก็จะแก้ปัญหาให้ได้ แต่จะมีปัญหา คือ ข้าวที่มีปัญหาเราไม่สามารถยกได้ว่าเป็นถุงของใคร พี่อ้อยเลยปรึกษาอาจารย์อารีย์ว่าอยากใส่รหัส เขาเรียกว่าอย่างไร หนูอยากทำแบบนี้ พอมีปัญหาจะได้รู้ว่าของใคร เขาโทรมาจะได้รู้ พอทำเสร็จเราก็คิดต่อว่า ดินเราดีแต่นาอินทรีย์ผลผลิต

มันจะต่ำ ทำอย่างไรที่เราจะรู้ว่าดินของเรามีธาตุอะไรอยู่บ้าง เราจะไปหาพัฒนาที่ดินก็ไม่รู้จัก สิ่งที่เราทำได้ก็คือปรึกษาอาจารย์อารีย์ แต่ว่าพี่อ้อยยังไม่ทันเอาดินไปเชียงใหม่ ก็มีมหาวิทยาลัยทักษิณประสานมาทางเกษตรอำเภอมาที่หมู่ที่ 1 ปรากฏว่าพอประสานมาก็ไม่ได้รับการช่วยเหลือเพราะไม่มีงบประมาณ ผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ 1 ก็เลยโทรมาหาพี่อ้อยว่าช่วยไปรับหน่อย พี่อ้อยก็ไป เขาก็บอกอยากขอชุดดินในนาทรายสัก 5 ราย เพื่อไปทำงานวิจัย พี่อ้อยก็ชุดให้ของตัวเองไป เลยโชคดีที่ได้รู้โดยไม่ต้องไปตรวจที่เชียงใหม่เอง น้องเขาเอาไปตรวจ สิ่งที่ได้ออกมาได้เอามาพัฒนา ทุกคนที่ทำงานพี่อ้อยก็ให้ปลูกผักเลี้ยงเปิดเลี้ยงไก่ด้วย เวลามีปัญหาเรื่องโรคเราก็จะเป็นไปหาปศุสัตว์ให้แต่แทบจะไม่ช่วยอะไรเลย แต่ว่าพอประสบความสำเร็จแล้วทุกหน่วยงานก็จะเดินมาหาเราเอง ทั้งสำนักงานเกษตรจังหวัด สำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัด สำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย (กศน.) โรงเรียน ตอนนี้พี่อ้อยมีตำแหน่งเพียบ อย่างโรงเรียนมัธยมเด็ก 2,000 กว่าคน เขาก็ให้พี่เป็นกรรมการสถานศึกษา ตำแหน่งก็คือภาค 4 ฝ่าย ของ อบต. ก็เป็น แทบจะทุกโรงเรียนแถวนี้ต้องได้เป็น ตั้งจนฟังแล้วเมื่อก่อนเราทำหน้าตัวจะดำ เราอายุเราก็นั่งหลัง ๆ แต่เดี๋ยวนี้ไปไหนต้องจับไม้ค้ำพุด พุดให้เด็ก ๆ ฟัง แล้วจะมีเด็กมาเรียนรู้ บ้านพี่อ้อยจะมีคนทำป้ายมาติด แต่พี่อ้อยไม่ยอมให้ติด อยากให้เด็ก ๆ มาแล้วรู้สึกเหมือนมาบ้านญาติ ถ้าเราติดมันจะเหมือนศูนย์เรียนรู้ เลยไม่ทำพวกนั้น

ชาย ไชยชิต: พอเราสู้เราทำขึ้นมาเองก่อน พอมันเกิดผลขึ้นมา พวกราชการก็วิ่งเข้ามาหาเราใช่หรือไม่

จรรยา กิมพาร์: ตอนแรกพวกราชการยังไม่มา มีแต่ 3 จังหวัดชายแดนก่อน พี่ก็ไม่ว่าว่ามีใครที่เขาแนะนำให้รู้จัก เขาประสานมาแล้วเรารับโทรศัพท์เขาบอกมาจาก 3 จังหวัดเป็นสมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบล (ส.อบต.) จะให้พี่อ้อยไปเป็นวิทยากรให้ 5 รุ่น จะมีน้องนักศึกษามาฟังบรรยาย หลังจาก 5 รุ่นแล้วมีน้องคนหนึ่งมาที่บ้านอยากมาเรียนรู้อาสาทำขนมพุดถามพี่อ้อยทำได้หรือไม่ ขอจดสูตรหน่อย พี่ก็บอกได้พี่จดสูตรให้แล้วให้ไปซื้อที่ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร (ธ.ก.ส.) ซึ่งคงจะมีการไปบอกต่อ เสร็จแล้วก็โทรประสานมาว่าจะมาที่บ้าน ซึ่งรอบแรกที่มาที่บ้านพี่ก็ติดขัดว่าเราเป็นอิสลาม การทานอาหารจานชามแก้วนํ้าต้องแยกหมด แต่เขาอยากมาพี่ก็รับ มาอยู่รอบแรกพี่อ้อยให้นอนที่ อบต. เพราะไม่กล้าให้มานอนที่บ้าน บ้านเราไทย-พุทธ แต่ปรากฏว่าไม่มีปัญหาเลย ที่มันดีมาก พอกลับไปเขาก็โทรมาว่าอยากมาอีก ตอนนั้นมาไป 6-7 ครั้งแล้ว พอกลับไปแล้วพื่อนำร่างเรียบร้อยเลย ซึ่งเดือนที่แล้วก็มา 60 กว่าคน เป็นอีกตำบลหนึ่งที่เขามา เป็นงบที่ได้จาก สกว. เหมือนกัน เราก็ถามว่าทำไมที่บ้านพี่อ้อย เป็นผู้หญิง มากี่ลำบาก เขาบอกว่าสิ่งที่ได้คือวิธีคิดที่เราไม่เหมือนคนอื่น แล้วเราเป็นผู้หญิงที่เป็นนักสู้ เพราะฉะนั้นเขาอยากเป็นแบบนี้ แต่พี่อ้อยก็เคยโดนด่า

ชาย ไชยชิต: ตอนที่โครงการเข้ามาแล้ว ตอนแรกพี่อ้อยเข้ามาอย่างไร มีบทบาทอย่างไร

จรรยา กิมพาร์: ตอนแรกพี่อ้อยไปประชุมตามเวทีต่าง ๆ แต่เราเป็นคนที่ชอบเก็บข้อมูล พอเจอใครที่รู้จักสนิทกับหน้อยก็จะโทรไปถามเขา ว่าบ้านเขามีพันธุ์ข้าวอะไรบ้าง เมื่อก่อนมีพันธุ์อะไร ปัจจุบันมีพันธุ์อะไร มีคนทำนาที่ครัวเรือนกี่ไร่ก็เขียนไว้ พอวันหนึ่งเจอโครงการของพี่คุณพัฒน์ อย่าเอ่ยชื่อแล้วกัน ปรากฏว่าพอเราเก็บข้อมูลไว้แต่เราทำคอมพิวเตอร์ไม่เป็น เรามีแต่ข้อมูลดิบที่เราเขียนไว้ เขาก็แนะนำว่าให้เอาคอมพิวเตอร์ เขาบอกถ้านั้นช่วยประสานงานหน้อยได้หรือไม่ให้เอาชื่อที่เราได้อยู่ทั้งหมดนี้มาประชุม เราก็บอกได้ เราอยากทำงานเราก็ประสานให้เขามา พอมาประชุมเขาก็เลี้ยงข้าว ค่าเบี้ยประชุมก็ไม่ได้ เสร็จแล้วพอได้ข้อมูลมาบวกกับข้อมูลดิบที่เราได้อยู่ เขาก็บอกเอาอย่างนี้เดี๋ยวเขาให้เด็กช่วยพิมพ์ให้ เราก็ดีใจมีคนช่วยพิมพ์มันจะได้มีข้อมูลที่ชัดเจนและเรียกดูได้ง่าย ก็เลยให้เขาไป สุดท้ายเขาเอาข้อมูลไปหมด พี่อ้อยไม่รู้เลยว่าเอาไปทำอะไร จนผ่านไปเดือนกว่าพี่อ้อยไปประชุมที่ศูนย์ฝึกอบรมพัฒนาอาชีพภาคใต้ที่หลังโรงพยาบาล ปรากฏว่าคนที่ประชุมถือเอกสารมา เราก็ถามประชุมอะไร แกก็ส่งให้ดู ก็อึ้งไปเลย เพราะนั่นคืองานของเราทั้งหมด แต่ก็ไม่ได้พูดว่าเป็นงานของเราก็กกลับมา เสร็จแล้วพี่อ้อยมาพูดกับพี่คุณพัฒน์ว่ามันเป็นงานของเราทั้งหมด เรามีต้นฉบับให้ดูด้วย พี่คุณพัฒน์เลยให้โอกาส

ให้พี่อ้อยไปนำเสนอในโครงการความร่วมมือ แล้วก็ร่วมงานกับพี่คนพัฒนาตลอด พี่คนพัฒนาเป็นคนให้ออก ถ้าพี่เขาไม่ให้รถโถม ไม่ให้ความเชื่อมั่นมา ไม่ให้ทีมบางจากมา ตั้งแต่เริ่มพินาร้างตั้งแต่มยังไม่ตั้ง

ชาย ไชยชิต: แล้วพี่อ้อยไปนำเสนออะไรในโครงการความร่วมมือ

จรรยา กิมพาร์: นำเสนอนาทราย กรณีศึกษานาทรายที่เราพินาร้างขึ้นมา ปรากฏว่าอาจารย์สีลาภรณ์บอกว่ามันเป็นเรื่องที่ยิ่งใหญ่มาก มันเป็นเรื่องของการรักษาผืนแผ่นดิน แทนที่จะไปถือหอกดาบแต่เรากลับมาพินาผืนแผ่นดินที่เราได้อยู่ มารักษาทรัพยากรเอาไว้ ซึ่งมีมหาวิทยาลัยในนครศรีธรรมราชอยู่ไหนกันหมด แล้วก็ถามพี่คนพัฒนาว่า มีพวกผู้ว่าราชการจังหวัดหรือใครอยู่ตรงไหนทำไมไม่มองเห็น มหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์ด้วย แก่เอ๋ยชื่อมาเลย มันน่าจะมีหนึ่งมหาวิทยาลัยหนึ่งจังหวัด อาจารย์สีลาภรณ์เป็นคนบอกนะ ตอนนำเสนอก็บังเอิญพี่อ้อยก็เล่าไปว่า ก่อนที่จะพินาร้างเราเห็นปัญหาสุขภาพ ปัญหายาเสพติด บังเอิญว่าวันนั้นพี่คนพัฒนาเชิญนายอำเภอเมืองไปด้วย แก่พังแกก็รู้สึกเสียหน้าที่เราบอกว่าเราเห็นชุมชนเราเป็นแบบนี้ แก่เลยขออนุญาตพูดว่าแกมี ชรบ. 2,000 กว่าคน ความหมายของแกคือ ไม่มียาเสพติด ในเวทีนั้นแกพูดแค่นั้น แต่หลังจากนั้นแกมาพูดที่อำเภอเมืองว่า “พี่อ้อยปากสุนัข” เพราะพี่พูดเรื่องยาเสพติด แกว่าไม่มี เพิ่งมากระจางแจ้งตอนผู้ว่าราชการจังหวัดคนปัจจุบันที่ประกาศปราบยาเสพติด หลังจากนั้นพอนายอำเภอเจอพี่อ้อยก็จะบอกว่ายาเสพติดมันเยอะนะแล้วยังบอกด้วยว่า “พี่อ้อยเป็นเด็กพี่คนพัฒนา” ซึ่งมุมมองมันมีหลายแบบ แล้วเรารู้สึกมันน่าอาย เราเป็นคนมีครอบครัวด้วยพูดแบบนี้มันไม่ให้เกียรติกัน พี่อ้อยเลยรู้สึกไม่ค่อยสบายกับนายอำเภอแต่ตอนนี้ก็ดีเพราะเราเป็นคนทำงานเหมือนกัน

ชาย ไชยชิต: แล้วความสัมพันธ์มันดีขึ้นมาได้ยังไง ในกระบวนการระหว่างที่มีโครงการความร่วมมือ การปรับบทบาทของราชการเปลี่ยนไปอย่างไร

จรรยา กิมพาร์: ตอนพี่อ้อยไปนำเสนอที่ศาลากลาง บังเอิญว่ามีอาจารย์ท่านหนึ่งมากับอาจารย์สีลาภรณ์ด้วย อาจารย์ทักษิณ สุขโต และอาจารย์หลาย ๆ ท่าน ทุกคนบอกว่ามันเป็นเรื่องดี ผู้หญิงคนนี้ได้ ทุกคนชื่นชมหมด แล้วมีอาจารย์ท่านหนึ่งโทรศัพท์ไปที่ช่อง 7 และสำนักปลัดสำนักนายกรัฐมนตรีว่า ให้มาสัมภาษณ์ผู้หญิงคนนี้อยู่ที่นี่ เป็นคนเชื่อมั่นในตัวเองและทำได้ เป็นเรื่องที่ยิ่งใหญ่มาก มันน่าจะให้ออกาสเขา น่าจะมีหน่วยงานเองประมาณมาให้ พี่อ้อยยังไม่ทันออกจากห้อง ช่อง 7 ก็มาถึงเลยมาขอสัมภาษณ์ พี่อ้อยก็ให้สัมภาษณ์ พอเสร็จแล้วกลับบ้าน ช่อง 7 ก็ตามมาถึงบ้าน เขาก็มาถ่ายทำหมดว่าที่บ้านพี่อ้อยมีอะไรบ้าง ตอนนั้นก็เลี้ยงตัวเขาก็ถ่าย ไปถ่ายทำที่นาพี่อ้อย แล้วเขาอยากให้พี่อ้อยพูดอะไรถึงเกษตรกรให้มีพลังเพราะรู้สึกว่พี่อ้อยมีพลังเยอะ พี่อ้อยก็พูดไป

พอช่อง 7 กลับไป รุ่งเช้าหน่วยงานเริ่มมาตั้งแต่เช้า ทั้งเกษตรฯ กศน. ทำให้การทำงานของพี่อ้อยง่ายขึ้นที่จะเชื่อมโยงกับหน่วยงานเพราะมีพลังจากเวทีนี้ รวมทั้งพี่คนพัฒนาก็ให้ออกาสให้ไปประชุมที่โน่นที่นี้เพื่อที่เราจะได้ความรู้ การที่เราไปบอยเข้าก็ได้ความรู้กลับมาพัฒนา อาจารย์อารีย์ที่อยู่เชียงใหม่ก็ได้ทั้ง อาจารย์นั่งเครื่องบินมาจากเชียงใหม่มาสอน 3 เดือนมาหนึ่งครั้ง 2 วัน เวทีที่สอนมันไม่ได้อยู่ในมหาวิทยาลัย เดินไปไหนหน่งทานอะไรอาจารย์ก็จะสอนแล้วเราก็จดหมด สิ่งที่เราได้จากอาจารย์อารีย์ถือว่าคุ้มมาก จากเมื่อก่อนที่เราทำนาไร่แต่นา แต่เราไม่ได้รู้ว่ามันเป็นเรื่องของการผลิต รถไถเป็นปัจจัยการผลิตก็ไม่เคยรู้ นัรู้ว่ามันเป็นทรัพยากรแต่การบริหารจัดการมันควรทำอย่างไร การจะบริหารคนในชุมชนจะอย่างไร ต้องมีแผนงานต้องมีปฏิทินการผลิต เราก็ดูรู้และได้ทำ อาจารย์บอกว่าหัดให้ลูกเป็นนักวิจัย พี่อ้อยก็บอกอาจารย์ว่าอยากเขียน อาจารย์อารีย์เลยบอกอาจารย์สีลาภรณ์ว่าคุณอ้อยเขียนเรื่องราวของนาทรายไว้ แก่เลยถามว่าเขียนอย่างไรบ้าง เราก็บอกว่าเขียนเล่าเรื่องราวในอดีตของนาทราย เขียนบริบทในพื้นที่ จุดเปลี่ยนที่ทำให้นาทรายเปลี่ยนและกระบวนการที่ทำให้คนในชุมชนหันกลับมาหาวิถีเก่า ๆ จากนั้นจึงได้รับเชิญไปเป็นวิทยากรให้ สกว. บ้างมหาวิทยาลัยเชียงใหม่บ้าง สถาบันเทคโนโลยีราชมงคลบาง ไปลำปางบ้าง ทุกที่พี่อ้อยก็จะเอาเรื่องราวพวกนี้ไปเล่า พี่อ้อย

ก็เพิ่งได้รับโล่เชิดชูเกียรติงานยกระดับคุณภาพชีวิตภูมิปัญญาท้องถิ่นอาเซียนเรื่องเศรษฐกิจชุมชน แต่กระบวนการก็คือเอาปัญหามาวิเคราะห์และผ่านการเก็บข้อมูล พอได้ข้อมูลแล้วมาวิเคราะห์อีกชั้นหนึ่ง

ชาย ไชยชิต: รบวนที่ช่วยเล่ากระบวนการเก็บข้อมูลที่ทำด้วย

จรรยา กิมพาร์: คือข้อมูล เริ่มแรกพื้อยคิดสนุก ๆ กับลูกก่อน ว่าสาकुข้างบ้านมีเยอะมาก แมื่ก็บอกว่าเขาจะเอาทำแบ่ง แต่เราไม่เห็นมีใครทำเลย ไม่มีคนทำ พื้อยเลยอยากรู้ว่าสาकुใช้ประโยชน์อะไรได้บ้าง เมื่อก่อนพอท้องเสียตาจะเอารากมาต้ม เพราะฉะนั้นก็เลยเริ่มเก็บข้อมูลสาकुเป็นตัวแรก บอกอาจารย์อารียอาจารย์ยังว่ามันเกี่ยวอะไรกับการทำนา แต่พื้อยารู้ เพราะมันอยู่ใกล้บ้าน ก็เริ่มเก็บโดย พื้อยโค่นสาकुมาต้นหนึ่ง แบ่งสาकुบดละเอียดมาเลี้ยงเบ็ดเลี้ยงไก่ เปลือกสาकुมาทำไม้ ฟืน ทางสาकुมาทำเสื้อหรือช่องดักปลาไหล เครื่องมือจับปลาทุกชนิด ใบจากมาเย็บมุงหลังคา สาकुที่เป็นแบ่งที่เหลืจากเลี้ยงเบ็ดก็มาทำตัวสาकु เามาใส่ปีบ แพงสุดก็ 60 บาท พอเอารำไรไปแล้วแม่งหวังจะมาอยู่เองที่ต้นสาकु พอตัวหวังมาอยู่ได้ 45 วันก็จะขายได้กิโลกรัมละ 200 บาท เก็บข้อมูลเรื่องสาकुหมดเลย พอเก็บแล้วเราเห็นเม็ดเงินเลย เราก็รู้ว่าถ้าเรารู้ทรัพยากรอื่นที่มีในชุมชนก็คงดี ก็เลยเริ่มเก็บพืชชนิดอื่น เก็บยอดจิก เก็บผักในนาข้าว เก็บหอยเชอรี่ เก็บไปเก็บมา เตี๋ยวนั้ กิโลกรัมละ 80 บาทแล้ว แมื่ไปขายที่ตลาดก็จะมีแม่ค้าจากสมุยและภูเก็ตมาซื้อ ในการเก็บข้อมูลอย่างที่บอกว่าเราไม่มีต้นทุน ฉะนั้นพื้อยมองว่าการที่เราเอาเงินในครัวเรือนไปซื้อกระดาษมาเก็บข้อมูลมันเป็นการสิ้นเปลือง ขาดรายได้ สิ่งที่ทำได้อคือไปหา อดบ. ขอกระดาษที่เขาเหลืออยู่แล้วมาคิด แล้วมาคิดหัวข้อว่าเราอยากรู้เรื่องอะไรบ้าง พอตั้งหัวข้อตั้งโจทย์ไว้ก่อน สมมุติว่าอยากรู้เรื่องสาकुก็ไปดูว่าบ้านใครมีสาकुบ้าง ก็ใส่ชื่อไว้ แล้วพื้นที่ปลูกสาकुมีกี่ไร่ เขาใช้ประโยชน์อะไรจากสาकुบ้าง หรือทั้งไ้ไม่ได้ใช้ประโยชน์ พอเก็บเสร็จเราก็เห็นว่าสาकुส่วนมากแล้วจะไม่มีเจ้าของอยู่ตามริมฝั้คลอง เก็บได้ปีกว่าปรากฏว่าโครงการขุดลอกเข้ามา สาकुก็หมด พอเราไปพูดว่าอย่าขุดลอกเพราะรากมันเป็นที่อาศัยของปลาอย่างดี สุดท้ายเขาก็ขุดลอกหมด เตี๋ยวนั้จากสาकुดิบละ 15 บาท สาकुต้นหนึ่งถ้าแปรรูปหมดคิดได้เป็นพันบาท แต่เขากลับมองไม่เห็นคุณค่า ตอนหลังพื้อยขยายการคิดแบบนี้ไปให้ลูก ลูกสาวเลยเอากล้องถ่ายรูปไปที่นาข้าว เห็นอะไรเขาก็ถ่ายกลับมา ตอนเย็นที่เรากินข้าวรวมกันนั่งสอนหนังสือลูก จะสอนลูกทุกวันว่า เช่น ผักตบชวาใช้ประโยชน์ได้อีก ลูกก็ตอบ เราก็จะเสริม เขาก็จะจด อาจารย์อารียมาเจอท่านก็มาให้ทุนไว้ 20,000 บาท แต่ว่าน้องแฝดยังไม่ได้ใช้ทุน เพราะเขาไม่ได้ภูัเรียน ใช้ทุนตัวเองเรียน เพราะฉะนั้นสิ่งที่เราทำเราก็บอกลูกว่า ยอดจิกที่ปลูกมาขายได้หยกยอดห้าบาท แต่เราไม่ได้ขายยอดจิกแต่เราขายคุณค่าของมัน เราต้องบอกให้ได้ว่ายอดจิกมันมีสารต้านอนุมูลอิสระ เวลาเราเอาของไปขายเราต้องบอกให้เห็นถึงสรรพคุณ เหมือนเราไปขายข้าว เราจะไปบอกว่าข้าวของเราดีแบบนี้ไม่ได้ แต่เราต้องบอกว่ามันมีสารอะไรบ้าง รักษาโรคอะไรได้บ้าง ต้องทำให้เป็นยาก่อนถึงจะขายได้ เหมือนแม่พื้อยเมื่อก่อนขายผัก ลูกค้าก็เป็นคนทั่วไป ขายเหมือนคนอื่น แต่ตอนนี้แม่สามารถขายของได้ในปริมาณที่มากกว่า และลูกค้าก็เป็นคนมีระดับขึ้นมาน้อย ส่วนมากจะเป็นพวกศาลากลาง พวกเกษตร เขามาก็จะรู้ว่าแม่น้องอ้อย ต่างจากเมื่อก่อนที่ไปวางขาย จะมีคนเห็นคุณค่าของมันมาซื้อ

ชาย ไชยชิต: ความเป็นคนชอบเก็บข้อมูลอยู่ในตัวของพื้อยอยู่แล้วใช่หรือไม่

จรรยา กิมพาร์: คือพื้เป็นครู พ่อเป็นผู้นำเพราะฉะนั้นการบันทึกติดตัวมาตั้งแต่เด็ก ตอนเด็กพ่อพาไปวัด แกื่ก็บอกให้จด เราก็จด เขาบอกการที่จดไว้เราจะได้อใช้ประโยชน์ ตอนเด็กเราก็ไม่ได้คิดแต่ก็ชอบจดชอบอ่านมันก็ทำให้เราได้ดี มันใช้ประโยชน์ได้ ไม่ได้เรียนแต่การที่เราช่างสังเกตชอบจดทำให้เราพัฒนาตัวเองได้ ถึงไม่ฉลาดแต่เราช่วยตัวเองได้เรื่องอาชีพ อย่างเรื่องปฏิกิิณการผลิต เมื่อก่อนปู่ตายยายทำนาเขารอพื้แรกนาขวัญ เขาไม่ได้มองว่าเดือนไหนต้องดำต้องหว่าน เขาจะไม่รู้ รู้แต่ว่าแรกนอย่างเดียว เราก็มาดูว่าเริ่มเดือนไหน สมมติพฤษภาคมเริ่มการหว่านข้าว มิถุนายนเริ่มดำ แล้วทำมาเรื่อย ๆ เราก็กลับมาดูรุ่นเราว่าสมมุติมังคุดเริ่มออกดอกก็ต้องทำแบบนั้น พื้เลยมาทำแบบนั้นด้วย ทำปฏิกิิณปลาในคลองด้วย เพราะเรามีคลองที่อนุรักษ์พันธุ์ปลาไว้ เราต้องทำไว้ด้วยว่าปลาชนิดไหนวางไข่ช่วงไหน ตอนทำนี้เพราะอยากหัดลูกก็

ทำเรื่อย ๆ แบบสะเปะสะปะ แต่พอทำเสร็จแล้วมีหน่วยงานมาดูมันก็ไม่สะเปะสะปะแล้ว ข้อมูลเรื่องข้าว เกษตรก็มาหาพี่อ้อยหมด คนทำงานมาหาเราหมด แต่เราไม่ได้ขึ้นทะเบียนจำหน่ายข้าว นาทรายรอบนี้ไม่มีสักคน เพราะเราไม่ได้ทำพันธุ์ข้าวที่เข้าจำหน่ายได้ เราทำข้าวพื้นบ้าน ข้าวดำ ข้าวหอม เป็นข้าวพื้นถิ่นของบ้านเรา ซึ่งในอดีตของนาทราย พี่อ้อยเคยไปสืบประวัติจากคนแก่ ๆ ได้เป็น 100 สายพันธุ์ ซึ่งตอนนี้เหลือแค่ 10 กว่าสายพันธุ์ เป็นเรื่องน่าเสียดายมาก

คุณพัฒน ทองคำ: เรื่องนี้เป็นจุดเปลี่ยนสำคัญมากนะ ขณะที่คนส่วนใหญ่มุ่งที่จะทำพันธุ์ข้าวเพื่อให้ได้จำหน่ายรัฐบาล ได้เงินเยอะ แต่คนกลุ่มหนึ่งทำพันธุ์ข้าวที่ไม่ตรงกับจำหน่าย แสดงว่ามีอะไรบางอย่างอยู่ที่น่าสนใจ

จรรยา กิมพาร์: แล้วพอเราไปถามคนแก่ ๆ ถามว่าพันธุ์ข้าวเปลี่ยนตอนไหน เปลี่ยนเพราะใคร เขาบอกเกษตรนั้นละ เขามาส่งเสริมมีข้าว กข. มาให้ มีปุ๋ยมาด้วย แต่คนที่ส่วนใหญ่ไม่ใช้ปุ๋ย มันงามจนต้องตัดใบทิ้ง เพราะเราเลี้ยงวัวเลี้ยงควาย มีอาจารย์ท่านหนึ่งที่ สกว. เชิญมา แกบอกว่ามันเป็นการใช้ประโยชน์เชิงซ้อน คือ หนึ่ง เราทำนา ที่เหลือปล่อยนาว่างให้เพื่อนเลี้ยงวัวเลี้ยงควาย มันเป็นการใช้ประโยชน์ในที่ดินร่วมกัน มันไม่มีการทะเลาะกัน แต่เอื้อกันแล้วชาวนาได้มูลสัตว์เป็นปุ๋ย เจ้าของวัวควายก็จะได้ข้าวเหลือ ๆ ในนาเรา มันเป็นการเอื้อต่อกัน การใช้ประโยชน์จากน้ำก็เช่นกัน เรามีการทำขังข้าว มีการเครพแมงคงคา ไม่ทิ้งขยะลงน้ำ ซึ่งแกมองว่าเป็นเรื่องที่แปลก พี่อ้อยอายุแค่ 40 กว่า ๆ แต่ทำพิธีแบบเก่าอยู่ แล้วบ้านพี่อ้อยแปลกอยู่ 1 อย่าง คือ พอเดือน 10 เขาจะเอาขนมพองขนมปลาที่เป็นการจัดสารบิ กระเจดล่างจะเป็นข้าวสาร มะพร้าว มะละกอ ฟักทอง ที่เป็นอาหารใส่ลงไป คนแก่ ๆ จะเอามาแล้วเอาไปตั้งที่คันทนา เป็นการไปไหว้เจ้าที่ ซึ่งพี่อ้อยเคยเห็นยากับยายตั้ง แกไม่ได้ตั้งแบบนั้น แกจะตั้งแบบมีผลไม้ มีหมากมีพลู มีเสื้อผ้าด้วย เราก็เลยคิดว่าตอนที่เขที่ตั้งไม่ได้ตั้งแบบนี้ เราก็เลยย้อนอดีตไปตั้งแบบนั้น แล้วเรามีนา 2 ที่เลยตั้ง 2 ที่ เพราะเรามีนาของพี่น้องที่เป็นอิสลาม ตอนเรายังก็ต้องดูว่าเจ้าที่อิสลามต้องตั้งเหนือลม ไม่เช่นนั้นกลิ่นหัวหมูจะไปเข้าเขา เลยต้องเอาเสื้อ 2 ผืนไปตั้ง แล้วต้องตั้งห่างกันด้วย ของเขาต้องตั้งข้าวเหนียวและน้ำชา แล้วค่อยตั้งผลไม้ แต่ของไทยพุทธขาดหัวหมูไม่ได้ เหล้าขาวก็ขาดไม่ได้ ฟักทองต้องเอาหัวใหญ่ ๆ แล้วของพี่อ้อยเวลาไปไหว้ น้าอื่นจะให้เราไปไหว้ด้วย เราก็เรียนรู้เรื่องพวกนี้ด้วย ไม่ได้ทำอย่างเดียว แต่คนอื่นไม่ได้ตั้งแบบนั้น เราอยากฟื้นแบบเก่าไว้

ชาย ไชยชิต: คือไม่ใช่แค่เรื่องอาชีพอย่างเดียว แต่เป็นเรื่องวิถีชีวิตดั้งเดิมด้วยใช่หรือไม่

จรรยา กิมพาร์: ต้องหวนกลับมาเพราะเรามองว่าทำไมนาถึงล่ม เมื่อก่อนตอนที่ยายเล่าว่าครั้งหนึ่งแม่โพสพหนีไป แกบอกว่าการวิถีชีวิตเรายังเป็นแบบนี้ ไม่เครพแม่โพสพแมงคงคาแมงรณีสักวันเราจะไม่มีข้าวกิน เพราะฉะนั้นชาวนาที่จะอยู่ได้ต้องนึกถึงบุญคุณตรงนี้ด้วย ก็เลยจำคำที่แกสอนมาใช้ เมื่อก่อนเราก็คิดว่าทำไมนาเราถึงร้าง ก็คิดว่าอาจมีใครสักคนทำผิดก็ได้ถึงร้าง มันต้องมองคุณค่าของผืนแผ่นดิน คุณค่าของน้ำ คุณค่าของเมล็ดพันธุ์ข้าว ของเราทำขวัญข้าวแล้วเราเอาข้าวกลับมา เวลาข้าวตั้งท้อง พี่อ้อยก็คิดเอง เอาของเปรี้ยวของหวานไปตั้งด้วย แทนที่จะเหมือนคนอื่น เราก็อเพิ่มของเปรี้ยวว่านึกถึงเราท้องเราก็อยากของเปรี้ยว ตั้งเหมือนเราท้อง ตอนแรกคนอื่นก็คิดว่าบ้า ตอนหลังเขาก็ทำตาม แล้วคนที่นี้ทำนาไม่ได้ข้าวอย่างเดียว กุ้งนาที่ตัวใหญ่และเยอะ เมื่อวานที่พาท่านผู้ตรวจการฯ มาแกก็ตกใจเจอกุ้งฝอยเยอะมาก ทั้งหอย ผัก ปลา แกเห็นก็ถ่ายรูป แกว่านาทรายเป็นแบบนี้เอง แกนึกว่าเป็นทรายไม่มีอะไรขึ้น ปรากฏว่าเจอทั้งสวนมังคุดทั้งนา กุ้งแม่น้ำตัวใหญ่ ๆ แกก็ตกใจว่ามีแบบนี้ด้วย แล้วมีข้าวผัดด้วย เป็นข้าวที่ขึ้นเองตามธรรมชาติ เขาบอกว่าถ้าที่ไหนมีข้าวผัดมันหมายถึงมีความหลากหลายทางธรรมชาติ พี่ตัดใบส่งไปที่เชียงใหม่ให้น้องเขาไปวิจัย ปกติข้าวผัดเขาจะตัดทิ้ง แต่ของพี่อ้อยมันขึ้นริมฝั่งคลองเลยให้เขาไปดู เขาก็ถามว่าของเราใช้พันธุ์พื้นเมืองทั้งหมดมีปัญหาเรื่องโรคหรือไม่ มีปัญหาน้ำท่วมหรือไม่ สิ่งที่เราเจอคือข้าวพื้นเมืองของเราจะทนต่อโรคทนต่อแมลงและทนต่ออากาศ น้ำท่วมนี้ไม่มีปัญหาเลย พี่อ้อยมีพี่ชายที่เป็นญาติ เขาเป็นผู้อำนวยการศูนย์วิจัยข้าวที่แม่ฮ่องสอน เขาจะส่งพันธุ์ข้าวแปลก ๆ มาให้เยอะ แต่พอเราทำข้าวพันธุ์แปลกพวกนี้มันทนต่อน้ำไม่ได้ มันสู้ข้าวบ้านเราไม่ได้ ถึงแม้จะมีบางคนบอกว่าข้าวเราแข็งแต่พี่คนพัฒน์ก็บอกข้าวเหนียวดำอร่อย นุ่ม หวาน ไม่

เหมือนข้าวทางเหนือ ตอนรัฐบาลประชาธิปไตยประกันราคาข้าว ชาวบ้านก็ดีหน่อย ทำนา 2-3 ไร่ก็ได้เงิน แต่พอจำนำข้าว ชาวบ้านที่ทำนากันแค่ 5-10 ไร่ จะเอาไปจำนำที่หัวไร่ที่บางจากต้องเช่ารถไปก็ไปไม่ไหว หหมดเงินกับค่ารถ แล้วพอไปถึง มันจะมีค่าความขึ้น เขาบอกเท่าไรเราก็ต้องยอม เพราะเราไม่รู้ว่าคุณขึ้นมันเท่าไร คือมองแล้วมันเอาเปรียบเรา เราก็ไม่เอาดีกว่า

แล้วเราทำพันธุ์ข้าวพวกนี้เราสามารถตั้งราคาเองได้ แต่ทำพันธุ์ข้าวที่เขาส่งเสริมเราตั้งราคาเองไม่ได้ คิดดูว่าเราเป็นเจ้าของผลผลิตเราน่าจะจัดการเองได้ แต่เขากลับมาบอกให้เราขาย ไม่ต้องมองไกล มองของพีคณพัฒน์ โถนาแล้วต้องหว่านโพราดาน และใส่ปุ๋ย 3 ครั้งถึงจะได้เก็บเกี่ยว แล้วต้องใช้รถเก็บเกี่ยวอีก ไถบนคันนา แล้วค่าความขึ้นตั้งเท่าไร การจัดการมันแตกต่างกัน ที่จริงบ้านพีคณพัฒน์มีพันธุ์ข้าวมีชื่อเป็นดอกไม้บ้าง เป็นสีบ้างเยอะมาก มีชื่อในคอมพิวเตอร์ ปรากฏว่าหายไปหมด ถามแกแกก็ไม่รู้ งานปากนครงานวิจัยน้ำพื้อยเป็นคนเขียน เขาบอกว่าที่พันธุ์ข้าวเปลี่ยนเพราะเกษตรกรนี้ละ และระบบเศรษฐกิจที่มันเปลี่ยน คนต้องการมีรายได้เพิ่มขึ้นจนลืมว่าตัวเองต้องกิน แล้วทำนาตัวเองไม่ได้กินข้าวตัวเอง ปากนครต้องซื้อข้าวภาคกลางกิน มีของแถมมาด้วยคือสารเคมี แกบอกเราว่าเขาไม่เห็นเป็นมอดเลย ของเราเป็นมอด พื้อยก็คิดว่าตอนนี้น้ำมันอยู่ที่ศูนย์ถ่ายทอดนี้สำคัญที่สุด เกษตรกรมันจะมีกรรมกรศูนย์ถ่ายทอดที่อำเภอแต่งตั้งมา ศูนย์ถ่ายทอดจะมีบทบาทที่สุดต่อการทำการเกษตรของทุกพื้นที่ตำบล ถ้ากรรมกรศูนย์ขาดความรู้ความเข้าใจเรื่องพวกนี้จะทำให้ตำบลนั้นขาดโอกาสไปเลย แต่ของนาทรายพื้อยเข้าไปอยู่ในศูนย์ถ่ายทอดด้วย ก็เริ่มซื้อหอยเชอร์รี่และปรับปรุง ทีมผู้ใหญ่บ้านที่บางจากที่มาเรียนรู้ด้วยกันก็เป็นคนมีหัวคิดดีมาก ทฤษฎีเก่งมาก แต่ไม่ถนัดปฏิบัติ พอมานาทรายแกก็บอกเราเลย เพราะมันไม่ใช่เครื่องจักร ไม่ได้ใช้สารเคมี แกคิดว่าผลผลิตจะน้อย ปรากฏว่าผลผลิตออกมาใหญ่ย่อยมรับเลย ปกติสังข์หยดผลผลิตจะน้อย แต่น้ำหนักจะดี รวงก็ถึงพื้นเลย พีคณพัฒน์ส่งผู้ใหญ่ผู้ช่วยเด็ก ๆ มาเรียนรู้ แต่สิ่งที่สำคัญที่สุดคือเกิดการเชื่อมโยงไม่ใช่แค่เฉพาะหน่วยงาน เพราะหน่วยงานมาที่หลัง แต่ความเป็นมิตรความเป็นพี่น้องที่ได้จากเครือข่ายอื่น ๆ ในจังหวัดมันมากกว่านั้น มันมากกว่ารู้จักแค่คนสองคน แต่รู้จักทั้งครอบครัว มีงานเราก็ไปช่วยกัน มันได้จากโครงการความร่วมมือนี้เยอะ มันมีพลังขึ้น อยู่คนเดียวมันไม่มีพลัง แต่พอเรียนรู้เรื่องข้อมูลที่เขามาสอนให้เราจัดเก็บ เรียนรู้เรื่องเศรษฐกิจ มันทำให้เกษตรกรมีความรู้เท่าทันกับข้างนอกได้ เรามีภูมิคุ้มกันที่ดี

ชาย ไชยชิต: เรื่องบัญชีครัวเรือนมันมีผลอย่างไร

จรรยา กิมพาร์: คือพื้อยทำบัญชีครัวเรือนก่อนที่ สกว. จะมา เมื่อก่อนพื้อยเห็น ธ.ก.ส. ทำ แพนพื้อยเป็นคนลานสกา พี่ก็เห็นพ่อของแพนเขาเจด แต่เราไม่ได้มีแบบเขา เรามีแต่สมุดเหลือจากโรงเรียนลูก ตอนนั้นพื้อยสุขภาพไม่ดี ต้องผ่าตัดเยาะ ขาก็ใส่เหล็ก ต้องหาหมอบ่อย สิ่งที่เกิดขึ้นตอนนั้นคือเป็นหนี้ เพราะหาหมอยะเยาะมาก เราก็เลยเจดใส่กระดาดไว้หมด แล้วก็มาคุยกับแพนก็บอกว่าถ้าเรามีลูกเราจะอยู่อย่างไร ก็คิดกับแพน พอมีลูกก็ไม่ไหวต้องปรับใหม่ แพนก็บอกถ้าอย่างนั้นไปอยู่ลานสกา ไปกรีดยาง มีสวนมังคุดอยู่ลานสกาด้วย รายได้น่าจะดีกว่านี้ ก็ไปลองดู 2 เดือน แต่การกรีดยางแพนพี่ทำได้ แต่พื้อยเป็นลูกชวานากกรีดยางไม่ได้ ทั้งที่บ้านพื้อยเป็นสวนยางเก่า แต่พี่ก็ทำไม่ได้ พอไปลานสกา คนลานสกาออกบ้านตั้งแต่ตีหนึ่งตีสอง แต่เราออกไม่ได้ เรากลัวผี แพนเลยบอกให้ตัดกรีดยางตอนกลางวัน พี่เลยไปกรีดยางตอนเย็น เพราะอากาศเย็นน้ำยางจะออกดี แต่เราไปกรีดยางกลางคืนไม่ได้เลยไปหัดที่สวนที่เขาจะโค่นจะขายไม้ยาง ก็เริ่มทำได้เหมือนคนอื่น จากนั้นก็หัดกรีดยาง คู่สะใภ้ 4-5 คนใช้มือป้อนยาง ใช้เท้าหมุนเครื่องจักร แต่เราขาใส่เหล็กก็ทำแบบนั้นไม่ได้ แพนก็บอกต้องทำให้ได้ไม่อย่างนั้นอายเขา ก็หัดใช้จนทำได้ แล้วเราก็ขับมอเตอร์ไซด์บรรทุกยางจากน้ำตกที่ลานสกา เวลาเรามาตากยาง คนที่อยู่ข้าง ๆ บ้านก็มอง แล้วก็เรียกเราว่า ท่อมทำยาง ท่อม หมายถึง ทุงนา พวกเขย เขาจะมาดูว่าเราทำสวยหรือไม่

พอกระบวนการเรียนรู้ผ่านไป พื้อยก็เห็นเขาย่างมะพร้าว กะลามะพร้าวที่เหลือคนลานสกาจะทิ้งหมด แต่พื้อยเป็นคนทุ่งนาเห็นคุณค่าของมันก็เอามาเผาเป็นไม้ฟืนเป็นถ่าน พอเขาเห็นเราก็ออมาใช้ได้ แต่พื้อยเป็นคนรักครอบครัว พี่ต้องให้แพนเอากับข้าวจากลานสกาที่บ้านทุกวัน พอบัญชีก็รู้ว่ามีไหวแล้ว เห็นตัวเลขรายจ่าย แพนก็เลยว่าถ้ารักบ้านก็

กลับมาอยู่บ้าน พี่อ้อยก็มองว่าแม่ทำนาได้ตั้งเยอะ ได้ทั้งข้าวทั้งผักทั้งปลา แต่ถ้าเราทำนาแล้วแปรรูปมันน่าจะได้อีกมากกว่านี้ นี่ก็คือที่มาว่าการทำงานบัญชีครัวเรือนแล้วมันเห็นคุณค่า

ชาย ไชยชิต: พอพี่ทำบัญชีครัวเรือนมาแล้ว มันมีความต่างอย่างไรระหว่างบัญชีครัวเรือนที่พี่ทำมาก่อนจากที่เห็น ธ.ก.ส. กับบัญชีครัวเรือนที่ สกว. เข้ามาในโครงการความร่วมมือฯ

จรรยา กิมพาร์: ตอนนั้นยังไม่เห็นของ สกว. ตอนนั้นที่พี่อ้อยทำแล้วพี่อ้อยรู้จักตัวเองว่าอีก 5 ปีข้างหน้าถ้ารายจ่ายรายรับ พี่ยังเป็นแบบนี้ มันจะเกิดปัญหาความเสี่ยง ถ้าเกิดนาล่มมันจะขาดรายได้ไป 1 ปี มันก็อยู่ไม่ได้ เราจะขาดรายได้ มันจะเป็นลมที่โอนเอน เพราะฉะนั้นหลักที่มั่นคงที่สุดคือเราต้องรู้บัญชีรายรับรายจ่าย เราจะต้องวิเคราะห์ คือวิเคราะห์กันเองกับแฟน แล้วให้อาจารย์อริย์ดู พออาจารย์ดูแล้วมันต่างไปจากที่เราดู แกก็บอกว่า “ขายขี้ปลาด้วยหรือคุณอ้อย ขายไม้พินด้วยหรือ” เราก็อธิบายว่า เพราะแม่เราทำปลา มันจะมีขี้ปลากระดี เอาไปหมักใส่กับเกลือแล้วใส่ขวด ประมาณ 20 วันก็จะขายได้แบบละ 100 บาท หรือหน่อไม้เรามาดองก็ขายได้ กระบวนการทำบัญชีครัวเรือนของพี่อ้อยมันจะมีเสน่ห์กว่าคนอื่น คือพี่จะจริง แต่คนอื่นเขาจะไม่จริง เขาจะจดแต่สิ่งที่ดี ๆ มันต่างกัน อาจารย์อริย์เลยบอกว่า ถ้าเช่นนั้นบัญชีครัวเรือนมันต้องให้เกิดจากใจรัก รักที่จะทำ ไม่ใช่เกิดจากการบังคับให้มาทำ

พออาจารย์สีลาภรณ์มา พี่อ้อยก็ไม่ทำ จนอาจารย์อริย์บอกทำไมไม่ทำ ก็บอกไปว่าสักวันเราก็ต้องทำ แต่ตอนนี้ยังไม่ทำ จนอาจารย์สีลาภรณ์มาถามว่า เห็นอาจารย์อริย์บอกว่าคุณอ้อยทำบัญชีครัวเรือนด้วย ถ้าเช่นนั้นอาจารย์จะส่งหนังสือมาให้และแผ่นซีดีมาให้ พออาจารย์กลับไปกรุงเทพฯ 3 วัน ก็ส่งมาให้ พี่ก็ให้ลูกสาวดู พี่เลยเข้าใจว่าถ้าบัญชีครัวเรือนของเรา เราจะวิเคราะห์ได้แต่ครัวเรือนเรา แต่เราไม่สามารถวิเคราะห์คนในชุมชนได้ เราต้องวิเคราะห์ครัวเรือนอื่นด้วย ก็เลยไปชวนคนอื่นมาทำด้วย แต่พอไปชวนมาทำบัญชีครัวเรือนเขาจะไม่มาทำ ก็เลยใช้วิธีชวนเขามานั่งแล้วถามเขาว่า ในนาข้าวลงทุนเท่าใด เราก็จด พอเขาเห็นเขาก็รู้ว่าการจดต้นทุนมันสำคัญ มันจะเห็นกำไรเห็นจุดเสี่ยง พอทำไปพี่อ้อยก็บอกอาจารย์สีลาภรณ์ว่า “บัญชีครัวเรือนของอาจารย์มันดีกว่าของหนูเยอะเลย” เพราะมันทำให้เรารู้จักชุมชนเราหมดเลยว่ารายได้เป็นอย่างไร แล้วเราจะรู้รายจ่ายค่าอะไรเยอะ เช่น ค่าซักรีดค่าอะไรเยอะมาก สบู่ แชมพูก็เยอะ ถ้าเราทำได้เองก็ดี แต่ตอนนั้นพอทำไปแล้วพอคนมาบ้านก็แจกหมัด กลายเป็นว่าพี่อ้อยมีรายจ่ายเพิ่มมาจากของพวกนี้ แฟนเลยบอกว่าควรให้เฉพาะคนที่ควรให้ ถ้ามาเป็นคันรถก็ให้สัก 1-2 ชุด เลยคิดว่าให้ลูกสาวทำ

พี่อ้อยจ่ายลูกวันละ 40 บาทไปโรงเรียน น้องแฝดจ่ายค่าขนมอะไรบ้าง น้องแฝดต้องจดมาเหลือมาเท่าใด แต่น้องไม่ได้คิดว่าเป็นบัญชีครัวเรือน ตอนนั้นหลาน ๆ บ้านข้าง ๆ ก็ทำ เพราะเขาเห็นน้องแฝดทำ คนเขาเลยนึกกันไปถึงหมู่ที่ 1 ว่าเกิดเป็นลูกพี่อ้อยลำบาก ต้องทำนาต้องจดอีก น้องแฝดกลับมาจากโรงเรียน ทำการบ้านเสร็จต้องไปแบกข้าวขึ้นมาจากนา แล้วหารถมอเตอร์ไซด์ขับกลับมาบ้าน ทำแบบนี้ทุกเย็น คนอื่นเขามองว่าเป็นเวรเป็นกรรม แต่เราเป็นคนสุขภาพไม่ดี วันหนึ่งถ้าเราตายลูกจะอยู่ไม่ได้ เพราะฉะนั้นลูกจะต้องทำได้ด้วยตัวเอง วันหนึ่งอาจารย์อริย์มาเจอก็รู้สึกว่าการนี้น่าส่งเสริม แกเลยให้ทุน ตอนนั้นยังไม่ได้ใช้ทุนเลย พี่มองว่า ถ้าพี่เลี้ยงลูกแบบประเคน ลูกจะอยู่ไม่ได้ ที่โรงเรียนก็บอกว่าพอครูมีการประกวดโรงเรียนในฝัน ครูก็จะไปหาเขา แต่เด็กแปลกอยู่ 1 อย่างคือ ถ้าเขาอยากทำเขาจะช่วย เขาบอกว่าครูมี 2 ประเภท ประเภททำจริงกับประเภทสร้างภาพ ครูบางคนโดนมาแล้ว 4-5 คน วิชาสังคม มาที่บ้านแล้วเด็กไม่เอา เขาบอกครูสร้างภาพเขาไม่ชอบ ตอนนั้นเขาบริหารเงินของโรงเรียนด้วย เพราะเขาผ่านการบริหารการขายข้าวที่บ้านมา

ชาย ไชยชิต: ผมย้อนไปถึงตอนที่พี่เห็นระบบการทำบัญชีครัวเรือนของ สกว. เห็นการวิเคราะห์มิติต่าง ๆ ที่เชื่อมโยงกัน ช่วงนั้นเราเริ่มชักชวนคนในชุมชนมาทำมันยากหรือไม่

จรรยา กิมพาร์: ไม่ได้ชวนทำบัญชีครัวเรือน ชวนเขามานั่ง แล้วเอากระดาษที่เหลือจากประชุมมา เพราะทำบัญชีครัวเรือนมันยาก เราเองยังไม่อยากทำถ้าต้องทำแบบ สกว. เห็นแล้วมันยาก มันต้องนั่งกรอกทุกอย่าง นั่งเขียนแบบเรามันสบายกว่า

ตอนแรกที่ชวนมาทำ ไม่ได้ทำบัญชีครัวเรือน แต่ทำเรื่องต้นทุนกำไรในนาข้าวก่อน ทำไปทำมาแล้วพ้ออัยซี่ให้เห็นว่าทำนาข้าวถ้าจัดการไม่ดีนี้ขาดทุนนะ สมมุติว่าต้นทุนต่อไร่คือ 1,500 บาท แต่พ้ออัยซี่ขายข้าวได้เกวียนละ 8,000 บาท บางทีคนที่ขายข้าวได้สูงอาจจะขาดทุนก็ได้ คนที่ขายได้น้อยอาจจะได้กำไรก็ได้ มันอยู่ที่ต้นทุน พอเราชี้ให้เห็นแบบนี้เขาก็รู้ว่าต้องทำเราก็บอกลองไปจดที่บ้านก็ได้ เตียวให้น้องแฝดไปช่วยดูให้ ใช้วิธีแบบนี้ ไม่ได้ให้ตัวบัญชีครัวเรือนไปเลย คราวต่อไปเขาก็เขียนเองแล้วมานั่งคุยกันทุกวัน พอมาแล้วเราก็ดูให้แล้วแนะนำไป พออาจารย์อารีย์มาเราก็เชิญมานั่งคุยด้วย เราหุงข้าวเลี้ยง คนก็ชอบอาจารย์อารีย์ การที่อาจารย์มาหรือคนจาก 3 จังหวัดมา หรือคนจากจังหวัดอื่น ๆ มา มันทำให้คนในชุมชนมองเราเปลี่ยนไป

จากที่มองเราเป็นคนเก็บข้าวขี้ควาย เป็นคนธรรมดา เมื่อก่อนมองว่าเป็นคนไร้ค่า เป็นคนบ้า ก็เริ่มมองว่าทำไมไม่มีแต่คนมาหา คือคนที่ไกลมาหา แล้วคนที่มาก็ไม่ธรรมดา แล้วพ้ออัยซี่ไม่ได้ขยายแค่ตำบลนาทราย ทำอ้าว บางจาก นาเทียนก็ไปทำ เป็นจุดเปลี่ยนที่เขาเห็น มีรัฐมนตรีมา ผู้ตรวจการมา สิ่งที่เขา มองคือ ทำไมมีคนมาหา ทั้งที่เราเป็นผู้หญิง พิจารด้วยมันทำให้ อบต. หน่วยงานต่าง ๆ เห็น เมื่อสักครู๋รองปลัด อบต. โทรศัพท์มาจะเข้ามาหา เราก็บอกไม่ต้องมา อย่างตอนที่รองผู้ว่าราชการจังหวัดจะมา เราไม่ได้บอกใคร เขาสืบกันมาเอง แล้วแต่งเครื่องแบบมาเพียบ นายก อบต. นี่มาก่อนคนอื่นแล้วก่อนที่จะเปิดตลาดสีเขียวที่ อบต. พี่เปิดที่บ้านก่อน เชิญหน่วยงานมาเพื่อจะดูว่าเราจะมาหรือไม่ ก็มาก่อนมากเพราะเราเริ่มมีชื่อเสียงแล้ว เขามาเราก็ขายที่บ้านก่อน เอาของที่มืออยู่ในบ้านและผลผลิตจากลานสกลมาขายด้วย การที่เราทำแบบนี้มันทำให้เขามองว่ามันน่าจะมีรายได้ แล้วคนแก่ ๆ ก็ชอบ แล้วเราเป็นคนพูดเพราะ ทำให้เราเคลื่อนไหวไปได้ คือมันเข้าใจในการขับเคลื่อนงาน ให้คนมาเห็นเอง มันจะมีพลังขึ้นมา เตียวนี้พอถึงปีใหม่ก็มีเกษตรมา พัฒนาชุมชนก็มา เอาของขวัญมาให้ แต่ถ้าโทรศัพท์มาบอกเราเราจะไม่ให้มา เขาจะมากันเองมาเจอกันเป็นปกติ เมื่อก่อนไม่มีคนรู้จักไม่เคยมีใครมาหากรรมการต่าง ๆ ก็ไม่เคยได้เป็นเลย แต่กรรมการหมู่บ้านก็จะเลือกแต่คนมีชื่อ ไม่เอาคนทำงาน

คุณพัฒน ทองคำ: เปลี่ยนจากข้อมูลเป็นความร่วมมือ เปลี่ยนจากความร่วมมือเป็นคุณค่า แล้วคุณค่าไปเชื่อมผูกกับส่วนต่าง ๆ

จรรยา กิมพาร์: อย่าว่าแต่ส่วนราชการเลย แม้แต่ในกลุ่มชุมชนเครือข่ายต่าง ๆ ก็เชื่อมโยงขยายไป 30 กว่าเครือข่าย มันเกิดจากการเคลื่อนด้วยใจ เมื่อก่อนเรามีนงบประมาณมาให้ แต่มาครอบเราชี้เราให้เราทำ แต่ว่าพวกเราไม่เอา เรามีจุดยืนอย่างองค์กรบริหารส่วนจังหวัด (อบจ.) มาให้พ้ออัยซี่เป็นวิทยากรหลายรอบ เราก็ยืนยันกับนายก อบจ. นายพิชัยว่าเราเป็นชาวบ้าน สิ่งที่เราทำคือเราต้องนำเสนอว่าเราต้องทำแบบนี้ ไม่ใช่เขามาชี้ให้เราทำ เหมือนเกษตรมา เราก็บอกเรามีจุดยืนแบบนี้ ไม่ใช่ให้เขามาสั่งให้เราทำพันธุ์ข้าวส่งเสริมแล้วเอาปุ๋ยมาให้เรา รอบที่ผ่านมาก็ขอเอาแปลงพ้ออัยซี่เป็นแปลงสาธิต ซึ่งเขาไม่ได้เอาเงินมาให้ เราทำของเราอยู่แล้วแต่เขาจะมาขอปักป้าย เราเลยบอกที่เราเล็กน้อยอย่ามาปักป้ายเลย แต่ถ้าใครมาเรียนรู้เรายินดีเพราะปกติมีอยู่แล้ว คราวหลังมาก็บอกมีประกวด เกษตรจังหวัดส่งเกษตรอำเภอลงมา แล้วมาส่งเกษตรตำบลลงมว่าจะต้องเอานาทรายประกวด ซึ่งพ้ออัยซี่บอกว่าเราไม่อยากประกวดเพราะเราเป็นชาวบ้าน เราทำในวิถีเรา เขาบอกว่า “พ้ออัยซี่ข้อมูลแน่นมาก” แล้วข้อมูลที่แน่นเพราะผ่านการเก็บของตัวเอง แล้วหน่วยงานจะมาเอา เราเลยบอกคนที่เราจะให้ข้อมูลคือ อาจารย์สีลาภรณ์และอาจารย์อารีย์ที่สามารถนำไปเผยแพร่ได้ ตอนนี้เผยแพร่อยู่ที่ใต้หวันและญี่ปุ่น คนที่เผยแพร่ได้ต้องเป็นคนที่ให้ความรู้กับเรา คนที่ไม่เคยให้อะไรกับเรามาโดยงบประมาณของโครงการหมดแล้วเขาก็ไป แต่อาจารย์อารีย์มาโดยงบส่วนตัวของตัวเองในการมาสอนเรา มาให้กับโรงเรียนเมือง

แล้วตอนนี้จะให้พ้ออัยซี่สอนเด็กให้เป็นนักวิทย์ แต่พ้ออัยซี่สอนไม่ได้ เราไม่เก่ง ก็บอกอาจารย์สีลาภรณ์ไปแล้ว เดือนหน้าทีม สกว. จะไปมหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์ ก็จะเชิญพ้ออัยซี่ไป ให้อาจารย์จากมหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์มาช่วย เพราะอาจารย์มาที่บ้าน 2 รอบแล้วมาขอทำงานร่วม ซึ่งเมื่อก่อนเราไม่มี แต่ตอนนี้เขาอยากมาร่วมด้วย น่าสังเกตว่าคนกลุ่มเล็ก ๆ ที่ไม่มีการจัดตั้งกลุ่มกับหน่วยงาน ในการจะขับเคลื่อนงานเขาจะหาโอกาส เดินไปหาหน่วยงานก็ได้โอกาส ไปหาโรงเรียน อบต. จะไม่มีพลังในการจะได้รับความรู้หรืองบประมาณ มันน่าจะมองว่าต่อไปทิศทางในการพัฒนาประเทศมันควรจะมองกลุ่มคนเล็ก ๆ ว่าทำไมเราต้องไปจดทะเบียนเหมือนนิสิตที่ตอนนั้นนครศรีธรรมราชมีเยอะมาก แต่เป็นกลุ่มที่ตั้งขึ้นมาโดยหน่วยงาน

ด้วยงบประมาณ แต่พองบประมาณหมดมันก็เป็นกลุ่มที่ไม่มีงาน แต่กลุ่มที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติใช้งบประมาณของตัวเอง ใช้แรงกายแรงใจทำกันเอง มันจะเป็นกลุ่มที่ยั่งยืนและขยายผลได้ ถ้าเราไม่สู้ เราถูบต. ตั้งแต่แรก ถ้าเราล้มตั้งแต่ตอนนั้น ตอนนั้นเราก็จะไม่สำเร็จ แต่เราสู้เรามีแรงหนุนเสริมจากชุมชน จากพีคณพัฒน์ทำให้เรามีพลัง ตอนนั้นพอเราสำเร็จแล้วเราก็พร้อมที่จะถ่ายทอดโดยที่ไม่หวังอะไร โรงเรียนมาค่าวิทยากรพีคี่ไม่รับ บางกลุ่มมาพีคี่หุงข้าวเลี้ยง ที่ได้ใจ 3 จังหวัดก็เพราะแบบนี้ พีคี่ไม่เอาค่าวิทยากรเลย เขาเดินทางมาไกลมาหาเรา ตอนหลังนี้เขาไม่ยอม

เราคิดว่าในเมื่อเราได้รับโอกาสจากอาจารย์อารีย์ อาจารย์สีลาภรณ์ พีคณพัฒน์ จากชาวบ้าน ก็น่าจะเอาความรู้ที่เรา มีเล็ก ๆ น้อย ๆ ถ่ายทอดไปให้ ญาติ ๆ แถวนั้นก็แทบจะเป็นวิทยากรหมดแล้ว เพราะพีคี่อยู่ไม่อยู่เขาต้องทำหน้าที่แทน อีกส่วนหนึ่งคือดูแลผู้ป่วยมะเร็ง เพราะพีคี่มีอาที่ เป็นโรคมะเร็งสมอง เราเลยไปซื้อหนังสือมาอ่าน พอเรามีความรู้แล้วเรามีข่าวมี ผักที่ปลอดภัย เลยให้เขาไปกิน ตอนนั้นเลยมีต่างจังหวัดมาด้วย พี่นักข่าวช่อง 11 ก็บอกต่อกันมา พาญาติมาหา หมอวิเชียรที่ อยู่โรงพยาบาลที่นำเสนอเมื่อวาน แกมีญาติอยู่กรุงเทพฯก็พามาหา เราไม่ได้เก่งเชี่ยวชาญ แต่เราเรียนรู้จากสุขภาพที่เรา ไม่ดี เราหาสมุนไพรมากินเอง เราก็เรียนรู้และแนะนำไปเรื่อย ๆ สุดท้ายกลายเป็นดูแลคนไข้ มะเร็งและจิตเวชหลายคนไป แล้ว ถ้ามีคนในชุมชนไม่สบายพีคี่ก็จะตามไปเยี่ยมที่โรงพยาบาลเป็นกิจวัตรไปแล้ว

ชาย ไชยชิต: สุดท้ายที่พีคี่ยอมทำมาทั้งหมด เราคิดว่ามีคุณค่าอะไร เราบอกตัวเองอย่างไร ต้องเหนื่อยเก็บข้อมูล เหนื่อยให้ ความรู้คน เป็นวิทยากรบางทีก็ไม่มีเงิน เอาบ้านมาเปิดให้คนมาดู พีคี่บอกตัวเองอย่างไร

จรรยา กิมพาร์: คือตอนแรกสิ่งที่พีคี่ทำมันมาจากแรงกดดันจากชุมชนจากหน่วยงานที่เราไปหาเขา เราเป็นกลุ่มคนเล็ก ๆ ที่ไม่มี ชื่อ พอไปหาเขาแล้วได้รับการปฏิเสธตลอด แต่พอวันหนึ่งเราทำสำเร็จ ได้รับการช่วยเหลือจากคนอื่นจนสำเร็จแล้วมีคนมา หาเราที่บ้าน กลุ่มแรกที่มาหาคือกลุ่ม 3 จังหวัด เป็นกลุ่มที่สร้างพลังให้พีคี่ ทำให้พีคี่รู้สึกเรามีคุณค่า มันเห็นคุณค่าใน ตัวเองเห็นพลังที่เกิดขึ้น แล้วรู้สึกว่าลูกเรามีความสุข แฟนมีความสุข พ่อแม่เรามีความสุข คนมาบ้านแล้วทุกคนไม่เหนื่อยที่ จะตอบคำถาม เรามีความรู้ทั้งที่เราจน เราไม่มีอะไรมาดูแลแต่ทำไมทุกคนต้องมาหาเรา จากผู้หญิงคนหนึ่งที่เคยซื้อคนพอจะ ใส่หีบศพแล้ว แต่วันหนึ่งเรามีโอกาสมาอยู่ตรงนี้ ทำประโยชน์ มันรู้สึกเป็นพลัง เรายินดี พร้อมจะไปจังหวัดต่าง ๆ พีคี่ภูมิใจ มากที่เขาให้โอกาสเรา ที่เป็นชวชนคนหนึ่ง เหมือนควายอยู่ในปลัก วันหนึ่งมีโอกาสดูขึ้นมาจากปลัก แล้วม้ายืนอย่างสง่า งาม ได้ไปบรรยายที่มหาวิทยาลัยต่าง ๆ มันเป็นโอกาสชาวบ้านอย่างเราได้ไปสอนนักศึกษาที่เรียนสูงกว่าเรา น้อย ๆ แต่ละคน ก็ไม่มีใครดูถูกเราเลย ทุกคนถามและบอกว่าอยากมาบ้านพีคี่ มันมีความสุขที่ได้ทำและภูมิใจมาก เราได้รับพลังจากพ่อ แม่มาแล้วรู้สึกเรามีพลังจากคนในครอบครัว

ชาย ไชยชิต: แล้วเรารู้สึกอย่างไรที่ได้ให้หรือช่วยเพื่อนหรือเครือข่าย เราเห็นชวชนามีชีวิตที่ดีขึ้น

จรรยา กิมพาร์: มีความสุขมาก เหมือนเราไปช่วยเขาแล้วเขาเปลี่ยน บางคนลูกติดยาหรือสุขภาพตัวเองไม่ดี เขาเปลี่ยน โดยเราช่วย โดยที่เราไม่ต้องไปบอกว่าเราทำ แต่มันมีความสุข รู้สึก เหมือนเวลาเราไปวัดเราต้มข้าวเหนียวดำไปหม้อใหญ่ เราก็ รู้สึกเขาได้อิ่ม เหมือนเราอยู่บ้านหันไปหาข้าวสารก็ไม่มี ผักก็ไม่มี คนท้องหิวมันก็คิดอะไรไม่ออก แต่พอท้องอิ่มแล้วสมอง มันก็มา มองอะไรก็ดี คนเราก็แค่นี้ตายแล้วจบ

จำได้ว่าที่เชียงใหม่ให้ฉายาพีคี่ว่า “หญิงเหล็กแห่งเมืองนคร” เพราะพีคี่เหล็กแต่เขาไม่รู้ เขาบอกเป็นยอดหญิงที่ พัฒนาชุมชนขึ้นมา ตอนที่ไปนำเสนอในงานยกระดับคุณภาพชีวิตและภูมิปัญญาท้องถิ่นอาเซียน มี 15 ประเทศ ตอนที่พี คี่นำเสนอก็คิดว่าไม่รอดแน่เพราะมีศาสตราจารย์มาด้วย แล้วมีต่างประเทศมาด้วย เราก็ชาวบ้านไปนำเสนอแต่ก็คิดว่าเรา ทำจริง ๆ PowerPoints ที่ลูกสาวทำให้เราไม่ได้ดูเลย จากนั้น ปตท. ธนาคารออมสิน ญ่ปุ่่นมาหมดเลย เขาบอกอยากให้พูด ซ้ำอีกเพราะสิ่งที่เราพูดออกมาจากหัวใจ ตอนนั้นปตท. ก็มอบลูกโลกสีเขียว แต่เราบอกเราไม่ยากได้เพราะมันต้องทำ

ประวัติไปด้วย เราสู้สิกรางวัลมันก็แค่นั้นแต่สิ่งที่เกิดขึ้นจริงต่างหากคือรางวัล ที่นายทรายเองเปลี่ยนไปเยอะมาก การพนันหายไป ยาเสพติดหายไป เด็ก ๆ ข้างบ้านก็ปลูกผักเลี้ยงเบ็ด เมื่อก่อนใครก็ไม่ทำ

ชาย ไชยชิต: แล้วความสัมพันธ์เปลี่ยนไปหรือไม่ กับหน่วยงานราชการ

จรรยา กิมพาร์: นายก อบต. มาแต่เช้ามีดเลย นายอำเภอ พัฒนาการ กศน. ส่งของขวัญมามากมาย ข้าราชการต้องเอาของขวัญมาให้ชาวบ้าน ของขวัญจากผู้ว่าราชการจังหวัด ปลัดจังหวัดส่ง สดส. มาให้ แต่พี่อ้อยไม่เคยไปให้ อย่างณัฐวุฒิ ไสยเกื้อมา แล้ว อบต. จัดงานวันท้องถิ่นไทยเขาให้พี่ไปนำเสนอ ดีเจสถานีวิทยุก็เป็นวิทยากรบนเวทีแล้วเขาเห็นซุ้มของนายทรายมีแต่คนรุมมุงดู ต่างจากซุ้มอื่น ๆ เขาเลยเอาไม้ค้ำลงมาจากเวทีมาสัมภาษณ์ พอพี่อ้อยเล่าเลย รัฐมนตรีก็อยากได้ข่าว ปลัดจังหวัดก็ซื้อไปให้ พี่อ้อยเลยเอาหนังสือไปข้างใต้แล้วเอาข้าวสารทับไว้ในกระเช้า ตอนนีดีพิมพ์ไปหลายเล่มแล้วมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ (มอ.) ก็จองตัว 2 เดือนกว่ากว่าจะได้สัมภาษณ์ ถ้าเป็นช่วงทำนาไม่รับแขก ถ้าไปต่างจังหวัดไปได้เดือนละครั้ง เพราะเราต้องทำนา ไม่ใช่ช่วงนาก็ต้องเลี้ยงเบ็ดปลูกผัก แม้ก็ต้องไปเก็บผักทำปลา มันเป็นรายได้หลัก ค่าวิทยากรเหลือนมาก็มาให้ลูก เพราะลูกอยู่บ้านทำงานแทนเรา

ชื่อ-นามสกุล	1. นางเพ็ญศรี รัตนพันธุ์ 2. นางกำจอย พันธุ์งาม
ตำแหน่ง	1. ประธานองค์กรสตรี อำเภอทุ่งสง 2. เลขานุการประธานองค์กรสตรี อำเภอทุ่งสง
สถานที่สัมภาษณ์	ที่ทำการสภาองค์กรชุมชนตำบลควนหนองหงส์ หมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงต้นแบบ 10 หมู่ที่ 6 ตำบลควนหนองหงส์ อำเภอทุ่งสง จังหวัดนครศรีธรรมราช
วันสัมภาษณ์	31 พฤษภาคม พ.ศ. 2556

ชาย ไชยชิต: ทางมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ได้รับโจทย์จากสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) ทางอาจารย์สีลาภรณ์ บัวสายได้ทำโครงการความร่วมมือกับพื้นที่ต่าง ๆ และได้มอบหมายให้ทาง มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์มาศึกษาสังเคราะห์องค์ความรู้ประสบการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นระหว่างที่คนในพื้นที่ได้ร่วมกันขับเคลื่อนกระบวนการความร่วมมือที่ผ่านมา สิ่งที่ต้องการเป็นโจทย์ที่ทางอาจารย์สีลาภรณ์ให้โจทย์มาคือ ให้พิจารณาระหว่างกระบวนการทำงานที่เกิดขึ้น บุคคลทุกภาคส่วนทั้งภาคชุมชน องค์กรปกครองท้องถิ่น รวมไปถึงหน่วยงานราชการเอง เวลาที่มาทำงานร่วมกันมีประสบการณ์อะไรเกิดขึ้นบ้าง มีปัญหาอุปสรรคอะไร และมีวิธีการจัดการให้งานเดินหน้าอย่างไรบ้าง กล่าวให้ง่ายคือให้ลงมาศึกษาเบื้องหลังความสำเร็จว่าแต่ละที่ที่เกิดผลงานที่โดดเด่น โดยมีพื้นที่ศึกษาประกอบด้วย นครศรีธรรมราช พิชณุโลก ชัยนาท และกาฬสินธุ์ ซึ่งแต่ละที่จะมีบริบทไม่เหมือนกัน ประเด็นที่นำมาสู่การแก้ปัญหาแต่ละพื้นที่ไม่เหมือนกัน แต่สิ่งที่อยากจะให้ทางมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์มาสกัดหรือถอดบทเรียน คือ บทบาทการทำงานร่วมกันของแต่ละพื้นที่เป็นอย่างไร ทั้งในมิติของการประสานความร่วมมือ การสร้างเครือข่ายความร่วมมือระหว่างกัน ระหว่างในชุมชน ระหว่างข้างชุมชนในพื้นที่หรือในภาพรวมของจังหวัด รวมไปถึงบทบาทของผู้คน บทบาทของผู้ที่ขับเคลื่อนงาน บทบาทของสมาชิกในชุมชนเอง ในกระบวนการที่เกิดขึ้นทั้งการเก็บข้อมูลบัญชีครัวเรือน การขยายผลไปสู่การทำแผน รวมถึงการผลักดันประเด็นต่างไปสู่หน่วยงานในระดับจังหวัด และวิธีการเก็บข้อมูลคือการสัมภาษณ์ เพราะความรู้ที่อยู่ในตัวของบุคคลที่ทำงานจึงขออนุญาตสัมภาษณ์และให้พี่ ๆ ช่วยเล่าให้ฟัง เล่าทั้งความรู้สึกทั้งประสบการณ์ซึ่งเรื่องราวเหล่านี้ไม่ได้เขียนไว้ในรายงาน เวลาที่คณะทำงานส่งรายงานไปซึ่งจะบอกแต่ว่าทำโครงการอะไร อย่างไร เมื่อไร โดยความสำเร็จเกิดขึ้นแล้วแต่ไม่มีใครรู้ว่า

ขั้นตอนของสิ่งที่เกิดขึ้นที่ใช้เวลาและมีองค์ประกอบอะไรบ้าง จึงขออนุญาตให้เล่าและทีมวิจัยจะถามคำตอบเป็นประเด็น ๆ ต่อไป

เพ็ญศรี รัตนพันธุ์: อดีต ส.จ. (สมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนจังหวัด) ปัจจุบันประธานองค์กรสตรี อำเภอยางชุมน้อย ปัจจุบันทำหลายอย่าง ยังเป็นครูภูมิปัญญาไทย ที่นี่เป็นที่ทำการกลุ่มหลาย ๆ กลุ่ม เป็นศูนย์ประสานงานสวัสดิการกองทุนชุมชน เป็นที่ทำการสภาองค์กรชุมชนตำบลหนองหงส์

กัจจาย พันธุ์งาม: อดีตเลขาธิการองค์การบริหารส่วนตำบล ทำงานในส่วนของการเมืองท้องถิ่น 2 สมัย องค์การบริหารส่วนตำบลควนกรด ที่อยู่ตำบลควนกรด ส่วนใหญ่จะเป็นเลขานุการทั้งนั้น หลายองค์กรเหมือนกัน

ชาย ไชยชิต: แสดงว่าทำงานแม่บ้านเก่ง แสดงว่าตอนนี้เป็นเลขานุการให้กลุ่มองค์กรต่าง ๆ

กัจจาย พันธุ์งาม: มีกองทุนสตรี โดยพี่เพ็ญศรีเป็นประธาน ส่วนพี่จะเป็นเลขานุการ อยู่ในกลุ่มกองทุนบทบาทสตรีด้วย (เพ็ญศรีเสริม) คือหลายตำแหน่ง

ชาย ไชยชิต: ถ้าเช่นนั้นขอสัมภาษณ์ไปพร้อม ๆ กันเลย แต่เริ่มแรกเลยอยากจะขอทราบถึงภูมิหลังของแต่ละท่านก่อนจะเข้ามาทำงานโครงการความร่วมมือ ของ สกว. ซึ่งผมได้ศึกษาโครงการความร่วมมือในช่วงที่สกว. เข้ามาแล้ว แต่ก่อนหน้านี้ผมขอทราบว่าภูมิหลังเป็นมาอย่างไร เคยทำงานให้กับชุมชนสังคมอย่างไรมาก่อนบ้างอย่างไร ก่อนที่จะมาทำโครงการความร่วมมือ ให้แต่ละท่านช่วยเล่าให้ฟังเริ่มที่พี่เพ็ญศรีก่อน

เพ็ญศรี รัตนพันธุ์: เริ่มแรกเป็นครูโรงเรียนเอกชน คือความฝันในช่วงนั้นคืออยากจะเป็นครู พอเป็นครูอยู่ได้ 10 ปีก็ลาออกกลับไปอยู่ที่บ้านกับแม่ ตอนแรกเป็นครูที่กรุงเทพฯ คุณแม่เป็นประธานกลุ่มแม่บ้านอยู่ในขณะนั้น เหมือนกับว่าเป็นตัวอย่างให้กับเราเรื่องการดำเนินชีวิต เมื่อเห็นคุณแม่ทำก็เหมือนว่าได้เรียนรู้ศึกษา สมัยนั้นมีมอเตอร์ไซด์ก็ได้พาคุณแม่ไปตามที่ต่าง ๆ เมื่อนั้นไม่มีโทรศัพท์จะไปหาคุณแม่ก็ต้องพาขึ้นมอเตอร์ไซด์ไปก็เลยซัดซัดก็เลยชอบ ช่วงนั้นพอคุณแม่หมดวาระของประธานกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรของอำเภอยางชุมน้อยมีการสมัครเลือกใหม่ ทางเจ้าหน้าที่ได้ผลักดันให้ไปสมัครสมาชิกและเลือกคณะกรรมการระดับหมู่บ้านตำบลอำเภอยางชุมน้อย ปี 2533 ก็ได้เป็นประธานแม่บ้านตลอดมา สิ่งที่ทำรู้สึกว่ามีความสุขรู้สึกว่าได้ช่วยเหลือ

ชาย ไชยชิต: ก็คือเริ่มแรกเป็นประธานกลุ่มแม่บ้านเกษตรกร แล้วขยายไปสู่เรื่องอื่น ๆ ได้อย่างไร

เพ็ญศรี รัตนพันธุ์: พอเป็นแม่บ้านเกษตรกรได้ 3 ปีก็มีเจ้าหน้าที่พัฒนาชุมชนได้ชักชวนให้สมัครสมาชิกของคณะกรรมการพัฒนาสตรีของหมู่บ้านตำบลอำเภอยางชุมน้อยเหมือนกัน ช่วงนั้นพี่ก็ได้ตำแหน่งประธานอีกตำแหน่งหนึ่ง และตั้งแต่ปี 2533 และของพัฒนาสตรีปี 2536 และตั้งแต่ปี 2536 จนถึงปัจจุบันก็เป็นมาตลอดของอำเภอยางชุมน้อย และได้เป็นประธานพัฒนาสตรีของจังหวัดเมื่อปี 2548 เป็นประธานจังหวัดอยู่ 4 ปี

ชาย ไชยชิต: แล้วการทำงานของบทบาทสตรีได้ทำอะไรบ้าง

เพ็ญศรี รัตนพันธุ์: บทบาทในเรื่องของสตรีมีในเรื่องของการให้ความรู้เกี่ยวกับการพัฒนาในด้านต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นบุคลิกภาพ อะไรต่าง ๆ เหล่านี้ และความรู้เกี่ยวกับการประกอบอาชีพ

ชาย ไชยชิต: เพราะพี่มีภูมิหลังของความเป็นครูอยู่แล้วใช่ไหมครับ แล้วพี่ทำจอยครับ

กำจอย พันธุ์งาม: ชีวิตนี้มันยาวนาน หลังจากทีจบแล้วได้ไปทำงานนอกบ้านแต่ไปทำงานที่ 3 จังหวัดชายแดนใต้เป็นครูสอนวิชาชีพเพราะพี่เรียนมาได้อาชีพะ เป็นครูของสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย (กศน.) เป็นครูแรงงาน แต่เป็นครูสอนวิชาชีพพระยะสัน เรื่องเสื้อผ้าอาหารงานประดิษฐ์ หลักสูตรระยะสั้นประเภท 150 ชั่วโมง 90 ชั่วโมง 200 กว่าชั่วโมงก็มี แต่ว่าอยู่ประจำเพราะที่ 3 จังหวัดชายแดนใต้มีศูนย์ฝึกฯ แต่บ้านพี่อยู่นครศรีธรรมราช หลังจากเรียนจบก็ไปซึ่งตอนนั้นคิดว่าจะไปเรียนต่อมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ (มอ.) แต่ว่าติดใจการสอนสนุกกับงานจนลืมเรื่องเรียน เบนเข็มมาแต่ว่าก็อยู่นาน ในช่วงนั้นยังไม่มีสถานการณ์รุนแรง ได้อยู่ 10 ปีเกือบจะปีที่ 11 จึงได้กลับ หลังจากกลับไม่ถึงปีสถานการณ์ก็เกิดขึ้น หลังจากนั้นก็มาอยู่นครศรีธรรมราช มาอยู่ที่อำเภอทุ่งสงซึ่งเป็นบ้านเดิม งานชิ้นแรกที่ทำคือ ตอนนั้นเขาเริ่มยกฐานะจากสภาตำบลเป็นองค์การบริหารส่วนตำบลก็กระโดดลงไปเล่นการเมืองโดยที่ไม่รู้เหมือนว่าเราจะต้องทำหน้าที่อะไรบ้าง เพราะตอนนั้นต่างคนต่างก็ไม่รู้ว่าจะต้องทำอะไร

ชาย ไชยชิต: ใครเป็นคนชักชวน

กำจอย พันธุ์งาม: มีผู้ใหญ่บ้านเหมือนว่าเห็นแวว แก้วว่าให้ลองไปทำดู แกคิดว่าน่าจะทำได้ พูดถึงตอนช่วงเดินหาเสียงไม่ใช่ว่ามีคนรู้จักเพราะเราเพิ่งกลับมา เพราะพี่ไปอยู่ต่างจังหวัด ไปอยู่ปัตตานี 10 กว่าปี คนข้างหลังเขาไม่รู้แต่เขารู้ว่าคนนี่ลูกจอยหลานจอยเป็นลูกของพ่อของแม่ คิดแล้วก็ว่าที่ได้เป็นสมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบล (ส.อบต.) ตอนนั้นก็เพราะว่าเป็นลูก ๆ หลาน ๆ ของใครก็เลยได้ ไม่รู้ว่าได้มาได้อย่างไร

ชาย ไชยชิต: แต่ตัวเราเองเคยมีแรงบันดาลใจอยากจะทำอะไรแบบนี้หรือเปล่า

กำจอย พันธุ์งาม: ไม่มี คือในความรู้สึกตอนที่เราอยู่ กศน. เป็นเพียงลูกจ้างแล้วกลับมาทำงานที่บ้าน แต่ว่ายัดมีอาชีพติดตัวคือตัดเย็บเสื้อผ้าก็ยังตัดเย็บเสื้อผ้าส่งตามโรงเรียนแต่ว่าต้องไป ๆ มา ๆ เลยมีความรู้สึกว่าการเดินทางเหนื่อยแล้ว เขาก็ว่าให้ทดลองดูไม่ได้คิดว่างานเป็นสมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบลนั้นจะมีรายได้กี่บาท เพราะสมัยนั้นค่าตอบแทนแค่ 500 บาท พอเป็นเลขานุการก็ให้แค่ 1,000 บาท งานประจำเลยทำควบคู่กันไปด้วย เป็นเลขานุการสภาในรุ่นแรกนั้นเลย

ชาย ไชยชิต: แล้วพี่ทั้งสองท่านรู้จักกันหรือยังในตอนนั้น

เพ็ญศรี รัตนพันธุ์: ตอนนั้นยังไม่รู้จัก

ชาย ไชยชิต: แต่พี่ก็ทำงานเรื่องสิทธิสตรี

เพ็ญศรี รัตนพันธุ์: เพิ่งรู้จักกับกำจอยตอนหลัง แต่ตอนที่จริงตอนเราเล็ก ๆ เรารู้จักกัน เราไปมาหาสู่กัน เพราะบ้านป่าของพี่อยู่ใกล้ ๆ บ้านจอย ตอนเล็ก ๆ ก็ไม่มาหาสู่กันและมาห่างกันตอนหลัง

กำจอย พันธุ์งาม: คือเมื่อก่อนข้ามฝั่งถนนไม่มีโลตัส ไม่มีถนน ไม่มีถนนสายหลักนี้ตัดผ่าน

เพ็ญศรี รัตนพันธุ์: อันนั้นก็ย้อนกลับไปหลายสิบปีแล้ว ตั้งแต่ประถมช่วงนั้น 2510 ตอนประถมไปอนบ้านป่าเถวบ้านจอย 30-40 ปีผ่านไปแล้ว

ชาย ไชยชิต: แล้วพี่จอยอยู่ อบต. นานไหม เป็นสมาชิกสภานานไหม

กำจอย พันธุ์งาม: 8 ปี 2 สมัย ในความรู้สึกของตัวเองก็น่าจะอึดตัวแล้ว

ชาย ไชยชิต: แล้วมีอะไรเปลี่ยนแปลงในตัวเราไหม จากเดิมที่เราเป็นครูทำหน้าที่สอนหนังสือในหน้าที่ของเรา แล้วมานั่งอยู่ในสภา

กำจอย พันธุ์งาม: ความรู้สึกเหมือนตอนที่พี่เป็นครูอยู่ คือครูที่ไม่อยู่ในระบบแล้วคนที่สอนก็เป็นผู้ใหญ่ ก็เหมือนกับว่าเราทำงานพัฒนาชุมชน ในด้านชุมชนเลยกลายเป็นว่าเรามาอยู่ท้องถิ่นก็เหมือนกับว่างานที่เราจะคลุกคลีกับคนในชุมชนอีก ซึ่งในความรู้สึกก็ไม่ได้ต่างเท่าไรเพราะเหมือนกับว่าเรามีพื้นฐาน เป็นพื้นฐานที่เราไม่รู้ตัว เพราะเราไม่รู้เลยว่างานท้องถิ่นจะเป็นอย่างนี้ จะต้องไปส่งเสริมบุคคลหรือว่าดูแลในเรื่องของการพัฒนาในเรื่องของอาชีพอะไรเช่นนี้ แต่พอเราเห็นว่าเราทำงานด้านนี้เรามีพื้นฐานอย่างนี้ก็ทำให้เรามีความรู้สึกว่ามันก็กลมกลืนไปได้และก็อยู่ได้ระยะหนึ่ง ถ้ามองว่าชอบไหม จริง ๆ แล้วมันเหมือนว่าวิถีคนเปลี่ยนความรู้สึกคนก็เปลี่ยนในเรื่องของการลงการเมืองเป็นเรื่องธุรกิจขึ้นมาก็เลยทำให้เราน่าจะหยุด มันถึงจุดมันคนละอุดมการณ์เพราะว่าเราอยู่งานพัฒนามากกว่า

ชาย ไชยชิต: แต่ว่าตอนที่เข้าไปพี่เข้าไปช่วงแรกของการเลือกตั้ง อบต. เปลี่ยนฐานะของสภาขึ้นมาเป็นอบต.

กำจอย รัตนพันธุ์: ใช่ คือเหมือนกับว่ารุ่นน้องการบริหารส่วนตำบลไม่มีฝักฝ่าย ไม่มีการเมืองมาก มีแต่ธุรการอย่างเดียว หลังจากนั้นก็มีหัวหน้าส่วนฯ คลังขึ้นมาก่อนแล้วก็โยธาและสำนักปลัดฯ

ชาย ไชยชิต: แล้วช่วงแรก 8 ปีที่พี่อยู่ อบต. ได้ทำอะไรบ้าง มีงานตอบสนองปัญหาความต้องการของชุมชนได้มากน้อยแค่ไหน

กำจอย รัตนพันธุ์: พี่ว่าชุมชนในตอนนั้นคนยังไม่ใฝ่หาว่าต้องฟัง อบต. มากกว่า แต่ว่า อบต. จะต้องพัฒนาองค์กรของเขาให้มากกว่า

อ.ชาย ไชยชิต: คือช่วงสร้างตัวเอง ของคุณพี่เพ็ญศรีก็คือพี่มีบทบาทในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พี่เป็นสมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนจังหวัด (สจ.) พี่เข้าไปสู่เส้นทางนี้ได้อย่างไร

นางเพ็ญศรี รัตนพันธุ์: เมื่อสักครูที่ได้เล่าไป ปี 2533 พี่ได้มีโอกาสเข้ามาในตำแหน่งประธานของแม่บ้านเกษตรและของพัฒนาชุมชน ในปี 2536 มีโอกาสได้เข้าสมัครเป็น สจ. ผู้สมัครมีผู้ชาย 7 คน ผู้หญิง 1 คนของอำเภอทุ่งสงในช่วงนั้น สาเหตุที่ได้คล้ายกับของน้องจอยที่ว่าเรามีทุนอยู่แล้ว ทุนที่คุณแม่เป็นประธานแม่บ้านอยู่ พอมาถึงก็คล้ายกับว่าลูกของใครและแม่ทำผลงานมาอยู่ เราก็แนะนำว่าเราเป็นลูกของแม่ เขาก็ให้คะแนนแล้วของกลุ่มแม่บ้าน คือกลุ่มแม่บ้านช่วงนั้นวัยของแม่ก็มีมีหลายวัย อีกอย่างหนึ่งคือ บ้านพี่คุณปู่เคยเป็นกำนันเหมือนว่ากำนันก็เป็นทุนอยู่แล้ว ปู่พี่เขาเรียกกันว่า ขุนใน ในสมัยนั้นก็ไม่ต้องใช้เงินเหมือนที่น้องจอยว่า ไปก็บรรทุกไปเป็นคันรถไปหาผู้ใหญ่คนนั้นคนนี้ แนะนำว่าเราเป็นหลานขุนใน โดยคนแก่ ๆ ที่ลงไปหาไม่รู้จักพี่แต่ว่ารู้จักคุณลุง ๆ น้า ๆ ที่พาไปหา ก็เลยได้รับเลือกตั้งโดยไม่ต้องจ่ายด่างค์ ไม่มากสมัยนั้น ให้ค่า

น้ำมันรถนิด ๆ หน่อย ๆ ก็ได้เป็น สจ. แต่ว่าเมื่อได้เข้าไปเป็นแล้ว เราก็ก็นึกไว้ว่า สจ. เป็นผู้หญิงยังไม่มี มีอยู่คนหนึ่งสมัยนั้น อยู่ที่อำเภอลานสกา พี่ว่าน่าจะเข้าเป็นตัวแทนและทำหลาย ๆ อย่างให้สตรีได้ แต่เมื่อเข้าไปจริง ๆ แล้วไม่ได้ทำได้ตามอุดมการณ์ของเรา สมัยนั้นนายกองค์การบริหารส่วนจังหวัดไม่ได้เลือกตรง สมมติว่าวันนี้เข้าประชุมสภา เมื่อวานเขามีการประชุมกันก่อนบอกว่าเบ็ดเสร็จไปแล้วมีการตกลงไปแล้ว พอวันประชุมจริง ๆ ก็ยกมือกัน พี่ว่าก็ถอยทำแบบนี้พี่ทำไม่ได้ อุดมการณ์ของเราไม่ใช่แบบนี้ คล้าย ๆ น้องจอย พอทำไปแล้วมันสะดุด

ชาย ไชยชิต: อยู่ก็สมัย

เพ็ญศรี รัตนพันธุ์: อยู่ได้สมัยหนึ่ง แล้วพอปี 2549 เขาถามพี่ว่าสมัครอีกไหม พี่ว่าไม่เอาแล้วพี่ก็ได้พูดอะไรมาแต่นึกอยู่ในใจว่าถ้าลักษณะเป็นเบ็ดเสร็จแบบนี้ เราไม่ได้ไปเป็นตัวแทนจริง ๆ เราก็อยาเป็นดีกว่า มันขัดกับอุดมการณ์ของเรา ไม่ใช่แบบนั้น ที่ในปี 2549 ได้มีโอกาสเข้าไปเป็นที่ปรึกษานายกองค์การบริหารส่วนจังหวัด (นายก อบจ.) สมัยนั้นนายวิฑูรย์ (นายวิฑูรย์ เดชเดโช) ซึ่งนายก อบจ. มาจากการเลือกโดยตรงแล้ว เป็น 2 สมัย พี่คิดว่าช่วงที่เป็นที่ปรึกษาช่วยสตรีได้เยอะ คือได้ตั้งโครงการอื่น ๆ ฝึกอบรมอะไรต่าง ๆ ได้เยอะ

ชาย ไชยชิต: คือผ่านทางโครงการงบประมาณขององค์การบริหารส่วนจังหวัด

เพ็ญศรี รัตนพันธุ์: ใช่ แต่พี่เป็นสื่อ พี่คิดว่าทำอะไรได้มากกว่าสมัยเป็น สจ. เสียอีก

ชาย ไชยชิต: และการได้เป็นที่ปรึกษาของนายก อบจ. เพราะว่าคุ้นเคยกัน

เพ็ญศรี รัตนพันธุ์: ไปดูเรื่องเกี่ยวกับเรื่องสตรี เรื่องกลุ่มอาชีพ อบรมอาชีพให้แม่บ้านมีรายได้เสริมอะไรต่าง ๆ เราจะมีการอบรมศึกษาดูงานตลอดเลย

ชาย ไชยชิต: ก็เลยมีพื้นฐานให้พี่ทำงานได้เกี่ยวข้องกับเครือข่าย

เพ็ญศรี รัตนพันธุ์: ใช่ บทบาทสตรีเรากียังทำอยู่

ชาย ไชยชิต: พี่จอย หลังจากทีออกจาก อบต. แล้ว บทบาทของพี่เป็นอย่างไร

กัจจาย พันธุ์งาม: หมดสิ้นเฉพาะเรื่องของ อบต. แต่ว่างานพัฒนาอื่น ๆ นั้นพี่ยังมีอยู่

ชาย ไชยชิต: พี่จอยทำงานผ่านช่องไหนอย่างไรครับ

กัจจาย พันธุ์งาม: ในจังหวัดที่เราเป็น ส.อบต. เหมือนว่าในส่วนงานของการพัฒนาคุณภาพสตรีมีโอกาสได้เจอพี่เพ็ญศรี ก็มาเจอกัน

เพ็ญศรี รัตนพันธุ์: ตอนนี้นำมาเจอกันแล้ว ตอนแรกต่างคนต่างทำ

กำจอย พันธงาม: คืองานสตรีมีตั้งแต่ระดับหมู่บ้าน ตำบลและระดับอำเภอ จังหวัด พี่จะอยู่ทุกระดับ ก็เป็นเลขานุการให้พี่เพ็ญศรีในด้านบทบาทสตรี แต่ว่าอีกด้านหนึ่งก็ยังทำงานสัมพันธ์อยู่กับหน่วยงานภาคราชการ พี่เป็นผู้นำอาสาพัฒนาชุมชน (อช.) เป็นตั้งแต่ระดับหมู่บ้าน ตำบล อำเภอ จังหวัด อาสาพัฒนาชุมชนเป็นของพัฒนาชุมชนระดับอำเภอ

เพ็ญศรี รัตนพันธุ์: พี่ไปเป็นตัวแทนจากตำบลไป

ชาย ไชยชิต: หน้าที่ของเขาทำอะไร

กำจอย พันธงาม: อาสาพัฒนาชุมชนนี้มีหลายเรื่องเพราะว่าเกี่ยวข้องกับเรื่องของการเก็บข้อมูลจากครัวเรือนและหลังจากนั้นให้มีการทำแผนชุมชน มีโครงการขับเคลื่อนเรื่องเศรษฐกิจพอเพียง แก้ไขปัญหาความยากจน ส่งเสริมกลุ่มอาชีพ เด็ก สตรี และมีเรื่องของการป้องกัน การแก้ปัญหายาเสพติด เรื่องของทุนชุมชนชน เลยทำให้พี่มีความรู้สึกว่างานพัฒนาของโครงสร้างพื้นที่มันเกี่ยวพันอยู่ตลอด โดยเฉพาะเป็นอาสาพัฒนาชุมชนคือหมายความว่าในส่วนของตำบล เมื่อตำบลทำแผนพี่ก็ต้องเข้าร่วม แล้วจึงหว่าเรื่องทำแผนชุมชนทำมากที่สุดก็หมายถึงว่าช่วงที่ท่านผู้ว่าราชการจังหวัด ท่านวิชม ทองสงค์ ซึ่งมีโครงการความร่วมมือชนนี้เข้ามาด้วย ตอนนั้นต้องทำเต็มพื้นที่

ชาย ไชยชิต: ผมขอย้อนกลับไปในช่วงของการทำอาสาพัฒนาชุมชน โดยส่วนใหญ่แล้วงานที่เราทำเช่น งานเก็บข้อมูลหรืองานแผนชุมชน หรืองานเศรษฐกิจพอเพียง ส่งเสริมกลุ่มอาชีพแรงงานต่าง ๆ ทางพัฒนาชุมชนจะมีงบประมาณลงมาไหมครับหรือว่ามีโครงการให้เราทำบ้างหรือไม่

กำจอย พันธงาม: พัฒนาชุมชนจริง ๆ ไม่มีงบประมาณ แต่เป็นการส่งเสริมให้เราทำหน้าที่ ถ้าเขาจะมีก็หมายความว่าไม่ได้หนุนเสริมในระดับพื้นที่ คือจะมีโครงการอบรมและลงมาทำ มาอบรมให้เรา ส่วนใหญ่จะไปเกี่ยวข้องกับเรื่อง ยกตัวอย่างว่างานเรื่องของทุนชุมชน ของกลุ่มออมทรัพย์ กลุ่มอาชีพ สถาบันการเงิน คือหมายถึงว่าเขาให้ความรู้และก่อตั้งขึ้นมาและการดำเนินงานก็ให้อยู่ที่พื้นที่ ถ้าหากว่าผู้นำเข้มแข็งมีความซื่อตรงซื่อสัตย์กลุ่มองค์กรก็จะดำเนินไปข้างหน้าได้เรื่อย ๆ

ชาย ไชยชิต: ก็หมายความว่าบทบาทของพัฒนาชุมชนที่เป็นหน่วยราชการจัดโครงการอบรมให้เราและคนที่มาอบรมก็คืออาสาสมัครและเป็นชาวบ้านด้วยเพื่อให้เรามีความรู้ในเรื่องนั้นเช่น ความรู้เรื่องการจัดตั้งกลุ่มออมทรัพย์ ความรู้เรื่องการจัดองค์กรสถาบันการเงินชุมชนต่าง ๆ เขาก็เสร็จแค่นี้ใช่ไหมครับ เสร็จก็ไปแล้วให้เราจัดตั้งกันเอง แล้วโดยภาพรวมการทำงานลักษณะนี้สำเร็จหรือไม่ เวลาที่เขามาอบรมและกลับไปแล้วแต่ละชมรมสามารถจัดตั้งตามที่เขาดังเป้าหมายไว้ไหม สำเร็จมากน้อยแค่ไหน เป็นเพราะอะไร

กำจอย พันธงาม: เปอร์เซนต์ไม่เยอะ

ชาย ไชยชิต: อย่างที่บ้านที่ชุมชนเราเอง

กำจอย พันธงาม: คือเขามาตั้งให้เรา แต่บังเอิญว่า ยกตัวอย่างเหมือนตำบลพี่เมื่อก่อนเขาจัดตั้งกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต อย่างของพี่มี 12 หมู่บ้าน ทั้ง 12 หมู่บ้านลงไปจัดตั้งหมดแต่ถามว่ากลุ่มที่เหลือในระยะต้น หมายความว่าระยะต้นตั้งได้หมดแต่พอสักระยะหนึ่งก็จะหายไปเรื่อย

เพ็ญศรี รัตนพันธุ์: อยู่ที่ผู้นำด้วย

ชาย ไชยชิต: ที่หายไปคือล้มหายตายจาก

กำจอย พันธงาม: ไซ้ คือถ้ำเหลือ 3 กลุ่มพีก็นับว่าเก่งแล้ว แต่ที่เหลือพอเราไปศึกษาดูว่ากลุ่มที่เหลือ เหลือได้เพราะอะไร มันอยู่ที่ผู้นำ

ชาย ไชยชิต: ปัจจัยหลักเลยไซ้ไหมครับ

เพ็ญศรี รัตนพันธุ์ และกำจอย พันธงาม: ปัจจัยหลักเลย

เพ็ญศรี รัตนพันธุ์: ปัจจัยหลัก ถ้าผู้นำเป็นหลักเราก็ไปรอด

กำจอย พันธงาม: ผู้นำถ้าหากว่าเป็นผู้มีความคิดที่ว่าเป็น (นางเพ็ญศรี เสริมว่า “จิตอาสา”) จิตอาสาและความเข้มแข็งในฐานทุนเดิมของตัวเอง และให้ทุกคนมีส่วนร่วมและทำอย่างโปร่งใส จะเดินไปได้ข้างหน้าและความน่าเชื่อถือของตัวบุคคลนั้น

ชาย ไชยชิต: ผู้นำที่ว่าต้องหมายถึงคนที่ผู้นำชุมชน (ทั้งสองคนเสริมว่า “ไม่ไซ้”) แต่เป็นผู้นำของกลุ่ม

เพ็ญศรี รัตนพันธุ์: เหมือนที่น้องจอยบอกที่อบรมเรื่องกลุ่มออมทรัพย์ คือว่าประธานกลุ่มออมทรัพย์ต้องเป็นหลักให้เพื่อน ต้องมีความซื่อสัตย์สุจริตเพื่อนศรัทธา

ชาย ไชยชิต: ประธานมาจากไหนของแต่ละกลุ่ม

เพ็ญศรี รัตนพันธุ์ และกำจอย พันธงาม: ในกลุ่มเขาเลือกกันเอง ว่าใครเหมาะสมที่จะเป็นประธาน

ชาย ไชยชิต: แต่เมื่อขึ้นมาเป็นแล้วจะไปรอดไม่รอดขึ้นอยู่กับการทำตัวของเขาด้วย

เพ็ญศรี รัตนพันธุ์ และกำจอย พันธงาม: ไซ้ ๆ มีส่วน

กำจอย พันธงาม: เพราะฉะนั้นสยคนชุมชนดั้งเดิม นิสัยคนไทยเลยคือหมายถึงว่าไว้ใจ สมมติว่าพี่จอยไว้ใจพี่เพ็ญศรี สมมติว่าส่งให้พี่เพ็ญศรีไปแต่ว่าพี่เพ็ญศรีเองก็ไม่ได้มีเจตนาตอนนั้น คือหมายถึงว่าต้องทำให้ดี เราก็ดูว่าไม่เป็นไรไว้ใจ คือผู้ปฏิบัติเราเองไม่มีวินัยเสียเอง ก็มีเหมือนกัน

ชาย ไชยชิต: คือให้เงินมาแล้วแต่ไม่ได้เอาเงินเข้าให้เขา อย่างนี้คือเกิดปัญหาไซ้ไหมครับ

เพ็ญศรี รัตนพันธุ์ และกำจอย พันธงาม: เกิดปัญหา และกลุ่มก็สลายไป

ชาย ไชยชิต: และมีไหมกลุ่มไหนที่ผู้นำอาจจะไม่แข็งแต่ว่าทีมงานหรือคณะกรรมการของกลุ่มทำงานกันได้ดีมีส่วนบ้างไหมครับ การทำงานเป็นทีมของคณะกรรมการ

เพ็ญศรี รัตนพันธุ์: มีส่วน แต่ว่าทั้งนี้ทั้งนั้นคือประธานอันดับหนึ่ง ประธานต้องดูแลคณะกรรมการทั้งหมดคือประธานต้องรู้ทุกเรื่อง เหมือนเหรียญที่ต้องดูแล ก็ต้องเป็นหลัก

ชาย ไชยชิต: ก็คือว่าวิธีการที่ส่วนราชการต้องการจะสร้างความเข้มแข็งให้ชุมชนคือมาอบรมให้ความรู้ อบรมเสร็จให้เรา จัดตั้งกลุ่มต่าง ๆ เพื่อใช้ในการขับเคลื่อนงานในชุมชนกันเอง แต่การขับเคลื่อนจะสำเร็จหรือไม่ส่วนหนึ่งอยู่ที่บทบาทผู้นำใน ชุมชนเอง แสดงว่าช่วงก่อนที่จะมีโครงการความร่วมมือฯ ของ สกว. เข้ามา พี่ทั้งสองท่านได้ทำงานอยู่ในชุมชน (เสริมว่า ทำ เป็นปกติอยู่แล้ว) ทำเป็นปกติอยู่แล้ว มีบทบาทในหลาย ๆ เรื่อง มีบทบาทเรื่องหลักคือเรื่องสตรีและยังมีเรื่องอื่น ๆ อีก เรื่อง อาชีพ เรื่องเด็ก เรื่องเยาวชนพวกนี้ (เสริมว่า ทำทุกเรื่องค่ะ) แสดงว่าเราอยู่ในชุมชนเราก็มีหมวกหลายใบเหมือนกัน และ โครงการความร่วมมือฯ เข้ามาพี่เข้ามาเพราะบทบาทหรือว่าด้วยการถูกดึงเข้ามาตอนไหน อย่างไร

กำจอย พันธุ์งาม: ตอนที่โครงการความร่วมมือฯ มา ตอนนั้นอาจเพราะพี่เข้าเป็นส่วนหนึ่งของเครือข่ายองค์กรชุมชนของ จังหวัดก่อน ซึ่งมีอาจารย์คุณพัฒน์ ทองคำ (หัวหน้าโครงการความร่วมมือฯ) เป็นผู้นำของเครือข่ายองค์กรชุมชน

ชาย ไชยชิต: แปลว่าตอนนั้นมีสภาองค์กรชุมชนแล้ว

กำจอย พันธุ์งาม: ไม่ใช่ เป็นเครือข่ายที่เราจัดตั้งขึ้นในระดับจังหวัดที่มีประเด็นงานอยู่

ชาย ไชยชิต: อันนี้เป็นภาคประชาชนล้วน ๆ คือเอาของทุกอำเภอมาเป็นเครือข่ายกัน

กำจอย พันธุ์งาม: เป็นภาคประชาชน การรวมเป็นเครือข่ายแล้วแต่งงาน แต่ตอนนั้นที่เข้าไปไม่อยู่ในเรื่องของการทำแผน พี่ เข้าไปในฐานะองค์กรการเงิน เพราะว่าทำเรื่องของสถาบันการเงินอยู่ หลังจากนั้นก็ทำโครงการความร่วมมือฯ มีการหาผู้ ประสานงานแต่ละโซน พี่ก็ได้เข้าเป็นผู้ประสานงาน

ชาย ไชยชิต: เขาว่าอย่างไรตอนที่เขามาชวน พี่ ๆ รู้หรือไม่ว่าคืออะไร ตอนนั้นมองอย่างไร เรื่องมันยากหรือเปล่า มันเป็น งานวิชาการไหมหรือว่าเป็นงานวิจัย

กำจอย พันธุ์งาม: ไม่ได้มองอย่างนั้น ตอนที่พี่เข้าไปคือเกี่ยวกับการเงิน แต่ว่าในเครือข่ายของจังหวัดมีประเด็นงานอื่น ๆ ด้วย ในเรื่องของแผนอย่างเวลาประชุมจะรู้กันหมดว่าแผนเป็นอย่างไร การเงินเป็นอย่างไร ภัยพิบัติอะไรที่ทำอยู่ ศูนย์เรียนรู้ฯ ก็ หมายถึงว่าจะมีการประชุมทุกเดือน ก็จะได้ทราบการเคลื่อนไหวอยู่แต่เผอิญมาเข้าทางที่ว่าพี่เป็นผู้นำ อห. อยู่ด้วย ก็เลย ทราบว่าแผนชุมชนเป็นอย่างไร และมันตรงกับที่หมู่บ้านต้องมีแผนชุมชนด้วย ก็เลยเห็นว่าโครงการนี้มีเรื่องของการทำงาน แผนชุมชนและการเรียนรู้ชุมชนอินทรีย์ และนำมาให้เรารู้ถึงการวิเคราะห์สังเคราะห์ เอาข้อมูลมาแล้ววิเคราะห์สังเคราะห์ อย่างไม่

ชาย ไชยชิต: บทบาทแรกของพี่จอยก็คือการเป็นผู้ประสานงาน

กำจอย พันธุ์งาม: เป็นผู้ประสานงานระดับโซน เขาแบ่งเป็นโซน ๆ

ชาย ไชยชิต: มีหน้าที่ทำอะไรบ้างของการเป็นผู้ประสานงานระดับโซน

กำจอย พันธุ์งาม: ตอนนั้นก็คือหาทีมงาน หาพื้นที่ตามเป้าหมายที่โครงการมอบหมายว่าจะต้องมีการเชื่อมโยงกับกลุ่ม บุคคลที่เราจะมาทำงานด้วย ในพื้นที่และลงพื้นที่ช่วยหนุนเสริมในเรื่องการทำงาน

ชาย ไชยชิต: แปลว่างานโครงการนี้จะมีทีมงานระดับจังหวัดใช่ไหมครับ และก็มีผู้ประสานงานระดับโซนด้วย และเขาจะกำหนดว่าในแต่ละโซนต้องประสานงานกับใครบ้าง เราก็มีเป้าหมายของเราและเราก็กลับมาทำงานของเราใช่ไหมครับ และพี่ก็มาพบกับพี่เพ็ญศรี

กัจจาย พันธงาม: พี่เพ็ญศรีเป็นตำบลที่ต้องอยู่ในกลุ่มเป้าหมายนี้ด้วย พี่คิดว่าในตอนที่เราไปรับงานโซนก็ยอมรับว่ามีเหมือนกัน พี่ไม่รู้ว่าจะเริ่มอย่างไร ประสานใคร แต่เป็นความโชคดีของพี่ที่ทำงานเป็นคณะกรรมการพัฒนาสตรีด้วย คือจะอยู่ทุกระดับ อำเภอ จังหวัด เราก็สามารถรู้ว่าตำบลจะประสานใคร อำเภอเราจะประสานใคร

ชาย ไชยชิต: ก็คือเห็นช่องที่เราจะไปต่อช่องไหน ในแต่ละอำเภอ อันนี้คือทุนที่พี่มีเพราะการทำงานในเรื่องสตรีก็มีเครือข่ายและมาที่ตำบลขอพี่เพ็ญศรี แล้วพี่เพ็ญศรีทราบเรื่องโครงการความร่วมมือ

เพ็ญศรี รัตนพันธุ์: น้องจอยมาเล่าให้ฟังก่อนแล้ววันนั้นโทรศัพท์มาว่ามีการปรับแผน

กัจจาย พันธงาม: คือตอนนั้นเรารู้ว่าเป้าหมายของแต่ละตำบลอยู่แล้ว ก็มีกลุ่มเป้าหมายทั้งพื้นที่ทั้งคน ก็หมายถึงว่าส่วนของจังหวัดได้เชิญกลุ่มเป้าหมายไปรวมพูดคุยไปทำความเข้าใจคือให้เรารู้คนไปให้ได้ก่อน ประสานไปให้ได้ก่อน ทั้งคนพื้นที่ ที่ทำงานแล้วทางจังหวัดจะจัดชี้แจง ความเข้าใจของแต่ละพื้นที่มีมากน้อยแค่ไหนเราก็ค่อยมาเสริมในระดับพื้นที่ ระดับโซนอีกครั้ง

ชาย ไชยชิต: พี่เพ็ญศรีฟังเรื่องของโครงการ สกว. ที่เรารู้สึกอย่างไร

เพ็ญศรี รัตนพันธุ์: ที่ฟังก็คิดว่าเป็นสิ่งที่ดี อย่างน้อยก็เป็นน้ำมาหล่อเลี้ยงให้ ปกติเราก็ทำอยู่แล้วถ้ามีงบประมาณมาช่วยหนุนเสริมก็เป็นสิ่งที่ทำให้งานสั้นไกลมีคุณภาพมากขึ้น ของพี่เมื่อเข้าไปอยู่ในโครงการความร่วมมือนี้รู้สึกว่าเป็นตำบลเปลี่ยนแปลงไปมาก คือมีความเข้มแข็งมีทุก ๆ อย่างคือเราจะเน้นเรื่องของสตรีเป็นหลักก่อน เพราะว่าเราหาหรือไปทางสตรีดีกว่ามันจะเร็วและพูดภาษาเดียวกันรู้เรื่องและงานจะสำเร็จ ส่วนมากงานที่เราตั้งเป้าหมายไว้จะสำเร็จทุกกลุ่มทุกองค์กรที่เราไปค้นหา

ชาย ไชยชิต: หมายความว่าพี่เพ็ญศรีเป็นแกนระดับตำบลที่จะเข้าไปหากลุ่มต่าง ๆ แต่การเข้าไปเรามีพื้นฐานอยู่แล้ว

เพ็ญศรี รัตนพันธุ์: เรามีพื้นฐานอยู่แล้ว เราหลับตาได้ว่าในตำบลหนองหงส์เราจะไปหาใครได้บ้าง เรามีในใจอยู่แล้ว คนที่มีจิตอาสาเหมือนเรา

ชาย ไชยชิต: ฉะนั้นการเคลื่อนไหวช่วงแรกไม่ได้ยากเลย

เพ็ญศรี รัตนพันธุ์และกัจจาย พันธงาม: ไม่ยากเลย

เพ็ญศรี รัตนพันธุ์: ไปเหมือนกับเป็นสายใยกันเชื่อม

ชาย ไชยชิต: ก็คืออาศัยพื้นฐานของงานสตรี เพราะพี่มองระดับอำเภอเช่นนี้ก็เห็นเลยใช่ไหมครับว่าส่วนไหน และเมื่อเข้าไปพูดคุยเขาก็ให้ความร่วมมือ

เพ็ญศรี รัตนพันธุ์ และกำจอย พันธงาม: ให้ความร่วมมือ

เพ็ญศรี รัตนพันธุ์: เขานิยามดีที่มาร่วมงานกับเรา เพราะเขาเชื่อมั่นว่าพี่จอยพี่เพ็ญศรีนำมาให้ถือว่าเป็นสิ่งที่ดีแน่นอน เขาจะพูดแบบนี้ คือตอนแรกเขาก็ไม่รู้ที่ชวนให้ไปประชุมก่อน ไปรับฟังอะไรก่อน บางคนก็สงสัยว่าไปทำไมเรื่องอะไร วันนี้มาทำไม แต่เพราะพี่ชวนก็เลยตัดสินใจไปก่อน คือเขาก็เชื่อมั่นเราว่าเอาสิ่งที่ดีมาให้

ชาย ไชยชิต: พอไปกลับมาแล้วเราต้องกลับมาเคลื่อนไหวงานตามโครงการ เราทำกิจกรรมอะไรก่อน

กำจอย พันธงาม: เขาให้เก็บข้อมูลบัญชีครัวเรือน หากกลุ่มเป้าหมายในพื้นที่ คือให้ไปวางตามหลักเกณฑ์ที่ให้มาก่อน และหลังจากนั้นให้หาทีมงานระดับหมู่บ้านระดับตำบล และลงไปเก็บตามภารกิจตามครัวเรือนที่เราจะทำและมานั่งพูดคุย จากที่เราไม่เคยนั่งพูดคุยก็หมายถึงว่ามีเวที มีโครงการนี้ก็มีเวทีการพูดคุย พบปะกันบ่อยขึ้น

ชาย ไชยชิต: ผมขออนุญาตย้อนกลับไปนิดหนึ่ง ก่อนหน้าที่เราจะได้เข้ามาร่วมโครงการความร่วมมือของ สกว. ในพื้นที่ เรารู้จักบัญชีครัวเรือนมาก่อนไหม เคยทำมาก่อนไหม พัฒนาชุมชนหรือ ธ.ก.ส. หรืออะไรมา

เพ็ญศรี รัตนพันธุ์ และกำจอย พันธงาม: รู้

กำจอย พันธงาม: รู้ ก่อนหน้านั้นจะมีเรื่องของการพักนี้ของเกษตรกรของ ธ.ก.ส. ธ.ก.ส. ก็จะเข้ามาเพราะส่วนใหญ่เป็นลูกค้าของ ธ.ก.ส. ด้วย มีเฉพาะบางคนที่เป็นลูกหนี้ ธ.ก.ส. และบางคนทำแล้วไม่บอกเพื่อน

ชาย ไชยชิต: แล้วของ ธ.ก.ส. ที่เขาให้ทำมีวัตถุประสงค์อะไร เพื่ออะไร พอจะทราบไหม คือให้ทำเพื่อให้รู้การใช้จ่าย

นางเพ็ญศรี รัตนพันธุ์ และนางกำจอย พันธงาม: คือทำเพื่อให้รู้ได้อย่างเดียว ไม่ได้มานั่งวิเคราะห์ไม่ได้อธิบาย

ชาย ไชยชิต: แต่มีสมุดมาจดให้เห็น

เพ็ญศรี รัตนพันธุ์: แต่ของเรามีการวิเคราะห์กัน มีการจัดเวทีมาวิเคราะห์ และให้ไปหาเครือข่าย พี่ว่าการทำบัญชีครัวเรือน ถ้าไม่ได้มีการวิเคราะห์ก็ไม่มีประโยชน์ เพราะว่าทำเพื่ออะไร ตัวพี่เองก็เริ่มทำบัญชีครัวเรือนตั้งแต่เริ่มทำโครงการทำตลอด ทำทุกวัน

ชาย ไชยชิต: พี่เองเป็นแกนนำ ทำไมถึงทำ พี่ไปฟังแล้วเห็นว่ามีประโยชน์อย่างไร

เพ็ญศรี รัตนพันธุ์: พี่เห็นว่ามีประโยชน์ที่เราได้รู้ตัวเอง คิดก่อนจ่าย ทำให้เรามีสติ เมื่อก่อนเราจะฟุ่มเฟือย เราไม่รู้ตัวคิดว่ามีเงินเดี๋ยวก็หาใหม่ มีแล้วก็ใช้จ่าย แต่เมื่อทำบัญชีครัวเรือนทุกครั้งที่เราจะจ่ายเราต้องคิดก่อนว่าสิ่งไหนควรไม่ควร ทำให้เราระมัดระวัง และช่วยลดรายจ่ายได้เยอะจริง ๆ และพี่ให้ลูก ๆ ทำเอาคนใกล้ชิดตัวก่อน ให้พี่ ๆ น้อง ๆ และแม่บ้านคนที่พี่พูดได้ก่อน

ชาย ไชยชิต: ก็คือในช่วงเริ่มแรกที่เราต้องหากกลุ่มเป้าหมายก่อนใช่ไหมครับ พี่ต้องรู้มากกว่าคนอื่นเขาและต้องไปถ่ายทอดให้สมาชิกในชุมชน คือหน้าที่ของเราคือการไปให้ความรู้คนอื่น

เพ็ญศรี รัตนพันธุ์: ใช่ เราต้องไปให้ความรู้คนอื่นและจากที่เราวิเคราะห์แล้ว เมื่อเขามีความรู้เขาก็นำไปถ่ายทอดให้คนอื่นในชุมชนด้วย ขยายออกไปเรื่อย ๆ และเราก็มາประเมินว่าแต่ละคนขยายไปได้กี่ครัวเรือน มีเวทีจะสนุกเพราะเราแลกเปลี่ยนกัน

ชาย ไชยชิต: เวลาเราเริ่มก็เริ่มจากแม่บ้านด้วยกันเอง

เพ็ญศรี รัตนพันธุ์: ส่วนมากเป็นแม่บ้าน

ชาย ไชยชิต: เข้าถูกทางเลยที่จะให้แม่บ้านเก็บข้อมูล

เพ็ญศรี รัตนพันธุ์: ใช่ ละเอียด

ชาย ไชยชิต: ช่วงแรกมีอุปสรรคบ้างไหม การที่ไปชวนให้ชาวบ้านที่เป็นเกษตรกร ต้องเอาสมุดมาจดเอาปากกามาขีดมาเขียน มันเป็นอย่างไร มีแรงต้านบ้างหรือเปล่า

เพ็ญศรี รัตนพันธุ์: ของที่มีอุปสรรคนิดหน่อย บางคนเขาบอกว่าพอมันบันทึกแล้วมีแต่หนังสือจ๋ายมากกว่ารายได้ เขาวางกันอย่างนี้ แล้วพี่ก็บอกเขาให้เอาสมุดมาทำตารางให้แล้วให้เขาไปเขียน พอดีว่าเขามาตัดยางบ้านพี่พี่เลยบังคับเขาได้ บอกให้เขาไปทำมาไปเขียนมา เขาก็ไปเขียนมาจากที่เขาซื้อหอยเดือนละหลายบาทก็บอกว่าเขาลดลงมาแล้ว เพราะเขามาเห็นบัญชีครัวเรือนนี้เขาเลยลดลงและสามีของเขาจะมากินเบียร์กินอะไรทุกวันเลย พอมาสั้นเดือนพี่ให้เขาเอาบัญชีมาดูมาสรุปให้เขาฟังว่ารายจ่ายของเขออกมากในทางซื้อหอยบ้าง สามีสูบบุหรี่บ้าง กินเบียร์บ้าง ตอนหลังเขาก็ลดมาเรื่อย ๆ แต่เขาว่าอย่าให้เขาตัดทันทีเรื่องการซื้อหอยเพราะเขาเสพติดแต่จากเดือนที่เป็นหมื่น ก็ลดลงประมาณพันหนึ่ง และหนี้สินเขาก็ดีขึ้น

ชาย ไชยชิต: ก็แสดงว่าเราพยายามทำให้เขาเห็นว่าทำไปแล้วได้อะไร

เพ็ญศรี รัตนพันธุ์: ใช่ เราก็บอกเขาให้ทำมันได้ประโยชน์ ไม่ใช่ทำแล้วมีแต่หนังสือจ๋าย ลองทำดูก่อนถ้าไม่ลองทำก็จะไม่รู้ บอกว่าเมื่อก่อนพี่ไม่เคยทำเลยพอพี่มาทำแล้วพี่จะรู้ คือเหมือนกับว่าเราอยากจะได้ความรู้สึกของเราไปให้เขา ให้เขาได้ทำอะไรแบบนี้ เราขอรับรองเขาที่เขาทำเพราะเขาเกรงใจเราไม่ได้ทำเพื่อตัวเขาอะในครั้งแรก

ชาย ไชยชิต: แล้วพี่จ่อยเวลาไปขยายเครือข่าย ขยายกลุ่มเป้าหมายของการทำบัญชีครัวเรือน มีความยากไหม มีกลุ่มคนที่ไม่เข้าใจ หรือกลุ่มที่ไม่เห็นประโยชน์ พี่ทำอย่างไร

กัจจาย พันธุ์งาม: ตอนแรกพี่ชักชวนให้เขาทำจะพูดเสียงเดียวกันเลยว่าพี่ก็ยุ่งจ๊อด เสียเวลา ไม่รู้จะทำไปได้อะไร ก็เลยใช้วิธีที่ว่าพี่ต้องนั่งอยู่ที่สถาบันการเงินเกือบทุกวัน มีที่ทำการถ้าพี่ไม่ไปไหน พี่จึงใช้ช่องทางที่ว่าลูกค้าจะต้องมากู้เงินที่สถาบันการเงิน เลยลองให้ลูกค้าทำดูก่อนเพราะว่าต้องเขียนมาตัวเองมีรายได้อย่างไร พอที่จะส่งหนี้สินได้ไหมก็เลยทดลอง สำเร็จบ้างไม่สำเร็จบ้าง แต่ว่ามีบางคนที่ทำแล้วและเราชวนมานั่งพูดคุยก็ได้โครงการนี้ที่ว่าส่งเสริมมาอีกที ในช่วงของโครงการความร่วมมือจะมีเวทีแลกเปลี่ยน

ชาย ไชยชิต: เวทีมีการจัดอย่างไรเป็นรายเดือนหรือรายสัปดาห์อย่างไร

กำจอย พันธงาม: เมื่อก่อนจะมีแผนงาน 2-3 เดือนถึงจะมาสักครั้งหนึ่ง

ชาย ไชยชิต: แต่จะเป็นเวทีที่เราเอาข้อมูลมานั่งคุยกัน

เพ็ญศรี รัตนพันธุ์: ใช่ เอาข้อมูลมานั่งคุยวิเคราะห์กัน

ชาย ไชยชิต: แปลว่าก่อนหน้านี้ เวทีแบบนี้ไม่ค่อยมี เวลาทำงานสตรีมีการประชุมกันบ่อย

เพ็ญศรี รัตนพันธุ์ และกำจอย พันธงาม: เวทีแบบนี้ไม่ค่อยมี สำหรับการประชุมสตรีมีเดือนละครั้ง แต่ว่าบางที่เราจะคุยเรื่องอื่นเพราะว่ามีเจ้าหน้าที่เขามาร่วมประชุมด้วย เขาก็คุยเรื่องนโยบายของเขา รัฐบาลทำนองนี้ แต่ของเราไม่ค่อยได้คุยเท่าไร แต่ถ้ามีเวทีแบบนี้เราจะได้คุยของเราเต็ม ๆ เลย

ชาย ไชยชิต: มันคืออะไร เป็นเวทีสำหรับการพูดคุยกันระหว่างคนในชุมชนเองหรืออย่างไร ช่วยเล่าบรรยากาศให้ฟังหน่อย ผมนึกภาพไม่ออก เอาข้อมูลมาอย่างไร เอาข้อมูลมาแลกเปลี่ยนกันฟัง

นางเพ็ญศรี รัตนพันธุ์: เหมือนกับว่าสมมติของพี่มี 14 หมู่บ้าน หมู่ 1 ให้พูดมาทุกหมู่ หมู่ 1, 2, 3 ใครมีอะไร อยากจะเล่าอะไรให้พูดออกมา อยากจะสื่ออะไรให้เพื่อนในวงฟัง สมมติว่าเราเล่าให้ฟังว่าหลังจากที่ทำบัญชีครัวเรือนแล้วเราพบว่าเราเป็นหนี้เราต้องไปซื้อผักซื้ออะไรก็เริ่มปลูกผัก เราก็จะรู้ว่าตอนนี้เราได้เริ่มเกี่ยวกับการปลูกผักเลี้ยงไก่ ที่นี้พอหมู่บ้านอื่นเขายังไม่ได้ทำเขาก็เริ่มทำบ้างดีกว่าเหมือนว่าเอาตัวอย่างสิ่งที่ดี ๆ ไปทำด้วย คือเห็นแบบอย่างกัน และเวลาที่ใครมีปัญหาอะไรก็จะแก้ปัญหาอย่างไรคนที่นั่งฟังก็สามารถเอาเป็นกรณีตัวอย่างแก้ปัญหาได้

ชาย ไชยชิต: การวิเคราะห์ข้อมูล

เพ็ญศรี รัตนพันธุ์: การวิเคราะห์ข้อมูลส่วนมากแต่ละคนก็เก่งกันทั้งนั้น

ชาย ไชยชิต: อย่างสมมติว่าทำบ้านใครบ้านมันเราก็จะเห็นว่าครอบครัวเรารายจ่ายเป็นอย่างไร มีรายการอะไร รายได้เท่าไร อันนี้คือภาพของเราเองเล็ก ๆ

นางเพ็ญศรี รัตนพันธุ์: เหมือนอย่างเมื่อกี้ที่พี่บอกเงินมันหมดไปที่ไหน ไปที่สามีกินเบียร์วันละ 5 กระป๋องจะลดเหลือวันละกระป๋อง เขาก็รู้จักวิเคราะห์ของเขาเอง

ชาย ไชยชิต: แต่ว่าบ้านอื่นเขาอาจจะมีปัญหาเช่นนี้เหมือนกัน

เพ็ญศรี รัตนพันธุ์: บ้านอื่นเขาก็มีปัญหา เขาก็ฟังฟังเสร็จแล้วก็นำไปใช้แก้ปัญหาของตัวเอง ว่าที่บ้านของเราก็เป็นบางที่ไม่ต้องพูดแต่เมื่อได้ฟังก็จะเห็นความเหมือน

ชาย ไชยชิต: แล้วมันเห็นอะไรจากการที่นำเอาข้อมูลครัวเรือนแต่ละครอบครัวมานั่งคุยกัน มันสะท้อนภาพรวมของตำบลชุมชนเราบ้างหรือไม่ เราเริ่มเห็นไหม เห็นภาพที่เราไม่เคยเห็น

เพ็ญศรี รัตนพันธุ์: เริ่มเห็น ตามที่เราคุยกันเราได้เห็นว่าเป็นเช่นนี้ สังคมชุมชนจะเป็นอย่างไรถ้าเราไม่แก้ปัญหา

ชาย ไชยชิต: ส่วนใหญ่เป็นภาพอะไรที่เราเห็น หนี้สิน การพนัน

เพ็ญศรี รัตนพันธุ์: หนี้สิน การพนัน

กำจอย พันธุ์งาม: ใช้เงินไปโดยเปล่าประโยชน์

ชาย ไชยชิต: เพราะอะไรครับ เพราะรายได้ดี

เพ็ญศรี รัตนพันธุ์ และกำจอย พันธุ์งาม: เพราะเขาไม่ได้คิด รายได้มันดีแต่ที่ไม่มีสติในการใช้จ่าย คือถือว่าใช้ไปแล้วก็หาใหม่ ไม่เป็นไรต่อยกก็กริตยงอยู่ที่ต้น แต่เขาไม่ได้คิดว่าหากเกิดฝนตกติดต่อกันเป็นเวลา 10 วันไม่ได้กริตเลยจะเอาเงินจากที่ไหนจ่าย เขาไม่ได้คิดในจุดนั้น เขาคิดว่าเดี๋ยวไปกริตเอาเป็นการคิดสั้น ๆ และเราก็พูดให้ฟังว่าจำได้ไหมว่าช่วงที่ฝนตกติดต่อกันเป็นเวลา 10-15 วัน ครึ่งเดือน คุณไม่ได้ตัดยางเลยแล้วคุณมีรายได้อย่างเดียวและคุณไม่มีรายได้เสริมเลยจะเอาอะไรมาจ่าย คุณก็ต้องไปยืมเป็นหนี้เป็นสิน ก็คุยกันให้เขาฟังแบบนี้

ชาย ไชยชิต: ก็คือภาพที่เห็น จริง ๆ เป็นเรื่องแบบนี้ใช้ไหมครับ เรื่องของรายจ่ายที่มากและไม่มีประโยชน์

เพ็ญศรี รัตนพันธุ์ และกำจอย พันธุ์งาม: ใช่ เรื่องรายจ่ายและไม่มีประโยชน์ คือไม่คิดก่อนจ่าย ฟุ่มเฟือย

ชาย ไชยชิต: แล้วปัญหาเรื่องอาชีพมีบ้างไหม

กำจอย พันธุ์งาม: ไม่ค่อยมีเพราะส่วนใหญ่ อาชีพหลักคือสวนยาง เขาจะรู้ว่าเขามีรายได้หลักจากตรงนี้ แต่ว่าเขาอาจจะไม่ได้มอง แต่เหมือนหมู่บ้านพีในช่วงที่ทำบัญชีครัวเรือนพีก็ชี้ให้เห็นอยู่อย่างหนึ่งก็คือเรื่องข้าวสาร เพราะตอนนั้นใช้เวที่ประมาณ 30 คน จัดทำเรื่องหนึ่งว่าทุก ๆ ครัวเรือนต้องซื้อข้าวสารเลขชี้ให้เห็นว่า ถ้ามดูว่าใครซื้อเท่าไรในแต่ละเดือนและเอามาบวกกัน รวมกันว่าประมาณเท่าไร คือยอดมันสูงแล้วเราต้องซื้อจากตลาด จากช่องทางที่พูดคุยและช่วงนั้นมีโครงการ SML เข้ามาด้วยเลยใช้ช่วงจังหวดนั้นตั้งเป็นกลุ่มข้าวสารในหมู่บ้านได้

ชาย ไชยชิต: เพราะเราเห็นปัญหาว่าเอาเงินมารวมกันซื้อข้าวในแต่ละเดือน ๆ มาก เลยมีโครงการกลุ่มข้าวสาร ทำอะไร

กำจอย พันธุ์งาม: ซื้อข้าวสารที่รวบรวมกันซื้อ เอาโครงการ SML ไปซื้อข้าวสารแล้วนำมาจำหน่ายให้กับคนในชุมชน

ชาย ไชยชิต: ดีกว่าที่เราไปเสียกำไรให้พ่อค้า

กำจอย พันธุ์งาม: ใช่และให้แต่ละคนในครัวเรือนของกลุ่มนี้จะซื้อข้าวสารในกลุ่มนี้มาถือหุ้นด้วย ถือหุ้นเพื่อเขารู้สึกว่ามีส่วนเกี่ยวข้อง เป็นเจ้าของ จริง ๆ แล้วเงินที่เขาเอามาถือหุ้นแล้วไม่ได้นำมาใช้ เพราะมันเพียงน้อยนิดแต่เพื่อให้รู้สึกที่เราทำกิจกรรมร่วมกัน และกลุ่มข้าวสารนี้ก็ยังคงเงินได้อยู่ปกติ

ชาย ไชยชิต: แล้วข้อมูลที่เราได้มาวิเคราะห์ในระดับของตำบลแล้ว ทำให้เกิดความเปลี่ยนแปลงอะไรบ้าง การทำงานกับราชการ การทำโครงการการพัฒนาต่าง ๆ ของ อบต. เขามาอาศัยข้อมูลของพวกเราในการทำงานหรือการประสานแผนมากน้อยแค่ไหนครับ

กำจอย พันธงาม: มีเหมือนกันเพราะว่าตอนนั้นเหมือน อบต. จะลงมาทำแผนเฉพาะหน่วยงานของเขา ไม่ได้ทำร่วมกันแต่หลังจากที่ทำด้วยความอดทนเขาไม่รวมก็ไม่เป็นไรเราก็ไปรวมกับเขา หรือเวลาเขาทำเราก็ไปรวมด้วย เลยใช้ช่องทางนั้นสื่อประสานกันได้ในระดับหนึ่ง ถ้ามองย้อนกลับเขายังคงยึดเรื่องการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานอยู่เรื่อยเพราะมันเป็นเรื่องที่เราเห็นได้ชัดและมันเกี่ยวพันกับว่าเมื่อคนนี้ได้เป็นถ้าไม่มีผลงานพัฒนาก็เหมือนว่าเขาไม่ได้ทำอะไร ถ้ามาทำงานด้านพัฒนาที่ลักษณะเหมือนที่พี่ทำมันดกเหมือนมองไม่เห็นผลงาน เสียเวลา ไม่ได้รูปธรรม แท้จริง ๆ แล้วไม่ใช่ เพราะเรามุ่งด้านนั้นด้านเดียวและด้านของคนไม่พัฒนาก็ไม่ใช่ว่าจะไปได้ ต่างคนต่างอยู่และคนก็นั่งรออย่างเดียว

ความรู้สึกของพี่ พี่ภูมิใจที่ได้ทำโครงการนี้ เพราะว่าในการที่จัดองค์กรอื่น ๆ ในความรู้สึกพี่พี่เดินตามโครงการนี้ในเรื่องของการจัดทีม พี่ค่อนข้างมั่นใจว่างานข้างหน้าของพี่จะสำเร็จ

ชาย ไชยชิต: อย่างไร เพื่ออธิบายการจัดทีม เป็นอย่างไร

กำจอย พันธงาม: ในความรู้สึกเราคือเราตั้งเป้าหมายที่ว่าถ้าเราจะทำอะไรสักเรื่องหนึ่ง เราจะไปหาใคร หาคนที่เข้ากับงานและวางแผนเป็นขั้นเป็นตอน

ชาย ไชยชิต: อันนี้คือสิ่งที่พี่ได้เรียนรู้จากกระบวนการนี้

กำจอย พันธงาม: ได้เรียนรู้จากโครงการนี้ และทำงานเป็นระยะ ๆ คือเราไม่ปล่อยครั้งเดียวไปตลอด

ชาย ไชยชิต: หมายความว่าพี่ได้เห็นจากโครงการนี้ ไม่ได้เห็นมาก่อนหรือว่าไม่ชัดเวลาที่ทำงาน

กำจอย พันธงาม: อาจจะว่าเมื่อก่อนพี่สักแต่ทำ หมายถึงเราทำไปเรื่อย ๆ ทำได้อยู่แต่มีความเครียดจะอยู่ที่เรา เราจะกังวลว่าวันนี้เราจะได้ตามเป้าหมายไหม จะไปอย่างไร พรุ่งนี้จะคุยอะไรกับเขาในเวที แต่เมื่อเราขึ้นรู้ตัวตอนรู้จักวางแผน การทำงานแบบนี้ความรู้สึกก็คือสบาย กลางคืนก็หลับสบาย เดี่ยวพรุ่งนี้ก็ไปตามนั้น

ชาย ไชยชิต: แสดงว่าทำงานเป็นระบบมากขึ้น รู้ว่าจะบริหารคนอย่างไร เอาใครมาทำงานส่วนไหน การประสานงานมีจุดไหนบ้างและการเคลื่อนไหวงานมีแผนเป็นขั้นเป็นตอน และแต่ละขั้นมีเป้าหมายที่จะบรรลุของมัน อันนี้คือสิ่งที่พี่ได้จากกระบวนการ

กำจอย พันธงาม: เมื่อก่อนพี่ก็ไม่คิดว่างานเสร็จแล้วจะสรุปอย่างไร คือพี่ไม่สรุป เราไม่เคยสรุป เราเลยไม่มีผลงานที่เราเก็บ ที่จะไปเรียนรู้ต่อแก้ปัญหาต่อ แต่หลังจากที่ว่าเป็นขั้นเป็นตอนแล้วรู้จักเก็บงานมีการสรุปบทเรียน

ชาย ไชยชิต: ใครเป็นคนสอนเราให้เราเรียนรู้เรื่องเหล่านี้ เรื่องสรุปงาน เก็บงาน วิเคราะห์ข้อมูลหรือการทำเอกสารที่เป็นขั้นเป็นอัน

กำจอย พันธงาม: ก็คือการทำงานนี้แหละ คือการทำงานร่วมกันกับเครือข่าย ส่วนใหญ่ต้นแบบก็มาจากอาจารย์ (นายคณพัฒน์ ทองคำ) ให้ประสบการณ์เยอะ (พี่เพ็ญศรีเสริมว่า เกิดการเรียนรู้)

ชาย ไชยชิต: แปลว่าการทำงานนี้ทำให้เรากว้างขึ้น ได้ไปรู้จักเครือข่ายและเรียนรู้ประสบการณ์อื่น ๆ จากเครือข่ายด้วย จากเดิมที่เราทำแค่สตรีของเราในชุมชนและอำเภอของเรา

กำจอย พันธงาม: พี่รู้สึกว่าเขามอบหมายงาน เมื่อก่อนคิดว่าผู้ประสานงานประสานเสร็จก็คือเสร็จ แต่จริง ๆ แล้วโครงการนี้ให้ความรู้สึกที่ว่าผู้ประสานไม่ใช่แค่ประสานให้มันเกิด เพราะว่าคนที่เราประสานแล้วเขาเกิดทำงานติดขัด เขาจะต้องถามเราด้วยแสดงว่าเราจะต้องมีสิ่งที่จะต้องให้กลับคืน ความรู้หรือว่าแนวทางที่จะทำให้สำเร็จด้วยทันที (พี่เพ็ญศรีเสริมว่า ต้องรู้จริง)

ชาย ไชยชิต: แปลว่าเราต้องรับผิดชอบเขาด้วย

เพ็ญศรี รัตนพันธุ์ และกำจอย พันธงาม: คือถ้าเขาถามอะไรเราเราต้องตอบได้ ไม่เช่นนั้นจะไม่เกิดความศรัทธาต่อกัน

ชาย ไชยชิต: แล้วพี่มีความกดดันไหม

กำจอย พันธงาม: ตอนแรกก็มีความกดดัน แต่ว่าหลัง ๆ ต้องปรับตัวและเรียนรู้อยู่เรื่อย ๆ เพราะว่าบางทีพื้นที่ถามมาแล้วเราไม่รู้ เคียวก่อนพี่คอยถามแล้วเราก็ไม่รับผิดชอบในคำถามที่เขาถามมา มันก็ไม่เกิดความศรัทธาและงานที่ทำงานเชื่อมต่อไปก็ไม่สำเร็จ แต่ตอนนี้จากที่ช่วยที่หลังก็ประสานไป ไม่มีถามว่าจะให้ลงไปไหนเรื่องอะไร แต่ให้รู้เวลาไหนแต่งตั้งตัวอย่างไรจะเป็นอย่างนี้ในตอนนี้อยู่ พี่รู้แต่ไปรู้เอาข้างหน้าว่าวันนี้มาเรื่องนี้

ชาย ไชยชิต: แสดงว่าทักษะของการจัดการเราได้มากขึ้น ได้เรียนรู้ บทบาทขององค์กรอื่น ๆ องค์กรภาคีอื่น ๆ อย่างส่วนราชการ วิชาการ หลังจากที่เราทำโครงการความร่วมมือมีความเปลี่ยนแปลงบ้างไหม การที่เรามาสสนับสนุนหรือความสัมพันธ์กับชุมชนหรือกับงานที่เราทำอยู่ พัฒนาชุมชน เกษตรอะไรต่าง ๆ พวกนี้เขาเปลี่ยนไปไหม

เพ็ญศรี รัตนพันธุ์: ความคิดของพี่เหมือนกับว่าเราทำโครงการไปให้สำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงจังหวัด (พมจ.) หรือสำนักงานเกษตรจังหวัด เหมือนที่ว่าอำเภอทุ่งเขาเชื่อพี่เพ็ญศรีกับกำจอยโอกาสที่เขาจะอนุมัติโครงการเกือบ 100% ส่วนมากทำแล้วจะได้ หน่วยงานเหมือนกับว่าเราทำงานคุณภาพกับงบประมาณที่เขาให้เราทำจริง เกิดขึ้นงาน พี่คิดอย่างนั้น เหมือนกันไหม

กำจอย พันธงาม: เหมือนกัน แต่ว่าหน่วยงานไม่ว่าจะเป็น คือหน่วยงานอื่นพอเขามีโครงการหรือว่าเขาต้องการพลังขอทีมงาน เขาก็จะนึกถึงทีมของพวกพี่ คือเขาคิดว่าถ้าเป็นเรื่องของข้อมูล ถ้าเป็นควนกรด (ตำบลควนกรด) ไม่รู้จะไปหาใครก็ต้องมาหาจอย ถ้า (ตำบล) หนองหงส์ก็ต้องมาหาพี่เพ็ญศรี แล้วจากที่ความเชื่อถือของเขาเรามีข้อมูลอยู่ในมือในเรื่องแผนชุมชน เรื่ององค์กรการเงิน เรื่องส่งเสริมอาชีพ ฯลฯ มันเป็นผลที่ให้เราเชื่อมกับโครงการอื่นหรือหน่วยงานอื่นได้ดีทีเดียว

ชาย ไชยชิต: การมีข้อมูลเป็นตัวเชื่อมได้ดี ถ้าเราไม่มีก็อาจหมายความว่าไม่เชื่อถือเรา

เพ็ญศรี รัตนพันธุ์: ขาดเครดิต อันนี้แน่นอนเพราะเรามีข้อมูลอยู่ในมือ

ชาย ไชยชิต: พอเรามีข้อมูล เวลาที่เขาทำโครงการต่าง ๆ ก็จะทราบว่าจะตรงกับความต้องการไหม ตรงกับกลุ่มเป้าหมายไหม

กำจอย พันธุ์งาม: และเราก็ไม่ควรจะมีข้อมูลอยู่คนเดียว

ชาย ไชยชิต: ทำไมไม่หว่านข้อมูล หมาอย่างยากลำบาก

กำจอย พันธุ์งาม: มันเหมือนว่าเขาก็ไม่รู้ ถ้าเราเก็บไว้คนเดียวเขาก็ไม่รู้ว่ามี คือหมายถึงว่าตามใจใครจะขอ พี่จะให้หมด

ชาย ไชยชิต: มีบ้างไหมที่ราชการมาขอข้อมูลเรา เขาเข้ามาอย่างไรโทรมาหาหรือว่าอย่างไร

กำจอย พันธุ์งาม: มี เขาก็เข้ามาว่าเขาไม่รู้ว่าการนัดมีกลุ่มออมทรัพย์ก็กลุ่ม มีใครเป็นประธานบ้าง หรือว่ามีกลุ่มอาชีพอะไรบ้างไหม คือเราคนในตำบลจะต้องรู้

ชาย ไชยชิต: เขาก็ได้ข้อมูลจากเราไป

กำจอย พันธุ์งาม: เขาก็ว่าจะพาทีมงานไปเรียนรู้เรื่องการเพาะเห็ดจะไปได้ที่ไหน ต้องมีคำตอบ

ชาย ไชยชิต: ราชการเขาทำข้อมูลเองไหม

กำจอย พันธุ์งาม: พี่ว่าอย่างนั้นะ ราชการที่ว่าตอนนั้นบางที่เขาทำงานตามภารกิจแต่เขาขาดการเก็บข้อมูลเชิงลึก บางหน่วยยกตัวอย่างองค์การบริหารส่วนตำบลจริง ๆ แล้วเขาต้องมีข้อมูล เก็บคือข้อมูลอะไรเอง แต่ถามว่าไม่เก็บ พอเสร็จส่งข้อมูลต้องเอาข้อมูลส่งก็ไปที่พัฒนาชุมชน ถ้าเกิดว่ากลุ่มเขาที่รู้หน่อย คือถ้าพี่เก็บข้อมูลในหมู่บ้านในตำบล ส่วนหนึ่งเราจะต้องเก็บไว้ที่เราด้วย และจะพูดเสมอว่าให้ผู้นำแต่ละคนในที่ชุมชนในพื้นที่เก็บข้อมูลไว้ด้วย หากว่าเขาไม่โครงการอะไรมาบอก และโครงการที่จะให้มาหรือว่าการพัฒนาที่เขาให้มาตรงกับข้อมูลของเรา เราก็สามารถนำไปใช้ได้ทันที ไปอ้างเหตุผลได้

ชาย ไชยชิต: มีบ้างไหมที่ไปใช้ประโยชน์จากข้อมูลแล้วสามารถดึงเอาโครงการของหน่วยอื่น ๆ เข้ามาได้

เพ็ญศรี รัตนพันธุ์: ของพี่ได้ ยกตัวอย่างอาชีพของคนในชุมชนนี้คือทำสวนยางพารา พี่มีข้อมูลว่าแต่ละคนมีพื้นที่เท่าไร มีการใช้ปุ๋ยอะไรเท่าไรไปเชื่อมโยงกับโครงการสมาชิกได้ ในเรื่องของความรู้ในเรื่องของการทำสมาชิกที่ว่าตั้งแต่เริ่มปลูกยางจนพัฒนาไปจนได้ผลและดูว่าช่องทางที่ชาวบ้านทำได้คือช่องทางไหนบ้างเกี่ยวกับอาชีพสวนยาง ตอบโจทย์ที่เราทำได้อย่างดีก็คือที่ลงทุนไม่มากที่ชาวบ้านลงทุนเองโดยใช้วัสดุในท้องถิ่น ทำปุ๋ยใช้ในสวนยาง

ชาย ไชยชิต: อันนี้เป็นของหน่วยงานไหน

เพ็ญศรี รัตนพันธุ์: มันเป็นชื่อโครงการอย่างเดียว โครงการสมาชิกที่ไม่มีหน่วยงาน เป็นมูลนิธิ (คุณพัฒนเสริมว่า เป็นมูลนิธิสมาชิก)

ชาย ไชยชิต: แต่เราก็สามารถออกแบบกิจกรรมที่จะเกิดขึ้นมันก็ตอบกับสภาพความเป็นจริง

เพ็ญศรี รัตนพันธุ์ และกำจอย พันธุ์งาม: แต่หลังจากที่เรามีข้อมูล ทำบัญชีครัวเรือนอย่างต่อเนื่องเพราะว่าหลังจากที่โครงการความร่วมมือมีเขตแล้วแต่จะมีอยู่กลุ่มหนึ่งที่ใกล้ตัวคนกันเองประมาณ 30 คนบอกว่าถึงโครงการจะจบแต่ขอให้ทำบัญชีครัวเรือนอยู่เรื่อย

คุณพัฒน ทองคำ: บัญชีครัวเรือนไม่จบตาม

ชาย ไชยชิต: ครับ ทำเป็นปกติประจำไปแล้ว และการแลกเปลี่ยนยังมีอยู่ใหม่

กำจอย พันธุ์งาม: ตอนนี้นาน ๆ ครั้ง บางทีก็ไม่ได้มาพร้อมกันหมดเจอกัน 2-3 คนก็ได้ แต่ว่ามีเวทีใหญ่อยู่ครั้งหนึ่ง บังเอิญว่าพี่ผู้นำ อช. เขาส่งประกวดผู้นำ อช. ดีเด่น บังเอิญว่าได้ตัวเองและนางของพัฒนาชุมชนจะมีให้กับผู้นำติดตัวมาให้ 5,000 บาทและเชิญให้พี่เพ็ญศรีมาเป็นวิทยากรถ่ายทอดบัญชีครัวเรือน จัดเวทีเสวนาแลกเปลี่ยนกัน วันนั้นคนร่วมก็ประมาณ 50 คน ได้มีโอกาสแลกเปลี่ยนกันอีก การรวมตัวในบางครั้งมันยุ่งยากสักนิดเพราะว่าคนต้องทำงานเยอะขึ้น

ชาย ไชยชิต: ผมสงสัยนิดหนึ่งว่าเราต้องใช้เวลาอย่างไร เวลาการนัดสำหรับการจัดเวที เอาอย่างตอนที่ยังมีโครงการความร่วมมืออยู่ เวลาจัดเวทีในเรื่องของการวิเคราะห์ข้อมูลแลกเปลี่ยนมีการนัดเวลาอย่างไร

เพ็ญศรี รัตนพันธุ์ และกำจอย พันธุ์งาม: เราจะนัดกันตอนบ่าย เพราะว่าตอนเช้าให้เขากรีดขางก่อน

ชาย ไชยชิต: ส่วนใหญ่ก็อาชีพคล้าย ๆ กัน ตอนบ่ายใช้สถานที่ที่ไหน

เพ็ญศรี รัตนพันธุ์: ตำบลหนองหงส์ใช้ที่นี่ ถ้าของน้องจอยก็ใช้ที่ กศน. ควนกรด

ชาย ไชยชิต: ก็คือเป็นที่ที่รองรับคนได้ การมีเวทีทำให้ลูกบ้านสมาชิกในชุมชนได้เรียนรู้อะไรจากมุมมองของเราที่เป็นคนขับเคลื่อนให้เกิดการพูดคุย การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ข้อมูล คิดว่าตัวเขาหรือเปล่าว่าได้อะไร

เพ็ญศรี รัตนพันธุ์: ในเรื่องของการพัฒนาตัวเอง ในเรื่องของการพูดต่อหน้าชุมชน กล้าแสดงออก บางคนว่าไม่เคยพูดเลย ถ้ามาในห้องนี้ก็จะให้พูดไม่หมด จากที่ไม่เคยจับไมค์เขาจะได้ฝึกบุคลิกภาพไปในตัวด้วย และจัดฝึกอบรมพัฒนาบุคลิกภาพการพูดการจาหรืออะไร เชิญวิทยากรมาอบรมให้

ชาย ไชยชิต: และเห็นความเปลี่ยนแปลงไหมครับ

เพ็ญศรี รัตนพันธุ์: เห็นค่ะ

ชาย ไชยชิต: แรก ๆ เขาเป็นอย่างไร

เพ็ญศรี รัตนพันธุ์: แรก ๆ เขาก็ไม่กล้าพูด มีพูดผิดพูดถูก แต่ว่าหลังจากที่มีการฝึกอบรมแล้วเขาพูดได้ว่าเขามีการเปลี่ยนแปลงไป มาบอกตอนหลังว่าเขาเปลี่ยนไปแล้วจากที่ไม่เคยจับไมค์ ที่นี้ในหมู่บ้านเวลามีประชุมเขาไปจับไมค์ก่อนเพื่อนเลย ได้เปลี่ยนตัวเอง

ชาย ไชยชิต: ปล่อยให้เห็นอะไรเปลี่ยนไปไหม

กำจอย พันธงาม: เพิ่มเติมจากพี่เพ็ญศรี สิ่งพี่ว่าเขาได้คือความสุข เพราะปกติทำงานอยู่ที่บ้านไม่ค่อยได้เจอคน คือทำงานเฉพาะของตัวเองแต่พอได้มานั่งคุย เขาเหมือนว่าได้คลายเครียดผ่อนคลายไปบ้าง เหมือนว่าถ้าวันนี้ได้มาพูดคุยพี่เอาไว้ไป 3 วันข้างหน้า เขายังคงพูดถึงเวทีนี้อยู่เลย แสดงว่ายังเล่าให้ฟังได้ว่าตัวเองไม่ได้ไปในวันนี้เราได้ไปเราได้คุยกัน เรื่องนั้นเรื่องนี้ เล่าให้เพื่อนฟังได้อีก 2-3 วัน เพราะว่าสิ่งนั้นคือความสุขของเขา เพราะว่าตอนนี้ในบางชุมชนไม่มีเวทีในการพูดกัน

ชาย ไชยชิต: แสดงว่าเวทีที่เราจัดอย่างนี้ มันต้องมีอะไรพิเศษ มันแตกต่างจากเวทีประชาคมของ อบต. อย่างไร เวลาที่ อบต. จัดให้รวมทุกคนมาพูดคุย แสดงว่ามันต้องมีความต่างกัน อะไรที่ทำให้พิเศษ ทำให้อยากมา มาแล้วอยากพูด พูดแล้วกลับไปพูดอีกประทับใจ

เพ็ญศรี รัตนพันธุ์ และกำจอย พันธงาม: พี่เชื่อว่ามันต่าง สิ่งแรกนะพี่คิดว่าเมื่อ อบต. เข้มงวดจะเป็นทางการ ตอนที่เราไปเชิญว่าวันนี้ให้มาพูดคุยกันนะ คำว่าคุยมันไม่ต้องนั่งเข้าแถวเหมือนนักเรียนที่จะต้องมารับฟังครูสอน ก็เหมือนว่าต่างคนมาด้วยความโล่งใจที่จะมาพูดคุยกันมากกว่า บางทีเรามาอีกเรื่องหนึ่งแต่เมื่อกลับไปเราอาจจะได้อีกเรื่องหนึ่งก็ได้ บางทีบอกว่าจะมาเรียนรู้เรื่องการทำน้ายาเอนกประสงค์แบบพอเพียงแต่ตอนที่เขากลับมาได้มะเขือ พริก อะไรไปปลูกกัน และเปิดเวทีค้าขายโดยอัตโนมัติ ใครมีอะไรที่บ้านก็เอามาแลกเปลี่ยนกัน บางทีเขาปลูกผักเหลือกินแล้วเมื่อเวลามีเวทีก็ทำเป็นมัด ๆ เอาติดมือมาขายด้วย คนที่ไม่ม่มีก็ซื้อของเพื่อน มันก็เกิดการแลกเปลี่ยน พอมีเวทีนี้เมื่อมีเวทีหลังบางคนที่ไม่ได้เอามาครั้งนี้แต่ที่บ้านเราก็มักจะมองเห็นครั้งหน้าก็จะเอาติดมือมาด้วย ตอนนั้นสนุกเพราะว่าส่งเสริมเรื่องเศรษฐกิจพอเพียง มีกันเกือบทุกบ้าน แต่มีบางบ้านที่เขาไม่มี

ชาย ไชยชิต: ต่อเนื่องแล้ว ขยายมาระดับชุมชน ตำบลที่เขาให้เป้าหมายเครือข่ายมาแล้ว คราวนี้มองไประดับของจังหวัด มีบทบาทของผู้ว่าราชการจังหวัดที่ได้พูดถึงไป ท่านผู้ว่าราชการจังหวัด นายวิชม ทองสงค์ (อดีตผู้ว่าราชการจังหวัด) ตอนนั้นมีนโยบายที่เขาผลักดันโครงการความร่วมมือฯ ชื่อว่า “ชุมชนอินทรีย์” นี่คืออะไร ช่วยเล่าให้ฟัง

กำจอย พันธงาม: ตอนแรกประสานไปยังแต่ละพื้นที่เขาคิดว่าเป็นโครงการทำปุ๋ย สอนทำปุ๋ยอย่างเดียว แต่เป็นชุมชนอินทรีย์หมายความว่า (ชาย ไชยชิตถามว่า ใครเป็นคนคิดชื่อ) ท่านผู้ว่าราชการจังหวัดเป็นคนคิดชื่อ และใช้ทีมงาน ท่านจะมีเอาเครื่องมือคือแผนชุมชน ถึงว่าท่านจะมีทีมงานแต่ก็เรียกไปเรื่องของคุณอำนวย คุณลิขิต ที่ว่าลงไปทำ จริง ๆ แล้วมันก็คล้าย ๆ กับทีมงานโครงการความร่วมมือฯ ก็ตอบโจทย์แผนชุมชนแต่ละหมู่บ้าน แต่ละตำบล

ชาย ไชยชิต: อย่างไรก็ตามคือให้ชุมชนแต่ละตำบลจัดทำข้อมูล วิเคราะห์ เอาข้อมูลความต้องการปัญหาการทำแผนชุมชน และแผนชุมชนขึ้นมาเป็นแผนตำบล ขึ้นมาเชื่อมโยงกับแผนจังหวัดไหม

เพ็ญศรี รัตนพันธุ์ และกำจอย พันธงาม: การเชื่อมโยงกับแผนจังหวัด

ชาย ไชยชิต: แล้วความเป็นชุมชนอินทรีย์เขาให้ทำอะไร

กำจอย พันธงาม: ส่วนใหญ่ส่งเสริมตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง หมายความว่าทำปุ๋ย ปลูกผัก พืชเพื่อลดรายจ่าย

ชาย ไชยชิต: ซึ่งก็สอดคล้องกับบัญชีครัวเรือนอยู่แล้ว เพราะเราเห็นปัญหาเรื่องการลดรายจ่าย เราไม่ต้องซื้อเราทำเองได้ปลูกเองได้ใช้ไหมครับ

กำจอย พันธงาม: เพราะว่าชุมชนอินทรีย์คือแผนของแต่ละตำบลก็ไปค้นหาจุดเด่นของแต่ละหมู่บ้าน ที่ทำในเรื่องของการพัฒนาคุณภาพชีวิตของคนในชุมชน คือตามวิถี คืออย่างของพี่โซนเขาในเรื่องของกลุ่มอาชีพที่ทำปุ๋ยลดรายจ่ายในการปลูกยาง ระหว่างบ้านก็ปลูกผักปลูกอะไรไป เพื่อลดรายจ่ายที่ไม่ต้องซื้อจากภายนอก คือลดการใช้สารเคมีไป โซนนา โซนเลก็หมายถึงว่าทำอะไรในเรื่องของการปลอดสารพิษ

ชาย ไชยชิต: ก็มีเป้าหมายเหมือนกัน เป้าหมายเดียวกัน ก็คือทำให้มีคุณภาพชีวิตที่ดี มีการลดรายจ่าย

เพ็ญศรี รัตนพันธุ์: เมื่อถึงจุดนั้น เราในฐานะที่เป็นผู้ดำเนินการ มันจะมีความสุขได้เห็นเพื่อนเขาอยู่ดีกินดี นั่นคือเป้าหมายเห็นความเปลี่ยนแปลง ที่สโลแกนว่า “อยู่เย็น เป็นสุข ไม่อยู่ร้อนนอนทุกข์”

ชาย ไชยชิต: แล้วตอนที่ท่านผู้ว่าราชการจังหวัดเขามาแล้วมาระดมมหาเสียง มาเดินหน้าสนับสนุน พวกเรารู้สึกอย่างไร ปกติเราทำงานชุมชนเราก็ทำของเราเอง จังหวัดอะไรก็ไม่ค่อยจะลงมาทำอะไรแบบนี้ แต่เมื่อผู้ว่าราชการจังหวัดมีนโยบายมาแบบนี้ทำให้การทำงานระดับชุมชนทำให้ดีขึ้นบ้างไหม

เพ็ญศรี รัตนพันธุ์ และกำจอย พันธงาม: ดีขึ้น เพิ่มขึ้น คนจะได้ตื่นตัว

กำจอย พันธงาม: คือพอไปประสานในพื้นที่ ทุกคนร่วมมือ เพราะว่ามันติดคำว่า “ผู้ใหญ่สั่ง” ราชการสั่ง

ชาย ไชยชิต: ก็มีผลเหมือนกัน

เพ็ญศรี รัตนพันธุ์: การมีส่วนร่วมจะดีขึ้น

ชาย ไชยชิต: พอผู้ว่าราชการจังหวัดท่านนั้นหมดจากตำแหน่งไปแล้วท่านผู้ว่าราชการจังหวัดใหม่มาเป็นอย่างไร เห็นความเปลี่ยนแปลงไหม ความแตกต่าง

กำจอย พันธงาม: ยังมีการประสานงานต่อ

ชาย ไชยชิต: ตัวพี่เองได้เรียนรู้อะไรจากการที่มาร่วมโครงการความร่วมมือฯ อะไรที่เกิดขึ้นกับตัวเราเอง ที่ก่อนหน้านี้หากเราไม่ได้ทำโครงการความร่วมมือฯ เราก็จะไม่เห็นศักยภาพของเราหรือไม่เห็นมุมมองบทเรียนหรือประสบการณ์แบบนี้ อันนี้ให้พี่เล่าจากความรู้สึกและมุมมองของตัวเราเอง ลองมองย้อนกลับ

กำจอย พันธงาม: พี่ว่าทำงานอย่างมั่นใจขึ้น

เพ็ญศรี รัตนพันธุ์: ของพี่คิดว่ามีความสุขกับการทำงาน อย่างจอยว่าเราก้าวมาถึงจุดนี้มีบุญ

ชาย ไชยชิต: อะไรที่ทำให้เรามีความสุข รู้สึกเพลิดเพลินกับงานนี้

เพ็ญศรี รัตนพันธุ์: การทำงานไม่มีอุปสรรคไม่ว่าการประสานงานเรื่องคน เรื่องอะไร มันลื่นไหลเป็นระบบ ถึงมีปัญหาแก้ได้

กัจจาย พันธงาม: ความมั่นใจและในความรู้สึกว่าการคิดได้เป็นระบบ มีความสำเร็จค่อนข้างสูง เขาให้ความเชื่อถือ

ชาย ไชยชิต: ความมั่นใจอย่างไรครับ คือมั่นใจว่าเราจะสามารถขับเคลื่อนงานได้

กัจจาย พันธงาม: พี่ก็อธิบายไม่ถูกเหมือนกัน แต่รู้สึกว่าเขาตัดสินใจอะไรเขาจะโทรมาถาม และเราก็สามารถที่จะช่วยแก้ปัญหาให้เขาได้

ชาย ไชยชิต: ส่วนหนึ่งเป็นเพราะการมีเครือข่ายด้วยหรือไม่ เช่นอย่างน้อยถ้าเขามีปัญหาและเราตอบไม่ได้แต่เรามีเครือข่ายมีเพื่อน มีความรู้สึกแบบนี้ไหม ความมั่นใจเกิดจากแบบนี้ไหม

กัจจาย พันธงาม: อาจจะเป็นไปได้ (ชาย ไชยชิตเสริมว่า บางเรื่องที่ไม่รู้ถามพี่คุณพัฒน์ได้ไหม) ได้ แล้วอาจจะเป็นเพราะสิ่งที่ได้จากทีมงานของส่วนจังหวัดที่ถ่ายทอดยังโซนสร้างความมั่นใจให้เราและสร้างประสบการณ์การเรียนรู้ได้เป็นอย่างดี

ชาย ไชยชิต: แสดงว่าสิ่งที่เกิดขึ้นในช่วงของการทำงานโครงการความร่วมมือ สิ่งที่เกิดขึ้นดอกผลเหล่านั้นยังถูกนำมาใช้เพื่อการดำเนินงานจนถึงทุกวันนี้ ไม่ว่าจะเป็นการทำงานเป็นระบบ การพูดจาแลกเปลี่ยน การวางแผนงาน

เพ็ญศรี รัตนพันธุ์ และกัจจาย พันธงาม: ใช้ได้ ทุกวันนี้ยังใช้อยู่

ชาย ไชยชิต: ที่ผ่านมามันใช้เวลาและมันเกี่ยวกับคนหลายคนหลายส่วนอาจจะต้องมีอุปสรรคปัญหา ความไม่เข้าใจกันอยู่บ้าง เอาะหว่างในคนทำงานด้วยกันเองก่อน ในกลุ่มเครือข่าย กลุ่มแกนนำที่ขับเคลื่อนด้วยกัน พูดคุยแลกเปลี่ยนกันแล้วไม่ตรงกัน มีบ้างไหม หรือพูดจาทำร้ายจิตใจกัน

กัจจาย พันธงาม: พี่ว่าไม่มี โซนพี่โชคดี

เพ็ญศรี รัตนพันธุ์: มันหาจุดนั้นยาก เพราะเรายอมรับกันมาตั้งแต่แรกแล้ว คือเหมือนว่าเราไปเจาะคนตั้งแต่แรก เรารู้ว่าคนนี้เขาเข้าใจเรา เคยทำงานร่วมกันมาก่อน เขาก็เชื่อถือเรา คือพี่ว่ามันหายากนะ

ชาย ไชยชิต: นี่ถือว่าเป็นจุดแข็งของที่นี่เลย

เพ็ญศรี รัตนพันธุ์: หมายถึงว่าทีมนี้ละ

กัจจาย พันธงาม: แล้วเรามีอะไรก็บอกหมด สมมติว่าเราไปรับเงินมา 100 บาทก็จะบอกว่ารับมาและมาทำอะไรชี้แจงเป็นขั้นตอน และบางครั้งเราต้องพลิกแพลงด้วยนะเพราะมันอาจจะมีสิ่งที่คาดไม่ถึง เราต้องมีค่าใช้จ่าย

ชาย ไชยชิต: อันนี้บอกกันหมด ไม่ใช่คิดเอาเองคนเดียว

เพ็ญศรี รัตนพันธุ์ และกัจจาย พันธงาม: รู้เท่ากัน ต้องรู้เท่ากัน

กำจอย พันธงาม: หมายถึงการทำงานก็เหมือนกัน ต้องบอกให้เข้าใจกันแล้วจึงไปทำ อธิบายพูดคุยก่อน

ชาย ไชยชิต: อุปสรรคในตัวเองก็มีน้อยใช้ไหม

เพ็ญศรี รัตนพันธุ์ และกำจอย พันธงาม: มีน้อย

กำจอย พันธงาม: คือเราเองในฐานะที่ต้องทำงานสาธารณะ เราต้องมีการทางข้างหลัง เราก็ต้องจัดแผนตัวเอง ต้องวางแผนอย่าให้ครอบครัวเดือดร้อน อาชีพหลักของเราก็มีอยู่แล้ว สมมติว่าพรุ่งนี้พี่มีเดินทางแต่เช้า พี่ต้องจัดเตรียมต่าง ๆ ที่เกิดในตอนเช้า

ชาย ไชยชิต: แสดงว่าเราต้องจัดการตัวเอง ความเข้าใจในครอบครัวไม่มีปัญหา เมื่อต้องไปประชุมและที่ต่าง ๆ

เพ็ญศรี รัตนพันธุ์ และกำจอย พันธงาม: เขาจะหนุนเสริม เห็นด้วย

กำจอย พันธงาม: โชคดีที่มีครอบครัวที่เข้าใจ (พี่คุณพัฒน์เสริมว่า สามีเขาเป็นผู้อำนวยการ กศน.) ทำงานชุมชนด้วย แต่ว่าอาจจะไม่มีพื้นฐานมาตั้งแต่บรรพบุรุษก็ได้

ชาย ไชยชิต: คือทำงานอาสาให้ชุมชนอยู่แล้ว

กำจอย พันธงาม: พี่ก็ถูกเลี้ยงมาเหมือนพี่เพ็ญศรีว่าบุเป็นท่านขุน เป็นผู้นำชุมชน ของพี่ไม่ได้เป็นผู้นำในตำแหน่งแต่ว่าเป็นผู้นำในความเชื่อถือของคน ตอนพี่เล็ก ๆ พี่ต้องอยู่กับพ่อแม่ สมมติว่าแกไม่มีงานอื่นนอกจากงานเครื่องมือเครื่องใช้ในการทำนาให้กลับชาวบ้านในละแวกนั้น เมื่อก่อนพี่ติดนิตหนึ่งว่าตอนเล็ก ๆ ไถนากับวัวกับควายอยู่ เครื่องมือก็ทำเอง หลังจากนั้นจะมีควายเหล็กถักอะไรขึ้นมา จึงยังติดกับภาพเดิม ๆ ช่วงอายุหนึ่ง ตอนเล็ก ๆ จำได้ไม่หมดว่าบรรพบุรุษอาสาทำให้กับชุมชนมาตลอด เป็นพื้นฐานให้เราอยู่แล้วทำอะไรเพื่อส่วนรวม คือมันซึมซับมาตั้งแต่เด็ก

ชาย ไชยชิต: มันก็เป็นพื้นฐาน ดังนั้นเวลาทำไปเหนื่อยไปก็ไม่เหนื่อย

กำจอย พันธงาม: ก็มีเหมือนกันว่าบางครั้งทำไปแล้ว เลิก ๆ แต่พอกลับไปถึงบ้านก็หาย จบแล้วเดี๋ยวพรุ่งนี้เอาใหม่ คือบางทีก็เหนื่อยกว่าจะทำโครงการจะเสร็จเก็บล้าง พี่เพ็ญศรีว่าไม่เอาแล้ว แต่พอมานึกหน้าก็มาทำเหมือนเดิม

ชาย ไชยชิต: แสดงว่าก็มีเหนื่อยอยู่บ้าง

เพ็ญศรี รัตนพันธุ์: มีบ้าง มีท้อแต่ไม่ถอย

กำจอย พันธงาม: เป็นเหนื่อยแบบมีความสุข คือมันไม่ถึงกับให้เราเลิกทำ

เพ็ญศรี รัตนพันธุ์: ที่เหนื่อย เราก็พูดกับจอยตลอดว่านี่เราหาเรื่องเอง หาโครงการต่าง ๆ มา เพื่อนที่ทำเรื่องสตรีบางอำเภอเขาไม่ทำอะไรเลย เจียบ แต่ของเรามีตลอดไม่หยุด

ชาย ไชยชิต: ไม่ต้องรอให้ใครมาสั่ง

เพ็ญศรี รัตนพันธุ์: ไม่ต้องเราทำเอง ก็ถามจอยว่าเราหาเรื่องเอง เรามีกิจกรรมตลอด

ชาย ไชยชิต: อะไรที่ทำให้เราหาเรื่อง ที่ทำตลอด

เพ็ญศรี รัตนพันธุ์: เราอยากเห็นแววตาของเข่าที่ได้รับ เขามีความสุข จริง ๆ ถ้าเราไม่ทำก็ได้ไม่เป็นไร แต่เราอยากจะทำ

กัจจาย พันธุ์งาม: แต่อย่างของพี่กลัวเรื่องการสูญเสียองค์กร ในความรู้สึกนี่คือถ้าองค์กรไม่มีกิจกรรมให้เราผูกพัน ไม่มีการเชื่อมโยง

เพ็ญศรี รัตนพันธุ์: เป็นการยึดเหนี่ยวจิตใจ พอเรามีอะไรจะมาเชื่อมมันก็ง่าย

กัจจาย พันธุ์งาม: หาเรื่องให้มาพบกัน

ชาย ไชยชิต: กิจกรรมที่จะเป็นตัวทำให้คนมารวมกัน

เพ็ญศรี รัตนพันธุ์: รวมใจเลย

ชาย ไชยชิต: ดังนั้นเราจึงไม่รอให้ใครมาหยิบยื่น

เพ็ญศรี รัตนพันธุ์: เราไม่รอ บางครั้งงบประมาณไม่มีแต่เรามานั่งคุย เราน่าจะอบรมอะไรสักอย่าง ให้คำวิทยากรสักหน่อยค่าน้ำมันรถ แม่บ้านมาก็กินกาแฟกันเราก็ทำกันได้แล้ว ไม่จำเป็นต้องมีข้าวกล่อง บางทีให้เขาห่อกันมาแล้วแต่เราจะบอกว่าเราไม่มีงบประมาณแต่เราอยากจะทำโครงการนี้ คือเอาสิ่งที่ดี ๆ มาให้เขา

กัจจาย พันธุ์งาม: บางทีในกิจกรรมในเวทีที่เราทำ เราต้องใช้คนร่วมเวทีให้เป็นพระเอกด้วย เหมือนถ้าเกิดว่าเราจัดกิจกรรมชุมชนพอเพียงแต่พอเรามีธีมแต่งตัวย้อนยุค จัดให้คนแต่งตัวเป็นแม่พลอยคงภูมิใจในตัวเอง ทางกลุ่มเราไม่ต้องออกเงินให้เมื่อบอกเขาก็ชอบและออกไปเสริมสวยเอง

ชาย ไชยชิต: ไม่เช่นนั้นเขาก็ไม่มีโอกาสได้ทำแบบนี้

กัจจาย พันธุ์งาม: บางคน อย่างงานโอท็อปแต่เราไม่มีค่ากิจกรรมในเรื่องของการแต่งตัว แต่เราก็บอกว่าเวลาไปวัดให้แต่งตัวผ้าไหมผ้าไทย ก็จัดแฟชั่นผ้าไหมก็ไปติดต่อคนที่แต่งตัวสวยขึ้นเวที ได้คำตอบว่าอายุขนาดนี้ถ้าหากพวกนี้ไม่จัดเขาก็ไม่มีโอกาสได้ขึ้นเวที

เพ็ญศรี รัตนพันธุ์: เวทีใหญ่ระดับอำเภอ เขาก็ภูมิใจในตัวเองว่าอายุขนาดนี้ เราให้โอกาสเขา

กัจจาย พันธุ์งาม: เราต้องหาเทคนิคและทุนที่มีประสิทธิภาพให้เป็นกิจกรรมให้ได้

ชาย ไชยชิต: ก็แปลว่าอยากให้เขามีพื้นที่ออกมาเย็น แปลว่าเราไม่ได้อยากจะอยู่ข้างหน้าอย่างเดียวยกหมด

เพ็ญศรี รัตนพันธุ์ และกำจอย พันธุ์งาม: เราอยู่เบื้องหลัง ส่วนมากเขารู้ว่าเราจัดงาน เราไม่ต้องออกมาเดินข้างหน้า แต่เขารู้ว่างานลักษณะนี้ต้องพวกนี้แน่

ชาย ไชยชิต: มันสำคัญอย่างไรที่ให้เรามาร่วมกิจกรรมหรือให้ชาวบ้านได้มีพื้นที่เป็นพระเอกหรือมีบทบาท

กำจอย พันธุ์งาม: อย่างน้อยก็ได้ประชาสัมพันธ์ว่าในเขตพื้นที่อำเภอตำบลนี้ยังมีกลุ่มคนอย่างนี้ มีกิจกรรม เหมือนว่าเขาไม่รู้ว่าจุดแข็งในพื้นที่มีอะไรบ้าง มีผลผลิตทางการเกษตรอะไรบ้าง สิ่งที่เขาจัดตั้งกลุ่มขึ้นมาแล้วไม่มีช่องทางการจำหน่าย ก็เอาส่วนนี้ออกมาเผยแพร่

ชาย ไชยชิต: ไม่เช่นนั้นก็เก็บเงียบกันอยู่

กำจอย พันธุ์งาม: ใช่ มันไม่มีช่องทางอื่น ๆ อีก ไม่มีโอกาส ยิ่งบางพื้นที่ที่เขามีการเลือกตั้งที่ต้องใช้งบประมาณเยอะ ๆ ผู้ใหญ่บ้านที่ใช้งบประมาณเพื่อให้ได้มาซึ่งตำแหน่งกลายกลายเป็นเวทีที่จะให้ชาวบ้านได้มาพูดคุยรับรู้ข่าวสารหมดไป ไม่ถึงกับร้อยเปอร์เซ็นต์แต่คิดว่าไปแล้วประมาณ 80% บางหมู่บ้านไม่เคยมีการประชุมตลอดวาระของผู้ใหญ่บ้าน ก็แอบมองบ้านข้าง ๆ ตำบลเพื่อน ยิ่งถ้าเกิดที่บ้านกิ่งเมืองยังไม่เท่าไร คนก็จะได้ออกมาเดินห้าง เดินตลาดบ้าง แต่เล็ก ๆ ไปเป็นเรื่องที่น่าสงสารเหมือนกัน อยู่บ้านใครบ้านมัน

เพ็ญศรี รัตนพันธุ์: เขาก็มาขอบคุณเราที่นึกถึงเขา ให้เขาได้มีที่ยืน อย่างที่น้องจอยว่า

กำจอย พันธุ์งาม: เหมือนพี่กับพี่เพ็ญศรี บางวันเขาเชิญไปประชุมแล้วเขาไปไม่ได้ อาจติดช่วงอื่นที่มีความสำคัญกว่า ต้องใช้คนอื่นกรุ่นหนึ่งไป ถามว่าเขาเต็มใจไปไหม เขาก็เต็มใจไปเพราะพี่เพ็ญศรีส่งไป

เพ็ญศรี รัตนพันธุ์: เราก็กส่งไปอย่าให้ขาด

ชาย ไชยชิต: แล้วเรามีวิธีการสร้างคนอย่างไร

เพ็ญศรี รัตนพันธุ์: เราก็กเห็นแววว่าคนไหนสามารถไปแทนเราได้นะ เขาจะจดบันทึกมาเสมือนว่าเราไปเอง คนนี้ถนัดงานนี้ส่งไปงานนี้ ใครถนัดอะไรส่งไป มานั่งคุยวิเคราะห์กับจอยว่าคนไหนควรไปงานไหน เมื่อเวลามีนงานชนกัน 2-3 งาน

ชาย ไชยชิต: คือเป็นโอกาสให้เขาไปเรียนรู้ เขาเปลี่ยนไปไหม

กำจอย พันธุ์งาม: เขาเปลี่ยนไป บางครั้งที่เราให้เขาไป เราต้องให้อำนาจเขาด้วย เราจะบอกว่าน้องถ้ามีอะไรตัดสินใจแทนได้เลย และเราต้องทำให้ได้เพราะบางครั้งการตัดสินใจของน้องมันอาจจะไม่ใช่ แต่เมื่อเราให้ออกาสน้องเขาแล้วเราต้องยอมรับ และพัฒนาเอาเองให้เขาให้ได้ตามเป้าหมายที่รับมา

ชาย ไชยชิต: เราให้ออกาสเขา ให้อำนาจการตัดสินใจแก่เขา เมื่อกลับมาเรามาช่วยเขาด้วย คิดว่าเขาได้อะไร รู้สึกอย่างไร

กำจอย พันธงาม: คิดว่าเขาภูมิใจ เพราะว่าสิ่งแรกที่เขาตัดสินใจและเรายอมรับได้เรามาปรับปรุงงานให้เขาสำเร็จ นั่นคือสิ่งภูมิใจของคนที่ไม่ต่อ

ชาย ไชยชิต: มันเหมือนผลงาน

กำจอย พันธงาม: มันเหมือนผลงาน แล้วเรามาสร้างความมั่นใจให้เขามากขึ้น ถ้าเกิดเขาไปแล้วเมื่อมาถึงเรา เรากลับปฏิเสธว่าตัดสินใจไปได้อย่างไรมันไม่ใช่ บันทอน ทำให้ครั้งหลังเขาไม่ไปและขาดความมั่นใจ

ชาย ไชยชิต: แปลว่าการเลื่อนงานในชุมชนนี้มีคนช่วยผ่อนแรงได้

เพ็ญศรี รัตนพันธุ์ และกำจอย พันธงาม: มีเยอะ

กำจอย พันธงาม: พยายามสร้างทีมงานขึ้นมาช่วยหลายคนแล้วตอนนี้ การให้กำลังใจด้วยกันเป็นเรื่องสำคัญ แล้วเราก็ใช้อย่างเดียวไม่ได้เราต้องรู้ด้วย ต้องดูแลด้วย บางทีที่บ้านเขามีงานอะไรถึงคราวที่เราต้องยกกันไปช่วยก็ต้องช่วย

ชาย ไชยชิต: แปลว่าเราอยู่ด้วยกันไม่ได้ทำเฉพาะงาน เราอยู่กันมีสายใยแบบพี่แบบน้อง สุดท้ายอยากให้สรุปว่าในการทำงานของเราที่เราต้องเสียสละ ที่คนอื่นมาเรียกให้ไปทั้งที่เราต้องให้เวลากับครอบครัวหรือบางอย่างที่เราก็ต้องเปิดบ้านรับคน บางครั้งเราก็ต้องออกเงินเอง การทำงานเหล่านี้ทำไปเพื่ออะไร เราได้อะไร ตอบตัวเองอย่างไรโดยเฉพาะเวลาที่เราเหนื่อยหรือเวลาที่ท้อขึ้นมาบ้าง

กำจอย พันธงาม: ตอนนี้เหมือนว่ามันซึมอยู่ในสายเลือด โดยกำไรขาดทุนพี่ไม่รู้แล้ว แต่กำไรชีวิตที่พี่มีพวก มันไม่ได้อยู่ที่มูลค่าแต่อยู่ที่คุณค่ามากกว่า พี่นึกว่าคนเรารู้สึกคนที่ใช้ชีวิตในสังคมถ้าความเชื่อถือศรัทธาที่คนมีให้แก่เรามันหายาก มีเงินเท่าไรก็ซื้อไม่ได้

เพ็ญศรี รัตนพันธุ์: พี่ว่าการทำงานด้วยจิตอาสาต้องทำด้วยใจ ต้อง 100% ด้วยไม่ใช่ปากอย่างโจอย่าง ถ้าสมมติว่าเราทำแบบนี้เพื่อนรู้ภายหลังก็จะไม่มีใครอยากทำงานกับเรา พี่คิดว่าพี่เต็มร้อยและคล้ายกับน้องจอยเราได้เพื่อนได้พวกมาช่วยทำงาน ทำให้เรามีกำลังใจ ถึงแม้ว่าเราจะท้อบ้างแต่เรามีแนวร่วมที่มาช่วยเราก็หายเหนื่อย เพราะมันไม่ใช่เรื่องง่าย ๆ ต้องใช้เวลาและต้องสร้างด้วย การสร้างการมีส่วนร่วมต้องใช้เวลา แต่เวลาที่เรารสร้างมาและได้มาแล้วเราต้องรักษาไว้ให้ดีที่สุด อย่าไปทำลายมัน

ชาย ไชยชิต: การที่จะรักษาไว้ก็คือการทำต่อไป ทำให้มากขึ้น

เพ็ญศรี รัตนพันธุ์ และกำจอย พันธงาม: อาจจะหมายถึงว่าทำให้ดีกว่าเดิมด้วย ที่เราหยุดไม่ได้บางที่อาจเพราะเจอรุ่นน้องที่งานคนอื่น ๆ อยากจะทำได้เหมือนพี่เพ็ญศรีเหมือนพี่จอย ในความรู้สึกที่ว่าเมื่อเราอยู่ในใจใครสักคนเราไม่กล้าเปลี่ยนตัวเองเลย

ชาย ไชยชิต: อันนี้เป็นกำลังใจที่สำคัญเหมือนกันนะ

เพ็ญศรี รัตนพันธุ์: เขาก็บอกว่ากำลังศึกษาดูหว่า ๆ อยู่ว่าเขาอยากจะทำให้เหมือนเรา ศึกษาว่าต้องทำอะไร เขาก็มาแล้ว สู้กันฟัง เราก็ดูดีที่อย่างน้อยก็มีคนเห็นคุณค่า

ชาย ไชยชิต: อันนี้ก็คือใจของความเป็นครู

เพ็ญศรี รัตนพันธุ์ และ กัจจาย พันธงาม: อาจจะมีส่วน

กัจจาย พันธงาม: อย่างของพี่สอนวิชาชีพแต่ไม่ได้สอนเด็ก ๆ คือจะอยู่คนในรุ่น 15 ขึ้นจน 60 ปีที่อยากเรียน และเมื่อผ่านจุดนั้นมาได้ ถ้าเกิดว่าในห้องเรียนมี 30 ชีวิต มัน 30 เรื่อง เพราะว่าวัยไม่เหมือนกันในตอนนั้นอาจจะทำเกินตัวก็ได้ จากประสบการณ์ตรงนั้นเลยทำให้เราแกร่งแต่ว่าสิ่งที่ทำให้พี่ภูมิใจที่สุดคือพี่ได้มีโอกาสสอนในคุก เพราะตอนที่ไปอยู่ปัตตานีมีการฝึกอาชีพให้ผู้ต้องขัง

ชาย ไชยชิต: พี่ทำจนเป็นที่ยอมรับของคนในชุมชนตำบลและคนภายนอก นักการเมืองฝ่ายการเมืองท้องถิ่นมีเข้ามาหาไหม เพราะพี่ทั้งสองคนมีพื้นฐานอยู่ เขามาอาศัยใช้พื้นฐานบทบาทเรา

เพ็ญศรี รัตนพันธุ์: เขาไม่ได้เข้ามาหาแต่เขากลัวว่าเราจะไปลงแข่งกับเขา บางที่เขาตั้งคำถามว่าในตำบลพี่เพ็ญศรีทำไปเพื่ออะไร ทำอะไรน่ากลัวลองให้คนมาถามหน่อยว่าจะลงการเมืองไหม ซึ่งพี่ว่าไม่ต้องห่วงพี่ไม่คิดจะลง (คุณพัฒน์เสริมว่า ถ้าหากลงก็จะอันตรายทันที) เขากลัวมากเลยให้น้องไปบอก ให้คนมาถามไม่ได้มาเองว่าถ้าไม่ใช่เรื่องการเมืองเราจะทำไปเพื่ออะไร เขาสงสัย งานก็ไปปกติงานไหนเราก็ก็น่าเหมือนนาย ก อบต. ไป

ชาย ไชยชิต: และเขามีมาชวนไหม

กัจจาย พันธงาม: มี มาชวนเกือบทุกทีม ถ้ารู้วาทิมนี้ชวนแล้วมีการปฏิเสธก็มีทีมอื่นมาอีก ตอนนี้มีเหมือนกันที่หมู่บ้านหนึ่งผู้ใหญ่จะหมดวาระเขาก็บอกมาให้ลงผู้ใหญ่ เราคิดว่าถ้าหากเสียเงินสักร้อยก็ไม่เอา ร้อยเดียวนะแต่เป็นไปไม่ได้ที่ผู้ใหญ่จะร้อยเดียว แต่ว่าคอยดูถ้าเกิดว่าตามที่เขาพูดว่าร้อยเดียวก็ไม่ให้จ่ายแต่ให้มันเป็น ก็เขาแต่คิดว่าน่าจะเอาเพราะเห็นแล้วปัญหามันเยอะ เราอยู่อย่างนี้เราช่วยชุมชนได้มากกว่า

เพ็ญศรี รัตนพันธุ์: ไม่มีตำแหน่งช่วยได้เยอะ

กัจจาย พันธงาม: ในความรู้สึกของพี่คือเราไม่นอนเครียด ตอนที่ไปสมัครเลขานุการสภาฯ พอฝนตกลงมาพี่เป็นห่วงแล้วว่าถ้าสวนไหนของใครล้มพี่ต้องออกไปดู เดี่ยวโทรศัพท์มาแล้วตั้งไม่ได้ไม่รับก็ไม่ได้ ไม่ไปก็ไม่ได้ แม่พี่ก็เคยว่าเวลาของตัวเองล้มเคยไปบ้างไหม ไม่มี ไปอยู่ในสวนเพื่อน ให้เลิกเถอะ แต่เมื่อมาทำงานในชุมชนแบบนี้แกไม่ว่า ตอนเช้าจะหมั่นถามว่าไปไหนอีกไหมหรือไม่ไป ถ้าไปก็ไม่มีปัญหา เพราะมีแม่อยู่ด้วย

ชาย ไชยชิต: อย่างนี้ก็มีมีความสุขกว่า

กัจจาย พันธงาม: มีความสุขกว่า ไม่ต้องนอนทุกข์

คุณพัฒน ทองคำ: ผมเป็นนักการเมืองอยู่ 3 สมัย พอไม่เป็นนักการเมืองรู้สึกสบาย ไม่แบกภาระ นักการเมืองท้องถิ่นแบกภาระประมาณ 24 ชั่วโมงจะนอนอยู่แล้วเพื่อนโทรมาว่าไม่มีเงิน รถล้อแตกเราต้องไปช่วยดูแลหมด เขามีปัญหาเราก็กต้องไปเป็นเพื่อนพูดคุย ตลอดเวลา เขาว่าเป็นคนดีของสังคมแต่เป็นคนไม่ดีของครอบครัว เพื่อนให้หมด ไม่มีเวลาอยู่กับครอบครัวอยู่กับเพื่อนหมด ลำบากนะ แบกความคาดหวังของประชาชนไว้ ท้องถิ่นมีข้อเสียข้อต่างจากองค์กรชุมชนคือ หนึ่ง ทำองค์กรชุมชนไม่ได้แบกความคาดหวังของประชาชนไว้ ประชาชนไม่ได้คาดหวังมากเพราะเป็นการเรียนรู้แลกเปลี่ยนและพัฒนาาร่วมกัน แต่ถ้าท้องถิ่นมาเป็นทางการและมาด้วยความคาดหวัง ประชาชนคาดหวังท้องถิ่นก็คาดหวัง เอาความคาดหวังของ 2 ฝ่ายมาเลยเป็นทางการเป็นผู้ขอ-ผู้ให้ แต่องค์กรชุมชนมาแตกต่างกันตรงที่เรื่องนี้จะได้เรื่องอื่น ๆ กระบวนการเรียนรู้เกิด ไม่ได้ตั้งที่หวังเพราะไม่ได้คาดหวัง เพราะนี่คือกระบวนการเรียนรู้

แต่ท้องถิ่นถ้าไม่ได้คือไม่ได้ คือคะแนนเสียง ผลประโยชน์ต่าง ๆ มันต่างกัน นักการเมืองเวลาเราทำแบบองค์กรชุมชนจะทำได้ เวลาทำงานต้องเห็นผล ต้องให้ได้ ต้องมีผลมีคำตอบกลับมา แต่ถ้าองค์กรชุมชนทำกับใครก็ได้ไม่มีเป้าหมายหนึ่งชัด แต่นักการเมืองหนึ่งชัดเพื่ออาจารย์จะได้เป็นหัวหน้าคะแนนขยับขึ้นเพื่ออาจารย์จะได้อธิบายต่อผม มันเป็นการกระทำและมีผลในใจที่จะฝากต่อและเป็นความคาดหวังของผมที่ให้การสนับสนุนอาจารย์ไป ให้อาจารย์ไป 1 แสนมีความคาดหวังว่าอาจารย์จะไปขยายผลและเป็นบุญคุณ เป็นแบบอุปถัมภ์ไปเรื่อย ๆ แต่เมื่อปลดพันธะสายมาก นอนหลับกินอิ่ม พันธะของนักการเมืองเป็นพันธะที่ยิ่งใหญ่ นักการเมืองท้องถิ่นเป็นคนดีของทุกคนแต่ไม่ดีกับครอบครัว น้ำท่วมต้องไปช่วยคนอื่นก่อน บ้านตัวเองจมช่างมัน ไม่มีเวลาที่อยู่ตรงนั้น มันเป็นข้อดีของการกระจายอำนาจที่ท้องถิ่นใกล้ชิดประชาชน บ้านอยู่ใกล้กันก็เข้ามาช่วยดูดูแลไปตามอัธยาศัย ลูกไม่มีเงินไปโรงเรียนต้องมาขอเรา เป็นที่พึ่ง เราต้องมีไม่มีค่าเทอมก็มาขอเรา เราก็ออยากเป็นผู้อุปถัมภ์ด้วยเพื่อสร้างบุญคุณ จะมีผลที่หลังว่าพึ่งได้ แต่ว่าเครือข่ายองค์กรชุมชนจะไม่ใช้ระบบอุปถัมภ์มันใช้ความเข้าใจการเคลื่อนไหวไปตามบริบท

โครงการความร่วมมือฯช่วยได้ในเรื่องของจังหวัดในการทำงานแต่ละช่วงแต่ละตอน แต่ละส่วนจะพูดคุยแบบมีจังหวัด แต่ละคนจะมีจังหวัดจะสร้างความมั่นใจ ถ้าพลาดก็พลาดจังหวัดเดียวไม่ได้พลาดทั้งหมด สามารถเอามาแก้ไขและปรับได้เรื่อย ๆ และกระบวนการสร้างกลุ่มไปเรื่อย ๆ สร้างคน จนสุดท้ายเป็นความร่วมมือระดับคน ไประดับองค์กรต่าง ๆ มันสอดคล้องกัน เขาเรียกว่านิเวศมันสมดุลกัน ระหว่างส่วนราชการที่มีความคาดหวัง ชุมชนมีข้อมูลทำให้การทำงานมันสอดคล้องกัน อย่างกลุ่มนี้มีกลุ่มสตรีมีข้อมูลสอดคล้องในการเคลื่อนไหวมีการโยกคลอนรับกันได้ เมื่อก่อนไม่ค่อยมี เมื่อไม่มีน้ำหนักของส่วนราชการจะมากกว่า ตอนนี้เท่ากันก็ขัดกันไปมาเกิดกระบวนการทำงานที่เท่ากัน ถ่วงดุลในเรื่องของตรงนี้ ฐานจริง ๆ คือข้อมูลคือเรื่องราวที่ถูกเก็บและเรียนรู้เป็นฐานของตัวเอง ข้อมูลคือความจริงในพื้นที่เก็บข้อมูลมาคุยกัน เปิดพื้นที่เล็ก ๆ น้อย ๆ ให้ได้แสดงออก ถ้าเป็นท้องถิ่นก็ต้องเป็นนายก อบต. ที่เป็นพระเอก ส.อบต. กำนัน ผู้ใหญ่บ้านเป็นพระเอก แต่ถ้าเป็นงานองค์กรชุมชนคนเล็กคนน้อยได้เป็นพระเอกหมด มีความสำคัญหมด เขาได้แสดงออก มันไม่แข็งโครงสร้างไม่แข็ง อย่างผู้ว่าราชการจังหวัดมานายอำเภอมาทุกคนก็ต้องมาทำความเคารพ แต่องค์กรชุมชนไม่มี ประชุมส่วนราชการเขาไม่กล้าประชุมเข้าบายเพราะเข้าอยู่ บ่ายกลับหมด แต่องค์กรชุมชนไม่ต้องห่วงเรื่องเวลาเขาจะอยู่จนกว่าจะเลิกเพราะเป็นการถกเถียงหาเรื่องในเรื่องของเขา ทำให้เกิดวัฒนธรรมการประชุมรวมเข้าบาย มีคำพูดว่ารีบคุยให้เสร็จจะรีบเราจะได้กลับบ้านซึ่งเป็นภาษาที่ไม่ได้เรื่อง จอยเดินทางมาจากทุ่งสงเพื่อประชุม 2 ชั่วโมงแล้วบอกว่ารีบประชุมจะรีบจะได้กลับบ้าน เราารู้สึกว่ามันไม่ใช่ ผมเสียเวลาทั้งที่บ้านนั่งรถมาจากถ้ำพรรณรามาประชุม มาจากขอนแก่นมาถึงแล้วบอกว่ารีบ ๆ คุยแล้วจะกลับ มันไม่ได้ตั้งคาดหวัง แต่องค์กรชุมชนเราจะบอกว่าเราประชุมทั้งวันเราไม่ต้องกังวลว่าบ่ายจะกลับ ราชการอาจจะมึนจุก่อนอยู่ที่ทำตามโครงสร้างทำแค่นั้นให้เสร็จ ของเราไม่ได้ สกว. ไปแล้ว โครงการจบแล้วแต่เรายังคงคุยกันต่อ เหมือนเรือไปแล้วแต่พายังไปต่อ เป็นความผูกพันตกผลึกการทำงานให้เราทำต่อจากสภาพที่เราเห็นว่าคนพัฒนาขึ้นจากการทำโครงการฯ การทำบัญชีครัวเรือน ใช้ได้จริง ตกผลึกจริง และมีความสุข

ชื่อ-นามสกุล	นายวิเชียร ไทยเจริญ
ตำแหน่ง	นักวิชาการสาธารณสุขชำนาญการ โรงพยาบาลมหาราชนครศรีธรรมราช
ที่อยู่	โรงพยาบาลมหาราชนครศรีธรรมราช
วันสัมภาษณ์	1 มิถุนายน พ.ศ. 2556

ชาย ไชยชิต: ผมขอแนะนำตัว ผมชื่อชาย เป็นนักวิจัย เป็นที่มาจากมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ก็คือเป็นโครงการวิจัยอีกโครงการหนึ่งที่ทางสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) จะให้มาศึกษาเพื่อจะสังเคราะห์ ถอดบทเรียนของการทำงานในโครงการความร่วมมือ คืออาจารย์สีลาภรณ์ บัวสายก็เห็นว่าโครงการความร่วมมือ ที่ผ่านมา ทำมาและก็เห็นผลเป็นรูปธรรม ประสบความสำเร็จในการทำให้ส่วนต่าง ๆ มาร่วมมือกัน และเกิดเป็นรูปธรรมขึ้นมาได้ในการเคลื่อนนโยบายสาธารณะ ก็อยากจะให้ทางพวกผมซึ่งเป็นนักรัฐศาสตร์ ก็จะเรียนมาทางพวกนี้ ให้ลองเอามุมมองทางรัฐศาสตร์มาวิเคราะห์ มาศึกษา แล้วเขียนเป็นคำอธิบายขึ้นมา สุดท้ายก็จะได้นหนังสือเล่มหนึ่งที่ถอดองค์ความรู้ซึ่งอยู่ในตัวบุคคลในแต่ละคน เรื่องพวกนี้ไม่ได้ถูกเขียนเอาไว้ในรายงานที่ผ่านมา แต่เรื่องพวกนี้เป็นประสบการณ์ที่สำคัญ อยากจะให้เรามาดูว่าในกระบวนการสร้างความร่วมมือในโครงการที่เกิดขึ้นในแต่ละพื้นที่เป็นอย่างไร ในมิติของตัวบุคคลที่อยู่ในแต่ละภาคส่วนมาร่วมมือกันได้อย่างไร อะไรเป็นปัจจัยทำให้ร่วมมือ มีวิธีคิดในการทำงานกันอย่างไร มีวิธีการจัดการปัญหาอุปสรรคอย่างไร มีความยากลำบากตรงไหนบ้าง บทบาทของตัวคน บทบาทของผู้นำ หรือเรื่องกลไกการประสานงาน กลไกในเชิงอำนาจหน้าที่ มันมีลักษณะอย่างไร ข้อมูลพวกนี้จะได้มาก็ต้องอาศัยการสัมภาษณ์คนที่อยู่ในแต่ละจุดแต่ละส่วน และที่ผ่านมา

รบกวนให้พี่ช่วยแนะนำตัวว่าก่อนหน้านี้จะมาเข้าร่วมในโครงการความร่วมมือ มามีบทบาท ภูมิหลังเป็นอย่างไรทำอะไรมาก่อน เกี่ยวข้องกับงานของชุมชนอย่างไร ผมรบกวนขอชื่อพี่ก่อนครับ ตอนนีตำแหน่งของพี่? รบกวนพี่ช่วยเล่าภูมิหลังให้ฟังหน่อยว่าพี่มาทำงานกับชุมชน มาทำงานเรื่องพวกนี้ได้อย่างไร ก่อนที่จะเข้ามาในโครงการความร่วมมือ

วิเชียร ไทยเจริญ: วิเชียร ไทยเจริญ นักวิชาการสาธารณสุขชำนาญการ พื้นเพก็เป็นลูกชานาอยู่แล้ว เราก็มาจากชานา แล้วก็มาเรียนเป็นหมออนามัย และมาต่อสาธารณสุขศาสตร์ แล้วมาทำงานที่โรงพยาบาล เป็นหมออนามัยมาก่อน

ชาย ไชยชิต: ก็คืออยู่ในชุมชนมาก่อน

วิเชียร ไทยเจริญ: อยู่ในชุมชนมาก่อน แล้วก็มาอยู่โรงพยาบาลศูนย์ ก็ทำงานอยู่ในโรงพยาบาลศูนย์ ไม่ได้ไปไหน จนว่าเขาเปลี่ยนที่มีการปฏิรูประบบสุขภาพให้โรงพยาบาลศูนย์ไปรับผิดชอบโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล (รพ.สต.) PCU อนามัยในพื้นที่ในเครือข่าย เราเป็น HUP เราเป็นแม่ข่าย ที่นี้ก็เลยเป็นจุดเปลี่ยนของการทำงานเลย ตอนนั้นก็มองว่าการบริหารส่วนตำบล (อบต.) มีท้องถิ่นแล้ว แต่เราอยู่โรงพยาบาลศูนย์เราไม่รู้จักท้องถิ่น เราไม่รู้ว่ อบต. เขาทำอะไร ไม่รู้ว่าเทศบาลเขาทำอะไร แล้วเรารับผิดชอบ รพ.สต. พี่ยังคิดว่าเคยอยู่อนามัยมา แต่เพื่อน ๆ ที่อยู่ตรงนี้ไม่รู้เลยว่า รพ.สต. เขาทำอะไรกันบ้าง เขามีภารกิจทำอะไรที่รายละเอียดนะไม่รู้ ไม่รู้จักคน เราก็เลย ทำอย่างไรดี ก็บอกว่ านั เราสัญจรไปทุกที่ดีกว่า ไปเยี่ยมท้องถิ่นทุกที่ในอำเภอเมือง ไปเยี่ยม รพ.สต. ทุกที่ ตอนหลังก็ไปเยี่ยมภาคีสำนั กงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย (กศน.) สำนั กงานเกษตรจังหวัด สำนั กงานพัฒนาชุมชนจังหวัด สำนั กงานประมงจังหวัด สำนั กงานชลประทานจังหวัด สำนั กงานปศุสัตว์จังหวัด อะไรเราไปหมดเลย

ชาย ไชยชิต: ทุกเครือข่ายเลย

วิเชียร ไทยเจริญ: ทุกเครือข่าย เราก็เชิญแกนนำ กำนัน ผู้ใหญ่ สมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบล (ส.อบต.) ทุกพื้นที่ อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) แกนนำธรรมชาติ คอยทุกพื้นที่เลย เราไปเป็น 2 เดือน

ชาย ไชยชิต: วัตถุประสงค์เพื่อ

วิเชียร ไทยเจริญ: เพื่อรู้จักเขา แล้วอยากเรียนรู้ว่าเขาทำอะไรกันบ้าง แล้วเขามีอะไรที่คิดว่ามหาราชจะช่วยเขาได้ หลังจากไปเสร็จเราก็รู้แล้วว่าเราต้องเจอกัน เราก็ใช้เวทีประชาคม เราคิดว่าเรานัดเขาแต่เราน่าจะได้ เราว่าเขาอ่อนเรื่องประชาคม เราก็เชิญสถาบันเรียนรู้เกลอนครศรีธรรมราช ซึ่งก็มีหลาย ๆ ภาคส่วนมารวมกลุ่มกัน ผมก็เป็นส่วนหนึ่งของสถาบันเรียนรู้เกลอน ก็มีอาจารย์มณีนันท์ มีตราสาธิต รู้จักไหม

ชาย ไชยชิต: เครือข่ายเกลอนครศรีธรรมราชใช่ไหม

วิเชียร ไทยเจริญ: ครับ สถาบันเรียนรู้เกลอนครศรีธรรมราชมาเป็นวิทยากร เข้ามาแนะเรื่องการทำความเข้าใจประชาคมที่ถูกต้องมันควรจะทำอย่างไรให้กับแกนตรงนี้ แล้วเราก็ได้ แต่ตอนก่อนจะจัดเราไปคุยกับทุกพื้นที่แบบนี้ว่าใคร มา 3 วันมาได้ไหม และก็ก่อนหน้าจะมาถึงวันประชุม 15 วัน เราก็ไปอีกครึ่งหนึ่ง ยังยืนยันว่าไปได้ไหม วัวให้ใครดูแล ยางให้ใครตัด ลูกหลานให้ใครไปรับ เราก็เตรียมการอย่างดี เราใช้เงินไป 5 แสนบาท จัดเวที เรารู้จักคน แล้วก็สนับสนุนเคลื่อนต่อไปเชื่อมกับแผนชุมชน แผนท้องถิ่น เราก็ให้วิทยากรร่วมกับแกนนำภาคีเครือข่ายเกษตร กศน. พัฒนาชุมชน มหาราช สสอ. ไปเป็นพี่เลี้ยงในชุมชนต่อ ก็เลยมีแผนสุขภาพเข้ามาด้วย เมื่อก่อนแผนสุขภาพมันไม่ค่อยเจอในแผนท้องถิ่น ตอนหลังมาเชื่อมกับนโยบายของจังหวัด ชุมชนอินทรีย์

ชาย ไชยชิต: อันนี้คือมีโครงการความร่วมมือฯ ขึ้นมาแล้วใช่ไหม

จรรยา กิมพาร์: ตอนนั้นยัง

วิเชียร ไทยเจริญ: ชุมชนอินทรีย์ของผู้ว่าราชการจังหวัด นายวิชม ทองสงค์ เขาก็เชื่อมกัน โดยที่เราเคลื่อนภาคีเหล่านี้ แล้วเขาก็รู้ว่าโรงพยาบาลมหาราชมีคนทำแบบนี้อยู่ เขาก็เลยเชิญไปร่วมในกระบวนแล้วก็ไปถอดบทเรียนชุมชนต่าง ๆ ในจังหวัดนครศรีธรรมราช

ชาย ไชยชิต: บทเรียนนั้นก็คือบทเรียนชุมชนอินทรีย์ใช่ไหม

วิเชียร ไทยเจริญ: ครับ

ชาย ไชยชิต: ผมย้อนกลับไปนิดหนึ่ง ตอนที่พี่ลงพื้นที่ไป แล้วก็ไปสำรวจความต้องการของชุมชนเครือข่ายต่าง ๆ แล้วพบว่าจุดอ่อนของชุมชนก็คือการทำประชาคม มันเป็นอย่างไรทำไมเขาทำไม่เป็น เขาเรียกคนมารวมกันเฉย ๆ หรืออย่างไร

วิเชียร ไทยเจริญ: ครับ การทำประชาคม คนมารวมกันก็ไม่ได้เป็นตัวแทนของชุมชนที่ดีที่ครอบคลุม

ชาย ไชยชิต: แล้วใครมาเวลาที่เขาประชาคมแต่ละครั้ง ใครว่างก็มาหาหรือครับ

วิเชียร ไทยเจริญ: คือเหมือนเขาประชุมประจำเดือนแล้วก็จะพบปะผู้สูงอายุ มีเรื่องอะไรเขาก็แจ้งว่าจะทำอันนี้เอาไหม มันไม่ใช่ประชาคม แต่เขาเรียกประชาคม

จรรยา กิมฬาร์: มันไม่ใช่กระบวนการที่คนในชุมชนที่มีปัญหาได้พูด แต่ทุกคนจะนั่งอย่างเดียวแล้วให้ผู้นำพูด เสร็จแล้วจบ นั่นคือประชาคม

ชาย ไชยชิต: คือแจ้งให้ทราบ

วิเชียร ไทยเจริญ: คล้าย ๆ ประชาพิจารณ์ มันไม่ใช่ ก่อนหน้านั้นเราก็ไปร่วมไปสังเกตเวทีเขา บอกว่าแบบนี้มันไม่ใช่ประชาคม

จรรยา กิมฬาร์: แจ้งให้ทราบ ชาวบ้านไม่ได้มีส่วนร่วม แต่ว่าปกติมันก็ฉีกนะคะ อย่างพี่วิเชียรที่ไปทำ มันก็ขยายโรงพยาบาลให้เห็นความสำคัญของชุมชน พี่วิเชียรลงไปมันไม่ใช่เฉพาะแค่โครงการชุมชนอินทรี แต่มันขยายไปยังเครือข่ายอื่น ๆ พอชาวบ้านเขาเห็นว่าโรงพยาบาล มีเครือข่ายแบบนี้ลงไป คนจะมองเห็นปัญหาสุขภาพ อย่างน้อยทีมจะรู้เรื่องสุขภาพดีที่สุดในที่สุด ถ้าชาวบ้านด้วยกันพูดจะไม่รู้ อย่างของพี่อ้อย พี่วิเชียรไปเจอกันครั้งแรกต่างคนต่างไม่รู้จักกัน แต่ว่าเล่าว่าทำอะไรแบบนี้ พี่ก็บอกว่าเป็นลูกชานา ไปโรงเรียนต้องแบกข้าวหอบข้าวก่อน พอไปที่นาทราย พี่อ้อยไปดูลูกเมื่อวาน พี่แกไปประชุมแต่งสุทหล่อ ไปประชุมที่อื่นต่อ แล้วคนที่เป็นหมอมจะรู้เรื่องสุขภาพดีที่สุดในที่สุด มันก็เป็นกระบวนการที่เขาเข้าร่วมกับชุมชน มันเห็นความสำคัญ

วิเชียร ไทยเจริญ: มันมีหลายช่วงตอน พอเราทำแบบนี้เราเห็นเลยว่าเราเอาข้อมูลใส่การป่วย การตายของคนนครมารวมวิเคราะห์ พอวิเคราะห์เราก็มาเชิญเขาทำนโยบายสาธารณะของอำเภอเมือง เพราะว่าจริง ๆ แล้วเราอยากจะทำทั้งจังหวัด แต่เราคิดว่าเราอยู่อำเภอเมือง ถ้าจะทั้งจังหวัดมันน่าจะเป็น สสจ. ที่นี้เราทำแต่เราก็เชิญภาคีอื่น ๆ ราชภัฏ อะไรต่าง ๆ เราก็เชิญมา สข. สสส. สมาคมดับบ้านดับเมือง เราก็เชิญมาร่วมเวทีหมด ของอาจารย์จิรวิทย์ จำปา สคส. คือหลาย ๆ ส่วน ตระกูล “ส”ทั้งหลายเข้ามาเชื่อมกัน

จรรยา กิมฬาร์: โครงการความร่วมมือเขาก็เข้ามาช่วงนี้ พี่วิเชียรทำอยู่ ตอนนั้นมีประเด็นข้าว ประเด็นส้มโอที่ทางนี้มาช่วย

วิเชียร ไทยเจริญ: คือโรงพยาบาลเคยทำโครงการ เรารู้ว่าการตายของคนนครศรีธรรมราชคือ มะเร็งและเนื้องอก และเรื่อง การบริโภคมันก็ไม่ปลอดภัย โรงพยาบาลก็ของบจังหวัดไปปลูกผักสวนครัว ปลูกผักปลอดสารพิษ ปรากฏว่าจังหวัดไม่อนุมัติ ผู้อำนวยการโรงพยาบาลอนุมัติให้ 50,000 บาท ทำเอง มีแปลงให้ เจ้าหน้าที่ได้เรียนรู้ คือเราจัดเวทีเลย มีท้องถิ่น มหาวิทยาลัย สำนักงานสาธารณสุขจังหวัด เอาชุมชนมา แล้วนำเสนอข้อมูลกันว่าสารเคมีมันเข้ามากี่พันตันในแต่ละปี มันเข้ามาเมื่อไร และผลกระทบเป็นอย่างไร ก็คุยกัน และเราก็ปลูกแล้วให้ชุมชนมาเรียนรู้ เรามีการทำปุ๋ยหมัก มีน้ำหมักชีวภาพ เราเชื่อมกับเกษตรควนทองและการไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทย

จรรยา กิมฬาร์: พี่อ้อยขอขึ้นหน่อย ที่พี่วิเชียรบอกว่ามาเรียนรู้ พี่อ้อยเป็นคนหนึ่งที่พี่วิเชียรเชิญมาด้วย แล้วเราก็บอกว่าเรามีข้าวอินทรีย์

ชาย ไชยชิต: ถูกเชิญมาในฐานะเครือข่ายหนึ่งใช่ไหม

จรรยา กิมฬาร์: ตอนนั้นยังไม่ได้เป็นเครือข่าย

วิเชียร ไทยเจริญ: เราเชื่อมกันหลายตอน แล้วก็เรื่องของเกษตรผมเป็นผู้ประสานประเด็นเกษตรที่เอื้อต่อสุขภาพของจังหวัดนครศรีธรรมราช

นางจรรยา กิมพาร์: ที่นี้พี่อ้อยมีข้าว พอพี่วิเชียรประสาน เราก็ขายเลยว่าเรามีข้าวแต่เป็นข้าวที่ไม่เหมือนกับของคนอื่นคือ ข้าวเหนียวดำที่มันเป็นสาร มันเป็นยา พี่วิเชียรก็บอกว่าถ้าอย่างนั้นมันจะจัดทางของโรงพยาบาล

ชาย ไชยชิต: อันนี้คืองานนี้เป็นงานโรงพยาบาล

วิเชียร ไทยเจริญ: งานมหรหรรคมคุณภาพของโรงพยาบาล แล้วบังเอิญผมติดประชุมสมัชชาหรืออะไรสักอย่างหนึ่ง ไม่สามารถนำเสนอในงานในภาพของเวชกรรมงานชุมชนได้ ผมก็โทรหาน้องอ้อย น้องอ้อยมาช่วยนำเสนองานที่

จรรยา กิมพาร์: อันนั้นคืองานแรกที่เข้าโรงพยาบาลมหาราช พี่วิเชียรก็ประสานตลอด จากการที่ได้โอกาสจากทางโรงพยาบาลทำให้เราเปิดตลาดได้อย่างง่ายดายเลย

ชาย ไชยชิต: มันใจใหม่ สุขภาพ

วิเชียร ไทยเจริญ: เราก็กินตลาดนัดสุขภาพ ตลาดวันศุกร์ เพราะเราต้องการทำเชิงสัญลักษณ์ว่าถ้าคนเห็นตลาดนี้ต้องนึกถึงสุขภาพนะ

จรรยา กิมพาร์: มีตลาดสีเขียวด้วยของโรงพยาบาล พี่วิเชียรวิสัยทัศน์ดี

วิเชียร ไทยเจริญ: คือเราทำอะไรเราก็ดูว่าเรื่องสุขภาพเป็นเรื่องของทุกคน เจ้าตัวต้องมีส่วน คนทุกภาคส่วนต้องมีส่วน เพราะฉะนั้นไม่ว่าเราจะไปทำอะไร ที่ไหน กับใคร เชื่อมโยงกับสุขภาพทั้งนั้น เพราะฉะนั้นมันจะไม่มีประเด็นว่างานเพื่อนงานเรา คือทุกอย่างเป็นงานเราด้วยกันหมดเลย แต่ถ้าทำอะไรเรารู้ว่าหน้าที่งานเราอยู่ตรงไหน แล้วก็คุยกับ กศน. ชัดเจนมาก กศน. บอกว่าที่โรงพยาบาลไปทำอะไร เขาทำได้ด้วยทั้งนั้นเพราะเป็นเรื่องของการจัดการศึกษา การจัดการเรียนรู้ แต่เราว่าการเรียนรู้ก็คือสุขภาพ เราก็ดกผลึกความคิดว่าไม่ว่าเราจะไปทำอะไร กับคน สิ่งแวดล้อม ธรรมชาติ กับทุกสรรพสิ่งในโลกนี้ล้วนเกี่ยวกับสุขภาพทั้งนั้น เพราะฉะนั้นเป็นภารกิจที่เราต้องมีส่วนร่วม แล้วผู้บริหารก็โอเค บอกว่า 4 ทหารเสือ งานชุมชนพวกเราจะมามี 4 คนหลัก ไปเลยกับชุมชน หนังสือไม่มากก็ได้ โทรมากก็ได้ ต้องไปก่อนเพราะทำงานกับประชาชนนั้นมันรอรอบบไม่ได้อ

ชาย ไชยชิต: แสดงว่า 4 ทหารเสือคือคนที่

วิเชียร ไทยเจริญ: ตอนนั้นมีผม มีน้องสมปอง น้องสุขภาพ พี่ฐานิย์

ชาย ไชยชิต: เป็นนักวิชาการสาธารณสุขหมดเลย?

วิเชียร ไทยเจริญ: เป็นนักวิชาการสาธารณสุขหมดเลย

ชาย ไชยชิต: ทำไม 4 คนนี้ถึงขึ้นมามีบทบาทอะไรแบบนี้ได้ เพราะว่ามีวิธีคิด

วิเชียร ไทยเจริญ: หัวใจเรา มุมมองว่า เรื่องสุขภาพ ถ้าเราทำงานอยู่ในโรงพยาบาลมันทำได้จำกัดมาก ถ้าคนจะทำได้ดีมันคือแพทย์ พยาบาล นักเทคนิคการแพทย์ เอ็กซเรย์ รังสี พวกโน่น แต่นักวิชาการสาธารณสุขเราทำงานสร้างเสริม ป้องกันโรค เพราะฉะนั้นพื้นที่ของเราต้องลงชุมชน ผมไม่อยากมาลงเวลาที่นี่ ผมอยากจะลงเวลาที่ชุมชน ไปร่วมทำนา ร่วมออกกำลังกาย ร่วมทำกิจกรรม อาหาร อะไรกับเขาทั้งหมดแหละ แต่มันยังไม่ได้ แต่ถือว่าได้เยอะแล้ว

ชาย ไชยชิต: แต่นี่คือที่พี่บอกว่า ผู้อำนวยการอนุมัติให้ 4 ทหารเสือ แปลว่าวิธีคิดเขา?

วิเชียร ไทยเจริญ: หัวหน้านักกลุ่มงานโอเค ตอนนั้นรองผู้อำนวยการและตอนหลังเปลี่ยนผู้อำนวยการก็เห็นไม่มีใครว่า ก็คือส่งเสริมตลอด แล้วก็ยอมรับกันทั้งหมดเลย ทั้งกระทรวงเลย บอกว่างานภาคีเครือข่าย งานชุมชนของที่นี่แข็งแรงมาก เพราะว่าชุมชนมานำเสนอแทนกันได้ งานสาธารณสุข กศน. มาเสนอได้ มาคุยได้

ชาย ไชยชิต: ไม่มีเส้นแบ่งนะ

จรรยา กิมพาร์: ตอนเสนอแพทย์ดีเด่น เรายังตกใจ เขาคัดเลือกแพทย์ดีเด่นแล้วชุมชนมา เราจะได้คะแนนหรือเปล่า ปรากฏว่าพอมาเขาก็ชื่นชม เก่ง โรงพยาบาลมีวิสัยทัศน์

วิเชียร ไทยเจริญ: กระทรวงเขาจัดนำเสนอผลงานสุขภาพ กศน. สาธารณสุข ชุมชน อสม. เกษตรไป ไปที่กระทรวง ไปกัน 12 คนเขาเชิญ ได้ 5 คน เขาบอกไม่มีตังค์ บอกพี่เหมียวตังค์ไม่เกี่ยวแต่เราต้องไปเป็นทีม เพราะเราทำร่วมกันเป็นทีม ทางพี่ให้ได้เท่าไร ค่าเดินทางพี่ให้เท่านั้น พี่ไม่ต้องห่วง

จรรยา กิมพาร์: คือคนนครศรีธรรมราช คนได้จะเป็นแบบนี้ เงินไม่เกี่ยว แคได้ทำงานไว้มาก่อน ทำแล้วมีความสุข เขาจะไปได้ได้ ไปกันเป็นทีม

ชาย ไชยชิต: มันมีเป้าหมายเดียวกัน

จรรยา กิมพาร์: มีเป้าหมายเดียวกัน ก็จะไปกันได้

วิเชียร ไทยเจริญ: เราเอาข่าวสารนายอินทรีย์ของตอนตรงนั้น เชื่อมกับปัญญาเรือนด้วย ไปขายไม่รู้กี่กระสอบ

ชาย ไชยชิต: ในฐานะที่พี่อยู่ในภาคของราชการ ผมอยากให้พี่ลองเปรียบเทียบให้เห็นหน่อยว่า มันอาจจะมีโรงพยาบาลอื่น ๆ ไซ้ไหม ดูแลเรื่องสาธารณสุขในจังหวัดอื่น ๆ หรือพื้นที่อื่น ๆ ที่เขาไม่ได้ทำแบบนี้ ที่เขาไม่ได้มีวิธีการคิดการที่จะลงมาเชื่อมกับชุมชนหรือสร้างเครือข่าย มันมีข้อจำกัดอะไรอย่างไร

วิเชียร ไทยเจริญ: ที่จริงแต่ละที่มันก็มีอยู่ แต่ขึ้นอยู่กับว่าคนที่ทำงานอยู่ตรงนั้นกล้าที่จะคิดต่างและทำต่างใหม่ สำหรับพี่ถามว่า คนส่วนใหญ่ในโรงพยาบาลเห็นด้วยไหม เขาก็ไม่เข้าใจเราว่าหายไปไหน ไม่ค่อยเจอเลย ไปอยู่หน่วยงานอื่นหรือหรือล้วยลักษณ์เอาไปแล้ว คือล้วยลักษณ์เคยชวนแต่ผมก็ไม่พร้อมที่จะไป จริง ๆ แล้วผมก็จบปริญญาโทด้านการศึกษาจากมหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์ ศิลปศาสตร์ แล้วก็ไปเป็นอาจารย์สอนนักศึกษาแพทย์ที่ศูนย์แพทยศาสตรศึกษา สถาบันสมทบของมหิดล แพทย์ชนบทมา 11 ปีแล้ว ด้วยที่เราต้องอยู่ชุมชนตลอด ผู้อำนวยการศูนย์แพทย์ถามว่าสนใจไปเรียนปริญญาเอกไหม ผมก็ถามว่าถ้าไปแล้วมาอยู่ศูนย์แพทย์แล้วได้ลงชุมชนไหม แกบอกน่าจะได้บ้าง ถ้าเช่นนั้นผมไม่ไป ไม่ไปแล้วผมจะทำ

นา ผมก็มีความสุขที่จะได้เคลื่อนเรื่องการทำนา คือเราไป เราต้องขับรถไปเอง น้ำมันออกเอง เมื่อก่อนทำงานในโรงพยาบาล 2 ชั้นนี้จะได้ประจำ แต่ไปทำงานชุมชนมันไม่ค่อยได้เลย เพราะเขาบอกว่าตัวชีวิตมันไม่ได้กรอก ก็ต้องแครงพอสสมควร แต่เรามีความสุข มันใช่ตัวเรา และเราคิดว่าอีก 10 ปีข้างหน้า คนอื่นจะต้องทำแบบนี้ ก็สนุกกับชุมชน ไปแล้วมันไม่ต้องอะไร มาก

ชาย ไชยชิต: แท้จริง ๆ งานของสาธารณสุขมันเป็นงานที่เอื้อจะต้องทำงานกับชุมชนอยู่แล้วใช่ไหม โดยธรรมชาติของงาน

วิเชียร ไทยเจริญ: ใช่ และก็ผมมาตามงานสำนักงานหลักประกันสุขภาพแห่งชาติ (สปสช.) กองทุนหลักสุขภาพตำบล ที่ รพ.สต. เขาเขียนโครงการ ท้องถิ่นเขียนโครงการ ผมไปเป็นผู้ติดตามส่งเสริมบอกว่า “หยุดเถอะ สปสช. ต้องการให้ชุมชน คิดเองทำเองโดยวิธีของชุมชน” เพราะฉะนั้นเราไม่ต้องลากมาคิดแบบเร่อีก เพราะว่ามันคือจุดเติมเต็ม

ชาย ไชยชิต: แปลว่าที่ผ่านมาส่วนใหญ่เวลาเขาทำคือหน่วยงานคิดให้

วิเชียร ไทยเจริญ: สปสช. ก็มันยังใหม่อยู่ ชุมชนอาจจะไม่ได้รับการส่งเสริมเท่าที่ควร แต่ในฐานะเป็นกลไกขับเคลื่อนของ จังหวัดและของอำเภอเมืองก็จะไปให้ความเห็น ถ้าประชาชนคิดจะทำอะไร เราไปหนุนเสริมให้เขาได้ทำเหมือนที่เขาคิด แต่ ถ้ามันจะผิดระเบียบก็ต้องเกล่าให้เขาหน่อยหนึ่ง คือชี้เกรงใจไม่ยากปฏิเสธใคร สกว. ผมก็ร่วมเป็นที่มิจัยของอาจารย์บุญ ธรรม เทอดเกียรติชาติ ตอนปริญญาโทผมก็ได้ทุนของ สกว. ศาสตราจารย์สุทธีวงศ์ พงษ์ไพบูลย์ ของบให้มา แล้วก็ทำวิจัย เรื่องหมอฟันบ้าน สุขภาพอีกมิติหนึ่ง กระทรวงสาธารณสุขจบมาแล้วก็ให้อีกเรื่องหนึ่ง แล้วพอดีก็มาเชื่อมกับคุณธนพัฒน์

ชาย ไชยชิต: มาเชื่อมได้อย่างไร โครงการความร่วมมือฯ ของ สกว. มา

วิเชียร ไทยเจริญ: เพราะว่าที่เราทำงานภาคีเครือข่าย เราทำแล้วเราเห็น เห็นว่าคนนี้วิธีคิด เออใช่ มันเป็นวิธีคิดแบบนี้ แหละ วิธีคิดมันตรงกัน ก็คิดว่าการได้เรียนรู้กับภาคีเครือข่ายมันทำให้เราทำงานสุขภาวะมันกว้างขึ้น

ชาย ไชยชิต: แล้วตอนนั้น ตอนเริ่มแรกเลยที่โครงการความร่วมมือของ สกว. มานี้พี่เข้าไปช่งไหน และมีบทบาทอย่างไร

วิเชียร ไทยเจริญ: ตอนนั้นจะมีบุร รู้จักกับบุร รู้จักกับท่านคณพัฒน์ รู้จักกับแกน พี่ยังค์ หลาย ๆ คน ก็เรื่องของชุมชน อินทรีย์ เรื่องของงานสมัชชา มันเข้ามาหลากหลาย

ชาย ไชยชิต: พี่เป็นทีมจังหวัดใช่ไหมในโครงการความร่วมมือฯ เป็นทีมขับเคลื่อน

วิเชียร ไทยเจริญ: อยู่ทีมวิชาการ

ชาย ไชยชิต: แล้วตอนนั้นมองอย่างไร พอมีโครงการความร่วมมือฯ มา พี่มองโครงการนี้อย่างไร

วิเชียร ไทยเจริญ: ตอนแรกก็ซื้อโครงการความร่วมมือแก้ไขปัญหาคความยากจน พัฒนาสังคมและสุขภาวะ คิดว่าโครงการนี้ มันดีจังเลย ก็เข้าไปเรียนรู้เพราะว่ามันยังใหม่อยู่ เข้าไปเรียนรู้แล้วก็ช่วยคิด

ชาย ไชยชิต : ก็คือเวลาที่มีเวทีอะไรต่าง ๆ

วิเชียร ไทยเจริญ : ไซ้ แต่ด้วยพื้นที่ต่าง ๆ ผมก็ขับเคลื่อนอยู่กับสมาชิกประเด็นเกษตรที่เอื้อต่อสุขภาพ ก็เลยว่ามันเชื่อมกันได้ เรื่องของบัญชีครัวเรือนผมก็ดึงเข้ามาในโรงพยาบาล

ชาย ไชยชิต: ฟังแล้วให้ฟังหน่อย หัวใจสำคัญอย่างหนึ่ง เครื่องมือสำคัญอย่างหนึ่งของโครงการความร่วมมือของ สกว. ก็คือการเอาบัญชีครัวเรือนมาให้กับข้อมูลไซ้ใหม่

วิเชียร ไทยเจริญ: ครับ

ชาย ไชยชิต: พี่ก็ได้เข้าไปร่วม ก่อนหน้านี้พี่รู้จักกับบัญชีครัวเรือนมาก่อนไหม

วิเชียร ไทยเจริญ: ไม่รู้จัก

ชาย ไชยชิต: แล้วเครือข่ายชุมชนที่พี่ลงไปเขามีการทำบัญชีครัวเรือน?

วิเชียร ไทยเจริญ: มี

ชาย ไชยชิต: แต่ตัวเราเองไม่รู้จัก

วิเชียร ไทยเจริญ: ก็คิดว่าเป็นเรื่องใหม่ที่เราจะรู้ และเห็นดีก็เอามาทำในโรงพยาบาล

ชาย ไชยชิต: แปลว่าพี่ก็ได้เรียนรู้ด้วยไซ้ใหม่

วิเชียร ไทยเจริญ: ไซ้ ก็เชิญชุมชนมาทำ เชิญพี่หมี ที่ถ้าพรรณามา ตอนนั้นผมตามงานให้ สสส. เป็นพี่เลี้ยงพัฒนาโครงการและติดตามประเมินผล ไปแล้วเห็นเขาทำอันนี้ดี ก็เลยขอให้เขามาช่วย ค่อยกับเจ้าหน้าที่โรงพยาบาลฟัง

ชาย ไชยชิต: พี่เริ่มอย่างไร เริ่มเข้ากับผู้อำนวยการโรงพยาบาลก่อนหรืออย่างไร

วิเชียร ไทยเจริญ: คือโรงพยาบาลเรามีแผนพัฒนาคุณภาพชีวิตบุคลากรอยู่แล้ว และผมก็เป็นคนทำกระบวนการแผนพัฒนาคุณภาพชีวิตของโรงพยาบาล คือเราจะมีแกนที่คิดเรื่องนี้ เราจะบอกว่าดูแลคุณภาพชีวิตคนอื่น สุขภาวะของคนอื่นตั้งเยอะ แต่ทำไมบุคลากร เราก็เป็นชุมชน ๆ หนึ่ง เราก็ทำแผน ก็มีหลาย ๆ อย่าง แต่ผมทำได้พักหนึ่งก็มีการกิจที่จะต้องไประนองอยู่ช่วงหนึ่ง ก็เพิ่งกลับมาก็ยังไม่ได้ต่อ

ชาย ไชยชิต: แล้วดีไหมช่วงแรกที่เอาบัญชีครัวเรือนเข้ามา

วิเชียร ไทยเจริญ: ดี ที่งานชักฟอกเขาทำได้ดี มีหลายส่วน เกสซาก็เข้า อะไรก็เข้า เข้ากันหลายฝ่าย

ชาย ไชยชิต: แล้วมันช่วยให้เห็นข้อมูล หรือมันนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมไหม

วิเชียร ไทยเจริญ: เห็นข้อมูล ก็เปลี่ยนแปลง เวลาที่เขาไปโสตฯจะต้องเฉพาะรายการที่จำเป็น ไปแล้วก็เท่าที่จัดไว้

ชาย ไชยจิต: เพราะมันเห็นรายจ่ายใช่ไหม

วิเชียร ไทยเจริญ: เห็นรายจ่าย

ชาย ไชยจิต: แล้วนอกจากนี้ ในระหว่างที่โครงการความร่วมมือมันเดินไป บทบาทของฟีก็คือ

วิเชียร ไทยเจริญ: ปกติก็จะมีเครือข่ายเพิ่มขึ้นและก็ขยายไปกว้างขึ้น

ชาย ไชยจิต: คื่องานที่มันทำอยู่ในมือเรานั้นก็เกี่ยวข้องกัน

วิเชียร ไทยเจริญ: เยอะๆ มันเกี่ยวข้องกันทั้งหมดเลย แล้วโครงการความร่วมมือมันสอดคล้องหมด ชุมชนอินทรีย์ของผู้ว่าราชการจังหวัด เรื่องของงานสุขภาวะของชุมชนที่โรงพยาบาลต้องส่งเสริมอยู่ไปด้วยกันหมดเลย ไม่แตกต่าง

ชาย ไชยจิต: ก็แปลว่ามันก็คือการมาหนุนเสริมการทำงานเครือข่ายใช่ไหม

วิเชียร ไทยเจริญ: ครับ

ชาย ไชยจิต: จริง ๆ เครือข่ายในพื้นที่เรามีอยู่แล้ว

วิเชียร ไทยเจริญ: มีอยู่แล้ว และเราก็สร้าง

ชาย ไชยจิต: แล้วโครงการความร่วมมือฯ เวลาที่มันมีภาควิชาการมา มี สกว. มา มันช่วยให้การทำงานเครือข่ายในพื้นที่มันมีจุดแข็งหรือมันดีขึ้นอย่างไร

วิเชียร ไทยเจริญ: ดีขึ้น เพราะว่าเรามีพื้นที่ปฏิบัติการร่วมกัน เรามีประเด็นที่ขับเคลื่อนร่วมกัน และหนุนเสริมกัน เพราะว่าแนวคิดที่คุยกับผู้ว่าราชการจังหวัด นายวิชม ทองสงค์ ผู้ว่าราชการจังหวัดยังบอกว่าชุมชนอินทรีย์บวกกับสุขภาวะนี้แหละคือความสมบูรณ์แบบ

ชาย ไชยจิต: รบกวนให้พี่ช่วยอธิบายเรื่องชุมชนอินทรีย์ให้ผมฟังหน่อยว่า concept (แนวคิด) มันคืออะไรที่ทำกันมา

วิเชียร ไทยเจริญ: ในมุมมองที่คิดง่าย ๆ ของฟีก็คือว่ามันทำให้ชุมชนรู้จักตนเอง และก็พึ่งตนเองได้ภายใต้หลักเศรษฐกิจพอเพียง

ชาย ไชยจิต: แต่ที่พี่เราใช้ชื่อว่าชุมชนอินทรีย์

วิเชียร ไทยเจริญ: ชุมชนอินทรีย์ อยู่ดีมีสุข อะไรของเขา เขามียาวกว่านี้ แต่โรงพยาบาลตอนนั้นเราทำในมิติสาธารณสุขชุมชนเข้มแข็ง คนไทยแข็งแรง และเราก็หลอมเรื่องเข้าด้วยกัน

ชาย ไชยชิต: รูปธรรมของการทำให้นโยบายหรือแนวคิดคือชุมชนอินทรีย์มันเกิดขึ้น มันเห็นได้จากอะไร โดยเฉพาะของ
ผู้ว่าราชการจังหวัดที่ผู้ว่าราชการจังหวัดผลักดัน

วิเชียร ไทยเจริญ: เพราะว่ากระบวนการมันขับเคลื่อนไปทางโครงสร้าง ไปในพื้นที่ต่าง ๆ

ชาย ไชยชิต: ก็คือโครงสร้างปกครอง

วิเชียร ไทยเจริญ: ปกครองส่วนหนึ่ง แต่ว่าสิ่งที่มันเกิดมันคงอยู่ที่ตัวชุมชน เพราะเวลาโครงสร้างเปลี่ยน ระบบอำนาจ
มันเปลี่ยน กลไกจังหวัดมันไม่มีพลังเหมือนก่อน แต่ก็ยังดีว่าทุกผู้ว่าราชการจังหวัดที่มาทุกคนก็ยังเห็นคุณค่าของชุมชน
อินทรีย์อยู่ แต่ตัวชุมชนนั้นเขาเดินของเขาอยู่แล้ว ไม่ว่าผู้ว่าราชการจังหวัดจะอยู่หรือไม่อยู่ชุมชนได้รับประโยชน์จากตรงนี้
แล้ว ชุมชนจะทำต่อ

ชาย ไชยชิต: แปลว่าที่ผ่านมา การเคลื่อนโดยเฉพาะเรื่องชุมชนอินทรีย์ของเรามันอาศัยโครงสร้างแนวดิ่งใช่ไหม ก็มีผู้ว่า
และส่วนราชการ

วิเชียร ไทยเจริญ: ทั้งแนวดิ่งแนวนราบ

ชาย ไชยชิต: แนวนราบก็คือ เครือข่ายของพวกเราเอง

วิเชียร ไทยเจริญ: คือคนเขาพูดว่ารัดดวงเดียวกัน คนที่มีแนวคิดคล้าย ๆ กัน คนใต้เรียกรัดดวงเดียวกัน

ชาย ไชยชิต: รัดดวงคือ

วิเชียร ไทยเจริญ: รัดดวงก็คือคนคอเดียวกัน แนวคิดเดียวกัน เข้าใจกัน รู้ใจกัน

ชาย ไชยชิต: มันก็เลยไม่แยก ต่างคนก็ต่างทำบทบาทของตัวเองใช่ไหม ราชการทำตามโครงสร้างก็ทำเหมือนกัน เราทำ
เครือข่ายแนวนราบ ภาคีเราก็อำ

วิเชียร ไทยเจริญ: เพราะว่าหลังจากเราขับเคลื่อนไปได้ระดับหนึ่ง ภาคี ผู้ปฏิบัตินะ ทำกันแต่เราทำอะไรล่ะ บางครั้งบาง
หน่วยที่หัวหน้ายังมีกรอบของหน่วยงานตัวเองแล้วไปทำงานเพื่อน ถ้าเช่นนั้นก็ลงนาม MOU (บันทึกความเข้าใจ) ก็ไปชวน
ไปหารือกับนายอำเภอ ก็ปรึกษานายอำเภอแล้วก็เดินหน้า ตอนนั้นนายอำเภอ นายไกรลาส แก้วดี แต่นายอำเภอคนหลังก็
รับช่วงต่อ เราว่าให้หัวหน้าได้รับรู้เรื่องราว เราก็เลยทำข้อตกลงร่วมกัน ก็มี 32 องค์การ มาลงนามร่วมกันที่ท่าซัก

ชาย ไชยชิต: เป็นราชการระดับไหน

วิเชียร ไทยเจริญ: ระดับอำเภอเมือง แต่ก็มีหน่วยงานระดับจังหวัด เช่น สำนักงานปศุสัตว์จังหวัด สำนักงานประมงจังหวัด
สำนักงานทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมจังหวัด มหาวิทยาลัยของอาจารย์บุญธรรม และโครงการความร่วมมือฯก็มาลง
นามร่วมด้วย

ชาย ไชยชิต: อันนี้น่าสนใจว่าใครเป็นคนทำให้หน่วยต่าง ๆ เหล่านี้หันหน้ามาลงนามกันได้

วิเชียร ไทยเจริญ: ก็เรานี้แหละ

ชาย ไชยชิต: เราก็คือเป็นขบวนเครือข่าย

วิเชียร ไทยเจริญ: เป็นขบวนเครือข่าย คนปฏิบัติการ

ชาย ไชยชิต: เพราะอะไรเราถึงเห็นว่ามันจำเป็นต้องมาลงนาม MOU

วิเชียร ไทยเจริญ: เพราะว่ามีผู้ปฏิบัติบางหน่วยบอกหัวหน้าว่าไปทำงานเพื่อน

ชาย ไชยชิต: ไปทำงานเพื่อนแปลว่ามันไม่ใช่งานเรา ไปทำทำไม

วิเชียร ไทยเจริญ: ใช่ เรากียังรู้สึกว่าการทำไม่มองแบบนั้น

ชาย ไชยชิต: เช่น สาธารณสุขฯไปทำงานเกษตรฯทำไม อย่างนี้หรือครับ

วิเชียร ไทยเจริญ: เกษตรฯ กศน. เขาก็บอกว่านี่มันงานสาธารณสุข เขาก็จะมองแต่งงานสาธารณสุข

ชาย ไชยชิต: อันนี้คือ ปัญหาที่เราเจอเลยในฐานะผู้ปฏิบัติงาน

วิเชียร ไทยเจริญ: แต่ว่าผู้ปฏิบัติบอกว่ามันใช่งานเราทั้งหมดเลย ก็เลยอยากจะให้หัวหน้าเขาเข้าใจกัน ก็เปิดเวทีเลย ลงนามกันที่ทำซัก

ชาย ไชยชิต: การลงนาม จริง ๆ การลงนามมันเป็นแค่รูปแบบใช้ใหม่ แต่สาระสำคัญคือเราต้องการให้หัวหน้าหน่วยงานมีความเข้าใจตรงกันใช้ใหม่

วิเชียร ไทยเจริญ: หนึ่งนี่ยากให้เขาได้มาเห็นความสำคัญ เข้าใจตรงกันและก็เปิดพื้นที่ให้ลูกน้องได้มาทำงานร่วมกัน หัวหน้าได้มาแลกเปลี่ยนกัน ได้พบปะแลกเปลี่ยนกัน ที่สำคัญมันเป็นเครื่องมือในการทำงานร่วมกัน

ชาย ไชยชิต: นานใหม่กว่าการที่จะมาดึงหัวหน้าส่วนหัวหน้าหน่วยงานมา ก่อนจะมาถึงการทำ MOU

วิเชียร ไทยเจริญ: ก็นานนะ เราเคลื่อนมาสักปีกว่า ๆ แล้วเราคิดว่ามันจำเป็นต้องทำแบบนี้แล้ว ก็ประชุมทีมย่อยกัน 2-3 รอบ แล้วก็ร่างกันมา ส่วนหนึ่งพอร่างกันมาเราก็มีการประชุมสัญจร ตอนนั้นทีมประชุมสัญจรไปทุกที่ แล้วแต่ละที่เวลาใครไป เขาก็จะเป็นเจ้าภาพจัดเลี้ยงอาหาร ค่ายกัน

ชาย ไชยชิต: “เจ้าภาพ” หมายถึงหน่วยงานใช้ใหม่

วิเชียร ไทยเจริญ: หน่วยงาน เช่นว่า ทางนี้เริ่มแรกเราหาราชเราจัดเลย พอครั้งที่ 2 เราบอกว่า ครั้งนี้ให้ กศน.น ะ ต่อไปก็ทำแผนร่วมกัน ก็จัดทำแผนเลยว่า อบต. มะม่วงสองต้นรับเดือนไหน ทำเรือรับเดือนไหน ที่ไหนรับเดือนไหน

ชาย ไชยชิต: การประชุมสัญจร วัตถุประสงค์ของการจัดคือ

วิเชียร ไทยเจริญ: เพื่อเอาพื้นที่เรียนรู้

ชาย ไชยชิต: ให้เขารู้ใช้ไหม

วิเชียร ไทยเจริญ: ครับ เราจะผลัดกันเป็นเจ้าภาพ หนึ่ง ไม่อยากให้คิดว่าหน่วยงานใดหน่วยงานหนึ่งเป็นเจ้าภาพหลัก แต่เราทุกคนคือเจ้าภาพร่วม หมุนเวียนกัน สอง ก็คือเอาพื้นที่เหล่านั้นเป็นพื้นที่เรียนรู้ เอากิจกรรมที่มันเกิดขึ้นตรงนั้นเป็นพื้นที่เรียนรู้ แต่มันไม่ได้ราบรื่นนะ ทำไปก็สะดุดไป

ชาย ไชยชิต: เวทีประชุมสัญจรเราจัดกิจกรรมอะไรอย่างไร มีการพูดคุยอะไรอย่างไร เล่าบรรยากาศให้ผมฟังหน่อยครับ

วิเชียร ไทยเจริญ: เราก็บอกว่า “ที่ไหน” ครั้งแรก ๆ ก็หน่วยงานไหนมีอะไรบ้าง เราก็มาร่วมกันแล้วมาบูรณาการกัน

ชาย ไชยชิต: แะแล้วก็บูรณาการ แบ่งงานให้ดู แล้วบูรณาการตามบทบาท แปลว่าการมีเวทีประชุมสัญจร มันทำให้หน่วยต่าง ๆ ได้คุยกันใช้ไหม

วิเชียร ไทยเจริญ: ใช่ ได้คุยกัน แล้วก็ที่สำคัญคือไม่ได้คิดว่าเป็นของใครแล้วเราร่วม แต่ว่าเราพร้อมที่จะเป็นเจ้าภาพหลักแล้วเราเคลื่อนไปด้วยกัน

ชาย ไชยชิต: เพราะสักวันหนึ่งเราก็เป็นเจ้าภาพในพื้นที่นั้นใช้ไหม แล้วเวลาที่กลุ่มเป้าหมายของการจัดเวทีประชุมสัญจรมีทั้งระดับปฏิบัติ และทั้งระดับหัวหน้าไหม

วิเชียร ไทยเจริญ: ก็มีเหมือนกัน แต่บางครั้งก็มันไม่ได้คือเวทีหัวหน้า มันไม่ค่อยเกิด

ชาย ไชยชิต: ไม่ค่อยเกิดเพราะ เขาไม่ว่างหรือ

วิเชียร ไทยเจริญ: อาจจะกลไกที่จะขับเคลื่อนคนในระดับหัวหน้ามาคุยกันเอง มันไม่มีกลไกขับเคลื่อนหัวหน้า

ชาย ไชยชิต: ไม่มีกลไกขับเคลื่อนหัวหน้าแปลว่าหัวหน้าทุกคนก็ใหญ่พอ ๆ กัน

วิเชียร ไทยเจริญ: ใช่ อีกอย่างหนึ่งตรงนี้มาจากผู้ปฏิบัติ

ชาย ไชยชิต: ล่างขึ้นบนใช้ไหม ไม่ได้มาจากข้างบน

วิเชียร ไทยเจริญ: แนวคิดนี้มาจากผู้ปฏิบัติที่คนรับผิดชอบเดียวกัน แล้วเราอยากให้เกิด และเราอยากให้หัวหน้ามาหนุนเสริม แต่ว่าในวิถีจริง ๆ หัวหน้าไม่ค่อยได้คุยกัน แต่เราก็กางงานได้สะดวกขึ้น

ชาย ไชยชิต: แต่อย่างน้อยหัวหน้าไม่ได้คุยกัน แต่การประชุมสัญจรและการทำงานของทีมน้อยมันนำไปสู่การลง MOU ได้

วิเชียร ไทยเจริญ: ได้ และเราก็เอาเครื่องมือตัวนี้ บางครั้งหัวหน้าส่วนระดับอำเภอก็จะหนีบแฟ้ม MOU ไปหาภาคี พวกเราลงนามกันวันนั้นว่าอย่างนี้ ก็เลยมาสานต่อกันได้

ชาย ไชยชิต: มันติดขัดอย่างไร มันยากอย่างไร การที่จัดเวทีการประชุมกว่าที่จะนำมาสู่การลง MOU ได้

วิเชียร ไทยเจริญ: ที่จัดประชุมมาลงนาม MOU มันไม่ยาก แต่ว่าเวทีที่จะขับเคลื่อนต่อไป บางหน่วยงานไม่มีงบประมาณที่จะเป็นค่าใช้จ่าย

ชาย ไชยชิต: แปลว่าหน่วยงานไม่ได้มีจัดสรรงบประมาณ หรือโครงการอะไรจะรองรับงานแบบนี้ มีแต่งงานในหน้าที่ตัวเอง แต่งานที่จะทำร่วมกันเขาไม่สนใจหรืออย่างไร

วิเชียร ไทยเจริญ: ใช่ ไม่ได้จัดสรรงบประมาณหรือโครงการอะไรจะรองรับแบบนี้ บางหน่วยงานไม่มี แต่ท้องถิ่นเหมือนที่มะม่วงสองต้นเขาก็กเลี้ยง บางจากเขาก็กเลี้ยง หลายที่เขาก็กเลี้ยง แต่บางพื้นที่ไม่ได้มีงบ แต่มหาราชก็บอกว่าถ้าที่ไหนไม่พร้อมจริง ๆ มหาราชยินดีจัดให้แต่เราก็เกรงใจ เราก็อยากให้เขาได้ ก็ส่วนหนึ่ง

ชาย ไชยชิต: MOU มันเป็นเครื่องมือที่สำคัญ มันสำคัญมากอย่างไร แล้วมันช่วยทำให้งานการเคลื่อนของเราแบบร่วมมือกันง่ายขึ้นได้อย่างไร

วิเชียร ไทยเจริญ: หนึ่งเรามีข้อตกลงว่าเราจะร่วมมือกันเรื่องอะไรบ้าง มันมีประเด็น แล้วพอเราเคลื่อนงานไปได้ระดับหนึ่งเราก็ให้แต่ละพื้นที่ที่มีผลงานเด่นมานำเสนอ

ชาย ไชยชิต: ก็คือดูความคืบหน้าในการทำงานร่วมกันใช่ไหม การนำเสนอก็คือการผ่านเวทีประชุมสัญจรแบบนี้ใช่ไหม

วิเชียร ไทยเจริญ: ครับ นำเสนอพื้นที่ย่อย แต่ถ้าปีเราเปิดพื้นที่ที่มหาราช

ชาย ไชยชิต: เวทีประจำปี

วิเชียร ไทยเจริญ: ประจำปี เรามีเวทีแลกเปลี่ยนในห้องประชุม แต่บริเวณด้านล่าง ไม่ว่าเครื่องแกง ปูดำ ผัก ข้าวสาร ขนมที่เกิดจากผลิตภัณฑ์ชุมชนเต็ม

ชาย ไชยชิต: ก็คือทุกประเด็น ทุกพื้นที่ ทุกเครือข่ายมา

วิเชียร ไทยเจริญ: ปูดำ เครื่องแกง ข้าวสาร วึ่งไปเอาไม่รู้ที่รอบ

จรรยา กิมฬาร์: โรงพยาบาลที่ตลาด พี่อ้อยไม่คิดว่ามันจะเป็นตลาดที่หมอบอยู่กับเราเรื่องสุขภาพ ที่พี่อ้อยบอกพี่วิเชียร ก่อนที่วิเชียรไม่อยู่ คนที่เป็นนายแพทย์ลงมาคุยกับเราเรื่องสุขภาพ เช่น ผักแบบนี้ เขาไม่เคยรู้เลยว่ายอดผักแบบนี้กินแล้วป้องกันอะไรได้บ้าง มันด้านอนุมูลอิสระอย่างไร เราต้องอธิบายให้เขาฟัง ซึ่งเป็นเรื่องที่น่าแปลกคนที่เรียนหนังสือสูง ๆ กับเรียนรู้เรื่องทางวิชาการ แต่ว่าเรื่องพวกนี้ไม่รู้เลย คือไม่รู้จริง ๆ

วิเชียร ไทยเจริญ: ไม่รู้ เขาไม่เคยเห็นการทำนา พอตื่น้องอ้อยมาออกแบบบุธ “นิทรรศการมีชีวิต” เอาแปลงนามาเลย ยกแปลงนาให้เห็นวิถีทำนา

จรรยา กิมพาร์: ความคิดของเขาก็คือเขาซื้อข้าวสารมากิน เขาไม่ได้คิดว่ากระบวนการผลิตข้าวว่าจะได้ข้าวสารขึ้นมามันทำอย่างไรบ้าง ไม่รู้เลย เขาเหมือนกับเด็กอนุบาลที่เพิ่งไปเรียนรู้

จรรยา กิมพาร์: ตื่นตาตื่นใจมาก คนเป็นหมอ ฟ้ออ้อยยังง เขาพูดกับเราเรื่องสุขภาพ บางเรื่องเขาถามเราด้วยซ้ำ ไปแล้วเราเป็นคนตอบ คือมันเป็นเรื่องที่มีหัตถ์จรรย

ชาย ไชยชิต: ในความรู้สึกเราคือมันเปลี่ยนบทบาทเลย เวลาเราหาหมอนี่เรามองหมอ?

นางจรรยา กิมพาร์: ใช่ มีความรู้เยอะ

วิเชียร ไทยเจริญ: มันมีความจริงอย่างนี้อยู่ว่า หมอ พยาบาล มีความรู้เรื่องสุขภาพดี แล้วหมอนี้ดีมาก แต่วิถีชีวิต วิถีบริโภคของหมอเลือกไม่ได้

ชาย ไชยชิต: เลือกไม่ได้ ไม่มีที่ให้เลือก หรือไม่มีความรู้

จรรยา กิมพาร์: เลือกไม่ได้ ไม่มีที่ เวลาที่มีจำกัดต้องไปซื้อตามห้าง

วิเชียร ไทยเจริญ: ถ้าถามว่าตรงนี้แหละ ถ้าจะดูจริง ๆ นักศึกษาแพทย์ถามว่าถ้าอาจารย์จะเจอ เจอได้ไหน เจอได้หน้าลิคอร์ คืออยู่ตรงนี้ไง เขาฝากชีวิตไว้กับตรงนี้

จรรยา กิมพาร์: มันเป็นวัฒนธรรม

ชาย ไชยชิต: ไม่มีให้เลือกนะ เท่าที่เวลามืออยู่ก็ต้องกินเท่าที่มี

จรรยา กิมพาร์: อาหารส่วนมากจะปรุงสำเร็จ

วิเชียร ไทยเจริญ: ถามว่าชุมชนเขาไม่ต้องมีความรู้ที่ซับซ้อนแต่เขาทำนาอินทรีย์ ปลุกผักสวนครัวปลอดสารพิษ เขากินปลากินไรที่ปลอดภัย ความรู้ไม่ต้องเยอะแต่เขาเข้าถึงได้เลย แต่หมอมมีความรู้ตั้งเยอะเข้าถึงไม่ได้

จรรยา กิมพาร์: เหมือนที่ฟ้ออ้อยบอกว่า คุณพ่อคุณแม่ส่งให้เราเรียนเราไม่ได้เรียนรู้วิถีชีวิตในชุมชนท้องถิ่น แต่เราไปเรียนความรู้ทางวิชาการ แล้ววันหนึ่งสมมติว่าเรามาเป็นหมอ มาเป็นผู้พิพากษา เราลืมที่จะเรียนรู้เรื่องราวพวกนั้น เพราะฉะนั้นไม่มีโอกาสที่จะเลือก เลือกในสิ่งเหล่านั้นได้ ฟ้ออ้อยถึงบอกว่ามันน่าจะมีหลักสูตรท้องถิ่นที่ให้ห้อง ๆ เรียนรู้ตั้งแต่ตอนเด็ก ๆ พอโตขึ้นมา เหมือนฟ้อวิเชียรมาเป็นหมอ อย่างน้อยความรู้ก็ทำให้เรามีประสบการณ์ มีความรู้ขึ้นมาปรับใช้ในชีวิตได้หรือถ่ายทอดได้

วิเชียร ไทยเจริญ: คนรุ่นใหม่เห็นแต่ข่าวสารไม่รู้ว่ามีที่มาอย่างไร เพราะว่าง่าย ๆ เลยไปถอดบทเรียนที่หัวโतर มีคนเล่าในเวทีว่าพ่อเผ่าพาหลานนั่งมอไซด์ไปริมถนนคันนา แล้วเป็นช่วงที่ข้าวออกรวง หลานถามพ่อเผ่าว่า พ่อเผ่า ๆ นี่ดอกอะไร สวยจังเหมือนกันหมดเลย พ่อเผ่าบอกว่าแม้ง ไม่รู้จักข้าว นี่กว่าดอกอะไรเหมือนกันไปหมด เต็มทุ่งไปหมดเลย

จรรยา กิมพาร์: แล้วมีอยู่รายหนึ่งของพี่เชียรเล่าเมื่อกี้ว่าสมาคมดับบ้านดับเมือง สมาคมดับบ้านดับเมืองในความหมายของคนใต้คือสมาคมจัดบ้านจัดเมือง แต่ว่ามีลูกของพี่พะยะที่เป็นประธานโครงการ อาจารย์ให้เขียนเรื่องราวของการทำนา แกบอกว่าลูกแกส่งกระดาษเปล่า ไม่รู้จักนาข้าวว่าเป็นอย่างไร เขียนไม่ได้ นั่งเขียนเรียงความเรื่องนาข้าวไม่ได้ก็ส่งกระดาษเปล่า มันเป็นเรื่องน่าคิดนะ คือกระบวนการไม่รู้เรื่องเลย รู้จักแต่ข้าว กินแต่ข้าว กระบวนการอะไรเขียนไม่ได้

วิเชียร ไทยเจริญ: ที่ผมมีโอกาสได้ไปสัมภาษณ์คนอายุ 100 กว่าปี อำเภอพระพรหมที่ข้างซ้าย ส่วนใหญ่คือ เขาจะกินเรียบง่าย และก็ชอบทำบุญไปวัด ลูกหลานจะเปิดเพลงเสียงดัง เขาไม่เครียด ไม่ห้าม เขารับได้ คือวิถีของคน เขาชอบกินกล้วยน้ำหว้า กินน้ำพริก ผักชุ่ม แกงเลียง

ชาย ไชยชิต: อันนี้คือวิถีดั้งเดิม

วิเชียร ไทยเจริญ: คือวิถีของคน 100 กว่าปี คนที่อายุ 100 กว่าปีทำไปๆ ก็ทำบุญ เขาไม่เครียด คือวิถีเขา หลานจะเปิดเพลงดัง เขาก็เฉย อยู่ได้ ชีวิตเรียบง่ายแต่อายุยืน

จรรยา กิมพาร์: อากาศเขาก็ดี เหมือนพี่วิเชียรบอกว่ามันเลือกไม่ได้ชุมชนในเมือง ไม่มีโอกาสเลือก

วิเชียร ไทยเจริญ: ผมเมื่อก่อนอยากทำงานวิชาการ อยากได้งบประมาณทำวิชาการ ทำวิจัย อยู่สาธารณสุขอำเภอ ของงานวิจัยเขาให้ 5,000 บาท พอมาอยู่มหาราชที่แรกเขาให้ 100,000 บาท ก็บอกว่าอยู่ชุมชนเราไม่มีเอกสารทางวิชาการเลย เราถอยหลังมาก ก็เลยรุกรมอยู่โรงพยาบาลศูนย์ พอมาอยู่โรงพยาบาลศูนย์กลับพบความจริงว่าผมต้องกลับไปทำงานที่ชุมชน เมื่อผมเข้าใจกระบวนการวิจัยอะไร จนจบปริญญาโทเสร็จก็วิธีคิดกลับ ผมไม่ได้อยู่ห้อง ห้องผมจะมีโต๊ะ ตัวอยู่ชุมชน

จรรยา กิมพาร์: พี่วิเชียรจะใกล้ชิดชุมชน แกจะเป็นคนน่ารัก ลูกชานาเก่า ภูมิหลังแกเป็นคนน่ารักมากและทุกพื้นที่จะรู้จักหมด ส่วนมากเราดูจากหลาย ๆ หน่วยทางที่เข้าไปหาชุมชน ส่วนมากไปชาวบ้านก็สวัสดิ แต่ความเป็นพี่ความเป็นน้อง ความรู้สึกเหมือนเครือญาติแทบจะไม่ค่อยมี แต่รายนี้ไปจะเรียบร้อยดีมากเลยคือทุกคนจะรู้ เหมือนชาวบ้าน เหมือนพี่อ้อย สัมผัสกับหน่วยงานเรารู้ว่าคุณมาหาเราเนีมาแบบไหน แต่ไม่ใช่ เขาไม่ได้มาหาเราแบบหน่วยงานมา แต่มาหาเราแบบเป็นพี่เป็นน้อง อย่างพี่วิเชียรมีญาติมีอะไรมาจากกรุงเทพฯ มีลูกมีไรไปหาพี่อ้อย มันเป็นเรื่องญาติที่ไม่ได้รู้จักแค่พี่อ้อย มันรู้จักที่บ้าน รู้จักลูก พี่อ้อยจะรู้บ้านพี่วิเชียรว่าลูกเป็นอย่างไรอะไรแบบนี้คะ มันจะถึงกันหมด

วิเชียร ไทยเจริญ: ส่วนหนึ่งที่ผมมาอยู่โรงพยาบาลศูนย์มีญาติพี่น้องเกิดขึ้นเยอะแยะเลย เพราะว่าเวลาเขาเดือดร้อน บางทีมาเจอที่เขายอยู่ ICU เขาไม่มีที่พัก ผมเช่าบ้านอยู่หน้าโรงพยาบาล บ้าน 2 ชั้น ผมก็พาไปอยู่ 4 ครอบครัว อยู่กันเป็นครึ่งปี ตอนนั้นก็กลายเป็นญาติกันมา 10 กว่าปีแล้ว เหมือนครอบครัวเดียวกัน ก็มาเจอกลางคืนกลับมาจากที่ไหนจำไม่ได้ ดึกมากแล้ว คนแก่คนหนึ่งนั่งกุมขมับอยู่ใต้ต้นปาล์ม ผมก็ไปถามมีอะไรให้ผมช่วยไหมครับ เขาบอกว่าลูกเสียชีวิต จะพากลับสุราษฎร์ธานีแต่ไม่มีรถ ผมก็ติดต่องรถส่งกลับ

ชาย ไชยชิต: แต่คนที่นี่ไม่ได้เป็นเหมือนพี่ทุกคนใช่ไหม

จรรยา กิมฬาร์: ไม่ได้เป็น หายาก แทบจะไม่มี จริง ๆ มันอยู่ที่ใจ

นายวิเชียร ไทยเจริญ: บางคน จริง ๆ เราารู้สึกว่าคนแก่ ๆ มานั่งกุมขมับอยู่คนเดียว มันน่าจะมีปัญหาอะไรสักอย่าง ก็เลยแวะไปถาม ผมก็เคยเลี้ยงนะ เห็นคนร้อง แล้วเขาก็นั่งปรับทุกข์เขาก็ระบายให้ฟัง ตอนนั้นผมขึ้นมาตรวจเวร เสร็จแล้วเขาบอกว่าเขาพาลูกที่เพิ่งคลอดส่งมาจากสืบลกลับ ถ้ากลับดึกตาย เขาก็บอกว่า “เขาไม่มีตังค์จะเผ่า” ผมบอกว่า “อย่างนี้นะคุยกับพี่ให้ชัดเจนว่าน้องจะไม่ทิ้งลูกและจะช่วยดูแลให้” ก็ 2 เดือนอยู่ nursery ผมมาดูแล” จนพยาบาลบอกว่าพ่อเด็กมาแล้ว และเขาก็หาย ผมก็โทรเลขให้เขามาเอาไป เขาก็มารับ บางทีผมมาผมไม่ได้อยู่ที่ห้อง เขาก็เอาปลาทะเล เขาเป็นชาวประมง เขาก็ใส่ตุ๋นเย็น ผมก็ให้พ่อครัวเอาไปกินกัน อีก 2 ปี เขาพาเด็กคนนั้นมาเยี่ยมผม คือใจเราอดไม่ได้ สงสาร

จรรยา กิมฬาร์: มันคือความสุข ที่พี่อ้อยบอกว่ามันไม่ได้อะไรก็จริงแต่มันได้ความสุข มันได้ความรู้สึกดี ๆ อย่างพี่วิเชียร มันควรจะถ่ายทอด ในเมื่อมีคนแบบนี้มันน่าจะมีหน่วยงานราชการที่มีคนแบบนี้

ชาย ไชยชิต: แล้วมีไหมพี่ หน่วยงานราชการอื่น ๆ ถ้าไม่ใช่สายสาธารณสุข มีคนแบบนี้ไหมที่ลงไปชุมชนแล้วทำด้วยงานแบบนี้จริง

วิเชียร ไทยเจริญ: มี มันจะมีทุกหน่วยงานด้วยซ้ำ เราเลยเจอคนรัตรดวงเดียวกันนี่ คือวิธีคิดเรา เหมือนกันแล้วเราก็กินกันได้

ชาย ไชยชิต: เพราะเวลาเราเจอ เราก็กินงานในพื้นที่ เป็นคนส่วนน้อยใช้ไหม

จรรยา กิมฬาร์: มี มีเยอะ คือเขาจะมองแบบนี้ว่าเป็นคนบ้า เป็นคนส่วนน้อย จะมองว่าเป็นกะดำ พวกนี้อยู่ในหน่วยงานเพื่อนจะมองอีกแบบหนึ่ง แต่ว่าไปชุมชนเขาจะชอบ

ชาย ไชยชิต: แต่พอมาเจอกันก็คือรัตรดวงเดียวกัน

วิเชียร ไทยเจริญ: รัตรดวงเดียวกัน ถูกคอ คูกัน แนวคิดเดียวกัน ไปด้วยกันได้

จรรยา กิมฬาร์: พี่อ้อยเคยคุยกับอาจารย์สัณฐานว่าอาจารย์จะอย่างไรถึงจะจับคนพวกนี้มาเจอกัน แล้วมันอาจจะเป็นเมล็ดพันธุ์ชั้นดีที่มันน่าจะขวางไปหาอีกหลาย ๆ ที่ที่มันไม่มีเมล็ดพันธุ์พวกนี้ มันจะได้ไปขยาย ไปคุยที่เชียงใหม่ อาจารย์สัณฐานกับคุณนที ขลิบทอง แกก็ยิ้มใหญ่ที่เราเสนอแบบนี้ คือเรามีความรู้สึกว่ามันน่าจะยังมีอีก มันไม่ใช่ว่าจังหวัดนี้ 4-5 คน มันน่าจะเพิ่ม

ชาย ไชยชิต: ผมสงสัยอย่างหนึ่งว่า อันนี้ผมไม่ทราบนะ ผมถามพี่ในฐานะที่พี่อยู่ในหน่วยราชการ ทำไมทำที่ของข้าราชการกับชาวบ้านมันเพิ่งมีช่องว่างมากนัก ไม่ว่าจะเป็นการให้บริการของสาธารณสุข พยาบาล เขามีวิธีคิดอย่างไรในภาพที่พี่เห็น

วิเชียร ไทยเจริญ: ผมไม่รู้ ผมเองบางที่ยังอึดอัด

ชาย ไชยชิต: พี่อึดอัดอย่างไร เวลาพี่เห็นอะไร มันเป็นอย่างไ

วิเชียร ไทยเจริญ: พี่เห็นปฏิสัมพันธ์ บางทีก็อึดอัดนะ คือเราคิดว่าคนมาจากข้างนอกเขาไม่ค่อยรู้เรื่อง เรื่องระบบของเราหรอก เขาไม่เข้าใจ เขามาเรามีหน้าที่ช่วย ช่วยให้เขาบรรลุในสิ่งที่เขายากมาทำ ไม่ใช่ไปต่อว่าหรือไล่กลับไปเริ่มต้นใหม่ แต่รู้สึกที่เราต้องช่วยทุกอย่างเท่าที่เราช่วยได้ ให้เขาได้รับการแก้ปัญหาของเขา อย่างมองว่าเขาคือตัวปัญหา แต่ให้มองว่าปัญหาของเขามีเราต้องช่วยไม่ให้เขามีปัญหา ให้ปัญหาของเขาหมดไป แต่บางทีผมแทบไม่เข้าใจ ผมไม่เข้าใจจริง ๆ ว่าทำไม

ชาย ไชยชิต: ถ้าผมมองจากคนนอกนะ พี่ในฐานะเจ้าหน้าที่ที่ต้องให้บริการ พี่เอาประโยชน์หรือเอาปัญหาของเขาเป็นตัวตั้ง ใช้ไหม แล้วเราจะได้เข้าใจเขาว่าเขาเพราะเขาเดือดร้อน เราต้องช่วย แล้วมันเป็นไปได้ไหมว่าคนที่อาจจะจะเป็นเจ้าหน้าที่อื่น ๆ เวลาที่ชาวบ้านมา เขารู้สึกว่าเป็นภาระ เขาต้องบริการมากอะไรอย่างนี้ ยุ่งยาก

วิเชียร ไทยเจริญ: ก็เคยคิดเหมือนกันว่าเขาไม่เคยไปบ้านชาวบ้านหรือเปล่า เพราะเราเวลาไปบ้านชาวบ้าน ชาวบ้านเขาก็ดีใจ เอาเสื่อมาปูเลยนะ แล้วเชิญให้นั่ง แล้วก็เลือกแก่น้ำที่ดีที่สุดในบ้านเอามา ให้เราดื่ม แล้วเรารู้สึกว่าเขามีอะไรดี ๆ เขาก็จะเอามาให้เรากิน คือเขาจะเลือกที่ดีที่สุดที่เขาเอามาให้เรา ตรงนี้ผมคิดว่าส่วนหนึ่งเราก็คุยกันเหมือนกัน ถอดบทเรียนคนใกล้ เกษียณที่ทำงานดี ๆ ก็เจอแบบนี้ เขาก็เกิดแรงบันดาลใจจากที่เขาไปเยี่ยมญาติ แล้วเขาดูแลสุขภาพดีมาก เพราะฉะนั้นหลักสูตรแพทยศาสตรศึกษาของเรา เราเอาแพทย์ไปอยู่บ้านชาวบ้าน 2 อาทิตย์เลย ไปฝากเป็นลูก

ชาย ไชยชิต: ให้เขามีโอกาสได้เห็น

วิเชียร ไทยเจริญ: ให้เขามีโอกาสให้ชาวบ้านได้ดูแล ได้เห็นวิถีของชุมชนจริง ๆ ไปฝังตัวอยู่ข้างใน เราคิดว่าเขาได้รับสิ่งดี ๆ เรียนรู้สิ่งดี ๆ มันจะซึมซับ ผมอยู่กับชาวบ้าน ผมกินข้าวบ้านชาวบ้านไม่รู้เท่าไร เพราะฉะนั้นเวลาเขามาผมต้องนึกถึงบุญคุณเขา เพราะว่าผมไปอยู่นานผมไม่มีบ้านพัก ครูให้อยู่บ้านพักโรงเรียน ผู้ใหญ่เลี้ยงดูผมเหมือนลูก จนผมจบใหม่ ๆ เดียวนี้ 30 กว่าปีผมยังเป็นลูกเขาเลย วันที่เขาเสียชีวิตผมเป็นคนที่อยู่หัวแถว ผมลูกคนโต ขอบคุณแขกอะไรทุกอย่าง คือผมไปอยู่ที่ไหนก็ถือว่าได้ญาติพี่น้องเพิ่มหมดเลย พ่อแม่สอนมาให้รู้จักตอบแทนบุญคุณ บอกว่าให้ช่วยเหลือคนทุกข์ยาก ซื่อกินไม่หมด คดกินไม่นาน ให้รู้จักกตัญญูกตเวที พ่อแม่สอนตลอด แล้วเรามาจากครอบครัวคนที่ต้องดิ้นรน เราจะรู้วิถีชุมชนดี

ชาย ไชยชิต: แล้วอย่างนี้ถ้ามองในภาพรวมที่พี่เห็นว่าในหน่วยราชการต่าง ๆ มันจะมีคนแบบนี้อยู่ มีคนที่ใส่ใจรัก ให้ความเคารพกับชาวบ้าน คิดว่าปัจจัยอย่างหนึ่งมาจากพื้นฐานครอบครัว

วิเชียร ไทยเจริญ: มีอยู่ พื้นฐานครอบครัวสำคัญมาก และโอกาสได้เรียนรู้

ชาย ไชยชิต: โอกาสได้เรียนรู้มาจากหน่วยงานใหม่ มาจากหน่วยงานของเขา

วิเชียร ไทยเจริญ: หลากหลาย ทั้งจากหน่วยงาน ยิ่งเขามีโอกาสได้ไปสัมผัสกับภาคีเครือข่าย ชุมชนหลาย ๆ ชุมชน ผมคิดว่าหลาย ๆ คนก็เหมือนผม แต่ถ้าผมต้องมาอยู่หน่วยงานเหมือนคนอื่น ๆ ผมก็คงเป็นเหมือนเขา

ชาย ไชยชิต: แสดงว่านี่คือโอกาสที่เราได้

วิเชียร ไทยเจริญ: ครับ นี่คือโอกาสที่ดีกว่าของเราที่เราได้สัมผัสสิ่งที่ดี ๆ ได้ซึมซับสิ่งที่ดี ๆ ผมว่าถ้าผมไม่ได้มีโอกาสไปสัมผัสกับใครอะไรเยอะ ๆ จบมาแล้วมาอยู่หน่วยงาน ก็คงแบบนี้ก็คิดว่าเราทำดีที่สุดแล้ว ก็เป็นไปได้

ชาย ไชยชิต: ดังนั้นทางหนึ่งก็คือพยายามให้หน่วยงานเปิดพื้นที่มากขึ้น จะทำให้บุคลากร

วิเชียร ไทยเจริญ: ครับ ชีวิตผมมันโชคดียี่สิบหลายตอน ผมเป็นลูกชานา ลูกคนจน พ่อแม่ผมเพาะเรื่องแบบนี้ แล้วก็พอมาวบช ก็ไปจำพรรษาที่สวนโมกข์ แล้วพอมารู้จักก็เจอผู้ใหญ่ที่เป็นต้นแบบดี ๆ เจอหัวหน้าที่นี่คุณหมอประไพศรีก็รักผมแบบลูก จะดูแลแบบลูก แล้วเพื่อนร่วมงานก็เป็นครอบครัว เวชกรรมสังคมนี้น่ารัก เพราะว่าถ้าแม่ผมป่วยมา ผมไม่อยู่ มีคนดูแลให้หมดเลย นี่คือวัฒนธรรมขององค์กรที่เวชกรรมสังคม

จรรยา กิมพาร์: พี่อ้อยยืนยันจริง ๆ ฝ่ายเวชกรรมน่ารักทุกคนเลย ทุกคนเหมือนกันหมด และเป็นกันเองด้วย

วิเชียร ไทยเจริญ: นี่ บังเอิญ เป็นความบังเอิญ

จรรยา กิมพาร์: คือรู้จักกับพี่วิเชียรคนเดียว พอพี่วิเชียรไม่อยู่เรามา คนอื่นก็จะเหมือนกับพี่วิเชียร จะมาช่วยเหลือ มาถามหาช่วยเหลืออะไรบ้าง มาช่วย แต่ละคนหานั้นนี่มาให้กิน ความรู้สึกของพี่อ้อยเป็นแบบนี้แหละ พี่อ้อยรู้จักกับพี่วิเชียรคนเดียว แต่ความรู้สึกก็เหมือนหาราชนี่เหมือนญาติเราเลย จริง ๆ พอพูดถึงหาราช เวลาที่มีใครสัมภาษณ์อะไรแบบนี้ เราจะพูดถึงหาราชในความรู้สึกที่เราภูมิใจที่เราเป็นส่วนหนึ่งของหาราช เพราะว่ามันมีความรู้สึกว่าเขาเป็นหน่วยงานที่ดีที่อยู่ใกล้ชิดกับเรา ความรู้สึกของเราจะแตกต่างจากตอนที่เรามาเป็นคนป่วย แต่ว่าพอเรารู้จักแบบนี้ เห็นการทำงานเขา เห็นการที่เขาเลือกสิ่งดี ๆ เข้ามาในโรงพยาบาล แสดงว่าตรงนี้จะ กระบวนการของเขาตั้งแต่เรื่องบุคลากร เรื่องของการบริการ แม้กระทั่งเรื่องราวที่อยู่กับชุมชนมันหมายถึงสิ่งดี ๆ ที่เขาอยากให้เรา ซึ่งเมื่อก่อนเราไม่รู้แต่พอมาสัมผัสเรารู้ ลูกสาวยังบอกว่าอยากมาเป็นพยาบาล จากปกติที่มาหาหมอได้ยาเสร็จก็จบ แต่นี่มันไม่ใช่ เราเห็น

วิเชียร ไทยเจริญ: แต่มีหลายงานมาก ๆ เลยที่เขาทำงานคุณภาพ เยอะแยะเลย ไม่ว่าจะเป็นเภสัชกร ทันตแพทย์ กลุ่มย่อย ๆ ต่าง ๆ เขาก็มีคนที่จะพยายามที่จะทำงาน

ชาย ไชยชิต: แปลว่ามันซึมซับกันใช่ไหม เป็นไปได้ไหม มันมีจุด

วิเชียร ไทยเจริญ: ทุกหน่วยจะมีคนรับผิดชอบเดียวกันหมด ทุกหน่วยเราเชื่อมกันได้ทุกหน่วย

จรรยา กิมพาร์: แต่มันโชคดีนะเพราะพี่วิเชียรได้สอนนักศึกษาแพทย์ กระบวนการที่พี่วิเชียรเขาได้รับมามันจะได้ต่อไปยังนักศึกษารุ่นหลัง ๆ ซึ่งมันต้องได้แนวคิดนั้นต่อไป หมายถึงว่ารุ่นหลังโชคดี

ชาย ไชยชิต: แปลว่าในองค์กรของเรามีเครือข่ายของใจรับผิดชอบเดียวกันอยู่

วิเชียร ไทยเจริญ: ใช่ เรามีเครือข่ายทั้งภายในและภายนอก แล้วตอนนี้ภายนอกภายในมันเชื่อมกันสนิทมาก เพราะว่าน้องเขาที่เป็นทำงาน homemade care ไปเยี่ยมบ้าน เยี่ยมชุมชน ดูแลต่อเนื่องจากโรงพยาบาล เขาก็เข้ากับชุมชนได้ smooth มาก เขาก็ยังมาขอบคุณว่า ดีนะที่ไปเชื่อมกับภาคี เปิดทางให้เรา เวลาต้องให้ อบต. หรือท้องถิ่นมาซื้ออะไรบางอย่างมาช่วยในการดูแลผู้ป่วยโรคเรื้อรังหรือไปอะไร ต้องล้างไต ทำห้องพิเศษ เขาบอกว่าได้รับความร่วมมืออย่างราบรื่นขึ้นเยอะเลย

จรรยา กิมพาร์: ทุกวันนี้ไปรถตู้ มีหมอบ มีพยาบาลไปดูแลถึงบ้านเลย พี่อ้อยยังคิด เขาทำได้ขนาดนี้ เราก็ชื่นชมนะ พอเราชมปุ๊บ นี่ดีจังเลยนะ ชาวบ้านเขาชื่นชม เขาเองก็มีความรู้สึกมีความสุข เขาเองก็อยากไปอีก ไปแล้วอยากไปอีก

ชาย ไชยชิต: แต่ว่าคนที่ จะหน่วยไหนถ้าลงไปชุมชน ไม่ใช่คนแปลกหน้านะ

จรรยา กิมพาร์: ไม่ใช่

วิเชียร ไทยเจริญ: ไม่ใช่คนแปลกหน้า

ชาย ไชยชิต: เพราะมีฐานอยู่แล้ว

จรรยา กิมพาร์: ใช่ มีฐาน

วิเชียร ไทยเจริญ: เราไม่ได้ไปเฉพาะในอำเภอเมือง ที่ถ้าพรรณาาก็ไป ที่มีแม่คนหนึ่งลูกตัวเองพิการ แล้วมาดูแลตัวเอง และชวนเพื่อนที่เคยปิดบังไม่ให้ลูกได้ออกสังคมเลย จนกล้าเปิดตัวเองแล้วมาเป็นศูนย์ นักจิตวิทยาของเรา ก็ไปช่วย นักกายภาพ

ชาย ไชยชิต: ตั้งบ้านเป็นศูนย์

วิเชียร ไทยเจริญ: เขาก็หาที่ ตอนหลังก็รวมกลุ่ม เมื่อก่อนก็บ้าน

ชาย ไชยชิต: โรคเรื้อรังใช่ไหมครับ ติดเชื้อ?

วิเชียร ไทยเจริญ: ไม่ใช่ เด็กที่มีภาวะพิการแต่กำเนิด ไม่ว่าพัฒนาการช้า หรือว่าร่างกายผิดปกติอะไรเขาก็มาดูแลกันเองหมดเลย

ชาย ไชยชิต: ก็คือเป็น self help group อย่างนี้ใช่ไหม

วิเชียร ไทยเจริญ: ครับ แล้วก็จากแรงบันดาลใจของแม่ที่อยากดูแลลูกคนหนึ่ง และก็ไปเห็นลูกเพื่อน ก็มาช่วยกันดูแล เปิดเป็นเครือข่ายแม่ที่ดูแลตรงนี้

ชาย ไชยชิต: จัดได้เลย เดี่ยวต้องมา

วิเชียร ไทยเจริญ: ที่ถ้าพรรณา ไปถามนายก อบต. ที่ตำบลดู่สิต นายสมยศ รักษาวงศ์ ผมไปทำงาน กองทุนหลักประกันสุขภาพตำบลแล้วไปเจอ บอกว่าแบบนี้ สปสข. ควรอุดหนุนเงินไปเลย แบบนี้ได้ประโยชน์แน่ ๆ เรามีเครือข่ายเยอะเลย คือผมทำงานมาหลายพื้นที่และเวลาไปไหนก็สนิทหมด และทำกับหลายหน่วยงาน เลยญาติเยอะ ขนาดหัวหน้ายังว่า “วิเชียรนี่ญาติเยอะจริง ๆ” ไม่ว่าใครเจ็บป่วยมา ผมบอกญาติผมหมดเลย ผมไม่บอกเลยว่าชาวบ้าน ผมบอกว่าเป็นญาติผม เพราะผมไปกินข้าวบ้านเขา เขามองเราเหมือนลูกหลาน เพราะฉะนั้นก็คือญาติผมหมดเลย จนหัวหน้าบอกว่าญาติเยอะจริง ๆ

ชาย ไชยชิต: การทำงานแบบนี้ที่เราเคลื่อนงานผ่านเครือข่าย ถ้ามองว่างานแบบนี้มันอยู่ในระบบราชการใช่ไหมครับ เราไม่ใช่องค์กรชุมชนหรือไม่ใช่มูลนิธิ ส่วนหนึ่งเราก็มีหมวกที่อยู่ในองค์กรอยู่ มันมีอุปสรรค กรอบจำกัดของราชการที่ส่งผลต่อการทำงานแบบเครือข่ายไหม อะไรเป็นข้อจำกัด

วิเชียร ไทยเจริญ: คิดว่าในตัวมหาราช คิดว่าตรงนี้ระบบของมหาราชเปิดกว้าง เปิดกว้างนะผมคิดว่า

ชาย ไชยชิต: อันนี้เพราะนโยบายของผู้บริหารไหม

วิเชียร ไทยเจริญ: หนึ่ง นโยบายของผู้บริหาร สอง เวลาเราไปมันมักเกิดผล

ชาย ไชยชิต: มีผลลัพธ์ของงานใช่ไหม

วิเชียร ไทยเจริญ: ใช่ แล้วหัวหน้าบอกว่าเราไปถูกทางแล้ว

ชาย ไชยชิต: สำคัญมากไหมการมีหัวหน้าที่ไฟเขียว

วิเชียร ไทยเจริญ: สำคัญมาก มากเลยจริง ๆ

ชาย ไชยชิต: มากอย่างไรครับ

วิเชียร ไทยเจริญ: เพราะว่าถ้าหัวหน้าไม่เอาด้วย ผมจะออกไปได้อย่างไร

ชาย ไชยชิต: ด้านแรกก็จบเลย

วิเชียร ไทยเจริญ: ผมก็ไปได้สักพัก ในที่สุดผมก็ต้องย้ายหรือลาออก

ชาย ไชยชิต: จบเลยนะ

วิเชียร ไทยเจริญ: แต่อยู่ที่โรงพยาบาลศูนย์ ผมไปทำงานได้ทั้งจังหวัดเพราะนโยบายของงานบอกว่า เราเป็นโรงพยาบาลศูนย์ เราเป็นโรงพยาบาลจังหวัด เพราะฉะนั้นพื้นที่ทำงานของเราทั้งจังหวัด ไม่จำเป็นต้องย้ายไปอยู่ สสช.

ชาย ไชยชิต: อันนี้เป็นวิธีคิด

วิเชียร ไทยเจริญ: ครับ

ชาย ไชยชิต: แสดงว่าบทบาทของคนที่เป็นหัวหน้าสำคัญมาก กับการเคลื่อนงานของราชการให้เป็นเครือข่าย

วิเชียร ไทยเจริญ: สำคัญมาก

ชาย ไชยชิต: แล้วคนที่เขาคิดได้เป็นเพราะอะไร หัวหน้าที่ใจกว้างเปิดให้พี่ไป พี่คิดว่า เขาเป็นเพราะอะไร

วิเชียร ไทยเจริญ: ต้องไปคุยกับหมอบุญพรหมแล้ว

จรรยา กิมพาร์: เขาก็จะมีฐานเขาเหมือนกัน

ชาย ไชยชิต: แต่มีคนไม่คิดแบบนี้ไหม เช่น หัวหน้าส่วนราชการอื่น พี่พอจะเห็นไหมครับ ที่แบบลูกน้องเขาใจคอเดียวกับพี่ แต่เวลามาทำ “โอย่ย ดิดอีกแล้ว”

จรรยา กิมพาร์: มีบางที่ ของเกษตรฯเขาจะบอก ทำงานยาก แต่พี่วิเชียรแกโชคดี

ชาย ไชยชิต: เกษตรฯใช่ไหม

วิเชียร ไทยเจริญ: ก็มีบ้าง ก็มีหลากหลาย ผมโชคดีมาก ๆ เพราะหัวหน้าผมมีหลายระดับ ตั้งแต่ผู้อำนวยการโรงพยาบาล รองผู้อำนวยการ หัวหน้ากลุ่มงาน แต่ทุกคนไม่เห็นว่าเป็นปัญหา และก็ในโรงพยาบาลเองเรารู้สึกว่าได้รับการยอมรับพอสมควร คือเรื่องของการจัดการความรู้ เขาก็จะให้เกียรติมาก เพราะว่าจะเป็นคนแรก ๆ ที่ขับเคลื่อนเรื่องการจัดการความรู้ในองค์กร ที่จริงคนอื่นก็ทำมาเยอะแล้วแหละ แต่ผมไปทำกับภาคีแล้วมันเกิดผล ผมก็เลยดึงภาคี ดึง กศน. หลายคนมาช่วย

ชาย ไชยชิต: ได้ทั้งงานข้างนอก ได้ทั้งงานข้างใน

วิเชียร ไทยเจริญ: เพราะเขาเห็นชัดเลย เวลาผมไม่อยู่นำเสนองาน ผมบอกน้องอ้อย “น้องอ้อยช่วยหน่อยนะ นาทรายมีสิ่งดี ๆ อยากให้มาเล่าหน่อย” ก็ได้

จรรยา กิมพาร์: พี่เอาสารพัดมาเลย ทั้งก้อนเห็ด ทั้งข้าว เฝียบ ไทวันนี่ พรุ่งนี้มาจัด

วิเชียร ไทยเจริญ: คือเขาบังคับเลยว่าทุกกลุ่มงานต้องนำเสนอ

จรรยา กิมพาร์: ปรากฏว่าของชุมชนดีที่สุด

วิเชียร ไทยเจริญ: แล้วของเวชกรรมสังคมก็คืองานชุมชนที่มันเด่น เอาอย่างนี้แล้วกัน HA การรับรองคุณภาพโรงพยาบาล งานชุมชนได้คะแนนสูงสุด

จรรยา กิมพาร์: เขาไปชมเลยนะ นี่ชาวบ้านหรือ เพราะเราไม่ได้มาบอกว่าเรามีแค่ข่าวสาร แต่เราขายวิถีชุมชน เอาเรื่องราวตั้งแต่พื้นพื้นแผ่นดินมาเล่า เราเล่าได้ว่าชาวเรามีอะไร ป้องกันโรคอะไรได้บ้าง ชาวเหนียวดำเป็นอย่างไร คือทุกอย่างเราบอกเรื่องราว บอกที่มา เหมือนยอดหยิก พี่ไม่ได้บอกว่านี่คือยอดหยิก กินแล้วอร่อย แต่พี่บอกว่านี่มันมีสารสีม่วงนะ มันต้านอนุมูลอิสระ เหมาะกับคนเป็นเบาหวาน

ชาย ไชยชิต: อันนี้มันเรื่องสุขภาพเลยนะ

วิเชียร ไทยเจริญ: สิ่งเหล่านี้ที่เราไปสัมผัสกับใครแล้วเขาบอกต่อไง เวลาใครมาก็จะพูดถึงมหาราช ก็เข้าหู เวลาสื่อออกก็พูดถึงมหาราช ก็ผ่านหูผ่านตา

จรรยา กิมฬาร์: ที่ตอนนี้อย่างเราไปเผยแพร่ต่างประเทศ พี่อ้อยพูดถึงมหาราช อาจารย์อยู่ที่ไหนเขาจะสนใจเพราะว่ามันเป็นไปได้อะไรที่ชาวบ้านอย่างเราขายผลที่โรงพยาบาล แล้วโรงพยาบาลเข้าไปเล่นด้วย จะทำเรื่องวิสาหกิจชุมชนพี่วิเชียรไปมหาวิทยาลัยเชียงใหม่มา มีหลายท่านที่มา มี 3 จังหวัดมา พี่วิเชียรนี่ 3 จังหวัดเขาจะรู้จักหมด คือเป็นโรงพยาบาลเป็นหน่วยงาน ตอนนั้นพี่อ้อยไม่มีภาคอื่นเลยนะ เพราะว่าที่อื่นที่ไม่มา ที่ไม่เชิญเพราะเราไม่มีกลุ่มคนเยอะ ๆ แต่ให้โอกาสคน 7 คน ตอนแรกจำได้ว่าพี่น้องแรกพี่วิเชียรไป คือคิดว่าแกพูดหลอก ไม่เคยเห็นใครไป นี่เป็นรายแรกที่ไป เป็นรายแรกที่เราจะพูดถึงตลอดว่าเข้ามา เขาให้โอกาสเรา เราก็จะพูดถึงเขาตลอด

ชาย ไชยชิต: ที่แรกไม่เชื่อเธอ

จรรยา กิมฬาร์: ไม่เชื่อว่าจะไป คิดว่าหลอกเรา เพราะว่าเราไม่เคยเห็นหน่วยงานไปหา ไปนั่งคั่นนา ถามพี่แกดูว่าขำยังไม่มีเลย พี่อ้อยไม่มีขำเลย ตอนนั้นมีแกงส้ม น้ำพริก ไข่เจียว แล้วผักก็ไปถอนจากในนา

ชาย ไชยชิต: ติดดินมากเลย

วิเชียร ไทยเจริญ: เราก็มามากตรงนี้อยู่แล้ว

จรรยา กิมฬาร์: ติดดินมาก พี่อ้อยเอารูปนี้แหละจะไปเผยแพร่ที่ต่างประเทศ พอไปก็เอารูปนี้ไปด้วย บรรยายไปด้วย ในสิ่งที่เราบรรยายทำให้คนที่เขามอง เขาจะเห็นว่าชุมชนเป็นแบบนี้ ชาวบ้านที่ยากจนที่สุดพยายามที่จะพัฒนา ยกระดับคุณภาพของครอบครัวตัวเองขึ้นมา แล้วก็ขยายผลไปที่อื่น บังเอิญว่ามีภาคีที่เกาหลีสัตว์และให้โอกาสเรา

วิเชียร ไทยเจริญ: คือผมจะทำอะไรไม่ได้ ถ้าองค์กรไม่สนับสนุน เพราะว่าเวลาชุมชนท้องถิ่นร้องขออะไรมา ผมก็ต้องมาบอกพรรคพวกภายในโรงพยาบาล บอกหัวหน้า บอกผู้บังคับบัญชา บอกเพื่อนร่วมงานว่าต้องช่วยนะ เพราะว่ากว่าเราจะได้ใจเขามันนาน เพราะฉะนั้นตรงนี้ เราติดอย่างอื่นแต่เราต้องจัดสรรคนไป เพราะฉะนั้นเราไม่เคยปฏิเสธ

ชาย ไชยชิต: แปลว่าถึงไม่มีเงิน เราก็จะส่งคนไปช่วย

วิเชียร ไทยเจริญ: ใช่

ชาย ไชยชิต: เป็นความร่วมมือ?

จรรยา กิมฬาร์: คือชาวบ้านไม่ได้อยากได้เงิน แต่เขาอยากได้ความรู้ทางวิชาการ

วิเชียร ไทยเจริญ: เพราะว่าผมต้องทำหน้าที่ของผมตรงนี้ให้ชัด เช่นว่า สำนักงานสรรพากรพื้นที่จังหวัดนครศรีธรรมราช เขาต้องการทำเรื่องตรวจสอบสุขภาพและให้ความรู้กับบุคลากร บังเอิญว่าแผนของหน่วยงานที่รับผิดชอบของโรงพยาบาลมันเต็ม ผมก็จัดหาทีมเลย บอกหัวหน้าเลยช่วยหน่อย

ชาย ไชยชิต: ระดมเอา ไม่ได้อยู่ในแผน ในโครงการ

วิเชียร ไทยเจริญ: ระดมทีมใหม่แล้วไปช่วย ไม่ได้อยู่ในแผน แต่เราพร้อมที่จะช่วย เรามองว่าดีแล้วที่เขาสนใจเรื่องสุขภาพ เราไม่ต้องไปพูดให้เขาเห็นความสำคัญ นี่เขาเห็นความสำคัญแล้วเราต้องรีบไป เรื่อย่าปฏิเสธ เรื่อย่าเฉย เราต้องรีบไป

ชาย ไชยชิต: ถ้าเป็นอีกแบบหนึ่งก็คือ ก็ปฏิเสธไปก็จบนะ

วิเชียร ไทยเจริญ: ก็จบ

ชาย ไชยชิต: บอกไปไม่มี หหมดแล้ว ไม่มีโครงการ

วิเชียร ไทยเจริญ: หน่วยงานเขาก็รับผิดชอบโดยตรง เพราะไม่ว่างแล้ว แต่เรามองต่างไป นี่เขาต้องการ เราต้องสนองให้ได้ เมื่อก่อนเราไปทั่วเที่ยวบอกมาช่วยตรวจสุขภาพกันหน่อย แต่เขาก็คิดได้เองแล้ว ไม่ต้องเสียเวลาไปหนุนเสริมกันเลย เพราะฉะนั้นมันสองส่วน เวลาเราไปชุมชน โรงพยาบาลเองก็คิดได้ ผู้บริหารบอกว่า “เออ นี่นะทีมชุมชนช่วยได้เยอะมากเลย นะ เวล่านักศึกษาแพทย์จะไปลงพื้นที่ ไปอยู่ตรงไหนนะ ถ้าทีมชุมชนไม่เข้มแข็ง ไม่รู้ใครจะรับเราหรือเปล่า” อันนี้ผู้บริหาร เขาเห็น เหมือนต้องการนำประยงค์ รณรงค์มาพูดให้บุคลากรทางโรงพยาบาลฟัง ผมไปบ้านนำประยงค์มาตั้งหลายปีแล้ว เราก็จะเป็นตัวเชื่อม แม้กระทั่งว่ามีภาวะวิกฤติของภาคีเครือข่าย แล้วแม้กระทั่งว่าอดีตรัฐมนตรีว่าการกระทรวงสาธารณสุข มีปัญหา ภาคีเครือข่ายโทรหาผมบอก มีอุบัติเหตุตรงนี้ ต้องการเข้าโรงพยาบาล ให้การช่วยเหลือด่วน ผมก็โทรหา เลขาธิการผู้อำนวยการ “ผมประชุมอยู่ทวิตโลดส์ บอกว่าหมอกคนนี้จะมาเจอปัญหาแบบนี้” รองผู้อำนวยการลงมาต้อนรับ ทุกอย่างราบรื่น เพราะฉะนั้นเราต้องตระหนักให้ได้ว่าเราทำงานกับภาคีนะ ทุกอย่างที่ภาคีร้องขอมา ขอความช่วยเหลือ เราต้องจัดการ ได้ ไม่งั้นเราจะไม่ได้ใจภาคี แม้กระทั่งว่าภาคีอยู่กรุงเทพฯ ครอบครัวยู่กรุงเทพฯ แม่ป่วยมาผมต้องมาเฝ้าเลย ผมต้องมา ทำหน้าที่ลูกแทน จนกว่าเขาจะเดินทางมาถึง เราช่วยกันด้วยหัวใจ แบบนี้มันถึงอยู่ได้

ชาย ไชยชิต: ทำด้วยใจนะ

วิเชียร ไทยเจริญ: ถ้าทำตามหน้าที่ จบ! ไม่สามารถดึงใครไว้ได้เลย

ชาย ไชยชิต: แสดงว่านี่คือสิ่งที่ยึดเราเอาไว้

วิเชียร ไทยเจริญ: ยึดไว้เลย บางทีแม้กระทั่งเพื่อนของลูกที่พ่อเขาไม่อยู่ อยู่กรุงเทพฯ แล้วประสบอุบัติเหตุ ผมต้องมาทำ หน้าที่พ่อ ทุกอย่าง ค่าใช้จ่าย ค่าดูแล จนกว่าพ่อแม่เขาจะมา

ชาย ไชยชิต: มันแนบแน่นเหมือนคนในครอบครัวเลยนะ

จรรยา กิมพาร์: มันจะเหมือนกันหมด คือคนทางชุมชน คนนั้นป่วย เราก็ต้องไปช่วยเหลือ ส่วนมากจะเป็นแบบนี้ มัน เหมือนตอนอดีตที่ว่าพอมีงานบวช งานศพ ก็เอาข้าวของไปช่วย

วิเชียร ไทยเจริญ: นี่จริง ๆ นะ เงินเดือนผมจะไม่พอถ้าผมซื้อของเยี่ยมทุกคนที่ผมรู้จัก

ชาย ไชยชิต: สุดท้าย ให้พี่ลองสรุปให้ฟังหน่อยว่าจะไรคือสิ่งที่พี่ยึดอยู่ในใจเวลาที่พี่ทำงาน เป็นหลักคิดของพี่เอง เวลาที่ไปทำงานให้กับคนอื่น ให้กับชุมชน เวลาที่เหนื่อย เวลาที่ท้อ เวลาที่เจอปัญหาอะไรต่าง ๆ พี่บอกกับตัวเองอย่างไรในสิ่งที่พี่ทำ

วิเชียร ไทยเจริญ: ก็บอกว่า อย่างไร เวลาไปคือเราไปด้วยหัวใจ และก็ส่วนไหนที่เรามีส่วนช่วยเขาได้เราจะต้องช่วยให้ได้ เวลาท้อก็มีนะแต่บอกว่าเราเลือกแล้ว เราท้อเราเหนื่อยแต่เวลาอยู่ในเวทีหรือเราอยู่ในพื้นที่ตรงนั้นมันจะหายไปหมดเลย และกลับมาหมดแรงที่บ้าน

ชาย ไชยชิต: แต่ว่าเวลาท้อ เวลาเหนื่อย เรามีกำลังใจใช่ไหม เวลาที่เรานึกถึงคนที่เขารอพึ่งเรา หรือภาคีที่รอให้เราไปช่วยไปทำ ไปลงแรง

วิเชียร ไทยเจริญ: พอไปแล้วมันติดลม

จรรยา กิมพาร์: เมื่อจำได้ไหมตอนที่เดินระหว่างรอพี่วิเชียร ตอนที่เราเห็นหน้าแกที่มาถึงยังไม่เข้าเวทีจะดูล้ำ เหนื่อยแต่พอเข้าเวที เหมือนมีวิญญาณอะไรมาสิง ไม่รู้เอาแรงมาจากไหนมหาศาล พอจบเวทีปั๊บ หมดแรง คือจะเป็นคนแบบนี้ เป็นคนที่ตั้งใจทำงาน

ชาย ไชยชิต: ทำมาทั้งหมด พี่ได้อะไร

วิเชียร ไทยเจริญ: ได้เยอะแยะเลย ผมไปที่ไหน ผมไม่เคยกลัวว่าผมจะไม่รู้จักใคร แม้แต่ว่ารถเสียกลางทาง ผมไม่เคยกลัวว่าจะไม่มีคนช่วย ผมไปที่ไหนก็ไม่เคยกลัวว่าจะไม่มีคนรู้จัก

ชาย ไชยชิต: อันนี้มีค่ามากเลยนะ

วิเชียร ไทยเจริญ: ครับ เพราะว่าเวลาผมเดือดร้อนจริง ๆ มาแล้วไม่มีรถ มีคนที่ไม่รู้จักเขาด้วยซ้ำ เขามาจอดรถแล้วเรียกเราว่าพี่ แล้วบ้านเขาถึงก่อนบ้านผม เขายังไปส่งผม ผมไปทุกที่ผมรู้สึกว่ามันมีความปลอดภัยสูง เราอยู่กับแบบพี่แบบน้องทั้งหมด ไม่เคยวางว่าเป็นโน่นเป็นนี่ คิดตลอดว่าเราคือบุคคลคนหนึ่ง เรื่องตำแหน่งหน้าที่ไม่เกี่ยว

ชาย ไชยชิต: เวลาลงไปชุมชนได้คิดไหม เจ้าหน้าที่รัฐ ข้าราชการระดับไหน

จรรยา กิมพาร์: ไม่ใช่พี่วิเชียรค่ะ

วิเชียร ไทยเจริญ: ไม่มีเลย เราคือพี่น้องกัน ในโรงพยาบาลเขาว่าผมบ้าน ๆ เป็นคนบ้าน ๆ

ชื่อ-นามสกุล	นายราชิต สุดพุ่ม
ตำแหน่ง	นายอำเภอพระพรหม จังหวัดนครศรีธรรมราช
ที่อยู่	อำเภอพระพรหม จังหวัดนครศรีธรรมราช
วันสัมภาษณ์	1 มิถุนายน พ.ศ. 2556

ชาย ไชยชิต: ผมขอแนะนำตัว ผมชื่อชาย เป็นนักวิจัยจากมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ และผู้ช่วยวิจัย 2 คนคือน้องปาล์มกับน้องชิง ทีมวิจัยธรรมศาสตร์เป็นอีกทีมหนึ่งที่ สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) มอบหมายโครงการให้มาศึกษาศึกษาเหมือนกับถอดบทเรียน ประสบการณ์ ความรู้ที่เกิดขึ้นในช่วงที่ทำโครงการความร่วมมือที่ผ่านมาที่มันจบไปแล้วนั้นแหละ ก็คืออาจารย์สัลาภรณ์ บัวสาย มองว่าในแต่ละพื้นที่ที่ทำเคลื่อนโครงการจนประสบความสำเร็จ มีผลรูปธรรมได้ มันมีความรู้ มีประสบการณ์ มีบทเรียนต่าง ๆ ที่มันเกิดขึ้นในระหว่างการทำงาน ซึ่งเรื่องพวกนี้ถ้า ไม่มีการมาศึกษา มาบันทึกเอาไว้ มันเสียตาย ก็อยากจะให้ทางธรรมศาสตร์ช่วยมาศึกษา วิเคราะห์ห่อออกมา แล้วก็จัดทำเป็นหนังสือออกมาเผยแพร่ ก็เลยต้องให้พวกผมมาเก็บข้อมูลโดยการสัมภาษณ์คนที่อยู่ในส่วนต่าง ๆ ที่เคลื่อนงาน ทั้งในชุมชน ในส่วนราชการ ในกลุ่มต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง ซึ่งงานนี้ 1 ปี ผมก็จะลงพื้นที่มาสัมภาษณ์กลุ่มต่าง ๆ ตอนนี้ก็ได้ไป 5 คนแล้ว

ราชิต สุดพุ่ม: แต่งานมันก็นานแล้วนะ มันไม่ใช่ปีเดียวนะ

ชาย ไชยชิต: โจทย์ที่ได้มาก็คือว่าให้ลองมาดูว่าในระหว่างการขับเคลื่อนงาน มันมีวิธีการอย่างไรในการที่จะประสานคนเข้าด้วยกัน ทำอย่างไรให้หน่วยงาน ซึ่งก่อนหน้านี้ทำงานต่างคนต่างทำ บางคนก็มีวิธีคิดที่ไม่เหมือนกัน ทำอย่างไรทำให้คนมารวมกันได้ ทำงานด้วยกันได้ ระหว่างนั้นมันมีปัญหา มีอุปสรรคอะไรอย่างไร แล้วเราจัดการแก้ไขอย่างไร แต่ละส่วนมีบทบาทหน้าที่อย่างไร และความเปลี่ยนแปลงที่มันเกิดขึ้น โดยเฉพาะในมิติความสัมพันธ์ระหว่างภาครัฐกับภาคชุมชน สังคม อันนี้คือสิ่งที่ให้สะท้อนออกมาจากคนทำงานเขามองเห็นอย่างไร ประเด็นที่มีอยู่เท่านี้ เริ่มต้นก็รีบกวาดให้นายอำเภอช่วยเล่ามุมมองของท่านที่มีต่อโครงการความร่วมมือฯ

ราชิต สุดพุ่ม: คือเดิม ในแนวทางการพัฒนามันก็เป็นแบบที่เราทำตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบัน แต่ว่าที่เราจะมาให้คนเข้าใจในการที่มาก่อร่างสร้างตัวที่มาสสร้างความสัมพันธ์ คนเขามองไม่เห็น เพราะฉะนั้นตั้งแต่ 6-7 ปีที่ผ่านมา และ สกว. หรือว่า ปวช. หรือใครก็ตามที่เป็นภาคประชาชนเข้ามา มันก็มาเริ่มคล้าย ๆ มันไม่เหมือนทฤษฎี แต่มันก็มาจับให้เห็นว่าสิ่งต่าง ๆ ที่คุณทำมันเป็นการเสริมสร้างในเรื่องของความเข้มแข็งให้กับคุณ ให้กับกลุ่มคุณ ในการที่อยู่ร่วมกันในสังคม เพราะฉะนั้นการที่เป็นที่มาให้คนจะอยู่ได้ด้วยความเข้มแข็ง ด้วยความอยู่รอดภายใต้การเปลี่ยนแปลงก็คือเราต้องจัดตั้ง (set) กลุ่มคนขึ้นมา เราไม่จำเป็นต้องจัดตั้ง (set) ก็ได้ แต่กลุ่มคนก็มีอยู่แล้ว แต่เราเพียงต้องการจะบอกว่าถ้าคุณจะมีเข้มแข็ง คุณจะแข็งแรง คุณจะอยู่ได้ในทุกสถานการณ์ เพราะฉะนั้นคุณต้องเป็นชุมชนที่เข้มแข็ง หรือว่าสมัยผู้ว่าราชการจังหวัด นายวิชม ทองสงค์ เขาเรียกว่า “ชุมชนอินทรีย์” อินทรีย์ก็คือสิ่งมีชีวิตที่มีความเคลื่อนไหว มีร่างกาย มีจิตใจ มีอะไรที่มันปรับเปลี่ยนไปตามสิ่งเปลี่ยนแปลงได้ เพราะฉะนั้นพอเราพูดประเด็นนี้ขึ้นมา เขาก็มาจัด (set) ว่าถ้าคุณจะมีเข้มแข็งได้ มันต้องมี 5 ประการ คือ

หนึ่ง มีคน มีคณะบุคคล และที่สำคัญคุณจะต้องยังยืนก็คือคุณต้องสร้างผู้สืบทอดขึ้นมา ก็เหมือนกับว่าถ้าเราทำลงไปอะไร เราต้องเอาคนรุ่นใหม่เข้ามาช่วยสืบทอดเจตนารมณ์ที่คุณจะทำ

สอง เมื่อมีคน มีคณะบุคคล มีการสืบทอดแล้ว ต่อไปมันก็ต้องมีแผนที่จะทำ แผนที่จะทำถ้าทาง สกว. เขาเรียกว่าแผนแม่บทชุมชนพึ่งตนเองบ้าง แผนชุมชนบ้าง แผนหมู่บ้านอะไรก็แล้วแต่ ก็ถือว่าเป็นตัวชี้วัดตัวหนึ่งว่าถ้าคุณมีคนมาทำงาน ในการทำงานนั้นมันต้องวัดออกมาได้ว่าในชุมชนคุณต้องการอะไร ต้องการจะทำอะไร มันก็ต้องมีแผนในการทำงาน และในแผนในกิจกรรมมันต้องมีอย่างนี้ด้วยกัน ใน 3 ระยะ ใน 3 ผู้รับผิดชอบ แต่ที่เรามุ่งเน้นที่สำคัญที่สุดก็คือให้ชุมชนทำ

ด้วยตัวเองมากกว่าไปรอกจากคนอื่น สิ่งไหนก็ตามที่มันเป็นสิ่งง่าย ๆ ที่ทำได้ในชุมชนก็ให้ชุมชน คือจะมานั้นในเรื่องของชุมชนในการแก้ปัญหา

สาม อันที่สามนี้เป็นมิติใหม่ ก็ไม่ใหม่ แต่ว่า 3-4 ปีที่แล้ว ในเรื่องของการจัดการความรู้ ในเรื่องของ KM (Knowledge Management: การจัดการความรู้) เป็นสิ่งที่สำคัญมาก KM ทำให้การเชื่อมโยง การเกาะเกี่ยวกันของคนในสังคม ของกลุ่มต่าง ๆ มันเกิดขึ้นและก็ทำให้ความเข้มแข็งมันสร้างเครือข่ายในการสร้างความเข้มแข็งขึ้นได้ ยกตัวอย่างเช่น กลุ่มนาข้าวของอ้อย กลุ่มเกษตรอินทรีย์ของพระพรหม กลุ่มของผู้ใหญ่ลุ่มที่จะไป ถ้าเดิมก็ต่างคนต่างทำ เขาก็มีบุคคล คณะบุคคล เขาก็มีแผนในการทำ แต่ว่าการที่เราจัดการความรู้ มาแลกเปลี่ยนเรียนรู้ซึ่งกันและกัน นี่มันจะสร้างเครือข่าย มันจะมีการแลกเปลี่ยนซึ่งกันและกัน เพราะว่าการแลกเปลี่ยนมันได้ประโยชน์ตรงที่ว่าเรามีความรู้ในฐานเราอยู่แล้ว แต่ว่าเราอาจจะไปเอาความรู้จากคนอื่น ไปเอาความรู้ในเรื่องนี้จากทฤษฎีมาก็ได้ ยกตัวอย่างเช่น ผมทำเรื่องเกษตรอินทรีย์ ผมปลูกแก้วมังกร เราต้องอย่าลืมว่า KM มันต้องมีความรู้ทั้งความรู้ที่เป็นทฤษฎีและปฏิบัติที่มันเป็นประสบการณ์ เพราะฉะนั้นเมื่อวานที่ผมมีปัญหาผมก็ต้องไปหาทฤษฎีก็คือไปหาอาจารย์ที่มหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์ เพื่อเชิดขึ้นมาว่าสิ่งที่มันเป็นมันคืออะไร แล้วเราก็นำมาเรียนรู้ร่วมกันกับสิ่งแวดล้อมกับประสบการณ์

สี่ การบริหารจัดการที่ดี อันนี้เป็นสิ่งที่ละเลยไม่ได้ ต้องมีการพูดคุยกัน ตรวจสอบได้ มีการทำงานร่วมกันให้มีความโปร่งใส

ห้า อันนี้อาจจะเป็นความบังเอิญที่ว่ารัฐบาลเขามีเงินกองทุนหมู่บ้านลงมา เขาก็บอกว่าให้มืองค์กรการเงินขึ้นมาด้วย คือคล้าย ๆ เป็นสิ่งที่ว่ากิจกรรมถ้ามันมีเงินในหมู่บ้านพวกคุณเอาไปทำ พอเอาไปทำมันก็เกิดการตรวจสอบ กองทุนหมู่บ้านถ้าหมู่บ้านไหนเขาเอาไปทำแล้วได้ผลก็ถือว่าของคุณมีความเข้มแข็ง แต่ถ้าหมู่บ้านไหนเอากองทุนหมู่บ้านไปทำแล้วขณะที่มันแจ้งก็บอกได้เลยว่าของคุณมันล้มเหลวตั้งแต่ต้นแล้ว

ชาย ไชยชิต: เป็นตัวชัดได้

ราชิต สุดพุ่ม: ใช่ เป็นตัวชัดได้ เพราะฉะนั้นความเข้มแข็งของชุมชน สิ่งที่เราทำมา ผมคิดว่า 5 ประการนี้คือตัวชัด ก็เป็นตัวที่จะสร้างเครือข่ายต่าง ๆ ออกไป คิดว่านี่เป็นปัจจัยสำคัญ เหมือนป็นี่ ยกตัวอย่างว่าถ้าเราจะขับเคลื่อนคนในพื้นที่เรารับผิดชอบ ยกตัวอย่าง ผมเป็นนายอำเภอเมือง ผมจะขับเคลื่อนกลุ่มของผม ในการขับเคลื่อนมันต้องมองจากข้างบนลงมา มองว่ารัฐบาลเขาประกาศจุดยืนของประเทศไทยอย่างไร จะพัฒนาไปอย่างไร จังหวัดกำหนดให้วิสัยทัศน์ (vision) เป็นอย่างไร อำเภอเรากำหนดยุทธศาสตร์ในการเดินเพื่อสนองจังหวัด เพื่อสนองระดับประเทศได้อย่างไร เราก็เอาตรงนี้เข้ามาแล้ว ก็มาวิเคราะห์ มาทำกันในระดับอำเภอว่าถ้าเราจะสนองตอบในการเคลื่อนไปพร้อมกันทั้งจังหวัด ทั้งประเทศ เราก็ต้องทำกิจกรรมที่มันสอดคล้อง

พอเรามาดูวิสัยทัศน์มันมีอยู่ข้อหนึ่งเรื่องเกษตรสุขภาพของจังหวัดนครศรีธรรมราช คือมันมีอยู่ 3 เรื่อง (1) นครแห่งธรรมะ นครแห่งธรรมธรรมชาติ (2) ในเรื่องของเกษตรสุขภาพ (3) เรื่องศูนย์กระจายสินค้า เพราะฉะนั้นถ้าเราจะขับเคลื่อนมันต้องสอดคล้องกับ 3 ตัวนี้ แต่เราต้องมาดูว่าศักยภาพของเรา ความสอดคล้อง ความสอดคล้องไปบวกกับชุมชนเข้มแข็งที่เราสร้าง เราจะมาสร้างเครือข่าย มาร่วมกันและจะขับเคลื่อนไปอย่างไร ปีนี้ก็จะทำเรื่องเกษตรสุขภาพ เราต้องมาดูอีกว่าถ้าจะขับเคลื่อนตรงนี้ในพื้นที่เรา เรามีโอกาส เรามีศักยภาพอะไรบ้างที่เราจะไปทำ และก็ต้องมีการมาพูดคุยในกลุ่ม มาแลกเปลี่ยนเรียนรู้ซึ่งกันและกัน และก็ขับเคลื่อนไปด้วยกัน นี่กลไกในการพัฒนา ในการทำงานเพื่อให้ฐานมันเข้มแข็งและจะเดินไปด้วยกัน มันต้องเป็นในลักษณะนี้

ชาย ไชยชิต: ผมรบกวนให้ท่านนายอำเภอช่วยชี้ให้เห็นหน่อยว่าการทำงานแบบเป็นเครือข่ายที่เรามีอยู่แล้ว มีเครือข่ายชุมชนของเราอยู่แล้ว พอมีโครงการความร่วมมือขอมาที่มีภาควิชาการเข้ามา มันช่วยทำให้การทำงานในเครือข่ายหรือการสร้างเสริมความเข้มแข็งในการเคลื่อนงานในพื้นที่มันเปลี่ยนไปไหม มันดีขึ้นอย่างไร จุดไหนที่มันดีขึ้น

ราชิต สุดพุ่ม: ก็สิ่งที่ได้เล่าให้ฟังว่าเดิมเราก็ขับเคลื่อนไปตามกระบวนการของเรา แต่พอ สกว. ก็น่าภาคประชาชนที่ดี สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (พอช.) ก็ดี ไม่ใช่เฉพาะแค่ สกว. มาจับขบวนการแล้วก็ให้คนในชุมชนได้มาศึกษาเอง ได้มาเรียนรู้ ได้มาทำ เหมือนกับมาทำวิจัยเอง แต่ว่าในเชิงปฏิบัติการ ไปร้อยเรียงเรื่องราวที่ทำ

ชาย ไชยชิต: เก็บข้อมูลของพื้นที่เองใช่ไหม

ราชิต สุดพุ่ม: ในสิ่งที่เราจะทำ มันทำให้ความร่วมมือของพี่น้องประชาชนโดยประชาชนมากยิ่งขึ้น ข้าราชการแทนที่ว่าเมื่อก่อนถ้าประชาชนเขาทำกันเองต่างคนต่างอยู่ ข้าราชการก็ได้เข้ามามีส่วนร่วม มันก็เดินเข้าไปด้วยกันมากยิ่งขึ้น ยกตัวอย่างว่าเมื่อวานขึ้นให้ทำเรื่องโครงการคลองท่าดี ถ้าเราปล่อยให้ชลประทานเขาทำเขาก็ทำในส่วนของเขา ผมเองก็เคยทำเครือข่ายสายน้ำ เราก็ทำกับส่วนราชการกับประชาชนบางส่วน แต่ตอนนั้นคือ ราชการก็ยังทำ แต่ถ้าจะให้ประชาชนเขาเองซึ่งเขาเชื่อมกับ สกว. ไร้อยู่ เขาเป็นคนทำ เขาจะจัดตั้ง (set) โดยภาคประชาชนขึ้นมาเอง พอเขาจัดตั้ง (set) ขึ้นมา เขาไปทำงาน เขาใช้เวลา 6 เดือน ใช้เวลาปีหนึ่ง เสร็จแล้วเขาก็ได้รับความร่วมมือจากราชการ เมื่อเขามานำเสนอ (present) งาน ข้าราชการก็เข้ามาฟังด้วย เข้ามาฟังด้วยตั้งแต่การทำงานร่วมกัน มันก็เกิดความร่วมมือกันมากยิ่งขึ้น ผมว่าเป็นลักษณะของแนวราบ แนวราบที่ดีกว่าราชการที่สั่งลงไปและก็ทำ หรือบางทีข้างล่างทำขึ้นไปก็ไม่รู้มันจะได้หรือไม่ได้ แต่มันไปด้วยกัน คล้าย ๆ ประสานความสอดคล้อง อันไหนที่เป็นหน้าที่ส่วนราชการไหนต้องมาเกี่ยวหนุน อันไหนที่ทางภาคประชาชนให้ความร่วมมือได้เราก็กทำ อันไหนที่ให้เชิงวิชาการก็เข้ามาช่วย อยู่เป็นพื้นฐานของการทำด้วยประชาชนเอง

ชาย ไชยชิต: อะไรทำให้หน่วยราชการซึ่งคุ้นเคยกับการทำงานตามคำสั่ง ตามหน้าที่เฉพาะขอบเขตอำนาจของตัวเอง หันมาใช้วิธีการแบบนี้ ยอมให้ประชาชนทำจากข้างล่างหรือใช้ความสัมพันธ์ในแนวราบ อะไรทำให้เขาเปลี่ยนได้

ราชิต สุดพุ่ม: คือผมว่ามัน ขณะนี้ราชการมารับฟังประชาชนมากยิ่งขึ้นและที่สำคัญผมมองในบทบาทของนักปกครองนะ คือเป้าหมายเราไม่ได้มีเป้าหมายเพื่อสนองรัฐเป็นหลักนะ แต่เป้าหมายเรา เราสนองว่าประชาชนในพื้นที่เราดูแลให้เขามีความสุข เพราะฉะนั้นเราต้องมองที่ประชาชน เราต้องมองว่าคุณต้องการอะไร คุณมีปัญหาตรงไหน ถ้าคุณคิดไม่ได้เรามาช่วยกันคิด เราควรจะทำอย่างนี้ไหม เรามาเดินด้วยกัน ถ้าประชาชนมีความสุขเราก็ถือว่าเรามีความสุขแล้วแหละ เรื่องราชการเราไม่ได้ทุจริตเราก็ไม่ผิดอยู่แล้ว เพราะว่าเป้าหมายเราอยู่ที่ทำอย่างไรให้คนในพื้นที่ที่เรารับผิดชอบได้มีความสุข มีความสงบเรียบร้อย และอยู่ด้วยกันอย่างสามัคคี

ชาย ไชยชิต: อันนี้เป็นบุคลิกเฉพาะของท่านนายอำเภอหรือเปล่า นายอำเภอท่านอื่นคิดแบบนี้ไหม

ราชิต สุดพุ่ม: ก็ไม่รู้ทั้งสอง อันนั้นบอกไม่ถูก แต่ผมคิดแบบนี้ตั้งแต่เข้าเป็นปลัดอำเภอแรก ๆ ก็จะเขียนคดีประจำใจว่าการสร้างความรัก ความศรัทธากับประชาชน คือเป้าหมายสูงสุด

ชาย ไชยชิต: ไม่ใช่ว่าไปปกครอง ไม่คิดว่าไปปกครองเป็นเจ้าเป็นนาย ไม่ได้คิดอย่างนั้นนะ

ราชิต สุดพุ่ม: ผมเองอาจจะไม่ได้จบปริญญาตรีทางรัฐศาสตร์ ผมจบปริญญาตรีทางเกษตร จบปริญญาโทรัฐประศาสนศาสตร์ ในใจมันต่างกันนะ

ชาย ไชยชิต: ก็แสดงว่าโดยภูมิหลังแล้ว ท่านนายอำเภอก็ทำงานกับชุมชนเป็นหัวใจอยู่แล้ว

ราชิต สุดพุ่ม: กัตตอนสมัยเป็นนายอำเภอพระพรหม มีอำเภอเดียวมั่งที่ทาพระพรหมเกษตรอินทรีย์ ขณะนี้เครือข่ายก็ยังอยู่

จรรยา กิมิสาร: ท่านเป็นนายอำเภอคนเดียวของนครศรีธรรมราช ที่ทาให้พระพรหมเป็นอำเภอเกษตรอินทรีย์ที่มีคนรู้จัก
ตรงนี้อยากให้ท่านนายอำเภอเล่ารายละเอียด

ชาย ไชยชิต: ย่อนภูมิหลังให้ฟังหน่อยครับ

ราชิต สุดพุ่ม: พอเราไปอยู่ที่ไหนเราต้องมองศักยภาพของอำเภอนั้น ไปมองศักยภาพ มองในสิ่งที่เป็นไปได้ในบริบทของ
อำเภอนั้น พระพรหมมันอยู่ห่างจากอำเภอเมืองแค่ 15 กิโลเมตร 15 กิโลเมตร สิ่งที่เรามองได้ครั้งแรกคือ ถ้าคุณทำอะไร
ขึ้นมาคุณจะได้ เพราะค่าขนส่งคุณไม่มี คุณมีน้อยมาก อันที่สองไปดูพื้นฐานพระพรหมส่วนใหญ่จะทำในเรื่อง
การเกษตร และก็มีเกษตรก้าวหน้า เพราะฉะนั้นมองถึงศักยภาพ โอกาสของพระพรหม เราก็มาคิดร่วมกัน ผมก็มาคิด
ร่วมกับส่วนราชการ คิดร่วมกลุ่มต่าง ๆ ท้องถิ่นก็มาคิดร่วมกันว่าเราจะทำเรื่องเกษตรสุขภาพ เราจะทำเรื่องเกษตรอินทรีย์
เราจะทำกันอย่างไร มาคิดร่วมกันว่าเอาอย่างนี้ดีกว่าว่าในพื้นที่เรามีพืชกี่ชนิด เราจะมาจับกันที่โอกาสของพืชแต่ละชนิด ใน
พระพรหมก็มีอยู่ 6 อย่างที่ว่าจะขับเคลื่อนได้ ก็คือ (1) ในเรื่องของพืชผัก เขาพูดกันว่าคนในเมืองกลัวตายมากกว่าคนบ้าน
นอก คนรวยกลัวตายมากกว่าคนจน เพราะฉะนั้นถ้าเราจะทำผักปลอดภัยเราจะต้องขายในเมืองให้ได้ก่อน และเราพยายาม
ที่จะเปลี่ยนการตลาด เราตัดคนกลางออก ให้เกษตรกรมาขายกับผู้บริโภคโดยตรง (2) ในเรื่องของมันเทศ มันเทศในพระ
พรหมมันทำมาก แต่มันใช้สารเคมีมาก (ชาย ไชยชิต: ที่ทำ ๆ อยู่ตอนนี้) ใช่ เยอะมาก คุณสมบัติสำคัญที่ดีของพืชหัวก็คือ
อะไรก็ตามที่มันอยู่ข้างหัวมันจะดูดหมด เพราะฉะนั้นมันจะดูดเข้าไปหมดเลย เพราะฉะนั้นคนปลูกมันเทศเขาจะใช้ปุรา
ดาน ประเทศไทยห้ามใช้ เขาจะใช้เซนไดรท์ (Chindrite) ที่ฆ่าแมลง เพราะฉะนั้นคุณไม่ต้องห่วงเลย มันดูดเข้าหมด (3) ใน
เรื่องของข้าว (4) แดงโม ถ้าไปถนนเส้นนี้เขาจะปลูกแดงโม แต่เป็นแดงโมที่ใช้สารเคมี แล้วก็ไม่ผล และก็มีมะนาว พระพรหม
มีชื่อเสียงเรื่องมะนาว มะนาวไซ้ แต่ว่ามันก็โดนโรคใบแก้ว ก็เลิกกันไป วันนี้พอเราได้ทุกอย่างแล้ว เราก็มาคิดโดยคิดร่วมกัน
มาคิดต่อว่าถ้าเราจะทำ เราจะทำอย่างไร เราก็เดินมาคุยกัน คุยกันเนี่ยผมมีศาลาอยู่หลังที่พระพรหมเป็นศาลาเรียนรู้เกษตร
อินทรีย์ ซึ่งเราทำ 2 ส่วน ที่อำเภอเป็นเรียนรู้ภาคเกษตรกรแล้วก็ไปประสานกับโรงเรียนเตรียมอุดมศึกษาภาคใต้ให้เป็นภาค
เยาวชน ก็คือเราต้องการที่จะสร้างผู้นำและก็สร้างผู้สืบทอด แล้วก็เดินไปคู่กัน เด็กด้วย เราด้วย แต่ทำลักษณะคล้าย ๆ กัน
ไปด้วยกัน ก็มาคิดในวิธีการบริหารจัดการแนวใหม่ว่าถ้าเราทำ

หนึ่ง เราต้องมีวิสัยทัศน์ สองเราต้องมียุทธศาสตร์ในการเดิน เพราะฉะนั้นก็มาคุยกันว่าเราหาวิสัยทัศน์ก็ได้ว่า
พระพรหมเกษตรอินทรีย์ ทุกภาคีร่วมกันผลิต เพื่อคุณภาพชีวิตที่ดี และสิ่งแวดล้อมยั่งยืน นี่เป็นวิสัยทัศน์เดิมที่เราทำไว้ ทุก
ภาคีก็คือทั้งรัฐ ทั้งราษฎร์ ทั้งเกษตรกร ทั้งเยาวชนก็มาร่วมกัน มาร่วมกันคิดมาร่วมกันทำ และคุณภาพชีวิตที่ดีก็คือไม่เฉพาะ
คนทำ คนซื้อไปกิน ผู้บริโภคก็ต้องคุณภาพชีวิตที่ดี ก็ใช้หลัก 2 อย่าง หนึ่งความซื่อสัตย์ สองเป็นการประกอบสัมมาชีพ
ไม่ใช่ประกอบอาชีพ ประกอบสัมมาชีพหมายความว่าต้องรับผิดชอบต่อลูกค้าเราด้วย ถ้าเราปลูกผักแล้วเราขายยา คนซื้อมัน
ก็ซื้อไปก็เป็นการประกอบอาชีพ แต่ถ้าสัมมาชีพเราต้องไม่มีสารเคมีตกค้าง

พอได้วิสัยทัศน์ก็มาคิดยุทธศาสตร์ ยุทธศาสตร์ผมบอกตรง ๆ ว่าตอนนั้นยังคิดไม่ถูก เลยไปเอาของพลตรีจำลองที่
เขาทำที่เมืองกาญจน์ก็มานั่งดูแล้วมานั่งคิดกัน ได้เป็นยุทธศาสตร์ 4 ด้าน (1) ยุทธศาสตร์ในด้านการส่งเสริมการผลิต ให้ทาง
สำนักงานเกษตรอำเภอเป็นคนรับผิดชอบ (2) ยุทธศาสตร์ในเรื่องการตลาดและการแปรรูป เพราะเราต้องคิดว่าตลาด
บางช่วงมันราคาไม่ดี เราก็รองรับโดยการแปรรูปสินค้าของเรา ในเรื่องการตลาดให้สำนักงานพัฒนาชุมชนรับผิดชอบ (3)
มาตรฐานผลิตภัณฑ์ เพราะว่าเกษตรอินทรีย์ เกษตรสุขภาพ ในเรื่องของมาตรฐานผลิตภัณฑ์เป็นสิ่งสำคัญ มาตรฐาน
ผลิตภัณฑ์ผมให้สาธารณสุขอำเภอและสถานีอนามัยตำบลรับผิดชอบ และ (4) ในการประชาสัมพันธ์และการสร้างเครือข่าย
ให้ทางที่ทำการปกครองอำเภอรับผิดชอบ

ที่นี้เรามาดูมันจะแปลตรงที่ว่าถ้าเรามองเรื่องเกษตรอินทรีย์ เกษตรสุขภาพ ทุกคนจะมองว่าสำนักงานเกษตร จังหวัดก็จะมองว่าเกษตรจังหวัด ผมต่อสู้นานมากในตอนนั้นกว่าเขาจะยอม เรามองในการพัฒนามันมี 2 ส่วน มันมองว่า พัฒนาโดยหน้าที่ความรับผิดชอบ (function approach) หน่วยงานที่รับผิดชอบเป็นคนทำ และอีกส่วนคือพัฒนาโดยพื้นที่ (area approach) นายอำเภอก็คือในเชิงของพื้นที่ (area) เพราะฉะนั้นถ้าหน้าที่ความรับผิดชอบ (function) คุณมองไม่เห็น ในพื้นที่ผมเลย คุณจะปล่อยให้ประชาชนผมตายหรือ เพราะฉะนั้นพื้นที่ (area) ต้องมีความคิดในเชิงพื้นที่ (area) ก็คิดได้ไม่ จำเป็นต้องเป็นในเชิงหน้าที่ความรับผิดชอบ (function)

สอง เกษตรขออย่ามองเฉพาะเกษตร เกษตรฯถ้าไม่ทำให้ประชาชนยากจน ไม่ทำแบบเดิม ๆ ก็ต้องคิดให้ครบวงจร คือ การส่งเสริมการผลิตและในเรื่องการตลาด เกษตรฯรับผิดชอบเฉพาะการผลิต ตลาดพัฒนาชุมชนมาทำ มาตราฐานผลิตภัณฑ์ สาธารณสุขมาทำ เขาก็มีความเชี่ยวชาญ ปกครองก็มาทำประชาสัมพันธ์และการสร้างเครือข่าย ในแต่ละส่วนก็มีกิจกรรม ย่อยย่อย ๆ เยอะแยะมากนะ เช่น ส่งเสริมการผลิตเราก็ตั้งวัตถุดิบ ในเรื่องปัจจัยการผลิต เช่น ตั้งกลุ่มปุ๋ยหมัก ตั้งกลุ่มน้ำ หมัก คือในตรงนี้จะมามีกิจกรรมย่อย ๆ และสุดท้ายเกษตรฯจะต้องไปตรวจแปลง บอกว่านี่น้องอาจารย์จะมา บอกว่าผมจะ ผลิตผัก เกษตรฯต้องไปตรวจแปลงก่อน ไปตรวจดิน เคยใช้สารเคมีไหม แปลงอยู่ห่างจากโรงงานเท่าไร อันนี้เป็นหน้าที่ของ เขา ในระหว่างทำก็ไปดู เมื่อเสร็จแล้ว เมื่อคุณจะมาขายเราก็ผลิตและบรรจุภัณฑ์ขึ้นมา และสาธารณสุขจะมาตรวจสอบสารเคมี ตกค้าง 5 อย่าง เมื่อตรวจแล้วถ้าผ่านก็จะให้ถุงบรรจุภัณฑ์ ซึ่งบรรจุภัณฑ์จะมีลายเซ็น 3 คน ลายเซ็นนายอำเภอ ลายเซ็น สาธารณสุขฯ และลายเซ็นของเกษตรอำเภอ แต่เราก็ไม่แคร์ใครนะว่าจะเชื่อไม่เชื่อ เราถือว่าในชุมชนเราเชื่อ เพราะว่าเรามี ความสุจริต มีสัมมาชีพ เราถือว่าก็เดินได้ และในเรื่องของการตลาดมันก็ต้องเปลี่ยน ถ้าเรามองตลาดแบบนี้ คนก็ยังมองว่า สร้างตลาด แล้วก็ไปตั้งขาย แต่จริง ๆ ตอนนี้ตลาดมันเปลี่ยนไปแล้ว คนขายต้องไปถึง เพราะคนเดี๋ยวนี้ไม่ค่อยมีเวลามา ตลาด หมู่บ้านจัดสรร 100 หลัง คุณไปสักที่แล้วตอนหลังเขาเชื่อว่าคุณมีคุณภาพนะ คุณไปได้วันวันเลย สำนักงาน เกษตร สำนักงานปกครอง คุณไป ถ้าคุณมีความมั่นใจว่ามาตรฐานผลิตภัณฑ์คุณเขาเชื่อได้ เพราะฉะนั้นบริบทในเรื่องของ การตลาดมันต้องเปลี่ยน อย่าไปคิดแบบเดิม

สุดท้ายก็คือในเรื่องการสร้างเครือข่าย การสร้างเครือข่ายเรามีกลุ่มปุ๋ยหมักอยู่ 50 กลุ่ม ตอนนั้นมีแค่ 40 หมู่บ้าน แล้วก็มีการพูดคุย แลกเปลี่ยนเรียนรู้กัน และที่สำคัญเราก็มีกิจกรรมจับน้ำชา เสวนา เกษตรอินทรีย์ จับน้ำชาเดือนหนึ่งจะมา พบพบกันครั้งหนึ่ง ก็คือมาเพื่อจะทำ KM (Knowledge Management) มาจัดการความรู้ร่วมกัน ยกตัวอย่างว่าตอนนั้นถ้า เราทำน้ำหมัก เราต้องซื้อกากน้ำตาลมาจากแถวเมืองกาญจนบุรี เราก็มาคิดว่ากากน้ำตาลมันคืออะไร กากน้ำตาลก็คือ เศษที่เหลือจากการผลิตน้ำตาล เพราะฉะนั้นถ้าเราปลูกอ้อยแล้วเราเผาแทนกากน้ำตาลมันน่าจะดีกว่า ก็แบบนี้มาแลกเปลี่ยน มาคุยกัน มันเป็นการแลกเปลี่ยนได้ประสบการณ์และได้งานใหม่ ได้ความรู้ใหม่

อีกอย่างหนึ่งที่คิดแบบนี้ คิดแล้วก็พยายามสร้าง ก็ราชการมันต้องโดนย้ายนะ ก็คิดว่าสิ่งที่จะให้มีความเข้มแข็งได้ก็ คือกลุ่มพวกนี้ที่เราต้องมีกิจกรรมร่วมกันตลอด เราใช้เรื่องของการจับน้ำชาเป็นหลัก เมื่อก่อนใหม่ ๆ ผมจะเป็นคนเริ่ม วันที่ 20 เรามาคุยกัน พอตอนหลังเราปล่อย คือที่ปล่อยเพราะว่าในส่วนของการเครือข่ายเขาก็เห็นว่ามันเป็นประโยชน์ เขาก็ พยายามที่จะเดินต่อตรงนี้ พอเราถอนไปเขาก็มาคุยกัน นายอำเภอใหม่ ส่วนราชการใหม่เข้ามา ถ้าเขาเข้มแข็งนายอำเภอ คนใหม่ใครก็ตามต้องเข้ามาเขาก็ต่อให้เป็นกระบวนการ ผมว่าเป็นกระบวนการที่เสริมสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชน เราไม่ได้ เป็นคนเก่งกว่าชาวบ้านนะ แต่บางครั้งเราเป็นคนที่ยืดหยุ่น เป็นคนที่ต้องเริ่ม เริ่มอะไรให้เขา ผมยอมลงทุนเองนะ เหมือน ตอนปลูกผัก เราทำตลาดไม่ได้ คนไม่รู้จัก ผมเป็นคนซื้อ ผมใช้เงินผมเองเลยนะ ผมซื้อผักแล้วก็มาแจก ประชุมหัวหน้าส่วน ราชการ 300 คน ผมแจก ร้านอาหารในนครศรีธรรมราชผมแจกหมดทุกร้านเลยนะเพื่อต้องการทำตลาดให้เขารู้จัก หรือ แม้แต่ชมรมโยคะที่ในนครศรีธรรมราชซึ่งโยคะเป็นคนจีนซึ่งฐานะดี เรารู้ว่าพวกนี้กลัวตายมากกว่าคนจน ผมก็เลยไปแจก เขาก่อนเลย ที่นี้ไม่พอเลย มันต้องค่อย ๆ ทำ

ทุกวันนี้ผมย้ายมา 4 ปีแล้ว เขาก็ยังเข้มแข็งยังอยู่กันได้ และมันก็มีกิจกรรมใหม่ ๆ ขึ้นมานะเรียกว่า “ลงแขก” ภาษากลางนะ ภาษาใต้เรียกว่า “ซอแกน” เขาจะมีอยู่สัก 10 กว่าคนนะ เขาจะผลัดเปลี่ยนกันไปช่วยงาน เพราะว่าเกษตร อินทรีย์ 2 คน ทำมากไม่ได้เพราะว่ามันต้องใช้แรงงานเยอะ มันใช้กลยุทธ์ในการปลูก เพราะฉะนั้นเราทำมากเราดูไม่ไหว

พอทำดูไม่ไหว ส่วนใหญ่จะ 2 คนนะในบ้าน ที่นี้พอทำไม่ทันมันก็อาศัยการลงแขกชวนกันไป อาทิตย์นี้มาบ้านลุงนวนะ เจ้าของบ้านแค่เตรียมน้ำไว้ให้ เขาจะเอาข้าวห่อกันมาเอง พอไปทำก็ ถางหญ้าไปคูดไปมันจะไม่เหนื่อย แต่ถ้าคุณไปทำคนเดียวสักเดือนก็ไม่เสร็จ แต่นี่ถ้าคุณสืบทอดวันเดียวก็เสร็จ มันได้คูด ได้พุด เขาร้องหนังตะลุง มโนรา แชวกันไปอะไรอย่างนี้ นี่คือนี่ที่มันเหลืออยู่ทุกวันนี้คือ หนึ่งความเข้มแข็ง สองกิจกรรมพวกนี้มันเกิดขึ้น ขณะนี้ความเชื่อถือของโครงการความร่วมมือฯ เกษตรอินทรีย์ที่โรงพยาบาลมหาราชนาวิกโยธินให้มาขายอยู่ เพราะโรงพยาบาลมหาราชนาวิกโยธินเขาจะเข้ม ผมคิดว่าสิ่งต่าง ๆ เหล่านี้ถ้าเราได้ค่อย ๆ ทำ ค่อย ๆ ขยายแล้วก็สร้างความเข้าใจร่วมกัน แล้วก็อีกอย่างหนึ่งกลยุทธ์อีกอย่างที่เราใช้ที่มันประสบความสำเร็จคือเราใช้งานสาธารณสุข ผมก็ไปพยายามหาว่าอะไรที่จะไปพูดกับชาวบ้าน ก็ไปพบว่าคน 3 วัย ตายไม่เหมือนกัน วัยเด็ก เด็กเล็ก ๆ จะตายด้วยโรคอ้วน ปัจจุบันนี้ละ ลูกร้องก็บ่นนม ลูกอ้วนน่ารัก จริง ๆ มันก็คือโรคเด็กพวกนี้พอโตขึ้นมาจะเป็นความดัน เบาหวาน พอถึงวัยรุ่นจะเสียชีวิตด้วยอุบัติเหตุกับยาเสพติด แต่พอมาถึงวัยกลางคนวัยทำงานแบบเรานั้นมันจะตายด้วย 2 โรค คือ โรคมีเชื้อ กับโรคไร้เชื้อ โรคมีเชื้อก็คือไข้หวัด ไข้หวัดนก โรคเอดส์ ก็รู้กันอยู่ โรคไร้เชื้อก็คืออัมพาต อัมพฤกษ์ เบาหวาน มะเร็ง เป็นการพิสูจน์ไม่ได้ว่ามันเชื้ออะไร แต่สิ่งที่รู้ได้ 2 อย่างก็คือ หนึ่ง ถ้าคุณพักผ่อนไม่เพียงพอ สอง คือ การสะสมของสารเคมี เพราะฉะนั้นเราเอาปัจจัยตรงนี้เข้ามา เข้ามาเพื่อพูดคุยให้เขาเข้าใจ และก็พิสูจน์โดยการตรวจเลือด ถ้าคุณทำสารเคมีมานานเราพร้อมจะตรวจให้คุณเลยและเขาก็อธิบายให้คุณได้ คุณเป็นนะ อีกไม่นานคุณต้องเป็นแบบนี้ คนก็กลัว คือพยายามใช้หลายวิธีการ แต่เราก็ไม่ได้ทำคนเดียวนะ พยายามพูดคุย แลกเปลี่ยน หาข้อมูล ก็ถือว่าประสบผลสำเร็จระดับหนึ่ง

ชาย ไชยชิต: ถ้ามองในภาพรวมก็คือท่านนายอำเภอประสานให้ทุกฝ่ายแล้วก็เลื่อนวิธีคิดเขา ความยากลำบากของการเอาหน่วยราชการ ซึ่งมีวิธีคิดแบบหน้าที่ความรับผิดชอบ (function) ของตัวเอง มันยากอย่างไร นานไหมเปลี่ยนวิธีคิดเขาได้ หัวหน้าส่วนต่าง ๆ

ราชิต สุดพุ่ม: ก็ยากพอสมควร คือต้องเอาชนะด้วยประชาชน ถ้าคนมาหานายอำเภอมาก มายินดี มาดีใจ มาขอบคุณ คนอื่นมันก็อยู่ไม่ได้หรอก เข้าขึ้นมาคนแก่ ๆ ขี้จิกยานมาแล้วเอาผักกาดมาฝาก เขาก็ต้องอ่อนไหวตามเรา ผลที่ได้คือประชาชนมีความสุข ในกิจกรรมพวกนี้ผมเคยคิดว่าผู้สูงอายุในนครศรีธรรมราชลูกมักจะส่งเงินมาให้ เขาปลูกผักเขาไม่รู้จะขายอย่างไร เขาไม่มีเงินลูกก็ส่งเงินมาให้ เพราะฉะนั้นเราจะทำให้คนแก่มีศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ได้อย่างไร โดยที่ หนึ่ง ไม่ขอเงินลูก ผมก็เลยรวบรวมผู้สูงอายุแล้วก็ให้เด็กทำการตลาดเข้าไปเก็บผัก พอตีคนแก่เวลาเขาปลูกผักเขาอยู่กันสองคนตายายมันก็น่าเสีย เพราะฉะนั้นถ้าเราไปช่วยกันเก็บทุกวัน วันละ 10-20 กำ แล้วไปช่วยขายให้แล้วเอาเงินมาให้เขา ขายกำ 10 บาท คินคนแก่ 9 บาท ให้เด็กคนนั้นได้ 1 บาท พอทำอย่างนี้ศักดิ์ศรีของความเป็นผู้ชรามันกลับมา เขาก็มีความสุข พวกคนแก่เขาจะทำเรื่องเกษตรอินทรีย์ เขาไม่ใช้สารเคมี พยายามดึงทุกฝ่าย พยายามคิด หรือแม้แต่การเมืองท้องถิ่น พอเราไปทำใหม่ ๆ องค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.) บางแห่งเขาไม่เห็นด้วย เขาก็ต่อต้าน (anti) คือเดิมเราบอกว่า อบต. คุณช่วยตั้งงบประมาณเพื่อมาสนับสนุนเรื่องนี้ คุณช่วยทำนะ ไม่ใช่เรามาชิงบคุณ เขาก็ไม่เห็นด้วย เขาไปเห็นเรื่องถนนหนทาง พอเราทำอย่างนี้มาก คนมาอยู่กับเรามาก การที่จะชนะนักการเมืองได้ต้องดึงคนเข้ามาอยู่กับเรา พอเราดึงคนมามาก พวกนี้นักเลือกตั้งก็ต้องมาตามเรา พอปีหลังก็นายอำเภออยากให้เราช่วยอะไรไหม ให้ผมทำโครงการนี้ต่อไหม มันต้องคิดไปเรื่อย ๆ

ชาย ไชยชิต: แต่เราก็เอาเป้าหมายอยู่ที่ตัวประชาชน ชาวบ้าน

ราชิต สุดพุ่ม: ใช่

ชาย ไชยชิต: ตอนที่เรานำวิธีการให้กิจกรรมในแต่ละด้านมีหน่วยราชการเป็นเจ้าภาพดูแล อย่างนี้เราก็สามารถที่จะให้เขาตั้งโครงการหรืออะไรอย่างนี้มาสอดคล้องกันใช่ไหม

ราชิต สุดพุ่ม: ผมให้เขาตั้งโครงการเอง คือ ผมจะไม่ไปแตะในเรื่องของงบประมาณเลย

ชาย ไชยชิต: แต่ตั้งเป้าหมายเอาไว้

ราชิต สุดพุ่ม: ตั้งเป้าหมายไว้ คุณไปคิดสิว่าในการส่งเสริมการผลิต คุณในฐานะเกษตรอำเภอคุณเชี่ยวชาญ มันควรจะทำอะไรบ้างที่จะทำเรื่องเกษตรอินทรีย์ สาธารณสุขคุณจะรับรองมาตรฐานผลิตภัณฑ์คุณไปคิดมาสิว่าคุณจะทำอะไรบ้างเพื่อจะให้ คือ ไม่ต้องไประบบคิวเป็นอย่างไร ระบบอะไรเป็นอย่างไร คือมาทำให้มันสอดคล้อง คือปล่อยให้เขาคิดอิสระเลยแล้วเรามาคุยกันในภาพรวมว่าวิสัยทัศน์เราอย่างนี้ละ คุณทำมันสอดคล้องกันไหม เราก็พยายามเป็นผู้จัดการ เป็นผู้บริหาร

ชาย ไชยชิต: ส่วนหนึ่งการอาศัยการมีโครงสร้างของนายอำเภอ โครงสร้างของการดูแลพื้นที่ มันช่วยได้ไหม ช่วยได้มากไหม

ราชิต สุดพุ่ม: ช่วยได้ เพราะในเชิงบริหารบุคคล นายอำเภอเป็นหัวหน้าบังคับบัญชาข้าราชการอยู่แล้ว แต่เราก็อยากให้เขาทำด้วยความเต็มใจ ใหม ๆ ก็มีข้าราชการเขาพูดกับผมหลายคน งานในหน้าที่ก็เยอะแล้ว นายอำเภอไปคิดทำไมแบบนี้ก็มี แต่เราก็ต้องมองข้ามเขาไปให้ได้ว่าเขาคิดได้แค่นั้นแหละ

ชาย ไชยชิต: แต่เวลาผ่านไปเนิ่นนานมันก็เห็นชัด

ราชิต สุดพุ่ม: แต่ตอนหลังเขาก็กลับมาอยู่กับเรา คือบางทีมันต้องมองข้ามไป อย่าไปเอาไรให้มันมาก คิดเสียว่าเขาไม่รู้ คิดเสียว่าเขาไม่เข้าใจ

ชาย ไชยชิต: แต่ตอนนี้ทุกอย่างก็ ถึงท่านนายอำเภอย้ายออกมาแล้ว ส่วนราชการในอำเภอเขาก็ยังเคลื่อนไหวในแบบที่เราวางไว้อยู่

ราชิต สุดพุ่ม: เขาก็ยังเคลื่อนไหว แต่เคลื่อนไหวโดยภาคประชาชน เพราะว่าเราสร้างฐานเขาไว้แล้ว

จรรยา กิมฬาร์: ปัจจุบันภาคประชาชนเขาเข้มแข็งกว่าราชการ

ราชิต สุดพุ่ม: ผมเอง นายอำเภอหลังผม เขาไม่ชอบผมเลย เพราะชาวบ้านพูดถึงผมเวลาประชุม ทำไมไม่เป็นแบบนี้ เราโดนวิพากษ์กรรมด้วยซ้ำไป

จรรยา กิมฬาร์: วันนั้นที่ศาลากลาง เขาพูดว่าท่านผู้ว่าราชการจังหวัด นายวิชม ทองสงค์ ทำไว้ดีมาก พอผู้ว่าราชการจังหวัดคนต่อไปทำเรื่องนี้ไม่ได้เลย ก็ต้องหันไปหาเรื่องอื่น เพราะว่ามันทำซ้ำไม่ได้ มันไม่ได้ดี

ราชิต สุดพุ่ม: ข้าราชการมันเป็นอย่างนี้ ความชั่วของคนข้าราชการ

ชาย ไชยชิต: เป็นธรรมชาติใช่ไหม

ราชิต สุดพุ่ม: เป็นธรรมชาติ เพราะว่าคิดว่าเขาจะดีกว่า เพราะฉะนั้นชาวบ้านรับไม่ค่อยไหว พอคุณมาคุณคิดอย่าให้เหมือนคนเก่า คุณไม่ได้สร้างจากฐานความต้องการของชาวบ้าน

จรรยา กิมฬาร์: แท้จริง ๆ มันน่าจะขยาย นักปกครองที่คิดแบบท่านนายอำเภอราชิตจะมีอีกกี่คนในประเทศไทยที่ทำเรื่องพวกนี้ ขยายผลแบบนี้ ซึ่งนักปกครองคนอื่นเขาน่าจะคิดแบบนี้บ้าง ซึ่งปกติเราไม่ค่อยเห็น แต่ว่าความคิดแบบนี้เหมือนกับที่พี่อ้อยคิดว่าคุณจะมีเรื่องภูมิปัญญาในท้องถิ่น สืบเรื่องราวในชุมชนไปแล้วไปเรียนความรู้ทางวิชาการ สืบเรื่องราวพวกนี้ไปหมด การพัฒนาประเทศก็จะไปแบบนี้ในแบบที่เราเห็น อยู่แต่ในกรอบ ทำอย่างไรถึงจะมีคนที่แบบนี้

ราชิต สุดพุ่ม: มันหลายเรื่อง คืออย่าว่าแต่นายอำเภอเลย รัฐบาลคุณคิดใหม่เรื่อย ชาวบ้านเขาทำไม่ทัน

จรรยา กิมฬาร์: แต่การทำแบบท่านนายอำเภอราชิตทำให้ชาวบ้านเข้มแข็ง สามารถยืนอยู่ได้ด้วยตัวเอง รัฐบาลจะมาจากไหนเราไม่เป็นไร

ราชิต สุดพุ่ม: แต่ว่าระดับหัวหน้าเขาจะไม่ชอบ เพราะว่าไม่ใช่งานหือหาว การสร้างคนให้เข้มแข็งมันค่อย ๆ ทำ

ชาย ไชยชิต: เห็นผลยาก ช้า แต่มันยั่งยืน

ราชิต สุดพุ่ม: ยั่งยืน

ชาย ไชยชิต: แต่โครงการที่เขาเอามามันไม่เห็นนะ มันชอบกันนะ

ราชิต สุดพุ่ม: เหมือนสมัยชายาเสฟตติ เขาก็ไปใช้หลักชุมชนอินทรีคือมีบุคคล คณะบุคคลแล้วก็ไปจับเอาตรงนั้นแล้วมาทำเรื่องยาเสฟตติ แต่ผมเนี่ยคือตั้งแต่ปีที่ผมคิดต่างบอกว่ามันไม่ใช่ ยาเสฟตติมันไม่ใช่ปัญหายาเสฟตติ เราต้องไปดูว่าขณะนี้ในสังคมไทยมันมีปัญหาอยู่ 4 เรื่อง ที่มันเกี่ยวเนื่องกัน ก็คือ (1) ปัญหาเรื่องยาเสฟตติ ร้อยละ 20 ของคนทั้งประเทศที่เสพยาเสพติดหรือร้อยละ 30 (2) เรื่องของการใช้ความรุนแรง เรื่องทะเลาะวิวาท ขณะนี้มันมากยิ่งขึ้น ถ้ามานั่งถามจากไหน มาจากฐานครอบครัว มาจากร้านเกมที่เราไปเล่นกัน ที่มันออกข่าวแม่ไปตามแล้วยิงแม่ แต่มันไม่รู้สิ เกมนี้จะมีแต่เรื่องของความรุนแรง ทุกวันมันซึมซับในจิตวิญญาณของเด็ก แม้แต่ทีวีช่อง 7 พอเปิดจอปั๊บยิ่งเลย เนียนครมมันเคยมาปล้นนะ เขาถามว่ามาจากไหน มันดูจากทีวีมา เปิดปั๊บยิ่งที่เคาเตอร์เลยแล้วไปล้วงสตางค์เอา วิธีมาจากนี้ทั้งนั้น นี่คือการความรุนแรง เวลาตั้งด่าน พอเปิดรถมอเตอร์ไซด์จะมีแต่อาวุธ เมื่อก่อนมันมีพุดคุย ทะเลาะกัน มีพ่อแม่คนมาห้ามปราม (3) ในเรื่องของชีวิตเสี่ยง เด็กไทยไม่ชอบทำงาน ชอบอยู่สบาย ๆ แล้วได้เงิน เมื่อก่อนพอว่าเสี่ยงรอมองการพนันก็คือไฮโล โปป๋น แต่ขณะนี้เล่นพนันฟุตบอลเข้าไปทางอินเทอร์เน็ต คุณจะเข้าไปแทงไฟเท็กชวันตีคืนตีมีคนมาทวงเงินที่บ้าน และที่หน้าตาก็คือร้อยละ 60 ของเด็กในกรุงเทพฯดำเนินชีวิตกับการพนัน ไปดูได้ในหนังสือเด็กไทยในมิติวัฒนธรรมของสำนักงานเผ่ากระวัง กระทรวงวัฒนธรรม ก็เป็นงานวิจัย (4) ในเรื่องของเพศสัมพันธ์ (sex) เด็กไทยเดี๋ยวนี้มีเพศสัมพันธ์ก่อนวัยอันควรเยอะมาก 2 คน แต่งงานรวมกันไม่ถึง 30 เซียนายอำเภอไปอวยพร ผมบอกอวยพรไม่ถูกหรอก เพราะพ่อแม่ก็นั่งน้ำดูไม่ได้ ก็ไม่รู้จะพูดกับมันอย่างไร เพราะฉะนั้นปัญหาสุดท้ายเรื่องเพศสัมพันธ์มันจะมาเกี่ยวโยงกับยาเสฟตติ เพราะทุกคนก็รู้ว่าคนนั้นมาจากปัญหาครอบครัว เด็กมีเพศสัมพันธ์กันมันมีปัญหาอย่างนี้ว่าเด็กเดี๋ยวนี้การมีเพศสัมพันธ์มันมองเป็นกิจกรรม ไม่ได้มองเรื่องของความรัก ไม่ได้มองเรื่องการสร้างครอบครัว อาจจะด้วยปัจจัยสี่อะไรต่าง ๆ ที่เข้ามาทำให้เด็กมันคิด เพราะฉะนั้นถ้าลูกสาวตัวเอง ถ้าคิดแบบเดิมนะ ถ้าไปเสียตัวให้ผู้ชาย ถ้าคุณจับมันแต่งงานคุณคิดผิดเลยนะ เพราะว่าเด็กแทนที่จะแอบกักกลายเป็นว่ามาถูกต้องโดยกฎหมาย มาอยู่ในบ้าน กฎหมายถูกไม่ถูกไม่รู้แต่คุณมาอยู่ด้วยกัน พอเด็กมาอยู่ด้วยกันแป๊บเดียวก็มีลูก พอแป๊บเดียวมีลูกแป๊บเดียวมันก็เลิก มันเป็นกิจกรรม เพราะฉะนั้นจะกลายเป็นเด็กครอบครัวเลี้ยงเดี่ยว คือเลี้ยงแต่พ่อเลี้ยงแต่แม่ บางทีพ่อแม่ไม่อยู่มีแต่ปู่ย่าตายาย ก็เป็นเด็กมีปัญหา นี่คือการมีปัญหาคือครอบครัว พอเด็กมีปัญหา มันก็โยนไปหา ยาเสฟตติ มันก็โยนไปเป็นปัญหาทะเลาะวิวาท เพราะฉะนั้นสมัชชาควรจะทำเอา 4 ปัญหาเข้าไปในหมู่บ้าน แล้วไปดูว่าในหมู่บ้านคุณมันมีปัญหาเรื่องอะไรและคุณไปทำ ไม่ใช่สมัชชาไปทำเรื่องยาเสฟตติ เพราะฉะนั้นคุณก็ต้องค้นหา

ชาย ไชยชิต: มันเชื่อมโยงกัน

ราชิต สุตพุ่ม: ปีที่แล้วผมทำ 5 หมู่บ้าน มี 2 หมู่บ้านเขาไม่ได้ทำเรื่องยาเสพติด เขาไปทำเรื่องการมีเพศสัมพันธ์ เหมือนบางหมู่บ้านเวลาไปทำคนสามวัยหัวใจเดียวกัน คือเอาพ่อ แม่ ลูกเข้ามา มานั่งพูดคุย เอาวิทยากรมาพูดคุยกัน สุดท้ายก็ให้พ่อเขียนว่าต้องการอะไรในครอบครัว ให้แม่เขียนว่าต้องการอะไรในครอบครัว ให้ลูกเขียน พ่อส่วนใหญ่มักจะเขียนว่าแม่ให้พึ่งพอบ้าง อย่าใช้อารมณ์ตัวเองมากนัก แม่ก็จะเขียนว่าให้พ่อเลิกกินเหล้า แต่มีอยู่บ้านหนึ่งลูกเขียนว่าให้แม่เลิกเล่นการพนัน ให้พ่อเลิกขายยาเสพติด อันนี้มันสะท้อนขณะนั้นในสังคม ในชุมชนมันเป็นอย่างไร และที่สำคัญเด็กจะขาดความรักความเข้าใจในครอบครัว เพราะฉะนั้นผมอยากจะสะท้อนไปที่รัฐบาลไทยว่าขณะนั้นบริบทของสังคมมันเปลี่ยนไป บริบทของครอบครัวมันเปลี่ยนไป ครอบครัวเราในสังคมไทยบอกว่าเป็นเรื่องของเขา เดียวนี้สังคมไทยมันไม่ใช่ เดียวนี้พ่อแม่ออกจากบ้านตั้งแต่เช้า เพราะฉะนั้นฐานครอบครัวควรมีหน่วยงานรัฐเข้าไปดูแล ไม่ใช่ปล่อยให้เป็นอย่างนี้ เพราะสภาพสังคมมันเปลี่ยนไปแล้ว เมื่อก่อนคนไทยสายโลหิต ปู่ย่าตายาย พ่อแม่ลูก ปู่ย่าตายายส่งลงมาด้านล่างได้เลยนะเพราะใช้นามสกุลเดียวกัน เดียวนี้ปู่ย่าตายายไม่เกี่ยวเลยกับหลาน ผมว่าที่สำคัญคือ หนึ่งไม่มี สองคือเราอยู่กันแบบไม่มีวินัย เราเคยคิดว่าจุดแข็งของสังคมไทยก็คือสายโลหิต แต่ที่นี้มันไม่ใช่แล้ว

นี่ผมเสนออาจารย์นะ ถ้ามีโอกาสก็ไปคุยกันนักวิชาการดูนะ ที่เขาพูดเรื่องยุบโรงเรียน แต่พูดในเชิงการเมือง ผมเคยคิดที่จะทำโรงเรียน ผมจะเอาผู้สูงอายุเข้าไปอยู่ในโรงเรียน เป็นโครงการคน 3 วัย ของหม่อมศรีรัตน์ คือในสังคมนี้มันมีคน 3 วัย ปู่ย่าตายาย วัยทำงานแล้วก็ลูก เพราะฉะนั้นถ้าโรงเรียนเด็กมันน้อย เราก็คงที่จะเอาผู้ใหญ่เข้าไปอยู่ในโรงเรียนดีกว่าเราไปสร้างบ้านพักคนชรา ขณะนี้ในชนบทลูกหลานไปทำงานข้างนอก กลางวันมีแต่พ่อกับแม่ที่หนึ่ง บางทีพ่อเสียแล้วเหลือแต่แม่ คนตรงนี้ไม่รู้จะทำอะไร เพราะฉะนั้นถ้าเราเอาเข้ามาในที่เดียวกัน คนวัยเดียวกัน พูดภาษาเดียวกัน มาทำในเรื่องสุขภาพ มาทำเรื่องการออกกำลังกาย มาทำเล็ก ๆ น้อย ๆ ในขณะที่อีกหลังหนึ่ง อีกห้องหนึ่งก็คือลูกหลานเข้ามาเรียนอยู่ เพราะฉะนั้นในโรงเรียนมันจะมีคนทั้ง 3 วัยอยู่ด้วยกันคือพ่อแม่เข้าขึ้นมาจะมาส่ง ลูกนั่งหน้า ยานั่งหลัง ก็มาส่งในโรงเรียนเดียวกัน กลางวันพอหมดกิจกรรมก็มาดูหลาน ผมว่าสังคมมันควรจะหล่อหลอมอย่างนี้ ไม่ใช่ว่าไม่มีใครแล้ว ขาดสายโลหิตแล้วก็ไปสร้างบ้านพักคนชรา ก็ไปซื้อ ไปอยู่ มันไม่ใช่ เคยจะทำนะแต่ว่าท้องถิ่นไม่เกิด ผู้บริหารท้องถิ่นคิดไม่ถูก เพราะเราไม่มีงบประมาณมาภูมิภาค งบประมาณไปอยู่ที่ท้องถิ่นหมด ถ้าเราจะคิดเรื่องนี้มันต้องให้ท้องถิ่นเขาตามเขาเก็บด้วย หรือบางที่รัฐบาลเอง โรงเรียนนี้เด็ก 100 คน ตอนนั้นเหลือ 20 คน จากครู 10 คนที่ดูแลเด็ก 20 ครู 7 คน ก็มาทำเรื่องผู้สูงอายุ ก็ดูแลกันแล้ว แต่เราเสนออะไรไม่ได้เขาไม่ฟัง

ชาย ไชยชิต: ท่านพูดมาถึงภูมิภาคก็ดี อยากให้ท่านช่วยวิเคราะห์ให้เห็นภาพหน่อยว่าบทบาทของราชการภูมิภาคโดยเฉพาะในบริบทปัจจุบันที่ท้องถิ่นก็เติบโต พยายามแสดงพลัง แสดงบทบาทมาก แล้วกับบทบาทของภูมิภาคจะเป็นอย่างไร แล้วควรจะปรับอย่างไร

ราชิต สุตพุ่ม: ผมว่าตามหลักการมันถูกต้องแล้วนะ แต่มันติดตรงที่คุณภาพคน มันอยู่ที่คุณภาพ คุณธรรม จริยธรรมของผู้ที่ไปเป็นผู้บริหาร คือเดิมจะมองว่าภูมิภาคจะทำในเรื่องของการรักษาความสงบเรียบร้อย ในเรื่องความมั่นคง แต่ถ้าเราเทียบและถามต่อว่าทำไมอเมริกา ทำไมยุโรปเขาถึงไม่จำเป็นต้องมี แต่มันสามารถรักษาความมั่นคงกับความสงบไว้ได้ ก็มาดูว่าในปัจจุบันนี้ ถามว่าความแตกแยกในสังคมที่มีอยู่ แม้แต่เรื่องนี้ เรื่องเด็กพวกนี้ จริง ๆ แล้วมันเป็นหน้าที่ของท้องถิ่น เงินที่เขาโอนมาให้ทุกวันนี้ เขาโอนมาให้ อบต. 30 คน โอนมาให้เทศบาล 50 คน และก็ให้ท้องถิ่นทำ แต่ท้องถิ่นเขาไม่ทำ เพราะมันเป็นเรื่องของการเมือง สังคมไทยยังไม่ยอมรับว่าลูกตัวเองติดยา ถ้านักการเมืองไปจับสมัยหน้าผมรับรองเลยว่า คุณสอบตก เพราะฉะนั้นปัญหาไม่ได้อยู่ที่โครงสร้าง ปัญหาคือคุณภาพคนที่เราให้ไปอยู่ในโครงสร้าง มันถึงเวลาหรือยัง มันสมควรหรือยัง บางทีเราไปจับเอาที่สิ่งที่มันมองเห็น ยกตัวอย่างว่าเมื่อก่อนเมื่อมันไม่มี อบต. ไม่มีเทศบาล งบประมาณมัน

จะไปกระจุกอยู่ที่กรมที่กรุงเทพฯ เพราะฉะนั้นเวลามาจัดสรรงบประมาณใครถึงกับนักการเมืองก็ได้ไปตรงนั้น แต่ที่นี้พอมามีท้องถิ่นมันก็บังคับว่าจะต้อง 27-28% ต้องเอามาให้ พอบังคับโครงสร้างพื้นฐานมันก็เลยเกิด ถ้าอธิบดี รัฐมนตรีเป็นคนสุพรรณก็ได้ แต่ละคนมันก็มาวัดกับสิ่งที่เห็นกับสายตา จริง ๆ มันไม่ใช่ แต่ว่านักการเมืองเวลาเขาคิดท้องถิ่นเข้าไปแล้วเนี่ย เขาก็ไม่กล้าที่จะบอกว่ามันไม่ดี ใครจะว่าของตัวเองคิดไม่ดี ผมว่าโครงสร้างมันถูกแต่ที่เราจะมา แต่ผมว่าหนักไปเรื่อยนะ เพราะว่าเดี๋ยวนี้เงินกับการเลือกตั้งมันมาก มันมากจนแรงขึ้นเรื่อย ๆ ผมว่ายิ่งล้มเหลวนะ เดี่ยวนี้คนที่เป็สมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบล (ส.อบต.) พอเข้าไปเขาไม่มองหรือทักชาวบ้าน เขาจะมองว่าจะเอาคืนได้อย่างไร แต่ว่าท้องถิ่นที่นี้ดี ในประเทศนี้ก็มีนะ แต่ว่าที่ผมสัมผัสนะมันไม่ใช่

ชาย ไชยชิต: แล้วราชการส่วนภูมิภาคที่ยังดำรงอยู่ทุกวันนี้ ก็จำเป็นต้องมีบทบาทไปสร้างความเข้มแข็งหรือหนุนเสริมให้กับชุมชน

ราชิต สุดพุ่ม: ผมว่ายังมี ยังจำเป็น ถ้าคุณภาพคนเรายังเป็นอย่างนั้นะ โดยเฉพาะคุณภาพคนที่เป็นผู้บริหารท้องถิ่น ผมยังกลัวด้วยซ้ำเลยว่า 3 จังหวัดนี้มันเป็นแล้วแหละ 3 จังหวัด ไม่มีใครไปตรวจสอบงบประมาณที่ลงไปเลยนะ จะเอาไปทำอะไร ก็ไม่รู้ ในพื้นที่ปกติ ขณะนี้คนมีเงิน ถามว่าคุณเป็นผู้ใหญ่บ้าน คุณหมดเป็นล้าน คุณไปทำอะไร ถามว่าคุณเป็นนายกองค์การบริหารส่วนตำบล (นายก อบต.) คุณหมดเป็น 10 ล้าน ถามว่าคุณก็ไม่มีเงินแล้วคุณเอาเงินมาจากไหน ผมไม่อยากคิดให้มากกว่าต่อไปคนมีเงินที่ไม่ดีที่เป็นนักค้ายาเสพติดต้องมาเป็นผู้บริหาร ผมไม่อยากคิดต่อนะ แต่มันเป็นแล้วแหละ ถ้าการเมืองเรายังเป็นระบบการใช้จ่ายเงิน วันนั้นกำหนด ผู้ใหญ่บ้านไปนะ อาจารย์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมราช (มสธ.) หรือว่าสมัชชา ที่เป็นรองคณบดี ผมฟัง เขาบอกว่าผู้มีอิทธิพลมันหมดไปแล้ว ไม่ควรจะมีกำหนด ผู้ใหญ่บ้าน ผมว่ามันไม่ใช่หรอก คือต้องตีความหมายคำว่า “ผู้มีอิทธิพล” ขณะนี้ผู้มีอิทธิพลไม่ใช่คนถือปืนแบบกำหนดผู้ใหญบ้านแต่ก่อน ไม่ใช่ผู้มีอิทธิพลเดี๋ยวนี้นะ คุณอยู่ในบ้าน แต่คุณมีเงินที่ค้าขายยา ที่ไปทำผิดกฎหมาย พวกนี้คือผู้มีอิทธิพล

ชาย ไชยชิต: ไม่ใช่เจ้าพ่อละ

ราชิต สุดพุ่ม: มันไม่ใช่ มันต้องคิดใหม่แล้ว บางทีเอาจินตนาการตอนตัวเองเด็ก ๆ เล็ก ๆ อยู่ชนบท แล้วตอนนี้อยู่ที่มหาวิทยาลัย

ชาย ไชยชิต: สังคมมันเปลี่ยนแล้ว ในพื้นที่มันเปลี่ยนไปมาก

ราชิต สุดพุ่ม: ผมบอกเลยนะว่ามีกำหนดผู้ใหญบ้านในภูมิภาคนี้ ยาเสพติดแถวนี้ไม่ได้แม้แต่คนเดียว ตอนนี้อมาถึงรุ่นนี้ 300 กว่าคนแล้ว ถ้าคอยท้องถิ่นที่เขาให้มาไม่มีทาง มีแต่ปลัดอำเภอ นายอำเภอไปตั้งด่านจับเด็กพวกนี้ ทุกวิธีการมันมีจุดดี มันมีจุดอ่อน แต่คนก็พยายามที่จะมองจุดอ่อนของคนอื่น เช่น เด็กที่เสพยามาอยู่ด้วยกัน เขาก็คิดว่าต่อไปมันจะสร้างเครือข่าย ผมถามว่า 8 คิน 9 วัน ถ้ามันมาอยู่มันอยู่ตรงไหน ไม่มีใครทำอะไรเลยกับที่เราได้ทำบ้าง เขาก็มาบอกคุณโทษของมันเป็นอย่างไรวะ เอาวิธีปฏิเสธเพื่อนนะ ความรุนแรงที่คุณทำเข้าไปแล้วสมองมันเป็นอย่างไร อนาคตประเทศ ก็เอามา 8 คิน 9 วัน ดีกว่าที่คุณอยู่บ้าน และเด็กพวกนี้พอมันโตขึ้นมันก็สร้างเครือข่ายของมันอยู่แล้ว ถ้ามันชั่ว เด็กพวกนี้ถ้าผมไม่เอาเข้ามานะ ปีนี้นัดจับ พอโดนจับไปอยู่ในเรือนจำ ถามว่ามันสร้างเครือข่ายได้ไหม

จรรยา กิมิพัร: ยิ่งกว่า

ราชิต สุดพุ่ม: ใช่ไหม ดีกว่าคุณไม่ทำอะไรเลย เสาร์อาทิตย์ผมจะนอนอยู่บ้านก็ได้ ทำไม่ต้องมาดู

ชาย ไชยชิต: แล้วทำไมต้องมา

ราชิต สุดพุ่ม: ก็ไม่รู้ เราก็เข้ามาแล้ว

ชาย ไชยชิต: นายอำเภอคนอื่นเขาก็ไม่เห็นทำแบบนี้เท่าไร

ราชิต สุดพุ่ม : เรามีความสุข

ชื่อ-นามสกุล	พระสุวรรณ คเวสโก
ตำแหน่ง	เจ้าอาวาสวัดป่ายาง
สถานที่สัมภาษณ์	ตำบลท่าจิว อำเภอเมือง จังหวัดนครศรีธรรมราช
วันสัมภาษณ์	9 ตุลาคม พ.ศ. 2556

พระสุวรรณ คเวสโก: ต้องสร้างไปอย่างนั้น พอสร้างอย่างนั้นเขาก็ฉีกแนวไม่ได้ เพราะถ้าฉีกก็ติดกรอบ และก็ติดตัวหนึ่งที่สำคัญคือติดเงิน ถ้าคุณไม่ได้ทำตามก็ไม่ได้ตั้งค์ ไม่ได้ตำแหน่ง นี่คือการคิดที่มันเป็นอย่างนี้ เพราะฉะนั้นมันติดกฎหมาย ติดยุ่งไปหมด แต่ว่าชุมชนเราไม่ติเรื่องนี้ คือนึกอยากจะทำอะไรทำ แต่ถามว่าเราเอาอะไรมาทำ เพราะว่าการทำมันต้องมีองค์ความรู้ ถ้าไม่มีองค์ความรู้ก็ทำไม่ถูก แต่โอ้ความรู้ที่เราทำเราได้มาจาก เขาเรียกว่ากระบวนการของชาวบ้านตั้งแต่ต้นจนถึงวันนี้ แต่ไหนแต่ไรมา เพราะว่ามันมีกระบวนการที่ยาวมากภาคประชาชน ถ้าพูดแล้วอาจตบยั้งนึกว่าภาคประชาชนมาก่อนราชการ มาก่อนด้วย เพราะฉะนั้นนี่คือความแตกต่างกันที่ชุมชนทำกับข้าราชการทำ แล้วข้าราชการมันไปติดอยู่กับระบบ เช่น คนนี้คือชีวิตราชการต้องโยกย้าย ต้องไต่เต้า แต่ถามว่าชีวิตชาวบ้านไม่ต้องโยกย้าย ไม่ต้องไต่เต้า อยู่ไหนก็อยู่อย่างนั้น นี่คือการระบบราชการที่มันบอกถึง มันหลายจุดนั้นแหละแต่จุดนี้ก็จุดหนึ่งที่ต้องโยกย้าย เพราะฉะนั้นเหมือนกับรัฐมนตรี นี่ก็ออกใหม่ เพราะว่าถ้ารัฐบาลปรับรัฐมนตรีบ่อย ๆ ถามว่าข้าราชการประจำเห็นด้วยไหม เพราะว่านายมา 2 วันก็ไป 3 วันก็ไป 4 วันก็ไป ฉันไม่สนใจแล้ว เพราะฉะนั้นนี่คือจุดเขาเรียกว่าจุดศรัทธาที่ชาวบ้านเขาจะศรัทธา ถ้าเขาถือว่ามาแล้วไป มาแล้วไป คนนี้มาแค่วันสองวัน มาทำเพื่อเอาผลงานไปรายงานนาย พอรายงานเสร็จมันก็จบ เดี่ยวคนอื่นมา มันก็เป็นอยู่อย่างนี้ ศรัทธามันตก อันนี้คือจุดที่สำคัญคือขาดศรัทธา แต่ถามว่าถ้าชาวบ้านทำคือ เดี่ยวนี้ก็ชาวบ้านก็ยังตั้งข้อสงสัยอยู่ ตั้งข้อสงสัยเกิดคนนี้ทำเอาอะไร ทำเอาสมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบล (ส.อบต.) สมาชิกสภาเทศบาล สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร (ส.ส.) สมาชิกสภาจังหวัด (ส.จ.) นี่ก็ชาวบ้านตั้งข้อสงสัย เกิดถ้าตั้งข้อสงสัยอย่างนี้แสดงว่าไม่ศรัทธา แต่ถ้าเราทำไป ๆ ทำจนว่าเขาเห็นเขาก็ศรัทธา พอศรัทธาแล้วพอพูดก็ให้ ทำก็ให้ ไปไหนก็ไปกัน ถึงไหนก็ไปกัน เพราะกระบวนการชาวบ้านคือมันถูกหล่อหลอมยาวนาน ยาวกว่าราชการเหมือนที่พูด นี่ก็จุดแข็ง

วสันต์ เหลืองประภัสร์: ที่หลวงพ่อบอก ขบวนการมันก็ต้องมีแกนในการมาทำงานร่วมกัน มาอะไรใหม่ครับ ที่เนื้อหาของหลวงพ่อก็คงมีวัดเป็นศูนย์กลางหรือเปล่าครับในการดึง ที่นี้ส่วนใหญ่ช่วงแรก ๆ ที่เข้ามาส่วนใหญ่จะเป็นชาวบ้านทั่วไปหรือว่าต้องเป็นผู้นำชุมชนที่เข้ามาก่อน หรืออย่างไรครับ เพราะวัดเป็นศูนย์กลางก็จริง แต่ว่าถ้าผลัดงานออกไปข้างนอกมันก็ต้องมีคนทำงาน

พระสุพรรณ คเวสโก: คืออย่างนี้เราไม่ได้อาศัยบทบาทส่วนตัว เราใช้บทบาทพระ เพราะพระมีบทบาทในสังคม เขาเรียกว่า ตัวสำคัญ แล้วที่นี้เราจะดึงคนที่ดึงคนที่เขามีความศรัทธาต่อวัด มีความเชื่อต่อพุทธศาสนา เราก็ใช้กลุ่มนี้ นี่คือตัวที่ดึงพุทธบริษัทเข้ามา เพราะเราเป็นพระ มันพูดง่ายกว่า ทำง่ายกว่า อย่างน้อยก็ศรัทธา แต่ถ้าให้อ้อย (นางจรรยา กิมิพัร์) ทำ คนจะว่าอ้อยจะลงเทศบาลหรือเปล่า ลงนายกองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นหรือเปล่า แต่พระคือข้อนี้มันจะตัดไป

วสันต์ เหลืองประภัสร์: ช่วงแรก ๆ ที่หลวงพ่อกำลังทำส่วนใหญ่งานแรก ๆ ที่เริ่มทำคือก็ต้องสัมพันธ์กับปัญหาของคนแถวนี้ ส่วนใหญ่ปัญหาหลัก ๆ ของคนแถวนี้คืออะไรที่ข้าราชการอาจจะไม่ได้เข้ามาดู

พระสุพรรณ คเวสโก: คือถ้าเราพูดมัน 2-3 ชั้นอยู่ คือ ชั้นนอกก็คือเรื่องปากท้องเป็นเรื่องคนทั่วไป แต่ถ้าดึงเข้ามาข้างในก็คือชาวพุทธเรา เพราะว่าเราตั้งไว้ว่าเราจะดึงชาวพุทธ ชาวพุทธอุปสรรคก็คือเขาศรัทธาแต่เขาไม่ถึงแก่นธรรม เขาก็ไปติดสร้างวัตถุ ไปติดเรื่องมงคลต่าง ๆ ไปติดประเพณี ไปติดขนบธรรมเนียม ติดไปหมดเลย นี่คืออุปสรรค เพราะฉะนั้นถ้าเรายังไม่พร้อม เราก็ฝ่าไม่ได้ เพราะฉะนั้นเราก็เลยดึงเอาเงินมาตัวตั้งเริ่มต้น คือดึงเอาเงินมาทำกลุ่มสัจจะ คือมันจะได้พื้นฐานที่ชาวบ้านเขาติดเงิน เงินเป็นพระเจ้าอยู่ พอเป็นอย่างนี้เราก็ดึงเข้ามา แต่ว่านี่คือช่วงที่สอง แต่ถ้าช่วงที่หนึ่งคือดึงมาสร้างวัด สร้างให้เห็นว่าเราทำได้ เราสร้างได้ เขาเรียกว่าเอาพื้นฐานก่อน คือให้เขาเห็นก่อนว่าเราเอามาสร้าง แล้วพอหลังจากนั้นเราก็มารวมกลุ่ม พอทำกลุ่มมันก็ได้เกินคาดนะ อาตมาว่าหายากนะในประเทศไทย วันตั้งกลุ่มวันแรกได้สมาชิกตั้ง 411 คน แสดงว่ามันไม่ธรรมดา นี่ก็ผ่านกระบวนการ มันได้ง่าย แต่พอเริ่มอะไร ๆ มันดีขึ้น เราก็โยมเลือกทำ ตอนนี่คือโยมเลือกทำ ลืมเรื่องเข้าหาธรรมมะ คือคุยกับหลายคนแล้ว คือกลุ่มสัจจะมันเป็นเรื่องเงิน ตั้งแต่เกิด แก่ เจ็บ ตาย ได้หมดแล้ว แต่เราอย่าให้เขาติดเงิน เพราะว่าเราพูดตั้งแต่ต้นแล้วว่าเราใช้เงินเป็นเครื่องมือ ถ้าใช้เงินเป็นเครื่องมือ อย่างตอนนี้การบริหารต้องวางเป้า ต้องการให้พันเงินให้ได้ ข้ามเงินให้ได พาสมาชิกข้ามเงินให้ได้ ถ้ายังติดเงินก็เหมือนกับระบบทั่ว ๆ ไป พอในที่สุดมันก็เธอได้หน่อย จันได้มาก มันไม่เป็นธรรม อย่างนั้นอย่างนี้มันไปหมด แต่ถ้าเอาธรรมเป็นตัวตั้ง เราเปลี่ยนจากเงินให้เป็นธรรม คือเปลี่ยนจากเงินให้เป็นบุญ ให้ลองคิดว่าพระพุทธรูปเจ้าออกแบบโครงสร้างออกมา เป็นว่าเดี๋ยวนี้ยังใช้ได้ คือพระเป็นผู้ขอ โยมคิดว่าสร้างวัด อาตมาออกสักบาทใหม่ ไม่ได้บอก โยมทั้งนั้นแหละ เพราะอะไร เพราะกระบวนการบุญ เขาเอาบุญเป็นตัวตั้ง เขาไม่ได้เอาเงินเป็นตัวตั้ง แต่มันแปลงบุญให้เป็นเงินแล้วพัฒนาวัดได้เต็มที แต่ว่าบางที่มันเลยเถิดไป สร้างจนละเอะเทอะ แต่ไม่ว่าเขาเรื่องของเขา แต่เราก็คืออย่างนี้ เรายกระดับทำให้บุญมันจับต้องได้

วสันต์ เหลืองประภัสร์: คือผ่านกลุ่มที่หลวงพ่อกำลังทำ หรือว่าอย่างไรครับ ที่บอกว่าบุญจับต้องได้

พระสุพรรณ คเวสโก: มันจับต้องได้ คือ เราต้องปรับให้พันเงิน ให้เอากระบวนการบุญมาใช้ ก็คือกระบวนการของศาสนา บุญก็คือเหมือนกับว่าเรามีเงิน แล้วก็ให้สัจจะกัน แล้วก็มาออมเป็นกอง เขาเรียกว่า “กองเงิน” เงินเป็นกองหนึ่ง พอเสร็จเอาเงินมากอง แล้วพอคนกู้ไปเท่ากับเราทำบุญแล้ว คือเราช่วย ถ้าเราไม่เอาเงินมากอง อาตมาก็ไปกู้เงินโยม กู้เงินอ้อย อ้อยมากู้เงินอาตมา มันไม่เป็นกอง มันเป็นบุคคล แต่ถ้าเราหลายคนนี่คือความรู้สึกมันต้องให้เปลี่ยนว่ามากู้เงินของกลุ่ม ไม่ใช่กู้เงินของท่านสุวรรณ ใช่ไหม นี่คือการต้องเปลี่ยนให้เป็น “กองบุญ” พอไปแสดงว่าคนที่กู้มีบุญแล้ว คือได้กู้เงินไป แต่พอขั้นที่สองก็คือคนกู้ต้องทำบุญด้วย คนที่เอาเงินไปต้องทำบุญด้วย ทำบุญตอนไหน คือต้องเสียค่าบำรุงมา พอเสียค่าบำรุงมามันก็เงินอีกกองหนึ่งมา ส่วนนี้พอสิ้นปีก็แยกเป็น 2 ส่วน ส่วนหนึ่งคืนให้กับเจ้าของเงิน เพราะคนกู้ต้องคนออมนะ คนสะสมนะ ถ้าไม่สะสมแสดงว่ากู้ไม่ได้ เราไม่ให้คนนอกกู้ ต้องให้คนที่สมาชิกรู้ พอกู้เสร็จแล้วก็คืนมา แบ่งครึ่งหนึ่งคืนให้กับสมาชิกรู้ คืนให้กับเจ้าของเงินให้เขาได้คำตอบแทนหนึ่งในฐานะที่เขาเอาเงินมาออมมาสะสม เขาก็ได้บุญกลับไป จับต้องได้หรือยัง นี่คือการจับต้องได้แล้วบุญ เราไม่ใช่ปล่อยเงินเพื่อเงิน ไม่ใช่ปล่อยเงินเพื่อดอกเบี้ย แต่เราปล่อยเงินเพื่อบุญ ให้คนช่วยคน แล้วคนที่กู้ไปก็ต้องทำบุญกลับมา พอกลับมาแยกเป็น 2 ส่วน อีกส่วนหนึ่งพาไปไหน พาไปตั้งไว้เป็นกองบุญอีกชุดหนึ่งเรียกว่า “กองสวัสดิการ” แล้วทำบุญต่อคน กคนเกิด คนเจ็บ คนตาย คือทำบุญต่อ

แล้วที่นี้คือเราทำเรียบร้อยแล้ว แต่ต่อไปเราจะยกระดับต่อไปกันเลยไปกว่านั้น ให้เลยว่าคนที่รับเงินไป คนแก่ เหมือนกับพระ พระรับบิณฑบาตรต้องพิจารณานะ พิจารณาว่า เราฉันอาหารเพื่ออะไร เพื่อให้กายตั้งอยู่ได้ ป้องกันความหิว ป้องกันความหิวได้แล้ว อย่าให้ความเวทนาใหม่เกิดขึ้นอีก คือ ความอึด ถ้าอึดเกินมันก็ เพราะฉะนั้นนี่คือแนว แนวที่คนที่รับ เงินกองทุนสวัสดิการไป คุณต้องทำตัวทำตน สมมติว่าถ้าโยมกินเหล้า สาเหตุมาจากการกินเหล้า คุณเกิดเจ็บป่วยแสดงว่า ไม่ใช่แล้ว ไม่ได้บุญ คนที่เอาเงินนี้คือเหมือนพระ การพิจารณา การใช้เสื้อผ้า ปัจจัย 4 เขาเรียกว่าวงจรชีวิต “กลุ่มสัจจะ สะสมทรัพย์เพื่อพัฒนาคุณธรรมครบวงจรชีวิต” นี่มันจะก้าวไปสู่ต่อไปคือถ้าเราทำได้อย่างนี้ สวัสดิการคนก็มากขึ้น แล้วค่า บำรุงก็มากขึ้น ส่วนแบ่งก็มากขึ้น ค่าสวัสดิการก็มากขึ้น พอมากขึ้นบุญก็ต้องมากขึ้น นี่เขาเรียกว่ากระบวนการบุญ แล้วบุญ จับต้องได้แล้ว จับต้องได้ว่า ลองคิดดูว่าเราไหวพระ เราถือพระพุทธรูปศาสนา มา บางคนตายแล้วยังไม่ได้จับต้องอะไรได้เลย แต่ถ้าเป็นอย่างนี้จับต้องได้ มีอนาคตแน่ สมมติว่าอาตมาแก่ขึ้นมา โยมเป็นสมาชิกแก่ขึ้นมาต้องได้รับสวัสดิการคนแก่ แน่นนอน สมมติว่าเจ็บขึ้นมาสวัสดิการเรามีแน่นอน เราเกิดเราคลอดออกมา มีสวัสดิการแน่นอน นี่ก็เรียกว่า “บุญจับต้องได้”

วสันต์ เหลืองประภัสร์: หลวงพ่อ เดี่ยวนี้รัฐบาลก็พยายามจะทำงานในเชิงสวัสดิการมากขึ้น ซึ่งรัฐไทยก็เพิ่งมาทำ ที่นี้มาดู อย่างกรณีของหลวงพ่อกี้ที่เข้ามาเยอะ มาไกลมาก เข้มแข็งมาก ถ้าอย่างสมมติพัฒนาสังคมเขาอยากจะทำแบบหลวงพ่อบ้าง เขาควรจะทำอย่างไร ถ้าฝ่ายรัฐจะปรับใช้บ้าง

พระสุวรรณ คงสุโก: อันนี้ต้องทำความเข้าใจก่อน เพราะว่าเดี๋ยวนี้มีปัญหาะ สังคมกำลังมีปัญหา มันปัญหาว่า เช่น คน ส่วนหนึ่งบอกว่าประชานิยมไม่ดี นี่เราต้องมองให้ลึกนะ คำว่าประชานิยมไม่ดีตรงไหน ไม่ดีตรงที่คนหวังพึ่ง นี่คือจุดไม่ดี คือ ต้องหวังพึ่งรัฐ ต่อไปฉันไม่ต้องคิดอะไรแล้วรัฐช่วยแล้ว นี่คือส่วนไม่ดี แต่ส่วนดีมี เพราะเราคิดดูเอาว่าประเทศไทยคือเป็น เจ้าของทุกคน โยมเป็นครูบาอาจารย์ อาตมาเป็นพระ ชาวบ้านทั่วไป เราก็กินไทยเหมือนกัน แล้วทรัพยากรของประเทศละ มันก็ของคนไทยเหมือนกัน เพราะฉะนั้นพระมหากษัตริย์ก็เป็นเจ้าของแผ่นดิน เราก็กินแผ่นดิน พระมหากษัตริย์ เป็นเจ้าของทะเล เราก็กินเจ้าของทะเลเหมือนกัน เพราะมีสิทธิเท่ากัน แต่ทำไมประเทศไทยหรือโลกนี้คือไปกระจุกอยู่ คนที่ เข้าถึงทรัพยากร กอบโกยได้ก็รวยเอา ๆ ภาษีเอาไปใช้อะไร ในขณะที่เราเป็นผู้เสียภาษี พระมหากษัตริย์ก็เสียภาษี เหมือนกัน แต่เสียน้อยเสียมากกันอีกเรื่องหนึ่งใช่ไหม เพราะฉะนั้นต้องมีสิทธิเท่าเทียมกัน เพราะฉะนั้นการจัดสวัสดิการทาง สังคมเป็นเรื่องที่ถูกต้อง แต่ไปตอบโจทย์ที่โยมถามว่าทำอย่างไรให้ชาวบ้านได้ประโยชน์ ก็คือรัฐบาลมันต้องอย่าแบบหา เสี่ยง ถ้าเหมือนกับทัศนประกาศว่าหมู่บ้านละล้าน ให้ทุกหมู่บ้านเลย ถามว่าตรงนี้ ให้ก็เห็นด้วย เพราะจะได้มีเงิน หมุนเวียน แต่วิธีให้ไม่เห็นด้วย เพราะไม่มีกระบวนการ ใช่ไหม เหมือนที่อาตมาเล่าให้ฟังคือมีกระบวนการมาก่อน เพราะฉะนั้นรัฐทำที่จะให้ประโยชน์กับชาวบ้าน ต้องอย่าลืมนะให้เขาพึ่งตนเอง แต่โดยมีกระบวนการ แต่พอถึงระดับหนึ่งรัฐก็ ต้องถอยลงมาช่วยเพื่อสมมติว่าเหมือนของเราทุกวันนี้ สมมติว่าเราอนโรพยาบาลคืนหนึ่ง 550 ถ้ารัฐให้มาครั้งหนึ่ง เท่ากับ เราจ่ายสวัสดิการคืนละพันกว่าบาท มันมีเงื่อนไขที่จะดึงคนให้เข้าสู่กระบวนการบุญมากขึ้น เพราะฉะนั้นเราไปคิดว่าคนที่ ไม่เป็นสมาชิกเราไม่จ่าย แล้วต่อไปก็เหมือนกัน รัฐบาลให้เรามา เราบอกว่าถ้าคุณต้องการได้คุณต้องมาเป็นสมาชิก ต้อง ผ่านกระบวนการ คุณต้องมาส่งสัจจะ คุณต้องทำตามระเบียบ คุณต้องทำตามกติกา คุณต้องทำตามข้อตกลงของกลุ่ม นี่คือ เป็นระเบียบแบบแผนที่จะต้องปฏิบัติ นี่คือรัฐจะต้องทำ ไม่ใช่แจกเลยแจกไปให้หมูให้ไก่ ด้ว่าเงินล้านได้ผลก็เปอร์เซ็นต์ แต่ว่าคนที่เขาทำได้ผลก็ไป แล้วอีกอันหนึ่งที่รัฐบาลแจกเงินคนแก่ ถามว่าเอาเงินไปซื้อห่วย เอาเงินไปกินเหล้า เล่นการ พนันอีก แสดงว่าเขาไม่ต้องปรับตัวอะไรชาวบ้าน คือไม่ต้องทำอะไรเขาได้แล้ว แต่ถ้าผ่านกระบวนการถ้าคุณไม่ทำคุณไม่ได้ นี่แสดงว่า อดีตก็ อดีตโน นาโถ ตนเป็นที่พึ่งของตน ถ้าคุณอยากให้อายุช่วยคุณ คุณต้องทำบุญ

วสันต์ เหลืองประภัสร์: ที่นี้หลวงพ่อกี้ อย่างการทำงานในลักษณะของภาคประชาสังคม พระ ชุมชน ที่ทำหลายที่ก็ทำได้ดี ของหลวงพ่อกี้เป็นตัวอย่างตัวแบบให้กับคนหลาย ๆ ที่ทั่วประเทศ เราก็กินได้ในระดับหนึ่ง สมมติว่าอยากจะขยายให้มัน ไม่ใช่ขยายในแง่จำนวนครอบคลุมทั้งจังหวัดนะครับ แต่หมายความว่าขยายในแง่เนื้อหาให้มันยกระดับดีขึ้น อย่างเรื่อง

หลวงพ่อบอก เรื่องสวัสดิการ เรื่องโรงพยาบาล การรักษา ให้มันครอบคลุมมากขึ้น ให้มันกว้างขวางขึ้น ให้บริการต่าง ๆ มันดีขึ้น ถ้ารัฐอยู่ดี ๆ เขามองว่าอยากจะมาช่วยทำให้กลุ่มสังคมที่หลวงริเริ่มมามันดีขึ้น ทางฝ่ายเราอยากจะทำอะไรจากรัฐภายใต้เงื่อนไขที่เราวางอยู่

พระสุวรรณ คเวสโก: เรื่องนี้ถ้าพูดว่าเงินเราไม่ต้องการหรอก แต่เราต้องการ มันยากหน่อย คือมันยากหน่อยสิ่งที่เราอยาก เพราะเรามีเป้าหมายเพื่อสร้างสังคม เพราะฉะนั้นกลไกในการสร้าง กลไกรัฐในการบริหารประเทศเขาก็มีกลไก เราก็คงอยากจะมีกลไกในการบริหารเหมือนกัน คือไม่ใช่เงิน คือกลไกของเรา ก็คือสมมติว่าอาดมาคิดขึ้นในหมู่บ้าน ก็ต้องกำหนด ผู้ใหญ่บ้าน องค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.) ที่มาเป็นกลไก ครูบาอาจารย์มาเป็นกลไกให้กับชุมชน แต่นั่นแหละเพราะว่ามันยาก เพราะกลไกพวกนี้ไปปรับใช้ระบบราชการ ให้เรามีระบบหนึ่งมันคงยาก มันหวังยากหน่อย เพราะฉะนั้นไม่หวังเสียดีกว่า เพราะว่ามันต้องค่อยเป็นค่อยไป เดินทีละก้าว กินข้าวทีละคำ ทำทีละอย่าง สักวันหนึ่งเถอะ แต่ว่าอยู่ที่ว่าเราทำให้ได้จริง ๆ ให้เป้าหมายชัดเจน แล้ววิธีการชัดเจน เดียวมันก็ไม่ต้องห่วง

วสันต์ เหลืองประภัสร์: คือที่ถามหลวงพ่อบอกเมื่อสักครู่นี้ คือมีหน่วยงานที่เขาอยาก ตอนหลังเขาก็มีการปรับนโยบาย คือไม่อยากจะให้รัฐทำเหมือนเมื่อก่อน เมื่อก่อนที่รัฐคิดนโยบายแล้วก็ทำเอง ๆ แล้วมันก็ไม่ค่อยสำเร็จ แต่ในขณะเดียวกันภาคประชาสังคมอย่างกลุ่มหลวงพ่อก็เข้มแข็งเติบโตมากขึ้น ที่นี้จะมาเจอกันตรงไหนดีที่จะเกื้อหนุนกัน

พระสุวรรณ คเวสโก: ถ้าพูดว่าเมื่อก่อนนะเงินล้านเราเคยเสนอนะ แต่ว่ารัฐเขาฟังไม่รู้เรื่องหรอก เราเคยเสนอว่า หนึ่งไปสำรวจผ่านพัฒนาชุมชนที่เป็นกลไกของรัฐ กลุ่มไหนที่ดีที่สุด ทำเก่งที่สุด ไปตรวจสอบดู แล้วก็ให้กลุ่มนั้น สมมติว่าตำบลนี้ ปายางเก่งนะ หรือว่าที่ไหนเก่งก็แล้วแต่ มาสำรวจ แล้วมาตกลงกันว่าหมู่บ้านละ 1 ล้านให้ทุกหมู่บ้าน แต่เอาตัวอย่างนี้ หมู่บ้านนี้ให้เลย สมมติว่าหมู่บ้านหมู่ที่ 4 วัดปายาง ให้เลย 1 ล้าน แต่คุณมีเงื่อนไขนะ คุณรับเงินล้านไปแล้วคุณต้องทำอะไรให้หมู่ 3 หมู่ 2 หมู่ 1 หมู่ 5 หมู่ 6 หมู่ 7 หมู่ 8 มาเป็นเครือข่ายให้ได้ แล้วก็ต้องให้เงินเขาด้วย แล้วก็ให้บทบาทวัดปายางว่ากลุ่มนี้ให้บริหารจัดการเป็นแล้วให้ไปเลย กลุ่มหมู่บ้านโน้นบริหารจัดการเป็นแล้วจัดการเป็นแล้วให้ไปเลย เพราะฉะนั้นกลไกของรัฐมันต้องมาร่วม นึกออกไหม มันต้องพึ่งเราด้วย เหตุผลที่เราบอกว่าให้และเหตุผลที่เราบอกว่าไม่ให้ เราให้ทุกหมู่บ้าน แต่ต้องไปทำกระบวนการเหมือนกับอาดมาไปตั้งกลุ่ม วันก่อนอาจารย์ปัทมาจากมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์เขามาคุยสังเกตอาดมาตั้งกลุ่ม แกบอกว่า “ที่ทำวันนี้ทุกกลุ่มหรือ” “ใช่” แกลงไปหมดเลย ขนาดว่าเป็นอาจารย์ที่มีหัวคิดก้าวหน้าแล้ว แกยังงั้น เพราะมันต้องทำกระบวนการ ถ้าทำกระบวนการแบบราชการก็ติดแบบราชการ ต้องทำประชาพิจารณ์ภายใน 1 เดือนให้เสร็จ ถามว่ามันเป็นไปได้ไหม มันเป็นไปได้ มันต้องขึ้นอยู่กับกาลเทศะ คือปัจจัยมันอำนวยความสะดวกให้เราไหม แต่เราก็ต้องพยายาม เหมือนกับอาดมาตั้งกลุ่ม 25 กลุ่ม คิดดูเอา ใช้ความพยายามมากที่สุดเลยกว่าจะได้สักกลุ่ม ต้องไปหาแกน แล้วก็มาคุยกับแกน แล้วก็หาสมาชิก แล้วก็เปิดประชุม แล้วเอาความคิดเห็นพูดให้ฟัง แล้วก็ถามเขาตอบเขา คือให้เขาคิดเอง แล้วระเบียบต่าง ๆ ก็มาจากเขา แต่ว่าเราในฐานะที่เรามีประสบการณ์ตั้งประเด็นไปเลยว่า ทำอย่างไรถ้าตั้งกลุ่มไปแล้ว แล้วอย่าให้มันสูญ เพราะชาวบ้านกลัวอะไร กลัวว่าทำไปแล้วเงินจะสูญ ถูกโกง ถูกฉ้อไปหมด ทำอย่างไรอย่าให้เขาโกง เขาก็งั้น เราก็ค่อย ๆ แกะ พอในที่สุดถ้าเป็นอย่างนี้ไม่ถูกโกง นี่คือการแตกผลึกแล้ว เขาก็เข้ามาเป็นสมาชิก แล้วเขามาร่วม พอร่วมเสร็จเขาได้แนวทางแล้วในการบริหารจัดการ เราก็ไปเป็นพี่เลี้ยง นี่เขาเรียกว่ากระบวนการ ไม่ใช่ว่าวันนี้นักการเมืองส่งลงมา ข้าราชการส่งลงมา แล้วให้ประชุมทุกหมู่บ้านให้เตรียมรับ SML ถามว่าชุมชนได้เตรียมอะไรไหม มีความรู้พื้นฐานเหมือนกับนิสิตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยมาที่นี้เมื่อวันก่อน สมัยทักษิณต้น ๆ มาขอพัก มีจดหมายจากอาจารย์จากจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยมาขอพักด้วย ก็ไม่มีปัญหาเรื่องที่พัก แต่ถามว่า “พวกหนูมาทำอะไร” เขามองว่า “มาสำรวจความต้องการของประชาชน” พอพูดอย่างนั้น อาดมาจับได้ทันทีบอกว่าโยมกลับไปเลย “กลับไม่ได้ละ ถ้ากลับไปไม่มีข้อมูลไปให้อาจารย์” บอกว่าเขียนเอาเลย เขาถามว่าจะเขียนอะไร พวกไฟฟ้า ประปา ถนน พวกนี้คือปัจจัยพื้นฐาน ชาวบ้านต้องการอย่างนี้ เขาก็ไม่ยอม เขาก็ทำตามอาจารย์นะ พอถึงไปผลออกมา “อาจารย์ ใช่เลย” เขาร้องนี่จริง แล้วเขาถามว่า “ทำอย่างไรถึงจะรู้จัก

ความเดือดร้อนของชาวบ้าน” อาตมาบอกว่า “ต้องเปลี่ยนคำถาม” เปลี่ยนโจทย์ใหม่ ต้องถามว่าคุณได้ไฟฟ้าแล้วคุณเสียอะไรบ้าง ได้ถนนแล้วคุณเสียอะไรบ้าง เขาก็ตอบมา พอตอบมาในที่สุดเขาก็ไปหาความเป็นจริงว่าเขาเดือดร้อนเพราะอะไร ไม่อย่างนั้นก็กลับไป

วสันต์ เหลืองประภัสร์: หลวงพ่อก็ทำมาหลายปี มีกลุ่มมากมาย ที่นั่นมีการขยายตัวออกไปบ้างไหมครับ เช่น แกนนำที่หลวงพ่ทำงานร่วมมา เขาอาจจะขยายไปทำงานอื่น แยกหน่อ แยกอะไรออกไป

พระสุวรรณ คเวสโก: มี แต่ตอนนี้ที่มีปัญหาและอุปสรรค คือ เมื่อก่อนอาตมาก็คิดผิดเหมือนกันบางช่วง คิดว่ากลุ่มก็บริหารเป็นแล้ว เงินก็จัดการเป็นแล้ว บัญชีก็เป็นแล้ว น่าจะได้พักผ่อน คิดอย่างนั้น ก็ไปเปรียบเทียบกับพ่อแม่ นึกอกว้างไหม ตอนที่ลูกเรียน ทำอย่างไร ตัวเป็นเกลียวหัวเป็นนอต หาดังค์ให้ลูกจ่ายให้ลูกเรียน พอลูกเรียนจบจะได้สบาย แต่พอลูกจบไม่สบาย พอลูกเป็นเหย้าเป็นเรือนแล้ว นึกว่าจะได้สบาย แต่เห็นเขาสบายไหมล่ะ ไม่มี มีภาระ ต้องดูแลคนอื่น มันไม่จบ อาตมาก็คิดว่ากลุ่มไม่จบเหมือนกัน เพราะตอนนี้เราต้องยกระดับเขาให้เลยจากเงินไปสู่บุญให้ได้ ไปสู่ธรรมให้ได้ บุญก็คือธรรม ธรรมก็คือบุญ นี่คือการกลายเป็นภาระ แต่ว่าภาระตอนนี้มันสบาย ไม่เหมือนก่อน เกิดธรรมสบายๆ

วสันต์ เหลืองประภัสร์: มีอะไรจะถามหลวงพ่ใหม่ นี่เขาเป็นนักศึกษาปริญญาโท อยู่ในทีมเป็นผู้ช่วยวิจัยผม เรียนหนังสือกันอยู่ อย่างหลวงพ่ทำ ปกติสังคมไทยพอเวลาเราอะไรสำเร็จ คนนั้นก็วิ่งเข้ามา คนนั้นก็วิ่งเข้ามา เยอะมาก หลวงพ่จัดการอย่างไร

พระสุวรรณ คเวสโก: อ้อ อาตมาตอนนี้สบาย คือสบายว่าใครมาก็ได้ไม่มาก็ได้ นี่คือสบายไปตัวหนึ่ง แต่ใครมาก็ขอให้ในสิ่งที่เราให้ เขาจะมาให้เราไปทำอย่างอื่นเราไม่ทำ เราทำในสิ่งที่เราต้องการทำ มันก็เลยเหมือนกับว่าอาหารนี้ก็ออกไหม ถ้าเรามีเมนูอาหารเยอะ คนก็มาเยอะ คนชอบอย่างนั้นอย่างนี้ แต่ถ้าเรามีเมนูเดียวคือธรรมะ คุณก็ต้องเรื่องนี้ ถ้าไม่ใช่เรื่องนี้ คุณไม่ต้องมา คือมันจะลดทอนไปได้เยอะ ถ้าธรรมะก็เหมือนกันถ้าคุณมาทำบุญ ให้พระสาดน้ำมนต์ไม่ต้องมา เพราะเราไม่ทำ คุณจะมาให้เราไปสวดเราก็ไม่ไป มันก็เลยเมนูมันน้อยลง คนเข้าร้านก็น้อยลง

จรรยา กิมพาร์: เยอะนะคะอาจารย์ของพระอาจารย์นี้เยอะ ถ้าไปในระดับจังหวัดนี่คือ เวลาสมมติว่ามีโครงการก็จะไปเป็นที่ปรึกษาให้เขา เพราะว่าพระอาจารย์มีความรู้เยอะ แต่ท่านจะถ่อมตัวแบบนี้แหละค่ะ

พระสุวรรณ คเวสโก: ก็เรามีเมนูไม่มาก

วสันต์ เหลืองประภัสร์: ก็ดีครับ ข่ายข่าวมันก็อย่างเดียว อร่อยดี มีอะไรใหม่ บางทีผมก็นึกคำถามไม่หมด

พระสุวรรณ คเวสโก: เรียนปริญญาโทหรือ ก็ขอให้จบนะ ผาคนิตหนึ่ง เพราะว่าเรียนปริญญาโทต้องเสียสละต่างนะ แล้วคนมีฐานะถึงจะเรียนได้ ถ้าคนไม่มีฐานะเรียนไม่ได้ นี่อาตมาไม่มีฐานะจึงไม่ได้เรียนอะไรกับเขา แต่ดีนะ ดีว่าถ้าเราได้เรียน เพราะว่ายยุคที่อาตมาเรียนได้ทำงานแน่ แต่ว่ามันไม่ได้เรียน พอได้ทำงาน ตอนนี้เราเสียคนแล้วอาจจะไม่ได้ เพราะเราไปเรียนแบบ เขาเรียกว่ามันอะไรอยู่ แต่ถ้าเราเรียนแบบที่อาตมาเรียนอยู่ปัจจุบัน ไม่มีฐานะ ไม่มีวิยวุฒิ ไม่มีอะไร เรียนไม่ได้เหมือนกันหมด แล้วเรียนแล้วช่วยตัวเองได้ด้วย ช่วยผู้อื่นได้ด้วย เรียนธรรม เรียนกับร่างกายของตัวเอง เรียนกับกายาวาจาตัวเอง เรียนเถอะ สิ่งที่เราต้องเรียนมาก ๆ และสังคมตอนนี้กำลังต้องการมาก ๆ สมมติว่าปริญญาเอกถ้าไปตลาดคนต้องการเยอะ ปริญญาโทคนต้องการเยอะ แต่ถามว่าทำอะไรได้บ้าง ทำได้น้อยมาก มีแต่ปัญหาเพิ่มขึ้น ๆ เพราะฉะนั้นแสดงว่าตลาดนี้เขาไม่ต้องการแล้ว ปริญญาเอก ปริญญาโท เต็มบ้านเต็มเมืองแต่ช่วยอะไรเขาไม่ได้ เพราะฉะนั้นวิชานี้แสดงว่าคน

ไม่ต้องการแล้ว ตอนนั้นคนต้องการข้างใน เพราะว่าคนทุกซัคนเดือดร้อน นี่คือสังคมกำลังต้องการ แล้วไม่ใช่ต้องการแค่ประเทศไทยนะ ทั้งโลกกำลังต้องการ นี่ถ้าใครเรียนได้แสดงว่าไม่ตกงาน แต่ถ้าปริญญาโทไม่แน่นะ อาจจะตกงานก็ได้ ก็คนปริญญาเอกในวัดไม่มีงานทำ เพราะว่าไปดูล้อมแล้ว เพราะว่าที่เกอบจบมาคือต้องการให้จบ ไปที่ไหนก็ได้ แต่พอจบมาแล้วสถานภาพไม่รู้กระทรวงเขารับรองไหม อะไรเขารับรองไหม วุฒิบัตรเราได้ แต่ถามว่าวุฒิบัตินั้นเอาไปใช้ประโยชน์ได้ไหม เพราะว่าเหมือนกับโยมต้องการหมู แต่เราเอาไก่ไปให้ แล้วโยมต้องการหมู หมูมียี่ห้อด้วยนะ ต้องหมู บริษัทซีพีนะ โยมเอาหมูบ้านไปให้ไม่เอา เพราะฉะนั้นนี่ก็เหมือนกัน เรียนก็เหมือนกัน ต้องมีอะไรการันตีเยอะ แล้วเดี๋ยวนี้ดูเอาว่า พื้นที่มันแคบไปเรื่อย ๆ แล้วพวกเราเข้าใจว่าถ้าตรีไม่ทันเพื่อนแล้ว ตกงาน ก็ต้องไปโท แต่ถามว่าไปดูล้อม ปริญญาโทก็ตกงาน ก็ไม่ทันเพื่อนอีก ไปปริญญาเอกอีก บางคนเอ 2-3 ปีอีกนะ อันนี้ฝากไว้จะว่าเรียนแล้วตกงาน แต่ถ้าเรียนธรรมะงานไม่ตก คือมีงานทำตลอดชีวิตและไม่เดือดร้อนด้วย นี่อาตมาสบาย ตอนนี้นัดข้าวเสร็จแล้วก็จบแล้ว จะไปไหนก็ได้เหมือนกับนกไม่มีกรง แต่ถ้าจบปริญญาโทไปแล้วอาจจะเข้า “กรง” นะ ไปทำงานเจ้านายสั่ง ถ้าไม่ทำตามนายสั่งก็ไม่ได้กินอาหาร เหมือนกับ “ลิงลานสกา” เขาฝึกขึ้นต้นไม้ได้ทุกชนิด ขึ้นมะพร้าวได้ ขึ้นตอได้ แต่มีเงื่อนไขว่าเขาให้กินเหล้าด้วย ให้ลิงกินเหล้า เพราะฉะนั้นถ้าลิงอยากกินเหล้ามันก็ต้องขึ้น ถ้าไม่ขึ้นไม่ได้กินเหล้า มันก็เลยเหมือนลิงลานสกา

วสันต์ เหลืองประภัสร์: ก็คงไม่รบกวนหลวงพ่อกแล้ว ได้ความรู้ได้ธรรมกลับไปด้วย นมัสการหลวงพ่อดครับ

ชื่อ-นามสกุล	อาจารย์จำนง หนูนิล
ตำแหน่ง	ครูชำนาญการพิเศษ สำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย จังหวัดนครศรีธรรมราช
สถานที่สัมภาษณ์	สำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย จังหวัดนครศรีธรรมราช
วันสัมภาษณ์	9 ตุลาคม พ.ศ. 2556

วสันต์ เหลืองประภัสร์: เล่าให้ฟังก่อนนะครับว่าโครงการเราก็มอบหมายจาก สกว. (สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย) เนื่องจากว่าโครงการของทาง สกว. ที่อาจารย์สืลภรณ์ บัวสายทำมาตั้งแต่เก็บบัญชีครัวเรือน ต่อมาอีกเฟส (phase) หนึ่งที่มาทำเป็นโครงการความร่วมมือต่าง ๆ นานา แก่ก็อยากให้ทางทีมผมที่มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์มาช่วย ไม่เชิงถอดบทเรียน แต่ว่าอยากมาดูว่ากลไกที่มันทำงานแบบนี้มันมีจุดแข็ง ข้อดี อะไร อย่างไร แล้วมันจะปรับไปเป็นข้อเสนอให้กับรัฐในการปรับรูปแบบในการบริหารราชการในการทำงานได้อย่างไร คือรัฐเองช่วงหลังก็ถูกบีบให้ต้องออกมาเน้นการมีส่วนร่วมเนอะไร ภาคประชาสังคมเองก็เติบโตเข้มแข็งทุกวัน แต่ว่าตอนนี้มันยังอาจจะยังไม่มีแนวทางที่ชัดเจนว่าจะเอา จับคู่แต่งงาน 2 ฝ่าย จะมาเจอกันอย่างไร เพราะบางครั้งรัฐอยากลงมา ประชาสังคมก็ไม่อยากทำงานด้วยอะไรอย่างนี้ พอประชาสังคมต้องการความช่วยเหลือจากรัฐ รัฐก็ไม่ได้ให้อย่างที่เรต้องการ ส่วนมากมักจะไม่ค่อยได้เจอกันแบบนี้ ที่นี้ก็เลยอยากจะมาเรียนรู้กระบวนการทำงานตั้งแต่ต้นมาของโครงการความร่วมมือที่นครศรีธรรมราช ซึ่งก็ถือว่าเป็นหนึ่งในจังหวัดที่ถือว่ามีความสำเร็จมากทีเดียวว่าเป็นอย่างไร ก็เลยรบกวนอาจารย์นิดหนึ่งหนึ่ง เรียนถามอาจารย์นิดหนึ่งว่า อาจารย์ก็อยู่ในทีมมาตั้งแต่ต้น อาจารย์เองก็อยู่สำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย (กศน.) อยู่แล้ว ไปเจอกันได้อย่างไร เจอกันที่ไหน ๆ ได้อย่างไรถึงไปลงมือลงแรงร่วมกันได้ หรือว่าเจอกันมาก่อนหน้านี้แล้ว

จำนง หนูนิล: ผมก็ทำอยู่กับชาวบ้าน แต่ว่าเรา กศน. ก็เป็นครูชาวบ้านอยู่แล้ว ในเนื้อหาของเราคือส่งเสริมการเรียนรู้ ช่วงที่เราทำอยู่นี้เราก็ก็นึกว่าเราทำ KM (Knowledge Management: การจัดการความรู้) ก็ส่งเสริม ไปเจอชาวบ้านเจอปัญหาเขาเป็นอยู่อย่างไรรู้ก็ไปร่วมคิดกับเขา ก็จะทำต่อไปเพื่อแก้ปัญหา ทำอย่างไรอย่างนี้ ก็กลายมาเป็นโครงการ เป็น

โครงการ เป็นหลักสูตรที่เขายากจะเรียน ก็ตรงความต้องการเขามากขึ้น หลังจากนั้นมหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์ ต้องให้
เครดิตอาจารย์ก็มี อาจารย์ก็มีแลกเปลี่ยนเรื่องกองทุนการเงินชุมชนอยู่

จรรยา กิมพาร์: อยู่กับพระสุวรรณ

จำนง หนูนิล: ที่นี้ก็ยังเห็นว่าในเรื่องกองทุนยังต้องมีมิติของการเรียนรู้ ก็มาเครือข่ายอย่างผม ผมอยู่ที่ กศน. อำเภอเมือง
ว่าถ้าจะทำกองทุนการเงินดีมันต้องมีมิติของการเรียนรู้เข้าไปด้วย ก็เลยมาเครือข่ายจาก กศน. กับมหาวิทยาลัยวลัย
ลักษณ์ก็เริ่มมองหาองค์กรอื่น จนได้มา 9 องค์กร ภาคกัน 9 องค์กร จับมือกันขอเงินผู้ว่าราชการจังหวัดนายวิชม ทองสงค์
ตอนนั้นบ CEO (Chief Executive Officer) ยังมีอยู่สมัย 2548 ก็เลยทดลองเขียนโครงการเพื่อทำงานตามปรัชญา หรือ
แนวคิดการจัดการความรู้ร่วมกัน เอามิติของการเรียนรู้เข้าไปสอดแทรก เพราะว่าผู้ว่าราชการจังหวัดนายวิชม ทองสงค์ก็ให้
เงินมาประมาณ 280,000 ผมจำตัวเลขไม่แน่นอนนะ ไม่รู้ 180,000 หรือ 280,000 ตอนนั้นให้ทดลองทำกองทุนการเงินในอำเภอ
เมือง ตอนนั้นแนวคิดเรื่องว่ากู้เงินกองทุนหมู่บ้านมาแล้วคือมันจะต้องใช้คืน ที่นี้ผู้กู้บางรายก็ไม่ต้องส่งก็ได้ประมาณนี้ มันก็
ทำให้สถานะของกองทุนมันแย่ เราก็เลยลองเข้าไปเอากองทุน 3 ตำบลในอำเภอเมือง กองทุนการเงินที่เลือกแล้วนะ ที่ศึกษา
แล้วเข้ามาทำงานภายใต้โครงการจัดการความรู้ร่วมกันระหว่าง 9 หน่วยงานนี้ ซึ่งทำอยู่ประมาณ 1 ปี ก็ถอดบทเรียน ผมว่า
หลังจากที่ใช้กระบวนการเรียนรู้ที่ชาวบ้านมีส่วนร่วม แนวคิดที่ว่าไม่ต้องส่งคืนแล้วก็ดีขึ้น เพราะว่า กศน. ก็เข้าไปส่งเสริม
เรื่องการมีอาชีพมีรายได้ แล้วก็มีการส่งให้ใหม่ครับ ทำให้พอสิ้นระยะโครงการ ถอดบทเรียนออกมา ปรากฏว่าการ
ทำงานแนวคิดจัดการความรู้มันทำงานได้ดี (work) จากทำ 3 ตำบล ท่านผู้ว่าราชการจังหวัด นายวิชม ทองสงค์ ก็มาร่วม
ถอดบทเรียนด้วย คือทุกระยะที่เราทำผู้ว่าราชการจังหวัดก็มาเป็นสมาชิกคนหนึ่ง ไม่ได้ถือตัวว่าเป็นผู้ว่าราชการจังหวัดใช้
ห้องนี้ครบมานั่งคุยกันอะไรกัน ถอดดูท ให้ตำรวจอยู่ข้างนอก แล้วก็มานั่งเป็นผู้เรียนคนหนึ่งอยู่ในห้อง แล้วพอหลังจากนั้น
ท่านก็ให้ทีมผมเข้าไปนำเสนอในที่ประชุมจังหวัดว่าแนวคิดแบบนี้มันทำงานได้ดี (work) ท่านก็ตั้งโครงการ ทำทั้งจังหวัด ทุก
หมู่บ้าน ทุกตำบล

วสันต์ เหลืองประภัสร์: ที่บอกว่ามี 9 หน่วย เริ่มนั้น พอจะจำได้ ส่วนใหญ่มีส่วนราชการไหม

จำนง หนูนิล: ราชการ ที่จำได้นะ มหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์ กศน. มหาวิทยาลัยราชภัฏ พัฒนาชุมชน เกษตรฯ ธนาคารออม
สิน และก็มีภาคประชาสังคมด้วย พวกหน่วยงานที่ทำพวกภาคประชาสังคม

วสันต์ เหลืองประภัสร์: ตอนนั้นใครเป็นคนประสานงาน เป็นเลขาราชการ กศน. หรือมหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์

จำนง หนูนิล: ในช่วงทำโครงการที่ว่าของบ 280,000 นะ พัฒนาชุมชนกับมหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์ เราก็เป็นภาคีหนุนเสริม
ที่นี้พอผู้ว่าราชการจังหวัดให้เงินมาเยอะนะ ทำหลายปีติดต่อกันแล้วทำกันทั่วทุกพื้นที่ ตอนนั้นมอบ กศน. กับพัฒนาชุมชน 2
หน่วยงานเป็นแม่ข่ายหลัก เป็นแม่ข่าย

วสันต์ เหลืองประภัสร์: แล้วอย่างไรต่อครับ กว่าจะมาเป็น ในท้ายที่สุดอาจารย์เข้ามาทำงานในโครงการบัญชีครัวเรือน
อะไรอย่างนี้

จำนง หนูนิล: ครับ รู้สึกจะปีท้าย ๆ ของโครงการจัดการความรู้ที่ผู้ว่าราชการจังหวัด นายวิชม ทองสงค์ ทำ ก็ทางสภา
องค์กรชุมชน (สทช.) คือสภาองค์กรชุมชนนี้เขาก็ทำอยู่แล้วนะ เพราะว่าชาวบ้านองค์กรชุมชนเขาก็ทำงานภาคประชาชนอยู่

แล้ว ก็เป็นโอกาสที่ผมก็ไม่ทราบว่าจะเชื่อมกับทาง สกว. อย่างไรนะ ก็พัฒนาโครงการขึ้นมา ชื่อยาวนาน ผมจำข้างท้ายว่าเพื่อ
สุขภาพะ สังคม ชุมชน อะไรประมาณนี้

จรรยา กิมพาร์: ขออนุญาตนิดหนึ่งนะคะ ทำความก็คือเรามีศูนย์ประสานงานองค์กรชุมชนของนครศรีธรรมราช
ที่คนพัฒนาเป็นประธานโครงการก็ขับเคลื่อน ก็มีประเด็นสวัสดิการ ประเด็นทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม ภัยพิบัติ ปัญหาเด็ก
และเยาวชน

วสันต์ เหลืองประภัสร์: ที่รวมตัวแต่เดิมก็มีศูนย์ประสานงานอยู่แล้ว

จรรยา กิมพาร์: ใช่ มีศูนย์ประสานงาน แล้วที่นี้เราไปเชื่อมกับ สกว. ก็คือในโครงการแก้ปัญหาความยากจน ระยะแรก
โครงการความร่วมมือจะนะ ก็จะมีการดำเนินโครงการตัวหนึ่งที่เราก็คือบัญชีครัวเรือน

วสันต์ เหลืองประภัสร์: ที่นี้ที่ผมสนใจอาจจะไปตามสัมภาษณ์ท่านผู้ว่าราชการจังหวัด นายวิชม ทองสงค์ ผมก็เข้าใจว่าแก
ก็ใช้อยู่ยุทธศาสตร์ ให้ทำงานในลักษณะแบบนี้ซึ่งก็น่าสนใจ ปกติราชการก็ทำแบบนี้ ตอนนั้นมีโครงการลักษณะนี้เยอะไหมที่
ตอนสมัยผู้ว่าราชการจังหวัด

จำนง หนูนิล: เยอะนะ ผมว่าเยอะ เพราะว่าพอโครงการความร่วมมือที่ทางสภาองค์กรชุมชน ขบวนการองค์กรชุมชนนะ
จับมือกับอาจารย์สลาภรณ์ ทำโครงการชื่อยาว แต่สาระคือการทำบัญชีครัวเรือนนี่แหละ

จรรยา กิมพาร์: ความร่วมมือเพื่อแก้ปัญหาความยากจนและสุขภาพะจังหวัดนครศรีธรรมราช ยาวนิดหนึ่ง แต่ว่าทำเรื่อง
ข้อมูลและบัญชีครัวเรือน

จำนง หนูนิล: ก็มีพื้นที่เข้าร่วมโครงการเยอะ แล้วก็หลังจากที่พื้นที่เขาได้ใช้ประโยชน์ คือเอาข้อมูลที่ตนมีมาทำโครงการ
กิจกรรมอะไรต่าง ๆ เพื่อตอบสนองความต้องการของแต่ละชุมชน เขาเห็นผลนะครับ ต่อมาเป็นเฟส (phase) 2 เป็น ABC
เป็นอะไร ยาวเลยที่นี้ ผมนึกย้อนไม่ค่อยได้ หลาก ๆ อันขึ้นมา

วสันต์ เหลืองประภัสร์: ที่นี้ที่เราสนใจก็คือว่า สมัยผู้ว่าราชการจังหวัด นายวิชม ทองสงค์ ส่วนใหญ่ที่มันเกิดโครงการ เอา
สกว. ไว้ที่หลังก่อนนะครับ สมัยผู้ว่าราชการจังหวัด นายวิชม ทองสงค์ โครงการหลาย ๆ อย่างที่ทำเรื่องของ KM ของ
กองทุนหมู่บ้าน หรือว่าเรื่องอื่น ๆ อาจารย์อาจจะมีส่วน

จรรยา กิมพาร์: ชุมชนอินทรีย์

วสันต์ เหลืองประภัสร์: ส่วนใหญ่มันเริ่มอย่างไร ส่วนใหญ่คือหมายความว่าอาจารย์อาจจะมีกลุ่มอยู่แล้ว แล้วก็ไปเสนอ
ของบท่านผู้ว่าราชการจังหวัด หรือว่าท่านผู้ว่าราชการจังหวัดอยากทำก็ลงมาทาบตาม หรือว่าทั้งสองทาง

จำนง หนูนิล: เหมือนว่าท่านผู้ว่าราชการจังหวัดท่านมีแนวคิดการทำงานแบบนี้อยู่แล้วในใจนะผมว่า เพราะว่าที่ท่านตั้ง
ปราชญ์ผู้รู้อย่างคุณประยงค์ รัตนธำมาอะไรตอนนั้น คนที่ทำงานในแนวชุมชน เข้มแข็ง ยั่งยืนแบบนี้ร่วมกัน ท่านก็อาจจะม
ีตรงนี้อยู่แล้ว แล้วก็กระแสของการจัดการความรู้มันมาแรง ท่านก็สนใจก็จับมาเข้าคู่ ทำเป็นโครงการ ท่านใช้ชื่อของท่าน
ชุมชนอินทรีย์ ชุมชนเรียนรู้กันเอง ถ้าจะว่าไปอินทรีย์มีชีวิต ใช้กระบวนการเรียนรู้คุณธรรม

วสันต์ เหลืองประภัสร์: ที่ผมสนใจ ตอนที่ผู้ว่าราชการจังหวัดริเริ่มชุมชนอินทรีย์ อย่างอาจารย์เองก็ทำงานอยู่ในส่วนราชการ เวลาต้องไปทำโครงการ คือเราก็มียานประจำของเราอยู่แล้ว อยู่ที่ กศน. แต่ว่าผู้ว่าราชการจังหวัดริเริ่มจะทำมาแบบนี้ ทำไมถึงมีคนไปเข้าร่วมดำเนินการ

จำนง หนูนิล: คือผมว่าอิทธิพลส่วนหนึ่งที่ทำให้โครงการนี้มันแตกตัวออกไปมากขึ้น มันน่าจะมาจากจิตของคนนครศรีธรรมราชด้วยนะ เพราะว่าถ้าได้พูดในเวทีอะไรต่ออะไรแล้วก็จะถึงการมีส่วนร่วมได้ง่าย แทนที่จะสื่อสารแบบมหาดไทยหรือการปกครองแบบสมัยก่อน แบบทางกรมลงไป มันไม่ได้ถูกจิตเท่าไร แต่พอผู้ว่าราชการจังหวัดท่านสร้างกลไกให้มันมี เขาเรียกว่า 8 ทหารเสือในแต่ละหมู่บ้าน เอาแกนนำเยี่ยม ๆ ของแต่ละหมู่บ้าน หมู่บ้านนี้ 8 ทหารเสือคือใคร ก็จะมีผู้นำการเรียนรู้ขึ้นมาชัดเจนว่าหมู่บ้านนี้ใครบ้าง หน้าตา ท่านก็จับพวกนี้มาเป็นผู้อำนวยความสะดวกในการเรียนรู้ ท่านเรียกศัพท์ของท่านว่าคุณอำนวย อย่างหมอวิจารณ์ เราได้หมอวิจารณ์ เราได้หมอประเวศมาเป็นบรมครูในการสร้างกลไกตรงนี้ขึ้นมาในนครศรีธรรมราชก็เต็มพื้นที่ไปหมด เห็นคนที่ทำงาน เห็นประเด็นที่จะเคลื่อนไหว เห็นแผน เห็นข้อมูลจากบัญชีครัวเรือน ก็ไปออกแบบอะไรกัน ก็มีการประกวดให้รางวัลเป็นระยะ ๆ จนปี 2551 ที่ท่านเกษียณก็จัดใหญ่ที่มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรี ให้โล่ ให้รางวัล เอาความสำเร็จแต่ละพื้นที่ตำบล อำเภอมาจัดขึ้นชม

วสันต์ เหลืองประภัสร์: แสดงว่าตั้งแต่ท่านผู้ว่าราชการจังหวัดเคลื่อนทำงานในแนวชุมชนมาก่อน พอถึงบัญชีครัวเรือนเข้ามา ผู้ว่าราชการจังหวัดก็กระโดดลงมาเต็มที่

จำนง หนูนิล: ครับ อันนี้ก็ต้องให้เครดิตทางขบวนการองค์กรชุมชน เขาทำตรงนี้ เห็นผลชัดเจน ท่านก็หนุนงบประมาณหนุนอะไรมาเยอะ จนเห็นผลนะครับ แล้วก็ท่านก็หนุนมาตลอดด้วยวิธีการงบประมาณที่มี ยิ่งทำภายใต้โครงการวิจัยแบบนี้ ท่านชอบเพราะว่าท่านสนใจกับเรื่องแบบนี้อยู่แล้ว

จรรยา กิมพาร์: คือช่วงท่านผู้ว่าราชการจังหวัด นายวิชม ทองสงค์ อยู่ในนครศรีธรรมราช องค์กรชุมชนเข้มแข็งมาก แล้วมีพลังที่จะมาขับเคลื่อน แล้วอย่างของอาจารย์จำนง อย่าง กศน. ทุกภาคส่วนเข้ามาช่วยได้เต็มที่ค่ะ คือตอนนี้ความรู้เยอะแล้วชุมชนก็พร้อมที่จะเรียนรู้ แต่ว่าการเรียนรู้ที่จะเรียนรู้กันนี้ พอมีผู้ว่าราชการจังหวัด นายวิชม ทองสงค์ มาหนุนเสริมมันขับเคลื่อนได้ดีในช่วงนั้น อย่างอาจารย์จำนง อย่างที่พี่อ้อยบอกในรอกว่า หนึ่งคืออาจารย์มีใจอยู่แล้วที่จะทำ มีบทบาทของความเป็นครู กศน. เบื้องลึกในจิตใจที่อยากจะทำเรื่องพวกนี้ มันหมายถึงว่าคนที่อยากจะทำร่วมกัน ทำงานกันมาเจอกัน แล้วก็มีการหนุนเสริมจากผู้ว่าราชการจังหวัด นายวิชม ทองสงค์ ทำให้องค์กรชุมชนตอนนั้น กระบวนการภาคประชาชนถือว่าเข้มแข็งมากเลยในช่วงนั้นค่ะ

จำนง หนูนิล: ใช่ เหมือนอย่างที่ท่าน้องว่า ผมว่าในใจท่าน ท่านก็คิดนะ แต่ว่าการคิดจะตัดสินใจทำในนามของจังหวัดทั้งจังหวัดมันต้องดูผลการศึกษาดูลองกันก่อน พวกผมอยู่ในพื้นที่เป็นครู กศน. ส่งเสริมกระบวนการการเรียนรู้ เราสำรอง 3 จังหวัดร่วมกับมหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์ เอา 9 หน่วยงานมาทำจนเห็นผล ท่านถึงเชื่อว่า ทำใหญ่เลย ทำกันทั้งจังหวัดเลย ก็หลังจากที่เราได้นำร่องแล้ว ทำให้ท่านเห็นแล้วว่า อย่างเอาประเด็นการเงินชุมชนมาแก้ ถ้าใช้กระบวนการแบบนี้ แล้วเอาหน่วยงานต่าง ๆ ที่มีฟังก์ชันเรื่องนั้นโดยตรงมารวมเข้ากับชาวบ้าน นกเกิดผล ท่านก็มั่นใจมากขึ้นในการที่จะสื่อสาร ส่งการลงไปทั่วทุกอำเภอ ผู้ว่าราชการจังหวัด นายอำเภอ หัวหน้าส่วน คือล้งเล ๆ ไม่ทำ ๆ ก็จำต้องทำ เพราะว่าผลการศึกษา ผลการทดลอง มันออกมาแล้วว่าดี

วสันต์ เหลืองประภัสร์: ที่นี่ยังที่สนใจของกรณีนครศรีธรรมราช อยากถามอาจารย์ว่า เราจะอธิบายอย่างไร เพราะอย่างบางจังหวัดเวลาเขาเคลื่อนโครงการแบบนี้ บางจังหวัด โดยมากก็จะเป็นผู้ประสานงานซึ่งทำงานในภาคประชาสังคม NGOs

(Non-Governmental organizations) เคลื่อนกันเอง นาน ๆ อาจจะขอ ได้รับความช่วยเหลือจากรัฐบ้าง แต่ที่นี้คำถามผมคือ ทำไมนครศรีธรรมราชส่วนราชการถึงเข้ามามีบทบาทสำคัญเสียตั้งแต่ต้น แนนอนส่วนหนึ่งอาจจะเป็นบทบาทท่านผู้ว่าราชการจังหวัด นายวิชม ทองสงค์ แต่อีกส่วนหนึ่งก็คืออย่างอาจารย์เอง อีกหลาย ๆ คนซึ่งทำงานอยู่ในส่วนราชการที่มีงานประจำอยู่แล้วได้เข้ามา คือจะอธิบายอย่างไร

จำนง หนูนิล: คือในตัวเนื้อหาของ กศน. มันก็ทำงานแบบนี้อยู่แล้ว กระบวนการเรียนรู้อยู่แล้ว ไม่ว่าจะไปหมู่บ้านไหน ตำบลไหน เราก็ทำ อาชีพ รายได้ เศรษฐกิจพอเพียง เราก็ทำเป็นหลักสูตร เป็นโครงการอะไรอยู่แล้ว โดย กศน. ไม่เป็นสิ่งที่ผิดแผก เป็นสิ่งที่ทำ แต่ว่าสำหรับหน่วยงานอื่น ผมว่าก็กลับตัวเยอะ ก็แค่ว่าในแนววิธีการที่จะเอาความรู้ภูมิปัญญาที่ชาวบ้านมีมาเป็นประโยชน์ในหน่วยงานเขาได้อย่างไร แต่สำหรับ กศน. เรื่องนี้เราถือว่าเป็นปกติ ส่วนใหญ่ผมพูดภาพรวม มันไม่ทุกคน มันไม่ทุกพื้นที่ แต่ว่าก็โดยเนื้อ โดยอะไรต่ออะไรมันก็จะเป็นอย่างนั้นครับ พัฒนาชุมชนก็ไม่ค่อยผิดแผกเท่าไร เพราะว่าเนื้อหาของมันก็แบบนี้

วสันต์ เหลืองประภัสร์: ที่พูดเพราะว่าอย่างบางจังหวัดผมก็เห็นว่าแทบจะเป็นศัตรูกันด้วยซ้ำไป

จรรยา กิมิพัร: อาจจะอยู่ที่ตัวบุคคลละ

วสันต์ เหลืองประภัสร์: อยากเข้าใจว่านครศรีธรรมราช ส่วนราชการเองและภาคประชาสังคมดูจะไม่มีปัญหาความขัดแย้งรุนแรง

จรรยา กิมิพัร: คืออย่างนครศรีธรรมราช ภาคประชาชนเข้มแข็ง พอภาคประชาชนเข้มแข็งปุ๊บ ทางนี้ก็เข้ามาหนุนเสริม หน่วยงานราชการอื่นก็เข้ามาอยู่แล้ว เหมือนที่อาจารย์บอกว่าจำใจต้องเข้า ก็ต้องเข้าละ ทางนี้เขาเข้มแข็งอยู่คุณก็จะเข้าก็ไม่ได้ เพราะฉะนั้นถึงจำใจยอมก็ต้องเข้า แล้วพอเข้ามา พอมาเห็นภาคประชาชนที่เขาเข้มแข็ง เขาทำงาน เขาขับเคลื่อนไปด้วยดี เขาก็ชอบ มันก็จะทำงานร่วมกันได้

วสันต์ เหลืองประภัสร์: ถ้าอย่างนั้นในทางอธิบายก็คือว่า มันก็สัมพันธ์กับเนื้อหาที่เราทำอยู่แล้ว มันก็เกี่ยวเนื่องกับการทำงานเราหรือเปล่า

จำนง หนูนิล: เกือบมากเลยผมว่า ยิ่งหน่วยงาน อย่างธนาคารออมสินเดี๋ยวนี้เขาเข้ามาร่วม เหมือนอย่างในประเด็นกองทุนการเงินที่เราไปนำร่องใน 3 ตำบลรวมกันกับ 9 หน่วยงาน ธนาคารออมสินก็มา คือธนาคารออมสินก็พูดถึงว่าธนาคารมันก็ไม่น่าที่จะมาแบบนี้ แต่พอมาเกี่ยวข้องกับหน่วยงานอื่นอีก 8 หน่วยงาน มันก็จะเห็นอะไรที่ทำงานร่วมกัน ธนาคารออมสินก็สนุกละกับการทำงานในแนวนี้ ความเป็นธุรกิจกำไรตรงนั้นมันก็ส่วนหนึ่ง ธนาคารก็ต้องทำไหม ก็ต้องทำเพื่อให้ชุมชนเข้มแข็งยั่งยืนให้มันมีชีวิต มันมีการเรียนรู้ต่อเนื่อง ธนาคารก็ได้ตรงนี้กลับไป

จรรยา กิมิพัร: ธนาคารออมสินมีบทบาทเยอะ

จำนง หนูนิล: ธนาคารออมสิน ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร (ธ.ก.ส.) ก็ไปสอนทำน้ำยาล้างจาน ทำแชมพู ทำอะไรแบบนี้ เพื่อให้ลูกค้าเขาเพิ่มรายได้มากขึ้น มีกำลังส่งอะไรแบบนี้ละ ทำธุรกิจไปด้วยแต่ทำการเรียนรู้ส่งเสริมควบคู่ไปด้วย ในบรรดาหน่วยงานด้วยกันเองก็สร้างเครือข่าย สร้างเครือข่ายการทำงานร่วมกันได้เยอะ จากไม่รู้จักกัน จากอยู่กันคนละฟังกันกันก็มาทำทีม เรียกว่าทีมคุณอำนวย อำนวยความสะดวกในการเรียนรู้

จรรยา กิมพาร์: พี่ชอบใจอย่างหนึ่งว่า เหมือนที่อาจารย์จ่านกบอก เหมือนผู้ว่าราชการจังหวัดเหมือนที่มออาจารย์ เหมือนที่มอหมอ พอมาอยู่ร่วมกับชาวบ้านมันเหมือนกลายเป็นเหมือนพี่เหมือนน้อง คืออยากให้ถึงวันที่เราจะมาแลกเปลี่ยนกัน ความรู้สึกก็คือความเป็นพี่เป็นน้องที่จะมาเคลื่อนไหวต่อ มันไม่ได้หมายถึงว่าคุณเป็นข้าราชการนะ เราเป็นชาวบ้านนะ แต่มันจะกลมกลืนไปด้วยธรรมชาติของมันเอง

จำนง หนูนิล: อย่างน้องอ้อยเมื่อก่อนก็ไม่ได้รู้จักกัน แต่พออ้อยทำเรื่องข้าวเหนียวดำ ทำนาอินทรีย์ ฟื้นน้ำรัง ทำอาหารปลอดภัย ทำอะไรเยอะเยอะ

จรรยา กิมพาร์: เมื่อก่อนไม่รู้จักกัน ทำข้าวเหนียวดำ ทำนาอินทรีย์ ฟืนนางรำ ทำเรื่องข้อมูลพวกนี้ก็จะมาขอ พี่อ้อยเขียนหนังสือที่บอกอาจารย์ว่าพี่ชอบเขียน พอเขียนปุ๊บก็จะโทรมาหาอาจารย์จ้าง อาจารย์เขียนลงวารสารของนครศรีธรรมราช เราอ่าน เราชอบ ก็จะโทรมาหาว่าเขียนอย่างไรอย่างนี้ จนพี่อ้อยเขียนไปปรับโละไรอย่างนี้ ก็จะถามทุกคน คนไหนที่มีองค์ความรู้ เพราะว่ามันจะขับเคลื่อนไปด้วยกัน เราไม่ได้คิดว่า ผู้ว่าราชการจังหวัด นายวิชม ทองสงค์ เป็นท่านผู้ว่าราชการจังหวัดนะ แต่เราโทรเหมือนกับโทรไปหาญาติผู้ใหญ่ ไปขอความรู้ ก็จะเป็นการเชื่อมแน่นของนครศรีธรรมราชละ ใช้ความเป็นพี่เป็นน้อง ความเป็นคนในชุมชนเดียวกัน จังหวัดเดียวกัน ใช้กระบวนการเคลื่อนงานแบบนี้มันจะยั่งยืนกว่าการเคลื่อนงานโดยเนื้องาน

วสันต์ เหลืองประภัสร์: สมมติว่าผมเป็นผู้ว่าราชการจังหวัดย้ายมาใหม่ อยากทำงานเหมือนชุมชน เหมือนสโตร์ทำนุผู้ว่าราชการจังหวัด นายวิฑูรย์ ทองสงค์ ขับเคลื่อนอะไร ผมไม่รู้จักใครเลยนะในนครศรีธรรมราช ที่แรกที่ผมจะไปหาควรจะไปหาใครก่อน ที่จะทำให้อะไรเกิดขึ้น เครือข่ายที่ทำงานในพื้นที่ ผมไม่รู้จักอาจารย์มาก่อน ไม่รู้จักคุณอ้อยมาก่อน ไม่รู้จักคุณคุณพัฒน์ ไม่รู้จักแม้กระทั่งลงประสงค์ ไม่รู้เรื่องอะไรเลย แต่รู้แต่ว่าอยากทำงานแบบนี้ จะไปเจอคนเหล่านี้ได้ที่ไหน

จรรยา กิมพาร์: ตอบยากนะ

จำนง หนูนิล: คือที่น่าประยงค์แกมีสภาผู้นำนะ สภาผู้นำคือท่านสร้างสภาผู้นำขึ้นมา ก็เป็นที่รวมของผู้รู้ละ ถ้าอาจารย์ย้ายมาเป็นผู้ว่าราชการจังหวัด คือมันมีอะไรก่อนหน้าที่นี่มันสืบมาแล้ว อย่างเช่นนครศรีธรรมราชมันมีแนวคิดอย่างนี้เพราะมันมีคนอย่างน่าประยงค์อย่างนี้ละ ท่านทำกระบวนการแผนชุมชนใช้ใหม่ สภาพัฒนาก็เอาไปทำเป็นโมเดล ใช้ทั่วประเทศ มันมีเครือข่ายคล้าย ๆ ว่าทีมงานของท่านประยงค์ เขาแตกแขนงออกไปเยอะแยะมากมาย เป็นเครือข่ายมมนา

จรรยา กิมพาร์: เครือข่ายยมนา แล้วอย่างศูนย์ประสานงานองค์กรชุมชน ถ้าไปศูนย์ประสานงานองค์กรชุมชนจะเจออาจารย์จ่านง จะเจอพี่คนพัฒนา จะเจอพี่อ้อย จะเจอหลาย ๆ ท่านในศูนย์ประสานงาน ที่เราแยกกันทำ

วสันต์ เหลืองประภัสร์: ศูนย์ประสานงานนี้มันตั้งโดย

จรรยา กิมิฟาร์ และจำนง หุ่นนิล: ชุมชนเอง

วสันต์ เหลืองประภัสร์: ชุมชนตั้งกันเอง

จรรยา กิมพาร์: ค่ะ ชมนั่นเองเลย ตั้งมาหลายปีแล้ว

จำนง หนูนิล: พอผู้ว่าราชการจังหวัด นายวิชม ทองสงค์ ย้าย คนแรกที่ท่านเรียกเข้าพบก็คือหน้าประยงค์ ท่านเรียกหน้าประยงค์แล้วก็จับมือกันทำโครงการ

วสันต์ เหลืองประภัสร์: แต่ผมสนใจศูนย์ประสานงาน อันนี้ตั้งโดยใครครับ คือเครือข่ายที่เคยทำงานสมัยผู้ว่าราชการจังหวัด นายวิชม ทองสงค์ แล้วก็มาตั้งกันเอง

จำนง หนูนิล: “ยมนา” “ย” ตัวหน้าคือยางพารา “ม” ตามหลังคือผลไม้ “นา” คือนาข้าว แล้วประมงสักตัวหนึ่ง มันมีนาข้าว มีไม้ผล มียาง แล้วก็ประมง รวมกันเป็นยมนา คือแต่ละเครือข่าย จะเป็นนา เป็นประมง เป็นไม้ผล หรือเป็นยาง จะมีตัวละคร มีคนที่เป็ยศูนย์รวม มาเป็นเครือข่าย

จรรยา กิมิฟาร์: ที่เมื่อก่อนที่อาจารย์ถาม มีเกลอเขาเกลอเลอย่างนี้ละ มันก็จะเชื่อมร้อยลงมา

วสันต์ เหลืองประภัสร์: ที่นี้ผมเลยสนใจว่าตัวศูนย์ ตั้งอยู่ที่ไหนครับตัวศูนย์ประสานงาน

จรรยา กิมิฟาร์: อยู่ที่หมู่บ้านเคหะ แต่ว่าพวกเราจะได้ไปอยู่ประจำนะ เราจะมีเวลา เราจะนัดกัน มีกิจกรรมเคลื่อนไหวนานอย่างไร ก็จะเอาความก้าวหน้ามาเล่าสู่กันฟัง

วสันต์ เหลืองประภัสร์: อันนี้ตั้งมานานหรือ

จรรยา กิมิฟาร์: นานแล้วละ

จำนง หนูนิล: นานละ ก่อนจะทำชุมชนอินทรีย์

จรรยา กิมิฟาร์: ก่อนชุมชนอินทรีย์อีก ก่อนผู้ว่าราชการจังหวัด นายวิชม ทองสงค์

จำนง หนูนิล: คือเครดิตทั้งหมดผมจะให้ภาคประชาชนนะ ความเป็นนครศรีธรรมราชที่เห็นอยู่ เจริญรุ่งเรือง หรือจะซบเซาอย่างไรก็แล้วแต่ละ ก่อกำเนิดก็คือภาคประชาชน

วสันต์ เหลืองประภัสร์: ศูนย์ประสานงานก็น่าจะเป็นผลผลิตของเครือข่ายยมนา

จรรยา กิมิฟาร์ และจำนง หนูนิล: ใช่

จรรยา กิมิฟาร์: พี่คุณพัฒน์ก็มาจากเครือข่ายนี้

จำนง หนูนิล: ก็เติบโตมาจากหน้าประยงค์ก่อน

จรรยา กิมิฟาร์: คือทุกคนก็จะเป็นลูกหม้อจากกลุ่มประยงค์หมด อย่างที่พี่อ้อยบอก

จำนง หนูนิล: ที่อาจารย์ถามว่าถ้าอาจารย์ย้ายมาเป็นผู้อำนวยการจังหวัดนครศรีธรรมราช อาจารย์จะไปหาใคร ไม่รู้จักใคร แล้วจะไปหาใคร

จรรยา กิมพาร์: ก็ไปหาลุงประยงค์

จำนง หนูนิล: ก็อย่างผู้ว่าราชการจังหวัด นายวิชม ทองสงค์ มา ท่านก็มีข้อมูลพื้นฐานอยู่พอสมควร

จรรยา กิมพาร์: ท่านสืบมาก่อนแล้วว่าควรจะไปหาลุงประยงค์ เหมือนที่พี่อ้อยบอกว่า พออาจารย์จำนงรู้ ความรู้สึกของพี่อ้อยเมื่อก่อนกับอาจารย์จำนงมันไม่ค่อยต่างจากหน่วยงานอื่นเท่าไร เพราะอย่าง กศน. ก็อยู่ในพื้นที่ เรามีความสัมพันธ์กันอยู่แล้ว กศน. จะไปให้ความรู้อยู่แล้ว แต่ถ้าเป็นพัฒนาชุมชน เป็นอะไรอย่างนี้ เราก็จะมีความรู้สึกว่าเขาเป็นหน่วยงานราชการที่มันจะมีอีกขั้วหนึ่ง แต่อย่าง กศน. อย่างเกษตรฯ มันใกล้ ๆ ตัวเรา เป็นหน่วยงานที่อยู่กับเราอยู่แล้ว อยู่กับชุมชนอยู่แล้ว เพราะฉะนั้นชุมชนก็จะรู้สึกถึงความเป็นพี่เป็นน้องที่ปรึกษาได้ ไม่ใช่เฉพาะเรื่องเรียนรู้ แต่ทุกเรื่องปรึกษา กศน. ได้ ก็จะคลื่อนงานกันง่ายนะคะ เพราะเกาะติดกันอยู่แล้ว พอเรามาคลื่อนอย่างอาจารย์จำนงอย่างนี้ เราก็ปรึกษาได้ทุกเรื่อง เหมือนอย่างพี่อ้อยบอก คือเราไม่ได้คิดว่าเขาเป็นข้าราชการ ไม่ได้คิดว่าอย่างนั้นอย่างนี้ แต่การคลื่อนงานขับเคลื่อนไปด้วยกันได้ มีความรู้สึกเหมือนว่า มันทำร่วมกันได้ แล้วมันสามารถจะแก้ปัญหาให้ชาวบ้านได้ มันเกิดการแก้ปัญหาที่เป็นรูปธรรม

จำนง หนูนิล: คือมันมีตัวเดิมอยู่เรื่องนะที่ทำให้เราได้รู้จักกัน อย่างเช่น สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.) แล้วโจทย์ สสส. ที่มาแต่ละโจทย์มันเอื้อที่หน่วยงานต่าง ๆ ที่จะได้มาร่วมทำงานร่วมกัน หรือ สกว. หรือหน่วยงานพวกนี้เข้ามาเหมือนว่า เรื่องของโครงการความร่วมมือ ในการทำให้ชาวบ้านอยู่ดีมีสุข มีกินมีใช้อย่างยั่งยืนแบบนี้นะ ในมิติต่าง ๆ ที่ทำมันต้องอาศัยภาคีเครือข่ายหน่วยงาน หลาย ๆ คนเข้าไปช่วย ที่นี้คนที่พอกระโดดเข้าไปช่วยแล้ว มันต้องเรียนรู้มิติการทำงาน of หน่วยงานอื่นด้วย มันก็ทำให้พวกเราลาดขึ้น หน่วยงานต่าง ๆ ก็ลาดขึ้นที่จะเรียนรู้ประสบการณ์ของท่านที่แตกต่างตรงนี้ มันก็ทำให้เกิดทีมงานที่เข้มแข็ง ผู้ว่าราชการจังหวัดท่านก็ประกวด “คุณอำนวยตำบล” ประกวด “คุณอำนวยอำเภอ” มันก็ทำให้คนเริ่มที่จะประสาน เหมือนอย่างผมแต่ก่อนนี้ผมก็อยู่แต่ครู กศน. ผมก็รู้จักแต่พรรคพวกผม แต่พอไปทำงานกับ 9 หน่วยงาน ไปทำงานโครงการชุมชนอินทรีย์กับท่านผู้ว่าราชการจังหวัด นายวิชม ทองสงค์ ผมก็มองว่าทุกคนที่ทำ ทำงานให้กับ กศน. หมาดเลย ผมมองประโยชน์ที่ผมได้นะ หรืออย่างหมอโรงพยาบาลมหาราชนครเชียงใหม่ น้องวิเชียรว่าทุกหน่วยงานที่ทำ ทำสุขภาวะให้ผมหมาดเลย หรือเกษตรฯ ก็เหมือนกันที่ช่วยทำ ทำให้เกษตรฯ เหมือนกัน มันก็เหมือนกับว่าที่เราทำตรงนี้ได้ประโยชน์กันทั้งสองฝ่าย (win-win) เราได้กันทุกคน

วสันต์ เหลืองประภัสร์: แต่ที่นี้ถ้าพูดแบบส่วนราชการอื่น ๆ โดยปกติ งานแบบนี้มันก็ไม่ได้มีผลต่อผลงานเราโดยตรง เลื่อนขั้นเลื่อนตำแหน่งในหน่วยงาน อย่างอาจารย์หรืออย่างหมอวิเชียร หรืออย่างคนอื่น มีเหตุผลใดถึงเข้ามาอยู่ในเครือข่าย

จำนง หนูนิล: ขอบนะ อุดมคติส่วนตัวนะ

จรรยา กิมพาร์: แต่เขาขอบนะ เขาก็จะมาหาจริง ๆ

จำนง หนูนิล: คือเรามีความสุขตรงที่ว่าชาวบ้านมีความสุข อย่างผม ถ้าไปที่ไหนก็ “ครูหนง” กันทั้งเมือง รู้จักหมด

จรรยา กิมพาร์: เขารู้จักหมด ตำแหน่งใหญ่โตเขาไม่สนใจ คือเป็น “ครู” พี่อ้อยว่าภาคประชาชนของนครศรีธรรมราชค่อนข้างเข้มแข็ง ทำให้ผู้ว่าราชการจังหวัดมาต้องไปหาชาวบ้านล่ะ ทำให้รองผู้ว่าราชการจังหวัดมาต้องไปหาชาวบ้าน เพราะอะไรคะ เพราะเขาถือว่าภาคประชาชนเข้มแข็ง ชาวบ้านเขามีเรื่องอยู่ เพราะฉะนั้นคุณมาอยู่ที่นี่คุณก็ต้องรู้จักชาวบ้าน ที่นี้ถามอาจารย์จำได้ว่า รองผู้ว่าราชการจังหวัดมาไปหาชาวบ้านนะ ผู้ว่าราชการจังหวัดมาต้องไปหาชาวบ้าน

จำนง หนูนิล: ไปหาอ้อย

จรรยา กิมพาร์: อย่างพี่เขาไปหา ทำให้ถึงต้องไปหาชาวบ้าน ไม่ใช่เฉพาะพี่คนเดียวนะ แต่เขาไปหาชาวบ้านนะ หลายคนที่เป็นแกนนำ เพราะอะไรคะ เพราะเขาอยากทำร่วมกับชุมชน ถ้าผู้ว่าราชการจังหวัดฉลาด ต่อไปถ้าหน่วยงานราชการฉลาด เขาต้องวิ่งมาหาชุมชน อย่าให้ชุมชนวิ่งไปหาเขา แต่คุณต้องวิ่งไปหาชาวบ้าน มาดูสิว่าเขาเป็นอย่างไร เขาคิดอย่างไร แล้วเขาจะทำอะไร แล้วคุณจะหนุนเสริมเขาอย่างไรให้ใหม่คะ ไม่ใช่ทำให้เราวิ่งไปหาเขา

วสันต์ เหลืองประภัสร์: ผมพูดอย่างนี้ถูกไหมครับ ถ้าถูกผิดอาจารย์ช่วยท้วงที เข้าใจว่านครศรีธรรมราชอาจจะต่างจากจังหวัดอื่นที่กลไกระดับชุมชนมันค่อนข้างชัด มีการรวมกลุ่มชัดเจน มีอะไรอยู่แล้ว เพราะฉะนั้นส่วนราชการมา ปกติส่วนราชการมาก็จะมีปัญหาอยู่แล้วการลงชุมชน ขาดบุคลากร ขาดอะไร เพราะฉะนั้นมันก็เลยถือว่าได้ประโยชน์มาก ถ้าวิ่งเข้าหาชุมชนก่อนแล้วชุมชนเห็นด้วยก็อาจจะทำให้การเคลื่อนไหวงานส่วนราชการมันง่ายขึ้น

จำนง หนูนิล: คือวัฒนธรรมองค์กรก็สำคัญนะ ถ้าเราสร้างวัฒนธรรมในหน่วยงานมากขึ้นเป็นเครือข่ายจับมือกันแบบนี้มันก็จะสนุกสนาน ยิ่งหลัง ๆ กระทรวงมหาดไทยเขาก็ฉลาด เขาก็สร้างโรงเรียนผู้นำขึ้นมา คือกรรมการหมู่บ้าน เขาแก้มิติคณะรัฐมนตรีให้กรรมการหมู่บ้านสนใจงานภาคประชาชนมากขึ้น ก็สั่งให้ทุกจังหวัดทำโรงเรียนนักปกครองท้องถิ่น ที่ก็คือเอารูปแบบของขบวนการชาวบ้านไปให้กรรมการหมู่บ้านได้เข้าหลักสูตรนี้ปรับเปลี่ยนตนเองให้มันเบาลงแทนที่จะเป็นแบบจากบนลงล่าง (Top-down) ก็แบบนี้มากขึ้น แนวนอนมากขึ้น ให้กรรมการหมู่บ้านซึ่งเป็นกลไกของรัฐ แต่ว่าให้มันพลัวเข้าหาประชาชนมากขึ้น ไม่ใช่อำนาจมากเกินไป มหาดไทยเขาก็ปรับ อย่างที่นครศรีธรรมราชผมก็เป็นวิทยากรประจำของโรงเรียนนักปกครองท้องถิ่น เขาก็คัดคนแนวที่ทำงาน แนวประชาชนแบบนี้เข้าไปเป็นวิทยากรหลายคน ภาคประชาสังคมเองต้อง ทวี สร้อยศิริสุนทร ก็ไปเป็นวิทยากรหลักเลย เขาให้เกียรติเราไปออกแบบหลักสูตรของโรงเรียนให้ทุกหมู่บ้าน กรรมการหมู่บ้านทุกหมู่บ้านเข้าเรียนหลักสูตรนี้ แล้วที่จบไปแล้วนาน ๆ ก็ทบทวน ซึ่งทำมาปีนี้ปีที่ 6 แล้ว ติดต่อให้ครบทุกหมู่บ้าน ข้อจำกัดของงบประมาณก็จำกัดก็อาจจะได้ บางปีก็ได้หลายรุ่น บางปีก็น้อยหน่อย มันก็ทำให้เราได้เปลี่ยนแนวคิดตรงนี้เข้าไปได้เยอะ

วสันต์ เหลืองประภัสร์: เข้าใจว่าอย่างอาจารย์เองก็ทำสื่ออยู่ เขียนวารสาร มันมีสื่อกลางในการเผยแพร่งานของภาคชุมชนประชาสังคมในนครศรีธรรมราช

จำนง หนูนิล: สื่อ ถ้าช่วงก่อนหน้านี้นี้ก็มีน้องวาสนานะ เก็บรวบรวมของงานเขียนต่าง ๆ ของชุมชนอินทรีย์ โทรวาสนาก็ได้ ที่วาสนามี

จรรยา กิมพาร์: นัดไว้แล้ว

จำนง หนูนิล: ผมก็เป็นทีมงานหนึ่งในนั้นด้วยคนหนึ่ง ก็ทำเอกสารออกมาเยอะ

จรรยา กิมฬาร์: เดี่ยวเราจะไปสัมภาษณ์ปลัดวาสนา แต่ว่าตอนนี้เราจะสัมภาษณ์อาจารย์จำนงก่อน ก็ขยับขึ้นมาก็เป็นปลัดวาสนา

จำนง หนูนิล: ถ้าวาสนาก็เจาะเรื่องโรงเรียนนักปกครองท้องที่ด้วยก็ได้เพราะว่าเขาเป็นคนถือ

จรรยา กิมฬาร์: เขาก็มีส่วน แต่ว่าเราก็ไล่ไปเป็นท่าน ๆ ไป

จำนง หนูนิล: ประกวดหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียง วาสนาเขาทำอยู่ ถามเขาได้

วสันต์ เหลืองประภัสร์: ที่นี้อีกคำถามหนึ่งนะครับว่า เนื่องจากว่านครศรีธรรมราชเองก็มีกลไกค่อนข้างเข้มแข็ง ทั้งรัฐเอง รัฐคนที่ทำงานแนวนี้ก็มีอยู่ กลไกก่อนก็มีอยู่พอสมควร ถามความเห็นอาจารย์จำนงว่ากลไกที่มันมีอยู่ ถ้ารัฐฉลาดควรจะใช้เวลาทำอะไร ไม่ใช่ว่าต่างคนต่างมี แต่ว่าอย่างน้อยก็ยังมีศูนย์ประสานงานอยู่ด้วยอะไรอย่างนี้

จำนง หนูนิล: รัฐฉลาดใช้ไหม ผมว่าก็ใช้ประโยชน์ได้เยอะนะ แต่ผมเห็นหลังจากที่ท่านผู้ว่าราชการจังหวัด นายวิชม ทองสงค์ เกษียณตัวเองไป หลายผู้ว่าราชการจังหวัด 4-5 คนแล้วนะ ก็ให้คำมั่นหมดว่าจะเอาแนวทางชุมชนอินทรีย์มาขับเคลื่อนต่อ แต่ดีกรีความเข้มข้นของการเอาแนวคิดนี้ไปใช้นะ มันบางเบาเสียจนว่าเราไม่เห็นอะไรเลยในความคิด เหมือนกับว่าไม่ได้เอาแนวคิดมาทำ

วสันต์ เหลืองประภัสร์: ปัญหามันอยู่ที่ตรงไหนครับ เพราะว่าส่วนใหญ่การขับเคลื่อนเองก็น่าจะอาศัยแกนหลักเป็นภาคข้างล่าง

จำนง หนูนิล: ผมว่าจังหวัดนะ คือผู้ว่าราชการจังหวัดเองจะต้อง คือถ้าออกไปจากจังหวัดมันจะทำให้เห็นถึงความหนักแน่น ความจริงจังนโยบายว่านครศรีธรรมราชจะไปทางไหนอย่างไร แต่พอผู้ว่าราชการจังหวัดหลัง ๆ เขาไม่ค่อยจะให้ความสำคัญ คือพูดก็พูดได้ แต่ปฏิบัติมันปฏิบัติหรือเปล่า ทั้งตัวคน ตัวงบประมาณ โครงการต่าง ๆ ที่จะใส่เข้าไป แล้วก็มีการกำกับทิศทางให้เห็นว่ามันเกิดชุมชนอินทรีย์ขึ้นมาที่ไหนอย่างไร ความจริงจังตรงนี้เราไม่ค่อยเห็นเลย

วสันต์ เหลืองประภัสร์: ความจริงจังของอาจารย์นี่มันคืออะไร งบประมาณ หรือว่าการลงมาสั่งการโดยตรง หรือว่าอะไรครับ

จำนง หนูนิล: กระตุ้นแล้วก็สอดส่องดูแล แล้วก็แก้ไขและใช้กระบวนการเรียนรู้เข้าไป พอท่านผู้ว่าราชการจังหวัด นายวิชม ทองสงค์ เกษียณไป เราก็ไม่ค่อยเห็นตรงนี้เท่าไร คือช่วงที่มันกระจายแตกตัวไปในทุกพื้นที่ ทุกองค์กร มันเห็นว่ามันมีกระบวนการจัดการตรงนี้ชัดเจน แต่พอหลัง ๆ จากนั้นเขาก็ไม่ค่อยนะ ที่มันแผ่มันก็ค่อย ๆ หุบ คือแทนที่มันจะแผ่ต่อไป มันอาจจะหยุดอยู่แค่นั้นแล้วก็ค่อย ๆ หุบลง เพราะมันไม่เห็นถึงการกระตุ้นต่อเนื่อง เราก็เห็นว่านครศรีธรรมราชตอนนี้ มรดกที่เขาสร้างเอาไว้ไม่ค่อยได้เอามาใช้กันเท่าไร มันก็ถดถอยลงไปเรื่อย ๆ อาจจะมองเดี๋ยวนี้อาจตัดภาคประชาชนออกไปนะ นครศรีธรรมราชก็ไม่ต่างจากจังหวัดอื่น ตอนนี้นี่มันขยับให้เห็นความหวังว่านครศรีธรรมราชเข้มข้นก็คือภาคประชาชน ผมอยู่ภาคราชการนะแต่ผมให้เครดิตภาคประชาชน ที่มันเห็นมันเป็นอยู่นะ จะเอาเรื่องของท้องถื่นเชิงนิเวศที่ลานสกา ก็อาจารย์กำพลทำอยู่ ก็ภาคประชาชน ที่โดยราชการมันก็ทำแบบว่าให้ได้ทำนะ ให้ได้ชื่อว่ามันมีโครงการ มีงบประมาณ ใช้เงินประมาณหมด แต่ถ้าถามว่าทำแบบยั่งยืน เนื่องจากผู้ว่าราชการจังหวัด ท่านรองผู้ว่าราชการจังหวัดนายทรงพลที่ท่านมาในส่วนหนึ่งก็โอเคนะแต่มันก็ราชการก็ติดต่อบรรยากาศบางที

จรรยา กิมฬาร์: มันไม่เหมือนที่เราคาดหวังที่อาจารย์สลาภณ์บอกว่าวันก่อนเห็นท่าดี ๆ จะเป็นการประชาสัมพันธ์ (PR) เสียเยอะค่ะ สมมติว่าถ้าภาคประชาชนไม่เข้มแข็งไม่เข้มข้นก็จะแผ่ว แต่บังเอิญว่าภาคประชาชนเขาเคลื่อนไหวเนื่องงบประมาณมีไม่มีก็ไม่เกี่ยวเขาทำตลอด แล้วก็ได้ทีมหนุนเสริมอย่าง กศน. อย่างเกษตรฯ พวกนี้จะเป็นแรงเคลื่อนไหว

วสันต์ เหลืองประภัสร์: อีกประเด็นหนึ่งที่สนใจนะคะ เนื่องจากอาจารย์อยู่ส่วนราชการก็คงเห็นปัญหาว่าเวลาเอาราชการหลายหน่วยมาทำงานร่วมกันแล้วมันค่อนข้างมีปัญหาอยู่ อย่างรัฐบาลส่วนกลางมีนโยบายมา งานมันคาบเกี่ยวหลากหลายหน่วย ผู้ว่าราชการจังหวัดก็ไม่รู้จะทำอย่างไรก็ตั้งกรรมการไว้ก่อน พอตั้งกรรมการแล้วงานมันไม่ค่อยเคลื่อนอะไรอย่างนี้ อย่างผมเข้าใจว่ากรณีสมัยผู้ว่าราชการจังหวัด นายวิชม ทองสงค์เอง ในการเคลื่อนงานพวกนี้ที่ตั้งเป็นกรรมการ หรือว่างานอื่น ๆ ที่ตามมาที่มีการทำงานในลักษณะนี้ทำไมมันถึงเคลื่อนได้ บุคลากรการทำงานร่วมกันได้ เข้าใจว่าอย่างอาจารย์ มีคนอยู่สาธารณะสุข อยู่โรงพยาบาล อยู่อะไรต่ออะไร

จำนง หนูนิล: ท่านผู้ว่าราชการจังหวัด นายวิชม ทองสงค์ นะ ผมจำได้ว่าท่านเอาใจมาก่อน ท่านเขียนสโลแกนไว้เลยว่า “ใจมา เวลา มี เวทีเกิด” ท่านพยายามปลูกเร้าตรงนี้ว่าในการทำงานแนวนี้ต้องใจมาก่อน พอใจมันมาเวลามันจะมี จากที่ไม่มีก็ต้องมีจนได้ แล้วเวทีมันเกิด เพราะฉะนั้น “ใจมา เวลา มี เวทีเกิด” มันเป็นภาษิต (motto) ที่คนที่ทำงานชุมชนอินทรีสมัยนั้นเห็นว่าการทำงานเครือข่าย การทำงานแนวนี้สร้างพันธมิตรร่วมกันมันก็ต้องจะเป็นแบบนี้ ทุกหน่วยงานมันถึงต้องมา ถ้าอาศัยการสื่อสารสั่งการลงไป ตั้งกรรมการไว้ก่อน ๆ มันก็อาจจะไม่เกิดครับ เวทีก็ไม่เกิด มันก็จะเป็นอย่างนี้ ท่านจึงทำ ไม่ใช่ว่าผมบูชาผู้ว่าราชการจังหวัด นายวิชม ทองสงค์นะ แต่ว่าผมศรัทธาตรงที่ว่าท่านคิดอะไร ท่านเห็นถึงผลที่จะตามมาว่าเราทำตรงนี้ไปเพื่ออะไร ชัดเจน

อินทอร แสงอรัญญา: เข้าใจว่าก่อนผู้ว่าราชการจังหวัด นายวิชม ทองสงค์ก็ไม่ได้มีบรรยากาศแบบนี้ใช้ไหมคะ แสดงว่าผู้ว่าราชการจังหวัดคนนี้เป็นตัวสำคัญมาก

จำนง หนูนิล: ก็ไม่ได้มีแบบนี้ คิดว่าน่าจะเป็นผู้ริเริ่มเลยแหละ ที่จับเอาทุนหรือว่าผู้รู้ ประสบการณ์เดิมต่าง ๆ ที่นครศรีธรรมราชสั่งสมมันมาให้เห็นในรูปธรรมชัดเจน เอามาให้เห็นผลการปฏิบัติได้ หยิบนั้นหยิบนี้มาสร้างเป็นผลิตภัณฑ์ชุมชนอินทรี

อินทอร แสงอรัญญา: แล้วอย่างนี้ที่บอกว่าผู้ว่าราชการจังหวัดคนหลัง ๆ มาไม่ค่อยให้ความจริงจังกับเรา แล้วที่บอกว่ามันหุบลงเรื่อย ๆ แบบนี้แล้วมันมีแนวโน้มที่จะหยุดไปเลย คือความยั่งยืนหรือความต่อเนื่องที่มันจะไปต่อข้างหน้าค่ะ

จำนง หนูนิล: เหลือภาคประชาชนไว้ละ ภาคประชาสังคม หรือ NGO พวกนี้ไว้ละ ถ้าโดยตัวของราชการเอง หรือหน่วยงานเป็นแบบนี้ก็จะหดไปเรื่อย ๆ มันต้องมีคนที่คล้าย ๆ ว่า ทำตนให้มีบารมีที่จะดึงภาคส่วนต่าง ๆ เข้ามาให้มันมีประโยชน์และขับเคลื่อนต่อ แล้วก็หือหวาขึ้นมาอีกรอบหนึ่ง แต่ถ้าเป็นอยู่แบบนี้เรื่อย ๆ นะ ไม่เห็นคุณค่าของชุมชน ไม่เห็นคุณค่าของประชาชน ภาคประชาสังคมนะ คิดคนเดียวแล้วก็สื่อสารลงไปให้ทุกคนทำตามมันก็จะยิ่งทำให้จมตัวเองลงไปเรื่อย ๆ นะ ภาคราชการ คือถ้ามองอีกอย่างหนึ่งนะ อาจจะบอกว่าประสบความสำเร็จก็ได้ ถือว่าเขาทำแล้วนะ แต่ถ้าเรามองในมุมของคุณค่ามันก็ไม่มี ในความรู้สึกของผมคือมันไม่มี อย่างท่านผู้ว่าราชการจังหวัด นายวิชม ทองสงค์ ท่านมีบรมครูอย่างหมอวิจารณ์ อย่างหมอประเวศ ท่านปรึกษาตลอด คือทำอะไรท่านก็ปรึกษาตลอด เขายกท่านว่าเป็น “ผู้ว่าฯ KM” แล้วที่นี้ผู้ว่าราชการจังหวัดหลัง ๆ หรือว่าหัวหน้าส่วนหลัง ๆ เขาก็จะทำแต่ภายใต้วิสัยทัศน์หรืออะไรของเขา หน่วยงานของเขา เขา

ไม่ได้ทำแบบว่าจังหวัดนครศรีธรรมราช คือทำภายใต้ปรัชญาวิสัยทัศน์ตัวเอง มันก็ไม่เห็นถึงความเป็นนครศรีธรรมราชทั้งหมด มันไม่ได้เชื่อมกัน

ชาลินี สนพลาย: พูดอย่างนี้ถูกไหมคะว่า เครือข่ายภาคประชาสังคมของนครศรีธรรมราชก็จะเป็นท่านผู้ว่าราชการจังหวัด นายวิชม ทองสงค์ หรือไม่มีก็มียู่แล้ว แต่ว่าในส่วนของการถ่วงดุลไม่ใช่ท่านผู้ว่าราชการจังหวัดคนนี้ก็เหมือนไม่ได้ว่ามาสนใจและก็ทำให้ภาคการตุ่ถอยห่างจากภาคประชาชนไป และภาคประชาชนเองก็ไม่ได้เฝ้าลงไป

จำนง หนูนิล: คือภาคประชาชนมันจะมีโจทย์ใหม่มาท้าทาย คนเราถ้ามีโจทย์ใหม่มากระตุ้นมาท้าทายมันก็จะปัญญา มีความฉลาดปราดเปรื่องมากขึ้นนะ

จรรยา กิมฬาร์: คือของนครราชการจังหวัด เรามีความรู้สึกว่าพอเนื่องานเราแข็ง ภาคประชาชนสามารถที่จะเคลื่อนไหวได้ มันเป็นงานที่ท้าทายต่อหน่วยงานราชการค่ะ ขนาดภาคประชาชนทำได้ขนาดนี้ งบประมาณมีแค่นี้ แต่คุณงบประมาณมาก เพราะฉะนั้นมันจะเป็นการทำท้าทายของหน่วยงานราชการที่อย่างไรคุณก็ต้องลงมาอยู่แล้ว มันอาจจะเผกว่าท่านผู้ว่าราชการจังหวัด นายวิชม ทองสงค์

จำนง หนูนิล: อย่างสวัสดิการชุมชน นครศรีธรรมราชมันดังเพราะใคร เพราะภาคประชาชน

จรรยา กิมฬาร์: เพราะภาคประชาชน อย่างไม้ผล เมื่อก่อนเราเอามังคุดไปเทศกาลกลาง ยางพารามา เพราะอะไร เมื่อก่อนภาคประชาชนเขาไม่มีความรู้ คือมีแต่ภูมิปัญญาความรู้แต่ไม่มีความรู้ในการที่จะจัดการ ตอนนั้นชุมชนไปถึงไหน ๆ เห็นไหม ค่ะอย่างชุมชนมีแผนที่ อย่างเมื่อวานที่บอกว่าภาคประชาชนเรามีแผนที่ที่ทันสมัยกว่าหน่วยงานราชการ ทันสมัยกว่าตั้งเป็นสิบ ๆ ปี เราพัฒนามาจากแผนที่ทำมือ ตอนนี้เป็นแผนที่ GIS (Geographic Information System) ทั้ง ๆ ที่คนทำเป็น ผู้ใหญ่บ้านที่จบแค่ ป. 6 เพราะฉะนั้นหน่วยงานราชการที่คุณอยู่องค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.) องค์การบริหารส่วนจังหวัด (อบจ.) พวกนี้ ที่คุณคิดว่าภาคประชาชนปรับตัวขนาดนี้ สมควรไหมที่คุณจบปริญญาโท จบปริญญาเอก คุณต้องมาเรียนรู้แล้วว่า ขนาดภาคประชาชนเขายังทำได้ แล้วพวกคุณจะทำอย่างไร มันต้องปรับ

วสันต์ เหลืองประภัสร์: ที่นี้ก็อีกสักคำถามหนึ่งแล้วกันนะครับ ผมมานี้ไม่ค่อยมีใครพูดถึง อบจ. เท่าไร ไม่ค่อยเกี่ยวอะไรกับงาน

จำนง หนูนิล: ก็เป็นบางยุคบางสมัย

จรรยา กิมฬาร์: ก็มีอยู่ แต่ยุคนี้ก็มันหนุ่ของเราก็ดังงบประมาณ ก็เป็นยุคอย่างอาจารย์จำนงบอกค่ะ

วสันต์ เหลืองประภัสร์: ผมสงสัยอยู่เรื่องหนึ่ง พอผู้ว่าราชการจังหวัด นายวิชม ทองสงค์ ไม่อยู่ การสนับสนุนภาคประชาสังคมมันก็ลดลง บางแห่งมันก็เฝ้าลง แต่ที่อาจารย์บอกว่าที่ภาคประชาสังคมไม่เฝ้าเลย ด้วยเหตุอะไร เพราะว่าผมเข้าใจว่า อย่างในบางจังหวัดถ้าไม่มีแหล่งทุนสนับสนุนเขา บางที่เขาก็ต้องยุบตัวลง เพราะว่าเขาก็ไม่สามารถดำเนินภารกิจต่อได้ ของนครศรีธรรมราชไม่ทราบเป็นอย่างไรรับ

จำนง หนูนิล: แหล่งทุน ผมว่าสมัยก่อนมันไม่มีที่ไหนนอกจากทุนจากหน่วยงานราชการ หลัง ๆ มันมีเยอะ เตี้ยวนี้คนเข้าถึง คือคนรู้จักเข้าถึงแหล่งทุนมันก็มีเยอะมากขึ้น มันทำให้เขาเขียนโครงการ ชุมชนไหนเขามีปัญหา เขาอยากแก้ปัญหา เขาขอไปยังแหล่งทุนนั้น ๆ ได้มากขึ้น ตรงนี้มันก็ทำให้ภาคประชาชน ภาคประชาสังคมมันก็ขยายตัวได้เร็ว ไม่ต้องรอรัฐ

ราชการ เท่าไรก็ได้ เขาก็จะตรงไปเลยตรงนั้น เขามีกรอบความคิดอะไรที่จะทำเขาก็เสนอ ตรงนี้ก็เห็นได้ชัดว่าในหลายประเด็นที่เขารู้จัก เขาเชื่อม อย่างที่ดิน เครือข่ายที่ดินเขาเข้มแข็งมาก ผู้ว่าราชการจังหวัดหรือใครแก้ปัญหาไม่ได้ แต่ว่าภาคประชาชนด้วยกันเองเขามีวิธีการตรงนี้ นื่องประยุทธ

จรรยา กิมิฟาร์: พี่ประยุทธ วรรณพรหมค่ะ

จำนง หนูนิล: ก็เป็นอีกอันหนึ่งที่เห็นชัดว่า เขาไปของเขาได้ะ อันนี้เสียอีกที่จะมาเป็น คล้าย ๆ กับว่าเป็นครูให้กับภาคราชการ

จรรยา กิมิฟาร์: คือนครศรีธรรมราชมันมีผู้นำเยอะค่ะ อาจารย์ต้องมา 2-3 วันค่ะ

จำนง หนูนิล: มันถึงจะต่อได้ ร้อยเรียงได้

วสันต์ เหลืองประภัสร์: สงสัยต้องมาอีกรอบหนึ่ง

จรรยา กิมิฟาร์: ต้องมาอีกรอบหนึ่ง จริง ๆ ยังมีอีกหลายท่าน อย่างสวัสดิการ ที่ดิน มันหลายประเด็น ถ้าจะเอาแกนหลัก ๆ ของนครศรีธรรมราชอาจารย์ต้องมาอยู่วันหนึ่ง นี่ขนาด 2 วันแล้วยังไม่ได้ ต้องอีกสักวันหนึ่ง อาจารย์จำนงนี้จะเขียนวารสารเก่ง พี่อ้อยเมื่อก่อนไม่รู้จักอาจารย์จำนง อ่านวารสารนครศรีธรรมราชก็เป็นการจุดประกายแนวคิด

จำนง หนูนิล: ก็ดีนะ อาจารย์มา

วสันต์ เหลืองประภัสร์: ดี ๆ ครับผม ได้เรียนรู้อะไรเยอะ แต่จริง ๆ ดั้งเดิมผมไม่ได้สนใจงานวิจัยในด้านนี้ แต่เดิมการปฏิรูปราชการ ราชการส่วนท้องถิ่น ที่นี้อาจารย์สีลาภรณ์แก้ก็เชิญผมไปให้ความเห็นหลายครั้ง ไม่รู้อย่างไรแก้ก็บอกเนื่องจากว่าในเครือข่ายวิชาการ โดยส่วนใหญ่จะทำงานแนวนี้ สไตล์แบบชุมชนเข้มแข็งอะไรอย่างนี้ แต่ไม่มีใครทำแนวราชการ แกเลยอยากให้ผมมามองอีกมุมหนึ่งว่าเป็นอย่างไร

จำนง หนูนิล: ที่โดยตรงกับ สกว. ก็มีโครงการความร่วมมือฯ เฟส (phase) 1 เฟส 2 แล้วมาต่อด้วยวิจัยนำหลังสุด ลุ่มน้ำทำดี

ชื่อ-นามสกุล	นายประยงค์ รณรงค์
ตำแหน่ง	ประธานเครือข่ายมมนา
สถานที่สัมภาษณ์	ตำบลไม้เรียง อำเภอฉวาง จังหวัดนครศรีธรรมราช
วันสัมภาษณ์	9 ตุลาคม พ.ศ. 2556

ประยงค์ รณรงค์: ผมไปอยู่ที่บอร์ดการทำกองทุนสงเคราะห์การทำสวนยาง กำหนดเกี่ยวกับเรื่องนโยบาย เรื่องยางพารา กำหนดไว้ดีมากเลย แต่ในที่สุดแล้วเขาไม่ทำ ผมพูดมา 3-4 ปี แล้วว่าเหตุการณ์ต่าง ๆ มันจะเป็นอย่างนี้ ๆ ไม่มีใครเชื่อ เขาบอกว่าต่อไปยางที่จะทำให้ราคายางตกต่ำไม่มีแล้ว ผมพูดอย่างไรก็ไม่เชื่อ แล้วในที่สุดมันเป็นอย่างที่ผมพูด

ทั้งหมดเลย ตอนนี่เขาเรียกร้องให้ผมไปคุยเรื่องยาง ผมบอกแล้วว่าผมไม่พูดแล้วนะเรื่องยาง ผมหยุดแล้วเพราะพูดตอนนี่ไม่เกิดประโยชน์อะไรแล้ว มันหมดเวลา

ผมไปอยู่ที่สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการสังคมและเศรษฐกิจแห่งชาติ (สภาพัฒนฯ) 2 สมัยที่ไปทำเรื่องแผนพัฒนาชาติ แต่ก่อนผมคิดว่าเรื่องที่เรากำลังทำอยู่ ทำเรื่องแผนชุมชนแผนอะไรต่ออะไร แล้วมันไม่สอดคล้องกับแผนของประเทศ ทำให้เขาไม่ค่อยเชื่อถือและไม่ค่อยสนใจเท่าไร เพราะแผนของระดับชาติไปอีกเรื่องหนึ่ง แผนของชุมชนของชาวบ้านมันไปอีกเรื่องหนึ่ง ก็พยายามไปเรียบ ๆ เคียง ๆ ในที่สุดเขาก็แต่งตั้งให้ผมเป็นคณะกรรมการแผนพัฒนาสังคมเศรษฐกิจแห่งชาติ แล้วก็ไปกำหนด พอออกมาเป็นแผน 11 ที่กำหนดเรื่องแผนชุมชน แผนท้องถิ่น แผนจังหวัด ให้มันเชื่อมโยงสัมพันธ์กัน เสร็จแล้วสภาพัฒนฯไม่มีอำนาจอะไรเลยที่จะสั่งให้ใครทำ รัฐบาลก็ไม่เอาไปใช้ ไม่เอาไปทำ เวลาไปทำเรื่องนโยบายรัฐบาล เลขธิการสภาพัฒนฯเขาก็เรียกไปคุยด้วย ไปร่วมด้วยในการทำนโยบาย พอทำเสร็จแล้วเขาบอกว่าเบื้องต้นนี้เขาทำตามแผน ทำตามนโยบายที่กำหนดร่วมกันไม่ได้ เพราะเขาไปปรับปากกับชาวบ้านไว้เยอะ แล้วเขาก็ต้องทำตามแผนของเขาเอง ผมก็ลาออกทันทีเลย กลับมาบ้าน เพราะผมคิดว่าพูดอย่างเดียวไม่สามารถทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงได้เลย ไม่สามารถจะแก้ปัญหาหรือป้องกันปัญหา หรือพัฒนาให้มันเกิดการเปลี่ยนแปลง ไม่มีเลยการพูด การปฏิบัติเท่านั้นที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลง เพราะฉะนั้นการพูดอย่างเดียวไม่น่าไปสู่การปฏิบัติเสียเวลาครับ

ผมจึงกลับมาอยู่บ้าน มาคุยกับชาวบ้าน พอเราคุยกันได้ข้อสรุปแล้วเรากันกันทันที พอทำแล้วเกิดการเปลี่ยนแปลงก็เห็นผลขึ้นมา ที่พูดอย่างเดียวเสียเวลาไปเยอะ ตอนนี่ผมก็อยู่บ้านแล้วก็คุยกับชาวบ้าน และก็มีชาวบ้านที่มาหาผมอยู่ตลอดเวลาเหมือนกัน ช่วงนี้ก็มี หรือว่ามันจะอยู่ในช่วงที่เขาเริ่มใช้เงินให้หมดก็ไม่ทราบ เดือนสิงหาคม-กันยายนทุกวันเลย รุนวายเป็นเดือนร้อน พอเดือนตุลาคมก็เพล่า ๆ ไปหน่อย ผมยินดีร่วมมือกันเรื่องงานวิจัยนี้แหละ งานวิจัยที่ผมคิดว่าที่เราพูดกันอย่างเดียวมันไม่ค่อยเป็นทางการ แต่ผม งานวิจัยที่ออกมา ถ้ามองว่าจะเอาไปอ้างอิงอะไรต่ออะไรได้ แล้วคนยอมรับได้มากกว่า มากกว่าที่ชาวบ้านพูดกันเฉย ๆ ของอาจารย์อารีที่ทำตอนนั้นมันก้าวหน้าไปถึงไหน

จรรยา กิมพาร์: เดี่ยวเล่าให้อาจารย์ฟังด้วย ของอาจารย์อารีตอนนี้ก็ช่วยงาน สกว. (สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย) อยู่ตอนนั้นนะคะ ของนครศรีธรรมราชปกติโครงการความร่วมมือฯเฟส (phase) แรกของอ้อยก็คือวิสาหกิจชุมชน ก็คือผ่านกระบวนการทำโดยชาวบ้านแล้วก็เก็บข้อมูล เสร็จแล้วเรานำข้อมูลที่เราได้ เอาข้อมูลมาวิเคราะห์นำไปสู่การปฏิบัติ แล้วก็เข้าไปเข้าสู่แผนของชาวบ้านของชุมชน ก็นำไปสู่แผนองค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.) ตอนนี่เราก็ปรับจากเมื่อก่อนที่เราไม่เคยแปรรูปกลายเป็นการแปรรูป แปรรูปปุ๊บ ตลาดเราก็เป็นตลาดมาเลเซีย สิงคโปร์เหมือนเดิมค่ะ แต่ว่าเดี๋ยวนี้เราจะปรับมาเป็นตลาดในจังหวัดด้วย แต่ว่าไปเล่นเรื่องตลาดสุขภาพ การที่เราไปทำตลาดสุขภาพนี้ หนึ่งเรื่องราคา เราสามารถกำหนดราคาเองได้ จากปกติที่เราขายข้าวเหนียวดำกิโลกรัมละ 80 บาท ที่ไม่สามารถขายให้นักศรีธรรมราชได้ มันขายได้เฉพาะมาเลเซีย สิงคโปร์ มันสามารถขายในนครศรีธรรมราชได้ 80 นะคะ ตอนนี่ของนาทรายที่ทำอยู่ก็คือ เริ่มทำแปลงให้ชาวบ้านมาเรียนรู้และให้นอกชุมชนที่มา ปกติจะมาที่บ้านหนูนะคะก็ปรับ เรามีพื้นที่ที่เป็นของชุมชนค่ะ ใช้พื้นที่วัดเป็นแปลงสาธิตการเรียนรู้ จากปกติเราทำตลาดกินถิ่น คือกินแล้วมันใจว่าปลอดภัยในของชุมชนนาทราย เรากลับขายไปในระดับอำเภอ ซึ่งนายอำเภอราชชิตก็เอาด้วย มีสาธารณสุขฯ มีเกษตรด้วย ก็อย่างที่บอกว่าเหมือนที่เคยคุยกับลุงประยงค์ว่าคือถ้าเรามัดแต่พูดแล้วยังไม่ทำ มันก็ไม่เห็นผล ไม่น่าไปสู่การปฏิบัติ ก็เลยเริ่มนาทรายทำก่อนแล้วขยายไปที่อื่น

ประยงค์ ธรรมรงค์: ผมเห็นด้วยกับการที่เรามองคือมองให้ไกล มองให้กว้าง แต่เวลาทำเราทำให้ใกล้ที่สุด แต่เริ่มต้นที่จากใกล้ตัวเรา

จรรยา กิมพาร์: ทำเล็ก ๆ ก็คือเหมือนกับเราระเบิดที่นาทราย คือเสียงระเบิดเกิดที่นาทรายแต่มันดังและขยายวงกว้าง อาจารย์ถามต่อได้ค่ะ

วสันต์ เหลืองประภัสร์: พอสรุปประยงค์กลับมาอยู่ที่นี่มากขึ้น พวกท้องถิ่นนี้เขามาช่วยงานชุมชนมากขึ้น?

ประยงค์ รัตนรงค์: ที่จริงในทางท้องถิ่นเขาก็ทำตามปกตินั้นแหละครับ ไม่ได้มีอะไรที่พิเศษ เรื่องของที่มา เข้ามายังหลักอยู่ในพื้นที่ แต่รู้สึกว่าการที่เขาทำ แต่ก่อนเขาต้องการจะปรึกษาผมแต่หาตัวไม่ค่อยเจอ แต่มาปัจจุบันมันหาได้ง่ายขึ้น และก็ได้อภิปรายหารือกันบ่อยขึ้น

วสันต์ เหลืองประภัสร์: คือสรุปบอกว่าส่วนกลางมันอาจจะถูกล็อคที่กรม หรือด้วยอะไร ทำงานในพื้นที่มันก็ไม่

ประยงค์ รัตนรงค์: คือในพื้นที่ที่ผมว่าเรื่องท้องถิ่น เขาค่อนข้างมีอำนาจพอสมควร มีแต่เรื่องบางเรื่องมันอาจจะเข้าไปหน่อยคือต้องขอความเห็นชอบจากทางอำเภอ ทางจังหวัด อะไรบ้าง แต่ก็บางเรื่องที่เขาสามารถตัดสินใจได้เอง ทำได้เองเพราะงบประมาณเป็นของเขาเอง

วสันต์ เหลืองประภัสร์: อย่างเครือข่ายที่มันเกิดขึ้นในนครศรีธรรมราชทุกวันนี้ ส่วนใหญ่จะรวมตัวกันมีการรวมตัวกันสม่ำเสมอไหม

ประยงค์ รัตนรงค์: มันเป็นการรวมตัวแบบหลวม ๆ ในเครือข่ายแบบหลวม ๆ ผมว่าตรงนั้นน่าจะเป็นผลดี ที่เราไปปิดไว้ มีข้อบังคับ มีระเบียบ มีอะไรที่วุ่นวาย มันทำยาก ปฏิบัติยาก แต่การรวมตัวกันแบบหลวม ๆ มีการปรึกษาหารือกันเป็นบางครั้งบางคราว แต่ถ้าใครมีอะไรที่คิดว่าจะต้องสร้างความสัมพันธ์ร่วมมือกันก็คุยกันอีกครั้งหนึ่ง ถ้าต่างคนต่างก็มีอิสระในตัวเอง ผมว่าตรงนั้นน่าจะเรียกว่าเครือข่าย แต่ถ้ารวมให้เหมือนเป็นองค์กรเป็นกลุ่ม บางเรื่องมันก็ลำบากเหมือนกัน มันติดขัดบ้างเหมือนกัน เป็นกลุ่มเป็นองค์กรในวงแคบ ๆ ได้ ถ้าในวงกว้างเครือข่ายจะดีที่สุด คือให้แต่ละองค์กรเขามีอิสระของตัวเอง อย่างเครือข่ายยมนาที่พวกผมทำอยู่ เรารวมกันแบบกว้าง ๆ แบบหลวม ๆ ชาวสวนยางเขาก็มีการบริหารจัดการของเขาเอง ชาวนา ก็จัดการของเขาเอง ชาวสวนผลไม้ก็จัดการเอง

วสันต์ เหลืองประภัสร์: เพราะว่าเวลาคู่กับฝ่ายราชการ ตอนหลังก็ถูกบีบด้วย ต้องทำงานกับประชาสังคมมากขึ้น ชุมชนมากขึ้น และเขาก็จะชอบว่าฝั่งภาคประชาสังคมมาว่ามีความหลากหลาย เวลาลงมาเขาก็ไม่รู้จะคุยกับใคร ไม่มีการรวมตัวเป็นกลุ่มเป็นก้อนชัดเจน

ประยงค์ รัตนรงค์: มันต้องให้เขาตั้งใจหน่อยว่า เขาจะคุยเรื่องอะไร ถ้าเขาไม่กำหนดว่าเขาจะคุยเรื่องอะไร ก็มีคนที่ไม่เกี่ยวข้องเรื่องนั้นโดยตรงอยู่ แต่ถ้าจะคุยแบบกว้าง ๆ ไม่รู้จะไรต่ออะไร คนมันหลากหลายจริงนะ เพราะแต่ละคนมันต้องรับผิดชอบของแต่ละส่วนแต่ละฝ่ายไป ไม่ใช่คนเดียว เผด็จการท่าหมดทุกเรื่องก็ไม่ได้ เพราะฉะนั้นคนที่เข้ามาประสานกับชุมชน มาประสานกับเครือข่ายเนี่ยมันต้องตั้งเป้าไว้ก่อนว่าจะมาคุยกันเรื่องอะไร และเขาก็จะจัดการเอาคนที่มีความรู้เรื่องนั้นมาคุยด้วยได้ นี่มันเป็นถนนระหว่างหมู่บ้าน มาตรฐานไม่ค่อยดีอยู่แล้ว ทำให้รถที่บรรทุกแร่หนักมากวิ่งจนพังหมด

วสันต์ เหลืองประภัสร์: แถวนี่ยังมีทำแร่

ประยงค์ รัตนรงค์: ทำแร่ครับ มีแร่ยิปซัม

จรรยา กิมพิ์: อาจารย์ต้องมาอีกวันหนึ่ง ถ้าจะเอาแร่ด้วย

ประยงค์ ธรรงค์: แร่ยิปซัมอยู่ข้างใน เลยกินผมไป แล้วก็วิ่งผ่านทางนี้ รถ 18 ล้อ ไม่ใช้ 22 ล้อแล้วตอนนี้ วิ่งวันหนึ่งเป็น 100 เที่ยว ที่จริงถนนนี้ต้องแข็งแรงมาก ถ้าไม่แข็งแรงอย่างนี้ผมว่าพังนานแล้ว อันนี้ยังพอใช้ได้ อยู่ ถนนเส้นนี้โยธาธิการเป็นผู้ทำ แต่ก่อนก็เป็นทางของชาวบ้านที่เป็นทางบรรทุกไม้ซุงของโรงเลื่อย แล้วเขาก็โอนให้กับทางราชการ โยธาธิการรับภาระไป ครั้งแรก ตอนนั้นไม่รู้ว่าเขาโอนให้ใครไปแล้ว มันไม่ใช่โยธาธิการแล้วถึงไม่มีเจ้าของไม่มีคนซ่อม

วสันต์ เหลืองประภัสร์: น่าจะเป็นท้องถิ่น คือถ้าไม่ใช่องค์การบริหารส่วนจังหวัด (อบจ.) ก็ต้องเป็นองค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.) เทศบาล

ประยงค์ ธรรงค์: น่าจะเป็น อบจ. เพราะมันไม่ได้อยู่ในตำบลเดียว ถนนเส้นนี้มันผ่านระหว่างอำเภอด้วยนะ อันนี้จากอำเภอฉวางแล้วมันไปเข้าในอำเภอถ้าพรหมราชด้วย เพราะฉะนั้นท้องถิ่น อบต. คงไม่ใช่ น่าจะเป็น อบจ.

วสันต์ เหลืองประภัสร์: ก็เดี๋ยวเล่าความเป็นมาสักนิดนะครับ ที่ว่าพวกเราทำอะไรกันที่ ก็เล่าเบื้องหลังไกล ๆ สักนิดหนึ่งว่า จริง ๆ ผมไม่ค่อยได้มีความรู้มากเรื่องชุมชน เครือข่ายเท่าไร จริง ๆ ความเชี่ยวชาญคือสนใจเรื่องราชการ การปฏิรูปราชการ เรื่องการส่งเสริมการกระจายอำนาจการปกครองท้องถิ่น ที่นี้อาจารย์สีลาภรณ์ บัวสายก็เห็นว่า แก่ก็อยากได้มุมมองแบบหนึ่งว่า โครงการที่ สกว. ทำมาตั้งแต่ยุคบัญชีครัวเรือนมา โครงการความร่วมมือฯมา ซึ่งแนวคิดก็คล้าย ๆ กับหลาย ๆ โครงการอย่างสำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.) ที่ทำ ที่เน้นสร้างกระบวนการ เครือข่ายชุมชนให้มันเข้มแข็ง เขาก็อยากให้ผมมาวิเคราะห์ สังเคราะห์ว่า การดำเนินงานที่มันผ่านมาหลายปีมันมีอะไรน่าสนใจบ้างที่จะถอดออกมาเป็นแนวคิด เป็นตัวแบบในการที่จะมาใช้ปรับเปลี่ยนวิธีการในการพัฒนาพื้นที่ คือในมุมมองราชการเราก็เห็นปัญหาอยู่ ส่วนในมุมมองของประชาสังคมที่ทำงานเราก็เห็นผลงานที่เขาทำว่าระบบที่มันเกิด ณ ปัจจุบันนี้ มันยังจับคู่แต่งงานกันไม่ได้สักที เหมือนที่ผมจินตนาการเมื่อสักครู่ว่า อย่างฝ่ายราชการเขาก็จะมองว่ามันหลากหลายมีองค์กรเล็กองค์กรน้อย ในขณะเดียวกันเมื่อก่อนก็จะมีปัญหาเรื่องไม่เป็นนิติบุคคล จะมารับงานจากรัฐก็ลำบาก แต่ตอนหลังมีพระราชบัญญัติองค์กรชุมชนมันก็ง่ายขึ้น แต่ว่าพอถึงเวลาทำงานจริง ๆ มันก็ยังจับคู่แต่งงานกันไม่ได้สักที ที่นี้ก็เลยคิดว่า อย่างครูก็ทำงานนี้มานานมาก เจอทั้งรัฐ ทั้งเอกชน ทั้งระดับนโยบาย ทั้งระดับพื้นที่ ผมก็อยากจะมาเรียนปรึกษาว่า ถ้าจะทำให้ 2 คนมันแต่งงานกันได้มันต้องปรับทั้ง 2 ฝ่ายอย่างไรดี หรือว่าจะมีกลไก วิธีการอะไรที่จะทำให้ทั้งคู่มาเจอกันได้ คือหลัก ๆ ก็คงอยากจะมาเรียนถามคุณครูครับ

ประยงค์ ธรรงค์: ที่จริงหน่วยงานราชการเขาน่าจะเข้าใจมาแล้วว่าความหลากหลายที่มันเป็นจุดแข็งของประเทศไทยเรา เพราะถ้ามันไปอยู่ในแนวเดียวกันทั้งหมดมันต้องฝืนความรู้สึก ไม่ต้องอะไรมาก ระหว่างหมู่บ้านต่าง ๆ ของทางภาคใต้ต่างจังหวัดมันก็ไม่เหมือนกันแล้วนะ อย่างว่าต่างภาคเลย ที่นี้มันจะให้เหมือนกันทั้งหมดคงเป็นไปได้ เพราะมันต้องยอมรับความหลากหลาย แต่มันต้องหาตัวประสาน ให้มันมีตัวประสานเกิดขึ้น ที่ผมทดลองทำนะ อย่างหลายฝ่าย ทางทฤษฎีของการรวมกลุ่มเหมือนกันอะ หน่วยงานราชการเขาตั้งธงว่าการรวมกลุ่มกันมันต้องคนอยู่ในอาชีพเดียวกัน ต้องมีวัฒนธรรมประเพณีเดียวกัน ต้องอยู่ในพื้นที่ใกล้เคียงกันถึงจะรวมกลุ่มได้ ผมก็ไม่ค่อยเชื่อเท่าไร ไอ้ที่เขาบอกอย่างนั้น ผมทดลอง ทดลองรวมกลุ่มคนที่ต่างอาชีพ ต่างพื้นที่ ต่างวัฒนธรรม คือชาวสวนยาง ชาวสวนผลไม้ ชาวนาข้าว ชาวนาข้าว อยู่ภูเขา ชาวสวนผลไม้อยู่พื้นราบ ชาวนาอยู่ในลุ่มน้ำ เราก็นำวิธีการ สร้างความร่วมมือ แล้วในที่สุดก็ร่วมมือกันได้เพราะเอาตัวกิจกรรมมาเป็นตัวประสาน กิจกรรมที่เราต้องทำร่วมกัน ร่วมกันนะคือเอาปัญหาของชาวนามาเกี่ยวกับเรื่องการจัดการผลผลิต แล้วก็เอาความสามารถของชาวสวนยาง ชาวสวนผลไม้ที่ทำธุรกิจได้บางส่วนก็ไปร่วมมือการจัดการความสัมพันธ์ตรงนั้นแล้วเกิดโรงแปรรูปขนมจีนขึ้นมา ซึ่งเป็นจุดศูนย์กลางของเครือข่ายยมนา มันก็ประสานกันได้เลย ตอนนี้ชาวนาพูด ชาวสวนยางพูด ชาวสวนผลไม้พูดไปแนวเดียวกันหมดเลย เพราะเราต้องร่วมมือสร้างความสัมพันธ์กัน เพราะฉะนั้นที่เขาต้องการที่จะทำให้มันแยกคือการแยก ชาวนาก็ต้องอยู่กับชาวนา ชาวสวนผลไม้ก็ต้องอยู่แต่ชาวสวนผลไม้

ชาวสวนยางก็ต้องอยู่แต่ชาวสวนยาง ผมบอกว่าผมเป็นชาวสวนยางก็จริงแต่ผมก็มีสวนผลไม้ด้วย ไม่ใช่ทำยางอย่างเดียว แล้วผมก็ต้องกินข้าวเป็นอาหารหลัก ถ้าผมไม่มีนา ผมทำนาไม่ได้ แล้วผมก็ต้องสร้างเพื่อน เอาชาวนามาเป็นเพื่อนผม เราจะได้ อาหารหลักของเรากิน การสร้างความสัมพันธ์อย่างนี้ผมว่ามันเป็นความหลากหลายที่ประสานกลมเกลียวกันได้โดยที่เอากิจกรรมต่าง ๆ มาเป็นตัวเชื่อม

วสันต์ เหลืองประภัสร์: ที่นี้เมื่อที่คุณครูพูดน่าสนใจว่ามันต้องมีตัวเชื่อม ตัวประสาน ตัวอะไรให้เกิด ที่นี้ผมก็เลยคิดว่าเนื่องจากว่าไปลงมาหลายจังหวัดก็เห็นว่า อย่างโครงการ สกว. ซึ่งทำงานคล้ายคลึงกับที่อาจารย์ทำมาก่อน มันมีตัวผู้ประสานหลักอยู่ในการดึงเอาหลายพื้นที่มาเจอกันได้ ที่นี้จะเอาตัวผู้ประสานหลักมาทำงานกับราชการ คุณครูมองอย่างไร

ประยงค์ รัตนรงค์: ผู้ประสานหลักนี้ ผมก็คิดว่าตรงนั้นมันต้องเป็นองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่คนที่เข้าไปอยู่ในตรงนั้นมีทั้งราชการที่เข้าใจระบบ ระเบียบของทางราชการ มีทั้งชาวบ้านที่เป็นผู้เข้าใจชุมชน แล้วก็ไปนั่งคุยกัน มันทำให้เป็นการสร้างแนวทางที่เราเรียกว่าแผน ผมคิดว่าตรงนั้นมันต้องเกิดแผนขึ้นมาก่อน แผนนี้มันจะมีเป้าหมายที่ชัดเจนว่าเราจะทำอะไร เพื่ออะไร พอมันมีแผนร่วมกันแล้วมาทำความเข้าใจกันแต่ละฝ่ายว่าเป้าหมายของเรามันไปในทิศทางเดียวกันว่าเราต้องไปอย่างไร ไปให้ถึงเป้าหมายนี้ ขั้นตอนต่าง ๆ ที่ไปสู่เป้าหมาย มาร่วมกันกำหนดเพื่อให้มันสามารถปฏิบัติได้

วสันต์ เหลืองประภัสร์: ที่นี้ประสบการณ์ที่ผ่านมาที่คุณครูเคยทำ ทำกลุ่มที่มันเกิดแผนชุมชน แผนอะไรขึ้นมา ส่วนราชการเขาได้เอามาหยิบ เอามาใช้?

ประยงค์ รัตนรงค์: เขาหยิบเอาไปใช้แต่เขาหยิบเป็นเรื่อง ๆ มันไม่บูรณาการ มันไม่เชื่อมโยงกันทุกเรื่อง ที่จริงวิถีชีวิตของชาวบ้านไม่ได้ทำเรื่องใดเรื่องหนึ่งเพียงเรื่องเดียว มันทำหลายเรื่องที่เกี่ยวข้องกับวิถีชีวิต แล้วต้องทำพร้อม ๆ กันด้วย ถ้าถึงเรื่องนี้ไป ไปทำเรื่องโน้นเรื่องเดียว เรื่องนี้มันก็สร้างปัญหาใหม่ขึ้นมา มันต้องทำพร้อมกันทุกเรื่อง

วสันต์ เหลืองประภัสร์: ปกติอย่างท้องถิ่น ตอนหลังมันกระจายอำนาจมากขึ้น มันก็อยู่ใกล้ชิดกับพื้นที่อะไร ที่นี้ถ้ามองอย่างคนนอกเข้ามา ทำไม่อย่างตัวแผนชุมชนที่มันเกิดขึ้น ซึ่งมันก็น่าจะเป็นฐานคะแนน ฐานเสียงที่ดีของเขาเอง ทำไม้มันยังเชื่อมกันได้ไม่เต็มที่

ประยงค์ รัตนรงค์: นั่นแหละ อย่างที่เอาเรื่องการพัฒนาเป็นเรื่องฐานคะแนนเสียงมาเป็นทางการเมืองนี่แหละที่ขุนวยอยู่ปัจจุบันนี้ ผมคนเดียวที่ผมสามารถทำอะไรได้หมดทุกเรื่องเพราะผมไม่ไปเกี่ยวข้องกับเรื่องการเมือง ผมไม่มีตำแหน่ง ไม่มีบทบาทอะไรเลย ไม่เป็นผู้ใหญ่บ้าน ไม่เป็นกำนัน ไม่เป็น อบต. ไม่เป็นอะไรทั้งหมดเลย ผมทำได้หมดทุกเรื่อง แต่ถ้าพอเป็น อบต. นะ เห็นว่าเรื่องนี้มันน่าจะทำได้ พอลุยกับเรื่องนี้ฝ่ายตรงข้ามก็บอกว่า โอ๊ย หน้าที่คุณอยู่ทางโน้น มามั่วตรงนี้ทำไม นี่คือปัญหาใหญ่ที่กำลังนี้อยู่

วสันต์ เหลืองประภัสร์: อย่างตัวเครือข่ายที่มันเกิดกลุ่ม เกิดการทำงานได้นะครับ มันมีแรงผลักดันอะไรที่จะทำให้ มันก็ไม่ใช้ทุกจังหวัด อย่างผมไปหลายพื้นที่ หลายจังหวัด มันก็ไม่ใช้ทุกจังหวัดที่จะมีการรวมกลุ่ม รวมตัวกับกลุ่ม

ประยงค์ รัตนรงค์: ก็มีทุกจังหวัด แต่มันไม่เหมือนกันเท่านั้นเอง มันคนละแบบ มันคนละแบบที่เหมาะสมกับพื้นที่เขา ผมว่าไปค้นให้ดีขึ้นจะเจอทุกจังหวัดที่มีกลุ่ม แก่นนำที่มาประสานความร่วมมือไปในทิศทางที่ให้เข้าไปสู่การพึ่งตนเอง มีอยู่ ที่ผมไปเที่ยว ผมไปทุกจังหวัดของประเทศไทยมา 2-3 รอบแล้วครับ

วสันต์ เหลืองประภัสร์: ก็มีทุกจังหวัด

ประยงค์ รัตนรงค์: มีทุกจังหวัด และตอนนี้ผมไปจังหวัดไหนมีคนรู้จักผมทุกจังหวัด

วสันต์ เหลืองประภัสร์: โจทย์ในใจผม คือไม่รู้ถูก ผิด คุณครูช่วยติตติงทีนะครับ คือผมก็รู้สึกว่าย่างที่ผมบอกจะจับคู่แต่งงานกันอย่างไร ก็คืออย่างฝ่ายราชการเองเขาก็มีข้อจำกัดของเขาหลายเรื่อง อำนาจหน้าที่ตามกฎหมาย รูปแบบวิธีการทำงานแบบราชการ แล้วอย่างจังหวัดมันก็บูรณาการกันไม่ได้เพราะว่ามีส่วนราชการหลากหลายมันลงมา ที่นี้ฝั่งภาคประชาสังคมเองโดยธรรมชาติก็มีอิสระและความหลากหลาย ก็มากกว่าราชการอยู่แล้วอะไรอย่างนี้ สมมติว่าถ้าจะเอาสองคนมาทำงานร่วมกัน มันควรจะมิกลไก เครื่องมืออะไร ที่มันจะทำให้เกิดการ คือตอนนี้มันทำงานร่วมกันได้แต่ผมรู้สึกว่ามันยังมีลักษณะเป็นกิจกรรมชั่วคราวชั่วคราว อย่างเช่นเป็นโครงการระยะ 1 ปีจบ 2 ปีจบ ในขณะที่เดียวกันคนที่มาทำงานร่วมกันทั้งรัฐกับเอกชน อย่างเช่นเราตั้งเป็นกรรมการเป็นอะไรนี้ มันก็ยังไม่ใช่กลไกที่ค่อนข้างจะถาวร ก็อาศัยความสัมพันธ์ส่วนตัวบ้าง คุณกันทำงานร่วมกันได้ เคยเห็นกันอยู่ ก็ดึงกันมาช่วยกันทำงาน ที่นี้ก็เลยคิดว่าถ้าจะทำให้การทำงานร่วมกันอย่างที่มีมันเคยเกิดขึ้น อย่างโครงการ สกว. กัดี หรือโครงการอื่น ๆ ที่มันเคยมีมาก่อน มันน่าจะมีย่อไรเอามาใส่ที่จะทำให้มันมีความเป็นระบบระเบียบ มันมีความยั่งยืน อะไรแบบนี้

ประยงค์ รัตนรงค์: ตามความเห็นของผมก็คิดว่ามันน่าจะไปค้นหาชุมชนที่เขามีความสามารถในการประสานความร่วมมือขึ้นมาเป็นกลุ่มเล็ก ๆ ตรงนี้ก่อน ให้ได้ตรงนี้ก่อน ถ้าองค์กรในชุมชนมันมีอยู่แล้วเขาก็สามารถจะเป็นผู้ที่ไปกำหนดทิศทางของตัวเองได้ แล้วให้เขาเป็นผู้ประสานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ผมว่าจะสะดวกกว่า ดีกว่าหน่วยงานที่ลงมา หน่วยงานที่ลงมามีข้อเสียอย่างเดียว ถึงงบประมาณอย่างเดียว พอเอางบประมาณลงมา พอจะใส่ลงไปตรงนี้ต้องกำหนดทันทีเลยว่าต้องทำอย่างนี้ ๆ ผมเองถึงไม่ของงบประมาณใครมานานแล้วครับ เวลาพอมีงบประมาณมาเสนอให้เราของงบประมาณถามว่าไม่มีเงื่อนไขไหม ไม่มีครับ ใช้งบประมาณที่ไม่มีเงื่อนไขไม่มีเลย ที่บอกว่าเอาไปเลยคุณจะทำอะไรก็ได้ ไม่มี ๆ มันถึงทำให้ตรงนี้แหละมีปัญหา งบประมาณที่ใส่เงื่อนไขลงมา แล้วสิ่งที่เขาต้องการจะทำ มันทำไม่ได้ แล้วก็ได้อาเงินตรงนั้นมา พอทำตามเงื่อนไขที่เขากำหนดมา พอใช้เงินหมดตามเงื่อนไขตรงนั้น เขาก็หยุด ทำต่อไม่ได้ นี่เป็นเรื่องใหญ่ แต่สิ่งที่ผมทำ ผมไม่ใช้งบประมาณใครเลย เราจัดการเองภายใน แล้วเราก็ทำได้ต่อเนื่องตามที่เราต้องการ แล้วถ้าใครต้องการที่จะมาร่วมมือกับเราไม่ต้องมีเงื่อนไข ใส่เข้ามาเลย ได้

วสันต์ เหลืองประภัสร์: อย่างเครือข่ายของคุณครูที่เคลื่อนกันมาได้เนี่ย ไม่รู้ว่า แนนอนเราทำก็ต้องมีแหล่งงบประมาณสนับสนุน ส่วนใหญ่จะได้

ประยงค์ รัตนรงค์: ครับ แต่งบประมาณต้องสนับสนุนตามแผนงานตามที่ทางนี้กำหนด ไม่ใช่เขากำหนดเงื่อนไขมาตามก่อนเงินงบประมาณ

วสันต์ เหลืองประภัสร์: ที่นี้อย่างเครือข่ายของคุณครูก็เข้มแข็งมายาวนานต่อเนื่อง มันมีแหล่งสนับสนุนที่ค่อนข้างสม่ำเสมอมาจากที่ไหนอย่างไร หรือว่ามีเป็นบ

ประยงค์ รัตนรงค์: โอ้เนี่ยถ้าเราต้องการก็มีสม่ำเสมอ แต่เราก็ทำบางเรื่องที่เราคิดว่าจำเป็นต้องทำ และจำเป็นต้องขอความร่วมมือ

วสันต์ เหลืองประภัสร์: คือเหมือนที่พูด ถาม ก็คือว่าเพราะอย่างบางจังหวัดมันมีกลุ่ม มีเครือข่าย แต่ว่าอย่างบางกลุ่ม บางเครือข่าย เขาก็พึ่งพึ่งบอดหนุนค่อนข้างมากจากภายนอก เช่น องค์การระหว่างประเทศ จาก JICA ที่นี้พอฝั่งนั้นลดการสนับสนุนมันก็ยุบลง

ประยงค์ รัตนรงค์: นั่นคือการพึ่งภายนอก คิดเรื่องพึ่งภายนอกอยู่ตลอดเวลา แต่พวกเราคิดเน้นเรื่องการพึ่งตนเองเป็นหลัก แต่ถ้าคนภายนอกต้องการจะมาร่วมมือกันก็มาคุยกันได้ ตอนนี้พวกผมรู้สึกเหมือนคล้าย ๆ รับจ้างทางราชการ ตอนนั้นเรารับจ้าง ธ.ก.ส. (ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร) ฝึกอบรมลูกค้าพักชำระหนี้ของ ธ.ก.ส. เราฝึกอบรมให้เขาสามารถจะไปฟื้นฟูกิจกรรมของเขาได้ที่เขามีปัญหาอยู่ รับจ้างฝึกอบรมเกษตรกรที่เป็นลูกค้าของกองทุนฟื้นฟูเกษตรกรอ่ะ ที่เขาไปซื้อหนี้ แล้วก็เอาเกษตรกรนี้มาให้เราฝึกอบรม เอาหนี้มาให้เราฝึกอบรม เราต้องกำหนดทันทีเลยว่าหลักสูตรที่เราฝึกอบรมมีหลักสูตรอย่างนี้ ๆ นะ แล้วค่าใช้จ่ายตรงนี้นะ ถ้าให้เรานะคุณก็สนับสนุนค่าใช้จ่ายนี้มา แล้วเราทำให้ ถ้าเขาไม่มีใครมาให้เราทำตรงนี้เราก็ทำของเราเอง งบประมาณเรามีเอง ของเราเอง

วสันต์ เหลืองประภัสร์: งบประมาณของเรามาจากไหนครับ

ประยงค์ รัตนรงค์: งบประมาณของเรา เราก็ทำกิจกรรมต่าง ๆ ที่มันเกิดผลออกมาจากกิจกรรมที่เราทำ แล้วผลที่เกิดขึ้นออกมาตรงนั้นเราก็นำมาแบ่งส่วน ที่ให้ผู้ที่ต้องมาร่วมงานเป็นค่าใช้จ่ายของพวกนั้นไปส่วนหนึ่ง และมีกองกลางอยู่อีกส่วนหนึ่ง กองกลางนี้เราจะทำประโยชน์กับสังคมตามที่เราต้องการครับ

วสันต์ เหลืองประภัสร์: อย่างผมไปทางอีสาน บางทีก็รู้สึกว่ากลุ่มเขาเหมือนกับ ลำบากในแง่ของงบภายในที่จะมาดำเนินงาน

ประยงค์ รัตนรงค์: ผมว่าที่เขาลำบากนะ เพราะเขาเคยชินกับต้องพึ่งรัฐ รัฐบาลทำให้เขาต้องพึ่งรัฐอยู่ตลอดเวลา ที่จริงกลุ่มที่เริ่มเข้มแข็งมีพอสมควรแต่ก่อนนะ แต่พอมาปัจจุบันนี้ ที่ผมไประยะหลังนี้ รู้สึกว่าอ่อนแอหมดแล้ว คอยที่จะไปดึงเอางบประมาณจากทางรัฐบาลมา เพราะรัฐบาลต้องการที่จะทำเรื่องประชานิยมให้คนไปศรัทธาเขาตลอดเวลา แล้วให้ต้องพึ่งเขาตลอดเวลา ผมไม่เห็นด้วยเลยกับนโยบาย แต่ผมพูดอะไรไม่ได้เท่านั้นเอง นโยบายที่ไปประกัน ราคาข้าวรับจำนำสูงกว่าราคาที่ซื้อขายกัน ที่นี้ทำให้ชาวบ้านเขาวิ่งเข้าไปหาตรงนั้นทันทีเลย เพราะเขามีโอกาสและมีรายได้จริง พอมีรายได้ตรงนั้นแล้ว ผมก็ถามเพื่อน ๆ ผมที่เขาทำอยู่ตรงนั้น เขาว่าดี ๆ ผมบอกว่าอันนั้นมันเป็นเรื่องของรัฐบาลชุดนี้นะ ถ้าต่อไปพวกนี้ไม่ได้เป็นรัฐบาลขึ้นมา เขาไม่ทำอย่างนี้ แล้วคุณจะทำอย่างไร เขาเดือดร้อนทันทีเลยเพราะไม่มีแนวทางในการพึ่งตนเองเลยนะชานา คอยที่จะพึ่งรัฐบาลตลอดเวลา แล้วคิดว่าถ้าไม่ทำอย่างนี้ แล้วถ้ารัฐบาลไม่ทำอย่างนี้แล้วเขาจะอยู่อย่างไร เขาก็บอกว่าก็เลือกไปพวกนี้มาเป็นรัฐบาลอีก ก็เข้าทางเขาทันทีเลย ที่เขาเตรียมกัน ต้องเป็นอย่างนั้นตลอดไป

วสันต์ เหลืองประภัสร์: อย่างเครือข่ายที่มันเกิดในนครศรีธรรมราชตั้งแต่รุ่นคุณครูท่ามา แล้วก็มารุ่นหลัง ๆ มันเกิดเป็นเหมือนลูกศิษย์ที่ทำงานในทางเดียวกัน ไม่รู้คุณครูช่วยเหลือที่ว่ามันพัฒนามาอย่างไร กลุ่มคนเหล่านี้กระจายตัวอย่างไร อะไรที่ผลักดัน

ประยงค์ รัตนรงค์: มันก็ไม่ได้สำเร็จตามที่ทุกคนต้องการจะให้มันเป็นนะ แต่ตอนนี้รู้สึกว่าคนที่เขานับว่าเป็นชาวบ้านในชุมชนของจังหวัดนครศรีธรรมราชก็มีความรู้ความเข้าใจพอสมควรว่าการพึ่งตนเองนี่แหละที่เป็นที่พึ่งที่สุดท้ายได้ เพราะเราคุยกันเรื่องหลักเศรษฐกิจพอเพียงอยู่ตลอดเวลาว่าเป้าหมายของเศรษฐกิจพอเพียงคือการพึ่งตนเอง การพึ่งตนเองจะมีความมั่นคง มีความยั่งยืนมากกว่าที่เราต้องพึ่งภายนอก แม้แต่รัฐบาล เพราะมันไม่แน่นอนนะ แล้วการพึ่งตลาดภายนอกก็ไม่แน่นอน ต้อง

สร้างฐานภายในอย่างน้อยสัก 50% ก่อน แล้วอีก 50% ที่เราคิดว่าจะต้องขยายไปภายนอก แต่การที่ไปส่งออกไปภายนอก เรายังไม่มีความสามารถทำอะไร เพราะฉะนั้นการที่เราพึ่งตลาดภายนอกก็ต้องพึ่งคนกลางมากขึ้น แล้วคนกลางนี้แหละที่จะเอาเปรียบเรา ตอนนี้อย่างข้าวเหมือนกันนะ ข้าวในลุ่มน้ำปากพนัง งานวิจัยที่ผ่านมา มีคนตามไปดูว่าข้าวสังหยดที่ผลิตที่ นครศรีธรรมราชบ้าง พัทลุงบ้าง ส่งไปขายถึงสิงคโปร์ คนที่สิงคโปร์กินข้าวสังหยดก็โลกรัมละ 176 บาทนะ และถามว่า ชาวนาได้กี่โลกรัมละเท่าไร ตอนนี้น้ำมันส่งออกและบวมนะ เขาต้องการไม่อื่น เท่าไรก็ได้ แต่ชาวนาได้กี่โลกรัมละประมาณ 50 บาท แต่ 176 บาทขอชาวนาได้ 50 บาท แล้วร้อยกว่าบาทนั้นมันไปอยู่ตรงไหน ที่นี้ถ้าเรามีวิธีการในการจัดการ ทำให้คนในชุมชนเราได้กินข้าวสังหยด ผมว่าขายได้ถึง 70-75 บาทนะ แล้วก็คิดว่าให้พ่อค้าคนกลางเสียส่วนหนึ่ง อย่าให้มากอย่างที่เป็นอยู่ปัจจุบันนี้ เพราะเราไม่สามารถทำอะไรได้ทั้งหมด แต่เราก็ต้องผลักดันความสามารถของเราขึ้นไปอีกระดับหนึ่ง อย่าให้เขาเอาเปรียบเรามากเกินไป ให้เราอยู่รอดได้ ผมต้องทำอย่างนี้เพราะผมได้ร่วมมือกับทางองค์การบริหารส่วนจังหวัด (อบจ.) แล้วก็คิดว่าหลังจากปี 2558 ชาวนาเราในลุ่มน้ำปากพนังจะมีปัญหาแน่ เพราะผมได้รวมกลุ่มแล้วก็เอาชาวนา ชาวสวนผลไม้ ชาวสวนยาง มาทำโรงแปงขนมจีน และเอาข้าวคุณภาพต่ำในลุ่มน้ำปากพนังมาแปรรูป เอามาสกัดมูลค่าเพิ่ม ทำแป้งขนมจีน แต่ครั้งหนึ่งผมได้ทดลองไปเอาข้าวจากพม่ามาเที่ยวหนึ่ง แล้วไปเอาข้าวจากกัมพูชามาเที่ยวหนึ่ง เอามาทำแป้งขนมจีน ทำได้ดีเหมือนข้าวในเมืองเรานี่แหละ แต่ราคาของเขาถูกกว่าเรากี่โลกรัมละ 6 บาท ที่นี้พอได้ข้อมูลนี้มา ผมก็คุยกับทางนักการเมืองท้องถิ่น ทาง อบจ. แล้วคุยกับชาวนา ว่าถ้าหลังปี 2558 ข้าวพวกนี้จะทะลักเข้ามาแล้วอาจจะถูกกว่านี้ก็ได้ ตอนนี้อยู่มีภาษีอยู่ แต่หลังปี 2558 จะไม่มีภาษี แล้วถ้าเราขายราคาเท่าเขา เราขาดทุนแน่นอนเพราะต้นทุนการผลิต ข้าวชนิดนี้ก็ยิ่งสูงอยู่ ถ้าเราไม่ขายราคาเท่าเขา เราอาจจะขายไม่ได้ เพราะฉะนั้นการพัฒนา ยุทธศาสตร์ของชาวนา ปรับปรุงผลผลิตที่มีคุณภาพสูงขึ้นแล้วตรง ไปขายคนอีกระดับหนึ่ง วัตถุประสงค์ที่คุณภาพต่ำเราก็นำเข้ามาและเอามาทำเป็นผลิตภัณฑ์ บ้านเรา ทำผลิตภัณฑ์ให้มีมูลค่าเพิ่มสูงขึ้นแล้วส่งกลับไปขายเขาก็ได้ เราเตรียมการที่จะผลิตขนมจีนเป็นขนมจีนกึ่งสำเร็จรูป คล้าย ๆ มาม่านะ เอาข้าวคุณภาพต่ำพวกนี้มาทำแป้ง ทำแป้งทำเส้นขนมจีน ผลิตเส้นขนมจีนที่เป็นกึ่งสำเร็จรูปแล้วก็ส่งไปขายลาว ขายกัมพูชา ขายเวียดนาม ขายพม่า

แต่เราคิดแล้ว ที่เราไม่ทำตอนนี้ก็เพราะทดลองออกมาแล้วให้สถาบันเทคโนโลยีราชมงคลที่สายใหญ่ทำการวิจัย แล้วก็ผลิตทดลองออกมา ปรากฏว่าคนไทยไม่ชอบกิน เพราะมันมีขนมจีนเส้นสดที่อร่อยกว่าอยู่แล้ว เรายังตัดสินใจไม่ค่อยได้ตอนนี้ว่าถ้าเราตัดสินใจทำตรงนี้ขึ้นมามันต้องส่งออก 100% เพราะขายในเมืองไทยไม่ได้ ที่นี้เราเสี่ยง เกิดมีปัญหาเรื่องด้านการส่งออกอะไรขึ้นมา เราอาจจะแจ้งได้ แต่ถ้าเราทำอย่างไรให้ขายในเมืองไทยได้สัก 50% ที่จริงเราทำแล้วแต่ตอนนี้ยังกำลังปรับวิธีคิด อะไรกันอยู่เพื่อให้เกิดความปลอดภัยมากกว่านี้ ตอนนี้ยังมีความเสี่ยง

วสันต์ เหลืองประภัสร์: พวก BOI (Board Of Investment) เขาไม่มาดูมาแลโครงการเราบ้านหรือครับ

ประยงค์ รณรงค์: ไม่ได้ครับ เรามีประสบการณ์ ครั้งแรกที่เราทำโรงแปงขนมจีน แต่ก่อนที่เราทำโรงแปงขนมจีน เพียงแต่ว่าเราต้องการที่จะทำเรื่องระบบบำบัดน้ำเสียให้มันดีที่สุด เราไปปรึกษาหารือกับฝ่ายที่มีส่วนเกี่ยวข้องตรงนั้น เขาช่วยอะไร เราไม่ได้เลย ไปโยธาธิการให้เขาออกแบบ แล้วไปอุตสาหกรรม อุตสาหกรรมเขาบอกว่าเขามีหน้าที่ตรวจแบบ เขาไม่สามารถออกแบบได้ พอโยธาธิการออกแบบมาเสร็จแล้ว เขาตรวจแล้วไม่ผ่านทุกครั้งเลย มันไม่ผ่าน

ผมบอกว่าถ้าเรามีเงินเยอะ ๆ อาจจะผ่าน แต่เราไม่มีเงินเยอะ มันไม่ผ่าน พอไม่ผ่านตรงนั้น สิ่งที่ผมทำสำเร็จได้ ผมไปปรึกษาเอกชนครับ ผมเป็นเพื่อนรู้จักกับคุณณรงค์ โชควัฒนา ไปปรึกษาหารือกันเสร็จเรียบร้อยแล้ว คุณณรงค์ก็พาผมตระเวนไปดูโรงงานต่าง ๆ ของเครือสหพัฒน์พิบูลย์ แล้วผมไปติดใจโรงงานมาฆ่า โรงงานมาฆ่ามันทำด้วยแป้งเหมือนกัน แล้วบอบำบัดน้ำเสียมันทำได้มาตรฐานเลย แล้วใช้ระบบบำบัด ใช้ชีวภาพบำบัด ผมก็ตัดสินใจเอาตรงนั้น แล้วคุณณรงค์ โชควัฒนาก็ส่งวิศวกร แล้วก็ส่งนักวิทยาศาสตร์อะไรต่าง ๆ มาช่วย โดยไม่คิดค่าตอบแทนเลยนะ เพียงแต่ว่าเราจ่ายค่าเครื่องบินไป-กลับ ให้เขาเท่านั้นเองครับ เราทำได้สำเร็จ และโรงแปงขนมจีนเราก็คิดว่าระบบบำบัดน้ำเสียอาจจะทันสมัยที่สุดก็ได้ในตอนนี้ เอกชนเก่งกว่า ถ้ารอภาครัฐอยู่ยังไม่เดิน ผมไม่ใช่อุตสาหกรรม เพราะถึงไหน ๆ เรายังอยู่ในประเทศไทย เรา

ก็ต้องอยู่ภายใต้การปกครองของประเทศไทย แต่เราก็ต้องหาทางพึ่งตนเองให้มากที่สุดเท่าที่เราสามารถทำได้ แต่ที่พึ่งส่วนอื่นผมว่ามันจะเสียเวลามากกว่า

ศศิธร ทองจันทร์: ถามย้อนหลังค่ะ เครือข่ายยมนาร่วมทำงานตั้งแต่ SIF (Social Investment Fund)

ประยงค์ ธรรมรงค์: การเริ่มต้น ไม่ได้เริ่มต้นในเครือข่ายยมนาทีเดียวนะ ผมเริ่มต้นในเกษตรกรชาวสวนยางในพื้นที่ตรงนี้แหละ แคมป์ตรงนี้แหละ เราทำเรื่องสวนยางก่อน แก้ปัญหาเรื่องชาวสวนยางว่าชาวสวนยางจะต้องมีวิธีการในการจัดการในผลิต การจัดการคุณภาพ อะไรของตัวเอง เพราะที่ผ่านมานั้นเรารู้สึกไม่สบายใจว่าชาวสวนยางที่เป็นอาชีพหลักของพวกเขา เวลาเราผลิตยางขึ้นมาแล้วเอาไปขายพ่อค้า ทำไม่ต้องไปถามพ่อค้า ไปถามผู้ซื้อว่าของผมได้ชั้นไหน แล้วถามว่าวันนี้ราคาเท่าไร และถามว่าของผมได้กี่กิโลกรัม ผมว่าตรงนั้นมันแย่แล้วนะ ถ้าเราต้องไปให้ผู้ซื้อเป็นผู้กำหนดหมดทุกอย่าง ที่จริงบทบาทอย่างนี้เป็นหน้าที่ของผู้ขาย มันจะต้องไปบอกคุณภาพ ไปบอกราคา ไปบอกน้ำหนักให้ผู้ซื้อ แต่ไม่ต้องไปถามผู้ซื้อหมดเลย ในที่สุดพวกเราเห็นด้วยว่าถ้าเราแก้ปัญหา 3 อย่างนี้ไม่ได้ เราก็ไม่สามารถจะอยู่รอดอาชีพนี้ เพราะฉะนั้นเราก็หาทางในการแก้ปัญหา 3 อย่างนี้ ใช้เวลาหลายปีนะครับเราถึงแก้ได้ แก้ได้ด้วยตัวเราเองเลย ไปปรึกษาหารือกับหน่วยงานไหนเขาก็ไม่มีความสามารถทำได้ เขาบอกว่าทำไม่ได้ มันเกินความสามารถของชาวบ้าน เทคโนโลยีก็ต้องสูง ทุนก็ต้องสูงในการจัดการตรงนี้ แล้วในที่สุดเราก็คิดว่าเราต้องพึ่งตนเอง เราต้องทำให้ได้ เราก็สามารถทำได้ตั้งแต่ ปี 2527 นะ เราคิดตั้งแต่ปี 2525 แล้วมาสำเร็จในปี 2527 เราสามารถจัดตั้งโรงงานขึ้นมาได้โรงงานหนึ่งแล้วเอาน้ำยางบริสุทธิ์ของทุกคนมา มารวมกันที่โรงงาน แล้วโรงงานมีคนที่มีความรู้ความสามารถในการเข้ากระบวนการผลิต ให้ผลผลิตที่ออกมาจะมีคุณภาพตรงกับความต้องการของตลาด เราทำได้ตั้งแต่ปี 2527 แล้วมีคนที่เขาแห่มาซื้อกัน ตอนนั้นเราเป็นผู้กำหนดเองได้หมดเลยว่าคุณภาพนี้เป็น ADSXL ของไม้เรียง ผลิตที่ไม้เรียง จำนวนเท่าไร แล้วเราอัดเป็นแท่ง ถ้าใส่ถุงพลาสติก แท่งหนึ่ง 33.33 กิโลกรัม มัดเสร็จเรียบร้อยเลย เวลาเขาสั่งซื้อเราขายเป็นก้อน ไม่ได้ขายซึ่งเป็นกิโลกรัม เราขายเป็นก้อน ถ้าเขาสั่งมา 20 ตัน เราก็เอา 600 ก้อนขึ้นรถไปเข้าตู้คอนเทนเนอร์ที่ท่าเรือคลองเตย แล้วก็ซื้อขายกันที่ท่าเรือคลองเตย เราผลิตที่ไม้เรียงแต่ขายออกไปต่างประเทศได้ 100% ตั้งแต่ปี 2528-2529 นั่นคืองานแรกที่เรากำหนดตรงนั้นขึ้นมา พอทำตรงนั้นขึ้นมาก็ทำให้ พวกเรายิ่งคิดถึงถึงแม้เราจะกำหนดทุกอย่างนี้ได้ แต่เรื่องที่เราเสี่ยงก็มีอยู่อีกหลายเรื่อง ผลผลิตยังขึ้นอยู่กับดินฟ้าอากาศ ราคาก็ยังต้องขึ้นอิงตลาดโลกด้วย แล้วความมั่นคงอาชีพเนี่ยอยู่ที่นโยบายรัฐบาลด้วย เราไม่ใช่ทำคนเดียวได้หมดเลย เพราะฉะนั้นความเสี่ยงตรงนี้ ถ้าเราไปฝากชีวิตไว้กับยางอย่างเดียวก็ยังไม่สมควร น่าจะต้องมาสร้างอาชีพรอง อาชีพเสริม เพราะฉะนั้นในคิดสร้างอาชีพรอง อาชีพเสริมก็ทำให้ความหลากหลายของชาวสวนยางเกิดขึ้น ที่มีผลไม้หลายชนิดมันเกิดขึ้นด้วย ที่นี้พอเกิดผลไม้มันขึ้นมาด้วย พอมีปัญหาเราก็อธิบายความร่วมมือกับพวกเครือข่ายไม้ผล ที่ลานสกาเขาเป็นตัวแทนใหญ่อยู่ เราก็ไปสร้างความสัมพันธ์กันตรงนั้นเป็นเครือข่ายไม้ผลด้วย แต่ของเรามันไม่มากทำให้ของเรามีปัญหาไม่มากนัก เพราะมันไม่เป็นสวน เราเรียกว่าสวนสมรม สวนสมรมเหมือนแถวศรีวัง คือเราแบ่งที่ดินจากสวนยางมา สมมติว่ามีสวนยางอยู่ 15 ไร่ เราโค่นยางแล้ว เราปลูกยางสัก 12 ไร่ อีก 3 ไร่ เราปลูกทุกอย่างที่เราต้องกินต้องใช้ เพื่อลดความเสี่ยงตรงนั้น แล้วของผลผลิตพวกนั้นเรากินไม่หมดมันเหลือขึ้นมา พอเหลือขึ้นมาเราก็ตองหาวิธีการจัดการขาย ถึงไปสัมพันธ์ร่วมมือกับทางชมรมชาวสวนผลไม้ขึ้นมา ก็เป็นเพื่อนขึ้นมาอีกทางหนึ่ง อีกชุดหนึ่ง แล้วในที่สุดเราก็ตองพบว่าถึงแม้เราผลิตยางได้ เราผลิตผลไม้ไม่ได้ แต่อาหารหลักของเราคือข้าว เราไม่มีที่นาที่จะผลิตข้าวได้ แถวเนี่ยมันเป็นที่สวนหมดเลย เพราะฉะนั้นเราก็ตองสร้างความมั่นคงในอาหารหลักของเราคือไปร่วมมือกับชาวนาเพราะทราบข่าวว่าชาวนามีปัญหาอยู่เยอะ ก็ทำให้เราประสานความร่วมมือกับชาวนาขึ้นมาด้วย แล้วก็เกิดเป็นเครือข่ายยมนาขึ้นมา เกิดที่หลังครับ ผมทำเรื่องยาง ครั้งแรกทำเรื่องยางมาก่อน พอเราแก้ปัญหาของเราได้ เราก็ตองได้ประสบการณ์ ประสบการณ์ที่ไปบอกกล่าวกันในกลุ่มอาชีพอื่น ๆ ว่าวิธีการจัดการมันต้องเอาจุดแข็งของเราขึ้นมาในการเริ่มต้น แล้วก็ไปสร้างความร่วมมือ ความสัมพันธ์กับผู้อื่นในวงกว้างขึ้นที่บางเรื่องเราไม่สามารถทำเองได้ทั้งหมด ต้องมีความร่วมมือกัน ก็ตั้งเป็นกลุ่มกันขึ้นมา เป็นกลุ่มแล้วบางที่ยังไม่พอ ก็ต้องสร้างเป็น

เครือข่ายกันขึ้นมาเพื่อให้มันมีพลังกว้างมากขึ้นในการที่จะไปพบกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เขาจะต้องยอมเพราะเรามีฐานที่มั่นกว้าง

วสันต์ เหลืองประภัสร์: ที่คุณครูบอกว่า พอจับมือจากกลุ่มสวนยาง ผลไม้ ข้าว ภายในกลุ่มเองมีความคิดที่มันมีอะไรที่มันแลกเปลี่ยนกันภายใน

ประยงค์ รัตนรงค์: ภายในกลุ่มเอง ภายในกลุ่มยางก็มีการแลกเปลี่ยนกันมาก พอเราทำตรงนี้เป็นตัวอย่างเป็นต้นแบบขึ้นมา ก็ทำในกลุ่มชาวสวนยางอื่น ๆ ที่มีอยู่มาก เขาก็มาศึกษามาดูงาน แล้วเราก็ให้ข้อมูล รายละเอียดไว้แล้วไปช่วยเขา บางเรื่องที่เขาต้องการที่จะสร้างความเชื่อถือจากในสมาชิกของเขา เราก็ไปร่วมในเวทีตรงนั้น ที่เขาร่วมพูดคุย ทำให้ผมที่เป็นผู้ทำสำเร็จได้มาก่อน พูดแล้วทำให้มีน้ำหนัก แล้วตรงนั้นเขาก็สามารถจัดตั้งกลุ่มของเขาได้ อย่างกลุ่มที่พิปูน ที่ยางค่อม เขาก็มาฝึกที่นี่แหละ แล้วก็กลับไปจัดตั้ง แล้วในที่สุดเขาก็สามารถตั้งได้เพราะคนมีความเข้าใจ แล้วก็มีความเชื่อมั่น ไม่ต้องรอรอบประมาณ ลงทุน รวมหุ้นกันทำได้เลย นอกจากกลุ่มที่พิปูนแล้ว กลุ่มที่ทำศาลา ตลิ่งชัน สระแก้ว ที่เกิดขึ้นในสมัยนั้น โดยการที่เราไปคุยกันแล้วเขาก็มาดูที่นี่ พอเวลาเขาจะทำ เขาสร้างโรงงานขึ้นมาแล้วก็เอาคนงานมาฝึกอบรมที่นี่ แล้วก็กลับไปทำ มีปัญหาเราก็ตามไปช่วยในการแก้ปัญหา

วสันต์ เหลืองประภัสร์: แล้วระหว่างกลุ่ม เข้าใจว่าส่วนใหญ่ก็จะเป็นแลกเปลี่ยนความรู้ ให้ความรู้

ประยงค์ รัตนรงค์: แลกเปลี่ยนความรู้ แล้วก็ช่วยกันในการที่จะทำให้มันดำเนินการไปได้โดยที่ไม่มีปัญหา

วสันต์ เหลืองประภัสร์: แล้วที่นี้อย่างภายในนครศรีธรรมราชเองที่มีกลุ่มชาวสวน ชาวนา ระหว่างสวนยาง ได้มีการแลกเปลี่ยนอย่างอื่นบ้าง เช่น อาจจะซื้อผลผลิตของกันและกัน หรืออย่างไร อะไรอย่างนี้มีไหม

ประยงค์ รัตนรงค์: อันที่จริงในกลุ่มยางนี้เราก่อนข้างใกล้ชิดมากกว่ากลุ่มอื่น ๆ ในกลุ่มผลไม้ก็เหมือนกันมีความใกล้ชิดกันนะ บางทีที่เราทำกลุ่มยางตอนนั้น เราร่วมกัน ช่วยกันพัฒนาคุณภาพของแต่ละโรงงานให้คุณภาพออกมาเป็นหนึ่งเดียว ให้มันเหมือนกัน เวลาผมจะขายยางไป พวกที่เขาส่งออก เขาให้เราสามารถจัดขายล่วงหน้าได้ บางทีผมขายล่วงหน้าไปเป็น 100 ตัน แล้วพอถึงกำหนดที่จะส่งมอบในวันนั้นผมมียางไม่พอ เพราะฝนตก เราก็ตัดยางได้ไม่ครบ ผมก็ยืมยางจากของโรงอื่น เอามาส่งมอบ เวลาเขาขายเขาขายเผื่อที่ผมไปผลิตขดเชยช เขาก็พึ่งพาอาศัยกันได้และทำให้เรามีพลังสูงขึ้น ผู้ซื้อเขาต้องการจะซื้อทีเดียวเยอะ ๆ แต่ของเราโรงเล็ก ๆ แต่ละโรงมันได้ปริมาณไม่มาก พอเวลาซื้อมาเราก็ปรึกษารออีกกัน พอคำสั่งซื้อเข้ามา เราก็บอกว่าถ้าได้ราคาเท่านั้น เราจะขายให้ในปริมาณที่เท่านั้น เราก็มาร่วมมือกันขายก็มี

ศศิธร ทองจันทร์: เห็นว่าเครือข่ายยมนานี้มีบทบาทในโครงการความร่วมมือฯ นอกจากนั้นเห็นมีเครือข่ายแผนแม่บทชุมชน เครือข่ายสัจจะออมทรัพย์อะไรอย่างนี้ คือมันมีความยากง่าย มีการประสานความร่วมมือกันอย่างไรระหว่างเครือข่ายต่าง ๆ

ประยงค์ รัตนรงค์: ผมขอทำความเข้าใจเรื่องคำว่าเครือข่ายนิดหนึ่งนะ คือพวกเราเป็นผู้กำหนดศัพท์ที่เรียกตรงนี้นั่นขึ้นมา แล้วบางคนก็เข้าใจไม่ตรงกัน บางคนบอกว่าเราเป็นเครือข่ายกัน แต่บางทีรู้จักกัน คนที่อยู่ตรงโน้นกับตรงนี้รู้จักกัน คิดว่าเป็นเครือข่ายกันแล้ว พวกเราบอกว่าไม่ใช่ละ คำว่า แต่ละคนที่เป็นตัวบุคคลมาร่วมกิจกรรมกันเราเรียกว่าสมาชิก ไม่ใช่เครือข่าย เป็นสมาชิก มารวมกลุ่มกัน มาทำกิจกรรมร่วมกันเป็นสมาชิก แล้วก็สมาชิกตรงนั้นมาทำกิจกรรมที่มันเกิดการจัดการทรัพยากร ทำให้เกิดผลประโยชน์กับสมาชิก ให้สมาชิกมีความเป็นอยู่ดีขึ้น โอนั้นเราเรียกว่าองค์กรแล้วละ เราไม่

เรียกกลุ่มนะ คำว่ากลุ่ม บางทีให้มันแยก ให้มันเห็นกันว่ากลุ่ม สมมติว่าเป็นกลุ่มสตรี กลุ่มแม่บ้านอะไรพวกนี้ ไม่ได้มีกิจกรรมอะไรเลย เป็นกลุ่มพลังมวลชนอย่างเดียว เราเรียกว่ากลุ่มเราไม่เรียกองค์กร เพราะมีเครื่องแบบสวย ๆ เหมือนกันหมด เวลาเจ้านายมาเขาก็เกรงๆ ไปยืนเข้าแถวรับโดยไม่มีการกิจกรรมที่ทำให้สมาชิกมีความเป็นอยู่ดีขึ้น เราไม่เรียกองค์กร เราเรียกกลุ่ม แต่ถ้ากลุ่มเหล่านี้แหละเอาทรัพยากรมาจัดการ สร้างมูลค่าเพิ่มให้มันเกิดประโยชน์กับสมาชิกเราเรียกว่าองค์กร ระหว่างองค์กร 2 องค์กรขึ้นไปมาร่วมกิจกรรมอะไรก็ได้เราเรียกว่าเครือข่าย มันต้องระหว่างองค์กร 2 องค์กร เพราะฉะนั้นที่เราเรียกเครือข่าย ๆ กันตอนนี้ รู้สึกว่ามันเก๋เลยไม่รู้อะไรเป็นอะไร เครือข่ายแผนแม่บทชุมชน ที่จริงการทำแผนแม่บทชุมชนต่างคนต่างทำของใครของมัน ที่เป็นเครือข่ายกันได้บ้างก็มีการประสานความร่วมมือ ไปแลกเปลี่ยนประสบการณ์ ให้ความรู้เพิ่มเติมต่อกัน อาจจะเป็นเครือข่ายกันได้บ้าง แต่ที่จริงเขาไม่ใช่ คำว่าแผนแม่บทชุมชน ถ้าเริ่มต้น ที่จริงนะผมยอมรับได้นะว่าแผนแม่บทชุมชนมันเกิดขึ้นที่นี้ ที่ไม่เรียงนี้แหละตั้งแต่ปี 2538-2539 ตอนที่สภาพัฒนฯ เขาทำแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 8 ที่นี้เขาลงมาพื้นที่ มาทำเรื่องข้อมูล ทำรายละเอียดต่าง ๆ ก็มาชวนพวกเราในการร่วมมือกันทำข้อมูล พวกผมเห็นว่าเป้าหมายของแผนที่ 8 เน้นเรื่องการพัฒนาคน ผมเห็นด้วยเลย บอกว่าปัญหาต่าง ๆ ที่เราพบอยู่มีปัญหายู่งี้ที่คน ถ้าเราต้องการจะพัฒนานี้ก็ต้องเริ่มพัฒนาที่คนก่อน ถ้าพัฒนาคน อย่างอื่นคนอื่นก็สามารถไปพัฒนาต่อได้ ก็มาร่วมมือกับทางสภาพัฒนฯ แต่พอทำข้อมูลอะไรต่าง ๆ ให้สภาพัฒนฯ แล้วก็เรียนรู้จากสภาพัฒนฯ เรื่องการทำ SWOT ในครั้งนั้นพวกเราชาวบ้านทำ SWOT เป็นตั้งแต่นั้นแหละ เอาข้อมูลมาแยกแยะ มาจัดหมวดหมู่ แล้วมีการวิเคราะห์ตามหลักวิชาการ หาจุดอ่อน จุดแข็ง โอกาส และข้อจำกัดอะไรต่าง ๆ แล้วมากำหนดเป้าหมายทำเป็นแผนมา พอสภาพัฒนฯ ทำตรงนี้ให้เราเห็น แล้วสภาพัฒนฯ ก็เอาต้นฉบับไป เราถ่ายเอกสารเก็บสำเนาไว้ พอสภาพัฒนฯ ไปทำโน่น ทำนี้ เราทำแผนชุมชน แผนพัฒนาเศรษฐกิจ สังคมชุมชน ทำเหมือนของสภาพัฒนฯ เลยในครั้งนั้น แล้วก็ประกาศใช้พร้อมกับสภาพัฒนฯ แผนที่ 1 ของไม่เรียงใช้ตั้งแต่ปี 2540 ครับ เราทำ 2538 ปี 2539 แล้วมาใช้ 2540-2544 พร้อมกับสภาพัฒนฯ เลย

พอเราประกาศใช้แผนของชุมชน เกิดวิกฤตเศรษฐกิจขึ้นมากลางปี 2540 เราก็นิ่งหัวเราะกันอยู่ แต่ก่อนเราคิดว่าเราทำทำอะไรเพราะเราเห็นข้อมูลเรื่องหนี้สินของคนไม่เรียง แล้วหนี้สินของคนไม่เรียงมันเพิ่ม ปีหนึ่งเป็นไม่น้อยกว่า 15 ล้าน เพิ่มทุกปีเลย ที่นี้เราก็มำตั้งหลักใหม่ในการที่จะไม่ให้หนี้มันเพิ่ม ทำหลาย ๆ เรื่อง ต้องการจะหยุดหนี้ให้ได้ แล้วพอเกิดวิกฤตตรงนั้นขึ้นมา คนอื่นก็วุ่นวายกันหมดแต่เราก็ไม่เป็นอะไรเลยเพราะเราตั้งหลักใหม่ได้ เราไม่คิดจะรวบเหมือนที่คนอื่นที่กำลังคิดกันอยู่ เพราะเราคิดว่าเรารวยไม่ได้แหละ ตอนนี้เราทำอะไรจะพังอยู่ พอเราทำตรงนั้นผ่านขึ้นมาแล้วก็เขาเห็นเราทำอะไรต่ออะไรได้ตามปกติ ก็มีหน่วยงานต่าง ๆ เขาก็เข้ามา เข้ามาศึกษาว่าไม่เรียงเขาทำอะไร เห็นคนอื่นเขามีปัญหา ที่นั้นไม่มีปัญหา ก็เข้ามาศึกษา พอมาศึกษาแล้วเขามาเห็นร่างของแผนชุมชนนะ เราทำตั้งแต่แผนบุคคลครัว ทำแผนชีวิต ทำแผนอาชีพ เราทำแผนการใช้เงิน พอเขาเห็นตัวอย่างตรงนี้เขาก็เอาไปขยายผลในหน่วยงานอื่น ๆ นะ เริ่มแรกก็มี ธ.ก.ส. ที่นี้แหละเอาไปก่อน แล้วก็พัฒนาชุมชนฯ เกษตรฯ ใครต่อใครไม่รู้ จนไปถึงสภาพัฒนฯ เขาก็เอาไปขยายผลทำให้ทุกตำบลในประเทศไทยนี้ต้องมีแผนชุมชนให้ครบทุกตำบลภายใน 3 ปี เขาเริ่มตั้งแต่ปี 2546-2548 แล้วก็ให้ 5 หน่วยงานหลักเป็นผู้รับผิดชอบ บางจังหวัดเกษตรฯ เป็นผู้รับผิดชอบ บางจังหวัดพัฒนาชุมชนฯ บางจังหวัด กศน. (สำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย) บางจังหวัดก็สาธารณสุขฯ ตำบลชายแดนให้กองทัพเป็นรับผิดชอบ

พอปี 2548 ทุกหน่วยงานเนี่ยก็ส่งแบบสรุปไปให้สภาพัฒนฯ เสร็จเรียบร้อยแล้ว ตอนนั้นผมก็ไปเห็นที่สภาพัฒนฯ ผมว่ามันไม่ใช่แผนชุมชน แผนแบบนี้มันแผนหน่วยงาน หน่วยงานเขาทำให้เสร็จเรียบร้อยเลย โดยที่ชาวบ้านไม่ต้องทำอะไร แล้วพอดี พอเกิดแปปฏวัติขึ้นมาเมื่อปี 2549 พอเกิดแปปฏวัติขึ้นมา หลังจากนั้นเขาก็แต่งตั้งผมเข้าไปเป็น สนช. (สมาชิกสภานิติบัญญัติแห่งชาติ) แล้วผมไปใกล้ชิดกับอดีตนายกรัฐมนตรี พลเอกสุรยุทธ์ จุลานนท์ ทางรัฐบาลสมัยนั้นเขาทำโครงการอยู่ดีมีสุข ผมก็เห็นด้วยเพราะเราเคยทำเรื่อง SIF มาก่อน แบบเดียวกันเลย โครงการอยู่ดีมีสุขทำคล้าย ๆ SIF ตอนที่ SIF ผมก็เป็นกรรมการอยู่ในตรงนั้น ที่อาจารย์อัมมาร สยามวาลา เป็นประธาน ที่นี้พอรัฐบาลช่วงนั้นเขาทำเรื่องโครงการอยู่ดีมีสุข ผมก็เห็นด้วย แต่ผมก็แอบแถมเรื่องนั้นเข้าไปในส่วนหนึ่งว่า ให้ถ่ายเอกสารเรื่องแผนชุมชนใส่ไปด้วยนะในโครงการว่าอยู่ในแผนไหน เพราะทางสภาพัฒนฯ บอกว่าทุกตำบลมีแผนชุมชนเสร็จเรียบร้อยแล้ว ให้ถ่ายเอกสารไปด้วยว่าโครงการที่เขา

เขียนมา เขาเอามาจากแผนที่อยู่ในแผนชุมชน แล้วทำแล้วเพื่อให้มันแก้ปัญหาอะไร เพื่อให้มันป้องกันปัญหาอะไร เพื่อให้มันพัฒนาอะไรให้เขาอธิบายมาด้วย

พอต้องการเรื่องให้ถ่ายเอกสารเรื่องแผนนะ วุ่นวายกันทั่วประเทศเลย มันหาไม่ได้ว่าแผนมันอยู่ที่ไหน ตกลงไปกองอยู่ที่สภาพพัฒนาทั้งหมดเลยที่เขาเขียน ๆ ข้างหลังนี้ไม่รู้เรื่อง พอไม่มีตรงนั้น พอเอาไปเสนอที่อำเภอแล้วทางอำเภอก็ตีกลับเพราะมันไม่มีแผนประกอบ พอตีกลับขึ้นมาก็มานั่งเขียนแผนกันเลยในคืนนั้น เข้าขึ้นมาก็เอาแผนถ่ายเอกสารไปส่งเลย นี่เราถึงได้รู้ว่ามันไปไม่รอดก็เพราะว่าแผนไม่ได้ผ่านกระบวนการเรียนรู้ มันเป็นแผนที่ใครไม่รู้เขียนขึ้นมา ที่จริงคำว่าแผนชุมชนมันต้องเป็นกระบวนการเรียนรู้ของชุมชน พอได้ข้อสรุปแล้วก็กลายเป็นแผน แต่ถ้าไม่ผ่านกระบวนการเรียนรู้ตรงนี้ เขาก็ไม่รู้เรื่องว่าทำไมมันทำทำไม บางพื้นที่เขามีการชวนกันมาพูดมาคุยกันแล้วว่าต่อไปนี่เขาจะทำอะไรกัน แต่เวลาโครงการที่มันออกมาไม่เกี่ยวกับเรื่องที่เขาเคยคุยกันไว้เลย มันก็วุ่นวายกันในการที่จะเอาไปสู่การปฏิบัติ นั่นคือที่ผ่านมามีเรื่องคำว่าแผน

คำว่าเครือข่ายแผนชุมชน มันเป็นการตั้งขึ้นมาของ พอช. (สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน) เป็นผู้กำหนดขึ้นมา พอจัดตั้งตรงนี้ขึ้นมา พอช. ก็เน้นที่จะเอาไปขยายผลให้ทั่วพื้นที่ เพราะการขยายผลครั้งแรกใน 100 กับ 1 ตำบล ขยายผลด้วยทาง UNDP (United Nations Development Program) ที่ไปทำงานวิจัยที่ให้กรมส่งเสริมการเกษตรเป็นผู้รับผิดชอบ ทำเรื่องการพัฒนาเกษตรกรรมยั่งยืนในประเทศไทย เราก็แอบเอาคำว่าแผนชุมชนใส่เข้าไปไว้ในโครงการวิจัยนั้นด้วย ไปทดลองทั่วประเทศในประมาณ 34 จังหวัด 100 กับ 1 ตำบล และพอหลังจากนั้นสภาพพัฒนายังไม่ได้ทำ ก็ SIF ลงมาก่อน ผมเป็นกรรมการติดอยู่ตรงนั้น พอทำเรื่อง SIF จบ ใช้เงินไปหมด 120 ล้านดอลลาร์สหรัฐแล้ว ผลจากการแลกเปลี่ยนที่มันแตกต่างกันนะ ที่จริงทางธนาคารโลกเขากำหนดอัตราแลกเปลี่ยนตายตัวไว้ที่ 38 บาท ต่อ 1 ดอลลาร์สหรัฐ แต่การไปเบิกเงินมาแต่ละงวด เอามาแลกเปลี่ยนเป็นเงินไทย บางครั้งมันได้ถึง 44-45 บาท

ที่นี้พอเสร็จจากโครงการเรื่อง SIF 120 ล้านดอลลาร์สหรัฐนั้นแล้ว มันเกิดทำไรผลต่างจากการแลกเปลี่ยนตรงนี้ขึ้นมา 320 ล้านบาท พอ 320 ล้านบาทนี้ก็มาประชุมคณะกรรมการ มาวิเคราะห์กันว่าทำอะไรให้มันเกิดประโยชน์ ตอนนั้นที่จริงหลายเรื่องที่เขาได้กำหนดขึ้นมา แต่ผมก็ใส่ใจคำว่าไปขยายผลเรื่องแผนชุมชนเข้าไปด้วย หลายคนก็เห็นด้วยในคณะกรรมการ ในที่สุดก็อนุมัติไปประมาณ 90 กว่าล้านนะในการที่จะไปสนับสนุนเรื่องแผนชุมชน 1,700 ตำบล ที่เสนอเข้ามาเรื่องการทำ พอเริ่มลงมือดำเนินการ โชคดีดี ตอนนั้นรัฐบาลเขากำหนดเงินกองทุนหมู่บ้านละล้านลงไป เราทำแผนแม่บทยังไม่ทันเสร็จ พอได้ครึ่ง ๆ กลาง ๆ เงินล้านมันลงมา ชาวบ้านแต่ก่อนเราคิดว่าทำแผนเสร็จจะไปเสนอของบประมาณมาทำกิจกรรม ตอนนั้นไม่ต้องทำแผนแล้วก็ได้ เงินมาแล้วหมู่บ้านละล้าน เขาดีใจกันใหญ่ เลิกทำแผนกลางคันไปเลย แล้วก็ไปยุ่งอยู่กับเงินหมู่บ้านละล้านในครั้งนั้น แต่พอหลังจากนั้น 1 ปี แผนชุมชนได้ใช้เงินไปไม่ถึงครึ่งก็หยุด แต่พอผ่านไป 1 ปี เขาประเมินเรื่องกองทุนหมู่บ้านละล้านแล้วก็ไปพบว่าหมู่บ้านไหนที่ได้เริ่มทำแผนชุมชนมาแล้ว ไอ้กองทุนหมู่บ้านละล้านนี้มีปัญหาน้อยมาก เพราะคนมีความรู้ความเข้าใจในการจัดการตรงนั้น แต่หมู่บ้านไหน ตำบลไหนที่ยังไม่ได้เริ่มต้นในการทำแผนชุมชนเลยปัญหายะยะมาก นี่มันเข้าสภาพพัฒนา ที่สภาพพัฒนาไปกำหนดว่าต้องทำแผนแม่บทชุมชนให้ทุกตำบล ภายใน 3 ปี อย่างที่ว่านี่ เรื่องยาว

ศศิธร ทองจันทร์: แสดงว่าเครือข่ายมีบทบาทตั้งแต่ SIF เลย

นายประยงค์ ธรรมรงค์: ตั้งแต่ปี 2538 2539

ศศิธร ทองจันทร์: จนมาถึงโครงการความร่วมมือฯ

จรรยา กิมพิหาร: ค่ะ คืออย่างพี่คุณพัฒน์ คือพวกเราและทีมรุ่นหลัง ๆ ก็ได้แนวคิดจากลุงประยงค์ ก็คือถือเป็นต้นฉบับ และพวกเรานี้เป็นรุ่นหลัง ๆ ที่ได้เรียนรู้แล้วมาเคลื่อนต่อ แต่ว่าแนวคิดเหมือนที่ลุงบอกว่าเราไม่ได้วิ่งไปหางบประมาณ

เพราะฉะนั้นจะมีงบประมาณหรือไม่มีงบประมาณ เราก็มีงบของเราอยู่เองแล้ว และก็ความตั้งใจที่จะเคลื่อนงานก็คือทำอย่างไรที่จะให้พวกเรานี้อยู่รอดโดยไม่ต้องพึ่งหน่วยงานรัฐ ไม่ต้องพึ่งงบประมาณของคนอื่น แต่ว่าเรามีวิธีคิดที่ อย่างรุ่นหลัง ๆ เราได้จากคุณลุงประยงค์มา และก็เหมือนที่ลุงบอกว่าอย่างลุงเป็นชาวสวนยางแต่ลุงยังมีไม้ผลอีก ลุงเองก็ไม่ได้ทำนาข้าว เพราะฉะนั้นการพึ่งพาระหว่างชาวสวนยาง ชาวสวนผลไม้ และก็นาข้าว มันก็จะเป็นการเชื่อมโยงในจังหวัดที่คุณลุงประยงค์นี่ถือเป็นต้นแบบ แล้วการเคลื่อนของพวกรุ่นหลัง ๆ อย่างพี่อ้อย พี่คนพัฒน์ก็ถือมาจากคุณลุงประยงค์ เพราะฉะนั้นแนวคิดหรือการเคลื่อนพอมมีปัญหาเราก็จะปรึกษา ก็เป็นแบบนี้ เพราะฉะนั้นเราถือว่าเราโชคดีที่นครศรีธรรมราชยังมีคุณลุงประยงค์ที่ภาคประชาชนของนครศรีธรรมราชเข้มแข็งก็คือ หนึ่งเรามีปราชญ์อย่างคุณลุงประยงค์ แล้วก็อย่างท่านผู้ว่าราชการจังหวัด นายวิชม ทองสงค์ ที่มาเคลื่อนงานต่อ ท่านก็ปรึกษากับลุงประยงค์ตลอด เพราะฉะนั้นรุ่นหลัง ๆ อย่างพวกเราที่มาเคลื่อนงานถือว่าไม่ยากนะคะ อย่างรุ่นนี้รุ่นบุกเบิกก็น่าจะยากกว่า แต่รุ่นหลัง ๆ นี่ถือว่ายังมีปราชญ์ที่ช่วยอยู่ เพราะฉะนั้นมันก็จะเคลื่อนโดยภาคประชาชนที่เคลื่อนไว้ให้ และก็ถือว่าเราเป็นภาคประชาชนที่เข้มแข็ง อย่างน้อยก็ได้แนวคิดอย่างของลุงคะ

ประยงค์ รัตนรงค์: ผมก็พยายามบอกกับคนรุ่นหลังที่มากำหนดเรื่องนี้ เขาว่ามันลำบาก มันไปไม่รอด มันอย่างนั้นอย่างนี้ ผมบอกว่าอย่าคิดอย่างนั้น ทุกอย่างมีทางแก้หมดเลยนะ ปัญหาทุกปัญหามีทางแก้หมดเลย แล้วผมไม่เห็นว่ามีปัญหาอะไรที่เราแก้ไม่ได้ถ้าเราตั้งใจจะแก้ แก่ครั้งแรกอาจจะมึนอะไรที่เราเริ่มต้นเอาไปใช้ในการแก้ปัญหา มันไม่สำเร็จ เราก็ไม่เลิก หาวิธีที่ 2 วิธีที่ 2 ไม่สำเร็จ หาวิธีที่ 3 ในที่สุดมันก็สามารถสำเร็จได้ ที่ผมทำให้คนอื่นยอมรับได้ไม่ใช่ผมต้องไปขอร้อง ไปบังคับเขา แต่พอเราทำให้เห็นแล้วเขาเห็นด้วย เขาก็มาปรึกษาหารือก็ทำให้เกิดความร่วมมือกัน อย่างผู้ว่าราชการจังหวัด นายวิชม ทองสงค์ ในครั้งนั้น ตั้งแต่แกเป็นผู้ว่าราชการจังหวัดอยู่ที่นครศรีธรรมราช ตั้งแต่เราเริ่มกิจกรรมนี้ทำอยู่ แล้วท่านก็ออกไปเป็นผู้ว่าราชการจังหวัดที่อื่น พอไป ๆ มา ๆ กลับมาที่นครศรีธรรมราช พอมาถึงก็ชวนผมไปคุยอีก บอกว่าเรื่องที่เรากำลังทำกันวันก่อนเรามาเริ่มกันใหม่ เอาเรื่องนี้ต่อ ผมบอกว่าผมยินดีครับ กำลังคอยท่านอยู่ ก็ลงมือทำกัน ตอนนั้นลงทุกหมู่บ้านเลยครับ 1,551 หมู่บ้านของจังหวัดนครศรีธรรมราช 165 ตำบล 1,551 หมู่บ้าน เราเริ่มต้นครั้งแรก 400 หมู่บ้านในปี 2548 400 หมู่บ้าน เอาคนหมู่บ้านละ 8 คน มาทำความเข้าใจกันแล้วก็เอาแบบฟอร์มใส่มือให้เขาลงไปทำงาน แล้วก็ผู้ว่าราชการจังหวัดสั่งหน่วยงานต่าง ๆ ตั้งแต่ระดับอำเภอจนถึงระดับหมู่บ้านได้ ผู้ว่าราชการจังหวัดบอกว่า “ผมสั่งได้หมดเลยตั้งแต่ระดับอำเภอลงไปถึงระดับหมู่บ้าน แต่ผมไม่สามารถสั่งชาวบ้านได้” ผมบอกว่า “ชาวบ้านอยู่หน้าที่ผม เพราะผมมีพรรคพวกอยู่ทุกหมู่บ้าน ทุกตำบลในจังหวัดนี้” ก็ไปประสานกับแกนนำต่าง ๆ ของแต่ละหมู่บ้านมา มาทำความเข้าใจกัน อบรมทีหนึ่ง 1,500 คน 2,000 คนครับ มาทำความเข้าใจ ทิศทางที่ว่าเราจะต้องลงมือทำกัน ได้รับความร่วมมือจากหน่วยงานทุกฝ่ายเพราะผู้ว่าราชการจังหวัดสั่ง อาจจะตั้งใจบ้าง ไม่ตั้งใจบ้างก็ตาม แต่เขามาร่วมมือกัน ตั้งแต่ ธ.ก.ส. พัฒนาชุมชนฯ สาธารณสุขฯ กศน. เกษตรฯ ต้องมาร่วมมือหมดเลยแล้วก็ลงมือทำ พอทำ 400 หมู่บ้านแรกเสร็จ ก็ในปีที่ 2 600 หมู่บ้าน ก็เอาคน 4,800 คนมา อบรมอีกทีหนึ่ง ผมก็คิดว่าตรงนี้แหละที่จะสร้างคนรุ่นใหม่มารองรับ เพราะพวกผมไม่คิดว่าเราจะทำได้ตลอดไป มันต้องหาคนรุ่นใหม่มาแต่เราต้องหามาเยอะ ๆ เพื่อให้มันได้สัก 2-3% ก็ยังดี ก็เอาคนเยอะ ๆ มาทำความเข้าใจแล้วให้เขาลงมือทำ พอปีสุดท้ายปี 2550 เก็บตกยังเหลือ 551 หมู่บ้าน ก็ทำเสร็จเรียบร้อย ทำเสร็จแล้วผู้ว่าราชการจังหวัดเกษียณพอดี พอผู้ว่าราชการจังหวัดคนใหม่ นายภานุ อุทัยรัตน์ เราก็ให้ผู้ว่าราชการจังหวัดไปนั่งฟัง แล้วก็ความต้องการของพวกเราที่จัดที่วิทยาลัยเทคนิค แล้วนายภานุ อุทัยรัตน์ตอนนั้นก็รับปากว่าจะทำเรื่องนี้ต่อ แต่ก็ไม่ทำ ที่นี้พวกเราที่ต่างคนต่างไปเรื่อย ๆ ตามความสามารถของตัวเอง มันถึงทำให้การที่สัมพันธ์เป็นกลุ่มเป็นก้อนในครั้งแรกมันก็เริ่มจางไปเรื่อย ๆ แล้วพอดีผมคิดว่าจะต้อง ให้ต้องถูกบังคับให้ทำ คือไปทำแผนฯ 11 ที่เอาแผนแม่บทชุมชนนี้ไปใส่ไว้ในแผนฯ 11 คาดว่าพอเวลาการประกาศใช้แผนฯ 11 แล้ว หน่วยงานต่าง ๆ จะต้องทำ พอต้องทำก็ถูกสั่งการมาจากข้างบนให้ทุกฝ่ายต้องทำ ตอนนั้นไม่มีเลย คำสั่งให้ทำ แต่พวกเราทำครับ เราก็ทำไปเรื่อย ๆ ผมก็ตีตลาดไปเรื่อย ๆ ตอนนั้นในชุมชนไม่เรียงเราทำเอาแผนนี้มาปรับปรุงกันทุกปี ตอนนั้นเราได้โอกาสประสานกับอาจารย์จ่านง แรกพินิจได้ ก็ขอให้อาจารย์จ่านง แรกพินิจ ส่งนักศึกษา มหาวิทยาลัยทักษิณมาฝึกงานที่นี้ มาฝึกงานที่นี้ทุกปี ปีละรุ่น ปีละ 9 คน พวกที่เรียนพัฒนาชุมชน พอปีสุดท้ายเราก็เห็นจะ

เป็นนักพัฒนาชุมชนที่จะไปลงพื้นที่มาฝึกที่นี่ พอมาถึงเราก็ประสานหมู่บ้านต่าง ๆ เอาคณะกรรมการหมู่บ้านมาแล้วก็นักวิชาการพวกนี้ลงไปร่วมมือกันในการพัฒนาแผน ปรับปรุงแผน เพื่อให้ชาวบ้านได้มีโอกาสเรียนรู้

ผมว่าในเรื่องแผน เราเชื่อว่าแผนก็จริงแต่เป้าหมายคือทำให้คนได้มีโอกาสเรียนรู้ เรียนรู้เรื่องอดีต เรื่องปัจจุบัน เรื่องอนาคต แล้วก็มากำหนดทิศทางที่เราจะไปในส่วนของเรา แล้วพอทำแผนเสร็จแล้วเราก็จัดการเรื่องทำกิจกรรมที่แปลงแผนสู่การปฏิบัติ เพราะในแผนนั้นมันมีอยู่ 3 ส่วน ส่วนที่หนึ่งเราทำเอง ส่วนที่สองเราต้องร่วมมือกันทำ ส่วนที่สามให้เขาทำ แต่ที่เราได้ทำอยู่ตอนนี้คือทำเองเป็นส่วนใหญ่ พอเราทำเองขึ้นมาสักระยะหนึ่งหน่วยงานเขาก็เข้ามาเพราะเขาก็มีหน้าที่ มีหน้าที่ที่จะต้องทำด้วย เขาก็เข้ามา ธ.ก.ส. เขาก็เข้ามาให้การสนับสนุน พัฒนาชุมชนเขาก็เข้ามาให้การสนับสนุน กศน. ก็เข้ามาให้การสนับสนุน หมู่บ้านต่าง ๆ ที่เราทำแผนเสร็จแล้ว พอแปลงแผนไปสู่การปฏิบัติ ส่วนที่มีส่วนเกี่ยวข้องเพราะหน่วยงานต่าง ๆ เขาก็ต้องทำกับชาวบ้าน ทำกับคนอื่นไม่ได้ต้องทำกับชาวบ้าน พอทำกับชาวบ้านก็หาชาวบ้านอื่นไม่เจอก็มาเจอกับเรา ก็ได้ทำครับ ก็ได้ทำอยู่ตลอดเวลา แต่นั่นแหละผมคิดว่าวุ่นวาย ๆ มันทำงาน แต่ถ้าหมู่บ้านไหน ชุมชนไหนเขาสนใจเรื่องนี้ เพราะเขามีการส่งมาฝึกอบรมที่ศูนย์ผมอยู่บ่อยมาก ทางหมู่บ้านอื่น ๆ ที่ทาง อบต. เขามิงบประมาณมา บางที อบจ. ก็มิงบประมาณมา บางที ธ.ก.ส. ก็ส่งมา มาอบรมอยู่บ่อย เราก็ใส่เรื่องนี้แหละเข้าไป แล้วเราก็ให้คนที่มาอบรมที่นั่นแหละ 3 วัน วันสุดท้ายเราแจกแบบฟอร์มไปให้ ให้เขารอว่าที่เขาทำที่นั่นเขาได้ความรู้อะไรเพิ่มเติม แล้วกลับไปครั้งนี้แล้วเขาจะไปทำอะไรที่เป็นของใหม่ ๆ เกิดขึ้น พอเราได้ตรงนั้นมาก็เอามาพิจารณาในการสัมผัสตัวอย่าง เราตามไปดูครับ เห็นของใครน่าสนใจ ที่เขาเขียนมาน่าสนใจเราก็ตามไปดู ผมว่าได้ผลนะ เขาทำครับ เพราะเขาเติมเต็มที่ว่าถ้าเขาไม่ทำตอนนี้เขาจะอยู่ไม่รอด การแข่งขันมันจะสูงขึ้นเรื่อย ๆ ถ้าเขาไม่เตรียมความพร้อม ไม่รู้จะเอาอะไรไปแข่งขันกับเขา และผมก็ขอยุ่ตลอดเวลาว่าหลังปี 2558 เราจะถูกแย่งไป 3 เรื่องอย่างน้อย เรื่องแรกคือเรื่องอาชีพ เราอาจจะถูกต่างชาติแย่งไป เรื่องที่สองก็เรื่องตลาด ตลาดที่เราเคยมีอยู่ตอนนี้จะถูกสินค้าต่างชาติมาแย่งเรามาถึงหน้าบ้าน แต่ก่อนเราต้องส่งไปแข่งขันในตลาดโลกนะ แต่ต่อไปพวกนั้นจะส่งเข้ามาแข่งขันกับเราถึงหน้าบ้านเลย แล้วเรื่องด้านตลาดแล้วก็เรื่องด้านแรงงาน ด้านอาชีพ ด้านการตลาดพวกนี้เรากำลังมีปัญหาอยู่ตอนนี้ ถ้าเราได้คุยล่วงหน้าและคุยต่อเนื่องตลอดเวลาเนะ พอปัญหามันเกิดขึ้นจริงอะพวกนี้เขาปรับตัวล่วงหน้า เขาอาจจะเตรียมความพร้อมไว้บ้างไม่มากนักน้อย

วสันต์ เหลืองประภัสร์: ผมติดใจอยู่เรื่องหนึ่ง เรื่องของกระบวนการได้มาซึ่งแผนชุมชน แล้วก็ที่จะเอาไปเคลื่อนต่อ อย่างของไม้เรียงนี่อาศัยกลไกอะไรในการทำ ไล่มาตั้งแต่ระดับชาวบ้าน เรามีกรรมการ ไล่ขึ้นมาหรือว่าอย่างไรครับ

ประยงค์ รัตนรงค์: คณะกรรมการหมู่บ้านครับมีหน้าที่โดยตรงเลย ตอนนั้นคณะกรรมการหมู่บ้าน พม. หมู่บ้านละ 15 คน ถ้าเป็นหมู่บ้านเล็กก็ 12 คน ต้องมีอยู่ทุกหมู่บ้าน แล้วก็ในแผนฯ 11 กำหนดไว้ว่าคณะกรรมการหมู่บ้านนี้แหละที่จะต้องเริ่มต้นทำแผนชุมชน แล้วแผนชุมชนนี้ต้องประสานเชื่อมโยงกับแผนท้องถิ่น แล้วแผนท้องถิ่น แผนชุมชน แผนจังหวัดจะต้องเชื่อมโยงกัน เพราะฉะนั้นเขาตั้งงบประมาณที่จังหวัดอยู่ตลอดเวลาตอนนี้ แต่ที่ผ่านมามาตั้งงบประมาณที่จังหวัดแต่ตั้งจากข้อมูล เงื่อนไข โครงการของหน่วยงานเป็นหลัก มันไม่ใช่ของชาวบ้าน แต่ตอนนี้รู้สึกว่าเขาจะบังคับให้เริ่มต้นขึ้นไปจากข้างล่าง แล้วก็ไปเจอกันที่จังหวัด นโยบายข้างบนก็คลุมมาถึงจังหวัดเพราะให้ทางจังหวัดเป็นผู้ตั้งงบประมาณเอง พอตั้งงบประมาณเสร็จก็ขออนุมัติไปทางส่วนกลาง

วสันต์ เหลืองประภัสร์: ของที่ไม่เรียงคงไม่มีปัญหาเพราะทำกันมานาน แต่ที่อื่นผมก็กลัวใหม่ ผมก็รู้สึกอย่างนี้ ชาวบ้านจะเป็นกรรมการไม่รู้ก็คณะแล้วอะไรอย่างนี้ ส่วนราชการขนัตตั้งเหลือเกิน

ประยงค์ รัตนรงค์: เป็นกรรมการอย่างที่คุณอื่นเขาแต่งตั้ง แล้วก็ต้องเป็นกรรมการให้เขา ไม่ใช่เป็นกรรมการเรา

วสันต์ เหลืองประภัสร์: แต่อย่างของไม้เรียงอาศัยกรรมการหมู่บ้านใช้ไหมครับทำ เผอิญว่าเราก็ทำงาน

ประยงค์ รัตนรงค์: ครับ อาศัยกรรมการหมู่บ้าน มันมีอยู่แล้วทุกหมู่บ้าน

วสันต์ เหลืองประภัสร์: เราก็ไม่มีไรแล้ว เราก็ขอบพระคุณคุณครูอย่างสูงที่อนุญาตให้เรามาเยี่ยมถึงที่บ้าน

ชื่อ-นามสกุล	1. นายกิม ภคเมธาวิ 2. นายคณพัฒน์ ทองคำ
ตำแหน่ง	1. เจ้าหน้าที่บริหารงานทั่วไป ศูนย์บริหารวิชาการ มหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์ 2. หัวหน้าโครงการ
สถานที่สัมภาษณ์	มหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์
วันสัมภาษณ์	9 ตุลาคม พ.ศ. 2556

วสันต์ เหลืองประภัสร์: ก็คือเป็นของ สกว. (สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย) ครับ เข้าใจว่าอาจารย์ก็เข้ามาทำเกี่ยวกับโครงการ สกว. มาตั้งแต่ต้น บัญชีครัวเรือน โครงการความร่วมมือฯ ที่นี้อาจารย์สีลาภรณ์ บัวสายก็อยากให้เราช่วยดูสิว่า อย่างนครศรีธรรมราชก็ถือว่าเป็นที่หนึ่งที่มีผลงานออกมาพอสมควร ดูสิว่ามันมีอะไรน่าสนใจบ้างในแง่ของกลไกการทำงาน ตัวกลไกทั้งฝั่งทีม ฝั่งเครือข่ายในการดำเนินงานอะไรอย่างนี้ รวมถึงการต่อไปทางจังหวัด ทางผู้ว่าราชการจังหวัด ดูว่ามันเป็นอะไรอย่างไร ก็เลยอยากจะมาดู อย่างแรกที่เราเห็นว่าน่าสนใจกว่าหลาย ๆ จังหวัดก็คือว่า อย่างบางที่เขาเคลื่อนเฉพาะกลุ่มของเขาเอง อย่างนครศรีธรรมราชเอาคนจากหลากหลายเข้ามาาร่วมกันได้ มันมีเหตุผลกลใด ฝ่ายราชการเอง ฝ่ายประชาสังคมเอง ฝ่ายวิชาการ ฝ่ายท้องถิ่น เขาก็ดูว่าเขาจะกระโดดเข้ามาร่วมกันด้วยพอสมควร มันมีอะไรที่ดึงดูดสิ่งเหล่านี้เข้ามาได้ ดึงดูดอาจารย์หลวมตัวเข้ามาอยู่ในโครงการนี้ได้อย่างไร อาจารย์ลองเล่าตั้งแต่ตอนตั้งต้นที่อาจารย์เข้ามาช่วงไหน

กิม ภคเมธาวิ: ความร่วมมือนี้มันมีระยะเวลายาวนะ ยาวมากเลย ที่นี้ผมไม่รู้ว่ามันตัดตอนช่วงไหนคือผมไม่ได้อยู่ตลอด ที่จริงผมไม่ได้เกี่ยวโครงการความร่วมมือด้วยซ้ำ เข้าใจว่ามันคาบเกี่ยวกันตอนช่วงสมัยผู้ว่าราชการจังหวัด นายวิชม ทองสงค์ ตอนนั้น สกว. กับ สสส. (สำนักงานกองทุนสนับสนุนการส่งเสริมสุขภาพ) เขามีโครงการความร่วมมือมาดำเนินการ ที่นี้ผมร่วมงานอยู่กับทางผู้ว่าราชการจังหวัด นายวิชม ทองสงค์ เพราะว่าท่านมีแนวคิดเรื่องของชุมชนอินทรีย์ แล้วก็ในชุมชนอินทรีย์ก็เหมือนกับเป็นแนวทางพัฒนาจังหวัด มันจะมีเรื่องของบัญชีครัวเรือนอยู่ด้วยในแนวทางนี้ ซึ่งท่านอาจจะได้แนวคิดมาจากการร่วมงานกับ สกว. เพราะว่า สกว. ที่มาร่วมโครงการเขากับกับจังหวัด เพราะฉะนั้นมันอธิบายได้ไม่ตรงนักคือผมไม่ได้เป็นทีมในนี้เลย รู้สึกนะ ไม่ได้เป็นทีมของชุดบัญชีครัวเรือน

นางจรรยา กิมพาร์: แต่ว่าของอาจารย์กิมช่วงนั้นก็คือที่ทำงานอยู่กับท่านผู้ว่าราชการจังหวัด นายวิชม ทองสงค์ ในการขับเคลื่อน ก็ถือว่าทุกชุมชนก็จะได้เรียนรู้กับอาจารย์กิม ในกระบวนการที่อยู่กับท่านผู้ว่าราชการจังหวัด นายวิชม ทองสงค์ และก็น่าจะเป็นทีมอาจารย์ชุดแรก ๆ ที่เข้ามาขับเคลื่อนเรื่องนี้ด้วย เกี่ยวกับชุมชน พวกให้ความรู้

กิม ภคเมธาวิ: ที่นี้ผมก็เลยไม่ทราบกิจกรรม แผนงาน หรือว่าวิธีการของการเดินของบัญชีครัวเรือน เพราะเขาเป็นงานวิจัย action research ก็คือเขาก็ปฏิบัติการไปด้วยใช้ไหม ผมก็เลยไม่ทราบรายละเอียดว่าเขาเดินอย่างไร ทำอะไรกันนะ ก็รู้ห่าง ๆ

วสันต์ เหลืองประภัสร์: ไม่เป็นไรครับ เอาช่วงสมัยผู้ว่าราชการจังหวัด นายวิชม ทองสงค์ ที่เข้าไป คือจริง ๆ เราไม่ได้โฟกัสเฉพาะโครงการที่ สกว. ทำ แต่ที่เราสนใจ อย่างการทำงานโดยภาคราชการที่พยายามจะดึงเอาชุมชนเข้ามาขับเคลื่อนด้วยตนเองมากขึ้นอะไรอย่างนี้ในนครศรีธรรมราชมันเป็นอย่างไร ทำกันได้อย่างไร แล้วมันเคลื่อนได้อย่างไร เพราะว่าอย่างบางที่ก็ฝ่ายราชการก็อาจจะมึนโยบายนะ ผู้ว่าราชการจังหวัดอาจจะอยากทำ เอาเข้าจริง ๆ พอทำจริงมันก็ไปไม่รอดอะไรอย่างนี้ อย่างนครศรีธรรมราชนะมันดูก็ไปได้พอสมควร แล้วมันเคลื่อนอย่างไร

กิม ภคเมธาวิ: ถ้าอย่างนั้นมันย้อนไปไกลเลยตั้งแต่ปี 2540 คือตอนนั้นเรื่องของประชาคม ประชาสังคมเข้ามา อาจารย์ ธเนศ อาจารย์อนุชาติ คุณเอนก นาเคบุตร คอยเรื่องประชาสังคม ประชาคม ซึ่งก็มีความหมายว่าไม่ใช่เฉพาะรัฐเป็นผู้ขับเคลื่อนการพัฒนาแต่ว่าภาคส่วนต่าง ๆ ก็น่าจะมีบทบาทในการเข้ามาทำงานกับรัฐ ก็ลงไปก็คำว่า “ประชาสังคม”

คุณหมอบัญชาก็มีแนวคิดนี้เข้ามา อาจารย์ไพบูลย์ คุณหมอบริเวณ ตอนนั้นก็เป็งานวิจัยของ สกว.นี้แหละเรื่องประชาสังคม แล้วก็ก็มีพื้นที่ที่นครศรีธรรมราช แล้วก็จังหวัดอื่น ๆ ด้วย ผมก็อยู่ในทีมวิจัย มีอาจารย์ ดร. ธีรวิทย์ ก็เป็นหัวหน้าโครงการของมหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์นี่แหละครับ แล้วก็ทีมกัน ก็ศึกษารูปแบบประชาสังคม ตอนนั้นก็ไปเอาแนวคิดที่เขาไปศึกษาที่อิตาลี

วสันต์ เหลืองประภัสร์: อ้อ Robert D. Putnam

กิม ภคเมธาวิ: Putnam บอกว่าสังคมที่มีลักษณะอย่างนี้จะเจริญกว่าสังคมที่อีกแบบหนึ่ง ประชาชนมีส่วนร่วม ก็เอาตัวแบบนี้มาจับ แล้วก็เข้ามาศึกษาพื้นที่นครศรีธรรมราชว่ามีลักษณะเหล่านี้อยู่ไหม อันนั้นก็เป็งานชิ้นเลิศของประชาสังคม นครศรีธรรมราช

ช่วงนั้นก็อาจารย์วิจารณ์ พานิช ยังอยู่เลยตอนนั้น ปี 2540 ทำงานมา แล้วก็โดยคุณหมอบัญชาเองก็เป็นนักเคลื่อนไหว (activist) เรื่องของประชาสังคม แล้วคุณหมอบัญชาก็มาเป็นผู้บริหารของมหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์ รองอธิการบดี ท่านก็เลยใส่ฝ่ายประชาสังคมเลยนะในมหาวิทยาลัย ผมไม่อยู่ในฝ่ายนี้เลย อยู่ในฝ่ายประชาสังคมเลย เพื่อจะให้มหาวิทยาลัยเคลื่อนไหวเรื่องเหล่านี้ออกไปกับสังคม ทำบทบาทนี้กับสังคม ตอนนั้นก็มี SIF (Social Investment Fund) ลงมา ประเทศไทยประสบกับวิกฤติเศรษฐกิจ ก็มีกองทุน SIF ที่ไปกู้เงินธนาคารโลกมา ซึ่งก็ถือว่าเป็นความเคลื่อนไหว (movement) ที่ชุมชนเริ่มจะให้น้ำหนักกับภาคประชาสังคม พวกนักประยงค์ บทบาทต่าง ๆ เหล่านี้ก็เข้ามาทำงานในรูปแบบของ SIF แล้วก็ภาคส่วนต่าง ๆ ที่เป็นองค์กรสาธารณะประโยชน์บ้าง พลเมืองที่สนใจบ้างอะไรอย่างนี้ เราก็ทำงานมาตลอด หลังจาก SIF ก็มีสถาบันพัฒนาองค์กรชุมชนเกิดต่อเนื่องมา สกว. ท้องถิ่น หรือ สกว. ฝ่าย 4 ก็ของอาจารย์สีลาภรณ์ บัวสาย เมื่อก่อนก็จับเรื่ององค์ความรู้ ตอนหลังก็ลองมาเป็นเรื่องความรู้ประยุกต์มากขึ้น คือเป็นการประยุกต์ที่จะมาใช้ในการปฏิบัติ ตอนยุคอาจารย์ปิยวัตรก็เกิด ABC ที่ต้องการที่จะเป็นงานใช้ประโยชน์มากกว่างานสร้างความรู้ ถ้าว่าไปแล้วนะ ใช้ประโยชน์จากความรู้มากกว่า

ทีนี้สำหรับคำถามอาจารย์ของนครศรีธรรมราชมันก็พยายามที่จะรวมตัวกันนะ คือมันจะมีข้อดีข้อเสีย ถ้าสรุปบทเรียนผมนะ คือหมายถึงว่าส่วนหนึ่งคือมันพยายามที่จะรวมตัวกัน เกาะกลุ่มกัน ของคนที่อยากจะทำงานสาธารณะซึ่งไม่ใช่ราชการ ทั้งผู้นำชุมชน นักธุรกิจ ข้าราชการต่าง ๆ เต็มไปหมด แต่ว่าส่วนหนึ่งมันก็รวมตัวกันไม่ค่อยได้ มันเหมือนกับว่าต่างคนต่างใหญ่อะ ผู้ใหญ่บ้าน นายโกเมธ เราพยายามรวมตัวกันหลายครั้งนะ คือต่างคนต่างมีพื้นที่ตัวเอง ถ้าเทียบก็คือว่ามีขอบเขต เขตแดนตัวเอง ก็มักจะมิเขตแดนที่จะไม่เข้ามามาก แต่เกาะกันหลวม ๆ นี่ได้ แต่ถ้าจะมารวมกันมากให้เป็นขบวนการเคลื่อนไหวมันก็จะไปไม่ได้ เป็นข้อจำกัด ทีนี้ตัดตอนมาที่โครงการที่พูดถึงก็คือโครงการความร่วมมือะก็เป็นการที่ สกว. เข้ามาใช้ทุนเดิม ซึ่งมีพื้นที่มาก่อนหน้านี้แล้ว ไม่ใช่ สกว. มาเริ่ม คือมันมีพื้นฐานของการเกาะกลุ่มกันจาก สกว. ท้องถิ่น จาก SIF จากประชาสังคม จาก พอช. (สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน) มีอยู่แล้ว สกว. ก็เข้ามาจับประเด็นนี้แล้วก็มาเดินเรื่องนี้ โดยใช้แนวคิดที่จะไปเชื่อมโยงกับส่วนราชการที่เป็นองค์กรนักก็คือมหาดไทย แล้วก็ผู้ว่าราชการจังหวัด เพื่อจะ

ไปใช้กลไกหลักนี้ในการขับเคลื่อนและสร้างเข้าไปในระบบ เพื่อให้มันเป็นเหมือนกับว่าการขับเคลื่อนที่ขยายไปกว้างขึ้น เพราะการทำประชาสังคมมันทำได้จำกัดใช่ไหมครับ ตามอาสาศัมคร แต่พอมันเข้าระบบมันก็จะใช้อำนาจของผู้ว่าราชการจังหวัด ใช้กลไกของรัฐขยายผลไปกว้างขึ้น มันก็เลยมาสู่ความร่วมมือซึ่งเป็นการเดินของอาจารย์สีลาภรณ์ เพราะผมทำงานกับแกมานาน เป็นผู้ประสานงานชุดโครงการระยะหนึ่งด้วย ก็ค่อนข้างที่จะคุ้นเคยกับอาจารย์ตอนนั้นนะ ตอนนั้นก็ห่างมา

อาจารย์ก็มีทิศทางเป็นนักยุทธศาสตร์ แกจบรัฐศาสตร์ เป็นนักยุทธศาสตร์ นักวางแผน แกก็จับเรื่องบัญชีครัวเรือน ซึ่งนำประยงค์ทำมาก่อนแล้ว ตั้งแต่ช่วง SIF แล้วก็ผลักเข้าไปจังหวัดแล้วด้วยซ้ำ คือผลักเข้าไปในนโยบายมหาดไทยแล้ว ด้วยซ้ำแต่ว่ามันก็เดินแบบกระเตาะกระแตะอยู่ เนื่องจากข้างบนแม้เขาจะรับลูกส่งมาแต่จังหวัดก็ยังไม่ค่อยเข้าใจ ตอนนั้นท่านผู้ว่าราชการจังหวัด นายวิชม ทองสงค์เป็นปลัดจังหวัด ผมทำงานกับผู้ว่าราชการจังหวัด นายวิชม ทองสงค์ ตั้งแต่ท่านเป็นปลัดจังหวัดเลย แล้วโตมาเป็นรองผู้ว่าราชการจังหวัด แล้วมาเป็นผู้ว่าราชการจังหวัด ที่นั่นตอนผู้ว่าราชการจังหวัด นายวิชม ทองสงค์ รู้สึกว่าเราเป็นโอกาสที่ดีที่สุดของนครศรีธรรมราช จนผมสรุปว่าทำอะไรไม่ได้มากกว่านี้แล้ว เพราะว่าท่านอยู่ 4 ปีครบ ผู้ว่าราชการจังหวัดนครศรีธรรมราชยากที่จะอยู่ 4 ปีครบ คือ 1-2 ปี แล้วก็ย้าย แต่ท่านอยู่ 4 ปีครบ แล้วท่านทำมาก่อนหน้านี้นี้คือเป็นปลัดจังหวัด เป็นรองผู้ว่าราชการจังหวัด แล้วท่านเอาจริง แบบว่านั่งหัวโต๊ะทุกครั้ง ไม่ให้รองผู้ว่าราชการจังหวัดดูแลเลย แล้วก็เชิญองค์กรทั้งหมดมา เพราะฉะนั้นท่านทำเต็มอย่างนี้ยังได้แค่นี้ ผมว่าคนหลังจากนี้ไม่มีใครจะทำได้เท่ากับท่านแล้ว

นางจรรยา กิมพาร์: เหมือนที่สัมภาษณ์ค่ะ ทุกคนจะบอกเหมือนกับอาจารย์

กิม ภคเมธาวิ: คือไม่มีใครที่จะนำเหมือนกับท่านได้แล้ว เพราะฉะนั้นท่านก็เต็มที่แล้วสำหรับพลังของนครศรีธรรมราชที่ก่อตัวขึ้นมา ก็ไปได้ดีนะตอนที่ท่านอยู่ ก็คือว่ามีความร่วมมือค่อนข้างขนาดใหญ่ทีเดียวเพราะท่านนั่งหัวโต๊ะเลย และท่านใช้บจังหวัดยเข้ามาหนุน แต่ผมสรุปส่วนตัวว่า สำนักงานจังหวัดไม่แข็ง คือการทำงานเหล่านี้มันต้องมีส่วนที่เป็นเลขานุการ ส่วนที่เป็นตัวทำงานอื่นด้วยไม่เข้มแข็ง คือคิดอะไรไม่ค่อยมีนวัตกรรม และมักจะเป็นธุรการมากกว่าจะขับเคลื่อนเชิงยุทธศาสตร์ แล้วก็หน่วยงานปฏิบัติต่าง ๆ แม้ว่าจะรวมตัวกันดีแต่ก็รวมตัวเพราะมีการนำที่ดี แต่ว่าพอถึงขั้นไปปฏิบัติในพื้นที่มันมีระบบซึ่งฝังรากลึกมานานที่การนำจากผู้ที่ตั้งใจ แม้ว่าจะเป็นเบอร์ 1 ของจังหวัดเนี่ยก็มีข้อจำกัดที่ไม่สามารถฝ่าข้ามระบบอำนาจซึ่งมันลึกมาก แล้วขั้นมันก็ฝังมานานนะ ข้ามไม่พ้น ตอนนั้นมันอาจจะคึกคัก อาจจะหน่วยงานต่าง ๆ เข้ามาหมดเลยนะ กศน. (สำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย) ปกครอง เพราะท่านนำจริง ก็คือเอาจริง ลุย แล้วก็ดึงมาหมดเลย นำประยงค์ ใครที่เป็นเบอร์ 1 เบอร์ 2 คือทุกคนเข้ามาพร้อมหมดเลย เพราะท่านสามารถรวมพลังของคนได้หมด น่าจะเล่าคลอบคลุมนะ

วสันต์ เหลืองประภัสร์: ดิครับ อยากเห็นมุมนี้บ้าง ถ้าเราคุยกับภาคประชาสังคมเขาจะมอง อาจารย์อยู่นี้ก็จะเห็น ที่นี้อย่างที่พูดถึงสมัยผู้ว่าราชการจังหวัด นายวิชม ทองสงค์ ซึ่งเป็นยุคที่ดีที่สุดเพราะว่าหัวเอาเต็มที่ ที่นี้อาจารย์บอกว่าสำนักงานจังหวัดไม่เก่ง พวกเขาทำอะไร นอกจากการติดตามชมการทำงานอะไรต่าง ๆ นายสั่งถึงทำ ระเบียบวิธีปฏิบัติก็ยังติดแบบกรอบข้าราชการอะไรอย่างนี้ ที่นี้ถ้าตัดเรื่องนี้ทิ้ง จริง ๆ โจทย์ที่ผมพยายามจะมองหา พยายามจะนึกว่ามันจะมีคำตอบอะไรบ้างก็ถือว่า ถ้าสมมติว่าวันหนึ่ง คือจริง ๆ รัฐเองมันก็ถูกกรอบบีบมาว่าต่อไปจะทำงานก็ต้องเน้นการมีส่วนร่วม ต้องเข้าไปยังภาคประชาสังคมบ้าง ทุกวันนี้ก็ยังลงมาไม่ได้ คือถ้าวันหนึ่งมันจะมาได้จริง ๆ รัฐต้องปรับอะไรก่อนที่จะลงมา ที่เป็นเรื่องใหญ่ ๆ อย่างที่อาจารย์บอกสำนักงานจังหวัดไม่เก่ง เขาทำอะไรอะไรนอกเหนือจากนี้

กิม ภคเมธาวิ: อันแรกคือเรื่องคน ผมรู้สึกว่าเขายังรอคำสั่ง แล้วเขาก็ไม่ได้มีความรู้สึกเป็นจริงเป็นจัง ผมรู้สึกว่าโครงสร้างมหาดไทย ตอนหลังมันมีความพยายามที่จะใช้แนวคิดนี้แหละ ที่จะให้กลไกเหล่านี้มันทำงานเกื้อหนุนกันมากขึ้น เช่น คณะกรรมการหมู่บ้าน เป็นแนวคิดที่เขาไปได้มาจากผู้นำที่เป็นผู้ใหญ่บ้านเนี่ยนะที่อยู่ในปากของประชาสังคมสะท้อนเข้าไป

ว่าน่าจะปรับกรรมการหมู่บ้านให้อยู่ในรูปแบบใหม่ที่เป็นเหมือนกับองค์คณะที่บูรณาการเรื่องในหมู่บ้านทั้งหมด แล้วก็ป็นสภา ทุกผู้นำเลยนะมาเป็นคณะกรรมการหมู่บ้าน ซึ่งเป็นโครงสร้างซึ่งผมศึกษาแล้วมันดีมาก แต่ว่าในทางปฏิบัติมันไม่สามารถผ่าข้าม แนวคิดที่ว่าผู้ใหญ่บ้านขึ้นอยู่กับนายอำเภอ คือเขาอยากจะให้ข้างล่างเนี่ยเป็นเหมือนสภา คอยกันจากผู้นำทุกส่วนเลยนะ ผู้นำทางการ ไม่ทางการ แล้วก็ก็มีแผนของหมู่บ้าน องค์ประกอบมันดีไซท์ไว้ดี แต่พอถึงขั้นปฏิบัติ มันได้แต่โครง ไม่มีวิญญานของแนวคิดนี้ ผมรู้สึกว่ายอธิบายอย่างไรก็ว่ามันก็ยังปรับหลายอย่างที่เรารู้ว่ามันก้าวหน้ามาก ถ้าเกิดมันได้ทำอย่างจริงจังขึ้นมา แต่เวลาพอทำจริงจังปุ๊บรูปธรรมที่เกิดขึ้นมันก็เหมือนเดิม ว่าพลังอำนาจที่มันสั่งสมมานานของระบบมันข้ามไม่พ้น ใส่เข้ามาได้แต่โครงสร้าง แต่วิญญานไม่ได้อะไร

คุณพัฒน ทองคำ: มันแข็งอยู่ในตัว ขยับไม่ได้ เรื่องนี้ต้องเรา มันแข็งไปเลย เรื่องนี้ต้องกำหนด เรื่องนี้ต้องผู้ใหญ่บ้าน ทำให้โครงสร้างมันแข็ง มันเป็นคำสั่ง ที่จริงโครงสร้างเมื่อก่อนมันไม่มีสภา มันไม่มีคณะกรรมการหมู่บ้านที่เชิงรูปธรรมมากนักในขณะนั้น แต่พอตอนหลังมหาดไทยพยายามที่จะทำ พยายามให้ชุมชนจัดสร้างแผนและใช้แผนให้ได้ ออกมาเป็นนโยบายด้วยนะในขณะนั้น มาเป็นนโยบายเชิงโครงสร้าง เชิงอำนาจด้วยนะ สนับสนุนเม็ดเงินในการขับเคลื่อนของคณะกรรมการหมู่บ้านอะไรด้วย แต่ว่าโครงสร้างมันแข็ง และมันถูกจัดการด้วยอำนาจ เม็ดเงินที่เติมเพื่อให้เป็นเครื่องมือก็กลายเป็นของส่วนตัวที่จะจัดการ มันไม่ได้ไปสร้างกลไกให้มันหมุน ที่จริงโครงสร้างที่โครงการความร่วมมือวางไว้เพื่อจะเติมเพื่อให้โครงสร้างตรงนั้นมันหมุน มันหมุนแล้วก็ขยับได้ เป็นเครื่องมือในการชวนมาคุย แล้วก็มีการใช้จ่ายอะไรเล็กน้อยเพื่อให้เกิดการคุย คุยกัน แต่พอเติมไปโครงสร้างมันเป็นอำนาจอยู่แล้ว การจัดการ แต่พอเติมไปในระบบนั้น อำนาจเต็มเลย แต่สิ่งที่ได้ก็คือว่า สิ่งที่ได้จากโครงสร้างแข็งอันนั้นได้คนมา กระบวนการสั่งการมันได้คน แต่ไม่ได้เหมือนอาจารย์บอก ไม่ได้วิญญานไม่ได้อะไรมา ได้คนมา

กิม ภคเมธาวิ: มันจะติดเรื่องการสั่งการคือเขาจะรอ อย่างไรก็แล้วแต่เขาต้องรอสั่งการ แม้ว่าเรารู้ว่า คือพวกผู้นำเหล่านี้จะรู้ข้างหน้า ข้างบนเลย รู้สูงกว่าเขา ว่ากำลังเปลี่ยนแปลงอะไร แต่ไปคุยกับผู้ใหญ่บ้านเขาไม่สนใจหรอก

คุณพัฒน ทองคำ: รอคำสั่ง

กิม ภคเมธาวิ: ต้องให้มีคำสั่งมาก่อน แต่พอคำสั่งปุ๊บก็ทำตามที่เรารู้มาแหละว่าจะเดินทางนี้

วสันต์ เหลืองประภัสร์: เป็นทั้งข้อดี ข้อเสียของเมืองไทย

คุณพัฒน ทองคำ: ข้อดีคือมันมีกลไกที่มันแข็ง มันมีคน แต่คนพวกนั้นมันเป็นคนที่ภายใต้เงื่อนไขที่ระบบสั่งการ มันไม่ได้คนที่ลุกขึ้นมาเพื่อเปลี่ยนแปลง เพราะโครงสร้างมันจะเป็นโครงสร้างอำนาจที่ปักติอยู่ ซินอย่างนั้น เปลี่ยนยาก แต่มันมีส่วนหนึ่งที่มันเกิดการเปลี่ยนแปลงภายใต้เงื่อนไขพวกเนี่ย เกิดกระบวนการเรียนรู้และเปลี่ยนแปลง

วสันต์ เหลืองประภัสร์: เรียนพี่คุณพัฒนอย่างนี้คือ จริง ๆ มีคำถามหลายเรื่องจะถามแต่พอลงเห็นอยู่ของนครศรีธรรมราชเป็นอย่างไร อยากกระโดดไปอีกคำถามหนึ่งครับว่า ถ้าผมพูดผิดก็ช่วยติติงที คือว่าเท่าที่ผมเข้าใจการเคลื่อนงานในการพัฒนาพื้นที่ ทั้งโครงการ สกว. หรือไม่ใช่ก็ตามที แต่เอาเป็นหลักที่รับผิดชอบ เป็นผู้ประสานงานอยู่ ผมเข้าใจว่ามันมีอยู่ 3 ชั้นก็คือ ชั้นหนึ่งก็คือฝ่ายราชการที่เขาเกี่ยวข้องอยู่ กับอีกชั้นหนึ่งที่อยู่ข้างล่างก็คือบรรดากลุ่มต่าง ๆ ในระดับชุมชน จะมีชั้นตรงกลางก็คือหมายถึงอย่างคุณคุณพัฒน พี่อัยซึ่งเป็นตัวผู้ประสานงาน ซึ่งวิ่งอยู่ตรงกลาง คำถามคือว่าตอนนี้ ผมเข้าใจว่ากลุ่มผู้ประสานงาน ซึ่งทำงานอยู่ ซึ่งผมพบในหลายจังหวัดก็มีบทบาททำงานได้เข้มแข็ง สามารถดึงทั้งปากประชาสังคมที่อยู่ในพื้นที่ ผู้นำ กับรัฐเองก็เข้ามาเจอกันได้ คำถามคือว่าตอนนี้กลุ่มผู้ประสานงานอยู่ได้ด้วยโครงการ

เช่น มีโครงการนั้นลงมา โครงการนี้ลงมา คำถามคือว่าถ้าวันหนึ่งจะพัฒนาให้คณะที่อยู่ตรงกลางนี้มีสถานภาพที่มั่นคงจนเป็นระบบระเบียบ หรือว่ามีบทบาทโดยตรงในการจับเอารัฐกับประชาสังคมมาทำงานกันได้ ถามพี่มองอย่างไรเรื่องนี้

คุณพัฒน ทองคำ: การก่อตัวและรวมตัวที่มันมั่นคงและยั่งยืนค่อนข้างที่จะยาก เพราะว่ากระบวนการที่ไปเดิมมันก็เดิมลงไป แล้วเขาเปลี่ยนแปลงไปในจุดของเขาที่เปลี่ยนแปลง ข้างบนมันก็เปลี่ยนแปลงในจุดของเขาที่เปลี่ยนแปลง แต่พอตรงกลางมันจางหาย ตรงกลางจะไม่มีโครงสร้างที่มันคง มันไม่เป็นองค์กรที่มันคง

วสันต์ เหลืองประภัสร์: เมื่อสักครู่อจารย์บอกว่าอย่างทีมจังหวัดไม่ค่อยเก่ง ที่ผมเจอในทุกพื้นที่ก็แน่นอนความเป็นเจ้าของงาน ความเป็นเจ้าภาพงานมันไม่มี เพราะราชการเขารอคำสั่ง แล้วเขาอยู่ในแนวทางของกรมเขา พัฒนาชุมชนก็อยู่พัฒนาชุมชนในแนวทางของเขา แล้วการที่จะมาลงเคลื่อนพื้นที่สร้างเครือข่าย ขับให้เคลื่อนอย่างพี่ 2 คนทำเขาคงไม่อาจจะไม่ค่อยมีข้าราชการที่จะเล่นบทบาทแบบนี้ได้ดี ผมก็เลยนึกโดยเร็วว่าตอนนี้นั้นมีตัวแบบจาก สำนักงาน ก.พ.ร. (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาระบบราชการ) ที่ผมทำวิจัยให้ เขาก็คิดอยู่ว่าเขากำลังจะวางเป็นระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรี จะเริ่มนำร่องปีหน้าว่ารัฐพึงจะเลิกทำงาน ไม่ใช่ว่าเลิกทำงานแต่หมายถึงว่าต้องปรับวิธีทำงาน เพราะฉะนั้นวิธีทำงานก็คือรัฐต้องมาปล่อยถ่ายงานหรือทำงานร่วมกับภาค NGOs (Non-governmental Organizations) ภาคประชาสังคมต่าง ๆ อย่างเป็นระบบระเบียบมากขึ้น คือมันทำงานกันมานานแล้วแต่ทำงานแบบงานวัด งานกุณิน คือทำแบบร่วมด้วยช่วยกันแต่จะทำอย่างไรอย่างเป็นระบบระเบียบ คำว่าเป็นระบบระเบียบคือ รัฐไม่ได้ทำงานเอง เอาภาคประชาสังคมมาทำงานแทน ถ้าทำงานแทนแปลว่าอะไร รัฐต้องสนับสนุนเต็มที่ คือเหมือนกับเป็นจ้างเหมา (outsource) งานไปให้ภาคประชาสังคมทำ แต่ว่ารูปแบบเครื่องมือมันมีหลากหลายอยู่

คำถามผมก็คือว่า ถ้าวันหนึ่งของพี่เป็นระบบระเบียบอยู่แล้ว ทำงานจากภูมิหลังของ สกว. แบบนี้มา ถ้าวันหนึ่งมันมีการจัดตั้งเป็นกลุ่มชัดเจน เช่น เป็นนิติบุคคล หรือว่าอะไรก็ตาม คำถามผมคือว่าคนกลุ่มนี้ทำอะไรได้ดีที่สุด อย่างกลุ่มที่เป็นผู้ประสานหลักในการขับเคลื่อน คือผมมองว่ามันมี 3 ชั้น มีชั้นที่เป็นรัฐ ชั้นที่เป็นกลุ่มต่าง ๆ ของชาวบ้านที่กระจายตัวอยู่ แล้วผมเห็นกลุ่มที่อยู่ตรงกลางที่ทำหน้าที่ในการประสานงาน คำถามผมคือว่าทำอะไรได้ดีที่สุดคนกลุ่มนี้

กิม ภคเมธาวิ: ที่จริง ที่อาจารย์ให้ข้อมูลมา อย่างที่อาจารย์บอกนะว่ามันก็มีความพยายามที่จะทำงานร่วมกัน แต่วามันก็มีปัญหาอย่างที่ว่าก็คือเป็นงานวัดงานกุณินนะ ที่นี้รูปแบบที่ออกมาเป็นเรื่องเป็นราวมันก็มีอยู่ เพียงแต่ว่าผมรู้สึกว่ามันมีทั้งข้อดี ข้อเสีย ไม่รู้ถูกหรือผิดนะครับว่า ส่วนหนึ่งรัฐพยายามดึงเข้าส่วนกลาง ไปตั้งเป็นงบกลาง เพราะว่างานเหล่านี้บางทีมันก็ปล่อยถ่ายการต่อสู้ของพวกประชาสังคม เขาพยายามที่จะให้ก่อเกิดองค์กรที่มีงบของเขาเอง เช่น สสส. เพื่อจะจ่ายให้กับองค์กรเหล่านี้ในรูปของการจ้างเหมาบริการ (outsource) ที่ว่านี้ เพราะเงินรัฐทั้งนั้นแหละมาจ่าย พอช. สกว. สสส. พยายามที่จะให้มาผ่านเหล่านี้ หรือว่าของรัฐเองก็อยู่กองทุน ที่ผมทำงานด้วยโดยตรงก็คือกองทุนส่งเสริมการจัดสวัสดิการสังคม โดยพระราชบัญญัตินี้ มันเป็นแนวคิดนี้เลยจะให้ภาคชุมชนกับภาคสาธารณะประโยชน์สามารถขอเงินรัฐได้ ไปทำงาน ถ้าซื้อก็คือสวัสดิการสังคม ซึ่งมันครอบคลุมมากเลย เพราะโดยนิยามมันครอบคลุมทุกมิติของชีวิตเลย ทำได้ทุกอย่าง แต่ว่าเงินมันน้อยมาก เพราะฉะนั้นมันมีช่องทางมันอยู่แล้วที่จะทำงานให้ได้มากแต่วามันไม่ทำ ทั้งในด้านการกระจายอำนาจส่วนท้องถิ่น ซึ่งเรายังมีข้อจำกัดกลายเป็นท้องถิ่นแบบภูมิภาค คือมันจำลองภูมิภาคไปอยู่ในพื้นที่ตำบลละครับ หรือว่าอีกส่วนหนึ่งมันก็ดึงเข้าส่วนกลาง ก็คือไปตั้งเป็นงบกลาง ไปตั้งเป็นนโยบายเฉพาะตัวเอง เช่น กองทุนหมู่บ้าน กองทุนสตรี เพื่อจะไปสร้างภาพลักษณ์ของพรรคการเมือง เป็นโลโก้ของตัวเองขึ้นมา ก็ต้องเอาเงินส่วนกลางขึ้นไป ดึงขึ้นไปข้างบนหมด

เพราะฉะนั้นสิ่งที่อาจารย์พูดมันมีช่องทางของกฎหมายในกองทุน ในพระราชบัญญัติอยู่แล้ว ถ้าเขาจะทำก็ทำได้เลย ซึ่งตอนที่ผมต่อสู้เสนอนโยบาย เราบอกว่ากองทุนส่งเสริมการจัดสวัสดิการสังคมใส่ไปสัก 80,000 ล้านบาทมันจะคล้ายกับกองทุนสำนักงานหลักประกันสุขภาพแห่งชาติ (สปสช.) เลย ตอนนั้นคือมันตั้ง สปสช. เป็นเงินอุดหนุนรายหัวที่เป็นเรื่องสวัสดิการ สุขภาพ แล้ว สปสช. ก็จะมากระจายให้กับตำบลที่เป็นกองทุนสวัสดิภาพ สุขภาพตำบล เพื่อให้สอดคล้องกับ

ท้องถิ่นในแนวคิดเกี่ยวกับกองทุนส่งเสริมการจัดสวัสดิการสังคม ถ้ามันใส่เงินไปสักหมื่นล้านแล้วมันคิดต่อหัวประชากรนะ คือใช้สูตรเดียวกันว่าให้ปีละต่อคนเท่าไร แล้วกระจายไปที่จังหวัด แล้วมาจบอยู่ที่จังหวัด ให้จังหวัดจัดการตัวเอง เอาตาม จำนวนประชากรก็ได้ ผมออกแบบเป็นข้อเสนออยู่ในงานวิจัยกับ สกว. กับอาจารย์สีลาภรณ์ บัวสาย ถ้ามันทำรูปแบบนี้มัน จะคล้าย ๆ กองทุน SIF คือจำลองตามตัวแบบของกองทุน SIF แต่ว่าอยู่ที่จังหวัด กลุ่มองค์กรในจังหวัดซึ่งมีกระบวนการ ลงทะเบียน เพราะต้องตรวจสอบเหมือนการจ้างเหมาบริการ แล้วก็ต้องมีคุณภาพระดับหนึ่งถ้า จะมาขอเงินกองทุนนี้ได้เลย แล้วก็ไปทำภารกิจซึ่งรัฐเคยทำ แต่ว่าองค์กรเหล่านี้ก็สามารถทำงานได้เลย ไม่ว่าจะเป็นเรื่องสุขภาพ เป็นการสร้างเสริม เหมือนกับที่ สสส. ทำ ซึ่ง สสส. เขาส่งมาจากส่วนกลาง อันนี้มันจะกลายเป็นเหมือนกระจายอำนาจ แล้วอำนาจก็มาอยู่ที่ จังหวัด แต่ว่าผู้ใช้อำนาจนี้ก็ค่อนข้างประมาณอยู่ที่องค์กรสาธารณประโยชน์ องค์กรชุมชน ไม่มีองค์กรภาครัฐอยู่ ข้อเสนอแนะ ซึ่งมันต่างจากกลไกเดิมก็คือ อบจ. (องค์การบริหารส่วนจังหวัด) หรือว่า อบต. (องค์การบริหารส่วนตำบล) แต่ที่มันจะมีตัว แบบคล้าย ๆ กองทุน SIF มาอยู่ที่จังหวัด มีกฎหมายรองรับอยู่แล้วคือกฎหมายส่งเสริมการจัดสวัสดิการสังคม แล้ว กฎหมายนี้จะมีกลไกด้วย มีคณะกรรมการส่งเสริมจังหวัดเนี่ย เราก็เลือกมาจากหุ้นส่วนทั้งหมดมาอยู่ที่จังหวัด เหมือน คณะกรรมการ SIF จังหวัดเมื่อก่อน เพราะฉะนั้นถ้าเขาคิดจริงจัง และอยากจะทำไม่ต้องออกกฎหมายใหม่เลย ใช้กฎหมายนี้ เดินได้เลย

วสันต์ เหลืองประภัสร์: คือที่บอกว่ากำลังจะออกระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรี คือไม่ได้ออกแบบกลไกใหม่จะครับ สำนักงาน ก.พ.ร. เขากำลังจะจำแนกรายการภารกิจออกมาว่าจะอะไรที่รัฐห้ามทำแล้ว คุณต้องออกไปทำร่วมกับประชาสังคม คือในเชิงระเบียบมันทำได้อยู่แล้ว แต่ว่ามันก็ยังมียูนิในแง่ในทางปฏิบัติ บางทีรัฐยังติดราชการ เอาแค่ขอโครงการก็ต้องเขียน โครงการตามแบบที่กำหนดซึ่งมันมีปัญหาในทางเทคนิคอยู่ เพราะฉะนั้นต้องปรับตัว เมื่อสักครู่นี้ถามพี่คุณพัฒน์ ผมเห็นตัว แบบหลายพื้นที่ ผมไม่ได้คิดถึงกลุ่มขนาดเล็กหรือว่าองค์กรที่ทำงานเฉพาะทางนะครับ อย่างเช่นกลุ่มข้าว กลุ่มยาง เขาก็ ต้องทำของเขา จะให้เขาทำอย่างอื่นคงไม่ได้ แต่ผมกำลังนึกถึงว่า ผมเห็นว่าคนนี้จะจบโรงเรียน SIF เยอะมาก หรือว่าคนซึ่ง ทำงานผ่านประสบการณ์ สกว. ซึ่งมันสร้างคน หลาย ๆ คนขึ้นมา ซึ่งสามารถที่จะมีบทบาทที่จะเชื่อมโยงกับรัฐก็ได้ ฝ่าย ราชการก็ได้ แล้วลงไปยังพื้นที่ก็ได้ เลยคิดว่ากลไกตรงนี้ซึ่งมันเกิดขึ้นมาแล้วโดยหลาย ๆ โครงการจาก SIF จาก สกว. จาก อะไรก็ตามที่ คน ๆ นั้นจะทำอะไรที่ให้บทบาทมันชัดเจนเป็นระบบมากขึ้นอะไรอย่างนี้ อย่างที่ภาพสินธุ์ตอนหลังคนกลุ่มนี้ บางคนซึ่งก็เป็นข้าราชการอยู่สาธารณะสุข บางคนก็เป็น NGO เก่า เขาก็เกาะกลุ่มกันอยู่ ตอนหลังก็โชคดีว่าตัวผู้ว่าราชการ จังหวัดก็ดึงเข้าไปนั่งอยู่ในคณะกรรมการจัดทำยุทธศาสตร์จังหวัด มันก็ทำให้เขาใช้ประโยชน์จากฐานเดิมที่เขาปฏิบัติ ครัวเรือนกันอยู่ มีแผนชุมชนอยู่ ดีบ้าง ไม่ดีบ้าง แต่มันก็ดึงกลับมาอยู่ในแผนยุทธศาสตร์จังหวัดได้ นี่ก็เลยคิดว่าอย่างทีนคร ศรีธรรมรา อย่างกลุ่มพี่คุณพัฒน์ซึ่งก็ทำงานเกาะเกี่ยวกันอยู่ วันหนึ่งจะให้มาทำอะไรแบบนี้มันน่าสนใจไหม

คุณพัฒน์ ทองคำ: ที่จริงพวกเราเองก็เป็นคณะกรรมการแผนจังหวัดอยู่ประมาณ 2-3 คนนะ แต่ว่าโดยกรอบที่มันแข็งแล้ว ข้างล่างที่มันกระจาย กระจายจากแผนที่หลากหลายนี่คือข้อด้อย แผนชุมชนที่ประชาชนคิดมันมีความหลากหลายจนเกินไป จนไม่สามารถกำหนดให้เป็นเรื่องราวที่ต้องการได้ อาจารย์ก็มีนึกออกไหม เราพยายามต่อสู้อยู่หลายครั้งที่จะขึ้นแผนไปจาก แผนพวกนี้ แผนจากเรื่องราวที่หลากหลายว่าด้วยเรื่องเศรษฐกิจ หรือว่าด้วยเรื่องเศรษฐกิจชุมชน ว่าด้วยเรื่องแผนการ จัดการน้ำ เรื่องทรัพยากรอะไรพวกนี้ แต่สุดท้ายมันก็ถูกกำหนดไว้แล้วก็ส่งไปในกลไกอีกกลไกหนึ่ง กลไกที่เป็นราชการอยู่ แล้ว ซึ่งเราจัดการใส่ลงไปแต่พอใส่ ผลักกลไกก็หมดอีก มันมีกลไกโครงสร้างที่อาจารย์บอกว่าโครงสร้างที่ทางบริหาร ราชการเขาไป มันก็จัดการอะไรไม่ได้อีก ชุมชนก็เข้าไม่ถึงอีก และเงื่อนไขที่เราได้มีโอกาส มีโอกาสที่จะเข้าถึงหลายครั้งนะ เข้าถึงหลายครั้งแต่จัดการไม่ได้ อาจจะมีเงื่อนไขในระบบราชการ ระบบราชการมีหลายระบบ เช่น ระบบบังคับทอน ผลพวกนี้ มันชัดเจนเลย มันชัดเจนหลายครั้ง ในคณะเอง ในเรื่องราวเอง มันก็ไม่สามารถไปเข้าได้แต่พอออกมาแล้วเป็นอีกรูปหนึ่ง เข้าได้ออกมาเป็นอีกรูป เข้าได้ออกมาเป็นอีกรูปหนึ่ง เช่น โครงการเพื่อเข้าไปเพื่อให้ชุมชนได้ดูแลกันเอง แต่สุดท้าย โครงสร้างก็จัดให้เหมือนเดิม มีโครงสร้างที่แข็งแรงอยู่ สิ่งเหล่านี้ในโครงสร้างนี้ต้องยุบไปเลย ต้องเลิกโครงสร้างพวกนี้ในเชิง

อำนาจเลย ถ้าข้อที่จะต้องปรับเลยนะ หมายถึงว่ากลไกเหล่านี้มันไปทำงานแล้วเปลี่ยนทิศ กลไกเหล่านี้ กลไกภาครัฐที่เขามองว่าระเบียบราชการทั้งเรื่องราวเอกสาร และเรื่องราวของระบบอุปถัมภ์ ดังค์ทอน พวกนี้อยู่ทุกระบบเลย

กิม ภาคเมธาวิ: คือสรุปเหมือนกับว่าถูกใช้ไม่เกิดประโยชน์อะไร ตอนหลังผู้ว่าราชการจังหวัด นายวิชม ทองสงค์ เขาเชิญมา ผมไม่ไปเลย สำนักงานจังหวัดเชิญมาผมไม่ไปเลย เพราะว่าเราเห็นข้างหลังหมดแล้ว ชี้เกียจไปเสียเวลาด้วย

คุณพัฒน ทองคำ: เขาเปลี่ยนตัวเร็วมาก เปลี่ยนระบบเร็ว

กิม ภาคเมธาวิ: เขาตั้งเป็นคณะกรรมการนั้น คณะกรรมการนี้ เชิญมาประชุม ผมไม่ไปสักครั้ง

คุณพัฒน ทองคำ: คือในช่วงที่เราทำงานอย่างเข้มข้นนะ การมีส่วนร่วมนี้อีกรูปแบบหนึ่ง ไม่ใช่รูปแบบเราไปนั่งฟังเสร็จแล้วกลับ ไม่ใช่ซะครับ เราเริ่มปฏิบัติการร่วมด้วยในกระบวนการในหลาย ๆ เรื่องราว แต่ระบบมันตีกลับจากภาวะผู้นำที่ผ่านมาไม่เหมือนกัน อย่างพอเปลี่ยนตัวบุคคลก็เปลี่ยนไปหมด แล้วโครงสร้างภาคประชาชนตนเองก็ กระบวนการที่เข้มข้นอยู่ มันก็ไปสร้างอาณาจักรเชิงปัจเจกของตัวเอง ลุงประสงค์แกก็ถอยไปสร้างสวนยางว่าด้วยเรื่องยาง พวกเครือข่ายองค์กรชุมชนก็ไปสร้างเรื่องราวของตัวเองในเชิงเรื่องราว ทำให้เกิดช่องว่างระหว่างกระบวนการนี้อยู่พักหนึ่ง แต่ว่าโจทย์ที่ดีก็คือว่าความสัมพันธ์เปลี่ยน ความสัมพันธ์นี้เปลี่ยนได้เลย จะไม่เหมือนเดิมนะความสัมพันธ์ ความสัมพันธ์ระหว่างองค์กรชุมชนเองที่จะเข้าถึงหน่วยต่าง ๆ ที่จะมาเชื่อมโยงสัมพันธ์มัน

กิม ภาคเมธาวิ: เสียงดังขึ้นเท่าเทียมกัน

คุณพัฒน ทองคำ: มันเสียงดังขึ้นเท่าเทียมกัน ผู้ประกาศจะต้องชี้แจงรายละเอียดมากขึ้น ถูกตั้งคำถาม มีน้ำหนักเท่ากัน วันนี้ผู้ว่าราชการจังหวัดเรียกประชุม ในรายละเอียดส่งคนมาเป็นประธานแทน แต่ว่าในรายละเอียดประธานอีกคนหนึ่ง แล้วต้องมารับผิดชอบเรื่องราวที่ต้องมาคุยวันนี้ ยกเลยได้เลย ส่งชื่อรองผู้ว่าราชการจังหวัด นายทรงพล สวาสดิ์ธรรมมา มาเป็นรายละเอียดทั้งหมด แจกเอกสารในที่ประชุม รองผู้ว่าราชการจังหวัด นายจิตต์วัฒน์ เชาวลิต มาบอกยกเลิกได้เลย ให้เปลี่ยนเลย ให้เปลี่ยนเป็นรองผู้ว่าราชการจังหวัด นายจิตต์วัฒน์ เชาวลิต เลย เพราะว่า นายทรงพล สวาสดิ์ธรรม ไม่ได้เกี่ยวกับเรื่องราวเหล่านี้แล้ว ราชการไม่กล้าทำ วันนั้นทำไปก็แสดงความคิดเห็นลักษณะอย่างนี้ ภาคประชาชนเราก็แสดงความคิดเห็นลักษณะอย่างนี้ เพราะว่าคนไม่อยู่มาเป็นประธานแล้วไม่รับผิดชอบ แล้วคนที่อยู่จะพิจารณาไปทำไม ถ้าอย่างนั้นยกเลิกการพิจารณาไปเลย เพราะว่าคนที่นั่งหัวโต๊ะไม่ใช่คนที่รับผิดชอบแล้วคุณมาคุยทำไม ตกลงสุดท้ายโครงสร้างก็เปลี่ยนกลับ กระบวนการเหล่านี้มันมีเสียงดังมากขึ้น แล้วก็มีข้อต่อรองที่เห็นประโยชน์มากขึ้น ในกระบวนการความร่วมมือที่ชัดขึ้น

วสันต์ เหลืองประภัสร์: ผมไปหลายพื้นที่นะครับ และผมก็เห็นว่าอย่างกลุ่มเครือข่ายที่ทำ เสียงดังหรือไม่เสียงดัง แล้วผมก็รู้สึกว่าการที่ผู้ว่าราชการจังหวัดก็ต้องเข้าหาเพราะอะไร

คุณพัฒน ทองคำ: โจทย์มันเป็นอย่างนี้ ผู้ว่าราชการจังหวัดไม่เคยนั่งอยู่กับเราเลย หลังจากผู้ว่าราชการจังหวัด นายวิชม ทองสงค์ ผู้ว่าราชการจังหวัดไม่เคยนั่งอยู่กับเราจนจบสักเรื่องเดียว

กิม ภาคเมธาวิ: ผู้ว่าราชการจังหวัด นายวิชม ทองสงค์ นี่แก้ทำกระบวนการเอง จะอยู่หน้าเวที

คุณพัฒน ทองคำ: ทำกระบวนการเอง มันแสดงว่าเรื่องราวเหล่านี้มันติดที่บุคคล ทุกครั้งหลังจากนั้นความสัมพันธ์ก็เริ่มจางไป เขาคิดว่าไม่จำเป็นต้องอยู่ ความสัมพันธ์ตรงนี้ติดที่บุคคลแน่นอน

กิม ภคเมธาวิ: แต่คำถามอาจารย์เมื่อสักครู่ผมว่าประเด็นมันก็อยู่ที่ว่า เรากำลังมองว่ารัฐกำลังที่จะหากลไถภาคประชาสังคม ภาคชุมชนที่มาทำงานมีประสิทธิภาพมากกว่า เข้าถึงปัญหามากกว่า ถูกประเด็นมากกว่า ตรงเรื่องมากกว่า พลังตรงนี้ ออกแบบตรงนี้น่าจะเป็นอย่างไร

คุณพัฒน ทองคำ: การเปลี่ยนที่เด่นที่สุด การเปลี่ยนเรื่องการพัฒนาศักยภาพ กระบวนการรับผิดชอบร่วม กระบวนการเลขานุการร่วม

กิม ภคเมธาวิ: คือข้อเสนอผมเป็นอย่างนี้เลย คือผมวิเคราะห์มาแล้วก็คือ หนึ่ง ให้อำนาจในการกำหนดซึ่งเหลือไหลมากเลย คือมันบอกว่ามีแผนจังหวัดไซ้ใหม่ครับ กฎหมาย ระเบียบบริหารราชการแผ่นดิน ฉบับที่ 7 ที่ให้จังหวัดเป็นนิติบุคคล ที่มีแผน แล้วก็มีระบบเหมือนกับว่าหาหน่วยที่รับผิดชอบกลางขึ้นมา ตอนหลังก็ไม่ค่อยดีเท่าไร ที่จริงนายกรัฐมนตรี พ.ต.ท. ดร. ทักษิณ ชินวัตร มีข้อดีเยอะนะ ตอนที่เขาให้จังหวัดมีอำนาจรับผิดชอบ ตอนนั้นราชการถูกบีบมากเลยนะ ต้องบอกว่าคุณรับผิดชอบงานอะไร ลอยตัวไม่ได้ หลังจากนั้นหลุดไปนี่กลับมาเหมือนเดิมเลย ลอยตัวกันแบบที่ว่าไม่รับผิดชอบอะไรก็ได้ เวลามีปัญหาอะไร

ประเด็นที่ผมอยากจะต่อเนื่องก็คือว่า หนึ่ง การเข้าไปมีบทบาทในการกำหนด สอง ใช้งบประมาณ ใช้งบประมาณเลยนะ ซึ่งผมรู้สึกว่ากลุ่มองค์กรที่มันเติบโตขึ้นมาอยู่มีข้อจำกัดบางอย่างผมก็เห็น เหตุผลมันมี 2 อย่าง ก็คือ หนึ่ง ศักยภาพของบุคลากรเหล่านี้มีข้อจำกัด เนื่องจากว่าอาจจะไม่ได้ผ่านการเรียนรู้ สมมติว่าถ้าเราบอกว่าจบการศึกษา มันก็อาจจะไม่มากเท่าไรนี่นะมันก็เป็นเหตุผลหนึ่ง อันที่สองก็คือ เรื่องของการที่รัฐไปสร้างกลุ่มที่มาจากนโยบาย ตามนโยบายซึ่งเปลี่ยนผ่านไปตามแต่ละรัฐบาลเต็มไปหมด เหมือนกับสลายอำนาจเขา โดยการสร้างกลุ่มใหม่ขึ้นมา เดียวกลุ่มนั้น นโยบายนี้กองทุนนี้ขึ้นมา คนก็พยายามที่จะก่อตัวขึ้นมาใหม่เพื่อจะไปหางบประมาณตามประชานิยม ทำให้พื้นที่มันเกิดการแตกตัวตามสิ่งที่รัฐต้องการ มันขาดการต่อเนื่องของกลุ่มที่จะโตขึ้นมาอย่างเป็นระบบ อันนี้ก็เป็นส่วนหนึ่งนะ เพราะฉะนั้นทั้ง 2 ส่วนนี้ ทั้งศักยภาพพื้นที่เองก็อาจจะมียกจำกัด ถ้าจะโตขึ้นมาเรื่อย ๆ เป็นวิสาหกิจ เป็นอะไรขึ้นมาเรื่อย ๆ มันก็ได้เพียงแค่อำนาจเล็ก ๆ น้อย ๆ พอโตขึ้นมาหน่อยปั๊บมันก็หมดแล้ว ไปไม่ได้แล้วนะ กับสิ่งที่รัฐเข้ามาทำลายเองด้วยเรื่องแบบนี้ ซึ่งถ้าเราตั้งใจจริงกัน หมายความว่าเราจะแข่งขันในอาเซียนให้ได้ มันก็ต้องจัดตั้งตรงนี้ใหม่เพราะว่ามันหมายถึงความอ่อนแอของเราทั้งระบบ จัดตั้งใหม่ให้ภาคชุมชนเข้ามามีบทบาทมากขึ้นแทนการจัดการของรัฐที่ค่อนข้างด้อยประสิทธิภาพ คือใช้เงินเยอะ บุคลากรเยอะ แต่ได้งานเท่านั้นแหละ วัดประสิทธิผลไม่ได้ โครงการส่วนใหญ่จะวัดผลผลิตได้ แต่วัดผลลัพธ์ (outcome) ไม่ได้ ส่วนใหญ่

เพราะฉะนั้นข้อเสนอก็คือว่าต้องไปเพิ่มเติมส่วนเหล่านี้ ก็คือ หนึ่ง รัฐส่วนกลางเล็ก แต่ก็ไม่รู้จะทำได้แค่ไหน เพราะว่าเขาใช้เป็นอำนาจอยู่ เขาตั้งกองทุนพัฒนาสตรีขึ้นมาเขาก็ดึงมวลชนได้จำนวนหนึ่งนะ กองทุนหมู่บ้าน เขาก็สามารถที่จะสร้างกลุ่มก่อนคณะแนวทางการเมืองได้ มันก็ขัดแย้งกับสิ่งที่รัฐบาลพรรคนายอยู่ แต่พอพูดถึงรัฐชาติ คุณต้องการสร้างโครงสร้างของกลุ่มองค์กรประชาสังคมที่เข้มแข็งขึ้นมา คุณต้องให้เขาได้แสดงบทบาทต่อเนื่อง ซึ่งทางหนึ่งอย่างที่ผมบอกเมื่อสักครู่ เขาสามารถทำบทบาทได้หลายระดับเลย ที่อาจารย์บอกเป็นระดับบนไซ้ใหม่ กำหนด แต่ความหมายผมนี้มันทุกระดับเลย ระดับใช้งบประมาณเพื่อทำกิจกรรมในชุมชนเขาเอง ที่เขามีปัญหา เขาต้องการแก้ปัญหาด้วยตัวของเขาเอง ระดับที่สูงขึ้นมาเป็นเครือข่าย เป็นการจัดการข้อมูล เป็นการวางแผนที่จะเสริมหนุนกับท้องถิ่น อะไรเหล่านี้มันได้เต็มไปหมด ซึ่งมันก็มีช่องทางเกือบหมดแล้ว เท่าที่ผมตามงานมา เพียงแต่เขาจะใช้หรือไม่ใช้ ถ้าอาจารย์มีโอกาสก็อาจจะไปอีกช่องทางหนึ่งที่จะไปเสนอเขา

คุณพัฒนา ทองคำ: คำถามของอาจารย์ถามว่า โครงการความร่วมมือจะมันไปเปลี่ยนแปลงอะไรได้มากนักแค่นั้น ที่อาจารย์ก็มีอธิบายฐานล่างถูกขยับด้วยเรื่องราวพวกนี้ ถูกขยับแน่นอน ขยับภายใต้แผน ขยับภายใต้การทดลอง ขยับภายใต้การคิด ภายใต้ฐานข้อมูลตัวเองที่ตัวเองค้นพบ พยายามที่จะไปเชื่อมโยงเพื่อให้เกิดความเปลี่ยนแปลง แล้วก็ขยับในเชิงโครงสร้างข้างบน ที่จะผู้คนได้สร้างชั้นผู้คนมา แต่สร้างแล้วว่าง ถูกไหม สร้างแล้วว่าง เหมือนร่วมมือกันจริงแต่ร่วมมือภายใต้เงื่อนไข ที่อาจารย์ก็มีเขาอยู่มหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์ นายอำเภอราชิต ก็อยู่อำเภอเมือง นายอำเภอคนนั้น ผู้ว่าราชการจังหวัดคนนั้น ก็อยู่ตรงนั้น แต่ร่วมมือภายใต้เงื่อนไขที่เกิดปัจเจก ภายใต้เงื่อนไขที่เรื่องราวเหล่านี้ แต่สิ่งเหล่านี้มันได้ตกผลึกในกระบวนการคิด กระบวนการความร่วมมือต่าง ๆ เราร่วมมือตั้งแต่ นายอำเภอถาวร เป็นปลัดจังหวัด เราร่วมมือตั้งแต่ นายอำเภอหลายคนที่ยังเป็นปลัดอยู่ แต่มันตกผลึกนาน พอตกลงผลึกนานความสัมพันธ์ของแกนนำกับองค์กรรัฐมันเห็นภาพชัดเจนขึ้น

กิม ภคเมธาวิ: เรามีรูปแบบเหล่านี้ละ สหกรณ์ก็เป็นรูปแบบหนึ่งละซึ่งก็ล้มเหลวมา การรวมตัวของชาวสวนยางนี่เห็นได้ชัดเจนเลยว่ามันจะต่อตรงกับรัฐ แล้วมันใช้แบบไม่ได้สร้างองค์กรขึ้นมาเพื่อจะดูแลตัวเอง ช่วยเหลือตัวเอง มันต่อตรงกับอำนาจรัฐเลยคือจ่ายเป็นเงินลงมาเป็นรายหัวไปเลยใช้ไหมต่อกัน เพราะฉะนั้นมันก็เข้าแบบเดิมก็คือว่าเรียกร้องกัน หามวลชนข้างล่างให้ได้แล้วก็ต่อกับรัฐ แล้วก็หาตั้งคลังมาซึ่งถ้ามันเป็นอย่างนี้เราจะเจอปัญหาไม่จบอย่างนี้ และเราจะไปไกลไม่ได้ คือเราแข่งอาเซียนไม่ได้แน่นอน แข่งได้ฐาน ข้างล่างต้องข้างบนด้วย นี่เรามองในแง่ของประโยชน์ภาพรวมทั้งหมด

วสันต์ เหลืองประภัสร์: อะไรที่คุณคุณพัฒนาเองซึ่งก็สามารถถึงคนหลาย ๆ คนเข้ามา แล้วก็ลงไปตั้งกลุ่มที่มีประสานงานอะไรต่าง ๆ อย่างในพื้นที่แต่ละพื้นที่ก็จะต่างกันในการสร้างเครือข่าย อย่างนครศรีธรรมราชอาศัยอะไรในการสร้างเครือข่ายขึ้นมาในการที่จะดึงเอาคนเข้ามาทำงานร่วมกับเราได้ มาร่วมผลักดันโครงการได้อะไรอย่างนี้

คุณพัฒนา ทองคำ: นครศรีธรรมราชใหญ่มาก ถ้าตั้งศูนย์กลางอยู่ที่จังหวัดต้องใช้เวลาประมาณชั่วโมงครึ่ง ไปมูมนอนชั่วโมงครึ่ง มูมนี่ชั่วโมงครึ่ง แต่ฐานที่เราตั้งแล้วก็ค้นหาจริง ๆ ภายใต้เรื่องราวเครือข่ายยมนาเมื่อก่อนมันมีเครือข่ายยมนาอยู่ ที่ลุ่มประยงค์เป็นประธานเครือข่ายได้สร้างเรื่องราวพวกนี้ไว้ พอสร้างเรื่องราวพวกนี้ไว้คนทั้งหมดของเราก็มีฐาน มีฐานคนที่จะเชื่อมสัมพันธ์เรื่องราวพวกนี้ แล้วเวลาจัดการ เราแบ่งพื้นที่ออกเป็น 5 โซน แล้วก็พอเป็น 5 โซนก็สร้างคนเพื่อประสาน เพื่อรับผิดชอบ เพื่อจัดกระบวนการให้เกิดการเรียนรู้อะไรต่าง ๆ มากมาย แล้วให้กลุ่มคนนั้นเขามีอำนาจในการตัดสินใจ เขาก็ตัดสินใจในแต่ละเรื่องแต่ละราวมีบทบาท แล้วก็ใช้ส่วนกลาง ส่วนกลางก็คือขบวนจังหวัด สุดท้ายปัจจุบันก็กลายเป็นขบวนองค์กรชุมชนจังหวัดนครศรีธรรมราช ซึ่งทำเรื่องราวเป็นกลไกการสร้างทั้งหมด

วสันต์ เหลืองประภัสร์: วงของเรามันก็โตมาภายใต้เครือข่ายยมนา เราก็อาศัยทุนเดิมของเรา ที่ในระหว่างทางเรามีการกระแทกตัวไปสร้างเครือข่ายกลุ่มใหม่บ้างไหมครับ

คุณพัฒนา ทองคำ: ก็เป็นเครือข่ายความร่วมมือเชิงประเด็น เชิงเรื่องราว เช่น มันโตไปเป็นเครือข่ายประเด็นวิสาหกิจ เครือข่ายประเด็นการจัดการทรัพยากร เครือข่ายที่ดิน เครือข่ายที่ดินทำกิน เครือข่ายของสวัสดิการ เครือข่ายอะไรพวกนี้เติมไปในลักษณะของเครือข่ายภาคประชาชน

วสันต์ เหลืองประภัสร์: อย่างภาครัฐบ้าง องค์กรปกครองท้องถิ่น อบต. อบจ. เทศบาล ส่วนราชการจังหวัด

คุณพัฒนา ทองคำ: องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเอง ในลักษณะความสัมพันธ์ ที่จริงประเด็นพวกนี้ทำแล้วมันเกิดผลกระทบต่อทุกมุมเลยที่ไปแตะนะครับ เหมือนเรื่องราวที่เราไปทำนี้ ระบบที่เราไปทำมันต้องเชื่อมองค์กรปกครองท้องถิ่นหมดเลย

ต้องเชื่อมกับเรื่องราว ต้องเชื่อมกับนักวิชาการ ต้องเชื่อมกับองค์ความรู้ที่เข้าใจ ทั้งหมดเลย แต่ว่าโดยโจทย์ พอเชื่อมมัน ต้องคุยงบประมาณ พอคุยงบประมาณนี้หมายถึงว่ามันดีไม่พ่น อบจ. ให้มาเลย 2 ล้านในการจัดขบวนการทั้งหมด แต่ อบจ. ขอเป็นเจ้าภาพทั้งหมดอะไรอย่างนี้ มันดีไม่พ่นเรื่องนี้ เรื่องนี้ยากมากเลย เรื่องยากที่จะแกะงบประมาณแล้วโยนให้ กลุ่มองค์กรที่เราสามารถจัดการได้ รัฐเองก็เหมือนกัน จังหวัดเองก็เหมือนกัน พอติดเรื่องนี้ ติดเลย ผลักกลับหมดเลย

กิม ภคเมธาวิ: คือรูปแบบนี้ต้องออกแบบว่าอำนาจอยู่ตรงไหนบ้าง ซึ่งตอนนี้ของรัฐไทยมันก็อำนาจส่วนกลาง อำนาจภูมิภาค อำนาจท้องถิ่น ซึ่งอำนาจนี้ก็หมายถึงว่าทั้งภารกิจคือบทบาทหน้าที่เขา แล้วถึงงบประมาณที่เขาถืออยู่ในมือ ที่เราพูดกันของนครศรีธรรมราช ผมวิเคราะห์ว่านะ กลุ่มองค์กรที่เรารวมตัวกันเรายังอยู่ในกรอบของหน่วยงานที่ผลึกเราอยู่

คุณพัฒน ทองคำ: ผลักในเรื่องของทุน

กิม ภคเมธาวิ: โดยเฉพาะตอนนี้ก็มี พอช.

คุณพัฒน ทองคำ: พอช. สสส.

กิม ภคเมธาวิ: ซึ่งเขาจะมีการบังคับไว้ว่าเราต้องไปดึงบท้องถื่นมา ทำให้เราเวลาเดินเราต้องไปตัวนี้ด้วยตลอด ถ้ารูปแบบนี้เปลี่ยนอย่างนี้อาจจะว่า แทนที่จะมีท้องถิ่น มีส่วนกลาง ส่วนภูมิภาค มีช่องหนึ่งเป็นจำเหมายให้ประชาชน เราจะไม่แคร์ ถ้ามันทำช่องนี้ขึ้นมานะ คุณต้องไปขอ อบจ. ขอ อบต.ต่อไป ทำให้เราต้องกลับไปช่องเดิมของอำนาจ อบต. อบจ. ซึ่งเราจะไม่ไปได้ไม่ไกลเพราะเราไม่สามารถต่อตัวเรา พอถึงท้องถิ่นปุ๊บมันจะแข่งกันเรื่องการเมืองอีก มันมีความซับซ้อนตรงนั้นอีก อำนาจซ้อนอีก เขาไม่ให้เราถ้าเป็นคนละฝ่าย

คุณพัฒน ทองคำ: คนเปลี่ยน อำนาจเปลี่ยน ความสัมพันธ์เปลี่ยน เปลี่ยนหมดเลยนะ

กิม ภคเมธาวิ: ถ้ามันเปิดช่องใหม่เลยอย่างที่ว่านี้ เปิดช่องใหม่เลยคือภาคประชาชนรวมตัวกัน คุณอยากทำของคุณเอง คุณอยากจะทำปัญหาของสังคมคุณเอง รัฐยินดีให้คุณ ถ้าคุณมีผลงานนะ คุณแก้ปัญหาได้ดีคุณก็ทำต่อเนื่องได้เลย อาจจะ เป็นภาชีในรูปแบบหนึ่ง ซึ่งตรงนี้นั้นก็มีอยู่นั้นแหละคือ สสส. แต่ว่ามันก็ยังมียอำนาจที่ส่วนกลาง และมันก็จะกลายเป็นเลือกปฏิบัติ โดยธรรมชาติของกองทุนที่ใหญ่อย่างนั้น แต่ถ้าเราทำให้มันสามารถที่จะครอบคลุมทุกจังหวัด แล้วนับตามจำนวนประชากรอย่างที่ผมพูดถึงเมื่อสักครู่ มันจะบอกถึงกลไกของความเท่าเทียม ของความเสมอภาค ของทุกจังหวัด แล้วหน่วยองค์กรต่าง ๆ ในจังหวัดนั้นก็เข้าถึงได้ อย่างนี้อำนาจใหม่ก็จะเกิดขึ้น

วสันต์ เหลืองประภัสร์: ที่อาจารย์เล่า ตัวแบบนี้มันอยู่ในงานวิจัยที่อาจารย์พูดถึงของนครศรีธรรมราช

กิม ภคเมธาวิ: ใช่ ไม่ใช่ของภาคประชาสังคมนะ ชุดใหม่ที่ผมทำกับอาจารย์สีลาภรณ์ ชื่อยุทธศาสตร์การพัฒนาสังคม ขับเคลื่อนการพัฒนาสังคม ประมาณนี้

วสันต์ เหลืองประภัสร์: ก็คือที่เป็นห่วงก็คือว่า อย่างตอนนี้มันก็มีการเกาะเกี่ยวกันมาได้ขณะหนึ่ง ที่เป็นห่วงก็คือถ้าวันหนึ่ง บทบาทที่เป็นแหล่งทุนมันหมด พอช. สกว. ไป จะช่วยอย่างไรกันต่อ หรือว่ามันจะค่อย ๆ สลายไปเองโดยธรรมชาติ

คุณพัฒนา ทองคำ: ปกติพวกเราเกาะตัวกัน รุ่นนี้มีความสำคัญไม่ใช่ไม่มีความสำคัญเลย แต่ตอนนี้ใช้ในแหล่งทุนนี้น้อยมาก แต่ว่าก็มีความสำคัญในกระบวนการทั้งหมด วันหนึ่งถ้าทุนพวกนี้หายไป ชุมชน กระบวนการพวกนี้ก็ยังคงอยู่ เพราะมันมีทุนที่บางมาก ถ้าเป็นองค์กรนี้จะอยู่ไม่ได้เลย ปีหนึ่งใช้ทุนแค่ไม่กี่แสนบาท มันใช้ไม่ได้เลย เพราะองค์กรพวกนี้มันรวมตัวกันอยู่เป็นกระบวนการอยู่แล้ว ไม่มีผลมาก

จรรยา กิมพาร์: ไม่มีผล มันเคลื่อนอยู่แล้วค่ะ

วสันต์ เหลืองประภัสร์: ถ้าในระดับอย่างเช่นพวกกลุ่มกองทุนสวนยาง กลุ่มอมทรัพย์ กลุ่มอะไรพวกนี้เขาคงไม่มีปัญหา

คุณพัฒนา ทองคำ: มันเป็นปัจเจก แต่ที่สำคัญคือมันเป็นปัจเจก เป็นจุดไป ถูกไหม จากการรวมตัวอยู่ที่หลากหลาย กลางก็มีทุนมาช่วยอยู่ แล้วพอทุนตรงนี้จึงไปมันก็ปัจเจกในเชิงปฏิบัติการของเขา มันมีอยู่แล้ว มันสามารถหล่อเลี้ยงของเขาอยู่แล้ว

วสันต์ เหลืองประภัสร์: คำถามผมที่เป็นห่วงคืออย่างกลุ่มที่เขาทำงานเฉพาะที่ เฉพาะประเด็นของเขามันคงไม่น่าจะมีผลกระทบอะไร

คุณพัฒนา ทองคำ: ไม่มีผลกระทบ

จรรยา กิมพาร์: ค่ะ ไม่มี

วสันต์ เหลืองประภัสร์: คนที่อยู่ตรงกลางซึ่งเป็นผู้ประสานงานอย่างกลุ่มที่เป็นอย่างไร จะเกิดอะไรขึ้น

คุณพัฒนา ทองคำ: ส่วนใหญ่เราก็อยู่ในเชิงประเด็นหมดนะ ก็ย้อนกลับไปอดีต มันจะเวียนกลับมาในเชิงประเด็นหมด เรื่องราวเหล่านี้มันอยู่ในเชิงประเด็น เพียงแต่เรื่องราวเมื่อเกิดขึ้นเป็นเรื่องใหญ่ก็มีกระบวนการในการเชื่อมโยง เชื่อมร้อยมากขึ้นเท่านั้นเอง

แต่สิ่งที่สำคัญนะที่พวกเราใช้เวลาในการตกผลึกองค์ความรู้ตรงนี้สำคัญมาก สกว. เป็นตัวช่วยตกผลึกองค์ความรู้ตรงนี้มาก ถามว่าต่อไป สกว. อาจจะไม่มีทุน แต่ว่าองค์ความรู้พวกนี้มันติดอยู่ในระบบ ระบบของผู้คนในการเชื่อมโยงสัมพันธ์ ทุนมันก็สำคัญ แต่วามันก็ไม่สำคัญถึงที่สุด

วสันต์ เหลืองประภัสร์: จริง ๆ ถ้าเทียบไปหลายจังหวัดผมว่าของนครศรีธรรมราชใช้เงินไม่เยอะใช้ไหม บทบาทของเงิน สกว. ไม่ได้เยอะอะไร

คุณพัฒนา ทองคำ: ไม่เยอะ บทบาทในเรื่องราวที่เครือข่ายเขาขับเคลื่อนกันมากกว่า ไม่ได้เอาเงินเป็นที่ตั้งทีเดียว แต่ว่าไม่ได้หมายความว่าไม่สำคัญ แต่ไม่ได้เอาที่ตั้งทีเดียว เพราะฐานมันใหญ่มาก 23 อำเภอ 1,551 หมู่บ้าน เยอะมาก 188 ท้องถิ่น แล้วแต่ละคนนี่มีความคิดเฉพาะ ต้องหลอมรวม คืออย่างอาจารย์สีลาภรณ์บอก นครศรีธรรมราชมันเป็นไม้แครงแต่ละต้น อย่าเอามามัดรวมกัน

จรรยา กิมพาร์: ถามว่าในการที่เราอยู่ด้วยกันทำอะไร ที่ที่อ้อยบอกคือเรามีความเป็นพี่เป็นน้อง เงินไม่มี เราก็ไม่ค่อยจะสนใจเท่าไร คือความเป็นพี่เป็นน้องมันยาวนาน

คุณพัฒน ทองคำ: มันตกผลึกทางความคิดมานาน มันอาศัยความสัมพันธ์ เหมือนถ้าอ้อยบอกมานี้ก็ต้องมา คือมันมีความสัมพันธ์ มีความเชื่อมโยงสัมพันธ์

จรรยา กิมพาร์: ก็เหมือนพื้ออ้อยบอกพระสุวรรณ พระสุวรรณบอก ไม่ว่างก็ต้องว่าง อย่างอาจารย์กิมที่จริงแก่จะกลับแล้วแต่ว่าพื้ออ้อยโทรมาบอก มีความเป็นพี่เป็นน้อง มันช่วยเหลือกัน ทำไมอาจารย์สืลาภณ์ถึงว่าพื้ออ้อยก้าวกระโดด พี่เป็นชาวนา ทำไมพี่ถึงมาทำงาน จริง ๆ พื้ออ้อยมาช่วยนะ ตรงนี้ไม่ได้เป็นผู้ประสานเลย แต่ว่าทำไม เพราะพี่ช่วย เพราะพี่คนพัฒนคือเราช่วยเหลือกันอยู่ตลอด

คุณพัฒน ทองคำ: นัดนายอำเภอราชิตเขาไปที่สวนเลย มาที่สวนเลย

จรรยา กิมพาร์: คืออย่างนายอำเภอนี้โทรศัพท์หา ว่างหรือไม่ว่างก็ต้องว่าง คือเราขอร้อง

คุณพัฒน ทองคำ: คือกระบวนการมันตกผลึก พูดย่าง ๆ ก็คือมันใช้เวลานานในการตกผลึก เรื่องราวพวกนี้ โครงการพวกนี้มันเรื่องราวมันได้ช่วยเหลือกัน

วสันต์ เหลืองประภัสร์: ก็หมายความว่าผูกสัมพันธ์กันมายาวนาน

คุณพัฒน ทองคำ และจรรยา กิมพาร์: ผูกสัมพันธ์กันมายาวนาน

วสันต์ เหลืองประภัสร์: ขอบคุนมากครับ

ชื่อ-นามสกุล	นางวาสนา ดั่งญ
ตำแหน่ง	เจ้าพนักงานปกครองชำนาญการ ที่ทำการปกครองจังหวัดนครศรีธรรมราช
สถานที่สัมภาษณ์	ศาลากลางจังหวัดนครศรีธรรมราช
วันสัมภาษณ์	9 ตุลาคม พ.ศ. 2556

วสันต์ เหลืองประภัสร์: เราสนใจโครงการที่ทำงานกับสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) เป็นหลัก แต่จริง ๆ เราสนใจในภาพรวมด้วย ภาคประชาสังคม กลไกองค์กรชุมชนทั้งหลาย บทบาทรัฐในนครศรีธรรมราชมันทำงานร่วมกันอย่างไร มีที่มาที่ไปอย่างไร เข้าใจว่าตอนที่ สกว. ทำก็เริ่มทำบัญชีครัวเรือนก่อนแล้วก็ขยับมาเป็นโครงการความร่วมมือฯ ที่นี้ถ้าเทียบกับหลายจังหวัด เราก็เห็นว่านครศรีธรรมราชค่อนข้างทำงานได้ดี เราก็อยากจะรู้ว่ามันมีเหตุผลกลใดถึงทำงานร่วมกันได้อยู่พอสมควร แล้วก็ในอนาคตถ้ามันจะพัฒนาให้มันมีความยั่งยืนจะทำอย่างไร หรือเป็นต้นแบบให้กับจังหวัดอื่นได้ อย่างไรบ้าง เราก็เลยอยากเข้าใจครับว่าเป็นยังอย่างไร เรื่อยถามปลัดก่อนเลยนะครับว่า ทำอื้ทำไหนถึงมาทำโครงการพวกนี้ได้ ปกติส่วนราชการเราก็มีงานประจำอยู่แล้วเนาะ งานในภาระหน้าที่เราก็มีเยอะ แต่ว่าอันนี้มันเหมือนกับว่ามันเป็นงานนอก ทำไม

วาสนา ดั่งญ: ที่จริงแล้วก็คิดว่าน่าจะเป็นคนใหม่ของนครศรีธรรมราชไม่ถึง 10 ปี พี่เป็นปลัดอำเภอก็ย้ายมาจาก งบ ปันง ยะลา เมื่อปี 2547 คืออาจจะแตกต่างจากท่านอื่น ๆ ที่ไปสัมภาษณ์มา ต่างจากครูจางเพราะว่าท่านอยู่มานานแล้ว พี่

ก็จะเข้ามาในช่วงที่ว่าเริ่มเรื่องแผนชุมชนพอดี ปี 2547 พี่ก็ย้ายมานครศรีธรรมราช เป็นปลัดอำเภอท่าศาลา พอถึงช่วงนั้น ท่านวิชม เป็นผู้ว่าราชการจังหวัด ปี 2547 มันเป็นปีงบประมาณ 2548 แล้วนะ ก็ในช่วงที่ท่านวิชมเริ่มจับมือกับลุงประยงค์พอดี พี่ก็มาประจวบเหมาะๆกับที่ท่านผู้ว่าราชการจังหวัดจับมือกับลุงประยงค์ทำเรื่องแผนชุมชนพอดี แต่ที่ในช่วงปีพี่อยู่ท่าศาลานี้พี่ก็จะเป็นผู้ปฏิบัติก็คือรับนโยบายเฉพาะพื้นที่ ซึ่งภารกิจโดยตรงก็รับผิดชอบงานสำนักงาน คืองานนโยบายและแผนอยู่แล้ว ก็จะเป็นคนรับผิดชอบงานเรื่องทำแผนชุมชน ซึ่งช่วงนั้นก็ทำแผนชุมชนรุ่นแรกใช้ไหมคะ เริ่มนำร่อง 400 หมู่บ้านคะ ก็ทำแผนชุมชนอยู่ท่าศาลา ซึ่งในจังหวัด ท่านจำจังหวัดตอนนั้นก็ท่านถาวร คงแก้ว เมื่อดูจาก 23 อำเภอแล้วก็ผลงานที่ว่าที่จังหวัดลงไปขับเคลื่อน ท่านวิชมร่วมกับเครือข่ายของลุงประยงค์ลงไปขับเคลื่อน แล้วก็พี่เป็นคนสานต่อกับพื้นที่ ก็ดูจากผลงานของทุกอำเภอแล้วก็คิดว่าน่าจะโดนใจของท่านจำนะคะ ก็เลยย้ายพี่ขึ้นมาเป็นคนขับเคลื่อน ในปกครองจังหวัดก็จะไม่มีคนที่ทำงานเรื่องแผน ท่านก็ย้ายพี่จากท่าศาลาขึ้นมาอยู่ประจำจังหวัดเพื่อที่จะช่วยท่านจำจังหวัดและท่านผู้ว่าราชการจังหวัดในการขับเคลื่อนขบวนการแผนชุมชน นี่เป็นเหตุผลดั้งเดิมที่ทำให้พี่เข้าร่วมกระบวนการนี้ใช้ไหมคะ

หลังจากนั้นมันก็เป็นกระบวนการต่อเนื่องของชุมชนอินทรีย์ของท่านวิชม อันนี้ไม่ต้องอธิบายใช้ไหมคะ คือ 2548-2550 ท่านวิชมก็ทำเรื่องแผนชุมชนและชุมชนอินทรีย์ที่ร่วมกับลุงประยงค์ ซึ่งในที่นี้ของลุงประยงค์เราก็เรียกว่าเครือข่ายยมนา ก็คือทีมงานขบวนการภาคประชาชนที่มาขับเคลื่อนเรื่องโครงการความร่วมมือฯ คิดว่าน่าจะเป็นฐานของชุมชนอินทรีย์เพราะสิ้นปี 2550 เราทำเสร็จ โครงการความร่วมมือฯก็มาต่อยอด มาจากฐานชุมชนอินทรีย์หรือว่ากระบวนการแผนที่ท่านผู้ว่าราชการจังหวัด นายวิชม กับลุงประยงค์ก็มาต่อยอดโครงการความร่วมมือฯ ซึ่งก็เป็นภารกิจ คิดว่าเหตุผลหลัก ๆ ที่พี่เข้ามาได้ก็เป็นคำสั่งที่ถูกต้อง เรื่องแรกเลย ถ้าไม่ใช่โดยเจ้านายสั่งก็คงจะไม่มีโอกาส พุดง่าย ๆ คือสร้างโอกาสให้พี่ก่อน โดยการที่พี่ได้รับมอบหมายตามคำสั่งของผู้บังคับบัญชาโดยตรง ประเด็นแรกนะคะ หลังจากเสร็จภารกิจของเรื่องแผนแล้ว พอเป็นโครงการความร่วมมือฯ เหตุผลที่พี่คิดว่า สกว. ซึ่งทำงานกับภาคประชาสังคม ประชาชน เป็นแกนหลักในการขับเคลื่อน ที่เขาเลือกปกครองนะ ทำไมเขาไม่เลือก กศน. (สำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย) หรือว่าสำนักงานจังหวัด หรือว่าใครที่อยู่บนนี้ พี่คิดว่าส่วนที่สองที่พี่ได้เข้าโครงการความร่วมมือฯต่อก็เพราะว่าความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับภาคประชาชน กับภาคีเครือข่ายที่ว่าเราทำงานร่วมกันในระยะแรกด้วย

วสันต์ เหลืองประภัสร์: เคยทำงานมา

วาสนา ด้วงจุย: ใช่ค่ะ ก็คิดว่าใกล้ชิดมากกับทีมงานภาคประชาชน ทำให้เป็นเหตุผลหนึ่งที่ว่าโครงการความร่วมมือฯมาตั้งหน่วยงานในการประสานงานอยู่ที่ปกครองจังหวัด ซึ่งมีปกครอง มีพี่เป็นผู้ช่วยเลขานุการ เป็นคนแบบว่าตั้งเรื่อง ในการตั้งคำสั่ง จัดกลไกอะไรต่าง ๆ ช่วงนั้นก็ผ่านปกครอง

วสันต์ เหลืองประภัสร์: ตอนนั้นใครเป็นเลขานุการ

วาสนา ด้วงจุย: ท่านจำจังหวัด จำโครงสร้างลำดับไม่ได้ ก็คือตอนกลไกความร่วมมือฯ มันจะมีคณะทำงานระดับจังหวัด ท่านจำจังหวัดเป็นเลขานุการร่วม เพราะว่าจะมีเลขานุการร่วมกับภาคประชาชนของ สกว. อะไรด้วย

วสันต์ เหลืองประภัสร์: ผมก็แปลกใจจะทำไม่มายู่ปกครอง มายู่กับจำจังหวัด มายู่กับพี่วาสนา

วาสนา ด้วงจุย: คือพี่ว่าที่เป็นเหตุผล คือมาจากความสัมพันธ์ใกล้ชิดที่มาจากระยะที่ 1 เพราะว่าไม่ว่าพี่สง่า พี่คนพัฒนา พี่บุญโชค คือเครือข่ายเดิมทั้งนั้นที่เป็นขบวนการภาคประชาชนอยู่ ก็คือเรามาจากฐานทำงานเรื่องแผนชุมชน เรื่องชุมชนอินทรีย์ตั้งแต่ปี 2548-2550 อยู่แล้ว ก็เลยมาตั้งที่นี่ แล้วก็ท่านผู้ว่าราชการจังหวัดก็มอบหมายให้สนับสนุนงบประมาณด้วย 3 ล้านบาท ที่ร่วมกับ สกว. ในโครงการความร่วมมือฯ ระยะที่ 1 ก็ให้เบิกจ่ายผ่านปกครอง ก็เป็นการร่วมมือที่ว่าทั้งเงิน ทั้ง

คน ในระยะที่ 1 ค่ะ แต่พอระยะที่ 2 ท่านผู้ว่าราชการจังหวัดเกษียณ ถึงแม้ว่าท่านภาณุจะสานนโยบายต่อแต่ก็ไม่ได้เข้มข้นเหมือนเดิม เรื่องเงินก็ไม่ได้สนับสนุน และความใกล้ชิดในการพบปะกันในเวทีก็น้อยลง ส่วนหนึ่งคิดว่าความชื่นชมกับแนวคิดของท่านวิชมด้วยนะคะที่ว่าบางครั้งถึงแม้ว่าเราได้รับมอบหมายโดยตรง ลายลักษณ์อักษร ถ้าเกิดว่าคนทำไม่มีอะไรนะ ไม่มีใจ ชื่นชมด้านนี้ ก็ทำไปตามหน้าที่ค่ะ

วสันต์ เหลืองประภัสร์: นอกจากปกครองใช้ไหมครับ จ้างจังหวัด พี่วาสนา มีส่วนอื่นที่เข้ามาเกี่ยวข้องค่อนข้างมาก แล้วต่อเนื่อง

วาสนา ด้วงจุย: ก็ต่อเนื่อง ถ้าโครงการความร่วมมือที่ส่วนราชการ ภาครัฐที่ใกล้ชิดกับขบวนการภาคประชาชนมากที่สุด คิดว่าน่าจะเป็น กศน. เกษตรฯ

วสันต์ เหลืองประภัสร์: แล้วพัฒนาชุมชน

วาสนา ด้วงจุย: พัฒนาชุมชน พี่ก็ไม่กล้าจะให้ความเห็นนะ คือเขาทำงานกับชุมชนอยู่แล้ว แต่ว่าบางครั้งเขาอาจจะเน้นเนื้องานของเขาเยอะ มากไปก็ได้ค่ะ คือเขามุ่งภารกิจของเขาโดยตรงมาก ถ้าฟังเสียงสะท้อนจากขบวนการภาคประชาชน

วสันต์ เหลืองประภัสร์: พี่วาสนาก็ทำตั้งแต่ต้นจนมาถึงปัจจุบัน คำถามคือ มีอะไรที่ทำให้เราอยู่ เพราะว่ามันก็ไม่ใช่งานหลักของเราโดยภารกิจหน้าที่เหมือนกับท่านอื่น ๆ ที่เขาก็ต้องมีงานประจำอะไรต่าง ๆ ของพี่ก็มีงานอีกอันหนึ่ง ก็คืองานเสริม งานฝาก งานแถม ทำไม่ถึงอยู่มายาวปัจจุบันได้

วาสนา ด้วงจุย: ในส่วนที่ว่าขับเคลื่อนจนถึงปัจจุบัน พี่ว่ามันก็เปลี่ยนชื่อไปแล้วนะ คือมันเปลี่ยนชื่อไปตามสมัยรัฐบาล คือวิสัยทัศน์นครศรีธรรมราชมันยังห้อยท้ายว่าชุมชนเข้มแข็งอยู่ “นครแห่งการเรียนรู้ เกษตรท่องเที่ยว น่ายุ ชุมชนเข้มแข็ง” คือตั้งแต่ตอนนั้น แม้ว่าจะเปลี่ยนวิสัยทัศน์ของนครศรีธรรมราชไป ตั้งแต่ท่านวิชม ลงท้ายด้วยยั่งยืนนะเมื่อก่อน มันห้อยท้ายอยู่ด้วยชุมชนเข้มแข็ง แต่ว่า ณ ตอนนั้นมันเคลื่อนไปโดย ภารกิจ คือมันหมายความว่า มันไม่ได้บูรณาการลงไปพร้อมกันเหมือนเมื่อก่อนแล้ว การสร้างชุมชนเข้มแข็งพวกเกษตรอาจจะไปทำเรื่องนี้ พัฒนาชุมชนไปทำเรื่อง OTOP ก็คือรวมแล้วมันไปเป็นส่วน ๆ แล้ว แต่ว่า ณ ตอนนี้เป็นต่างฝ่ายต่างลงไป

ที่อยู่ถึงปัจจุบันนี้ที่ว่าเป็นโครงการความร่วมมือฯ ระยะที่ 1 แรกใช้ไหมคะ ระยะที่ 1 ก็คือทำเรื่องบัญชีรับจ่ายครัวเรือน แผนชุมชน แผนตำบล พอระยะที่ 2 เขาเลือกมาทำเป็นสารสนเทศแล้ว สารสนเทศตำบล และก็เลือกบางพื้นที่พื้นที่ที่ว่าย่อยได้แล้ว ที่นี้ ณ ปัจจุบันมันก็สามารถสร้างฐานได้ในระดับหนึ่ง แต่ ณ ปัจจุบันที่พี่ยังอยู่ต่อ ที่จริงแล้วไม่ได้ลงไปเล่นกับขบวนเหมือนเมื่อก่อนแล้วนะคะ แต่ว่ามันถูกเรียกเรื่องกลไกความร่วมมือ ซึ่งเราใช้หัวใจหลักก็คือความร่วมมือค่ะ ในส่วนของปกครองมันถูกเรียกชื่อใหม่ ระดับพื้นที่ที่เคยเรียกว่า “คุณกิจ” ตาม KM (Knowledge Management) หลักการจัดการความรู้ คณะผู้นำซึ่งมีทั้งผู้นำธรรมชาติ ผู้นำทางการ ราษฎรชาวบ้านอะไรต่าง ๆ ในส่วนของปกครองมันถูกเรียกโดยชื่อใหม่ก็คือคณะกรรมการหมู่บ้าน เพราะฉะนั้นมันจะถูกฝากฝังตัวอยู่ในภารกิจของปกครองไปเลยคะ เพราะฉะนั้นตอนนี้ถึงว่าพี่ยังอยู่ ยังทำร่วมกันก็คือทำในนามภารกิจก็ด้วย

วสันต์ เหลืองประภัสร์: ภารกิจก็ทำกันอยู่

วาสนา ด้วงจุย: ใช่ ก็คือมันถูกปรับเป็นชื่อว่าคณะกรรมการหมู่บ้าน มีกฎหมายรองรับ แล้วก็รองรับให้ด้วยอำนาจหน้าที่ว่าต้องขับเคลื่อนขบวนการแผนชุมชน คือภาระหน้าที่ของคณะกรรมการหมู่บ้าน เป็นองค์กรหลักตามกฎหมายที่ต้องทำแผน

แผนพัฒนาหมู่บ้านหรือว่าแผนชุมชน ต้องทำทุกปี แล้วก็กำหนดโครงสร้างให้คณะกรรมการหมู่บ้านมีผู้นำทุกภาคส่วนในหมู่บ้าน ก็คือสร้างการมีส่วนร่วมความร่วมมือ ซึ่งทำให้เราต้องทำเรื่องนี้ต่อ และก็ยังทำอยู่กับภาคส่วนภาคีต่าง ๆ ต่อค่ะ

วสันต์ เหลืองประภัสร์: ที่นี้ขอย้อนนิดหนึ่ง เพราะว่าพี่ที่อยู่ตรงปกครองก็จะเห็นภาพค่อนข้างเยอะ เริ่มจากผู้ว่าราชการจังหวัด นายวิชม ทองสงค์ เริ่มทำแผนชุมชนมาต่อเนื่องจนถึงปัจจุบัน คำถามหนึ่งคือว่า แผนนี้มันถูกส่วนราชการหยิบเอาไปใช้ ไปทำจริงบ้างไหม เอาไปทำโครงการอีกโครงการหนึ่ง เพราะเวลาชาวบ้านคิดแผนออกมาเขาก็อยากมีกิจกรรมนี้ ๆ แก้ปัญหา ที่นี้พวกงานเหล่านี้มันถูกส่วนราชการซึ่งมีงบประมาณ หยิบเอาไปทำจริงบ้างไหม

วาสนา ดั่งจอย: พี่ว่าปัญหามันยังมีน้อยนะ แต่ว่ามันไม่ใช่ความผิดของส่วนราชการด้วย เรื่องแผนชุมชนนี้ทำมานานมาก ตั้งแต่ปี 2548 ปัญหาหลักเลยก็คือที่เราบอกว่าเราพยายามขับเคลื่อนให้แผนชุมชนก็คือคิดเอง ทำเอง หลัก ๆ ก็คือคิดเอง ทำเอง แต่ว่าคิดเอง ทำเองนั้นมันยังไม่เกิดขึ้นจริงตั้งแต่ตอนส่งเสริมให้ทำ ก็คือคนในพื้นที่ยังไม่มีความรู้เหมือนพี่ว่า แผนพัฒนาจังหวัดที่เราจะทำได้เราต้องจ้างระดับ ดร. มาวิเคราะห์ SWOT เลย ถึงที่นี้พี่เลี้ยงในการลงไปขับเคลื่อนแผนจริง ๆ แล้ว การทำแผนที่บอกว่าทำบัญชีครัวเรือน ทำอะไร วิเคราะห์อะไรมาที่จริงแล้วมันยังไม่ชัด คือตัวแผนเอง ไม่ใช่ว่าส่วนราชการหยิบมาใช้ไม่ได้ ปัญหาความต้องการของชาวบ้านที่จริงมันก็ยังไม่ชัด ถึงในสิ่งที่คิดว่าคิดเอง ทำเองแม้แต่เรื่องง่าย ๆ เหมือนว่ามองว่าสิ่งที่ควรทำในรอบ 1 ปี หรืออะไรที่แก้ปัญหาที่เขาทำได้เอง ซึ่งก็ทำกันไปโดยบางครั้งก็ไม่ได้อยู่ในแผนอะไรแบบนี้

ส่วนที่ว่าตัวแผนชุมชนมันยังไม่ชัด และปัญหาที่หยิบมาใช้ไม่ได้ก็คือมันเป็นความต้องการแบบกว้าง ๆ เคยเห็นแผนไหมคะ อย่างเช่น สินค้าเกษตรราคาตกต่ำ วิธีการแก้ ชาวบ้านคิดเองไม่ออกในตัวโครงการนะ มันเป็นแค่ความต้องการซึ่งพอเวลาเข้าแผนพัฒนาจังหวัด เวลาเข้าแผนอะไรนี้ มันไม่รู้จะทำโครงการอะไร เหมือนว่าภัยแล้งหรือน้ำท่วม หรือว่าถนนแม้แต่สักสาย มันขาดความพร้อมในตัวโครงการ นึกออกไหม เหมือนเวลาจะทำเนี่ย ทำตามแผนพัฒนาจังหวัดอยู่ตอนนี้จังหวัดเพิ่งทำประชุมเชิงปฏิบัติการ (workshop) แผนพัฒนาจังหวัดไป ต่อให้รู้ปัญหาความต้องการของชาวบ้านคือเรื่องนี้ แต่ว่าบางครั้งมันขาดการสำรวจความพร้อม ออกแบบโดยทางวิชาการที่ถูกต้อง มันก็ไม่สามารถจะหยิบมาเข้าแผนได้นะ โครงการที่เข้าแผนได้คือ โครงการที่มีความพร้อมในรูปแบบรายการ รายละเอียดหมดทุกอย่างแล้ว แต่ที่นี้แผนชุมชนจริง ๆ มันยังไม่ใช่แผนที่นำไปปฏิบัติได้ มันแค่เป็นการรวบรวมปัญหาความต้องการแบบกว้าง ๆ แค่นั้นเอง พี่ว่าคุณภาพของแผนยังไม่ถึงขั้นที่เราทำ ๆ อยู่ไม่ว่า สกว. หรือว่าใคร ที่บอกว่าถูกหยิบมาใช้บ้างไหม

วสันต์ เหลืองประภัสร์: แล้วตอนที่ทำบัญชีครัวเรือนของนครศรีธรรมราชมันได้ข้อมูลเยอะไหมครับ เพราะว่าผมเข้าใจว่าอย่างบางที่ ที่ตอนหลังมันพัฒนามาเป็นแผนแล้วก็ไปแก้ปัญหาได้ มาจากทำบัญชีครัวเรือน จากบัญชีครัวเรือนมันพัฒนามากลายเป็นแผนชุมชน เพราะว่ามันมี ผมเข้าใจว่าที่พิษณุโลกมันมีปัญหาระยะเดียว ก็แก้ปัญหาเรื่องเดียว เรื่องราคาข้าวโพด มันก็มีข้อมูล ของนครศรีธรรมราชตอนเก็บมันได้ข้อมูลอะไรไหมที่มันน่าสนใจ แล้วก็เอามาใช้ประกอบในการทำแผนหรือว่าเป็นประโยชน์กับส่วนราชการอะไรอย่างนี้

วาสนา ดั่งจอย: อันนี้พี่ไม่มีข้อมูล บอกตรง ๆ ว่า พอตอนหลังเหมือนโครงการความร่วมมือฯ ระยะที่ 2 แยกเป็นประเด็นใช้ไหมพี่อ้อ

จรรยา กิมพาร์: แยกเป็นประเด็น

วาสนา ดวงจุญ: แยกเป็นประเด็นแล้ว ระยะที่ 2 ไม่ได้เกาะติดเลยว่าสรุปสุดท้ายมันนำสู่ความสำเร็จที่เป็นรูปธรรมอะไรบ้าง ค่ะ เหมือนแผนชีวิตครัวเรือนของเราเนี่ยตามระยะที่ 1 ก็รู้สึกว่าจะไม่สำเร็จ ภาพมันจะออกไปอย่างไรไม่รู้เนาะ ในข้อเท็จจริงมันก็จะสำเร็จอยู่บ้างที่เป็นต้นแบบ

จรรยา กิมพาร์: มันก็มีที่สำเร็จ ที่เป็นต้นแบบ เหมือนกับที่พี่อ้อยบอกว่า ที่นาเสนอก็คจะมีการแย้ง อย่างที่พี่อ้อยแย้ง อาจารย์สีลาภรณ์ ว่าบัญชีครัวเรือนมันจะสำเร็จได้เราต้องมีความรู้สึกที่มาจากข้างใน มาจากใจเราก่อนว่าเราอยากจะทำ ไม่ใช่คุณเอาบัญชีไปให้เขาแล้วจต ๆ ว่าต้องเท่านั้นเท่านี้ แล้วก็เอามาส่ง

วสันต์ เหลืองประภัสร์: คือผมก็เห็นว่า ไม่ใช่ทุกจังหวัดนะครับที่จะต้องเก็บบัญชีครัวเรือนสำเร็จ

จรรยา กิมพาร์: ใช่ แต่ว่าของนครศรีธรรมราชก็สำเร็จที่เป็นต้นแบบอยู่ ที่ว่าทำจริง ๆ ปกติเรามีข้อมูลที่จะให้หน่วยงานราชการ แต่ตอนนี้เขาปรับเปลี่ยนก็ต้องอยู่ที่พื้นที่ แล้วก็จะมีอีกชุดหนึ่งที่ศูนย์ประสานงาน ที่จะเก็บเอาไว้ แต่อย่างเฟสแรกของพี่อ้อยก็จะเก็บข้อมูล ที่นาราย พอเราเก็บข้อมูลแล้วมันก็ขยายผล ตอนนั้นก็ได้ประโยชน์เยอะค่ะ

วาสนา ดวงจุญ: พี่ว่า ณ ปัจจุบันนี้ เหมือนได้รับการประสานจากพี่อ้อยก็ยังว่าโอเค เพราะมันเป็นของเดิมตอนนั้น เข้มขันจริง แต่ ณ ปัจจุบันนั้นมันไปตามวาระของผู้บริหาร แล้วพี่ว่านครศรีธรรมราชตอนนี้ มันถอยหลังนะ คือความสัมพันธ์ระหว่างขบวนการประชาชนกับระดับจังหวัดตอนนี้มันไม่ มันเป็นความเด่นส่วนบุคคลไปแล้ว เราก็ไม่รู้ ไม่ได้สัมผัสใกล้ชิด แต่ส่วนของขบวนการประชาชนนี้ก็รู้สึกว่าเขาก็มีผู้นำที่กว้างไปคนละทางเหมือนกัน ใครขับเคลื่อนเรื่องสวัสดิการ เรื่องไหน ก็คือวิ่งไปคนละทาง อย่างเรื่องงานแผน งานไร่ที่พี่สง่าก็ยังอยู่ แต่ว่าความสัมพันธ์ที่เป็นทั้งขบวนการแล้วก็มาสัมพันธ์กับจังหวัด ตอนนี้อาจจะห่าง ๆ ไป เพราะฉะนั้นถ้าจะเคลื่อนเรื่องนี้ จากหน่วยไหนก็แล้วแต่ สมมติ สกว. พี่ว่าอย่างไรก็แล้วแต่ ความเป็นทางการยังต้องใช้อยู่ ถ้าเมื่อไรที่ไม่มีความสัมพันธ์อย่างเป็นทางการค่ะ ก็ไปสร้างความสัมพันธ์อย่างไม่เป็นทางการยาก คือผู้นำอย่างเป็นทางการนี่อย่างไรก็ต้องทำอย่างเป็นทางการ ถ้าจะเคลื่อนต้องทำอย่างเป็นทางการ คือทางการนี้ตั้งแต่ผู้ว่าราชการจังหวัดซึ่งเล่นด้วย อย่างไรก็แล้วแต่ เล่นหรือไม่เล่นแล้วแต่ ไปนายอำเภอ ถึงทางการระดับกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ถึงทางการระดับกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน เพราะฉะนั้นต้องติดต่ออย่างเป็นทางการกับผู้นำอย่างเป็นทางการ ผู้นำจึงจะไปประสานกับผู้นำไม่เป็นทางการได้ เหมือนตอนนี้มันก็แผ่วไปเลย ของนครศรีธรรมราชนี่แผ่วไปเลยนะ พุดง่าย ๆ ว่าถ้ามีการวิจัยหรือว่าติดตามประเมินผลเรื่อง ABC ท่านปลัดกระทรวงที่เกษียณไป ท่านมีนโยบาย ABC กับ สกว. เหมือนของนครศรีธรรมราช บัญชีครัวเรือน พื้นที่ ABC ไม่รู้ว่าพื้นที่ไหนที่มันยังโอเคอยู่บ้าง แต่ว่าพอท่านปลัดกระทรวงเกษียณไป ก็เปลี่ยนปลัดกระทรวง แล้วก็ที่นี่ระดับจังหวัดอะไรก็แผ่วไปค่ะ ในเรื่องของความร่วมมืออย่างไรมันก็ต้องประสานอย่างเป็นทางการนะคะ พี่ว่าถ้าขับเคลื่อนโดยผู้นำอย่างไม่เป็นทางการ บางครั้งถ้าผู้นำอย่างไม่เป็นทางการไม่ทราบก็อาจกลายเป็นความขัดแย้งนะ เหมือนระยะที่ 2 บางพื้นที่ก็ขับเคลื่อนยากนะ เพราะว่าตอนนั้นท่านวิชมก็เกษียณไปนะ เหมือนเขาไม่ได้สั่ง หรือนายอำเภออย่างเป็นทางการบางครั้งก็ไปเคลื่อนยากเหมือนกัน

จรรยา กิมพาร์: อย่างของนครศรีธรรมราช เฟส 2 อย่างปลัดวาสนานี้ชาวบ้านจะเรียกร้อง แก่นอย่างพวกเราจะเรียกร้องนะ

วาสนา ดวงจุญ: ประสานด้วยความสัมพันธ์ส่วนตัว

จรรยา กิมพาร์: ประสานด้วยความสัมพันธ์ส่วนตัว แต่ว่าก็ติดคือมาเล่นอย่างเดิมไม่ได้ ในการเคลื่อนงานนี้พวกเราชอบขอสไลด์นี้

วาสนา ด้วงจุก: แต่มันเป็นแนวทางที่ถูกนะ ตอนที่ท่านทำชุมชนอินทรีใช้ไหมคะ จากที่คนไม่เคยคบหน้าค่าตา ทำงานร่วมกันมาเลย อย่างร้อยวันพันปีถ้าเกิดไม่มีท่านวิชมกับลุงยงค์เนี่ย พี่ไม่ได้ทำงานร่วมกับครูณรงค์หรอกคะ หรือว่า กศน. ตำบลอื่น ๆ หรือว่าสาธารณสุขอื่น ๆ หรือคะ แต่นี้ถือว่ารู้จักและก็เป็นทีมกันหมดใจ ก็คือความสัมพันธ์ ณ จุดนั้นก็มาถึงติดต่อทำงานด้วยกันเป็นเรื่องส่วนตัวจน ณ จุดนี้ แต่วามันก็เริ่มห่างหายไปบ้างเพราะว่ามันไม่มีการสานต่อไง พอไม่มีเนื้องานให้ต่อเนะเราก็ทำไปตาม function มันก็ไม่มีทีมอีก ความเป็นทีมะมีน้อยคะ

จรรยา กิมพาร์: ท่านปลัดวาสนาที่ดังกว่าผู้ว่าราชการจังหวัดอีกนะ เพราะว่าชาวบ้านเขาจะรู้จัก จริ่ง ๆ นะ บางคนผู้ว่าราชการจังหวัดเขายังไม่รู้จัก แต่ปลัดวาสนาที่เขาจะรู้จัก มันก็จะต่างกัน อย่างที่พี่อ้อยบอกการทำงานนะชาวบ้านเขาจะมองที่เนื้องาน เขาไม่ได้ยึดติดกับตำแหน่ง

วาสนา ด้วงจุก: แต่ ณ ปัจจุบันเนี่ย คิดว่าปัญหาที่ว่าทำอย่างไรแล้วแต่นะคะ คิดว่าน่าจะลงพื้นที่ คลุกกับพื้นที่มากกว่าพี่อีกนะ เพราะอย่างไ้ก็ตามถึงเราจะทำอย่างไร ชาวบ้านก็ยังมีแนวคิดว่ารัฐทำให้เนะ ใช้ไหมคะ มีน้อยพื้นที่นะที่เข้มแข็งนะ ไม่เช่นนั้นนะคะ SML ชุมชนพอเพียง ที่ว่านโยบายประชานิยมพวกนี้สำเร็จเกินครึ่งไปแล้ว แต่ว่า ณ ปัจจุบันนี้ ขอโทษนะงบประมาณจังหวัด จังหวัดนครศรีธรรมราชไม่ถึง 200 ล้าน กว่าจะทำยุทธศาสตร์พัฒนาจังหวัด กว่าจะทำแผน ผ่านอะไรต่ออะไร กว่าจะได้โครงการ ทำยุ่งยากมาก ทำยากมาก แต่วางบประชานิยมลงมาแต่ละสมัย อย่าง SML ของนครศรีธรรมราชเกือบ 600 ล้าน แต่ว่าถ้าระดับกระบวนการรองรับของชุมชนไม่มีคุณภาพ มันมักเกิดผลอะไรบ้าง ปัญหาการร้องเรียน แล้วก็กลายเป็นहारเจลี่ย คือความคิดของชาวบ้านไม่เปลี่ยนความคิด มันเป็นเงินที่รัฐบาลไม่ใช่เงินเอง แล้วก็ทุกคนต้องได้รับเท่า ๆ กัน เพราะฉะนั้นโครงการก็มาจากแบบहारเจลี่ย ซื่อโกงแจก ซื่อปลาแจก ซื่ออะไรแจก มีน้อยพื้นที่ที่ดำเนินการได้เป็นประโยชน์ คือที่จริงเกือบ 600 ล้าน เกือบ 3 เท่าของงบประมาณจังหวัดด้วยซ้ำที่ลงไปทุกพื้นที่เลย ถ้ากระบวนการที่พัฒนาเตรียมความพร้อมชุมชนรองรับที่ดีเหมือนกับที่เราเคยทำในโครงการความร่วมมือฯ เคยทำเหมือนชุมชนอินทรี ถ้าเราไม่ทิ้งในกระบวนการแผน แล้วก็กระบวนการพัฒนาผู้นำ พัฒนาทีม

วสันต์ เหลืองประภัสร์: แต่ก่อน SML มามันก็ หลายพื้นที่ในนครศรีธรรมราช กลไกชุมชนมันก็เข้มแข็งอยู่แล้วไม่ใช่หรือครับ ทำไม่มันตอกัน หรือว่าอย่างไร

วาสนา ด้วงจุก: แต่พี่ว่าก็ไม่ได้เข้มแข็งนะ พี่ว่า 30% - 40% ต้องเข้าใจว่านครศรีธรรมราชเยอะ 1550 หมู่บ้าน 30% - 40% ที่ว่าเข้มแข็งนี้ก็คิดว่าเยอะแล้วนะ แต่ว่าส่วนอื่น ๆ ที่ไม่อาจที่จะฝันอะไร กระแสได้ หรือว่าผู้นำไม่สามารถที่ คือกระบวนการที่เราสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชนมันยังไม่ถึงขั้น ประชาชนก็ยังไม่ยอม ต่อให้ประชาคมก็ยังมีความคิดว่าจะต้องได้เท่ากัน จะต้องहारเจลี่ย ต่อให้มีแผน บางครั้งว่าเราต้องจัดทำกลุ่มอาชีพกลุ่มนั้นกลุ่มนี้ แต่ถ้ามันไม่ได้เท่ากันทุกคนหรือว่าอะไร มันก็ยังแบบว่าไม่ได้ มันก็เลยไม่ได้เกิดเศรษฐกิจพอเพียงอะไรใช้ไหม พอหมดตรงนั้นแล้วก็หมดไป มันก็จบไป แต่ว่าถ้าเราพัฒนาความพร้อมชุมชนถึงขั้นหนึ่งได้ที่เราสามารถที่จะรองรับการหนุนเสริมประเภทนี้ได้ ก็จะทำให้เกิดความเข้มแข็งขึ้นมาได้ แต่ ณ ตอนนี้พี่ก็ไม่ว่ากระบวนการ นอกจากว่า สกว. ทำเรื่องอะไรนะ บำบัดทุกข์บำรุงสุข ABC สานต่ออยู่ไหม นอกนั้นแล้วก็น่าจะเป็นภาคประชาชนขับเคลื่อนกันโดยปัจเจกแบบพี่อ้อย หรือคุณสง่า หรือว่าอะไรแบบนี้

วสันต์ เหลืองประภัสร์: แต่ปกครองเราก็ทำกรรมการหมู่บ้าน

วาสนา ด้วงจุก: ใช่ ปกครองทำกรรมการหมู่บ้าน ก็ทำแบบปูพรม ปีหนึ่งเข้าโรงเรียน เรียกมาได้ 4 รุ่น มันไม่มีงบประมาณ

วสันต์ เหลืองประภัสร์: ก็ทำได้แค่อบรม

วาสนา ด้วงจุย: อะ ทำได้แค่อบรม แต่อบรมนี่ก็คือเราก็คือสร้างกระบวนการให้เป็นทีม

วสันต์ เหลืองประภัสร์: ผมก็เห็น สกว. ฟากหนึ่งก็ลงชุมชน ปกครองก็ลงชุมชน อย่างพวกสาธารณสุขเขาก็ลงอีก ทุกคนลงกันหมด ชุมชนมันจะยิ่งเหนื่อย

จรรยา กิมพาร์: จริง ๆ มันจะเหนื่อยมากเลยนะ วันนี้ของสาธารณสุขฯ พรุ้งนี้ของพัฒนากรฯ ของเกษตรฯ มันตีกันจนมั่วไปหมด

วสันต์ เหลืองประภัสร์: แต่ว่าบางที่มันก็มีกลไกเข้มแข็ง น่าจะใช้กลไกอันหนึ่งให้เป็นประโยชน์ โครงการนี้ก็ลงไป อันนี้ลงไป ช้อน ๆ กันดูง ๆ ขอบกล

วาสนา ด้วงจุย: ถ้าภาครัฐจะอะ อย่างไรก็ต้องใช้หัวนะ ต้องใช้ผู้บริหาร เพราะว่าถ้าผู้บริหารไม่นั่งหัวโต๊ะก็จะระดมทุกภาคส่วนนั้นไม่ได้ แล้วก็ลักษณะก็จะกลายเป็นว่าไปทำงานแบบแค่สร้างภาพ แล้วก็ถูกจำกัดด้วยเวลา เราไปทำแล้วเขาให้ทำอย่างนี้เสร็จ จะสำเร็จหรือไม่เป็นอีกเรื่องหนึ่ง หมายถึงว่าเราทำ ถ้าไปตั้งกลุ่มหรือว่าไปจัดเวทีประชาธิปไตยหรือว่าไปทำอะไรก็แล้วแต่ หมายถึงว่าเราทำเสร็จเราก็หันหลังกลับ คือเราไปทำให้ ทางราชการตอนนี้การจัดการชุมชนพี่ว่ายังลักษณะทำให้ เรายังลักษณะทำให้ ไม่เหมือนกับฝ่ายที่มวิจัยหรืออะไรที่เขาจะใช้ให้ชุมชนทำ ตอนแรก ๆ ที่ว่าชุมชนอินทรีย์เราพยายามสร้าง “คุณกิจ” ใช้ไหมคะ ซึ่งตอนนี้คือคณะกรรมการหมู่บ้าน ณ ตอนนั้นพยายามปรับเปลี่ยนว่าทีมภาครัฐ ซึ่งเรียกว่า “คุณอำนวย” ไปเป็นพี่เลี้ยงแล้วก็สร้างแกนนำเป็นคนทำ แต่ ณ ตอนนี้จะกลับมาเหมือนเดิมอีก ก็คือเรารีบไปทำให้ด้วยนโยบายบอกว่าต้องไปทำ พอไปทำเสร็จ แล้วก็รีบทำด้วยเพราะจำกัดเวลา เรื่องงบประมาณ เรื่องเบิกจ่าย ทำเสร็จเราก็หันหลังกลับอีก มันก็เหมือนเดิมจะสำเร็จหรือไม่มันก็แล้วแต่ แล้วก็เหมือนเดิมชาวบ้านก็คิดว่าให้เราคิดให้ทำให้อีก มันกลับเป็นเหมือนเดิมอีก เพราะฉะนั้นอย่างไรมันก็ต้องพัฒนาคน พัฒนาผู้นำนะ แต่ว่าผู้นำเป็นทีมนะ ไม่ใช่ผู้นำปัจเจกนะ

วสันต์ เหลืองประภัสร์: มีที่ไหนที่เขาเกาะกัน เหมือนกับว่าในชุมชน

นางวาสนา ด้วงจุย: ที่ดี ๆ พี่ว่าตอนนั้นะ ตั้งแต่ฐานชุมชนอินทรีย์มาก็เนินดิน หมู่ 3 ชะวอด ที่เขาเป็นทีม การจัดการตนเองในชุมชนดีค่ะ อย่างของบ้านหมู่ 6 ถ้าพรรณรา บ้านคลองลาน ของกำนันบาว

วสันต์ เหลืองประภัสร์: ส่วนใหญ่ที่มีเพราะมีผู้นำทางการ

วาสนา ด้วงจุย: อันนี้ผู้นำทางการแค่เป็นพี่เลี้ยงให้ละ หมายถึงว่าผู้นำแต่ละคนทำงานในประเด็นของตัวเอง แต่ว่ามีเวทีประชุมสัจจะอะไรสมาธิในพื้นที่ ของหมู่ 6 ถ้าพรรณรา บ้านคลองลานของกำนันกฤตชัย หงส์ทอง มีระบบการจัดการเป็นทีมที่ดีมากค่ะ มีกองทุนกลางพัฒนาหมู่บ้าน ถ้าเกิดไม่มีกลไกกลาง งบประมาณที่ลงไปมันก็จะได้เป็นกลุ่ม ๆ ไป แต่ถ้ามีผู้นำทุกคนมานั่งทีมเดียวกัน อย่าง กทบ. (กองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง) 2% ของกำไรก็เข้ากองทุนกลาง สามารถจัดสวัสดิการชุมชน กลุ่มนั้น 2% รวมเข้าเป็นกองทุนกลางพัฒนาหมู่บ้าน ซึ่งเป็นกองทุนสาธารณประโยชน์ จัดสวัสดิการในนามกลาง อันนี้ก็คือเขาทำในบทบาทคณะกรรมการหมู่บ้าน แต่ก็คืออันนี้แหละ ถ้าเรียกโดยกฎหมายคือคณะกรรมการหมู่บ้าน แต่อันนี้คือเป็นกลไกเดิมค่ะ

วสันต์ เหลืองประภัสร์: คำถามสุดท้ายครับว่า ถ้านครศรีธรรมราช สมมติว่าอาจจะยังไม่มี เขาเรียกว่าอะไร กลไกกลางที่ชัดเจนมากในฝั่งประชาชน หมายความว่าองค์กรที่ทำงานด้านชุมชน ที่นี้ภาครัฐเองก็เป็นราชการอย่างที่เรารู้จัก ที่นี้ถ้าจะทำให้สองฝ่ายมาเจอกัน ควรจะอย่างไรดี คืออย่างภาครัฐเองก็มีข้อจำกัดว่าเราอาจจะไม่ได้มีบุคลากรทุกพื้นที่ ชุมชน แต่ว่าบทบาทของจังหวัด ที่จะต้องขับเคลื่อนยุทธศาสตร์พัฒนาชุมชน พัฒนาคุณภาพชีวิตของคน คือเราก็มีข้อจำกัด แต่ว่าเผอิญนครศรีธรรมราชมีกลไกเครือข่ายอยู่แล้ว จะเอาสองคนมาเจอกัน จะเจอกันได้อย่างไร มีปัจจัยอะไร

วาสนา ดั่งจุก: พี่มอง 2 วิธีการนะ วิธีการที่หนึ่ง คือการมีแนวคิดเชิงนโยบาย มาจากหน่วยเหนือ ถ้าสมมติจะเคลื่อนแบบว่าให้เจริญนะ จะโดยใครก็แล้วแต่ เชิงนโยบายมาด้วยนะ เชิงนโยบายทางการคะ ส่วนที่สองก็คือ ขบวนการภาคประชาชนในพื้นที่ต้องมีแกนนำอยู่นะ ต้องมีการรวมตัวอยู่ จะโดยใครก็แล้วแต่ แต่ทุกครั้งที่เราเปลี่ยนผู้บริหารระดับจังหวัดต้องมีการมาคุยมาเจอ เพราะว่าขบวนการภาคประชาชนมันไม่ไปไหน ถึงเปลี่ยนวาระผู้บริหารแต่ละครั้งขบวนการภาคประชาชนของจังหวัดนั้น ๆ ต้องแข็ง ต้องมีตัวตนอยู่ แล้วก็ต้องยกขบวนมาพบผู้บริหารระดับจังหวัดหรือว่าผู้บริหารในพื้นที่แล้วแต่ะ แล้วมันก็จะอยู่ต่อ อาจจะให้เป็นเชิงจัดคิดมาเป็นโครงการ คิดเป็นนโยบายหรืออะไรก็แล้วแต่ที่จะคุยกับผู้บริหารในระดับจังหวัด ในระดับอำเภอที่จะเล่นเรื่องนี้ต่อ พี่ว่าต้องใช้ 2 แนวทาง ถึงแม้ว่าจะไม่มีในแนวระดับนโยบายมาจากข้างบนก็ตาม แต่ว่าถ้าขบวนการภาคประชาชนในพื้นที่ยกทัพเจอ เจอผู้บริหารมันก็สามารถจะไปได้ แล้วก็เกิดเวทีพูดคุยและทำงานร่วมกัน แต่ถ้าไม่มี 2 อย่างนี้ก็ต่างคนต่างก็ทำเหมือนเดิม คือมันจะเคลื่อนขบวนใหญ่ ๆ เหมือนที่ผ่านมาไม่ได้ มันก็จะเคลื่อนกันโดยความสัมพันธ์ส่วนบุคคลกัน

พี่ไม่รู้ว่าที่ลงมาสัมภาษณ์แบบนี้เนี่ยหมายถึงว่าต้องการไปเพื่ออะไรคะ

วสันต์ เหลืองประภัสร์: เบื้องหลังก็คือว่า คือ อาจารย์.สีลาภรณ์ แก้วงามานาน โครงการมันก็ดำเนินของมันไป แก้อยากให้ช่วยมาตีความหน่อยว่าที่ทำไมมันมีอะไรน่าสนใจจากการทำงานขับเคลื่อนโครงการ ABC หรือว่าบัญชีครัวเรือน ก็อยากให้ผมมาคล้าย ๆ กับ แก่ใช้คำว่าสกัด สงเคราะห์อะไรออกมาว่ามันมีอะไรที่มันเป็นประเด็นในเชิงเรียนรู้ได้บ้าง

วาสนา ดั่งจุก: ต้องมองหลายแบบเหมือนกันนะ เหมือนครูจ่านงแกอาจจะยังมันอยู่ก็ได้ คือมันเป็นลักษณะผิดกันนะ ที่จังหวัดอื่นพี่ไม่แน่ใจว่าไปสัมภาษณ์หน่วยไหน แต่ของพี่มันปกครองนะ มันอย่างนั้นสักนิดหนึ่ง ถ้าในมุมมองของครูจ่านงของเกษตรฯ หรือว่าของสาธารณสุข ที่เขาลงไปทำเรื่องนี้อยู่แล้วเขาอาจจะเห็นว่าสัมพันธ์กับงานเขาด้วย เพราะเขาต้องทำงานที่ลงพื้นที่ แต่ว่าปกครองมันคล้าย ๆ งานอีกแบบหนึ่งอะนะคะ ซึ่งส่วนใหญ่จะรองรับนโยบายผู้บังคับบัญชาเสียมากกว่า แต่มันเป็นกลไกสำคัญ เพราะคนข้างล่างสุดกำหนด ผู้ใหญ่บ้าน คิดว่าสังกัดปกครองอยู่ ซึ่งมันก็มีวัฒนธรรมการทำงานไม่ค่อยแตกต่าง มักจะทำงานตามเจ้านายสั่งอะ แล้วก็วิ่ง แล้วงานก็มีเยอะมาก พี่คิดว่ามุมมองมันแตกต่างกัน เหมือนครูจ่านง แต่ตามใจพี่คิดว่าเป็นฐาน

สิ่งที่ทำมามันก็มีบทเรียน มันก็มีอะไรที่คิดว่าดีมากในการสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชนใช้ไหม เป็นทางที่ถูกแล้วในการสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชน หรือว่าวิถีประชาธิปไตย ก็คือจะทั้งเรื่องแผนชุมชนหรือว่าการทำประชาคมไม่ได้ใช้ไหมคะ จะทำเรื่องเศรษฐกิจพอเพียง จะทั้งเรื่องข้อมูล เรื่องแผน เรื่องการประชาคมไม่ได้เลย แต่ที่เราจะทำโดยใครที่ว่ามันไม่ได้สูญหาย ก็คือต้องทำโดยทีมผู้นำในพื้นที่ ต้องทำโดยผู้นำในพื้นที่ ไม่ทำโดยผู้นำโดยภาครัฐ แต่ทำอย่างไรที่จะทำให้ภาครัฐลงไปสนับสนุน วิธีการที่จะทำอย่างไรให้ภาครัฐลงไปสนับสนุน ไม่ทั้งต่อเนื่องนี้แหละนะ ที่พี่บอกว่ามี 2 แนวทางเมื่อสักครู่ว่าต้องทำโดยภาครัฐ ภาครัฐลงไปสนับสนุนไม่อย่างนั้นก็คือชาวบ้านเขาก็ ญ ปัจจุบันนี้ถ้าเราไม่ไปสร้างเวทีให้บางแห่งก็ยังไม่เกิดนะ เวทีประชาคม เวทีทุกวางแผน ขอโทษนะที่บอกว่านครศรีธรรมราชมีแผนชุมชนทุกหมู่บ้าน พัฒนาชุมชนพัฒนาการประจำตำบลยังต้องไปจัดเวทีให้ทุกปี อยู่ในการทบทวนแผน แผนมันไม่ได้เกิดโดยชาวบ้านจริง เพราะฉะนั้นก็ทำไม่ได้ ก็อยากจะทำให้ทำต่อนะ ตามแนวคิดของพี่อยากให้ทำต่อ แต่โดยส่วนของโครงการปกครองตนเองนี่ซึ่งเป็นโครงสร้างหลัก

ของผู้นำอย่างเป็นทางการ พุดง่าย ๆ ตั้งแต่ระดับหัวลงถึงระดับชุมชนมันก็มีเอื้ออยู่แล้ว กฎหมาย และโดยภารกิจ ณ ตอนนี้อื้ออยู่แล้วก็คือโครงสร้างของคณะกรรมการหมู่บ้าน ที่จริงคณะกรรมการหมู่บ้านไม่ใช่ของกรรมการปกครองนะ เป็นของทุกส่วนให้ใช้ร่วมกัน ถ้าทุกคน ทุกฝ่ายตระหนักว่าขับเคลื่อนโดยกลไกนี้ เพราะว่าในนี้ ไม่ว่ากองทุนเงินล้าน ผู้นำ OTOP หรือ อบต. หรืออะไรอยู่ในนี้หมดเลย ผู้นำทั้งภาคส่วนอยู่ในนี้ของหมู่บ้านหมดเลย แต่ ณ ตอนนี้นั้นเพิ่งเลือกตั้งเมื่อปี 2552 ก็ไม่ใช่ ก็ยังเด็กอยู่ 4-5 ขวบ ก็ยังไม่เป็นที่รู้จักเท่าไร ก็เลยต้องใช้โรงเรียนนักปกครองท้องถิ่นที่คะ ซึ่งที่จริงโรงเรียนเราก็ใช้หลักสูตรร่วม ก็คือเอาทุกภาคส่วนที่ทำงานร่วมกัน ไม่ว่าจะเป็น กศน. เกษตรฯ สาธารณสุขฯ ก็คือทีมหัว ๆ ทุกกรม ทุกกระทรวง ตำรวจ มาออกแบบหลักสูตรในการพัฒนาผู้นำ ในการพัฒนาเป็นทีม ไม่ใช่ให้มาคนเดียว ปัญหาก็คือ ณ ตอนนี้อันตรายใครจะได้งบประมาณไปก็จะอบรมแต่ผู้นำของตัวเอง มันไม่เป็นทีม เพราะฉะนั้นต้องออกแบบหลักสูตรร่วมของทุกส่วน แล้วก็พัฒนาไปเป็นทีมเพื่อให้เขาร่วมกัน แล้วก็ทำงานเป็นทีมคะ ซึ่งโดยโครงสร้างเนี่ย โดยภารกิจที่ว่ามันก็มีให้รองรับอยู่นะ

ครูจ่านองอาจจะมัน พี่อาจจะมันอะไรนะ มันแผ่วลงแล้ว การทำงานของพี่เองมันแผ่วลง พี่อาจจะทำอะไรได้ไม่มาก เพราะว่าพี่ขึ้นอยู่กับผู้บริหาร ถ้าเกิดว่าเราไม่มีงานที่จะลงไปทำเหมือนครูจ่านองอีก ตั้งแต่ปี 2552-2553 เป็นต้นมา ก็ไม่มี การเชื่อมต่ออย่างนั้นอีกคะ

วสันต์ เหลืองประภัสร์: ก็อยากได้มุมมองราชการ แล้วก็เข้าใจ ผมก็ทำเรื่องจังหวัดเยอะ ก็เห็นภาพชัดขึ้น

วาสนา ด้วงจุก: แม้แต่เรื่องการจัดการน้ำ ตอนนี้อย่างไม่ค่อยได้เข้าร่วมเลย เพราะว่าถ้าไม่มีนโยบาย บางครั้งภารกิจเราก็เยอะนะ เราก็ไม่เหมือนกับครูจ่านอง

จรรยา กิมพาร์: ทางเรากียังอยากได้ปลัดวาสนาคะ ทำหนังสือมาก็คือไม่ได้เข้าร่วมสักที

วาสนา ด้วงจุก: แต่มันไม่สำเร็จนะ บอกน้องโดยตรงนะ ถ้าจะถอดบทเรียนนะคะ โดยคนตัวเล็ก ๆ มันเป็นเรื่องความสัมพันธ์ส่วนบุคคลแค่นั้น มันไม่สามารถเคลื่อนทั้งองค์ภาพได้

วสันต์ เหลืองประภัสร์: คือเราเข้าใจ แนวคิดริเริ่มตั้งแต่ต้นของ สกว.ก็ใช้ความสัมพันธ์ส่วนบุคคล

วาสนา ด้วงจุก: ใช่

วสันต์ เหลืองประภัสร์: ชั้นแรกจะอาศัย มาคุยกับผู้ว่าราชการจังหวัด ผู้ว่าราชการจังหวัดสั่งการ แล้วก็จะมีปัญหา หลายจังหวัดมันก็ คือเราไม่ได้มองว่าเป็นข้อเสีย การที่มันเคลื่อนโดยความสัมพันธ์ส่วนบุคคลที่ทำให้งานมันเดินได้ ที่นี้ที่เรา มากลับมาทบทวนในที่นี้ของเรา เราก็พยายามคิดว่า จะทำอย่างไรให้จากกลไกที่มันเริ่มต้นจากความสัมพันธ์ส่วนบุคคลมันค่อย ๆ กลายเป็นกลไกที่เป็นทางการได้บ้าง นี่ก็เป็นคำถามหนึ่งในใจผม ที่ผมอยากมาคุยกับฝ่ายปลัดซึ่งเป็นส่วนราชการว่าทำไงกันดี ส่วนหนึ่งกลไกในการเคลื่อนโครงการ ส่วนหนึ่งก็คนที่เคลื่อนก็อาศัยความสัมพันธ์ส่วนบุคคล ลักษณะงานที่ทำก็ไม่ใช่งานประจำของหน่วยใดหน่วยหนึ่ง มันก็เป็นโครงการชั่วคราว ที่นี้คำถามคือว่า แต่ว่า 10 ปีที่ผ่านมากลไกพวกนี้มันก็เกิดมาละ หลายพื้นที่มันมีคนใหม่ ๆ ขึ้นมา มีความเข้มแข็ง คำถามที่เราเกิดขึ้นในใจคือ จะทำอย่างไรให้กลไกที่มันมีอยู่มันสามารถเอาไปทำอะไรบ้างอย่างต่อเนื่องต่อไปได้ แล้วก็มีความเป็นทางการมากขึ้น ในแง่ของการพัฒนาพื้นที่อะไรอย่างนี้ คือปลัดเห็นอย่างไร อันนี้คือโจทย์ในใจพวกเรานะครับ

วาสนา ดวงฉาย: ถ้าเรามองแต่อย่างแรก ฟังพูดเรื่องนี้มาก เดี่ยวว่าจะมองเป็นภารกิจ พี่ว่าแนวคิด “คุณกิจ” การจัดการความรู้ที่ว่าสมัยท่านวิชมกับลุงประยงค์ “คุณกิจ” แต่เดิมมันกลายเป็นกลไกทางการก็คือคณะกรรมการหมู่บ้าน ระดับล่าง ระดับหมู่บ้านถ้าเราผลักดันให้มันมีรูปธรรมจริง ๆ หมายถึงว่าปัญหาของคณะกรรมการหมู่บ้านตอนนี้ก็คือบางพื้นที่มันยังไม่ได้มาจากผู้นำทั้งหมด ถ้าทุกกลุ่มต้องบอกว่า ทุกกลุ่มอาชีพส่งตัวแทนมาทั้งหมด โครงสร้างทั้งหมด ผู้นำธรรมชาติมาร่วมเป็นคณะกรรมการหมู่บ้าน ถ้าอันนี้มันสามารถที่จะเกิด เกิดกลไกอันนี้ได้จริง เราจะมีเครื่องมือหนึ่งนะ กลไกขับเคลื่อนที่เราสามารถที่จะคิด เราก็ไปต่อยอดโดยทุกอย่างมันอยู่ตรงนี้หมดแล้ว ไม่ว่าจะเป็นเรื่องสารสนเทศหมู่บ้านซึ่งเขาใช้เป็นเรื่องสำคัญในการจัดการตนเองของหมู่บ้านที่เราทำอยู่ในเรื่องข้อมูล แผนครัวเรือนอะไรต่าง ๆ ทำอย่างไร ณ ตอนนี้อยู่ในเมื่อกลไกที่เราขับเคลื่อนอยู่ที่มันไม่เป็นทางการจนกลายเป็นทางการก็คือเรียกว่าคณะกรรมการหมู่บ้านแล้ว แต่ทำอย่างไรว่าเรื่องบัญชีครัวเรือนสู่การทำแผนชุมชน หรือว่าสารสนเทศหมู่บ้าน มันจะมีคุณภาพจริง มันเป็นเรื่องสำคัญ เพราะว่าเมื่อไรก็ตามที่บัญชีครัวเรือน มันก็ทำไม่ได้จริง ข้อมูลหมู่บ้านไม่ได้จริง พอทำแผน ปัญหาความต้องการพอจะออกมาได้แต่ว่าการวิเคราะห์ไปสู่โครงการ มันยังไม่มีความเป็นไปได้หรือว่ามันยังไม่ชัด อย่างที่พี่บอกว่าโครงการนี้เราจะขุดลอกหรือว่าเราจะแก้ด้วยอะไร ปัญหาเรื่องนี้เราจะแก้ด้วยอะไร อย่างไร ถ้ามีคนลงไปทำกับหมู่บ้านให้ชัด โครงการต่าง ๆ ซึ่งสิ่งที่เราทำคือหัวใจเรื่องนี้ ที่จริงหัวใจเรื่องนี้ เรื่องปาก เรื่องท้อง ทุกอย่างที่เราทำ ถ้ามันทำได้จริงเราก็ไม่ต้องพูดกันเลยว่า ข้อมูลที่ทำไม่ถูกนำมาใช้โดยท้องถิ่น ไม่ถูกนำมาใช้โดยจังหวัด ปัญหาหาของเราที่เราทำ ๆ อยู่ตอนนี้ เรามองว่ามันไม่ถูกนำมาใช้ แต่ว่าถ้ามันทำแบบมีคุณภาพ เกิดได้จริง พี่คิดว่าโครงการที่ว่าเก็นศักยภาพ หรือปัญหาความต้องการที่จริงของเขา มันจะถูกนำมาใช้ ยังแปลกใจเลยว่าเหมือนนโยบายรัฐบาล แผนบริหารราชการแผ่นดิน มันถูกนำมาใช้โดยนโยบายรัฐบาลใช้ไหม หมายถึงว่าทุกโครงการที่อยู่ในนั้นเขาทำหมด เพราะว่าเขาแถลงบอกว่าจะทำ SML แถลงบอกว่า OTOP เขาก็เขียนเป็นโครงการใช้ไหมคะ ถึงที่นี้ถ้าเทียบกับหมู่บ้านเหมือนกัน หมู่บ้านเหมือนกันมันต่างตรงที่คณะผู้นำมันไม่ได้แถลงนโยบาย แต่ทำไมมองแบบเดียวกันว่าแผนหมู่บ้านทำไมไม่ทำกันแบบง่าย ก็คือหมายถึงว่ามีโครงการนี้ทำที่ ๆ แบบนี้ แต่มันต้องมาจากบัญชีครัวเรือน ปัญหาความต้องการอะไรพวกนี้ ซึ่งฐานพวกนี้มันยาก มันไม่ได้มาจากนโยบายของผู้ว่า แต่ถ้าเราทำให้แผนนั้นมีโครงการที่ทำจริง ๆ ไม่ต้องอะไรมาก แล้วก็ท้องถิ่นเอาไปใช้ ซึ่ง ณ ปัจจุบันนี้จุดปัญหาสำคัญคือท้องถิ่น พี่อ้อยอยู่พื้นที่ คิดว่ามันไม่รู้จะเหมือนกันหรือเปล่า ก็แค่ถึงเวลาทำแผนก็ไปจัดประชามใหม่ ไม่ใช่ใช้ใหม่ ของนาทรายไม่ใช่ ของนาทรายยอดเยี่ยมมากนะ พื้นที่นาทราย พื้นที่บางจากของพี่คนพัฒนาใช้ใหม่ อย่างอำเภอเมือง 13 ตำบล ก็อาจจะมีส่วน 2-3 ตำบล แค่นั้น มันได้สัก 30% ใหม่

วสันต์ เหลืองประภัสร์: ก็ไม่เป็นไร 30% ก็เยอะ

วาสนา ดวงฉาย: พี่คิดว่าหลาย ๆ พื้นที่ก็ยังคงแล้วลงไปร่วมประชาคม ถ้าเราทำให้ท้องถิ่นไปสนับสนุน ระดับตำบลให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นให้ไปสนับสนุนที่ผู้นำ ณ ปัจจุบันคำว่าก็กลายเป็นทางการก็คือคณะกรรมการหมู่บ้าน ทำอย่างไรให้คณะกรรมการหมู่บ้านมาจากผู้นำ ที่ผู้นำทุกภาคส่วนจริง ๆ ท้องถิ่นไปสนับสนุนให้กระบวนการแผนอย่าฝากอยู่กับคนอื่นที่ผ่านมาโครงการความร่วมมือจะมีแกนนำในอำเภอ 1-2 คน แล้วก็ไปทำในตำบลอื่น ซึ่งมันทำไม่ได้

จรรยา กิมพาร์: มันไม่ใช่ค่ะ

วาสนา ดวงฉาย: มันทำไม่ได้ เพราะฉะนั้นถ้าเกิดท้องถิ่นไปสนับสนุนในกระบวนการแผน บัญชีครัวเรือน หรือว่าอะไร ซึ่งก็คือ ABC ที่จริงตอนนี้ พัฒนามาเป็น ABC มันก็ถูกต้องนะ แต่ว่าไม่รู้ทำไมมันแผ่ว ๆ ลง ก็ไปคิดโจทย์ว่าเป็นลักษณะเปลี่ยนผู้บริหาร

จรรยา กิมพาร์: ก็เหมือนที่ท่านปลัดบอก ส่วนมากท้องถิ่นพอเปลี่ยนผู้บริหาร วิสัยทัศน์แต่ละคนจะเปลี่ยน

วาสนา ด้วงฉุย: ทูกระดับ

จรรยา กิมพาร์: แต่ว่าชุมชนเขาจะอยู่อย่างไร สมมติว่าชุมชนเข้มแข็งเหมือนของนาทรายที่ปลัดบอก เวลาเราทำแผนชุมชน เราบอกเลยว่าแผนต้องมาจากเรา เราเป็นเจ้าของปัญหา เรารู้ว่าวิธีแก้ แก้อย่างไร ไม่ใช่เราปวดหัวจะให้กินยาแก้ปวดท้องนะ แผนต้องมาจากพวกเรา เราเป็นคนที่รู้ว่าเราต้องแก้ปัญหอย่างไร แผนมันมาจากพวกเรา พอมีแผนชุมชนปุ๊บ เราจะเอาแผนนี้ หนึ่ง ส่งอำเภอ สอง แผนนี้จะอยู่ที่ อบต. คุณจะต้องไปเข้าแผน 3 ปีให้เรา เพราะฉะนั้นเราจะแก้ปัญหอย่างไร อบต. ต้องเอาตามชาวบ้าน ไม่ใช่คุณคิดเอง แก่เอง อย่างเมื่อก่อน อบต. จะบอกว่าแผนนี้ต้องเป็นโครงสร้างพื้นฐาน แต่มันไม่ใช่ละ ต้องเป็นแบบเรา อย่างของนาทรายนี้เมื่อก่อนพี่อ้อยไปเสนอไม่ได้ แต่พอชุมชนเข้มแข็ง เราทำได้ เราขึ้นมาระดับจังหวัดไประดับประเทศ เดียวนี้ อบต. ต้องวิ่งมาหาชุมชน คือต้องมาทำตามเรา เพราะฉะนั้นจะมีอีกที่หมู่บ้าน ที่ชุมชนที่จะเป็นแบบนี้ คือเหมือนที่ปลัดบอกว่า ของปลัดนี่ดีนะจะอย่างน้อยก็เอาไปกรรมการหมู่บ้านเข้าโรงเรียน อย่างน้อยมันได้พัฒนาคน ได้พัฒนาแนวคิดของเขาที่จะปรับมาใช้ในชุมชน พี่อ้อยคิดว่าอย่างน้อยถ้าจังหวัดเล่นด้วย ปกครองลงมาเล่น มันสำคัญเพราะผู้นำมันจะยึดติดกับหมวก อย่างผู้ใหญ่ ท่านัน ต้องยึดติดคำสั่ง มันถ้าชาวบ้านไปสั่งมันก็จะลงแข็งบ้างอะไรบ้าง เรื่องการเมืองก็เป็นเรื่องสำคัญในการพัฒนาของหมู่บ้าน อย่างที่ปลัดบอกถ้าปรับแนวคิดของคนพวกนี้มันก็จะเกิดการพัฒนา มันจะกระจายตัว

วสันต์ เหลืองประภัสร์: ขอบคุณมากนะครับ

บทสัมภาษณ์พื้นที่ศึกษา: จังหวัดกาฬสินธุ์

ชื่อ-นามสกุล	1. นางสาวนิตยา สิทธิพงษ์ 2. นายมังกร จรทะผา 3. นายสมภาร วิเศษศรี 4. นายนคร จันทร์มา
ตำแหน่ง	1. ผู้ประสานงานโครงการความร่วมมือฯ จังหวัดกาฬสินธุ์ 2. คณะทำงานโครงการความร่วมมือฯ จังหวัดกาฬสินธุ์ 3. สมาชิกเครือข่ายข่าว จังหวัดกาฬสินธุ์ 4. ประธานศูนย์การเรียนรู้ศูนย์บำบัดสุขภาพ จังหวัดกาฬสินธุ์
สถานที่สัมภาษณ์	สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดกาฬสินธุ์
วันสัมภาษณ์	9 กันยายน พ.ศ. 2556

วสันต์ เหลืองประภัสร์: ทางคณะอาจารย์สีลาภรณ์ บัวสายก็จะมาคล้าย ๆ กับมาประเมินโครงการความก้าวหน้าที่ทำกัน แต่พวกผมมาอีกแบบ คืออยากมาเข้าใจว่าที่กาฬสินธุ์ทำงานกันยังไ้มากกว่า คือเหมือนกับมาดูพัฒนาการ ตั้งแต่เริ่มทำมา จนถึงปัจจุบัน เราก็ถือว่ากาฬสินธุ์ประสบความสำเร็จพอสมควร ก็อยากมาเรียนรู้ว่าที่ผ่านมามีการทำงานกันอย่างไร จากกลุ่มเล็ก ๆ ขยายไปต่อกับเครือข่ายกับกลุ่มย่อย กลุ่มชุมชน กลุ่มแม่บ้าน กลุ่มชาวบ้านอย่างไร ก็อยากเรียนรู้ตรงนี้มากกว่า

มังกร จรทะผา: คือจะเล่าความเป็นมาให้ฟังก่อนนะ มันเป็นมหากาพย์ที่ยาวพอสมควร เรื่องของเรื่องมันเกิดขึ้นจาก โครงการหักถ่อเครือข่ายป้องกันยาเสพติด สมัยผู้ว่าราชการจังหวัด นายชัยรัตน์ มาประณีต เมื่อปี 2548 เป็นต้นมา จริง ๆ แล้วกาฬสินธุ์เป็นจังหวัดแรกที่ปลอดยาเสพติด มันก่อนปี 2548 แต่โครงการของอาจารย์สีลาภรณ์มาตอนปี 2548 เริ่มมาจากโครงการหักถ่อเครือข่ายป้องกันยาเสพติดรวมพลังมวลชนป้องกันยาเสพติด แล้วก็เกิดว่ามีศูนย์ปฏิบัติการต่อสู้เพื่อเอาชนะยาเสพติด (ศตจ.) ศูนย์อำนวยการพลังแผ่นดินเอาชนะยาเสพติดแห่งชาติ (ศพล.) กลุ่มต่าง ๆ เกิดขึ้น แล้วอาจารย์สีลาภรณ์ บัวสาย มาตอนปี 2548 ก็เลยพากันบูมทั้งจังหวัด ช่วงนี้เปลี่ยนผ่านผู้ว่าราชการจังหวัดท่านที่ 2 ท่านให้บูมลงทั้งหมดทุกพื้นที่เลย คือเราไปทำบัญชีครัวเรือน 18 อำเภอ พอไปทำแล้วก็เห็นว่าเกิดค่าใช้จ่ายต่าง ๆ เกิดขึ้น โดยเฉพาะค่าใช้จ่ายเกี่ยวกับการเกษตร กับค่าใช้จ่ายในครัวเรือนค่อนข้างสูง เพราะฉะนั้นเขาก็เห็นรูรั่วเกิดขึ้น ก็เลยทำยังไงถึงจะอุดรูรั่วต่าง ๆ ได้ เลยพยายามที่จะทำงานให้มันน้อยลง แล้วก็เอากลุ่มต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นมา มีอยู่ประมาณสัก 20 กว่าตำบล ตอนแรกเราก็บูมหมด หาแกนนำหมู่บ้านละ 10-20 คน

วสันต์ เหลืองประภัสร์: คือตอนแรกตั้งใจจะทำ

มังกร จรทะผา: จะทำนิดเดียว ทำไม่เยอะ พอผู้ว่าราชการจังหวัดท่านเห็นลงไปบูมในพื้นที่ ทำบัญชีครัวเรือน

วสันต์ เหลืองประภัสร์: ตอนนั้นไปบูมพื้นที่ คือลงเฉพาะอำเภอเมือง หรือว่าหลายอำเภอ

มังกร จรทะผา: ทั้งหมด 18 อำเภอเลย

วสันต์ เหลืองประภัสร์: คือแล้วแต่ว่าที่ไหนเขามีแกนเข้มแข็งที่จะมาร่วมกับเรา

มังกร จรทะผา: มีกลุ่มเครือข่ายเดิม ๆ อยู่แล้ว โดยเฉพาะนิตยาที่เคยไปทำเอาไว้ ตั้งแต่สมัยโครงการของกองทุนเพื่อการลงทุนทางสังคม (Social Investment Fund: SIF) ก่อนโน้นที่เกิดขึ้นมา โครงการ SIF ที่เกิดขึ้นมาตั้งแต่ต้น เสร็จแล้วมีกลุ่มเครือข่ายในจังหวัดกาฬสินธุ์ค่อนข้างจะสมบูรณ์พอสมควร เราก็ค่อย ๆ ไปจับแต่ละกลุ่ม ๆ มา

วสันต์ เหลืองประภัสร์: เครือข่ายเดิมเขาทำอะไรกัน เป็นกลุ่มแม่บ้าน?

มังกร จรทะผา: พวกกลุ่มแม่บ้าน งานทอผ้า งานหัตถกรรม งานอาชีพเกี่ยวกับการเกษตรส่วนใหญ่เป็นหลัก

นิตยา สิริพิทักษ์: ขออนุญาตอาจารย์ค่ะ อาจารย์จะได้เห็นลำดับเวลา

มังกร จรทะผา: คนนี้ทำในพื้นที่จริง ๆ

นิตยา สิริพิทักษ์: ทำจริง ๆ ทั้งสอง ทั้งหมดนั้นแหละ แต่พี่เขา

วสันต์ เหลืองประภัสร์: ฟินิดเป็น?

นิตยา สิริพิทักษ์: เป็นแกน เป็นภาคีของจังหวัด เราทำงานมาตั้งแต่กาฬสินธุ์ขับเคลื่อนงานที่มีทุนเดิมอยู่แล้ว จากโครงการ SIF ด้วยค่ะอาจารย์ จากโครงการ SIF รู้สึกว่าโครงการตัวนี้มันสร้างรูปแบบให้เรารู้จักทิศทางการพัฒนา

วสันต์ เหลืองประภัสร์: โครงการ SIF นี่เป็นอย่างไรครับ

นิตยา สิริพิทักษ์: โครงการ SIF เป็นโครงการที่เป็นเงินสนับสนุนจากต่างประเทศ กองทุนเพื่อสังคมที่คุณหมอลดและหมอละเวสเป็นผู้ดำเนินการค่ะ ตอนนั้นพวกพี่เป็นเจ้าหน้าที่เทคนิค พี่กระบวนการไม่เป็นนะคะอาจารย์ เป็นเทคนิคอย่างเดียว มีหน้าที่ตรวจสอบเอกสารการเงินอย่างเดียว งบประมาณค่ะ ที่นี้พอไปเรื่อย ๆ กับทีมกระบวนการ นักกระบวนการกับนักเทคนิคไปด้วยกัน ปรากฏว่าไป ๆ มา ๆ นักเทคนิคก็ฟังทุกวัน ๆ กับการไปถอดบทเรียนจากชาวบ้าน ความคิดว่าทำไมถึงเป็นหนี้ ทำไมถึงเป็นอย่างนี้ ๆ การทำงานมันก็ปรับเปลี่ยนไปเรื่อย ๆ ทำยังไงถึงจะแก้จนได้ กาฬสินธุ์ก็เลยเอาสรุปจากฐานข้อมูลเดิมที่ได้ขอเสนอมาต่าง ๆ ก็เลยลองมาทำว่าจะทำยังไงถึงจะแก้จน เพราะกลุ่มโครงการ SIF นโยบายของ SIF คือ หนึ่ง จัดตั้งกลุ่มองค์กรเครือข่ายให้ได้เพื่อให้เกิดกลุ่มอาชีพ เพื่อพึ่งพากัน เพราะที่ผ่านมามันปัจเจก ชาวบ้านหรือประชาชนลงทุนปุ๊บ ขาดความรู้ พอขาดความรู้เสร็จ นักวิชาการ ส่วนราชการที่เกษตร ที่เรารู้จัก พอส่งเสริม เขาก็ได้แต่ความรู้เรื่องเอาพันธุ์มาให้ปลูก แต่ไม่ได้รู้ว่าปลูกแล้วก็เดือนก็ปีถึงได้ผล คุ่มค่าหรือไม่คุ้มค่า อันนี้คือความรู้ที่ชาวบ้านให้เราจากที่เขาล้มเหลว จากโจทย์ที่คำว่าหนี้สิน ทำไมถึงมีหนี้ หนี้เพราะอะไร หนี้เพราะธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร (ธ.ก.ส.) ทำไมต้องเป็นหนี้ ธ.ก.ส. เอามาเล่าเรียนลูก ทุนการศึกษา พอการศึกษาเสร็จก็จะบอกว่าขาดทุนเรื่องเกษตร เรื่องอาชีพ เราก็เลยเจาะ 2 ส่วนนี้ จากกลุ่มน้อย ๆ เป้าหมายน้อย ๆ แต่ว่าองค์กรภาคประชาชนไม่สามารถที่จะได้เดินไปได้ เนื่องจากเราไม่มีทุนต่อเนื่อง ระบบตรึงนี้ แต่ที่นี้เพราะคนกาฬสินธุ์ทำงานอยู่บนฐาน “สำนึกรักบ้านเกิด” ภาษานี้เกิดจากพวกเราหลังจากโครงการของ SIF จบตัว

วสันต์ เหลืองประภัสร์: โครงการของ SIF นี่ทำกี่ปี

นิตยา สิริพิทักษ์: ทำ 5 ปี ค่ะ

วสันต์ เหลืองประภัสร์: คุณนิตยาก็ทำงานจากตรงนี่จริง ๆ

นิตยา สิทธิหงษ์: พี่ทำมาร่วม 20 ปีแล้ว พี่ทำจากตรงนี่จริง ๆ

วสันต์ เหลืองประภัสร์: คือเริ่มทำจากโครงการของ SIF ก่อน

นิตยา สิทธิหงษ์: อะ มีเงินไม่มีเงินพี่ก็จะเดิน ทีมกาฬสินธุ์ก็จะเดินไปด้วยกัน แขนงจังหวัดจากโครงการของ SIF เลยนะคะที่น้องอยู่ตรงนี้ เคลื่อนมาตลอด และไม่เคยแตกทีมกัน

วสันต์ เหลืองประภัสร์: ส่วนใหญ่แกนจังหวัดตอนที่ทำมาตั้งแต่โครงการของ SIF ส่วนใหญ่เป็นใครครับ

นิตยา สิทธิหงษ์: เมื่อก่อนแกนจังหวัดใช้คำว่า “ประชารัฐ” นะ ใช้คำว่าประชารัฐก่อน คำว่าประชารัฐก็คือประชาชนข้าราชการที่มีจิตอาสาที่จะเข้ามาทำงานในเรื่องขององค์กร เพื่อขับเคลื่อนการพัฒนา เพื่อเสริมจุดอ่อนของรัฐ ที่เขาเรียกเราว่า กลุ่มองค์กรไม่แสวงหากำไร (Non-Governmental Organization: NGO) แต่พี่ก็บอกว่า NGO ของพี่คือสายพันธุ์ใหม่ ไม่ใช่สายพันธุ์เก่า สายพันธุ์เก่าก็คือว่าเอาความคิดตัวเองไปเปลี่ยนความคิดคนอื่น แต่ของเรา เราไปสร้างกระบวนการให้รัฐ ทำงานตัวไหนที่มีจุดอ่อน ทำงานเป็นตัวแอล (L) ก็คือว่า รัฐทำก่อน แล้วเราก็เอาจุดแข็งของเราไปเสริม บางเรื่องงบประมาณ อย่างแผนลงมาเราทำบันทึกความเข้าใจ (Memorandum Of Understanding: MOU) หรือว่าบูรณาการ ส่วนบูรณาการเป็นส่วนที่สำคัญเป็นหัวใจของโครงการนี้เลย ที่มันนำมาสู่ปัจจุบันนี้ อันนี้คือระยะ (Phase) ที่ 1 เราพูดจากฐานที่ว่าสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) ทำอย่างไร มาทำโจทย์เรื่องเศรษฐกิจพอเพียง พอเศรษฐกิจพอเพียงกาฬสินธุ์ก็คิดรูปแบบโจทย์บัญชีครัวเรือนเลย เพราะว่ามันต้องใช้ตัวนี้ถึงได้รู้หัวใจของปัญหาชาวบ้านจริง ๆ ถ้าคุณไม่ทำจากบัญชีครัวเรือน คุณเดินไม่ได้แน่นอน คุณไม่รู้ปัญหา คุณจะแก้ยังไงก็ไม่ได้ หลังจากนั้นก็ออกแบบ A4 อะอาจารย์ช่วยกันทีมงานนี้แหละ

วสันต์ เหลืองประภัสร์: ทีมมีสักกี่คนครับ

นิตยา สิทธิหงษ์: ตอนนั้นเราใช้สัก 15-20 คนอะ เราจะไม่ใช่เยอะนะ เพราะว่าเหมือนบางคนเข้ามาจะมาสร้างปัญหาไม่ได้มาช่วยงาน โครงการนี้มันคัดคนคัดงานด้วย บางคนเข้ามาในระบบ เคยติดอยู่ในระบบราชการ ก็จะทำให้เราเสนอแฟ้มรายงานตลอด

วสันต์ เหลืองประภัสร์: ช่วงแรกมีมาจากที่ไหนบ้างครับ เข้าใจว่าส่วนหนึ่งมาจากโครงการ SIF เดิม

นิตยา สิทธิหงษ์: ใช่ละ เป็นฐานเดิมเลย ไม่ว่าจะเป็นข้าราชการผู้มีจิตอาสา ดร.สม นาสอำนาจ ก็มาในนามวิทยากรนะคะ มีชื่อ คือ จังหวัดสง เมื่อก่อนเราคัดใจละ

วสันต์ เหลืองประภัสร์: ดร.สม นาสอำนาจ นี่ แกอยู่สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดกาฬสินธุ์

นิตยา สิทธิหงษ์: ใช่ละ เมื่อก่อนเขาจะทำงานร่วมกับ NGO มาก สายจิตอาสา สายพัฒนาที่เป็นภาคประชาชน

วสันต์ เหลืองประภัสร์: พอเล่าคร่าว ๆ ได้ไหมครับว่ามีใครเข้ามาบ้าง

นิตยา สิทธิหงษ์: ส่วนราชการ สำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย (กศน.) ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร (ธ.ก.ส.) ระบุ (Fix) มาจากส่วนกลางเลยว่าจะต้องมีกลุ่มนี้ ๆ จากที่เราไประดมมามว่ามันจะต้องมีส่วนไหนบ้างที่จะเข้ามามีส่วนร่วม มีกระทรวงไหนบ้างที่จะเข้ามานั่งตรงนี้ ก็บอกว่าต้องมีกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ เราได้สำนักงานเกษตรจังหวัดกาฬสินธุ์ สำนักงานเกษตรและสหกรณ์จังหวัดกาฬสินธุ์ ธ.ก.ส. ก็ได้ อันนี้ต้องตั้งเป็นกรอบคณะทำงานเลย และธนาคารออมสินที่คุณเกี่ยวข้องกับการเงิน คุณต้องเข้ามามีส่วนร่วม ว่าเราต้องการรู้จักข้อมูลในการใช้เงิน

มังกร จรทะผา: ถ้าคุณเข้ามาในส่วนของการเงิน คุณจะใกล้ชิดชาวบ้าน ชาวบ้านต้องการเงินทุนอะไร

นิตยา สิทธิหงษ์: ในด้านสุขภาพเราก็ใช้สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดกาฬสินธุ์ ในด้านการศึกษาเราก็ใช้สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา และกระทรวงศึกษาธิการ ตัวหลักก็คือ กศน. คือคนที่เข้าถึงชาวบ้านจริง ๆ แล้วก็มีศูนย์การศึกษาให้เห็นสามารถช่วยเป็นทีมงานให้เราต่อได้ สมมติว่าจังหวัดคิดงานบู๊ป ข้างล่างเครือข่ายใครที่ชัดเจน กศน. เขามีทุกจุดใช้ไหมคะ ตำบลก็มี อำเภอก็มี กศน. ก็สามารถส่งการคนของเขาได้ สำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัดกาฬสินธุ์เป็นอย่างไร เขาก็หน้าที่หนึ่งที่ต้องพัฒนาพื้นที่ทั้งหมด อันนี้ก็เป็น กศน. อันต่อไปก็เป็นกลุ่มจังหวัดที่เป็นนักยุทธศาสตร์ นักยุทธศาสตร์คุณก็ต้องมานั่งฟังว่าข้อเสนอของพื้นที่ขึ้นมาเป็นอย่างไร มันตอบโจทย์ได้ไหม มันสามารถแก้ไขปัญหาได้ไหม ถ้าเกิดมันเป็นนโยบายจริง ๆ คุณต้องเอาเข้ายุทธศาสตร์ของจังหวัด ต้องโยนมันเข้ามาให้ได้ เขียนในยุทธศาสตร์ให้ได้ ถ้ามันอยู่ไม่ได้มันก็ไม่สามารถที่จะเอางบของจังหวัดลงมาสนับสนุนข้างล่างได้

มังกร จรทะผา: คือตรงนี้ต้องใช้คำสั่งผู้ว่าราชการจังหวัดดึงหัวหน้าส่วนราชการเข้ามา

นิตยา สิทธิหงษ์: ที่นี้มันก็เลยเกิดการก่อตัวเป็นโครงสร้าง เป็นโครงสร้างที่มีคณะทำงานชุดใหญ่ของจังหวัด มีผู้ว่าราชการจังหวัดหนึ่งเป็นหัวเลี้ยคะ คือมีผู้แทนจากส่วนราชการ ธ.ก.ส. จากที่นี้ ๆ ภาคประชาชนเข้าไปนั่ง สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดกาฬสินธุ์เข้าไปนั่ง

วสันต์ เหลืองประภัสร์: ที่บอกตั้งเป็นคณะใหญ่ก็คือตอนเริ่มทำงานของ สกว.

นิตยา สิทธิหงษ์: ใช่คะ

วสันต์ เหลืองประภัสร์: ใครเป็นประธาน ผู้ว่าราชการจังหวัด หรือเลขาฯ ก็เป็น

นิตยา สิทธิหงษ์: คะ เลขาฯ ก็แล้วแต่ใครมีงบประมาณ คนนั้นก็ไต่ลงชื่อเป็นเลขาฯ เพราะว่าเวลาพูดคุณจะต้องมีหน้าที่ไปนำเสนอการใช้งบในบทบาทของเลขาฯ ด้วย การใช้งบกิจกรรมที่หนึ่ง สมมติว่าวันนี้จะอบรม Work shop จะสร้างวิทยากร หรือจะสร้างนักจัดการชุมชน ต้องอบรมรุ่นที่ 1 2 3 4 ใครรับผิดชอบค่าพาหนะ ใครรับผิดชอบเรื่องค่าอาหาร ใครรับผิดชอบเรื่องค่าเดินทาง ค่าจัดนิทรรศการอะไร องค์กรความรู้ อะไร ที่นี้เขาจะแยกออก หรือว่ากิจกรรมนี้ให้สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดกาฬสินธุ์รับ

วสันต์ เหลืองประภัสร์: ตอนตั้ง ตั้งเป็นชื่อคณะอะไร

นิตยา สิริทิพย์: คณะทำงานโครงการความร่วมมือฯ เลยค่ะ

วสันต์ เหลืองประภัสร์: อ้อ คือตั้งแต่ปีแรกที่ทำ คืออย่างนี้ผมกำลังลำดับความเข้าใจ เพราะว่าอย่างจังหวัดอื่นอย่างชัยนาท ที่ผมไป เขาเริ่มจากเก็บบัญชีครัวเรือนกลุ่มเล็ก ๆ แล้วเขาก็ค่อย ๆ ขยายไปต่อกับส่วนราชการ ไปต่อกับโครงการเฟส (Phase) ที่ 2 ที่ 3 แต่ที่นี้คือเริ่มต้นใหญ่เลย

นิตยา สิริทิพย์: ไม่ค่ะ คือเราเริ่มจากฐานเดิมไงคะ ที่เราทำโครงการของ SIF มา ที่นี้จังหวัดเขาก็จะรู้เรื่อง SIF ทั้งหมด ด้วยของกาฬสินธุ์ กาฬสินธุ์จะไม่เหมือนจังหวัดอื่นไงคะ อย่างประธานอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) เขาก็มีความรู้ในเรื่องนี้

วสันต์ เหลืองประภัสร์: ตั้งเป็นคณะใหญ่เลย ตั้งเป็นคณะทำงานโครงการความร่วมมือฯ ก็วางเป้าหมาย และแบ่งภาระกันไปใช้ใหม่ตามส่วน

มังกร จรทะผา: คือจุดหนึ่งที่ดีก็คือว่ามี กศน. อยู่ที่ไหนเราจะเคลื่อนไปที่นั่น

นิตยา สิริทิพย์: เรามีโครงสร้าง

มังกร จรทะผา: อาศัย กศน. เป็นหลัก เมื่อก่อน มีทีมของ กศน. ทีมของสำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัดอะไรพวกนี้

นิตยา สิริทิพย์: โครงสร้างของจังหวัดกาฬสินธุ์เริ่มจากจุดน้อยเหมือนกัน ที่ชัยนาทขึ้น เริ่มต้นจากที่ก่อตั้งเลยของ กาฬสินธุ์ ชัยนาทมาเจอเราตอนเฟส (Phase) แรกของ สกว. เราเอาบทเรียนขึ้นไปนำเสนอให้กับ 12 จังหวัดแรก เพราะบัญชีครัวเรือนถอดจากกาฬสินธุ์เลย สกว. เอาไปเป็นรูปเล่ม อันนี้จากข้อมูลดิบที่กาฬสินธุ์สร้างขึ้น

วสันต์ เหลืองประภัสร์: ตอนทำบัญชีครัวเรือนก็เป็นทีมของคุณนิตยา

นิตยา สิริทิพย์: ค่ะ เกิดจากบัญชีครัวเรือนเลยคะ

วสันต์ เหลืองประภัสร์: ตอนนั้นทำเยอะไหม ก็พื้นที่

นิตยา สิริทิพย์: ตอนนั้นเราทำคลุม ใช้พื้นที่ทั้งหมดนะคะอาจารย์ แต่หมู่บ้านหนึ่ง ตำบลหนึ่ง บางทีก็ได้หมู่บ้านละ 30-40 ครัวเรือน บางทีก็ใช้ 100% จากที่เราไปคุยมากับองค์กรบริหารส่วนตำบล (อบต.) ได้

วสันต์ เหลืองประภัสร์: คืออย่างนี้ อย่างบางที่เขาจะสุมเอาพื้นที่เฉพาะที่เขามีเครือข่าย ทำงานได้ แล้วช่วงแรกของ กาฬสินธุ์

นิตยา สิริทิพย์: แต่ของเราทำหมด

วสันต์ เหลืองประภัสร์: ทำทั้งจังหวัด กระจายทั่ว แต่ว่าก็เลือกเอาเฉพาะหมู่บ้านที่เขาทำงานได้ดี

นิตยา สิทธิพงษ์: ที่ผู้บริหารท้องถิ่นมี Power (อำนาจ) ที่อยากจะเอาข้อมูลตัวเองมาใช้ แล้วอยากจะเดินต่อ และมีใจรักว่า โจทย์ของ สกว. หรือทีมของภาคประชาชนชุดนี้ลงมาทำงานขับเคลื่อนกับเรา เวลาไปประชุมหรือให้นโยบาย ให้โจทย์อะไร มันไปเกาใจของผู้บริหารด้วย เกาใจชาวบ้านด้วย

วสันต์ เหลืองประภัสร์: แล้วที่นี้เวลาลงไป ใครช่วยเราเก็บ ใครไปช่วยตามชาวบ้าน มันลงไปยังไง

นิตยา สิทธิพงษ์: จากโครงสร้างใช้ใหม่ เรามองเห็นเลยว่าชั้นที่หนึ่งคือใคร ชั้นที่หนึ่งมีหน้าที่วางระบบ เรื่องนโยบายตาม โจทย์ ตามประเด็นจะเห็นเลยว่า ผู้กำหนดนโยบายคือใคร คือข้างบนของจังหวัดใช้ใหม่ ดร.สม นาสอำนาจผู้ว่าราชการจังหวัด หัวหน้าส่วนราชการ อย่างนี้ที่มีความเข้าใจ ระดับข้างล่างลงมาอีกชุดอำเภอ คณะทำงานที่กันนายอำเภอต้องสั่งการคน ข้างล่างเพื่อไปสอดคล้อง ให้ทำงานได้

วสันต์ เหลืองประภัสร์: ทุกอำเภอก็จะมีคณะทำงาน?

นิตยา สิทธิพงษ์: มีค่ะ แล้วระดับตำบลก็จะมีคณะทำงานระดับตำบล โดยภาคประชาชน ตอนนั้นกับท้องถิ่นไม่กล้าที่จะเข้าไปล้วงลูกเขาได้นะคะ มันไม่เกิดการมีส่วนร่วมเลยนะ พอโครงการเรามี เราทำหนังสือคำสั่งจากข้างบนลงข้างล่าง คณะทำงานคือใคร เราฟิกซ์ (Fix) ชื่อลงไปเลยละ ระบุชื่อลงไปเลยทุกตำบล ตำบลละ 15 คน ก็จะผสมด้วยส่วนราชการ แล้วก็ภาคประชาชนมากกว่าส่วนราชการ เพื่อให้ประชาชนเข้าไปมีบทบาท แล้วเอาข้อมูลเข้าไปแทรกอยู่ในตำบล

วสันต์ เหลืองประภัสร์: ดูส่วนราชการคงไม่ยากนะ คุณที่เกี่ยวข้อง ทั้งสองส่วนเราคัดยังไง เอาชื่อมาใส่อย่างไร

นิตยา สิทธิพงษ์: คัดอย่างไร ดูกลุ่มองค์กรก่อนค่ะ ฐานของกลุ่มอาชีพเลยที่มีประธานอย่างนี้ สมมติว่าตำบลนาบอนมีกลุ่ม เครือข่ายข้าว ข้าวแปรรูป กลุ่มปลาสาม เราจะคัดบนฐานตรงนี้ เพราะว่าเราสร้างจากฐานของโครงการ SIF ค่ะ เราก็ก๊อ ประเด็นพวกนี้มาเคลื่อนเลย ประเด็นเกษตรอินทรีย์ เอาประธานมานะ กลุ่มละ 2 คน เพราะว่าถ้าใครตัวเป็นตัวแทนตัวแทน เพราะถ้าวันนี้ประธานไม่มา ให้เลขาฯ มา หรือว่าใครรับผิดชอบเรื่องวางแผนงาน อันนี้ตำบลละ 2 คนเราวางให้เลย บางตำบล ก็ตำบลละ 3-4 คน เอามาเป็นคณะทำงานตำบลพัฒนาแผนตำบล ที่อาจารย์จะลงไปเจอพ่วงนี้ตอน 10 โมงที่อำเภอคำม่วง ที่นัดไว้แล้ว อาจารย์ก็จะเห็นว่า นโยบายกับข้างล่างมันสอดคล้องกันอย่างไร ถึงขึ้นมาสู่ระดับนี้ เราถึงกล้าไปพูดว่า ระบบเรา แทรกอย่างไรส่วนบนช่วยเราอย่างไร ข้างล่างมีปัญหาอะไร การใช้งบประมาณ ที่เราบอกว่าฝากให้กับสำนักงานประมาณ สำนักงานคลังจังหวัดนะ ให้ดูเรื่องการทำงานของข้างล่างบ้างกับคุณนั่งอยู่ข้างบน คุณควรจะลงมาบ้างเวลาทำงาน ยุทธศาสตร์จังหวัด เรื่องการใช้เงิน คุณจะบอกว่าไม่ได้ ๑ คุณปลดล็อกบ้าง เพราะคนข้างล่างสมัยใหม่แล้ว เขาเดินทาง ร่วมกันแล้ว เขาเอาเงินมาลงขันแล้ว ก ข คง ใครทำเรื่องอะไร หน้าที่บทบาทอะไร พอรายงานปุ๊บเขาเอา Paper (กระดาษ) มาวางใส่กัน ปีนีให้สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดเป็นเลขา อย่างนี้แหละค่ะ อันนี้พูดถึงตรงส่วนสุดท้ายปลายทางแล้วนะคะ อาจารย์

พูดย้อนกลับคืนมาที่เรื่องบ่อเกิด มันเกิดจากเครือข่ายประชาชนจริง ๆ ที่เข้ามาขับเคลื่อน แล้วมาช่วยกันให้ข้อมูล มาช่วยกันวางแผน พอเฟส (Phase) แรกจบของ SIF มันเกิดนักการเมืองที่เป็นภาคประชาชน ที่มีความรู้เรื่องตรงนี้ พวก กลุ่มผู้แทนจากแม่บ้าน สมาชิกองค์กรบริหารส่วนตำบล (ส.อบต.) แม่บ้านระดับตำบล อำเภอ จังหวัด จากฐานข้อมูลของกลุ่มแม่บ้านด้วย เพราะว่า SIF ตอนนั้นพูดถึงเรื่องกลุ่มแม่บ้าน จิตอาสา เกษตรอินทรีย์ กลุ่มข้าวกล้อง กลุ่มข้าวแปรรูป พวกนี้ค่ะ ที่เราไปจัดตั้งกลุ่มให้เขา การรวมกลุ่มกันของ SIF เราเริ่มต้นที่ว่าทำยังไงเขาจะรวมกลุ่มกันได้ จากที่เขาต้องต่าง คนต่างทำต่างคนต่างเดิน พอรวมกลุ่มได้ เราก็มามีให้เขาวางแผนร่วม วิเคราะห์ร่วม เอาจุดต้นเหตุมาคุยกัน แล้วแก้เหตุ อย่งไร มันเลยเกิดประธาน เลขา และ SIF ก็ให้งบประมาณลงมาสนับสนุน กลุ่มละ 3-4 แสน ถ้าคุณปลูกอ้อยเยอะ เขาก็พูดว่าให้เอาอ้อยมาเป็นน้ำตาลโบราณ เราก็ก็นำซื้อเครื่องมือเขา ทำยังไงเขาจะสร้างรายได้ได้ หรือว่าลดค่าใช้จ่ายในพื้นที่ได้

บางพื้นที่ อย่างโซน (Zone) ของอำเภอกุฉินารายณ์เขาปลูกข้าวทำนา ข้าวเขาวงพวกนี้ เสร็จแล้ว มันวิเคราะห์ต้นทุนเงินปุ๋ย เขาบอกต้องมีความรู้เรื่องปุ๋ยนะ ต้องให้ความรู้ข้อมูล เริ่มต้น SIF ก็ให้ลงไป 4-5 แสนบาท เมื่อก่อน SIF ของกาฬสินธุ์ ได้รับงบ 60 ล้าน ก็จะมีกรรมการอาร์ซีจากหัวหน้า ทีมพวกนี้จะอนุมัติงบนะคะ คือมานำเสนอเหมือนเราไปขอของ สกว. ของบของธนาคารเลยคะอาจารย์ พวกนี้หัดพูดจนเก่ง เมื่อก่อนให้ขึ้นมาจะสน้อย่างนี้เลยคะ อย่างที่จังหวัดความรู้เราไม่มีหรอก ตอนที่เราได้ความรู้จากชาวบ้านด้วย และเราก็เอาเทคนิคใหม่ ๆ ไปสอนชาวบ้าน ให้เขาเห็นเทคนิคการพูด เทคนิคการวิเคราะห์ การจับประเด็นว่าต้องยังไง ๆ ถึงจะแก้ได้นะหัวหน้า พอเรามีความรู้เรื่องพื้นฐานเรื่องอาชีพของตัวเองปุ๊บ เสร็จแล้วทำอย่างไร ถ้าจังหวัดอื่นโครงการจบคงปิดไปเลยคะ แต่พวกเรานั่งมองแล้วว่า ทำอย่างไรถึงให้โครงการเดินต่อไป โดยเราต้องเป็นเอกภาพของจังหวัด เงินในจังหวัดทุกก่อนทุกชั้นที่อยู่ในส่วนราชการ เราสามารถที่จะเป็นเจ้าของได้ เราชวนคิดอย่างนี้เลยนะ

วสันต์ เหลืองประภัสร์: คณะผู้ก่อการสักกักคน

นิตยา สิทธิหงษ์: 15-30 คน เราดึงขึ้นมาเลยนะ ม้วนเป็นกลุ่มใหญ่ขึ้นมาเพื่อให้มันเกิดพลัง ที่นี้เกิดพลังจากฐานไหน หนึ่ง องค์การบริหารส่วนตำบลเริ่มเกิด (อบต.) ผู้หญิงเริ่มไปเป็นนายกองค์การบริหารส่วนตำบล (นายก อบต.) ไม่เป็นนายก อบต. ฉะนั้นก็เป็นสมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบล (ส.อบต.) ฉะนั้นเป็นรองนายก อบต. ฉะนั้นเป็นประธาน ส.อบต. ทั้งหญิงและชาย

วสันต์ เหลืองประภัสร์: เดิมเราที่เป็นทำงานอยู่ในทีมก็ไปทำงานในท้องถิ่น

นิตยา สิทธิหงษ์: ใช่คะ เกิดกลุ่มสตรีขึ้นมา เกิดกลุ่มสตรีขึ้นมา “หัวหน้าพี่ให้กลุ่มนี้ ๆ ไปนะ กำลังเดินอย่างนี้ ๆ อยู่” งบเรื่องอาหารให้กลุ่มปลาสาม จังหวัดมีหน้าที่ตรงนี้

พูดถึงเรื่องการขับเคลื่อนของคน เรามากำลังคุยเรื่องคนก่อน ว่ากลไกเป็นตัวสำคัญ ถ้าไม่มีกลไกงานจะเดินไม่ได้ แล้วทุกอย่างจะหยุดชะงัก กลไกก็คือต้องวางแผน ต้องคิดเทคนิคการทำงานร่วมกัน ต้องคิดเรื่องเครื่องมือด้วย แล้วทำอย่างไรการประสานงาน นักประสานที่ดีต้องทำอย่างไร ต้องรู้เขารู้เรา ต้องจิตอาสา เวลาเราไปช่วยงานเขา ไม่ต้องให้เขาบอกหรอก พอเราเห็นเปเปอร์แล้ว “สาธารณสุขออกงาน เกษตรออกงาน เต็มหนูช่วยนะ เป็นวิทยากรให้ เต็มหนูช่วย ประสานงานพื้นที่นี้ให้ ถ้าอาจารย์มีแผนงานเรื่องนี้” เวลาประชุมมันก็จะเกิดการทำงานร่วมตรงนี้ พอเราจบจากโครงการ SIF ปุ๋ย สกว. เริ่มมาพูดโจทย์เศรษฐกิจพอเพียงเลย พอเรื่องเศรษฐกิจพอเพียง เมื่อก่อนเราเก่งเรื่องกองทุนหมู่บ้าน โครงการ SIF ทำโครงการสุดท้ายคือ ทำถอดบทเรียนกองทุนหมู่บ้าน จัดตั้งกองทุนหมู่บ้าน ยังจำได้เลยคะอาจารย์ ตีสองพี่ส่งรายงาน นั่งเขียนเลยคะ ไปประจำอยู่ทุกตำบลที่เราจัดจังหวัดละ 2 ตำบลคุณภาพ บนฐานของกลุ่มองค์กรที่ทำเรื่องการเงิน กลุ่มออมทรัพย์ เพื่อให้ตอบในเรื่องกองทุนหมู่บ้าน กองทุนหมู่บ้านถ้าทำตามกระบวนการที่เราถอดบทเรียนนะคะ อาจารย์ ทั้งประเทศจะดี (Work) มากกับคนที่รับลูกเราต่อ เพราะเราเป็นนักวิชาการ นักวิจัย เราเป็นนักสร้างเทคนิค สร้างเครื่องมือ ถ้ารัฐมีความเข้าใจนิดเดียวว่า รัฐลองหยิบเอาความรู้ที่เราทำไว้ เป็นกล่อง ๆ แล้วเอามาวางเป็นนโยบาย เอาไปเป็นนโยบายหน่วยงานแล้วพัฒนาลงข้างล่าง อันนี้จะเจ๋งมาก อันนี้คือภาพที่น่าจะไป ที่กาฬสินธุ์มอง มันเป็นภาพของคนที่เป็นนักรัฐบาล มีหน้าที่ยังงี้ คืองานวิจัยที่เราทำไว้ หรือนักองค์กรประชาชนที่ทำไว้ในพื้นที่ คุณไม่หยิบขึ้นมาเลย คุณไม่ต้องคิดอะไร หยิบงานเขาขึ้นมาแล้วเอานโยบายใส่ลงไป นั่นคือหน้าที่ของคุณ มันก็จะเคลื่อนตามระบบ เพราะเขาสร้างคนไว้ข้างล่างหมดแล้ว แล้วมันก็จะไปตอบแต่ละเรื่อง ๆ ได้ ในมิติด้านเรื่องสุขภาพ เรื่องเศรษฐกิจ มันจะไปอย่างไร จะแก้ปัญหาเรื่องสิ่งแวดล้อมอย่างไร เขาสร้างเครื่องมือไว้หมดแล้ว อันนี้คือฐานของคนกาฬสินธุ์คิดร่วมกัน เพราะเรามีปัญหา หนึ่ง ถ้าผู้บริหารโยกย้าย แต่งงานเราไม่เปลี่ยน แต่พื้นที่อื่นจะเปลี่ยนคะ เนื่องจากว่าแค่คำว่าผู้ว่าราชการจังหวัดย้าย แค่ว่าหัวหน้าส่วนราชการย้าย แต่กาฬสินธุ์ไม่คะ เพราะเรามีคนถือข้อมูลอย่างนักประสานงาน แล้วทีมที่เป็นคณะทำงานนักปฏิบัติจะมี 2

ชุดนะ ชุดจังหวัดมี 2 ชุดแรก คือ โครงสร้างใหญ่ที่ผู้ว่าราชการจังหวัดนั้นเป็นประธานอยู่ ชุดที่ 2 คือเรา คือทีมปฏิบัติจะลงพื้นที่

วสันต์ เหลืองประภัสร์: มีสักกี่คนในทีม

นิตยา สิทธิหงษ์: ทีมปฏิบัติลงพื้นที่ประมาณ 20 คน พวกนี้จะมีหน้าที่ หนึ่ง ติดตาม ประเมิน สอง ออกแบบ ดีไซน์เลยว่า ถ้าติดตามพื้นที่จะดีไซน์งานแบบไหน รูปเล่มแผนการทำงานจะทำงานแบบไหน

วสันต์ เหลืองประภัสร์: ก็คือเหมือนเป็นคล้าย ๆ เป็น NGO ที่คอยประสานงาน ไม่ใช่ส่วนราชการ

นิตยา สิทธิหงษ์: อะ ไม่เลย แล้วคำตอบแทนรายเดือนก็ไม่มี แต่เราพอใจในสิ่งที่ทำ เนื่องจากว่าเราส่งคนข้างล่าง เราไปสร้างไว้แล้ว เราทุ่มไปทั้งจิตใจ ส่วนเรื่องเงินเราคิดว่าคนข้างล่างเขาก็มี ถ้าเราทำได้

วสันต์ เหลืองประภัสร์: อย่างทีมของคุณนิตยาที่บอกว่าประมาณสัก 20 กรรมก็ส่วนหนึ่งใช่ไหม (ใช่ค่ะ) แต่งงานมันก็เคลื่อนได้ใช่ไหม คนวิ่งทำงาน (ใช่ค่ะ) แล้วทีมประสานงานของคุณนิตยาส่วนใหญ่มาจากไหน คือเป็นร่องรอยเดิมของ SIF ขับเคลื่อน หรือยัง

นิตยา สิทธิหงษ์: ร่องรอยเดิมขับเคลื่อน เสร็จแล้วเราก็มารสร้าง เราก็มองจุดว่า ส่วนประสานงาน มันต้องมีนักประสานที่ดีทุกระดับเลยนะคะอาจารย์ ตำบลก็ต้องมี พอตำบลมี ตำบลเราอาจจะใช้ประชาชน ตำบล ก. ผู้ใหญ่บ้านแข็ง ที่มีความเข้าใจงานข้างล่างข้างบนที่ต่อเนื่องกับเรา เดินมากับเราตลอด เป็นนักประสานเลยละ แล้วเราก็จะวางว่าค่าประสานงานเท่าไรต่อตำบล “ถ้ามีการประสานงานพี่เอาไปนะค่าน้ำมันรถ ค่ารถ ค่าเหมารถ” เวลาทำงานกาฬสินธุ์จะไม่ห่วงเรื่องงบ เราจะโยนลงให้เป็นก่อนแล้วไปจัดการเองในพื้นที่ให้เป็นงบล่าช้า แต่เราจะประสานกับท้องถิ่นก่อนว่า “ท่านปลัดตำบล ท่านนายก อบต. วันนี้ตำบลจะถอดบทเรียน หรือว่าติดตามงานเรื่องนี้ ๆ เรื่องบัญชีครัวเรือน หรือเรื่องข้อมูลของตำบล ไปถึงไหน อย่างไร” ถ้าสมมติว่า เราจะเก็บข้อมูล เราก็กส่งแบบไปให้ บางทีเขาออกแบบกันเอง เอาข้อมูลที่จำเป็น

วสันต์ เหลืองประภัสร์: ขอดูโครงสร้างนิดหนึ่งว่ามีคณะทำงานโครงการใหญ่ ผู้ว่าราชการจังหวัด มันก็จะมีทีมประสานงานของระดับจังหวัด

นิตยา สิทธิหงษ์: อย่างไรเสียเดี๋ยวพี่เอาตัวข้อมูลให้ ฟุ้งนั้นะ

วสันต์ เหลืองประภัสร์: ย่อยลงมาก็คือระดับอำเภอ ทุกอำเภอจะมีกรรมการ

นิตยา สิทธิหงษ์: อำเภอ แต่ก่อนเราไม่มอง เพราะว่าเราไม่ได้สร้างของอำเภอ เนื่องจากว่า สกว. วางงบให้เราแบบฟิกซ์ (Fix) มากเลย หน่วยของตำบลอย่างนี้ หากรเฉลี่ยงบด้วย กาฬสินธุ์เฟส (Phase) แรก 60 ตำบล งบเท่ากันกับเพื่อน แต่ตำบลอื่น ยโสธร 9 ตำบล หรืออุบลราชธานี คือกาฬสินธุ์เยอะที่สุดในประเทศใน 12 จังหวัด แต่กาฬสินธุ์ 60 ตำบล ไม่เรียกกรองอะไร ก็พอใจในการขับเคลื่อนงาน

วสันต์ เหลืองประภัสร์: ก็ตอนแรกขับเคลื่อนในระดับตำบล

นิตยา สิริพิทักษ์: ค่ะ เคลื่อนในระดับตำบล ให้ตำบลเป็นศูนย์ประสานงาน แล้วก็เอาคนของตำบลมาอบรม วางแผนในการขับเคลื่อน เอานายกฯ กับ ปลัดฯ มาก่อน แล้วก็ใช้นักวิเคราะห์ ภาคประชาชนจะขาดไม่ได้ เราแบ่งไปเลยคณะทำงาน เสร็จแล้วเราก็แบ่งโซน (Zone) ภาพลักษณ์มี 5 โซนนะคะ กลุ่ม (Cluster) ของจังหวัด อย่างนี้เลยคะ แล้วเราก็ทีมปฏิบัติ 20 คน เราก็แบ่งโซนละ 5 คน จัดรถตู้ให้ วางงบให้เลย ใครจะเป็นเลขานุการประจำทีมมาเซ็นเองจากผู้ประสานงาน ปล่อยไป ขอให้ทำงานได้ขึ้นมา เราไม่ยึดติดว่าบคุณจะใช้อะไร เราใช้ความเชื่อมั่น เชื่อใจกันในการทำงาน อันนี้คือเราให้บทบาทมาก

วสันต์ เหลืองประภัสร์: ทีมบอกว่า นายกฯ คือนายก อบต. ทำไมลงไปหานายก อบต. น่าสนใจมาก

นิตยา สิริพิทักษ์: ก็เราต้องต่อ เพราะงบบอกกับตำบล อีกอย่างหนึ่งเงินไม่ใช่ปัญหาแรก แต่ที่เราเจอปัญหาคือพื้นที่ของเขาไม่ใช่ของเรา เราแค่คนข้างนอก เราไม่ใช่คนเจ้าของพื้นที่ ทีมนี้มันจะไปสร้างตลอดชีวิตได้ยังไง เพราะเขาไม่ใช่คนเจ้าของตำบล เพราะฉะนั้นสิ่งที่เรามองคือตรงนี้ ไม่ได้มองเรื่องเงิน เงินไม่ใช่ตัวตั้ง แต่เป็นตัวต่อ แต่เรามองที่ตัวคนว่าใครมีหัวใจเร็ว พูดปุ๊บทำปั๊บ เราคบเลยเป็นเพื่อน เราคัดมาเป็นตำบลต้นแบบเลย จาก 60 เหลือ 40 เหลือ 30 อย่างนี้คะ ถึงได้บอกอาจารย์เฒ่าว่าโครงการนี้มันคัดคนทำงานด้วย บางทีเส้นผู้ว่าราชการจังหวัดมาเลยนะ บางคนอยากจะเข้ามาทำงานในโครงการเรา “นิตยาทำไมไม่ประสานคนนี่ ๆ เขาเป็นนักวิชาการเกษียณนะ เป็นปลัดจังหวัดเก่า เป็นผู้ว่าราชการจังหวัดเป็นรองผู้ว่าราชการจังหวัดเก่า” “ท่านคะ ถ้าเขามาทำแล้วช่วยเรา นิดไม่ว่า มาเลย แต่ถ้ามาแล้วสร้างปัญหาให้เรา เราไม่เอาคะ” พี่ก็จะแบบนี้ เพราะว่าบางเรื่องเราต้องส่งแผนข้าราชการ เราต้องรู้เขารู้เราฐานข้อมูลคนนั้นเป็นยังไง คนนี้เป็นยังไง ไม่ใช่มาประชุมปุ๊บ รับเบี้ยประชุมปุ๊บ แต่เวลารับงาน ไม่เห็นแล้ว มันก็ต้องทีมเลขาเหมือนเดิม แล้วคุณจะมาทำไม นั่งฟังปุ๊บ ออกแบบงานเรียบร้อย “หัวหน้ามังกร (นายมังกร จรทะผา) รับไปนะ โซน (Zone) นี้หัวหน้าติดตามเรื่องนี้ ๆ นะ” ถ้าสมมติว่าสุดท้ายคุณทำไม่ได้ คุณบอกเลย แล้วทีมจังหวัดจะลงช่วยกันทั้งหมด นี่คือการดำเนินงานของภาพลักษณ์ ที่เราไปเชื่อมกับนายกฯ กับปลัดฯ หมายถึงว่าคุณต้องเป็นตัวขับเคลื่อน สบต. ต้องเป็นคนทีนั้น ประชาชนต้องคนทีนั้น แล้วทีนี้พอเขาเริ่มเข้าใจ เขาจะส่งเจ้าหน้าที่มาเลยนะ เช่นชื่อประสานงานคุณนิตยา เขาจะเอานักวิชาการกับนักวิเคราะห์มาเลย ประสานงานให้เราทั้งหมดเลยนะ ถ้าตอนนี้เราไม่ได้ใช้เงินส่วนนี้เลย พอเวลาประสานงานกันปุ๊บ เข้ามาประชุมปุ๊บ เราจะถามพื้นที่เลยนะ “น้อง วันนี้เบิกค่าอะไรมา” ถ้าเอาจากตำบลมานะ “พี่นิด หนูได้ค่ารถมา” “ถ้าอย่างนั้นเธอเอาค่าเบี้ยเลี้ยงจากจังหวัดไป” คือเราใช้เขาฟรีมาตลอด จนถึงวันนี้คะอาจารย์ พอ สกว. ให้เข้ามาปุ๊บ พี่ก็ต้องให้เป็นน้ำใจน้องเขา ให้เป็นก๊อกลงไป บางทีตำบลนี้ 7 พัน 8 พัน 1 หมื่น พี่ก็ให้ไปเลย แล้วก็มาเซ็นรับ ทำสัญญา ยืม พอรายงานกลับขึ้นมาปุ๊บ พี่ก็ให้เขาเซ็นใบเสร็จ รับเงินจริง และรายงานตามงวดไป บางเรื่องพี่ก็เขียนเหตุผลว่ารายงานไม่ทัน อย่างตรงนี้พี่รีบขยายให้หัวหน้าโครงการขยายเวลาโครงการไปต่อเนอะอาจารย์ เพราะว่าเราจะไม่วิ่งทำงานตามเวลาของงบประมาณเนอะอาจารย์ แต่ข้างล่างจะมีตัวผลผลิต (Output) อย่างไรให้เรา เราอยากได้ตัวนั้นมากกว่า เราอยากได้ตัวผลของพื้นที่ว่าเขามีความคิดวิเคราะห์อย่างไร เขาจะเกิดก่อการอย่างไร อย่างเช่น เราพูดว่า “ยุทธศาสตร์ตำบล” คำว่ายุทธศาสตร์ตำบลมันไม่ใช่เกิดขึ้นวันเนี่ยวันเดียวแล้วได้ยุทธศาสตร์นะคะ เขาต้องมีข้อมูล การร่อนข้อมูลว่าจริงไม่จริง กลุ่มนี้แท้หรือไม่แท้ มีทุนทางสังคมอย่างไร มีฐานทุนอย่างไร ถึงได้เรื่องนี้ อย่างครูปอ เขาเริ่มทำผักหวาน พอเขาทำผักหวาน เขาจับที่จุดเดียว ผักหวานแปรรูปเลย ทำชาผักหวานเลยคะ ตอนนี้เอานักวิชาการมาช่วย เงินไม่ต้องไปช่วยเลยคะ เอาแต่เราเข้าไปประชุม แล้วไปสร้างความเข้าใจให้กับแกนนำที่ยังไม่เข้าใจ ทีมมองว่านายก อบต. ใช้เงินอย่างไร ปลัดตำบลใช้เงินอย่างไร ทีนี้จังหวัดมีหน้าที่ ทีม 20 คนนี้คะ แบ่งกันลงไป เหมือนกับว่าไปประเมิน ไปแนะแนว ไปนิเทศน์

วสันต์ เหลืองประภัสร์: ขอคุยเรื่อง รู้สึกว่าภาพลักษณ์จัดโครงสร้างดีมาก ช่วงปีแรก ปี 2 ปี 3 งานที่เราเคลื่อนมีหลัก ๆ อะไรบ้าง ผมเข้าใจว่าส่วนหนึ่งที่ทำเนี่ยคือบัญชีครัวเรือน

นิตยา สิทธิพงษ์: มันเกิดโครงสร้างเสร็จ มันมีเรื่องของกระบวนการเรียนรู้ มันจะมีเวทีการวิเคราะห์ข้อมูล การเก็บบัญชีครัวเรือนก็จะมีคำตอบแทน ของตำบล มันจะเห็นแผน คิดเรื่องงบประมาณ หมู่บ้านละ 1,500 บาท มีค่าอะไรบ้าง จัดเวทีเอาเวทีมาวิเคราะห์ข้อมูลร่วมกัน ครอบครัวนี้ทำไมจ่ายน้อย จ่ายมาก “ทำไมเดือนนี้นางบุญเลี้ยง เดือนนี้จ่ายเยอะจัง” “หัวหน้า หนูทำคอกหมู” พอพูดเรื่องคอกหมูปุ๊บ ก็จะมีคนพูดว่า “ทำไมถึงเลี้ยงหมู” ก็จะมีคนอื่นสะท้อนขึ้นมา มีประสบการณ์ “อย่าไปเลี้ยงเลย เดียวก็มีค่าอาหาร ค่าน้ำ ค่านี้ ถ้าเกิดหมูตายทำอะไรเราไม่มีความรู้” มันก็จะได้สติขึ้นมา “ขอฉันลองเลี้ยงดูซะก่อน” พอเลี้ยงไป 3 เดือน มันเกิดอาการอย่างที่ว่าเพื่อนพูดมา 3 เดือนก็ได้ข้อมูลจากบัญชีครัวเรือน ได้ข้อมูลมาแบ่งปัน (Share) กันใหม่ะอาจารย์

วสันต์ เหลืองประภัสร์: แสดงว่าปีแรกเก็บได้แล้ว เก็บข้อมูลได้ แผนชุมชน แผนตำบลก็ออกมาตั้งแต่ปีแรกใช่ไหมครับ

นิตยา สิทธิพงษ์: ใช่คะ ออกจากครัวเรือนเลย ทำไมกาฬสินธุ์ถึงไม่ได้เน้นลงลึกในเรื่องบัญชีครัวเรือน แต่ก็จะบอกว่าข้อมูลที่จำเป็นสำหรับตัวพวกคุณคืออะไรให้จดมาเลย ข้อมูลบัญชีฟาร์มอะไรพวกนี้ เรื่องการลงทุน เพราะทำบัญชีครัวเรือนเราเล่นสมัยผู้ว่าราชการจังหวัด นายทวี กิตติสถาพร กับนายเดชา ดันติยวงศ์ ท่านให้ 100% ท่านโยนงบลงไปสนับสนุนเลย แล้วทีนี้ใครทำบัญชีครัวเรือนท่านให้อีกตำบลละ 2-5 แสนบาท ตามโครงการที่คุณเสนอมาบนฐานของข้อมูล

วสันต์ เหลืองประภัสร์: จังหวัดก็จัดเองบของจังหวัดมาลง

นิตยา สิทธิพงษ์: ใช่ มันมีเป็นชั้น ถ้าคนที่ทำจากข้างล่าง พอใจทำแล้ว ทำแล้วฉันจะไปไหน เหมือนบัญชีครัวเรือนทำแล้วจดไว้แล้วได้อะไร ถ้ามองระดับตำบล ผู้ว่าราชการจังหวัดบอก “คัดมาสินิตยา เลือกพื้นที่สิ” เราเลือกให้ 8 ตำบล ท่านก็อนุมัติงบจากข้างบนให้เลย เอาไป 5 แสน เอาไป 3 แสน องค์การบริหารส่วนจังหวัด (อบจ.) จ่ายเป็นเงินสดนะคะ ลงขันให้ 2 ล้านเลย มันเกิดจากฐานข้อมูลทั้งนั้นเลย เราก็ก็นั่งมีเพื่อนทำงาน เราไม่ได้เดินคนเดียว

วสันต์ เหลืองประภัสร์: ตอนที่จังหวัด อบจ. เห็นดีเห็นงาม แล้วเอาเงินมาลงให้ในปีไหน บอกว่าเริ่มปี พ.ศ. 2548 ใช่ไหม

นิตยา สิทธิพงษ์: เริ่ม 2550 เลย 2548-2549 เขาดูเรา

วสันต์ เหลืองประภัสร์: เราก็เคลื่อนไหวงาน ส่วนใหญ่ พ.ศ. 2548-2549 จะเน้นหนักทำเวที ทำข้อมูลเป็นหลัก

นิตยา สิทธิพงษ์: คะ ทำข้อมูล ทำกระบวนการเรียนรู้ แล้วหยิบเอาจากตรงนั้นลดลงมา คัดคุณภาพ ตำบลนี้นายกฯเขาเล่นด้วย เราก็ดูต่อไป บางคน 4 สมัยยังไม่ได้ลงเลย เนื่องจากทำโครงการตัวนี้

วสันต์ เหลืองประภัสร์: ทีนี้แล้วบอกว่าส่วนราชการอื่นเวียนกันเป็นเลขา สำนักงานสาธารณสุขจังหวัด ช่วงแรกเขาอาจจะยังไม่ได้ทำอะไรชัดหรือเปล่า

นิตยา สิทธิพงษ์: ยังคง

วสันต์ เหลืองประภัสร์: แต่ส่วนใหญ่จะเป็นทีมพวกเราทำ 2 ปีแรก

นิตยา สิทธิพงษ์: ใช่ค่ะ เมื่อก่อน ดร.สม นาสอ่าน ด็อกเตอร์ 3-4 คน พวกนี้ เวลานำเสนองานในจังหวัดจะไม่พูดว่าตัวเองเป็นข้าราชการนะ จะพูดว่า “ผม ตัวแทนภาคประชาชนครับ” ทุกคนก็จะหัวเราะในห้องประชุมประจำเดือน เราเข้าห้องประชุมประจำเดือนของจังหวัดด้วยนะคะอาจารย์ งานของ สกว. เราจะทำทุกอย่าง แต่เราจะเอาข้อมูลเพื่ออิงกับพื้นที่ที่เราทำใน... (คุณนิตยารับโทรศัพท์)

มังกร จรทะผา: หลังจากบูรณาการไปเรียบร้อยแล้ว เป็นบุญอยู่ เพราะว่าผู้ว่าราชการจังหวัดท่านลงงบประมาณให้ ว่าทุกส่วนราชการมาปับ เขาจะเอางบลงเสริมให้เลยว่าคนไหนทำนั่นทำนี่ รวมแล้วมันก็เลยเป็นเงินก้อนใหญ่ พอได้บูรณาการกันเสร็จเรียบร้อยแล้ว นั่นแหละงานมันถึงแตก เพราะเอางบมารวมกัน นาคิดนะครับอาจารย์

วสันต์ เหลืองประภัสร์: ผู้ว่าราชการจังหวัดท่านไหนครับ นายกวี กิตติสถาพร?

มังกร จรทะผา: ผู้ว่าราชการจังหวัดทั้งหมดถึงปัจจุบัน เป็นทั้งผู้ว่าราชการจังหวัด รองผู้ว่าราชการจังหวัดขึ้นจากที่นี้ทั้งหมด ส่วนใหญ่มาจากต่างถิ่นแต่ว่าบางท่านมาเป็นรองผู้ว่าราชการจังหวัด หลังจากเป็นรองผู้ว่าราชการจังหวัดก็ขึ้นเป็นผู้ว่าราชการจังหวัด

วสันต์ เหลืองประภัสร์: ผู้ว่าราชการจังหวัดคนปัจจุบัน ก๊อดิตรองผู้ว่าราชการจังหวัด

มังกร จรทะผา: ก๊อดิตรองผู้ว่าราชการจังหวัด ท่านก็ไปเป็นผู้ว่าราชการจังหวัดกระบี่ ทำงานทางโน้นแล้วก็กลับขึ้นมาที่นี่ นายเดชา ตันติยวงศ์ ก็เป็นรองผู้ว่าราชการจังหวัดอยู่ที่นี้ ท่านวิโรจน์ จิวะรังสรรค์ ก็เป็นรองผู้ว่าราชการจังหวัดอยู่ที่นี้ ที่ไปเป็นผู้ว่าราชการจังหวัดนครศรีธรรมราชคนปัจจุบัน พวกนี้ก็ขึ้นจากที่นี้ทั้งหมด เพราะฉะนั้นโครงการขับเคลื่อนมาร่วมกับ สกว. มาเนี้ ภาพสินธุ์ยอมรับเลยว่าเป็นจังหวัดที่ภูมิโงมมากที่ทำได้ขนาดนี้

นิตยา สิทธิพงษ์: พรุ่งนี้จะให้รายละเอียดกับอาจารย์จาก ดร. สมานาสอ่าน เขาจะมีไฟล์ (File) งานอะไรทั้งหมด อาจารย์ใจเย็น ๆ นะ เทียวภาพสินธุ์ให้ก่อน

วสันต์ เหลืองประภัสร์: คืออยากเห็นที่มาที่ไป ผมก็นึกภาพออก

มังกร จรทะผา: นี่เครือข่ายข่าว อาจารย์สมภาร วิเศษศรี ครับ

นิตยา สิทธิพงษ์: คนนี้เป็นเครือข่ายข่าว คนนี้เป็นอาจารย์จากมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ดร.สีลาภรณ์ บัวสาย ที่อยู่ สกว. ให้มา

วสันต์ เหลืองประภัสร์: คือเล่าให้ฟังอย่างนี้ อาจารย์สีลาภรณ์ เขาขอให้ทีมผมมาช่วย คล้าย ๆ กับอะไรดี ถอดบทเรียน แต่ไม่ใช่ถอดบทเรียนในลักษณะกรณีศึกษาหรือว่าอะไร คือได้เด่นอยู่แล้ว คือเราเลือกกรณีศึกษา (Case) จังหวัด 4 จังหวัดที่มีผลงานดี แต่ว่า อาจารย์สีลาภรณ์ เขาบอกว่าให้ช่วยมาสังเคราะห์ออกมาหน่อยว่า ทำไมภาพสินธุ์ ทำไมจังหวัดอื่น ๆ กลไกในพื้นที่ถึงทำงานได้ดี หมายความว่ามันมีกลไกขับเคลื่อนกันอย่างไร การสร้างเครือข่ายมันเกิดขึ้นมาอย่างไร มันถึงมีผลงานออกมาได้ แต่ว่าบางจังหวัดอื่นก็อาจจะไม่ได้มีผลงานเด่นชัด

มังกร จรทะผา: ที่นี้เป็นบุญของจังหวัดก็ว่าได้ เพราะผู้หลักผู้ใหญ่เขาเข้าใจงาน แล้วก็รู้สึกว่าคุณผู้ว่าราชการจังหวัดทุกคนเห็นงานที่เราทำนี้เป็นหัวใจ และท่านจะทุ่มเต็มที่โดยไม่ลังเล พุดง่าย ๆ ตรง ๆ ว่าไม่ลังเล

นิตยา สิริหงษ์: ย้อนไปย้อนมานะคะอาจารย์

มังกร จรทะผา: ย้อนไปย้อนมาเพราะว่ามันเป็นสิ่งที่ก็บอกไม่ถูก จังหวัดอื่นเขาทำไม่ได้เหมือนเรา เขาจะลงเฉพาะอำเภอเฉพาะตำบล ทางอาจารย์อาจจะสงสัยว่าทำไม หรือทาง อาจารย์สีลาภรณ์ ก็สงสัยว่างบประมาณที่ สกว. ให้มาเอาไปลงที่ไหน บอกตรง ๆ ว่างบประมาณ (นางสาวนิตยา สิริหงษ์: อันนี้เราไม่พูดถึงหรอก) เราไม่พูดถึงหรอก แต่เราจะไปเน้นเรื่องตัวบุคคลนะครับ ตัวแกนนำ เราไปสร้างแผนให้เขาเป็น ทำอย่างไรเขาจะทำแผนตัวเองได้

นิตยา สิริหงษ์: ภาพสินธุ์นี้เองงบประมาณจังหวัดมาทำงานให้ สกว. อะ แค่นี้แหละ ไม่ได้เองงบประมาณของ สกว. มาทำงานให้จังหวัดเลย

วสันต์ เหลืองประภัสร์: ผมก็สงสัยว่า ที่ผมสนใจภาพสินธุ์มากตั้งแต่ต้น จริง ๆ ผมเป็นคนเสนอเอง ผมไม่รู้โครงการนี้มาก่อน ผมไปช่วย อาจารย์สีลาภรณ์ ให้ผมไปช่วยเป็นผู้ทรงคุณวุฒิให้ความเห็นของจังหวัดต่าง ๆ ให้ความเห็นไปให้ความเห็นมา อาจารย์สีลาภรณ์ เลยบอกว่าช่วยมาเขียนอะไรให้หน่อยได้ไหม ผมเลยรู้สึกภาพสินธุ์ ภาคประชาชนกับรัฐดูจะทำงานร่วมกันได้ดีมาก ซึ่งไม่ค่อยจะปรากฏในจังหวัดอื่น รัฐในที่นี้ก็หมายถึงส่วนภูมิภาค ผู้ว่าราชการจังหวัด นายอำเภอลงไปถึงส่วนท้องถิ่น ที่บอกก็คือ อบต. ด้วย ทำไม

นิตยา สิริหงษ์: ใช่ค่ะอาจารย์ ที่ได้งบประมาณมา 70 กว่าล้าน ถ้าอาจารย์เอาโจทย์วิเคราะห์ว่า ถ้า 76 จังหวัดทำงานในรูปแบบของภาพสินธุ์มันยิ่งตรงกว่าเลนอีกค่ะอาจารย์ ถ้าปีหน้าตั้งรณรงค์จะพัฒนาให้เข้าถึงชาวบ้านจริง ๆ คุณตั้งงบประมาณไปเลยว่าในราคา 70 ล้านต่อจังหวัด หรือ 100 ล้านต่อจังหวัด นิดเดียวเองค่ะอาจารย์ มันสามารถลงพื้นที่ได้หมด ถ้าเอารูปแบบของเราลงไปในเรื่องของกระบวนการ 9 ขั้นตอน ในหมู่บ้าน 21 ขั้นตอน คุณเอา 70 ล้าน หรือ 100 ล้านไปลงจังหวัดได้เลย

วสันต์ เหลืองประภัสร์: นี่ผมพูดอย่างนี้ได้ไหมว่า ที่เครือข่ายมันเข้มแข็งเป็นผลมาจาก SIF

นิตยา สิริหงษ์: พูดได้เลยค่ะอาจารย์ ใช่ไหมพี่ (นายมังกร จรทะผา: ได้เลย) อันนี้ก็เกิดจาก SIF กลุ่มนี้เป็น เครือข่ายของวิสาหกิจชุมชน เป็นงบก้อนสุดท้ายของโครงการกองทุนหมู่บ้าน กองทุนหมู่บ้าน ถ้ารัฐไม่เอารูปแบบไปให้ชาวบ้านลอกแล้วรับส่งทุกกองทุนเกิดเป็นธนาคารชุมชนแล้วบ้านนี้ บริหารกันเอง เป็น 7-11 แล้ว เดินเข้าไปเวลาไหนก็ได้ จะเอาไปลงทุนทอดกัถยแซกวันนี่ คินพุงนี่มันจะได้เลย แต่ที่มันไม่ใช่อย่างนั้น เจ้าหน้าที่ไม่ได้ไปสร้างกระบวนการตรงนี้ ลอก ๆ ที่นี้พวกกรรมการญาติประธาน เมียประธาน ก็ใส่ชื่อเข้ามา ที่นี้เพราะบางพื้นที่มีปัญหาจริง ๆ ปลดล็อกตรงนี้ไม่ได้ พวกพี่ก็ต้องลงไปช่วยนะอาจารย์ ไปวางระบบใหม่ สร้างกระบวนการใหม่ ขึ้นชาร์ต (Chart) ให้เห็นเลยว่าการบริหารจัดการมีอะไรบ้าง เขียนออกมาเลย ถ้าคนที่จิตอาสาสมัครตรงนี้ คิดค่าจ้างรายวันให้เขา วันหนึ่งเท่าไร เมื่อก่อน 120 บาท ค่าแรงขั้นต่ำ เรามองตรงนี้นะก่อนเขาจิตอาสา เขาไม่เอา เขาเอาแค่ 100 บาท แต่ที่นี้จิตอาสาเขาไม่คิดแล้ว จะซื้อเลยก็ได้ พอเขาไม่คิด ก็คิดค่าแรงให้เขาได้ไหม แต่ที่นี้พอเขาไปส่งงานล่ะคะอาจารย์ เขาต้องมาอมสิน มากด มาส่งเงิน ค่าถ่ายเอกสารอยู่ตรงไหน แต่ที่นี้ชาวบ้านบอก “ทำไมสำนักงานพัฒนาชุมชนไม่บอกส่วนนี้หัวหน้า” เพราะอะไร ไปทะเลาะกันไง ว่ากินเงิน คนมานั่งประสานงานอยู่ในศูนย์ หาวว่า “เงินมันหายไป ค่าอะไร ทำไมมันจำเป็นต้องเบิก มันไม่ได้มีระเบียบ มันไม่เกิดระเบียบ” ที่เราส่งไปเป็นระเบียบ 9 ข้อที่เกี่ยวกับกองทุนใช่ไหมคะอาจารย์ ภาพสินธุ์ออกแบบเลย

วสันต์ เหลืองประภัสร์: เมื่อที่คุณนิดยาค้างไว้ ช่วงปี 2548-2549 เราเน้นทำข้อมูลเป็นหลัก แล้วพอเข้าปี 2550 เป็นอย่างไรต่อ

นิตยา สิทธิหงษ์: รูปแบบปี 2550 ส่วนราชการยอมรับเราเลย ยอมรับในฐานะของกระบวนการ กระบวนการเรียนรู้

วสันต์ เหลืองประภัสร์: เอาอย่างนี้ก่อนปี 2550 เวลาเข้าร่วมประชุม คณะทำงานจังหวัดประชุมบ่อยไหม

นิตยา สิทธิหงษ์: ผู้ว่าราชการจังหวัดลงเล่นเองเลยคะ พบแขนเสื้อเลย

วสันต์ เหลืองประภัสร์: ตอนนั้นผู้ว่าราชการจังหวัดชื่อ

นิตยา สิทธิหงษ์: สมัยผู้ว่าราชการจังหวัด นายเดชฯ ตันติยวงศ์ และนายกฯ กิตติสถาพร ท่านจะเล่นหนักมาก คือท่านบอกว่า ท่านผู้ว่าราชการจังหวัด นายกฯ กิตติสถาพร สั่งเลยนะ บอกส่วนราชการ ถ้าพวกคุณอยากทำงานง่าย แล้วอนาคตรุ่งเรือง หรือเป็นหัวหน้างานที่นี่ คุณต้องทำงานร่วมกับ สกว. พวกคุณเป็นจังหวัดที่โชคดีมากที่มี สกว. เข้ามาช่วยงาน เพราะเขาทำงานบนฐานของข้อมูล ผู้ว่าราชการจังหวัดอนุมัติงบประมาณ 4 ล้าน

มังกร จรทะผา: ท่านผู้ว่าราชการจังหวัด นายกฯ กิตติสถาพร ที่ท่านไปเกษียณที่นครสวรรค์

วสันต์ เหลืองประภัสร์: อ้อ ที่ท่านไปทำเรื่องหม้อก้วยเดียวไร้สารตะกั่ว ออกสะกิดข่าว น่าจะเป็นท่านผู้ว่าราชการจังหวัด นายกฯ กิตติสถาพร

นิตยา สิทธิหงษ์: ใช่คะ ท่านนักเลง อาจารย์คิดดูเวลานำเสนอพื้นที่ สกว. เราจะเสนอในที่ประชุมที่กรุงเทพฯ เอาแกเข้าประชุมด้วย “นิต ให้เราไปด้วย กรุงเทพฯ เราไปด้วย” “ได้ ถ้าไปแบบถอดหมวก”

วสันต์ เหลืองประภัสร์: แสดงว่าช่วง 2 ปีแรก ผู้ว่าราชการจังหวัดก็เอาด้วย ประชุมกันบ่อยไหมพี่

นิตยา สิทธิหงษ์: ผู้ว่าราชการจังหวัดเป็นคนพูดเองเลยเรื่องนี้ เวลาประชุมถอดบทเรียน “มันต้องทำอะไรนิตยา” คือพี่ต้องเข้าห้องเย็นกับ ดร.สม นาसान กับผู้ว่าราชการจังหวัดนะ คือ 2 เดือนพี่จะรายงาน พี่จะเข้าไปในห้อง ท่านจะเรียกเลยให้หน้าห้องเรียก “นิตยา ดร.สม มาสิ” ส่วนใหญ่จะเรียกพี่ “ว่าไฉนิตยา ไปเหยียบเท้าใครมาบ้าง” นี่คือการพูดของผู้ว่าราชการจังหวัดนะ “ช่วงนี้ไม่มีคะ แต่เท่าที่เรายกบ่นคือสำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัด” เพราะเราไปเอางานเขามาทำ แต่ไม่ใช่ เราไปเสริมเขา เพราะว่าเราไม่ได้ไปสร้างกระบวนการเรียนรู้ให้กับชาวบ้าน ทำงานแค่เอกสาร แต่ชาวบ้านไม่ได้เรียนรู้อะไร “ไม่รู้ถ้าฉันจะทำอาหารฉันจะซื้อที่ไหนถึงจะได้ของถูก ฉันถึงจะตัดสินใจได้ว่าถ้าลงทุนกับคนไหน ฉันถึงจะได้ของถูกของดี” อันนี้คือที่เราลงทุนนะ ถ้าสมมติว่าลงทุนตรงนี้ต้องใช้งบประมาณอะไร ลองเขียนออกมาสิ เราอยากเห็นความคิดของเขาว่า ถ้าขายเป็น ทำเป็น ทำอาหารเพื่อสุขภาพ ลงทุนเท่าไร แล้วเอาของมาจากที่ไหน วัตถุดิบกับใคร แต่มันก็ช่วยลดรายจ่าย ถ้าเขามีแล้ว เขาไม่ซีเรียสเรื่องการลงทุนใช้ใหม่คะ เขาจะซื้อในส่วนที่เขาทำไม่ได้ อันนี้คือระดับของ

วสันต์ เหลืองประภัสร์: อย่างนี้คือ ผู้ว่าราชการจังหวัดคนแรกตอนที่ สกว. มาตอนปี 2548 ท่านกวี กิตติสถาพร หรือท่านเดชฯ ตันติยวงศ์

นิตยา สิริทนต์: ท่านผู้ว่าราชการจังหวัด นายกรัฐมนตรี กิตติธนาพร ค่ะ มากี่เจอละ ตอนนั้นท่านผู้ว่าท่านเดชา ตันติยวงศ์เป็นรองผู้ว่าราชการจังหวัดค่ะ แล้วท่านก็ขึ้นเป็นท่านผู้ว่าราชการจังหวัดเลยคะ ท่านกวี กิตติธนาพรเล่น 2 ปีนะคะอาจารย์ ปี 2549-2551 อันนี้ท่านกวี กิตติธนาพร ท่านปลดล็อกให้ท่านเดชา ตันติยวงศ์ ตอนนั้นเป็นรองผู้ว่าราชการจังหวัด ท่านผู้ว่าราชการจังหวัดนครศรีธรรมราชเป็นรองผู้ว่าราชการจังหวัด 2 ท่าน

วสันต์ เหลืองประภัสร์: คือที่ผมสนใจมากคือ อยู่ดี ๆ กลุ่มคุณนิตยาทำงานมา มาพบรักกับผู้ว่าราชการจังหวัดได้อย่างไร มาทำงานร่วมกันได้อย่างไร

นิตยา สิริทนต์: ตั้งแต่ปี 2548 หรือตั้งแต่ทำงาน SIF ทุกครั้งถ้าผู้บริหารใหม่มาที่จะชวนทีมเข้าพบผู้ว่าราชการจังหวัดเลย เราจะบอกเลยว่าเราทำอะไร (นายมังกร จรทะผา: ท่านให้เกียรติภาคประชาชน ท่านพูดเลย) ท่านกวี กิตติธนาพร ตอนที่เจอวันแรก คำแรก ท่านบอกว่า “ผมไม่ชอบภาคประชาชน ชอบขึ้นมาสอบประมาทราชการลงไปทำเล่น” ก็เลยบอกว่า “ท่านคะ อันนั้นท่านพูดถึงจังหวัดอื่น แต่ที่นี้กาฬสินธุ์ไม่ใช่คะ” กาฬสินธุ์ไม่เคยขอเงินใคร และไม่เคยขอเงินจังหวัด กาฬสินธุ์มีแต่ช่วยงานจังหวัด ก็เป็นคำแบบนั้นก็เลย แล้วก็กาฬสินธุ์จะเริ่มตั้งแต่โครงการ SIF จบ SIF เราจะมาโจทย์ของเรื่องยาเสพติด ช่วงรอยต่อตัวนี้เดิมให้อาจารย์อีก งานยาเสพติดคะ เราจับงบประมาณจากสำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด (ป.ป.ส.) ปี 1 ล้าน 1 แสน กาฬสินธุ์ใช้งบประมาณก่อนหน้านี้อยู่ 3 ปี ซึ่งเขามีให้ไปทีเดียว แต่กาฬสินธุ์ใช้ 3 ปี เพราะอะไร พวกเขามีเงินเดือนคะ ข้าราชการสูง ดร.สม นาสอำนาจ มีเงินเดือนเป็นข้าราชการ แต่ที่จะวางแผนคือว่ามีคำตอบแทนตอนลงพื้นที่ประสานงาน พวกนี้ทำงานตรงนี้ด้วย งานรัฐไม่ให้เสีย งานตัวเอง งานภาคประชาชนก็ได้ “ผมไม่เบิกคุณนิต” เราทำลงขันไว้ ก่อนนี้ไม่ใช่ พอสิ้นปีมาปุ๊บ “พี่เงินมันเหลืออยู่ 3 แสน มีเงินอยู่ 1 ล้าน เงินเหลืออยู่ 3 แสนทำอย่างไร” “เอาไว้นั้นก่อนนิตยา” พอประชุมใช้เงินตรงนี้ได้เลย แต่เราจะเอามาวางแผนเป็นบัญชีใหม่ของคณะทำงานคะ เพราะอะไร จังหวัดอื่นจะไม่มียาประชุม แล้วทำยุทธศาสตร์ตอนนั้น ไม่มีงบไปเจรจากับจังหวัดนะ ถ้ามานั่งคุยแบบนี้ ค่ากาแฟ ค่าน้ำ ถ้าคุณไม่มีเขาไม่มานะคะ แต่หลังจากนั้นมาพอมันเกิดตรงนี้ ยาเสพติด ผู้ว่าราชการจังหวัด ท่านชัยรัตน์ มาประณิต ที่ประกาศกาฬสินธุ์ปลอดยา แต่เราบอกว่าไม่ใช่ “อย่าปลอดจนคะท่านผู้ว่าราชการจังหวัด” แต่ท่านก็บอกว่าจะปลอด มันเป็นเรื่อง ๆ เพราะตอนนั้นเราต้องต่อสู้กับส่วนราชการด้วยนะ เพราะว่าปลัดจังหวัด ปลัดอำเภอ ตั้งแต่ระดับข้างล่างมาเลย ที่เราก็กู้บ้านที่ก็ความเข้าใจ (Memorandum Of Understanding: MOU) บูรณาการมาเลยโจทย์ตรงนั้น เราบอกว่าถ้าคุณไม่ MOU นะ ไม่แก้ปัญหาร่วม ยาเสพติดไม่ลดลงแน่ เพราะฉะนั้นทุกภาคส่วนต้องร่วม อนามัยต้องมา ทุกอย่างต้องมา พี่ก็สมัยนั้นหมอฟลเดช ปิ่นประทีป กับหมอประเวศ วะสี เป็นผู้อำนวยการ หมอฟลเดช ปิ่นประทีป รักพี่มาก

วสันต์ เหลืองประภัสร์: ผมเพิ่งเจอ

นิตยา สิริทนต์: ตอนนั้นท่านเป็นรัฐมนตรีช่วยว่าการ ตอนนั้น ผู้อำนวยการไพบูลย์

วสันต์ เหลืองประภัสร์: ตอนนั้นหมอฟลเดช ปิ่นประทีป ท่านมาทำมูลนิธิท้องถิ่นพัฒนาแล้วหรือยัง

นิตยา สิริทนต์: พี่ก็อยู่เจ้าหน้าที่มูลนิธิท้องถิ่นพัฒนาที่แหละคะ ที่ อาจารย์สีลาภรณ์ ให้ทีมอาจารย์ลงมา เพราะไม่มีใครมาเขียนเรื่องราวของคนกาฬสินธุ์ พี่เขียนไม่เก่ง ยอมรับเลยไม่ใช่คนเขียน แต่เป็นนักปฏิบัติ ทำ ๆ แล้ววาง ๆ ๆ รู้ว่าตัวเองทำอะไรบ้าง มีไฮไลท์ (Highlight) ของโครงการด้วย เวลารายงานข้อมูล ผู้เสพเหลือเท่าไร ผู้ค้าเหลือเท่าไรเราวิ่งเลย ก่อนจะมีมาตรการลงมา เราเอารายชื่อเข้าหาผู้ว่าราชการจังหวัด หา ปปส. รายชื่อนี้ต้องสนับสนุนเขา ต้องดูแลเขา เขาจะเปลี่ยนพฤติกรรม เขาสามารถเดินเข้ามาหาเรา เราต้องให้ความคุ้มครองเขา ไม่ใช่โดนจับ ไม่ใช่ตาย ที่นั่งบประมาณตรงนี้ก็เลยมาพัฒนาให้เขา มันก็เลยเกิดศูนย์การเรียนรู้ เอาเขาเป็นครูคะ ศูนย์การเรียนรู้ที่มีพระด้วยนะคะ พระเป็นคณะทำงาน

ของเราด้วย ยังไม่ได้พูดถึงบทบาทท่าน พระก็เข้ามาขับคลื่นจนเป็นผู้นำเสนอพาวเวอร์พอยท์ (MS Power Point) ที่อาจารย์สีลาภรณ์ยอมรับว่าเก่งที่สุดในประเทศไทย ที่นี้อีกจุดหนึ่ง พอเขาร้องเพลงเก่ง ขึ้นเวทีบ่อยเขาก็จะลืมหืมข้างล่าง เขาก็จะไปเอง แต่เราก็ไม่สามารถที่จะดึงไว้ได้ แต่เราจะบอกว่า “พระอาจารย์ขา ต้องอยู่ที่นี้ละ พระอาจารย์เขาเชิญไปไหน พระอาจารย์อย่าพยายามไป หมายถึงว่าพระอาจารย์ต้องอยู่กับที่ เราอยู่ตรงนี้เขาจะมาเอง พวกนั้นเขามีหน้าที่มาหาท่าน ไม่ใช่ท่านไปหาเขา คุณไม่ต้องนั่งเครื่องบินไปหรอก ใต้เหนือคุณไม่ต้องไป เจ็บจริงให้เขามาดูคุณ ถ้าชาวบ้านรู้ว่าคุณเก่ง คนมาเยอะ ๆ เขามาทำอะไร กระแสจะเกิดเอง ไม่ใช่คุณนั่งเครื่องบินไปบรรยายให้คนอื่นฟังว่าคุณเก่ง แต่คนไม่รู้ว่าคุณคือใคร แต่สำหรับพี่ 136 ตำบล ลายเซ็นถือว่าพอใช้ได้อยู่นะ อย่างตำบลนาบอน ขนาดปลัดตำบลนอนป่วยอยู่บนเตียงนะ เมื่อวาน 2-3 วัน “พี่หนูป่วย นอนอยู่โรงพยาบาล” แต่ไม่เป็นไร พี่จัดการให้ได้ เอาใครบ้าง พี่ก็จดมาเลย พี่ไม่ได้พูดเรื่องเงินเลยนะ ไม่ได้ถามเลยว่ามีค่าอาหารว่าง ค่ากาแฟ ค่าดูแล ไม่มี เพราะเราให้เขาไปเยอะแล้ว แต่เราไม่ได้พูดถึงเรื่องเงิน

ที่นี้ก็ต่อเรื่องยาเสพติดนะ เราก็ใช้โจทย์เดิมค่ะ จากฐานของโครงการของหมอพลเดช ปีนประทีป ค่ะ มันทำไว้แล้ว พวกพี่ไม่ยอมไง แผนที่เราสร้างไว้แล้ว พี่จะไม่ยอมให้มันเกิดไปจากตรงนี้ เพราะว่ามันต้องมีคำตอบ คือชุมชนเข้มแข็ง ของหมอประเวศ วะสี และหมอพลเดช ปีนประทีป ด้วย พี่รักหมอพลเดช ปีนประทีป มากนะ เพราะคุณหมอพลเดช ปีนประทีป ให้เราทำงานแบบไม่ใช่เล่นนะ แบบนั้นผิดนะ อย่าทำนะ ไม่มีคำนี้เลย คิดรูปแบบ “คุณหมอต้องอย่างนี้ ๆ นะ” “เออ ๆ ลองทำตามดู ลองไปพูดให้เขาฟังสิ พวกการเงินอย่างนี้ได้ไหม” เมื่อก่อนอาจารย์ เราพูดถึงแม้แต่เรื่องระบบการจัดการด้วย เอกสารทำรายงาน คนเดียวทำ 3 เรื่อง ก็ให้ทำเอกสาร 3 อย่าง อย่างนี้ได้ไหม ให้มันน้อย ๆ ให้มันกระชับ ตรวจทานไม่ผิด ให้เห็นว่าเงินมันไปไหน อยู่กับใคร เกิดประโยชน์อะไร หมอพลเดช ปีนประทีป “เธอจะเสนออย่างไรนิตยา ให้การเงินมันมาร่วมกับเราด้วย” มันต้องอย่างนี้ ๆ บางที เมื่อก่อนนั่งเครื่องไม่ได้นะ พี่นั่งเลยเพราะไม่ไหวแล้ว เวลาประชุมเสร็จกับ ดร.สม สอ้าน กับทีมนี้เป็นวิทยากร 16.00 น. ต้องไปประชุมที่สมุทรสงคราม ขับรถไป “อาจารย์ไม่ไหวแล้ว” ดร.สม นาสอ้านบอก “นั่งเครื่องเลย ถ้าไม่ได้พี่ใช้เงินให้เธอเอง” พอไปถึงบู๊ป ปรากฏว่าน่ารักมากคนส่วนกลาง เขาก็ทำการทํานานให้เบิก ก็เลยเป็นบรรทัดฐานว่า ทำไมทีมกาฬสินธุ์เบิกได้ แต่เราขอเบิกในฐานะของการจัดงาน เรายังมองถึงคุณค่าของการประหยัดเงินของการทํานาน

พูดถึงเรื่องโครงสร้างให้อาจารย์ฟังจากฐานทุนเดิม แล้วเวลาเรานำเสนองานรูปแบบงานกับส่วนราชการ ถ้าคุณจะไปต่อโจทย์กับชาวบ้าน คุณจะให้งบประมาณ คุณควรจะเช็คฐานทุนเดิมของตำบลนั้น อำเภอ นั้นด้วยว่าเขามีเรื่องอะไร อะไรที่เราจะไปต่อยอดให้เขา เช่น เครือข่ายข้าว (นายมังกร จรทะผา: เอาชาวบ้านมานั่งฟัง) ตัวผลิตภัณฑ์ เราก็มาชวนเขาต่อยอด “พินิต เรื่องกระบวนการผลิตผมเก่งนะครับ ต้องเอามาให้ผมนะ แค่ว่าแพ็กเกจ ตรา โลโก้ ให้ผม ทำมาเลย”

วสันต์ เหลืองประภัสร์: คือกลุ่มเครือข่ายมีแล้ว เวลาจะทำอะไรก็คุยกันได้ ว่าอันนี้ไม่เอาแล้ว จะทำอันนี้ ๆ

นิตยา สิทธิหงษ์: พี่ก็จะบอกว่า “อาจารย์คะ อาจารย์ลองลิสต์ (List) มานะ อาจารย์จะใช้งบประมาณเท่าไร” อันนี้ก็จะตั้งไว้เลย

วสันต์ เหลืองประภัสร์: มีการรวมข้อมูลใหม่จากกาฬสินธุ์มีกลุ่ม ก็เครือข่าย

นิตยา สิทธิหงษ์: แต่ก่อนพี่ทำไว้ 77 เครือข่าย ตอนนั้นจังหวัดเริ่มอัปเดตข้อมูล เพราะว่าสำนักงานเกษตรจังหวัดมาเป็นฐานข้อมูลให้เรา ก็จะใช้ระบบลงทะเบียนให้มันชัดเจน แต่ที่นี้มาอยู่ในฐานของเรา เราไม่สนใจตรงนั้น เราสนใจว่า เรามีฐานคิดตรงนั้นมา เขาเอาระบบที่ไม่เห็นว่ามีอะไรเพิ่มเติมให้เรา แต่ก็ยังเดินมาเป็นต้นแบบได้ จังหวัดก็เอาชุดนี้ขึ้นเป็นต้นแบบ อันนี้พูดถึงปัจจุบัน ถ้าเวลาส่วนราชการ ณ วันนี้ เวลาที่ทีมส่วนกลางลงมา ทีมอาจารย์ลงมา หรือว่าทีมผู้ตรวจราชการลงมา จะเป็นทีมเราไปนำเสนอ แต่ทีมที่เอางบประมาณลงไป ตัดสินรางวัลหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียง ตำบลนั้น ตำบลนี้ ไม่ใช่ตำบลพื้นที่เรานะ แต่เป็นพื้นที่อื่น แต่เวลานำเสนอจะเอาพื้นที่ที่เขาช่วยตัวเองขึ้นมา เข้มแข็งจากฐานของเรา สกว. ดินะคะ

เข้าไปพื้นที่ไหน ตรงนั้นก็จะมีความรู้ จากข้อมูลตรงนี้จะไม่มากนักน้อย แต่จะมีกระบวนการเรียนรู้ที่ดี เป็นนักจัดการที่ดี ผู้บริหารก็มีความเข้าใจ อย่างน้อยนักบริหารตำบลเขาจะสามารถ Share เรื่องงบประมาณ ใครอยากทำอะไรอะไร “แต่คุณต้องมีฐานข้อมูลนะ” ก็จะมีนักประสานมารับปากกับคำกับนายก อบต.

วสันต์ เหลืองประภัสร์: ผมขัดหลายที่ขอภัย ที่นี้พอเข้าปี 2550 เราทำโครงการอะไรบ้าง

นิตยา สิทธิหงษ์: พอปี 2550 การประชุมบ่อยมากนะคะอาจารย์

วสันต์ เหลืองประภัสร์: ระดับจังหวัด?

นิตยา สิทธิหงษ์: ใช่ เราลงพื้นที่ไปเจอปัญหา มาบอกผู้ประสานงานจังหวัด “หัวหน้าโซนนี้มันมีข้อจำกัดอย่างนี้ ๆ นายก อบต. ตำบลนี้เขาไม่ทำก็ไม่เข้าใจ” ไม่เป็นไร เราก็จะเก็บไว้ ก็จะมี พื้นที่นี้อยากจัด มาไม่มาฉันเคลื่อนไหวเอง มีงบประมาณเอง ปลัดตำบลคุยกันกับนายก อบต. เลิกแกนนำชาวบ้านมา แต่งตั้งให้เป็นผู้ประสานภาคประชาชน เดี๋ยวเองนำเสนอเอง งบประมาณมันใช้ไม่ได้เรื่องนี้ แต่ปลัดตำบลบอกว่ามันได้ในหลักการต้องอย่างนี้ ๆ เราก็ไปถอดบทเรียนจุดนี้แหละค่ะ ว่าถ้าตำบลนี้ติดเรื่องงบประมาณมันจะเป็นอย่างไร เราก็จะทิ้งเบอร์โทรศัพท์ในฐานะพี่น้องเลยนะ เอาเบอร์โทรศัพท์ปลัดตำบลนี้ไปนะ ถ้าปลัดตำบลบอกว่าใช้ไม่ได้ ปลัดตำบลลองหาวิธีการการใช้งบประมาณของตำบลนี้ อันนี้คือหน้าที่ของพี่ หน่วยงานนี้จะบอกว่าใครเก่งเรื่องอะไรแล้วละตอนนั้น การแก้ไขปัญหา ถ้าติดบับเราจะช่วยเอง ถ้าติดเรื่องของรูปแบบ... พี่ก็จะส่งไปที่ท่านผู้ว่าราชการจังหวัด “ท่านคะ สำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัดเขาไม่ให้ความร่วมมือ เขายังขาดตรงนี้ ๆ” ผู้ว่าราชการจังหวัดตกตกรึ้นทันทีเลย เอาหัวหน้าพัฒนาชุมชนจังหวัดเข้ามา ณ วันนั้นเลยนะ พี่ก็จะนั่งเงยบึ้ง ผู้ว่าราชการจังหวัดพูดเลย “ในการทำงานผมบอกแล้วว่าเงินผมมีให้ในการทำงาน แต่ทำไมลูกน้องคุณเข้าใจหรือไม่เข้าใจ มันเป็นที่ของคุณ มันไม่ใช่หน้าที่ของภาคประชาชนที่ต้องมาทำงานหนักขนาดนี้ มันเป็นที่ของคุณพวกคุณ” พี่หนึ่งให้ 4 ล้าน 10 ล้าน ให้กับทีมนี้ แต่เวลาประเมินกลับเอาทีมเราทุกทีให้ข้อมูล อันนี้คือตัวหนึ่ง ปี 2550 พอเข้าสู่ปี 2551 เราถูกเชิญจากสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาระบบราชการ (สำนักงาน ก.พ.ร.) ไปเป็นวิทยากรและถอดบทเรียนการมีส่วนร่วม พอถอดบทเรียนการมีส่วนร่วมของ สำนักงาน ก.พ.ร. เราก็เลยเอาปัญหาที่มันเกิดขึ้นโดยส่วนราชการใช้งบประมาณไปแล้วทำไมไม่แก้ปัญหาให้กับชาวบ้าน คุณไม่เคยทำรายงานตรงนี้ ข้อเสนอของชาวบ้านที่ไปแก้ปัญหามาของชาวบ้าน คุณไม่เอามาวิเคราะห์เป็นแผน เป็นแผนของหน่วยงาน เป็นนโยบายนะคะอาจารย์

วสันต์ เหลืองประภัสร์: คุณนิตยายังมีรายงานเรื่องนี้อยู่ไหม เรื่องที่ให้ สำนักงาน ก.พ.ร. (นางสาวนิตยา สิทธิหงษ์: มีค่ะ) ขอได้ไหม ที่เจอคุณหมอฟลเดช ปิ่นประทีป ก็เพราะเรื่องนี้ ผมไปทำให้ สำนักงาน ก.พ.ร. อยู่

นิตยา สิทธิหงษ์: อีกเรื่องหนึ่งที่ประทับใจมาก ที่ไปทำกับคุณหมอ (นายแพทย์พลเดช ปิ่นประทีป) หมดประเทศมีผู้หญิงคนเดียวเป็นตัวแทนภาคประชาชนไปขอเงินเดือนให้อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) ไปเทียบกับปลัดกระทรวงที่หน้าตาหล่อ ๆ มากคนนั้น อยู่โรงแรมมิราเคิล หมอพลเดช ปิ่นประทีป บอกนิตยาลุกขึ้นเลยตัวแทนภาคประชาชน เราก็ไปนั่งฟังทั้งหมดนะค่ะ ที่ไปนั่งมีแต่ระดับดีออกเตอร์ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ นายแพทย์ มีเราที่ชาวบ้านมาก ไม่มีความรู้อะไรเลย แต่เป็นฐานข้อมูล สมัยนั้นใช้วัดนกมันดี แล้วมันเป็นโอกาสของกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ที่กรมปศุสัตว์จะต้องขยายอัตรากำลัง เราก็ขอคัดค้าน เพราะเขาพูดออกมาว่า “สาเหตุทำไมต้องขยายอัตรากำลัง เพราะอัตรากำลังไม่พอ และชาวบ้านก็ยังโง่อยู่” คราวนี้มันทำให้เราแก้อำมันกระตังเอง ชาวบ้านมันโง่ ขึ้นเลย อาจารย์มองหน้าเรา “ปล่อยมัน ๆ” ขออนุญาตท่านประธานเลยนะค่ะ “ท่านปลัดกระทรวงสาธารณสุข นิตยา ตัวแทนภาคประชาชน และอยู่ภายใต้โครงการของหมอพลเดช” เราเลยบอกว่า “ข้อเสนอของกรมปศุสัตว์ไม่เห็นด้วย เพราะว่าคนข้างล่างเขายังมีความรู้ เขายังมีปัจจัยทุนเดิมที่สำคัญ คือ

อสม. เขามีความรู้ สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดให้ความรู้เขาละ แล้วเขาก็เป็นคนในพื้นที่ ปศุสัตว์อยู่อำเภอ อยู่จังหวัด บ้านของปศุสัตว์ ถ้าประจำตำบลคุณก็ไม่ได้นอนสำนักงานแน่นอน” บอกแบบนี้เลยนะละ ยกตัวอย่างถ้านกตายวันนี้ปศุสัตว์กับอสม. ใครจะรู้ก่อนกัน อสม. ไข้ไหมคะ เห็นไหม แค่คุณให้ปัจจัยเขาค่าประสานงาน เริ่มยิงคำถามกลับคืนมาเลยนะ ปลัดกระทรวงสาธารณสุข เงินไม่ใช่ตัวตั้ง แต่เงินเป็นตัวต่อ เขาเสียสละเรื่องเวลาเรื่องตัวเองแล้ว ทำไมไม่ช่วยเขาบ้างค่าประสานงาน นิดหน่อยเอง เดือนหนึ่งแค่ 3 พันบาท คิดว่าคงไม่ทำให้รัฐต้องขาดทุนอะไร แล้วเขาเป็นคนเดินเก็บข้อมูลครัวเรือน มีประชากรเท่าไร ๆ งานสาหัสมากละ เป็นงานที่ละเอียด จนทุกวันนี้ อสม. กลายเป็นนักเจาะเลือดได้ที่ดีมาก มันก็เลยกลายเป็นว่า ไม่คิดว่าจะให้เงินค่าตอบแทน 600 มา เวลาเราลงพื้นที่ เราก็จะบอกว่าเป็นคนไปนำเสนอ รูปถ่ายอะไรก็ยังมีนะอาจารย์ เป็นคนที่ไปนำเสนอเงินเดือนให้กลุ่ม อสม. เวลาไปไหนมาไหนก็เลยมีแต่คนเรียกอาจารย์ ๆ จากที่เราเป็นแค่ชาวบ้านธรรมดา

วสันต์ เหลืองประภัสร์: ที่นี้ต่อช่วงปี 2551 - 2552 ตอนนั้นก็อีกเฟส (Phase) หนึ่ง สกว. ให้ทำระยะที่ 2 เอาไปดูผลชุมชนกลุ่มไข้ไหมครับ

นิตยา สิทธิหงษ์: ไข้ พอเกิดเฟสที่ 2 บ๊อบ เราก็ถูกเชิญไปที่ สำนักงาน ก.พ.ร. แล้วก็โจทย์ตรงนี้ เราโชคดีมากเราได้ไปเสนอส่วนนี้ให้กับ สำนักงาน ก.พ.ร. เพื่อให้ช่วยในการขับเคลื่อนงาน ปรับเปลี่ยนระบบราชการที่ถูกครอบอยู่ เพราะว่าบางคนเขาอยากทำงานมากนะละ ข้าราชการน่าเห็นใจ แต่เขาถูกครอบด้วยอำนาจภายใต้อยู่ เขาไม่มีโอกาส ที่มุมหนึ่งข้าราชการ ตอนคุณเกษียณทำไมคุณอยากจะทำ เพราะตอนที่เขายังไม่เกษียณเขาไม่มีโอกาสทำในสิ่งที่เขาคิดที่เขาชอบ ที่นี้พี่คิดว่าในส่วนนี้ สำนักงาน ก.พ.ร. ให้โอกาสเราไปนำเสนอ ท่านอาจารย์ ดร.วิจารย์ ท่านไปต่างประเทศ ท่านบอกว่า “ขอรับรอง ตารางนี้ เอาทีมกาฬสินธุ์ไว้ป้ายสอง ผมลงเครื่องป้ายโม่ง ผมต้องไปฟังทีมนี้ให้ได้” อะไรอย่างนี้ละอาจารย์ ที่นี้เขาก็ถามเราเหมือนที่อาจารย์ถามโยนประเด็นมาอย่างนี้แหละละบนเวที ก็เลยถามก่อนว่าสำนักงาน ก.พ.ร. จะให้เราไปพูดใช้เวลาเท่าไร หนึ่งนะ ถ้าพูดแล้วไม่เกิดประโยชน์เราไม่ไป ทีมกาฬสินธุ์ไม่ไปนะละ เรามีจุดยืนนะละ จุดยืนของตัวเองจะไม่ใช่ว่าเราเยอหยิ่ง อาจหาญอะไรนะละ เพราะว่าเราก็ต้องเป็นฐานเป็นต้นแบบให้กับชุมชนด้วย “อาจารย์ขา ให้เวลาภาพสินธุ์ไปคุยใช้เวลาเท่าไร 15 นาที หนูไม่ไปนะ ทีมหนูก็ไม่ไปด้วย” แล้วก็อันที่สอง พูดให้ใครฟัง อันที่สาม พูดแล้วมันจบเลยไหม หรือมันไปกระจาย ที่นี้อาจารย์ที่เป็นผู้หญิงท่านบอก “ไม่รู้สิ ผู้แทนจากกรมทั้งประเทศมาฟัง” อันที่สองแล้วข้อเสนอวันนั้น ถ้ามันกินใจมันก็อาจจะไปกระจาย อาจารย์สีลาภรณ์ ก็โทรมาอีก ท่านบอก “ต้องไปนะ ไปให้เขาหน่อย” เพราะว่าสำนักงาน ก.พ.ร. ยังไม่ได้คำตอบจากทีมเรา พี่ต้องประสาน หนึ่ง ตัวหัวหน้าโครงการ และผู้แทนจากข้าราชการ ผู้ให้นโยบาย ผู้เอนนโยบายไปขับเคลื่อนต่อ อาจารย์ถามว่าทำไมมันมีส่วนร่วม ตัวแทนรัฐไปด้วยหนึ่งเป็นสาม พี่ก็จะพูดถึงในเรื่องข้างล่างทุนเดิม ปัจจัยที่มันเกิด การ MOU การทำงานร่วม อันที่สองปัญหาประเด็นการทำงานของรัฐ เราไปช่วยหนุนรัฐในจุดอ่อน เราไม่ได้โจมตีนะ อันที่สาม คือการบริหารจัดการ อันนี้เราไม่คล่อง เราให้ ดร.สม นาสอำนาจ เป็นนักวิชาการฝ่ายแผนพูดเรื่องบริหารจัดการ การใช้บ การวางแผน เงินมาจากไหน อะไร อย่างไร เหมือนเปิดหีบ ภาพสินธุ์เลยใครเองประมาณไป 3 ล้าน 4 ล้าน รุ้หมดเราคุยกันได้หมด ที่นี้วิธีการแก้ไขทำอย่างไร เราเสนอเลยว่าเอาโจทย์การมีส่วนร่วมเป็นตัวชีวิตของจังหวัดได้ไหม ของส่วนราชการได้ไหมในเวทีวันนั้น มันก็เลยเกิดเป็นตัวชีวิตตัวที่ 6 ทั่วประเทศในละอาจารย์ การมีส่วนร่วม ก็คือตรงนี้ เพราะการทำงานของรัฐบาลลงไปจัดเวที การรายงานของรัฐ ไม่ว่าจะเป็นเรื่องยาเสพติด เขาก็จะไม่รายงานตัวเลขเหมือนเรา เราบอกว่า 100 หมู่บ้าน เรารับผิดชอบ เราก็กอง 100 มีแกนนำเท่าไร หมู่บ้านละ 5-10 คน รวมแล้วเป็นเท่านี้ เราแบบนี้เลย แต่ของรัฐรายงาน 100% แต่ไม่ได้เก็บคุณภาพ แต่ของเราหมู่บ้านนี้มี 50 หลังคาเรือน แล้วมีแกนนำเท่าไรเข้ามาร่วม เขียนลงไปแล้วมีข้อเสนออะไรตอนสรุปเวทีหมู่บ้าน มันจะเป็นข้อมูลคุณภาพกับปริมาณคู่กันมา แต่รัฐไม่มี พอตัวชีวิตมันกลับขึ้นมามันไม่ผ่าน พอมันไม่ผ่านนั้นแหละเราเห็นว่าสำนักงาน ก.พ.ร. เอาของเราเข้าไปเป็นตัวชีวิต รัฐก็เลยเห็นความสำคัญของเรามากขึ้น นำหนักของภาคประชาชนเกิดในภาพสินธุ์ ก็สำนักงาน ก.พ.ร. ตรงนี้มาช่วยอีกแรง เราก็เลยมีความภาคภูมิใจ

วสันต์ เหลืองประภัสร์: เล่าให้ฟังเพื่อความสบายใจ งานวิจัยที่ผมทำมา 2 เฟส คือ สำนักงาน ก.พ.ร. อยากทำเรื่องการมีส่วนร่วม คุณพรทิพย์ เขาจะเอาวิธีการว่าจะทำอย่างไรถึงจะผ่องถ่ายงานจากส่วนราชการมาให้ภาคประชาสังคม/ชุมชนทำแทนได้ แต่ไม่ใช่ทำฟรีเหมือนเดิม ต้องมีสัญญาข้อตกลงที่ชัดเจน แล้วก็เขาตั้งเป้าไว้ภายในปีหน้าจะออกเป็นข้อกฎหมาย แต่ถ้าออกเป็นข้อกฎหมายไม่ได้ ต้องออกเป็นมติคณะรัฐมนตรีภายในปีหน้า

มังกร จรทะผา: ถ้าทำได้ เยี่ยมเลยนะครับอาจารย์

วสันต์ เหลืองประภัสร์: ยกตัวอย่าง อย่างเช่น มีกลุ่มเครือข่ายข้าว กลุ่มนั้น กลุ่มนี้อยู่ มันเข้มแข็งอยู่แล้ว สมมติว่ากระทรวงเกษตรและสหกรณ์ต้องการข้อมูลของกาฬสินธุ์เพื่อไปทำอะไรก็ตามที่ แทนที่จะไปทำเองก็โยนลงมา แต่ไม่ใช่โยนเหมือนในอดีต ราชการขอจิตอาสา ใช้แรงงานฟรี อันนี้คือทำสัญญาไปเลย หรือทำงานต่อเนื่องทำแทนส่วนราชการไปเลย

นิตยา สิทธิหงษ์: สูดยอดค่ะ นี่แหละคือข้อเสนอที่สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติลงมา ยุทธศาสตร์ก็ช่วยเรา ว่าภาคประชาชนให้เขามามีแค่ส่วนร่วม แต่ไม่ใช่เข้าร่วมจัดการ ทำไมไม่ให้งบประมาณเขาทำสัญญา ทำไมให้ทำแค่รัฐ อันนี้ยุทธศาสตร์เสนอแผนเราเลยนะ มันก็ไม่มีประโยชน์อะไร ให้เขาแค่เอาข้อมูลลง แล้วก็มาวิเคราะห์ อันนี้คือกาฬสินธุ์นะ เพราะว่าข้อมูลข้างล่างมันขึ้นจากพวกเรา เวลาสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติมา สำนักงาน ก.พ.ร. มา “คุณนิตยา คุณสม รับแขกให้หน่อย” เราหมดเลยนะคะ เราต้อนรับแขกให้ พร้อมกับเสนอข้อมูลให้ นี่แหละค่ะอาจารย์ Concept ก็คือว่าถ้าสมมติว่าบทบาทภาคประชาชนให้รัฐมองถึงแล้วจะต่อยอดอย่างไรให้เขากระบวนความเป็นเรื่องสำคัญ

วสันต์ เหลืองประภัสร์: หลังจากสำนักงาน ก.พ.ร. เสร็จแล้วอย่างไรต่อครับ ที่บอกว่ารัฐเอง ผู้ว่าราชการจังหวัดเอง เขาเอางบประมาณมาลงมาช่วยโครงการด้วยใช่ไหม หมายความว่าตอนหลังเราเริ่มทำงาน เครือข่ายเราเข้มแข็ง มันมีแผนมีอะไรออกมา

นิตยา สิทธิหงษ์: ขออนุญาตเล่าตอนหน้าเวทีนะ ทำไมมันถึงเกิดพลั้งตรงนี้ คนที่ไปคือ หนึ่ง ผู้แทนส่วนราชการ ทั้งสำนักงานงบประมาณ ทั้งกรมต่าง ๆ อันที่สองระดับจังหวัด ใครไป ผู้ว่าราชการจังหวัดก็รับรองผู้ว่าราชการจังหวัดไป และปลัดจังหวัดไป พอขึ้นไปปุ๊บ มองลงมา ผู้ว่าราชการจังหวัดเราก็อยู่แถวหน้า อ้าว ผู้ว่าราชการจังหวัดเราก็มาด้วย ไม่รู้จะอะไร เชิญส่วนนี้ไปร่วม แล้วก็รองผู้ว่าราชการจังหวัดต่าง ๆ ที่มาเป็นผู้ว่าราชการจังหวัดที่นี้กลายเป็นคนที่ไปนั่งตรงนั้น ไปฟังเรานำเสนอ พอเขาได้มาเป็นผู้ว่าราชการจังหวัดกาฬสินธุ์ เขาไม่คุยอะไร เขาไม่ถามหาใคร เพราะถึงเวลาเขาก็ไปแบบธรรมชาติ ไม่คิดว่าในใจว่าเขาจะอยากเห็นทีมเรา “มาพบท่านผู้ว่าราชการจังหวัดค่ะ พาทีมมาด้วย” คนนี้อยู่ ๆ ทำเรื่องอะไร ท่านผู้ว่าราชการจังหวัดก็บอก สกว. ยังไม่ย้ายไปไหนหรือ “ทำไมท่านรู้จักนิตยาคะ” “อ้อ ก็เจอเธอไปเป็นวิทยากรให้กับ สำนักงาน ก.พ.ร. เมื่อสมัยนั้น” อะไรประมาณนี้ อย่างท่านสมศักดิ์ สุวรรณสุจริตที่เป็นผู้ว่าราชการจังหวัดขอนแก่น ท่านย้ายมาจากสุรินทร์ ศิริสะเกศ ตอนนั้นท่านเป็นรองผู้ว่าราชการจังหวัดที่นครราชสีมา ชัยภูมิ ท่านไปนั่งฟังเราเมื่อปี 2551 ท่านย้ายมาอยู่ที่นี้ปี 2554 ท่านยังจำได้นะอาจารย์ เราดีใจมาก ออกจากห้องประชุมต้อนรับท่าน ลงมาเลยจากโต๊ะ “อ้าว สกว. ยังไม่ย้ายไปไหนหรือ” เสร็จแล้วท่านก็มาคุยเลย Defense งานในจังหวัด งบประมาณของจังหวัด เราเสนอตำบลต้นแบบ คือท่านลงพื้นที่ เราหยิบตำบลนั้นตำบลนี้ กลุ่มนี้ ๆ ปลุกข้าวทำอย่างไร ความรู้ของชาวบ้านท่านมองเห็นเลยว่าเขามีความรู้แล้ว แล้วเราจะช่วยอย่างไร เขาติดตรงไหน นักวิชาการฝ่ายแผนนำเสนอ “ถ้าตำบลหนึ่งใช้งบประมาณตรงนี้ครับท่าน” เราใช้ระบบสมทบ ท้องถิ่น 2 แสน จังหวัด 2 แสน แต่ในขณะเดียวกันทำไมถึงเกิด 27 ล้าน จากจังหวัดสมทบ ตำบลอีก 27

วสันต์ เหลืองประภัสร์: อันนี้คือปีอะไร

นิตยา สิริหงษ์: อันนี้ปี 2554-2555 ค่ะ แต่ปี 2552-2553 เราใช้จากงบประมาณสำนักงานสาธารณสุขจังหวัด เอาข้อมูล ทำนายแพทย์สาธารณสุขจังหวัดเลยนะค่ะ ท่านเป็นคนสนับสนุนตำบลต้นแบบให้เรา เราใช้อยู่ 6 ตำบล เราใช้คำว่าตำบล สุขภาพค่ะ จากโครงการความร่วมมือฯ ของเราใช้ไหมคะอาจารย์ เราก็แก้ไขปัญหาความยากจนและสุขภาวะใช้ไหมคะ ที่นี้ พอจบโครงการ เราก็ไม่ได้รองรับประมาณจาก สกว. เพราะเราตกลงกับจังหวัดไว้เลย “ท่านนายแพทย์ฯ ดูให้นิตหน่อย ลอง สักตำบลต้นแบบก็ได้ค่ะ” ให้ตำบลละล้านค่ะอาจารย์ โยนให้เลย 6 ตำบลก็ 6 ล้าน เห็นเลยคะข้อมูลทั้งบนทั้งล่าง 4 มิติ ขึ้นมาเลย เห็นด้านสุขภาพ ด้านรายได้ ด้านอะไร แล้วเห็นนักจัดการด้วยคะ ใครเป็นคนไปทำเรื่องนี้ ๆ สร้างวิทยากร

วสันต์ เหลืองประภัสร์: แต่ว่าปีนั้นเป็นครั้งแรกหรือเปล่าที่จังหวัด ส่วนราชการเองประมาณมา

นิตยา สิริหงษ์: บูรณาการงบประมาณไม่ใช่ครั้งแรกนะคะอาจารย์ แต่มันไม่ชัด ก็คือว่า

วสันต์ เหลืองประภัสร์: ตอนนั้นยังช่วยเป็นหย่อม ๆ อยู่

นิตยา สิริหงษ์: ค่ะ ยังช่วยเป็นหย่อม ๆ อยู่ แล้วก็บอกว่าอย่างสำนักงานเกษตรจังหวัดถ้าจะไปพัฒนาเรื่องเกษตรชุมชน ใช้บ 3 ล้าน เมื่อก่อนนะคะเราพยายามเริ่มรู้จักกัน สำนักงานเกษตรจังหวัดพัฒนาเกษตรชุมชนใช้บ 3 ล้าน พื้นที่ของผม อยู่ที่ไหน คุยกัน

วสันต์ เหลืองประภัสร์: แสดงว่าช่วงนั้นพอเริ่มคุ้นกันทำงาน ปี 2550 ส่วนราชการบางหน่วยอาจจะมียบประมาณมา เขายังนึกไม่ออกว่าจะทำอะไร พุดง่าย ๆ ก็มาขอให้พวกเราช่วย

นิตยา สิริหงษ์: มีแผนมาแล้วแต่ไม่มีเป้า แต่เราชี้เป้าให้ ทีมเราชี้เป้า

มังกร จรทะผา: เราเป็นคนชี้เป้าให้ ที่นี้กลุ่มยุทธศาสตร์จังหวัด “ร้อยแก่นสารสินธุ์” ผู้ว่าราชการจังหวัด รองผู้ว่าราชการ จังหวัดก็ย้ายไปอยู่ตรงนี้มันก็ง่ายขึ้น ร้อยเอ็ด ขอนแก่น สกลนคร กาฬสินธุ์ 4 จังหวัดบูรณาการกัน

นิตยา สิริหงษ์: คือว่าโครงการนี้ยากพอสมควรนะค่ะ คิดว่ารูปแบบอย่างนี้ถ้าตำบลที่ยังไม่เคลื่อนไหวเหมือนเราก็ทำมา 8 ปี แล้ว ที่ชัด ๆ นะคะ 8 ปี ไม่ได้นับตอนทำโครงการ SIF นะ ถ้านับตอนทำโครงการ SIF ก็ 10 กว่าปีเลย แต่เรานับให้กับ สกว. คือปี 2548 จนถึง ณ วันนี้ 8 ปี ไม่ใช่ง่าย ๆ ต่อให้ลอกเลียนแบบ (Copy) ไปเลยโครงการก็ทำไม่ได้ เราให้ ลอกเลียนแบบอยู่นะแต่ทำไม่ได้ มหาสารคามเราก็ให้ลอกเลียนแบบ เราไปนำเสนอรูปแบบให้ ขึ้นตอนระดับหมู่บ้าน 9 ขึ้นตอน ระดับจังหวัด 24 ขึ้นตอน มีอะไรบ้าง เราทำให้ แต่เวลาคุณไปนำเสนอจังหวัด คุณไม่เข้าใจ ผู้ว่าราชการจังหวัดต้อง บอก “นิตยา ผมเชิญคุณอีกรอบหนึ่งในโครงการบูรณาการ” อาจารย์มหาวิทยาลัยมหาสารคาม (มมส.) รศ.ดร. ฉลาด จันทรมบัติ แกมีชื่อเสียงในเรื่องทำชุมชนเข้มแข็ง แต่ทุกคนไม่ได้ไปตอบโจทย์จังหวัดได้ว่าเอาชุมชนเข้มแข็งขึ้นไปคุยกับ จังหวัดได้อย่างไร ให้มันลงข้างล่างได้อย่างไร ให้มันเกิดพลังได้อย่างไร อันนี้ไม่มีเขาที่เคยมาเรียนรู้กับเราว่าทำอะไร กาฬสินธุ์ถึงมีพลังจากข้างล่างขึ้นสู่ข้างบนได้ หัวไม่เปลี่ยนอะไรมันก็ไม่กระดิกนะค่ะ อันนี้มันก็เป็นวัฒนธรรม แต่ที่กาฬสินธุ์ มันมีนักเลงเยอะ ให้ก็เอาไม่ให้เกิด เคยชนกับผู้ว่าราชการจังหวัด ท่านวรสิทธิ์ ไรจนพานิช เป็นผู้ว่าราชการจังหวัดเป็นก่อน ท่านกวี กิตติสถาพร ถ้าหัวหน้าส่วนราชการพูดนำเสนอ “พอแล้วคุณไม่ต้องพูด” แต่นำเสนอยังไม่จบ “ผมรู้แล้วว่าคุณจะทำอะไร” แต่พอเราพูดก็แนะนำตัวเองปั๊บ แกก็นั่งฟังเราอยู่นะ เราก็พูดในโจทย์แก้ไขปัญหาความยากจนและภัยงานยาเสพติด “ยาเสพติดนี้แก้ไขคนเดียวไม่ได้ หน่วยงานเดียวไม่สำเร็จ มันต้อง MOU นะท่าน” “พอ ๆ ผมเข้าใจแล้ว ผมรู้แล้ว คุณไม่

ต้องพูด” “หนูจะพูด ท่านหยุดก่อน ท่านต้องฟังให้จบ เพราะว่าหนูยังพูดไม่จบ” อันที่สอง พูดเรื่องสุขภาพ การลดรายจ่าย เรื่องสุขภาพมันไม่ต้องไปแก้ที่ปลายเหตุ คุณต้องแก้ที่ต้นเหตุ ทำไมภาพสินธุ์ถึงพูดโจทย์เรื่องความมั่นคงทางอาหาร เพราะเราต้องสร้างความมั่นคงทางอาหารในด้านสุขภาพ คนแข็งแรง สุขภาพดี จิตใจดีงาม รายได้มันต้องตามมาแน่ มันก็เกิดลดรายจ่ายไปคะอาจารย์ ลดรายจ่ายก็คือพึ่งตนเอง ปลูกกิน ถ้าร้านอื่นลงทุน ถ้ามองในเรื่องเชิงพาณิชย์ แพงนะคะต้นทุน แต่ที่ให้เราไป 3 พันบาท คุณต้องได้ทุกอย่าง คุณซื้อเราขาย ถ้าบอกว่าไม่มี คุณกินเลย อันนี้คือความเป็นพี่น้องคะอาจารย์ อันนี้คือฐานคิดของเรา

วสันต์ เหลืองประภัสร์: อย่างนี้ตอนช่วงเฟสหลังของ สกว. ตอนเราคิดธีม (Theme) ของโครงการแต่ละปีมาอย่างไร อย่างเช่น ทำหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียง หรือความมั่นคงทางอาหาร

นิตยา สิทธิหงษ์: เรามีการวางแผนกำหนดตัวชี้วัดร่วมกันคะอาจารย์ เพราะว่าทิศทางถ้าจะต้องพึ่งตัวนี้ด้วย งานวิชาการก็ต้องมีด้วย ไม่ใช่มั่ววัดอย่างเดียว

วสันต์ เหลืองประภัสร์: หมายถึงว่าตอนช่วงปีหลังมา ปี 2550-2553 ตอนที่ สกว. แนนอนว่าจังหวัดเขาก็มีธงว่าอยากทำอย่างนี้ ๆ ในส่วนของเราเองที่ใช้งบประมาณของ สกว. ว่าจะเอาโครงการนี้ไปอุดหนุนกลุ่มนั้นกลุ่มนี้ เราได้กำหนดธีม (Theme) ใหม่กว่าปีนี้จะเน้นเรื่องนี้เป็นหลัก ปีนี้จะเน้นเรื่องนี้เป็นหลัก

นิตยา สิทธิหงษ์: ไม่คะ บนฐานของข้อมูลเลย ฐานของข้อมูลมาตลอดคะอาจารย์ ยุทธศาสตร์ตัวหนึ่งที่ทีมเราไปนั่งคณะอนุกรรมการยุทธศาสตร์ทุกชั้นเลยคะ โดยเฉพาะพี่ทั้งเป็นคณะกรรมการบริหารงบประมาณจังหวัดด้วย คือหน่วยงานไหนส่งโอกาสมาให้ พี่จะเป็นคนถามว่ามันตอบโจทย์อะไรได้บ้าง คุณใช้งบประมาณเรื่องนี้ ๆ ถ้า 3 เดือนงวดแรกพี่ลงประเมินติดตาม ถ้าไม่ถึง 10% พี่ร้องขึ้นศาลากลางเลยนะ ยุทธศาสตร์ถ้าหน่วยงานนี้จะยังให้อีก ถ้ายังไม่ปรับเรื่องนี้ ๆ “ถ้าไม่สร้างกระบวนการเรียนรู้ให้กับชาวบ้าน ฉันไม่ยอมนะ” จะแบบนี้เลย คือถ้าเราไปตามแล้วชาวบ้านบอกว่า ถ้าสมมติว่าคุณให้งบไป 1 ล้าน 3 เดือน คุณเขียนแผนมาซิใหม่ว่าไปดูงานที่วังน้ำเขียว อย่างเช่น ยกตัวอย่างเลยโครงการเพาะต้นกล้าเชิงพาณิชย์ไม่ดอกไม่ประดับ กลับมามันต้องตอบพี่ได้ว่าต้นทุนเท่าไรต่อถุง ต่อต้นไม้ต้นนี้ ไม่ใช่คุณบอกว่าเขาขายถุงละ 4 บาท โดยคุณไปเอาราคาเขามาเลย สอง แกลบ บัญดิน พันธุ์ไม้ คุณทำไมไม่ตรวจสอบก่อนว่าในหมู่บ้านเขามีเรื่องอะไร คุณทำไมต้องไปสั่งพันธุ์ไม้มาจากข้างนอก ถ้าชาวบ้านทำเองได้คุณต้องส่งเสริมก่อน ก่อนที่คุณจะไปซื้อจากข้างนอก อันนั้นมันต้องสร้างกระบวนการเรียนรู้ก่อน แล้วคุณเอาเขาไปดูงาน คุณต้องให้เขามีกระบวนการเรียนรู้ก่อนว่าต้องปลูกต้นนี้ ๆ นะ ถ้าไม่คุณเป็นไม้ประจำจังหวัดเราก็ต้องเพาะ จังหวัดต้องรับรู้ ต้องช่วยเราซื้อ ไม่ใช่จังหวัดยังข้ามไปซื้อไม้ที่อื่นมาปลูก ทั้ง ๆ ที่คุณขึ้นโครงการนี้ แต่คำถามไม่ก็คำถามนะที่เราลงไปคุยกับชาวบ้านว่าเขาจริงไม่จริง ถ้าเขาบอกว่า “ถุงละ 4 บาท หัวหน้า” “แล้ว 4 บาท มันมีอะไรบ้าง” “ไม่รู้ เพราะอาจารย์เขาซื้อรถแกลบมาให้เลย” พี่ไม่ต้องถามต่อแล้ว ถ้าคุณจะไปซื้อให้ชาวบ้าน ไม่เอา คุณต้องโยนเงินให้ชาวบ้านซื้อเอง นี่คือหัวใจนะคะอาจารย์ ชาวบ้านต้องใช้เงินเองนะ ที่อาจารย์พูดว่าโจทย์ว่าคำว่าวิชาการของอาจารย์ แต่พี่พูดไม่เป็น พี่ขอใช้คำว่า “ชาวบ้านต้องใช้เงินเอง” บริหารจัดการเอง วางแผนเอง พูดได้คิดได้ แต่ภาษาของเขามันไม่ใช่ภาษาวิชาการ ที่นี้พอเขาคิด ตัดสินใจได้ว่า เราไม่ต้องซื้อ ถ้าเขาให้เงินมา 3 แสน 1 แสน บอกว่าซื้อพันธุ์ไม้ ผู้ประสานงานก็อย่าไปซื้อให้เขา ให้เขาไปซื้อเอง ตัดสินใจเอง เขาอาจจะซื้อได้ 5 หมื่น อีก 5 หมื่นเขาต้องเป็นทุนหมุนเวียนของเขาได้ ถ้าเขาคุยกันได้ กลุ่มเขาก็ยังยั่งยืนไง แต่ถ้าคุณไปซื้อแกลบ 2 พัน ถ่าน 2 พัน พันธุ์ไม้อีก 2 พัน เงินอยู่ไหนคะ อยู่กับผู้บริหารสัญญาโครงการจากจังหวัด ไม่ได้อยู่ที่ชาวบ้าน เดียวนี้ก็ไปดู ถ้าหมดโครงการไป 12 เดือน มันก็เหลือตั้งแต่หญ้า ผ่ายผืนโคลมสีดำ นอกนั้นมันก็จบหมดแล้ว มันหมดไปกับโครงการ ไฟไหม้ฟาง อันนี้คือโครงการของรัฐนะเมื่อผ่านมา 3 ปี เริ่มจากปี พ.ศ. 2553 เรามีโอกาสที่ผู้ว่าราชการจังหวัดให้เราเป็นภาคประชาชนจังหวัดเดียวให้ไปอบรมเรื่องการใช้งบประมาณปี พ.ศ. 2553 เพราะเราไปนำเสนอว่างบประมาณต่อไปคุณอย่าไปเน้นที่ภารกิจ เพราะกว่าจะถึงจังหวัด

มันไม่ไหวแล้ว ข้าราชการเขาทำงานไม่ได้ เงินมันไม่ถึง เพราะคุณตัดสินใจอยู่ข้างบน แต่การขับเคลื่อนงานมันอยู่ข้างล่าง จังหวัดก็เคลื่อนไม่ได้

คุณนี่ประธานกลุ่มศูนย์เรียนรู้ (นายนคร จันทร์มา มาถึง) ศูนย์บำบัดสุขภาพที่ทำให้อาหารตรงนี้ อาจารย์ฟังโครงสร้างใกล้จบแล้วนะ อันนี้เป็นทีมรับแขกกับจังหวัด ที่นี้ถ้าอาจารย์อยากไปไหนก็จะชี้ไป จะเอาอะไร อย่างไร

อันนี้ยกตัวอย่างนะ บทบาทที่ไปเป็นนักติดตามและบทบาทไปเป็นผู้บริหารจัดการงบประมาณ เราขึ้นมาจับเรากรีดยาง 3% 5% 10% ตามจริงเลยนะ เหมือนกับว่าคนเกลียดเรามากก็มีนะอาจารย์ เกลียดแบบทำอย่างไรก็ได้ให้กลุ่มนี้คนนี้มันหายไป แต่สุดท้ายเขาก็ย้ายไปก่อนเรา เพราะเราไม่สน เราคนกาฬสินธุ์ คุณเป็นข้าราชการ คุณมา 3 วันก็ได้ เพราะฉะนั้นฉันไม่ให้ความสำคัญกับคุณหรอก อันนี้ตัดออกไปเลยนะ เราอยากบอกจังหวัดอื่นด้วยนะคะ ถ้าอยากทำงานเป็นภาคประชาชนจริง ๆ คุณอย่าไปให้ความสำคัญกับราชการมาก ให้ได้อยู่แต่เราเอาความดีเอาบทเรียนของเขาที่มาแชร์ (Share) กับเรา เรารับนะ แต่ถ้ามาบอกว่าผมไม่ให้หรอก อย่างนั้นอย่างนี้ เราไม่สนเรื่องนั้น เราก็ก้าวของเราไป ที่นี้พอสรุปงานได้ มันก็เกิดตัวหนึ่งว่า สมมติว่านโยบายส่งมาจับ ต้องทำเรื่องเศรษฐกิจพอเพียง ปกครองต้องทำโครงการนี้ ประชาชนเขาจะประสานเราว่า “หัวหน้านิดยาคูณจะส่งใครมาเป็นภาคประชาชนให้เรา” เลยนะคะ อันนี้ที่บอกอาจารย์ว่าเราเข้าไปให้ นะคะ “เอาคนนี้ไป ๆ” “ระดับตำบล อำเภอ จะให้ใคร” “เอาประธานศูนย์บำบัดสุขภาพไปเป็นคนะทำงาน” ถ้าจังหวัดเขาก็จะบอกว่า “ผมขออนุญาตเอาคุณเลยนะ” อย่างนี้เลยคะ พันธมาเลย ว่า “พี่คะ โครงการเศรษฐกิจพอเพียงของจังหวัด ท่านผู้ว่าราชการจังหวัดบอกว่าเอาชื่อพี่” “พี่คะ คณะทำงานผู้ทรงคุณวุฒิของจังหวัด 1 คนในจังหวัดกาฬสินธุ์เอาชื่อพี่นะ” อย่างนี้ก็ “โอเค ได้ ๆ” เขาจะแจ้งมาก่อน อันนี้คือบทบาทภาคประชาชน เป็นโครงสร้างของคณะทำงานซึ่งมีทุกคณะอนุกรรมการ แล้ว ก็ขอเสนอเวลาประชุมประจำเดือน เราก็จะเสนอว่าถ้ามันถึงฤดูประเมิน เราก็จะบอกในเรื่องการบริหารจัดการเลย มันไปติดตรงไหน รอยต่อตรงไหนมันห่าง มันไม่เชื่อมโยง เมื่อก่อนโครงสร้างมันไม่มีอำเภอจะคะอาจารย์ ที่นี้เราก็ก้าวเสนออำเภอใส่ อีก เพราะว่ามันห่างงานมันไม่เห็น มันไม่ต่อท่อ มันขาดเลยคะตรงนั้น ทีมเราก็ก้าวเสนอผู้ว่าราชการจังหวัดว่ามันต้องจัดตั้งทีมผู้ประสานงานที่อำเภออีก ก็ได้ พอได้จับ จังหวัดก็จัดการเงินบริหารจัดการลงไปให้ 1 แสนบาท คุณก็คุยกันไป แต่คุณต้องส่งแผนมาก่อน ส่งคณะทำงานมาก่อนนะ โดยมีนายอำเภอเป็นประธาน ใครเป็นเลขานุการ ก็เรื่องของ คุณ เพราะแต่ละพื้นที่มันแข่งไม่เหมือนกัน เราไม่ฟิกซ์ (Fix) แล้วโครงการอยู่ดีมีสุข 3 ดี คะ มันจะเกิดอยู่ดีมีสุข ก็จะมีเรื่องเศรษฐกิจพอเพียง ถ้า นโยบายอยู่ดีมีสุขมานะ กาฬสินธุ์ก็จะพูดเรื่องเศรษฐกิจพอเพียง การบูรณาการโครงการของ สกว. เอาชื่อไปใส่ยาวมาก สุดท้ายก็ลงท้ายด้วยคำว่าสุขภาวะ พอปีสุดท้ายเราก็ก้าวพูดเรื่องการมีส่วนร่วม ปีนี้แหละคะ การมีส่วนร่วม การแก้ไขปัญหา ประสานความร่วมมือการแก้ปัญหาการสร้าง ความมั่นคงทางอาหาร เราเอาข้อมูลจากบัญชีครัวเรือน ที่บอกว่ารายจ่าย ค่าอาหารที่หนึ่ง ที่สอง เรื่องการลงทุน ก็จะมีการจดอยู่ ของเราอยู่ภายใต้กิจกรรมโครงการคนดีสุขภาพดีนะคะอาจารย์ เราเอาเงินจังหวัดมาสร้างให้ สกว. ให้ใหญ่ขึ้น ให้โตขึ้นนะคะ ถ้าพูดถึงในเชิงของพาณิชย์ เราขาดทุนนะคะทำงาน ถ้าเป็นนักลงทุนนะคะอาจารย์เราขาดทุนคะเพราะเราเอาเงินมาแค่นิดเดียวเอง แต่เราเองงบประมาณจังหวัดไปใช้ให้กับ สกว. นะคะ ถ้าจังหวัดอื่นคุณไม่กล้าเปิดงบประมาณไป ภาคประชาชนก็จะถือเงิน คุยแต่ตัวเอง อย่างอาจารย์ถามว่ารู้เป็นอย่างไร เขา จะไม่สามารถรู้ทุกกระบวนการอย่างที่เราพูด อันนี้พี่ไม่รู้ นะ อาจารย์อาจจะเห็น แต่ของกาฬสินธุ์ที่สามารถเห็นทั้งข้างบนและข้างล่างได้ ปลัดกระทรวงสาธารณสุขมา พี่พูดเรื่องสุขภาพให้ฟังได้หมด กระทรวงเกษตรและสหกรณ์มา พี่พูดเรื่องเกษตรได้หมด กรมพัฒนาชุมชนมา พี่พูดจากข้างบนข้างล่างได้หมด เขาเลยถามว่า ปลัดกระทรวงเวลามา พี่ไปนำเสนอให้ในส่วนของภาคประชาชน ตามสำนักงานสาธารณสุขจังหวัดว่า “เขาอยู่ส่วนไหน เขาตำแหน่งอะไร” “เขาไม่ใช่หมอ เขาเป็นภาคประชาชน” ถ้ากระทรวงเกษตรและสหกรณ์มา “คุณคิดเขาอยู่แผนกไหน ฝ่ายไหน” “เป็นภาคประชาชนคะ” “แล้วจังหวัดอื่นมันมีไหมอย่างนี้” ก็จะมีคำถามอย่างนี้

วสันต์ เหลืองประภัสร์: ขอลงมาเครือข่ายระดับแกนบ้าง ส่วนใหญ่ทำงานกันมาตั้งแต่รุ่น SIF หรือเปล่า หรือว่า จุดเริ่มแรกคือเรื่อง SIF ที่ทำ ที่นี้หมายความว่า ตอนแรกเป็นกลุ่มย่อยกันก่อนหรืออย่างไร ที่มาที่ไปก่อนจะกลายเป็นเครือข่ายข่าว

สมภาร วิเศษศรี: แต่ก่อนก็ทำเป็นกลุ่มใหญ่อยู่ พอเราเกิดชำนาญก็ทำของตัวเองบ้างเป็นแปลง แต่ก่อนก็เป็นเครือข่ายที่กว้าง แต่ก่อนอยู่บ้านก็ทำนานะ แล้วย่อมาเป็นครอบครัวเป็นอุตสาหกรรมครัวเรือน เป็นสินค้าหนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์ (OTOP) เราก็อย่อมาเป็นหนึ่งครัวเรือนได้ไหม ถ้าเป็นตำบลมันกว้างไป ก็ย่อมาเป็นของตัวเองของครอบครัวครับอาจารย์ ก็เลยมาทำเป็นอุตสาหกรรมครอบครัวการผลิตข้าว การทำข้าวอินทรีย์มันตอบโจทย์ได้หลายอย่างอาจารย์ ได้ทั้งเรื่องเศรษฐกิจ เรื่องสุขภาพ สร้างรายได้ในเรื่องเศรษฐกิจ และเรื่องสุขภาพ แล้วก็กินข้าวที่ปลอดภัย ข้าวกล้องที่มีวิตามิน B1-B12 และธาตุอาหารต่าง ๆ แล้วก็มีการแปรรูปข้าวให้เกี่ยวกับสุขภาพ ให้เป็นฮอโมนอย่างนี้ จากวิตามินต่าง ๆ มาเป็นฮอโมน เป็นเคมีทางชีวภาพเหมือนกระบวนการ ทำจากข้าวกล้อง จากวิตามินให้มาเป็นฮอโมน ชื่อสารว่า กาบา มันจะควบคุมการทำงานของร่างกายให้เป็นปกติ ทำให้เรามีความสมดุลทางร่างกาย ก็เลยทำเกษตรอินทรีย์อย่างมั่นใจว่า มันตอบโจทย์ได้หลายอย่าง

วสันต์ เหลืองประภัสร์: ใครทำตลาดให้เรา

สมภาร วิเศษศรี: ตลาดเรามุ่งในชุมชนก่อน ถ้าเรามุ่งไปต่างจังหวัดหรือต่างประเทศก็จบ ไปไม่ได้ ก็หยุดชะงัก เราทำในชุมชนและการตลาดในชุมชนก่อน แล้วค่อย ๆ ขยับไปอำเภอ ไปจังหวัดนะครับ เราทำข้างล่างขึ้นข้างบน ระบบเศรษฐกิจข้างล่างขึ้นข้างบน

วสันต์ เหลืองประภัสร์: แขนที่ช่วยกันทำ ให้เกิดเครือข่ายมีสักกี่คน

สมภาร วิเศษศรี: ตอนนั้นกลุ่มนั้นก็มีความเครือข่ายของเราที่และที่ทำอยู่ตอนนั้น ก็ขยับมาระดับจังหวัดบ้าง ต่างจังหวัดบ้าง

วสันต์ เหลืองประภัสร์: อาจารย์อยู่อำเภอตรงไหน

สมภาร วิเศษศรี: อำเภอภูจินารายณ์ครับ

วสันต์ เหลืองประภัสร์: ตอนนั้นก็ทำเฉพาะบริเวณนั้น

สมภาร วิเศษศรี: บริเวณอำเภอก่อน แล้วค่อย ๆ ขยับมาในจังหวัดและต่างจังหวัด เป็นเครือข่ายเชื่อมโยงกัน แล้วก็มาเน้นเรื่องการแปรรูป การแปรรูปก็ทำข้าวอินทรีย์ เน้นจากภูมิปัญญาคือทุนที่มีอยู่ ทรัพยากรที่มีอยู่ เอาทุนที่มีอยู่นะครับ และภูมิปัญญาดั้งเดิมจากบรรพบุรุษ ทำไมเขาอยู่ได้ ทำไมสุขภาพเขาดีกว่าทุกวันนี้ แล้วก็ไม่ได้เดือดร้อนในเรื่องการทำเกษตร เรื่องราคา เรื่องอะไร เรื่องปัจจัยการผลิตก็ไม่เดือดร้อน ผมก็เลยมาศึกษาเรื่องนี้จริงอยู่ประมาณ 20 ปี ตั้งแต่การผลิต เรื่องพันธุ์ข้าวก็จะเป็นพันธุ์พื้นเมือง ถ้าพันธุ์พื้นเมืองก็จะมีวิตามินเยอะ ข้าว ก. ข. เป็นข้าวที่ดัดแปลงพันธุกรรมจากข้าวเจ้ามะลิโดยการฉายรังสีเข้าไปแล้วกลายเป็นข้าวเจ้า 16 และข้าว ข. 6 ปลุก 2 ปีก็ต้องเปลี่ยนพันธุ์ เกษตรกรต้องซื้อพันธุ์อีก ราคาสูงด้วย ถ้าปลูกไปมันก็ด้อยการพัฒนาลง ต้องซื้อบ่อยมากขึ้น ผลผลิตก็ต่ำลงทุกวัน

วสันต์ เหลืองประภัสร์: ข้าวพื้นเมืองที่มีชื่อ?

สมภาร วิเศษศรี: มันมีพันธุ์พระอินทร์ พันธุ์สันป่าตอง พวกนี้ครับ

วสันต์ เหลืองประภัสร์: ส่วนใหญ่เป็นข้าวเจ้า?

สมภาร วิเศษศรี: เป็นข้าวเหนียว เพราะว่าข้าวเจ้าดีตลาดไม่ได้ เพราะว่าคนอีสานกิน ก็ดีได้ถ้าเราแปรรูป คุณภาพไม่ค่อยได้ เพราะว่าข้าวดั้งเดิมธาตุอาหารเยอะ วิตามินเยอะ เวลาทานเข้าไปมันจะมีตัวควบคุมของมัน ตัวควบคุม ตัวบาลานซ์ (Balance) ระหว่างแป้ง แต่ทุกวันนี้คนเรากินข้าวกินข้าวขาว ไม่มีตัวที่บาลานซ์ควบคุมในร่างกาย เบาหวานก็เกิด ความดันก็เกิด โรคเก๊าท์ก็เกิด นี่แหละครับทุกอย่างมันเป็นไปหมด มันไปเป็นเพราะอะไร เพราะเราเปลี่ยนวิถีชีวิตจากดั้งเดิมมาเป็นวิถีชีวิตแบบใหม่ เปลี่ยนพันธุ์ข้าวใหม่ ปัจจัยการผลิตก็มีแต่เคมี ยาฆ่าหญ้า นี่คือปัญหาที่ทำให้หมอทำงานหนัก เศรษฐกิจก็แย่ ราคาก็ตกต่ำ ผลผลิตเยอะขึ้น เติบโตขึ้น ประทับกัน กลุ่มเกษตรยางพาราบ้าง ข้าวบ้าง ข้าวโพดบ้าง และอีกหลาย ๆ กลุ่มจะเดินขึ้นมา อีกหลาย ๆ เรื่อง

วสันต์ เหลืองประภัสร์: ที่กาฬสินธุ์ เกษตรหลักคือข้าวหรือเปล่า

สมภาร วิเศษศรี: ข้าว แต่มาหลังวิถีชีวิตไปเปลี่ยนเป็นยางพารา เป็นปาล์ม ลืมวิถีชีวิตดั้งเดิม

วสันต์ เหลืองประภัสร์: พื้นที่ชลประทานพอไหม หรือว่าไม่มี

สมภาร วิเศษศรี: ของผมไม่มี ทำปีละครั้ง ถ้าผมทำได้ปีละ 3 ครั้ง นี่รวย

วสันต์ เหลืองประภัสร์: แล้วระหว่างปีทำอะไรครับ

สมภาร วิเศษศรี: ผมก็ทำครั้งเดียว และหน้าแล้งก็เลี้ยงปลา แปรรูปข้าว แปรรูปเป็นน้ำข้าวกล้อง กาแฟข้าวกล้อง โอวัลติน ข้าวกล้อง สนุข้าวกล้อง แชมพูข้าวกล้อง เราทำได้จากเรื่องข้าวเรื่องเดียวทำได้หลายเรื่อง เป็นหัวอาหารสัตว์ เราไม่ต้องเดือดร้อนกับรัฐบาล ไม่ต้องไปเดินขบวน

วสันต์ เหลืองประภัสร์: นำทำพวกสาโท

สมภาร วิเศษศรี: มีไวน์ข้าวกล้อง มันมีอยู่ในรถ ซิมได้

วสันต์ เหลืองประภัสร์: เขาให้ทำได้ใช่ไหม

สมภาร วิเศษศรี: มันทำจากข้าว เป็นน้ำข้าวกล้องมันทำได้เพราะว่าเป็นภูมิปัญญา มีอาจารย์หลายท่านถามว่ามี อ. ไหม ผมก็ว่าข้าวมันทานมาตั้งแต่เล็ก จะถามหา อ. ก็คงจะไม่ได้ สามารถทำเป็นน้ำข้าวกล้องได้ ข้าว 1 กิโล มันก็ได้ 1 พัน บาท ข้าว 1 ลิตรนะอาจารย์ 1 ถังมันก็ 20 ลิตร ได้อยู่ 2 หมื่นบาท ผมว่าถ้าผมทำไม่ได้ เกษตรกรทั่วประเทศก็อยู่ไม่ได้ ผมเลยเอาชีวิตเอาจิตวิญญาณลงไปทำอยู่ 20 ปีนะอาจารย์

วสันต์ เหลืองประภัสร์: ตอนนี้ เราทำงานร่วมกันอย่างไรในกาฬสินธุ์ เรามีเป็นกลุ่มย่อย ๆ กระจายอยู่

สมภาร วิเศษศรี: มีเครือข่าย กลุ่มย่อย ๆ เราก็ก้าวไปให้ความรู้เขาในเรื่องการแปรรูป ในเรื่องการผลิต คลินิกโรคข้าว เพราะว่าข้าวทุกวันนี้มันด้อย

วสันต์ เหลืองประภัสร์: เหมือนกับเราก็มีเป็นกลุ่ม แต่ก็มีประธานเครือข่าย

สมภาร วิเศษศรี: กลุ่มระดับอำเภอ ระดับตำบล มีทุกตำบล ตอนนี้นำมาถกเถียงเรื่องข้าว เรื่องข้าวกล้อง เรื่องผลิตภัณฑ์ข้าว เราก็ไปดูแลเห็นว่าน่าจะตรงนั้นนะ ทำให้มันดีขึ้นเป็นผลิตภัณฑ์ แล้วก็เกิดการจำหน่ายในชุมชนเราก่อน สร้างรายได้ นี่คือเรื่องข้าวทุกวันนี้ก็ลำบากนะครับอาจารย์ เพราะว่าโรคเยื่อ ใบไหม้ ใบต่าง โรคจู้ เกษตรกรหนัก อาจารย์ขับรถผ่านดูเลยว่า ผลผลิตมันน้อยลง ๆ แล้วก็พันธุ์ข้าวก็จะด้อยลง ต่อไปจะไม่มีพันธุ์ข้าว เพราะเราทำซ้ำ ๆ ซาก ๆ ข้าวมันจะด้อยลง ๆ แต่บู่ต้องเพิ่มขึ้น แต่ถ้าเพิ่มเยื่อ ๆ ก็ไม่รอดนะ มันตาย เพราะว่าเคมีไม่ใช่อาหารพืช เป็นแค่หลอดดูดกาแฟทำให้มันดูดธาตุอาหารขึ้นมาเท่านั้น

วสันต์ เหลืองประภัสร์: มีใครมาช่วยเราบ้างไหม เพราะอย่างพัฒนาให้มันรู้ มันก็ต้องมีทำวิจัย มีใครที่เินมาช่วยเราไหม

สมภาร วิเศษศรี: ลำบากนะ เพราะบางครั้งเขาก็ไม่รู้ที่เราทำอะไรอยู่ และเขาก็เชื่อมโยงคณะอาจารย์ไม่ได้ เราก็เลยทำไป ๆ ไปตามที่เราเคยทำ แล้วก็วิเคราะห์ไปเรื่อย ๆ ว่าทำอย่างนี้ไม่ได้ ๆ ก็เลยลองดูว่าข้าวต้องพันธุ์ดี ถ้าพันธุ์ไม่ดีก็แย่ตั้งแต่เริ่ม เริ่มแล้วชวานาเนี่ย พันธุ์ดี ดูแลดี จัดการดี แล้วก็วิธีการลดต้นทุน การแปรรูป ถ้าไม่แปรรูปไม่มีรวย เกษตรกรนะครับ มีแต่หนี้ ผมสามารถขายข้าวให้หมดหนี้ แต่ก่อนผมว่าจะทำอย่างไรถึงจะหมดหนี้ มองดูที่ยังข้าว ถ้าจะขายให้พ่อค้าก็หมด แป้งเดียวหมดวันเดียวหมด แต่ของผมนะยังเหลือครึ่งหนึ่งของที่เก็บข้าวอยู่ ผมขายไปถึงหนึ่งได้ประมาณ 2 หมื่นบาท ค่อย ๆ สีข้าวกล้องแล้วแปรรูปเป็นสับข้าวกล้อง กาแฟข้าวกล้อง น้ำข้าวกล้อง ได้เยอะกว่า และมีวิธีการเลือกพันธุ์ข้าว การจัดการที่ดี การดูแลแปลง และการลดต้นทุน ที่ล่าสุดที่ได้หมด ตกไร่ละไม่เกิน 30 บาท ต่อปีนะอาจารย์

วสันต์ เหลืองประภัสร์: แล้วอย่างนี้ คือปกติคนทำนาที่เป็นชีวิตครอบครัวใครครอบครัวมันอยู่ แต่ที่นี้พอเราเริ่มทำเป็นเครือข่าย พัฒนาผลิตภัณฑ์ให้คนรู้จัก มันมีการรวมกลุ่มทำเป็นผลิตภัณฑ์ของกลุ่มของเครือข่ายไหม หรืออย่างไร หรือว่าต่างคนต่างก็ทำของตัวเอง

สมภาร วิเศษศรี: มันมีเครือข่ายผลิตข้าวกล้อง ข้าวซ้อมมือ มี 2 สเต็ป (Step) ข้าวซ้อมมือ หมายความว่าสามารถเอาไปนึ่งได้ บั๊นได้ แต่ข้าวกล้องบั๊นไม่ได้ แล้วต่อมาก็มีการแปรรูป ส่วนมากก็จะเป็นข้าวกล้องที่ทำ ส่วนผมก็จะพัฒนาเรื่องเอาวิทยาศาสตร์ เอาเทคโนโลยีเข้ามาใส่ในข้าวกล้อง ทำอย่างไรถึงจะเป็นกาแฟข้าวกล้อง โอวัลตินข้าวกล้อง เอาวิทยาศาสตร์เทคโนโลยีเข้าไป แต่ชาวบ้านเขาไม่รู้ เราก็ค่อย ๆ บ่อนให้ ทำเป็นข้าวขวัญพืชให้ชาวบ้านทำ บดข้าวแล้วก็บดขวัญพืชต่าง ๆ ผสมเข้าไป เป็นข้าวขวัญพืชระดับชาวบ้าน แต่ระดับเราก็เป็นเรื่องเทคโนโลยี ทำเครื่องสีข้าว ทำเครื่องบดเป็นเครื่องกลไลที่เราทำได้ โรงสีก็ทำเอง กระบวนการทางวิทยาศาสตร์ก็พอรู้เรื่องบ้าง เราก็ทำไป

วสันต์ เหลืองประภัสร์: โรงสีเป็นของกลุ่มเรา หรือว่าของส่วนตัว

สมภาร วิเศษศรี: ของกลุ่มก็มี แต่บางครั้งเราไม่ออกไปหากลุ่ม เราก็ทำอยู่บ้านเรา เราทำเองได้ ซื้อเหล็กเชื่อมเอง เพราะจบอุตสาหกรรมมา เป็นวิทยากรเดินสายตลอด เรื่องทุกอย่าง

วสันต์ เหลืองประภัสร์: คำถามใหญ่เลยนะครับ คุณนิตยาก็ดี อาจารย์ก็ดี วันหนึ่งอายุมากทำไม่ไหวแล้ว มีคนมาทำแทนไหม

นิตยา สิทธิพงษ์: สร้างคนมาใหม่ค่ะ

สมภาร วิเศษศรี: คิดว่าต่อไปจะสร้างเป็นจุดเรียนรู้ จะอยู่หนึ่ง จะไม่ออก

วสันต์ เหลืองประภัสร์: ส่วนใหญ่ที่ทำได้เพราะว่าทำงานมายาวนาน พอวันหนึ่งไม่อยู่แล้วความต่อเนื่องมันก็จะหายไป เพราะคนมันเปลี่ยน ก็เหมือนผู้ว่าราชการจังหวัดเปลี่ยน

นิตยา สิริหงษ์: เราถึงมีศูนย์เรียนรู้ไงคะ

สมภาร วิเศษศรี: เดี่ยวนี้สร้างขึ้นเยอะ ผมก็สร้างศูนย์เรียนรู้ คนไหนพร้อม หรือเครือข่าย ลูกข่ายไหนพร้อมก็ขึ้นป้ายศูนย์เรียนรู้วิถีชีวิตเศรษฐกิจพอเพียง ศึกษากับวิถีชีวิต เราไม่ได้ศึกษาเรื่องความพอเพียงอย่างเดียว

นิตยา สิริหงษ์: ทีมนี้ยกเป็นแกนจังหวัด ทีมนี้เป็นเจ้าของศูนย์เขาก็จะรักษาเรื่องของเขาไว้

นายมังกร จรทะผา: มันเข้าไปถึงโรงเรียนเลย

นิตยา สิริหงษ์: นี่ก็จะเป็นผู้นำที่ไปพูดในโรงเรียน

สมภาร วิเศษศรี: เป็นโรงเรียนที่เกี่ยวกับวิถีชีวิต คล้าย ๆ ศูนย์เด็กเล็ก แต่อันนี้เป็นศูนย์ของคนที่จะมีศึกษาวิถีชีวิต ทำอย่างไรวิถีชีวิตถึงจะดีขึ้น จะกินอะไรสุขภาพดีขึ้น บางคนอยู่ในชุมชนไม่รู้ตัวเองจะไปทิศไหน ก็เลยมองว่าน่าจะมีศูนย์เรียนรู้ ศึกษาเรื่องการดำเนินชีวิต

นิตยา สิริหงษ์: มันอยู่ในโจทย์โครงการเรา

สมภาร วิเศษศรี: เราพยายามจะตั้งศูนย์ให้ได้ ศูนย์ละหนึ่งตำบล

นิตยา สิริหงษ์: รักษาวัฒนธรรม วิถีชีวิตของคนดั้งเดิมไว้ด้วย แล้วก็รักษาไว้ ทำไว้

สมภาร วิเศษศรี: ตอนนี้ก็มีมติใหม่ พุดค่างไว้คือเรื่องปัจจัยการลดต้นทุนเป็นปัญหาระดับชาติ ลงทุนไป 6-7 พัน แต่ขายข้าวได้แค่ 4-5 พัน แต่เวลาผลิต 6-7 พัน ตั้งแต่การตกกล้า พันธุ์ข้าว ปุ๋ย ปักดำ จ้างเกี่ยว จ้างนวด รวมแล้วตกไร่ละ 6-7 พัน แต่ขายข้าวได้ไร่ละ ประมาณ 35 ถึง 3 พันกว่าบาท อ่านๆดูก็รู้แล้วว่าเกษตรกรขาดทุนอยู่แล้ว ก็เลยอยากเปลี่ยนวิถีชีวิต ปลุกอ้อยปลูกมันไป ผมก็เลยเอาโจทย์ปัญหาชาวบ้านมาเป็นโจทย์แล้วเรามาค้นคว้าว่าอย่างไรถึงจะลดต้นทุนได้ ทดลองอยู่หลายปี 4-5 ปี มาได้คือข้าวขอบกินข้าวเป็นอาหาร ข้าวกระสอบหนึ่งสามารถทำปุ๋ยใช้ได้ทั้งปี มันมีโปรตีน มีไขมัน มีธาตุอาหาร ทำอย่างไรถึงจะทำข้าวให้เป็นปุ๋ยให้ข้าวกินนะครับ คือเอาข้าวมาเป็นปุ๋ยตอนนี้ที่ผมกำลังทำอยู่ ไม่ได้ใช้ปุ๋ยเคมี ตอนนี้ที่นาของผมอยากให้ไปดูแลปรับเปลี่ยนติดกัน สูดยอด ลดต้นทุนได้ ตกไร่ละ 30 บาทต่อปี กับเกษตรกรไร่ละ 1 พันบาทต่อปี ของเราแค่ 30 บาทต่อปี ที่จริงมีรูปภาพมาที่รถ ถ่ายมาเรียบร้อย เก็บข้อมูล ไม่ได้หว่านปุ๋ย เราเอาข้าวมาบด ข้าวที่เกษตรกรมีในยุ้ง หมดเรียบร้อยก็เอาจุลินทรีย์สีข้าวในกอไผ่มาไว้ในถังหมักแล้วก็ฉีดเข้าไปในแปลงนาหว่านนะครับ ตัวสีข้าวจะพระเอกในการลดต้นทุนให้เรา เชื้อราสีข้าว เวลาเราเกี่ยวข้าว เราไถดินปุ๊บ เชื้อราสีข้าวในดินจะย่อยฟาง ย่อยหญ้า หาเพื่อน ขบเคี้ยวไว้รอปีหน้า นี่คือเกษตรกรที่ยั่งยืน แต่ถ้าเกษตรกรเคมีปีหน้าปีต่อไปต้องซื้อเยอะขึ้น ๆ แต่ผลผลิตน้อยลงๆ นี่ไม่ยั่งยืนครับ ถ้าความยั่งยืนจะมีประโยชน์ต่อลูกหลานเราครับ จุลินทรีย์สีข้าวนี้เป็นพระเอก เป็นเจ้าหน้าที่ในการผลิตปุ๋ยให้เราในดินหว่านนะครับ ถ้าทำถึง 3 ปี ไม่ต้องทำอะไร แค่นักดำลงไป หว่านกล้างไป งาม เขียวหว่านนะครับ นี่คือการลดต้นทุนล่าสุดในการ

วิจัย อยากบอกให้อาจารย์และทีมงานได้รู้ว่านี่คือมิติใหม่ที่ยั่งยืน ถ้าเราทำอย่างนี้ทุกวันนี้ไม่มีทาง แล้วก็เดินขบวน ๆ ปัจจัยการผลิตมันสูงนะครับ แต่ราคามันสูง ผมไม่เคยเดินไม่เคยไปไหน ราคาของเรา เราขายเองได้ และจุลินทรีย์ตัวนี้มันอยู่ในกอไผ่ เอา มา 1 กิโลกรัม มันจะเป็นปุ๋ยขาว ๆ หมักไว้ มันจะออกเป็นล้น ๆ ตัวในการสร้างเซลล์ขึ้นมา มันจะไปอยู่ในดินของเรา

วสันต์ เหลืองประภัสร์: พวกส่วนราชการมาช่วยอาจารย์บ้างไหม เกษตรจังหวัด เกษตรอำเภอ

สมภาร วิเศษศรี: ผมก็รู้สึกท้อแท้อยู่นะครับเรื่องราชการ ผมก็ทำไปเรื่อย ๆ พวกเขาก็อยู่แค่วัน ๆ ไม่ช่วยก็ไม่สน ผมก็ทำ ๆ

นิตยา สิริหงษ์: กลุ่มของเราใจจะไม่สนใจ เราก็คูณกันเอง ช่วยกันเองในส่วนของ สกว.

สมภาร วิเศษศรี: แล้วเราก็มีเชื้อราในถังนี้ 200 ลิตร เอาน้ำตาลลงไป 1 กิโล เราจะได้ปุ๋ย 200 ลิตร แล้วลิตรหนึ่งเราเอาไป ขยายได้อีกต่อลิตรได้อีก 200 ลิตร 200 ลิตร ก็ขยายได้อีกเป็นหลาย ๆ ร้อยลิตร แล้วก็ปล่อยลงไปในแปลงนาเรา แล้วยังไม่พอก็เอาน้ำแช่ข้าวตอนกลางคืนนะ แช่ข้าวเหนียว เอาไว้ 5 ลิตร เอากะปิ 10 บาทนะครับ ลงเข้าไป 5 ลิตร แล้วก็น้ำมันพืช 20 บาท เป็น 30 บาท ถ้าจะให้ดีก็จะใส่ปุ๋ยอีก 5 ช้อน มันก็จะไปกระตุ้นเป็นหลอดดูดกาแฟ หลังจากนั้นก็จะเขี้ยวตลอดกาล ผลผลิตจะเข้ม รวงข้าวจะเข้ม นี่คือความสุดยอดในการลดต้นทุน

อนรรฆพรณ สัจจาศิลปสิทธิ์: โทษนะคะ แล้วความรู้แบบนี้มาจากไหนคะ

สมภาร วิเศษศรี: ศึกษามาตั้ง 20 ปี ศึกษาเอง

อนรรฆพรณ สัจจาศิลปสิทธิ์: ไม่มีนักวิชาการมาช่วย

สมภาร วิเศษศรี: ไม่มีครับ สุดท้ายเราก็เป็นนักวิชาการ ให้ความรู้คน

วสันต์ เหลืองประภัสร์: ทดลองเอง ทำเอง

สมภาร วิเศษศรี: เป็นนักวิจัยอิสระ เป็นนักทดลองอิสระ อยากรู้เรื่องอะไรเราก็วิจัยดู ทดลองดู เราอยากรู้เรื่องนี้ เราจะแก้ปัญหา คือเอาปัญหามาเป็นโจทย์ แล้วทำยังไงถึงจะตอบโจทย์ตัวนี้ได้

มังกร จรทะผา: เชื้อใหม่อาจารย์ ฟังนี้ไปหายเกลี้ยง ฟังนี้ไปงามมาก

สมภาร วิเศษศรี: ไปดูแล้วในแปลงยังไล่แมลงได้อีก ไบโอมันจะออกมัน ๆ เพราะมีน้ำมันพืช แมลงออกมาตอนกลางคืน ตา มันจะมัน จะไม่มาใกล้ มันสะท้อน แสงข้าง ๆ ไบโอมันเลย ต้นไม้ติดกัน ไปดูนะ

นิตยา สิริหงษ์: ก็นั่นแหละอาจารย์ ที่อาจารย์ถามว่าทำอย่างไรถึงจะเหลืออย่างนี้ ๆ ก็คือโครงการเราถ้าจะพัฒนาได้ เราบอกมันต้องมีคนต้นแบบเป็นหัวใจสำคัญ

สมภาร วิเศษศรี: อยากให้อาจารย์ช่วยหน่อย เพราะว่าถ้าหมดผมแล้วก็หมด ไม่มีอีกแล้ว ไม่มี อยากให้ขยายผลและให้เป็นต้นแบบ

นิตยา สิริทิพย์: ตอนนี้กำลังจะให้เข้าบรรจุในหลักสูตร

สมภาร วิเศษศรี: นิตยาคราวหน้าไปดูพื้นที่ ในแปลงผมมะแมลงไม่มี

นิตยา สิริทิพย์: คือเราจะลงไปเยี่ยมกันตลอด “ไปเยี่ยมที่นี้ใหม่” เราก็จะพาตำบลหนึ่งไปตำบลหนึ่ง “หัวหน้าพื้นที่ไหน ขวนไปดูด้วย” ก็จะโทรศัพท์ประสานไปหาปลัด ปลัดก็จะพาทีมไปเรียนรู้กับกลุ่มนี้ กลับขึ้นมาเขาก็จะมาเขียนโครงการ เพราะเขาได้เห็นแล้ว เราใช้ต้นแบบจริง ๆ เป็นตัวตัดสินใจของผู้บริหาร ข้อมูลต้นแบบ ทำจริงรู้จริง แล้วไปสัมภาษณ์เอง มันอย่างไร ๆ พอกลับขึ้นมาเขาก็จะได้ไอเดีย (Idea) บอกเจ้าหน้าที่ บอกฝ่ายแผน เราจึงประมาณอะไรบ้าง เอามาตั้งใช้ภายในตำบล

สมภาร วิเศษศรี: อีกเรื่องหนึ่งที่กระทรวงเกษตรและสหกรณ์แก้ไม่ได้ทั้งประเทศ เพราะว่าผมอยู่กระทรวงเกษตรและสหกรณ์มาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2544 เป็นครูสอนโรงเรียนชาวนาในโครงการพระราชดำริ เป็นอาจารย์สอนก็ทำวิจัยเรื่องข้าวมาตลอด เรื่องหนึ่งที่ประเทศไทยเราแก้ไม่ได้คือ ทั้งเรื่องลดต้นทุนก็แก้ไม่ได้ ราคาผลผลิตเกษตรกรตกต่ำก็แก้ไม่ได้ ยิ่งขายราคาสูงไม่ได้ และเรื่องการจัดการนํ้าคลํ้าสนิมเหล็ก นํ้าคลํ้าสนิมเหล็กแก้ง่าย ๆ ที่จริงแก้ไม่ได้มาตั้งนานแล้ว ปัจจุบันก็ยังไม่ได้อยู่ รากข้าว นํ้าคลํ้าสนิมเหล็กที่แดง ๆ มันจะจับปลายหมวกขาว ๆ ที่มันดูดอาหารขึ้นมา มันจะเคลือบดูดอาหารไม่ได้ พอจะได้ผลผลิตฟางก็ยุบลง ๆ นํ้าคลํ้าสนิมเหล็กไม่มีใครแก้ได้ ผมเพิ่งวิจัยได้ปีที่แล้ว เราให้ทางไบ เออนํ้าปุ๋ย 1 แก้วต่อนํ้า 1 ปี๊บ ฉีดพ่นทางไบ ตอนเช้าตี 5 ปากไบจะเปิดมันจะดูดอากาศเข้ามา ถ้าตอนบ่ายขึ้นไปปากไบจะปิดมันจะคายออกจะผลึกออก บางคนไปฉีดตอนเย็นมันไม่ดูดข้าว มันผลึกออก เห็นไหมหยดน้ำที่ปลายไบ มันจะผลึกออก นี่แหละให้ข้อมูลผิด ๆ ฉีดตอนเย็นไม่ได้ ตอนเช้าปากไบถึงจะเปิดแล้วก็ดูดเข้าไป ถูกแสงแดดแล้วเกิดการสังเคราะห์แสง แล้วก็เก็บไว้ในลำต้น เวลาลำต้นต้องการตั้งท้องก็ค่อยปลดปล่อยออกมา ๆ แต่ถ้าเคมีหวานเยอะ ๆ ยุบ เพราะว่าไม่สามารถที่จะดูดขึ้นมาได้หมดเคมีที่หวานไว้ เกษตรกรหวานครั้งเดียวจบ มันมากเกินไปก็ดูดไม่ได้ก็เผาแห้ง โลกแมลงตอม ยืดต่าง เพลี้ย ไบใหม่ นี่คือเทคนิคเกษตรกรที่ถูกรู้แค่ 3 วันเขียว เพราะว่าเข้าทางปากไบโดยตรงด้วย เหมือนคนป่วยเคี้ยวอาหารไม่ได้ต้องเข้าทางสายยางเข้าทางจมูก พี่เขื่อนกัน ถ้าไบเหลืองไม่สามารถที่จะดูดจากดินได้นอกจากให้ทางปากไบอย่างเดียว

นิตยา สิริทิพย์: พวกนี้จะเป็นครูสอนในเครือข่ายความร่วมมือฯ ด้วยนะ

สมภาร วิเศษศรี: เรื่องที่อยากบอกคณะอาจารย์ นี่คือมิติใหม่ในการการแก้ไขปัญหारेื่องของเกษตรกรทุกระื่อง ไม่ว่าปัจจัยการผลิต เรื่องการตลาด เรื่องการดูแล การรักษา อยากให้เป็นอย่างนี้

วสันต์ เหลืองประภัสร์: ที่เข้มแข็งเข้าใจว่าเรามีเครือข่ายถ่ายทอดความรู้ระหว่างกันเป็นหลัก แล้วอย่างเมื่อที่มันก็จะเน้นสร้างเป็นกลุ่มที่ผลิต

นิตยา สิริทิพย์: มันเกิดจากฐานความรู้ที่มีก่อน แล้วขยายผล แล้วสร้างเครือข่าย

สมภาร วิเศษศรี: ถ้าเราปล่อยองค์ความรู้ออกไปแต่ละกลุ่มเขาก็แน่น เพราะเรามีองค์ความรู้ที่แน่น เราก็ปล่อย ทำอย่างนี้นะ ๆ เวลาเขาทำตรงประเด็นไปเลยได้ไปเลย เราไม่ได้เสียเรื่องการตลาด

นิตยา สิทธิพงษ์: นอกจากกลุ่มข้าวที่เอาข้าวมาส่ง มันจะมีอีกกลุ่ม

สมภาร วิเศษศรี: เราให้ความรู้เขาห้องค้ความรู้ ไม่ใช่ความรู้ คือองค์ความรู้ คือให้แล้วประสบผลสำเร็จ ถ้าให้ความรู้อย่างเดียวไม่สำเร็จ

นิตยา สิทธิพงษ์: คนพวกนี้ก็จะเกิดคนต้นแบบตำบลที่เราสร้างไว้ เพราะว่าเขาจะได้รับงบประมาณสนับสนุนจากท้องถิ่นไปต่อยอด ๆ แต่เราก็พยายามให้เกิดในทุกพื้นที่ อย่างพี่เขามีความรู้ แกมีสินค้า แกพึ่งตนเองได้ และไปสอน ศูนย์เรียนรู้ตำบลนั้น ตำบลนี้เชิญไปเป็นครู แกก็จะผลิตสินค้าตัวเองไปวาง อันนี้มันก็เป็นตัวหนึ่งที่เป็นต้นแบบ สามารถพึ่งพาตนเองได้ ใช้เป็นแบบ แต่ฉันก็ให้จิตอาสาให้ทุนทางสังคมได้ ถ้าคุณอยากสร้างเครือข่ายคุณก็สามารถบอกได้ว่าโครงสร้างของการจัดการกลุ่มองค์กรทำอย่างไร แต่ถ้าคุณมีความรู้เรื่องนี้คุณสามารถพึ่งพาตนเองได้ ช่วงระยะหนึ่งคือช่วยเรื่องลดต้นทุน เห็นไหมคะ มันบอกได้เลย

วสันต์ เหลืองประภัสร์: เข้าใจว่าทั้งส่วนราชการ NGO ก็ทำกันเยอะ พยายามส่งเสริมในการสร้างกลุ่ม

นิตยา สิทธิพงษ์: ที่นี้ยังไม่ได้พูดถึงให้อาจารย์ฟังว่า โครงการคนดีสุขภาพดีมันต่อยอดจาก สกว. อย่างไร ถ้าอาจารย์อยากจะฟังจากข้างล่างก่อนก็ให้อาจารย์ฟังก่อนนะ เพราะว่าอาจารย์จะได้เห็นภาพว่าข้างล่างเคลื่อนไหวอย่างไร เดินอย่างไร ข้างบนเอามา

วสันต์ เหลืองประภัสร์: อย่างที่บอก ผมอยากเห็นว่าสร้างกลุ่มกันอย่างไร ทำอย่างไรถึงกลุ่มเกิด ทำอย่างไรที่อยู่กันมาได้

นิตยา สิทธิพงษ์: มีผู้ว่าราชการจังหวัดที่เชื่อ เชื่อสิ เพราะว่ามียุทธศาสตร์

นคร จันทร์มา: แต่ก่อนก็ทำพืชเชิงเดี่ยว ทำอ้อย ทำมัน พอทำไป ๆ ไปถึงจุดจบก็เคมี เคมีก็เยอะ ฉีดยาดีไม่ดี ทำไป ๆ ต้นทุนก็เยอะขึ้น พอไปดูไปเรียนรู้ที่ศูนย์ แต่ก่อนผมก็ไม่รู้ พอมาทำ 8 ปีรู้เลยว่า แรก ๆ ก็อินทรีย์ ทางจังหวัดก็ให้ไปเรียนเกษตรอินทรีย์ แต่จริง ๆ เกษตรอินทรีย์มีองค์ความรู้หลายอย่าง แต่ก่อนสิ่งแวดล้อมไม่ดี นี่แหละผมไปจับประเด็นว่า สิ่งแวดล้อมไม่ดีอยู่ที่เราทำ ก็ไปจับจุดเอาตรงเกษตรอินทรีย์ พอต่อมาก็มาลองทำน้ำหมักใช้เอง ทำปุ๋ย 8 ปีถึงรู้ว่า ที่จริงเราไปตามเคมีมันไม่ไหว สุขภาพก็ไม่ดี เราก็จนลง ๆ หนักก็เยอะขึ้น ๆ พอมาเจอเกษตรอินทรีย์มาเปลี่ยนวิถีชีวิตใหม่เปลี่ยนตัวเองใหม่ เรื่องสุขภาพก็ไปหาหมอ พอเราทางออกที่แท้จริงก็เป็นเกษตรอินทรีย์ เรื่องสุขภาพ เรื่องดิน ทุกวันนี้ก็มองเห็นแล้ว เราต้องทำปุ๋ยใช้เอง ไม่เอามากต้องเริ่มต้นตั้งแต่ศูนย์เล็ก ๆ ก่อน ต้องเอาตัวเราก่อน พอคนอื่นมาเห็นคนเดียวเราก็ให้ความรู้ ทำจากจุดเล็ก ๆ ค่อยมองไป เรื่องป่าไม้ก็สำคัญ สิ่งแวดล้อมเราก็ทำป่า ทำอ้อยก็ถอยอ้อยทิ้งเลย ไร่ละหมื่นนะแต่ก่อน พอมาเจอก็ถอยทิ้งแล้วเอาอินทรีย์ไปลองทำ ที่แปลงผักหวาน 8 ปีไม่ได้ใส่ปุ๋ยเดี๋ยวนี้มันเริ่มดีแล้ว ถ้าทุกที่มีที่เยอะ ๆ ส่วนมากเขาบอกว่าจะทำพืชเชิงเดี่ยว พืชเชิงเดี่ยวมันไม่ไหวเพราะปุ๋ยมัน 800 ไม่ลงสักที เราทำใช้เองน้ำหมัก หมักได้ 7-8 ปีเขาบอกยิ่งดี เหมือนอาจารย์ (นายสมภาร วิเศษศรี) พูด เราก็เรียนรู้เหมือนกัน น้ำแช่ข้าวมันเป็นประโยชน์ น้ำตาลด้วย แต่คนส่วนมากก็เกียจ เขาโฆษณาอะไรเราเอาหมดเอามาใช้ แต่จริง ๆ เราทำเองได้ นี่แหละผมถึงว่าถ้าเราไม่มีศูนย์เรียนรู้ก็ไปไม่รอด เพราะว่ามันทางตันแล้ว ผมก็เจอทางตันมาแล้วเป็นหนี้หลายแสน แต่ก่อนทำอ้อยเป็นร้อย ๆ ไร่ ทำไป ๆ ปุ๋ยเขาเอามาแค่ 500 บาทแต่เขามาเอาเก็บเรา 800 บาท บางปีเราก็ไม่ได้นะอ้อย พวกส่งเสริมเขาไม่บอกนะว่าดินไม่เหมือนกัน ดินมีหลายอย่างเราต้องศึกษาดินด้วย ปุ๋ยนี้ใส่ไปหน้าดินก็แข็ง ทุกวันนี้ที่ผมทำที่ 9 ไร่ไม่ได้ใส่ปุ๋ยเพราะดินมันดี มองเห็นหญ้าเป็นปุ๋ยเลย แต่ก่อนเขาอย่างเดียว นั่นแหละผมถึงเห็นว่าวิถีชีวิตเราต้องกลับเป็นเหมือนเดิม โครงการอนุรักษ์พันธุวิทย์ไทยผมก็เลี้ยง ที่หมู่บ้านมีเลี้ยง เพราะเราเอามูลสัตว์มาทำปุ๋ย แต่จริง ๆ คนส่วนมากคิดไม่ได้หรอก เขาก็คิดไปตามกระแส

เขาปลูกอะไร ปลูกยางเขาก็ปลูก ปลูกยางผมไม่ปลูกเพราะว่ามันจะกินพื้นที่ อันนี้เราปลูกทุกอย่างที่เรากิน กินทุกอย่างที่เราปลูก ผักข้างนอกผมก็ไม่กินนะเพราะว่าเขาใส่ปุ๋ยฉีดยา ทำให้มันทำงานแต่สุขภาพคนจะแย่ ผมมองเห็นอย่างนั้นที่โรงพยาบาลคนมาหาหมอทุกวัน โรคเบาหวานก็มี ที่ผมไปทำเรื่องสุขภาพเรียนรู้อาหารสุขภาพที่โรงเรียนอนุบาลฯ ทางกลุ่มเครือข่ายที่ไปเรียนรู้ที่หน่วยกลับมาก็มาทำ มาทดลองเอง ที่เคยทำมันไม่ใช่ ทุกวันนี้แน่ใจว่ามันใช่ ปลอดภัย ผมมองเห็น

วสันต์ เหลืองประภัสร์: ที่เราไปเรียนรู้ เราได้ผลดี ศูนย์เรียนรู้ไปตั้งอยู่ที่ไหน กระจายอยู่ตามโรงเรียนหรือว่าที่ไหนบ้าง

นิตยา สติพงษ์: ส่วนมากจะอยู่ที่ตำบลต้นแบบค่ะ ที่เราจัดให้เป็นศูนย์ของจังหวัด

วสันต์ เหลืองประภัสร์: แล้วใครเป็นคนดูแลศูนย์

นิตยา สติพงษ์: สมาชิก แล้วก็พี่เขาจะอยู่ที่นั่นเลย ศูนย์ต้องมีคนประจำนะค่ะ

วสันต์ เหลืองประภัสร์: ประจำ 1 คน?

นิตยา สติพงษ์: ใช่ บางคนอยู่เป็นครอบครัวเลยก็ได้

นคร จันทร์มา: บางคนได้ความรู้แล้วก็อยากทำศูนย์เล็ก ๆ เหมือนกัน แต่ผมคิดว่าให้มันมีทุกตำบลทุกหมู่บ้านที่เป็นศูนย์ ตำบลแบบเล็ก ๆ มันจะค่อยขยายไป บางคนมองเห็นปลูกปาล์มมันเย็นดีก็เข้ามาดูเรา พอกลับไปก็ปลูก บางคนเขาไม่เข้าใจไปชวนแฟนเขามาด้วยมาเขาดูเรา กลับไปเกิดองค์ความรู้เขาก็ทำ ทำเหมือนเรานั่นแหละ มีที่ 10 ไร่ ต้องปลูกไร่เดียวเพื่อเป็นเหมือนตลาดสดเรา ทุกอย่างในปาล์มหากินยากด้วยในทุกวันนี้ ผมคิดว่าคนเราทำไม่มาก 10 ไร่ 20 ไร่ ปลูกสักไร่เดียว ผมว่าต่อไปทุกหมู่บ้านทุกตำบลมันจะอุดมสมบูรณ์ ผมขอให้แบบนี่ตั้งอย่างนี้ไว้ในใจ คนเขามา 1-2 คน มาเรียนรู้ผมก็ให้ ส่วนมากกลุ่มใหญ่ ๆ พอสักพักหนึ่งมองมาเห็นมากขึ้น มาเรียนรู้จริง ๆ บริหารจัดการได้ ส่วนมากเขาจะทำเลย เพราะเข้าไปทุกอย่าง เรียนรู้ไป พอเอามาลองดูมันถึงเห็น แต่ก่อนมองไม่เห็น

นิตยา สติพงษ์: อันนี้เป็นหน้าที่ของคนที่เป็นนักปฏิบัติ คือ ยืนตัวเองอยู่ที่จุดนี้ ๆ เสร็จแล้วในส่วนของการขยายผลก็คือเราเชื่อมโยงขยายลงไป อบต. ท้องที่ แล้วเราก็เอาคนป่วยเรื้อรังที่เป็นโรคเบาหวานเข้ามาอบรมในศูนย์นี้คู่กับผู้ดูแลผู้ป่วยด้วย เช่น อสม. พ่อแม่ที่ดูแลผู้ป่วยเบาหวาน คุณก็ต้องเข้ามาอบรม เราก็จะสอนทำอาหารชีวิตจริง การลดต้นทุนรายจ่ายอาหารในบ้านคุณสร้างได้ ปลูกเองได้ เราใช้กระแสดวงหนึ่งว่าทำยังไงคุณจะไม่ซื้อกิน แต่ไม่ใช่สารเคมี แต่เราใช้สุขภาพเป็นตัวเสริมเป็นตัวนำ ถ้าคุณไปซื้อตลาดคุณก็จะเจอเคมี เจอเคมีปุ๊บคุณก็จะมาป่นน้ำสุขภาพให้ได้ ฉะนั้นถ้ามีใครที่เป็นโรคเบาหวานนะค่ะ ผัวก็ต้องปลูกผักในบ้านให้เมีย ตื่นเช้ามาคุณก็ต้องมีติดกาวต้องตื่นขึ้นมาก็ก่อนตะวันขึ้น ผักก็ชนิดขึ้นไปแล้วเอามานั่น พออบรมเสร็จเขาก็จะกลับไปทำ พอทำแล้วทำไม่มันไม่อร่อย ต้องกลับมาที่ศูนย์ให้ศูนย์ทำให้กิน แล้วก็บางทีก็มาซื้อ เมื่อก่อนเราไม่มีขวดอะอาจารย์ ปั่นใส่น้ำขวดโถกให้เอาขวดมาใส่ เราก็จะใช้อย่างนี้ ตอนนี้อยบต. คนที่เป็นเบาหวาน อสม. บางที่เป็นเมียของผู้บริหารอย่างนี้ เขาก็ไปส่งเป็นนโยบายให้กับท้องถิ่นได้ เอามาอบรม “คุณต้องเอาคนกลุ่มนี้ไปอบรมอยู่ศูนย์นี้นะ” เมียนายกฯ อบต. อย่างนี้ก็เข้าทางหลังบ้าน รวมกลุ่มกันพามาอบรม 100 คน 50 คน ก็ประสานมาที่เรา พอประสานมาปุ๊บทางศูนย์ก็ต้องมีปัจจัยของศูนย์เหมือนกัน ศูนย์ต้องมีอาหารค่ะ ถ้าคุณซื้อข้างนอกคุณจะไม่สามารถรับเพื่อนได้ เพราะทุกอย่างคุณต้องมองเป็นเรื่องเศรษฐกิจทันที คือ ต้นทุน ข้าวก็ซื้อ ปลาที่ซื้อ อะไรก็ซื้อ อันนั้นคุณรับไม่ได้แน่หัวละ 100 นะคะอาจารย์ แต่ที่นี้ “คุณมีเงินเท่าไร คุณบอกมาตรง ๆ” ถ้ามีเราก็กิน แต่ถ้าไม่มี แต่คุณอยาก

เข้ามา เราก็ดูแลได้ เขามีแค่นี้ก็เอาเท่านี้ กินอยู่หลักสูตรเหมือนกันหมด อันนี้คือฐานของศูนย์เราที่ทำจาก สกว. ซึ่งถ้าเป็นรัฐทำมูลค่าไม่ใช่แค่นี้ เป็นแสนละ แต่เราคุยกันแค่ 4-5 พันนะละ แต่ให้ดูว่าคุณมาใช้ศูนย์ของเราคุ้มไหม แต่เราทำให้คุณได้ คุณได้นอน คุณได้กิน คุณได้ตื่นขึ้นมา คุณได้หลักสูตร แล้วก็หลังจากนั้น ที่พูด อย่างพี่เขาทำมาปี พ.ศ. 2548 กับเพื่อน พี่เขาก็บอกว่า “พวกนี้เป็นผีบ้าหรือเปล่า” ไม่เชื่อนะคะว่าจะเกิดตัวเองวันนี้ คงมองว่า “ยังเป็นบ้าอยู่ พวกเครือข่ายยาเสพติดเป็นบ้าหรือ” “หัวหน้านิดจะพาทำอะไรอีก”

สมภาร วิเศษศรี: แต่เราสวนกระแส ว่าเราคิดไม่เหมือนชาวบ้าน มองว่าเราเป็นคนอีกแบบหนึ่ง

นิตยา สิริพิพัทธ์: ถูกมองว่าเป็นผีบ้าอยู่ ก็เลยจะบอกว่า “พี่ คนทำทาน คนสร้างชาติ มีไม่ว่าอะไรก็เหลือแต่พวกเรานี้แหละ อย่างน้อยก็ช่วยกันเคลื่อนไป” โชคดีหน่อยถ้ามีผู้บริหารอย่างระดับบนเข้าใจ บางท่านเสาร์อาทิตย์ไม่อยู่นะผู้ว่าราชการจังหวัด ไปแบบไม่มีหมวก พับแขนเสื้อ “นิต วันนี้จะพาฉันไปไหน” ท่านก็ กิตติสถาพร ท่านเดชา ตันติยวงศ์ อย่างนี้ไปเลย “เอารถนิตไปนะ” “ไม่ เอารถจังหวัด แกไม่ต้องจ่ายอะไร” ท่านก็จะไป แล้วเวลาพูดก็จะบอกว่า “ภาคประชาชนทำงานโดยไม่มีเงิน จังหวัดต้องขอบคุณเขาละ” เห็นไหมคะ เทคนิคของผู้บริหารให้ความสำคัญแค่นี้ หัวหน้าส่วนราชการก็จะหันมา “ภาคประชาชนภาพลักษณ์ไม่ดีจังเลย ทำงานช่วยรัฐ” “ผมก็มีโครงการนี้ ๆ” เราก็จะต่อยอดระหว่างจังหวัดกับท้องถิ่นก็จะไปด้วยกัน โดยใช้พื้นที่ต้นแบบเป็นตัวช่วยในการพัฒนา

อย่างปี่มันแล้ง มันเกิดโครงการ 3 ดี จากโครงการตำบลสุขภาพที่ต่อยอดมาจากเศรษฐกิจตำบล เราก็ใช้ฐานตรงนี้ มันเกิด หนึ่ง นักจัดการ นักจัดการความรู้ นักจัดการบัญชี นักจัดการสุขภาพ แล้วทุกอย่างต้องผ่านกระบวนการวิเคราะห์การเรียนรู้มาเป็นแผน คินข้อมูลให้กับชาวบ้านนะ แต่คนออกแบบก็คือทีมนี้มานั่งคุยกันเพื่อ มีส่วนราชการ สาธารณสุข จังหวัด เกษตรจังหวัด ออกแบบปั๊บ ตำบลก็มีนายก อบต. มานั่งร่วมด้วยนะ แล้วเวลาคุณจะทำบรรจุแผนเข้าข้อบัญญัติ ทีมจังหวัดต้องลงนะคะพื้นที่แบ่งโซนเลยตำบลนี้ ๆ แล้วไปนั่งฟัง วิธีการนำเสนอของชาวบ้านทำอย่างไรคะ เป็นอย่างไร ผู้บริหาร “จะฝากจังหวัด เพราะตำบลสนับสนุนได้แค่แสนเดียว” ใช้สองแสนนะ ไม่เป็นไรเกษตรจังหวัดไปด้วย พัฒนาชุมชนจังหวัดไปด้วย “ผมมีให้ครบ 2 แสน” โครงการนี้จบเลย จบตรงนั้นเลย เพราะจังหวัดให้แล้ว เห็นไหมคะ จังหวัดให้ตรงนั้นเลย ทีมลงไปก็จะมีทีมภาคประชาชนไปด้วยและทีมจังหวัด มันเกิด MOU ใจคะอาจารย์ มันเกิดการสมทบ แต่ในขณะเดียวกันคุณต้องไปกับคณะทำงานตำบลนะ พัฒนาแผนตำบล งบจะลง 2 แสนจากจังหวัดคุณก็ต้องไปคุยกับเขา แผนเขาอยู่ที่นั่น เขาจ่ายเงินที่นั่น ดังนั้นเกษตรจังหวัดต้องส่งลูกน้องลงไปทีนั้นเป็นคณะทำงานที่นั่น ติดตาม รายงานทุกอย่าง แต่รูปแบบจังหวัดก็จะทำ อย่างโรงสีตำบลสายนาวังงบ 3 แสน แต่งงบประมาณอยู่ดีมีสุขให้ งบประมาณจังหวัดให้ แต่งบประมาณตำบลให้แค่ 1.7 - 2 แสน ถ้าไม่ครบจะอย่างไร “ท่านนายก อบต. ว่าอย่างไร ท่านปลัด อบต. ว่าอย่างไร วันนี้ นั่งฟังเรา มันเกิดตรงนี้ โครงการนี้ไปอยู่กับปลัด อบต. แล้วนะ” “อ้อ ครับ เดียวผมให้” เซ็นเลย ปลัด อบต. พูดเอง เพราะว่าบางทีช่วงนี้ปลัด อบต. รับรอง รักษาการเอง ปลัด อบต. ใช้เงินได้ นายก อบต. ไม่อยู่ ก็อนุมัติตรงนั้นถ้ามีงบเหลือจ่ายอยู่ ถ้าจะให้ให้ก็ได้ ชาวบ้านก็เลยเห็นความสำคัญในกระบวนการของโครงการนี้ กระบวนการสำคัญคะ มันเข้าหาหัวใจทุกเรื่องเลย มันสามารถไปลดข้อจำกัดของคนทำงานด้วยกัน อย่างโครงการเงินไม่พอมันก็สะดุดนะอาจารย์ เขียนไม่ได้ ชาวบ้านไปไม่ได้ เงินไม่พอให้แค่ 1.7 แสน ขอไป 3 แสน พูดไม่ได้ ทุกคนทำไป มุมมองของคนนอกมันสะท้อนเข้ามาว่า “เงินก็ได้ อันนั้นอันนี้ก็ได้” เขาไม่ได้มองนะคะว่าได้งบแค่ 1 แสน แต่เขียนงบโครงการ 3 แสน แต่ได้จริง ๆ แค่ 1 แสน อันนี้พอจังหวัดลงไปมันเห็นใจคะ มันก็สามารถที่จะอนุมัติได้ “ท้องถิ่นให้ไม่ได้ ถ้าอย่างนั้นพัฒนาชุมชนจังหวัด ผมมีงบประมาณนี้อยู่ ให้ตรงนี้” มันก็จะเห็นโครงการของตำบล มันเห็นนักจัดการ เห็นการมีส่วนร่วม เห็นคนทำงานร่วม

วสันต์ เหลืองประภัสร์: ทำยังไงให้ฝ่ายท้องถิ่น นายก อบต. ปลัด อบต. ฝ่ายข้าราชการ ฝ่ายชาวบ้าน ทำอย่างไรให้เขามาเจอกัน แล้วมานั่งคุยกันได้

นิตยา สิทธิพงษ์: จังหวัดมีเวทีคะ แผนใจคะ ที่บอกว่ามี 21 ขั้นตอนของจังหวัดนะคะ ส่วนนี้จะอยู่กับ ดร. (ดร.สม นาสอ่าน) อาจารย์จะได้ฟังจาก ดร. ละเอียดอีกที อาจารย์จะได้ข้อมูลทั้ง 21 ขั้นตอนของ ดร. ว่าขั้นตอนที่ 1 อย่างไร ขั้นตอนที่ 2 และ 3 อะไร 21 ขั้นตอนมันจะมีเวทีข้อมูล เวทีวิเคราะห์แผน เวทีนำแผนเข้าสู่บัญญัติที่จะใช้ในปัจจุบัน แต่ 3 ดี คุณเอาเข้าไป เกอะเวิร์คชอป (Workshop) แต่ข้อบัญญัติคืองบประมาณเร่งด่วนที่เป็นปัญหาสำคัญปัญหาที่หนึ่งของชาวบ้าน คุณก็หยิบขึ้นมาเลย เอามาใช้งบประมาณนี้แหละ เราก็จะแจ้งหนังสือไปโดยผู้ว่าราชการจังหวัดเซ็น พี่เป็นคนประสานงานเองตัวนี้ เพราะว่าเร่งด่วน โดยท้องถิ่นบทบาทเขาไม่เยอะเพราะเขาไม่ได้ถือเงิน ท้องถิ่นจังหวัดนะคะอาจารย์ เขาจะไม่ค่อยมีแรง พุดถึงชื่อท้องถิ่นมันใหญ่มากนะคะ แต่แรงไม่เยอะ สู้ข้างล่างไม่ได้เลย ไม่ได้ช่วยอะไรเรามาก เราก็แค่ให้เขาเป็นคนประสานงานให้ “หนังสือ ท้องถิ่นประสานงานใหม่ ส่งแฟล็กซ์ (Fax) ตัวนะ ช่วยเช็ค (Check) ให้หนูด้วย” บอก “แผนของเราจะอย่างนี้ ๆ นะ ระหว่างวันนี้ที่จังหวัดจะลงไปร่วมนะ ต้องเตรียมเวที” ในขณะที่เตรียมเวทีเราก็ต้องมีเขียนบอกด้วยว่าหนึ่ง ผู้ที่เกี่ยวข้อง คณะแผนทำงานแผนตำบลมีใครบ้างนะคะ อันที่สอง ข้อมูลคะเพื่อสนับสนุนการตัดสินใจของทีมของพื้นที่เพื่อจะนำมาประชุมแผนข้อบัญญัติ เราก็เขียนไว้ในหนังสือจะคะ สิ่งที่ท่านต้องเตรียม อันที่สาม คนที่วิเคราะห์ข้อมูลหรือนักวิจัย ข้อมูลนักจัดการที่มีความรู้เรื่องที่มีส่วนเกี่ยวข้องการจัดทำข้อมูลในพื้นที่ตำบลก็ต้องเข้ามาด้วย อันที่สี่ ชาวบ้าน ชาวบ้านที่คนก็ได้ ผู้แทนองค์กรเครือข่าย ปราชญ์ชาวบ้านมา เพื่อเป็นพยานว่า “ใช่ ๆ ปัญหาของพวกเรา ต้องได้แหล่งน้ำ เกษตรฯ สิ่งทอ ฯลฯ” ต้องได้ ๆ ตำบลนี้ ๆ ต้องได้แหล่งน้ำ สมัยเรื่องปัญหาแหล่งน้ำ พื้นที่สองระดับ เวลาเขาพูดระดับลุ่ม ระดับดอน ฤดูน้ำหลาก ลุ่มเขาไม่ได้ทำอะไร ดอนเขาทำได้แต่น้ำล้น ดอนเขาไม่มีน้ำ ลุ่มเขามีน้ำเขาทำการเกษตรได้ ทีนี้ทำอย่างไรการแก้ไขปัญหา ทางจังหวัดต้องช่วยทำชลประทานคลองใส่ไก่เพื่อดึงน้ำขึ้นไปใช้ อันนี้คือพื้นที่ที่น้ำท่วมจะคะ อันนี้การแก้ไขปัญหาน้ำท่วม เราจะแก้ปัญหายังไง มันมีอีกแบบหนึ่ง มันจะมีหลายแผน แต่ละแผนแต่ละที่ แต่จังหวัดต้องมี 21 ขั้นตอนในการลงพื้นที่ เข้าไปเชื่อมประสาน ให้เกิดแผนพัฒนา แผนตรงนี้ผู้ว่าฯจะสั่งว่า โครงการต้องมีการวิเคราะห์จากชุมชน จากตำบล ใครเป็นคนรับผิดชอบฝ่ายแผน พัฒนาชุมชนจังหวัด พัฒนาชุมชนจังหวัดคุณต้องวิเคราะห์เป็นขั้นให้ได้ แล้วใส่ไฟล์ (File) มาแล้วมานำเสนอที่จังหวัด ตอนนี้สาธารณสุขจังหวัดสร้างศูนย์เสร็จแล้วจะคะอาจารย์ ศูนย์ประสานงานภาคประชาชน เดี่ยวจะเชิญอาจารย์ลงมาร่วมด้วย

วสันต์ เหลืองประภัสร์: ศูนย์นี้ตั้งอย่างไร ที่ไหน มีที่มาที่ไปอย่างไร

นิตยา สิทธิพงษ์: อยู่ตรงนี้จะคะอาจารย์ เกิดจากตรงนี้ทั้งหมด

วสันต์ เหลืองประภัสร์: ก็จะทำให้เกิดกลไกที่มันถาวรขึ้น

นิตยา สิทธิพงษ์: ใช่คะ ส่วนไหนที่สาธารณสุขจังหวัดใช้งบประมาณได้ สาธารณสุขจังหวัดใช้เลยกับภาคประชาชนนะ เพราะภาคประชาชนคือโจทย์ของการพัฒนาศักยภาพ พัฒนารัพยากรบุคคล เมื่อก่อนยุทธศาสตร์ภาพสินธุ์จะพูดเรื่องอินทรีย์ข้อที่หนึ่ง แต่ ณ วันนี้ เราเปลี่ยน 2-3 ปี เราเปลี่ยน เนื่องจากว่าคนต้องมีความรู้ก่อน ต้องเปลี่ยนคน ถ้าคนมีความรู้วิเคราะห์ได้ คิดเป็น วิเคราะห์เป็น สิ่งที่เราสร้างมันยั่งยืน ถ้าคนมีความรู้สร้างเอง โรงสีไม่ต้องซื้อ ใช้ภูมิปัญญาของฉันทสร้างเอง เห็นไหมคะ ถ้าคนทั่วไปก็ไม่แตกต่าง ถ้าพัฒนาคนการที่จะใส่อะไรเข้าไปมันยั่งยืน ฉีดเข้าไปให้มีภูมิคุ้มกันเพิ่มขึ้น ถ้าเราพูดเรื่องเกษตรก่อน เกษตรฯก็เอางบไปละลาย คือ ใช้ภาษานี้คงไม่เนียน ก็คือไม่ได้ไปสร้างกระบวนการเรียนรู้สักเท่าไร กับชาวบ้าน เพราะไม่ได้ซื้อเอง จ่ายเอง แต่ถ้าเราไปสร้างกระบวนการความคิด ไปสร้างการจัดการ นักวิจัยที่เราทำมา ทีนี้เวลาสกว. หรือทีมเราพูดกับจังหวัด หรือลงไปนำเสนอประเมินในที่ประชุม สกว. ไม่มีงบประมาณมาให้คะ แต่ สกว. มีความรู้มาให้เขาทำ พูดกับจังหวัดก็เช่นเดียวกัน ถ้าหน่วยงานจังหวัดไหนต้องการจะเชิญทีมเราไปเป็นหนึ่ง สอนเรื่องยุทธศาสตร์ สอนเรื่องการจัดทำแผน ทีมเราก็นั่งดีไป และเขียนหลักสูตรให้ ทุกหน่วยงานเราได้อำนาจให้หมดแล้วของภาพสินธุ์ ที่เราเข้า

ไปถึงเขาเพราะอะไร เราไปทำยุทธศาสตร์ ไม่ว่าจะเป็น พัฒนาชุมชนจังหวัด สาธารณสุขจังหวัด เกษตรจังหวัด เราไปนั่งทำยุทธศาสตร์ให้เขาเรียบร้อยคอะจารย์ ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2550

วสันต์ เหลืองประภัสร์: ทำไมเขาถึงอยากให้เราเข้าไปทำมาก

นิตยา สิทธิหงษ์: เพราะเรามีฐานข้อมูลที่เข้มแข็ง เราใช้ตัวนี้เป็นฐานในการพูด เราไม่ใช่คนเหมือนเวลาที่พี่น้องพูด เขาไม่เชื่อหรอก แต่เวลานำเสนอ พี่จะเชิญท่านที่มีประสบการณ์ขึ้นมา จัดเวทีพูด อาจารย์จะไม่เห็นพี่พูดเลยถ้าเป็นเวทีใหญ่ ๆ จะเป็นคนประสานงาน จัดคนเข้าโต๊ะ รับลงทะเบียนอันนี้คือหน้าที่ของเราข้างหน้า แต่คนพูดจะเป็นท่านพวกนี้ (นายสมภาร และนายนคร) เวลาพูดให้ผู้ใหญ่ฟัง อันนี้เป็นเวทีหนึ่งที่ชาวบ้านมีโอกาสขึ้นมา นั่ง ตั้งแต่เวที อบต. ซึ่งเกิดมาบางคนไม่เคยเข้าไปในห้องประชุมของ อบต. ระดับจังหวัดพวกนี้เงี้ยวหน้าจะคะ ผู้ว่าราชการจังหวัดสั่ง “ว่าอย่างไรครับ ศูนย์นี้ ๆ” ปลัดกระทรวงมา ที่นั่นคะ แล้วถ้าพูดเรื่องสุขภาพ พี่เขาก็ผันตัวเองตั้งแต่เป็นหลาย ๆ โรคก็ต้องดูแลตัวเองก่อน หมอที่ดี ดูแลตัวเองให้ดีก่อนจะไปหาหมอ

อันนี้พูดเรื่องลดรายจ่าย โครงการ 3 ดี ก็เลยพูดว่า คนที่มีความรู้ ทุกอย่างมันก็จะไปได้หมด สุขภาพก็จะตามมา รายได้ก็จะตามมา เราทำโครงการนี้เพื่ออะไร ผู้ป่วยสามารถเข้ามาอยู่ในโครงการนี้ได้หมดนะละ ทุกตัวชีวิตที่ตั้งไว้เลย คุณเข้ามาได้เลย พัฒนาสังคม เขาก็มีตัวชีวิตของเขา เขาก็เข้ามาอยู่โครงการเรา เขามีงบประมาณเท่าไรเขาก็เอามาวาง “เป้าหมายผม 20 ตำบลละพื้นที่นิตยา” พัฒนาชุมชนจังหวัดก็ตำบล “หนูดูแลหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียง 3 ตำบล มีงบแค่นี้” ก็เข้ามา ที่นี้ท่านผู้ว่าราชการจังหวัด นายสมศักดิ์ ที่ย้ายไปอยู่ขอนแก่น ท่านบอกว่าเอาแบบนี้แล้วกัน เวลาเรานำเสนอรูปแบบตำบลว่าใช้งบประมาณเท่านี้เลย 1 ล้านบาท เราจะเห็น 6 ตำบลสุขภาพเอาตัวนี้นำเสนอ แต่งบประมาณไม่ถึง ได้แค่ 27 ล้าน เมื่อได้ 27 ล้าน เราก็เลยทำหนังสือไปถึงตำบล ตำบลไหนอาสาที่จะเป็นตำบลสุขภาพเหมือน 6 ตำบลต้นแบบที่เราเสนอ คุณสมัครเข้ามาเลย สมัครเข้ามาแล้ว

วสันต์ เหลืองประภัสร์: ที่บอกว่าทำหนังสือไปถึงตำบล ไปถึงใคร ถึงนายก อบต. หรือกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน

นิตยา สิทธิหงษ์: นายก อบต. คะ แจกกติกาตามนี้เลยคะ แล้วก็มีการประสานงาน โครงการนี้คุณสามารถเข้ามา คุณจะเข้าโครงการนี้ไหม แต่เราไม่ได้บอกว่าเรามีงบประมาณให้ละ เรบอกแค่ ว่า คุณมีแผนพัฒนาตำบลคุณไหมที่จะพัฒนาเรื่องนี้ ถ้าคุณสมทบมา ตอน 6 ตำบลต้นแบบสมทบมา 5 เราให้ 5 สมทบล้านเราให้ล้าน เราให้ตามที่คุณสมทบ เสร็จแล้ว ได้ยินตำบลต้นแบบ 6 ตำบล เขาสมัครมาเลยนะละ สมัครมาเราก็คัดเอา 36 ตำบลนะ ผู้ว่าราชการจังหวัด “งบประมาณเรามีน้อยอยู่” ก็เลยบอก “ท่านคะ ให้ตำบลละ 2 แสน เฉลี่ยให้เขาไปเลย” ผู้ว่าราชการจังหวัดก็อนุมัติให้เลย 27 ล้าน หน่วยงานอื่นไม่ได้เลยนะ หน่วยงานอื่นก็ใช้งบฟังก์ชันไป งบประมาณจังหวัดท่านผู้ว่าราชการจังหวัดอนุมัติให้เลย 27 ล้าน ลงตำบลทั้งหมดเกิดมาท้องถิ่นยังไม่เคยได้งบประมาณจากจังหวัดคือหัวใจสำคัญคอะจารย์ ไปถามเลยทั่วประเทศ แล้วครั้งแรกกาฬสินธุ์ ทีมเราเอาลงท้องถิ่นเลย ถือว่าได้เลย บางตำบลหน้าใหญ่ “ผมให้ 1 ล้าน” เราเห็นโครงการเลย แต่เราสมทบให้แค่ 2 แสน แต่ฐานเขาทำไว้แล้ว แต่บางตำบลก็ทะเลาะกัน ทหารบไม่ลงตัว งบประมาณลงไปข้างล่าง บางที่บางตำบลก็มาไม่ทันเพื่อน เพราะเกียกกันว่าใครจะเป็นคนดูแล เพราะงบตัวนี้ผ่านสาธารณสุขจังหวัด พอผ่านสาธารณสุขจังหวัดเราจัดประชุมจะอาจารย์ว่าให้ผู้ว่าราชการจังหวัดเป็นคนพูด เราไม่พูดเองคะ วางนโยบาย เพราะว่าเป็นโครงการของผู้ว่าราชการจังหวัด โครงการพิเศษของกาฬสินธุ์ คุณจะต้องปฏิบัติอย่างไร มีขั้นตอนอย่างไร คุณต้องประสานอย่างไร พูดให้ฟังว่าพอเสร็จแล้วเป็นแบบนี้ แผนงานเป็นแบบนี้ Road map เป็นอย่างนี้โดยผู้ว่าราชการจังหวัดคะ ที่นี้ผู้ว่าราชการจังหวัดก็อยากลงนายอำเภอว่า ถ้าฉันสั่งจะทำไหม เสร็จแล้วปรากฏว่า ปกตินี้คือธรรมชาติของคน ถ้างบประมาณผ่านหน่วยงานไหน เขาจะว่าคนนั้นเป็นเจ้าของเงิน เจ้าของงาน แต่กาฬสินธุ์บอกว่า ห้ามมองว่าเป็นงานของใคร ให้มองว่าเป็นงานของทุกคนในงบประมาณ 27 ล้าน ท้องถิ่นเขาก็เป็นเจ้าของงบประมาณ เราก็เป็นเจ้าของงบประมาณ ไม่ว่าพัฒนาชุมชนจังหวัด เกษตร

จังหวัด หรืออะไรคุณต้องเป็นเจ้าของงบประมาณตอนนี้ แต่การจัดการเงิน เลขาต้องใช้หน่วยงานเดียวก็คือสาธารณสุขจังหวัด เพราะสาธารณสุขจังหวัดชัดในเรื่องของโครงสร้าง ชัดในเรื่องรูปแบบการทำงาน และรายงานก็เร็ว หน่วยงานอื่นนะคะอาจารย์ ผู้ว่าราชการจังหวัดต้องรอว่าเมื่อไรจะส่งแฟ้ม “นี่นิตยา หน่วยงานนี้ยังไม่ส่งเลยนะ” ผู้ว่าราชการจังหวัดพูดกับภาคประชาชนนะคะ ว่าส่วนราชการบางส่วน “ผมจะตามงานหน่วยงานนี้ ๆ ยังไม่ได้” “ท่านคะ หน่วยงานนี้เขายังติดที่ตรงนี้ ๆ” เราก็คุยให้เขาได้ อันนี้คือวิธีทำงานที่ทั้งหลังบ้านและหน้าบ้าน ต้องคุยกันตลอด ที่นี้ท่านผู้ว่าราชการจังหวัดพอลงข้างล่างแล้ว อำเภอก็จะมีคำถาม เราจะมิลงไปไหนที่อำเภอด้วยนะคะว่ามีขั้นตอนทำอะไร มีคณะทำงานหรือยังให้ส่งขึ้นมาว่ามีรายชื่อเท่าไร อำเภอนี้เท่าไรมีใครบ้าง ปรากฏว่าก็รอนานมาก ตอนนั้นเราไม่ได้บอกให้ตั้งคำสั่ง สั่งการให้นายอำเภอ คือให้คิดเอง แต่ว่าเราวางโมเดล (Model) ไว้หมดแล้ว ถ้าคุณกลับไปคุณก็ทำ ถ้าอำเภอไหน ตำบลไหนทำ เงินก็เคลื่อน เสร็จแล้ว บางอำเภอนายอำเภอก็ไม่รู้เรื่อง ถ้าอำเภอไหนเจอปัญหาเกี่ยวกับนายอำเภอขาดการมีส่วนร่วม เราก็จะให้อำเภอนั้นขึ้นมาเสนอให้ผู้ว่าฯ ฟัง ถ้านายอำเภอเสนอผิด ผู้ว่าราชการจังหวัดจะพูดประมาณว่า นายอำเภอคุณไม่รู้เรื่อง แผนงานโครงการอะไรเธอ ผมให้คุณค้นหาเสนอแล้วแต่คุณนี่อำเภอคุณทำอะไรบ้างแล้ว ผู้ว่าราชการจังหวัดจะแบบนี้เลยนะคะ ผมไม่ต้องการฟัง Output เพราะมันยังไม่ถึง Output หรือทำ 3 เดือนมันจะไปได้อะไรมาก คุณต้องบอกผมว่า คุณทำอะไรไปแล้ว อันนี้คือทุก 3 เดือนจะคุยกัน ที่นี้พอตอบมาอย่างงี้ ท่านก็บอกจะอย่างไรให้คิด เสนาธิการ ผู้ว่าราชการจังหวัดเรียกทีมเราเนาะ ทีมก็จะบอกว่าต้องแต่งตั้งคณะกรรมการ พอจัดการตรงนี้ปุ๊บ คือเห็นเวลารายงานประจำเดือนต้องมีคนขึ้นมาเสนอ ภาคประชาชนจะเอากลุ่มไหนเข้าประชุมประจำเดือนนี้ ๆ สองอำเภอนะ นำเสนอในเรื่องของโครงการสามมิติ ว่าขั้นตอนถึงไหน เจออะไรบ้าง ที่นี้เขาเตรียมเองเลยคะ นายอำเภอตามงานเอง “อำเภอเราถึงไหน ตำบลนี้ได้อะไรบ้าง” ท่านนายอำเภอตอนนี้อยู่ศูนย์ขึ้น โครงสร้างอำเภอชัด ตอนนีเราเบาะแรงขึ้นมาก ท่านช่วยกัน

มังกร จรทะผา: ท่านผู้ว่าราชการจังหวัด รองผู้ว่าราชการจังหวัด เป็นวิทยากรเอง เพราะว่าท่านสามารถตามงาน แบบเดียว

นิตยา สิทธิหงษ์: เตี้ยนี้หัวหน้าสำนักงานจังหวัดที่นัดให้อาจารย์ อิงบนฐานของ สกว. เพราะว่าท่านย้ายมาจากชัยภูมิ มีอะไรก็บอก ก็โครงการ 3 ดี นี่แหละคะที่ตอบโจทย์ว่า เรื่องของคนทำงานร่วมกันและโจทย์ของพื้นที่ด้วยว่านโยบายจังหวัดมันเข้าถึงคนอย่างไร เข้าถึงระดับชุมชนอย่างไร แล้วตำบลมีหน้าอย่างไร อำเภอมีหน้าอย่างไร จังหวัดมีหน้าอย่างไร ที่นี้มันเห็นทั้งองค์เลยคะ 3 ดี นะคะ ที่นี้ไฮไลท์ (Highlight) ของโครงการ 3 ดี ที่เกิด วาระของตำบลก็คือวาระเรื่องเหล้า ในงานศพงดเหล้า คือจากมันมีตัวเลข เห็นป้ายไหมคะ 5 ข้อนั้นคะ ตัวนี้คือตัวขับเคลื่อนของคนกาฬสินธุ์จะต้องเกิด ทำไมเราต้องวัดว่าตัวเลขที่เห็นได้ง่ายและเห็นได้เร็วก็คือค่าเหล้า พอเห็นค่าเหล้าปุ๊บทีมตำบลก็ไปนำเสนอหรือทีมวิทยากรก็ไปเล่าให้คนในพื้นที่ มันก็สามารถจะไปสร้างคนในพื้นที่ได้ต่อคะอาจารย์

พื้นที่สี่เหลี่ยมตอนนี้นะคะหลุมพอเพียงที่พี่เคยเอาไปนำเสนอที่กรุงเทพฯ การปลูกผักในเมือง ในพื้นที่แคบ ๆ หาวิธีปลูกลดรายจ่ายของคนในเมือง อันนี้ก็คนกาฬสินธุ์เอาไปนำเสนอ แล้วสถานี FM ของกรุงเทพฯ ก็มาสัมภาษณ์คนในทีมของเราเนี่ยแหละคะ ตอนนี้นพื้นที่สี่เหลี่ยมก็เป็นตัวหนึ่งเป็นหน้าของคนกาฬสินธุ์ที่เป็นวาระพื้นที่สี่เหลี่ยม เราก็ให้ทีมนี้คะไปสอนเรื่องลดรายจ่าย อย่างหลุมพอเพียง คำว่าหลุมพอเพียงลดรายจ่าย ไม่ใช่แค่หลุมเดียว อันนี้คือชุดความรู้ แต่ถ้าคุณจะไปทำ คุณก็ไปทำบนฐานของลดรายจ่าย ก็คือต้องลดเรื่องปุ๋ย ค่าแรง ค่าอะไร ทำอย่างไร มีการจัดการตัวเองอย่างไร จากที่องค์ความรู้ตรงนี้ แล้วคนที่ไปสร้างกระแสก็คือ ช่าย อสม. อีกแหละคะ ไปจดบัญชีครัวเรือนเอง อันนี้พี่เป็นคนสอนเอง ตอนนีทุกหมู่บ้านอย่างน้อย 30 ครัวเรือนต่อหมู่บ้าน

วสันต์ เหลืองประภัสร์: แสดงว่าเราทำงานกับ อสม. มาตั้งแต่ต้น

นิตยา สิทธิหงษ์: ใช่คะ ถึงได้เอาฐานการพัฒนาคนไฉะ ถ้าเราคิดเรื่องพัฒนาคน ถ้าพูดเข้าหน่วยงานระบบราชการเขาก็จะมีความรู้ที่ระดับหนึ่ง การทำงานเขาจะไม่ทะเลาะกันคะ มันจะเกิดการทำงานเป็นทีม อันนี้ในระดับส่วนกลาง

วสันต์ เหลืองประภัสร์: แล้วตอนอย่างสมัยที่ทำบัญชีครัวเรือนมันก็ต้องตามเก็บ ใช้ อสม.ตั้งแต่ตอนนั้นแล้ว

นิตยา สิทธิหงษ์: ตอนนั้นเรายังใช้แกนนำของพวกนี้อยู่ หลังมาเราทำยังงั้นมันถึงจะแรง มันก็เลยเกิดโครงการตำบลสุขภาพ ก็เลยใช้ฐานของ อสม. ขับเคลื่อน เสร็จแล้ว พอต่อยอดมาปั๊บ “พี่ต้องเอา อสม.ไปเป็นนักจัดการนะ” จัดการชุมชน ก็เลยบวกกับทีมภาคประชาชนของเราด้วย ที่ใครมีจิตอาสาเข้าไป หมู่บ้านละ 15 ครัวเรือน ที่รวมกับ อสม. ด้วย

วสันต์ เหลืองประภัสร์: ฟังคุณนิตยามา ส่วนใหญ่ที่ทำมาอาศัย อสม. บ้าง อบต. บ้าง แล้วกำหนด ผู้ใหญ่บ้านไม่เห็นพูดถึงเลย

มังกร จรทะผา: เป็นแกนระดับตำบลครับ

นิตยา สิทธิหงษ์: นำส่งสารเขาต่ออาจารย์ เขามีจุดบอด เพราะว่าพวกนี้ อาจารย์ก็รู้มหาดไทย โครงสร้างเขาโดยคำสั่ง แต่ ณ วันนี้เขาเริ่มตื่นตัวแล้วนะ เริ่มกระดิกตัวแล้ว เพราะวณายอำเภอถูกเอาเข้ามาอยู่ในคำสั่ง

มังกร จรทะผา: ต้องมีหนังสือ ถึงจะทำ เขาว่าอย่างนี้

นิตยา สิทธิหงษ์: ทั้ง ๆ ที่ผู้ใหญ่บ้าน กำหนด มีหน้าที่ดูแลชาวบ้านนะ กรรมการหมู่บ้าน พี่ก็รู้ว่าจะมีมือของคนที่เขาไปพัฒนาเขาไปไม่ถึงค่ะ มันไม่เหมือน อสม. นะคะอาจารย์ เอาตรง ๆ นะ งบประมาณมาถึงแค่จังหวัดไม่ได้ไปถึงข้างล่าง คิดดูเงินเดือนกำหนด ผู้ใหญ่บ้านน้อยกว่าปลัด อบต. แต่เวลาเป็นบุญเป็นงานทำไมคุณไปหารเฉลี่ยจากกำหนด ผู้ใหญ่บ้าน อันนี้น่าคิดนะค่ะ แต่มันเป็นข้อมูลจริง ๆ เขากว่าจะมาเป็นกำหนดผู้ใหญ่บ้านได้ เลือกตั้งไม่ต่ำกว่า 2-3 แขนงนะค่ะ อันนี้เรื่องจริงนะเดี๋ยวนี้ โครงการนี้มันทำให้เขาเปลี่ยนอยู่ เมื่อก่อนถ้าเราลงไปเคลื่อนไปปรึกษากำหนดผู้ใหญ่บ้านจะบอกว่า “คุณต้องไปทำหนังสือผ่านนายอำเภอมาส่งฉัน” กำหนดผู้ใหญ่บ้านพูดแบบนี้เลยนะ แต่เรามองเป้าเลยท้องถิ่นเป็นหลัก ประสานงานค่ะ ถ้าท้องถิ่นทำไม่สำเร็จ “พี่ ปลัด อบต. นายก อบต. จังหวัดจะลงเคลื่อนเรื่องนี้ ๆ ช่วยออกหนังสือหน่อย มีใครบ้าง” ประเด็นนี้นะ อบต. ประสานงานเลย เชิญกำหนดผู้ใหญ่บ้านมาได้ มาเจอจังหวัด บัญชีเมื่อก่อนเมื่อ 2 ปีที่แล้วจัดประชุมร่วมกัน กำหนดผู้ใหญ่บ้านจะมีประเด็นกับท้องถิ่นนะ “ทำ ถ้ามีเงินมาให้ ถ้า อบต. มีเงินมาให้ ผมทำได้หมด” แต่พอเจอเราที่มจังหวัดนำเสนอ เราก็จะมองเป็นชั้น ๆ ไป ๆ มา ๆ เขาเข้าใจท้องถิ่นนะค่ะ เพราะเราบอกว่าท้องถิ่นไม่มีงบประมาณ ถ้ามันไม่เกิดความร่วมมือจากชาวบ้าน ถ้าชาวบ้านไม่ให้ความร่วมมือเอาความต้องการของครัวเรือนเลยมาเป็นความต้องการของชุมชนท้องถิ่นจะเอาแผนมาจากไหนมาขอ เพื่อลงไปข้างล่าง ถ้าคุณเป็นกำหนด ผู้ใหญ่บ้าน เป็นกรรมการหมู่บ้าน หน้าที่ของคุณคืออะไร พี่พูดระเบียบบทบาทของกรรมการหมู่บ้านได้อีกนะ “ทำไมหัวหน้ารู้” “ฉันเป็นวิทยากรของประเทศ ฉันไปพูดอยู่กรุงเทพฯ เรื่องบทบาทของกรรมการหมู่บ้าน” ใส่บทบาทหน้าที่กรรมการหมู่บ้านตามหลักพระราชบัญญัติ (พ.ร.บ.) เลย ที่คุณเป็นกรรมการหมู่บ้านคุณเป็นได้อย่างไร ถ้าคุณเป็นคุณได้อะไร คุณไปอบรมที่จังหวัดให้อะไรกับคุณบ้าง เขาให้คุณทำอะไร หนึ่ง ประเด็นระดมเรื่องแรกอย่าทะเลาะกัน จัดตั้งกลุ่มประสานงานอันนี้คือหน้าที่ของกรรมการหมู่บ้านในชุมชน แล้วเสนอต่อแผนท้องถิ่น ไม่มีเลยปกครองไม่ได้ทำส่วนนี้ เพิ่งจะมาทำในโครงการ 3 ดี เพราะปกครองก็ต้องมีตัวนำเสนอของตัวเองในโครงการ 3 ดี โครงการ 3 ดีที่บอกว่าเป็นศูนย์ของการประสานงาน จริง ๆ แล้ว ปกครองทำอะไร ผู้ว่าราชการจังหวัดก็จะเห็นแล้ว 3 ดี มันไปร้อยเขามาต่อผู้ว่าราชการจังหวัดอย่างไร พัฒนาชุมชนจังหวัดเรื่องหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงเป็นอย่างไร หมู่บ้านแฝดเป็นอย่างไร มันเกิดจากตรงไหน ทำไมไปตอบอย่างนี้ได้ ก็รายงานมาได้ บัญชีครัวเรือนตอนนี้ 36 ตำบล บางตำบล บางอำเภอ ไม่มีการจัดทำบัญชีครัวเรือนเลย อำเภอสมเด็จไม่พิมพ์เลยละ แต่อำเภออื่นเขาพิมพ์ คุณก็ต้อง

มาต่อคิว เพราะว่าพี่เอาไว้อันดับสุดท้ายในการประเมิน อำเภออื่นได้ อันดับสาม อันดับสองอย่างนี้ กับคุณอยู่อันดับสี่ได้
อย่างไร คุณมาตอบผู้ว่าราชการจังหวัดเอง มันมีนัยของมัน แล้วต้องตอบพื้นที่ด้วย

คุณนิตยาเชิญรับประทานอาหาร

นิตยา สิริพิทักษ์: พี่ (นายนคร จันทร์มา และนายสมภาร วิเศษศรี) เขาก็ถูกเชิญไปเป็นครู สอนเด็กประถม แล้วนักเรียนไม่
เชื่อครูนะ แต่ถ้าเป็นคนนี้ขึ้นพูดนักเรียนถึงฟัง ทำไมถึงฟัง เพราะที่บ้านพ่อแม่ของนักเรียนทำเรื่องนี้ เขาต้องฟัง เขาเข้าใจ
เขาก็จะอิน (Inner) ไปด้วย แต่ครูพูดเรื่อง Tablet เรื่องคอมพิวเตอร์ เรื่องอะไรไกล ๆ เด็กมันจะเข้าใจได้อย่างไร มันจะ
มองเชื่อมโยงได้อย่างไร

วสันต์ เหลืองประภัสร์: อย่างทางกลุ่มคณะทำงาน มีสื่อของเราเอง?

สมภาร วิเศษศรี: สื่อของเราเอง เวลาไปสอนก็มี Power point แล้วก็ยังมีของจริงนะอาจารย์ ถ้าทำสบู่จากข้าวกล้อง ก็ไปทำ
ให้นักศึกษาเอาไปทำแล้วเอาไปใช้ที่บ้าน เป็นการลดต้นทุนในการซื้อสบู่ หรือจะทำเป็นน้ำปั่นข้าวกล้อง ปั่นให้เขาชิมตอน
นั้นตอนที่เรียนอยู่เลย แล้วเขาก็เอาไปทำที่บ้านไปทำเป็นน้ำปั่นข้าวกล้องงอกขายตามหมู่บ้าน เขาก็มีอาชีพทำเลย เรียนปุ๊บ
มีอาชีพปั๊บ ไม่ต้องรอ (นางสาวนิตยา สิริพิทักษ์: เรียนแล้วได้เงิน) ตอนนี้ผมก็ไปสอนอยู่ที่วิทยาลัยอาชีววะ เป็นนักศึกษาที่
เขาบรรจุเรื่องเศรษฐกิจพอเพียงเข้าไปแล้วหาอาจารย์ไม่มี ไม่มีอาจารย์ที่สอนแล้วสามารถให้เขาทำเป็นน้ำข้าวกล้อง ไม่มี รู้
เรื่องแค่เปลือกของเศรษฐกิจพอเพียง แต่ไม่รู้เรื่องการจัดการทรัพยากร การสร้างรายได้ การลดรายจ่ายยังงี้ ไม่รู้หา
อาจารย์สอนก็ยากมาก ก็เลยเป็นโอกาสของผมให้เดินเข้าไปสอนได้เลย

นิตยา สิริพิทักษ์: ตอนนี้โครงการสร้างความมั่นคงทางอาหารก็ต้องมีกลุ่มคนตรงนี้ไว้ เนื่องจากว่ามันต้องลดต้นทุน มัน
ต้องมองถึงความมั่นคง ความพอเพียงเป็นอย่างไร คือทุกอย่างถ้าเราพึ่งภายนอกมันจะไม่ใช้ความพอเพียงหรือความมั่นคง
มันต้องพัฒนาคนตามโจทย์เลย พัฒนาคือสร้างเครือข่ายให้มีความมั่นคงในเรื่องของการผลิตอาหาร ให้มีความมั่นคง
ร่วมมือเป็นเครือข่าย เครือข่ายตัวนี้เรามีข้อมูลตรงนี้ คือชวานาโงะ ใครคือชวานายกมือขึ้น ไม่ใช่รุ่นนี้นะคะ คืออันนี้ก็เป็น
โจทย์นำเสนอของเราโงะ ดังนั้นถึงมีนโยบายต้องพัฒนาคน ก็เลยเกิดเครือข่ายในหมู่บ้าน ซึ่งจะไปสรุปตอนเดือน
พฤศจิกายนหรือธันวาคม ว่าภาคเยาวชน โรงเรียนชวานา

สมภาร วิเศษศรี: แต่ทอมหน้าจะทำเป็นศูนย์เรียนรู้ในวิทยาลัยอาชีววะ ศูนย์เรียนรู้เกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียง แบบมีครบ
วงจรตั้งแต่การเพาะพันธุ์กับ พันธุ์ปลา ขยายพันธุ์พืช การทำแปลงนาสาธิต แล้วก็เชื่อมโยงการแปรรูป หรือเทคโนโลยีต่าง
ๆ ในการปลูกผัก ใส่ท่อ PVC แล้วก็เอาน้ำเข้าไปในท่อ เอาปุ๋ยน้ำของเราที่ทำเทเข้าไป ไม่ต้องพรวนดิน เทเข้าไปในแป๊บ
แล้วก็กินอาหารจากท่อ PVC เราไม่ต้องปลูกใส่ดิน ปลูกใส่ท่อ PVC ทำเป็นแปลง ๆ ทำน้ำเข้า น้ำออก ระบายน้ำ แล้วก็ให้
ปุ๋ยทางใบ ปลูกผักคะน้า ปลูกผักบุ้ง ผักกาด ทอมหน้าจะทำเป็นศูนย์เรียนรู้สมบูรณ์แบบในวิทยาลัยให้เด็กทำ แล้ว
การตลาดให้เด็กขายเอง

นิตยา สิริพิทักษ์: เสร็จแล้วนะ อันนี้คือระยะของต้นน้ำ ต้นน้ำก็คือว่า พันธุ์เราก็ต้องไปซื้อมา ทำไมพี่เขาต้องพูดเรื่องพันธุ์
พื้นเมือง คุณก็ต้องมีพันธุ์เด่นของตัวเอง ใช่ไหมคะ (นายสมภาร วิเศษศรี: เเด่นและไม่กลายเป็นพันธุ์) เรากำลังทำตัวนี้อยู่จะ
ทำตาม สกว. ที่เราอยากเห็น พันธุ์จะต้องสร้างต่อ ข้าวต้องเป็นพันธุ์พื้นเมือง

สมภาร วิเศษศรี: มันจะมีพันธุ์ของตัวเอง ไม่เดือดร้อนเรื่องพันธุ์

นิตยา สิทธิหงษ์: ไม่ใช่ถึงเวลาจะปลุกมา คุณหาซื้อ อันนี้มันก็เป็นต้นทุน

สมภาร วิเศษศรี: ถ้าไม่มีขายล่ะ

นิตยา สิทธิหงษ์: ถ้าไม่มีขายเราตกเป็นทาสใครคะ ถ้าเราไม่มีพันธุ์ข้าวเราตกเป็นทาสใครคะ ถ้าเราทำเองไม่ได้ อันนี้คิดอยากให้ส่งเสริมมากนะอาจารย์ อยากทำไหม ภาคประชาชนอยากมีสิทธิในการพัฒนาและใช้งบประมาณ คือสัญญา คุณทำ Contact ให้เราเลย ขอให้เราทำสัญญาเลย เราจะมาทำเรื่องพันธุ์ข้าว กระบวนการให้มันชัด ให้มีรูปเล่ม ให้มีคู่มือสำหรับเกษตรกร (อ.ดร.วสันต์ เหลืองประภัสร์: Contact เรื่องพันธุ์ข้าว?) ใช่คะอาจารย์ (นายสมภาร วิเศษศรี: ให้มีพันธุ์ข้าวเป็นของตัวเอง) ผักอย่างนี้ ในชุมชนเราให้อาณาประชามาเลย ถ้าไม่เอามาเราก็จะสู้้อย่างนี้

นคร จันทร์มา: แต่ไม่ถอยครับ สู้อย่างเดียว เพราะเรื่องพันธุ์กรรม เรื่องพันธุ์พืชเราทำไม่ได้

นิตยา สิทธิหงษ์: ระบบต้นน้ำเราต้องมีพันธุ์ มีเทคนิคในการเรียนรู้การปรับแก้ไขดินอย่างไร ปรับสภาพดินอย่างไร อันนี้เกษตรกรเรียนมากับเราแล้วละ เกษตรกรไม่มีความรู้ได้อย่างไร

สมภาร วิเศษศรี: พันธุ์ข้าวจะไม่มีในประเทศไทย มันเริ่มทำพันธุ์ที่ยั่งยืน พันธุ์ที่ไม่เปลี่ยนแปลง ชาวบ้านบอก “เลิกปลูกชะ” เพราะพ่อค้าไม่ซื้ออีก ชาวผมบอกว่าผมอนุรักษมรดก คำว่า มรดกมันยิ่งใหญ่

นิตยา สิทธิหงษ์: ข้อมูลเป็นเรื่องที่สำคัญควบคู่ไปกับองค์ความรู้ของชาวบ้าน เกษตรกร มันต้องเดินไปเพื่อไปตอบคำถามเพื่อที่จะให้คนทำงาน คือบงของจังหวัดนี้แหละคะ ไม่ได้พูดไปไกลหรอกคะ เวลาเถียงเขาจะได้ไม่พูด “ผิดกฎหมาย ผิดระเบียบ ผิดนั้นผิดนี้” อันนี้คือความมั่นคงทางอาหารของคนในครัวเรือน พอจะต่อต้านมันก็ต้องมีตัวเลข ว่าถ้า 3 คนกินข้าวก็ถึง มันถึงจะพอ ซื้อมา ซื้อมากเท่าไร วันหนึ่งเราดีเฉลี่ยต่อคนให้ 70 บาทต่อวัน แล้วก็คุณออกมาเป็นเท่าไร ที่นี้เราลดมาปลูกพริกกินเองเลย ชาวบ้านสามารถลดรายจ่ายได้เท่าไร คุณออกมาที่เราทำเรื่องซื้อผัก เดือนหนึ่งๆ ครัวเรือนอาทิตย์หนึ่งทำอาหาร 5 อย่าง พริกคุณต้องไปลงทุกวันเลยนะคะ บอกได้เลยเดือนหนึ่งประมาณหมื่นกว่าบาท ครัวเรือนถ้าหมื่นกว่าบาทหรือถึงสองหมื่น ถ้าคุณ 12 เดือนล่ะคะอาจารย์เป็นเท่าไรต่อครัวเรือน แล้วทั้งประเทศเท่าไรคะอาจารย์ แต่ที่นี้ถ้าเราเปลี่ยนพฤติกรรมตรงนี้มาสร้างอาหารเอง สร้างพันธุ์พริกเอง ในเครือข่ายของเราเยี่ยมกันได้ ไม่ต้องทำทุกคนนะ คนนี้ทำพันธุ์ข้าว คนนี้ทำพันธุ์อ้อย พี่ทำพันธุ์พริก แลกกันคะ ไม่ต้องซื้อ อันนี้ลดรายจ่ายแล้ว ได้คุยกันด้วย พี่นอยั่งยืนด้วย

สมภาร วิเศษศรี: ได้แลกเปลี่ยนด้วย คนที่ไม่มีความรู้เรื่องข้าวก็ได้แลกเปลี่ยน เราคุยกันตลอด

นิตยา สิทธิหงษ์: อันนี้คือระดับการจัดการ มองที่คน พี่เป็นฝ่ายประสาน ฝ่ายเทคนิค อันนี้คือกลางน้ำอยู่ว่าเราจะไปสร้างอะไรให้เขาเข้มแข็ง ต้องเติมอะไรบ้าง แล้วอาจารย์มายังไงถึงจะเห็นพวกนี้ ลงมาหาพวกพี่ใช้ไหมคะถึงจะเห็น พวกนี้ “หัวหน้า ผลิตข้าวได้ 100 ตัน แต่ข้าวจะไปที่ไหน มันต้องทำอะไรบ้าง ถ้าผมแปรรูปเรื่องนี้ ข้าวโอวัลติน ข้าวมันข้าวนี้ได้ แต่แพ็คเก็จทำยังไงมันถึงจะปลอดภัย พี่ก็ประสานเขา ติดต่อสาธารณสุข ให้เลย ตรวจสอบน้ำนี้ก็ส่งตรวจ เป็นการรับรองคุณภาพให้กับเกษตรกร อันนี้คือระบบกลางน้ำเลยของโครงการสร้างความมั่นคงทางอาหาร ส่วนปลาย “แล้วทำยังไงมันจะยั่งยืนล่ะ” ถ้าพูดถึงเครือข่ายเนี่ย “เราก็ต้องออกแบบมา” “ทำตลาดชะ” ทุกตำบลมีร้านค้าชุมชน มีตลาดชุมชน เพื่อให้ชาวบ้านได้พิสูจน์ว่ากินของตัวเองแล้วไม่ตาย ตลาดใกล้บ้านมีผัก 5 บาท ฉันทก็ฝากขายได้ ฝากกันขายได้ ก็ได้เรียนรู้อีกว่ามีพันธุ์อะไร “น้ำกะปิใช้ได้จริง ๆ นะ” ขนาด ดร. (ดร.สม นาสอำนาจ) ยังเอากลับไปทำที่บ้านเลยคะ “นิตยาบอกพี่สมภารมา

หนอย ผมจะเล่าเรื่องน้ำกะปิให้อาจารย์แกฟัง ผมทำทุกวัน ผมฉีตอาทิตย์หนึ่ง 3 วันต่อกัน" ทำต่อเนื่องไป ระบบต้นน้ำมัน ต้องใช้ความรู้เรื่องการจัดการ เรื่องคน เรื่องต้นทุนด้วย ให้ชัด การเป็นนักประสาน นักเก็บ ใครรู้อะไรใครเป็นอะไรต้องไม่ หวง แล้ว Deal ให้ได้ ความมั่นคงก็คือว่านโยบายจะต้องต่อยอด โครงการนี้จะอยู่ได้อย่างไร 3 ดี คำถามที่ผาจากมาจากพื้น ที่ว่า "คุณนิตยาครับ จังหวัดครับ โครงการนี้ทำอย่างไรถึงจะยั่งยืน" เพราะข้าวลางเขาติดแล้วไงคะ "นี่ของหนู หมูบ้าน พอเพียง" ผมได้ผักกึ๋กิโล ๆ" ตอนนั้นเรากำลังให้เขาทำข้อมูลว่า 10 ครั้วเรือนปลูกพริกกี่ต้น เก็บรวมกันแล้วได้เท่าไร ที่จะ ให้ส่งมาที่นี่ เพราะที่นี้เกิดแล้วจะเป็นร้านกระจายสินค้าให้กับคนทั้งภาพสินธุ์ แล้วก็ทำโครงการสามดี อันนี้คือปลายน้ำคะ อาจารย์ เราคิดว่า ถ้าเขาทำลันเมื่อไร เหลือกินเมื่อไร แล้วเขาจะไปไหน ถ้าลองไม่ไปที่นี่ มาที่นี่ แล้วอาจารย์มานี่มาเห็น อาจารย์ก็ต้องบอกต่อว่าที่นี่มีข้าว 3 ดี จากโครงการ 3 ดี ตอนนี้ออกแบบโลโก้ (Logo) แล้วคะ ที่ที่นี้มาวันนี้ก็เอาผลิตภัณฑ์ มา และจะบอกว่าเราต่อยอดได้ ก็คือทำแพ็คเก็ตได้ อยากให้จังหวัดคิดอย่างที่เราคิดอยู่ อันนี้จังหวัดอื่นด้วย ถ้าอาจารย์ ขยายผล วิธีทำงาน วิธีพัฒนา รัฐไม่ต้องไปลงขบวนให้มันลึก คุณหยิบงานที่พื้นที่เขาทำอยู่ตรงไหน เอามาหนอย เอามาทำ นโยบาย เอาเงินไปเติมให้เขาเท่านั้นแหละ ตำบลนี้มีเรื่องเตี๊ยะอะไร ตำบลมีครูคนไหน มีศูนย์เรียนรู้อะไร ไปหยิบให้เขา หนอย (นายสมภาร วิเศษศรี: เขาเรียกว่าทุนเดิมที่มีอยู่) ใช่ คือการต่อยอดไงคะ คุณอย่าเอาเงินไปละลายตรงที่มันไม่เกิดผล เหมือนบางมหาวิทยาลัยที่ผ่านมาเอากระบวนการของภาพสินธุ์ไปทำ ไปขอ สกว. 10 ล้าน อาจารย์สัณฐานส่งโครงการมา ให้พี่อ่าน บอกว่าจะมาทำงานกับภาพสินธุ์ เริ่มตั้งแต่กระบวนการเก็บบัญชีครัวเรือน กระบวนคืนข้อมูลให้ชุมชน ภาพสินธุ์ทำ หมดแล้วอาจารย์ "ถ้าทำ เธอก็ตักให้พี่" จาก 10 ล้านเหลือแค่ 2 ล้านอาจารย์ เขาก็เลยโกรธเรา ถ้าอาจารย์จะเข้ามาอาจารย์ เข้าไปพื้นที่เลย ไปคุยกับตำบลไปคุยให้เขาฟังว่าอาจารย์จะมาทำอะไรในตำบล ไปต่อยอดไม่ใช่เอากลับไปคืนทำเรื่องเดิม เขาจะเบื่อ แล้วมันจะเจ็บปวด มันจะป่วย

สมภาร วิเศษศรี: สำคัญคือเอาเรื่องใหม่ไปให้เขา หลงทางเลย บางครั้งการเอาเรื่องใหม่ไปให้เกษตรกร ไม่ได้เอาความรู้ที่ เขามีอยู่พัฒนาขึ้นมา แล้วมันจะทำให้เกษตรกรหลงทาง

นิตยา สิทธิหงษ์: ตอนเราไปที่ สำนักงาน ก.พ.ร. พวกเราจะมีคู่มือด้วย พวกนักวิชาการ ดร. ที่มาร่วมงานลงทุนซื้อ เราถือ ไปแจกนะคะ 30 เล่ม ที่ศูนย์วิจัยจุฬาฯ ตอนนั้นไปประชุมที่นั่น แจกให้พวกอาจารย์ 9 ขั้นตอนของหมู่บ้าน ทุกวันนี้โครงการ 3 ดี เราก็พูดว่า ผู้ว่าราชการจังหวัดจะให้อะไรเขา ต้องมีแรงบันดาลใจ มีรางวัลนะ เพื่อกระตุ้นให้เขาทำความดี ข้าราชการ นายอาจจะพิจารณา 2 ชั้น หรือให้ทริป (Trip) ไปเที่ยวไปอะไร เดียวนี้แถวสองที่วาลงลือกให้อาจารย์ไม่ทันก็คือจาก โครงการ 3 ดี ผู้บริหารจะไปดูงานต่างประเทศ เห็นไหมคะ ที่นี้แถวสองจะไปเวียดนามคะ แถวสองหมายถึงพวกปฏิบัติ เหมือนพวกพี่ แต่พวกพี่ไม่ไป ดร.สม ก็ไม่ไป ปฏิเสธกันหมดนะคะพวกนี้ ไม่ไป พวกอยู่หน่วยงานอื่นไปได้ แต่เราไม่ไป ต้องลงพื้นที่ อย่างน้อยก็ไปประเมิน เราที่อยู่ที่นี่ ถ้าอย่างนั้นเราขอเงินมาพัฒนากลุ่มดีกว่า

สมภาร วิเศษศรี: ต่อไปจะไปดูลาว เกษตรลาว เกษตรเขมร (นางสาวนิตยา สิทธิหงษ์: ต้องให้เขามาดูเรา ไม่ให้เราไปดู เขา) ของเราก็มี คนที่ทำอยู่แล้วนะอาจารย์ ไปดูลาว ดูเวียดนาม เสียบบประมาณ ให้เขามาดูเราดีกว่า ลาวทำไมเราไม่มาดู ประเทศที่เจริญด้านเกษตร มาดูไทยดีกว่า เพราะว่าเอาไปแล้วทำได้เลยเพราะว่าภูมิประเทศเหมือนกัน แต่เราไปดู ต่างประเทศ เกษตรไทยเรา

ภาคบ่าย

นิตยา สิทธิหงษ์: ขบวนคือ ABC คะ ขบวนการเรียนรู้เพื่อให้เกิดนวัตกรรมการทำงานร่วม แต่ภาพสินธุ์เอานวัตกรรม ทั้งหมด ที่เราหยิบทั้งหมดชัดแล้ว เราก็เลยกลายเป็น ABC ใครจะไปจะมาก็อยู่ภายใต้นี้ละ สกว. มาก้อยู่ภายใต้นี้ งานวิจัย โจทย์ข้อที่นี้ ตัวชี้วัดที่เท่านี้ อย่างนั้นคะ อันนี้คือโครงการ 76 จังหวัด ABC คือ 75 คนดี สุขภาพดี รายได้ดี คือภาพสินธุ์ ก็ มาจาก ABC คะ จากฐานข้อมูล กระบวนการเรียนรู้ ไม่ต้องไปสอนเขาหรือชาวบ้าน แต่ทำอย่างไรกระบวนการทุกอย่างมัน

จะไปถึงชาวบ้าน แล้วกลับขึ้นมาข้างบน นโยบายลงไปสนับสนุนชาวบ้านที่ทำงาน นโยบายสนับสนุน ปุ๋ยเพราะว่าปุ๋ย ABC มันก็ใช้พื้นที่เป็นตัวตั้งใช้ใหม่คะ ก็บอกอยู่แล้วใช้พื้นที่เป็นตัวตั้งอยู่แล้ว ต้องหาทุนเดิมในพื้นที่มีอะไรบ้าง อย่างเช่น จังหวัดปราจีนบุรีกับจังหวัดอุดรธานี ตอนนั้นไปประชุมที่กรุงเทพฯ นะคะ ตอนนั้นท่านผู้ว่าราชการจังหวัดเป็นรองผู้ว่าราชการจังหวัดนะ ตอนนำเสนอ ABC ทีมเราทำ Road map ให้ท่าน เวทีแรก ดร.สม นาสอัน ไปกับผู้ว่าราชการจังหวัดเวลานำเสนอปุ๋ย เราทำอะไรใช้ใหม่คะ แต่ภาพสินธุ์จะต่อยอดตรงนี้ ๆ ทำไมภาพสินธุ์ไม่เห็นเรื่องบัญชีครัวเรือน ภาพสินธุ์ผ่านตรงนั้นมาแล้ว แล้ววิเคราะห์มาเป็นแผน แต่ภาพสินธุ์ไม่ได้ทั้งข้อมูลบัญชีครัวเรือน ไม่ได้ทั้งบัญชีฟาร์ม บัญชีต้นทุน ไม่ได้ทั้งเพื่อให้บอกตัวเองว่าทำแล้วมันได้อะไร เราเห็นอะไร ที่อยากให้มันจุดประกาย ให้มันเป็นเรื่องสำคัญ เพราะว่าทุกอย่างมันต้องตัดสินใจบนฐานข้อมูล มันไม่ได้พูดขึ้นมาลอย ๆ ประเทศไทยพัฒนามาจุดนี้แล้วจากฐานที่คิดว่า คาดว่าอย่างนี้นะคะ แต่ที่นี้พอเรามาพูดว่า เอ๊ะ ฉะนั้นเป็นหนี้เพราะฉันส่งลูกเรียน ฉะนั้นเป็นหนี้เพราะฉันซื้อที่ดินอย่างนี้ เอ๊ะ ทำไมต้องซื้อ มันก็บอกเหตุได้ ดูจากไหน จากบัญชีครัวเรือน คนที่ทำบัญชีครัวเรือนเขาก็มีความสุขนะคะ เขาสามารถที่จะบอกได้ว่าเป็นยันต์กันผี ผีการพนัน ผีโน่น ผีนี้ เขาก็บอกมา เวลาเราไปฟังได้ภาษาได้อะไรอย่างไร แบบนี้คะ คิดได้อย่างไรคะอาจารย์ มันก็เลยกลายเป็น ABC

ที่นี้ถ้าสมมติว่าจังหวัดไหนทำก็ได้ จังหวัดไหนไม่ทำก็ยังได้เท่ากัน แล้ว ABC มันก็ไม่เกิด ดังนั้น ABC มันควรเกิดทั่วประเทศ ถ้าประเทศไทยจะพัฒนาแบบนี้ เราได้ มันก็จะมีคำตอบบอกว่า ถ้าทำแบบภาพสินธุ์นะหรือทำแบบจังหวัด 12 จังหวัดที่ สกว. ลงไปขับเคลื่อน อย่างน้อยมันก็เห็นเป็นรูปธรรมว่ามันมีพื้นที่ที่สามารถกำหนดคน กำหนดตัวงบประมาณ ตัวแผน ถ้ารัฐจะหาเงินมาสนับสนุน พัฒนาพื้นที่ คุณก็เลือกได้อีกว่า จังหวัดนี้อยู่ในระดับ A นะ ต้องส่งเสริมเขาเรื่องนี้ไปเลย B ให้เท่านี้ C ยังต้องไปสร้างกระบวนการก่อนเอาเครื่องมือลงไป โดยให้จังหวัดนี้ดูแลก็ได้ เวลาทำงานรัฐก็จะแคบขึ้น ตรวจสอบง่ายขึ้น คุณไม่ต้องทำทั้งประเทศเรื่องเดียว คนเดียว แต่คุณทำแค่ในกลุ่มของ A คุณทำงานแค่ในกลุ่มของ B ทำงานแค่ในกลุ่มของ C แล้วคนที่คิดเรื่องงบประมาณก็คิดเลยว่าก่อนนี้ยุทธศาสตร์ระดับชาติ ต้องลงไปเท่านี้จังหวัดนี้ มันเห็นเลยคะ สำนักงบประมาณหรือคลังจังหวัดก็ต้องบอกได้ว่า พื้นที่เขาทำงานกันอย่างนี้นะ เข้าใจนะ เวลาตรวจการเงินตรวจอะไรมันต้องไปตาม ต้องลงมาปรับ ต้องเอากลับไปคุยกันนะคะ ว่าเจอปัญหาอย่างนี้ ถ้าจะจ่ายแล้วมันเกิดประโยชน์กับชาวบ้าน คุณก็ต้องไปคิดถึงหน้าที่ของคุณในการใช้เงิน ใช้งบประมาณ ไม่ใช่ให้พื้นที่คิดให้ พื้นที่เขาทำเรื่องอยู่แล้ว คุณก็ลงมาถอดเอาทีละเรื่องสิ ถ้าคุณรับผิดชอบการเงินก็ถอดเอาสิ ทำได้แล้วมันตอบเรื่องนี้ ๆ นะ

อย่างภาพสินธุ์เขาก็จะบอก จริง ๆ แล้วแผนอันนี้มันมาอย่างนี้มันจะไม่ได้ประโยชน์นะ มันจะไม่ชัด มันจะไม่สมบูรณ์นะ แต่เราโยกเงินมาทำเรื่องนี้ มันถึงตอบคำถามโจทย์นี้ได้ เพราะฉะนั้นการใช้งบประมาณมันไม่ได้ตรงตามที่แผนเราขอคุณเลย แต่เราเอามาใช้ต่างหาก แต่เราเอามาตอบให้มันได้ว่าถ้าทำแล้วชาวบ้านเขาอยู่รอด เขาพึ่งพาตนเองได้ หน้าที่ของคนที่คุณดูแลเรื่องงบประมาณ คุณต้องเอาเงินมาลงพื้นที่ เวลาเขาทำยุทธศาสตร์นะ อยากขอให้ส่วนกลางจัดคนลงมาเลยว่า ทำแผนจังหวัดนี้ จัดเวทียุทธศาสตร์เมื่อไร ลงมาฟังสิว่าเขานำเสนอระดับจังหวัด ข้อมูลเขาดีขึ้นมาจากข้างล่าง เขาทำกระบวนการเป็นอย่างไรบ้าง เขามีการเรียนรู้ เอาข้อมูลมาตัดสินใจอย่างไร แล้วคนของรัฐที่หน้าที่สำนักตรวจ งบประมาณ แผน แล้วก็ผู้แทนสภาคุณต้องมา ไม่ใช่คุณนั่งแล้วเอาอำนาจมาวาง Pattern ฉะนั้นหน้าที่อย่างนี้ ๆ แต่คุณไม่ได้ไปตอบโจทย์ชาวบ้าน ไม่ได้ตอบโจทย์พื้นที่อย่างนั้นก็ไม่ต้องไปพัฒนาแล้วอาจารย์ แต่ถ้าคุณเป็นนักพัฒนาคุณก็ต้องมองให้ครบกระบวนการ ข้างล่าง มองข้างบนให้ครบ ว่าองค์กรรวมมันจะต้องประกอบอะไรบ้าง เวลาทำยุทธศาสตร์นี้น้อยมาก ไม่เคยเจอเลยหน้า ส.ส. หน้าสำนักงบประมาณ หน้าผู้แทนอะไร สุ่มแต่สภาพพัฒนาลงมาเจอจากพูดแนวทาง สภาพพัฒนายังจำยุทธศาสตร์เราไม่ชัดเลย บางทีเราก็ก็นั่งพูด “พี่ ๆ เทศบาล พี่นิต ยุทธศาสตร์เก่านะ สภาพพัฒนาเอามาเสนอให้เรา” อันนี้ก็เป็นส่วนหนึ่ง ก็บอกแล้วไงว่าจังหวัดพื้นที่คนเขาเรียนรู้เก่ง แต่หน้าที่คุณ รัฐจริง ๆ ยังไม่ได้มองตัวเองก่อนเลยว่าฉันต้องทำอะไร บอกตัวเองไม่ได้เลยคะตอนนี้ หน้ามืดเลย ก็ไม่เคยวิเคราะห์ว่าแผนที่เขาทำมา 5 ปี 10 ปี เขาเอาของเขาไปใช้ประโยชน์ ไม่ใช่แผนใช้เงิน แผนใช้เงินคือแผน 2 วัน 3 วัน ค่ะอาจารย์ แล้วคนคิดมาเทบตายให้เขาทำอะไร เวลาจังหวัดเรียกทำยุทธศาสตร์เขาไม่อยากจะไปเพราะว่าไปแล้วเขาไม่ได้ใช้ พอได้เงินออกมา ส.ส. ก็เอามาแปลง ส่วนมากไม่รู้ใช้หรือไม่ใช้เพราะว่าก็จะ

อ้างว่า ส.ส. อย่างนั้น ส.ส. อย่างนี้ ซึ่งกลายเป็นว่านักการเมืองเป็นคนไม่ดีไป นี่เราก็คำตอบจากใครได้ละคะอาจารย์ ไม่มีเวทีให้ชาวบ้านได้รู้เลยว่า ส.ส. จริงหรือเปล่า หรือข้าราชการเอง

มีอยู่ 2 อย่างที่เราหาคำตอบไม่ได้ ถ้าเราขึ้นไปแตะตรงนี้ปุ๊บมันก็เป็นการทะเลาะ ซึ่งก็ไม่ใช่เรา เราก็เลยเอาแคมเปญของเราให้และ สร้างอาหารให้ชาวบ้านเรียนรู้ตัวเอง ต้องพึ่งตนเองได้ แล้วก็บอกต่อ แคนันเองแต่ถ้าคุณคิดว่าอยากให้มันกระจุกในการพัฒนาประเทศชาติคุณก็ลงมา สำนักรบประมาณนี้แหละ ผู้ตรวจนี้แหละลงมาเลย แล้วมานั่งฟังว่าจะต้องใช้แบบไหน เดินแบบไหน วางแผนอย่างไร สร้างยุทธศาสตร์อย่างไร ควบคู่ไป เรายังเสนอสภาพพัฒนาเลยว่าคุณพัฒนาลงมาเป็นคนะทำงานกับจังหวัดหนองสรี เราจะได้มีความมั่นคงทางยุทธศาสตร์แล้วก็แผน อย่างน้อยเราไม่ต้องไปนำเสนอเองหรือ คุณนำเสนอให้เราเลย

แต่ภาพสินธุ์โชคดีตรงที่มี สกว. ที่คอยประสานพวกนี้ให้ มันก็เลยเหมือนว่า สกว. คือแม่งานประสานให้กับระดับจังหวัด ระดับภาค ระดับนโยบาย ส่วนภาพสินธุ์บทบาทของเรานั่งอยู่ตรงนี้ก็คือเราเป็นตัวถ่ายข้อมูลให้กับผู้บริหาร หรือคนข้างนอกที่มา แล้วเอาข้อมูลข้างบนลงไปประสานกับข้างล่าง บางทีเราได้รับประสานงานแม้กระทั่งว่าชาวบ้าน เข้ามาติดต่อนในส่วนราชการ แล้วคำถามกับคำตอบมันไม่ตรงกันละ ชาวบ้านก็อกหักกลับไปอย่างนี้

แต่บางที เดี่ยวนี้มีเบอร์โทรศัพท์เราหน่อยก็โอเค “หัวหน้าครับ ผมมาคุยเรื่องนี้ ๑ ผมมาประสานเรื่องนี้ ๑ ผมไม่มีตัวนั้นตัวนี้ ผมจะอย่างไร” แล้วพี่ กับใครไม่เป็นไรเรื่องนี้มันแก้ไขได้ พี่ไปติดต่อเลย “เดี๋ยวหนูโทรประสานให้” จากที่ไม่ได้ จากได้ยินเสียงเรา กลายเป็นได้ ถ้าเขามาแล้วอย่าให้เขาเสียเวลา วันหนึ่งเขานั่งทำงานที่บ้าน ค่าแรงเขา เขาทำงานได้หลายแรงนะ กับงานที่เขาต้องเข้ามาจังหวัดแล้วคุณให้เขากลับไปนี่ กับเขานั่งแค่นี้ แค่ออกเอกสาร ชาวบ้านได้เห็นหน้านี้ แล้วบอกว่าไม่ได้ ใต้ไม่ได้ แล้วให้เขากลับไป เหตุผลมันพอหรือยัง อันนี้พี่ก็รับไม่ได้อาจารย์ พี่ต้องเข้าไปรับรองอะไรให้ แล้วก็ปัญหาเรื่องจำนำข้าวอะไรพวกนี้ ใบของเข่า ถือมาของเขา 3-4 เดือนเขายังไม่ได้รับเงิน ไม่ได้รับอะไรอย่างนี้ พอเรายูมาที่กองข้าว ถ้าเป็นคนของคุณนิดยา “เอารายชื่อมาเลย เดี่ยวจะเร่งให้ก่อน” “โอ๊ย ไม่หรอก ต้องการข้อเท็จจริงว่ามันต้องทำตามขบวนการหรือว่าจะอย่างไรละคุณ ไม่ต้องมาใช้เส้น” ก็เลยว่าอย่างนี้ แต่ถ้าสมมติว่าโทรศัพท์มาอย่างนี้แล้วมันโอเค มันตรงตาม แล้วมันสามารถทำได้ คุณก็ต้องทำให้คนอื่นเขาด้วย ก็เลยว่าอย่างนี้ เขาก็เลยเจียบ พัฒนาสังคมก็เหมือนกัน ถ้ามาแล้วมาทำสัญญาอยู่กับนะคะอาจารย์ ที่นี้ผู้พิการมันมาด้วยไม่ได้ บางคนมันก็สติแตกหนีออกจากบ้าน แต่สัญญาเงินตลอด ญาติพี่น้องก็มารับเงิน พอมารับปุ๊บไม่ยอมเซ็นเช็คให้ ก็โทรหาเรา เราก็อโทรหาหัวหน้า “หัวหน้า คุณจะให้เงินให้หนี้จากคนป่วย ผู้พิการเป็นบ้าไหม หรือจะให้เอาจากญาติของผู้พิการ” แค่นี้ละคะเขาก็เลยเซ็นเช็คผ่านให้กับญาติ เพราะว่าผู้พิการเขาไม่ได้ไปหาเงินใช้หนี้ละคะ ญาติผู้ดูแลผู้พิการจะเป็นคนหาเงินใช้หนี้ นี่เห็นไหม คนทำงานเจ้าหน้าที่แท้ ๆ คุณยังไม่เข้าใจในเรื่องบทบาทของคุณที่คุณต้องไปดูแลเขา แทนที่คนป่วยเขาจะหายป่วยกลับป่วยหนัก เพราะสุขภาพจิตเขาเสียละคะ เขามาแล้ว หนึ่ง เวลา ค่ารถ แต่มาเจอเจ้าหน้าที่ที่แบบไม่ชัดเจนนะ เจออุปสรรคกลับไป มีรายที่สามนะเข้ามา “เดี๋ยวผมจะให้หัวหน้านิดยามารับรองให้” “โอ๊ะ พี่ไม่ต้องหรอกเดี๋ยวแกลงมาค่าผม แกร็บเคลียร์เลย คุณก็บอกเดี๋ยวพี่จะโทรหาหัวหน้าเอง เธอจัดการเอกสารให้เรียบร้อยนะ แล้วก็แนบเช็คให้หัวหน้าเธอคอยเซ็นอนุมัติเลยนะ เดี่ยวพี่จะโทรบอกหัวหน้าให้” ก็ผ่านนะคะอาจารย์ ทำทุกเรื่องคะ แต่พี่ไม่ได้เห็น้อยนะ พี่ถือว่าเป็นความรู้ พี่ได้เปรียบคนทุกคนที่อยู่ในภาพสินธุ์ พี่ได้อะไรรู้ไหม ได้การจัดการ ได้เรียนรู้ทุกหน่วยงาน พี่เรียนรู้แม้กระทั่งเรื่องการยืมเงินจะจับตรงไหนมาใส่ตรงไหน การใช้งบประมาณอะไรอย่างนี้ แทนที่พี่เป็นชาวบ้านแต่พี่กลับรู้เรื่องของราชการและกิจของชาวบ้าน ราชการส่งงานช้า เขาไม่ได้รอตัวที่คุณทำ ไม่ได้รอรายงาน แต่ในแบบ บ.จ. คุณต้องรายงานว่าคุณทำอะไร เบิกงบประมาณมาทำอะไร แล้วคุณเบิกงวด 2 อย่าให้ชาวบ้านเขารอ

แล้วเวลาใช้งบจะสิ้นกันยายนอย่างนี้ใช้ไหมคะ อีกอาทิตย์เดียวจะมาขอคืนเงินนะโดนค่าเลย พี่ค่าเลยคะอาจารย์ “คุณไม่ต้องมาคืนคุณใช้ให้หมดนะ” “เหลือ 3 แสนครับ” “ไม่ต้องคืนใช้ให้หมด จะให้ยุทธศาสตร์มีเวลาที่ไหนมาทำคืนเงิน” พี่ก็ถามยุทธศาสตร์ ผู้ว่ายุทธศาสตร์ทำได้ไหม “ถ้าคุณนิดยาเขาไม่อยู่ตรวจให้ผม ผมก็ทำไม่ได้ครับ” ก็ต้องเอาไปลงศูนย์เรียนรู้ เขาทำอยู่แล้วละ เดี๋ยวให้เขาไปสิ หาระอะไรนักหนา มากักไว้ กักไว้แล้วที่นี้พอทะเลาะกัน มันเลยไม่ลงตัวใจ ก็ต้องคืน ที่นี้เราก็ค้นคืนไปให้ใช้ให้หมด ก็คือคุณเอาไปลงศูนย์ก็จบ บางพื้นที่เอาไปจ่ายค่าจอบ เสียม แต่เขาไม่ได้ใช้จอบ ใช้

เสียม ให้เขาเซ็นรับเอกสารเฉย ๆ จากที่ไปเจอกลุ่มเรา 2-3 กลุ่ม รีบโทรขึ้นมาย้ายใน 24 ชั่วโมง ตอนท่านกวีอยู่ เกษตร จังหวัดย้ายภายใน 24 ชั่วโมง ช่วงนั้นแล้งมาก แล้งโดยธรรมชาตินะ เราถือว่าพอใจเราสร้างคนได้ “หัวหน้านิตยา ผมไม่เอานะ เอาเฉพาะไปให้ผมเซ็นนี้ ผมไม่มีอะไรเลย” สักหน่อยก็พันธุ์ข้าว ข้าว 3 เดือน กับข้าวปี เขาส่งไปเลยละ พี่ก็ถือเข้ามาเลยละ เดี่ยวประตูห้องผู้ว่าเปิดตลอดเวลา ก็มา เปิดเข้าไปเลย มาคนเดียวถือพันธุ์ข้าวมาให้ดู นายกจัดการ คือผู้บริหารที่กาฬสินธุ์เขาจะทำการหนึ่งก็คือว่า เมื่อเรารับรู้ปัญหาผู้ว่าก็จะใส่ใจเลย ใส่ใจ ๆ

วสันต์ เหลืองประภัสร์: ได้ผู้ว่าราชการจังหวัดดี

นิตยา สิทธิหงษ์: จะใส่ใจ ผู้ว่าราชการจังหวัดคนนี้ก็เกิดจากรองผู้ว่าราชการจังหวัดไปนำเสนอเนะ นี่ถึงตอนที่ไปนำเสนอ ตอนท่านเป็นรอง ไป ABC นี่ละคะ เพราะว่าเขาให้กาฬสินธุ์ไปนำเสนอ ABC จังหวัดอื่นเขาจะมีเลขเขาเป็นพัฒนาชุมชน เป็นปกครองนะ กับกาฬสินธุ์กลายเป็นเราอย่างนี้ เราอะไรที่กระทรวงมหาดไทย เข้าไปชนลูกชู้เลย “พี่ครับจังหวัดอื่นเขามีเลขเขาเป็นพัฒนาชุมชนนะ เป็นปกครอง แต่ผมกาฬสินธุ์ ผมขอคุณเลยที่ให้ภาคประชาชนมาเป็นเลขาผม” หนึ่งในคนไม่ว่าง สอง บางทีในพื้นที่คนมันไม่ได้แน่นอนนะ ลูกน้องแก หมายถึงภาครัฐทั้งหมดทำงานให้แก่ ไม่เห็นสเต็ปงานมันก็นำเสนอไม่ได้ แต่ของเรามันมีพื้นที่ต้นแบบว่านี่ละมันต้องมีย่างนี้ ๆ แล้วเราก็ก็นั่งประเด็นที่ทางส่วนกลางส่งมาว่าส่วนราชการนี่นะ ผู้ว่าต้องนำเสนอ ตัวติดตามงาน 3 เดือนนะคะ ว่าอะไรบ้าง วันนั้นเครื่องบินก็ไม่มี แล้วมาบอกเรา 5 โมงเย็นนะอาจารย์ ดร. ก็นัดต้องช่วยกันนะ ก็เลยไม่เป็นไรพี่เอาไฟล์ ก็เลยจาก 30 กว่าไฟล์นะอาจารย์ ก็มานั่งทำงานเหลือแค่ 10 ไฟล์ นำเสนอเนะคะ “อะไรนะ ทำไมไม่ให้เยอะจัง ไปพูดอะไรนี่” คิดอย่างนั้นนะพูดอะไร ก็เลยมาถาม “นิตเรายังไม่ได้ทำการบ้านมาเลย” “ไม่เป็นไรคะ มานั่งข้าง ๆ นิตเดี๋ยวบอกให้” ก็ 5 ประเด็น ทำอะไรบ้าง มีอะไรบ้าง แล้วก็ข้อสรุปว่ามันมีอะไร แล้วก็สุดท้ายก็คือแนวคิดของผู้บริหารว่าถ้าคุณเป็นผู้บริหารของจังหวัด คุณจะทำอะไร Concept ของคุณ สุดท้ายก็ตอบเลย ชุมชนเข้มแข็ง ผมอยากทำให้กาฬสินธุ์เป็นชุมชนเข้มแข็ง แต่ด้วยกระบวนการก็คือว่ากาฬสินธุ์ได้จัดตั้งคณะทำงาน ศูนย์ประสานงาน สิ่งพิมพ์บัญชีครัวเรือนเท่านี้ ๆ แล้วสุดท้ายก็คือมีงบประมาณสมทบกับท้องถิ่น 27 ล้าน อันนี้มันก็เห็นโครงสร้าง MOU อยู่แล้วเนะคะ สุดท้ายผมคิดว่า ผมอยากให้ ผมจะอยากให้กาฬสินธุ์มีชุมชนต้นแบบและก็เป็นชุมชนเข้มแข็งเสร็จแล้วพี่ก็เลยเติมบัญชีครัวเรือนให้ผู้ว่า ก็คือว่า “ขออนุญาตเติมเต็มให้กับท่านผู้ว่าฯ ท่านรองผู้ว่าฯ นะคะ” ก็เลยบอกว่าตัวบัญชีครัวเรือนเมื่อก่อนกาฬสินธุ์คิดพื้นที่ตำบล เมื่อก่อนเราพูดเรื่องข้าว อ้อย มัน ไร่ไหมคะ ข้าว อ้อย มันนี่ 60% ของพื้นที่นะคะอาจารย์ ที่ทำเป็นอาชีพของพื้นที่ของคนในชุมชน ปรากฏว่าหลังจากที่ทำบัญชีครัวเรือน เรื่องยางพารามันนำขึ้นมา 60 พวกนี้ลดลง เราก็กเลยบอกว่านี่ละคะฝากผู้บริหารคิดว่า ถ้าคุณจะไปบริหารจังหวัดหรือไปบริหารพื้นที่ คุณจะสามารถบอกชาวบ้านได้อย่างไรว่าการตัดสินใจว่าคุณจะปลูกยางพาราเสร็จนี้ คุณต้องเอาเงินไปซื้อข้าวราคาแพงกิน ลองคิดดูนะคะ ยางพาราก็ไม่ใช่ไม่ดี มันทำให้คุณรวยขึ้น เศรษฐกิจดีขึ้นไหม โตขึ้นไหม แล้วคุณมีข้อมูลสะท้อนให้ชาวบ้านรู้ไหมว่าประเทศเพื่อนบ้านนะเขาทำไหมยางพารา แล้วกาฬสินธุ์วันนี้มี 60% เนะคะ พื้นที่นำขึ้นมา ข้อมูลนี้มันได้กลายเป็นเข้มแข็งให้ผู้ว่าฯ

ที่นี้ท่านดุษิต ที่เป็นรองของพัฒนาชุมชนเนะคะ ท่านเลยบอกว่า เห็นโครงการ 3 ดี ของกาฬสินธุ์ พัฒนาชุมชนทุกจังหวัดใครมาจะ ยกมือ ถ้าใครไม่เอาตัวชี้วัดของกาฬสินธุ์ไปทำงานผมจะจัดการให้หมดทุกจังหวัดเลย อันนี้เป็นตัวชี้วัดของพัฒนาชุมชนโดยตรงเลยนะครับที่กาฬสินธุ์ทำขึ้นมาเนะ ทุกคนเข้าได้หมดเลย ก็ยังเป็นนโยบาย ก็เลยกลายเป็น ABC ขึ้นมาทุกวันนี้ละคะ แต่บางเรื่อง อาจารย์สีลาภรณ์ ก็ไม่รู้ว่าเขาลงมาติดตามงานของกาฬสินธุ์อย่างไร บางทีอาจารย์จะไปรู้อยู่ข้างบน แล้วลงมาพื้นที่ก็จะยิ้ม “อาจารย์ยิ้มทำไม” “เขาเอาเรื่องของกาฬสินธุ์ไปนำเสนออย่างนั้นอย่างนี้” ก็เลย “อ้อ เหนอะอาจารย์”

อย่างเช่น สภาพัฒนาลงมา จ้างทีมวิจัยลงมา มาหาเรา 3-4 ครั้ง ก็มาในลักษณะแบบอาจารย์ เราก็กจัดเวทีให้ ประชุมให้ แล้วก็เชิญภาคีมา 2 วัน ลงพื้นที่ด้วย เลือกพื้นที่ให้ละคะ การวิจัยก็คือ 1 โครงการ 1 กิจกรรมพัฒนาจังหวัด ชื่อของอาจารย์ เพื่อที่จะไปถอดว่า ลักษณะที่เรานำเสนอเนะนี้แหละคะอาจารย์ว่ามันเป็นรูปแบบการพัฒนา ถ้านำไปเสนอ

ระดับประเทศ นโยบาย มันควรจะเดินอย่างไร เสร็จแล้วกลายเป็นว่า อาจารย์สีลาภรณ์ได้เป็นผู้ทรงคุณวุฒิในตรงนั้น ซึ่งสภาพนั้นทำไว้ 7 จังหวัดทั่วประเทศ ทำวิจัย ปรากฏว่าภาพลัทธิไม่ใช่หนึ่งในจังหวัดนั้นนะคะอาจารย์ 7 จังหวัดไม่มีภาพลัทธิ แต่ที่มวิจัยเอาภาพลัทธิไปนำเสนอเป็น Pattern ของทั่วจังหวัดในโครงการ 7 จังหวัด อาจารย์ก็เลย “นิต ช่วยจ้างนักวิจัยนะ มาของสภาพนั้นๆ” ฟังไปนั่งฟังมา เขาพูดเรื่องของภาพลัทธิ ก็เลยบอก “ใช่คะอาจารย์” ที่นี้ ดร.สม เป็นคนไปนำเสนอ ตอนนั้นเราติดงานในพื้นที่ อาจารย์สีลาภรณ์ก็ไปเป็นผู้ทรงคุณวุฒิ ที่นี้ก็มีคนพูดกันว่าแบบนี้ สกว. ไม่ต้องทำอะไรแล้ว เพราะว่า ดร.สม พูดให้หมดแล้ว

สมภาร วิเศษศรี: อาจารย์ พันธุ์ข้าว ทรงต้นมันจะตรง ต้นไม้เตี้ย ทรงต้นจะสูง ใบกว้าง สร้างอาหารได้เยอะ ไม่เหมือนข้าวชาวบ้านทั่วไป ใบจะน้อย ๆ หน้าใบแคบ ๆ ของเราหน้าใบมันจะกว้าง แข็งแรง ทนต่อโรค

วสันต์ เหลืองประภัสร์: ที่บ้านผมก็ทดลองโน่น ทดลองนี่

สมภาร วิเศษศรี: ชาวบ้าน เอ๊ะ ทำอะไร คนอะไรทำไมได้เสร็จสักเรื่องเลย จริง ๆ เราเป็นนักทดลอง เราเป็นนักวิจัย เราเมื่อตรงนี้ก็กว้างไว้ก่อน ไปทำเรื่องอื่น ค่อยกลับมาทำใหม่ มาทำเรื่องนี้ต่อ ชาวบ้านก็บอกคนนั้นมันทำอะไร ไม่ได้เรื่อง ทำแล้ววางมือ แล้วไปทำอย่างอื่น ที่จริงเราเป็นนักค้นคว้า นักวิจัย ชาวบ้านไม่รู้ พอเราอธิบายเขาก็ไม่รู้เรื่อง กว่าเขาจะรู้เราก็ไปได้ อีกหลายเรื่อง ก็คุ้มอาจารย์ ชีวิตคุ้มค่ามาก ที่จริงเขาให้รับราชการทหาร ก็กำลังจะรับยศตอนนั้น

วสันต์ เหลืองประภัสร์: ตอนเริ่มทำ ตอนนั้นอายุเท่าไร

สมภาร วิเศษศรี: ตอนนั้นอายุ 27 มาเริ่มศึกษาชีวิตดิน ชีวิตพืช สุขภาพพืช สุขภาพดิน ต่อมาก็สุขภาพคน ทำยังไงคนถึงจะผิวพรรณดี มีสุขภาพดี แล้วก็มาเรื่องดิน ที่จริงไม่ใช่เรื่องยาก แต่ก่อนทำอย่างไรดินถึงจะดี เอาปุ๋ยอินทรีย์ เอาโรมาใส่ ทำดินให้ดีก่อนปลูก แต่ทุกวันนี้ทำให้ดินร่วนซุยพอ อาหารนี้ให้ทางใบอย่างเดียว เราก็เลยยุ่งเรื่องดินง่ายขึ้นอีก พบอาจารย์คนหนึ่ง ที่ศูนย์ เขาจะพรวนดินแต่ละต้น มีพีชตั้งเยอะแยะ เป็นไร่ พรวนดิน ใส่ปุ๋ย อาจารย์ไม่ต้องทำแล้วผสมใส่ถังแล้วเดินฉีด ตอนเช้าก็เสร็จ เอาเวลาไปทำอย่างอื่น

นิตยา สิทธิหงษ์: แก่ไม่หองความรู้เลย

สมภาร วิเศษศรี: แก่จะพรวนดินแต่ละต้น 1 ไร่ 1 วัน ก็ไม่เสร็จ พรวนดินใส่ปุ๋ย พรวนดินใส่ปุ๋ย

นิตยา สิทธิหงษ์: ผู้หญิงทำได้

สมภาร วิเศษศรี: ง่าย ตอนเช้าผสมใส่ถัง เดินฉีด ๆ ทางใบ ง่ายขึ้นการทำเกษตร เรื่องยากกลายเป็นเรื่องง่าย บางครั้งพรวนดินแล้วใส่ปุ๋ยเยอะก็เจตตาย เพราะน้ำไม่พอ ทำเกษตรว่าจะได้ดี ไม่ได้ดี ใส่เคมีเยอะ ๆ น้ำไม่พอเวลารด มันเยอะเนาะ เป็นไร่ 2 ไร่อย่างนี้ รดน้ำไม่ไหว ก็เฉาแห้งตายก่อน กลับไปกลับมาปลูกใหม่อยู่นั้น เกษตรกรจึงไม่ไปถึงไหน วกลงมา ยังเป็นเรื่องง่ายถ้าเราจัดการเรียนรู้ ๆ เป็นเรื่องง่ายหมดเลย เกษตรง่ายมาก

มังกร จรทะผา: ทำอย่างไรจะให้ดินมีไส้เดือน

สมภาร วิเศษศรี: ตอนนี้นำกำลังทำเรื่องการปลูกพืชไม่ต้องใช้ดิน ใช้ท่อ PVC ใส่ 3 ทางขึ้นมา เทน้ำเข้าครึ่งเดียว เสร็จ 3-5 วันค่อยมาดูน้ำอีกครั้งหนึ่ง แล้ววัชพืชก็ไม่เกิด ไม่มี

วสันต์ เหลืองประภัสร์: พวกแมลงนี่

สมภาร วิเศษศรี: ง่าย น้ำขี้เถ้า อาจารย์ไปดูแปลงผมนะ ขี้เถ้าที่ตังไฟแช่น้ำ 3 คืนหรือ 1 คืน แล้วเอามาผสมกะปิ แล้วฉีดพ่น

มังกร จรทะผา: ใช้พิน แล้วก็เอาขี้เถ้าพิน แช่น้ำ น้ำต่างเข้มข้น

สมภาร วิเศษศรี: ฉีดครั้งเดียวได้ทั้ง 2 ทาง ทั้งไล่แมลง ทั้งสร้างการเจริญเติบโต ของชาวบ้านเปลี้ยลง ของเราไม่มี กลางวันก็แดด บ่ายก็แดดส่อง หนีหมด แมลงก็อยู่กับคนที่ใช้ปุ๋ยเคมีไป แล้วกัดท่อน้ำ ทำให้ใบเหลือง เจาะน้ำได้ใบ

มังกร จรทะผา: ถ้ากินชีวจิต อาจารย์จะสุขภาพดี ไม่ทานเนื้อ

วสันต์ เหลืองประภัสร์: ผมจะลอง ผมนี้มนุษย์กินเนื้อเลย

สมภาร วิเศษศรี: เนื้อไม่ดีครับ กินไขมันที่ไม่อิ่มตัว ทำให้หน้าท้อง สมัยผมแต่ก่อนหน้าท้องใหญ่ แต่เพราะมากินข้าวกล้องลงหน้าท้องนิดหนึ่ง เพราะว่าจะขับไขมัน

มังกร จรทะผา: ทานข้าวกล้องจะดีมาก

สมภาร วิเศษศรี: มันจะมีตัวหนึ่งที่ทำเป็นน้ำข้าวกล้องงอก น้ำข้าวกล้องงอกมันจะขับไขมัน แล้วก็มีการทดลอง เอากาแฟมาเอาน้ำข้าวกล้องงอกเข้าไปคอฟฟี่เมตจะแยกออกจากกาแฟ นั่นคือมันจะแยกไขมันออกจากเลือด จากเลือดและร่างกาย ต้องขอโทษนะ ถ้าดื่มน้ำข้าวกล้องงอก เวลาปัสสาวะออกมาจะเคลือบไขมันออกมา

นิตยา สิทธิพงษ์: มันจะลอย

สมภาร วิเศษศรี: พวกนี้มันจะแยกไขมันออกจากเลือด จากลำไส้ หน้าท้องใหญ่ ๆ ผู้หญิงเนี่ยมันจะแพ้น้ำเข้า หน้าก็จะเต่งจริงนะครับอาจารย์ แม้กระทั่งศูนย์ผมเนี่ยหน้าดำ ๆ เอาไปเช็ดหน้ามันจะดำออกมากับสำลีเลยนะ

นิตยา สิทธิพงษ์: เขาจะเอาไปเช็ดหน้า

สมภาร วิเศษศรี: อันนี้เป็นน้ำข้าวกล้องงอกที่ไม่ใช้น้ำสกปรก ถ้าจะให้ดีต้องเป็นน้ำสกปรกข้าวกล้องงอก มันจะสกัดฮอร์โมนออกจากเมล็ดข้าว อันนี้เป็นแค่ข้าวกล้องธรรมดา แต่ถ้าเป็นน้ำสกปรกมันจะเกิดจากกระบวนการทางชีวภาพ แต่อยู่ที่กรรมมันจะเป็นน้ำสกปรกข้าวกล้อง จะผ่านกระบวนการชีวภาพ เขาเรียกว่าเคมีทางชีวภาพ การบำบัดมีอยู่ 3 วิธี บำบัดทางเคมี บำบัดทางกายภาพ และบำบัดจากชีวภาพ

นิตยา สิทธิพงษ์: อันนี้รสชาติกลาง ๆ อะ ให้คนเมืองทานได้

สมภาร วิเศษศรี: ถ้าอยู่รถจะมีอีกแบบหนึ่งแต่มันจะเป็นไวน์

นิตยา สิทธิหงษ์: เอาลงมาได้แล้ว สินค้าก็เอาลงมานำเสนอได้แล้ว

สมภาร วิเศษศรี: มันจะทำให้ระบบต่าง ๆ ในร่างกายทำงานปกติ แต่ถ้าทำจากข้าวนาปรังไม่ได้เรื่องเลย มีสารเคมี ต้องเป็นข้าวที่ปลอดสารด้วยครับ

นิตยา สิทธิหงษ์: อินทรีย์มันจะต้องอยู่ในนาที่เป็นน้ำฝน

วสันต์ เหลืองประภัสร์: ต่อไปผลิตภัณฑ์เรา เราพยายามจะสร้างตราประกัน เป็นแบรนด์

นิตยา สิทธิหงษ์: ใช้ตะอาจารย์ ภาพสินธุ์ก็ี่ละคะ ที่เราอยู่ตรงนี้เพราะอะไร มาอยู่โรงพยาบาลเพราะอะไร เพราะเราต้องอยู่ตรงที่สามารถตอบได้ โดยไม่ต้องตอบด้วยเราแต่ตอบด้วยผู้บริโภค ก็คือโรงพยาบาล คือกลุ่มผู้บริโภคของเรา แต่เครือข่ายรับรองตนเองแล้ว

สมภาร วิเศษศรี: ผมได้เยอะมากกว่าทำงานราชการ กลับมาทำชีวิตแบบนี้ ได้เยอะมาก และก็ช่วยคนอื่น ถ้าผมไปเป็นทหารอยู่ ผมไม่ได้อะไร มาอยู่นี้ได้เยอะมากมาย

นิตยา สิทธิหงษ์: ภาพสินธุ์มีคนในโครงการของสวนจิตรลดาด้วยนะ เขาလာออกมา ก็มาทำเรื่องข้าวอินทรีย์คะ เดี่ยวเขาจะมีสินค้ามาวางด้วย เพราะว่าเขาก็ทำ อันนี้เขาไปเคลื่อนกับนักเรียนเยาวชน จังหวัดก็ให้งบประมาณตัวหนึ่งก็คือเศรษฐกิจพอเพียง มันเคลื่อนเข้าไปในโรงเรียนนะคะอาจารย์

สมภาร วิเศษศรี: เศรษฐกิจพอเพียง ถ้าเราประยุกต์เข้ามาสู่วัฒนธรรมเรื่องผลิตภัณฑ์เราจะเป็นอีกระดับหนึ่ง เขาเรียกว่าระบบเศรษฐกิจพอเพียงแบบพิเศษ ถ้าอยู่แบบพอเพียงมันจะรวยไหมเขาว่า ไม่รวยหรอก ถ้าเราทำไปเรื่อย ๆ มันจะเกิดนวัตกรรม

นิตยา สิทธิหงษ์: คำว่ารวยของเรามันไม่ใช่รวยแบบ

สมภาร วิเศษศรี: รวยแบบมีความสุข

นิตยา สิทธิหงษ์: ทฤษฎีมันต้องมานั่งแปลความหมาย

สมภาร วิเศษศรี: บางครั้งไม่ได้รวยเรื่องเงิน รวยเรื่องสุขภาพ เป็นการให้ความรู้คนบ้าง การได้เป็นวิทยาทาน การอยู่รอด

นิตยา สิทธิหงษ์: คำว่า “รวย” ของเรา คือ สบายใจ แล้วก็มีความสุขดี มีเครือข่าย มีญาติพี่น้อง มีแบ่งปันกัน เมื่อก่อนตอนพูดเรื่องโจทย์การแก้ไขปัญหาหนี้สินนะคะ เรื่องเศรษฐกิจพอเพียง เรื่องนี้เราก็จะมีแก้ไขปัญหาหนี้สิน เรื่องที่ดิน เรื่องอะไรที่มเราก็ไปนั่งอยู่ในทุกคณะ ที่นี้พอเครือข่ายเรามีนี้ ไม่ว่าจะเป็น ธ.ก.ส. เป็นอะไร ตอนนั้นเราต้องช่วยกันนะ ธ.ก.ส. ก็รู้เรื่องในเรื่องของหลักการ การประนีประนอม ก็ให้เข้ามา ถ้าคุณมัวแต่คิดเรื่องหนี้คุณก็จะมีทางใช้หนี้ ก็จะกังวลอยู่นั้น

แหละ ไม่รู้จะไปเริ่มต้นชีวิตยังงี้ กังวล ต้องเอา ธ.ก.ส. ลงมาช่วยว่ามันมีเทคนิคอย่างไร มันต้องวางแผนตนเองอย่างไร คุณขาดการเรียนรู้เรื่องอะไรบ้าง คุณเจอปัญหาอะไร ถ้ามองว่าอาชีพด้อยนะ ไม่เข้าใจ ไม่มีความรู้เรื่องอาชีพ ก็จะจัดให้ เข้าหลักสูตรนะ อบต. เข้ามาสนับสนุนเรื่องนี้ เองบประมาณตัวนี้เข้าไปอยู่ในแผนนะ ธ.ก.ส. ก็ ถ้าสมมติว่าถ้าคุณพักนี้ 6 เดือน 12 เดือน คุณก็จะได้เท่านี้ อย่างนี้ ๆ เดือนนี้สามารถผ่อนหนี้ได้ในระยะเท่านี้ มันก็จะเป็นการเปิดให้ชาวบ้านได้รับรู้ตัวเองว่าฉันจะต้องเดินอย่างไร อย่างน้อยมันก็ยังแก้ปัญหา การได้พูดคุย ถ้าได้ทำต่อไปอย่างต่อเนื่องนี้ นโยบายทุกเรื่องคิดว่าดีหมดนะคะอาจารย์ แต่ว่ามันไม่ได้อยู่อย่างเดียวนะคือมันไม่มีการต่อเนื่อง ก็คือไฟไหม้ฟางคิดโครงการอะไรได้ก็จบ ไขไหมคะ แต่ที่นี้ในส่วนของเรา ทำไมเราถึงช่วยกันเดิน เดินเพื่อที่จะให้มันถึงตรงที่เราตั้งไว้

สมภาร วิเศษศรี: โครงการต่าง ๆ ถ้าจบโครงการก็หมด แต่เราไม่หมดเพราะเราไม่ได้ตั้งอยู่ที่เงิน ไม่ได้ตั้งอยู่ที่โครงการ เราทำไปเรื่อย ๆ ของเรา เพราะเรามองว่าจุดนี้แหละที่เราจะเดิน

นิตยา สิทธิหงษ์: คะ ไม่หมด ของเราเลยกลายเป็นคนดี รายได้ดี สุขภาพดี ซึ่งเราไม่ได้เป็นของใคร ไม่ได้เป็นของ สกว. ไม่ได้เป็นของสำนักงานสาธารณสุขจังหวัด แต่เป็นของคนทั้งกาฬสินธุ์ อยู่ที่ว่าใครจะอยู่ขั้นไหน

สมภาร วิเศษศรี: งบประมาณก็แฟบ เงินมาก็ตื่น แต่เราไม่ได้สนใจเรื่องงบประมาณ

นิตยา สิทธิหงษ์: เพราะว่า 3 ดี กาฬสินธุ์ มันก็เหมือนชั้นเรียนคะ อาจารย์จะได้ฟังผู้บริหารโครงการคะ เขาก็มีเทคนิคการบริหารงานแบบใหม่ ไม่มีเงินมาทำไมเขาทำได้ทุกโครงการในจังหวัด ทำไมเขาสั่ง ทำเลย ๆ นี่ก็อีกตัวหนึ่งที่น่าจะถอดออกของ ดร.สม เพราะ ดร. ไม่ได้ติดที่เงิน ดร. ติดที่ว่าคิดงานได้ไหม คุณจะทำอะไร ๆ อย่างนี้ ทุกที่มีเงินอยู่แล้ว แต่ไม่มีที่ไหนที่คิดงานใหม่เพื่อเงิน มีแต่เอาเงินมาแล้วค่อยคิดงาน มันไม่ใช่ไง แต่ถ้าเรามาคิดงานไว้อย่างนี้

สมภาร วิเศษศรี: คนมาประเมินมาลงแล้วก็จบ ไม่มีอะไรต่อ ถ้าเราไปต่อยอดแล้วจะได้งาน ๆ

วสันต์ เหลืองประภัสร์: แล้วทาง องค์การบริหารส่วนจังหวัด (อบจ.) เขามาอะไรกับพวกเราไหม หรือว่าเราไป

นิตยา สิทธิหงษ์: อบจ. ช่วยเรา แต่ก่อน อบจ. จะให้งบประมาณดูแลเป็นหน่วยงาน แต่วันนี้ อบจ. ก็หันมาทางเรา เพราะเรามีฐานในเครือข่าย อย่างตู้นี้ (ชี้ไปที่ตู้ใบหนึ่งในห้อง) ก็ของ อบจ. อาจารย์เห็นไหมคะ ไม่ซื้อคะ อบจ. ซื้อให้ นี่คือรูปของจังหวัด ถ้ามัวร์วายนคืออะไร อันนี้เราก็ถือว่าเราขายแล้ว เราขายเพื่อน เรามีเพื่อน เราไม่ได้คิดคนเดียว วันนั้นถ้าสมมติว่าพี่เขาอยากได้อะไรก็แค่เขียนแล้วก็เอาตัวจริงมา เราก็จะ อบจ. มีงบประมาณเรื่องนี้ ๆ มาให้ สาธารณสุขจังหวัดมีงบประมาณเรื่องนี้ ๆ มาให้ นี่อยากทำร้านขอตู้แช่ ก็ยกมา

สมภาร วิเศษศรี: ตอนนี่ ผมว่าผมก็รวนนะ เพราะว่าธนาคารโทรมาว่าคุณสมภารมากู้หนอยสิ 10 ล้าน ไม่ต้องเอาอะไรมาค้ำ เขาโทรมาแล้วก็จดหมายมาด้วยให้ไปกู้ 10 ล้าน

นิตยา สิทธิหงษ์: ธ.ก.ส. อยากให้เรากู้

สมภาร วิเศษศรี: ผมรวนเพราะเศรษฐกิจพอเพียงนี้แหละ ไม่ต้องมีคนมาค้ำ ไม่ต้องมี นส.3 มาค้ำ แต่ไปกู้ได้ 10 ล้าน เขาส่งจดหมายมาเลยใช่ไหมหนิด

นิตยา สิทธิพงษ์: ใช่ อย่างนี้ที่ ร.ก.ส. ก็มาคุยให้ไปๆ แต่คุณต้องไปอยู่ในกลุ่มของผม เพราะอะไร จะให้เราไปเป็นครูสอนกลุ่มให้เขา ก็เลยบอก “ไม่ถูกก็ได้พี่ หนูสอนให้”

สมภาร วิเศษศรี: แต่ผมไม่ถูกเพราะอะไร เพราะว่าผมเริ่มจาก ในหลวงว่าเริ่มจากภูมิปัญญา อย่าเอามาเริ่มเงิน แต่ก่อนผมเคยเริ่มเงิน ๆ หนึ่งก็ขึ้น ๆ เริ่มจากเงิน คิดแล้วหาเงินก่อน แต่เราเริ่มจากปัญหาคิดทำน้ำข้าวกลองขาย แทบไม่ต้องลงทุนมากมาย แต่ข้าวกลองหนึ่งก็ได้แล้ว 1,000 ตัน แล้วก็เริ่มเก็บทุนไว้สร้างไป ๆ เอาเล็กไปหาใหญ่ เราไม่ทำใหญ่ไปหาเล็ก เราก็เลยไม่ยอมยกก็เลยไม่ได้ติดต่อธนาคารเลย

มังกร จรทะผา: ช่วงนี้ ร.ก.ส. ขายเงิน เพราะว่าชาวบ้านเขาติดหนี้มากแล้ว พอติดหนี้เยอะ ๆ มันก็การพักหนี้

สมภาร วิเศษศรี: แต่การพักหนี้เราต้องให้ความรู้เขาบ้าง ถ้าพักหนี้แต่พอถึงเวลาส่งก็ไม่มีอะไรส่งเหมือนเดิม ต้องให้องค์ความรู้ อบรม เกษตรกรรม ให้แนวทาง ถ้าไม่มีแนวทางพอถึงเวลาส่งก็ไม่มีเงินส่งอยู่ดี

นิตยา สิทธิพงษ์: อาจารย์จัดเวทีให้ ร.ก.ส. ดำ ไม่ใช่ดำนะ แต่ว่าหน้าที่ของคุณคืออะไร

สมภาร วิเศษศรี: พักนะพักได้ แต่ว่าเวลาส่งก็เหมือนเดิม

สาวนิตยา สิทธิพงษ์: ธนาคารเพื่อการเกษตรแต่คุณไม่ได้ทำเพื่อเกษตรเลย คุณทำเพื่อพ่อค้า คุณทำจากหนี้ 5,000 กลายเป็นหนี้ 500,000 เขาเป็นได้อย่างไร ก็คือไปสอนให้เขาซื้อรถไถ กู้เงินไปทำนา ไปปลูกข้าว กู้เงินไปปลูกข้าวโพดแต่เขาไปซื้อรถจักรยานยนต์ วัตถุประสงค์ตรงกันใหม่ ไม่ตรงเลย คุณถูกหลอกนะ ร.ก.ส. ตอนนี้ คุณถูกหลอกนะ แล้วคุณจะทำอย่างไร ก็เลยต้องกลับมาเปลี่ยนชื่อเป็นเพื่อพัฒนา คุณไม่ดูแลลูก

มังกร จรทะผา: ผมไม่สบายใจกับสินเชื่อเกษตรเลยนะ

สมภาร วิเศษศรี: เขาเก่งเรื่องการจัดการเงินไง เขาไม่เก่งเรื่ององค์ความรู้ ร.ก.ส. นะ เขาเก่งเรื่องการบริหารเงิน

นิตยา สิทธิพงษ์: ใช่ เมื่อก่อนตอนจบ SIF (Social Investment Fund) ค่ะ อาจารย์ไพบูลย์เคยจะเอาเรา ทีมเจ้าหน้าที่พวกเราไปอยู่ที่ ร.ก.ส. นะคะอาจารย์ไปเป็นเจ้าหน้าที่พัฒนา ปรากฏว่าเปลี่ยนรัฐบาลหรืออะไรอย่างนี้แหละ เราก็เลยตกงาน ใช่ไหม ตกมากเลยคะ แต่เราไม่ตกนะ เพราะว่าเราไปหาเป็นที่ปรึกษากลุ่มอาชีพ ทะเลาะกันที่ไหนให้ลงไปช่วย ประสานงาน จัดประชุมให้ Workshop ให้ ใครผิดกันทะเลาะกัน เราจะไปช่วยให้เขาดีกัน และให้เขาเข้าใจในเรื่องการจัดการ อันนี้เราไม่มีคำตอบแทน ไม่มีอะไร เราก็มองไปที่กองทุนฟื้นฟูมีงบประมาณ ไม่มีนักขบวนกร เราก็มองไปเป็นครูให้ ไปสอนเรื่องการจัดการ ไปสอนเรื่องบัญชี ไปสอนเรื่องทำแผน ถ้าคุณไม่พูดเรื่องความต้องการของคุณ คุณก็ขอเงินไม่ได้ เพราะฉะนั้นคุณต้องชัดเจน คุณต้องบอกพ่อแม่ว่าคุณจะทำอะไร ถ้าบอกไม่ได้คนเป็นพ่อเป็นแม่ก็ไม่สามารถที่จะจ่ายเงินให้คุณได้ อันนี้เราก็มองแต่ให้เข้าใจง่ายและทำได้ ไม่ได้เอาศัพท์สูง ๆ ให้เขางงคะอาจารย์ ที่นี้ที่มาที่ไปคุณก็ต้องรู้ตัวเอง ลองจดบัญชีสิ ก็สอนวันนี้ให้ทำขอมล พรุ่งนี้ให้รวมตัวเลขมาเดือนนี้จ่ายอะไรอย่างไร ก็มาสอน ตอนเช้ามาก็แยกให้เห็นว่า เอ้า บ้านเลขที่ 1 บ้านเลขที่ 2 บ้านเลขที่ 3 จากที่เราไปทำแต่ละตำบล ตอนเย็นถ้าคนใกล้ ๆ แบบนั้นเราไปตอนหกโมง หุ่มนึง ทุกวันที่ 30 ของเดือน เราจะทำถึง 3 - 5 เดือน เราไปช่วย พาเขาทำ แล้วเอาเจ้าหน้าที่ อบต. เทศบาล มาด้วย เครื่องมือก็ให้ อบต. เทศบาล เตรียม PowerPoint อะไรก็เตรียม ที่แรกมา 5 ครั้วเรือน 10 ครั้วเรือน มีแต่ภรรยา มาเดือนต่อไป เดือนที่ 2 เดือนที่ 3 สามิตามมาด้วย เดือนที่ 2 สามิตามมาแบบดูมาทำอะไร เดือนที่ 3 เดือนที่ 4 สามิตามมา ลูกมา เสร็จ

แล้วมันก็จะได้เครือข่าย ได้กลุ่ม สามารถจัดขายได้ พอจัดขายได้ปั๊บก็มาแชร์ว่าฉันมีความรู้เรื่องอะไร ฉันปลูกผักก็ชนิด ฉันทำอะไรบ้าง ตลาดอยู่ที่ไหน ผมทำข้าวครับ แล้วคุณคัดพันธุ์ข้าวได้ไหม พันธุ์ข้าวผมเยอะ ๆ นะหัวหน้า ถ้าเยอะก็เอามา นี่แหละคือสิ่งที่เรา เราไม่คิดว่ามัน มันไม่ใช่เงินนะอาจารย์ แต่มันเป็นความคิดที่ไปแลกกัน เราช่วยกันเรื่องความรู้ความคิด มันมีมูลค่ามหาศาลกว่าที่เอาเงินไปช่วยแล้วมันฆ่ากัน ถ้ามีข้าวเยอะก็เอามา นี่เดี๋ยวพี่จะติดต่อให้ พอติดต่อให้ ลูกกับภรรยากลายเป็นนักคัดพันธุ์ข้าวได้ ถึงจะแค่พันธุ์ข้าวเราก็ขาย อาจารย์เทคโนโลยีพันธุ์ข้าว กิโล 30 บาท เขาก็ตาโต เอ้า มันขายได้ขนาดนี้เลยหรือหัวหน้า เห็นไหมคะ ทั้ง ๆ ที่เขาคิดว่าเขาขายได้แค่ 15 บาท เราขาย 30 ให้ดูเลย นี่พันธุ์ข้าวของคุณทำเนื่อนทรีย์นะได้ตั้ง 30 ไม่ใช่ 15

สมภาร วิเศษศรี: ต่อไปเรื่องพันธุ์ข้าว เราจะขายตั้งแต่เรื่องพันธุ์ข้าวก็ได้ขาย แปรรูปก็ได้ขาย มันจะได้ขายทุกระยะ

นิตยา สิริหงษ์: ใช่ ต้องเรียกว่าครบวงจร จากโรงสีไปไหน ห่วงโซ่อาหารค่ะอาจารย์ มันจะเห็น เห็นตัวงาน อย่างร้านนี้เป็นร้านจำหน่าย ที่นี้พออยากเห็นผู้ผลิต ก็เข้าไปหาที่สามพราน ก็จะเห็นว่าข้าวมาจากที่ไหน ใครสีข้าว สีแล้วมีอะไรบ้าง เป็นกาก เป็นรำ เป็นอะไร มันคืออะไร อันนี้เป็นแค่การจัดการย่อย ๆ ถ้าทำให้มันทำคนเดียวไม่ได้ ทำในขายเล็ก ๆ น้อย ๆ แต่ตอนนี้เรากำลังจะทำทั้งกาปสินธุ์เรื่องข้าว พอมันได้โจทย์เรื่องข้าวเป็นตัวนำแล้วใช่ไหมคะอาจารย์ มันก็จะได้เรื่องตัววัตถุดิบ เรื่องแปรรูป เรื่องอะไร

สมภาร วิเศษศรี: เรื่องปุ๋ยก็เกิดจากข้าว เราได้แกลบ ได้รำ เราก็เอามาทำปุ๋ยชีวภาพ พวกรำก็เอามาทำหัวอาหารสัตว์ จากมูลสัตว์ก็เอามาใส่ทำปุ๋ย มันก็จะ เป็นกระบวนการ จากวัตถุดิบก็นำไปสู่อีกตัวหนึ่ง จากมันสำปะหลังก็เอามาแปรรูปเป็นหัวอาหารสัตว์ มันก็จะวนกันไปเรื่อย

นิตยา สิริหงษ์: ขาดครูไม่ได้

สมภาร วิเศษศรี: ถ้าเราเริ่มจากข้าวเราจะได้แกลบมาทำปุ๋ย จากปุ๋ยไปใส่มัน ใส่ผัก จากเศษผักมาเลี้ยงสัตว์ จากมูลสัตว์มาทำปุ๋ย มันก็จะเกี่ยวกันทุกกิจกรรม เขาเรียกว่าบูรณาการแบบเชื่อมโยง

นิตยา สิริหงษ์: ลงไปนาบอนอาจารย์ก็จะเห็นวิทยาลัยชุมชนนาบอน

สมภาร วิเศษศรี: ทำให้ชาวบ้านอยู่รอด เพราะว่าปุ๋ยก็อยู่นี้ ข้าวก็อยู่นี้ ผักก็อยู่นี้ เป็นกระบวนการที่เกี่ยวกันทุกอย่าง เริ่มจากข้าว ที่ผมทำข้าวเพราะอะไร เพราะผมเริ่มมองเห็นแล้วว่าข้าวจะทำให้เกิดทุกอย่าง เกิดปุ๋ยจากแกลบ เกิดหัวอาหารสัตว์ จากรำ ได้มูลสัตว์จากสัตว์ก็มาทำปุ๋ย มาใส่ผัก จากเศษผัก มันก็จะเกี่ยวกัน เชื่อมโยงกันทุกอย่าง ก็เลยเน้นเรื่องข้าว ทำไม่เน้นเรื่องผัก เพราะว่าข้าวเป็นตัวกำเนิดทุกอย่าง ทุกส่วน ถ้าเน้นเรื่องผักก่อนมันจะขาดดุล ขาดเรื่องข้าว เรื่องปุ๋ย ถ้าได้ข้าวแล้วมันจะไปของมันตามสเต็ป เป็นห่วงโซ่ ถ้ามีข้าวแล้วมันจะสบาย ถ้ามีข้าวแล้วเราสามารถทำได้หมดทุกอย่าง เลี้ยงปลา ไม่ต้องซื้อหัวอาหารตลาด กระสอบละ 500 เรามาเอารำของเรา ปลายจากโรงสีข้าวของเรา แล้วก็มีมันสำปะหลังที่เราปลูกไว้ มาบดเข้าด้วยกันแล้วก็ผลิตหัวอาหาร เลี้ยงปลา เลี้ยงหมู เลี้ยงไก่ ไปได้ทุกอย่าง ถ้าเราจัดการให้ดี ๆ ให้มันเชื่อมโยงกันไปได้ แต่ถ้าเราขาดห่วงโซ่ ถ้าเลี้ยงปลาที่ซื้อหัวอาหาร เลี้ยงหมูที่ซื้อหัวอาหาร เราไม่ได้มองทรัพยากรที่มีอยู่ให้มันเชื่อมกัน ถ้าเรามองแบบนั้นมันจะไปได้ เลี้ยงไก่ก็ซื้อ ถ้าเลี้ยงหมูก็ซื้อหัวอาหาร ทุกอย่างเราไม่ได้พึ่งตัวเอง เราพึ่งตลาด เราพึ่งข้างนอก

นิตยา สิริหงษ์: บางตำบลเขาก็ผลิตเครื่องทำหัวอาหารสัตว์เองนะคะ เพราะตอนนั้นเขาทำปลูกลิ้น ปลูกละไรรู้ไหม เมื่อก่อนไปตรวจโครงการค่ะอาจารย์เรื่องหัวอาหารสัตว์ ไม่รู้ตัวอะไรเติมตัว SIF ให้บทเรียนคนเยอะ ให้การเรียนรู้เยอะมาก

สมภาร วิเศษศรี: ถ้าทุกขั้นตอนเรามีการลดต้นทุนนะ ทำนาก็ลดอยู่แล้ว ถ้าเลี้ยงหมู เลี้ยงไก่ ก็ลดอยู่แล้ว เพราะว่าเรามีรำ มีมันสำหรับเลี้ยง ทุกอย่างมันมีการลดต้นทุนทั้งหมด เกษตรกรก็มีแต่กำไร มีแต่กำไรทั้งนั้น

มังกร จรทะผา: ถ้าเกษตรกรคิดเอาเงินเป็นตัวตั้งไปไม่รอดหรอก

สมภาร วิเศษศรี: ถ้ามีโอกาสครั้งหน้านะอาจารย์ ไปดูที่บ้านนะ เชิญไปดูกระบวนการ

มังกร จรทะผา: ถ้าไปนาบอนก็จะเห็นชัดเจนมาก ที่อำเภอคำม่วง

สมภาร วิเศษศรี: ที่สวนผมจะเน้นเรื่องการเชื่อมโยงกิจกรรม แล้วก็เรื่องเทคโนโลยี เครื่องจักร เครื่องมือ

มังกร จรทะผา: เขาจะมีกลุ่มหลากหลาย นาบอนนะ กลุ่มสมุนไพร กลุ่มออมทรัพย์ กลุ่มอะไรของเขา เขามีหลายกลุ่ม เขาจะแยกเป็นเกษตร อุตสาหกรรม

สมภาร วิเศษศรี: ที่จริงเราอยากให้รัฐบาลมองตรงนี้ ยกกระบวนภูมิปัญญาชาวบ้านให้เป็นแหล่งเรียนรู้จริง ๆ เหมือนศูนย์เด็ก ก็ยังมีนะ ถ้าศูนย์คนที่ประกอบอาชีพให้เป็นศูนย์จริง ๆ คนอายุที่กำลังหาอาชีพทำ ให้เขามีแหล่งเรียนรู้ เขาชอบเรื่องการเพาะพันธุ์ปลาก็มาเรียนรู้เรื่องการเพาะพันธุ์ปลา อยากรู้เรื่องอะไรก็ไปเรียนรู้ที่ศูนย์ต่าง ๆ เขามีหลักสูตรอะไรบ้าง

นิตยา สิทธิหงษ์: วิทยาลัยความรู้ชุมชนนะค่ะอาจารย์

สมภาร วิเศษศรี: เมื่อที่เขาจำดำเนินชีวิต ประกอบอาชีพ วัย 20 หรือ 30 อย่างนี้ ไม่ได้เรียนหนังสือ ไม่ได้เข้ามหาวิทยาลัย เขาอยากจะทำงานอาชีพต่าง ๆ น่าจะยกระดับตรงนี้ขึ้นให้สู่กระบวนการศึกษา หรือกระทรวงศึกษาธิการ เหมือนศูนย์เด็กอะ ให้ชาวบ้านเขามีมุมมอง ทางที่จะเดินในชีวิต ตอนนี้เขาไม่มีอะไรแล้ว อายุ 20 ปี เขาจะไปทึศไหน เรียนหนังสือก็ไม่ได้เรียน จะเข้ากรุงเทพก็ไม่ได้ ก็เลยเล่น ดิตยาเสพติด สังคมก็วุ่นวาย ถ้าเขามีแนวทาง มุมมองที่จะไปประกอบอาชีพจริง ๆ นี่ เขาก็จะเดินถูกทางไปเลย ไม่ต้องหลงทาง เหมือนศูนย์อบรมวัฒนธรรมอย่างนี้ กระทรวงศึกษาธิการก็ยังยอมรับนะ ถ้ามีศูนย์อาชีพจริง ๆ น่าจะผ่านกระทรวงศึกษาธิการบ้าง เป็นกระบวนการจริง ๆ

นิตยา สิทธิหงษ์: เดี่ยวตอนนี้มีกาฬสินธุ์กำลังจัดตั้งมหาวิทยาลัยกาฬสินธุ์ นิดก็เข้าไปอยู่ในส่วนหนึ่งของกรรมการ

วสันต์ เหลืองประภัสร์: ใครเป็นคนผลักดัน

นิตยา สิทธิหงษ์: เริ่มแรกทีมเรา ดร.สม สมัยผู้ว่าฯเดชฯเลยละ ก็คือรวมมหาวิทยาลัยให้เป็นมหาวิทยาลัยกาฬสินธุ์

วสันต์ เหลืองประภัสร์: จะรวมมีอะไรบ้าง

นิตยา สิทธิหงษ์: เทคโนโลยี ราชภัฏฯ มาเป็นมหาวิทยาลัยกาฬสินธุ์

สมภาร วิเศษศรี: วันนั้นเห็นประชุมว่าจะกำหนดหลักสูตรเข้าไปราชภัฏฯ

นิตยา สิทธิหงษ์: ตอนนี้อยู่ผ่านหลักสูตรอะไรมันโอเคหมดแล้ว เพียงแต่ว่าคนนี้จะกำลังเสียอำนาจ ยังจัดการความคิดไม่ตรงกันอยู่ มันก็เลยยังไม่ไปด้วยกัน แต่จริง ๆ นะงบประมาณที่สนับสนุน เขาให้เขียนหลักสูตรก็คือว่าส่วนไหนที่มองภาพสินธุ์ชาติคืออะไร ไม่ใช่คุณไปเอา เกษตร อะไรที่คุณมีอยู่แล้วมาเขียนของบ คุณมีอยู่แล้ว ในทุนนี้ อันที่สองสิ่งที่คุณอยากจะเติมคืออะไร ที่เราเสนอไปนี้ สาธารณสุข แพทย์ พยาบาล มหาวิทยาลัยภาพสินธุ์คุณไม่มี ทำไมคุณไม่เขียนตัวนี้เข้าแล้วของบประมาณเขา มันผ่านแล้ว ทีนี้ไปดูงานแทนที่จะไปดูที่นครพนม เนื่องจากว่าเอามหาวิทยาลัยมารวมใช้ไหมจะกลับไปดูที่พะเยา พะเยาเขาไม่ได้รวม รวมใครอะ เขาจัดตั้งใหม่อะ ตอนที่ผู้ว่าฯ เตชอยู่เราเป็นคนคิดแบบอะไรทั้งหมดนะคะอาจารย์ มันก็ไปบ๊อง ๆ ทำแผนแม่บท เวทีประชาคม ผ่านหมดเลยนะ พอมาเจอผู้ว่าฯ ผู้ว่าฯ มอบให้รองผู้ว่าฯ มันก็เขวไปคนละทิศละทาง มีการก่อกบไม่ยอม อะไรอย่างนี้ ซึ่งไปสื่อความหมายไม่เข้าใจบอกว่าจะย้ายมหาวิทยาลัยราชภัฏฯ ไปไว้เขื่อนลำปาว ชาวบ้านเกิดไม่ยอม เข้ามาที่จังหวัด เราก็กเลย หนูเคยเป็นคนจัดเวทีประชาคม เปิดเวทีใหม่ เราก็กเลยพูดเลยในนามภาคประชาชน ปรากฏว่าสถานการณ์เป็นไปในทางที่ดี ไม่รู้ในะพอเสียงเราขึ้นไปมันกลายเป็นว่า เราเป็นที่มีการการจัดเวที วางแผน ทำแผนแม่บท มีเราเป็นส่วนร่วมทั้งหมด เสร็จแล้วพอมาระดับหนึ่งมันจะมีกรอบว่าคนที่สามารถจะเป็นอธิการบดีมหาวิทยาลัยมันจะต้องมีอย่างนี้ ๆ ปรากฏว่า ดร.สม ชื่อไม่มีประชุม บอกว่าตอนนั้นมี ดร. คนเดียวในจังหวัด แต่ว่าทีมไม่ได้คิดเรื่องนั้นเลยนะ คิดแต่จะทำอย่างไร โจทย์ตอนนั้น ทำแผนแม่บท ทำเวทีประชาคม เราทบทวนแล้วว่ามหาวิทยาลัยที่ราชภัฏฯ สร้างขึ้น ขนาดนามอยู่ใกล้มหาวิทยาลัยไม่ได้พัฒนาเรื่องชุมชนเลย คุณไม่เคยตอบโจทย์ชุมชนได้เลย คุณไม่เคยคืนทุนอะไรให้กับชุมชน ไม่เคยเลยอะ คุณมีแต่หานักศึกษาแข่งกันเพื่อที่จะมาเป็นครู เพื่อที่จะอยากเป็นครูแค่นั้นเอง กับคำสอนพิเศษอะไร วังจากมหาวิทยาลัยราชภัฏฯ ก็มาสอนอยู่เทคโนโลยี เอาอยู่อย่างนี้คืออาชีพของเขา แล้วคุณตั้งไว้ทำไม เราก็กเลยมาปรับเปลี่ยนให้รวมมหาวิทยาลัย ให้มันเกิดทุกสถาบัน แล้วคุณพูดทำไมว่ามหาสารคามเขามีเศรษฐกิจดี มีมหาวิทยาลัย มีเรื่องนั้น เรื่องนี้ แล้ววันนี้ถ้าพูดเรื่องภาพสินธุ์ทำไมคุณไม่คุยกัน บางทีเราแรงนะแต่เราจะขัดอย่างนี้อะคะ จากนั้นหลักสูตรนี้จะเข้าไปหลักสูตรก็คือวิถีชีวิตชุมชน และเศรษฐกิจพอเพียง ถ้าใครจะจบมหาวิทยาลัยภาพสินธุ์คุณต้องมีความรู้ ถ้าคุณไม่ผ่านวิชานี้คุณไม่จบ วิชานี้คุณต้องลงไปอยู่ตรงนั้นนะคะ หรือว่าพ่อแม่คุณต้องเซ็นต์ว่าคุณดำเนินทำนาเป็น คุณไม่ได้ไปประกาศของมหาวิทยาลัยภาพสินธุ์ เรามีอยู่นะคะอาจารย์ มีอยู่ตัวข้อบังคับตัวหนึ่งที่ภาคประชาชนทำไว้คะว่าถ้าคุณอยากจบหลักสูตรนี้คุณต้องไปหาคนนั้น ไม่ใช่ครูที่นั่นอยู่ คือคุณต้องปฏิบัติเป็น ให้พ่อแม่คุณก็ได้ คุณฝึกงาน เหมือนคุณไปฝึกในฟาร์มมะละกะ จบเกษตร จบปศุสัตว์ คุณก็เข้าฟาร์มใช้ไหม ถ้าคุณเรียนเรื่องเกษตร คุณก็ต้องไปทำนาช่วยพ่อกับแม่ ถ้าพ่อกับแม่ไม่เชื่อนการผ่านงานคุณก็ไม่จบวิชานี้ ก็แค่นั้นเองที่เราคิดให้มีการปรับ แต่ส่วนเรื่องแพทย์ เรื่องอะไร คุณก็ไปคิด เราไม่คิดให้คุณหรอก แต่ว่าเราทำยังไงเราอยากให้ภาพสินธุ์มีวิชานี้เพื่อไม่ให้ลูกหลานลืมนิสัยชีวิตของตัวเองแค่นั้นเอง อย่างน้อยมันก็บอกว่ามันลดรายจ่าย มันรู้จักพ่อแม่ตัวเอง ไม่ได้ลืมนิสัยว่าชาติกำเนิดตัวเองคืออะไร เพราะว่าไปมหาวิทยาลัยขอนแก่นเห็นอาจารย์ เห็นอะไรที่เป็นรุ่นน้อง ๆ เรานะคะอาจารย์ “พินิตอย่าให้ลูกมาเรียนที่นั่นนะ เรียนแล้วมันยังสันดานเลวขึ้น” “มันเป็นเพราะอะไรอาจารย์” “อ้อ พ่อแม่มาเยี่ยมบางทีมันก็ไม่ยอมรับ บางทีมันก็อายคน มันไม่ยอมให้พ่อแม่เจอ เพราะพ่อแม่เป็นชาวนา” “เฮ้ย มีด้วยหรืออาจารย์” “นิสัยไม่ดี ๆ ขนาดครูมันยังไม่เห็นหัวเลยบางคน” “ถ้าอย่างนั้นมันแยะตั้งแต่ครูนะ” ก็เลยว่าอย่างนี้ พูดเล่น ๆ กันนะคะอาจารย์ อาจารย์เหนื่อยไหม พักไหม ถ้าไม่พัก จะพาไปเยี่ยมป่าต่อ

นิตยา สิทธิหงษ์: ไปศูนย์พื้นครก็ได้ ให้หัวหน้ามังกรพาไป เตียวไปเยี่ยมป่าผักหวาน แล้วอาจารย์ค่อยกลับมาพัก เนาะ ดีไหม หรือยังไง ห่างจากที่นี่ประมาณสัก 10 กิโลเมตร

ชื่อ-นามสกุล	ดร.สม นาสอัน
ตำแหน่ง	หัวหน้ากลุ่มงานพัฒนายุทธศาสตร์สาธารณสุข สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดกาฬสินธุ์, และหัวหน้าโครงการความร่วมมือฯ
สถานที่สัมภาษณ์	สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดกาฬสินธุ์
วันสัมภาษณ์	10 กันยายน พ.ศ. 2556

วสันต์ เหลืองประภัสร์: ขอเรียนว่า งานนี้อาจจะต่างจากที่ทีมทาง สกว. ลงมา จะมาดูประเมิน แต่งานนี้อาจารย์สีลาภรณ์ เนื่องจากที่หมออยู่รัฐศาสตร์ อาจารย์อยากให้งานมาว่าโครงการที่ สกว. ทำ โครงการที่เน้นการส่งเสริม การสร้างกลไกพัฒนาจากฐานราก มันมีอะไรน่าสนใจบ้างให้ช่วยสกัดออกมา ช่วยสังเคราะห์ออกมาหน่อยในทางรัฐศาสตร์ ในทางบริหารราชการ ในแง่เชิงการบริหารราชการ คือผมได้เสนอกรอบคร่าว ๆ ตอนที่คุยกับอาจารย์สีลาภรณ์ ว่าผมจะดูใน 2 เรื่อง

เรื่องหนึ่งคือ เรื่องในเชิงกลไกในการทำงาน คือปกติเวลาการบริหารราชการทั่วไปจะมีลักษณะจากบนลงล่าง ระดับกรมลงมา หรือว่าภูมิภาคก็จะเป็นจังหวัดลงไปอำเภอ ตำบล หมู่บ้าน แต่กรณีนี้มันเป็นอีกแบบหนึ่ง ใช้จากข้างล่าง ใช้จากข้อมูล ใช้ชุมชน ใช้กลุ่ม ขึ้นมาเป็นแผน ขึ้นมาข้างบน จึงอยากทราบว่ากลไกนี้เป็นอย่างไร ทำงานกันอย่างไร ยกตัวอย่างเช่นว่า ทางกาฬสินธุ์คงอยากจะทำว่าจังหวัดที่เกิด ดร.สม คุณนิตยา กลไกนี้ทำงานกันอย่างไร เนื่องจากว่าเราไม่ใช่ส่วนราชการปกติ อย่างผู้ว่าราชการจังหวัด ที่ท่านส่งลงมาที่ไหลไปตามปกติ การสั่งแล้วหาย หรือสั่งแล้วทำเป็นอีกเรื่องหนึ่ง แต่ว่ากรณีนี้เป็นอีกแบบ แต่ว่างานนี้ต้องต่อกับกลุ่มชาวบ้าน ต่อกับภาคประชาสังคม ต่อกับส่วนราชการ ต่อกับท้องถิ่น ทำงานกันอย่างไร เคลื่อนงานกันได้อย่างไร คือสิ่งที่เราอยากเข้าใจ

สำหรับประเด็นที่สองที่อยากจะรู้คือ เมื่อเราเข้าใจกระบวนการแล้ว สิ่งที่เรายกมาจะคิดต่อเพื่อเป็นข้อเสนอในอนาคตคืออยากจะทำต่อว่า กระบวนการทำงานเช่นนี้มันสามารถที่จะถอดออกมาแล้วนำมาปรับใช้อย่างไร ในกระบวนการบริหารราชการได้ไหมอย่างไร คือแน่นอนว่าโครงการอย่างนี้ สกว. ทำมีลักษณะเป็นโครงการ โครงการเริ่มต้นและจบ แต่ถ้ามีการทำงานเป็นเวลานานแล้วเกิดกลไกหรือเครือข่ายแบบนี้แล้ว จะทำอย่างไรให้มีความคงเส้นคงวามากขึ้น พูดแบบวิชาการคือ มีความเป็นสถาบันมากขึ้น สมมติว่าวันหนึ่งแทนที่จังหวัดจะทำงานแบบเดิม งบประมาณศาสตร์ลงมาแทนที่จะผ่านหัวหน้าส่วน ถ้าเครือข่ายแบบนี้มันชัดและเข้มแข็งและมีระบบระเบียบ จะมาต่อกับตัวจังหวัด ต่อกับส่วนราชการอื่น ๆ ได้ไหมอย่างไร อันนี้คือเป้าประสงค์ของตัววิจัยที่เราพยายามทำ เลยขอคำแนะนำจากทาง สกว. ว่ามีกรณีศึกษาไหนบ้างที่เป็นจังหวัดเด่น ๆ บ้างที่น่าร่อง หรือไปหาหรือมาก็คพบว่ามี 4 จังหวัด แต่ละจังหวัดก็ไม่เหมือนกันด้วย มีชัยนาท พิษณุโลก นครศรีธรรมราช และกาฬสินธุ์

กาฬสินธุ์ที่ผมสนใจมากคือ ดูเหมือนว่ากลไกที่ทีมประสานงานของ สกว. กับส่วนราชการดูจะไปได้ด้วยดี คืออย่างอื่นเขาจะวิ่งของเขาเอง ภาคประชาสังคม ภาคประชาชนล้วน ๆ รันกัน ทำกันแบบกลุ่ม ในขณะที่ส่วนราชการไม่ค่อยเกี่ยว แต่มันเกี่ยวบ้าง นาน ๆ นิดหน่อย แต่ที่นี้ดูเหมือนว่ากับส่วนราชการค่อนข้างไปได้ด้วยดีค่อนข้างมาก คำถามคือเพราะเหตุใด คือเครือข่ายแบบนี้เกิดขึ้นได้อย่างไร ทำไมคุณนิตยาโทรศัพท์สั่งหัวหน้า หัวหน้าผู้ว่าราชการจังหวัด แกกียอมให้พบ เพราะอะไร อะไรแบบนี้ที่น่าสนใจ

สม นาสอัน: 2 ประเด็น คิดไม่ออก ขอเล่าคร่าว ๆ ให้ฟังก่อนแล้วกัน อาจารย์มีเวลาถึง 11.00 โมงพบผู้ว่าราชการจังหวัด ก็มีเวลาประมาณถึง 10.30 น. จริง ๆ อาจารย์ได้ข้อมูลจากอาจารย์สีลาภรณ์ตั้งแต่เมื่อไร ตั้งแต่ปี 2548 เป็นเรื่องความยากจน เป็นประเด็นมา หมายถึงถ้าพูดย้อนหลังไปคือปี 2548 เป็นตัวที่เริ่ม ที่สกว. เข้ามาในประเด็นเชิงพื้นที่ ตอนนั้นมีโจทย์อย่างเดียวคือ “จะบูรณาการเพื่อแก้ปัญหาความยากจนได้อย่างไร” ตอนนั้นมีแค่โจทย์มา เป็นครั้งแรกจริง ๆ ที่จังหวัดนำเอากระบวนการวิจัยเชิงพื้นที่เข้ามาใช้จริง ๆ ใช้ในจังหวัดกาฬสินธุ์ อันนี้คือเริ่มต้นจริง ๆ ซึ่งเครื่องมือที่ใช้ก็คือ ตอนนั้นยังไม่ใช้บัญชีครัวเรือน ตอนนั้นยังไม่ชัดเท่าไร แต่ฐานจังหวัดกาฬสินธุ์มีของ SIF (Social Investment Fund) อยู่แล้ว มีเรื่องของบัญชีหรืออะไรมากกว่า ตอนนั้นสกว. ก็ให้โจทย์อย่างเดียว และให้จังหวัดออกแบบเองว่าจะเอาอย่างไร ทำอย่างไร

พอมาทาก็เริ่มจากคุยกันในภาคส่วนของวิชาการและภาคปกครอง เลยมาช่วยกันออกแบบกัน พูดคุยกันพอสมควร ปีนั้นจึงเริ่มต้นจากฐานข้อมูลว่าอะไรคือตัวบ่งชี้ว่าคือความยากจน ความยากจนในระดับครัวเรือน เลยได้มีการพูดคุยกัน ย้อนมาดูปฐภูมิ ก็ตอบโจทย์ไม่ได้ เลยย้อนมาดูรายรับรายจ่ายของครัวเรือน ที่ตอนนั้นฐานภาพสิทธิ์มีข้อมูลที่ SIF เคยทำงานมาก่อน เลยความหาทีมทำงานภาคประชาสังคมที่เป็น SIF เดิม ทีมเดิมที่มี ที่จะมีพระมหาสุทธีญา คุณสุภาพ ทีมของคุณหน่อง คุณอะไรหลาย ๆ คนที่เป็น SIF เดิม มีคุณบำรุง

นิตยา สิทธิหงส์: คุณบำรุง คะโยธา

สม นาสอำนาจ: นายกองค์การบริหารส่วนตำบลสายนาวัง ตอนนั้นแกยังไม่ได้เป็นนายก เป็นนักเคลื่อนไหวอยู่

นิตยา สิทธิหงส์: โครงการนี้เป็นโครงการที่เปลี่ยนคน จากคนที่เป็นนักเคลื่อนไหวมาเป็นนายก

สม นาสอำนาจ: เลยได้มาคุย พูดคุยกันเสร็จก็ออกแบบเครื่องเก็บข้อมูล ข้อมูลฐานความยากจนคือ “บัญชีครัวเรือน” ภาพของหมู่บ้าน ไม่ใช่ภาพของบุคคล ทำการวิเคราะห์ข้อมูล ดึงข้อมูลออกมา ตัวที่สองคือ ดึงข้อมูลตัวศักยภาพ คือทีมที่เป็นศักยภาพในชุมชน มันมีอะไรบ้าง เช่น ทีมของพี่บำรุง ในเครือข่ายของพี่บำรุงมีใครบ้าง เครือข่าย SIF เดิมมีใครบ้าง คนที่เป็นทุนทางสังคม ที่จะมาช่วยกันขับเคลื่อนเพื่อให้หลุดพ้นความยากจน ปี 2548-2549 ได้ตัวเก็บข้อมูลออกมา และได้ทุกคนออกมา จากนั้นคุยกันว่าได้ตัวเครื่องมือมาแล้ว กลไกเคลื่อนอย่างไร และได้ทุนเดิมของจังหวัดว่าการเคลื่อนทุนเดิมต้องใช้แกนนำขับเคลื่อนระดับชุมชนและตำบล และเอาทีมที่มีประสบการณ์มาใช้ มาช่วยกันออกแบบในการเคลื่อนงาน ฉะนั้นในปี 2548 ได้เครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล เครื่องมือในการเคลื่อนงาน ได้เหตุของความยากจนจากรายรับรายจ่าย นั่นคือตัวสำคัญ ปีนั้นได้ข้อมูลเลย ได้กลไกแต่ยังไม่เคลื่อน

นิตยา สิทธิหงส์: หารูปแบบ

สม นาสอำนาจ: รูปแบบยังไม่ชัดเจนเลย ได้แต่ข้อมูลกับรูปแบบการทำงาน แต่นั่นได้ทำให้เห็นว่าภาคราชการ ภาคประชาสังคมเริ่มมาทำงานด้วยกันแบบมีเป้าหมายร่วมกันคือ “ความยากจน” นั่นคือเริ่มปี 2548

วสันต์ เหลืองประภัสร์: ทำไมตอนแรกที่ สกว. ลงมา ลงมาผ่านใครถึงได้เกิด

สม นาสอำนาจ: ผ่านมหาตมา ลงมาผู้ว่าราชการจังหวัดก่อน ตอนนั้นรู้สึกว่าเป็นเงื่อนไขของนายกรัฐมนตรี พ.ต.ท. ดร. ทักษิณ ชินวัตร ที่มีตัวโปรเจกต์ใหญ่คือ นโยบายหลักคือ “ขจัดความยากจน” ตัวนั้น เพราะฉะนั้นทุกจังหวัดก็จะใช้โจทย์ตัวใหญ่ ๆ นั้น แต่ว่าสกว. นำร่องแค่ 12 จังหวัด ถึงขยับมา 17 จังหวัด

นิตยา สิทธิหงส์: ตอนนั้นท่านดร. ช่วงที่มาต่อเรื่องยาเสพติด ทีม ได้รูปแบบจากทุนยาเสพติดด้วย

สม นาสอำนาจ: ตอนนั้นทีม ย้อนกลับไปตอนนั้นมีทีมเรื่องเครือข่ายยาเสพติด ปปส. ที่ทางอาจารย์พลเดช (นพ.พลเดช ปิ่นประทีป) ที่หมอให้โจทย์บูรณาการยาเสพติด ยาเสพติดได้เคลื่อนมาก่อนปี 2548 ประมาณปี 2546-2547 จะมีทีม ผมเป็นวิทยากรกระบวนการของจังหวัด คุณนิตยาเป็นผู้ประสานงานผ่านเครือข่ายของกองทุนเพื่อสังคม เรียกว่าเรามีทีมเป็นทีมวิทยากรกระบวนการของจังหวัด ไปเคลื่อนเรื่องยาเสพติดก็ทำเป็นกระบวนการทั้งจังหวัดในตอนนั้น ออกทุกพื้นที่

วสันต์ เหลืองประภัสร์: ยังพอมีข้อมูลตอนนั้นอยู่หรือไม่ครับ ตั้งแต่ SIF ตั้งแต่ของหมอพลเดช

สม นาสอำนาจ: ตอนนั้นทำแบบศิลปิน คือให้ทำงานแล้วก็จบไปแล้ว มาสร้างเป็นทีมวิทยากรกระบวนการร่วมกันแต่ผมจะเป็นทีมวิทยากรกระบวนการหลักก็ไปจัดกระบวนการเคลื่อนไหว

วสันต์ เหลืองประภัสร์: ตอนนั้นคนที่ทำส่วนใหญ่เป็นใคร

สม นาสอำนาจ: มีสาธาณสุข แต่สาธาณสุขจะมีผมเป็นหลัก เป็นวิทยากรกระบวนการ มีของปกครอง ตอนนั้นเป็นพี่ประพันธ์ เป็นป้องกันจังหวัด ของตำรวจเป็นที่รวม และภาคประชาชน จะมีพระอาจารย์มหาสุภาพที่เป็นศูนย์คุณธรรมที่ใช้ธรรมะบำบัด และจะมีทีม ธ.ก.ส. พี่มั่งกรอยู่ ธ.ก.ส. ดูแลเรื่องสานต่อเรื่องอาชีพ

วสันต์ เหลืองประภัสร์: มาเจอกันได้อย่างไรครับ สาธาณสุข ธ.ก.ส.

สม นาสอำนาจ: ศูนย์ ป.ป.ส. ของยาเสพติด เครือข่ายของหมอพลเดชกำหนดรายชื่อมาให้เลยว่าหน่วยงาน จังหวัดไม่รู้เรื่องก็มาเจอกันที่จังหวัด ไม่เคยเจอกันมาก่อน แต่จะมีคุ้นกันเรื่องทำงาน SIF กันมาก่อนบ้าง ใช้ทุนเดิมจากผู้ประสานงาน ผ่านนิตยาเป็นผู้ประสานงาน

วสันต์ เหลืองประภัสร์: ก็เหมือนกับมองว่าหน่วยงานไหนที่น่าจะเกี่ยว ขอให้มาเจอกัน ตอนนั้นก็ยังเด็กมา

สม นาสอำนาจ: ตอนนั้นเด็ก แต่ทำเคลื่อนไหวทั้งจังหวัดได้ แปลกมาก ทำแล้วเกิดกระแสเรื่องยาเสพติด แต่ใช้กระแสของการป้องกันปราบปรามกับโยงมาเรื่องอาชีพ คือโยงเรื่องการป้องกันและการเฝ้าระวัง มาโยงเรื่องการใช้อาชีพลดปัญหาเสพติด พอลดปัญหาเสพติดก็เกิดการนำเอากิจกรรมที่ไปลดปัญหาเสพติดไปสร้างอาชีพ สร้างแกนนำในหมู่บ้าน ได้เครือข่ายของบ้านโนนสะอาด เครือข่ายของพระอาจารย์มหาสุภาพจากศูนย์คุณธรรม ตอนนั้นมี 2 จุดนะพี่มั่งกร แต่กลุ่มนั้นเป็นผู้เสฟผู้ค้า เป็นระดับผู้นำชุมชนเลย เมื่อไปที่ค่าย ไม่ใช่ค่ายเป็นของร้อยเอ็ดอโศก เขาได้ไปเห็นเรื่องธรรมบ้าง เรื่องหลุดพ้นบ้าง เมื่อพ้นจากยาเสพติดกลุ่มนี้ก็เริ่มมีแกนนำขึ้นมา ตอนนั้นได้เครื่องมือเรื่องการเคลื่อนไหวภาคประชาสังคม กับการปรับยาเสพติด ความยากจนมาสู่เรื่องการสร้างอาชีพใหม่ให้เขา ตอนปี 2548 โจทย์จากยาเสพติด จากกวาดล้างยาเสพติดก็มาขจัดความยากจน

วสันต์ เหลืองประภัสร์: ตอนปี 2548 ทีมเกิดขึ้นมาได้อย่างไร

สม นาสอำนาจ: ปี 2548 น่าจะเป็นผ่านมหาดไทยมา พอมหาดไทยเขาก็มีทีมที่เราเคลื่อนไหวยาเสพติดอยู่แล้วก็เลยเกาะทีมนี้มาทำงานต่อ ก็เลยเกิดวิทยากรกระบวนการเหมือนยาเสพติด แต่เปลี่ยนเป็นโจทย์เรื่องแก้ปัญหาความยากจน ปรับโจทย์ใหม่ พอได้เราได้ประสบการณ์จากตรงนั้นก็นำมาสร้างแกนนำวิทยากรกระบวนการจังหวัด สร้างวิทยากรกระบวนการระดับตำบล แต่ตอนนั้นยังไม่แน่น เรายังเน้นเรื่องข้อมูล เก็บข้อมูลกับทุนทางสังคมมาคุยกัน เมื่อเก็บขึ้นมาแล้วมารวบรวมออกแบบกันคร่าว ๆ ตอนนั้นก็ยังรู้สึกว่ามันไม่ค่อยชัดเท่าไร แต่ก็ได้รายงานมาเล่มหนึ่ง อันนี้เป็นของปี 2548

นิตยา สิทธิหงส์: แต่รายงานเล่มนี้เนี่ยมาเลยนะคะ ภูมิใจกับรายงานเล่มนี้ อันนี้เป็นตัวต่อต่อ อาจารย์ก็จะเห็นว่าอะไรเกิดขึ้นจากฐานตรงนี้ ดร.สมก็หยิบเรื่อง บางเรื่องก็ไปเป็นนโยบายของจังหวัด

อ.ดร.วสันต์ เหลืองประภัสร์: เมื่อวานได้คุยกับทางคุณนิตยาประมาณว่า มีโครงสร้างใหญ่และเหมือนมีคณะกรรมการของจังหวัดที่มีผู้ว่าฯ มีอะไร

สม นาสอำนาจ: ปี 2550 ไซ้ใหม่ ปี 2550 แล้วมาต่อปี 2556 เลย

นิตยา สิทธิหงส์: ช่วงชัดเจน เวอร์ชันที่สามารถขยายผลเป็นรูปแบบแนวทางการพัฒนาจาก 12 เป็น 17 จังหวัด สกว.

วสันต์ เหลืองประภัสร์: ดิดเล็กน้อย ตอนปี 2548-2549 ใช้อาศัยเครือข่ายยาเสพติดเดิมเข้าทำงาน

นิตยา สิทธิหงส์: อีกตัวหนึ่งนะคะอาจารย์ มันมีที่ว่าจังหวัดจะคัดคน กำหนดชื่อคนเลย ว่าฉันจะไม่ขอผู้แทนจากหน่วยงาน แต่เราจะรู้ว่าใครที่เคยเคลื่อนงานกับเรา ยังเข้าใจและมีอุดมการณ์ร่วมกัน

มังกร จรทะผา: เรามาคัดกรองอีกที คนที่จะมาทำงาน

วสันต์ เหลืองประภัสร์: ใครเป็นคนคัด

นิตยา สิทธิหงส์: ทีมคะ ทีมงานทั้งทีม เพราะเราทำงานเป็นทีม พอคัดเสร็จรายชื่อก็จะขึ้นสู่คณะผู้บริหารจังหวัด ผู้ว่าราชการจังหวัด โดยเป็นคำสั่งโครงสร้างลงมาอีก ทุกภาคส่วนก็จะเข้าใจบทบาททำงานก็จะชัด อันนี้ความร่วมมือในเรื่องของบูรณาการ บางทีเราก็จะใช้ภาษาราชการ ใช้หนังสือ ใช้ตัวประสาน

วสันต์ เหลืองประภัสร์: แล้วเราเรียกทีมพวกเรว่าอะไรครับ คณะผู้ประสานงานหรืออย่างไร

นิตยา สิทธิหงส์: คะ แต่ก่อน ใช้ทีมผู้ประสานงานจังหวัด

วสันต์ เหลืองประภัสร์: ตอนนั้นมีประมาณกี่คนครับ

สม นาสอำนาจ: อยู่ชั้น 5 ที่ศาลากลาง อยู่กับฝ่ายปกครอง ตั้งศูนย์ทำงานอยู่ที่ปกครอง เป็นศูนย์ต่อสู้เอาชนะความยากจน ศตจ.ปชช. จังหวัดกาฬสินธุ์

นิตยา สิทธิหงส์: ศตจ.ปชช. คือภาคประชาชน จังหวัดกาฬสินธุ์

วสันต์ เหลืองประภัสร์: พอจะมีรายชื่อ ก็คน โครงสร้างหรือไม่ครับ

นิตยา สิทธิหงส์: จะมีประมาณ 15-20 คน

สม นาสอำนาจ: ของใคร ของภาคประชาชน ตอนนั้นก็ใช้เป็นคำสั่งของจังหวัด

มังกร จรทะผา: คำสั่งของจังหวัดจะออกไปหาหัวหน้าส่วนนั้นๆ ทุกส่วนงาน

นิตยา สิทธิหงส์: ในเล่มของรายงาน ไม่หนีจากตรงนี้

สม นาสอำนาจ: จะมีส่วนราชการหลัก ๆ แต่ว่าทีมภาคประชาชนตอนนั้นจะมีพีทีวี พระอาจารย์มหาสุภาพ มินิตยา มีพี จักรินทร์ในตอนนั้น

นิตยา สิทธิหงส์: พวกเครือข่ายสถานีวิทยชุมชน ที่ SIF เคยไปจัดตั้ง

สม นาสอำนาจ: หลักการก็คือ พอได้ข้อมูลเสร็จ ก็มาพัฒนาที่มหาวิทยาลัยกระบวนการระดับอำเภอกับตำบล ตอนนั้นใช้เครื่องมือ ABC กับพัฒนาชุมชนช่วยกัน ฐานคือพช. เขาจะเก่งเรื่องกระบวนการ ABC เราเองก็ฐานตรงนั้นอยู่แล้ว กระบวนการแผนชุมชนในตอนนั้นจึงใช้ ABC เป็นหลัก ใช้กระบวนการแผนเชื่อมโยงต่อไปยังต่อในระดับตำบล ให้เขาช่วยวิเคราะห์แผนระดับตำบลร่วมกัน ก็ออกมาเป็นแผนเป็นด้านเป็นด้านเพื่อโยงไปสู่แผนความยากจน ตอนนั้นได้ข้อมูล ได้ทีม กลไกกระบวนการทำงาน และได้แผนชุมชนออกมา

วสันต์ เหลืองประภัสร์: ที่นี้สิ่งที่ผมยังนึกภาพไม่ออกคือ ตัวกลไกการทำงานในตอนนั้น เข้าใจว่าเป็นแกนหลักทำร่วมกับ ทีม แต่ในช่วงตั้งแต่ปี 2548 มันอยู่ในรูปของอะไร ตั้งเป็นกรรมการใหญ่ และมีคณะผู้ประสานงานแยก

สม นาสอำนาจ: โครงใหญ่จะเป็น ศูนย์ต่อสู้เอาชนะความยากจน หมายถึงว่าโครงใหญ่เลยนะครับ โครงใหญ่จะเป็นคำสั่งของ จังหวัด จังหวัดแต่งตั้ง มีผู้ว่าฯ รองผู้ว่าฯ หัวหน้าส่วนที่เกี่ยวข้อง มีพัฒนาชุมชนเป็นเลขานุการ อาจารย์คงจะจำได้เรื่องที่ว่า มีคนเคาะประตูบ้าน จะมีพช. กับปกรอง

นิตยา สิทธิหงส์: และมี พช. ร่วมกับ สกว. ในตอนนั้น เป็น 5 ภาค

สม นาสอำนาจ: อันนี้คือโครงสร้างของศูนย์ต่อสู้เอาชนะความยากจน มันก็จะมีโครงสร้างตามรูปแบบของระบบการบริหาร ราชการ คือมีจังหวัดและมีอำเภอ จบอยู่ที่อำเภอ สมัยก่อนจะจบที่อำเภอ ก็จะมีนายอำเภอเป็นประธาน มีพัฒนาชุมชนเป็น เลขานุการ กับปกรอง เป็นทีมเลขานุการ หลัก ของเราถ้าพูดตามตรงอยู่ในทีมวิชาการ ซึ่งภาควิชาการก็จะเป็นกิ่งภาคประชาชน ด้วย อย่างผมก็ในบทบาทภาคประชาชน แต่ว่าตัวปฏิบัติจริงจะเป็นรับราชการ เพราะฉะนั้นอาจจะต่างกับที่อื่นก็ตรงนี้ ตรงที่ ผมรับราชการ ทำงานราชการแต่บทบาททำเรื่องวิชาการบวกกับเคลื่อนไหวภาคประชาสังคม

วสันต์ เหลืองประภัสร์: เซ็นนี้ก็เป็นศูนย์ย่อยของคณะกรรมการใหญ่

สม นาสอำนาจ: ทีมนี้จะเป็นทีมออกแบบกลไกกระบวนการ เครื่องมือของการทำงานให้กับทีมใหญ่ ซึ่งตั้งแต่เรื่องของการ ออกแบบสำรวจข้อมูล เครื่องมือในการจัดทำแผนชุมชน เครื่องมือในการพัฒนาทีมแกนนำ เป็นที่มหาวิทยาลัยกระบวนการ และเมื่อได้ข้อมูลทีมนี้ทำหน้าที่สังเคราะห์และนำเสนอให้กับท่านผู้ว่าราชการจังหวัด กับทีมจังหวัด แต่ตอนนั้นถือว่าตัวเล็ก เกินไปนะ ยาก คนที่มีบทบาทสูงในตอนนั้นคือ สกว. เพราะเขามาในนามที่ผ่านมาจากมหาดไทย คือโดยธรรมชาติผู้ว่า ราชการจังหวัดจะตรงข้ามมหาดไทย

วสันต์ เหลืองประภัสร์: สกว. มาพร้อมกันตอนตั้งกรรมการ

สม นาสอำนาจ: มาพร้อมกับ สกว. หมายถึงว่าทาง สกว. ก็ผ่านมาที่จังหวัดทั้ง 12 จังหวัดนำร่อง ทาง สกว. ก็ได้ข้อมูลจากเรื่องยาเสพติด ใช้ฐานจากการทำงานยาเสพติด เราก็ไม่ได้ขอทุนนะ คือเขาชี้มาที่กาฬสินธุ์ ของนิตยาตอนนั้นก็เปลี่ยนผ่านจากผู้ประสานงานของหมอพลเดชมาที่เรื่องความยากจน

นิตยา สิทธิหงส์: ผ่านมาเป็นคำสั่ง รายงานตัวกับผู้ว่าราชการจังหวัดที่ศาลากลาง

สม นาสอำนาจ: พอมาถึงทาง สกว. จะพัฒนาทีมวิจัย ทีมวิจัยก็เริ่มทำ Proposal และทำเครื่องมือเครื่องมือไปเสนอ ตอนนั้นที่ผมชมสกว. ก็เพราะว่าให้โจทย์แบบนี้ก็ดี จังหวัดก็ออกแบบได้เอง ตอนปี 2548-2549 จังหวัดก็ออกแบบได้เอง ตอนนั้นทาง สกว. กิ่ง ๆ ว่าจะทำอะไร เรื่องข้อมูลบัญชีครัวเรือน เรื่องแนวทางการแก้ปัญหาความยากจน กับกลไกทาง สกว. ก็เริ่มเห็นทางในพื้นที่

นิตยา สิทธิหงส์: ทาง ดร. สม ได้ออกแบบ 9 วิธี 21 ขั้นตอน

สม นาสอำนาจ: อันนั้นเมื่อปี 2550

วสันต์ เหลืองประภัสร์: แสดงว่าทีมทำงานในตอนนั้น ก็อยู่ภายใต้กรรมการศูนย์ต่อสู้เอาชนะความยากจน

สม นาสอำนาจ: ใช่ แต่เป็นภาคประชาชน

วสันต์ เหลืองประภัสร์: ก็คือ เหมือนว่าทาง สกว. มาช่วยตั้งตรงนี้ หรือว่าแต่เดิมตั้งมาก่อน และทาง สกว. ก็เข้ามาทีหลัง

นิตยา สิทธิหงส์: ตั้งมาก่อน มีเรื่องยาเสพติดเราก็มีศูนย์ประสานอยู่แล้ว สกว. ก็มาต่อยอดจากศูนย์ประสานงานตรงนี้ แต่เปลี่ยนเป็นศูนย์ต่อสู้เอาชนะความยากจน จากเอาชนะยาเสพติดมาเป็นเอาชนะความยากจน ตรงนี้ สกว. เข้ามา และก็ร่วมกับ 5 ภาค และได้ปรับจากนักปฏิบัติเป็นนักวิชาการเป็นนักวิจัย

สม นาสอำนาจ: เพราะ สกว. พัฒนาตัววิจัยมาใช้ในงานวิจัย เครื่องมือวิจัย R&D มาใช้ตอนนั้น ทำให้ทีมจังหวัดได้ใช้เครื่องมือวิจัยเชิงพื้นที่ เพราะฉะนั้น ABC ก็ได้มารู้จักในปี 2548

วสันต์ เหลืองประภัสร์: มันก็เหมือนกับว่าทีมจังหวัดที่เกิดขึ้นเพื่อทำทั้งเรื่องสร้างกลไก ข้อมูลหมู่บ้านขึ้นมา จนกระทั่งมาขับเคลื่อนต่อ เช่นนั้นมีชื่อที่เป็นทางการหรือไม่ หรือว่าเป็นชื่อที่ทางเราเรียกกันเองว่าเป็นทีมจังหวัด หรือว่าเป็นส่วนหนึ่งของกรรมการต่อสู้

สม นาสอำนาจ: กรรมการเป็นส่วนหนึ่ง เป็นส่วนหนึ่งของกรรมการชุดนี้ แต่บทบาทคือ ทำเรื่องเครื่องมือเครื่องมือ ในการวิจัยให้ทีมชุดใหญ่ คือเดิม ถ้าเป็นระบบราชการเดิมจะมีโครงการมาแบบรูปแบบชัดเจนมาเลย และสั่งให้จังหวัดทำ ทำ ๆ ไป ไม่ได้ให้จังหวัดเขาออกแบบ แต่หลังจากปี 2548 ที่ทาง สกว. มา สกว. จะเป็นตัวกลางให้ทีมวิชาการ ให้ทีมส่วนราชการมาช่วยกันใช้ข้อมูล ใช้พื้นที่ในการวิเคราะห์ร่วมกัน ซึ่งระบบราชการจะมีเชิงโครงสร้าง (Function) ของเขาอยู่ ถ้าเป็นเรื่องความยากจน เขาก็จะว่าเป็นเรื่องของ พช. แต่เขาสั่งมหาดไทยผ่านปกครองมา พอปกครองรับต่อเนื่องจากยาเสพติดมาเรื่องความยากจน เพราะฉะนั้นจะมีแห่งของเราเอง และเมื่อทำงานในเชิงราบ ถ้าพูดตามตรงเลยก็คือมันไม่เคยมีวัฒนธรรมแบบนั้นมากนัก ใครรับโปรเจกต์มาก็บริหารจบ ของใครของมันไป แต่พอโครงการนี้เข้ามามีโจทย์เรื่องแก้ปัญหาความยากจน มัน

ก็รวมทั้งเกษตรฯ ทั้ง ธ.ก.ส. ทั้ง พช. ทั้งสาธารณสุข ทั้ง กศน. ที่เกี่ยวข้องเข้ามา ถ้าพูดกันตามตรง คือคุยหลายรอบโดยมี รองผู้ว่าราชการจังหวัดเป็นแม่งานหลัก ท่านเดชา ตันติยวงศ์ ต้องให้เครดิตท่าน ท่านเองก็คุยกับทาง สกว. เองบ่อยมาก ถึงทุกวันนี้ เพราะฉะนั้นเวลาทำงาน สกว. จะมาคล้าย ๆ กับทีมพี่เลี้ยง มารับฟังรูปแบบ และก่อนจะทำงานผู้ว่าฯ จะเรียก ทีมแกนหลักไปคุยกัน แต่หลักการก็คือท่านจะเชิญทีมพวกเราไปก่อน จะมีทีมแถวสองมาคุยกันก่อน ถกกันให้จบก่อน เสร็จ แล้วถึงเชิญที่เป็นหัวหน้าส่วนที่มีงบประมาณในมือของตนเองมาคุยกันว่างบของ พช. มีเรื่องอะไร งบคุณได้ทำเรื่อง กระบวนการแผนชุมชน ของปกครองเป็นเรื่องเคาะประตูบ้าน แก้ปัญหาความยากจนใช้ไหม ของสาธารณสุขทำอะไร ของ สาธารณสุขก็ว่ามีกระบวนการนั้จัดการสุขภาพของตำบล แสดงว่ามีทั้งสาธารณสุข มีทั้ง พช. มีทั้งปกครองใช้ไหมใน ตำบล ไปทำครั้งเดียวได้ไหม เลยเกิดคำว่า “วิทยากรกระบวนการ” เอาทีมนี้มาคุยกัน เลยทำเครื่องมือขึ้นมาจาก ABC อัน นั้นคือปี 2548 เป็นการคุยกันก่อน ได้เครื่องมือ ได้กระบวนการ ได้ทีม เป็นรูปเป็นร่างขึ้นมา

วสันต์ เหลืองประภัสร์: แล้วเริ่มลงทำงานเก็บข้อมูลตั้งแต่เมื่อไร ตั้งแต่ปี 2548 เลยหรือไม่

สม นาสอำนาจ: ตั้งแต่ปี 2548 เลยที่ได้ข้อมูลมา พอลงก็ดึงข้อมูลขึ้นมา

วสันต์ เหลืองประภัสร์: อันนี้เป็นกลไกลงข้างบน แล้วตอนดึงข้อมูลจากข้างล่างขึ้นด้านบน เราทำอย่างไร

สม นาสอำนาจ: ผ่านแกนนำของตำบล แกนนำเป็นคนเก็บข้อมูลให้

วสันต์ เหลืองประภัสร์: คำว่าแกนตำบล เราเอาใครมาเป็นตัวตั้ง

สม นาสอำนาจ: จะมีสาธารณสุข อบต. เทศบาล อสม. มีตัวแทนกำนันผู้ใหญ่บ้าน มีตัวแทนกลุ่มสตรีชาวบ้านที่เป็นแกนหลัก ในการทำ แต่จะใช้ อบต. และเทศบาลเป็นตัวหลักในการประสานงาน เพราะเป็นตัวที่มีพื้นที่ชัดเจนกว่า และเขาก็มี งบประมาณอยู่แล้ว ในเรื่องกระบวนการทำ เพราะตอนนั้นจังหวัดไม่มีงบอะไร ใช้คำสั่งจังหวัดให้กระบวนการทำแผน กระบวนการจัดพื้นที่ให้ อบต. เป็นคนรับผิดชอบ

วสันต์ เหลืองประภัสร์: ตอนนั้นท่านำร่องเฉพาะบางอำเภอ บางตำบล หรือว่าปูพรมเลย ช่วงปี 2548

สม นาสอำนาจ: ปี 2548 ทำ 60 ตำบล

วสันต์ เหลืองประภัสร์: ตอนนั้นเราอาศัยเครือข่ายของเขาเองเลย

สม นาสอำนาจ: การเลือกพื้นที่ก็ใช้จากให้อำเภอช่วยเลือก อันที่สองเราก็ชี้จากพื้นที่ที่เป็นเครือข่ายเดิม ทูตเดิมของเรา

วสันต์ เหลืองประภัสร์: แผนตำบลเริ่มมาออกช่วงปีไหนครับ

สม นาสอำนาจ: ช่วงปีนั้นแหละครับปี 2548-2549 ได้แล้ว แยกเป็นหมวดด้านเศรษฐกิจ ด้านสุขภาพ ด้านสังคม ด้าน สิ่งแวดล้อม แต่ละหมวดก็แยกเป็นสัดส่วน เท่าไรก็วิเคราะห์ออกมา สรุปแล้วปีนั้นได้ข้อมูล ได้เครื่องมือ ได้แผนรายพื้นที่ รายตำบล แสดงให้เห็นสัดส่วนที่ข้อมูลเป็นแผนด้านไหน เราก็มายิงว่า แผนที่ได้ลองวิเคราะห์ดูต่อว่า แผนที่ได้จากชุมชน ขึ้นมาระดับไหนที่เขาต้องทำเอง ระดับไหนที่ต้องทำร่วมกัน ระดับไหนที่ต้องเสนอขึ้นมาให้จังหวัด ให้อำเภอลงไปทำ

เพราะฉะนั้นจะเริ่มจากการวิเคราะห์แผนชุมชนขึ้นมาว่า ถ้าเป็นแผนจากชุมชนขึ้นมา ตำบลขึ้นมา แผนทำให้ส่วนใหญ่จะเป็นแผนเรื่องโครงสร้างพื้นฐาน เรื่องแหล่งน้ำ ก็เห็นตัวนี้ขึ้นมา อำเภอจะได้เรียนรู้ว่าถ้าจะสนับสนุนในพื้นที่ มันจะต้องทำอะไร มีโครงการอะไรที่เป็นการหนุนเสริมพื้นที่เพื่อให้ลดความยากจน เช่น เขาอยากทำอาชีพแต่ที่เขาทำได้คือแค่การปลูกพืชเลี้ยงสัตว์ แต่ถ้าทำร่วมก็ต้องมีทางปศุสัตว์ มีทางเกษตรไปหนุนเสริมเรื่ององค์ความรู้ให้ เขาเรียกว่าเป็นแผนทำร่วม แผนทำให้คุณต้องไปเจาะบ่อน้ำ คุณต้องไปทำอะไรให้เริ่มให้ เราได้แต่แผนเสนอแต่ไม่มีการนำไปดำเนินการ (implement) ในตอนนั้น ตอนนั้นคำว่า “การสังเคราะห์ระดับแผน” ก็ให้เป็นข้อตกลงของพื้นที่ตำบล เขาจำแนกแผนขึ้นมา

มังกร จรทะผา: ตอนนี้เป็นตอนสนุกที่สุด ทำให้ ทำเอง ทำร่วม ถ้าทำเองเขาทำอยู่แล้ว ทำร่วมคือทุกภาคส่วน

สม นาสอำนาจ: ถือว่าเป็นปีที่ดีที่จังหวัดและอำเภอเริ่มเห็นข้อมูลมาจากพื้นที่ นอกจากข้อมูลเรื่องความยากจนแล้ว ยังเห็นได้อีกว่าอะไรเป็นส่วนหนุนเสริมให้กับพื้นที่โดยเขา โดยแผนจากท้องถิ่นชุมชนผลักดันขึ้นมา เชื่อมไปให้สะท้อนไปยังยุทธศาสตร์จังหวัด

วสันต์ เหลืองประภัสร์: อันนี้ใช้คนทำสักกี่คน ทีมจังหวัดตอนนั้น

สม นาสอำนาจ: ทีมจังหวัดปี 2548 ประมาณ 15 คน

วสันต์ เหลืองประภัสร์: 15 คน พุดง่าย ๆ คือทีมของดร.สม ทั้งนั้น ไซ้ใหม่ครับ และเอาคนที่อยู่ส่วนราชการบ้าง ส่วนที่เป็นภาคประชาสังคมบ้าง

นิตยา สิทธิหงส์: แต่บทบาทที่เขาจะได้ลงไปเป็นพุดเรื่องนโยบาย

สม นาสอำนาจ: หลัก ๆ จะมีสาธารณสุข ปกครอง

วสันต์ เหลืองประภัสร์: ที่แน่ ๆ ที่อยากรู้คือ ทำงานกันอย่างไร เห็นว่าน่าสนใจมันออกมาได้ อยากรู้ว่าดร.สมทำงานกันอย่างไร

สม นาสอำนาจ: ปีนั้ถ้าพูดกันตามตรงทำงานกันแบบ ปีนั้ยังทำแบบไม่เนียนเท่าไร ยังใช้คำว่า Project-based อยู่ ก็คือทำงานภายใต้โครงการที่จังหวัดให้ทำ กับใช้เครื่องมือที่ทางสกว. ให้มาทำ สัมพันธภาพตอนนั้นยังไม่ชัดเท่าไร ได้กลไกได้เครื่องมือได้รูปแบบการทำงานโดยใช้คำสั่งเป็นหลัก เพราะฉะนั้นคนที่มาทำงานตอนแรกก็มาแบบทำตามคำสั่ง ตอนทีลงไปจัดกระบวนการพื้นที่ สัมพันธภาพก็เริ่มดีขึ้น เริ่มเห็นการทำงานที่ดี แต่ชัดขึ้นในปี 2550

วสันต์ เหลืองประภัสร์: ถ้าเช่นนั้นเหมือนกับว่าตอนปี 2548 เราไม่ได้เลือกทีมเอง

สม นาสอำนาจ: ส่วนหนึ่งไม่ได้เลือกทีมเอง และทีมก็ยังระมัดระวังเรื่องการทำงานร่วมกัน ทำที่ยังไม่ค่อยดีนัก แต่มาชัดในปี 2550 ชัดที่สุด ปี 2550 ก็ได้ประสบการณ์จากปี 2548-2549 นี่มาทำงาน เพราะฉะนั้นโจทย์สกว. ก็เพิ่มขึ้น จากคำว่า “ความยากจน” ต่อด้วย “สังคมและสุขภาวะ” เริ่มเป็น 3 เรื่อง เรื่องเศรษฐกิจคือเรื่องความยากจน กับปัญหาสังคมกับเรื่องสุขภาวะก็ใช้ทุนของสสส. แต่สกว. จะเป็นโบรคเกอร์ เพราะฉะนั้นก็ยังใช้เครื่องมือ ABC เป็นหลัก เพราะฉะนั้นปี 2551-2552 ก็เอาประสบการณ์จากปี 2548-2549 มาใช้

หลักก็คืออย่างนี้ว่า กลไกที่จะทำเคลื่อนต่อ มันต้องถ้ายระดับลงมาถึงชุมชน แก่นนำระดับชุมชนเลยถึงจะได้ เพราะตอนปี 2548-2549 เรายังเน้นบทบาทของทีมตำบลและทีมอำเภอเป็นหลัก แต่มันไต่ไม่ถึงชุมชน เพราะคนที่ใช้ข้อมูล คนที่ใช้แผนคือระดับชุมชน เพราะฉะนั้นเราจึงให้ความสำคัญและต้องถ้ายไปยังชุมชน เพราะฉะนั้นการออกแบบก็คือถ้าเป็น โครงใหญ่จะเป็นคณะทำงานระดับจังหวัดและอำเภอและระดับตำบลและระดับชุมชน ตำบลจะใช้คำว่า 6 ทหารเสือ เริ่มคำว่า 6 ทหารเสือเกิดขึ้น จะมีปลัด อบต. เทศบาลเป็นหัวหน้าชุด มีนายกองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเป็นประธาน ประธานใหญ่ ประธานชุด เพราะมันต้องใช้โครงสร้างแบบนั้น และมีปลัดฯ เป็นเลขาฯ มีสาธารณสุข และจาก อบต. คัดเลือกมา 1 คน จะเป็นแกนนำนักการศึกษาก็ได้ หรือพัฒนาชุมชนก็ได้ เลือกมา 1 คน และตัวแทนจากกำนันผู้ใหญ่บ้านมา 2 คน อสม. ประธาน อสม. ให้เลือกมาอีก 1 คน เพราะฉะนั้นองค์ประกอบจะครบ ระหว่างท้องถิ่น ท้องที่ หน่วยงานราชการ และภาค ประชาชนมาครบ ตรงนี้คือ 6 ทหารเสือ อันนี้คือโครงสร้างของตำบล ที่เราใช้ว่าเป็นยุทธศาสตร์ว่า ตำบลต้องเข้มแข็ง คอน เซปต์ของเรา ตำบลและชุมชนต้องเข้มแข็ง

ขยับขึ้นก็เป็นทีมอำเภอ ใช้โครงสร้างระบบราชการเป็นหลัก ส่วนจังหวัดจะเป็นทีมเราเป็นหลักเหมือนเดิม เป็นทีม ในการขับเคลื่อน เมื่อได้ทีมเสร็จ ตอนนั้นมาใส่ชื่อ ตอนนั้นชื่อโครงการใหญ่ไม่ใช่ชื่อโครงการวิจัย มันมีทั้งความยากจน ทั้ง สายใยรัก เหมือนตั้งชื่อโรงเรียน ผู้ว่าราชการจังหวัดจึงใส่ชื่อเป็นบูรณาการของกาฬสินธุ์ แต่ชื่อโครงการวิจัยกาฬสินธุ์ก็แยก ออก เวลารายงาน แต่โครงการใหญ่ผู้ว่าราชการจังหวัดจะเอาชื่อ สาธารณสุขมีสายใยรัก ของพัฒนาชุมชนมีปัญหาความ ยากจน ปกครองมีจิตพอเพียง อยู่เย็นเป็นสุข

นิตยา สิทธิหงส์: คือเอาโจทย์งานของแต่ละภาคส่วน มาใส่เป็นชื่อโครงการของจังหวัด เริ่มบูรณาการ

สม นาสอำนาจ: คือเอาบูรณาการชื่อไว้ก่อนตอนแรก อันนี้คือพอได้โครงสร้างทีมจังหวัดเสร็จ ต่อมาจะโจทย์คือจะบูรณาการ ได้อย่างไร เลยได้มาคุยเรื่องตัวชี้วัดร่วมกัน เลยยึดตัวชี้วัดอยู่เย็นเป็นสุข ซึ่งเป็นโครงการของพัฒนาชุมชน 6x2 ที่เป็น โครงการจากในหลวงมา เรื่องเศรษฐกิจพอเพียง ตัวชี้วัดเป็น 6x2 ก็คือ 6 หมวด ตั้งแต่หมวดรายได้ และจะมีตัวชี้วัดหมวด ละ 2 ตัว จะเอายืนเป็นหลัก จากนั้นเชิญปกครอง เชิญสาธารณสุข เชิญพมจ. เชิญเกษตร เชิญหน่วยงานที่เกี่ยวข้องมา พุดคุยกันต่อว่าจะทำอย่างไร คือตอนนั้นก็เลยมาออกแบบขบวนการของจังหวัด ที่จริงคือ 20 ขั้นตอน ยุบ ๆ รวมแล้วเหลือ 18 ขั้นตอนหลัก

ขั้นตอนหลักก็คือตั้งแต่โครงสร้างเสร็จ กำหนดตัวชี้วัด คือถ้าหน่วยงานราชการไม่มีตัวชี้วัดของหน่วยงานจะเข้ามา ทำงานด้วยกันยาก เลยต้องสังเคราะห์ตัวชี้วัดร่วมกัน และตัวชี้วัดต้องเป็นระดับชุมชน ชาวบ้านประเมินเองได้ ชาวบ้าน จัดการเองได้ อันที่เสนอมาแล้วเป็นเรื่องของราชการทำ เป็นเรื่องของชาวบ้านประเมินเองไม่ได้ เช่นเรื่องวัดขึ้นของ สาธารณสุข เรื่องอาชีพที่ต้องใช้เทคโนโลยีต้องไม่เอา ต้องเลือกตัววัดมา รวมได้ 19 ตัวชี้วัด พอได้เสร็จก็มาคุยต่อว่าแผนจะ ร่วมกันนั้นมีหน่วยงานไหนร่วมกัน เช่น พช. มีงบทำอะไร สาธารณสุขมีทำอะไร เกษตรมีทำอะไร ปกครองมีอะไร เริ่มเอา แผนมาคุยกัน

วสันต์ เหลืองประภัสร์: หมายความว่าที่บูรณาการแผน อย่างที่บอกคือพัฒนาชุมชนก็มีแบบหนึ่ง ต่อสู่ความยากจน ปกครองก็มีแบบนี้ มีสายใย ประเด็นที่ผู้ว่าราชการจังหวัดเอามาเจอกันก็คือบูรณาการแผนร่วมกันเพื่อจะใช้งบประมาณ ร่วมกัน มีตัวชี้วัดร่วมกันว่าเช่นนั้น

สม นาสอำนาจ: มีตัวชี้วัดร่วมกัน กำหนดเป้าหมายที่เป็นตัวชี้วัดร่วมกันก่อน พอกำหนดตัวชี้วัดเสร็จก็จะเอาลงสู่พื้นที่ พื้นที่ ร่วมกัน ได้ตัวชี้วัดและพื้นที่ร่วมกัน ตอนนั้นทางสกว. ให้ทำพื้นที่ที่ตำบล เริ่ม 60 ตำบล แต่เราไม่เอา จังหวัดเอา 100%

นิตยา สิทธิหงส์: จังหวัดให้ 150 ตำบล

สม นาสอำนาจ: จังหวัดให้ทำ 100% (คุณนิตยาชี้ไปยัง PPT ว่าเป็นข้อมูลที่กำลังพูดจำนวนพื้นที่ตำบลนำร่องโครงการ) เพราะฉะนั้นเมื่อได้ขั้นตอนตัวชี้วัดเสร็จ ขั้นตอนต่อไปก็เป็นขั้นตอนการประสานงาน สร้างแกนนำ ใช้เครื่องมือกระบวนการแผนชุมชน “ชุมชนอยู่เย็นเป็นสุข” ปีนั้นได้เล่มเป็นคู่มือออกมา เป็นขั้นเป็นตอนเป็นเล่ม เพราะฉะนั้นทำหลักสูตรด้วยกัน ตัดชุดตัดอะไร ตอนนั้นวิทยากรประมาณ 35 คน อันนี้คือภาพของจังหวัด จังหวัดจะมีแบบขั้นตอนการทำงานเป็น 18 ขั้นตอน ตั้งแต่เรื่องโครงสร้าง ตัวชี้วัด กำหนดพื้นที่ สร้างวิทยากรกระบวนการของจังหวัด ก่อนจะเคลื่อนเชิญท้องถิ่นมาทำ MOU ร่วมกัน ครั้งที่ใช้นามความร่วมมือร่วมกันปี 2550 คือเอาตัวชี้วัด 6 หมวด 19 ตัวชี้วัด และเชิญท้องถิ่นมาร่วมกัน ว่าท้องถิ่นมีเป้าหมายเช่นนี้ ต้องทำอะไรบ้าง ตัวชี้วัด 19 ตัวของชุมชน และผ่านกระบวนการทำแผนชุมชนมีเครื่องมือวัดคุณภาพแผนชุมชนอีกตัวหนึ่ง เขาเรียกว่าวัดคุณภาพแผนด้วย ถ้าตำบลไหนผ่านเกณฑ์ ก็จะมีเกณฑ์ง่ายคือเอาให้ผ่านอย่างละ 50% เอาแต่ละตัวชี้วัดผ่านอย่างละ 50% คุณภาพแผน 50% ก็ถือว่าผ่านแล้ว ถ้าผ่านก็จะให้ปักป้ายได้ หมายถึงให้ป้ายแต่เป็นแบบทำเอง และจังหวัดจะทำพิธีมอบรางวัลสำหรับอำเภอที่มีตำบลที่ผ่านเกณฑ์ หมู่บ้านที่ผ่านเกณฑ์ก็จะมอบรางวัลให้ ก็มาชี้แจง

ใน MOU ก็จะบอกว่างบประมาณที่ท่านจะต้องไปเคลื่อน ท่านจะต้องรับผิดชอบอะไรบ้างเป็นเรื่องชี้แจง หนึ่ง คุณต้องเป็นคนบริหารจัดการเรื่องการสำรวจบัญชีครัวเรือน สอง เมื่อเก็บข้อมูลเสร็จแล้วต้องมีตำบลที่เก็บข้อมูล 2 บาท เก็บจากหมู่บ้าน 3 บาท ที่พูดคือจังหวัดสั่ง แต่ว่าเขาไปตั้งงบประมาณของเขาเอง กระบวนการทำแผนชุมชน เวกี่ละ 5,000 บาท ก็ให้ตำบลออกเองเหมือนกันแต่จังหวัดเป็นคนกำหนด เช่นคำสั่งมาให้ เขาจะได้ตั้งงบประมาณถูก จากนั้นกระบวนการเจรจาภาคีแผนชุมชนก็ออกแบบขั้นตอนกระบวนการและชี้แจงให้กับอบต. ลงชี้แจงเสร็จแต่ไม่ลง MOU ตรงหน้า แต่ก็ส่งแบบให้ใครสมัครใจที่เคลื่อนแบบนี้ก็ให้ส่งแบบ MOU กลับมา เขาก็ส่งกลับมา 100%

เมื่อ MOU เสร็จก็มาเคลื่อนต่อเรื่องวิทยากรกระบวนการระดับพื้นที่ เพราะฉะนั้นทีมจังหวัดก็เลยแบ่งโซนไปเป็น 5 ทีม ตอนนั้นทีมวิทยากรกระบวนการมีประมาณ 35-36 คน ก็แบ่งเป็น 5 โซน เดิมจะมีทีมเดียวก็เริ่มขยาย เอาตัวแทนของส่วนราชการในจังหวัดเลยที่นี้ คัดเลือกคนมา ออกไปโซน ออกไปโซน

วสันต์ เหลืองประภัสร์: ใครเป็นคนคัด

สม นาสอำนาจ: ให้หัวหน้าส่วนเป็นคนคัดคนมา ทีมเราหลักเป็นทีมฝึกอบรมให้ (training)

วสันต์ เหลืองประภัสร์: ทีม training มีประมาณกี่คน

สม นาสอำนาจ: ของทีมภาคประชาชนเรา ของสกว. จะมีผม มีนิตยา พี่ทวี พระอาจารย์มหาสุภาพ มีพัฒนาชุมชนชัยชัย กลีบมะลิ เป็นทีมในเล่มรายงานที่ให้อาจารย์ (2548) ทีมรายงานวิจัย

วสันต์ เหลืองประภัสร์: ส่วนทีมที่คอยกำกับแผนคือ 35 คน

นิตยา สิทธิหงส์: มีพี่บำรุง

สม นาสอำนาจ: พี่บำรุงก็ช่วย ช่วยมาตั้งแต่ต้น ออกแบบตัวชี้วัดกับกระบวนการเคลื่อน

วสันต์ เหลืองประภัสร์: ยังไม่ได้สัมภาษณ์แกสก็ที คือหายากที่นักเคลื่อนไหวจะเข้ามาในระบบ มาสมัคร ส่วนใหญ่ภาคประชาชนจะเคลื่อนอยู่ด้านนอกตลอด แต่พี่บำรุงมาสมัคร

สม นาสอำนาจ: มันเป็นจังหวัดอยู่ ช่วงนั้นฟ้ารุ่งเป็นถึงแกนนำเคลื่อนไหว และทางรัฐบาลก็มีเครื่องมือในการบริหารนักเคลื่อนไหวเหมือนกัน ตอนนั้นเขาให้งบประมาณมา เขาเรียกว่าอะไร กองทุนฟื้นฟูเกษตรกรกรเข้ามา เริ่มมาแล้ว และฟ้ารุ่งเป็นสมัชชาคนจน ที่มีงบประมาณไปให้สมัชชาเกษตรกรกรใช้เครื่องมือแก้ปัญหาความยากจนของกลุ่มนี้ ฟ้ารุ่งเลยต้องมาเรียนรู้เครื่องมือกับเราด้วย และเอาประสบการณ์แถมมาแชร์ที่จังหวัด ทำออกแบบเป็นคู่มือให้

นิตยา สิทธิหงส์: เขาแปลกใจกันว่าทีมจังหวัดไปเอาฟ้ารุ่งมาได้ยังไง

วสันต์ เหลืองประภัสร์: ฟ้ารุ่งเป็นคนกาฬสินธุ์หรือเปล่า

สม นาสอำนาจ: แกเป็นคนกาฬสินธุ์

นิตยา สิทธิหงส์: ตำบลสายนางัว แกก็เริ่มวาระตำบลเกษตรอินทรีย์เลยจากโครงการ เป็นต้นแบบ คือเราให้บทบาทแก

สม นาสอำนาจ: มันก็มีทุกอย่าง ก็มีเหตุนะ ไม่ใช่ว่าอยู่ ๆ แล้วเขาจะเข้ามา หนึ่งก็คือนโยบายรัฐบาล สองมีอุดมการณ์ร่วมกัน ฟ้ารุ่งเองก็รู้จักกันในนามภาคราชการ สัมพันธภาพ เป็นทีมของอาจารย์ดร.บัญชา แก้วสอง ขับเคลื่อนกัน แล้วแกก็เห็นเรา ขับเคลื่อนตั้งแต่เรื่องยาเสพติดมา ก็เลยมีความไว้วางใจก็มา คุณต้องมาช่วยกาฬสินธุ์นะ แกก็เต็มใจและภูมิใจมาก ที่ได้มาช่วยภาพกว้างแบบนี้กับจังหวัด ทำงานเย็น ไม่ใช่ทำงานร้อน

นิตยา สิทธิหงส์: ฟ้ารุ่งเองก็อยากมาศึกษาว่าทำงานกับผู้ว่าฯ เป็นอย่างไร ก็เลยเป็นโอกาส เลยเชิญมาเป็นกรรมการ

สม นาสอำนาจ: อันนั้นคือกลไกของจังหวัด ที่นี้เครื่องมือเราใช้คำว่ามี 2 ตัว คือเครื่องมือตัวที่เป็นชีวิตร่วม กับเครื่องมือแผนชุมชนโดยฐานมาจากบัญชีครัวเรือนในตอนนั้น ตัวกลไกใช้ของโครงสร้างจังหวัด อำเภอหรือตำบลจะมีทีมจังหวัด ทีมอำเภอ ทีมตำบล จนถึงทีมชุมชน ทีมชุมชนมีผู้ใหญ่บ้านหรือประธานชุมชนเป็นหัวหน้าทีม และมีทีมอีกประมาณ 10-15 คน ให้เขาคัดเลือกกันเอง และใช้คำสั่งแต่งตั้งโดยนายอำเภอแต่งตั้งให้เขา ส่วนกระบวนการทำข้อมูลบัญชีครัวเรือน

ตัวกลไกตัวข้อมูล ตัวข้อมูลจะมีระยะการทำอยู่ 2-3 ช่วง ช่วงแรกเรียกว่าเป็นช่วงทดลอง ทดลองดู ใช้พื้นที่ทดลอง เป็นของนาบอนมาคุยขั้นตอนกระบวนการว่าจะเอาอย่างไร มีรูปแบบอย่างไร ตอนนั้นยังไม่กล้าสั่งพื้นที่อื่นทำ ก็เลยเอาที่นาบอนเป็นตัวทดลองทำ พอทดลองก็จะให้อบรมคน แกนนำหมู่บ้านก่อน ให้แกนนำไปประชุมครัวเรือน ประชุมเสร็จก็มาทดลองเก็บ เก็บได้บ้างไม่ได้บ้าง ปรับรูปแบบใหม่ เอานักเรียนมาด้วย พอได้เสร็จจะเก็บข้อมูลก็อย่างไร ก็ลองให้อบต. มาช่วยกันและคุย ก็ได้ปัญหาทุกอย่างจนได้ขั้นต้นตอนกระบวนการการทำบัญชีครัวเรือนเป็นโมเดล รูปแบบจากทดลองนาบอน มีแกนหลักที่ทำตอนนั้นส่วนราชการพี่ นายอำเภอเลศบุตร กรองทอง ทดลองทำ พอได้รูปแบบเอามาประชุมทั้งหมดที่จังหวัด คืออบรมเรื่องการทำบัญชีครัวเรือนให้กับแกนนำตำบล พออบรมกระบวนการจัดเก็บเสร็จก็อบรมทีมบันทึกข้อมูล ตอนนั้นทีมบันทึกข้อมูลก็ใช้โปรแกรมของมหาวิทยาลัยมหิดล อบรมเสร็จก็ไปคุยด้วยกัน การคุยก็คือให้อบต. จ้างให้ตามที่เราทำ MOU เสร็จนั้นแหละ เพราะฉะนั้นเฟสที่ 2 คือเอาอบรมทั้งทีมที่บันทึกข้อมูลกับทีมที่เป็นขับเคลื่อน ก็คือใช้ 6 ทหาร เลือมาอบรม เรื่องการทำบัญชีครัวเรือนก็กระจายบันทึกไปทำ เฟส 3 ก็คือพอเอาไปทำแล้วขอย้อนเอาบันทึกกลับมาดู ก็วิเคราะห์ข้อมูลขึ้นมาดูภาพตำบล ภาพอำเภอ และภาพทั้งจังหวัดมาวิเคราะห์ ก็เห็นตัวเลขน่าตกใจหลายเรื่อง เช่นเรื่องอาหาร เรื่องต้นทุนการผลิต เริ่มเห็นตัวข้อมูลชัดขึ้นมาแล้ว ซึ่งปี 2548 ไม่เห็นข้อมูลตัวนี้ชัดเท่าไรแต่ปีนี้เริ่มเห็นชัดแล้ว และตำบลก็เห็นด้วยตัวของเขาเอง คือแต่เดิมเขาจะส่งมาที่จังหวัด แต่ปรับใหม่คือให้ตำบลเห็นข้อมูลกันก่อนแล้วค่อยส่งมาที่จังหวัดวิเคราะห์ภาพรวม

เพราะฉะนั้นแผนกระบวนการชุมชนจึงเริ่มเอาข้อมูลบัญชีครัวเรือนไปใช้ด้วย แต่ไม่ใช่ทั้งหมด เพราะบางที่ระยะการทำงานของอบต. กับข้อมูล Timing ของการทำงานแผนมันไม่สัมพันธ์กัน แต่มีหลายแห่งเริ่มปรับตัว เพราะเห็นข้อมูลเสร็จก็เริ่มปรับแผนชุมชน ปรับแผนของตำบล ปรับแผนของหมู่บ้านใหม่ โดยใช้ข้อมูลจากบัญชีครัวเรือน ทำให้ไม่มีรายจ่ายเรื่องนี้เริ่มลดรายจ่ายเรื่องอะไรบ้าง ยกตัวอย่างเช่น ข้าวต้องใช้ชีวภาพ ต้องลดการใช้สารเคมี ลดต้นทุนการผลิต เริ่มปลูกผักเพื่อลดรายจ่ายเอง หลุมพอเพียงเริ่มมีตอนนั้น เศรษฐกิจพอเพียงเริ่มชัดขึ้นตอนนั้น เริ่มปรับแผนชุมชนแผนตำบล และโยงไปถางสุดท้ายคือปรับแผนชีวิตระดับครัวเรือนของบุคคล ซึ่งตอนนั้นเราเรียกว่าหาบุคคลต้นแบบที่จะลดปลดหนี้ได้ด้วยบัญชีครัวเรือน เริ่มเอามาใช้ ก็เริ่มเห็นขยาย (ไซโมเดล) คุณฉลุย ที่เฟสนี้ ซึ่งคุณฉลุย ขยายไปบันทึกครัวเรือนและเรียนรู้กระบวนการลดรายจ่ายจากการปลูกผัก จากการเลี้ยงสัตว์ จากการลดการใช้พลังงานในครัวเรือน การใช้สมุนไพรในครัวเรือนเพื่อลดการเจ็บป่วย เริ่มเห็น เอาข้อมูลมาใช้ในระดับครัวเรือน ชัดเจนตอนนั้นก็ขยายไซโมเดลก็เกิดขึ้น

อันนี้คือกลไกของข้อมูล เริ่มเกิดปีนั้น ซึ่งเราใช้คำว่ามหัศจรรย์ของคำว่า “การระเบิดจากภายในโดยใช้ข้อมูล” เป็นเรื่องแปลก อย่างนาบอนโมเดลก็เริ่มเกิดขึ้นในตอนนั้น เพราะฉะนั้นตัวข้อมูลมาสู่กระบวนการเรียนรู้เป็นตัวที่ 3 คือกระบวนการเรียนรู้ เมื่อเห็นข้อมูลก็มาถกกันว่าแผนที่อยู่จะมีการเรียนรู้อย่างไรเพื่อเอาข้อมูลมาใช้เพื่อลดหนี้ลดสิน ลดรายจ่ายมาเพิ่มรายได้ มาแก้ปัญหาสังคม มาแก้ปัญหาเรื่องสุขภาพ เริ่มมาใช้ความรู้จากการเอาวิทยากรข้างนอก จากการไปศึกษาดูงาน จากการแลกเปลี่ยนที่ต่าง ๆ เริ่มมีเวทีเรียนรู้ร่วมกันในระดับพื้นที่ เริ่มเห็นความชัดเจนขึ้น จนนาบอนพัฒนาระดับจนใช้ข้อมูลกระบวนการเรียนรู้ ถ้ามว้ยกระดับหมู่บ้านเป็นหมู่บ้านต้นแบบได้ของจังหวัดในตอนนั้น และหมู่บ้านอื่นก็เริ่มเห็น เช่น ที่ภูผินารายณ์ หนองห้าง เป็นต้น

วสันต์ เหลืองประภัสร์: อันนี้คือช่วงปี 2550 ขยับไปอย่างไรกันต่อครับ

สม นาสอำนาจ: วกลับมาคิดหนึ่ง ตัวกระบวนการเรียนรู้เราใช้คำว่า ถ้าชุมชนใช้คำว่า “9 ขั้นตอนในการทำงาน” กระบวนการเรียนรู้ของชุมชนเราใช้เป็น 9 ขั้นตอน ก็คือตั้งแต่ให้เขาคัดเลือกแกนนำมาสืบค้นบัญชีครัวเรือน ประเมินตนเอง โดยใช้ตัวชี้วัด 19 ตัว ตัวไหนตกไม่ตกอย่างไร และใช้กระบวนการศึกษาวิเคราะห์ชุมชน และทบทวนทำแผนร่วมกัน ตัวเจรจาภาคี คำนึงเริ่มเกิดขึ้นในปีนั้นครับ วิธีการก็คือว่า ให้แต่ละชุมชนเอาตัวแทนที่ได้แผนชุมชนจากการทำกระบวนการแผนชุมชน ขั้นตอนที่ 4 มาที่ อบต. หรือเทศบาล มีนายกฯ นั่งเป็นหัวโต๊ะและให้ทีมพี่เลี้ยง 6 ทหารเสือของตำบลเป็นทีมพี่เลี้ยง และให้เชิญส่วนราชการอำเภอบ้างบางส่วน เช่น เกษตร มาช่วยวิพากษ์แผนและกำหนดให้ข้อเสนอร่วมกัน เสร็จจากภาคีให้ตกลงว่าแผนที่ชุมชนเสนอที่มี 3 ระดับ ชุมชนทำเอง ทำให้ ทำร่วม อันที่หนึ่งคือ เนื้อหาเขาดีไหม เพิ่มเติมตรงไหน อันที่สองคือให้ตกลงเจ้าภาพไปเลยว่าถ้าเรื่องนี้ให้สาธารณสุขเป็นเจ้าภาพ ถ้าเรื่องนี้ให้เกษตรเป็นเจ้าภาพ เรื่องนี้เป็นศึกษาฯ เป็นเจ้าภาพ เรื่องนี้ให้ อบต. เป็นเจ้าภาพ เรื่องนี้ให้ชุมชนเป็นเจ้าภาพเอง เป็นการตกลงร่วมกัน เพราะฉะนั้นแผนมันจึงมีเจ้าภาพเกิดขึ้นโดยใช้การเจรจาภาคี และจะใช้งบประมาณของใครก็ตอนตกลงกัน

พอทำแผนเสร็จก็เข้าสู่กระบวนการอนุมัติ ระดมทุนร่วมกันและติดตามประเมินผล และจัดการประกวดหมู่บ้านชุมชน ผลที่เกิดจากกระบวนการนี้ปรากฏว่าปีนั้นโครงการอยู่ดีมีสุขของรัฐบาลมาพอดี ให้แผนมาจากทุกชุมชน ภาพสินธุ์เป็นจังหวัดแรก ๆ ที่ส่งแผนชุมชนเสร็จก่อนเพื่อน เพราะว่ามันมีทุกชุมชนเสร็จอยู่แล้ว

นิตยา สิทธิหงส์: เพราะผู้ว่าราชการจังหวัด ทำ 100%

สม นาสอำนาจ: ท่านผู้ว่าราชการจังหวัด เองก็รับแผนชุมชนให้เข้าสู่อะไรที่เป็นยุทธศาสตร์จังหวัด เลยผลักดันที่เกิดจากแผนชุมชน จากข้อมูลก็เลยมาผลักดันเป็นปีแรกที่ปรับโครงสร้างงบประมาณยุทธศาสตร์ของจังหวัดใหม่ให้ตรงกับความต้องการของพื้นที่ โดยแผนพื้นที่ส่วนใหญ่เป็นเรื่องของเศรษฐกิจ เรื่องการเกษตรเป็นส่วนใหญ่ จังหวัดปีนั้นก็ปรับโครงสร้างงบประมาณใหม่ให้เป็นเรื่องการเกษตร 50% เดิมไม่มีนะ และทางจังหวัดได้แต่งตั้งทีมภาคประชาชนพวกเราให้เป็นคณะกรรมการ

พิจารณาแผนอยู่ดีมีสุขระดับจังหวัดด้วย จะมีนิตยา ตอนนั้นพี่มั่งกรเป็น ฐ.ก.ส. อยู่ มีพระอาจารย์มหาสุภาพ มีพีทวิ เป็น คณะกรรมการชุด ไปนั่งพิจารณาแผนยุทธศาสตร์จังหวัด พิจารณาเรื่องแผนอยู่ดีมีสุข เพราะตอนนั้นอยู่ดีมีสุขส่งไปที่ ส่วนกลางและเขาโอนเงินตรงยังพื้นที่ ก็จะมีบหนุนเสริมลงในพื้นที่ (มีแผนรองรับไว้เลยที่เราได้ทำ, นิตยากล่าวเสริม)

วสันต์ เหลืองประภัสร์: คือหมายความว่า อยู่ดีมีสุข ถ้ากาพสิทธิ์พร้อมเพราะว่ามีแผนอยู่แล้ว มีกิจกรรมอยู่แล้ว งบนี้ก็จะลงมา กระโดดมาที่ตัวหมู่บ้านเลย รันโครงการได้เลย

นิตยา สิทธิหงส์: ถ้าจังหวัดไหนมีแผนรองรับเตรียมการไว้ จะได้เร็วขึ้น

สม นาสอำนาจ: จะได้เร็วขึ้น เพราะตอนนั้นพิจารณางบประมาณ เขาให้ดูจากคุณภาพแผนของชุมชน เพราะเขาพิจารณา ผม กังว่าเขาพิจารณาได้อย่างไรเป็นรายชุมชน เก่งจังเลย

วสันต์ เหลืองประภัสร์: ตอนให้แสดงว่าเขาให้ต้องเป็นรายชุมชนใช่ไหมครับ คือคนที่เสนอขึ้นไปคือทางเรา

สม นาสอำนาจ: จากกระบวนการแผนชุมชน จากเวทีของตำบลนั้น

วสันต์ เหลืองประภัสร์: คือพอเราได้แผนมาทั้งหมด เราก็ส่งไปทั้งหมด แล้วเวลาที่เขาจัดสรรมาเขาก็เลือก

สม นาสอำนาจ: ก็มีรายตำบลของเขาอยู่

วสันต์ เหลืองประภัสร์: แต่เราไม่ได้เป็นคนเลือก ข้างบนเลือก

สม นาสอำนาจ: ไม่ครับ ข้างบนเลือกแล้วเราก็ส่งขึ้นไป ผ่านการกลั่นกรองของท้องถิ่นจังหวัด คือทีมกลั่นกรองของจังหวัด กลั่นกรองเสร็จแล้วส่งไป แล้วตอนนั้นเราเคลื่อนกระบวนการนี้เสร็จก่อน พอไดนโยบายอยู่ดีมีสุขก็มาพอดี มากี่บังเอิญสานรับ กันไปได้พอดี ที่ผมสรุปให้เห็นว่าความเชื่อมโยงของแผนชุมชนมันก็เลย หนึ่งมันตอบโจทย์ชุมชนได้ตามข้อมูล สองมัน สามารถหลักเข้าเป็นแผน 3 ปีของท้องถิ่นได้ สามคือมันตอบยุทธศาสตร์อยู่ดีมีสุข ตอนนั้นยุทธศาสตร์อยู่ดีมีสุขมี 5 ด้าน มัน ก็เลยเอาแผนชุมชนต่อไปเลย เพราะฉะนั้นชุมชนกับท้องถิ่นก็เลยเชื่อมั่นว่าใช้เครื่องมือนี้แล้วมันทำให้ตอบโจทย์ได้ทุกเรื่อง เพราะฉะนั้นความไว้วางใจของ อบต. ของเทศบาล กับทีมจังหวัดเริ่มมีความเชื่อมั่นว่าใช้เครื่องมือของ สกว. ABC มันได้ผล มันทำให้ที่โจทย์ท่านผู้ว่าราชการจังหวัดว่าต่างคนต่างไปทำงานแล้วแผนของใครของมัน แต่ทำครั้งเดียวแล้วดันขึ้นมาใครจะ รับเอาก็แล้วแต่เชิง Function ที่จะรับต่อ

นิตยา สิทธิหงส์: จะมีทีม 5 ทีม ที่เป็นคลัสเตอร์อำเภอลงไปประเมิน พิจารณาแผนกับส่วนราชการ ไปชวนเอาว่าใครจะเป็น เจ้าของโครงการ

สม นาสอำนาจ: เพราะฉะนั้นปี 2550 โดยสรุปคือว่า หนึ่งเราได้ทีมทำงานที่ขยายภาคีมากขึ้นจากเดิมทีมเล็ก ๆ เริ่มเป็นทีมที่ เกาะเกี่ยวหน่วยงานภาคราชการ และมีความไว้วางใจกับทีมตำบลมากขึ้น สัมพันธภาพของส่วนราชการกับพื้นที่มีมากขึ้น มีความไว้วางใจกันมากขึ้นจากปี 2548 ตอนนั้นยังดูทำที่ ปี 2550-2552 สัมพันธภาพดี

สองคือความเข้าใจคำว่าเครื่องมือของบัญชีครัวเรือนกับแผนชุมชนใช้พื้นที่เป็นตัวตั้ง เริ่มเห็นชัดเจนขึ้น และ นำไปสู่การขยายได้จริงในปีเฟสนี้และเห็นโมเดลที่เป็นภาพรูปธรรมในระดับตำบลจนถึงระดับครัวเรือนซึ่งตอนนั้นเราลิสต์

รายชื่อคนที่สามารถใช้ข้อมูลบัญชีครัวเรือนและข้อมูลกระบวนการพ้นจากความยากจนได้ เช่น ย้ายไปอยู่กับยายจนรวย ส่วนภาพตำบลก็เริ่มมีตำบลต้นแบบเกิดขึ้น ตำบลยอดแกง ตำบลหนองหาว ก็เริ่มเห็นภาพของการทำงานที่ชัดเจน นำไปสู่การปฏิบัติ

วสันต์ เหลืองประภัสร์: แล้วเคลื่อนงานกันอย่างไรต่อครับ

สม นาสอำนาจ: พอจากนั้นมาเป็นระยะที่ 2 น่าจะปี 2553-2554

วสันต์ เหลืองประภัสร์: ที่นี้ก็จะถึง 2553-2554 นี้ กลไกในระดับทีมที่เราสร้างไว้ยังทำงานไปเรื่อย ๆ

สม นาสอำนาจ: ยังทำงานต่อ โครงสร้างนี้ยังทำงานต่อแต่เปลี่ยนชื่อบ้าง แต่โครงสร้างกลไกนี้ยังทำงานต่อ คงมีเว้นแต่ปีเดียวคือปีที่สกว. ไม่ได้ลงมา แต่จะมีของสาธารณสุขใช้เครื่องมือนี้ทำเต็มพื้นที่ในปี 2552 กับปี 2553 จังหวัดก็ต่อยอดทำของจังหวัดเอง ก็จะเป็นเปลี่ยนชื่อใหม่ ตัวชี้วัดก็เพิ่มเป็น 21 ตัว จาก 19 เป็น 21 จังหวัดเริ่มใช้เครื่องมือนี้ทำงานโดยไม่มียบจากวิจัย แต่จะเป็นบที่จังหวัดคุยกับพื้นที่ ก็เอาเครื่องมือของ สกว. ที่มาทำปี 2550-2552 มาเคลื่อนต่อ

วสันต์ เหลืองประภัสร์: ถ้าเช่นนั้นเครื่องมือที่ถือว่าค่อนข้างอยู่ไปเรื่อย ๆ คือที่ระดับตำบล หรือระดับชุมชน หรือว่าอย่างไร

สม นาสอำนาจ: ถ้าเป็นจังหวัดก็จะเป็นการกำหนดเป้าหมายร่วมกัน มีตัวชี้วัดร่วมกัน ถ้าระดับลงไปโดยใช้เครื่องมือกระบวนการแผนชุมชน ผ่านแกนนำของตำบลเป็นหลัก

วสันต์ เหลืองประภัสร์: ก็นายกฯ ปลัดฯ

สม นาสอำนาจ: แต่กระบวนการ ทุกชุมชนใช้เครื่องมือนี้ให้เข้ามามีส่วนร่วมในการเสนอแผนความต้องการแต่ต้องเอาข้อมูลมาทบทวน ข้อมูลบัญชีครัวเรือนมาใช้ เริ่มใช้แต่ว่าไม่ค่อยเข้มข้นเท่าไร คือเริ่มเห็นทางแล้ว ก็รู้แล้วว่ารายจ่ายคือเรื่องอาหารกับเรื่องต้นทุนการผลิต

นิตยา สิทธิหงส์: (นำเสนอ PPT มาให้ดู) ตอนนั้นภาพสินธุ์ทำ 100% เป็นเวลา 12 เดือน บัญชีครัวเรือนก็เลยได้ตัวนี้มาวิเคราะห์

วสันต์ เหลืองประภัสร์: หลังจากนั้นก็คือไม่ค่อยได้เก็บแล้ว ส่วนใหญ่เวลาที่เราระดับพื้นที่ตำบลก็คือเรียกแกนเชิญมาประชุมร่วมกันใช้ไหมครับ คือการสร้างแผนร่วม

มังกร จรทะผา: แต่เขาก็เก่ง รู้โดยอัตโนมัติ

วสันต์ เหลืองประภัสร์: แต่ที่นี้ที่ดึงเอาท้องถิ่นมาทำงานตั้งแต่ต้น

สม นาสอำนาจ: ที่นี้โจทย์ที่อาจารย์ถามว่ากลไกเกิดขึ้นได้อย่างไร ถ้าผมว่ากลไกที่เกิดขึ้นนี้คือดู เขาเรียกว่าทีมผู้ประสานงานหรือทีมแกนนำอยู่เป็นคนที่ ที่เกาะงานไม่ปล่อย คือต้องเชื่อมั่นว่าเครื่องมือนี้มีผลดีทำให้เกิดการมีส่วนร่วมทำให้เกิดเรื่องธรรมาภิบาลชัดเจน เราเชื่อเราก็อำนาจ สองคือจังหวัดอาจจะไม่เหมือนจังหวัดอื่น หนึ่งคือเราทำงานที่เป็นภาค

ประชาชนที่เป็นภาควิชาการของสกว. เรียกว่าเครดิตดี สองคือทำงานราชการด้วย เพราะฉะนั้นหนึ่งคือไม่ไปไหน สองคือความไว้วางใจของราชการกับราชการแล้วเราทำหน้าที่เป็นวิชาการให้เขา มีความไว้วางใจซึ่งกันและกัน

สองคือนายแพทย์สาธารณสุขจังหวัดซึ่งเป็นผู้บังคับบัญชาผม อาจจะมีส่วนเยอะเหมือนกันอยู่ คือท่านอยู่ที่นี้ร่วมกันมา 10 กว่าปีอยู่ ท่านไม่ไปไหน เชื่อว่าเครื่องมือที่ทำแบบนี้มันส่งผลตรงกับท้องถิ่นชุมชน และก็ดึงท้องถิ่นมาทำงานได้จริง ๆ ผ่อนแรงเราเยอะ เราแค่เป็นคนสนับสนุน และสนับสนุนเรื่องงบประมาณให้มันกันไปได้ อันนี้คือความพิเศษ สองคือทีมที่เราทำงานอยู่เป็นภาคประชาสังคม กับบทบาทคือจังหวัดจัดตั้งเป็นคณะทำงานยุทธศาสตร์จังหวัดมาตั้งแต่ต้นเลย เพราะฉะนั้นทีมนี้ก็จะ input ทั้งข้อมูล เอาข้อมูลพื้นที่มาเสนอยุทธศาสตร์จังหวัดจนสามารถปรับยุทธศาสตร์จังหวัดก็เพราะทีมนี้ขึ้นมา เพราะฉะนั้นการเกาะเกี่ยวระหว่างทีมจังหวัดกับทีมทำงานของสกว. ก็เลยเป็นเรื่องเนียน โยงกันไปตลอด และเขาเองก็ใช้บริการด้วยเชื่อมั่นว่าเราช่วยทำให้ยุทธศาสตร์จังหวัดเป็นรูปธรรมได้ เพราะฉะนั้นอันนี้คือความที่เป็นพิเศษนะ

ถามว่าความเป็นสถาบันในอนาคต มันจะเกิดขึ้นได้อย่างไร ผมคิดว่า เล่าอันนี้ให้ฟังหน่อย จนมาพัฒนาเป็นโจทย์ภาพสินธุ์ Happiness ของปี 2555-2556 และเป้าหมายที่ปี 2560 อันนี้ที่เล่าให้ฟังคือมีความเป็นมาตั้งแต่ปี 2548 เชื่อมมาเรื่อย ๆ จนมาถึงปี 2550 ที่ว่าหมดแต่ปี 2552-2553 จังหวัดยังคงดำเนินการต่อแต่เป็น 22 ตัวชี้วัดจาก 6 หมวดเป็น 7 หมวด ปีนี้ สกว.ไม่มีโครงการลง ประเทศเองก็ไม่มีนโยบายอะไรที่ชัดเจน แต่เราก็เกาะกันต่อโดยใช้เครื่องมือนี้ พอมาทำภาพสินธุ์ Happiness โดยใช้เครื่องมือ ABC ของ สกว.ที่เป็นเครื่องมือเรา ก็คือกลไกความสำเร็จของระบบราชการก็คือข้อมูลต้องเป็นข้อมูลกับเป้าหมายร่วมกันจริง ๆ ในภาพของจังหวัด และแผนต้องร่วมกันลงพื้นที่ งบประมาณต้องมาแชร์กัน เรียกว่า เปิดหน้าต่างลงขันกันจริง ๆ และเรื่องการสนับสนุนวิชาการของทีม 3 ตัวซึ่งเป็นแนวทางการบูรณาการคือ ตัวข้อมูล กระบวนการเรียนรู้ และกลไก ตอนนี้อย่างไรยังใช้เครื่องมือนี้ต่อเนื่องอยู่ ตอนที่เอาข้อมูลร่วมกันก็เอาภาพรวมมาสะท้อนร่วมกัน โดยตัวการสะท้อนข้อมูลก็เป็นเรื่องสำคัญ คือสะท้อนแล้วทำให้เห็นภาพร่วมกัน เช่นเรื่องสุขภาพ เรื่องสังคม เรื่องรายรับ รายจ่ายเอาข้อมูลเดิมของเรามาทำให้เห็น จากบัญชีครัวเรือนมาสะท้อนให้จังหวัดได้เห็นว่า ถ้าทำเช่นนี้ปี 2550-2551 ที่เราได้ทำได้บัญชีครัวเรือนมา เราทำปี 2553-2554 ต่อจะเห็นว่าถ้าทำแล้วเรื่องอาหารลดลง เรื่องค่าใช้จ่าย เรื่องการประกอบอาชีพลดลง เห็นสัดส่วนที่ลดลงชัด ๆ ตัวอื่น ๆ อาจจะไม่ได้ชัดแต่ 2 ตัวนี้ก็จะชัด ก็ทำให้เห็นว่าเครื่องมือมันใช้ได้

ปี 2555 มาทำภาพสินธุ์ Happiness โดยใช้เหมือนเดิม ตัวชี้วัดก็มาตกลงร่วมกัน จากหลาย ๆ หมวดก็เริ่ม 3 หมวดคือ "คนดี สุขภาพดี รายได้ดี" โดยให้ส่วนราชการ ท้องถิ่น ประชาสังคมมาช่วยกันกำหนดตัวชี้วัด กระบวนการพัฒนาตัวชี้วัดใช้เวลาเกือบ 3 เดือน กว่าจะได้ 6 6 7 ก็ใช้เวลานานอยู่ เน้นวัดที่ชุมชนเป็นหลักแต่ก็ให้ชุมชนท้องถิ่นเอาประสบการณ์การทำงานร่วมกัน จากปัญหาจากข้อมูลมากำหนดเป็นตัวชี้วัด กลไกและขั้นตอนก็ใช้แบบเดิมกำหนดเป็น 13 ขั้นตอน จากเดิมที่เป็น 17-18 ขั้นตอน หลักการเดิมย่อให้สั้นลง หลักการคือสร้างกลไกของทีมจังหวัด อำเภอ ตำบล ชุมชน ใช้กระบวนการพัฒนาแกนนำการเรียนรู้ ใช้กระบวนการแผนชุมชน และระบบการประเมินและรางวัล (Reward) การให้รางวัลจูงใจก็เป็นเรื่องสำคัญ ถ้าอบต. เขาได้รับโล่ห์ ได้รับรางวัล เชิดชูเขา เขาก็ภาคภูมิใจ อันนี้เป็นขั้นตอน (แสดง PPT ประกอบ) อันนี้เป็นกลไก ซึ่งกลไกของจังหวัดก็พัฒนากันขึ้นมา เดิมมันไม่มีศูนย์ประสานงาน ตัวกลไกใหม่เราก็เลยเอาบทเรียนว่าต้องมีศูนย์ประสานงานเป็นโครงสร้างของศูนย์ประสานงานของจังหวัด ของอำเภอ ศูนย์ประสานงานตำบล เพราะฉะนั้นตัวนี้เป็นกลไกใหม่ที่พวกเราได้บทเรียนมา ทีมนี้ก็จะเอาข้อมูลมาสะท้อนให้กับคณะกรรมการบริหาร (Executive Board) ในทุกเดือน อันนี้ก็ไปลงนามความร่วมมือ ก็ใช้กลไกใช้วาระของจังหวัด 5 เรื่อง วาระของจังหวัดได้มาจากเอานายกฯ เอาส่วนราชการไปทำร่วมกันประมาณเกือบ 200 คนไปทำปฏิญญาร่วมกันอยู่ที่เชียงใหม่ พานายกฯ ไปก็ได้ 5 เรื่องหลัก ๆ เรื่องดเหล้า เรื่องการใช้สารเคมี เรื่องสุขภาพ คือพยายามเอาเชิงยุทธศาสตร์มาใช้ มีพระ มีอะไรมาร่วมกัน อันนี้ก็จะสะท้อนข้อมูลการทำบัญชีครัวเรือน ก็ยังใช้อยู่ ABC เขาให้ใช้แค่ 15% แต่ภาพสินธุ์ใช้ 30% ก็ได้ทำทุกตำบล อันนี้เป็น การขับเคลื่อนโดยแกนนำ หลักการคือเราเอาเครื่องมือให้พัฒนาทีม ติดตามนี้ก็คือติดตามวาระจังหวัดของที่ประชุมจังหวัด ทุกเดือน นายอำเภอตามทุกเดือน อบต. ตามกันทุกเดือน และการลงประเมินตำบลชุมชนอย่างเป็นรูปแบบ

อันนี้ก็จะสะท้อนข้อมูลดูว่าถ้าทำแล้วเกิดได้ผลเรื่องวาระจังหวัดก็คือเรื่อง ปลดเหล้า ปรากฏว่าพอทำแล้วเอาสะท้อนข้อมูลทุกตำบล ปรากฏว่าทำเรื่องดเหล้าในงานศพ เอาตัวเลขมาดูภาพสินธุ์กินเหล้า ชื้อ 3,000 ล้านบาทต่อปี ขาย

ข้าวได้ 2,500 ล้านบาทต่อปี จะลดได้อย่างไร ไปลดรายจ่าย ใช้ข้อมูลรายจ่ายดู รายจ่ายของงานหลักประมาณ 30,000 บาท ต่อครัวเรือน พอทำเรื่องนี้ได้ก็ทำให้ทั้งจังหวัดเป็นเรื่องอศรรักษ์มาก ใช้เครื่องมือประชาคมทำ ทั้งจังหวัดสมัครลดหลังงาน ศพ ลด 100% ทุกหมู่บ้านเลย เพราะฉะนั้นประหยัดไปได้เดือนละประมาณ 10 ล้านบาท ก็เอาข้อมูลสะท้อนให้นายอำเภอ หรือนายกองคการบริหารส่วนตำบล ให้กำนันผู้ใหญ่บ้านได้เห็นข้อมูลการเปลี่ยนแปลงทุกเดือน อันนี้เป็นการใช้กระบวนการ ข้อมูล อันนี้ก็เป็นเรื่องของสังคม

อันนี้ก็เป็นที่นี้เป็นรูปแบบของการใช้เครื่องมือต่อเนื่อง เป็นโมเดลของกาฬสินธุ์ Happiness เอาตัวนี้มาวิเคราะห์ ให้เห็นว่า ถ้าทำแล้วจะก่อให้เกิดประโยชน์คุ้มค่าการลงทุนไหม ลดรายจ่ายชาวบ้านได้เท่าไร ถ้าเป็นเรื่องรายจ่ายใน ครัวเรือน มันจะลดได้กี่ล้าน 40 กว่าล้านบาท แต่ทำหลุมพอเพียงได้ 60,000 กว่าหลุม ได้ประหยัดเท่านี้บาทแล้ว ถ้าวัดเหล่านี้นงานก็ลดได้เดือนละเท่านี้ ๆ อันนี้เป็นข้อมูลจริงที่เสนอทุกเดือน 65,000 หลุม ทำแปลงหลุมพอเพียงอันนี้ยังไม่เคย นำเสนอสกว. ตัวสำคัญคือตัวที่บ่งชี้ให้ไปตำบลละ 200,000 บาทคืองบพัฒนาจังหวัด แล้วให้ท้องถิ่นสมทบอีก 200,000 บาทเป็นเครื่องมือที่ทำให้ท้องถิ่นกับจังหวัดมีความไว้วางใจและเป็นเรื่องของกลไกการบริหารงบประมาณใหม่ คือ จังหวัดเองไปให้ท้องถิ่นทำงานและมีเป้าหมายร่วมกัน เดิมเคยสั่งแต่งงานไม่มีเงิน ตอนนี้สั่งทำงานและให้เงินไปด้วย กระแสเรื่องตอบรับการทำแผนมันก็เลยเกิดกระแสได้เร็วมาก อย่างเรื่องเหล่านี้ทำ 3 เดือนทำได้ทั้งจังหวัด เรื่องนี้ผมคิดว่าเป็น เครื่องมือใหม่ ถ้าวินิจฉัยถ้าทำเป็นสถาบันคือ เงิน 27 ล้านบาทถ้าเทียบกับประมาณหมู่บ้านละประมาณ 10,000 กว่าบาท ถ้าเงินทั้งประเทศใช้เงินไม่กี่พันล้านบาท ถ้าทำสถาบัน ถ้าทำให้ชัดเจนว่าให้ใช้เครื่องมือ ABC และบ่งผ่านมาที่จังหวัดและใช้ กระบวนการแผน โดยใช้ชุมชนตำบลเป็นฐาน ใช้ข้อมูลของชุมชนเป็นฐาน และจังหวัดกำหนดแค่เป้าใหญ่ ๆ กับเครื่องมือ การพัฒนาให้เขาทำอย่างต่อเนื่อง ๆ โดยเอาตำบลเป็นฐานการพัฒนา เพราะเขาเป็นทั้งทุนเป็นทั้งกำลังมีพร้อม และมันจะ เคลื่อนได้ เพราะฉะนั้นความเป็นสถาบันก็คือ กลไกงบประมาณชัด สองคือทีมภาควิชาการภาคราชการมีตัวสนับสนุน แค่นี้เรื่องเครื่องมือกับเป้าหมายในการทำงาน ส่วนงบประมาณมาให้ท้องถิ่นกับชุมชนร่วมกันทำงาน ถ้าภาคประชาสังคมที่เป็นภาพ ใหญ่ เช่น NGOs ของจังหวัดถ้าจะเล่นคือให้เขาเป็นคนประเมินผลหรือหาเครื่องมือในการพัฒนาให้กับพื้นที่ชุมชนเพื่อ Knowledge เสริมองค์ความรู้ให้กับพื้นที่อย่างต่อเนื่อง เพราะฉะนั้นความเป็นสถาบันของภาคเอกชนหรือภาค NGOs อย่าง คุณนิตยาเป็นผู้ประสานงาน ก็ต้องมีบทบาทเสริมส่งเสริมให้เขา ซึ่งอาจจะต้องทางอาจารย์อาจจะต้องเสริมเชี่ยวชาญ เล็บตรงนี้ให้ด้วย และพลวัตการพัฒนาที่จะต่อเนื่อง ความไว้วางใจระหว่างภาครัฐ ราชการกับท้องถิ่น ก็มีความไว้วางใจ ภาคชุมชนก็มีความรับรู้เรื่องงบประมาณเรื่องแผนของท้องถิ่นมากขึ้น และมีเป้าหมายการทำงานร่วมกัน เห็นตัวอย่าง โครงการ 3D แล้วผมว่านี่คือคำตอบ ในการทำงานอนาคต เพราะฉะนั้นคนที่เขาทำได้คือหนึ่ง สภาพัฒนาฯ สำนักงานประมาณ ภาควิชาการที่เป็นสกว. ที่จะเป็นคนชี้แนะทางสังคมได้ ว่าเครื่องมือนี้ใช้ได้

มังกร จรทะผา: เงินไปถึงมือชาวบ้านไม่มาก เขาก็พอใจแล้ว ขอให้ถึงมือเขา

สม นาสอำนาจ: เดิมประชาชนไม่รู้ ถามว่าที่ผ่านมามีละ 200-300 ล้านบาท ถามว่ามันเกิดอะไรขึ้น มันไม่เคยเกิดอะไร แต่ว่า 27 ล้านบาท มันเกิดอย่างอศรรักษ์ เรื่องลดเหล่านี้นเรื่องทำหลุมพอเพียง เรื่องการเป็นเจ้าของ ผมลงพื้นที่มันทำไมเกิดกระแสรับรู้ ถามชาวบ้านผู้นำชาวบ้านรู้ไหมว่าโครงการนี้คืออะไร ทุกคนตอบได้เหมือนกัน คนดี สุขภาพดี รายได้ดี ตอบได้หมด แสดงว่างบประมาณก็เป็นส่วนหนึ่งแต่ต้องมีกลไกในการจัดระบบให้ดี

วสันต์ เหลืองประภัสร์: ขอคำถามสุดท้ายครับ หากว่าแกนที่ทำกันมาวันหนึ่งย้ายไปอยู่อุดรธานี จะเกิดอะไรขึ้น กลไกที่อยู่ จะพ่วงกันอยู่ได้ไหม แกนหลัก ๆ ดร.สม คุณนิตยา คุณมังกร

สม นาสอำนาจ: ถ้าพูดเรื่องกฎอนิจจัง มันต้องเปลี่ยนแปลง แต่ถ้าวางระบบที่ผมวางไว้ ที่ผมเสนอเมื่อกี้ ระบบมันวางต่อเนื่อง สัก 3 ปี ตำบลเขาเล่นงานเองได้ ตำบลเคลื่อนงานเองได้ ถ้ากลไกระบบงบประมาณ ถ้ากลไกของเครื่องมือ ถ้ากลไกของทีม

ทีมที่ต้องวางในเชิงของความเป็นทางการต้องวางโครงเรื่องนี้ไว้ด้วย หมายถึงว่าโครงของจังหวัดที่ผมเสนอท่านผู้ว่าฯ คือขอให้ทีมเสนาราชการของจังหวัดที่เป็นศูนย์บริหารโครงการแบบนี้ มีความเป็นอิสระพอที่จะสะท้อนตัวนี้ ถ้าเป็นอย่างนี้ผมว่ามันจะดันตอถึงแกนหลักไม่อยู่ก็จะต้องมีคนหนุนต่อ

ผมเคยเสนอไว้ประมาณสัก 10% ของงบพัฒนาจังหวัด ให้ทำเป็นโปรเจกต์ร่วม คล้ายกับ 3 ดี ถ้าทางส่วนกลางทางสำนักงบประมาณระบุตัวเลขชัดเจนแล้วว่าขอให้ 1 จังหวัดมี 1 โครงการบูรณาการ เพราะไม่งั้นมันจะไปตาม Function เพราะระบบการของงบประมาณของจังหวัดมันให้ส่วนราชการเป็นคนขอ ไม่ใช่ formulate จากทีมยุทธศาสตร์จังหวัด คือตอนทำยุทธศาสตร์ตอนคิดกลยุทธ์รวมอยู่ แต่ตอนเสนอโครงการแยกขอ ซึ่งการขอแยกขอผมไม่อธิบายต่อเพราะอะไร มันก็มีกลไกมีระบบของเขายู่ เพราะฉะนั้นถ้ามันชัดเจนว่า สำนักงบประมาณให้สัก 10% เช่น มีงบประมาณจังหวัด 300 ล้านบาท มันก็ไม่ได้มากมายแต่ 30 ล้านบาท ทำได้ทั้งจังหวัด กรณีนี้ตัวอย่างคือ 27 ล้านบาทเอง แต่ทำได้ทั้งจังหวัด ทำได้ทุกอย่าง ผลออกมาทุกอย่าง ทั้งเรื่องพัฒนาสังคม เรื่องเศรษฐกิจฐานราก ทั้งธรรมาภิบาล การมีส่วนร่วม ประชาธิปไตยฐานราก อย่างอื่นมันก็เดินต่อไปได้ แต่ต้องมีตัวเลขกำกับให้ชัดเจน ถ้าไม่ชัดเจนยุทธศาสตร์จังหวัด ตอนงบประมาณตอบสนองจังหวัดมันจะถูกไปทำอย่างอื่น จะได้ปลดล็อคด้วย และนักการเมืองจะได้ไม่ต้องมาเข้ามาร่วม คือตอนนี้ความไม่เป็นอิสระก็คือนักการเมืองต้องมาขอเคັก่อนหนึ่งจากจังหวัด เป็นความอึดอัดของจังหวัด

นิตยา สิทธิหงส์: อันนี้เป็นวิธีที่เนียนมาเลยนะคะ ถ้าหากว่าตั้ง 10%

สม นาสอำนาจ: และมันจะเกิดกลไกการทำงานภาพลื่นๆ Happiness Model เล่นต่อไปได้ แต่ว่าผมเสนอเรื่องให้สภาพัฒนฯ แล้วเงินนี้จะถึงชาวบ้านตรง

ชื่อ-นามสกุล	นายสุวิทย์ สุนทรกุล
ตำแหน่ง	ผู้ว่าราชการจังหวัดกาฬสินธุ์
สถานที่สัมภาษณ์	ศาลากลางจังหวัด
วันสัมภาษณ์	10 กันยายน พ.ศ. 2556

วสันต์ เหลืองประภัสร์: ที่น่าสนใจภาพลื่นๆ คือโดยทั่วไปโครงการของสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) พยายามสร้างกลไกตั้งแต่ระดับพื้นที่ ผู้ประสานงานขึ้นมาซึ่งอาจจะไม่ใช่ข้าราชการ หรือต่อให้เป็นข้าราชการก็จะเป็นนอกส่วนที่เป็นภารกิจประจำ แต่ที่น่าสนใจของภาพลื่นๆอย่างยิ่งคือโดยเฉพาะส่วนราชการระดับจังหวัด ผู้ว่าราชการจังหวัดลงมา ดูเป็นไปด้วยดีมาโดยตลอด จึงอยากทราบว่าอะไรที่ทำให้ภาพลื่นๆทำงานร่วมกันได้

สุวิทย์ สุนทรกุล: ขอเรียนอย่างนี้ว่า จุดแข็งของภาพลื่นๆคือ ภาคประชาชน เป็นส่วนที่หนุนเสริมราชการ คือภาคประชาชนที่ลงพื้นที่ในการขับเคลื่อน ก็คือมองไปข้างหน้าว่าชาวบ้านจะได้อะไร มันก็เลยสอดคล้องกับหลักคิด คือผมเอง โครงการทั้งที่ส่งมาให้ผู้ว่าราชการจังหวัดลงนาม ในหลาย ๆ เรื่องผมให้รองผู้ว่าราชการจังหวัด แต่เรื่องหนึ่งที่ไม่มอบคือ โครงการที่ต้องอนุมัติต้องเป็นผู้ว่าราชการจังหวัดทั้งหมด เพราะว่าถ้าอย่างนั้นจะสะเปะสะปะและคุมไม่อยู่ ผมไปบรรยายที่ไหนก็จะบอกเลยว่า “ข้างบนนั้นหลายชื่อมาก แต่ข้างล่างนามสกุลเดียวกันคือ ประชาชน” ประชาชนคนเดียวกัน เพราะฉะนั้นคำว่า “บูรณาการ” เดิมมันเกิดใน Paper (กระดาษ) เท่านั้นเอง แต่ว่าบูรณาการจริงจะเกิดได้ก็ต่อเมื่อผู้ว่าราชการจังหวัดมาทำเอง

ผมเลยต้องทำให้เกิดโครงการที่ว่า “บูรณาการ” มันถึงไปที่โครงการ “คนดี รายได้ดี สุขภาพดี” (3 ดี) 3 ตัว มีตัวชี้วัดหมด ผมเลยแบ่งให้ว่าตัวนี้เป็นของภาคเอกชนทำ ส่วนราชการทำ ใครมาเสนอโครงการมันจะเข้ามาตรงนี้ทั้งหมด ถ้าไม่วางกรอบแบบนี้ ทุกคนจะสะเปะสะปะหมด แม้แต่เรื่องการอบรม แม้แต่บางหน่วยเอง ผมกำหนดมาตรฐานเลย บาง

หน่วยกำหนดค่าอาหาร 150 บาท ผมว่ามันจะพอกินอะไร กินอาหารแบบ ABf (American Breakfast – อาหารเช้าแบบคนอเมริกัน) หรืออย่างไร ซึ่งผมก็ไม่ลงนามอนุมัตินะ ผมก็ทะเลาะกับหลายหน่วยงานมาก กว่าจะปรับตรงนี้ได้ เขาก็พูดว่าสมัยเป็นรองผู้ว่าราชการจังหวัดพุดง่าย พอเป็นผู้ว่าราชการจังหวัดพุดายาก ไม่ใช่ครับ แต่พอเป็นผู้ว่าราชการจังหวัดมันต้องดูหมด ความคุ้มค่านั้นต้องได้ โครงการที่เสนอผมมาทั้งหมด ผมย้อนถามกลับว่า ประชาชนได้อะไร โครงการบางหน่วยอบรมมาก ผมก็จะแซวว่า อย่าให้เหมือนศาลาวัดที่วิ่งผ่านแล้วก็จบ คือ Outcome (ผลลัพธ์) มันต้องเกิดด้วย ตอนนั้นก็เอากลับ 3 ดี มาจับ

ในส่วนของ สกว. ที่มาทำในจังหวัด ของเราที่มันมีจุดแข็งก็คือ “แผนชุมชน” เมื่อผมเอาแผนลงไป ปีนี้โครงการ 3 ดี ไร่ใหม่ครับ ปีนี้ผมเอาลง 4 ตัวขับเคลื่อนเดือนสิงหาคม ผมมาดูตัวเลข เขาให้สาธารณสุขเอาตัวเลขมาดูหมด ปลอดภัย 100% “งานศพปลอดภัย” ตอนนีตัวเลขเริ่มดีขึ้นแล้ว ใหม่ ๆ ตัวเลขภาพรวมงานศพทั้งปีสะสมมาได้ 93.8% แต่ผมดูทุกเดือนเลย ตรงไหนมีอะไรก็จะ Comment (ให้ความเห็น) บอก แต่ตอนนี้ 100%

เรื่องของรายได้ชาวบ้าน ก็เอาแผนชุมชนมาวาง เรื่องรายได้บอกตรง ๆ ว่าผมไม่ได้อาศัยข้าราชการ ผมอาศัยภาคประชาชนในการขับเคลื่อน

วสันต์ เหลืองประภัสร์: อย่างเรา เราก็เห็นว่าไปได้ด้วยดีอยู่ ไม่ต้องใช้งบประมาณมากมาย มีโครงการมาก็รับจากทางจังหวัดได้เลยไหมครับ ที่นี้จะทำอย่างไร ถ้าจะไปให้มันยั่งยืนถาวร อย่างกระบวนการที่มีแผน คือจะทำอย่างไรให้แผนของชุมชนรับกับแผนจังหวัด แผนยุทธศาสตร์จังหวัด และแผนงบประมาณจังหวัด มีความเห็นอย่างไร

สุวิทย์ สุนงกฎ: ตอนนั้นผมให้ทำยุทธศาสตร์ของอำเภอ ปี พ.ศ. 2557 ผมจะรื้อคือ ตอนนี้อำเภอไม่มียุทธศาสตร์ มันก็เลยมีแผนชุมชน และแผนชุมชนไหนที่โดดเด่นหน่อยก็ขอเงินได้ ตอนนั้นไม่มีข้อต่อ เหมือนกับที่เราไปรื้อคือทำให้เขาเข้มแข็งในระดับชุมชนหมู่บ้านแล้ว แต่ก็ไม่ใช่ 100% คือการพัฒนาผมเอาพื้นที่มาจับ ผมไม่เป่าทั้งจังหวัด ถ้าเช่นนั้นจึงแน่นอน คือเวลาเสนอโครงการมาทั้งหมด ถ้าบอกว่าทำทั้งหมด ผมจะบอกเลยว่า แค่นี้หลักคิดก็ผิดแล้ว เพราะว่าความพร้อมของชุมชนไม่เท่ากัน

ปี พ.ศ. 2557 ทุกอำเภอจะมียุทธศาสตร์ของตัวเอง ยุทธศาสตร์มาจากไหน มาจากแผนชุมชน แล้วจังหวัดจะเอาแผนตรงนั้นมาใช้ แล้วปี พ.ศ. 2558 งบประมาณจะลงไปตามแผนชุมชนมากขึ้น ผมจะเปลี่ยนในเรื่องของการทำงานใหม่ ทุกวันนี้เราถูกบังคับให้ทำเรื่องการลงทุนเสียเยอะ ซึ่งผมไม่ชอบนะ ผมเป็นผู้ว่าราชการจังหวัดที่ไม่ชอบงานรับเหมา ผมทะเลาะกับเขามาตลอด มันมีหลาย ๆ มิติที่บางที่เราต้องถอดใจ อย่างเมื่อที่ที่มาพบผมก็เรื่องรับเหมา แล้วเดือนตุลาคมผมจะใช้อำนาจผู้ว่าราชการจังหวัดแปลงงบประมาณที่ลงงานรับเหมาเป็นงบประมาณสังคม คือสุดท้ายเลยผมไปชี้แจงสภาผู้แทนราษฎร (สภาฯ) ไม่ให้เราทำอะไรเลย ตัดผมไป 7 โครงการ เป็นโครงการที่ลงชุมชนหมด ที่เราปัญญาของเราอยู่ ใครจะรู้ดีเท่ากับผู้ว่าราชการจังหวัดที่รู้ภาพรวม ตอนนั้นภาพลัทธิมีปัญหาเรื่อง “การศึกษา” IQ เราอยู่ที่อันดับ 71 ของประเทศ ผลสอบ O-NET เราห่วยสุด มันไปไม่ไหวใจ ผมก็ต้องมาอุดช่องโหว่ เด็กทำอย่างไรถึงจะให้แข่งขันกันได้ เด็กบ้านนอก ๆ ผมมาตั้งงบประมาณได้มารู้จักการตีวง รู้จักการเติม เริ่มจากครูภาษาอังกฤษ ในหมวดวิทยาศาสตร์ หลักเราขาดหมดที่จะสอนเด็ก มันไปไม่ได้ ผมว่าต้องมาเติม มีที่ไหนผู้ว่าราชการจังหวัดมาตั้งให้ ผมก็ตั้งให้ไปตีวง เด็กสนใจมาก ผู้ปกครองชอบมาก คือจะเป็นการเติมให้เขา ผมว่าให้เราเริ่มเติม มาช่วยโรงเรียน ตรงนี้งบประมาณถูกตัดหมด มันไม่เข้าใจเรา

งบประมาณที่เอามาทำโครงการ 3 ดี 27 ล้านบาท ถูกตัดออกไปหมด เอาไปทำถนน ผมก็ต้องแปลงงบประมาณถนนกลับมา คืองบประมาณถนนมันควรจะอยู่ใน Function (หน้าที่) งบประมาณจังหวัด/งบยุทธศาสตร์จังหวัดมันควรจะเป็นงบประมาณที่เติมเต็มในจุดบกพร่องของจังหวัดเรา ไร่ใหม่หลักคิด ไม่ใช่ว่าเมนูหลักทั้งหมด แบบนี้ผมไม่ต้องทำอะไรแล้ว คุณก็คิดมาอะไรแบบนี้ อันที่จริงตอนแรกผมว่าจะเข้าไปชี้แจง เขาก็ขอมาวาโอเคแค่นั้นนะ แล้วสำนักคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (สภาพัฒนฯ) ขึ้นชมเรามากแต่ระดับกลางลงมา ตัวหัวไม่ได้มา เวลางบประมาณผมไปก็ตัดของเราหมด ผมไม่เข้าใจ Concept (หลักการ) ของการทำงานว่าเราทำ เราไม่ได้ทำลอย ๆ เรามีตัวชี้วัด เรามีการ

ขับเคลื่อน มีหน่วยงานรับผิดชอบ และทุก ๆ เดือนมีการประมวล และคุณจะต้องมานำเสนอในที่ประชุม และผมก็จะใส่ว่า หน่วยงานไหนเต็มอะไร ใครไม่ทำ

ปีนี้ผมทำเรื่อง 3 ดี ใช้ไหมครับ ปีหน้าผมจะเพิ่มเรื่องการศึกษา แต่ว่าตุลาคมนี้ผมจะจัดระเบียบผู้บริหารการศึกษา คนที่ไม่เอาไหนผมจะเอาออก ผู้บริหารการศึกษาคือพวกผู้อำนวยการ (ผอ.) เขตทั้งหลาย บางคนไม่เอาไหนเลย ผมก็ต้องจัดระเบียบใหม่หมด ผู้บริหารการศึกษาเราย้ายเขาไม่ได้ แต่ว่าก็พูดไม่ได้ ผมก็เป็นคนทำงานไม่เหมือนใคร ในเขตการศึกษาผมเอาคนของผมไปวางไว้เกือบหมด เพื่อที่จะคุมครุให้ได้ ผู้บริหารการศึกษา กับสถานการศึกษาคือโรงเรียน ต้องแยกกัน เพราะว่าถ้าผมเต็มตรงนี้ได้ จะช่วยคุณภาพของเด็กมาก เพราะตอนนี้เหมือนกับไม่มีคนดู เด็กกาฬสินธุ์ที่บอกว่า ช่วงหนึ่งถูกจับจบ ม.6 มาเซ็นชื่อรับข้อหาไม่ได้ อ่านก็อ่านไม่ได้ อายุเขาแปดเลย เซ็นชื่อตัวเองไม่ได้ เด็กจบ ม.6 ให้เขียนชื่อตัวเองเขียนอย่างไรก็เขียนไม่ได้ คุณภาพไม่ได้ผมก็มาทำเมื่อปี พ.ศ. 2552 เพราะเซ็นชื่อไม่ได้ ผมก็มาทำใหม่หมดเลย เอาผู้ช่วย ซึ่งผู้ช่วยเยอะมากเลยนะ รู้ใช้ไหม ผู้ช่วยมีเป็น 10 ทำไม่ไม่ใช่ เรียบอกว่าใช้ศึกษานิเทศน์ เอาไปทำก็เริ่มดีขึ้น ตอนนั้นเริ่มแผ่วอีกแล้ว ผมก็ต้องไปกระตุ้น และปัญหาสาเหตุติดของกาฬสินธุ์ค่อนข้างจะแรงมาก

ผมเป็นคนที่ไม่ชอบปิดบัง ต้องยอมรับความเป็นจริง โรงเรียนปัจจุบันนี้เด็กติดยาจำนวนมาก แต่ผมให้เงินลงไป ไปอบรมอะไรรู้ไหม เปลี่ยนจากนักเรียนมาเป็นลูกเสือ ผมไม่โหมมากเลย ตอนหลังผมว่าเงินจะอยู่ที่จังหวัด คนที่จะมาของบประมาณตรงนี้ได้ต้องมาพร้อมโครงการ เพราะเดิมผมให้เงินไปก่อนไง เท่ากับว่าผมไปแล้ว เขาไปอบรมแล้ว แต่ผมเปลี่ยน ผมเอาเงินมากองไว้คุณต้องเอาโครงการมาแลกกับผมก่อน กลุ่มเป้าหมายคือใคร เสร็จแล้วก็ต้องให้นายอำเภอลงไป ตรวจกลุ่มเด็กทั้งหมด ไล่คัดกรองมา ดูว่าเด็กคนไหนที่ติด ร. แล้วมาคัด ๆ 40 คน พบ 10 คน ที่ยอมรับว่าติดยาเสพติด พอตรวจไป 100 คน เจอไป 38 คน ทำไปทำมาพบร้อยละคน ไม่มีห้อง ไม่มีที่นอน เด็กผู้หญิงเด็กอะไรก็ยอมรับหมดเลยว่า ติดยา แล้วไปดูผลการเรียนติด ร. คู่กัน ผู้ปกครองตอนแรกโวยวายว่าลูกติด ร. ได้อย่างไร ไปโรงเรียนทุกวันแต่พอมาดูผลการเรียนยอมรับสภาพเลย

นี่สังคมเริ่มไม่ไหว ผมเลยต้องไปดูเรื่องการศึกษาไป ซึ่งปีหน้าจะเป็นเรื่องที่ยากและท้าทายมาก เหนื่อยมาก อาจารย์ และ ผอ. กลัว ถ้าเปิดมากแล้วเสียชื่อโรงเรียน ปีหน้านั้นผมบอกตรง ๆ เลยว่าผมได้เปลี่ยนวิธี ที่ประชุมข้างล่างนี้ไม่เคยมีมาก่อนที่ผู้ว่าราชการจังหวัดเรียกหัวหน้าศาลมาหมด อัยการมา ตำรวจมาหมด เพราะศาลทนไม่ไหว ผมได้คุยนอกกรอบ เพราะศาลพิจารณาคดี 90% คือยาเสพติด แล้วตำรวจจับที่กาฬสินธุ์หนึ่ง แต่ผู้เสพ เป็นผู้เสพ ชีรธมาก็ตรวจพบ เป็นคดีแล้ว รกศาล ผมเป็นคนสังสามนวน เวลาศาลตัดสินทั้งหมดผู้ว่าราชการจังหวัดต้องลงนามเซ็น เห็นชอบ ไม่ฎีกาไม่อะไร ศาลที่เกิดขึ้น อัยการอยู่ที่ผู้ว่าราชการจังหวัดหมด พอมาดูแล้วศาลสั่งปรับ 4,500 บาท 4,800 บาท คดีพวกนี้ศาลก็ปวดหัว รกมากเลย คดีตามมาอันดับสอง สอดคล้องกับประเด็นทางเศรษฐกิจ เรื่องชิงทรัพย์ ดิชิงวิ่งราว เรื่องของทรัพย์เยอะมาก มันก็พอรู้แล้วสังคมเป็นอย่างไร

ผมเลยทำโครงการร่วมกับศาล ศาลไปบรรยายเรื่องของแก้กฎหมายร่วมกับอัยการให้นักเรียนฟัง รุ่นเยาวชน แต่ผมก็มีทีมตรวจปัสสาวะยาเสพติดเข้าไปด้วย เพราะอยู่ ๆ ไป ผอ. โรงเรียนจะอาย ผมก็ต้องอาศัยแบบนี้เข้าไป และงบประมาณเรามีและเราก็ทำโครงการไม่ให้น่าเกลียดเลยนะ ผมคิดโครงการมานะ “คนดีศรีตำบล” ที่จริงอบรมยาเสพติด เพราะว่าเป็นการให้เป็นการพูดที่ไม่กระเทือน คือเราจะต้องรู้เด็กคนไหนติดยาเสพติด แต่ทำเป็นว่าเด็กคนนี้เป็นแกนนำ ค้อมมอง มุมกลับ ผมมองภาพบวกว่าเราให้โอกาส ประมาณนั้น เราเอาภาพบวกเราไม่เอาภาพลบ ก็ทำไปเริ่มดีขึ้น แต่ว่าลูกคำไม่มี ถ้าผมไม่รวมแบบนี้เพราะว่าโรงเรียนปิดประตูหมด รื้อขาวหมด เพราะเสร็จหลักสูตรนี้ กติกาผมจะต้องเอาผู้ปกครองมา ผู้ปกครองอย่างเดียวไม่พอต้องเอาแกนนำหมู่บ้านชุมชนมา เพราะผมต้องการเอาเป็นรั้ว พอเด็กออกไปเสร็จ พ่อแม่ ผู้ปกครองดูไม่ไหว แต่รู้ว่าชุมชนจะดูให้ผม มันถึงจะไปกันได้ บางที่ทำงานมันทำตรง ๆ กันไม่ได้ เราจะต้องทำทางอ้อม

นิดเดียวเองที่ทำมาทั้งหมดของ สกว. เรื่องแผนชุมชน เรื่องปัญหาชาวบ้าน มันมีบัญชีครัวเรือน ของ สกว. เท่านั้น ที่ประสบปัญหาของ สกว. ละเอียดเกินไป ชาวบ้านทำไม่ได้ ตอนนี้ผมให้คณะทำงานยุทธศาสตร์ทำใหม่หมด เพราะว่าเราทำในเชิงวิชาการไป เนื่องจากเรานำร่อง สกว. ก็ประกาศว่า กาฬสินธุ์ต้อง 30% ของคนอื่นเขา 15% พอไปถึงแล้วรู้สึกว่าเป็นไปไม่

รอด ตอนนั้นก็ถามว่าชาวบ้านสนใจไหม มันอยู่เมนูหนึ่งเรียกว่า บัญชีครัวเรือนเรื่องราวได้ดี ตอนนี้นำปรับเปลี่ยนใหม่หมดครับ เรื่องของ สกว. มีเรื่องเดียวคือเรื่องบัญชีครัวเรือนที่มีความละเอียดและลึกเกินไป

ผมก็ไม่แน่ใจว่า ตอนเราลงไปทำกลุ่มประชาชนเราได้ Sampling (สุ่มตัวอย่าง) หรือเปล่า หรือเราเลือกที่หลังอะไร อย่างไร เพราะมันเหมือนกับว่าทำ ๆ แล้ว เขาเบื่อ ไม่อยากกรอกแล้ว มันเยอะเกินไป บัญชีครัวเรือนต้องรู้ว่า Main idea (ใจความสำคัญ) หลักเลยที่เราต้องยื่นคืออะไร ตอนนี้นำก็ปรับแล้วนะ ตอนนี้นำตัวเลขเพิ่มขึ้นเริ่มดีขึ้น ดูชีวิตการเงินรุ่งเรือง มีเรื่องเดียวที่ทำมาทั้งหมด และก็ต้องยอมรับว่าเราพิมพ์แบบพิมพ์ไปก่อนแล้วจะต้องใช้สตางค์เพื่อทำแบบพิมพ์ใหม่ มีจุดบอกเรื่องเดียวที่เราทำมาทั้งหมด

เรื่องการมีส่วนร่วมของภาคประชาชน ราชการผมบูรณาการอย่างนี้เสร็จแล้ว ที่จริงเราเอาโครงนี้มาเป็น Main idea (ใจความสำคัญ) เพื่อจะบูรณาการส่วนราชการ ภาคประชาชนที่จะเข้ามา อย่างเราทำโครงการเรื่องของ “1 ไร่ 1 แสน ไม่อยากจน” ทางหอการค้าก็มาทำต่อ เดิมเราทำดูต้นทุนของเรา เนื่องจากพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ เสด็จครั้งสุดท้ายที่มาต่างจังหวัด หัวเมืองภาคอีสานคือกาฬสินธุ์ เมื่อ 25 พฤศจิกายน 2525 และเกิดโครงการทฤษฎีใหม่ที่เขาวงกต ซึ่งเสร็จแล้วมันไม่ไป เนื่องจากสมัยนั้นพอพระองค์ท่านมีดำริขึ้นมา ทหารก็เอาใจลงไปเอาธนาไถเลย ขุดบ่อทำอะไร ๆ ลืมไปว่าติดความคิดชาวบ้าน ชาวบ้านไม่เข้าใจ ใหม่ ๆ รวมกว่า 660 ครัวเรือน ทำไปทำมาเหลือ 100 กว่าครัวเรือน ที่พึ่งตัวเองไปได้เสร็จแล้วประมาณเดือนมีนาคม - เมษายน ก็ให้สมุหราชองครักษ์มาตามงาน ตามเสร็จก็พบว่างานไม่ไป จึงมาเชื่อมโยงกับโครงการ 1 ไร่ ไม่ยาก ไม่จน อันนี้คือที่มาที่ไป พอเชื่อมโยงเสร็จผมเป็นคนรับรองให้หัวหน้าไปนอนในพื้นที่ เอาหัวหน้าส่วนลงไปเพื่อสร้างให้ศรัทธาของชาวบ้านกลับมา ชาวบ้านเขาก็เบื่อเขาไม่เอาแล้ว เขาล้มเหลว เขาไม่เข้าใจ แต่ตอนนี้ชาวบ้านกลับมา พอกลับมาเราก็เอางานโครงการนี้ไป

ที่จริงโครงการนี้เราตั้งเป้าไว้จะเป็น 25% ของครัวเรือนทั้งหมด กาฬสินธุ์มี 200,000 กว่าครัวเรือน เราประมาณว่า 50,000 ให้เดินไปได้ ทำไประดับหนึ่งปรากฏว่าประสบความสำเร็จความสำเร็จพอสมควรจนไปสู่โรงเรียน มียุทธศาสตร์ทำเรื่องพวกนี้ แล้วเด็กที่ทำงานอยู่ที่กรุงเทพฯ ที่เคยทำงานอยู่ในช่วงที่มีปัญหากลับมาทำพวกนี้หมด ในพื้นที่ของตัวเอง 4 - 5 ไร่ก็พบว่าอยู่ได้ ในหลุมพอเพียงปลูกทุกอย่าง แต่ในนั้นต้องมีกล้วย เพราะกล้วย 90% น้ำมันหล่อเลี้ยงอย่างอื่นด้วย แล้วที่บังคับอย่างหนึ่งคือต้องปลูกไม้ยืนต้น เพื่อที่จะบังคับปลูกป่าทางอ้อมว่ากันง่าย ๆ นี่เป็นกลยุทธ์ที่ทำกันแล้วทางหอการค้าก็มาต่อยอด ยกกระตือรือร้นไปสู่ห้าง มีการทำ Organic (การปลูกพืชโดยไม่ใช้ดิน) อะไรต่าง ๆ นี่คือการเปิดช่องให้ภาคประชาชนมาร่วมด้วย ไม่เช่นนั้นเขาก็จะไม่มีทางมาร่วมกับเรา

ในเรื่องรายได้ ผมใช้ภาคประชาชนในการขับเคลื่อนทั้งหมด เพราะภาคราชการไม่มีความทุ่มเท เวลาไปก็ไปแบบราชการ ไม่มีการลงลึกเหมือนพี่สอนน้อง แต่ภาคประชาชนเราให้แค่ให้สตางค์เพื่อเป็นค่าใช้จ่ายในการเดินทางและอาหารเท่านั้นเอง ไม่มาก เป็นหมาจ่า เช่นโครงการนี้ให้งบประมาณไป 20,000 ใช้ทั้งหมด เป็นแบบจิตอาสา เขาก็อยากมี “เครือข่ายอีกแพง - แบ่งปัน” ทำการขับเคลื่อนไประดับหนึ่งด้านนี้ไป

ในส่วนของการมีส่วนร่วมที่ผมทำ Main idea (ใจความสำคัญ) ปีนี้ 4 ตัว เรื่องของ “งานศพปลอดเหล้า” คือเมื่อมีคนเสียชีวิตที่บ้านต้องรู้เพราะต้องมาแจ้ง อันดับแรกก็นำต้องไปบอกผู้ใหญ่บ้านต้องบอกว่า งานศพนี้ขอให้ปลอดเหล้า ท้องถิ่นจะเอาป้ายไปติดงานศพปลอดเหล้า โต๊ะเก้าอี้ไม่มีสิทธิได้ถ้าไม่ได้ขอใคร เพราะเก้าอี้อยู่ที่ท้องถิ่น บิ๊บบนบังคับ และผมเอาตำรวจมาฝึกอบรมโรงพักละ 10 คน ให้เป็นพิธีกรงานศพ ไปคนเดียวก็ไม่ได้ต้องไป 2 คน เพราะไม่มีงานไหนที่ตำรวจอยากอบรมเท่างานนี้ เพราะผมบอกเลยว่าสารตั้งต้นที่ทำให้ตำรวจมีงานทำมากที่สุดคือเหล้า เกิดอาชญากรรมก็มาจากเมาเหล้า ปัญหาสังคม การข่มขืน การทำประทุษร้ายอะไร ก็มาจากเหล้า ตำรวจจึงมาอบรมมาก

อันที่จริงแล้ว การใช้ตำรวจก็เป็นกลยุทธ์หนึ่งว่า ให้คุมการพนันแต่ผมพูดไม่ได้เพราะเป็นเรื่องผลประโยชน์ แต่ถ้าตำรวจอยู่เล่นการพนันกันโดยไม่อายก็ดูกันไป ผมก็ไม่หยุดแค่นี้ ผมเอาพระทั้ง 2 นิกายมาอบรมทั้งจังหวัด ผมว่าทั้งเห็นคนดื่มเหล้า ท่านต้องกลับวัด สวดไม่ได้ พระเอาด้วย ถ้าพระไม่เอาด้วยผมยอมพระเลยว่า ศีลข้อ 5 พระสวดทำไม ไซ้หรือไม่ เพราะฉะนั้นมันถึงไปตามเป็นผล 100% ปลอดเหล้า ที่จริงผมพยายามดูเรื่องระบบ ให้ระบบมันเดิน และประเมินมา เราก็ค่อย ๆ ไล่ไป

เมื่อเสร็จงานศพ ผมก็มาทำเรื่อง “สุขศาลา” เราตั้งไว้ครบ 1,584 หมู่บ้าน และชุมชนครบหมด แต่ปีนี้ผมจะยกระดับ สุขศาลา อันที่จริงการตั้งสุขศาลาไม่ได้ใช้เงินอะไร เป็นเงินสำนักงานหลักประกันสุขภาพแห่งชาติ (สปสช.) เขาถ่ายโอนมาให้ท้องถิ่น เดิมท้องถิ่นก็รู้อยู่แล้วจะทำอะไร เงินค้างท่ออยู่เยอะ แล้วมีอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) เกิดขึ้นมา ทำอย่างไรให้อสม. มีงานทำคือหลักคิด เลยนึกถึงสุขศาลา เวลานั้นถึงสุขศาลาหมายถึง ศาลาที่มีความสุข และเป็นชื่อที่สมเด็จพระเทพฯ ท่านชอบมาก เราไปตั้งให้ครบหมด เวลาที่เราไปทำงาน ยามาจากไหน ยามาจากสาธารณสุข เดียวนี้มีความก้าวหน้า มีการยกระดับสุขศาลามีเครื่องเจาะ เนื่องจากบ้านเรามี 2 โรคคือความดัน และเบาหวาน จะมีเครื่องวัดและเจาะเลือด เพื่อที่จะยึดตรึงไม่ให้คนมาอยู่โรงพยาบาล คำนวณได้ง่ายเอาแค่ 5 คนสุขศาลาทั้งหมด วันหนึ่งแค่ 5 คนเท่านั้นไปใช้บริการสุขศาลา ปีหนึ่งประหยัดงบประมาณไป 30 ล้านบาท

นิตยา สิทธิหงส์: บางครั้งครูที่โรงเรียนจะนำเอาเด็กนักเรียนมาที่สุขศาลาเพื่อจะได้เห็นว่าวิธีทำแผล วิธีตรวจเลือด เด็กจะเกิดความรู้อยู่

สุวิทย์ สุปงกฏ: คือผมยึดตรึงพื้นที่หมด ชุมชนมีส่วนร่วมหลักคิดหมด ถ้าอย่างนั้นต่างคนต่างอยู่ อสม. 10 โมงเช้าถึงจะมาเบียดเบียนกันอยู่ ช่วงเช้าคุณไปทำงาน 10 โมงก็จะมีเวที และมันไปดูถึงเด็ก มีหมอน้อย และทำไมผมต้องมาทำสารไอโอดีน ทำไมต้องทำสารฟอเลต เพราะเด็กพิการพิการผมไม่อยากให้มาผ่าตัด เด็กวัยเจริญพันธุ์เราต้องเอาฟอเลตไปให้เขาทาน ปีหนึ่ง 2 เม็ด อยู่ได้ 1 ปี เพราะฉะนั้นตั้งครรภ์ช่วงนั้นจบ ลดเรื่องความพิการพิการ

เรื่องที่ 3 ที่ผมปวดหัวมากที่สุด เรื่องของการใช้สารเคมี ประเทศไทยอยู่อันดับที่ 27 ของโลก สารเคมีที่ผมขอคือยาฆ่าหญ้า เหตุที่ขอคือมันง่าย สองคือสารตัวนี้ทั่วโลกเขาไม่ใช้กันแล้ว เมืองไทยก็ไปรับมาอีก ประเภทที่ฉีดวันนี้ พรุ่งนี้เหี่ยว อันตราย แล้วเมื่อฝนตกมันชะล้างลงไปคลอง ปลาหอยก็ได้รับทานสารเหล่านี้ไป ผมมาดูสถิติคนกาฬสินธุ์ตายปีละ 1,300 คน ตายเพราะโรคมะเร็ง ซึ่งมะเร็งเกิดได้ 2 อย่างคือ หนึ่งกรรมพันธุ์ มันก็ไม่มีมา สองมาจากการกิน สัมผัสสารเคมี ศูนย์วิจัยพืชไร่อยู่อำเภอยางตลาด มีคนงาน 12 คนมีหน้าที่ฉีดพ่นสารเคมี พวกนี้จะได้สิทธิทำงานครึ่งวันแล้วก็กลับไปต้องมารายหญ้า กลับไปดูลูกหลาน 10 ปีตายหมดแล้ว เป็นมะเร็ง สัมผัสกับสารเคมี ผมดูสถิติอยู่ ผมไปชี้แจงสภาผู้แทนราษฎร (สภาฯ) ปรากฏว่าเราทำไปก่อนเขา สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร (ส.ส.) ในสภาฯ กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ เรื่องนี้ผมพูดกับรัฐมนตรีกระทรวงเกษตรและสหกรณ์เลย วันที่ไปประชุมร่วม ผู้ว่าราชการจังหวัดไปประชุมเรื่องเรื่องการจัด Zoning (การแบ่งพื้นที่ใช้ประโยชน์) ผมบอกว่ารัฐมนตรีต้องมีการวางมาตรการ ถ้าไม่วางมาตรการคนไทยต่อไปจะตายด้วยโรคมะเร็งทางอ้อมแบบไม่รู้ตัว เพราะมันกินปลาน้ำจืด กินพวกผัก พวกอะไรที่มันสะสมไปพวกนี้ อันตรายมาก ชุมชนเขาเริ่มรู้แล้วและปัจจุบันมีตัวหนึ่งที่กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ส่งเสริมมาทำ เรื่องไตรโคเดอร์มา (แก้ปัญหาเรื่องรากเน่าจากเชื้อรา) ผมงบประมาณหลายแสนไปทำ ปรากฏว่าเกษตรกรยอมรับ แต่กรมวิชาการเกษตรไม่ส่งเสริม ไม่รู้ว่าเกิดบ้าอะไร

เรื่องสารเคมีเสร็จแล้วก็มาโครงการที่ 4 เรื่อง “ชุมชนสีเขียว” ใช้ภาคประชาชนอีก ขอดันละ 5 บาท ปลุกป่า ให้ 3 บาท ค่าเพาะ 2 บาท ค่าดูแล อาจารย์ว่ามันถูกมากไหม เราก็กินเข้าไปอีกว่าขอดันไม้ต้นที่เป็นประตูนะ ต้นยางนาเพราะมันเป็นต้นที่อยู่ในพื้นที่เขา เขาก็ไปเก็บลูกมาเพาะ พอโตหน่อยก็มาปลูก มันเป็นการสร้างจิตสำนึกให้คน ผมไปบรรยายที่ไหนก็จะบอกว่า ผมต้องการปลูกป่าในใจคน สอนให้คนได้มีสำนึกอยู่ร่วมกับป่าไม้ ซึ่งให้เงินน้อยมาก ตั้งจังหวัดให้หน่อยมาก แต่ที่ปลูกของปลอดสารพิษแพง เราก็กินอยู่อยู่กับของมัน ถ้าให้ผมทำเราก็กินชุมชนไป ให้ภาคประชาชนไป อย่าไปยุ่งกับเขา ให้เขาบริหารและเขาจะดูแลเอง รับผิดชอบแบ่งปันกันและมันจะตามมา

พอมาถึงตรงนี้เสร็จผมก็คิดถึงคนยากคนจน บางคนมาจากเด็กที่ไม่มี เมื่อเข้าห้อง TNNs มาสัมภาษณ์ผม เด็กที่มีความกตัญญูเด็กอายุ 11 ขวบอยู่กับพ่อที่พิการ ตอนนี้ได้เงินมาล้านสอง ผมก็คิดขึ้นมาทำอย่างไรถึงจะสร้างอัตลักษณ์ของคนกาฬสินธุ์ให้ได้ ที่จริงในใจผมคิดไว้แล้วแต่ผมพูดไม่ได้ เดี่ยวจะหาว่าผู้ว่าราชการจังหวัดขึ้นนำ ก็โยนไปให้พวกเขาคิดกันมาเป็นบทกลอนเลย มันยาวมาก มันไม่ใช่ มนุษย์ที่ไหนจะมาทำบทกลอน อัตลักษณ์ของคนกาฬสินธุ์ พัฒนาสังคมไม่ค่อยพอใจผม พูดยาวมาก ผมว่าอัตลักษณ์มันควรจะสองคำ ผมก็คิดเขาก็คิด อย่างไรก็ตามก็ไม่ถูกใจผม พอมาถึงเลยโกธโลนไปว่า

ควรจะมีคำว่าไม่ทิ้งกัน ผลสุดท้ายได้ว่า “คนกาฬสินธุ์ มีน้ำใจ ไม่ทิ้งกัน” ทำอย่างนี้เฉย ๆ ไม่ได้ ต้องมีการ Action (ปฏิบัติจริง) เลยนำไปสู่โครงการ “ถนนสายบุญ” ทุกวันพุทธรักและพุทธีสามของเดือน มีการตักบาตรข้าวสารแห้งอัฐมชุมชน อาหารแห้งนั้นจะต้องแบ่งเป็น 4 ส่วน โดย 1 ส่วนให้พระ อีก 3 ส่วนลงชุมชน คนที่ยากจนจะได้รับอานิสงฆ์ตรงนี้เดือนละ 2 ครั้ง โครงการนี้ผู้นำท้องถิ่นชอบมากเพราะเอาไว้อาศัยหาเสียง

ตอนนี้ทำทั้งจังหวัดเลย เป็นอะไรที่เหมือนกับว่าเราฝึกให้เขาถอดแบบคนที่มีกำลังกว่าไปดูแล้วผู้ด้อยโอกาส มีความปรองดอง ความเอื้ออาทรมันจะเกิด ไม่ต้องมาอยากให้ปรองดองแล้วมานั่งอบรม แบบนี้ไม่เอา มันเป็นการจับชน มันต้องคิดเรื่องอัตลักษณ์ แล้วผมก็พยายามสร้างไปไหนก็สร้างเอาคนกาฬสินธุ์ มีน้ำใจ ไม่ทิ้งกัน สร้างให้มันเกิดต่อไปมันก็จะรู้สึก ว่า ต้องมีน้ำใจ ทำอย่างไรไม่ทิ้งกัน วิธีการคืออย่างไรไม่ทิ้งกัน ก็ต้องดูแล สร้างให้มันเกิด แต่ปีหน้าจะเหนื่อยเรื่องของยุทธศาสตร์ เรื่องของแผนชุมชน ยุทธศาสตร์อำเภอจะส่งขึ้นมา เพราะฉะนั้นประเด็นยุทธศาสตร์จังหวัดจะกระจาย ผมทำนายไว้เลยต้องกระจาย เพราะว่าแผนชุมชนแต่ละอำเภอจะไม่เหมือนกัน ซึ่งงบประมาณจะกระจายพอสมควร ก็ต้องยอมซึ่งเป็นความต้องการของผมด้วย ยิ่งถ้าหลายโครงการมันหมายถึงทั่วถึงมาก

นิตยา สิทธิหงส์: อยากให้ท่านผู้ว่าราชการจังหวัด กล่าวเพิ่มเติมเรื่องโครงการ “ปิดทองหลังพระ”

สุวิทย์ สุนงกฏ: โครงการ “ปิดทองหลังพระ” เป็นโครงการประเภทแก้มลิง โครงการนี้เป็นโครงการที่ใช้การมีส่วนร่วมค่อนข้างมาก

นิตยา สิทธิหงส์: เพราะว่าเกิดในสมัยผู้ว่าราชการจังหวัด นายเดชา ตันติยวงศ์ พวกนี้ได้ลงไป

สุวิทย์ สุนงกฏ: อันนี้เขาให้ชาวบ้านเริ่มคิดก่อนว่าจะแก้อย่างไร ตัวคุณมีต้นทุนอย่างไร ก็เหมือนแผนชุมชนว่าคุณมีต้นทุนอย่างไร วิเคราะห์เหมือนกัน หลักการเดียวกัน เพียงแต่ว่าเปลี่ยนชื่อ แต่ว่าหลักการโครงการปิดทองหลังพระเหมือนกัน ใช้ทหารทำในการปฏิบัติ เหมือนกัน แต่ถามว่า ผมมีเป้าหมายไม่เหมือนคนอื่น คือผมเอาที่เข้มแข็งก่อน ผมจะไม่เอาสะเปะสะปะ เอาพื้นที่มา เราจะเห็นและผมเลือกให้รางวัล ถ้าทำแล้วขาดอะไร ผมเติมให้

ตอนนี้ในปี พ.ศ. 2557 ผมได้เริ่มตั้งแต่ปีงบประมาณนี้ ผมเรียกกระทรวงวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี (กระทรวงวิทย์ฯ) มา ลากมา กระทรวงวิทย์ฯ ก็ดันทะเล้ง ผู้ว่าราชการจังหวัดทั่วประเทศ 76 ไม่เอา เอาผมไปบรรยาย ผมก็ไปบรรยายบรรยายเสร็จกระทรวงวิทย์ฯ ก็บอกว่ามีเงินเหลืออยู่ก่อนหนึ่งให้จังหวัดกาฬสินธุ์นำไปใช้ ซึ่งผมได้เรียกประชุมไปแล้ว ต่อ ยอด เขาก็มีมติเปิดด้านเลย ให้หัวข้อผมมา “จะใช้วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีลงสู่ชุมชนได้อย่างไร” มันกว้างไปเลย ผมเลยมีหลักคิดว่า เทคโนโลยีของกระทรวงวิทย์ฯ มันก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลง เขียนเป็น 4 เรื่อง ปรากฏว่าตรงกับของเขามาก เพราะว่าอย่างพุทธาที่กาฬสินธุ์ปลูกเป็นอันดับ 2 ของประเทศ แต่ขายที่ตัวเองไม่ได้ ต้องส่งไปที่จังหวัดเชียงใหม่ เพราะเราไม่มี Order (การสั่งของ) ออกปลายปีช่วงพฤศจิกายนจะเริ่มออก มีพันธุ์นมสด พันธุ์จัมโบ้ หรือพันธุ์ 3 รสในต้นเดียวกัน ปีนี้ผมคุมเข้ม ผมไม่ยอม เพราะในปี พ.ศ. 2551-2552 สมัยผมเป็นรองผู้ว่าราชการจังหวัด มันไม่ใช่สารเคมี ตอนหลังขายดีเลยใช้สารเคมีเยอะ สู้ไม่ไหว ผมเรียกมาคุยแล้ว จะเอากระทรวงวิทย์ฯ ลงไป ตอนนี้ก็มีเครื่องดักแมลง อะไรที่เป็นตัวปัญหา และสร้างโรงเรือนให้สำหรับที่รวมพุทธา ที่เก็บ เขามีปัญหาเยอะ เพราะเขาไม่มีที่รวม เราจะทำตลาดกลางให้ ยกระดับและลดการใช้สารเคมี มีการันตี มีคนนอกเข้าไปดู ต้องไปอะไร ยกระดับขึ้นมา อยู่ในพื้นที่ 60 บาท ไล่กล่องไปเชียงใหม่โลละร้อยกว่าบาท ไปสยามพารากอน 250 บาท

ผมไปเจอคนส่งพุทธาให้พื้นที่ เขาว่าเขาไม่มีพื้นที่ส่งออก แต่ที่นี้ส่งไม่ได้เพราะไม่มียี่ห้อ ไม่มีโควตา ไม่มีส่ง แต่ถามว่าตรงนั้น มันคืออะไร ตรงนั้นคือดินภูเขา ภูเขาทั้งหมด เขตตรงนั้นคือเขตผู้ก่อการร้ายที่เข้าไม่ได้ ปีนี้ผมเริ่มแล้วประธานกลุ่มเขาก็มา ขอผมมาประมาณสัก 6 - 7 แสนบาท ผมก็ไม่มีปัญหา เพราะตอนนี้ทำไปเยอะมาก

วสันต์ เหลืองประภัสร์: ท่าน ในระยะยาว ๆ งานชุมชนแบบนี้ ภาพสินธุ์ก็เป็นตัวแบบหลาย ๆ อย่างที่โดดเด่น ถ้าจะไปนำเสนอให้ที่อื่นปรับการบริหารราชการ โครงสร้างในระดับจังหวัด อย่างเชื่อมโยงนโยบายระดับชาติลงมาจังหวัด จังหวัดลงมาถึงชุมชน

สุวิทย์ สุนทรภัก: มันต้อง ผมบอกให้ละ มันต้องผู้บริหารเหมือนกับ PMK (การประเมินผลการควบคุมภายใน) คือการประเมิน ถ้าหัวหน้าหน่วยงานไม่เอาด้วยนะ จบ มันอยู่ที่ตัวผู้บริหารถ้าผู้บริหารไม่เอาด้วยก็จบ เหมือนกับ KM (Knowledge Management – การบริหารจัดการความรู้) เราพูดกันมานานเลย ถ้าผู้บริหารไม่เปิดให้มีการแลกเปลี่ยน เขาปิดรับตัวบุคคล คนไหนเก่งก็เป็นอย่างนั้น ถูกไหมหลักของ KM เช่นเดียวกัน มันอยู่ที่ตัวผู้นำที่จะต้องหล่อหลอมคนให้ได้ ผมเอาผู้บริหารสาธารณสุข เอาท้องถิ่นไปเชียงใหม่ ผมเป็นคนบรรยายและพูดเรื่องยาฆ่าหญ้าว่าผมจะอย่างไร ปรากฏว่าผมมาเนื่องจากผมได้มอบหมายให้เกษตรจังหวัดไปแล้วแต่มันไม่เกิด 3 - 4 เดือนจนเราทวง ไม่จบ รู้ไหมว่าเขามาทวงผมนะ ผู้บริหารองค์กรปกครองท้องถิ่นบอกว่าไม่ไหวแล้ว ท่านผู้ว่าราชการจังหวัดนโยบายที่ท่านรับปากที่เชียงใหม่ขอให้ขับเคลื่อน ตอนนั้นในชุมชนผมแะ เขามาบอกผมเอง ไม่มีโครงการไหนที่เขาอยากจะทำเอาเงินมาลงท้องถิ่น เพราะเราขายไอเดียวไปเขาอยากมาลง มันเหมือนกับแชร์กัน เอายุทธศาสตร์จังหวัดไปงบท้องถิ่นมา แล้วภาคประชาชนที่จะหนุนเสริมก็หาเครือข่ายมาทำตรงไหนบ้าง

ผมแบ่งพื้นที่อย่างนี้ ในเขตของโครงการเนื่องจากพระราชดำริ ผมขอสำนักงานคณะกรรมการพิเศษเพื่อประสานงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ (กปร.) ผมจะแบ่งงบประมาณตรงนี้ขับเคลื่อน เอา กปร. ทางด้านห้วยเม็กปลูกข้าวไม่ค่อยได้ให้ปลูกถั่วลิสง อันนี้ผมขอจากทำเนียบรัฐบาลแบ่ง ๆ การดูแล ไม่เช่นนั้นแล้วมันสะเปะสะปะ อย่างด้านทำผ้าแพรวาหรือผลิตภัณฑ์ให้กระทรวงยุติธรรมเป็นเจ้าภาพ เขาก็มีพื้นที่ลง เราก็กพยายามดูว่าตรงไหนที่มันตรงกับ Function (หน้าที่) เขาได้ และมาหนุนเสริมในการขับเคลื่อนกับเตรียมคนเตรียมอะไรให้ประมาณนั้น เป็นการยกระดับคนด้วย

ถามว่างบประมาณ ที่จริงผลถ้าพูดถึงว่าแสงหากัน ทุกคนกลัวหมดเรื่องของงบประมาณ มันก็พอมีแต่ว่าอาจจะได้ไม่ได้ 100% เช่น ขุดบ่อบาดาลบ่อกี้ ผมขอไป 900 กว่าบ่อ ได้มาสัก 50 บ่อ มันใกล้กันลิบลับ ผลสุดท้ายเงินใครรู้ไหมที่ทำคือเงินจังหวัด ผมเอาเรื่องท่องเที่ยวเรื่องปั่นไดโนเสาร์ ผมเอาลงบ่อบาดาลหมด ถ้าผมปล่อยไปปั่นไดโนเสาร์ โอเค ผมก็ทำเป็นติดตลก ก็ว่ามันถึงกันไม่ได้เรื่องเอาตัวผู้ตัวเมีย เอากินเนื้อกินสัตว์ ผมเกิดมาก็ไม่เคยเห็นไดโนเสาร์ พูดในที่ประชุมบางคนบอกกินพืช กินสัตว์มีเขี้ยว แล้วมาเลี้ยงเรื่องกินพืชกินสัตว์อีก แบบนี้ก็แย่นะ ที่จริงแล้วโยธาฯ ก็ออกแบบมาให้เสร็จและที่สำคัญที่สุดก็คือ ไดโนเสาร์มีตัวขนาดใหญ่ มันต้องมีพื้นที่ริมถนน และเจ้าของถนนเขาก็ไม่ให้ มันเหนื่อย ผมก็เลยเปลี่ยน แต่ว่าปีหน้าจะได้เพราะสมเด็จพระเทพฯ ท่านตามอยู่เรื่องนี้ ท่านอยากจะให้ที่ไดโนเสาร์มีแบบเคลื่อนไหวได้ ใช้คอมพิวเตอร์มาคุม ผมตั้งใจไว้ว่าจะให้วิทยาลัยเทคนิคทำ ทำไดโนเสาร์เคลื่อนไหวได้ Highlight (จุดเด่น) ของผมก็คือ ให้มันพ่นน้ำออกมา เหมือนกับจุ่มน้ำแล้วพ่นออกมา เพื่อจะให้เด็กได้มีมิติของการมีส่วนร่วม อะไรประมาณนั้น แต่ของเราจะไปไม่ไหว เอาแค่เคลื่อนไหวก็พอ ทางกระดิก มีมิตินิดหน่อยเพราะตัวเรขาคณิตนี้พอจะทำได้ แต่การควบคุมเท่านั้น ที่เขาสั่งทำจากที่กระทรวงทรัพยากรฯ ประมาณ 10 ล้านบาท แต่ผมว่าสู้ไม่ไหวหรอก ไม่มีเงิน เอาไปให้ชาวบ้านดีกว่า อยากได้ประมาณ 2 - 3 ล้านบาท เราโอเคพอจะทำ

ปีหน้าผมเตรียมเลย เนื่องจากปีนี้ปริมาณน้ำฝนโดยค่าเฉลี่ยย้อนหลังไปประมาณ 5 - 6 ปี หรือ 10 ปี ค่าเฉลี่ยน้ำฝนอยู่ที่ 630 ล้านลูกบาศก์เมตร ปีที่แล้วอยู่ระดับ 500 กว่า ปีนี้ตก 400 กว่า เพราะฉะนั้นน้ำฝนแยกว่าปีที่แล้ว ประชาชนจะปลูกพืชใช้น้ำฝน ที่จริงผมต่อต้านมาตลอดเลย แต่ชาวบ้านก็ยังไม่ค่อยเข้าใจว่าทำนาน้ำฝนไม่ได้แล้ว มันต้องปลูกอย่างอื่นแล้ว พืชที่ใช้น้ำน้อย หรือไม่ก็เป็นอาชีพอื่น อาชีพเสริม ผมตั้งใจไว้ว่าปีหน้าจะกันเงินไว้ก่อนหนึ่ง จะทำ 3 เรื่อง เนื่องจากปีที่แล้วแล้งมาก ผมตั้งไว้ 1 ล้านบาทไปให้ศูนย์วิจัยเพาะพันธุ์ปลา ล้านบาทได้ประมาณเกือบ 10 ล้านตัว ผมจะเพาะพันธุ์ปลาตะเพียนให้แจกชาวบ้านทั้งเมือง พอได้ไปเลี้ยงกันกัน และการแก้ปัญหาหระยะสั้น จะต้องสอนเรื่องเพาะเห็ด อย่างน้อย ๆ เป็นแหล่งโปรตีนให้เขา ไม่มีอะไรกินก็กินเห็ดได้ ไม่มีอะไรจะแก้ปัญหาเฉพาะหน้าได้ คือผมไม่หวังแล้วที่จะไปขอเงิน เอา

ต้นทุนที่เรามีอยู่ และศักยภาพของภูมิปัญญาในท้องถิ่นที่เราพอมีได้ ทำแบบนี้ ในระยะยาวก็คือหมู่บ้านครอบครัวใดที่ทำเรื่องเศรษฐกิจพอเพียง ผมจะแจกไก่ให้ประมาณ 4 ตัว 2 คู่ ไก่ก็คือไก่สีขาว เป็นพันธุ์พื้นบ้าน มันทนหนอยและโตเร็วหนอย ตอนนีก็โลกร่มละ 150 บาท ตั้งใจว่าจะให้เขาทำและผลิตมา สัก 1 ปี เมื่อออกลูกก็ให้เอาลูกมาคืนเพื่อที่จะส่งให้คนอื่นต่อไม่ให้ฟาร์มต้องกลับคืนมา และชุมชนก็บริหาร สมมติว่าชุมชนนี้ทำเรื่องเศรษฐกิจพอเพียงก็หลังคา สมมติ 20 หลังคาเรือน เอาไป 40 คู่ แล้วเอากลับมา เราก็ไปให้คนอื่นต่อ ถ้างั้นไม่ไหวเดี๋ยวเอาไปฝากินหมด ก็ต้องหากติกาสังคมมาว่ากัน ถ้างั้นสังคมไม่มีส่วนร่วม ถ้าคุณอยากทำคุณก็ต้องมาร่วมกัน มีอะไรก็มาร่วมกันบ้าง เพื่อที่จะเป็นการยกระดับ เพื่อที่จะเป็นการสอนชาวบ้าน สอนให้เขาไประดับหนึ่ง แต่การสอนนั้นเราให้ แต่ต้องเป็นไปภายใต้เงื่อนไข เพื่อแบ่งปันคนอื่นด้วย มันจะต้องเอื้อเพื่อ แบ่งปัน และมีส่วนร่วม

วสันต์ เหลืองประภัสร์: พอจะเห็นภาพจังหวัด ขอบคุณท่านผู้ว่าราชการจังหวัดที่อุตสาหกรรมเวลา ทางคณะผู้วิจัยคงจะมีโอกาสได้ลงพื้นที่กาฬสินธุ์เรื่อย ๆ คือทางอาจารย์สลาภรณ์อยากให้เราสังเคราะห์แบบเรียน ให้เราทำ 4 จังหวัด ยังไม่ได้เรียนท่านว่ามี 4 จังหวัด ประกอบด้วย ชัยนาท พิษณุโลก นครศรีธรรมราช และกาฬสินธุ์ และเป็นฐานมาจากที่สกว. ได้เริ่มไว้ ก็อยากให้เรารู้ว่า ที่เราพบมันให้แบบเรียนอะไรที่จะเป็นประโยชน์ต่อการปรับปรุงระบบการบริหารราชการ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการถ่ายทอดนโยบายและการพัฒนาพื้นที่

สุวิทย์ สุนงกฎ: คือมันเป็นต้นทุนเดิมที่ สกว. ได้มาวางไว้มันแน่น พอมาขับเคลื่อนก็เลยง่าย มันเหมือนมีพลังร่วม พอมาถึงแล้วมันต่อยอดได้ และที่มาโยน ๆ ลงไปส่วนใหญ่มาดูแลเรื่องแผนชุมชนดีหมด มันจะเห็นชัด ผมถึงพยายามไม่ให้สะเปะสะปะที่จะทำทั้งจังหวัด ไม่ใช่มันไม่เท่ากัน มันจะเห็นความแตกต่าง มนุษย์ทุกคนที่เห็นความแตกต่างที่ตัวแบบ ผมถึงไม่เน้นภาคราชการ เอาภาคประชาชนมาหนุนเสริม เขาจะพูดกันเข้าใจ ผมเปลี่ยนเยอะ ผมทำไม่ค่อยเหมือนใคร ท่านกระทรวงพาณิชย์ มาคุยกับผมเรื่องจำนำข้าวจะไม่เป็นแบบนี้ปีที่แล้ว ผมเคยอยู่บริหารส่วนกลางมาก่อน ผมเคยรับผิดชอบ คือถ้ารู้จักใช้ผู้ว่าราชการจังหวัดสักนิด ถ้าผมเป็นรัฐมนตรีว่าการกระทรวงพาณิชย์ ผมจะไม่คิดเอง ผมว่าไม่รู้เรื่อง ให้ผู้ว่าราชการจังหวัดไปรวบรวมมาว่าการบริหารจัดการข้าวควรจะทำอย่างไร และกลไกของทุกระดับโยงอย่างไร จะอุดหนุนให้อย่างไร ผู้ว่าราชการจังหวัดรู้ ถึงไม่รู้ก็ต้องไปคิด เสร็จแล้วก็สัมภาษณ์วันหนึ่ง ให้ผู้ว่าราชการจังหวัดไป Cluster (แบ่งกลุ่ม) กลุ่มก็ว่ากันไป แล้วเอาตรงนั้นมาสั่งการก็จบ แต่นี่สั่งการแล้วเขาจะรู้ที่คนในพื้นที่หรือ แล้วคนในกระทรวงพาณิชย์รู้ไหมว่าข้าวหอมมะลิ 105 กับข้าวหอมปทุมธานีต่างกันอย่างไร เม็ดข้าวเปลือกใกล้เคียงกันมาก แต่เมื่อสีออกมาแล้วไม่เหมือนกัน มันรู้ไหมเวลาโรงสีเอาไปปลอมกันแล้วอย่างไร สิ่งเหล่านี้ผู้ว่าราชการจังหวัดรู้ ถึงไม่รู้ ที่ไม่รู้ก็ต้องทำ ผมเป็นคนชอบเรื่องข้าว ชอบไม่เหมือนคนอื่น วันก่อนถูกไล่ถามเรื่องข้าว ไล่ไปไล่มาผมรู้สึกกว่าเขาอีก

ข้าวเอาดินแบบไหน ปลูกอย่างไร ผมรู้สึกกว่าอีกว่า ข้าวพันธุ์นี้มีน้ำตาลมากไม่มาก ถ้ามีน้ำตาลมากคุณเอาไว้นานไม่ได้ ตัวสีดีจะทำปฏิกิริยาก็คจะเป็นเชื้อรา ข้าวประเภทไหน เหมาะทำอะไร อย่างไร ต้องอธิบายกัน

วสันต์ เหลืองประภัสร์: คราวหลังจะขออนุญาตพานักวิจัยญี่ปุ่นมาสัมภาษณ์ท่านผู้ว่าราชการจังหวัด เพราะทำเรื่องข้าวอยู่

สุวิทย์ สุนงกฎ: แต่ที่ญี่ปุ่นเขาไม่ทำแบบนี้ นักวิจัยเมืองไทยและนักวิจัยทั้งหลาย มันควรจะไปเรื่องของการสังเคราะห์ข้าว เอาข้าวไปแล้วไปทำอย่างอื่น เหมือนที่เอาจมูกข้าวไปทำขาย ไม่ใช่ว่าทำขายอย่างเดียว ข้าวคือข้าว มันไม่มีราคา คุณต้องไปอีกขั้นหนึ่ง ซึ่งผมไม่ค่อยรู้เรื่องหรอก ผมจบรัฐศาสตร์ ผมไม่รู้เรื่อง แต่ผมมีภูมิปัญญาชาวบ้าน ถ้าเผื่ออย่างนั้นมาต่อยอดทำอย่างไรถึงจะเพิ่มมูลค่าได้ คือใครคิดตรงนั้น คนนั้นได้เปรียบ ถูกไหมครับ เอาของคนอื่นมาสังเคราะห์

นิตยา สิทธิหงส์: ท่านคิดเหมือนกับทางภาคประชาชนที่ว่าจะต่อยอดให้เราได้อย่างไร ถ้าท่านรับทำได้ทางอาจารย์ สกว. ฝ่าย 5 จะส่งงบประมาณมาให้ท่านดำเนินการ ให้ท่านตั้งคณะทำงานให้ชัดแล้วก็แล้วกัน นิดจะเอาอาจารย์ลงไป

สุวิทย์ สุ่มงกุฏ: ก็ช่วย ๆ กัน อย่างโยธาย บอกว่าทำไม่ได้ เราก็บอกว่าเอายางรถยนต์มาทำก็ได้ เรื่องของหาด ที่นี้มีหาดทรายเทียม ที่นี้มีหาดหนึ่ง คือเด็กที่นี้ไปเล่นได้แซมบัวลลย์บอลชายหาดแห่งประเทศไทยมา เขาก็ถามกลับมาว่าที่ภาพสินธุ์มีหาดอยู่ไหน ผมก็ว่าตายแล้ว มันก็มีหาดอยู่อันหนึ่งเรียกว่า หาดดอกเกดอยู่ที่เขื่อนลำปาว ก็มีนักท่องเที่ยวเห็นหาดดอกเกดก็บอกเปล่า ถนนทางเข้าไม่ดีแต่ปีนี้ผมเองประมาณไปทำให้แล้วเสร็จแล้วผมไปขอเงินเขามาได้ก้อนหนึ่ง ก็นำไปทำหาดทรายเทียมให้เขาหน่อย ไปดูพื้นที่แล้วความลาดชันมันสูง ผมก็ว่าเอายางรถมาวางจะไปยากอะไร เขาก็บอกว่าทำไม่ได้ ผมเลยต้องโยกไปที่อื่น คือใหม่ ๆ มาผมก็ตกใจว่าที่นี่มีทะเลด้วยหรือ คือเขื่อนลำปาวมันกว้างมากเลย 4 แสนไร่ ติดอุดรธานี ติดขอนแก่น มันใหญ่มาก ผมก็เลยติดต่อกว่าที่นี่มีหาดดอกเกดที่จริงมันเป็นชื่อ และดันไปชนะเขาทั่วประเทศ เอาอีกเอา ที่นี้ไปชนะแห่งประเทศไทย เขาก็ว่ามันไปเล่นที่ไหน เขาก็ว่าไปเล่นในทรายที่ไหน และมาแข่งที่นี้ ผมหมดไป 7 แสนบาท พอมาถึงปั๊บสมาคมเขาก็มาจัดชิงชนะเลิศที่นี้ เอาต่างชาติมา เสร็จแล้วหาดก็ไม่มีคิดว่าแย่แล้ว ทำอย่างไรดี ผมก็ไประดมรถทราย เอามา 200 กว่ารถ ก่อขึ้นไปทำสนาม และทรายเบอร์ 4 ไม่ได้ บ้านเราไม่มี ก็ไปเอามาจากพุทไธสงซื้อมา เขามาพ่วงละ 12,000 บาท และเอามาแต่บรรยากาศไม่ได้ ต้นมะพร้าวผมก็ไปขอเขามา ขุดมาทั้งหมด จนให้เขาบอกว่าเป็นหาดทรายสนามวอลเลย์บอลที่ดีที่สุดในประเทศไทย เพราะมีทุกอย่างเหมือนกันเลย เหมือนกับหาดทราย มีต้นมะพร้าว ผมไปเอามาเลยนะ เอารถไปขุดมาเลยและก็ใส่มา ประมาณสัก 1.50 เมตร เอามาตั้งเดี๋ยวนี้ไปดูโรงเรียนกาฬสินธุ์พิทยาสรรพ์ (ก.พ.ส.) เป็นสนามวอลเลย์บอลชายหาดที่สมบูรณ์ที่สุด

ชื่อ-นามสกุล	1. นายประสพ ในอรชร 2. นายผดักดิ์ คำออน 3. นายทินกร ถิ่นวรแสง 4. นายสุเทศ อรรถประจง 5. นายประสพ เทศารินทร์ 6. นายสวาท โอภาภาส 7. นายมี เหมกุล 8. นางสาวเนาวรัตน์ จิตรเหม 9. นางชมภู แสงฤทธิ์
ตำแหน่ง	1. กำนัน ตำบลนาบอน 2. ผู้ใหญ่บ้าน หมู่ 2 ตำบลนาบอน 3. เจ้าพนักงานทันตสาธารณสุขชำนาญงาน โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลนาบอน/คณะทำงานจังหวัดโครงการความร่วมมือฯ 4. ประธานอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน ตำบลนาบอน 5. กรรมการหมู่บ้าน หมู่ 2 ตำบลนาบอน 6. เกษตรกรดีเด่น บ้านนาบอน ต.นาบอน 7. นักพัฒนาชุมชน องค์การบริหารส่วนตำบลนาบอน 8. ปลัดองค์การบริหารส่วนตำบลนาบอน 9. ประธานกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรนาบอน หมู่ 1 ฐานคนมีน้ำยา
สถานที่สัมภาษณ์	ศูนย์เรียนรู้ บ้านนาบอน หมู่ 2 ตำบลนาบอน อำเภอคำม่วง จังหวัดกาฬสินธุ์
วันสัมภาษณ์	9 กันยายน พ.ศ. 2556

นิตยา สิทธิหงษ์: จากการเรียนรู้ทั้งหลาย ทางที่อาจารย์ก็อยากมาเรียนรู้กับเรา จากที่เป็นชาวบ้านกลายเป็นครูได้อย่างไร จากที่ไม่เคยต้อนรับคนภายนอก ทำไม่ถึงต้อนรับได้แบบไม่ยากนัก เขามาอนที่บ้าน มาอยู่ด้วย ครึ่งละ 100 คน 200 คน เราทำได้อย่างไร จากที่เราไม่เคยทำเลย แล้วก็ฐานข้อมูล ตัวเลขที่เราเคยให้ความสำคัญกับบัญชีครัวเรือนมาช่วยให้เราเป็นแบบนี้ได้อย่างไร นี่คือการที่เราที่อาจารย์พาทีมมาศึกษา มาเล่าเรียนด้วยนะคะ อยากจะขอโทษพี่น้องด้วย ทีมก้านันพร้อมและทีมท้องถิ่นด้วยที่เลื่อนเวลานิดหนึ่ง เนื่องจากท่านผู้ว่าท่านประทับใจ ท่านก็เลยขอลี้นักขบวนที่ทีมอาจารย์ ก็นเสร็จแล้วค่อยไป ก็นเสร็จแล้วทางผู้ว่าก็อยากคุย ตัดลม นาน ๆ ได้เจอท่าน ต่อไปก็อยากให้พบกับทีมอาจารย์ก่อน อยากให้อาจารย์เล่าเรื่องราว และวัตถุประสงค์ที่มาเยือนกลุ่มเรา จากนั้นพวกเราค่อยแนะนำตัวเองและเล่าเรื่องราวบทบาทของแต่ละคนมีบทบาทอย่างไรที่ทำให้เกิดสิ่งเหล่านี้ขึ้นมา ในฐานะเราเป็นพี่น้อง ชุมชน และเป็นวิทยากร เป็นครู หมอตุ้ย ท่านก้านัน หัวหน้ามี พี่สุเทศ มีบทบาทอย่างไรบ้าง แล้ววิธีการทำงานให้อาจารย์ฟัง ช่วงนี้เชิญอาจารย์คะ

วสันต์ เหลืองประภัสร์: สวัสดีทุกท่านนะคะ ขอภัยที่มาช้าด้วยนะคะครับ ผมอยากให้ท่านก้านัน ทีม มาเล่ามากกว่า นั่งคุยกันมากกว่า

นิตยา สิทธิหงษ์: อาจารย์จัดเป็นวงกลมใหม่

วสันต์ เหลืองประภัสร์: คืออย่างไรก็ได้ คือจริง ๆ เราไม่ควรจะมาพูด ควรจะมาถาม มาเรียนรู้จากทีม คือเราก็กงมาศึกษาประมาณสัก 4 จังหวัด ที่เหมือนกับเป็นวิธีการพัฒนา คือ สกว. ทำมาคือเอาชุมชนเริ่มต้นขึ้นไป การสร้างกลไก แล้วก็สามารถทำเป็นแผน ทำเป็นอะไรที่ส่วนราชการเองก็สามารถมาเติมเราได้ อันไหนเราทำเองเราก็ทำได้ อันไหนส่วนราชการมาเติมก็มาเติมได้ อันไหนร่วมมือกับท้องถิ่น อะไรต่าง ๆ นานา ซึ่งก็เลยรู้ว่าที่นี่ ที่นาบอนก็มีความเข้มแข็งมาก ก็เลยอยากจะมาเรียนรู้ว่า เอ๊ะ ท่านที่อยู่ในชุมชน ท่านก้านัน ท่าน อบต. และอื่น ๆ สามารถที่จะสร้างกลไกเหล่านี้ขึ้นมาได้อย่างไร มีอะไรที่ทำให้สามารถที่จะรวมกลุ่มสร้างความเข้มแข็งนี้ขึ้นมาได้ ก็อยากจะมาเรียนรู้ อยากจะมาฟัง อยากจะมาให้ทุกท่านช่วยเล่าการขับเคลื่อนให้พวกเราฟัง ก็ขอบพระคุณอย่างสูง ก็ขอแนะนำผมชื่อวสันต์ เหลืองประภัสร์ ลืมตัว ชื่อวสันต์ เหลืองประภัสร์ เป็นอาจารย์อยู่ที่คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ส่วนอีกทั้ง 3 คือผู้ช่วยวิจัย จริง ๆ มีนักวิจัยอีกคนแต่ว่าไม่สามารถมาได้จริง ๆ นี่ก็เป็นผู้ช่วย 3 คน ก็เป็นนักศึกษาปริญญาโทที่คณะรัฐศาสตร์ด้วย ผมก็เลยอาศัยใช้แรงงานราคาถูกเป็นผู้ช่วยวิจัย ก็บีบบังคับคนเหล่านี้ให้มา ในฐานะคนเรียนต้องออกมาลงพื้นที่ไม่ใช่ นั่งอยู่แต่ในห้องสมุด ต้องออกมาเรียนรู้ ออกมาฟังคนเยอะ ๆ วันนี้ก็ เอาอย่างไร ก็เรียนท่านก้านันช่วยกล่าวอะไรสักหน่อย แล้วก็ช่วยกันคุยดีกว่า

ประสพ ในอรรถ: เรียนท่านอาจารย์นะคะ ทีมงานวันนี้ นานอนรู้สึกเป็นเกียรติอย่างยิ่งที่มีทางคณะทางอาจารย์เดินทางมา สกว. นะครับ โครงการนี้นะครับ ของนานอนะครับ เกิดมาหลายปีแล้ว ก็จะมีผู้สนับสนุนอย่างเช่น จาก สกว. อาจารย์ ดร.สม คุณนิต นะครับ ก็ได้เสนอเป็นชุมชนต้นแบบนะครับแต่ก่อน ไปเรียนรู้อยู่ที่นครนายกเนาะ ไปเรียนรู้ที่นครนายกมา เรื่องการพัฒนา การวิเคราะห์ การวิจัย ก็มาเข้าโครงการคนดี สุขภาพดี รายได้ดีนะครับนานอน แล้วก็ส่งเข้าประกวดหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียง ของนานอนส่งเข้า แต่ได้ที่ 2 ของจังหวัดกาฬสินธุ์ ได้ที่ 2 นะครับ ได้ที่ 1 เป็นของตำบลสายนาวังนะครับ ได้ที่ 1 ปีนั้นนะครับ แล้วก็ส่งเข้าเรื่อย ๆ มา ไม่ว่าจะเป็นโครงการ 3D จากท่านผู้ว่าฯ ก็ให้ลงมาที่นานอน โครงการอะไรทุกอย่างที่นานอนรับหมดเพราะว่านานอน อำเภอดำรง มีทั้งหมด 6 ตำบล 3 เทศบาล เขาก็ให้นานอนเป็นตำบลต้นแบบในเรื่อง 3D คนดี สุขภาพดี รายได้ดี แล้วก็โครงการต่าง ๆ รับผิดชอบ อย่างท่านผู้ใหญ่บ้านท่านก็ส่งเข้าประกวดหมู่บ้าน ก็เพราะผลงานของชาวตำบลนานอน และคณะจาก สกว. จังหวัด ที่มาสนับสนุนให้นานอนเป็นหมู่บ้านต้นแบบและก็เป็นชุมชนต้นแบบ จากหลาย ๆ หมู่บ้าน หลาย ๆ อำเภอ หลาย ๆ จังหวัดนะครับที่มาศึกษาดูงานในเรื่องคนดี สุขภาพดี การพัฒนาหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียง และก็มีการต่าง ๆ เกิดขึ้น แล้วก็ก็มีทั้ง ปตท. นะครับมาสนับสนุน ให้จัดเป็นกลุ่มองค์กร

เป็นฐานข้อมูลต่าง ๆ ทั้งตำบลนาบอน 11 หมู่บ้าน จะมีฐานเรียนรู้ทุกสิ่งทุกอย่างอยู่ในนี้หมดนะครับ ก็เลยมีทางคณะแต่ละจังหวัดเข้ามาเรื่อย ๆ อย่างคณะแพทย์ที่จบมาก็มาศึกษาเรียนรู้ที่นี่นะครับ ก็หลายรุ่นที่มาศึกษาเรียนรู้ที่นี่นะครับ แต่รุ่นต่าง ๆ ก็ 100 กว่าคนที่มาอยู่ที่นี่ มาศึกษา 2 คืน 3 วัน มาอยู่ตรงนี้นะครับ มาเรียนรู้ และก็มีหลาย ๆ อำเภอ หลาย ๆ จังหวัดที่มาศึกษาดูงาน ประเทศนอกก็มีเนาะท่านผู้ใหญ่บ้าน รับตลอดนะครับ ที่มาศึกษาดูงาน ประมาณ 100 เกือบถึง 200 คณะ 200 กว่าคณะแล้วที่แตกต่างจังหวัดนะครับ ในจังหวัดก็มี ต่างจังหวัดก็มีที่มาศึกษาดูงานนะครับ แล้วทำให้ไม่ว่าจะเป็นรายได้อะไรต่าง ๆ ก็เข้ามาเรื่อย ๆ สิ่งหนึ่งนะครับ การจัดการของชุมชนนี้ ชุมชนจะจัดการเองนะครับ ไม่ใช่ทำให้คนอื่น คนนี้มาชี้แนะ ชี้แนะ เป็นชุมชนที่พึ่งตนเองอย่างมีศักดิ์ศรี แล้วก็จัดทำบัญชีครัวเรือนด้วยนะครับ สิ่งที่มีผลสำเร็จคือทุกคนต้องจัดทำบัญชีครัวเรือนเป็นแผนชีวิตประจำครัวเรือน และเป็นแผนชีวิตประจำบ้านของเรานะครับ ว่าวันนี้เราใช้จ่ายอะไรบ้าง เราก็ต้องให้จดกันทุกครัวเรือนนะครับ จัดทำบัญชี อันนี้คือผลสำเร็จของการพัฒนาและเป็นชุมชนหมู่บ้านต้นแบบนะครับ สำหรับกฎระเบียบอะไรต่าง ๆ เราก็มียึดกันนะครับ แล้วก็แบ่งการปกครองออกเป็นคุ้ม ๆ ไม่ใช่ว่าผู้ใหญ่บ้านจะปกครองคนเดียวนะครับ อย่างเป็นคุ้มนี้ก็จะแบ่งกันนะครับ อย่างหมู่ 2 นี้ก็มี 11 คุ้ม อย่างนั้นนะครับ ก็จะจัดเป็นคุ้ม ๆ ให้ อสม.ก็จะแบ่งกันรับผิดชอบ อสม. คนนี้ก็จะรับผิดชอบ 25 หลัง หรือ 20 หลังคา ก็ว่ากันไปนะครับ จาก อสม.ก็จะมีศูนย์ข้อมูลอยู่ตรงนี้นะครับ ก็จะมีการตั้งเวรยามกัน ผลัด ๆ กัน มารักษาคนไข้เบื้องต้นอย่างนั้นนะครับ หรือตรวจลูกน้ำ ยุงลาย เขาก็ต้องจัดทำเป็นประจำของเขานะครับ นอกจาก อสม. จากคณะกรรมการหมู่บ้าน หลังจากผู้ใหญ่บ้านประชุมประจำเดือนมาก็จะประชุมแต่ละคุ้มภายในไม่เกิน 7 วัน หรือ 5 วัน อย่างนั้นนะครับ คุ้มไหน แล้วก็มีการประกวดกัน หมู่บ้าน ก หมู่บ้าน ข อย่างนั้นนะครับ แล้วก็ส่งประกวดภายในคุ้ม คุ้มไหนทำสะอาด ทำพื้นสะอาด ทำอะไรต้องจัดวางเรียบร้อยกันอย่างนี้ เล็ก ๆ น้อย ๆ นะครับ แบบว่าให้แต่ละคุ้มมีความกระตือรือร้นกัน อย่างนั้นนะครับการปกครองในหมู่บ้าน แล้วก็เวลาแขกมาก็นำเสนอผลงานอะไรต่าง ๆ กลุ่มเพาะผักหวานอย่างนี้ก็มา อยากให้ท่าน ดร.ไปดูในวันนี้นะครับ ไปดูเลยว่าผักหวานที่เขาปลูก แคปีสองปีได้เด็ดกินยอดได้อย่างนี้นะครับ เป็นผลสำเร็จ หลาย ๆ กลุ่ม กลุ่มเตาซูปเปอร์อั้งโล่อย่างนี้ ก็ไปดูนะครับ เตาประหยัดถ่านแต่ได้พลังงานความร้อนมากอย่างนั้นนะครับ แล้วก็ยังมีหลุมพอเพียง ชุมชนต้นแบบ จะพาไปดูวันนี้นะครับ ถ้ามีเวลา สำหรับผมก็คงจะนำเรียนเบื้องต้นแค่นี้ครับผม เดี่ยวจะให้ท่านผู้ใหญ่บ้านต่อ ท่านผู้ใหญ่บ้านเชิญครับ

ผศ.ศักดิ์ คำออน: ในนามของนาบอน ยินดีต้อนรับคณะอาจารย์ธรรมศาสตร์ ในนามของตำบลนาบอนก็ได้รับเกียรติเป็นครั้งที่ 3 ที่ได้รับคณะจากมหาวิทยาลัย ครั่งสุดท้ายมหาวิทยาลัยนเรศวร ท่านก็ได้มาถอดบทเรียนที่นี่ ก็เรียนนำท่านผู้เข้าร่วมเสวนาทุกท่านว่าจากการที่หมู่บ้านนี้เป็นหมู่บ้านต้นแบบ ท่านได้เรียนรู้ ก็เป็นการ เริ่มแรกก็คือการทำบัญชีครัวเรือนเพื่อหาปัญหาในครัวเรือนของตนเอง เอามาเป็นแนวทางในการปฏิบัติ หลังจากนั้นมาเมื่อได้ปัญหาแล้ว เราจุดที่เราจะทำแล้วว่ามีปัญหาอย่างไรในชุมชน หลังจากที่หลายภาคส่วนนะครับ ไม่ว่าจะเป็น สกว. กลุ่ม ปตท. หน่วยงานต่าง ๆ ที่เข้ามาส่งเสริมในการทำบัญชีครัวเรือน เสร็จแล้วเราจะเน้นวิถีชีวิต คือ Lifestyle ที่บอกว่า Life ก็คือวิถีชีวิต style ก็คือ สไตส์ มาเป็นที่ตั้งในการดำเนินวิถีชีวิตของชุมชน เราจะไม่บังคับ โดยเรามองวิถีชีวิตชุมชน โดยการมีส่วนร่วมเข้ามาเป็นหัวใจหลักในการปฏิบัตินะครับ โดยมีกลุ่มต่าง ๆ ที่เข้ามา หน่วยงานต่าง ๆ อย่างเช่น อบต.บ่าง หน่วยงานพัฒนาชุมชนบ่าง กศน.บ่าง หน่วยงาน ปตท.บ่าง จะเข้ามานำเสนอสิ่งดี ๆ ให้ชุมชน หน่วยงานเข้ามาก็ไม่ใช่ว่าจะนำงบประมาณเข้ามาอย่างเดียว อย่างความรู้ จัดให้กลุ่มองค์กรต่าง ๆ ที่เรามีอยู่ แต่เราจะนำวิถีชีวิตของเรามาเป็นแนวทางปฏิบัติครับผม ผมลืมนะนำตัวเนาะผมนายผศ.ศักดิ์ คำออน ผู้ใหญ่บ้านในตำบลพื้นที่ครับ

ทินกร ถิ่นวรแสง: ในส่วนของผม ทินกร ถิ่นวรแสงจะเป็นเจ้าหน้าที่ทันตสาธารณสุข โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลนาบอนนะครับ ก็คิด ๆ อยู่นะครับว่า เอ๊ะ ในเรื่องของการพัฒนาเนี่ยก็ดี วันนี้เจอในส่วนของคณะรัฐศาสตร์ นิติศาสตร์นะครับ ที่เป็นเอกที่กำลังศึกษาอยู่นะครับตอนนี้ ก็เลยมีความสนใจในเรื่องนี้อยู่ ก็เลยว่ามีบางเรื่องที่ยากจะคุยด้วยในตรงนี้นะครับ เป็นการดีนะครับที่จะได้มาร่วมแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน ที่ในส่วนของการขับเคลื่อนเนี่ยเห็นว่าคุณนาบอนเราเนี่ย ถ้าเกิดว่าในเรื่องของการพัฒนา ส่วนใหญ่จะไม่มุ่งไปแค่เฉพาะองค์กรใดองค์กรหนึ่ง หรือไม่หน่วยงานใดหน่วยงานหนึ่ง แต่ว่าเราจะมี

นโยบายร่วมกัน อย่างเช่นในเรื่องของบัญชีครัวเรือนนี้ ตั้งแต่ปี 2548 ที่เราขับเคลื่อนในส่วนของบ้านสะพานหินเนี่ย เราประกวด ตอนนั้นเนี่ยเราใช้บัญชีครัวเรือน เราก็ชนะเลิศระดับจังหวัดนะครับปี 2551 ระดับจังหวัดนะครับ 18 อำเภอ แล้วก็ขับเคลื่อนมาเรื่อย ๆ นะครับ แล้วก็มานาบอน หมู่ที่ 2 แล้วก็จะไปที่โนนศรีสวัสดิ์ ที่ผ่านมาก็ชนะครับ อันนั้นก็ขึ้นรางวัลชนะเลิศระดับจังหวัดของปีนี้นะครับ ปี 2556 จะเห็นของเรามันจะขับเคลื่อนร่วมกันโดยใช้บัญชีครัวเรือนเป็นฐานในการพัฒนา แล้วก็ส่วนราชการจะหนุนเสริมแต่ว่าประชาชนจะพึ่งตนเอง มันจะยั่งยืนตรงนี้ ก็คงจะขออนุญาตนำเสนอเบื้องต้นแค่นี้ก่อน จะได้เพิ่มเติมในส่วนของประเด็นอื่นต่อไป ก็คงจะเชิญท่านสุเทศนะครับต่อไป เชิญครับ

สุเทศ อรรถประจง: ผมสุเทศ อรรถประจงนะครับ เป็นประธาน อสม. ระดับตำบลนาบอนนะครับ ก็จะพูดก่อนไปเรื่อย ๆ เนาะ ยังไม่ได้คำถามเลย แต่จะถามเองแล้วก็ตอบเอง คงจะพูดในภาพรวมนะ ของตำบลนาบอนนะครับ ในส่วนบทบาทของ อสม. นะครับ ในการขับเคลื่อนตำบลต้นแบบเศรษฐกิจพอเพียง ก็มีส่วนอย่างยั่งยืนนะครับ กระผมได้เข้ามาเป็นคณะกรรมการขับเคลื่อนแผนชุมชนตำบลตั้งแต่ปี 2548 นะครับ โดยการจัดอบรมของ สกว. นะครับ เป็นแบบบูรณาการจังหวัดกาฬสินธุ์นะ ครับตอนนั้นที่เกษตรจังหวัดกาฬสินธุ์ ซึ่งตอนนั้นผู้ว่าราชการจังหวัดได้แต่งตั้งเป็นคณะกรรมการขับเคลื่อนแผนชุมชนตำบล ที่เรียกว่า “6 ทหารเสือ” นะครับ คือมี 6 ภาคส่วนด้วยกันที่ประกอบเข้ามาเป็นคณะกรรมการชุดหนึ่งครับ หลังจากนั้นก็มาขอสนับสนุนงบประมาณจากองค์การบริหารส่วนตำบล ให้สนับสนุนมาจัดทำแผนชุมชนนะครับ โดยการขับเคลื่อนของคณะ 6 ทหารเสือนะครับ ซึ่งแผนตอนนั้นทำขึ้นมาเพื่อเป็นการเรียนรู้ในตำบลก่อนนะครับ หัวใจหลักของการทำแผนตอนนั้นก็คือทำบัญชีครัวเรือนทั้งตำบลนะครับ ปรากฏว่าในจังหวัดกาฬสินธุ์มีตำบลนาบอนทำได้มากที่สุด ตอนนั้นตำบลนาบอน 1,200 ครัวเรือน ครัวปี 2548 ส่ง 800 ครัวเรือน ถือว่าได้มากที่สุดของจังหวัดกาฬสินธุ์ครับ ก็เลยเกิดการรู้ตัวเองครับจากบัญชีครัวเรือนครับ ตอนแรกไม่สนใจครับ ชาวบ้านก็ไม่สนใจ นึกว่าจืด ๆ ไปแล้วก็ทิ้งไป แต่คณะ 6 ทหารเสือไม่ใช้อย่างนั้นครับ จืดแล้วมีการเก็บรวบรวม มาวิเคราะห์ แล้วก็มีการคืนข้อมูลให้กับผู้จดด้วยนะครับ ก็เลยเกิดการเรียนรู้ รู้ตัวเอง จะเป็นการรู้ที่กว้างกว่ารู้ผู้อื่นนะครับ รู้ตรงไหนครับรู้ตัวเอง ก็รู้รายจ่าย รายรับนะครับ ก็เป็นเรื่องที่มหัศจรรย์นะครับที่รายจ่ายของแต่ละครอบครัวเนี่ยเกินรายรับนะครับตอนนั้น อย่างเช่นในการลงทุนทางการเกษตรสูงมาก 800 ครัวเรือนพาเข้าไป 400,000 ครัวเรือนนั้น 400,000 เศษเลยตอนนั้น ผมยังจำได้ เลยเกิดการตื่นตัวนะครับว่าลงทุนทางการเกษตรมันสูงแต่ผลที่ได้รับจากบัญชีครัวเรือนมันน้อยครับ มันน้อย ก็เลยเกิดข้อ เขาเรียกว่าอะไรอะครับ เกิดคำถามในตัวเอง ในใจตัวเองว่า ต้องแก้ไขอย่างไรนะครับ ก็เลยมีการเปิดเวทีพูดคุยกันขึ้นมา แล้วก็มีการนำแผนชุมชนที่ได้มาปฏิบัติใช้จริง จนเกิดเป็นหมู่บ้านพัฒนา หลังจากนั้นก็มีหลายหน่วยงานเข้ามาสนับสนุน นอกจาก สกว. แล้ว จะมีของบริษัท ปตท. จำกัดมหาชน แล้วก็มีการพัฒนาชุมชน สสส. นะครับ นอกจาก สกว. แล้วก็ยังมีหลายภาคส่วนนะครับเข้ามา แต่ละหน่วยงานเข้ามานี้คล้าย ๆ กันครับ จะมาเรียนรู้จากชุมชน จะให้ชุมชนคิดเอง ทำเอง วิเคราะห์เอง มีการวิเคราะห์นะครับ แล้วก็ที่ชัดเจนที่สุดจะมีของบริษัท ปตท. นะครับ ที่มาจัดระบบระเบียบเป็นการวิเคราะห์ เป็นการวิพากษ์ วิจารณ์ ทำแผนขึ้นด้วยตนเอง จนเกิดเป็นจุดเรียนรู้ เป็นแหล่งเรียนรู้ ชาวบ้านก็ได้พัฒนานะครับจากการที่ไปเป็นผู้เรียน ก็พัฒนาขึ้นเป็นผู้รู้ จากพัฒนาเป็นผู้รู้แล้ว ปัจจุบันตำบลนาบอนเป็นครูครับ และก็มีนักเรียนหลาย ๆ ร้อยคณะเข้ามาดูครับ และก็มหาวิทยาลัยหลาย ๆ มหาวิทยาลัยเข้ามาศึกษานะ ครับ ตำบลนาบอนจึงเป็นตำบลแห่งการเรียนรู้ครับ สิ่งที่เกิดขึ้นครับ ก็เกิดการเรียนรู้ที่สำคัญ เกิดขบวนการเรียนรู้ที่เป็นระบบระเบียบขึ้นมาะครับ เกิดการเปลี่ยนแปลงครั้งใหญ่ในประวัติการพัฒนาของตำบลนาบอนนะครับ รู้จักการจัดการตนเอง การบริหารจัดการ เกิดกลุ่มอาชีพนะครับ ทั้งหมดปัจจุบันพาเข้าไป เมื่อก่อน 12 ฐานเรียนรู้ะครับ ปัจจุบันประมาณสัก 18 หรือ 20 ครัวเรือนทำหมู่บ้าน ประมาณ 18 ฐานเรียนรู้ะครับ เป็นฐานเรียนรู้วิถีชีวิตที่เขาทำเองของเขา แต่ละกลุ่ม และก็มีการมีเงินมาหมุนเวียนจำนวนมากนะครับ สุดท้ายนะครับตำบลนาบอนก็เป็นครูอย่างที่ว่าครับ มีการรับแขก รับอะไร ชาวบ้านทั่วสารทิศก็หลังไหลเข้ามาดูงานตรงนี้ จำนวนมากครับ สำหรับผมก็คงใช้เวลาคนอื่นมากแล้ว ก็ขอไว้แค่นี้ก่อนนะ

ประสาธ เทศารินทร์: ผมในตัวแทนภาคประชาชน ถือว่าเป็นหัวหน้ากลุ่มก็ได้ ไม่ได้มีตำแหน่งอะไร เป็นสื่อกลางระหว่างผู้นำกับชาวบ้าน คอยเชื่อมโยงกัน ที่ทำโครงการหลาย ๆ อย่าง ผมก็ไม่มีอะไรจะพูดเยอะ ยังไม่มีคำถามจะตอบ อย่างไร

ค่อยถามได้ เพราะว่าจะได้ตอบถูกประเด็น ถ้าพูดเยอะก็จะว่าพูดเยอะเกินไป อยากจะให้อาจารย์ถามค่อยเสวนาต่อไป ขอเชิญพ่อใหญ่สวาทก่อน

สวาท โอภาส: ผมสวาท โอภาส เป็นเกษตรกรประจำหมู่บ้าน ทำโครงการ ซึ่งในตอนนั้นก็ทำปลูกผักหวาน สร้างต้นกล้าผักหวาน คนที่มาดูงานก็เข้าไปซื้อ พอได้ใช้สอย แล้วก็ถ้าอาจารย์อยากถาม อยากดู ผมก็ไม่อยากพูดเยอะนักมันจะกินเวลาคนอื่น ถ้าอยากรู้ อยากเห็น ก็เชิญไปบ้านหลังนี้ครับ เข้าไปดูเลยให้มันชัดเจนมากน้อยเพียงใด เขาเปลี่ยนชื่อให้ผมว่าคนบ้า กล้าเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมกรรมการปลูกผักหวานป่า เขาเรียกกันอย่างนั้น จบเท่านี้ครับ

มี เหมกุล: ผมนายมี เหมกุล นักพัฒนาชุมชนองค์การบริหารส่วนตำบลนาบอน ในส่วนของหน่วยงาน องค์การบริหารส่วนตำบลนาบอนของเราเป็นเจ้าของพื้นที่ในเรื่องของการพัฒนา ไม่ว่าจะเป็นเรื่องการพัฒนาบุคคล โครงสร้างพื้นฐาน ในการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ สิ่งนี้คือสิ่งสำคัญ หัวใจในการพัฒนาคือมันเริ่มจากชุมชนก่อน ก่อนที่หน่วยงานอื่นจะเข้ามาช่วย ถ้าชุมชน หรือบุคคลในชุมชน หรือไม่ว่าจะเป็นคณะกรรมการชุมชน ไม่อยากทำ ไม่ว่าหน่วยงานต่าง ๆ จะเข้ามาหนุนเสริม หรือเอางบประมาณลงมา งบประมาณในโครงการนั้นก็ต้องประมาณตัวที่ผ่านไปแล้ว ก็จะไม่ยั่งยืน ถ้าชุมชนอยากทำ เรามาหนุนเสริมในเรื่องงบประมาณเพียงเล็กน้อยนะครับ แล้วชุมชนก็ต่อยอดกันเอง ก็มีหลาย ๆ ภาคส่วนที่มองเห็นว่าประสบความสำเร็จ ก็หลาย ๆ ภาคีนะครับ เพราะว่าในอำเภอดำรง จ. พะเยา จังหวัดกาฬสินธุ์ ส่วนใหญ่จะทำงานในรูปของภาคีเครือข่าย ในการส่งเสริมกัน ไม่ว่าจะเป็นท้องถิ่น สาธารณสุข โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพ โรงเรียน จะเป็นการบูรณาการร่วมกัน ไม่ว่าจะเป็นในเรื่องการพัฒนาของการอนุรักษ์นะครับ ในการอนุรักษ์ป่าชุมชนของเราก็จะมีกลุ่มอนุรักษ์น้อยภูพานาบอน เป็นนักเรียน ทำงานร่วมกับทางท้องถิ่นมาหลายปีแล้ว ก็ได้รางวัลหลายอย่างในการดำเนินพัฒนาชุมชนนะครับ ไม่ว่าจะเป็นการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ที่นี้ในเรื่องของการขับเคลื่อน ในเรื่องของแผน แผนต่าง ๆ ที่เราขับเคลื่อนจะเริ่มต้นจากแผนชุมชนมาก่อน ในเรื่องของกระบวนการของแผนชุมชนเริ่มต้นจากการพิจารณา วิเคราะห์ปัญหาของชุมชนว่าชุมชนของเราแต่ละชุมชนมีปัญหาอะไรบ้าง ถ้าเราไปถามชาวบ้านว่าคุณแม่ เวลาทำแผนจะเสนอโครงการอะไร ชาวบ้านเขาไม่รู้จักชื่อโครงการนะ แต่ถ้าถามว่าคุณแม่มีปัญหาอะไร เขาจะตอบได้แน่ครับ ที่นี้มันจะกลับกันถ้าเราไปเปรียบเทียบเรื่องโครงการ เขาจะคิดไม่ออกนะครับในเรื่องของรายละเอียด ที่นี้เจ้าหน้าที่ที่ลงไปก็ต้องชี้แจงหรือนำเขา ในการแก้ปัญหาเราจะดำเนินการด้วยวิธีใด ก็ช่วยกันคิด จึงเสนอโครงการขึ้นมาอยู่ในแผนของชุมชนนะครับ หลังจากที่ได้แผนชุมชนแล้วทางเจ้าหน้าที่องค์การบริหารส่วนตำบลนาบอนทุกปีก็จะลงไปชุมชนเพื่อที่จะจับแผนชุมชนตัวนั้น จัดเวทีประชาคม เข้ามาสู่แผนพัฒนาขององค์การบริหารส่วนตำบล ตรงนี้คือจุดเริ่มต้นในการขับเคลื่อน ไม่ใช่ว่าหน่วยงานหรือท้องถิ่นต่าง ๆ ยึดตามหน่วยงานของตัวเองมากกว่า ในส่วนนี้ต้องยึดภาคชุมชนมากกว่า ก็ขอแนะนำเบื้องต้นแค่นี้ก่อนนะครับ

เนาวรัตน์ จิตรheim: ก็ขอโทษที่นะคะทางคณะมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ก็ดีใจนะคะที่วันนี้มีโอกาสได้พบปะนะคะ เนาวรัตน์ จิตรheim ปลัดองค์การบริหารส่วนตำบลนาบอนคะ

อย่างนี้น้องนักพัฒนาชุมชนได้เรียนไปนะคะ ในส่วนหนึ่งก็คือ อบต. นี้ก็เป็นหน่วยงานภาครัฐที่อยู่ใกล้ชิดกับประชาชนที่สุดนะคะ เพราะว่าในส่วนหนึ่งก็คือเรามีงบประมาณที่จะดำเนินการตรงนั้นนะคะ ในส่วนอื่นก็คือ อย่างที่คุณหมอตุ่นคะ คุณหมอกินกรได้นำเรียนไป ตำบลนาบอนก็มีทุน ทุนภายใน ทุนที่มีอยู่แล้วคือชุมชนเข้มแข็งนะคะ ก็ได้ทราบมาตั้งนานแล้วนะคะ จริง ๆ ไม่ใช่คนนาบอนนะคะ คือเป็นชุมชนเข้มแข็งมาตั้งนานแล้วนะคะ ก็คือเป็นหมู่บ้านที่ชนะเลิศระดับประเทศมา อันนี้คือเป็นทุนที่เข้มแข็งของชุมชนนะคะ ในส่วนหนึ่งก็คือเรามีข้อได้เปรียบตรงนี้ ในการพัฒนาหรือว่าขับเคลื่อนโครงการอะไรที่เป็นนโยบายหรือว่าอะไรที่ได้มานะคะ มันจะง่าย ในตรงนี้ก็คือชุมชนมีความเข้าใจในตัวเองนะ คะว่าเราต้องการอะไร แล้วทิศทางที่จะดำเนินการต่อไปคืออะไรคะ ในส่วนของภาครัฐนะคะ ถึงแม้ว่าเราจะนำนโยบาย หรือว่าโครงการที่เป็นนโยบายของทั้งระดับประเทศ ระดับจังหวัดนะ ถ้าเรานำมาสู่ชุมชน ถ้าชุมชนเขาไม่ต้องการหรือว่าเอา มาวิเคราะห์ดูตัวเองนะคะว่าไม่มีทางเป็นไปได้ที่จะดำเนินการ เขาก็จะปฏิเสธนะคะ อันนี้คือในส่วนหนึ่งคือชุมชนมีความ

เข้าใจในความเป็นตัวตนของตัวเองอย่างแท้จริงนะคะ ก็จะนำไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืนคะ ก็ขอพบปะทางท่านอาจารย์
เพียงแค่นี้ก่อนคะ ขอขอบคุณคะ

ชมภู แสงฤทธิ์: ขออนุญาตพูดลวนละคะ เพราะว่าพูดไทยมันจะพูดไม่คล่อง ตะกุกตะกัก ดิด ๆ ชัด ๆ ช็อชมภู แสงฤทธิ์
ประธานกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรนาบอน ประธานฐานคนมีน้ำยาคะ คือผลิตของใช้ตั้งแต่หัวจรดเท้าคะ โดยนำเอาวัตถุดิบใน
ชุมชน หรือสมุนไพรในชุมชนเรามาประยุกต์ใช้ โดยการเอาทุนปัญญาพ่อ แม่ ปู่ ย่า ตา ยาย เราในสมัยก่อน ไม่มีผงซักฟอก
แกเอาอะไรซักผ้า แกเอาหนามแท่งเราก็อาหนามแท่ง ก็สามารถซักผ้าได้ จึงขอเรียนท่านนี้นะคะ เดี่ยวคุยกันใหม่คะ

ประสพ ในอรชร: ครับก็ บางคนพูดไม่เก่งก็ไม่เป็นไรนะครับ บางคนถ้าไม่ถามก็ตอบไม่ได้ละครับ ไม่มีแนวความคิดที่จะ
พูดให้ชุมชนฟังก็มี แต่ความรู้เรามีอยู่ละครับ สิ่งทีวันนี้ที่ทางคนมีน้ำยาเขานำเอาภูมิปัญญาอย่างยาสระผม เขาต้องทำใช้
กันเอง น้ำยาล้างจานก็ต้องทำใช้เอง แชมพู สบู่ ครีมนะ อยะไรอย่างนี้ละครับ สบู่มะขามเขาก็กินเองกันได้นะครับ เดี่ยวจะเสียเวลา
นะครับ ถ้าอย่างเราไปดูของจริงตามที่ท่านพ่อใหญ่สวาท คนดีของสังคม แล้วก็คนบ้าก็ว่าได้ละครับ นำเอาผักหวานเกิด
อยู่ป่ามาเพาะอยู่ที่บ้าน แล้วก็ได้รับความสำเร็จ และชุมชนแต่ละชุมชนที่มาเยี่ยมนาบอน จะมาซื้อเบียร์ผักหวานหรือกล่ำ
ผักหวานจากพ่อใหญ่สวาท นำไปปลูกที่พื้นที่ของตนเองละครับ สำหรับผมก็จะนำเรียนแค่นี้ ต่อไปเชิญครับ

วสันต์ เหลืองประภัสร์: ครับก็อยากถามทุกท่าน และขอบคุณครับที่สละเวลา ผมเคยลงพื้นที่หลายที่ก็เห็นใจว่าพื้นที่ไหนมี
ชื่อเสียงมากก็ต้องรับคณะดูงาน ขอภัยที่มารบกวน ก็อยากมาเรียนรู้ว่า อย่างที่ผมรู้สึกที่น่าสนใจที่นาบอนเพราะว่าท่าน
ที่มานั่งร่วมกันนี้ หรือว่าการทำงานในพื้นที่ที่มีความหลากหลาย ทั้งก้านั้น ผู้ใหญ่บ้าน อสม. กลุ่มต่าง ๆ สาธารณสุข พัฒนา
ชุมชน อบต. ปกติเมื่อก่อน อบต.กับก้านั้นจะคุยกันไม่ค่อยได้เท่าไร ที่นี้ก็คุยกันได้แฮะอะไรอย่างนี้ หรือว่าส่วนราชการลง
มาพื้นที่ แต่ถ้าเป็นงานที่ชุมชนเขาขับเคลื่อนเองก็มักจะแยกกันทำงาน เพราะว่าเวลามีโครงการอะไรมา ถ้ามาจากข้างบน
เขาก็อยากจะให้โครงการของเขาเคลื่อน อีกหน่วยงานหนึ่งมาก็อยากให้อีกโครงการเคลื่อนละครับ ที่นี้ชาวบ้านมากับและ
ทุกคนก็มีตำแหน่งกันหมด ก็เห็น้อยกันหมด ที่นี้ก็อยากจะรู้ว่านาบอนทำงานกันมาอย่างไร ทำไมถึงสามารถทำงานร่วมกัน
ได้ เกาะกลุ่มกัน เวลาที่มีเงินงบประมาณมา มีโครงการอะไรมา งบประมาณไรมาก็สามารถจะใช้ประโยชน์จากคนนอกได้
เพราะว่าข้างในเราแข็ง อยากรู้ว่าเริ่มต้นมาอย่างไร ท่านประธาน อสม. ใช้ไหมครับบอกว่าตอนที่ทำบัญชีครัวเรือนที่นี้ก็เก็บ
ได้มากที่สุด ตอนไหนใครเก็บ ทำที่ไหนถึงได้มากกว่าเพื่อนอะไรแบบเนี่ย เกิดอะไรขึ้น ก็อยากฟังประเด็นที่อยากเรียนรู
นะครับ ท่านใดจะตอบครับ

ประสพ ในอรชร: ครับ เอ่อการทำงานที่มีหน่วยราชการมารวมกันอย่างนี้นะครับ ก็คือเนื่องจากผู้นำ ท่านมีหนังสือโครงการ
หรือโครงการใดเกิดขึ้นในตำบลนาบอน อย่างนี้นะครับทั้ง 11 หมู่บ้าน ทาง อบต. จัดทำแผน ก็มีหนังสือเชิญทุกหมู่บ้านนะ
ครับ ก็จะมีคณะกรรมการจัดทำแผนประจำหมู่บ้านอยู่ละครับ คือจะมีทุกกลุ่ม ไม่ว่าจะเป็นกลุ่มผู้นำ กลุ่ม อสม. กลุ่มแม่บ้าน
กลุ่มเยาวชน กลุ่มภูมิปัญญาต่าง ๆ แบบนี้นะครับ เข้ามาร่วมแต่ละหมู่บ้านละครับ หมู่บ้านละ 16 ท่าน นะครับ เพื่อเข้ามา
ทำแผนในระดับตำบล ตรงไหนที่มีปัญหา จุดอ่อน จุดแข็งอยู่ตรงไหน แล้วก็มาพูดมาคุยกันละครับ แล้วก็เสนอเข้าไป แล้วก็
จะมีทุกภาคส่วนนะครับมาร่วม ไม่ใช่จะมีแต่ผู้นำนะครับ อย่างทางพัฒนาชุมชน ทางเกษตร ทางปกครอง ทางสาธารณสุข
อย่างนี้ก็มีส่วนร่วมทางศึกษานะครับ ทุกภาคส่วนจะมาทำงานเป็นทีม อย่างที่ท่านประธาน อสม.ว่า แต่ก่อนทำแผนบัญชี
ครัวเรือนเนี่ย มี 6 ทหารเสือ เขาเรียก 6 ทหารเสือ 6 หน่วยงานนะครับที่เข้ามาภาคร่วมกันนะครับ จะมีทุกหน่วยงานแล้วก็
สรุปผลงานนะครับ อย่างที่เราทำมา ผลสำเร็จก็คือถ้าทำไปแล้วไม่มีการประเมินก็คงไม่ได้ละครับ ต้องประเมิน อย่าง
คณะกรรมการหมู่บ้านต้องประเมินกันนะครับ คุ่มอย่างนี้นะครับ เราใช้แผนแบบให้ชุมชนได้มีส่วนร่วมมาก ๆ ทุกภาคส่วน
ทุกหน่วยงานจะต้องมีความสำคัญหมด ไม่ว่าจะเป็นกลุ่มพ่อบ้าน กลุ่มแม่บ้าน กลุ่มเยาวชน และกลุ่มภูมิปัญญาในหมู่บ้าน
เราต้องเอามาหารวมกันนะครับ คน ๆ เดียวจะรู้ปัญหาไปหมดคงเป็นไปไม่ได้ เราก็ต้องกระจายไปทุกกลุ่ม คือทุกกลุ่มต้อง

มีปัญหาทั้งหมดแหละ เยาวชนเขามีปัญหาเรื่องเยาวชนก็ให้เยาวชนพูดมาเพราะว่าเขาเป็นกรรมการร่วม อยู่ในเวทีของเรา นะครับ ก่อนที่จะเข้าไปได้อย่างที่ท่านว่า หลาย ๆ หน่วยงานก็มาคิด ระดมสมองเพื่อบริหาร อย่างองค์การปกครองส่วนท้องถิ่นเขามีหน้าที่สนับสนุนงบประมาณ หมู่บ้านไหนสมควรที่จะได้งบประมาณ ได้ส่วนไหนนะครับ เรื่องโครงสร้างพื้นฐาน หรือเรื่องอะไรที่มันจำเป็นต้องมีการปรึกษาหารือกันก่อน แล้วก็ไม่ได้ทำคนเดียวนะครับต้องผ่านเวทีประชาคมมาด้วยนะ ครับ สำหรับผมก็ส่งให้ทางคุณหมอครับ

ทินกร ถิ่นวรแสง: ก็จะเพิ่มเติมในส่วนของ ย้อนเนาะ ขอย้อนก็แล้วกันในส่วนของก่อนที่จะมาเป็นนาบอนโมเดลเนี่ย ขอ ท้าวไปที่ปี 2548 ช่วงแรก ๆ เนี่ยถ้าพูดถึงในเรื่องของบัญชีครัวเรือน โปรแกรมยังไม่มีเนาะในเรื่องของ ABC เนี่ย ยังทำใน เรื่องของ ใช้เครื่องคิดเลขจิ้มรวมตัวเลขก่อนที่จะมาเป็นสารสนเทศ ก่อนที่จะเป็น excel ที่จะเอาข้อมูลออกมาให้ชาวบ้านดู เนี่ย แต่ก่อนจะเป็นข้อมูลดิบ ๆ เลยนะ ก็คือว่าเราจะลงตัวเลขว่า ยกตัวอย่างสะพานหินเนี่ย คุ่มตะวันยอแสง คุ่มตะวันลับฟ้า ก็จะรวมว่าแต่ละคุ่มเนี่ยมีรายรับรายจ่ายเท่าไร ทีนี้ปี 2548 จะเห็นว่าสะพานหินเนี่ย ที่เปรียบเทียบกับให้ดูว่ากลุ่มที่มีน้ำรั่ว ออกไป จะมีในเรื่องของอาหารตัวหนึ่ง ที่มีส่วนก็คือว่าเป็นผงชูรส เครื่องปรุงบ้าง ก็จะเป็นในเรื่องของน้ำปลา ซอสพริกต่าง ๆ นี่ก็เยอะ ก็เลยคิดว่า เอ๊ะ! ตัวนี้มันจะออกได้อย่างไร ก็เลยนำเรื่องของผงหัวของแม่บ้าน เป็นกลุ่มของแม่บ้านขึ้นมาว่าตัวนี้ จะต้องช่วยได้ เรามีภูมิปัญญาในเรื่องของการทำผงหัวเนี่ย ฉะนั้นจะต้องทำตัวนี้ขึ้นมาเพื่อที่จะอุดรอยรั่ว นี่ก็เป็นตัวอย่าง หนึ่งในเรื่องของการอุดรอยรั่ว และก็ในเรื่องของการบริหารจัดการน้ำอันนี้ก็เป็นตัวหนึ่งที่สามารถจัดการได้ที่สะพานหิน ที่มีส่วน ช่วย ทีนี้ในเรื่องของการบริหารจัดการเนี่ยจะเห็นว่านาบอนมีการพัฒนาอย่างทีปลัดนาเรียน ที่ภาคีต่าง ๆ มีการบูรณาการ ร่วมกัน ผู้ใหญ่บ้านก็จะมีการกระจายงานนะครับ เดี่ยวผู้ใหญ่บ้านจะพูดให้ฟังว่าในเรื่องการกระจายงานนี้ของหมู่บ้านเป็น อย่างไรบ้างนะครับ โดยอำนาจเบ็ดเสร็จนี้อยู่ที่ใครนะครับ น่าสนใจนะครับ อยู่ที่ผู้ใหญ่บ้านคนเดียวหรือเปล่า มีกลุ่มต่าง ๆ เข้ามามีส่วนร่วมนะครับ จะเห็นได้ว่าในส่วนของปีแรก ๆ ที่ผมท้าวความไปว่า กดตัวเลขให้ดู 11 หมู่บ้านนี้ ตอนนั้นเราได้งบประมาณ 30,000 - 40,000 บาท ตอนนั้นก็ถือว่าเยอะนะ ครับ ปี 2548 นี่ถือว่าเยอะมาก ก็กว่าจะได้งบตัวนี้มา เราก็ออกไปครบ 11 หมู่บ้านตรงนี้ว่าทำบัญชีอย่างไร แล้วก็ทำ แผนงานโครงการเนี่ยโดยเอาทุกกลุ่มเข้ามาเพื่อที่จะให้เขาเห็นถึงความสำคัญนะครับ ล่าสุดเราทำเรื่องการวิเคราะห์ต้นทุน ของนาบอน ตอนนี้อยู่รวมยังไม่เสร็จนะครับต้องขออภัย ตอนแรกถ้าเสร็จว่าจะเอามาให้อาจารย์ดูนะครับ อันนี้เราจะต้องให้ ชุมชนรุ่นหลังดูด้วยว่าเส้นทางพัฒนาก่อนที่จะมาเป็นนาบอนโมเดลเนี่ยเราต้องย้อนกลับไปดูบรรพบุรุษของเราว่าเรามี ในเรื่องของแนวทางการพัฒนาอย่างไร เพื่อที่จะได้มาเป็นต้นแบบในเรื่องนี้นะครับ อันนี้ต้องไปดูด้วยนะครับ ฉะนั้นจะเห็นว่า ถ้าศึกษาอีก ๆ ก่อนที่จะมาเป็นนาบอนในตอนนี้อยู่ระดับประเทศมานะครับ ฉะนั้นคนที่เขาพัฒนาตรงนั้นนี่เราจะต้อง เอามาเป็นต้นแบบของรุ่นหลัง จะต้องเอาคนนี้มาเป็นแนวทางในการพัฒนา ก็น่าสนใจอยู่นะครับ ถ้าหนังสือนี้เสร็จ ก็อาจจะ ได้มีโอกาสให้ทางคณะอาจารย์ดูด้วย แต่ว่ามันยังไม่เสร็จนะครับ ยังรวบรวมอยู่นะครับ ก็เดี๋ยวจะให้ท่านผู้ใหญ่บ้านเสริมเนะ ครับว่า หลักการบริหารจัดการเนี่ยอำนาจเบ็ดเสร็จอยู่ที่ใคร แล้วก็มีการกระจายอำนาจอย่างไรบ้างนะครับ เพื่อไปบริหาร จัดการบในส่วนคณะที่มาดูนี้เป็นอย่างไรบ้าง เชิญผู้ใหญ่บ้าน เชิญครับ

ผศ.ศักดิ์ คำออน: เรียนท่านอาจารย์อีกครั้งหนึ่งนะครับ อย่างที่ภาพรวมทั้งตำบลที่ได้เล่าให้ฟังแล้วว่าการปฏิบัติงาน แบบไหน ที่นี้ลงมาในหมู่บ้านของผมที่เกิดความสำเร็จ อย่างแรกก็คือการมีส่วนร่วมและการกระจายอำนาจสู่ทุกคนในชุมชน เพื่อแก้ปัญหาที่เขาเข้ามาคุยกัน และจัดเป็นกฎระเบียบ กฎระเบียบชุมชน คนเราจะอยู่ร่วมกันต้องมีกฎระเบียบในการที่จะ ปฏิบัติร่วมกัน เน้นการมีส่วนร่วมนะครับ สุดท้ายในการดำเนินโครงการก็คือเป็นวิถีชีวิตของเราจริง ๆ เราไม่ได้บังคับให้เขา ปลุกยงพารา เขาอยากปลูกพืชผักสวนครัวก็ให้เขาปลูกไป นี่คือนิยามชีวิต จะเป็นการมีส่วนร่วม มีแนวความคิดร่วมกัน การกระจายอำนาจทุกอย่างลงไปสู่กรรมการคุ่ม หัวหน้าคุ่ม เพื่อเขาจะได้มีส่วนร่วมนะครับ และก็มีควมศรัทธา อย่างแรก ต้องมีความศรัทธา ถ้าคนเราจะไปปฏิบัติหน้าที่ที่ไม่มีศรัทธาในโครงการนี้ไม่สำเร็จ ศรัทธาในตัวเราก่อน ท่านท่านนั้นก็มี หน้าที่เป็นกำนัน ท่านปลัดก็จะเป็นปลัด ที่นี้หน้าที่กำนัน ปลัด เป็นอะไร เริ่มต้นจากผู้นำก่อนเป็นต้นแบบ ผมเป็นผู้ใหญ่บ้าน

ศรัทธาในหน้าที่ของตนเอง ต้องดูแลความสุขความทุกข์ของพี่น้อง เริ่มต้นจากเรา และกระจายไปสู่ คือเป็นคนเสียสละคนแรก ศรัทธาในเพื่อนร่วมงานและชาวบ้าน ให้เกียรติซึ่งกันและกันในการมีส่วนร่วม ไม่ได้บังคับ แต่เอาความคิดเขามาวิเคราะห์เพื่อหาปัญหาแล้วดำเนินการตามโครงการ และก็ศรัทธากับเพื่อนร่วมงาน ศรัทธาโครงการ ศรัทธาในตัวเองนะครับ คิด อย่าไปคิดแทนคนอื่น แนวคิดของผมไม่คิดแทนคนอื่น ประชาชนก็จะรู้อยู่แล้ว ไม่ต้องไปห่วงเขาว่าจะทำอะไร เพราะเรารู้ปัญหาในตอนแรก นานอน ปัญหาก็คือมันเกิดเสียค่ารายจ่ายกับพวกผักสวนครัวนะครับ พวกหอม พวกผัก พวกอะไร ที่นี้เราได้ปัญหาจากชุมชนแล้วเราก็นำมาทำเป็นโครงการ แล้วเสนอแม่งานไปทาง อบจ.บ้าง ทางหลาย ๆ ส่วนเพื่อจะได้ขับเคลื่อนร่วมกัน นี่คือการมีส่วนร่วมของนานอนนะครับ และก็มีการเปรียบเทียบของชุมชน หลังจากที่เรามาสำเร็จแล้วอย่างเริ่มต้นว่างานศพปลอดเหล้า เราเน้นการลดรายจ่ายที่ไม่ใช่ในครัวเรือนแล้วก็บริหารเรื่องสุขภาพไปพร้อม ๆ กัน กินเหล้ามันไม่ดีอย่างไร งานศพมันประหยัดอย่างไร มันเพิ่มรายได้อย่างไร หลังจากเสร็จแล้วก็นำมาวิเคราะห์ มาวิเคราะห์และประชาสัมพันธ์ให้พี่น้องรับทราบ ว่า หลังจากเราทำงานศพไปแล้วมันลดจริงไหม ลดเท่าไร และชาวบ้านเข้ามาช่วยงานมากน้อย ทำให้เขาเห็น เห็นแล้วได้ แล้วใครได้ นี่คือการมีส่วนร่วมในการปฏิบัติงานครับผม ส่วนหนึ่งก็คือการรักษาสีงแวดล้อมในธรรมชาติภายในหมู่บ้าน บ้านผมนี่ไม่มีขยะ จะไม่มีถังขยะ เพราะเราช่วยกันโดยการทำกฎข้อบังคับ ระเบียบ ในการมีส่วนร่วมของชุมชนว่าเราจะทำอย่างไรได้ไหม เพราะเราเห็นปัญหาแล้วว่าบ้านเรานี้มันสกปรก การที่เขาจะเริ่มทำ ทำไม่ต้องทำ ถ้ามีถังขยะ ท่านก็เอาไปทิ้งหน้าบ้าน เขาไม่มาเก็บ เราก็มั่น แมลงวันก็ตอม อะไรประเภทนี้ เขาเห็นแล้วปัญหาชุมชนว่ามันเกิด ที่นี้เราช่วยกันเก็บได้ไหม ใครอยากให้เป็นใบไม้ เป็นปุ๋ย เป็นอะไร บางส่วนก็จะเป็นถุงพลาสติก มันมาจากใครมาจากเรา เราช่วยกันกำจัดสักถุงสองถุงได้ไหม วันหนึ่งก็ไม่เยอะ นี่คือส่วนแนวคิดที่ทำ ทำแล้วต้องสรุป และทำแล้วต้องประเมินด้วยว่ามันเกิดอะไรขึ้นในชุมชน และหลังจากเราประเมินเสร็จแล้ว พี่น้องก็ดีใจว่าชุมชนอื่นเขาให้เราเป็นต้นแบบ เขามาดูงานว่าเราทำอย่างไร นี่เป็นส่วนหนึ่ง อย่าอย่าลืมนะถ้าเป็นการถอดบทเรียนที่จะเป็นการบริหารจัดการกับชุมชนอื่น ทำแล้วต้องประเมินให้เขาเห็นว่าใครได้และได้กันกี่คนนะครับคือส่วนนี้จะเป็นแนวคิดที่ดีมาก ขอขอบคุณครับ

วสันต์ เหลืองประภัสร์: ผู้ใหญ่ ทะเลาะกันบ้างไหมครับ เพราะว่าปกติเวลาประชุม กว่าจะคุยกันได้ กว่าจะไถ่อย่างนี้ได้

ผศ.ศักดิ์ คำออน: การทะเลาะไม่ได้มีครับ เพราะว่าเราใช้ระบบ ผมก็ไม่รู้ว่าบ้านนานอน ตำบลนานอนมันเกิดอะไรขึ้นเหมือนกัน อย่างสุดท้ายคือจบศึกษาดูงานที่คณะศึกษาดูงานมาเนี่ย ผมก็เลยไปเป็นต้นแบบให้กาฬสินธุ์ว่าทำไมนานอน คนมาศึกษาดูงานประมาณ 100 กว่าคณะ มาแล้วพี่น้องมาต้อนรับกลุ่มองค์กรต่างๆ ที่มีฐานเรียนรู้ 8 - 9 ฐาน ไม่เคยทะเลาะไม่เคยมีงัดน้อย มีได้มาก ผมบริหารจัดการโดยเอาสมาชิกหรือเอาชุมชนของผมเป็นแนวคิดนะครับ 50% ให้คณะที่มาต้อนรับศึกษาดูงาน จากกำไรที่เราทำนะครับ อาหารก็หั่วละ 100 บาท ต่อคน ถ้านอนด้วยก็คืนละ 80 บาท อาหารมีอยู่ 100 บาท ถ้านอนคืนหนึ่งก็กินอาหาร 3 มื้อ ก็บวกเข้าไป 30% เอาเข้าไปเป็นงบให้ครัวเรือนทุกคน จ่ายคืนให้ทุกคนในครัวเรือน นานอนหมู่ 2 มี 200 กว่าครัวเรือนก็ให้เขาไป จาก 30% ของกำไรที่ได้เนะครับ 20% เอาเข้าไว้ส่วนกลางเป็นค่าน้ำ ค่าไฟ เราบริหารจัดการอย่างนี้เนะครับ ส่วนฐานเรียนรู้ต่าง ๆ เราก็มีการจัดการบริหารให้ทางคณะศึกษาดูงานมา ตามเป็นเปอร์เซ็นต์ให้ นี่คือส่วนที่เราจัดการบริหารครับ

นิตยา สิทธิพงษ์: อันนี้คือส่วนหนึ่งนะคะอาจารย์ที่จากการยกระดับการเรียนรู้จากพื้นที่นะคะ จากที่ทีมจังหวัดลงมาประเมินแต่ละครั้งนะคะ เมื่อก่อนก็จะได้จากการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้เรื่องลดรายจ่ายในครัวเรือนก่อนนะคะ ที่มีผักหน้าบ้าน รั้วหน้าบ้านสีเขียว อะไรประมาณนั้นนะคะ แล้วก็ลดรายจ่ายในเรื่องของพลังงานในพื้นที่ แล้วก็สิ่งแวดล้อมนะคะ พอหลังจากนั้นบ๊อบเราเห็นว่า ลงประเมินของทีมจังหวัดที่แจ้งลงมาเป็นคนละ ก็เลยเติมเต็มให้กับทีมพื้นที่ด้วยว่าถ้าองค์ความรู้ของพวกท่านเยอะอย่างเนี่ย พี่ได้รับฟังการนำเสนอของคนในพื้นที่ เราก็เลยว๊า เอ๊ะ! มันน่าจะเป็นแหล่งเรียนรู้ หรือโรงเรียนได้แล้วนะคะ ก็ลองกลับไปคิดดูนะ ถ้าคุณจะเป็นโฮมสเตย์ หรือคนเข้ามาเยี่ยมคุณแล้วกลับบ้านไม่ได้ แล้วพัก แล้วมาอยู่เรียนรู้กับคุณวันสองวัน หนึ่งคืนสองคืน จะคิดการบริหารจัดการอย่างไร อันนี้เขาก็ออกมาได้ชัด แล้วก็ไม่ได้มีการทะเลาะกัน มีการแบ่งว่า

หน้าบ้านของคนในกลุ่มผู้ร่วมพัฒนานะคะ จะได้ก็เปอร์เซ็นต์ ส่วนนี้ท่านผู้ใหญ่บ้านยังไม่ได้พูดนะ ลองเล่าให้อาจารย์ฟังหน่อย

ผศกต ค้าอณ: ครั้บ 30% จากที่คณะศึษาตงาน ทุกหลังคาเรือนมีรายไ้รั่วรั่วกัน

นิตยา สิทธิหังษ: ผู้รั่วรั่วพัฒนารั่วรั่วกัน

ผศกต ค้าอณ: ผู้รั่วรั่วพัฒนารั่วรั่วกัน และก็ 50% นี้ก็สำหรับผู้ที่มารับฟั้นองศึษาตงาน พาฟั้นองเดินในหมู่บ้าน พาฟั้นองดูแหล่งเรียนรู้ 20% ก็ลงตรงนี้ ตรงที่นำเสนอตรงนี้ครั้บที่เราไ้รั่วครั้บ

ทินกร ถั้หวรแสง: ที่หมู่ 2 นี้เป็นจุดประกาย ที่ช่วงของการบูมแรก ๆ อะ จะเป็นในเรื่องของ อสม.เนาะ ที่มานอนเนี่ย อสม.ประมาณ 9,000 กว่า เกือบ 10,000 แต่ว่ามันจะเป็นรูนั้ แบ่งประมาณ 3 รูนั้ รูนั้ละประมาณ 2 คั้น กับ 3 วัน เนาะ ที่นั้บที่เข้ามาที่นาคอนนี้รูนั้หนึ่งตกประมาณ

นิตยา สิทธิหังษ: ใช้เงินหมด 1,000,000 หรือ 2,000,000

ผศกต ค้าอณ: 400,000 กว่าบาท

ทินกร ถั้หวรแสง: ประมาณ 500,000 เนาะ 500,000 กว่าต่อรูนั้ครั้บ ก็ประมาณนี้ ประมาณ 1,000,000 เกือบ

นิตยา สิทธิหังษ: 2,000,000 กว่า

ทินกร ถั้หวรแสง: ครั้บ ก็ประมาณนี้ แต่ละรูนั้ก็จะไม่เท่ากัน ก็คุณรายหัวเข้าไป อันนี้ไม่รวมกับในเรื่องการขายสินค้าของชาวบ้านด้วยนะครั้บ อย่างพอใหญ่หาวาก็ไ้โยะเหมือนกันนะครั้บ การขายผักหวานเนี่ย แล้วก็กลุ่มสมุนไพร กลุ่มผ้าต่าง ๆ นี้ไม่รวมนะครั้บ ยังไม่รวมรายไ้ ก็อย่างที่ว่าผู้ใหญ่บ้านแนะนำข้อมูลเนาะว่าประมาณเกือบ 200 คณะ เงินประมาณ 4,000,000 เนาะผู้ใหญ่บ้าน 4,000,000 เกือบ 5,000,000 เนาะหมุนเวียนที่นาคอน อันนี้คือคิดรายไ้ไ้เพื่อให้เห็นเป็นตัวเลขนะครั้บทางท่านอาจารย์ นะครั้บ

นิตยา สิทธิหังษ: ดีเป็นนักเรียนที่มาเรียนก็มากกว่าใช้ใหม่คะอาจารย์ ตอนนั้ที่เข้ามาเรียนมหาวิทยาลัย ก็มากกว่า รวมแล้วหลัก 10,000 คนนะคะอาจารย์ ในปีนี้คะ 12 เดือน

สุเทศ อรรถประจ: ครั้บก็คงเพิ่มเติมในส่วนคำถามของอาจารย์ที่ถามเรื่องการบริหารจัดการนะครั้บ สำหรับรายไ้ไ้ไม่มีปัญหาครั้บ การแบ่งสรรรายไ้ไ้ไม่มีปัญหา ไม่มีการทะเลาะกันแน่นอนครั้บ แต่เรื่องอื่นก็มีนิดหน่อยครั้บ เรื่องการประสานเรื่องการประสานว่าหน่วยงานไหนจะรับใคร อย่างไร ทางคณะของนาคอนเนี่ยครั้บ ถ้าจะมาดูภาพการบูรณาการนี้ชัดเจนมากเลยครั้บ จะหาที่อื่นไ้ไ้ได้นอกจากนาคอนเนี่ยครั้บ การบูรณาการนี้ทุกภาคส่วนก็จะมีคณะทำงานขึ้นมากรั้บ ส่งตัวแทนโดยเป็นคณะผู้ประสานงาน ใช้คณะกรรมการคนดี สุขภาพดีเป็นผู้ประสานงาน มีเจ้าหน้าที่ผู้ประสานงานใน อบต.ครั้บ แล้วก็โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพครั้บ ผู้ที่จะมาศึษาตงานต้องประสานเข้ามาที่เจ้าหน้าที่ผู้ประสานงานครั้บ จะถามว่าต้องการดูเรื่องอะไรครั้บ ก็จะเล่น เมื่อทราบว่าจะศึษาตงานจะดูเรื่องใด ผู้ประสานงานก็จะโยนครั้บ จะมาดูหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงก็จะโยนมาหาที่หมู่ 2 ผู้ใหญ่ผศกตคั้มั้ง หมู่ 3 มั้งครั้บ จะมาดูเรื่องสาธารณสุขก็จะโยนมาที่โรงพยาบาล

ส่งเสริมสุขภาพเป็นเจ้าภาพรับหน้าครับ ในการประสานเรื่องการฝึกอบรม กำหนดเวลาดูงานอะไร รายละเอียดค่าใช้จ่ายต่าง ๆ นะครับก็จะเป็นสายของใครของมันเลย อย่างของบริษัท ปตท.ครับ ก็จะประสานเข้ามาที่คณะกรรมการชุดนี้ ผู้ประสานงานก็จะโยนไปที่ศูนย์เรียนรู้วิถีพอเพียงครับ เขาก็จัดการของเขาไปเองนะครับในการบริหารจัดการเรื่องค่าใช้จ่ายต่าง ๆ ในการดูงานครับ ก็เลยไม่ค่อยมีปัญหาเท่าไร

ทินกร ถิ่นวรแสง: ผมเพิ่งคิดว่า ถ้าปัญหานี้ ถ้าจะมีก็คง ขออนุญาตเนาะ เป็นทีมที่มาดูงานชักดาบเรามากกว่า อันนี้พูดความจริงให้ฟังเลยว่า สมมติว่าเขาแจ้งผมมา 100 คน เราก็คงค่าอาหารไปแล้ว 100 บาท ต่อหัวเนี่ย เราก็คงไปเตรียมอาหารของหมู่บ้านเราใช้ใหม่ละครับ เปิด ไข่ เราก็คงเตรียมแล้วอาหารสำหรับคน แต่เขามาจริง ๆ ประมาณ 70 ที่นี้เวลามาถึงจริง ๆ เวลาจ่ายตังค์เขาก็จะชักคืน 30 คน ยิ่งเจี่ย ก็ทำให้เราสูญเสียดังตรงนี่ไป อันนี้ก็เป็นปัญหาค่ะที่เจอมาหลายคณะแล้ว เราก็ไม่รู้จะไปตามกับใครนะ ในบางครั้งในส่วนของผู้ที่ไปเป็นเจ้าของงบประมาณเนี่ย ก็จะทำอย่างนี้หลายคณะแล้ว เราก็ได้มีการคุยกัน เอ๊ะ! เราจะต้องหาคนกำชับนะ เปิดซองตอนนั้นมันจะนำเกลียดไหม หรืออาจจะใช้วิธีแอบ ๆ บ้างก็มีนะครับ ไปเปิดซองแล้วคุยกัน ฉะนั้นก็เลยว่า อาจจะเป็นว่า อันที่จริงเรท เรทของการทำงานเรามีอยู่ในโบรชัวร์เรามีนะ ใน facebook ผมก็เข้าไปดูได้เนะครับ ผมจะขึ้น facebook ไล่ดูตลอด อัปเดตตลอด แล้วก็โบรชัวร์ตรงนั้นอยู่ รายละเอียดค่าใช้จ่าย ค่าอาหาร ค่าอะไร แต่ว่าส่วนใหญ่จะเป็นคนดูงานเนะครับ คณะดูงานทำงานชักดาบเรามากกว่า

นิตยา สิริทิพงษ์: ผากฟ้าใหม่

ทินกร ถิ่นวรแสง: ก็คงจะฝากทางหัวหน้าติด งานเนะครับว่า ก็โอเค เราเข้าใจว่าการมาต้อนรับเนาะ แต่เราก็ไม่ว่าตรงนี้เนาะก็หลายคณะแล้ว ก็คงจะเพิ่มเติมในส่วนนี้เนะครับ

นิตยา สิริทิพงษ์: อยากให้อาจารย์ถามใช้ไหม

วสันต์ เหลืองประภัสร์: ก็ ขอฟัง อบต. บ้างครับ อบต. ว่า ปลัดทำงานร่วมกับกลุ่มอะไรอย่างไร มีการประสานแผน เอากิจกรรมกลุ่มเข้ามาอยู่ในแผนของ อบต.หรือไม่อย่างไร อะไรยังเจี่ย คือการทำงานร่วมกัน เท่าที่ทราบก็เลยถามว่า อบต. ทางกลุ่มในพื้นที่ก็ทำงานราบรื่นดี เชิญ ๆ ปลัด

เนาวรัตน์ จิตรเทม: ค่ะ ก็ในส่วนของ อบต. นะคะ การทำงานก็ค่อนข้างเน้นการประสานส่วนหนึ่งนะคะ ก็อย่างที่ในชุมชนนะคะ เพราะว่าอย่างพี่น้องได้นำเรียนไปนะคะ ในการที่จะจัดทำโครงการเพื่อเป็นการแก้ไขปัญหา ก็ได้นำปัญหาที่ได้จากชุมชนจากที่เราลงไปประชาคมในระดับหมู่บ้านนะคะ ก็ได้นำปัญหาที่ได้เข้ามาสู่เวทีประชาคมระดับตำบลนะคะ ก็จัดเรียงลำดับความสำคัญ ความเร่งด่วนของปัญหาที่เกิดขึ้น ในส่วนหนึ่งก็คือให้ชุมชนเขาจัดลำดับความสำคัญของชุมชนเขาด้วย แล้วก็มาพิจารณาเกี่ยวกับการจัดทำโครงการเข้าสู่การจัดทำงบประมาณ อันนี้คือตามลำดับขั้นตอนนะคะ ตรงนี้ก็คือจากที่เราได้นำปัญหาเข้ามาสู่เพื่อเป็นการแก้ปัญหา ส่วนหนึ่งก็คือเราต้องดูว่าชุมชนเขาสามารถแก้ไขปัญหาของเขาได้ด้วยตนเองหรือไม่ ถ้าไม่ได้นะคะ ก็คือให้ชุมชนจัดการปัญหาของชุมชนก่อนนะคะ หลังจากนั้นก็คือในภาครัฐก็มีส่วนร่วมในการแก้ปัญหาด้วยนะคะ ถ้าเป็นปัญหาที่เกิดขึ้นจากสภาพของท้องถิ่นนะคะ ก็คงนำเสนอเพื่อขอรับการแก้ปัญหาจากหน่วยงานอื่นที่อยู่เหนือของเราไปนะคะ ที่อื่นก็จะทำแบบนี้อยู่ค่ะ ก็คือเราทำตามหน้าที่ในส่วนหนึ่ง หลังจากนั้นก็คือ แต่ว่าขนาดบ่อนก็จะเห็นว่ามียากลุ่มอาชีพเยอะ ก็จะมีกลุ่มอาชีพที่หลากหลายมาก ในส่วนหนึ่งคือมองความเข้มแข็งของกลุ่มเป็นหลักนะคะว่าเขามีการดำเนินงานต่อเนื่องหรือไม่ เมื่อก่อนก็ยังไม่ชัดเจนนะคะในการที่จะเข้าไปหนุนเสริมการทำงานของชุมชนนะคะ แต่ว่าปัจจุบันนี้คือกลุ่มก็จะตื่นตัว แล้วก็มีการทำงานอย่างต่อเนื่อง มีการประเมินผล ประเมินงานของกลุ่มแต่ละกลุ่มนะคะ ก็จะเห็นว่ากลุ่มอาชีพในตำบลบ่อนนี้ค่อนข้างเข้มแข็ง หลาย ๆ กลุ่มนะคะเรามองเห็นการทำงานมาตลอด ในส่วนหนึ่งก็คือ

ท้องถิ่นก็จะมีการจัดงบประมาณเข้าไปเสริมหนุนตรงนั้นนะ ก็จะเห็นว่าได้ผลนะ ตรงนี้ก็อีกกลุ่มก็มีการมีส่วนร่วมในส่วนหนึ่ง ไม่ได้รอเงินงบประมาณจากภาครัฐเป็นหลักนะ ก็จะมีการออม เขาก็จะมีการออมของเขายู่แล้วนะ เหมือนว่าเราเป็นเงื่อนไขส่วนหนึ่งด้วย ตอนแรกเขาก็คงจะเกิดปัญหานะว่าทำไมต้องออม หรือว่าอย่างไร แต่ว่าพอได้ดำเนินการไปสักพัก เขาก็จะมองเห็นความสำคัญตรงนั้นนะ ก็มีเกิดผลกำไร มีการปันผลให้กับสมาชิกที่ดำเนินการนะ ในส่วนหนึ่งเขาก็มีการบริหารจัดการภายในกลุ่มของเขาเองนะ ว่าอันไหนจะต้องเป็นเงินปันผลหรือว่าเป็นงบบริหารจัดการของเขาจะนะ บางกลุ่มเขาก็จะเข้มแข็ง เช่น กลุ่มทำน้ายา ตอนนี้คือไม่ต้องพึ่งพางบประมาณของภาครัฐนะ เพราะว่าเขาก้าวไปสู่ครูแล้วนะ ในส่วนหนึ่งก็คือทางท้องถิ่นก็เริ่มที่จะ เหมือนที่เราเราสนับสนุนกลุ่มใหม่ ๆ ที่ขึ้นมาจะนะ จะเห็นว่าความหลากหลายของกลุ่มอาชีพนี้จะเยอะมาก ก็จะกระจายไปทุกหมู่บ้านนะ ในนาบอนนี้ 11 หมู่บ้าน ก็จะมีกลุ่มวิสาหกิจแทบจะทุกหมู่บ้านแล้วนะ บางหมู่บ้านนี้กลุ่มวิสาหกิจน่าจะเป็นสัก 5 กลุ่มวิสาหกิจนะ อันนี้ก็มองเห็นถึงความเข้มแข็งของชุมชนของเราจะนะ ก็ถือว่าเป็นผลงานที่น่าชื่นใจนะ ที่ชุมชนเขาสามารถดูแลตัวเองได้ จะชัดเจนตรงที่ว่าเราสามารถเพิ่มรายได้ให้กับตัวเอง อันนี้คือตัวชี้วัดที่สำคัญนะ คือคนอื่นก็จะมองเห็นตรงนั้นนะว่า หนึ่งก็คือลดรายจ่าย ชัดเจนมาก และก็จะเพิ่มรายได้ อันนี้คือเป็นกิจกรรมของตำบลนาบอนนะ

นิตยา สิริหงษ์: ปลัดไม่ได้เป็นทุกข์เลยนะ ที่จะให้งบประมาณกลุ่มชาวบ้านเนี่ย

เนาวรัตน์ จิตรheim: ในตรงนี้ก็ไม่ได้เป็นคนพิจารณาคนเดียวจะนะ หมายถึงว่าไม่ใช่ระบบการตัดสินใจจะนะ ก็จะมีการพิจารณาร่วมกันนะ ก็คือว่ามีการกรั่นกรองในลำดับแรกก่อน หลังจากนั้นก็นำสู่การพิจารณาในระบบสถานะจะนะ เราท้องถิ่นมีสภาพิจารณาด้วยนะ อันนี้ก็คือการ กรั่นกรองในรูปคณะใหญ่เหมือนกันนะ ก็อาจจะมีการคำแนะนำหรือว่ามีข้อแก้ไขบ้าง ตอนแรกก็อาจจะเกิดปัญหาว่ามันมีเงื่อนไขอะไรมากมายจะนะ ทางกลุ่มของเราก็อาจจะไม่เข้าใจ แต่ว่าหลังจากนั้นก็จะมีความเข้าใจขึ้น ก็เหมือนว่าเป็นงานแล้ว ไม่ต้องอะไรมากมายจะนะในส่วนนี้

นิตยา สิริหงษ์: ก่อนเป็นละ ขบวนการที่จะนำมาสู่การวิเคราะห์เพื่อที่จะสนับสนุน เอาอะไรเป็นตัวตัดสินใจ

เนาวรัตน์ จิตรheim: ก็อย่างที่นำเรียนไปนะว่า เราอยู่ในชุมชน เราก็พอจะมองเห็นในระบบการทำงานของเขายู่แล้วในส่วนหนึ่งจะนะ แต่ว่าอันนี้ก็อีกจุดตรงเอกสารนะในส่วนหนึ่งจะนะ เพราะว่าถ้าเป็นกลุ่มที่เขาจัดขึ้นทะเบียนเป็นวิสาหกิจ มันต้องมีเอกสารในส่วนหนึ่งด้วยจะนะ เพราะภาครัฐเราต้องอาศัยเอกสารนะ บางครั้งการทำงานอาจจะไม่มีหลักฐานตรงนี้ แต่ว่าก็คือเราต้องมีการประเมินผลนะ ว่าการทำงานของกลุ่มเป็นไปเป็นไปตามเงื่อนไขที่เราวางไว้หรือเปล่า มันจะเป็นการบังคับเขาไปในตัวด้วยจะนะ มันก็จะง่ายต่อการที่เราจะลงไปตรวจสอบว่าเขามีการดำเนินการตามเงื่อนไขที่เขาได้เขียนขึ้นมาก่อนหรือเปล่าจะนะ อย่างที่ได้นำเรียนอาจารย์ไปนะว่าบางครั้งมันอาจจะเหมือนว่าเรื่องมากจะนะ พอมีการอธิบายหรือว่าจากที่เรามีการทำแบบนี้ แล้วเขาก็ชัดเจนในตรงนี้ด้วย มันก็จะง่ายขึ้นต่อ ๆ ไปจะนะ ก็คงไม่มีอะไรจะนะ

นิตยา สิริหงษ์: เงื่อนไขของท่านปลัด หรือเงื่อนไขของผู้ให้งบประมาณเนี่ยมันคืออะไรที่ใช้เป็นตัวกำกับว่ากลุ่มนี้หรือหมู่บ้านนี้เสนอมา แล้ว อบต.น่าจะสนับสนุนนะ อาจจะเป็นว่า เออ เขามีทุน ต้นทุนอยู่แล้ว มีวัตถุดิบ มีอะไร น่าจะส่งเสริมถ้าจะส่งเสริมให้ยั่งยืน อันนี้มันเป็นเงื่อนไขที่ทาง อบต.มองไหม ท่านปลัดมองไหม ได้งบประมาณมาสนับสนุนแล้วก็ทำต่อ

เนาวรัตน์ จิตรheim: ตรงนี้ก็คงไม่ใช่เงื่อนไขอะไรมากมายจะนะ ส่วนมากกลุ่มอาชีพก็เกิดจากวิถีชีวิตของเขายู่แล้วจะนะ อย่างนาบอนก็จะมีกลุ่มทอผ้า อันนี้คือเป็นภูมิปัญญาที่เขาทำ หรืออย่างกลุ่มทำน้ายานี้เป็นวิถีเลยจะนะ ผลิตภัณฑ์ในครัวเรือนตั้งแต่แชมพูสระผม น้ายาซักผ้า น้ายาล้างจาน คือเรามองตรงนี้ด้วยจะนะว่าวัตถุประสงค์ในการที่เขาจะดำเนินการตามแบบกิจกรรมของกลุ่มเขา มันเกิดผลกับเขาอย่างไร ก็คงไม่มีอะไรมาก เราก็ดูแค่ว่ามันเป็นโครงการที่มีความเป็นไปได้

หรือเปล่าคะ ไม่ใช่โครงการที่แบบเกินความจริงนะคะ อันนี้เราดูแล้วว่ามันมีประโยชน์กับใครนะคะ ส่วนมากก็เน้นตัวเขาเองอยู่แล้วในการที่เราจะสนับสนุนงบประมาณนะคะ ก็คงไม่มีอะไรมากนักคะ เราอยากให้เกิดประโยชน์ต่อเขาแค่นั้นเอง

ผศ.ดร. คำอณ: ครับ ขอเสริมท่านปลัด ก่อนที่จะมา ท่านปลัดจะได้ส่งเสริม ขออภัยนะครับ ก่อนที่ท่านปลัดจะได้ส่งเสริมว่าทำไมท่านปลัดบอกว่ากลุ่มเราเข้มแข็งอย่างไร ก็เนื่องจากมีการบริหารจัดการที่ถูกต้อง นี่คือปัจจัยหลักนะครับ คือการบริหารจัดการของกลุ่มเราถูกต้อง ก็เลยทำให้กลุ่มต่าง ๆ มีความเข้มแข็ง เปอร์เซนต์หุ้นและสวัสดิการก็สำคัญโดยการมีส่วนร่วมของสมาชิกทุกคนที่เป็นสมาชิกในกลุ่ม หลักเสียงไม่ได้เลยก็คือเปอร์เซนต์ สวัสดิการเป็นหลัก ถ้ากรรมการเอาเปรียบถ้าส่วนอื่นเอาเปรียบ สมาชิกกลุ่มนี้อยู่ไม่ได้ ท่านปลัดก็ไม่ได้ส่งเสริม นี่คือการจัดการปัญหาของเรานะครับ กลุ่มของนาบอนที่ปลัดต้องจ่ายเงินทุกปีเพื่อส่งเสริมเพราะกลุ่มเราเข้มแข็ง เป็นการจัดการบริหารที่ถูกต้อง หน่วยงานต่าง ๆ จะเข้ามาส่งเสริม ยกตัวอย่างเช่น กลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต เฉพาะนาบอนหมู่ 2 นี้ มีเงินเกือบ 6,000,000 ในการทำงานด้วยกันทำไมเขาทำได้ เพราะว่าเขามีกฎระเบียบและมีสวัสดิการที่ถูกต้อง ไม่เอาเปรียบภาครัฐ ตามแนวการปฏิบัติของกฎระเบียบที่เขาทำเอาไว้ ผ่าคนที่ 1 คนที่ 2 ก็ต้องไปคนที่ 1 คนที่ 2 ไม่ผ่าคนอื่นไป ต้องไปดูหน้าคณะกรรมการแต่ละ 1, 2 ต้องไป 8, 9, 10 เราไม่รับ ในการที่จะออมนะครับ การออม การกู้เงิน ยืมเงิน เราก็กู้ไม่ได้ให้ อย่างตำแหน่งปลัด ผู้ใหญ่บ้าน คุณหมอเป็นสมาชิกแต่ไม่เคยออม เราก็กู้ไม่ได้ คนที่ไม่มีไร่มีนาแต่เขาอยากคิดในการออมประจำทุกเดือน เราให้สิทธิเขาคนนั้น มันก็เลยมีบูรณาการและมีส่วนร่วมทุกคนนะครับ ทำให้กลุ่มทุกกลุ่มมีความเข้มแข็งครับ

อินทอร แสงอรุณ: คืออยากรู้ว่า แล้วพวกเด็กรุ่นใหม่เขามาสนใจที่เราทำอยู่หรือเปล่านั้นคะ

วสันต์ เหลืองประภัสร์: เด็กรุ่นใหม่ในชุมชน เพราะว่า เห็นบอกว่าเราก็สอดคล้องกับวิถีชีวิตใหม่ครับ ก็อาจจะเป็นวิถีชีวิตของคนรุ่นใหม่ แต่เด็กวัยรุ่นมันอาจจะไม่อยากจะใช้ อยากกินผงชูรส อยากกินรสแปลก ๆ บ้าง อะไรอย่างนี้

ผศ.ดร. คำอณ: เอากลุ่มที่เป็นรูปธรรม กลุ่มที่อนุรักษ์ป่าชุมชน ที่กลุ่มอนุรักษ์ป่าชุมชน ปีที่แล้วของเรานี้ประกวดชนะเลิศระดับจังหวัด ที่นั่นจะมีกลุ่มอนุรักษ์จากโรงเรียนมาเป็นกลุ่มอนุรักษ์รุ่นหลัง เขาเรียกว่ากลุ่มอนุรักษ์ภูผานาบอน เขาก็เรียนรู้ใช้ระบบหลักสูตรคือพี่สอนน้อง น้องสอนพี่ โดยให้ยกป่าชุมชนมาไว้ที่โรงเรียน เป็นหลักสูตรในการเรียนด้วย กับการอนุรักษ์ป่าชุมชน แล้วก็กลุ่มที่ได้รับรางวัลลูกโลกสีเขียว เขาเป็นเยาวชนกับนักเรียน หลังจากรุ่นนี้ออกไป ก็สืบทอดเจตนารมณ์ให้รุ่นต่อไปเรื่อย ๆ นะครับ จากอนุบาลถึงมัธยมตอนต้น ที่นี้เมื่อกลุ่มของผ้าไหมมัดหมี่ เราก็มียุทธศาสตร์ให้ลูกหลานที่มีความสนใจ เข้ามาเรียนรู้กันครับ จากกลุ่มทอผ้าไหมแพรวา ให้เขามีแนวคิดในการมีส่วนร่วม อย่างสืบทอดเจตนาเกี่ยวกับภูมิปัญญาชาวบ้าน หมอสูตร (ปราชญ์ชาวบ้าน) หมอเป่าแคนบ้าง หมอลำบ้าง มันก็มี เขาเรียกว่ามีตำราเรียนเพื่อจะสืบทอดเจตนารมณ์ให้กัน มีฐานเรียนรู้ อย่างที่ท่านจะไปเดินดูในหลาย ๆ ฐานครับ ถ้าท่านอยากดูครับ

ประสพ ในอรชร: อย่างทางโรงเรียนนะครับ วันนั้นผมมีการประชุมคณะกรรมการศึกษานะครับ ทางโรงเรียนเข้าโครงการปลูกพืชผักสวนครัวรั้วกินได้ของชาวบ้าน แล้วเขาก็มีคณะกรรมการให้ ป. 1 อย่างนี้ครับ ป.1 ให้ผู้ปกครองซื้อกระถางให้ 1 อัน ป.2 - ป. 3 ให้คนละ 2 กระถาง ป.3 - ป. 6 ให้คนละ 3 กระถาง ม.1 - ม.3 ให้คนละ 4 กระถางนะครับ ให้ผู้ปกครองซื้อให้ ให้ผู้ปกครองนำพืชผักให้ลูก ๆ นะครับ ในครัวเรือนนะครับ สมมติว่าลูกคนนี้มี 2 คน คนหนึ่ง ป.1 - ป.3 เขาก็มี 3 กระถางแล้ว เอรารวบรวมกระถางลงไปโรงเรียน โรงเรียนจะเขียนชื่อ ชื่อผู้ปลูก เยาวชนเนี่ย โรงเรียนจะหัดให้ตั้งแต่ ป. 1 ปลูกพืชผักสวนครัวแล้วก็เขาเขียนใส่ โรงเรียนเศรษฐกิจพอเพียงอย่างนี้ครับ ร่วมกับชุมชน จะมีทุกกระถาง อย่างแถวหมู่ 4 ผม ได้ครบทุกหลังคาแล้วนะครับที่มีเด็กนักเรียน แล้วอีกส่วนหนึ่งนะครับ ทางโรงเรียนนาบอนจะให้ชุมชนได้เข้าวัดฟังธรรม ร่วมกิจกรรมทางครูบาอาจารย์เขาจะพาไปศึกษานะครับ อย่างหลาย ๆ ปีที่ผ่านมาทางมหาวิทยาลัยขอนแก่นก็มา เขาเรียกโครงการออกค่ายเยาวชนต้นกล้าครับ เขาจัดทำเพื่อให้เยาวชนในหมู่บ้าน ในโรงเรียนได้มีส่วนร่วม แล้วก็ให้ทำ

กิจกรรม ไม่ว่าจะเป็นเด็กตัวเล็ก ๆ เขาก็มีจิตใจที่ปลูกผักกินเองและไว้ประจำครัวเรือน เขาจะรักษาให้ดีนะครับ ถ้าครูบอกเขาเนี่ย ป.1 กลัวจะไม่ได้ เขากลับผู้ปกครองจะไม่ซื้อกระถางให้เขา เขาต้องจีพ้อจีแม่เขานะครับ อันนี้เป็นโครงการที่ดีมากทางโรงเรียนนะครับ ไม่ว่าจะเป็นเยาวชน เยาวชนทุกวันนี้คนไหนที่อยากเข้ามามีส่วนร่วมเขาก็จะดูนะครับ อย่างโครงการเนี่ย โครงการจะจัดอบรมเวทีสัมมนาทุกครั้ง เวลาทำนั้น ผู้ใหญ่บ้าน จะประชุมโครงการอะไรเนี่ย ให้เด็กอายุตั้งแต่ 15 ปี เข้าไปมีส่วนร่วมในการจัดเวทีประชาคมในระดับหมู่บ้านก่อน ของเยาวชนเขาก็จะมีประธานนะครับ ประธานระดับตำบล ระดับหมู่บ้านก็มี มีทุกหมู่บ้านนะครับ ในตำบลนาบอนนะครับ เวลาที่มีการแข่งขัน อย่างที่ผ่านมาก็มีการแข่งขันฟุตบอลในระดับจังหวัด นาบอนก็ส่งทีมเยาวชน นักเรียนนาบอน ม.1 - ม.3 เข้าไปแข่งกับเขานะครับ ไปแข่งลูกโทษเขานะครับ ไปที่จังหวัดกาฬสินธุ์นะครับ คิดว่าจะได้ชนะเลิศในระดับจังหวัด ก็ไปยิงลูกโทษกันก็แพ้เขา สำหรับผมก็นำเรียนแค่นี้

สุเทศ อรรถประจง: ครับ ก็คงจะขออนุญาตเสริมจากคำถามที่ทางอาจารย์ครับ คงจะอยาก ผมถามให้เลยนะครับ คงอยากจะทำให้การถ่ายทอดรุ่นสู่รุ่นต่อไปนะครับหลังจากที่คณะกรรมการ ชาวบ้านที่ทำอยู่นี้ องค์ความรู้ที่มีอยู่นั้นจะจบสิ้นไปกับชุดเก่า ๆ นี่ตายไปเลยตายไปเลยใหม่ะครับ คำถามครับ ก็ตอบเลยนะครับว่า ตำบลนาบอนมีโครงการที่เกิดจากการบูรณาการ ซึ่งได้บรรจุไว้ในแผนแม่บทชุมชนนะครับว่าเรามีโครงการขยายองค์ความรู้ที่มีอยู่ในตำบลนี้ เป็นองค์ความรู้ วิถีพอเพียงนะครับ สู่วิถีชุมชนนะครับ ซึ่งในตำบลนาบอนมีกิจกรรม 18 ฐานเรียนรู้ขณะนี้ มีแผนของตัวเองนะครับที่จะขยายองค์ความรู้สู่เยาวชน อย่างเช่น ฐานอนุรักษ์นกอพยพนาบอน ก็ส่งเสริมให้นักเรียนปลูกผักอย่างที่ท่านกำหนดพูดครับ แล้วก็มีการให้คะแนนนะครับ การปลูกผักสวนครัว จัดสอนให้เด็กรู้จักพึ่งตนเองในเรื่องของผักสวนครัวนะครับ ลดรายจ่ายนะครับ จากฐานเกษตรอินทรีย์ 1 ไร่ 100,000 นะครับ ก็จะมีโครงการต้นกล้าเยาวชนคนรักป่านะครับ ซึ่งขณะนี้ก็เกิดการดำเนินกิจกรรมโครงการนี้ไป 4 รุ่น แล้วนะครับ รุ่นละ 30 คน นะครับ จากโรงเรียนในเขตตำบลนาบอน แล้วก็เขตอำเภอคำม่วงด้วยนะครับ ซึ่งเริ่มดำเนินการมาแล้วนะครับ ซึ่งโครงการนี้จะถ่ายทอดองค์ความรู้เรื่องสิ่งแวดล้อม เรื่องการอนุรักษ์ป่า เรื่องการปลูกป่าเพื่อเป็นทุนการศึกษา เป็นป่า 5 ระดับ นะครับ โดยการนำหลุมพอเพียงนะครับ เป็นพระเอกในการสอนนักเรียน อาจารย์วิจิตรนี้ ของอนุรักษ์นกอพยพนาบอนก็เอาเข้าไปผ่านรุ่นหนึ่งแล้วนะครับ ก็เป็นที่พอใจนะครับ สำหรับเรื่องที่เป็นห่วงว่าองค์ความรู้จะหมดสิ้นไปกับคณะกรรมการชุดนี้หรือไม่ ไม่ต้องห่วงนะครับเพราะว่าการถ่ายทอดองค์ความรู้ทุกอย่างมันเป็นวิถีของกลุ่มอาชีพของชาวบ้านอยู่แล้วนะครับ แล้วก็สอนลูกสอนหลาน แล้วก็มีการรองรับอีกหลายอย่างมากนะครับต่อไป และก็จะพัฒนาไปเรื่อย และก็จะมีการความมั่นคงทางด้านอาหารอีกมากมาย ด้านอาหาร พลังงาน ป่าไม้ สิ่งแวดล้อมต่าง ๆ ก็มีหลายอย่างครับที่กำลังจะทำก็มีและกับบรรจุไว้ในแผนแล้วก็มี

นิตยา สิทธิหงษ์: ตรงนี้เนาะก็เป็นผังชุดปฏิบัติระดับล่างค่ะอาจารย์ ที่ผลจากนโยบายลงมาสู่ตำบลนะคะ ที่มันเห็นว่ามันน่าจะเอารูปแบบนี้เพื่อพัฒนาตำบลข้างเคียง หรือตำบลต่อไป ในทิศทางทางจังหวัดอาจจะคิดต่ออย่างนี้ไว้จริงว่า ถ้านาบอนมีตำบลเข้มแข็งแล้ว นาบอนต้องมีตำบลของตัวเอง นี่คือมุมของจังหวัดที่คุยกันอยู่นะคะ อันที่ 2 ในฐานะที่จังหวัดมาก็แจ้งว่ากาฬสินธุ์ ร้าน สสจ. เปิดแล้วนะคะ ถ้าจะส่งผักสดก็ส่งได้ที่นั่นเลย ก็จะให้เงินสด ข้าว ผัก พอดีว่าพี่มาตามอยากให้เห็นเรื่ององค์ประกอบของโครงการที่จะเกิดขึ้นจาก สกว. ปี พ.ศ.2548 เนี่ย มันเกิดขึ้นมาได้ยังไง แล้วก็มันจะยั่งยืนไปในทิศทางไหน ในเรื่องระดับล่างหมู่บ้าน นโยบายจังหวัดเห็นบอกว่าผลักดันนะคะ ข้อมูล สกว. ขบวนการของ สกว. ผลักดันจนเกิดเป็นนโยบาย นโยบายกลั่นลงมาสู่พื้นที่ตำบล ชุมชนเนี่ย มันจริงไหม มันใช่ไหม แล้วมีนักปฏิบัติคือใครนะคะ ก็เลยพาทีมอาจารย์ลงมาศึกษากับพวกท่านว่า นักปฏิบัตินี้คือใคร เป็นก้านั้น ผู้ใหญ่บ้าน แล้วก็ทางปลัดด้วย อันนี้ส่วนหนึ่ง คือคุณหมอตุ้ย คุณทินกรนี้เป็นนักทำงานร่วมกันนะอาจารย์ เป็นนักวิจัยโครงการ เป็นคณะทำงานจังหวัดนะคะเนี่ยแต่เป็นนักปฏิบัติอยู่ในพื้นที่ เป็นวิทยากรที่เป็นนักปฏิบัติ ตอนนี้เขานักเกษตรไปแล้ว นักพัฒนาชุมชนนะคะ แล้วอาจารย์ก็จะถามอีกเนาะ อะไรอีกไหมคะ ถ้าหลังจากนี้จะพาอาจารย์เดินชมจุดเรียนรู้ที่พูดไม่เก่ง แต่อยากให้อาจารย์ไปชมว่ามันเกิดอะไร เกิดแผนลดรายจ่ายอย่างไร แล้วมันไปตอบรายได้ของพี่น้องอย่างไร เมื่อก่อนทั้ง ๆ ที่นั่งอยู่ตรงนั้นนะคะ ให้ถือไม้ค้ำไม่เอาะคะวิ่งหนีนะคะ แต่ตอนนี้เคาะ powerpoint ได้อีกด้วยนะคะ อันนี้คือความสามารถของที่นี่ค่ะ

ผศ.ดร. คำอณ: ผมขอเสริมหน่อยหนึ่ง ที่ท่านสุเทพบอกว่าความมั่นคงทางอาหารถ้าพึ่งภาษาเรามันจะพูดจะฟังไม่ออก และก็ไม่เข้าใจ คือความมั่นคงทางอาหารที่เราได้อยู่แล้วมาแปรรูปแล้วให้มันได้ นั่นเป็นสิ่งที่ใช้เอาไว้นาน ๆ ได้จริง อย่างแรกเรามามองว่าอยู่กรุงเทพฯ ถ้าเซเว่นไม่เปิด โลตัสไม่เปิด ก็ไม่มีที่กินนะ นาบอนของผมนี้ ฝนจะตก ถนนขาด เป็นเดือน ผมยังอยู่ได้ ผมมีข้าว มีน้ำ มีผักสวนครัวกิน สร้างเพื่อให้พี่น้องรู้ว่านี่คือความมั่นคงทางอาหาร ของผมกำลังคิด จะทำให้เป็นบูรณาการร่วมกัน จะทำให้เป็นต้นแบบให้ได้นะครับ ผงชูรสเราจะไม่ซื้ออย่างที่คนหมอตู้พูด ผงชูรสเราไม่ซื้อแล้ว น้ำยาล้างจานเราไม่ซื้อแล้ว เซเว่น โรงงาน จะทำอะไรก็เรื่องของเขา ผมมีหมู่บ้านอยู่แล้ว ชาวบ้านให้ความร่วมมือ ตอนนี้กำลังขับเคลื่อน สุดท้ายก็คงจะไปอาจารย์ไปดูเนาะ ชัก 2, 3 ฐาน ผมจะพาไปดูฐานกล้าผักหวานก่อน ซึ่งเป็นอาชีพเสริมอย่างหนึ่งของชุมชนที่เป็น กิโลหนึ่ง 400, 500 บาท เดียวนี้กำลังคิดว่าจะเอาไปขึ้นบีกชี โลตัสอยู่ แต่ตอนนี้กำลังหาวิธีอยู่ นะครับ แล้วก็ไปดูเตาประหยัดพลังงาน คือมันใช้ถ่านน้อยแต่มันหุงข้าวได้เยอะ บึ่งไก่ได้เยอะ ถ้ามีโอกาสจะพาไปดูฐานสมุนไพร เพราะว่าเราทำทุกอย่างจากวัตถุดิบของชุมชนเพื่อรักษา เพื่อป้องกันและรักษา แล้วก็ไปดูชุมทางลอดที่ท่านเห็นในภาพ เป็นแนวความคิดว่า เราจะเรียกว่าฐานปลูก 5 กิน 10 แล้วเขาจะรู้ได้ไงว่าฐานปลูก 5 กิน 10 คืออะไร เราสร้างความเชื่อมสัมพันธ์ระหว่าง 2 ฝั่งทาง แล้วก็ใช้ประโยชน์ตรงถนนที่มันไม่มีอะไรให้พืชเลื้อยขึ้นไปทำเป็นหมาก ทำผลให้เราได้รับประทาน เราจะไปดูตรงนี้ เขาเรียกว่าฐานปลูก 5 กิน 10 คือฝั่งนี้ปลูก 5 ฝั่งนี้ปลูก 5 เราด้วยกัน ผมจะพาไปดู เชิญเลย ครับ

ผศ.ดร. คำอณ: เชิญครับ ขอบคุณาจารย์อีกครั้งหนึ่งด้วยนะครับ

ชื่อ-นามสกุล	นายเผด็จ โชติมณี
ตำแหน่ง	หัวหน้าสำนักงานจังหวัดกาฬสินธุ์
สถานที่สัมภาษณ์	ศาลากลางจังหวัด
วันสัมภาษณ์	8 พฤศจิกายน 2556

ศศิธร ทองจันทร์: ขออนุญาตชี้แจงเกี่ยวกับรายละเอียดที่เรามาในวันนี้คะ ครั้งนี้คณะวิจัยเรามาจากคณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์นะคะ คืออาจารย์ 2 ท่านไม่ได้มาด้วย มีผู้ช่วยวิจัย 3 คนลงมาแทน ที่จริงเรามาดูเฟส 3 เกี่ยวกับอาหารปลอดภัย ก็เลยไหน ๆ เรามีโอกาสลงมาแล้วก็เลยอยากจะเก็บข้อมูลเพิ่มเติม คราวที่แล้วได้สัมภาษณ์ ดร.สม คุณนิตยา แล้วก็ศูนย์เรียนรู้ที่ อ.คำม่วง ค่ะ ก็เลยอยากจะเก็บข้อมูลในส่วนของการเพิ่มเติมนะ แล้วพินิจก็แนะนำไว้ครั้งที่แล้ว คือ สำนักงานจังหวัดด้วย เกษตรจังหวัดด้วย คืออยากจะชี้แจงโครงการ คือ เราได้รับมอบหมายจากอาจารย์สีลาภรณ์ ทาง สกว. อยากให้คณะวิจัยเราถอดบทเรียน สังเคราะห์ตัวแบบ เพื่อที่จะนำการวิจัยครั้งนี้ไปเป็นบทเรียนให้นักศึกษาได้เรียนรู้จริง ๆ เป็นกรณีศึกษาที่เราเก็บทั้ง 4 จังหวัด ก็คือ นครศรีธรรมราช กาฬสินธุ์ พิษณุโลก และชัยนาทค่ะ ก็อยากมี case กรณีศึกษาเพื่อที่จะให้จังหวัดอื่น ๆ สามารถเรียนรู้การแก้ไขปัญหาในเชิงพื้นที่ด้วยค่ะ คือเราก็จัดเก็บข้อมูลตั้งแต่โครงการความร่วมมือฯ เฟส 1-2 ก็ผ่านมาแล้ว ก็เลยอยากจะรู้รายละเอียดเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างหน่วยงาน การปฏิสัมพันธ์ หรือตัวแสดงที่เกี่ยวข้อง ทั้งภาคประชาชน ระหว่างหน่วยงานกับหน่วยงาน ระหว่างหน่วยงานกับภาคประชาชน หรือกับภาคประชาชนในพื้นที่เองมีการเปลี่ยนแปลงไปอย่างไร ตั้งแต่ที่โครงการความร่วมมือฯ เข้ามา คือทั้งก่อนและหลังอย่างนี้ค่ะ เริ่มแรกขอให้ท่านเผด็จพูดถึงบทบาทหน้าที่ของหน่วยงานของท่านก่อนแล้วกันค่ะ เหมือนว่าเล่าให้ฟัง เหมือนว่ายังไม่ทราบว่ามีสำนักงานจังหวัดมีอำนาจหน้าที่บทบาทอย่างไรคะ

เผด็จ โชติมณี: สำนักงานจังหวัดโดยภาพรวม หลัก ๆ ก็คือรับผิดชอบวางแผนเกี่ยวกับยุทธศาสตร์การพัฒนาจังหวัดทั้งหมดทุกด้าน แล้วก็ป็นหน่วยงานที่มีหน้าที่ในการของบประมาณมาบริหารจัดการแผนงานโครงการตามแผนพัฒนา

จังหวัดทั้งหมด ยกเว้นบงพังก์ซึ่งบงกติของหน่วยงานของเขาเองไม่เกี่ยวกัน แต่ในกรณีของบงพัฒนาจังหวัด สำนักงานจังหวัดต้องรับผิดชอบ แล้วก็จัดทำยุทธศาสตร์ แล้วก็ไปเสนออะไรต่าง ๆ อันนี้ในเรื่องของการพัฒนาโดยย่อหลัก ๆ ครอบคลุมทั้งโครงการพระราชดำริต่าง ๆ ด้วยนะ รวมหมดเลยนะ

ศศิธร ทองจันทร์: ส่วนใหญ่การจัดทำยุทธศาสตร์จังหวัดนี้ ทางสำนักงานจังหวัดได้ดูแผนชุมชนไหมคะ

เผด็จ โชติมณี: แผนชุมชนมันจะต้องเป็นแผนที่สอดคล้องกับแผนพัฒนาจังหวัด แผนแม่บทของเราะ จังหวัดต้องเป็นผู้ทำแผนหลักของจังหวัด หลังจากนั้นเราก็ต้องถ่ายทอดลงไปถึงองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น แผนชุมชนตามลำดับลงไป พวกนี้จะต้องสอดคล้องกับแผนพัฒนาจังหวัด

ชาลินี สนพलय: อ้อ เหมือนว่าเรามีนโยบาย ยุทธศาสตร์หลักๆ สมมติปีนี้หรือ 3 ปีนี้จะทำลักษณะอย่างนี้ แล้วก็ส่งข้อมูลไปในพื้นที่ แล้วในพื้นที่ก็จะทำแผนชุมชนให้สอดคล้องกับแผนยุทธศาสตร์การพัฒนาจังหวัด

เผด็จ โชติมณี: ใช่ แต่ทั้งนี้ก็ต้องขึ้นอยู่กับปัญหา เงื่อนไขในพื้นที่ของเขาเองด้วยนะครับ ในเรื่องของบางด้าน แต่หลัก ๆ ก็ต้องให้สอดคล้องกับแผนพัฒนาจังหวัด ซึ่งเรากำหนดไว้อย่างกว้าง ๆ แล้วครับ ทุกมิติของการพัฒนา โดยที่เรารวบรวมปัญหาทั้งหมดของทั้งจังหวัดมาแล้ว รวบรวมความต้องการอะไรต่าง ๆ แล้วก็มาสรุปรวมแตกเป็นยุทธศาสตร์ในแต่ละด้าน เพราะฉะนั้นหน่วยงานทั้งหมดที่เกี่ยวกับการวางแผนพัฒนา องค์กรทุกระดับตั้งแต่แผนชุมชนไปถึงแผนขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นทั้งหลายก็ต้องดูแนวของจังหวัด ว่าในปีนี้มีวางแผนยุทธศาสตร์อะไร เพื่อที่จะให้เกิดผลอย่างมีประสิทธิภาพของความสำเร็จของทั้งองค์ภาพพ มินะนั่นก็จะต่างคนต่างไป มันก็เหมือนสมัยโบราณ มันก็จะก่อให้เกิดปัญหาความร่วมมืออย่างที่เราถาม

ศศิธร ทองจันทร์: อยากถามประสบการณ์เกี่ยวกับการทำงานในระดับพื้นที่เลยแล้วกันก็คือ จากที่เคยทำงานมา การจัดทำยุทธศาสตร์จังหวัดมีข้อจำกัด ข้อดี ข้อเสีย หรือพบปัญหาอะไรไหมในการจัดทำ

เผด็จ โชติมณี: สำนักงานจังหวัดจะเป็นผู้กำหนดกรอบและจัดทำแผนยุทธศาสตร์ทั้งหมด รวมทั้งโครงการต่าง ๆ หลังจากนั้นก็ถ่ายทอดลงไปหน่วยงานแต่ละอำเภอรับไปดำเนินการ เราจะไม่ลงพื้นที่เองนะ เราจะให้หน่วยงานอื่นเป็นผู้ดำเนินการในพื้นที่ สมมติว่า เรื่องเกษตร ก็ให้เกษตรลงไปทำ เรื่องของพัฒนาชุมชนสังคม ก็ให้พัฒนาการจังหวัดลงไปทำ เรื่องของความมั่นคงก็หน่วยงานด้านความมั่นคง ด้านปกครองลงไปทำ ทางการศึกษาก็มอบสายเขตพื้นที่ลงไปทำ รวมทั้งองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นก็จะถ่ายทอดผ่านทาง อบจ. ท้องถิ่นจังหวัดไปถึงองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในทุกระดับ เพราะฉะนั้นเราจะไม่ลงเอง แต่เราจะเป็นผู้ควบคุมบริหารจัดการทั้งหมด อย่างไรก็ตามปัญหาที่เกิดขึ้นในการทำงานของประเทศไทยทุกจังหวัดเหมือนกัน ทำยุทธศาสตร์มาหลายปีจนถึง ณ เวลานี้ เรายังไม่สามารถหลุดพ้นจากการก้าวเข้ามาของภาคการเมือง (ชาลินี สนพलय: หมายถึง ภาคการเมืองเข้ามาแทรกแซง) เพราะฉะนั้นจุดนี้ คือ จุดอ่อนที่สุดของการจัดทำยุทธศาสตร์ของประเทศไทยที่นำไปสู่ความสำเร็จตามความต้องการของประชาชนได้ค่อนข้างยาก

ชาลินี สนพलय: อันนี้ หมายถึง การเมืองทั้งระดับชาติและระดับท้องถิ่น

เผด็จ โชติมณี: ทุกระดับ เพราะเราต้องเข้าใจนักการเมืองไทยว่ามักจะให้ความสำคัญกับเขตพื้นที่ตัวเองใช่ไหมครับ นั่นคือจุดสำคัญ จุดรองก็คือความต้องการของประชาชนมันมาทีหลัง แต่อยู่บนพื้นฐานที่ว่าประชาชนเป็นศูนย์กลางของการพัฒนาใครก็คิดเอาอีกที

ชาลินี สนพलय: อันนี้สงสัยเองว่า คือนักการเมืองเขาก็ต้องการเอาใจประชาชนเหมือนกัน ทำไมการที่เขาเข้ามาแทรกแซง มันส่งผลให้แผนหรืองานโครงการมันไม่สอดคล้องกับความต้องการของประชาชน

เผด็จ ไซติมณี: มันไม่ตรงประเด็น มันไม่ตรงปัญหา อาทิเช่น อย่างเราประมวลสรุปสถานการณ์ปัญหาของพื้นที่ เสนอขึ้นมาตามกระบวนการเลยจนถึงข้างบนสูงสุด พอมติ กบจ. ออก พอทำเป็นแผนงานออกมา พอประชาคมออกมาก็ถูกตีตกไป เขาก็จะถามว่าของเขาใส่ให้หรือยัง คำว่าของเขาใส่ให้หรือยังมันเป็นความเจ็บปวดของคนจัดทำแผน ตรงประเด็น?

ศศิธร ทองจันทร์: ก็คงต้อง การเมืองยังมีบทบาทหลัก

เผด็จ ไซติมณี: มาก โดยเฉพาะภาคอีสานมากที่สุด

อินทอร แสงอรัญ: เมื่อสักครู่นี้ท่านบอกว่าความต้องการของประชาชนคือมันมาจากข้างล่าง ที่นี้บอกว่ามันขึ้นมาได้ อย่างไรละ เราไปคุย หรือว่าท่านนั้น อบต.

เผด็จ ไซติมณี: การที่เราให้ทำแผนจากข้างล่างขึ้นมา มันเป็นแผนความต้องการของประชาชน นั้นหมายถึงว่าต้อง ประชาคมจากข้างล่างขึ้นมา เสนอมา (อินทอร แสงอรัญ: จากเวทีประจำหมู่บ้าน?) ถูก เพราะฉะนั้นเราจะส่งเสริมให้มีกลุ่มต่าง ๆ ถ้ามีกลุ่มต่าง ๆ เราจะมองภาพออกในการทำงาน トラบใดที่ไม่ส่งเสริมให้เกิดกลุ่มในพื้นที่ ความสำเร็จในการพัฒนา

ศศิธร ทองจันทร์: ถ้าส่วนใหญ่ถ้าเป็นอย่างนั้น ลักษณะกลุ่มต้องมีความเข้มแข็ง

เผด็จ ไซติมณี: ถูกต้อง ต้องแข็งพอสมควร ต้องหนักแน่น เราสังเกตไหมครับประโยคิตของประเทศไทย “เกษตรอินทรีย์” ถามว่าสำเร็จกี่จังหวัด ก็แห่ง ไม่ค่อยสำเร็จ เพราะกลุ่มไม่แข็งแรง ต่างคนต่างทำ ทำพักเดียวก็เจ๊ง แต่ถ้ามีกลุ่มเข้มแข็งมันก็ ผลักดันไปทั้งองค์ภาพของมันเป็นเองใช่ไหมครับ ไม่ว่าจะเป็นเรื่องของการผลิต การส่งเสริมนั้น การส่งเสริมนี้ การตลาด ถ้าต่างคนต่างทำ ราคาไม่เท่ากัน แหล่งน้ำก็ขาด มาตรฐานคุณภาพก็ขาด มันไม่มีการพูดคุย และมันไม่มีการส่งเสริมทางวิชาการด้วย มันก็ทำให้ไม่ยั่งยืน

ชาลินี สนพलय: อย่างนี้ แสดงว่าในส่วนของการปลุกเร้ากลุ่มภาคประชาชนก็ค่อนข้างที่จะแข็งแรง

เผด็จ ไซติมณี: ค่อนข้างดีนะครับ ที่นี้ชื่อภาพลัทธิอาจจะเหมือนกับห่างไกลความเจริญ แต่ผมว่าภาพลัทธิที่นี้ทำงานค่อนข้างง่ายนะ ประชาชนก็ไม่ใช่ว่าจะแข็งแกร่ง ต่างคนต่างฟัง เขาก็ฟังเรา เขาก็ฟังเรา ในการพัฒนาผมสังเกตแล้ว ที่นี้มันไปได้มากกว่าที่ผมเคยดู

ชาลินี สนพलय: ที่นี้มันมีปัจจัยอะไรที่ทำให้กลุ่มภาคประชาชนของภาพลัทธิเข้มแข็ง

เผด็จ ไซติมณี: มันก็มาจากการเรียนรู้ของตัวเองด้วย และจากการสังสมประสบการณ์ของพี่น้องประชาชนในการที่จะได้ ศึกษาจากหลาย ๆ ปัจจัยหลาย ๆ เงื่อนไข แล้วก็อาจจะมาจากพื้นฐานของความสามารถพัฒนาของเขา มันมาช้ากว่าที่อื่นในหลาย ๆ จังหวัด เพราะฉะนั้นการเรียนรู้ การสังสมต่าง ๆ มันก็น่าจะหนักแน่นกว่า ไม่ก้าวกระโดด

ศศิธร ทองจันทร์: แล้วภาคประชาชนมีความสัมพันธ์ที่ดีกับหน่วยงานราชการ?

เผด็จม โขติมณี: ก่อนข้างดี

ศศิธร ทองจันทร์: ทำงานร่วมกันมาโดยตลอด มีปัญหาอะไร?

เผด็จม โขติมณี: ครับ ที่นี้ไม่มี ประกอบกับหน่วยงานภาครัฐที่ลงไปให้การส่งเสริมสนับสนุน มันจะมีการพูดคุยกันไป เราให้ความสำคัญกับความต้องการ กับความจริง เรามีความจริงใจและรับฟังปัญหา ถ้าเราเองประมาณเป็นตัวตั้งแล้วเองงานตามความสำเร็จไม่เกิด แต่ถ้าเราเอาปัญหาเป็นตัวตั้ง เอาความต้องการเป็นตัวตั้ง เอาการมีส่วนร่วมเป็นตัวตั้ง มันก็จะดีกว่า การเองประมาณเป็นตัวตั้ง มันก็สำเร็จ

ศศิธร ทองจันทร์: แต่เห็นบางพื้นที่จากการลงพื้นที่สัมภาษณ์ บางที่มีโครงการมาไม่ถึง มาแต่เหมือนเองมาก่อนแล้ว ค่อยคิด

เผด็จม โขติมณี: มี มีทุกที่ ใช่ไหมครับ เอาเงินมาก่อนแล้วค่อยสอดรับ แต่อย่างนี้ไม่ยั่งยืน ล้มสลายเสียดายเงิน ถ้าอย่างนี้ มันจะเกิดปัญหา 5% 10% เพราะฉะนั้นถ้าจะไม่ให้เกิดปัญหาคอรัปชั่นในประเทศไทย ในส่วนหนึ่งก็ให้มาจากความต้องการของประชาชนจริง ๆ เพราะชาวบ้านเขาจะช่วยเข้มนวดตรวจขึ้น แต่ถ้ามาจากอย่างนี้น้องว่า เอาเงินมารับ ทุกสายครับ มันก็จะเกิดวัฒนธรรมอย่างนี้ตลอดมา ซึ่งมันก็จะไม่ได้สาระในการพัฒนาประเทศ

ศศิธร ทองจันทร์: แล้วในปัจจุบันนี้จะเป็นแบบผู้ว่าแบบบูรณาการ มีการทำงานร่วมกันของหน่วยงานต่าง ๆ ยังมีลักษณะการทำงานแบบงานวัดงานกฐินไหมคะ

เผด็จม โขติมณี: คือเสร็จ ๆ แล้ว ๆ ไป? เดี๋ยวนี้คงยาก แต่ยังมีอยู่บ้างสำหรับหน่วยงานท้องถิ่น หน่วยงานท้องถิ่นต้องยอมรับว่ายังมีอยู่ เพราะเราต้องยอมรับว่าหน่วยงานท้องถิ่นเป็นฐานของการเมือง ยังมีเหลืออยู่ แต่ถ้าส่วนใหญ่แล้วมันไม่ใช่ พอทำให้แล้ว ๆ เสร็จ ๆ เดี๋ยวนี้ทำไม่ได้ เพราะกระบวนการตรวจสอบภาครัฐก็แข็งแรง กระบวนการตรวจสอบของภาคประชาสังคมก็แข็งแรง เพราะฉะนั้นเวลาเราประชุม กบจ. แต่ละครั้ง ภาคประชาชนเขาจะแข็งแรงมาก เขาจะตรวจสอบและถามอะไรที่ลึกซึ้ง รวมทั้งเดี๋ยวนี้เขามีธรรมาภิบาลอะไรต่าง ๆ ซึ่งถึงแม้ว่าไม่สามารถแก้ไขได้ถึง 80% แต่การส่งข้อมูลข่าวสาร การสุปรายงานมันมีความชัดเจน แต่ต้องยอมรับว่า การแก้ปัญหาของบ้านเรา การยอมรับของบางหน่วยงานยังค่อนข้างน้อย เราต้องยอมรับอย่างหนึ่งว่าบางคนยังยึดติดในระบอบภาวะผู้นำ ระบอบอำนาจนิยมอะไรต่าง ๆ ก็ยังพอมืออยู่บ้าง แต่มันไม่ใช่อุปสรรคการพัฒนา จังหวัดกาฬสินธุ์ ผู้ว่าราชการจังหวัดมาจับประเด็นของการพัฒนาคน พัฒนาสังคม เพราะฉะนั้นจะทำให้การทำงานง่ายขึ้น พัฒนาคน พัฒนาสังคม เป็นหลัก ให้คนเห็นถึงความจริงของปัญหาว่าเราจะพัฒนาอะไร จึงก่อให้เกิดโครงการที่ ดร.สม ทำ “โครงการ 3 ดี” พอโครงการ 3 ดี ตรงไป ปรักฎาในการวางแผนพัฒนาจังหวัด ยุทธศาสตร์ของที่นี่ ผู้ว่าเอา 3 ดี เป็นมุ้งใหญ่ แล้วทุกโครงการแผนงานต้องอยู่ภายใต้มุ้งนี้ เพราะฉะนั้นการกำหนดยุทธศาสตร์ก็ต้องอยู่ภายใต้มุ้งนี้ แต่จะแตกเป็นอะไรก็อีกเรื่องหนึ่ง สุขภาพดีก็ต้องมองเรื่องสิ่งแวดล้อม การทำมาหากิน การอาชีพ การอะไรต่าง ๆ ที่นี้มันก็สามารถมองเป็นสายได้ของการพัฒนา

ชาลินี สนพลาย: ที่นี้พูดถึงโครงการความร่วมมือของ สกว. ทางสำนักงานจังหวัดเข้าไปมีบทบาทเริ่มต้นอย่างไร

เผด็จม โขติมณิ: ส่วนใหญ่สำนักงานจังหวัดก็เริ่มตั้งแต่ตอนเริ่มแรกเลย ตั้งแต่การคัดเลือกพื้นที่ คัดเลือกโครงการ คัดเลือกอะไรต่าง ๆ นานา ส่วนใหญ่เราจะอยู่ต้นน้ำ ส่วนกลางน้ำปลายน้ำหน่วยงานที่เกี่ยวข้องของแต่ละสถานต้องลงไปทำ

ชาลินี สนพหลาย: แล้วเรามีวิธีการคัดเลือกโครงการ คัดเลือกพื้นที่ให้เขาอย่างไรคะ

เผด็จม โขติมณิ: การคัดเลือก เราก็ต้องดูก่อนว่า สกว. ต้องการอะไรก่อน ต้องการอะไรเราก็มาค้นหาที่บ้านเรามีอะไรที่แข็งแรงที่สามารถที่จะเดินไปได้ หรือว่ามีกลุ่ม มีองค์กรพัฒนาอะไรต่าง ๆ ที่เป็นจุดเด่น

ชาลินี สนพหลาย: ก็คืออาศัยข้อมูลที่ทางจังหวัดมีอยู่แล้ว

เผด็จม โขติมณิ: ก็ต้องดูก่อนว่าเราพบอะไรบ้างในพื้นที่จากการที่เราออกไปทำแผนทำอะไร จากการที่เราไปพูดคุยไปพบปะชาวบ้าน อย่างที่ผมทำให้จังหวัดชัยภูมิของ สกว. ก็คือเรื่องพริก นั้นแหละผมทำ ที่ ดร.สีลาภรณ์ ไปทำ แต่ที่ผมย้ายมาจากชัยภูมิ เขาค้นพบเขาทำไปแล้ว ก็ดูว่าดีอยู่ ส่วนใหญ่ก็ต้องดูพื้นฐานของคน กลุ่ม ปัญหา สังคมที่นั่นด้วย คือเราจะไปจนข้อมูลทุกอย่างคงไม่ได้ แล้วก็ความพร้อมและศักยภาพที่ว่าเขาเดินแล้วจะช่วยตัวเองได้ไหม ช่วยสังคมได้ไหม ช่วยชุมชนได้ไหม

ศศิธร ทองจันทร์: จุดเด่นของทาง สกว. เขาจะเน้นข้อมูล มีการเก็บข้อมูลบัญชีครัวเรือน

เผด็จม โขติมณิ: ใช่ ที่นี้ก็ยังพยายามทำให้ครบ ก็ไปได้ดีพอสมควร แต่ก็ยังต้องพยายามอยู่ กิ่ง ๆ กับเส้นอยู่

ชาลินี สนพหลาย: ที่นี้เมื่อก็ได้ยินว่าเราเอา 3 ดี เป็นตัวตั้งใหญ่ในการทำยุทธศาสตร์พัฒนาจังหวัด แสงว่าผู้บริหารหมายถึงว่าผู้ว่าฯก็ค่อนข้างให้ความสำคัญกับโครงการนี้

เผด็จม โขติมณิ: ให้ความสำคัญมากเลย ให้งบมาก งบไม่ใช่ผมทำ แต่ผมหาให้จัดให้ แล้วก็แจกไป ทางสาธารณสุขจะเป็นเลขฯใหญ่ ผู้ประสานงานใหญ่ เขาจะตั้งศูนย์ 3 ดี ระดับจังหวัด ระดับอำเภอ ระดับตำบล มันก็จะมีเป็นลำดับไป มีทีมวิทยากรอะไรต่าง ๆ

ชาลินี สนพหลาย: อย่างนี้ผมคิดว่าเปลี่ยนท่านผู้ว่าฯขึ้นมาแล้วเป็นท่านอื่น

เผด็จม โขติมณิ: มันเป็นเรื่องจังหวัดไปแล้ว

อินทอร แสงอรัญญ: ทำไมผู้ว่าฯถึงให้ความสำคัญกับโครงการนี้คะ

เผด็จม โขติมณิ: เราคิดว่า ถ้าเราทำคนให้มีมาตรฐาน ให้สามารถอยู่ดี กินดี สุขภาพดี จิตใจดี อารมณ์ดี ร่างกายดี มันก็สามารถที่จะสร้างอย่างอื่นได้ต่อไปในอนาคต เพราะเราไม่ควรจะสร้างคนให้เป็นมนุษย์เครื่องจักร ต้องสร้างให้มีจิตวิญญาณ ถ้าสร้างเขามีจิตวิญญาณ ต่อไปเขาจะค้นพบตัวเองและสามารถที่จะเป็นเครื่องมือของภาครัฐในการขยายผลในการพัฒนาต่อไปได้

ชาลินี สนพหลาย: ที่บอกว่าเป็นเรื่องของจังหวัด หมายความว่าทุกภาคส่วนของจังหวัดเห็นความสำคัญของอันนี้ไปแล้ว

เผด็จ โขติมณี: ใช่ ทุกคนต้องลงมาทำเรื่องนี้หมด ในหน่วยของตัวเองไม่รู้คุณจะมีกี่แผนงานโครงการ แต่อย่างน้อยต้องมีแผนงานโครงการที่สอดคล้องกับเรื่องนี้ สุขภาพดี รายได้ดี ใช่ไหม

ชาลินี สนพलय: เพราะฉะนั้นถึงจะเปลี่ยนท่านผู้ว่าฯ วาระนี้ก็ยังสำคัญอยู่

เผด็จ โขติมณี: ก็เปลี่ยนไม่ได้ เพราะประกาศเป็นวาระจังหวัด ที่สำคัญตอนนี้สภาพัฒนาฯ ที่ ดร.สีลาภรณ์ ไป present สภาพัฒนาฯ เขาก็เอาไปแล้ว ยิ่งเปลี่ยนไม่ได้ใหญ่ ที่นี้อยู่ที่กลยุทธ์แล้วว่าจะนำสู่ความสำเร็จได้แค่ไหน แต่อย่างไรก็ตามโครงการนี้ก็ยังคงอาศัยหน่วยงานหรือองค์กรที่มีประสบการณ์ต่าง ๆ นานาช่วยกันมาแนะนำ ช่วยกันมาวิเคราะห์วิจารณ์ ช่วยกันมาให้ข้อคิด เพราะมีหลายมิติโครงการนี้ ลำพังจังหวัดก็ไม่สำเร็จได้อย่างสง่างาม

ชาลินี สนพलय: แล้วมีหน่วยงานไหนที่มีบทบาทเยอะ ๆ อีกไหมคะในโครงการนี้

เผด็จ โขติมณี: ก็มีพวกเกษตรฯ พัฒนาชุมชน สายอาชีพ สุขภาพ ร่างกาย จิตใจ วัฒนธรรม รวมทั้งสำนักพุทธฯ เราก็ก็นำมารวมหมดนะ พวกนี้สำนักวัฒนธรรม สำนักพุทธฯ ก็เอามารวมหมดนะ ทั้งศีลธรรมอะไรต่าง ๆ โน้มน้าวจิตใจไม่ให้แข็งกร้าว ให้มีจริยธรรม คุณธรรม คือทุกหน่วยงานต้องพยายามเกี่ยวมาให้ติดอยู่ในกรอบนี้ ค้นหาภารกิจตัวเองมาเกี่ยวให้ติดกรอบนี้ให้ได้ เพราะฉะนั้นที่ประชุมประจำเดือนทุกเดือน เราจะให้แต่ละหน่วยงานรายงานในที่ประชุมว่าทำอะไรไปบ้าง ไปค้นพบอะไรบ้าง ต้องการความร่วมมือจากใครบ้าง ต้องการอะไรให้มาแนะนำเสนอ รวมทั้งให้อำเภอเดือนละ 3 อำเภอรายงานความก้าวหน้า ปัญหาและอุปสรรค ข้อขัดข้อง และความต้องการ แล้วพวกส่วนราชการจังหวัดก็นั่งฟังกัน และต่างคนต่างก็เอาไปคิดหรือจะวิจารณ์อะไรก็ว่ากัน แต่อย่างไรก็ตามเขาก็จะมีการพบปะพูดคุย มีปฏิทินการปฏิบัติงานอยู่แล้ว

ชาลินี สนพलय: เพราะฉะนั้นในแง่นี้ก็คืองบประมาณที่ใช้ในโครงการก็มีทั้งงบประมาณที่เป็นของจังหวัดและงบประมาณของหน่วยงานตัวเองด้วยหรือเปล่าคะ

เผด็จ โขติมณี: จังหวัดจะเป็นตัวยื่นให้ และจะมีของท้องถิ่นจะเป็นช่วยเสริม องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เทศบาล อบต. อะไรต่าง ๆ

ชาลินี: อ้อ โครงการอะไรที่เกี่ยวข้องพื้นที่ ทำในพื้นที่ของเขา เขาก็จะสนับสนุนงบประมาณให้

เผด็จ โขติมณี: ใช่ เพราะว่าถ้าเราออกหมด การมีส่วนร่วมไม่ได้

ชาลินี สนพलय: แล้วอย่างนี้ความร่วมมือจากท้องถิ่นดีไหมคะ

เผด็จ โขติมณี: ถึงขณะนี้ดีมาก ๆ ดีมากเกินเสียด้วยซ้ำ มากเกินจนจะไปดูงานต่างประเทศแต่ผู้ว่าฯ ไม่เห็นด้วย ให้ทำโครงการนี้ก่อน

ศศิธร ทองจันทร์: เป็นเพราะโครงการความร่วมมือด้วยหรือเปล่าคะ ที่ทำให้หน่วยงานภาครัฐกับท้องถิ่นมาร่วมกันได้ดี

เผด็จ โขติมณี: ใช่ เกิดความศรัทธากันเอง อีกรึเปล่า

ชาลินี สนพลาย: เหมือนโครงการมันไปด้วยดี มันน่าสนใจด้วยใช่ไหมคะ

เผด็จ โขติมณี: หนึ่ง มันไปด้วยดี สอง ความคิดมันไปด้วยกันค่อนข้างดี แล้วทุกคนก็เห็นว่าดี ถ้าโครงการนี้มันดีจริง มันก็สามารถแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ของพื้นที่ได้ค่อนข้างเป็นผล

ศศิธร ทองจันทร์: แสดงว่าเขาต้องมองปัญหาของพื้นที่เป็นหลัก ทำให้หน่วยงานราชการกับภาคประชาชนในพื้นที่มาร่วมงานกันได้

เผด็จ โขติมณี: ใช่ ปัญหาคนดี ผู้ว่าฯรณรงค์ไปว่า มันก็ทำกันมาหลายจังหวัดแล้วละ บางจังหวัดก็ประสบความสำเร็จค่อนข้างดีเหมือน “งานศพปลอดเหล้า” ที่นี่ตอนนี้มันก็ 90% ไปแล้วนะ

ชาลินี สนพลาย: เมื่อเช้าไต่ถาม ปีไหนไม่รู้ที่บอกว่า 100%

เผด็จ โขติมณี: ปีแรก 100% ปีที่สองตกมา 87% ปีนี้ 90% กว่า

อินทอร แสงอรัญญ: แล้วไปนับกันอย่างไรคะว่าปลอดได้หรือไม่ได้

เผด็จ โขติมณี: ก็ต้องประเมินเอา และนับจากจำนวน คือเราสามารถคาดการณ์ได้ว่า งานนี้มีเหล้าไหม จะมีเท่าไร ตีค่าเป็นตัวเงินได้

ชาลินี สนพลาย: เห็นบอกว่ามันต้องยึดอุปกรณ์จาก อบท. แล้วแจ้งเกิด แจ้งตาย ก็ต้องแจ้งที่นั่นอยู่แล้ว

เผด็จ โขติมณี: ใช่ ชาวบ้านเริ่มเห็นด้วยแล้วว่าถ้ามันเป็นอย่างนี้มันจะทำให้ชาวบ้าน ปัญหาทะเลาะวิวาทไม่มี ความสับสนก็ไม่มีเกิด เวลาก็ไม่เสียไป แล้วเวลากินเหล้าความเครียดมันมากเกินไป เจ็บภาพสับสนเสียเวลา ตัวเองก็เสียเวลา มีปัญหามีเรื่อง

ชาลินี สนพลาย: อันที่เราคิดโครงการงานศพปลอดเหล้าขึ้นมา เพราะว่ามันเป็นปัญหาใหญ่ ปัญหาหลักในพื้นที่หรือคะ

เผด็จ โขติมณี: มันเคยเป็นปัญหาทุกพื้นที่ในภาคอีสาน บางงานก็มีจ้างหมอลำ เป็นหนี้ไม่ว่าแต่ขอให้ซื้อเสียง ฆ่าหมู ฆ่าวัว มันมากมายแล้วมันไม่ได้อะไร มีการพนันอีก สุดท้ายพอการพนันเข้าสังงานศพจบไม่ลง

อินทอร แสงอรัญญ: ทำไม่ถึงเริ่มที่งานศพ แล้วงานอื่น ๆ เช่น งานบุญกฐิน

เผด็จ โขติมณี: ก็ค่อย ๆ ขอร้องไป เดียวนี้งานกฐินต่าง ๆ ก็เริ่มไม่มีสุราแล้ว ยังเหลืองานแต่งงาน ต้องมารายงานเราทุกเดือนว่าประเมินแล้วทำได้สักกี่เปอร์เซ็นต์ เราจะได้ทำเป้าถูก แล้วถ้าอำเภอไหนมากที่สุด ผู้ว่าฯก็จะจีเลย แล้วผู้ว่าฯจะลงเอง เรามีการตั้งคณะกรรมการติดตามประเมินผล ตั้งแต่ระดับจังหวัด อำเภอ และพื้นที่ ระดับจังหวัดก็มีหัวหน้าส่วนฯเป็นหัวหน้าทีมงาน แล้วมีผู้ปฏิบัติเป็นทีมลงไป ไปเป็นทีมหารถตู้ให้ไป

ชาลินี สนพलय: อย่างตอนที่เราคิดว่าในส่วนของคนดีจะทำโครงการนี้ ในส่วนของรายได้ดีจะทำโครงการนี้ อันนี้กระบวนการคิดโครงการเรามีกระบวนการอย่างไร

เผด็จม โขติมณี: กระบวนการคิดเราก็ต้องให้เขาค้นหาของเขาเอง

ชาลินี สนพलय: หมายถึงในพื้นที่หรือคะ

เผด็จม โขติมณี: ถูกต้อง ให้เขาค้นหาตัวเอง

ชาลินี สนพलय: ผ่านรูปแบบอย่างไรคะ ประชาคม

เผด็จม โขติมณี: ใช่ ต้องผ่านประชาคม คิดจากพื้นที่เข้าสู่ประชาคม เข้าสู่อะไรต่าง ๆ เป็นขั้นเป็นตอนมา ตามกระบวนการของมัน ต้องมีเป็นกระบวนการครบทุกขั้นตอนเราถึงจะให้งบประมาณสนับสนุน ต้องเสนอมาให้เราเห็นว่าผ่านทุกกระบวนการครบถ้วนไหม มีบันทึกการประชุมไหม สมมติง่าย ๆ ขอดูบันทึกการประชุม ถ้าไม่มีก็จบแล้ว

ชาลินี สนพलय: ในช่วงแรก ๆ ชาวบ้านเขาทำแผนกันเป็นไหมคะ

เผด็จม โขติมณี: ในช่วงแรก ๆ ต้องยอมรับว่าเขาคิดเป็น แต่เขียนไม่เป็น สอง หลักการอะไรต่าง ๆ เขายังไม่รู้ แต่คิดเป็น คิดดี คิดเก่งนะคิดเป็นนะชาวบ้าน หลังจากนั้นเราก็ต้องเอาหน่วยงานที่เกี่ยวข้องลงไปสอนเขา เช่น เกษตรฯลงไปสอนพัฒนาชุมชนลงไปสอน ก็ค่อย ๆ ทำ ของแบบนี้ทำแบบก้าวกระโดดไม่ได้ มันผิดธรรมชาติ แล้วก็จะมีความล้มเหลวอย่างรวดเร็ว

ชาลินี สนพलय: เหมือนเคยลงพื้นที่อื่น ๆ เขาก็บอกว่าช่วงแรก ๆ ก็จะมีปัญหาว่าประชาชนก็ยังเขียนแผนไม่เป็น ต้องลงไป

เผด็จม โขติมณี: ถูกต้อง ใช่ เหมือนเดี๋ยวนี้นักบัญชีครัวเรือนทำกันใหญ่เลย เห็นด้วยเห็นดี เพราะมันเกิดประโยชน์จริง ๆ แต่ก็ยังขาดอีกเยอะ แต่ก็ไปได้ดี เปอร์เซนต์เพิ่มขึ้นตลอด แรก ๆ ชาวบ้านยังไม่เห็นความสำคัญ ไม่เห็นประโยชน์ของมันก็จะละเลย แต่หลังจากที่มีต้นแบบ มีตัวอย่างมาแสดงให้เห็นเรื่อย ๆ ก็เห็นว่ามีความประโยชน์จริง ๆ มันสามารถที่จะบริหารจัดการครอบครัวตัวเองได้

ศศิธร ทองจันทร์: แสดงว่าก่อนหน้านี้ไม่มีหน่วยงานไหนลงไปเลย หรือว่า ธกส. ได้มาทำ?

เผด็จม โขติมณี: มี ส่วนใหญ่เป็นพัฒนาชุมชนที่เป็นหน่วยงานที่เข้มงวดกวาดขันในเรื่องนี้ในพื้นที่ ภาคประชาชนจะเป็นตัว work ก็ค่อนข้างได้ผล หน่วยงานอื่นก็มาทำแต่ว่าเขาไม่ได้เป็นเจ้าของพื้นที่ มากี่มาปฐมนิเทศก์ เป็นต้นแบบให้หนึ่ง มาจุดระเบิดให้ หลังจากนั้นกระบวนการติดตาม กระบวนการอะไรต่าง ๆ อาจจะขาดช่วง หรือไม่ได้ฝากมอบภารกิจไว้กับหน่วยงานในพื้นที่เป็นเรื่องเป็นราว แต่พัฒนาชุมชนเขาจะเป็นภารกิจหลัก ณ บัดนี้เน้นภารกิจหลัก

ชาลินี สนพलय: เมื่อถึงพูดถึงภาคประชาชนสังคมของภาพทัศน์ที่ค่อนข้างจะแข็งแรง มีตัวอย่างชื่อกลุ่มไหมคะ

เผด็จ ฆโฑมณ: กลุ่มของว้ดอะไร ผมจำชื่อไม่ได้ ผมลืม (น.ส.ชวลิน: ทำเกี่ยวกับเรื่องอะไรคะ) ทำเกี่ยวกับเรื่องวิถีชีวิต วิถีชุมชนนี้แหละ ทั้งเรื่องเกษตรอินทรีย์ เรื่องวิถีสังคมของการดำรงชีวิตแบบเศรษฐกิจพอเพียง ของพระอาจารย์อะไรสักอย่าง เชิญมาประชุมตลอดเลย

อินทอร แสงอรัญ: ใช้ที่ ต.นาบอน หรือเปล้าคะ เมื่อเข้าเจอพระรูปหนึ่ง จำชื่อไม่ได้เหมือนกัน

เผด็จ ฆโฑมณ: ไม่แนใจ หนุม ๑ หนอยไซ้ไหม ที่เป็นตุ้ด ๑ หนอย (อินทอร แสงอรัญ: ไม่แนใจคะ) พุดดี พุดเก่ง ใช้เทคโนโลยีทันสมัยอยู่ในมือตลอด แต่แกเอาทางนี้ พยายามที่จะ เขาจะเสนอมาหลายทีแล้ว แต่ผู้ว่าฯบอกว่าเอาไว้ก่อน พระเป็นตั้ว work แกเป็นผู้นำทางความคิดนะ ให้สังคมนั้นมันไปได้ เพราะบ้านเรายังมีความจำเป็นนะผู้นำทางความคิด ต่อมานักบุคคลที่น่าเชื่อถือ ความสำคัญของประเทศไทย เพราะว่าสังคมไทยเป็นสังคมของผู้อาวุโส ผู้นำทางความคิดที่ได้รับการเชื่อมั่นเชื่อถือถึงจะพากันไปได้

ศศิธร ทองจันทร์: เห็นในเล่มในรายงานพุดถึงว่าหน่วยงานราชการกับภาคประชาสังคม และจากการสัมภาษณ์คุณนิตยา เมื่อครั้งที่แล้ว เห็นว่าเกาะติด ไม่มีปัญหาอะไรกันมา เหมือนทำงานกันด้วยดีมาตลอด จึงทำให้เป็นจุดที่น่าสนใจที่ สกว. แนะนำให้มาลงพื้นที่ทำพสนธิ์ก็เพราะว่าภาคประชาสังคมทำงานกับหน่วยงานราชการได้ดี แล้วก็เลยอยากรู้ว่าอะไรที่ทำให้ทางภาคประชาสังคมกับหน่วยราชการทำงานร่วมกันได้ดีมาโดยตลอด

ชวลิน สนพลา: เพราะบางที่เหมือนคุยกันไม่รู้เรื่อง

เผด็จ ฆโฑมณ: บางแห่งคุยกันไม่รู้เรื่องเพราะต่างคนต่างเก่ง

ศศิธร ทองจันทร์: ใช่คะ เช่นที่จังหวัดชัยนาท ก่อนที่จะมีโครงการความร่วมมือฯ

อินทอร แสงอรัญ: เป็นศัตรูกันระหว่างภาครัฐกับภาคประชาสังคม แต่ที่นี้ราบรื่น

เผด็จ ฆโฑมณ: ที่นี้มาจากการมองปัญหาที่ตรงกัน มีความเข้าใจในมิติของภูมิท้องถิ่น ภูมิสังคมตรงกัน และมองปัญหาได้ตรงกัน และเห็นปัญหา ไม่ได้มองนะแต่เห็นปัญหา (ศศิธร ทองจันทร์: ให้ประชาชนเป็นที่ตั้ง) ใช่ เห็นปัญหาและให้ประชาชนเป็นที่ตั้ง แล้วก็ต่างก็รู้ซึ่งภูมิสังคม ประกอบกับส่วนราชการส่วนใหญ่จะเป็นคนที่นี่

ชวลิน สนพลา: อ้อ เมื่อเข้าไ้ได้ยินว่าท่านผู้ว่าฯก็เป็นรองผู้ว่าฯที่นี่

เผด็จ ฆโฑมณ: แกเป็นรองฯที่นี่หลายสมัยแล้ว แกมาอยู่ที่นี่ 3 ครั้งแล้ว แกจะเข้าใจ ครั้งนี้ครั้งที่ 3 แล้ว หมายถึงว่าแต่ก่อนเป็นรองฯ แล้วก็กลับมาเป็นผู้ว่าฯ

ชวลิน สนพลา: แล้วหัวหน้าส่วนราชการอื่น ๆ ก็จะเป็นคนในพื้นที่?

เผด็จ ฆโฑมณ: ส่วนใหญ่จะเป็นคนแถวนี้ คนข้างนอกน้อยมาก คนข้างนอกก็จะเป็นตำแหน่งอื่นที่ไม่ได้คลุกคลีกับชาวบ้าน เช่น คลังจังหวัด สติจังหวัด ส่วนใหญ่เป็นคนที่นี่

ชาลินี สนพลาย: ก็จะเป็นงานที่ไม่ได้ลงพื้นที่

เผด็จ โชติมณี: เป็นงานที่เป็น backup ไม่ใช่พวกเกษตร พัฒนาการ สาธารณสุข คนพื้นที่ทั้งนั้น เพราะถ้าเป็นคนพื้นที่จะเข้าใจภูมิสังคม ภูมิท้องถิ่น แล้วก็จิตวิญญาณ แล้วก็การเห็น สังคมปัญหาของข้อขัดข้องต่าง ๆ แล้วก็ความสำเร็จในอารมณ์ในจิตใจด้วย เพราะแน่นอนว่าความสำเร็จเป็นตัวเลขเยอะ แต่ผมว่าด้านจิตใจสำเร็จหรือไม่ เพราะว่าคนไทยยังมีความซึ้งเกรงใจอยู่ สังเกตว่าตัวเราเองเวลาไปอบรม เขาเชิญประชุม ก็ประเมินว่าเขาดีทุกที ตอนรับดี อาหารดี ไข่ไหมครับ เพราะฉะนั้นเราต้องทำให้เกิดสำเร็จจากใจด้วย ใจต้องยอมรับความสำเร็จด้วย จริง ๆ ผมไม่เห็นด้วยนะที่จะให้คนท้องถิ่นต้องอยู่ท้องถิ่นตลอด แต่มันมีความจำเป็นในการสร้างจุดเริ่มต้น เพราะจะเรียนรู้หรือเห็นอะไรมาพอ ๆ กัน เข้าใจพอ ๆ กัน อย่างจังหวัดกาฬสินธุ์เป็นจังหวัดซึ่งฝนตกน้อย เพราะอยู่ในแอ่งกระทะ เพราะภูพานบัง มาไม่ถึง มาแต่ทาง เพราะฉะนั้นน้ำที่มาจากจังหวัดกาฬสินธุ์สำหรับการเกษตรอย่างดี ต้องตกที่จังหวัดอุดรธานีเยอะ ๆ ถึงจะลงที่เขื่อนลำปาว ถ้าตกในนี้ไม่มีน้ำครับ มันต้องเข้าใจเล็ก ๆ น้อย ๆ ถ้าคนที่อื่นไม่เข้าใจ ผมมานั่งประชุมหลายครั้ง มันเกี่ยวอะไรกับฝนตกที่จังหวัดอุดรธานี นี่พระบอกระ ผมไปนั่งคุยกับพระที่ตรงที่มีไดโนเสาร์ (ภูภูมข้าว) แกบอก “โยมรู้หรือเปล่า” “ผมไม่รู้ ผมเพิ่งย้ายมา” แกไล่ให้ดูก็จริงของแกนะ ถ้าไม่เข้าใจมันก็จะมองคนละอย่าง แต่ถ้ามีความเข้าใจตรงกันอย่างนี้ก็จะเริ่มมองออก มันต้องเป็นอย่างไรมันทำให้ความเข้าใจมันไวขึ้น ง่ายขึ้น กำหนดทิศทางได้ชัดเจนกว่า แต่หลังจากนั้นพอตั้งไข่ได้ แนนอนว่าอาจจะคนที่อื่นมาก็ทำได้ เหมือนความสำเร็จของโครงการปิดทองหลังพระ จังหวัดน่าน ก็มีแต่คนพื้นที่ทั้งนั้นที่เริ่มต้น เพราะนี่มันประเทศไทย แต่ถ้าเป็นประเทศที่เป็นสากลไม่จำเป็น เป็นคนที่ไหนก็สามารถคิดได้ ทำได้ เพราะเขามีความซื่อสัตย์ มีความจริงใจ มองความสำเร็จเป็นหลัก บ้านเรายังมองอย่างอื่นเป็นหลัก

ชาลินี สนพลาย: เพราะเป็นคนในพื้นที่แล้วเหมือนมันเป็นบ้านเราอะไรอย่างนี้ด้วยหรือเปล่าคะ

เผด็จ โชติมณี: ถูกต้อง อันนั้นก็เป็นส่วนหนึ่ง แต่บางคนย้ายมาเพราะเป็นทางผ่านเพื่อเอาตำแหน่งนั้นก็อีกเรื่องหนึ่ง มันก็อย่างนี้ มันไม่ได้เสียวิญญาณลงไป การพัฒนาที่ให้ชาวบ้านได้ประโยชน์จริง ๆ คนที่ต้องเสียจิตวิญญาณด้วย

อินทอร แสงอรุณ: โครงการที่ลงไปให้ชาวบ้านทำ แล้วเราได้ไปติดตามหรือไม่คะว่าโครงการมันสำเร็จหรือเปล่า

เผด็จ โชติมณี: มีไง ที่ผมบอกว่ามีที่มประเมิณผล มีที่มระดับจังหวัด อำเภอ และพื้นที่ข้างล่างอีก 3 ระดับ

อินทอร แสงอรุณ: แล้วผลออกมาเป็นอย่างไรคะ ส่วนใหญ่ค่อนข้างดี?

เผด็จ โชติมณี: ส่วนใหญ่ก็ค่อนข้างดีขึ้นเป็นลำดับ

ชาลินี: อันนี้ถ้าจะรวบรวมขอข้อมูลตัวชี้วัดที่ใช้ประเมินผลจะสะดวกไหมคะ

เผด็จ โชติมณี: อยู่ที่สาธารณสุข เขาเป็นคนรวบรวมทั้งหมด บางอย่างที่ผมมีมันแค่เดือนหนึ่งที่เขาเสนอในที่ประชุมซึ่งมันไม่ครอบคลุม เพราะฉะนั้นต้องเป็นศูนย์ของ ดร.สม เขาจะรวบรวมเป็นสารบบเลย จะสามารถกางใส่เลย อ่านได้ชัดเจน เพราะว่าผู้ว่าฯให้ตั้งศูนย์อยู่ที่นั่น ศูนย์ขับเคลื่อน

ชาลินี สนพलय: รมกวนให้ท่านหัวหน้าสรุปว่า key success factor ที่ทำให้โครงการความร่วมมือฯ ที่จังหวัดกาฬสินธุ์นั้นประสบความสำเร็จคะ ท่านจะประเมินว่ามันมาจากอะไรหลัก ๆ เพราะว่าบางที่ที่ลงไปทำก็ไม่ได้สำเร็จเหมือนจังหวัดกาฬสินธุ์

เผด็จ โชติมณี: หลัก ๆ มันต้องมาจากตัวคนก่อนนะ หมายถึง คนของพื้นที่และคนที่นำพา ทั้งบนทั้งล่าง หมายถึงเจ้าหน้าที่ของรัฐและประชาชนชาวบ้าน ปัจจัยคนสำคัญที่สุดสำหรับการพัฒนาแบบประเทศไทยนะ ไม่ใช่แบบประเทศอื่นต้องคนก่อน ถ้าคนรู้ปัญหา คนเข้าใจปัญหา คนมีความรู้สึกร่วมกัน และเห็นเท่า ๆ กัน มันก็จะทำให้เกิดพลังในการที่จะเดินต่อ สอง อย่างมองเรื่องปัจจัยผลประโยชน์และรายได้เป็นหลัก สังเกตหลายโครงการของประเทศไทยเดินมาได้ครึ่งทางดี ๆ พอไปมองปัจจัยของผลประโยชน์เป็นหลัก เจ็กรับ สาม น่าจะปลดจากการแทรกแซงของปัจจัยภายนอกบางเรื่อง ภัยคุกคามบางอย่าง ควรจะต้องเบาบางลง (**ชาลินี สนพलय:** โดยเฉพาะภาคการเมือง) ใช่

อินทอร แสงอรุณ: ที่ว่าให้ปลดจากการเมือง เขาได้เข้ามาอยู่กับโครงการนี้?

เผด็จ โชติมณี: พอดีเรื่องนี้มันไม่ได้เกี่ยวกับโครงการก่อสร้าง และอีกอย่างหนึ่ง คือ การประชาสัมพันธ์ข้อมูลข่าวสาร ให้คนมีความเข้าใจ องค์การพหุในจังหวัดนี้มีความเข้าใจว่าเรื่องนี้มันสำคัญต่อพี่น้องประชาชน เป็นวาระของจังหวัดแล้วอะไรต่าง ๆ นานา เพราะว่ามันจะเป็นพลังที่จะไปก่อให้เกิดกำลังใจต่อผู้ปฏิบัติ ใช่ไหมครับ และชาวบ้านก็จะได้เห็นว่าคุณทำให้ความสำคัญ ไม่ใช่หนึ่งทำอยู่ 4-5 คน มันก็เหงาวิงเวง

ชาลินี สนพलय: ช่องทางการสื่อสารประชาสัมพันธ์หลัก ๆ เราทำในรูปแบบไหนที่รู้สึกว่ามัน work มาก

เผด็จ โชติมณี: ช่องทางการประชาสัมพันธ์ เราก็ต้องทำทุกระดับ ทุกสื่อ เชิญให้เขาเข้ามาเป็นคณะทำงานด้วย สื่อทุกระดับเชิญมาเป็นคณะทำงาน คณะที่ปรึกษาด้วย (**ชาลินี สนพलय:** ของจังหวัดหรือคะ) ของพื้นที่ก็มี ของจังหวัดด้วย ต้องเสนอข้อมูลจริงนะที่ออกไป อย่าเสนอข้อมูลที่เข้าข้างตัวเอง มันลวงก็ไม่สำเร็จสักที ต้องเอาข้อมูลจริงบอก อย่างกลัวความผิดหวัง อย่างกลัวความไม่บรรลุเป้าหมายในห้วงเวลาที่กำหนด เพราะบางคนชอบ แบบราชการไทยใช่ไหม อย่างมีอบ (ราชดำเนิน) คนเป็นหมื่น รายงานไปได้อย่างไรว่า 4,000 คน ผมนั่งดูผมก็เคยทำมีอบสมัยก่อน ผมก็รู้ว่าพื้นที่เท่านี้ตามหลักสหประชาชาติมันคูณได้เลยใช้ก็คน มันมีสูตรคิดได้ ถ้าบอกว่าถนนราชดำเนิน อนุสาวรีย์ประชาธิปไตยไปถึงโน้นก็ตารางเมตรคูณมาบับจำนวนคนออกเลย เพราะฉะนั้นฝรั่งวิเคราะห์ไม่ค่อยผิด สังเกตไหมครับ บ้านเราชอบเอาอย่างนี้มาแล้วทำให้เกิดความล้มเหลว นี่มันเป็นสาเหตุเล็ก ๆ หรอกครับ แต่ว่ามันก็เป็นจุดหนึ่ง บางที่รายงานว่าดียิ่ง แต่จริง ๆ มันไม่ได้ดียิ่งหรอก มันแค่พอใช้ได้ ใช่ไหม ฉะนั้นต้องใช้ทุกอย่างในพื้นที่ให้เกิดประโยชน์ แล้วอย่าลืม สุดท้ายต้องยกย่องชมเชย โบนัสทางใจ

ชาลินี สนพलय: อันนี้ทั้งในส่วน of เจ้าหน้าที่และภาคประชาชนด้วยใช่ไหมคะ

เผด็จ โชติมณี: เจ้าหน้าที่ไม่เท่าไร ต้องภาคประชาชน

ชาลินี สนพलय: ต่ออีกนิดนึงคะ เมื่อก็ได้ยินว่าเชิญภาคประชาชนเข้ามาเป็นคณะทำงาน คณะที่ปรึกษา ในส่วนนี้ได้รับความร่วมมือที่ดี เหมือนเขา happy ดีที่จะมาเข้าร่วมทำงาน ร่วมประชุม

เผด็จ โขติมณี: ใช่ เพราะที่นี้ภาคประชาชน หนึ่ง มาจากบุคคลที่มีอุดมการณ์แท้ ๆ ส่วนหนึ่ง อีกส่วนหนึ่งก็มาจากพวกผู้อาวุโสที่เคยเป็นข้าราชการเก่า แต่มีจิตใจโน้มน้ำหนักมาทางนี้ก็จะอาสาเข้ามาช่วย แล้วพวกนี้ก็จะเอาประสบการณ์ในอดีตเข้ามาช่วยก็จะเกิดประโยชน์มาก

ชาลินี สนพलय: แล้วตรงนี้ที่มา มาอย่างไรคะ หมายถึงว่าวิธีพิจารณาเลือก

เผด็จ โขติมณี: วิธีพิจารณาเราก็ต้องประกาศค้นหาะ แล้วก็เลือก สอบถามหลายคนว่าเหมาะสมไหม “คนนี้อายุเพิ่ง เมื่อวานไปทะเลาะกินเหล้า” ต้องหาข้อมูลให้รอบด้าน ประกาศค้นหา โฆษณาออกไป

ศศิธร ทองจันทร์: คำถามสุดท้ายแล้วกัน ถามเรื่องคติในการทำงาน แบบว่าทั้งตัวท่านผู้ว่าฯเอง ตัวท่านเผด็จเอง หรือหัวหน้าส่วนราชการต่าง ๆ อะไรทำให้เราที่จะลงไปพัฒนาในพื้นที่ เช่น มีใจพัฒนา หรือมองเห็นอะไร คือ งานนี้เราทำแล้วเราเหนื่อย การพัฒนาพื้นที่เราทำแล้วเราเหนื่อย แล้วเราไม่ได้อะไร เรามีคติด้อย่างไรในการทำงาน

นายเผด็จ โขติมณี: ตอบแทนคนอื่นไม่ได้เพราะต่างคนก็ต่างคิดนะ ผมว่ามันต้องมาจากสิ่งที่เราอยากจะทำ ความสำเร็จต้องเกิดมาจากใจตัวเองก่อน จากสิ่งที่อยากเห็นความสำเร็จ อะไรก็ตามที่อยากเห็นให้มันได้สักเรื่องได้ไหม หลาย ๆ เรื่องที่ผ่านมามันยังไม่สำเร็จสักเรื่องเลย อยากจะให้มันสำเร็จสักเรื่อง โดยทำแล้วประชาชนได้รับจริง ๆ เพราะว่าถ้าบอกว่าจะมองอย่างอื่นก็ว่าเราโกหกอีกล่ะ ผมว่าประเทศไทยต้องเลิกโกหก ต้องเอาความจริงมาพูดถึงจะพากันไปได้ ถ้ายังโกหกอยู่นั้นก็จะเป็นละครช่อง 3 เพราะเดี๋ยวนี้ช่อง 3 คนดูเยอะกว่าช่อง 7 ใช่ไหมล่ะ เอาสักเรื่องเถอะนะ ถ้าพูดให้สูงกว่านั้น ดูสิพระเจ้าอยู่หัวคิดมาตั้งกี่โครงการแล้ว โนม่น้ำจิตใจประชาชนคนไทยมาตั้งกี่ปีแล้ว เคยทำสักเรื่องไหม ที่นี้ที่กำลังทำเรื่องปิดทองหลังพระ เพิ่งเริ่มต้น ทางมูลนิธิเขาจะเอาเป็นจังหวัดต้นแบบอีกแล้ว เพราะเริ่มต้นอย่างเป็นระบบ ไม่ได้เริ่มต้นแบบที่มันไม่ใช่ หาข้อมูลตั้งหลายเดือนแล้ว

ศศิธร ทองจันทร์: โครงการปิดทองหลังพระมีลักษณะโครงการเป็นอย่างไรคะ

เผด็จ โขติมณี: โครงการปิดทองหลังพระเป็นเรื่องมาจากโครงการพระราชดำริของในหลวงนั้นแหละ เน้นเรื่องน้ำ เรื่องวิถีชีวิต วิถีชุมชน เรื่องอาชีพ ให้กินดีอยู่ดีตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง แต่ต้องเริ่มต้นจากความต้องการจริง ๆ จากปัญหาจริง ๆ สมมติจะเริ่มต้นศึกษา ไม่ใช่ไปศึกษา 3 วง จะต้องให้ได้ข้อมูลที่ลึกซึ้ง ชัดเจน ข้อมูลจริง ถึงจะเริ่ม และไม่ใช่งบประมาณในการจัด ใช้การระดม ชาวบ้านก็ต้องมาช่วยออกแรงกันฟรีไม่มีค่าจ้าง หน่วยงานของรัฐก็ต่างคนต่างช่วย อาศัยเครื่องมือเครื่องจักรบ้างเล็กน้อย ช่วยกันทำ ต้องใช้เวลา ต้องใช้ใจเป็นตัวตั้ง เพราะฉะนั้นความสำเร็จไม่ได้เกิดจากไปสั่งหรือเอาเงินซื้อ แต่ต้องเกิดจากใจที่อยากจะทำ